R. A. P. F.

DIDACI DE CEA AGVDENSIS HISPANI

COMMISSARII GENERALIS

CVRIAE ROM. ORD. MIN.

ARCHIELOGIA SACRA

PRINCIPVM APOSTOLORVM

PETRI, ET PAVLI.

AN. MDCXXXVI.

Domus probationis pauperum Matris Dei scholarum piarum [illegible]

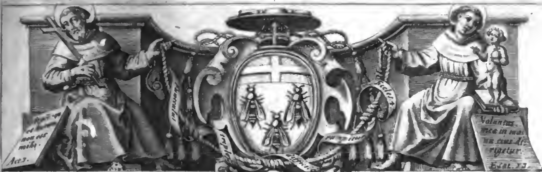

SERAPHICVS P. FRANCISCVS

S. ANTONIVS DE PADVA

ARCHIELOGIA SACRA PRINCIPVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI

In libros duos redacta.

Cum Indice, et copia ad Conciones per totum annum.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

CARD. AMPLISS.^{mo} S.R.E. VICECANCELLARIO

Totius Seraphici Ordinis Minorũ Protectori, Correctori, Gubernatori Vigilantiss.^{mo} dicata.

Authore

R. ADM. P.F. DIDACO DE CEA AGV: densi Hispano, Lectore Iubilato, almæ Angelorũ Prouinciæ et Ordinis Patre, ac in Romana Curia pro vniuersa Vltramontana familia de Obseruãtia S.P.N. Francisci Commissario Generali.

Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 16

Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum. Act. 9.

S. BONAVENTVRA

Ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ Eccles. 39.

S. DIDACVS

Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli uniuersa hæc. Paralip. 29.

S. BERNARDIN. SENENS.

In nomine IESV omne genu flectatur. Philip. 2.

ROMAE, Typis Ludouici Grignani. M.DC.XXXVI.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

CARDINALI AMPLISSIMO,

S. R. E. VICECANCELLARIO,

TOTIVS ORDINIS MINORVM Protectori, Correctori, Gubernatori vigilantissimo.

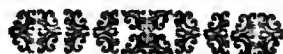

FRATER DIDACVS DE CEA Aeternam fælicitatem.

ARVM docto inornatæ dictionis penicillo, EMINENTISSIME PRINCEPS, parua Operis huius tabella Giganteam amoris mei, & gratitudinis imaginem tibi ostentat expressam. Nec ludit in his affectibus officiosa voluntas; sed quasi captiua debitum magnitudini tuæ tributum, studij mei partum; nobilem amoris victimam rependit. Non vt ad pedes tuos cadat iugulata, sed manus sibi munificentiam experta, coronam, & vmbræ attactu recreata, contra Zoilorum Theoninos referat patrocinium. Voueram, fateor, S. D. N. VRBANI VIII. Magno Nomini hoc Opus inscribere, propter argumentum ipsi iure

debitum : Vbi summi Pontificis suprema dignitas, Ecclesiastici Principatus Monarchia, sacri Maiestas Imperij stabilitur, & ab improbißimis hæretitorum calumnijs vendicatur, Principis Apostolorum, cuius verè successor Beatißimus existit, Diuina potestas, virtutes, prærogatiuæ, dotes, miracula panduntur : D. Pauli doctrina, prædicatio, sapientia exornatur. In vtroque Apostolorum Principe tota Operis moles euoluitur. Vtriusque potestatis, & scientiæ claues Sanctißimus obtinet, & perrara associatione virtutibus adornatum nostra videt ætas, postera inuidebit. Cuius gentilitium pariter, & sacrum stemma (fælici dicam, an fatali complexione) Apes Ecclesiæ, & gratiæ simul cum naturæ apibus condecorant; Vt primum secundi Libri Archielogium demonstrat: idcirco tot titulis Sanctißimi pedibus substernendum: Sed retraxit manum timor verecundus. Quis enim supra omnes ventos, nubes omnes, ipsos Atlantis vertices, & quidquid pluitur, & ningitur, magnitudinis illius plantas tacturus ascendet? Nedum quod sublimis sit licèt Operis materies, non quia meum ita placet, vt Christi Vicarij pedibus, Dei in terris humani, quem Orbis Christianus pastorem, Diuinæ potestatis simulacrum, & Argum agnoscit vigilantißimum, calami huius non morituras palmas ausim substernere. Quin etiam non toties censoria manu reuerso, quin totidem mille coercere lituris, & penitus delere sit animus, cui sæpius Ouidianum illud oberrat.

Ouid. de Pont.

Cur relego scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci iudice digna lini.
Nam quoties video, toties mihi displicet illud,
Durior & iudex, me sibi nullus adest.

Quod si tam magnam Operi fortunam vouerem, & sacris dignum pedibus arbitrarer: facilem mihi eadem fortuna viam aperuit: Te ipsum, EMINENTISSIME PRINCEPS,

oppo-

oppoſuit, quo Patrono, mollis ad votum eſſet aditus. Nec ego temeritatis damnandus, qui Solem humili venerabundus obſequio, non rectà, ſed in amantiſsimo Nepote, clariſsimo tanti Pontificis ſanguine, ipſiusque magnitudinis ſpeculo radiantem contemplor: Quem etiam totius Seraphicæ Religionis colo Protectorem, & beneuolentiſsimum veneror Parentem. Nec verò, EMINENTISSIME PRINCEPS, tua me territat magnitudo: Ita enim benignitatem maieſtate miſces, vt cum hanc erga nos vltra Patris affectum extendas; maieſtatem ſupra Principem non extollis, hanc illa temperans, vt maieſtas venerationem, & benignitas amorem prouocet. Vnde præcelſa, nec ſuperba tuæ magnitudinis limina fidenter attingo, voluntatis meæ obſidem portaturus. Quæ enim Orbis Principes vix tangunt formidoloſi, Minoribus paſsim intraturis reſerantur. Duos habet Franciſcos Seraphica Religio, Parentem alterum colit in cælo, Protectorem alterum veneratur in terra (non ludo in nomine, ſed pulchrum nominis omen amo) Nec minus FRANCISCO PRINCIPE EMINENTISSIMO PROTECTORE fortunatam iudico, quam Parente: genuit hic, tu foues, protegis, moderaris. Et cùm toti te debeas Orbi, Fratrum Minorum expediendis negotijs, tertiam anni partem ſuffuraris libenter. Et quod de ſuo Imperatore dixit Suetonius: *Non modo Principis, ſed & parentis affectum vnicum præſtas, nunc ſolando, nunc opitulando, quatenus ſuppetit facultas:* Vnde non ſuſpirent Parentem, qui talem habent Protectorem. Suet. in Tit.

Quo maior nullus, quo non præſtantior alter:
Cui nec priſca parem ſæcla tulere virum.

Nec Vatis tantùm, ſed Minorum omnium, quos tua hamauit beneuolentia, viſcauit gratia, vox iſta eſt. Et quid mirum? Pulcherrima namque virtutum Parentis in Protectore ludit imago. Vnde ſolus habes, quorum diſtributa copia

† 4 mul-

multos potuit locupletare: habes, quæ singula multis ad gloriam sæculis, & ætatibus profecerunt. Fauit fortuna mihi, & votorum summa frui concesſit. Dum enim edendo in lucem Operi Patronum te voueo; Beatiſsimi tui Patrui, quo licèt affectu pedes exoſculor, & tuis munuſculum hoc beneuolentiæ monumentum reuerenter pono: certus quod inde magnitudinem, & æſtimationem hauriet. Quo aſpectu omnes ferè Euangeliſtæ, vt Igniacenſis Abbas teſtatur ſerm. 3. de S. Ioan. *Initia librorum præconijs Baptiſtæ dedicauerunt; vt videlicet authoritas tanti nominis prima fronte prælati, totum deinceps commendabiliùs redderet Euangelium*. Non aliter Opus, credo, iſtud, EMINENTISSIME PRINCEPS, tui nominis prærogatiua, in quo fatum geris, & fortunam, prorſus obtinebit, vt omnium manibus curioſiùs poſſit euolui, & ambitioſiùs pertractari. Benignus ergo aſpicias, & foueas peramanter: è tuis enim oculis, amoreque Principibus Apoſtolorum gloriam, Authori ſuo famam, & æternitatem mutuabitur.

Igniac. Abbas.

FACVL-

FACVLTAS ORDINIS.

F*Rater Didacus de Cea Ordinis Minorum, Lector Iubilatus, Almæ Angelorum Prouinciæ, & Ordinis Pater, necnon Collegij S. Isidori in Vrbe Superior, ac in Romana Curia pro vniuersâ Vltramontana familia Commissarius Generalis. Cùm librum cui inscriptio est* Archielogia sacra Principum Apostolotum Petri, & Pauli *à nobis compositum, Viris grauitate, & scientia præstantissimis examinandum, & approbandum remiserimus; facultatem, vt excudi possit, elargimur: dummodo per Reuerendissimum Sacri Palatij Magistrum priùs fiat excudendi potestas. Dat. Romæ apud S. Mariam de Aracæli. Die 28. Aprilis. Anno 1636.*

Fr. Didacus de Cea Commiss. Gen. Cur. Rom.

De mandato suæ Reuerendæ admodum Paternitatis

Fr. Franciscus de Aguilar Curiæ Secretarius.

CENSV-

CENSVRA OPERIS.

R. A. P. F. Sanctori Melphiensis Ord. Min. S. Francisci, Romanæ Reformationis Discreti, sacræ Theologiæ Lectoris Generalis, & sacræ Pœnitentiariæ Lateranensis Præsidis.

EX commissione Reu.Adm.P.Fr. Didaci de Cea Agudensis Ordinis S.P.N. Francisci, Almæ Angelorum Prouinciæ Lectoris Iubilati, Ordinis Patris, & in Romana Curia Commissarij Generalis, vidi hunc Librum. *Archielogia sacra Principum Apostolorum Petri, & Pauli*, inscriptum, & à sua Reuerenda admodum Paternitate compositum; & nihil in illo, quod rectæ fidei, Christianisque moribus aduersetur, offendi. Quinimò ex S. Scripturæ sententijs, SS. Patrum authoritatibus, bonarumque literarum monumentis, quæ ad eorumdem Apostolorum Principum, Romanæque Ecclesiæ gloriam, & obsequium, ac Concionatorum vtilitatem larga manu collegit; iure optimo Archielogiorum titulum suo Libro commeruit. Vt enim Hieronem adhuc vagientem, in Syracusani Imperij, Romanique Populi obseruantiæ præsagium, Apes congesto in os eius melle lactarunt; ita videntur ijdem gloriosi Apostolorum Principes (qui in vno Archielogiorum *Apes gratiæ* nuncupantur) ex omni ferè literatura mel pietatis, & eruditionis in os Scriptoris congessisse, eò ingenio, vt eius scripta Archielogia dicerentur, ipseque Romanæ Ecclesiæ sibi filialem, specialemque amicitiam compararet. In hoc enim nouo scribendi genere, cum attramento reddit calamus, (vt ille dicebat) *Sermonis mella politi*, vel vt alius cecinit.

--------------- Liquidoque fluentia cursu
Verba non incuso, sed aperto pingere flore
Inclyta Nestorei cedit cui gratia mellis.

Quamobrem ne condita videantur.

Corticibus cauis, vitiosæque ilicis aluo.

Sed Ecclesiastico *Thesauro*, vnde *noua proferantur, & vetera*, typis mandari ad communem omnium vtilitatem, posse, & debere, censeo. Ex Collegio Pœnitentiariorum S.D.PP. apud Sacrosanctam Lateranensem Basilicam. Die 27. Aprilis. Anno 1636.

Fr. Sanctorus Melphiensis Ordinis Minorum S. Francisci
S. Pœnitentiariæ Præses.

Impri-

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

A. Torniellus Vicesg.

CENSVRA OPERIS.

R. A. P. F. Ioannis Gonzalez de Leon Ordinis Prædicatorum Magistri, & in Collegio S. Thomæ Aquinatis Almæ Vrbis super Mineruam Regentis.

D*E commissione Reuerendissimi Patris Magistri sacri Palatij attenta consideratione perlegi, summa cum delectatione consideraui.* Archielogia sacra Principum Apostolorum Petri, & Pauli, *à Reuerendo admodum Patre Fratre Didaco de Cea Agudensi Lectore Iubilato, Almæ Angelorum Prouinciæ, & Ordinis Seraphici Patre, ac in Romana Curia pro Vltramontana familia de Obseruantia Commissario Generali. In omnibus fælix ingenium ostentat, in Apologeticis acrimoniam, in Scholasticis subtilitatem, in Dogmatibus grauitatem, in Historijs fidelitatem, in exponendis sacris Scripturis profundam, ac sanctorum Patrum germanam intelligentiam: in humanis literis varietatem; in cunctis nihil fidei insonum: omnia veritati consona. Apibus Barberinis fauum mellis libat, velut Apis argumentosa, quæ per Spiritus sancti prata volitans, & Scripturarum diuinarum flores decerpens, Archielogiorum construit cellas, easque doctrinæ melle, ac nectare distendens, vtilitatem ad omnes Ecclesiæ Christi fideles transmittit. Igitur vt prodeant in lucem digna iudico. Romæ in Collegio S. Thomæ Aquinatis super Mineruam. Die 29. Aprilis. Anno 1636.*

Fr. Ioannes Gonzalez de Leon Magister, & Regens.

Impri-

Imprimatur

Fr. Nicolaus Riccardius Sac. Pal. Apost. Mag.

IN-

INDEX ARCHIELOGIORVM

Capitum, & §§. quæ in hoc opere continentur.

nitur, & turbatur: vnde ob modicam fidem accusatus, defenditur, ac in duabus Christi reprehensionibus excusatur.

CAPVT I.

Hæreticorum calumniæ aduersus immobilem Petri fidem producuntur.

CAPVT II.

Ad propugnandam in Diuo Petro fidei integritatem munitissima Ecclesiæ Doctorum acies ordinatur.

CAPVT III.

Timiditatis næuus ab hæreticis Apostolorum Principi inustus abstergitur:

CAPVT IV.

Petrus defenditur, dum Christum à morte pro hominibus sustinenda conatur auertere.

§. 1. Diui Hieronymi sententia de Petri consilio pro dissuadenda Christo nece memoratur.

§. 2. Diui Hilarij sententia discutitur, & illustratur.

§. 3. Altera Diui Hilarij sententiæ pars expenditur, & dilatatur.

§. 4. Communis Patrum sententia in interpretanda Christi reprehensione declaratur.

CAPVT V.

Triplex verborum Christi, vade post me, sensus apponitur, & Petri obedientia manifestatur.

CAPVT VI.

Diui Petri sententiæ, absit à te Domine, interpretatio proponitur, & elucidatur.

CAPVT VII.

Elegans Diui Augustini, & singularis sententia proponitur, & dilatatur.

CAPVT VIII.

Iuxta Origenis interpretationem difficultati respondetur, & Nouatorum calumniæ refutantur.

ARCHIELOGIVM III.

De ignorantia Diui Petri in monte Thabor ostensa.

CAPVT I.

Principia scholastica, moralia, & positiua iaciuntur, quibus Petri ignorantia à peccato immunis demonstratur.

§. 1. Ex scholasticis, moralibusque principijs primum substernitur fundamentum, quo Diui Petri à peccato immunitas sustentatur.

§. 2.

Antiochenus existimauit, quod è piscatore fieri voluit architectus, vocationis suæ rationem immutans, in qua vnum quemque nostrum se tenere, Dei sanctio est.

§. 1. *Vocationis suæ rationem vnusquisque attendat, in eaque perseueret; vbi Petrus aliud quoad speciem agens, defenditur.*

CAPVT VI.

In eo errat Petrus, iuxta Remigij sententiam, quod cum ex ipsa transfiguratione de rerum breuitate edoceretur, ipse ibi sine morte manere diu volebat, cum ocyssimè, & mundi gloria, & Pontificum vita finiatur.

§. 1. *Breuissima fuit apud Thabor gloriæ prælibatio: vnde vanus, damnabiliterque ignarus censetur, qui mundi huius gloriam stabilem fore arbitratur.*

§. 2. *Non fuit Petri de euitanda morte consilium; nec apud Thabor voluit immorari, sed turbas illuc adducturus descendere intendebat; vt inter Moysem, & Eliam Christum aspicerent transfiguratum; in eoque fors ignorans deprehenditur; quia paucissimi salute, & cælo digni reperientur.*

CAPVT VII.

Origenes, Chrysostomus, & Cyrillus, in eo Petri ignorantiam cōstituunt, quod Christi mortem, prætenta apud Thabor mansione, nixus fuerit impedire.

§. 1. *De passionis Dominicæ fructibus, quos Petrus ignoranter impedire nitebatur.*

§. 2. *Christi passio, aspera, & iniucunda, nobis dulcia, & gustui gratissima reddidit.*

§. 3. *Mirum non fuit Petrum apud Thabor Dominicæ passionis ignorantia premi, cum idem Christus passionem suam, præ nimia illius acerbitate, & crudelitate visus sit ignorasse.*

§. 4. *Mortem crucis, & ignominiam nuditatis, quā ibi pertulit Christus, à se quoque dicere potuit ignoratam.*

CAPVT VIII.

Petrus tria postulans tabernacula, Moysem, & Eliam à Christo diuidit; in quo concordiæ politicæ, & prudentiæ legum transgressor, ac ex Diui Ambrosij, Paschasijque iudicio, nescius conuincitur.

§. 1. *Petrus tria poposcit tabernacula, non vt Moysem, & Eliam à Christo separaret, sed deliberatè, ac prudenter vtriusque virtutes montis statione voluit honorare.*

§. 2. *Moyses, & Elias, ieiunio, & corporea puritate alati, in Thabor conuolarunt; vbi Petrus earum virtutum amator, pro se, & virginibus socijs tabernaculo-*

culorum obsequio honorare promittit.

CAPVT IX.

Ignorantem reputat Hieronymus Diuum Petrum, eo quod in Thabor contra suam Monarchiam loquutus fuerit; tria exposcens tabernacula, vbi Petri principatus statuitur, & illustratur.

§. 1. Mirificè respondet amor, & affectus, quem Petrus habuit, cum in Thabor tria tabernacula postulauit, affectui, & amori, quo meruit Ecclesiæ principatum, cùm Christus eum ter interrogauit, an se diligeret.

§. 2. Quod Petrus tristitia, quam habuit, cum Pontifex creabatur, rectè ostendit, optimè mereri vniuersalem Ecclesiæ Pastorem institui.

§. 3. Petri in euertendo Principatu suo ignorantia, D. Leone, Bernardoque Iudicibus, alia premitur ignorantia, qua beatitudinis commune bonum ad priuatos, qui in Thabor aderant, restringere nitebatur.

CAPVT X.

Petri Monarchia vigintiquinque prærogatiuis illustrata celebratur, quæ totidem annis respondēt, quibus à translato Romā Pōtificatu Ecclesiā administrauit.

§. 1. Prima Petri prærogatiua assignatur.

§. 2. Secunda Petri prærogatiua inculcatur.

CAPVT XI.

De tertia Petri prærogatiua.

§. 1. Petri successores vt particulares personas, eodem fidei inconcussæ priuilegio fruituros ostenditur; & plurimorum Pontificum fides ab Hæreticis oppugnata defenditur.

§. 2. Petrum in negationibus fidem non amisisse statuitur.

§. 3. Papæ Victoris fides defenditur.

§. 4. Zephyrini Pontificis fides asseritur.

§. 5. Marcellinus ab infidelitatis labe abstergitur.

§. 6. Defenditur Papæ Liberij fides.

§. 7. Cælestinus, & Gelasius, ab hæresis calumnia vindicantur.

§. 8. Vigilius, & Bonifacius ab Hæreticis ob hæresim oppugnati defenduntur.

§. 9 Honorij fides ab Hæreticis oppugnata defenditur.

§. 10. Martini, & Nicolai accusationes hæresis refutantur.

§. 11. Stephanus Sextus, Sergius Tertius, & Ioannes Decimus tertius defenduntur.

§. 12. Gregorij Septimi accusationibus satisfacit.

§. 13. Sylnester, & Ioannes Vigesimus secūdus ab infidelitate liberātur.

§. 13. Ioannis Vigesimitertij, Eugenij Quarti, & Innocentij Octaui defensionem continet.

§. 15. Ecclesiam Romanam, vt particula-

ticularis Ecclesia est, à fidei integritate nusquam defecturam statuitur.

CAPVT XII.

Quarta Petri prærogatiua, & quinta proponitur, ex quibus etiam Apostoli Monarchia demonstratur.

CAPVT XIII.

Sextam, & septimam prærogatiuam complectitur.

CAPVT XIV.

De octaua prærogatiua differitur.

CAPVT XV.

Nonam prærogatiuam, & decimam illustrat.

CAPVT XVI.

Vndecimam, & reliquas vsque ad vigesimam inclusiuè complectitur.

CAPVT XVII.

Vigesima prærogatiua, vsque ad vigesimam quintam recensetur.

CAPVT XVIII.

Diuum Petrum Romæ Episcopũ ad mortem vsque extitisse; Romanumque Pontificem in Ecclesiastico principatu verum esse Petri successorem statuitur.

§. 1. *Petrum Romæ fuisse multis probatur.*

§. 2. *Petrus vsque ad mortem Romanum tenuit Episcopatum.*

§. 3. *Proponuntur argumenta contra propositam assertionem, & dissoluuntnr.*

§. 4 *Romanus Pontifex diuino iure in Ecclesiastica Petri Monarchia successor demonstratur.*

§. 5. *Virtutum claritas, quibus Ecclesiæ Romanæ filij enituerunt, pro Romani Pontificis in eadem potestate decertat.*

§. 6. *Miraculorum claritas, ac in omnes ætates propagata eorum manifestatio, Romanum Pontificem verum Petri successorem esse contestatur.*

§. 7. *Prophetiæ donum, quo Ecclesia Christi sponsa decoratur; simul cum alijs manifestationibus eãdem ostentat veritatem.*

§. 8. *Imperatorum, & Christianorũ Principum, & Regum, erga Romanum Pontificem obsequẽtia, ipsum Ecclesiæ catholicæ caput existere demonstrat.*

ARCHIELOGIVM IV.

Petrum auriculã Malcho abscindentem, & Præceptorem suum trinis negationibus abiurantem complectitur.

CAPVT I.

Petrus auriculam Malcho amputans non deliquit; immo potius in eo facto laudem, & prædicationem promeruit.

§. 1. *Petrus autem Malcho amputans, tantum sibi gloriæ, & celebritatis comparauit, vt propterea Marcus in Euangelio Petri nomen supprimendum iudicauerit.*

§. 2. *Abdita panduntur mysteria, quæ in auriculæ amputatione, & miraculosa Christi sanatione delitescunt; necnon Iudæorũ surditas, & obstinatio damnatur.*

§. 3. *Iudæorum obstinationem, & surditatem in Malchi vulneratione adumbratam, permulti retroacti,& subsequentis sæculi peccatores æmulantur.*

§. 4. *Petrus auriculam Malcho præcidens, animosus Pastor, & intrepidus ostenditur: quique talis sit, misericordia, & iustitia clarum fieri necesse est.*

CAPVT II.

De tribus Petri negationibus.

§. 1. *Pro D. Petri negationibus sanctorum Patrũ excusationes piè, subtiliterque inuentæ referũtur.*

§. 2 *Plurimi fines,& multiplices causæ à Deo intentæ, in permittenda Petri negatione referuntur.*

§. 3 *Proponuntur aliæ causæ,propter quas Petri negationes à Deo permissæ reputantur.*

§. 4. *Petrus negationis crimen pœnitentia, & lachrymis delet.*

ARCHIELOGIVM I.

Libri secundi.

De sacris apibus gratiæ, seu de aliquibus Petri, & Pauli virtutibus.

CAPVT I.

Propter mellitam virtutum dulcedinem, & melleam cælestis sapientiæ suauitatem Petrus, & Paulus apes Ecclesiæ meritissimò appellantur.

CAPVT II.

Admiranda fuit Petri, & Pauli in prædicando sedulitas, quam vtriusque gesta, & multiplex rerum eruditio propalat.

§. 1. *Aemulam apum sedulitatem in Petro speciatim extitisse demonstratur.*

§. 2. *Alterius Ecclesiæ apis Pauli nimirum sedulitas, ipsius vitæ exemplo, & prædicationis studio exornatur.*

CAPVT III.

Laudanda Petri, & Pauli in summa rerum potentia, & sublimitate frugalitas, & parsimonia inculcatur: magnatibusque imitanda proponitur.

§. 1. De Christi parsimonia erudimur, cuius in Petro, & Paulo Ecclesiæ apibus similitudo enituit.

§. 2. Christi parsimonia in vestibus, & calceamentis proponitur, ante conspectum, in Petro, & Paulo eiusdem virtutis simulacrum.

§. 3. Petrus, & Paulus omnigena rerum parsimonia Christi similitudinem expresserunt.

§. 4. Christus nuditatis suæ imaginē, tam in vestitu, quàm in calceamentis in vtroque Apostolorum Principe delineauit.

CAPVT IV.

Pulcherrimo apum breuitatis argumento, Petri, & Pauli in summa dignitate humilitas prædicatur.

§. 1. Petrus Ecclesiæ apis, in summo apice paruus, & humilis demonstratur.

§. 2. Eandem Petrus humilitatem moriens prætulit, quam viuens tenuerat.

§. 3. Breuitas staturæ in D. Paulo, ac in ea virtutem latuisse admirabilem statuitur.

§. 4. Nominis mutatio Sauli in Paulum, eandem apis paruitatem ostendit.

§. 5. D. Pauli humilitas, seu animi paruitas, corporis, & nominis paruitatem exornauit.

CAPVT V.

Apostolicæ prædicationis sonitus humana parsitate maior, ac diuinæ immensitatis æmulus, Orbem repleuit vniuersum.

§. 1. Petrus Ecclesiæ apis edito prædicationis bombo, seu tonitruo infideles terruit; ac expugnauit.

§. 2. Alterius Ecclesiæ apis, D. Pauli nimirùm, vocis magnitudo, idest prædicationis potentia declaratur.

CAPVT VI.

Incredibilis Petri, & Pauli suauitas doctrinæ, & mellifluentia exprimitur.

§. 1. Mellea Petri, & Pauli doctrina, non omni palato dulcescit; siquidem improbis impensè satur est, probis verò dulce pabulum, & miram præstat voluptatem.

CAPVT VII.

Reliquæ apum dotes promiscuè recensentur, & breuiter illustrātur.

§. 1. Petri Ecclesiæ apis castitas, statuitur; alijsque apum dotibus exornatur.

§. 2. Paulum Ecclesiæ apem virginitate clarum extitisse definitur.

CAPVT VIII.

Petrus, & Paulus in summa rerū amplitudine, nec singulares esse, nec alijs præferri studuerunt.

CA-

CA-

CAPVT III.

Admiranda Petri, & Pauli doctrina, & prædicatio inter se conferuntur, præclarissimisque sanctorum Patrũ elogijs illustrãtur.

CAPVT IV.

Fidem suam D. Petro primo in ea legis Euangelicæ prædicatori Roma debet.

ARCHIELOGIVM III.

Primi Ecclesiæ, præcipuique Pastores pro lege, & pro grege, sanguine suo post vincula purpurati referuntur.

CAPVT I.

Petrus, & Paulus pro Christo patiendi desiderio efferuntur, & catenarum vtriusque pretium, ac dignitas æstimatur.

CAPVT II.

Roma Petro, & Paulo triumphalẽ pro Christo mortẽ subituris amplissimum exhibuit theatrum.

CAPVT III.

De Authore, tempore, & loco martirij Principum Apostolorum.

CAPVT IV.

In ipsa carceris obscuritate, Petri, & Pauli doctrinæ splendor illuxit, & plurimos fidei lumine respersit.

CAPVT V.

Nonnulla ex plurimis causis referuntur, ob quas Petrus, & Paulus Neroniano gladio percussi ceciderunt.

CAPVT VI.

Vna Neronis inuidia Petrum, & Paulum sustulit, qua etiam tanquã veneno multi ex prædicatoribus absumuntur.

§. 1. *Alienam timens fælicitatem prophetat inuidia, eoque magis promouet, quo amplius nititur impedire.*

§. 2. *Naturam hominis immutat inuidia, Deique imaginem in eo extinguit, ac in sui ipsius pœnã conuertitur, dum inuidus alia inuidia castigatur.*

§. 3. *Inuidia comes auaritiæ pectus inuidentis arefacit, & libidine citius in senectutem præcipitat.*

LE

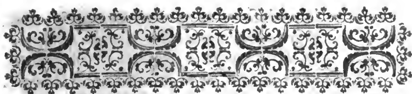

LECTORI MEO CANDIDISSIMO.

PLVRIMVM sanè voluptatis rerum vicissitudine temperata varietas affert. Gratior est flosculis stellatus ager, cum multiplici colorum diuersitate, figura, odore, forma certatim oculis, naribusque blanditur. Monitum tamen te, Lector, volo, me in tanta Operis varietate, nequaquam iudicantium pruriginem, legentium voluptatem, & censorum lenocinium quæsiisse. Nostræ scriptionis scopus fuit Petri Apostolorum Principis defensio, in quem hæretici accusationum sagittas collimarunt. Certaminis Scholastici consuetudinem non obseruo, vbi syllogismorum formæ, argumentationum rationes, & calumniarum oppositiones ad vnguem referuntur, vt certiùs refutentur. Atque adeo mixtam elogiis apologiam construxi, vnde Archielogiorum titulus toti Operi promanauit. Hæreticorum ineptias, aptiùs insanientium deliria nuncupauerim; non adamussim refero: quoniam arenæ concertationum, & cathedræ quæstionibus non morigeror; qui suggesto, prædicationique, Principis Apostolorum defensionem, & plurima destinaueram ornamenta. Nonnunquam, fateor, citra offensam eius, quam hìc grauitatem profiteor, cùm hæreticis lusi, eorum deliramenta non semel irridens. Quod etiam à D. Hieronymo, cum Heluidio antagonista suo factitatum reperio. In libro enim de perpetua Deiparæ virginitate hæretico dicebat: Rhetoricati sumus, & in morem de- D.Hier.

clama-

clamatorum paululum lusimus, tu nos Heluidi coegisti. *Noui pluribus silentium gratiùs fore, quàm lusum: Attamen Petri amor Christi Vicarij decus, Ecclesiæ capitis reuerentia silentem impulit, & læsa calumnijs patientia linguam exacuit, calamumque in sacrilegos obarmauit. Etenim, quod Ripario dicebat S. Hieronymus contra Vigilantium locutus epist.53. aduersariorum procax dementia stylum in hos lusus erudijt.* Tacita, *aiebat*, me forsan cogitatione reprehendes: Cur in absentem inuehar, fatebor tibi dolorem meum, sacrilegium tantùm patienter audire non possum. *At tu candidissime Lector, dum calami lusus audis, peregrinitatem dictionis, affectatamque huius æui culturam minimè cogita: nescit fœminam noster calamus, nec alio quàm virili odore recreatur. Ille alius sub pictura sua tectus monitores auscultabat: stylo mens nostra faciesque publicatur. Verè enim scripsit Stoicus epist.115.* Oratio vultus animi est, si circuntonsa, si fucata, & manufacta, ostendit quoque illum non esse syncerum, & habere aliquid fracti: Non est ornamentum virile concinnitas.

D.Hier.

Seneca.

Spongiam itaque potissimum arripui, vt accusantium hæreticorum maculas ab Apostolorum Principis nomine abstergerem, maximè apud Thabor, vbi Apostolus ignorantiæ incusatur, sicut in tertio libri primi Archielogio reperies. Dum tamen ignorantiam protelo, cauillationes alias refellere necessum iudicaui, vt inter has vmbras Apostolicæ virtutis lumina clariùs eniterent. Idcirco defensionem priori libro contexui, virtutum elogia in posteriorem reieci, in quibus nefas duxi, grandeque piaculum Petri Coapostolum Paulum præterire, ne quos Dei electio in eodem vitæ instituto, & Neronis crudelitas in morte coniunxerat, hæc, quæ ideo Archielogia Petri, & Pauli diximus, separarent. In his prò argumenti necessitate scholastica, dogmata, positiua, historiam, literas etiam amœniores inserui, cuncta non planè perfecta, sed ingenuè dicam, rudia, & nascentibus similia: Omnibus tamen absque sinisteritate legentibus profutura.

LI-

LIBER PRIMVS

APOLOGETICVS.

Archielogicas Diui Petri defensiones complectens.

SYNOPSIS TOTIVS LIBRI.

Permixtam Archielogijs expostulationem Apologeticam hic primus Liber in quatuor partitus Archielogia complectitur.

PRimum de Petri reprehensione agit, quam à Diuo Paulo inflictam patienter, humiliterque sustinuit; de quo in Epistola ad Galat. cap. 2. meminit Apostolus. Deindè Ananiæ, & Saphiræ mortem pertractat, in qua non damnanda crudelitas, sed commendabilis Diui Petri benignitas eluxit.

Secũdum nouos Petri in æquore gressus contemplatur; & qua ratione Christus ipsum reprehenderit, eo quod Saluatorem à sustinenda crucis passione tentarit auertere.

Tertium ignorantiam discutit, quam apud Thabor Petrus ostendit: affectũ ipsius commendat, cauillãtiumq. Hæreticorum næuos extergit. Ac Petri Monarchiam fide stabilitam demonstrat.

Quartum Petri animositatem in abscindenda Malcho auricula; trinamq. antè gallicinium ipsius Apostoli negationem, salua fidei, Scripturæq. veritate, à Nouatorum criminationibus propugnat.

ARCHIELOGIVM PRIMVM.

Principis Apostolorum sanctitas, & innocentia à calumniatoribus defenditur, pulcherrimisq. sanctorum Patrum elogijs decoratur.

IN ipso statim Operis vestibulo forsã impinges; atquè in primo limine hæsitabundus consistes, & iure optimo demiraberis. Cur Archielogia pollicemur? Vbi vernans dictio, florida, & peruenusta oratio, Musarumq. amœnitas reperitur. Vbi interludentibus sententiarum gemmis, exultans calamus non infœliciter ludit, sed operosis nitidissimi styli, picturatęq compositionis varietatibus delectat: In Apologiam statim demigramus. Et qui virtutibus addere ornamẽtum, coronãq. texere decreueramus: ad defensionem districto calamo obarmamur; nec iam in Archielogijs ludimus, sed in Apologia decertamus. In qua nusquam rosas, lilia, violas perolebis; sed vepres, spinas, sentes exhorresces. Nec solùm inamœnum est, asperum, & senticosum Apologiæ genus, sed sterile, & salebrosum: nunquam mulcet; nec amica infigit basia, sed ferro, & securibus desæuit: non vtiquè flores spargit, sed molaribus grandinat: non ludit officijs, sed cæstibus præliatur. Attamen calamum in hæc nostro pugnantia ingenio flectere cõpellimur. Quia, vt scitè dixit olim in Apologet. Tertullianus: *Infirma laudatio est, quæ alterius destructione fulcitur*. Tertul. l. Vndè non rectè dices magnum, quem vt extolleres alium deiecisti: sic etiam minimè plenum erit, nec princeps illius virtutis elogium, cui blaterones allatrant, maledici, conuitiatoresq. detrectant: nisi priùs calumniarum næuos orationis spongia diligenter abstergas, cauillos auferas, oppugnatamq. virtutem tuearis.

Cùm igitur nonnulli de eorum grege extiterint, de quibus sacer dixit Paremiastes cap. 30. nu. 14. *Generatio, quæ pro dẽtibus gladios habet, vt comedat inopem de terra, & pauperem ex hominibus*. Proverb. cap. 30. nu. 14. Qui improbissimas in Apostolorũ Principem calumnias dissiparunt; eorumq. imitati ingenium, de quibus testatur Psalmographus. *Posuerũt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terram*; Psal 72. vers. 9. Christi Vicarium, humanum veluti in terris Deum, ipsius testimonio comprobatum, amplissimoq. beatitudinis titulo exornatum, per sum-

mam impietatem probrosis ausi sunt detractionibus lacerare: necesse est effrenē eorum audaciam comprimere, procacitatem retundere, & impudētiam coercere. Vt asserta in omnibus Diui Petri sanctitate & innocētia, os suum oppilet omnis iniquitas, solaq. Dei Ecclesia Pastoris sui dignitatē amplissimis Archielogijs concelebret.

Psal. 106 vers. 2.

CAPVT I.

Diui Petri simulatio in obseruandis Iudaeorum caeremonijs defenditur.

GRatior nonnunquam est, quae inter obluctantes lapillos leni murmure perstrepens vnda, crispantiq. elata fluxu properanter decurrit, quam, dum veluti cęptas immemor vias ire, placido flumine molliter elabitur. Non solùm arridet mare, cum dulci blandoq. contactu littoribus alludit; sed etiam cum frementibus vndequaquè ventis spumantes attollit fluctuum aggeres, sydera contingit, rupes verberat, & quae imo fundo subsiderant in littus eructat, iterùmq. resorbet. Infantibus semper melimella placent, & dulces mariscae: viros autem piperati nonnunquàm, subacidiq. sapores delectant. Alternat natura vices, cuius aemula ars, sales inter Atticos, & mella, orationis aculeatę permiscet acorem; maximè cum pro rei conditione alia, atquè alia vti necesse est dictione, vt nobis accidit, qui pro tuenda Petri innocentia, cum impijs, & Nouatoribus decertamus. Verùm, vt inter spinas rosae multoties enascuntur, & gratius spirant; sic etiam inter Haereticorum stimulos, & vepretes, non deerit, quod erudiendo lectorem mirificè delectet.

Igitur Apostolorum Principem ab omni culpa immunem extitisse, dum Iudaeorum caeremonias obseruare simulauit, Authores grauissimi docuerunt. Et iam olim inter Scholasticos Doctores super hac simulatione celeberrima fuit concertatio; praesertim Diuum Augustinum, & Hieronymū, quorum sentētias statim producemus. Interim rem ipsam vt euenit, & Diuus Paulus in Epistola ad Galat. cap. 2. refert, breuiter expono. Diui Petri exemplū sequuti quamplurimi ex Iudaeis, qui Antiochiae agebant, mensas gentilium euitabant, nè gentis suae hospites offenderent, qui nuper ab Hierosolymis à Iacobo eius Vrbis primo Antistite missi, Antiochiam aduenerant. Omnes hi ductore Petro & praeceptore, Iudaeorum mensis assidebant, in quibus nihil in lege prohibitum vescebantur. E contrà gentilium, qui Baptismum susceperant, mensas repudiabant, vbi omnia in discriminatim edebantur: ex quo magnum inter fideles redundauit scandalum, cui, vt Diuus Paulus obuiaret, Petrum redarguit;

vt

vt ex illis verbis ad Galat. 2. *Cùm autem venisset Cephas Antiochiã, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat:* D. Augustinus tom. 2. Epistola 8. 9. & 19. ad Hieronym. D. Cyprianus Epistola ad Quintum, Gregor. Homil. 18. in Ezechielem, Diuus Thomas, Ambrosius, & alij ad prædictum locum, apertissimè deducunt.

August. Cyprian. Gregor. D. Thom. S. Ambr.

Producta Diui Pauli verba sinistrè interpretati sunt Hæretici, improbamq. nacti occasionem, mille protulerunt ineptias, totidemq. in Apostolorum Principem probrosa mendacia dissiparunt. Lutherus eadem verba impudenter vsurpans, pro fundamẽto iecit cõcionis, quam habuit pro iure canonico flammis absumendo: opus vt Hæreticus ille procaciter iactabat, merito ac virtute plenum, Pontifici Dei Vicario absens reluctabatur, idem si sibi liceret præsens impudenter facturus.

Nilus in lib. de Primatu Romani Pontificis, Diuum Petrum in hoc euẽtu fidem amisisse, prauoq. exemplo gentiles ad Iudaismum amplectẽdum coegisse, temerario ausu propalauit. Rem mitiùs interpretati sunt Magdeburgenses, nec fidem à Petro amissam, sed crimẽ grauissimum, & sugillatione dignum admisisse attestantur. Verum in eo crimine enarrando, maiorum suorum Marcionis, Iulianiq. Apostatæ ingenium sequuntur. Quippequi Apostolum fœdissimi reum criminis, & consequenter à Diuo Paulo notatum, & meritò reprehẽsum astruebant. Horum calũnias impudenter cõfictas, iam olim Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionẽ, Cyrillus lib. 9. in Iulianum plenissimè refutarũt.

Tertull. Cyrill.

Posthabitis igitur Nebulonibus, eorumq. blasphemijs, & calumnijs temerè, & procaciter effusis, Diuum Hieronymum inspiciamus, pro indẽnitate Petri acerrimè dimicantem in Commentarijs Epistolæ ad Galat. ad tom. 6. & Epistola 89. quæ inter Augustini Epistolas vndecima numeratur. Eandem tuetur Chrysost. ad Galat. 2. quẽ Theophylactus, & Græci Patres, vt plurimum sequntur. Accedit Scholasticorum non parua, nec parui facienda manus. Suarez lib. 9. de Legib. capit. 20. num. 29. Vasquez 1. 2. disp. 182. cap. 7. Didacus Granado pari sapientia, & pietate eximius controuers. de Legib. tract. 4. disp. 6. Et multorũ instar, quos prudẽs, sciensq. omitto, Eminentissimus Cardinalis Bellarminus, controuers. 3. lib. 1. de Romano Pontifice c. 28. Omnes hi Diuum Petrum in memorato euentu, ab omni culpa, etiam veniali absoluendum statuunt, Diui Pauli reprehẽsione non obstante, ad quam ipse diuersis admodùm, iustis, atquè honestis rationibus cogi potuisset.

Hieron. Chrysost. Theophyl. Suarez. Vasquez. Granado. Bellarm.

Non defuere tamen ex Latinis Patribus, qui Petrum ob hanc simulationem criminis aliqualiter damnarent. Tertull. lib. 4. in Mar-

Tertull. Cyprian. Ambros. August. cionem, Cyprianus in Epistola ad Quintum, Ambros. in c. 2. Epist. ad Galat. August. in Epistola ad Hieron. 8. & 9. ac 19. Gregor. lib. 28. Moral. cap. 12. Quibus adhærent ex Scholasticis Scotus in 4. dist. 3. q. 4. Diuus Bonauent. ibid. art. 5. q. 2. Diuus Thomas 1. 2. q. 103. art. 4 ad secundum, quem recentiores Thomistæ, & plures alij sequuntur. Quid igitur inter tot, tantorumq. virorũ contrarias omninò sententias, ergà D. Petrum amor, pietasq. sequestra agendum meditabitur? Suspensa manu opiniones retulisse contenta, quæstionem relinquet indecisam? An aliquem producet Authorem, qui æquus veluti Palæmon litem dirimat, & componat?

Scotus. D. Bonau. D. Thom.

Baron. to. 1. ad annũ 51. fol. 426. num. 35. Doctissimus Cardinalis Cæsar Baronius, qua in sacris Annalibus conscribendis diligentia valuit: nonnullos & optimæ notæ inuenit Authores, qui Cephã illum, quem Diuus Paulus in Epistola ad Galat. à se reprehensum scribit, non Apostolorum Principem, sed aliũ eiusdem nominis Cepham ex numero 72. discipulorum extitisse asseuerant. Ij sunt Clemens Alexandrinus apud Eusebium lib. 1. Histor. c. 123. & alij tàm ex Græcis, quàm Latinis complures, quibus fauet Dorotheus in Synopsi, vbi hunc Cepham in Caria factum Episcopum tradit. Quin etiam Epistolæ, quæ Martialis nomine circumferuntur, ipsum Cephæ cognomen præseferunt. *Seruus Dei, & Apostolus Iesu Christi Martialis Cephas omnibus fratribus, &c.* Nec leue pro confirmanda huiusmodi sentẽtia sese offert indicium, videlicèt, quod Diuus Paulus in eadem Epistola ad Galat. de Petro agens, eum non Syriacè Cepham, sed Petrum nominauit. Cæterum standum est communi sententiæ, & Hieronymo in Epistola ad Galatas, qui nullum Cepham præter Petrum agnoscit. *Alterius*, inquit, *nescio cuius Cephæ nescire nos nomẽ, nisi eius, qui & in Euangelio, & in alijs Pauli Epistolis, & in hac quoquè ipsa, modo Cephas, modo Petrus inscribitur.* Et inferiùs: *si propter Porphyrij blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, nè Petrus putetur errasse, infinita erunt de scripturis emendãda diuinis; quæ ille qui non intelligit, criminatur.* Vndè controuersia non eliditur; laudandus tamen est Clementis, & aliorũ in Petrum affectus.

Clemen. Mascard. Doroth. Hieron.

Nec minùs laudda mihi videtur aliorum Authorum pietas, eximiusq. in Petrum amor, quo duce, licet ipsum à culpa penitus non eximant, ac propterea à Diuo Paulo reprehensum fuisse fateantur: plures tamen rationes excogitarunt, quibus culpam extenuant; atquè ex ea laudandæ humilitatis, aliarumq. virtutum argumenta mutuantur. Diuus Cyprianus in Epistola ad Quintum; ex eo Diui Petri humilitatem mirificè extollendam arbitratur; quod

Cyprian.

quod cum à Paulo se reprehendi intueretur, nequaquam obiecit: *Se primatum tenere, & sibi potiùs obtemperari à Nouellis, & posteris oportere*. Diuus August. Epist. 19. ad Hieronym. eandem humilitatem deprædicat. *Rarius*, inquit, *& sanctius exemplum Petrus posteris præbuit, quo non dedignaretur à posterioribus corrigi, quã Paulus, quo confidenter auderent minores maioribus, pro defendenda veritate, salua charitate resistere*. Sic ille. Magni Gregorij magnum eiusdem humilitatis encomium superaddo. *Se etiam*, ait, *minori ad consensum dedit: atque in eadem re factus est sequens minoris sui, vt in hoc etiam præiret; quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset etiam primus in humilitate*. Hæc Magnus Pater, homil. 18. in Ezech. & statim subdit: *Ecce à minore suo reprehenditur; & reprehendi non dedignatur*. Quid ni? patiens, silensq. subditum audiret suggillantem, qui Magistri & Saluatoris sui, inter accusantium Iudæorũ calumnias, vsque ad Præsidis admirationem, triumphale silentium inspexerat. Vt, quod de eo prędictũ fuerat, impleret. *Silui, patiens fui; sicut vir non habens in ore suo redargutiones*.

August.

Gregor.

Isaias 42. n. 14. Psal. 37. vers. 15.

Non hic circà D. Petri immunitatem à culpa, dicendi finis: plura mihi, eaq. admiratione digna supersunt, quibus, vt spero, victrix Apostoli innocẽtia triumphabit. Authores non contemnendi, euidentia facti, vt existimant, compulsi, aliqualem in Petro culpam interuenisse fatentur. Debita nihilominus Apostolorum Principi reuerentia, peccatum ipsius veniale ad summum, vel materiale duntaxat fuisse autumant. Scotus loco superius allegato, varios modos subtiliter excogitauit, quibus illud peccatum admitti potuisset, nulla tamen ratione læthale fuisse credit, sed veniale, illudq. leuissimum.

Scotus.

Cæterum securior sub Hieronymi telo expugnata ab hæreticis Petri innocentia stetit: quippe qui nec culpæ leuissimæ vmbrã in Apostolo admittere consentit, vt vidimus: plures enim, & honestos fines agnouit, quos in illa simulatione respexisset Apostolus, propterquos, vt etiam Patres alij tenuerunt, ab omni culpa immunis euaderet: quinimò innocentiã tueri non cõtentus, adiecit & laudem, factus encomiastes, qui acerrimus defensor extiterat. Vndè simulationis opus, tanquam egregium vtroq. Pastore dignissimum prædicat, mirificèque extollit. Etenim Petrus ad Magistri sui, & Redemptoris nostri exemplũ, qui æterno Patri dicebat apud Ioan. 18. n. 9. *Quos tradidisti mihi, non perdidi ex eis quemquam*. Velut egregius Pastor, & fidelissimus Custos commissum sibi gregem illæsum custodire, & integrum seruare statuerat. Vndè ne minimam

Ioan. 18. nu. 9.

perderet ouiculam, omnibus amicabili cõsuetudine se immiscebat, ijsque familiariter vtebatur. Do Hieronymum. *Timebat autem Iudæos, quorum erat Apostolus, ne per occasionem gentilium à Christi fide recederent, & imitator Pastoris boni perderet gregem sibi creditum.*

Hieron.

Sed nescio quis aurem vellit, & prudenter admonet, ne dum ex altera lance detrahitur pondus, alteri adijciatur; atqueadeò, quò maiori studio Petri simulatio vendicatur à culpa, eo magis improuido iudicio Paulus mẽdacij damnatur: quoniam deficiente obiurgationis fundamento, statim mendacium Paulo impingendum suboritur, dum enim arguit immerentem, calliditatis & astutiæ conuincitur. Nec iam verba menti consentiebant. Et tamẽ D. Augustinus lib. de Mendac. ad Consent. capit. 3. necessarium iudicauit, vt quispiam mendacij reus nõ arguatur, magnum mentis, verborumq. retinere consensum. Nec parum vrget, quod etiam Paulus nõ nullos ritus, cæremoniasque Iudaicas obseruauerit, vt Diuus Hieronymus Epistola 89. palàm fatetur. *Didicimus, quod propter metum Iudæorum, & Petrus, & Paulus æqualiter finxerint, se legis præcepta seruare.* Fauet illud ex cap. 16. Actorum, vbi Paulus dicitur Timotheũ ex Patre Gentili ritu Iudaico circũcidisse. Quin etiã cap. 18. eiusdem lib. Nazareorum more caput in Cenchris attondit. Præterea Hierosolymam reuersus, vt Iudæos sibi conciliaret, antequam templum ingrederetur, legali se purificatione lustrauit. Nec dubium, quod eodem, quo Petrus fine memoratas mensarum cæremonias obseruauerat. *Qua igitur fronte*, concludit Hieronymus, *Qua audacia Paulus in altero reprehendit, quod ipse commisit?* Ne igitur, in altero culpam, redarguẽdique in altero libertatem prudentia non mensuratam extitisse arbitreris.

August.

Hieron.

Actor. 16

Actor. 18

Hieron.

Legionensis in cap. 2. ad Galat. locum illum diligenter examinãs: Nullam asserit interpretationem magis aptam, pietatiquè conformem adhiberi posse, quàm, quæ Petrum à culpa, & Paulum liberet à mendacio, vt de Apostolorum Principibus, Orbisque Magistris par est existimare. *Quod si, ait, quis posset huius orationis sententiã sic interpretari, vt & Petrum liberet à peccato, & Paulum à procacitate, & mendacio: Is certè optimè interpretatus eam esset.* Hæc ille, vbi insinuauit proprium Doctorum munus esse, quantum litteralis textus interpretatio patiatur, sanctos viros à culpa, parumque honestis actionibus vendicare: præsertim cum eius dignitatis, & conditionis sint, quales Petrus, & Paulus firmissimæ Ecclesiæ columnæ extiterunt. Quod si quispiam aliter (quod minimè reor) existimet, D. Hieronymum audiat

Legion.

audiat, ita de Vigilantio conquerentem. *Hæc dolentis magis effudi animo, quam ridentis, dum me cohibere non possum, & iniuriam Apostolorum, ac Martyrum surda nequeo aure transire.* Iustus animi in tali causa indignãtis affectus, quem veneror, & amplector, Hieronymumq. imitatus, regia, quæ mihi aperitur via incedam: vbi duplex se ostentat ratio, qua Petrum à peccato, Paulũq. à mendacio liberum fuisse comprobetur.

Hieron.

§. PRIMVM.

Diui Hieronymi de simulatione Petri sententia proponitur.

PRimum in hac via lapidem erexit Diuus Hieronymus Epist. 89. in qua super eadem quęstione ab Augustino rogatus, respõdit: Diuum Paulum nullatenùs Petrum, vt criminis reum suggillasse, atqueadeò apparẽtem fuisse Apostoli reprehensionem, ex dispensationeq. & honesto fine simulatam. *Ego,* inquit, *imò & alij antè me exposuerunt causam, quam putauerant, non officiosum mendacium defendentes, sed ostendentes honestam dispensationem: vt & Apostolorum prudentiam demonstrarent, & blasphemantis Porphyrij impudentiam coercerent; qui Petrum, & Paulum puerili dicit inter se pugnasse certamine: imò exarsisse Paulum in inuidia virtutum Petri, & ea scripsisse iactanter, quæ vel non fecerit, vel si fecerit, procaciter fecerit, id in alio reprehendens, quod ipse commiserit.* Hæc Hieronymus Apostolicæ innocentię propugnator acerrimus.

Hieron.

Verùm non solùm in hoc euentu, sed etiã in alijs, qui post Christi mortem, & Resurrectionem, ac in cælos Ascensionem occurrerũt, Apostoli Mosaicæ legis cæremonias nusquam verè, & ex corde, sed tantùm quoad speciem obseruarunt; nè gentis suæ hominibus antiquorum rituum tenacissimis displicerent, eosq. despicere viderentur. Quod vt probet Diuus Hieronymus plurima insigniũ virorum adducit exempla, qui vt sacra refert Historia simulatione sunt vsi; nec proindè talis simulatio in sacris litteris damnata reperitur: Atqueadeò nec nobis fas erit eandem in Apostolorum Principibus, & Orbis præceptoribus reprobare.

Notum planè est: quo pacto Iehu 4. Reg. 10. Vt Sacerdotes Baal intra eadem tecta concluderet; ibiq. simul occlusos occideret, & reuera occidit, vna cum eis sacrificium Idolo peragere simulauit; eaq. simulatione deceptos militum gladio iugulandos obiecit. Quid? etiam Dauid 1. Reg. 21. coram Achis Philistinorum Rege dementatum se finxit, etenim vt ibi refert sacer textus. *Immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat inter ostia portæ, diffluebãtq. saliuæ eius*

4. Reg. 10. n. 19

1. Reg. 21 num. 13.

eius in barbam. Quod ideò fecisse credendus est, vt dum insanus à Rege, & aulicis existimaretur, eorum insidias, necemq. omninò inferendam euitaret. Quis verò sanè mentis, simulatam hanc Dauidis insaniam, fictamq. in alterum mutationem damnabit? Ego minimè probrosam, nec reprobādam fuisse reor: quoniam ipsemet Psalmographus titulū Psalm. 33. quasi de rei euentu gloriabūdus, eidem consecrauit. *Psalmus Dauid cum immutauit vultum suum coram Achimelec, & dimisit eum, & abijt.* Vbi monuit Diuus Augustinus Achis nomen in Achimelec fuisse immutatum, vt simulationis mysterium panderetur. *Mutatum est nomen, vt intelligamus magnū esse Sacramentum:* pariterq. datur intelligi, simulationem illam Dauidi potiùs gloriæ, quàm culpæ tribuendam. Quo Salomonem respexisse arbitror, dum in Ecclesiaste capit. 10. pulcherrimum in rem præsentem edidit oraculum. *Pretiosa est sapientia, & gloria parua, & ad tempus stultitia.* Ex quo mutuatum videtur illud Catonianum.

Psal. 33.

August.

Ecclesiastes c. 10

Cato.

Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

Cui Lyricus 4. Carmin. Od. 12. consentit.

Orat.

Misce stultitiam consilijs breuē:
Dulce est desipere in loco.

Aliud, & antiquiùs simulationis exemplum affero. Præstantissimus Hebræorum ductor Iosue dum obsessam vrbem Hay expugnaturus inuaderet, exercitum itā disposuit, vt fugam potiùs arripere, quàm pugnam inire videretur, qua simulatione oppidanos in aciē educeret, ac dum simulatè fugientes insequerentur vrbis munitionem desererent: interimq. Iosue coactis copijs in hostem remigraret, ipsumq. deleret. Non absimili vsa est consilio plebs Israelitica, Iudic. 20. dum aduersus Beniamitas prælium administraret. Ex quo deducit optimè Diuus Augustinus quæst. 10. in Iosue, S. Thomas 2.2. quęst. 40. art. 2. fas esse in bello iusto stratagematis & solertia vti, cunniculis cum hoste agere, ipsūq. insidiosè circumuenire. *In bello iusto nihil refert, an ex insidijs, an aperto Marte pugnetur.* Ità D. Augustinus. Vndè apud Maronem ille alius consulebat egregiè.

D. Aug.
D. Thom.

Mutemus clypeos, Danaumq. insignia nobis
Aptemus; dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Virgil.

Et quando hostē aperto Marte non licet inuadere, fas erit cum eo vulpinari. Vbi enim, vt Leontius dicebat Imperator: *Leonina pellis non pertingit, vulpina est assuenda.* Nec minus laudanda victoria, quæ insidijs, doloq. paratur, quam quæ tota animorum, corporumq. contentione pugnando acquiritur.

Leont.

Est autem admiratione dignum, Hieronymiq. sententiæ magnum adijcit authoritatis pondus: quod veri-

veritatis author, & amator Christus, in ipso Resurrectionis suæ die in Castellum Emauntinũ iter agentibus socium se immiscuit: cumq. apud eos manere vellet, & destinaret, *Finxit se longius ire*, vt refert Lucas c. 24. Quod quantum Petri, & Pauli simulationibus faueat, quis non videt? Et quod indè sequitur, vtrumque Apostolum à peccato, & mendacio absoluendum non intelligat? Vterque vsus est (sinè culpa tamen) simulare: ambo simulatione pares, culpęq. immunitate nõ impares extiterunt. Quia sicut Petrus non ex animo, sed simulatè, & ex composito se à gentibus separabat, ità etiam D. Paulus simulato cum Petro dissidio contendebat, discipulorũ vtilitati ea contentione prospiciens, vt dissidentes Gentiles, & Iudæos, qui fidem susceperant, ea ratione in societatem, & concordiam reuocaret.

Quod autem Petrus per simulationem tantummodo Iudaicas obseruarit cæremonias, ex verbis D. Pauli ad Galat. 2. manifestè colligitur: etenim eo in loco factum illud Petri simulationem appellat, dum ait: *Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi.* Quod verò Pauli obiurgatio fuerit etiã simulata, fatetur Diuus Chrysostomus, & ex ipsis Pauli verbis manifestè deducit. *In faciem*, inquit Paulus, *Ei restiti, quia reprehensibilis.* Vbi in Gręcis codicibus repetitur. *Secundum faciem*, hoc est apparenter tantum, quoad speciem, & simulatè; non tamen ex animo suggilandique intẽtione; quod ex eo confirmat Diuus Hieronymus, quoniam Gręca exemplaria non habent, *Quia reprehensibilis*, sed, *reprehensus*. Consentiunt ex Gręcis plurimi eandem opinionem amplectẽtes, & meritò, cum enim Petrus in eo facto culpa vacauerit: consentaneum erat, vt apparenter tãtum, & quo ad speciem simulatæ reprehẽsionis gladio feriretur. Ex antiquioribus ità censuit Origines, Didymus, Eusebius, & alij, quos refert Hieronymus Epist. 89. quæ vndecima ad Augustinum numeratur. Pro eadem adducitur à nonnullis Theodoret. in cap. 2. ad Galat. Cassian. collat. 17. cap. 20. Adrian. in 4. quest. 1. de Baptismo: Qui omnes, vt Petrum à culpa liberant; ita à Paulo simulatè solum, & apparenter reprehensum attestantur.

Chrysost. Origen. Didym. Euseb. Theodor. Cassian. Adrian.

§. SECVNDVM.

Facilior ad sustentandam in simulatione Petri indemnitatem ratio proponitur.

Plausibilior, ni fallor, Apostolorumq. defensioni planior est, & accõmodatior via, qua alij tanquam in controuersia victores incedunt, & quos Scholastici Doctores sub D. Augustini patrocinio sequuntur, cum vtraq. schola, & antesignanis Diuo Thoma

ma

ma 1.2.quæst.103.art.4. ad secũdum, Scoto in 4.dist.3.quæst.4.§. *Quantum ergo*. Qui omnes Diui Pauli reprehensionem minimè simulatione compositam fuisse, sed veram; suggillandiq. animo prolatam constãter asseuerant: Et cõsequenter Apostolorum Principes cæterosq. Apostolos, non ex simulatione ritus, cæremoniasque Iudaicas, sed verè, & ex animo coluisse. Non quia in ipsis fiderent, aut ibi spem collocandam existimarent: sed eorum mores imitati, qui amicorum, & parentum cadaueribus postremos honores iustaquè persoluunt, vt quos dolent morte ereptos, quia ad vitam reuocare non possunt, honorificè curant tumulandos. Quod non simulata, sed religiosa, & vera pietas exhibẽdum persuadet. Augustini verba sunt: *Sicut defunctorum corpora necessariorum officijs deducenda quodammodo ad sepulturam, nec simulatè, sed religiosè: non autem deserenda continuò, vel inimicorum obtrectationibus, tanquam canum morsibus proijcienda*. Non absimili ratione Apostoli, quò Synagogam iam emortuã honoratè sepelirent, antequam Euangelij promulgatione tumulo conderetur; quasi venerabili Genitrici debito pietatis affectu iusta, & exequias soluere studuissent, nonnullas legis ipsius cæremonias, ritusq. interim obseruarunt. Aug.

Quod autem præfatus honor Synagogæ per aliquod tẽpus præstari debuisset, antequam Lex Euangelica latius funderetur, & firmius esset stabilita, decreuerunt Apostoli Actor.15.n.20. statuẽtes, vt qui relicto Iudaismo fidẽ susciperent, per id tempus à suffocato, & sanguine abstinerent. Quin etiã Diuus Paulus Timotheum circuncidit, nè aliqui intelligerent Circuncisionem, & reliqua legis veteris sacramenta velut idolatriam detestari. Licet enim eorum obseruatio tanquam vana, inutilis, fructuquè vacua gentibus inculcari non debuisset, non tamen vt mortifera tunc damnanda essent, & penitus fugienda, dummodò spem suam in ipsis nequaquã posuissent. *Sed quamuis*, ait Augustinus, *Gentibus imponenda non essent; non tamen sic debuisse auferri à consuetudine Iudaeorum, tanquam detestanda, atquè damnanda*. Non me latet D. Hieronymum incontraria fuisse senten ia, ita vt, à tempore mortis Christi legis antiquæ cæremonias eredẽtibus fuisse mortiferas, verbis expressetit desertissimis. *Ego*, inquit, *econtrario loquar, & reclamante mundo libera voce pronuncio cæremonias Iudaeorum, & perniciosas esse & mortiferas Christianis, & quicũque eas obseruauerit, siuè ex gẽtibus, siuè ex Iudæis eum in Barathrũ Diaboli deuolutũ. Finis enim legis Christus omni credenti, Iudæo scilicèt & Gentili, neque enim omni credenti erit finis ad iustitiam, si* Aug. Hieron.

Iu-

Iudæus excipitur. In Euangelio legimus: Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam. Hæc ille sic apertè ac dillucidè, vt nullam pati posse interpretationem videantur.

Nihilominus Vasq. 1.2. disput. 183. hæc Hieronymi verba in Augustini sensum flectere, in ipsiusque opinionis fauorem interpretari contendit: quasi non aliud velit D. Hieronymus quam prædictas cæremonias mortiferas esse, ac prorsus abominandas, quando salutis aspectu seruarentur, vel ad eandem reputatæ forêt necessariæ, atquè vt tales ab Ecclesiæ Magistris obseruari præciperentur. Verùm alia ratione, antequam plantatum esset, & radicatum Christi Euangelium, per aliquod tempus sustineri poterant, & obseruari. In quo D. Hieronymi, & Augustini sententiæ inter se cohærere videntur, vt Vasquez opinatur. In eo tamen dissident, quod Hieronymus tempore inter Christi mortem, Euangelijq. publicationem decurrente, fas esse credidit, ritus cæremoniasq. Iudęorum fictè tamen & simulatè custodire citra omnem fidem, quod saluti conducerent, vt apparenti, fictaq. obseruatione Iudæorum animos Apostoli allicerent, atquè ad amplectendã Christi fidem facilius pertraherent. Idemq. Hieronymus suæ interpres mentis ab Augustini sententia parum differre, in eadem Epistola cõtestatur. *Nec multum*, inquit, *interest inter meam, & tuam sententiam; quia ego dico, & Petrum, & Paulum timore fidelium Iudæorum legis exercuisse, imò simulasse mandata. Tu autem asseris, eos fecisse clementer, non mentientis astu, sed compassionis affectu: dummodo illud constet, vel metu, vel misericordia eos simulasse se esse quod non erant*. Hęc ille. D. Hier.

Verumtamen inani, vt arbitror, labore, irritoq. conatu Hieronymi, Augustinique sententias in concordiam redigere quisquam niteretur: quoniam sic extremè opponuntur, vt nullo modo cohærere possint. Etenim Augustinus, vt in ipsius Epistola videre est, prædictas cæremonias illa tempestate à Christianis exerceri posse constãtissimè tenet: *Non simulatione fallaciæ*, vt ait, nec ea ratione, vt Iudæos ad existimandum pertraherent, quod minimè in pectore retinebant; hoc enim esset rebus ipsis mentiri, quod non minus criminosum est, & damnabile, quam si verbis mentirentur: permittenda tamen erat rituum obseruatio; *Compassione misericordiæ*, vt Iudæos erudirent, eos non fuisse malos, nec vt tales per legẽ Euangelicam abrogari, sed quia iam inutiles euaserint. Illud autẽ hìc sumopere aduertendum: Augustini sententiæ scopum nõ fuisse, vt Hieronymus insinuat, quod tales cæremoniæ præ timore, vel misericordia exercerẽtur; hoc enĩ ad

ad rem præsentem parui interesse videtur; sed omnis D. Augustini conatus eo tendebat, vt illas cæremonias, non fictè, & simulatè, sed verè, & ex corde exerceri potuisse, sensu iam explicato, demõstraret. Atq. in hunc modum verba illa 1. ad Corinth. cap. 9. interpretatur. *Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem*. Et paulò inferius in eadẽ Epistola, ostendens quo pacto idẽ Apostolus legis veteris ritus, & antiqua sacramenta susceperit, ità fatur. D. Aug. *Ideòq. susceperat ea celebrãda, cum iam Christi esset Apostolus, vt doceret non esse perniciosa ijs, qui ea vellent, sicut à parentibus per legem acceperant, custodire, etiam cũ Christo credidissent: nõ tamen in eis iam constituerũt spem salutis*. Hæc ad suam sententiam appositè D Augustinus, quam sequenti §. validissimis rationibus stabilio.

§. TERTIVM.

D. Augustini sententia circà Principis Apostolorum simulationem roboratur.

PRæcipuum, & inexpugnabile huius sententiæ fundamentum iaciendum est ex Theologorum placito communiter receptissimo; quod ità habet. Quemadmodùm officiosum mendacium verbis proferre nefas est, & piaculum: sic etiam rebus ipsis mendacium componere officiosum minimè licebit. Cuiusmodi esset ex D. Thomæ sententia 2. 2. q. 110. art. 2. D.Thom. Quod propter propriam, aliorum vè vtilitatem fingeretur. Atqui, nec aliena, nec propria vtilitas, quantumuis maxima prædictum mendacium à peccato excusare potest, vt locis citatis probat latissimè idem Augustinus, D.Aug. idemq. in lib. de Mendacio ad Cõsentium, & tom. 4. lib. contrà Mendacium constanter sustinet. Igitur fieri nequit, vt quisquam nec verbis, nec rebus mendacium officiosum, etiam propriæ, nedùm alienæ vtilitatis aspectu confingat. Augustini sentẽtiam vnanimi consensu defendendam Theologi susceperunt, Cassiani reprobata, qui collat. 17. cap. 20. asserit; ob aliquam vtilitatem licitum esse mendacium: meritò tamen illum damnauit Innocentius III. in cap. super eo, de Vsur. vbi docet Dei præcepto vetitum, nè quis pro tuenda alterius vita mentiatur. Innocẽt.

Optima verò & planè euidenti ratione cõmune illud Theologorũ placitum stabilitur. Quandocũq. opus aliquod suaptè natura malũ est, quantumuis circunstantiæ extrinsecus aduenĩetes concurrant, neutiquam propter illas, quam alioquin malitiam sortiretur, amittet. Si verò contingat, vt ex aduenientis circunstantiæ concursu, materia, vel obiecti (vt aiunt) formalis ratio; ex qua malitia in actũ redũdat, mutationem nanciscatur:

cum

cum, nimirùm, quispiam annuente Deo, facultatemq. sibi tribuente rem accipit alienam: tunc enim illa acceptio à ratione obiecti ad furtum necessarij prorsùs deficit: quoniam res aliena furti obiectum constituitur, cum à Domino secundùm rationem inuito vsurpatur. Accedente verò Dei facultate, iam aliena res à Domino rationabiliter inuito non aufertur, vt rem ipsam consideranti planum fiet. At verò mendacij malignitas in eo sita est, vt aliud verba diuersum, vel res ipsæ habeant, ab eo quod latet in mente, illudq. exteriùs repræsentent. Quæ ratio integra semper consistit, vt liquet, esto propter vtilitatem propriam, vel alienam, siuè parua, siuè maxima sit, mendacium componatur. Igitur nullus aderit finis, ob quem licitum sit mendacium; nec minùs facta rebus ipsis simulatio. Siquidem hæc verè est, & propriè mendacium, ac eandē malitiam, quam illud verbis concinnatum sibi vendicat; cum, scilicèt, quispiam rebus, factis, aut gestis aliquid aliud edat, quàm reuera existimet esse, ab alijsq. intendit iudicari. Quilibet igitur finis concurrat: vitandi ratio scandali accedat: conuersionis, aut spiritualis fructus non dubia spes exoriatur: nunquàm vti simulatione fas erit: quia nunquàm simulatio intrinseca malignitate exuetur.

Hæc ex Scholasticorum fontibus hausta propinare sit satis. Iam ex sacris Scripturarū hortulis flores delibo, quibus tota hæc disputatio coronetur. Reg. 4. cap. 5. Sacra refert Historia: quod Nahaman Syrus, cum primum Elisæi beneficio, & diuino miraculo pristinam recuperauit sanitatem, Hebræorumq. Deum, & non alium ex Gentilibus, cui adoratio, verusq. latriæ cultus deberetur, agnouit, vt ibi coram Elisæo confitetur: *Verè*, inquit, *scio, quia non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantū in Israel*. Inter hæc in mentē subijt, quod suus Rex Remonistemplū adoraturus ingrediens, Nahamā, vt moris erat, manu innitebatur. Interimq. dum Rex genuflexus adoraret, ipsum quoquè ingenua prouolui necesse erat, alioquin Regis gratiam amitteret. Quid? Elisæū præuenit, vt si fortè rei occasione compulsus, in eam (vt credebat) culpā incideret, Prophetæ precibus veniam à Deo consequeretur. *Hoc autem solùm est, de quo depreceris Dominum pro seruo tuo, quando ingredietur Dominus meus templū Remon, vt adoret; & illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remon, adorante eo in eodem loco: vt ignoscat mihi Dominus seruo suo pro hac re*. Hæc Vrbanus ille vir animo verè Christianus. Sed quid trepidat? Cur sibi crimini tribuēdum veretur, quod non animo colendi idolum, sed muneris obeundi causa faciebat? Indignum planè existimabat, veriq. Numinis

Reli-

Religioni valdè contrarium, quod antè idolum (quamuis illud non coleret, nec à Rege ad colendum cogi posset) ex simulatione ingenua prouolueretur. Quid amplius iste faceret? Si Augustinum audiret hanc, de qua agimus, simulationem seuerissimè damnantem. Et certè Christianæ veritati vsquè adeò simulatio aduersatur; vt ille, qui vix relicta barbarie fidei veritatem, vrbanitatemq. induerat, satis aduerterit, nequaquàm sibi fas esse, vt aliud quàm animo gestaret factis exteriùs exhiberet: Ideòq. religione tactus, & imbecillitatis conscius, Elisæi preces præueniés, vt obtineret veniam postulabat.

Non minus laudáda fuit Eleazari synceritas, & animi candor, ab omni simulationis astu alienus. Poterat ille, vt nō pauci suadebāt, vitam tueri; si corā Tyranno porcinam carnem edere mentiretur. *Tollentes eum secreto rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse*. Ma-

Machab. 2.6.n.21 chab. 2. cap. 6. Quibus ille viriliter restitit, vt qui fidei suæ contraria omninò suaderent. Et nè quemquam falleret simulando, lubens mortem oppetijt, cum ipso spiritu verba effundens æternitati victura. *Non enim ætati nostræ di-*

Machab. 2.6.n.24 *gnum est fingere*. ibidem num. 24.

Quid? summa veritas Dei Filius Pharisæos, dū inter homines ageret, allocutus Regem Herodem appellauit vulpem: *Ite*, ait, *dicite vulpi illi*. Luc. 13. Nec dubito Luc. 13 quod eo nomine vulpinum Herodis ingeniū denotabat, ipsius astū, thecnas, fallaciam suggillabat: præsertim quam in conuiuio ostēdit, dum pro Baptistæ nece mœstitudinem simulauit, & cum ipsum iuberet occidi, vulpino astu dolorem pro morituro fingebat exteriùs, quem mortuum iam interius cupiebat. Ità D. Hieronymus in Matth. 14. Beda. lib. 2. in Marc. Eusebius lib. 1. Histor. cap. 13. Iosephus lib. 18. Antiquit. cap. 7. tradiderunt. Hieron. Beda. Eusebius. Iosephus. Quin etiā Christus Dominus, ne ad hanc versutiam, & simulationem conniueret, Regem dixit vulpem; ipsius astum animūque vulpinę simulationi assuetum, quod impensè abominatur, hac ratione suggillans.

Vndè in Euangelio damnatur hypochrita, qui externis actionibus pręfert; quod nullatenus seruat in pectore: legis custodiam simulat, quam animo auersatur. Quapropter Dei filius huiusmodi calliditatem, moresq. ad omnem astum, & simulationem compositos detestatus, Pharisæos in eodem capitulo septies hypochritas appellauit, Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypochritæ*. Matth. 23. Sed cur septies damnat hypochrisis, quos semel damnari sat esset? Planè, vt quod D. Ephræm tractatu de Pœnitent. insinuauit, ipsis verbis edoceret, ex simulationis, hypochrisisq. delicto reliqua septem peccata mortifera pullulare. Alij, inquit, *Gloriam mediante pœnitentia*

tia sibi comparant, & pro venia aliud debitum trahunt. Heù mihi, quoniam, quod ait Christus in talibus complebitur, atq. firmabitur: quia septem alios spiritus nequiores assumit, qui in eum ingressi habitant ibi. Hæc ille.

§. QVARTVM.

D. Pauli reprehensionem minimè simulatam fuisse, sed veram comprobatur.

EX ijs quæ hactenus disserui mus in promptu erat conijcere, D. Paulum non fictè, & simulatè, vt credidit D. Hieronymus, sed verè, & ex animo, vt meliùs decreuit Augustinus, ad Petri obiurgationem ob Iudaicorum rituum obseruantiam prodijsse. Verùm hoc idem, prout instituti nostri ratio, & Pauli dignitas exigit, breuiter ostendamus, & cum Augustino Epist. 9. & 19. firmiter comprobemus. Igitur, ait ibi Pater ille sanctissimus: Nisi illa reprehensio vera fuit, sed simulata, fateamur necesse est D. Paulum in duplex mendacium incidisse: alterum in rebus, quod propriè simulationis dicendum erit mendaciũ: alterum in verbis, cum scilicet, ad Galatas scribens capit. 2. dixerit, se Petrum reprehendisse, quia reprehensibilis erat: quod si reprehensio ficta fuit, sacri Scriptoris munere functus falsa enarrasset. Quod quis audeat effutire? Item inferiùs. *Cùm vidissem, quod non rectè ambularet ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cùm Iudæus sis gentiliter viuis, & non Iudaicè; quomodò cogis Gentes iudaizare?* Ad Galat. 2. n. 14. Si ergò iuxtà D. Hieronymi placitum fas erat Petro illis vti cæremonijs, & ritus custodire, quin culpæ redderetur obnoxius, & Pauli obiurgationi subiaceret: siquidem attenta gregis vtilitate rituum obseruantiam simulare poterat, vt Hieronymus fatetur; indè palàm deducitur mendaciter à Paulo dictum Petrum fuisse reprehensibilem, nec ad Euangelij veritatem rectè ambulasse. Quod Doctoris Gentium authoritatem, & sanctimoniam quantùm dedeceat, cæcus, & amens sit, qui non videat: præsertim cùm Paulus fuerit Historicus; nec parum sacræ Historiæ veritatem, & integritatem tàm sinistra existimatio deteret.

Quapropter D. Augustinus Epistol. 19. col. 2. minùs absonum arbitratur in Petro culpam admittere, quam mendacij notam inurere D. Paulo. Verba ipsius interrogantis more prolata, hic appingo. *Satius est credere, Apostolum Paulum aliquid nõ verè scripsisse, quàm Apostolum Petrum non rectè aliquid egisse?* Quis hoc credet? Nemo sanè. Verum quidem est Augustinum saxum inter sacrumq. positum, vel Petrum aliqualem culpam admisisse, ob quã August.

dignus fuerit fuggillari, vel Paulum mendacij næuo maculatum existimasse, dum reprehensibilem dixit Petrum, nec ad veritatem Euangelij rectè ambulantem, cæterum, quæ vis in hanc Scyllam sanctissimum elisit doctorem? Faciliùs, credo, ex his fluctibus enataret, si Petrum à culpa, Paulumq. à mendacio liberaret.

Vasquez. Granado. Bellarm. Quod autem hoc præstare potuisset, egregiè probat Vasquez, Granado, Bellarminus, & alij, quos suprà memorauimus. Licèt enim Pauli reprehensio vera fuerit, & nulla ratione simulata: non proindè cogimur Petrum in ea obseruatione fateri criminosum. Nequè enim ideò fuit reprehensus, quia *August.* culpam admisit, vt citata Epistola concludit Augustinus. *Quapropter non ideò Petrum emendauit, quod paternas traditiones obseruaret: quod si facere vellet, non mendaciter, nec incongruè faceret, quãuis enim iam superflua, tamen solita non nocerent.* Hæc ille. Vbi nam igitur sita est Petri culpa, ob quam verè debuisset reprehendi? Fortasè quia parum opportuno, minimèq. idoneo tempore tales exercuerit cæremonias? Non credo, nec vllum magis oportunum *Vasquez.* occurrisse statim demõstro. Quod etiam præstitit Vasquez 1.2. disp. 182. cap. 7.

Antiochiam Petrus accesit, Iudæisq. & Gentilibus in concordiam redactis, citrà omne scandalum, & offensionem, posthabitis Iudæorum cæremonijs cum Gentilibus ad fidem conuersis vescebatur. Postquàm vero nonnulli ex Iudæis, qui fidem susceperant Hierosolymis, Antiochiam penetrauerant: Petrus eorum offensam reueritus, à Gentilium mensis se subtraxit, atquè ad Iudæorũ mensas obsonaturus diuertebat. Quod attendentes Iudæi, qui per id temporis Antiochiæ morabantur, in eandem Petri actionem consenserunt, vt etiam fecit Barnabas; quia pro re & loco ità credidit expedire. Nec leui coniectura ducor, vt Petrum easdem iterùm mensas repetijsse existimem; quia timuit, nè Iudæi animo turbarẽtur, si iam Iudaicos mores ipsum deseruisse animaduerterent. Quia tamen ex hoc facto, etsi nulla in eo Petri culpa ex aduertentia, vel parum honesto fine interuenerit, in Gentiles redundauit scandalum, ità vt etiam ritus eosdem exercerent; quod in sua reprehensione Paulus *Paulus.* obiecit. *Quomodò cogis gentes iudaizare?* Nec dubitat Augusti- *August.* nus Epistola citata, occasionem hinc Paulum arripuisse, vt Petrum obiurgaret. *Sed quoniam*, inquit, *gẽtes cogebat iudaizare, quod nullo modo posset, nisi ea sic ageret; tãquam adhùc etiam post Domini aduentum necessaria saluti forent: quod vehementer per Apostolatum Pauli veritas dissuasit.* Hæc ille.

Potuit igitur Petrus, tum ob aliquam inaduertentiam, eo quod in eo euentu non ità circumspectè

se

se gesserit: tum etiam ob damnum, quod indè absquè ipsius culpa redundauit, suggillatione dignus reputari: quoniam vt rectè Vasquez citatus admonuit, in qualibet humana actione duo potissimum consideranda sunt. Primum intentio, seu quod perindè est: consciētia, & fides, qua eiusmodi actio perficitur. Secundum, euentus indè secutus, siuè omissio alicuius circūstantiæ, vel quia defuit consideratio, propter cuius defectum talis actio minùs cauta, prudensq. ab alijs iudicatur. Vndè multoties contingit, aliquem inter operandum deficiente naturaliter aduertentia fieri immunem à culpa; cum tamen exteriùs reprehensione, & admonitione dignus videatur: quinimò bona etiā fide in operantis actione relucente, nonnunquam iustè poterit reprehendi, vt cautius deinceps, pręmissa diligenti consideratione, ad operandum procedat. Atque hac ratione, vt arbitror, D. Paulus cui bona Petri fides, & intentio nota erat ipsū redarguit. Quod autē Petrus non ità cautè in eo euētu se gesserit, D. Chrysost. in cap. 2. ad Galat. ipsius charitatem extollens asseuerat. *Quamquā autem hæc non erant circumspectæ mentis, erant tamen feruidæ charitatis:* Alioquin Petrus crederetur graue peccatum admisisse, videlicèt scandalum, quod ad gentiles fide Christiana recenter imbutos promanauerat. Et tamen nouerat D. Paulus, Petrum non posse grauiter delinquere; postquā Diuini spiritus aduentu gratiam accepit, in eademq. firmitudinem obtinuit: vt tamen maiori post admonitionem cautione procedat, attētiusq. talibus vtatur cæremonijs, ipsum arguit & suggillat.

D. Chrys.

Scandalum itaq. in nouellis fidei plantis ex Petri actione non peccaminosa succrescens, Pauli mansuetudinem exacuit, vt ipsum redargueret. Aliam doctissimus noster Sosa reprehensionis huiusmodi causam affert, nimirum, reuelatione sibi à Deo facta Paulum accepisse, tempus iam adesse in quo lex antiqua penitus esset abolenda, ipsiusq. cæremoniæ, & ritus extinguendi; itaut propter nullū finem deinceps licitè obseruari debuissēt. Quam Dei volūtatem, ex præsenti actione nactus occasionem, Petro manifestauit; vt omnibus tàm Iudęis, quàm Gētibus diuina circà legem abolēda innotesceret declaratio. Nè deinceps quisquam ex quolibet fine, vel alienę vtilitatis aspectu, prædictis vti cæremonijs aggrederetur. Si verò obijciatur: qua ratione Deus illud voluntatis suæ decretū Petro non aperuit? Ità enim Ecclesię capiti propter ipsius regimē, optimamq. rerum administrationē deberi videbatur. Bellarminum oppono 3. Controuers. lib. 1. de Romano Pontif. cap. 28. in fine, vbi, ni fallor, obiectionem egregiè refellit. *Credibile autem*, inquit, *est*

Sosa tract. contra duos tractat. sine auctore.

Bellarm.

est diuinam prouidentiam id egisse, vt in eo negotio magis illustraretur Pauli, quàm Petri mens: vt exemplū vtilissimum haberemus, tàm libertatis in Paulo, quàm patientiæ, & humilitatis in Petro.

§. QVINTVM.

Proposita simulationis exempla declarantur, aliaquè in eadem materia difficultates expediuntur.

EN D. Petrum in obseruandis Iudæorum ritibus immunē à culpa,& Paulum in eo redarguēdo liberum à mendacio demonstrauimus. Sed quid Magni Hieronymi authoritati, quod faciat satis, respondebimus? Quo pacto rationes ipsius, tot sacrarum litterarū exēplis roboratas eneruabimus? Multà sanè, eaquè dignissima occurrunt; non tamen Scholastico more syllogisticis argumentorum legibus astricta proponemus: memores, quod in archielogijs versamur, in quibus regia incedentes via laudare studemus, non prælia ri; innocentiam à calumnijs tueri, calumniantes minimè vulnerare, sed clypeo nostræ responsionis obiecto tela repercutere: quin etiam si opus esset vitæ, honorisq. opposita innocentiam, dignitatemq. Apostolorum Principis sustentare non ambigimus.

Primò igitur adnotandum est; in omnibus, quæ in sacra Pagina simulationibus refertur: an quod in eis peractum describitur, ex alijs finibus, præterquàm animo decipiendi proximum fieri potuerint: sin minùs, cum ij fines abfuerint, à fraudulentia, & mendacio nullatenùs excusantur. Si verò contingat, vt alius ab operante finis intendatur, quamuis proximum fore decipiendum aduertat, licita adhuc erit simulatio; nec tunc temporis reputāda est deceptionis causa: quoniam materialiter tantum operantis intentionē comitatur, qui animo caret decipiendi, esto ipsius actione alter elusus in deceptionē prolabatur. Deindè, simulationes formaliter spectatæ suam capiunt excusationem, cum bona operantis fides, vel inuincibilis adfuit ignorantia, propterquam, etsi fallere studeat, deceptionem in eo euentu sibi licitam esse arbitratur. Hac spongia nonnulli in Rege Iehu simulationis næuum conantur abstergere: dicunt enim, illū inuincibili ignorantia laborasse, pariterq. credidisse oblata occasione fas sibi esse sactificandi studium simulare; vt hac ratione Idolorum Sacerdotes interciperet. Cæterum D. Thomas 2.2. quæst. 111. artic. 1. ad 2. censet, non multum in Rege à simulationis culpa eximendo laborandum, & meritò, quoniam inter aulica documenta, ferè primas tenet simulatio: Et quidem nimius candor, pectusq. retectum, ac frons animo respondens, non sapiunt

D. Thom.

sapiunt

sapiunt aulam, quam locum ad decipiendum, Cynicus definijt. Vndè Polypi in ea, bifrontes, vafri, & stelliones, vt plurimum demorantur. Meliùs D. August. lib. vnico contra mendacium cap. 10. Iehu simulationem, vt culpę obnoxiam damnare non veretur. *Diogen.* *August.*

Difficilior est Dauidis simulatio, nec ita capit excusari. Licèt enim aulicus ille foret, & Politicus, satisq. in Regia versatus; non tamẽ Tyrannicas pariter & profanas aulæ, & politiæ leges, documentaq. didicerat. Imò cum secundum Dei cor esset efformatus: Qua ratione è cordis candore à Diuina similitudine hausto prodiret simulatio? Multimodè igitur illum, intercluso etiam ad allegorias effugio, necesse est excusare. Primò, bona ipsi fides adfuit, comite ignorantia; propterquas ad arcẽdum vitæ periculum, quod ei in aula imminebat, credere potuit licitum sibi esse insaniam simulare, vt sic quoad speciem dementatus, Regis mentem eluderet, mortisq. periculum declinaret. Nec mirum Dauidem, quem tam miris fauoribus Deus prosequebatur, in hanc ignorantiã prolapsum; siquidẽ ipsemet paulò ante 1. Reg. 21. Tabernaculi Sacerdotem allocutus, non ita verè affirmauit, sed ex Regis Imperio illuc accessisse. *Rex præcepit mihi sermonem, & dixit*. Quo in loco Lyranus, & Abulens. q. 4. vniuersam narrationis illius seriem diligenter examinant: Nec tamen Dauid à mendacio eximunt, Verùm etiam ibi venia dignus inuenitur. Pręuidit nãque, & præcauere voluit periculum, & sic non imprudenter præsumpsit à Sacerdote non esse excipiendum, si veritatem detegeret: quinimò de ipsius aduẽtu Regem faceret certiorem: Vndè in apertam venisset capitis dimicationẽ. Qui verò officioso mendacio studuit vitam redimere: cur pro eadem tutanda, non simularet insaniam? Maximè cũ in eas redactus angustias, facilè, nec damnabiliter vtrumq. licitum opinari potuisset. *1. Reg. 21* *Lyranus.* *Abulens.*

Alij inter quos Isidorus comẽt. in 1. Regum cap. 16. Beda in quęst. super 1. Reg. cap. 14. Eucher. in l. Reg. cap. 24. eodem cõsensu, hanc Dauidis simulationem oppanso allegoriæ velo magis obtegere, quã iuxta rigorosas Theologiæ leges, à culpa vendicare contendunt; idcircò ijsdem pene verbis illos Dauidis gestus ex simulata insania prouenientes, Christo secundum allegoriã eleganter adaptãt. Abulens. 1. Reg. 21. quæst. 26. tantũ tribuit mortis periculo, vt non dubitet propter illud prædictam simulationem fieri potuisse. Verũ quo pacto id acciderit, minimè capit. Nam vt ipse fatetur Abulensis, officiosum mendacium verbis prolatũ iustificari non potest. D. Thom. vbi sup. ad 2. Gloss. euasionem in titulo Psalm. 33. probat, & sequitur: vndè fictionem illam *Isidorus.* *Beda.* *Eucher.* *Abulens.* *D. Thom.*

B 3 di-

dixit figuratiuam eoq. Dauidis facto aliud præludi, quod satis est, vt Dauid ab omni culpa immunis iudicetur.

August. Eadem fuit etiam D. Augustini sententia lib. cõtra Mend. cap. 10. Pagninus quem sequi videtur Pagninus cap. 24. Isag. pro qua notãdum est, quod præuidens Dauid tanquàm insanum à Rege reputandum, dum inter clientum manus collaberetur, ad ciuitatis ostia nutabundus impingeret, aliosq. ederet insaniæ gestus, & fortè cupidus, quod eiusmodi actionibus Rex deciperetur, quamuis id directè non intenderit, & clientes ea ratione egressum facilè permissuros. Verũ, vt propriam personam occultaret Christum præludere destinauit; ipsiusq personam induit, qui cum Dei Patris esset sapientia, reputatus est insanus; ideòq. gestus ad speciem indecoros Christo præludens edidit, ipsisq. præsignificauit, Christum pro ipsius amore in cruce moriturum, ea cogitatione studens animum reficere, atquè in se ipso habitu, ore, specie sic immutata, Dei sui ostentationẽ prælibare; quo pacto innocens, lassus, gentibus despectus, suis incognitus, tanquàm insanus ab ijs exceptus esset, de quorum salute summa sapientia cogitabat: & quos passione sua, tormentis, cruce, opprobijs emere festinabat. Et cùm in hac cogitatione versaretur Dauid planequè agnosceret aulicos (quod habebat in votis) decipiẽdos: licèt ab ijs non sentiretur: eam tamen corporis, orisq. mutationem, ac gestus parum decoros, atquè insaniam referentes, ad Regem decipiendum non ordinauit. Vndè ab omni simulatione, & mẽdacio Dauid in hoc facto Christi præuius meritissimò liberatur. Quod celebri Iacob artificio confirmo, & illustro.

Genesis 27. scribitur, qua ratione adolescens præripiendæ benedictionis auidissimus hædinas pelles à matre edoctus manibus circumligarit, vt fratris natu maioris manuum vilositatem mentiretur, & Pater ea similitudine deceptus, Iuniori, quem reputaret maiorem, benedictionem largiretur. Nec his contentus, etiam rogatus, se ipsum esse Esau constanter affirmauit. *Ego sum Primogenitus tuus Esau*. Nihilominùs D. August. q. 74. in Genes. tom 4. D. Thomas 2.2. Iacob à mẽdacio, fraudeq. excusant. Quippequi ea fictione vti poterat, vt quod tenebat animo præsignaret; nempè se esse Maioratum à Deo electum, domusq. paternæ successorem: quamuis id longè aliter à patre foret intelligendum. Quoniam ex Pauli doctrina ad Romanos, veri Abrahæ successores, non carnali propagatione, sed Dei electione, & propagatione prouenerunt. Idcircò propter solam representationem, & gratiæ primatum, Iacob potuit iure dicere: *Ego sum Primogenitus tuus Esau*. Atquè in hunc

Genes. August. Genes 27 num 18. D Thom.

hunc modum Dauidicæ ſimulationis exemplo factum ſatis opinor: ideò rem totam claudo & obſigno pulcherrima Euchariſtiæ gemma, cuius figuram Dauid in eo facto repreſentauit, vt D. Auguſtinus Pſal. 33. tom. 8. luculenter ſcripſit. Nec immeritò, quoniã vbi in noſtra legit vulgatus Interpres. *Col. labebatur inter manus eorum*, ex Hebræo tranſtulit D. Auguſtinus. *Ferebatur manibus ſuis*, & Chriſto ſe ipſum in ea menſa manibus ſuis porrigenti eleganter adaptat. Et quidem ignotum ſibi fatetur Doctor ille ſanctiſsimus, qua ratione dici potuit Dauid manibus ſuis ferri, quando, vt dixit Hebræus, *timpanizabat*, ſeù vt ipſe legit, *affectabat*, vel *affectu plenus erat ad oſtia ciuitatis*: niſi diuina ſapientia præmõſtrare vellet Chriſtum Dominum inſtante morte in ipſo paſsionis ſuæ oſtio, ſeù ingreſſu affectantem, vel affectu, & amore plenum: quin etiam, vt dixit Hilarius, amore ebrium ſuam omnibus nuditatem exhibuiſſe; D.Hilar. quocircà, perindè eſt affectans; atquè præ affectu tales actiones edens, quæ amorem, vltrà quam dici poſſet, eximium oſtentarent. Item. *Manibus ſuis ferebatur.* Cũ ſe Apoſtolis ſub vtraque panis, & vini ſpecie in ſupremo illo conuiuio, in ſui amoris ſignificationem, æternæ beatitudinis pignus, è mortali vita deceſſuris viaticum proprijs manibus edendum porrigebat.

Planior in ſimulatione Ioſue ſeſe aperit via, atquè ad euadendum facilior: ſi enim, vt in cap. 8. illius Hiſtoriæ ſcribitur, animo decipiẽdi aduerſarium timiditatem, fugamq. ſimulauit, vt ita deceptum profligaret, ſola eum bona fides, vel inſuperabilis ignorantia liberabit à culpa; maximè præſumptione accedẽte, qua ad profligãdos Dei Hoſtes eo ſimulationis artificio vti poſſe exiſtimauit. Præterea, tot in re militari honeſtæ ſimulationis imagines inueniuntur: tàm multis quotidiè ſtratagematis cum hoſte agitur: tot ſunt militum Imperatorumq. aſtus, & thecnæ; tàm varia, & occulta Mauortis cõſilia, vt intento, qui nos latet fine, potuerit Ioſue fugam ſimulando meditari, niſi fortè, ea vſus cautela ſecuriorem, & pugnæ magi aptam ſtationem occupare niteretur. Ioſue 8.

Supereſt diuinæ ſapiẽtiæ exemplum, in quo referente Luc. cap. vlt. Chriſtus *finxit ſe longiùs ire*. Luc. 24. Et quidem (vt monuit D. Thomas D. Thom. 2.2. quæſt. 111. art. 1. ad ſecundũ Auguſtini ſecutus doctrinam lib. D. Aug. de Quæſt. Euangel. cap. 51. tàm longè abeſt à ſumma veritate quæuis ſimulatio, vt impium ſit Chriſtum credere, & affirmare ſimulantem. Quapropter dicendum eſt aliquid myſticum in ea actione ſignificare voluiſſe, vt reuera ſignificauit: nimirùm à diſcipulis per aſcenſionem longè receſſurũ, nec niſi velut hoſpitẽ in terra ampliùs

D. Greg. detineri: seù vt placuit Diuo Greg. Hom. 23. in Euangel. discipulis insinuare studuit, longè se esse a cordibus eorum. Verùm citra mysticũ eiusmodi significatũ; quo sinè mẽdacio, simulationeq. vti poterat, omnis fictionis species diluitur: Vasquez. quoniam, vt disertè monuit Vasq. 1.2. disp. 182. cap. 8. Christus Dominus, etsi apud illos manendi studio efferretur, rogari tamen volebat, quod non latuit D. Augustinũ Augustin. *Non enim*, inquit, *finxit se longiùs ire, quia hoc volebat, sed quia volebat audire; Mane nobiscum Domine*. Atquè adeò propter instantes eorum preces remaneret, quæ tamen si deessent, castellum prætergredi, & vlterius pergere destinauerat. Vndè cùm incedens longiùs se monstrabat iturum, quod Euangelista illis verbis expressit: *Finxit* Luc. 24. *se longiùs ire*, animum ostendit non manendi apud eos, nisi preces adfuissent, ideò priùs recessũ fuit minitatus, quam discipuli ad manendum precibus solicitarent: aliter non mansurus, nisi precũ instantia cogeretur. In quo nec fraudis, nec simulationis apparet vestigium: quinimò summa veritas, & constãtia inter Christi animũ, externasq. ipsius actiones splendescit.

CAPVT II.

Petrus Ananiam, Saphiramq. occidẽs, crudelitatis, & impietatis ab Hæreticis accusatus defenditur.

Rerum ordinem non sequor, nec temporum vicissitudines, seriemq. obseruo. Defensionis amor ordinis nescius, hęc calamo scribenti, alio, atquè alio, quam acciderunt tempore subministrat. Qui Scripturarum concordias texuerunt, ijs præcipuus labor fuit nosse tempora, rerũq. gestarũ ordines digerere. Non hisce legibus indiget stylus noster, qui Apologiã sequitur nõ Historiam: defensioni studet, nõ ordini: calũnias Principi Apostolorum ab Hæreticis impactas abstergere nititur, temporum Chronologias non obseruat. Maximè quia ab Apostolo gesta, nõ eo quo successerunt ordine, ab Hæreticis arguuntur; sed alia prius, alia posteriùs, prout Diabolicus furor è Tartaro erumpens impiorũ animos peruasit. Quinimò vbi ordinẽ accusator nõ obseruat: ordinis legibus nõ astringitur, qui defẽdit. Quanquàm verò pro tuenda Petri dignitate, vmbratili pugna nõ certo; nec ipsius innocentiæ clypeum multis aliarũ virtutũ stẽmatis insignitum nostris Archielogijs, calũniatoribus leuiter opponere, & speciosè tantũ ostentare decerno: sed omni conatu, labore, studio, ab ingenij tenuitate, imbellicitateq. vires extũdens furorẽ Hæreticorũ retũdere, improbissimasq. in Principẽ Apostolorũ calũnias ab ipsis temerè dissipatas refellere obnitor. Nihilominùs in Ananiæ, Saphiræq. euẽtu facilis est, & prõpta defensio; quoniam nõ ità vehemẽter hìc allatrant hæretici, fortasse reueriti (quod Tertull. lib. 2. de Tertull. pu.

D. Aug. pudicitia c.2.& Auguſt.lib.de Mirabilibus ſacræ Scripturę c.vltimo exiſtimarunt)nè ipſis latrantibus, Petri in Eccleſia primatus, ſupremaq. poteſtas obijceretur, qua in præſenti vſus, capitali ſupplicio delinquētes affecit,verba adhibēs, quibus excommunicatio,ſeu illius imago,& figura notabatur,qua veluti gladio, non pueris tantum (vt ſtultè,&impiè luſit Eraſmns)timēdo,ſed Angelicis etiā poteſtatibus formidādo,Petrus,ipſiusq.ſucceſſores,& Chriſti Vicarij verbis tantū(vtmonuit Greg.lib.2.Epiſt.24. D. Greg. ad Ioan.Conſtantinopol.)rebelles non ad mortē,ſed ad correctionē, medicināq.percutere aſſueuerunt.

§. PRIMVM.

Improuiſus Ananiæ,Saphiræq.interitus deſcribitur, & necis cauſa examinatur.

QVoniam Ananias, & Saphira Petri verbis percuſsi ex improuiſò ceciderūt:operepretiū mihi videor facturus, ſi totam hìc hiſtoriam contexuero, verbaq. à Petro dicta in medium protulero:, atquè ità campo decurrēs aperto, faciliùs cum hoſte,oppugnatoreq. Actor.5. n.3.& 4. congrediar. Igitur Actor.5.narrat Euangeliſta. *Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit Satanas cor tuum,mentiri te Spiritui ſancto,& fraudare de pretio agri? Nonnè manens tibi manebat, & venundatū in tua erat poteſtate? Quarè poſuiſti in corde tuo hanc rē? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Hæc Petrus,nec vltra quidquam addidit: ipſo tamen audito Ananias in terram prolapſus animā efflauit. *Audiens autē Ananias hæc verba, cecidit,& expirauit.* Actor. 5. num. 5. Tribus deindè horis trāſactis, Saphira fati coniugis ignara(*quia nō eſt auſus*,inquit, Chryſoſt.*quiſpiā annuntiare,quid acciderat;adeò Petrū obſeruabant, & reuerebantur,eiq:obediebāt*)Petrū conuenit: à quo iiſdē penè auditis, quæ viro dixerat: exanimata proſternitur. Chryſoſt. *Factum eſt autē quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius,neſciēs quod factū fuerat,introiuit. Dixit autem ei Petrus. Dic mihi mulier,ſi tanti agrum vendidiſti? At illa dixit: etiam tanti:Petrus autē ad eam: Quid vtiquè cōuenit vobis tētare ſpiritū Domini? Ecce pedes eorum, qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium,& efferent te.* Mirum dictu,vix hęc Petrus abſoluit, cū ſtatim Saphira ad ipſius pedes corruit exanimis. Ibidem n. 10. *Confeſtim cecidit antè pedes eius,& expirauit. Intrātes autem iuuenes inuenerunt illam mortuā: & extulerunt,& ſepelierūt ad virum ſuum.* En integra facti enarratio: in qua licèt Porphyrius, acutiùs quàm par eſt cernēs,impietatem vidit & ſæuitiam,teſte D.Hieronymo Epiſt.8. Ego tamen nihil D.Hier. video,quòd defēſione egeat:quinimò per multa ſe offerunt laudatu digniſsima,in quibus eximia Petri virtus, ardens zelus, admirabilis ſanctimonia,ingēsq.poteſtas ſplēduit: vt necis cauſas, & deliquentium

tium culpam discutientibus planũ fiet. Primo igitur aduerto; magnam fuisse culpæ grauitatem: neque enim illud duorum coniugum mendacium simplex fuit, aut ambitio, vel auaritia, seù (vt Petrus Martyr lib. de Votis existimauit) hypochrisis, sed immane sacrilegium, votiq. Deo emissi execrãda recisio. Atquè ità planè conuincunt verba illa ad Ananiam: *Non es mentitus hominibus, sed* Actor.5. num.5. Lorinus. Bellarm. *Deo*. Ex quibus Lorinus in Acta Apostol.cap.5.§.4. Bellarm.lib.2. de Monach. cap.20. & alij culpæ grauitatem indubitanter colligũt, ea mortis acerbitate puniendam in posteritatis timorem, & exemplum: Nazianzenus Carmin. de Virgin. prece decantauit.

Nazian. *Quis porro pœnam Ananiæ Saphiræq. tremendam*
Cum legit, occultos nummos, qui morte luere:
Non etiam leuiter metuit perfringere vota?

D. Augustinus Sermon. 27. de verbis Apostoli apertè docuit: Ananiæ crimen sacrilegium extitisse. D. Aug. *Dum*, inquit, *ex eo quod promiserat, partem subtraxit, sacrilegÿ damnatur, & fraudis: sacrilegÿ, quod Deum in pollicitatione fefellerit: fraudis, quod integris muneribus portionem quandam putauerit subtrahendam*. Et ità sensisse videtur D. Petrus, vt verba illa, quibus peccantem redargueret, Actor.5. num.4. satis demonstrant. *Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?* Et quidem nisi voto se obstringeret, daturumq. promitteret; officiosi mendacij tantummodo reus euaderet, vt cẽsuit Cornelius à Lapide, præsertim in re propria. Cornel. à Lapid. Vndè culpa foret solum venialis, non aliter, quam si quispiã scuta centum amico largiretur, dicens; plura dedissem, si haberẽ, verum mihi non suppetunt, venialem officiosi mendacij culpam tantummodo admitteret. Nec fallere, & multò minus Spiritui sancto mentiri diceretur; vt reuera contigit Ananiæ, quem Petrus instãter redarguit: *Quare posuisti in corde tuo rem hanc?* Adde ità execrabilem, & sacrilegij plenam; vt propterea exemplari supplicio affici debuisset.

Nec longè diuersi abeunt multi Patres, Ecclesiæq. Doctores. D.Chrysostom.hoc loco Hom.12. *Quare*, inquit, *hoc fecisti? Voluisti habere, oportebat initio habere, & non promittere: nunc autem postquam consecrasti, maius sacrilegium commisisti*. D.Chrysost. Nec minùs explicatè D. Hieronymus Epist.8. D.Hier. ad Demetriadem *Ananias*, inquit, *& Saphira dispensatores timidi: imò corde duplici, & ideò condemnati; quia post votũ abstulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant, partemq. sibi iã alienæ conseruantes*. In eandem sentẽtiam trahi potest illud Basilij D.Basil. Serm.1.de institut.Monach.vbi causam assignat, ob quam Ananias om-

omnia Deo offerre ex voto decreuerat. *Humanæ*, ait, *gloriæ cupiditate Ananias, quidquid bonorũ habebat, Deo palàm cõsecrauerat, vt hominum de se opinionem excitaret*. Eò etiàm tendit monitum illud D. Gregorij ad Venantium lib. 1. Epist. 33. *Ananias Deo pecunias vouerat, quas posteà victus persuasione Diaboli subtraxit: sed qua morte mulctatus est, scis*. Hæc ille, quibus laciniæ instar Aratoris carmina, ex 1. in Acta Apostolorũ capite deprompta superaddo.

Sed quod mutata voluntas
Falsi crimen habet? cumq. est iam cautio voti,
Stare decet: nec velle prius violare sequenti.

S. Fulg. Fulgentius Epistola de debito coniugali capit. 8. Ananiæ crimen exaggerat, atquè sacrilegij instar euitandum exhortatur. *Quam sit malum*, inquit, *quanquè sollicitè fugiendum, si quis de hoc, quod Deo vouerit, retinere aut rapere aliquid mortifera prævaricatione pretentet: exemplo sunt Ananias, & Saphira*. In eadem sententia

S. Athan. fuit Athanasius Serm. de Passione,
D. Cypr. & Cruce. Cyprianus lib. 3. cap. 30.
Cassian. Beda. Cassian. Collat. 18. Beda, Hugo,
Hugo. Lyran. Lyranus, & alij. Quinimò Beda hunc locum expendens scribit ad Ananiæ exemplũ, nonnullos Monastiæ Sectatores fuisse, quos dicebant Sarabaytas: ij sacrilego planè ausu, & abusu, sub Monachali habitu, & statu bona priuatim retinebãt; nefãdæq. proprietatis crimine innodabantur. Oecumenius

Oecum. in Commẽtarijs huius loci peccatum Ananiæ sæpèsæpiùs appellat sacrilegium. Vndè non videtur negãdum, crimen illud fuisse promissionis, & voti Deo facti transgressionem, & consequenter grauissimum delictum, & immane sacrilegium, cuius etiam rea fuit Saphira coniux, iuxtà illud: *Fraudauit de pretio agri, cõscia vxore sua*. Act. 5. num. 2. Quam idcircò affecit eodem mortis supplicio, nec iniuria, quoniam ex placito D. Pauli ad Roman. 1. *Et qui faciunt, & qui consentiunt facientibus, digni sunt morte*. Ad Rom. 1. nu. 32. Seorsim verò, ex iuris decreto c. Notum, 3. quæst. 1. c. facient, dist. 86. cap. 1. de Offic. Agentes, & consentientes pari supplicio afficiuntur, quod ità tritum peruulgatumq. est, vt iam in triuialem abierit paremiam.

Sed quod nam fuit hoc Ananiæ, & coniugis votum? Quiduè per illud obseruare tenerentur? In Actis Apostolorum cap. 4. exprimitur, vbi fideles dicuntur bona sua vendidisse, proiectoq. antè pedes Apostolorum pretio rerum dominium abdicasse, vt Religiosorum more viuẽtibus, pro cuiusq. indigentia distribuerentur. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebãt. Et ponebant antè pedes Apostolorũ. Diuidebãtur autem singulis, prout cuiquè opus erat*. Act. 4. num 34. & 35. Hanc igitur vitam amplecti, in hos mores instituta q.

tutaq.

tutaq. abire decreuerat Ananias, & Saphira, votoq. ad illius obseruationem se obstrinxerat. Sed ad quid illa proijciendi pretij ad pedes Apostolorũ cæremonia? Credo, vt magnum erga paupertatem quo mouebantur affectum significarent; & prætereà generosum diuitiarum contemptum tali demonstrarent actione, atquè ad rerum temporalium despicentiam simul impellerent, & planum facerent, quanto cum iure sperni & conculcari debuissẽt, vt D. Hieronymus, & Beda monuerunt, Aratorq. his carminibus eleganter occinuit.

Hieron. Beda. Arator.

Nunc aspice partes
Lector docte pias, & tecum mente sagaci
Volue quid esse putes, rutili, quia pompa metalli
Ponitur antè pedes, sacris non tradita dextris.
Destitui debere probant, quod tangere vitant;
Calcandumq. docent, quod subdunt pedibus aurum,
De quo terrenæ veniũt ad pectora curæ;
Consimili iactatur humo, quo sistat auare
Mens tua disce loco, quod tu custodis anhelus,
Quod statione premis, quòd cernere sæpiùs ardes,
Cuius in amplexus per somnia cuncta recurris,
Horrescunt tractare pij, nec tunc quoque gestant,
Cum bona facta parant, quantum speculantur in illo
Stare nefas, & dona gerens contẽnitur aurum.

Longè tamen alios, quam his carminibus fideles pinxit Arator, se se Ananias, & Saphira præstiterunt: post venditam namque hæditatem, voti & promissionis obliti partem sibi pretij reseruarunt; nec totum, vt vouentium moris erat, ad pedes Apostolorum proiecerunt. *Et fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua. Et afferẽs partem quandã ad pedes Apostolorum posuit.* Et verò partem, quam obtulit, non fuisse præcipuã existimat Hugo: Lyranus dimidiam: Cassian. collat. 6. cap. 11. minorem partem, reseruata sibi contra paupertatis promissæ leges potiori, obtulisse testatur. Innuit etiam D. Hieronymus tom. 9. in cap. 19. Matth. ad illa, verba. *Si vis perfectus esse:* eos plures habuisse hæreditates, quàm vendiderant; ideòq. non vno tantum modo fraudulentos, & impostores extitisse. *In potestate*, inquit, *nostra est vtrum velimus esse perfecti: tamen quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere quæ habet, & non ex parte vendere, sicut Ananias fecit & Saphira; sed totum vendere, & cum vendiderit dare omne pauperibus.* Hæc Hieronymus, cuius etiam est Censura illa ad Hebidiam Epist. 150. q. 1. vbi Ananiã, & Saphiram capitali supplicio affectos affirmat, eòquod frau-

Actor. 5. num. 1. *Hugo. Lyran.* *Hieron.* *Hieron.*

fraudulentijs, deceptionibusquè vtentes Spiritui sancto sunt mentiti: Religiosæ vitæ sectatores haberi gestiebant, paupertatisq. Euāgelicæ dignitatem, & gloriam aucupari nitebantur. *Ideò*, inquit, *Ananias, & Saphira puniti sunt, quia mētiri voluerunt Spiritui sācto; & reseruantes necessaria victui suo, quasi perfectè sæculo renunciantes vanam gloriam sectabantur*. Hæc ille. Nec certè mirandum est, quod ea vsi fraudulētia, diuinam contra se iracundiam concitauerint; cuius minister Petrus tàm seuerè in eos animaduertit, vt solis verbis occideret: si Basilio credimus Sermon. 5. de Instit. Monast. in procemio Tractat. de Iudicio Dei, vbi ità habet: *Eiusmodi aduersum se indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit.* Et quidem supplicium illud manu Dei fuit libratū, & pœna ad mensuram temperata, atquè in futuram posteris cautionem instituta: vt quicunque tunc cernerent, posteàq. audirent Ananiam, & Saphiram ob vnicam voti, promissionisq. transgressionem repētè occisos, eodem se existimarent supplicio feriendos, quoties diuinæ legis, suorumq. votorum, & promissionum transgressio occurreret. Audiant hæc Religiosi, & paueant quicunq improuida facilitate leges diuinas, emissaq. Numini vota transgrediuntur. Notat verò D. Chrysostomus, neminem ausum esse delinquentium vicem dolere, miserumq. amborum interitum lamentari: eòquod supplicium illud à Deo inflictum credebatur. *Nullus*, inquit, *ibi ingemuit, nullus eiulauit, cum diuinum iudicium venerarentur, & discerent Deum non esse contemnendum*.

Basilius

D. Chrys. hom. 12. in Acta.

Nec quemquam moueat admiratio, quod Dei sæuiente vindicta, nemo defleret, quos repente occisos intueretur, etenim vt cecinit Psalmographus: *Lætabitur iustus, cum viderit vindictam impiorum, & manus suas lauabit in sanguine peccatoris*. Pulcherrimo, nec in frequenti metaphoræ colore lætitiam depingit, qua iusti afficiuntur, cum sceleratos Dei vlciscentis gladio feriri, ipsiusq. sagittas delinquētium sanguine inebriari conspiciunt. Lętatur itaquè iustus, & hilarescit, Deum in hostes suos inflicta pœna sæuientem contemplatus. Impius verò, & stultus Porphyrius dolet, ingemit, indignatur. Quid rectitudinis diuinæ splendore, & iustitię claritate offēsus vespertilio iste, tenebrioq. effutit? Quid blaterat sectarius? Quid temerè blasphemus obiectat? Immodici rigoris, extremęq. seueritatis damnat Apostolum: fortassè quia trinæ negationis immemor, & veniæ, quam à Deo impetrauerat oblitus; ob vnicum peccatum districtus nimiùm, & rigorosus exactor, ità in delinquentes excandesceret, vt non nisi repentina morte luēdum arbitraretur?

Psal. 57. n. 11.

tur? Absit. Quis ità fatui erit iudicij, vt immodicam existimet seueritatē, Dei mandata, ordinemq. præscriptum ad vnguem exequi? Quis damnet immania scelera grauibus supplicijs coercere, præsertim, Dei accendente iudicio, & imperio? Nouatorum hoc sola audebit impudētia. Non nè Apostolicæ seueritatis damnatio, Dei suggillatio est? Et dū Petrus crudelitatis arguitur, Deus ipse damnatur, cuius nutui, imperioq. Petrus obtemperans, mortem tanto dignam sacrilegio inflixit? Quinimò, vt cēsuit optimè Baron. to. 1. Annal. ad an. 34. *Inquirit quidem de crimine Petrus; detegit fraudē, sed Deus pœnam inflixit*. Quis ergo ità amens, vt Deo puniente veniam indulgeat? Fatua hæc erit, impudensq misericordia; nec nisi morte expianda. Regno eijcitur, vitaq. priuatur Saul, eoquod Agag. Regi pepercerit, quem Deus vna cum exercitu ad internectionem delendum imperauerat.

Baron.

1. Reg. cap. 15. num. 26.

Cæterum culpæ illius grauitas digna erat, quæ tāti supplicij acerbitate coerceretur: maximè, quia, vt monuit Cassian. collat. 8. cap. 7. Ananias, & Saphira noui & inauditi criminis authores extiterunt, prauoq. exemplo alijs ad similia committenda scelera prçluxerunt. *Beatus*, inquit, *Apostolus prædictos noui facinoris principes, non pœnitentia, non vlla passus est satisfactione curare; sed perniciosissimum germen celeri morte succidit.*

Cassian.

Vbi mirum in modum Dei prouidentia disponente, ipsummet supplicium culpæ genus demonstrabat, repentinoq. delinquentium, interitu cernebatur: quantum oportebat peccatū illud ocyssimè amputari; priusquam malum, quod tunc in eo genere primum erat, serperet, & latius funderetur, abscissis interim radicibus, delictiq. autoribus: Ne si vita superesset, culpa germinaret, maioraq. indiès caperet incremēta. Solet autē Deus in inferēdis supplicijs eum seruare tenorem, vt ipsa pęna, qua delictum castigatur, ipsius qualitatem, grauitatemq. demonstret. Vidit hoc egregiè, expenditq. Theod. q. 9. in Exod. vbi inqnirit: Qua de causa primum corā Pharaone miraculū à Moyse editum, virga in serpentem immutata numeretur? Percōmodèq. ità factum respondet, cū enim Deus ad inferendas Regi, alijsq. Ægyptijs plagas, virgam illam velut instrumentum adhibere destinasset: ipsomet, quo impios verberabat flagello, eorum crimen indicabat Quippequi Dei populum, nulla interueniente causa affligebant, sicut olim serpens sinè causa in paradiso primos parētes deceperat: Quod lęthale Tartarei serpentis venenum vbiq. crudelitatemq. spirat. Theodoreti verba sunt. *Ad conuincendam illius feritatem, & maleuolentiam aperiendam, iuxta illud: Inimicitias ponam inter te, &c. Ideò præcepit Deus virgam, qua illum flagel-*

Theodor.

flagellauerat, in serpẽtem mutari.

Nec satis habuit Deus, vt virga Moysis, diuinæq. vltionis instrumentum, puniti criminis, vltroneæ, scilicèt, intestinæq. inimicitiæ esset index; nisi etiam culpæ genus in supplicio cerneretur. Vndè Nili aquas in sanguinem abire coegit, è flumineq. ità sanguineo ranas ebullire coaxantes, & feruere præcepit: quod etiam duplici de causa factum monet ibi Theodoretus: Theodor. Prima, vt ipse fluuius infantes ad Regis imperium in eo submersos, immatureque occisos queri & lamentari quodammodò videretur. *Fluuius enim ille*, inquit, *mutatus in sanguinem conqueritur de cæde puerorum.* Secunda, quoniã fluminis vnda præcipiri cursu strepens mutationis suæ causas aperire non poterat, ranarum coaxatio edito veluti clamore euulgaret: & quidem ranæ nudos referunt infantulos, cum adhùc nimiũ tenelli sunt, quia in pedes erigi nequeunt, manibus, pedibusq. reprant. Iterùm Theodor. Theodoretus: *Hac ratione aquæ eorum ebullierunt ranas pro pueris in illas demersis: nam pueri incessu ranas quodammodò imitantur, & quia nondum solis pedibus niti possunt, manibus supplent pedum imbecillitatem.*

In eiusdem prouidentiæ argumentum, suspensus è quercu sese mihi ostentat Absalon: ac dum cæsaries ramis impexæ, elapsoq. mulo pendentẽ contemplor: Illicò menti occurrit huiusmodi supplicium delicto fuisse mensuratum, quoniã vt prudenter adnotauit D. Chrysost. hom. in Psalm. 3. Chrysos. Adolescens ille paternæ dilectionis oblitus, dominandiq. libidine illectus Regnum nixus est vsurpare, patrem occidere, Regiam inuadere, vt obtineret coronam: sed proh Deus immortalis! murus ille pendebat; nec dum hastis à Ioabo transfigitur, verbum emisit, vt infortunati exitus causas patefaceret: illas tamen multiformę pœnæ genus, voce omni tuba clariore, syluis & nemoribus, vbi miser pendebat statim moriturus, & eo iam mortuo, resonabat. Vicit hoc loco se ipsum Chrysostomus: aureum eius D. Chrys. flumen huc deriuo. *Absalon*, ait, 2. Reg. 16. *Dauid aggressus à Ioab occisus est, & in alto ligno suspensus est, qui aduersus patrem erigebatur: & ab arbore detinebatur, qui cum radice pugnabat; & vinctus erat à ramo ramus, qui erat à paterna affectione abruptus; & capite tenebatur, qui genitoris caput auferre contendebat; & tanquàm fructus pendebat ab arbore, qui naturæ agricolam volebat excindere; & in corde iaculo confossus est, illic occisus, vbi cædem parabat. Et tũc videri poterat spectaculum admirabile; mulo enim equitans, ex pilorum coma, à coma arboris tenebatur, & coma tenebat coma tyrannum, illic eum contundens, vbi diadema paternum gestare contendebat.* Hactenùs ille. At tu vide Absalonis mortẽ non solùm fuis-

fuisse impietatis pœnam, sed criminis in parẽtem cõmissi clarissimum præconium. Libra pendentem: coma arboris implicatum contemplare: tergemino transfossum telo intuere: patefactum vulneribus pectus rimare: vbiquè inuenies pęnam crimini mensuratã. Parentis thronum affectauit, suspensus emoritur: diademate coronari studuit, capite impexus detinetur: in corde Regnum meditabatur, pro sceptro telis confoditur; Regale satellitium, & comitatum ambiuit, pro quo ab eodem lapidibus obrutus sepelitur, illudq. supplicium versum est in sepulchrum, & criminis Epithaphiũ. Qua, ni fallor, dispositione voluit Deus peccãtes deterrere, vt quos Tartari supplicium à patrãdis criminibus non arceret, quia oculis non cernitur, pœna temporalis reuocaret: memores quod nunquàm tectum maneret, occultũq. delictum, sed inflicto supplicio tãquàm edito clamore, & præconio ad posteros transmittendum.

Alio, nec minùs apto diuinæ vltionis exemplo rem confirmo. Notus in sacris litteris ob Ioseph ab Ismaelitis emptionem reperitur Putiphar apud Heliopolim Sacerdos Genes. 37. Hic, vt cap. 39. scribitur Sacerdos cùm esset, simulq. eunuchus filiam habebat, quam apud Ioseph matrimonio collocauit. Vbi iam non parũ negotij facessit; qua ratione Sacerdos, & quod magis mirere, eunuchus filiam suscipere potuerit? Et quidem indubitatum existimat D. Hieronymus Sacerdotem illum fuisse, & eunuchum; atquè adeò nec vxorem ducere, nec filiam gignere potuisse. *Nequè enim*, ait, *fas absquè eunuchis Idoli illius esse antistites*. Quod si ità verùm habet: qui fieri potest, vt maritus, & filiæ pater, Sacerdos, & eunuchus existeret? Respondent Hebræi, quos in quæst. Hebraicis refert, & sequitur D. Hieronymus: illum Putiphar, quo tempore emit Ioseph non esse eunuchum, atquè adeò ex vxore filiam suscepisse: verum quia Ioseph pulchritudine allectus ipsum emerat; vt ad nefandam præposteramq. libidinem captiuo vteretur; in libidinis pœnam factum repente eunuchum; vt licitis coniugij voluptatibus frui postmodum non valeret, qui insana correptus libidine, abominãdos captiui adolescẽtis cõgressus expetiuerat. *Tradunt*, inquit, *Hebræi emptum ad hoc Ioseph; ob nimiam pulchritudinem, in turpe ministeriũ, & à Domino virilibus eius arefactis posteà electum esse in Pontificatum Heliopoleos*. Est itàq. in diuino supplicio profectus quidam, & eruditio: punitur enim Putiphar, & supplicij genere eruditur, ob incontinentiæ turpitudinem ea pœna affici, vt culpam agnoscens resipisceret, & veniam consequeretur.

Nec solùm in eos, qui ratione pollent, resipiscentiæq. capaces exi-

Genes. 37.
Genes. 39.
D. Hier.
D. Hier.

existunt, hoc pœnarum genere Dominus animaduertere consueuit; sed bruta etiam animantia eo ferit supplicio, quod criminis index appareat: vt indè rationis particeps homo cautior euadat, sibiq. ob patrata crimina euenturum pertimescat, quod vlciscente Deo bruta perpeti contemplatur. Detexit hoc D. Augustini acumen lib. 10. de Genes. ad literam, vbi scribit nonnullos inueniri serpentes, quorum sibi figuram Diabolus induit, vt Euam deciperet; qui quidem verbis incantantium arte compositis excantantur, & sopito veneno illigantur, ità vt impunè tractari, atquè in sinu liceat recondi: quod alijs animantibus non ità vsu venit: quia serpens antiquus verbis, & colloquijs hominem referētibus, primos parentes decepit, atquè ad præcepti diuini transgressionem adduxit: vndè quam patitur pœnam criminis sit index clarissimus: vt qui cōtrà naturæ leges ad decipiendum; excantandumq. hominem voces efformauit humanas, iisdem vocibus excantatus ligaretur. *Diuino consilio fit, vt hoc magis habeat vsus, serpentes moueri carminibus potiùs quàm aliud vllum genus animalium. Etenim hoc non parua testificatio est, naturam humanā primitus serpentis seductam esse colloquio.* Hęc D. August. ex quibus discat homo, & Deum vlciscentem pertimescat. Qui enim nec brutis parcit, sed pęna criminis indice castigat: quomodò ijs indulgebit, qui rationis compotes cùm sint, nefandis criminibus inquinari nō erubescunt?

Aug.

§. SECVNDVM.

Mortis supplicio Ananiæ, Saphiræq. ab Apostolorum Principe inflicto; iustitiæ rigor, & misericordiæ lenitas splendet.

DVlcis, & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via; Regius Vates decantauit, diuinæ iustitiæ rigorē misericordiæ lenitudine temperatum extollens. Ità enim in delinquentium punitione se gerit, dulciaq. amaris permiscet, vt qui timent iustum, diligant misericordem: & quos iustitiæ deterret seueritas, misericordiæ lenitas dulcedoq. alliciat. Hanc Domini, & Saluatoris nostri conditionē imitatus Apostolorū Princeps, ipsius in terra Vicarius, ità in puniendis delinquentibus rigidum se exhibuit, vt in ipso rigore mansuetudinis tenorem seruaret: In vindicanda sacrilegij culpa iustitiæ leges impleuit, & lenitatis officium custodiuit: dulcis & rectus delinquentibus. Quod autem vindictæ huius seueritas mansuetudinis dulcedinem admixtam habuerit, planum est: dum enim delinquentibus vita præciditur, ipsis ex indulgentia consultum est: nedùm illam traherēt longiorem, grauiores

Psalm. 144.8.

res culpas supplicijs acerbioribus eludas admitteret. Quod absquè dubio tunc Petrus agnouit, vt postea D. Chrysostomus ad eum locum prudenter aduertit. *Nam nunc quidem vtilitatem accipiũt, nè vltra pergant in malitia, luituri videlicèt grauiores in inferno pœnas, qui si viuerent, plura commissuri peccata præuidebantur*. Ità ille, cui Cæsarius Nazianzeni frater 4. Dialog. subscripsisse videtur, quatenùs D. Petrum in ea fuisse existimatione astruit, vt delinquẽtes fore ad correctionem inflexibiles reputauerit: quod etiam in Simone Mago præuidit, certòq. damnandum iri, Deo reuelante cognouit, vt ex illo Actor. 8. numer. 23. *In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse*, colligit apertè Lorinus.

D. Chrys. · Cæsar. · Actor. 8. · Lorinus.

Ordinationis itàq. diuinæ seuerus exequutor Petrus ostendit, qua pœna afficiendi essent, quotquot ex duobus hisce sacrilegi criminis fontibus malitiam haurirẽt. quod si ex diuina dispositione pęna inposterùm suspẽsa differretur: nihilominùs adueniente Dei iudicio, cunctisq. ad examen criminibus euocatis grauiores ad delictorum mensuram pœnas sustinebunt, vt collat. 6. cap. 11. censuit Cassianus. *Rigidiores*, inquit, *illę priores pœnæ, quas nouæ transgressionis præsumptores subierunt; vt quisquis eadem affectare tentet, noscat sibi secundùm eam formam, qua illi damnati sunt, etiam si in præsenti supplicium differatur, in futuri iudicij examinatione reddẽdum*. Hæc ille, vbi vides, quam adamussim Apostolorum Princeps hanc pęnarum vicem impijs inposterùm reddendam præuidens, iustitiæ leges obseruarit, seueritatiq. dulcedinem immiscuerit: dum, vt Dei ministrum, Ecclesiæ caput, Christiq. decebat Vicarium, incredibili zelo aduersus peccatores noui sceleris authores obarmatus illos diuinæ vltionis gladio iugularet; nec tamen innocentiam amitteret: quinimò dulcis, rectusq. existens omnimodam à culpa immunitatem, frementibus licèt hæreticis, & Catholicis applaudentibus retineret.

Cassian.

Præiuit cælestis magister discipulum ad inferendam delinquentibus pœnam exemplum, & documentum relinquens: dum maledictionis sententia sterilem ficulneã arefecit, vt adnotauit Baronius to. 1. Annal. ad annum Christi 34. Mirum certè dictu videtur, quod æternę ariditatis pœna ficũ dãnaret, eo quod ficus in ea non inueniret: cũ tamen, vt aduertit Euang. c. 11. n. 13. tempus nõ esset ficorũ. Alia igitur causa tã seueri supplicij credenda est extitisse: optimam reddit Baronius, nimirum, quia primi parentes post peccatum folia fici consuerunt ad corporis tegumentum: ideò congruum erat, vt foliorum ornamenta amitteret, quæ peccatoribus velamen indulserat, & ariditatis, nuditatisq. supplicio

Baronius.

plicio delicti genus demonstraret. Pro hac sententia adducit Baron. Isidorum Pelusiotā lib. 1. Epist. 51. ad Theopompum Tribunum, vbi ità. *Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem iniiciat: quinimò in hac quoque re arcanus quidam sermo adnexus est, à senibus sapiētibus ad nos grassatus: Nempè hāc transgressionis arborem esse, cuius etiam folijs ad corpus tegendum, hi qui mandatū violarunt, vsi sunt.*

Isidor. Pelusiot.

Consueuit autem Deus similiū pęnarū exempla multoties edere, vt quicumque ipsum propter omnipotentiam, fide astruente, non reuerentur, saltem præteritæ vltionis exemplo, spectaculoque attoniti concutiantur, & resipiscant. Hinc est, testante Diodor. Tarsensi D. Chrysostomi præceptore (quem in Catena ad c. 14. Exodi refert Lippomanus) Paulo Orosio lib. 1. Historiarum cap. 10. Quod vsque inpræsens in Matis rubri littoribus; quinimò in ipso æquotis fundo clarissima apparēt supplicij monumenta, quo Pharaonem, vniuersumq. ipsius exercitum fluctibus inuoluit Omnipotens, & terra subter aquarum vortices dehiscēte sepeliuit: vt, ni fallor, verba illa Exod. 15. num. 12. adsignificant: *Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.* Dum enim conglomeratis vndique fluctibus profunda cerneretur abyssus: immanes scindebantur in terra voragines, quibus equites pariter, & equi distractis curribus implicati, & semiuiui deuorabantur. In cuius acerbissimæ cladis monumentum, axes dirupti, feruentiumq; rotarum fragmenta eo in loco perseuerant: vt vsque in præsens tempus diuinæ indignationis, vindictæq. memoriā in æuum permansuram contestentur. Eodem refero, quod Beda in lib. de locis sanctis cap. 4. velut indubitatum scripsit, nimirum, ficulneam, in qua Iudas suspensus obierat, suo æuo integram, & illæsam permanere. Nec mirū id videbitur Cornelium Tacitum legenti lib. 13. Annal. vbi refert prodigium fuisse illo æuo reputatum: quod imperante Nerone, ficus sub quā Romulus, & Remus educati credebantur, subito casu corruerit, cum annos quadraginta super octingētos illæsa permanserit. Quod magis admirere: apud Sodomam, vt refert Iosephus lib. 1. Antiquitatum c. 11. D. Irenæus lib. 4. c. 51. & Tertull. Integra salis statua, in quam Loth vxor Vrbe egrediens fuerat immutata, per id temporis durabat. Quin etiam singulis mēsibus menstrui sanguinis profluuio inundans tributum illud planè sordidum, iam mortua, & pene lapidea sexui rependebat. Nec verendum erat, vt tot annorum spatio Diuinæ vltionis monumentum illud aboleretur. Quoniam si fortè viator brachium, tibiam ve abscinderet, illico annuente cælo, altera certatim succrescebat, vt integrū supplicij exemplū cerneretur.

Diodor. Lippomā. Orosius.

Exod. 15

Beda.

Tacitus.

Iosephus. Irenæus. Tertull.

C 2 Ve-

Verùm, vt quod dicebamus innotescat, nimirùm, Ananiæ, coniugisq. supplicium, misericordia, & lenitate fuisse temperatum: atque adeò Porphyrij corruat ignorantia, impudensq. ipsius calumnia dissoluatur; ponderandum est: quam plurimos in sacris litteris memorari, qui ob leuiora crimina quàm Ananiæ, Saphiræq. peccatum fuit, præcipiente Deo, occisi describuntur. Nonnè léuiùs fuit illius peccatum, & fortè faciliùs remittendum? qui vt scribitur Numeror. 15. num. 35. ligna in sabbato colligebat, & tamen consultus ea de re Omnipotens, Moysi præcepit, vt lapidibus impetitus criminis sui pęnas rependeret. *Dixitq. Dominus ad Moysen, morte* (Numeror. 15.) *moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extrà castra. Cumque eduxisset eum foras obruerunt lapidibus, & mortuus est, sicut præceperat Dominus.* Nadab etiam, & Abiud Aaronis filij leuius deliquerunt, cum ausi sunt coram Deo ignem alienũ non iussi offerre: & tamẽ ipso exusti igne, in criminis vindictam propè altare obierunt. *Egressusque ignis à Domino deuorauit eos, & mortui* (Leuit. 10.) *sunt coram Domino*. Leuit c. 10.

Iam verò Ozæ culpam quis nõ existimet, leuẽ, nec eius qualitatis quæ repẽtina morte puniri debuisset? Quid iste sceleris admisit? Lapsum Dei arca minitabatur, dũ bobus calcitrãtibus plaustri succussu ruitura videbatur: accurrit Oza, manuq. admota collabantẽ sustentauit. *Calcitrabant boues* (ait ibi sacer text.) *Et declinauerunt eam.* 2. Reg. 6. Sed quis tam lyncæos (2. Reg. 6.) habet oculos, vt hic crimen agnoscat? Religionis potiùs quàm sacrilegij opus istud apparet: Sic existimaret humana prudentia, cuius fatua sunt plerumq. iudicia. Longè aliter se habuit Dei iudiciũ, cui Ozæ temeritas, irreligiositasq, displicuit, ac propter eam repentinæ mortis supplicio in reum animaduertit. *Iratusq. est indignatione Dominus contrà Ozam, & percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi iuxtà arcam Dei.* Reg. 2. cap. 6. Sed in quonam Ozæ (2. Reg. 6.) temeritas, & irreligiositas stetit? In eo respondet egregiè Theodoretus quæst. 20. (Theodor.) quod lapsuræ interim arcæ humeros opponere cũ debuisset, sicut Deus præceperat, ipse manum, vt labantẽ sustentaret, admouit. *Delicti luit pœnas; nam cum Deus iussisset, vt Sacerdotes ferrent arcam suis humeris, præter legem eam tulit in plaustro.* Ità ille, & quidem culpæ genus hoc humani iudicij trutina libratum, non videtur ità graue, vt capitali supplicio fuerit puniendum: siquidem sustinendæ arcæ iussionẽ impleuit, quamuis aliud, quàm à legislatore ordinatum esset, medium non ità prudenter elegit. Nec ipse primus Dei consilium, & præceptũ in exequutione immutauit. Iam anteà Moysen, & Aaronem huiusmodi culpę reos de-

deprehendo; & tamen non sunt morte mulctati, licèt promissionis terram in criminis vindictam ingredi prohiberentur. At inquires vbi nã hæc Moysis, Aaronisq. transgressio reperitur? Abulensem consule quæst. 5. in c. 20 Numer. vbi scitè rem discutit. Vt populo sitienti aquam suppeditaret fratribus, & populi Rectoribus præcepit Deus; vt rupem alloquerentur, certi; quod ad vtriusque verba nō sinè maxima plebis confusione, aquarum scaturigines ebullirent. *Loquimini ad petram coram eis, & ipsa dabit aquas.* Hæc Dominus. Quid serui? Oblitus Moyses Dei præceptum, & populi proteruiam indignatus, ordinem præuertit, petraq. relicta, populum alloquitur, & pro verbis, quibus aquam educere iubetur virga vtitur, scilicemq. identidem verberat: vndè, & miraculi magnitudo imminuitur, & Dei consilium eluditur. Dum enim solo ministri sui verbo aquam è rupe iusserat scaturire; populi illius duritiem plusquam lapideã confundebat: quippequi post tot Dei fauores; post tot edita miracula, adhuc adamãtinus stabat; nec mollior factus, nec obsequentior, & Religiosior, cùm tamen verbum vnicum sat esset; vt dura silex repente emollita in aquarum exitus liquaretur. En Moysis, Aaronisq. delictum, cui mortis pœna non infligitur, sicuti Ozam mortuũ deprehẽdimus: cum ipsius delictum generis esset eiusdem: quoniam sicut illi, ità etiam iste Dei medium, & consilium ad finem, quem intendebat consequendum, temerè immutauit.

Abulens.

Numer.

Quid de peruicacia, quam Dathan, & Abiron in Moysem exercuerunt, par erit existimare? Non nè propterea quod Moysi procaciter detraxerant, terra dehiscente inter nebulas, fumosq. inuoluti viuẽtes adhùc absorpti, & in inferno sepulti describuntur? *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cũ tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descenderuntq. viui in infernum operti humo.* Numer. 16. vers. 31. Proh metuendam supplicij acerbitatem! terra dehiscit, criminosi viuentes absorbentur: nec primùm licuit mori, vt paululum saltem mortui quiescerent, quàm flammis nunquàm extinguendis æternùm comburẽdi traderentur. Et quamuis ob criminis atrocitatem susurrones illi vita indignos se reddiderant; Dominus tamen eos lucis vsura priuare noluit, nè breui mortis intercapedine tormentorum inducias obtinerent, interruptaquè moriendi vicissitudine pœna non esset, vt disertè adnotauit Optatus Meliuitanus lib. 1. contrà Parmenium. *Et nè beneficiũ*, inquit, *de mortis compendio consequi viderentur, dum non essent digni viuere: ijs nec mori concessum est, Tartareo carcere subitò clausi, antè*

Optatus Meliuit.

sunt sepulti, quàm mortui. Hæc ille. Miraris Dei in impios sæuientis vindictam: illud ego velim, vt magis admirere, quod delinquentium filios vna cum parentibus Tartari flamma non ambusserit, idemq. terræ hiatus viuentes pariter non sepelierit. Agnouerunt illi miraculum, & Deo gratati sunt beneficium: vndè in gratitudinis significationem Psal. 45. cui titulus est, *Filijs Core pro arcanis*: Chaldæus Paraphrastes scripsisse testatur. Et verò magna miserentis Dei reputanda fuit indulgentia, perenniq. gratiarum actione celebranda: quod parentum delicta filios non implicarent, eademq. (vt Numer. 26. ad c. 26. Numer. q. 7. notauit Abulensis) pœna comprehenderet, quemadmodùm ducentos quinquaginta Thuriferarios eodem temporis momento ignis è Tabernaculo erumpens exussit. Dignum Dei supplicium (dixit olim in Apologetico D. Gregorius Nazianzenus pag. 135. de alio euentu loquens) vt externi, profaniq. ignis incendio perirent, qui in altaris ministerium se ingerere, alienumq. officium vsurpare intentarunt.

Abulens. *Nazian.*

Simillimum quidem Dathan, & Abiron peccatum, Ananiæ, Saphiræq. delicto fuisse quis non videat? Vtrumque in suo genere primum? Ananias sacrilegium nusqàm anteà visum, vt iam notauimus, admisit. Core, Dathan, & Abiron schisma sunt machinati: in quibus primùm designabantur hæretici, schismæq. authores, qui aduersus sacram Apostolorū Principis potestatem, Romanosq. Pontifices legitimos Diui Petri successores impio ausu seditiones excitarunt. Quod iam olim D. Irenæus lib. 4. cap. 43. Cyprianus lib. 1. Epistol. 6. ad Magnum, Isidor. Cōmentar. in Numer. cap. 13. Alexander III. in c. Licet de Electione, Optatus Meliuitanus lib. 1. contrà Parmenium luculenter scripserunt: ideò mirandum non est, vt Deus Core, aliorumq. seditionem schismaticā, & Ananiæ, coniugisq. sacrilegium nusquam anteà commissa repentino interitu castigaret: quamuis mitiùs cum sacrilegis actū fuerit: quippequi non viuentes incendio rapiuntur, sed mortē priùs obeūt, vt rupta interim pœna tantisper ferientur, quod schismaticis non accidit, vt iam ex Meliuitano adnotauimus.

Irenæus. *Cyprian.* *Isidor.* *Alexand.* *Optatus.*

Plura adhùc referre possem Dei in impios sæuientis exempla; in quibus ipsius iustitia mirificè splēdet. Et qui Ananiam, & Saphiram delicti socios habuerunt, eosdem experti sunt in supplicio, & pœna consortes. Non equidem tellus ima dehiscens coniugem vtrumquè, sicut Dathan, & Abiron viuentes absorbuit. Plures tamen ex Patribus impœnitentes illos, æternæq. damnationis reos decessisse crediderūt, in quibus D. Augustinus Serm. 25. de Verbis Apostoli, & apud eundem tom. 4. libri Author de Salutaribus documentis

August.

mentis cap. 56. vbi ità. *Ananiæ locum Deus non dedit ad ignoscendũ.* In eadem fuit sententia Diuus Basilius citato loco. *Eiusmodi*, inquit, *aduersum se indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit, vt nè ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit.* Eodem

D.Chrys. (ni fallor) D. Chrysostomus, &

Cassian. Cassianus, quorum iam retuli sententias, respexerunt. Licèt autem damnationis supplicium sit extremum; & omni videatur misericordia destitutum: adhuc tamen (vt anteà dicebamus) magnã Dei miserantis benignitatem, in hoc Ananiæ, Saphiræq. supplicio D. Chrysostomus agnouit: ideò enim repentina morte exciduntur, nè crimina criminibus addentes, si viuerent acerbioribus posteà in Tartaro supplicijs torquerẽtur. Iterùm

Chrysost. Chrysostomus. *Nam nũc quidem vtilitatem accipiunt, nè vltrà pergant in malitia; luituri, videlicèt, grauiores in inferno pœnas, qui si viuerent plura commissuri peccata præuidebantur.*

Illud verò formidandum est, & suprà omnem captum admiratione plenum; Quod Bonifacius Ger-

Bonifac. manorum Apostolus, iureiurando sibi fuit imprecatus, dũ à Gregorio huius nominis Pôtifice Secundo instituereretur Episcopus. *Quod si (quod absit) contrà huius promissionis meæ seriem aliquid facere, quolibet modo, seù ingenio, vel occasione tentauero, reus inueniar æterno iudicio, vltionem Ananiæ, & Saphiræ incurram, qui vobis (idest Petro) etiam de rebus proprijs fraudem facere præsũpserunt.* Hæc Bonifacius, quem fortè secuti Episcopi, eadem forma in suis Ordinationibus vti consueuerunt. Ab eodem etiã mutuatus videtur Ioannes Papa VIII. quod aduersus decreti sui transgressores fulminauit. Ananiæ quippè, & Saphiræ anathematè feriendos censuit, quicumquè decreto suo non obtemperassent. Calamum tantisper hic sisto; ac dum alia in hanc rem meditor scribenda. moni tum illud Magni Gregorij lib. 5. Epi- D.Greg.
stol. 33. Apostatis à Religione, & proprietarijs subijcio.

Religionẽ, habitumq. Venantius deseruerat, ad propriumquè vsũ nonnulla furtim, & clanculum sibi vsurpauerat: quem Ananię, Saphiræq. exemplo Magnus Pontifex furem, habitusque desertorem exterret. *Si ille*, inquit, *mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat Deo, nũmos abstulit: considera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nũmos, sed temet ipsum Deo omnipotenti, cui te sub Monachali habitu deuoueras, subtraxisti. Considera iudicium Dei, quid mereatur? Qui semet ipsum Deo vouit, cõtinuòque mundi desiderio irretitus, mentitus est quod vouit.* Hactenus ille. Audiant hæc quotquot mundialiũ rerum prurigo, vitæq. religiosæ austeritas auertit, & post spretas semel mundi vanitates & delicias

animum quem deposuerāt, & cultum iterùm resumunt: & quasi Christi paupertatis ipsos pudeat, cultu insignes pecunia prædiuites ambiunt apparere. Quod iam in Epistola ad Heliodorum D. Hieronymus deplorabat. *Nūmum addat nūmo, & in marsupium suffocantes, matronarum opes venentur obsequijs, sint ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares: possideāt opes sub Christo paupere, quas sub locuplete Diabolo nō habuerāt, & suscipiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus antè mēdicos.* Proh damnandum Religionis abusum! Nec minùs graui quam Ananiæ, Saphiræq. sacrilegium pœna feriendum: timeant quicumq. illū in Religionem introducunt: Et quoniam in delicto sacrilegos sequuntur duces, in supplicio comilitones habere vereantur.

D. Hier.

En pulcherrimū in Ananiæ, Saphiræq. interitu iustitiæ, & misericordiæ simulacrū inspeximus, & quā adamussim Petrus Christi Vicarius adimpleuit, quod de Saluatore cecinit Psalmographus. *Misericordia, & veritas præcedent faciē eius.* Tam mirabili namquè sapiētia misericordiam, & iustitiam copulauit, sic mansuetudinem cum seueritate coniunxit, vt nec lenitas contemptibilem, nec seueritas redderet odiosum. Impiè igitur carpit crudelitatē in Apostolorum Principe Porphyrius, qui si animum haberet Christianum, Petri prudentiam laudare potiùs debuisset, qua delictum non sustinuit impunitum, & pœnæ misericordiā addidit, verùs Christi Vicarius, Dei imitator prudentissimus, qui in peccatores ità desæuit, vt supplicium misericordia, seueritasq. mansuetudine temperetur.

Psal. 88. vers. 16.

§. TERTIVM.

Ananiæ, Saphiræq. interitus non tam sæuientis Petri iustitiam, quam indulgentis misericordiā proclamat.

NEmo, vt arbitror, tam iniquus erit rerum æstimator, qui Dei misericordiā, potiùs quam iustitiam, & seueritatem non reputet, dum temporarijs afficit pœnis; atquè vt animæ vitam criminum indulgentia largiatur, corpoream aufert, vt ipsemet apud Zachariam cap. 1. num. 15. testatur. *Ira magna ego irascor super gentes opulentas; quia ego iratus sum parum.* Agit hoc loco Dominus de iracundia, quam in Machabæos exercuit: dum furenti Antiocho truncandos permisit; quia verò animabus pepercit, & in corpora tantum desæuijt; idcircò attestante Ruperto de Victoria Verbi Dei lib. 9. modica iracūdia appellatur. *Hæc, inquam, omnia pertinent ad iram paruam, iuxtà quod ait ipse, quia ego iratus sum parum. Parua namque hæc fuerunt, quia circà corpus omnia versata sunt.* Itaquè indi-

Zach. 1.

Rupert.

indignationis, & iracundiæ nomẽ vix meretur, cum sic leuiter Dominus commouetur, & clementer punit, vt supplicium in solis corporibus sistat: atquè adeò non tàm seuera iustitia, quàm vera misericordia reputari debeat: præsertim, quia dum temporaria lucis vsura delinquentes priuantur; æternam animarum salutem adipiscuntur, vt Ananiæ, & Saphiræ contigit, qui repẽtino interitu culpæ labem exterserunt, & pœnitudine immaculati ad Dei conspectum in ęterna beatitudine cooptari meruerunt. Nec sine Authore hoc statuimus; pręit Magnus Origenes, qui, ni fallor, tractatu 8. Matth. rem totam paucis verbis expresse decidit. *Nec putare debemus Petrum interfecisse Ananiã; spirauit verbis Petri Cathechizãtibus animam illius*. Hæc ille, vbi expendendum est verbum illud, *Cathechizantibus*: tantumdem namque valet, acsi dixisset: Petrus verbis suis quasi manu oppansum Ananiæ oculis velum eripuit, culpæq. grauitatem, & fœditatem obiecit, quo sic animo fuit consternatus, vt præ sceleris dolore, & pœnitudine, pudoreq. exanimis ceciderit; quod etiam vxori contigisse idem Origenes testatur. *Digni*, inquit, *erant in hoc sæculo recipere peccatum, vt mundiores exeant ab hac vita, mundati castigatione sibi illata per mortẽ communem, quoniam credentes erant in Christum*. Itaquè Ananiam, & vxorem extremus dolor affecit, atquè extinxit, amborumq. mors sceleris fuit pretium, quo suam redimentes iniustitiam, è peccatoribus inopinata mutatione in iustos subitò transierunt. Et quidẽ illato repẽtini interitus supplicio, hoc Dominus intendebat, vt salutem mortui consequerẽtur, qui viuentes (nisi criminis pœniteret) damnari meruerant. In corpora desæuijt occidens, & animabus pepercit veniam indulgens: idcircò mors illa, non tàm Dei indignantis supplicium, quàm benignè indulgentis misericordia reputanda est.

Origen.

Origen.

Nec nouum reputari debet, nec insolitum: quod labores, tormenta, vitæ incommoda, & afflictiones, quibus aliquando genus humanum diuerberat omnipotẽs, vt peccata, peccatiq. occasiones amputet, & præcidat, requies, deliciæ, cõmoda ab æquis rerum æstimatoribus appellentur. Diuinũ ausculta oraculũ in c. 5. Geneseos. *Vixit Lamech annos centum octoginta, & genuit filium, & vocauit nomem eius Noe, dicens: hic nos quiescere faciet*. Proh Deus immortalis! Qua ratione Noemũ quietem Orbi allaturum prædicit, cum is aquarum inundatione submergendum annunciauit, saluusq. ipse, & incolumis in arca enatans extinctum inspexit? Propriùs certè loqueretur; si illum generis humani flagellum; Mundi ruinam, vltimumq. exitiũ appellaret. Triũphat

Genes. 5

phat hoc loco D. Chrysostomi flumen aureum. *Quarè*, ait, *non dixit hic occidet nos, hic faciet diluuium fieri; sed dicit, hic faciet nos quiescere? Creatura omnis resoluitur: abyssi desubtus erũpunt, in luto quasi communi sepulchro promiscua hominum, & equorum corpora occultabantur; & tantam calamitatem quietem vocas? Profectò dicit: nam homines in magna malitia viuebãt. Diluuiumq. malitiam resecuit, ideò liberati à malitia quiescere dicuntur*. Hactenùs ille: nec immeritò quietis nomine, & refugij censuit efferendum laborem, diluuijq. fatigationem, cum qua tum temporis genus luctabatur humanum, quia ad præcidenda crimina peccataquè prorsùs extinguenda fuit ordinatum: Non incongruè igitur Ananiæ, coniugisq. supplicium Dei misericordiam appellabimus; quoniam tali pœna profecerunt ad iustitiam, ablutoq. per mortem sacrilegio, veniam adepti sunt, & in Beatorum albo conscribi meruerunt.

Simile quid, vt sacra narrat Historia 3. Regum capite 13. Prophetæ cuidam accidit, quem Dei virum sacer dixit textus, & Iosepho teste Iadam ipse dicebatur. Is igitur Dei iussu Ieroboami Regiam prædicaturus adierat, ea lege, nè cibum eo in loco summeret. Accidit autem, vt à Pseudopropheta deceptus comederet. Verùm domum repetens in criminis, & inobedientię pœnam à leone occiditur. Sed quem leo viuẽtem occiderat vt peccatorem, mortuum reuerenter custodiuit vt iustum. *Inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: & leo stabat iuxtà cadauer*. Hæc ibi textus, quem D. Gregorius solerter expendens sic edisserit. *Qui occidẽdi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licentiam non accepit: quia is, qui culpabilis in vita fuerat, punita inobedientia, erat iam iustus ex morte. Leo ergò, qui priùs peccatoris vitam necauerat, custodiuit postmodùm cadauer iusti*. Hæc ille. Cæterum non vacat mysterio, quod Lyranus disertè admonuit, nimirùm, Prophetam virum Dei appellari, cum iam à leone interficiendus prędiceretur. *Vir scilicèt Dei, quia diuinam sententiam supra se auditam acceptauit, & voluntati diuinæ se cõmittens, peccatum inobedientiæ morte corporali expiauit*. Vides ergò qua ratione leo pepercit mortuo tanquàm iusto, & pro tuẽdo ipsius cadauere egit excubias, postquàm in eum viuum tanquàm peccatorẽ sæuierat, & vita priuarat. Vndè nam hæc feræ à cadaueribus abstinentia? Cur non dilaniat, euiscerat, discerpit? Sed reuerenter excubat, & custodit: quinimò ab aliarum ferarum assultu conseruat illæsum. In promptu causa est: perpessa morte inobedientiæ maculam eluerat Propheta: idcircò licèt

[Margin notes: 3.Reg.13 — Iosephus. — 3.Reg.13 — D.Greg.]

licèt ausus fuerit illum occidere tanquàm peccatorem; postquàm criminis veniam adeptus est, pœnamq. exoluit, iam contingere non audet, sed tanquàm iustum seruat, & reuereretur. Quis igitur
Origen. neget, quod olim dicebat Origenes, quendam esse in pęnis profectum, & verberatos à Deo reddi meliores? Profecit mortis supplicio Propheta: ex præcepti transgressore transiuit in iustũ: quinimò, quia inobedientiæ crimen celeri pęna fuerat castigatum: iusti,& viri Dei titulũ in ipso reseruat supplicio. Profecit item morte Ananias, sacrilegij labem moriens expiauit, & in iustorum consortium pertransiuit: idcircò mors illa, non ex sola indignatione Dei, & vindicta processit, sed ex misericordia promanauit. Nec Petrus propterea quod Dei præceptũ exequutus occidit persecutor, & sæuus, sed beneficus, diuinæq. mansuetudinis dicendus est æmulator. Nec enim (si rectè sentis) persequitur, qui vt reformet in meliùs, pœnas iniungit. Ille verè dicẽdus est persecutor, qui fauet, indulgetq delictis, vt latiùs serpat contagium, & vberiùs diffundatur.
Genes. 16 Genesis 16. scribitur, Saram Abrahæ coniugem, Agar ancillam suam tàm miris afflixisse modis, vt afflictionis impatiens fugam arripuerit. *Affligente eam Sara fugam inijt.* Hæc inter matres refert textus: Videamus quid inter filios euenisse commemoret. *Cum vidisset Sara filium Agar Aegyptiæ ludentem cum Isaac filio suo.* Mater Isaac, & Domina persequitur, & affligit ancillam: filius Dominæ seruo colludit. Cæterum D. Paulus in Epistola ad Galatas cap. 4. Ad Galat. 4 hũc puerorum lusum commemorans, persecutionem dixit non lusum. *Quomodò tunc*, inquit, *is, qui secũdum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum; ità, & nunc*. At verò de persecutione matris nihil meminit, quasi eò nomine indignam censuerit. Cur ità? Respondet egregiè D. Augustinus tract. 1. in cap. 4. Ioan. *Ecce libera afflixit ancillam, & non illam vocat persecutionem Paulus; ludit seruus cũ Domino, & persecutionem vocat. Afflictio illa non vocatur persecutio. Adhoc ergò affligitur, vt reuertatur.* Ismaelis collusio hæreticorum persecutionem ex rabie furoreq. manantem portendebat: idcircò persecutionem ab Apostolo iure optimo nuncupatam inuenies. At verò Saræ afflictio Dei supplicium significabat, quo non peccantium interitus, sed correctio procuratur; & ideò non pœna existimanda est, sed misericordia, quam, vt Venerabilis Beda prudenter aduertit in Luc. c. 55. Dominus iustitiæ seueritati sic immiscet,& clementiam in puniẽdo cum rigore coniungit; vt ambigas, an supplicium dicere possis, vel beneficium: quinimò propè sis misericordiã potiùs appellare,

quàm

quàm pœnam. Fauet mihi D. Ambrosius lib. 2. de Paradiso, ex quo hos flosculos prælibo. *Vbi impius interficitur, Christus infunditur: vbi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur*. Et verè, quoniam delinquentis supplicio monita plebs iustitiam, Deumq. non temnere perdiscit, & temporaria pęna reo cedit in meliùs, quàm si impœnitens, & impunitus, sceleris debitum æterna damnatione persolueret, & misericorditer potiùs quàm seuerè censendus est castigari.

Quamuis igitur iuxtà Augustini, & Tertulliani placitum locis ad capitis huius initium citatis, asseramus Petrum in ferendo Ananiæ, Saphiræq. mortis supplicio, primatus sui potestate vsum, ac veluti supremũ Ecclesiæ Pastorem, & & Orbis Christiani Pontificem reos eo aspectu castigasse; vt quãuis acerba nimis, & rigorosa mortis pęna illa videretur: punitorum nihilominùs saluti, aliorũq. exemplo credebatur profutura; exindèq. sub ipsum suæ administrationis initium, diligerent vt pastorẽ; atquè vt delictorum vindicem pertimescerent; Deiq. & ipsius Vicarij leges frangere non auderẽt; cum earum transgresionem tàm seuerè vlcisci animaduerterent. Versum itàq. fuit illud supplicium in eruditionem, & posterorum documentum: Vndè non iam crudelitatis, & sæuitię nota deturpãdum (vt contendunt Hæretici) sed optimi regiminis, piæq. castigationis, & misericordiæ præconio extollendum, vt placuit D. Hieronymo Epistola 8. ad Demetriadẽ. *Non crudelitate*, inquit, *sententiæ, sed correptionis exemplo*. Nec sola Hieronymi authoritate nostra hæc stabilitur sententia, Isidorum Pelusiotam adijcio in Epistola ad Orionem Monachum. *Non crudelitatis, atquè amentiæ fuit, vir studiosissime, quod sapientissimus Petrus, eos qui peccauerant morte affecit, verum præscientis doctrinæ multa hominum peccata persanãtis. Nam cum tunc Euangelij sementem facere incepissent, ac statim enata zizania conspexissent, sapienti consilio, ea confestim euulserunt, nè vna cum tritico aucta futuro igni ad exustionem seruarentur*. Hactenùs ille.

Quis eximiam D. Pauli erga omnes charitatem non agnouit? Quem vnquàm latuit ingẽs ipsius amoris incendium? Et tamen aduersus incestuosum in vindictam surrexit, Satanæq. mãcipauit cruciandum. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi: congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu Christi*. Hęc Apostolus Paulus. 1. ad Corinth cap. 5. sed quam vnanimi consensu Ecclesiæ Principes Petrus, & Paulus supplicium in reos exercent, quam vno codemq. ardore in criminosos inuehuntur

huntur

huntur. Petrus in Ananiam, & Saphiram: Paulus in incestuosum: alter occidit, Satanæ tradidit alter ad cruciatum: vterquè ex amore, pęnæ stimulos infigit, & punit: non vindictæ studet, sed saluti; nec reorum mortem ambit, sed profectũ, & correctionem meditatur. Non effugit hoc D. Augustini acumen, quem 3. contrà Parmen. cap. 5. ità
D. Aug.
fantem libenter audio, fideliterq. transcribo. *Quid ergò agebat Apostolus? Nisi vt per interitum carnis, saluti spirituali consuleret, vt siuè aliqua pœna, vel morte corporali, sicut Ananias, & vxor eius antè pedes Apostoli Petri ceciderunt, siuè per pœnitentiam, quoniam Satanæ traditus erat, interimeret in se sceleratam carnis concupiscentiam.*

Percommodè etiã cadit in rem præsentem; traditamq. doctrinam mirificè illustrat euentus magi Elimaz, de quo Act. 13. v. 10. & 12. memoratur. Nam D. Paulo, & Barnabæ Christi fidem pręedicantibus,
Act. 13.
se opposuit, vt hac ratione Procõsulem Sergium Paulum à fide retraheret: quocircà Apostolus diuino plenus Spiritu oculis in ipsũ intẽtis repẽtina cęcitate percussit, hæc fatus. *O plene omni dolo & omni fallacia, fili Diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas: & nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus non videns Solem, vsquè ad tempus.* Hæc ibi Apostolus. In quibus clausula, *vsquè ad tempus,* expendenda est; significat enim cęcitatem temporariam fuisse, non perpetuam: corpoream, non spiritualem: quidquid ad eum locum Glossa Interlinealis opposuerit, dicens. *Vsquè ad tempus si resipisceret, aut vsquè ad mortem, quia non resipuit.* Prateolus verò in Elencho asseuerat Elimaz, vbi primum sanitati fuit restitutus, Barnabæ apud Cyprum pertinaciter se opposuisse. Verùm quoquomodo se res habeat, illud certè inficiandum non est; incredibilem in hoc casu Pauli clementiam, pietatemq. illuxisse: quippequi inflicta mago cæcitatis pœna, nullo modo ipsius interitum, & perniciem, sed resipiscentiam, correctionẽq. attendit. Non aliter se gessit Petrus, dum Ananiam, & Saphiram sacrilegij reos repentino castigauit interitu. Prateol.

Nec vno tantùm misericordiæ exemplo contenta Dei prouidentia, in omni ætate plurima, atquè admiratione digna extulit. Cuiusmodi censetur illud, quod S. Vincentio Ferrer prædicante fertur accidisse. Æternas damnatorum pœnas, infandamq. scelerum fęditatẽ egregius concionator ille qua poterat eloquij maiestate exaggerabat: cum ex auditoribus vnus, qui aderat, tàm incredibili fuit pauore correptus, tamquè ingenti dolore transfixus, vt in carbonem subitò immutatus apparuerit. Tãtum Christiani oratoris in dicẽdo potentia suũ valuit immutare audito-

ditorem. Verùm hæc longè clarior effulsit in Apostolorum Principe: licèt enim Ananiam, & Saphiram, (sicut Vicētius auditorem suum) in carbones non transformarit: non minus mirandum fuit, quod ad Petri verba tàm ingens admissi flagitij dolor in corde nasceretur, vt repente vitam absumeret. Deus bone! quam mortis, vitæq. Dominum se Petrus ostendit; sacrilegos arguens dedit neci, benefactores oratione reuocat ad vitam: ideò fortasse D. Gregorius lib. 2. Dialogorum cap. 30. Ananiæ, coniugisq. interitum, cum Thabitæ à mortuis suscitatione copulauit. *Increpando*, ait, *vtriquè coniugi vitam abstulit, qui reddidit Thabitæ orando*. Lusit egregiè mortis, vitæq. vicissitudine Gregorius; quasi dixerit: D.Greg. dum Petrus delinquentes verbis sugillat, eos de medio tollit: sed quibus vitam abstulit gratiam cōtulit. Idem oratione Thabitam mortuam suscitauit, vt pijs largitionibus, alijsq. misericordiæ operibus intenta vitam ageret spiritualem, maioraq. indiès gratiæ incrementa susciperet: vbiquè Petri elucet clementia: non minus in delinquentium morte, quàm in benefica suscitatione misericordia splendet. Vtrinque magnam sibi laudem Apostolorū Princeps cōparauit. Non certè negabit hoc rerum æquus æstimator, quidquid aliter blaterent, sentiātq. sinè sensu Nouatores: ego tàm hic, quàm alijs statim memorādis Petri actionibus præclarissima pietatis, misericordiæq. ipsius monumenta religiosè suspicio; reuerenterq. exosculor.

CAPVT III.

Petri misericordia in morte Ananiæ, & Saphiræ, ex alijs ipsius actis, in quibus benignitas illuxit, & clementia, suadetur.

NOn minùs solem hunc, quā Petri beneficentiam licuit intueri. Tàm longè enim latequè splēdidissimos misericordię radios effudit, vt ferè nemo fuerit, qui se à calore eius abscōdere potuerit. Testes infirmi ad sanitatē restituti: Testes mortui in vitam reuocati: Testes etiam penè innumeri, qui vel deficiētis naturæ lapsu, vel fortunæ nouercantis impulsu, in miseriam deciderant; quos omnes Pettus ingenita sibi miseratione, & benignitate sustulit, fouit, recreauit. Cum igitur in omnes esset vniuersim benignus: cur mihi persuadeam, coniuges illos ob sacrilegij delictum inclementer occidisse? Non credo: misericordiæ potiùs fuit, quod occiderit, in corpora desæuiens, vt parceret animabus. Hoc omnia ipsius opera, & miracula ostentant. Primum oculis subijcio, in quò Principis Apostolorum misericordia charitate cōiuncta mirabiliter irradiat.

§. PRI-

§. PRIMVM.

Claudus à natiuitate curatur, & Petri clementia extollitur.

ACtorum 3.num.7. narratur virum ex vtero matris claudum ad templi fores stabulare, vt ab ingressuris stipem corrogaret. Accesserant tum temporis Petrus, & Ioannes; cumquè oculorum aciē in vtrumq.defixisset eleemosynam postulauit. *Is cum vidisset Petrum, & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus, cum Ioanne dixit: respice in nos. At ille intendebat in eos sperans se aliquid accepturum ab eis: Petrus autem* Actor.3. *dixit: argentum, & aurum non est mihi: quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.* Hæc ibi sacer textus. Proh! boni superi, quàm benignitatis,misericordięq. dulcedine manantia: quot verba, tot clarissimæ tubæ, quæ Principis Apostolorum beneficū amorem resonant. Claudus primò illos inspicit, in ipsoq. aspectu cordis vtriusq. pietatem legens precatur stipem. Perbellè in hoc loco D. Chrysostomus hom. 8. *Vt vidit* Chrysost. *autem illos ingredientes, & miracula facientes talia;rogabat,inquit, vt eleemosynam acciperet, quem admodum illos viros pios quosdam ex ipso habitu statim considerabat.* Nec suus claudum fallebat cogitatus: quoniam latens in pectore benignitas vtriusq. in ipso habitu & forma radiabat. Et valdè profuit inopi, quod in Apostolorum clemētia tàm acutùm cerneret. Ideò enim pluris eum fecitPetrus, quā plures diuites, qui intus morabantur, ipsius fortè miseriam necessitatemq. respiciens: Iterùm D. Chrysostomus. *Erat enim vir in ingressu: non ibi, sed intus erat* Chrysost. *multitudo, sed nihil horum quæsiuit Petrus; neque ingressus prædicauit,sed solo suo habitu claudum attraxit ad petendum.* Et sanè, vt faciliùs optatis frueretur, nimirū, vt claudus petens ostentādę benignitatis,& clementię occasionē ipsi præberet,vt se ipsum respiceret, exhortatur: *Petrus cum Ioāne dixit; respice in nos.* Vt quid hæc ad videndum exhortatio? Cum ibi narret Euangelista: Claudum fixo in eos obtutu eleemosynam postulasse. *Cum vidisset Petrum, & Ioannem rogabat,vt eleemosynam* Actor.3. *acciperet.* Cernis vt claudus vtrūquè inspiciat: quare igitur suadēt, vt ampliùs videat? Volebant, ni fallor, vt externo non contentus aspectu, cordis intima perualeret, atquè adeò spem suam non tàm in externa specie, quàm in latente sub pectore beneficentia collocaret. Et fortè claudus, cū se videri sentiret, tenuè quid ab aspectu vilibus donandum augurabatur,vt D. August. Serm. 26. de Verbis Apostoli aduertit. *Cum in eum*

eum conuertissent intuitum, nihil ille claudus vltrà notum solamen opperiens, credidit affuturam vilem de Apostolorum manibus largitatem.

Et verò dum Petrus claudum admonet ad sui aspectum: satis apertè innuit, quod illum respiciebat, & ipsius vicem toto cordis affectu miserabatur. Oculos enim miserationis ostia non ineptè dixeris: Vndè est illud Psalm. 83. num. 10. *Protector noster aspice Deus*. Item Psalm. 79. versic. 15. *Respice de cælo, & vide, & visita vineam istam*. Et iterùm Psalm. 21. vers. 1. *Deus Deus meus respice in me*. Sic in Abelem Deus respexisse dicitur in Genes. cap. 4. nu. 4. Christus apud Matth. 4. Petrum, & Andream, ipsumq. Matthæum in Telonio, apud eundem capit. 9. n. 9. Zachęū in Sycomoro, Luc. 19. num. 5. Petrum item negantem Luc. 22. nu. 61. vbi Dei aspectus misericordiæ index apparuit: sicq. præpropera visum sequitur miseratio, vt idem planè & respicere, & compati videatur, vt hic cernere est: quoniam sic Petrum claudicantis miseria permouit, vt qui nō dabat pecuniam, totum quod poterat largiretur. *Argentum, & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: surge, & ambula.* In quam rem est illud D. Augustini Serm. 26. de Verbis Apostoli. *Ille enim*, ait, *claudus erat ex vtero matris suæ. Debilitas itàq. quam inuexerat natiuitas, vi pauperis iubentis exclusa est; quod profectò non fieret, nisi pauper Apostolus plenus esset illo Deo, qui est Author naturæ*. Sed quid tu Deo plenum interpretaris? Nisi charitatis, & amoris plenitudine distentum; qualem hic cernis Apostolū: cuius exemplo D. Hieronymus in Psal. 3. vers. 5. ad pietatem, & eleemosynarum, quo ad fieri potest, largitionem exhortatur. *Eleemosynas non facere crimen habentis est: cæterum, qui non habet vndè faciat eleemosynam, liber est: quantumcumquè dare voluerit, tantùm dedit, quia vota dedit. Tamen habent & Sancti vndè faciant eleemosynas: dicit enim Petrus: Argentum & aurum non habeo, quod autem habeo, hoc tibi do.* Hæc ille.

Notat verò D. Chrysostomus loquendi formulam: *Non dixit non habeo hic, qualia nos dicimus, sed prorsùs non habeo*. Quod quid aliud quàm extremam inopiam designat? Ex qua si Diuo Cypriano credimus, magnus ille pietatis, amoris, benificentiæq. affectus nascebatur. *Hinc discimus à nobis remouere cupiditatem habendi: propterea enim abundasse Petrum bonis spiritualibus, ac tanta miraculorum potestate*. Sic ille lib. de Habitu Virgin. capit. 5. & eadem habet lib. 3. ad Quirin. capit. 61. Quod etiam D. Hilarius in Psalmo 118. vers. 57. Ambros. Epistola 82. & Serm. 3. de Petro, & Paulo, Augustin. Sermone 26. de Verbis Apostoli. D. Chrysost. Ho-

Psal. 83. Psal. 79. Psal. 21. Genes. 4. Matth. 4. & 9. Luc. 19. & 22. Actor. 3. D. Aug. D. Hier. D. Chrys. D. Cypr. D. Hilar. D. Ambr. D. Aug. D. Chrys.

Homil. 8. in Acta Apostolorum obseruauerunt. Quin etiam dum Petrus claudo dixit: *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do:* perindè se habuit, ac si diceret: salutem exoptas, & pecuniam: non totum quod expetis, sed tantùm quod possum, & habeo libēter concedo. Maior enim amoris nostri vis est, quàm potestatis magnitudo, & quò potestas non pertingit, amor peruium habet, & penetrabile. In quo, vt etiam D. Chrysostomus aduertit, Petri humilitas illuxit, quæ in eodem pectore semper tāquàm germana cum charitate demoratur. *Vides,* inquit, *quomodò à fastu alienus sit Petrus, & non ostentator etiam ergà illum cui benefaciebat.* Quidni? Solius charitatis totum hoc opus dixerim: cum Petrum in eo totum occupatum intueor: oculis, ore, manibus, & etiam pedibus, ipsoq. in primis affectu, quo miseri calamitatem eleuabat. Singula expende. *Intuens in eum Petrus:* en oculi. *Et apprehensa manu eius dextera alleuauit eum:* Ecce manus. Oris beneficium desideras? Audi. *Dixit surge, & ambula.* Nec tandem pedum defuit ministerium, claudo pedibus appropinquat, & pedes restituit: *Et protinus consolidatæ sunt bases eius, & plantæ.* In his omnibus aurigabatur affectus; idcircò non in solo corpore stetit sanitas, sed etiā peruasit in pectus: corporis pedes, & animi affectus

Act. 3.

D. Chrys. Hom. 8. in Acta.

Actor. 3.

sanitatem recipiūt: nec solus claudus, sed plures alij sanitatis munere perfruuntur. Quod vidit & magni fecit D. Bernardus Serm. 15. in Cantic. *Quomodò lux illa nominis effusi, vt oleum insplenduit, ac præstrinxit cunctorum intuentiū oculos, quando de ore Petri tāquàm fulgur egrediēs, claudi vnius corporales plantas solidauit, & multos spiritualiter cæcos illuminauit. Num quid non ignem sparsit? Cum ait: In nomine Iesu Nazareni surge, & ambula.* Ita ille.

D. Bern.

D. Greg. Nyssenus Oratione de S. Stephano, existimat ad corpoream claudi sanitatē, alios quoquè mente claudicantes sanitatem recepisse. *Is qui à natiuitate claudus fuerat, speciosam portam templi rursus ijs qui salui fierent aperuit: cui assidens suæ sanationis miraculo animas claudicantes ad fidem adduxerat.* Conuenienter autem factum fuisse admonet Diuus Ambrosius; vt is qui Ecclesiæ fundamentum erat firmissimum, & claudū ad corporeā pedum firmitatem, & infideles ad fidei firmitudinem transferret. *Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia: ideòq. sicut in Ecclesia fidei fundamenta confirmat: & vt Christianus iam non trepidus, & imbecillis possit super petram Ecclesiæ, sed robustus, & fortis incedere.* Ità ille Sermone 68. D. Augustinum addo verba illa textus expendentē. *Consolidatæ sunt ba-*

Greg. Nyssen.

D. Ambr.

Matth. 16.

D. Aug. *ses eius, & plantæ*. Vbi ità fatur. *Parum erat quod dicebatur in visum claudus rediisse, virtus cum sanitate restituitur: non enim dicit restitutæ sunt, sed consolidatæ sunt bases. Tàm abundantem recipiunt sanitatem, vt ferant laborem*. Non enim parca sunt, & modica, quæ à liberali manu proueniunt. Nedùm quòd fides pedibus significata, firma debet esse non claudicans, qualem habent hæretici, qui alia credunt, alia verò impudenter negant: cum tamen ad æternam salutem sint necessaria: Vndè in cæcitatem & claudicationem incidūt. O miseros, dicam, an fatuos, quos à Regno Dei exulantes cerno, iuxtà
2. Reg. 5. illud 2. Reg. 5. vers. 8. *Cæcus, & claudus non intrabunt in templū*: materiale scilicèt, pro his qui corpore sunt claudi, cæleste pro claudicatione perfidiæ laborantibus. Idcircò nec claudus iste dicitur templū ingressus, quovsquè reciperet sanitatem, hoc est, fidei firmitudinem: dum præcipienti Apostolo sedulus obtemperat.
August. Optimè D. Augustin. Sermon 26. de Verbis Apostoli. *Obedientiæ subditur, quod ex necessitate veniebat*.

Vbi secundùm allegoriam, vt credit in eo loco Lorinus, Pro-
Lorinus. Sophon. 3 pheticum Sophoniæ oraculum videmus impletum. *Et saluabo claudicantē: & eam, quæ eiecta fuerat congregabo*, cap. 3. num. 19. Illud
Mich. etiam Micheæ capit. 4. numer. 9. *In die illa saluabo claudicantem, & eam, quam eieceram colligam, & ponam claudicantem in reliquias*. Hinc etiā D. Paulus ad He- Ad Hebr. 12.
bræos cap. 12. nu. 13. ab ipsis auferendi cupidus, quam habebant in fide claudicationem, partim Moysi, partim Christo fidem adhibentibus. *Propter quod*, ait, *remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur*. Proptereà primum à D. Petro miraculum in scriptura editum narratur, quod claudo corporis pedes restituerit, & fidei reddiderit: vt qui Petra, & Ecclesiæ firmissimum erat fundamentum, misericordiæ, & pietatis signa primò exhiberet: cum humani corporis fūdamentum ad suam restitueret soliditatem, eamdemq. infidelitate sublata animæ largiretur. Et quidem nè quisquam admirandum hoc Petri opus aliò vertere posset, momētaneam contulit sanitatem: *Et protinus*. Dixisse itàq. *Surge, & ambula*, fuit sanitatem contulisse: Nec vacuè, appinxit ibi In- Gloss. Inter.
terlinealis, *credenda est festinatio, Nulla intercedit cunctatio, nè putetur aliundè sanatio*. Nisi fortè, vt loco iam citato monuit D. Aug. August.
ità factum, vt incredibilem, qua in communi Orbis resurrectione mortui eleuādi essent, celeritatem adumbraret. *Quanta*, ait, *celeritate res agatur, attendite. Vix aures debilis sermo intrauerat iubentis, &*

& continuò vis sanitatis irrupit, & exclusa infirmitate vsui membra reducuntur. Testimonium resurrectionis est velocitas ex debilitate surgentis, in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Hæc ille.

Cæterum, nè quid ad tanti operis amplificandam magnitudinem deesset, sacra referente Historia, claudus sanitati redditus, vnà cum Apostolis exultans gratulabūdus, & tripudiãs templum ingreditur. Actor. 3. *Et exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.* Ibi vers. 8. in quem locum D. Chrysostomus Homil. 8. *Exilijt*, inquit, *siuè tentans an esset sanus, siuè nondùm rectè sciēs ambulare, siuè lętitia exultans.* Omnia vero propia videntur: Aug. st. plus tamen illud ab Augustino supra citato dictum, scilicet, ad ostẽtandam miraculi magnitudinem saltus edidisse: vt sic ostenderet quàm mira celeritate pedes restituisse non contentus, eximiam contulerit sodalitatem. *Saltus frequenter etiam sanis grauis est: non senserunt illi pedes pigra remedia; nec velut vnguenti modo pigra vestigia reuocantur: ad momentum vis medicinæ irrumpentis ostenditur, signaturq. fuga infirmitatis exclusæ. Sic exilit, qui sanatur à paupere.* Hæc ille, quæ Manichæi Dæmonem carnis authorem affirmantes, qua fronte audient? Cùm videant hìc Dei vocem agnouisse; ad ipsiusq. imperium mira promptitudine immutatam, quæquè in claudo distorta erat, & deficiens, integram subitò incolumenq. reponi. Arguit igitur D. Augustinus: *Conuincantur itàq. signis omnibus Manichæi: cuncta salutis genera, quæ carni deferuntur, testimonium bonæ naturæ sunt. Digna enim diuino opere comprobantur, quæ non creduntur indigna beneficijs. Nomen authoris sui membra cognoscunt, cum eis dicitur: In nomine Iesu surge, & ambula. Si esset caro à Diabolo nomen Christi formidare potuisset? Obsequium Sanctorum testimonium conditoris est.* Aug. st. Et statim inferiùs addit, ex magna Dei misericordia prouenisse, quod claudus sanitati redderetur. *Non esset materia loquẽdi, nisi testimoniũ misericordiæ caro curata fecisset.* Aug. st. Et quidem, seù Apostolum consideres, seù Deum per illum operantem contempleris, opus illud misericordia plenũ reperies. Hæc enim Petrum commouit, vt Dei virtutem ad claudi sanitatem conuerteret: & (ni fallor) claudus ad fores templi stabulans Apostolos detinuit intraturos, vt priusquàm sibi Dei misericordiam in oratione adipiscerentur, ergà infirmum miserationem exhiberent, humanaq. misericordia diuinam promereret, & in miraculo, sic vtrinque reluceret misericordia, vt ambigeres; cuius virtute, Dei nè potentia, an

Apostoli misericordia, claudus ille sanitatem obtinuerit. Do Chrysostomum fortiter more suo, & disertè loquentem. *Ascendūt*, inquit, *Apostoli Dominum deprecaturi, sed preces claudi nō poterunt aspernari. Præueniuntur precibus preces; rogantem claudum rogaturi antè audiunt, quàm precentur: nec permittit claudus orare illos; quos petit; nisi priùs acciperet ipse, quod optauit, vt antè ab eis quod vult impetraret, quàm ipsi à Domino, quod volebant expeterent.* Sed vide quam grata hîc claudus & Apostoli certant vicissitudine: quid Petrus, & Ioannes in templo oraturi à Deo consequi sperarent? Nonnè gratiam, & misericordiam? Hanc igitur, vt D. Basilius Homil. 15. de Fide adnotauit, claudus à Petro obtinuit, & quasi certus impetrandi à petitione abstinuit, spe & gaudio plenus, quæ à solo Deo in hominum pectora illabuntur. *Cum ex multis*, inquit, *aurum acciperet, nihilominùs rogabat ex Petro gratiam, cum suscepisset rogare amplius desiitit, veluti ceruus prosiliens, & Deum laudans*: Sanitatem corporis, & animæ recepisse contentus, nihil vlterius requirebat. Nequè hic tantùm sistit misericordiæ præconium: ipsa hora, in qua intrantes describuntur misericordiam sonat. *Petrus autem, & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.* Vt quid hora signatur? Nisi vt omnibus modis innotesceret, quàm certa claudo inerat spes misericordiam obtinendi: quoniam non solius orationis vis, & efficacitas, sed ipsummet tempus orationi destinatum apertè demonstrat, quanti apud Deum momenti orationis meritum habeatur. Et quidem teste Basilio Seleucino Oratione 21. tota claudi fęlicitas ad obtinendam pedum soliditatem, ex hora prouenit. *Orationis*, inquit, *appendix erat claudi curatio, & captus ad orationem cursus tacenti claudo inopinatum cursum attulit.* Acutè satis dictum, probèq. diuinorum beneficiorum fores orationis claue reserari, ab hominibusq. exhibitam, Dei misericordiam promereri demonstrat, vt ex superioribus miraculis sic patenter ostenditur: vt sola peccatorum cœcitas hoc non videat, vtpotè quibus accidit illud à Dauide vaticinatū: *Supercecidit ignis, & non viderūt Solem.* Sed oculos iterùm in Petrum Solem nostrū reflectamus.

Chrysost. Serm 2. de Mart tom. 5. — D. Basil. — Actor. 3 — Basil.

§. SECVNDVM.

Petrus Aeneam sanat, & benignitatem potestati coniunctam ostendit.

ALiud addo miraculum, in quo Dei potētia Petri pietas, & misericordia pariter irradiant. Actor. 9. vers. 33. scribitur Petrum Lydā accessisse, vbi Æneas quidam paralysi correptus, penè immobilis, & arentibus membris emor-

emortuus lecto affigebatur. *Inuenit autem ibi hominem quemdam nomine Aeneam ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus*: alteri similis, quem octo suprà triginta annorum spatio, aquæ motum expectantem piscina excepit. Æneam igitur Vrbi propinquus, vt vidit, sanitati reddidit; Eleganter Arator.

------ *Vbi mœnibus adstans Respicit Aeneam, defunctis viuere membris.*

Quid ni? miseri homuntionis calamitas ex Petri pectore misericordiam exrunderet: atquè adeò sugeret mel de petra, & oleum de saxo durissimo; inerat enim Petro firmitas lapidis ad operandū, olei, mellisq. dulcedo ad miserendum. Proculdubio petræ illius naturam imitabatur, de qua sanctus Iob. *Lapis calore solutus in æs vertitur.* Pulchra sanè metamorphosis, flāmis proficit, & mutatur in meliùs lapis iste, dum transit in æris naturam, quia & molliùs petra, & robustius euasit: vndè dixit egregiè in eum locum Diuus Gregorius: *Mollitur ad amorem, roboratur ad operationem.* Non aliter Petrus charitatis igne succensus, quasi nō petra esset, sed æs, vel potiùs aurum ad miserendum molle, & eliquatum, idemq. fortissimum ad operandum se præbuit. Ausculta: *Et ait illi Petrus; Aenea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi: & cōtinuò surrexit.* Hoc Petri miraculum non immeritò imaginem alteriùs dixeris, quod in piscina Christus edidit: ibi enim cum alio loquens paralytico apud Matth. 9. v. 5. Marcū 2. vers. 9. Ioan. 5. vers. 8. dixit: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Quæ penè vsurpans Discipulus sic alloquitur. *Surge, & sterne tibi*, seù, vt Syriacum, *sterne lectum tuum*. Vbi aduertendum est, quod de Christo D. Ambros. 3. de Fide capit 3. scitè adnotauit. Verbum illud, *Surge*, etsi imperiū stendat, minimè arrogantiam, inanemq. potestatis fiduciam præse ferre. *Surge*, inquit, *verbum est imperantis, sed fiducia de meritis est non præsumptio de potestate; & de nominis operatione, non de sua virtute præceptionis authoritas.* Subscribit Cyrillus Alexādrinus lib. 6. de Trinit. eximiam Petri humilitatem contemplatus: quippequi tàm in hoc, quàm suprà memorato claudi miraculo summum studium collocauit, vt actionis clarissimæ illius gloria in Deum referretur: atque adeò non Petri, sed Christi propria crederetur. Idcircò dixit hoc loco: *Sanat te Dominus Iesus Christus*, & alibi: *In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.* Nouerat fortasse Petrus & alij Apostoli (quod hic admonet Cyrillus) illud ex Psal. 88. vers. 18. vbi Dauid omnem miraculorum gloriā, quæ Apostoli ediderant, ad Christum retulit gratulabundus. *Re uera*, inquit, *Psaltes ad Christum*

Marginal notes: Iob. 28. — D. Greg. — Actor. 9. — Matth. 9. Marc. 2. Ioan. 5. — D. Ambr. — Cyr. Alex. — Cyrillus.

Psal.88. *conuersus, ac de miraculis intelligens, quæ patrabantur ab Apostolis, alijsuè Sanctis, dixit: gloria virtutis eorũ tu es.* Concinit D.Chrysostomus Homil. 21. in Acta Apostolorum ad illa verba: *Aenea, sanat te Dominus Iesus Christus: Non hoc,* ait, *ostentantis, sed fidentis verbum est, quod futurum esset.* Vndè Petri charitas, insignisq. benignitas, vnà cũ virtute ab omni arrogantia, fastuq. aliena clarissimè enituit: quoniam quasi furtum veritus gloriam excussit, ad Deumq. operis Anthorem humiliter retulit. D.Chrys.

Nec sibi dissimilis eundem seruauit tenorem, dum sanitatem claudo restituit, vbi tãtùm abfuit, quod sibi Dei gloriam vsurparet, vt etiam miraculi illius patrator, sinè Ioannis consortio, fieri recusaret; idcircò, vt communem redderet gloriam, nec solus ipse, sed Ioannes etiã miraculi author crederetur, dixit claudo: *Respice in nos.* Cur ò Petre claudum adhortaris, vt te ipsum, Ioannemq. inspiciat? Cur non solus aspici iubes, qui solus affaris, & quæris, claudoq. incessum restituis? *Surge*, dicis, *& ambula.* Tuum est Petre miraculum, nihil hic habet Ioannes: solũ te sanandus aspiciat. Non, inquis, mea id patitur humilitas; libenter gloriæ consortẽ ascisco, in quo similem virtutem agnosco: & quoniam communis est virtus, vt communis sit gloria non dedignor. Vidit hanc Petri modestiam Basilius Seleuc. Orat. 20. & breui illustrauit elogio. *Rectè communis, siquidem cum vtroque miraculi effectio, ex vtroque curationis profecta est gratia.* Et licet in edẽdo miraculo Ioãnis gratia virtusq. non adfuisset, adhùc mihi ingens Petri humilitas suadet, quod sibi gloriam non adscriberet, sed libenter cum socio partiretur: nè qui aderant minorem in eo charitatem, misericordiamq. agnoscerent: purissimum itàq. suæ charitatis aurum, pulcherrima humilitatis margarita Petrus decorauit. D.Basil.

Nullibi tamẽ clariùs hæc benignitas radiauit, quàm hìc dum paralyticus sanatur. Gentilis erat Æneas, hoc nomen ipsum præfert apud illos commune, & ideò Petrus proprio nomine compellat. *Aenea, sanet te Dominus.* Non ità claudum nominauit, quia Hebręus erat. Sed vndè nàm hæc prouenit disparitas? Voluit, ni fallor, Petrus, vt sua claresceret benignitas, & charitas ampliùs innotesceret: quippecùm Iudæorum esset Apostolus, quemadmodum Paulus Gẽtilium erat destinatus: attamẽ amplissimo charitatis sinu, etiam hos complectebatur. Et quidem mihi plurimi est Diuus Chrysostomus Homil. 21. in cap. 9. Actorum expendit: nec fidem à paralytico postulauit, nec an sanitatem vellet recipere, ab eo exquisiuit. *Non expectauit fidem viri, neque interrogauit: vis sanus fieri.* Cùm etiam hoc à Magistro discere potuisset, Actor.9. D.Chris.

qui

qui paralyticum sanaturus interrogauit, *Vis sanus fieri*. Ioan. 5. quin etiam à conferendo Cananææ filiæ sanitatis beneficio abstinuit, quousquè ingẽs mulieris fides se proderet, & laudari mereretur. Mat. 15. *O mulier magna est fides tua*. Ter postulantem cum acore reiecit, priusquàm petitionibus annueret, sanitatemq. largiretur. Non sic Petrus; non has tribuendæ sanitati conditiones præmisit, eodem verbo (si Chrysostomo credimus) & D. Chrys. corpori sanitas, & menti fides infunditur. *Mihi autem*, ait, *videtur, quod huic verbo credidit infirmus, & factus est sanus*. Cernis quam larga Petri benignitas fuerit, quam benigna in conferenda sanitate largitas extiterit: vltroneus ipse ad beneficiendum prosiluit, nihil prius extorsit, posteà donaturus: ideò sanitatem infitmo restituit, ad fidem conuertit, & multorum sibi affectus conciliauit. D. Chrys. Iterùm do Chrysostomum. *Maximè igitur ad multorum consolationem factum est hoc miraculum*. Parum namquè sibi præ charitatis magnitudine videbatur, si vni tãtùm proficeret, multorum solatio inuigilabat: plurima in plurimos; nec quæuis, sed superna, æternumq. duratura bona spargere studebat. Hoc, ni fallor, annorum numerus, quibus durauit infirmitas, portendebat. *Ab annis octo iacentem in grabato*. Octonarius iste numerus, vt Beda, & Gloss. ordinaria aptè philosophantur mundum deceptionis morbo collabantem representat. *Etiam labentibus*, aiunt, *mundi gaudijs*, Beda. Gloss. Ord. *in quo sunt quatuor plagæ, & anni totidem tempestates*. Et ideò miraculum illud, non tàm erat Petri opus, quàm pignus, quo se quodammodò astringebat, vt tanquã supremus Pastor, & medicus pientissimus vniuerso Orbi, quem paralyticus representabat, medelam adhiberet, & solatium largiretur.

§. TERTIVM.

Tabitham viduam continet suscitatam, & Petri in ea suscitanda virtutes commendat.

CLarior adhùc, & teneriot in Petri pectore se extulit pietatis affectus, dum Tabitham viduam ex mortuis suscitauit. Cum enim pauperes, & viduas in cœnaculo, vbi corpus iacebat ex anime, lacrymis vbertim manantibus lamentari intueretur, incredibili fuit affectu permotus, vehemẽter dolens, quod absente Tabitha pauperes, & viduæ solatio, & remedio priuabantur. Quod, vt palàm fieret, iacentis vitam, & mortem facet Historicus depinxit. *In* Act. 9. *Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis, vt infirma moreretur, quàm cum lauissent, posuerũt*

eam in cœnaculo. Act.or.9.verſ.36. & 37. Aberat tum Petrus, additur ibidē (vt moriēte Lazaro Christus abfuit) attamen Lyddæ vicina in vrbe morabatur, vbi paralytici miraculum hactenus relatum ediderat: quod diſcipuli cum agnouiſſent, ait ibi textus: *Miſerunt duos viros ad eum rogantes: Nè pigritetis venire vſquè ad nos.* Nuntijs auditis, ingenita ad cōmiſerationē propenſione, humilis ipſe, Pontificiæq. dignitatis oblitus inferioriorum ſe ſubdit imperio, & ſinè mora euntes comitatur, nè pleno pietatis operi deeſſet. *Exurgens autem Petrus venit cum illis: & duxerunt illum in cœnaculum: & circumſteterunt illum omnes viduæ flētes, & oſtendētes ei tunicas, & veſtes, quas faciebat illis Dorcas.* Ipſamet hoc loco benefica Petri pietas; & pia beneficētia oculis ſe obiectat; ità enim flagrans in pectore charitas apparet, ſicque in omnibus miraculi huius circumſtantijs elucet, vt totum illud pietatem, & miſericordiamq. ſpirare videatur. Primò igitur, ait D.Chryſoſtom. hom.21.in Act. Apoſtolorum. *Vide, per alios mittunt, ac vocant (nempe Petrum) ille autē obtemperat, ac venit; nequè pro indignitate habet vocatum eſſe.* Quid ni? Libenter acciri pateretur, qui ſpontè ſua data benefaciēdi occaſione ſedulus inuolaret. *Impiger, & humilis nulla excuſatione eſt vſus:* Inferit ibidē Gloſſa Interlinealis. Cæterùm, ait D.Cyprianus, benignitas Apoſtolica feſtinationem ſuadebat. *Impigrè pro Apoſtolica humanitate venit.* Et parum habuit currere, niſi etiā aduolaret; & celeres ad volandum amor addidit alas; nè ad ſuſcitandā Tabitham paululū cunctaretur. Itaquè vbi primum ingreditur cęnaculum, vbi cadauer antequàm efferretur, per aliquot dies (vt moris erat) tenebatur, vt religioſo officio iuſta ſoluerentur. Quod nō ſolum dum humi condebantur fieri ſolebat, ſed (teſte D. Hieronymo in Epitaph. ſanctæ Paulæ, & Gregorio Turonenſi de Pelagia lib. de gloria Confeſſorum c.104. vbi ſcribit: Pelagiam morti vicinā filium rogaſſe: *Nè ſe antè diem quartam ſepeliret, vt videntes famuli, famulæque pro ipſa orarent,*) antequàm ſepulturæ mandarentur nænijs, alijsq. iuxtà cōſuetudinem funebribus cadauera colebantur. Quin etiam in more poſitum erat apud nonnullas Orbis Regiones, vt vita functorum corpora in ipſo oſtio pedibus extrà limen prominentibus collocarentur, vt hac ratione viuentes mortis commonefacerent, & pro vita functis præſtare ſuffragia hortarentur. Et quidem Græcis, & Romanis familiare fuit, mortuos inhumatos per aliquod tēpus domi cōtinere, vt ex Homer. Iliad. 7. Virgilio Æneid. 11. Suetonio in Auguſt. cap. 100. Perſio, Seneca, & Platone, Lypſius & alij apertiſſimè deducunt: do Maronem. Sic

D.Chryſ. Gloſſa Interl. D.Cypr. D.Hier. Gregor. Homer. Virgil. Sueton. Perſ. Senec. Lypſ.

Virgil. *Sic ait illacrymans, recipitq. ad limina gressum;*
Corpus vbi exanimis positum Pallantis Acœtes
Seruabat senior.

Quod propriè, germanèq. collationem, seù commendationem appellabant; Glossa in l. si quis, ff. de Relig. Tabitha igitur iuxtà hãc consuetudinem collocata in cęnaculo visebatur: in quod vbi primũ Petrus fuit ingressus; pauperesq. ibi viduas lamentantes inspexit, nõ opus habuit, vt precibus ad suscitandam Tabithã incitaretur. Statim namquè, vt mærentes, & quas proprijs manibus vestes Dorcas texuerat ostentantes vidit, vltroneus ad suscitandam prosiluit, vt D. Cypr. D. Cyprianus loco suprà citato asseuerat. *Circumsteterunt*, inquit, *eum viduæ flentes, ac rogantes, pallia, & tunicas, & omnia illa, quæ priùs sumpserant indumenta monstrantes, nec pro defuncta suis vocibus, sed suis operibus deprecãtes. Et quæ laborantibus viduis largita fuerat subsidia viuẽdi, meruit ad vitam viduarum petitione reuocari.* Et sanè, vt iã dicebamus, Dorcas, siuè Tabitha, Caietano teste, vtroquè nomine solita erat appellari, non solùm proprijs expensis vestes pauperibus texere curabat, sed proprijs ipsa manibus studiosè texebat, vt Arator commemorat: Arator.

—— Lugentia tecta petenti
Stant inopes, viduiquè greges, & brachia monstrant.
Exuuijs onerata suis, quas Dorcadis ipsa
Texuerant, dederantq. manus.

Idem etiam piæ humilitatis officium S. Elisabeth Vngariæ Regina (vt in ipsius Vita scribit Surius) prosequebatur: eodem item Portugalliæ Regina Elisabeth se exercebat, vt Perpinianus Panegyricis de eadem orationibus elegãter expressit. Quid ni? pulcherrimæ, & nobilissimæ Tertij Ordinis Sancti Francisci plantæ, hos pietatis, & charitatis flores protruderent, quarum exemplum secutæ complures æui huius fęminæ nobilitate clarissimæ, Christum in pauperibus agnoscentes, summæ fœlicitatis loco reponebant, cùm in consuendis pauperum vestibus destinebantur. Et quoniam Tabitha magna cùm voluptate munus illud charitatis viuens exercebat: idcircò Petri charitate impellente reuocatur ad vitam, vt ad pristinum beneficæ pietatis exercitium rediret, & pauperum nuditas vndè tegeretur haberet. Surius. Perpin.

Cæterùm omnes tanti miraculi circũstantias expẽdamus. Actor. 9. vers. 4. Sacer scribit Historicus. *Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit, & conuersus ad corpus dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.* Inquirit hoc loco D. Chrysostom. qua de causa Petrus adstãtibus præcepit, vt è domo egredederentur. *Cur nàm* ait, *omnes eiecit?* Et statim respon- Actor. 9. D. Chrys.

spondet. *Planè ne lacrymis conturbetur, nec confundatur.* Dum enim viduas plorantes cerneret præ teneritudinis affectu, sic animo fuit emollitus, vt fletibus liquefieri & lacrymis turbari vereretur. Proh boni superi! quàm adamussim Petrus Ecclesiæ lapis & Pastor, Ioseph, quem Iacob Israelis lapidē, & Pastorem dixit, ingenium imitabatur. Dum enim regio curru inter festiuas Populi acclamationes triumphabundū apudÆpyptū contemplaretur, in hæc verba erupit: *Indè egressus est lapis Pastor Israel*: Genesis 49. Sed quem pater lapidem hic appellat, Præco iussu Regis, repetitis identidem clamoribus, patrem tenerum appellauit. *Et Præco clamabat corā eo Abrech.* (Sic enim ex Hebræo transtulit Lippomanus.) Genesis 41. verbum autem illud, *Abrech*, idem est atquè pater tener. Tàm molle nāque ingenium sibi compserat Ioseph, sic lenis erat, atquè ad commiserationem pronus, vt conspecto Beniamin à lacrymis temperare non posset. *Festinauit, quia commota fuerūt viscera eius, & erumpebant lacrymæ, & introiens cubiculum fleuit*. Genes. 43. En Petri simulacrum: lapis ille fuit Ecclesiæ, & Christiani gregis Pastor vigilantissimus, & patris teneri elogio iure optimo decorandus. Nonnè tenerrimus tibi pater videtur? Qui ideò plorantes viduas è cœnaculo pręcepit exire, nè ad earum conspectum commotus in lacrymas totus abiret, atquè inter orandū turbaretur. Vnus idemq. Iosephi, & Petri affectus: ille fratrum cōspectui se subduxit: quia turbatione concussos, & animo consternatos, ac mœrētes siccis oculis intueri non poterat. Petrus plorantes viduas à suo remouit aspectu: quia etsi lapis esset, adeò tamen mollis, & tener, vt in lacrymarum profluuium abire cogeretur.

Gen. 49.

Gen. 43.

Mirùm tamen est, vt qui nuperrimè claudum, & paralyticum verbo sanitate donauit, & frequenter plurimos vmbrę attactu sanos reddidit, anxius modò, & penè cōmotus ad orationem se conferat, Tabitham suscitaturus. Omnia tamen hæc & maiora adhuc obire tener ipsius affectus suadebat. Nisi fortè velis cum D. Chrysost. quia maiorem in hoc miraculo difficultatem Petrus agnouerat: aliundequè propter viduarum remedium, & communem animarum profectum illud edere cupiebat. *Non omnia permittit Deus eadem facilitate fieri; hoc autem illis prodest, non enim solùm curabat salutem aliorum, sed etiam illorum. Enimuerò, qui tot curabat vmbra, nunc tanta facit ad excitandam illam; interdùm etiam fides accedentiū cooperatur.* Hæc ex Chrysostomo. Addit insuper Lyranus: Propterea Petrum alijs eiectis solum remansisse, Tabitham suscitare dum nititur: *Vt Deum secretiùs, efficaciùsq. exoraret.* Ad quid

D. Chrys.

tamen

tamen hac adhibuit efficacitatem? Porrò vt affectus sui ergà pauperes magnitudinem exprimeret, veritus, nè si virtutem omnem non extunderet, quàm in oratione sitam agnouerat, miraculum non ederet, ad illã se contulit, vt Dorcadi vita, & viduis subsidium redderetur. Ità, nisi fallor, existimauit Cyprianus lib. de Operib. & Eleemosyn. c. 2. *Sensit Petrus impetrari posse, quod sic petebatur* (à viduis) *nec defuturum Christi auxilium viduis deprecantibus, quando esset in viduis ipse vestitus*. Ità ille. At verò Thabita vbi primum in vitam reuocatur, Petrum intuetur; ità quod primum vixisse ipsius, fuerit benefactorem suum inspexisse. *Viso Petro*: proh laudandam grati animi significationem! Quid gratiùs in vitam rediens edere potuisset, quàm fixo in benefactorem obtutu beneficium prodere, & gratulari? Quid tunc Petrus? extẽta manu apprehensam extulit, & plorãtibus reddidit. *Dans autem illi manum erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignauit eam viuam*. Perbellè autem, quæ fortis illius fęminæ æmulatrix extiterat. *Et manum suam aperuit inopi, & palmas suas extẽdit ad pauperes*. Prouerb. 31. per Apostoli ma- Prou. 31. num vitæ beneficium, & Dei misericordiam grata vicissitudine obtinuit, pulchra in hanc rem Aratoris carmina huc transfero.

——— *Quam protinus ipse*
Prandit, & erectam turbis gaudẽtibus offert.
Illa manus meruit Petri contigere dextram,
Pauperibus quæ larga fuit.

Vt vel etiam hac ratione mira Petri lenitas, & cordis teneritudo, pronumq. ad misericordiam ingenium patefieret; qui Dorcadem suscitauit, & viduis solamen attulit: Chrysostomi calculo rem consigno. *Data autem illi manu excitauit illam, & vocatis sanctis, ac viduis commendauit illam viuentem: alijs quidem ad consolationem, quod accepissent sororem, & quod vidissent miraculum; alijs autem vt præesset*. Hactenùs ille. D. Chrys.

Sed quid ego in commemorandis Petri miraculis detineor? Vt ipsius admirandam lenitudinem misericordiamq. exaggerem. Cur opera recenseo, in quibus harum virtutum clarissimus splendor irradiat? Cùm sola Petri vmbra tàm incredibili pollebat virtute, vt omnem è corporibus infirmitatẽ fugaret. Hinc est, quòd Actor. 5. c. Actor. 5. vers. 15. trãsituro Petro, infirmos obijciebãt, vt vmbræ attactu sanitatem reciperent. *Ità vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis, vt veniente Petro saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis*. Vndè monuit D. Chrysost. tom. 5. D. Chrys. homil. 12. in cap. 5. Actor. Apost. Christum Dominum vmbra sua miraculũ non edidisse: atquè adeò

in Petro adimpletum, quod ipſe Dominus prædixerat, nempè, credentes in eum maiora patraturos miracula quàm ab eo facta videbantur. *Hoc*, ait, *in Chriſto non eſt factum; proindè videre licet re ipſa impletum eſſe, quod dixerat, qui credit in me, operaq. ego facio, & ille faciet, & maiora illis faciet.* Et quidem licèt ex multorum opinione S. Vincentius Ferrer, Serm. in Paraſceu. prædicauerit, Chriſti in Cruce pendentis vmbram latronẽ tetigiſſe, qui à dextris aderat, mentemq. ipſius immutaſſe: Vndè iam Magiſtri vmbra potentior apparebat: quippequæ animabus, & diſcipuli ſolis corporibus medebatur. Cæterum, cùm ex Euangeliſtis nullus id ſcripſerit: & tamen ad amplificandam Chriſti magnitudinem, vmbræq. ipſius virtutem explicandam non parum conduceret: nõ abs re factum exiſtimo, quod id prætermiſerint, ſed vt daretur intelligi; Petrum, cuius vmbra D. Lucas plurima miracula frequenter edita teſtatur, & reliquos Apoſtolos in ipſo operationis modo illuſtriora quàm de Domino & Saluatore noſtro referuntur, opera, & miracula edidiſſe. Quod D. Chryſoſtom. Orat. contrà Gentiles, quæ eſt de S. Babyla Martyre, ad illa Ioannis verba 14. verſ. 12. *Et maiora horum faciet*, prudenter aduertit. Idem etiam affirmat Theodoret. in Hiſtor. Hilot. agens de Simeone Stelyte. Quinimò D. Auguſtin. Serm. 29. de Sanct. ex admirabili virtute, qua Petri vmbra radiabat, aptiſsimè conijcit, quam maxima in ipſo virtus extiterit, atquè in ipſius catenas redundauerit. *Si tunc*, ait, *opem ferre poterat vmbra corporis, quantò magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quædam pertranſeuntis, quantò magis gratia nunc permanentis? Meritò per omnes Chriſti Eccleſias auro pretioſius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum. Si tàm medicabilis fuit obumbratio viſitantis, quantò magis catena vincientis? Vt vmbra*, inquit, *venientis Petri obumbraret eos. Si inanis quædam ſpecies vacuæ imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis: quantò plus de corpore meruerunt attrahere ſalubritatis ferreo pondere ſacris impreſſa membris vincula paſſionis?* Hactenùs ille, quaſi diceret: nihil in Petro reperiri, quod virtutem, & ſanitatem non ſpiraret, vmbra, corpus, vincula. Totum ſe alienis vſibus inſummebat, & totũ ſe pietatis, miſericordiæquè operibus ad miſerorum leuamen exercendis confectabat.

D. Chryſ.

S. Vinc. Ferrer.

D. Chryſ.

Theodor.

D. Aug.

Dignum tamen ſcitu videtur, cur ad hoc & ſimilia edenda, tanquàm inſtrumento Petrus vmbra ſua vteretur? Quoniam vmbra imperfectum quid eſt ex corporũ craſſitate, denſitatequè reſultans: idcircò Deus vtpotè ſimpliciſſimus, puriſsimusq. ſpiritus, & Angeli ſpirituales ſubſtantiæ, vmbras ni-

minimè reddunt: qua ratione stolida multorum conuincitur existimatio, qui solem veluti Deum venerantur; si enim, vt ipsi credunt, diuinitatem haberet, vmbram non efficeret, vt cernere est in alijs creaturis, scilicèt Angelis, quibus propter eximiã naturę perfectionẽ vmbra non resultat, quę, vt imperfectum quid, ex corporum opacitate procedens Angelicam dedecet perfectionem. Et potiori iure Deus omni ex parte perfectissimus, splendore & claritate infinita vndique circunfusus, omni prorsus vmbra caret; quæ maximæ imperfectionis index reputatur. Qua igitur ratione Petrus Christi Vicarius, ac veluti Deus in terris humanus, & Ecclesiæ Pastor singularem præ cæteris habuit prærogatiuam, vt vmbra sua tàm multa ederet penitùs admiranda, infirmis sanitatem, egentibus subsidium, miseris leuamen afferret, & charitatis suæ magnitudinem, incredibileq. beneficẽtiam in omnes exprometet: idquè ad magnum sanctimoniæ argumentũ, necnon Omnipotẽtis gloriam, qui tantam creaturæ suæ gratiam contulerat, vt diuinitatis particeps videretur. Et verò Deum Vicario suo tantam gratiam tribuisse, non dubito, vt palàm hominibus fieret: vel minimã virtutis partẽ, quã Petri sanctitas fulgebat (nedùm quod in eo erat apprimè perfectum) sed etiam defectuosum, & minùs perfectum, maximis aliorum virtutibus anteferri (quò sensu D. Chrysostomus asserit alios virtute præstantes, dum Ioanni Baptistæ conferrentur, imperfectos apparere, & peccatores reputari.) Et verò virtutum magnitudinem, quàm alij editis miraculis ostentabant, sola vmbra Petrus ostendit, miraculis antè omnes corruscans, & inter cæteros virtutibus præstantissimus. D. Chrys.

Addo gratiam Apostoli vmbræ concessam, pronum ad omnem beneficentiam ipsius ingenium significare: siquidem, vel ipsa vmbra ad benefaciendum vtebatur. Vndè non vacat mysterio, quòd memorata Ananiæ, & Saphirę morte Actorum 5. statim dictante Spiritu sancto scripsetit Euangelista Petrum vmbra edidisse miracula: *Et veniente Petro saltem vmbra illius.* &c. Vt qui audirent duos coniuges ad Petri pedes repentè exanimatos corruisse, nequaquã id ex seueritate factum cogitarẽt, sed totum clementiæ, misericordiæq. attribuerent, quæ, vt animarum saluti consuleret, mortis supplicium in corpora detorsit. Non enim par erat, vt austerus crederetur, & crudelis, quem ità beneficũ omnes experiebantur, vt etiã vmbræ contactu reciperent sanitatem. Quod vel indè cõuincitur, quia, vt D. Hieronymus Epist. 8. ad Demetriadem de seruãda Virginitate testatur, Petrus in occisione Ananiæ, & Saphiræ, non iudicis seuerè punientis, sed Prophetæ fu- *Act. c. 5.* D. Hier.

tura

tura prædicentis partes impleuit; Vndè pœna duorum, non solùm supplicium dicendum est, sed vaticinium. *Denique*, ait, *Apostolus Petrus, nequaquàm imprecatur eis mortem, vt stultus Porphirius calumniatur, sed Dei iudiciũ prophetico spiritu annunciat, vt pœna duorum hominum, sit doctrina multorum*. Sed quid ex hac pœna disceret? Apostoli certè clemẽtiam, & insignem benignitatem, quæ non sæuiendo in impios, sed parcendo Dei sententiam pronũciabat. Non enim sæuire poterat, & excandescere, qui molle sic habebat ingenium, vt conspectis viduarum lacrymis, sibi temperare non potuerit: idcircò earum vi penè commotus, & turbatus, ad Dorcadem suscitandam prosiluit. Eandem teneri affectus violentiã sensit Paulus: cumquè adamantis instar laboribus, & periculis obsisteret, atquè obfirmata pectoris constantia debacchantes persecutionum fluctus eliderit: ità comis ergà suos erat, & humanus, vt dum lacrymantes intueretur, non mediocrẽ sentiret in pectore cõmotionem, & lacrymas lacrymis, suspiriaq. suspirijs prosequeretur:
Act. 21. Vndè Actorum 21. socios hunc in modũ dehortabatur. *Quid facitis flentes, & affligentes cor meũ?* Quo in loco philosophatur egre-
D. Chrys. giè D. Chrysostom. homil. 4 in Epist. ad Coloss. *Cogita mihi quæso, Paulus ille adamantinus, ignis contemptor, robustus, & immobilis, timore Dei confixus, inflexibilis. Quis enim, inquit, nos separabit à charitate Christi? Afflictio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum? Qui ijs omnibus restitit, & adamantinas inferorum portas derisit. Is, inquam, Paulus cùm videret quorundam lacrymas, ità perfrãgebatur adamas ille, vt animi affectionem non absconderet, sed mox diceret: quid facitis flentes, & affligentes cor meum?* Hactenus ille. Nec minus aptè inspecta Principis Apostolorum benignitate, & mansuetudine, hæc eadem ipsi accõmodabis, memor charitatis affectus, quo sic in proximos æstuabat, vt mærentes sustinere nõ posset: atquè adeò nihil magis sibi cordi erat, quàm vt afflictis, calamitatibusq. oppressis, etiam propriæ vitæ dispendio mederetur. Nec vlla potuit ratio ad ipsius misericordiam, & benignitatem exorandam potior inueniri, quàm maior illorum calamitas, qui auxilium postulabant. Hoc miracula hactenus relata deprædicant: mira in omnibus Petri benignitas emicat, misericordia elucet, mansuetudo irradiat, beneficentia fulgurat; & summo Pastore digna charitas, per rara associatione humilitati copulata fulgẽtissimos quoquouersũ radios Solis instar clarissimi eiaculatur.

A R-

ARCHIELOGIVM SECVNDVM.

Petro miraculoſo pedum remigio Mare ſulcanti vnda ſubſternitur, & turbatur: vndè ob modicam fidem accuſatus, defenditur: Ac in duabus Chriſti reprehenſionibus excuſatur.

Regorius ille cognomẽto Thologus, vt in Epiſtola ad Maximum ſcribit, ſolus vergẽte in occaſum Sole, in locum Mari vicinũ ſe contulit. Ipſum enim, vt ſolet, cum ventis quieſcẽtibus molli, blandoque allapſu littoribus ſe inſinuat, gratiſſimum: rurſum ſibilante vento, & aſperatis fluctibus intumeſcens, horrendum obambulanti præbuit ſpectaculum. Ligna, teſtudines, oſtrea, & alia non tantùm leuia, ſed grauia etiã corpora huc illuc marinus furor, eò quò impellebat deducens, agitabat. Solam rupem, quæ medijs fluctibus eminebat, nec leuiter à loco poterat dimouere: glomerabantur idẽtidem vndarum cumuli, petramq. inuadentes verberabant: illa moueri neſcia fluctus irridebat, à quibus verberata clarior, & illuſtrior reddebatur. Multum vtilitatis, multumq. doctrinæ, ſe ab hoc ſpectaculo percepiſſe vir pari ſapientia, & ſanctitate eximius teſtatur: quia totum ad Chriſtianum in rupe ad vmbratũ retulit meditabundus. Ego tamen in petra hac immobili, rupeq. inconcuſſa Petrum Eccleſiæ lapidem firmiſſimum agnoſco, quem nec debacchantis procellæ furor ſubmergere, nec ſæuientes calumniarum fluctus, quibus hæretici petram hanc ſubuertere tẽtarunt, illam concutere, atquè à fidei ſtabilitate dimouere potuerunt. Quò magis à furẽtibus impetitum cerno, eò clariorem, illuſtrioremq. conſpicio: vt propoſitis Nouatorum calumnijs, & ſanctorum Patrum defenſionibus innoteſcet.

CAPVT. I.

Hæreticorum calumniæ aduerſus immobilem Petri fidem producuntur.

TVmentibus æquoris fluctibus ſuſpenſus iter ferebat Chriſtus Dominus, non aliter quàm ſi teſſelato pauimento graderetur, vt D. Matth. c. 14. n. 26. com- Matth. 14.

commemorat. Gradiētem vbi primum è cymba Petrus aspexit, pariterquè agnouit (quem enim quis amat, facilè agnoscit) amore percitus calcatis vndarum cumulis insequi precatur: vel quia in periculis socium se illi adiungere studebat; vel citrà omnem periculi timorem, præ amoris impatientia ab eò diuelli non poterat: vndè per medios fluctus ei propinquus fieri exoptabat: idcircò ait: *Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas. At ipse ait: veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit: & cũ cœpisset mergi clamauit dicens: Domine saluum me fac. Et continuò Iesus extēdens manum apprehendit eum; & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Et cum ascendissent in nauiculam cessauit ventus.* Deferbuit quidē æquoris tumor, procella quieuit, & venti posuere minaces: sed hæreticorum furor, rabiesquè desæuijt, & sæua calumniarum tempestas grandinauit. Cùm enim Petrum Christi beneficio, & miraculo à fluctibus ereptum impatienter ferrent; probrosis aggressi sunt mendacijs obruere, improbrissimisq. subuertere calumnijs intentarunt. Dementes qui Petro de infida Maris natura triumphanti inuident; & canina mordacitate corrodunt, quem benigna Christi indulgentia subleuatum indignantur: atquè, vt noui itineris gloriam obnubilēt, & lapidis huius pretium, dignitatem, pulchritudinem deuenustent, per summam impietatem calumniantur: idem in Petri successores venenum expuentes, in quos diabolicus hęreticorum furor, & plusquàm canina rabies debacchatur.

Multis igitur calumniarũ substructionibus, & falsitatum machinamentis Petri in fide integritatem expugnare, ipsiusq. firmitatem subuertere moliuntur. Primò temeritatis, nimiùmq. proiectæ audaciæ Petrũ coarguunt; eoquòd alios discipulos relinquens solus ipse Christum rogauerit, vt sibi nouum iter per medios fluctus largiretur: in quò tumiditatis, arrogantiæ, inanisq. elationis, & iactātiæ notam (vt aiunt) patenter incurrit. Secundò, tanquam in fide imminutum ac deficientem incusant: cum quia, vt apparet, addubitans ex Christo sciscitatur: *Si tu es*: tum etiam quia, vbi primũ se in Mare proiecit, saluum se & incolumen ad Christum non credidit peruenturum. Quam ob causam ab eodem reprehensum autumant. *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Tertio timiditatis accusant, cũ anteà tumoris culpam obiectauerint, & qui iactantiæ, temeritatisq. accusauerant, modò ob pusillanimitatem & timorem acerrimè insectantur: quia pauens, timidusq. Maris fluctibus submergendum se existimabat, illius quam in Magistro par erat habuisse securitatis, obli-

oblitus: *Videns verò ventum validum timuit*.

Verùm deſæuiat hæreticorum tempeſtas, fremat rabies, furor excandeſcat, telaq. in Petrum venenata iaculentur: quia vel in petra frangentur, vel indè reſilientes ſagittarios vulnerabunt: vndè illud Dauidicum experientur. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorũ.* Interimq. dum illi Eccleſiæ Caput impetunt: Doctores maximi aderunt viri potentes, & à ſæculo famoſi, deq. eorum genere, per quos in Eccleſiam ſalus prouenit, virtute Gigantes, ſapientia præſtantiſſimi, qui inſipientes huiuſmodi, nanos, & Pygmæos tenui abigent flabello, Petriq. in fide integritatem ſtrenuiſſimè ſuſtentabunt. Et verò qui Salomonis lectulum, id eſt, Chriſti Eccleſiã ſexaginta fortes ambiunt, Doctores ſunt ſapiẽtiſsimi, doctrinæ gladium tenentes, & ad bella doctiſsimi: quod cæleſtis Sponſa, vt hoſtes à congreſſu deterreret, in Epithalamio prædicauit. *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſsimi*. Cantic. 3. numer. 7. *Fortes iſti*, ait hoc loco Caſſiodorus, *Doctores ſunt, qui nõ modò fortes, ſed ex fortiſſimis Iſrael ſint; ſed & armati ambiant Eccleſiam: armati, inquam, armis ijs, quibus maximè ſuam præ ſe ferãt fortitudinẽ, ſuumq. obeant munus cuſtodiendi lectulum gladio, atquè enſe: gladio verbi Dei, & enſe pudicitiæ, ac mortificationis*. Hæc ille.

Pſal. 63. verſ. 8.

Cantic. 3.

Caſsiod.

CAPVT II.

Ad propugnandam in D. Petro fidei integritatẽ munitiſſima Eccleſiæ Doctorũ acies ordinatur.

IN primo ſtabit agmine D. Maximus, qui ſapientiæ, & ſanctitatis magnitudine menſuram tanti nominis impleuit. Is igitur Homil. 4. de Paſſione, quæ eſt de B. Petro, non arrogãtiæ, vel temeritati, ſed amori tribuẽdum, quod Petrus in Mare ſe proiecerit, aſſeuerat. *Ambulauit*, inquit, *in Mari Petrus magis dilectione, quàm pedibus; non enim videbat vbi pedũ veſtigia poneret; videbat autẽ vbi figeret veſtigiũ charitatis: in naui enim poſitus conſiderat Dominum, & amore eius ductus deſcendit in Mare: non cogitat labentes aquas, non fluenta currẽtia, & dum Chriſtum reſpicit, nõ reſpicit elementũ*. Hæc ille verè, & eleganter: etenim charitas inflari neſcia Petrum impulit, nõ elata tumiditas: amor ille eximius, quo ardebat, & ferebatur in Chriſtũ, oculos ad pericula ſic obnubit, vt ſequiẽs procellis Mare non cerneret. Nec mirùm, quod oculis quibus Chiſtum aſpicere cupiebat aliud videre non poſſet; Chriſti præſentiam toto quærebat affectu: idcircò deſcendit in aquas, quia tardum nauigij acceſſum reputabat.

D. Max.

Inſequitur D. Hieronymus non minùs ſtrenuè pro eodem Petri

E amo-

amore, charitateq. decertans, cui apud Matth. c. 14. tantùm tribuit, vt non dubitet in Petro Magistri sui amorem edere potuisse, quod in Magistro Dei natura, & potētia operabatur. *Eodem igitur*, ait, *fidei ardore, quo semper, nunc quoquè, cæteris tacentibus, credidit se posse facere per voluntatem Magistri, quod ille poterat per naturam.* Regreditur D. Maximus, & Homil. 2. de Natali Apostolorum, eandem Petri fidem, amoremq. extollit. *Quid enim*, inquit, *sublimiùs fide? Qui gradiēte Domino super aquas, humanæ conditionis oblitus, viam sibi in fluctibus dari, & poposcit, & meruit: tantæq. mentis eius confidentia fuit, vt crederet posse per fidem, quod sciebat homini impossibile per naturam.* Prodeat in hoc prælio ductor, & doctor maximus August. Serm. 13. de Verbis Domini in Matth. Vbi hæc. *Et sinè vlla dubitatione Petrus ad verbum iubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præsentiam regentis, sinè vlla cunctatione desilijt in aquas, & ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in se, sed in Domino. Fide valuit, quod humana infirmitas non valeret.*

D. Hier.

D. Max.

D. Aug.

Quam benè Petri fides ab hæreticis oppugnata sub his Ecclesiæ fortibus se tuetur: ijs ego magis credo, quam Nouatoribus. Et libentiùs audio Hilarium in c. 14. Matth. qui non solū fidei integritatem in Petro defendit, sed eiusdem fidei super alios excessū laudabiliter extollit. *Et hoc*, ait, *in Petro considerandum est Fide eum cæteros anteisse.* Quod etiam probat D. Chrysostom. Homil. 51. in Matth. *Quid igitur Petrus, qui sēper feruentissimus fuit, & vbiquè antè alios prosiliebat? Domine, inquit, si tu es, iube me venire ad te super aquas: non dixit ora, & deprecare Deum, vt venire possim, sed iube vt veniam. Vides quàm vehementer arderet! Vides quanta fides ipsius etiam tunc esset!* Ità ille. Et quidem non diffidentis animi fuit, quod Petrus Christo diceret: *Si tu es*: nec aliud Christi reprehensio suadet: quoniā Petrus ob timorem, quem instante periculo ostēderat, à Saluatore suggillatur, vt cum D. Hieronymo libenter fatemur. *Si Apostolo Petro de cuius fide, & ardore mentis suprà diximus, qui confidenter rogauerit Saluatorem dicens: Domine iube me venire ad te super aquas, quia paulùm timuit dicitur: modicæ fidei quarè dubitasti? Quid nobis dicendum erit, qui huius modicæ fidei, nec minimā quidem habemus particulam?* Hæc ille loco superiùs citato. Timuit igitur Petrus: quid indè inferunt nebulones? Nonnè humanæ naturæ misera conditio est, innataq. fragilitas, vt ad primum instantis periculi aspectum conturbetur: maximè, cùm anteà nec illud prēuiderit, aut venturum sperauerit? *Humana hæc conditio est, vt difficilioribus nonnunquàm superatis, succumbat in minoribus.*

D. Hilar.

D. Chrys.

D. Hier.

Quod

Quod etiam Elias sub Iezabel passus est: Moyses in Aegypto, Dauid in Bethsabe: & nunc Petrus terrore D. Chrys. *tempestatis vexatus est.* Ità Chrysostom. Homil. 51. Nec dissentit D. Aug. August. Serm. 13. de Verbis Domini, *Praesumpsit*, inquit, *Petrus de Domino, potuit de Domino: titubauit vt homo, rediuit ad Dominum.*

Benè quidem potuisset diuinus Magister labenti prae timore discipulo animos addere, timoremq. in ijs euentibus assuetum vno verbo repellere: noluit tamen, vt in Petro superbiendi, & in reliquis inuidendi fauoris occasionem am- Theoph. putaret. Ità censuit egregiè Theophylactus. *Subtraxit Dominus Petro Mare suam declarans virtutē. Attende autem, quod maiori periculo, nempè Maris superato, ventum timuit, ità infirma est humana natura. Et statim vt timuit cœpit mergi: hoc autem fuit nè illis superbiret, & alios solaretur discipulos, nè inuiderent.* Idem etiam D. Max. placitum confirmat D. Maximus Homil. 2. de Petro, & Paulo. *Nam quia posteà mergebatur, vt mihi videtur necessarium fuit, nè tanti sublimitate miraculi, in perniciem fortè sui aequata Christo carnis fragilitas superbiret.* Similia ferè in eamdem rem scribit Homil. 1. de ijsdem Apostolis. *Sed quid illum tantoperè dicimus trepidasse? Cum pauca trepidatio sua maiorem profecit ad fidem.* Attende qua ratione Petri timor in fidei augmētum profecerit; quod D. Hieronymus D. Hier. loco citato verbis expressit disertissimis. *Ardebat*, inquit, *animi fides, sed humana fragilitas in profundum trahebat, paululùm ergò relinquitur tentationi, vt augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conseruatum.*

Caeterum, ni fallor Christus Dominus fidei augmētum ex Petri medijs penè fluctibus obruti pauore, non solùm intendit, sed etiam quid mysticum, vitaeq. spirituali profectutum significare studuit. Et quidem Petrus veluti mercator industriùs, & animatum trapezita vitae actiuae rationem, fidemq. viatoris significabat. Ioannes contemplantis vitae, comprehensorisq. & scientiae fuit simulacrum. Vndè aduertendum est, quod mira solertia adnotauit Origenes, scilicèt, D. Petrum marino furore agitatum inter decumanos fluctus de vita fuisse solicitum, morteq. instante turbatum. Ioannem verò inter pectoris Christi delicias securè, & delectabiliter quieuisse. Petrus propter periculum clamat: Ioannes prae amoris teneritudine recumbit in sinu, vbi sunt amoris deliciae, Verbiquè diuitiae inaestimabiles, ibiquè placidus, & tanquàm dormiens delectatur. Origenem hic Origen. more suo in mysticis praecellentem iuuat audire. *Petrus*, inquit, *in forma actionis; & fidei ponitur: Ioannes contemplationis, atquè*

scientiæ typum imitatur. Vnus siquidem recumbebat suprà pectus Domini, quod est contemplationis sacramentum: alter sæpè titubabat, quasi trepidæ actionis symbolum. Ità ille. Atquè hæc sunt agentis vitæ discrimina in Petro significata, pauere, scilicèt, & turbari, per mediosq. sæuientis Oceani fluctus ad Christum peruenire, quod D. Maximus Homil.4. vigilanter aduertit. *Sanctus Petrus dum fluctuat, dum mergitur, dum periclitatur sic peruenit ad Dominum, ostendens nobis, quòd non nisi per pericula properatur ad Christum.* Hæc ille.

D. Max.

Sed calamum ab ijsdem fluctibus abreptum, multaq. pro tuenda Petri fide scribere parantem reuoco, & cum hæreticis Apostolum culpæ insimulantibus sic expostulo. Quænam isthæc est insania perfidi Nouatores? Crimini vertitis Christi Vicario, quòd Saluatorem rogarit, vt ab ipso super aquas incedere iuberetur. O nimiùm oculati! Vbi nam istud est crimen? Acutiores certè vestris oculis sunt oculi Saluatoris; & tamen nullum ipse crimen vidit in Petro: quoniam si vidisset, eius postulatis nullatenùs annuisset. Non enim criminibus Deus patrocinatur; nec consentaneum est, vt ipsius miracula faneant delinquentibus. Bellarminus in fidei certamine bellator acerrimus telum hoc in aduersarios strenuissimè contorsit, libro 1. de Romano Pontifice capit. 28. vbi ità arguit. *Nam si*, inquit, *peccasset Petrus petendo, vt euocaretur in Mare, non obtinuisset, quod petijt: non enim miracula Dei cooperantur peccatis nostris.* Perbellè dictum, ac ni fallor, à Diuo Maximo mutuatum, cuius hæc sunt: *Hic est Petrus, quem Christi esse, & confidentissimum subiecta vestigijs eius Maria probauerunt. Nam à Domino suo nouos sibi dari in fluctibus gressus, vt fidelis poposcit, & vt dilectus emeruit. Qui ob id solùm trepidasse visus est, vt fragilitas humana cognosceret, quanta esset inter Dominum, seruumquè distantia.* Et infrà. *Verè Beati Petri etiam dum trepidat mirabilis fides, quam nec perurgentis periculi potuit turbare formido: clamando enim dum mergitur: Domine libera me, de se diffisus est, non de Domino dubitauit. Nè quis ergò timorem hunc gloriosum Petri ducat in vitium.* Hæc eleganter Maximus: licèt enim inhonesta sit trepidatio, nec parùm ex timore dedecoris in viros redundet: præsertim si de eorum sint grege, de quibus Regius Vates occinuit: *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Attamen quis laudabilem aliquando timorem esse nõ fateatur. Vndè Abraham Genes. 15. panẽs dicitur, & licèt nè timeat admoneatur: *Noli timere*, non tamen reprehẽditur: idcircò arridet Maximus, qui Petrũ non solũ excusat; sed

Bellarm.

D. Maximi Hom. 7. de Pet. & Paulo.

Psal. 72

Gen. 15.

sed etiam fidem ipsius, & amorem mirificè extollit, quam nebulonibus, qui insigni impudentia Petri fidem inconcussam, amorem eximium, Christoq. adhærendi studium calcatis æquoris fluctibus præmiatum calumnijs proscindũt falsitatibusq. obnubilare contendunt.

Nec dubito Petrum incredibili studio Christi præsentiam, ipsiusq. societatem consequendi elatum fuisse: atquè vt citiùs ad illum perueniret, & vicinior fieret, in Mare se proiecit intrepidus, quia nec latum quidem vnguem à Christo diuelli patiebatur. Vndè Saluatoris audito responso nauiculam ocyssimè deseruit, & fluctibus se commisit. *Et descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum.* En quo studio Petrus super aquas incedere postulauit, *vt veniret ad Iesum*. Nec aliud de ardentissimo ipsius amore sperandum; etenim Theophylacto attestante. *Feruentissima erat Petri ergà Christum charitas, desiderabat statim propè illũ esse, & præ alijs.* Hæc ille, Chrysostomum secutus præceptorem, cuius est illud 14. Matth. *Vides quam vehementer Petrus arderet, vides quanta fides ipsius etiam nũc esset. Nemo itàvt ipse Iesum amabat, non solum charitatem, sed etiã fidem extẽdit, quia enim credebat non tantummodò Christum super Mare ambulare, verùm etiam id alijs posse concedere, ausus est hoc petere, vt cum eo citiùs esse posset*, Hæc ille.

Theophyl.

D. Chrys.

Hinc est, vt notauit Abul. quæstione 170. quod non sicut alibi fecerat. Ioannes 21. vt ad Christum veniret, adnatando propè rauerit. *Petrus*, ait ille, *volebat venire ad Iesum vt esset cum eo, & loqueretur sibi, & tamen cùm Iesus esset stans, & ambulans super aquas, si Petrus natando veniret, non posset stare cum Iesu, & comitari eum, ideò oportuit quod peteret ambulare super aquas.*

Abulen.

Tripliciter verò considerari potest qua ratione hic Petri super aquas incessus acciderit. Primò, si constipante se & condensante aquarum natura partes concrescerent, atquè in duritiem abirent: ità vt Petri calcatæ vestigijs, nullatenùs subsiderent. Secundò, si modico illo temporis spatio agilitatis dos, qua Beati perfruuntur, Petro cõmunicaretur: quod Moysi, & Eliæ dicitur contigisse, dum in Thaborino monte Christo se transfiguranti adstiterũt. Vterquè incedendi modus insinuatur ab Hieronymo ad illa verba. *Iube me venire ad te super aquas*, quasi dicat: *Tu præcipe, & illicò solidentur aquæ, vndè, & leue fiet corpus, quod per se graue est.* Tertio modo, quem magis probat Abulen. quæst. 172. si Petrus corpore in sua naturali grauitate permanẽte, diuina quadam virtute eleuatus per medios fluctus iter ferret: nec item aquæ suaptè natura fluidæ

Hieron. Matth. 14. n. 28

ponderosa quæquè, & grauia sustinere non valentes, à sua qualitate desiscerent: quod apparet faciliùs, quàm si Petrus per aërem deferretur, vt contigit Abacuc, quem Angelus à Iudæa in Chaldæam capillis apprehensum deportauit.

Verùm quoquomodo id acciderit: quatuor de causis ità factum par est existimare. Prima, vt omnem prorsus suspicionem è discipulorum mentibus euelleret: cum enim Magistrum super aquas ambulantem intuerentur, illum phantasma esse crediderunt: quia nemini mortalium similem incedendi modum concedi potuisse arbitrabantur. Vndè Petrum medijs fluctibus gradientem inspicientes, suspicionem, in quam venerant, penitùs abijcerent. Secunda, quoniam vt iam congnouerant ipsum non esse phantasma, magicæ virtuti, aut diabolicæ potestati attribuerent, quod super aquas incederet: maximè, quia tota nocte solus in monte remanserat, vbi cū diabolo de eiusmodi incessu pactum inijsse suspicarentur. Cum autem Petrum eius artis ignarum agnouissent, de eo suspicari nō poterant, quod magicis incantationibus graderetur. Tertia, vt omnem dubitationem è discipulorū cordibus expelleret. Nonnulli enim hæreticorum ex hoc euentu ansam arripuerunt, ad asserendum Christi Corpus aëreum fuisse, non verùm: atquè adeò nec ex Virgine natum, nec verum hominem extitisse. In quem errorem Manichæi, & Marcionistæ inciderunt; quos D. Hieronymus hoc refellit argumento. *Qui putant Domini corpus ideò nō esse verū, quia super molles aquas, quasi molle, & aëreū incesserit respondeāt quomodò perambulauit Petrus, quem vtiquè verùm esse hominem nō negabunt.* D.Hier.

Quarta, propterea Diuinus Saluator Petro concessit, vt super aquas graderetur, quia eum cæteris volebat specialiter præferre. Et certè ardētissima Petri charitas, fidesquè eximia, tanto digna præmio videbatur: quippè cæteris tacentibus, solus, vt sancti Patres adnotarunt, Magistrum rogauit: *Iube me venire ad te super aquas*, vt Christum inaudito itinere, nec humanis gressibus peruio sequeretur. Matth. 14.n.28. Quid ergò hæretici propter inanis gloriæ aucupium, vanęquè ostentationis studium, Petrum, (quod Diuinitatis proprium est,) nouum & admirandū super aquas incessum affectasse comminiscuntur? Quid ipsum inter tumescentes fluctus timoris arguunt, diffidentiæquè insimulant, propterea quod dixerit Euangelista. *Videns verò ventum validum timuit.* Matth. 14.n.29. Alius fuit timor iste, nimiùmq. laudabilis, quem cæci, & nebulones; vt iam monstrabimus, aspicere non potuerunt.

CA-

CAPVT III.

Timiditatis næuus ab hæreticis Apostolorum Principi iniustus abstergitur.

CHaritatis vires ignorat, qui timiditatis arguit amātem: incredibilem amoris potentiam non agnoscit quicunque ipsum in periculis pauentem suspicatur. Nunquàm certè audiuit illud, *Perfecta charitas foràs mittit timorem*. Quinimò diligere non potest, qui satis timet, vt dixit olim verè Bernardus. Nec benè conueniunt, vnoq. in corde morantur Amor, & Timor. Cùm igitur Petrus in medijs fluctibus arderet amore: quoniam aquæ multæ charitatem ipsius nec extinguere, nec minuere potuerunt: qua ratione timeret periculum, aut de Magistri amore, potentiaq. diffideret? Nusquam enim amor videt pericula, nec formidat. Illud credo verebatur, nè insurgentes fluctuum aggeres ad Magistrum properantem retardarent: non timet aquis submergi, sed Magistri aspectu fraudari veretur. Altior fluctibus Petrus altiori ferebatur studio, minùsq. apud eum vitæ periculum, quàm videndi præceptoris desiderium ponderabat. Timorem illum quem exteriùs ostēdit, *Videns ventum validum timuit*, nō vitæ solicitudo, sed amor extudit: vndè non timiditas dicenda est, sed charitas, ex qua omnis illa pectoris anxietas, atquè ad Magistrum appropinquandi desiderium nascebatur.

Io.1.c.4. num.18. — Bernard. — Math. 14.n.28.

Deiparam, credo, sanctissimam in hac pectoris anxietate Petrus imitabatur, quam Alredus (vbi post triduum inuenit filium, quem dolens quæsierat, Luc.2. *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*) sic alloquitur. *O Domina mea, quid dolebas? Credo non famem, non sitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras, sed tantùm subtractas tibi, vel ad modicum ineffabiles præsentiæ eius delicias quærebas*. Liceat in præsenti Petrum fluctibus colluctantem alloqui. Quid times, ò Petre fluctibus nè submergi, vitamq. in æquore relinquere? Sed amantium pectora tales curæ non tangunt. Illud tibi cordi erat, vt Magistro super aquas gradienti quantocyùs te sociares; vndè voces illas, quas fudisti nōn timor imbellis, sed animosus, & ardens amor extorsit. Et propterea extenta manu à Magistro subleuari meruisti: *Et continuò Iesus extendens manum apprehendit eum*. Notandum verò est quod tunc reprehenditur (si tamen illa fuit reprehensio) cum extenta manu apprehenditur & seruatur. *Modicæ fidei, quarè dubitasti?* Quasi diceret: siccinè de amoris nostri magnitudine, veritateq. dubitandum fuerat, vt ad me non accessurum existimares? In te ipso sic præ amore æstuante, tanquàm in speculo cernere licebat quod

Alredus. — Luc. 2. num.48. — Math. 14.n.29.

etsi fluctibus præpeditus mihi appropinquare non posses. Ego vt vtriusque desiderio facerem satis glomeratos fluctus cogerem in breuius spatium, vel ipse properantiùs incederem, vt tu esses vicinior. Nec mirere Christum Maris spatia latissima constricturum, breuiaq. facturum, quia vt dixit Psalmographus. *Inclinauit cælos & descendit*. Et haud dubium dixit Ambrosius. *Vt tu esses vicinior*. Et quidem Christi verba potiùs mihi sonant tenera amãtium officia, quàm seueræ propter culpam indignãtium reprehensiones.

Psal 17. vers. 10 D. Amb.

Nullam in Petro culpam Saluatoris pietas agnouit: quinimò amplioribus illum muneribus decorat, gratijs auget, fauoribusq. prosequitur. Omnia D. Maximi calamo eleganter depicta suis coloribus reddam. *Petrus enim tentationibus suis proficit, fluctibus suis gaudet, & periculis suis crescit. Sic namquè in Mare dum super aquas viator ingreditur, nutat incessu, sed conualescit affectu, periclitatur corpore, sed deuotione non labitur: mergitur pedibus, sed Christi dextera sustentatur. Sustentat fides, quem vnda mergebat; & quem fluctuum procella turbabat, Saluatoris dilectio confirmabat*. Hactenùs ille Homil. 4. de D. Petro.

D. Max.

Tandem vt ab his fluctibus emergam, & rem penitùs absoluã pro vltima clausula statuo, Petrum nusquàm de Christi amore dubitasse, sed tanti beneficij se indignũ credidisse. Atqueadeò humilis potiùs quàm trepidus, & propriæ indignitatis conscius tanto honori se imparem agnoscebat. Nec ipsum credo latere potuit, quod posteà nouit D. Augustinus cum Serm. 4. de Verbis Domini: Illud Ioannis 1. *Angelos ascendentes, & descendentes suprà filium hominis*, expendens ità fatur: *Non diceret ascendentes ad filium hominis, nisi sursùm esset, non diceret descendẽtes ad filium hominis, nisi deorsùm esset, ipse sursùm in se, ipse deorsùm in suis*: Hunc igitur Dei ergà suos tenorem Petrus optimè callebat, & Christum sursũ pariter & deorsùm suis adesse: Sursùm, vt ipsos subleuaret: deorsùm, vt infirmitatem in ipsis quandoq. pateretur: Vbiquè tamen ipsis auxilio futurum non dubitabat. Vndè amoris sui conscius, de Magistri amore dubitare non poterat. Quod in cælesti sponsa mirificè commendat Bernardus. Verba ipsius ad sponsum solerter expendens. *Dilectus meus mihi, & ego illi*. Quid dicis ò Sponsa? Quod Sponsum diligas amoris tui testem habes in corde: quapropter verè dixeris. *Et ego illi*. Sed vndè nosti quod ille te diligat, vt possis dicere: *Dilectus meus mihi*? Pulchrè Bernardus. *Ex eo quod diligit, & vehementer se sentit diligere, diligi ipsa nihilominùs non ambigit*. Ità Petrus, qui Magistrum se diligere agnouerat de ipsius amore non du-

Ioan. 1. num. 51.

Cant. 2. num. 16.

D. Bern.

dubitabat: dubius tamen erat anſuus erga Magiſtrum amor tot ampliſſimis muneribus alijs præferri mereretur.

Alibi Petrum memini non abſimili dubietate pulſatum, & cautela repreſſum; dum priuſquam ſupremus crearetur Eccleſiæ Paſtor, ter à Chriſto rogatur: *Simon Ioannis diligis me plus his?* Vt quē reliquis in amore præſtantiorem inueniret, eum amplioribus dignitatis cumulis ſublimaret, Eccleſiæq. præficeret: ſed quid Petrus reſponderit videamus. *Domine tu ſcis quia amo te*: Reſpondit ſe diligere; & an plùs alijs, id ſilet omninò: dubius fortè, & humili cautione detentus, vt disertè docuit Auguſtinus Sermon. 24. de Sāct. *Reuocabat ergo oculos ſuos ad cor ſuum Petrus, quando interrogabatur à Domino, & fidens reſpondebat, quod ſibi videbatur: non auſus eſt tamen dicere, quod Dominus interrogauerat: de alijs diſcipulis ille non potuit dicere, niſi amo te: Non auſus eſt dicere plus his: ſufficeret ei teſtimonium perhibere corde ſuo, non debuit eſſe iudex cordis alieni*. Hæc ille. Petrus verò ſi quid de alieno corde (Chriſti nempè) dum fluctibus luctabatur conijcere potuiſſet; illud credo foret, quod repetitis clamoribus, quaſi ingenua prouolutus Chriſti diuinitatem reuerenter fatebatur, eumq. Dei filium agnoſcebat, cuius peculiare inſigne eſt in medijs fluctibus ambulare; quē admodū de Spiritu ſancto Geneſ. I. enarratur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Vndè ſi credendum eſt Auguſtino, dum Petrus fluctibus immergi properabat, hanc Chriſti potentiam fatebatur. Et quidem fluctibus obrutus periret, niſi fuiſſet à Chriſto ſubleuatus. Cæterum, quandiù quod Chriſti proprium erat, diuinitatem ſcilicèt, & adorationē ei tribuit: Chriſtus, quod Petro gratitudinis titulo debebatur, impertijt; ipſum enim extenta manu eleuauit ad vitam, quem Mare tumeſcens in interitum ſubmergebat: & quia penè ſubmerſus ea actione Chriſtum Dei filium recognoſcit, ab eodem mirabiliter liberatur. Vndè potuit illud Pſam. 117. Ouans, lætabundusq. occinere. *Impulſus euerſus ſum, vt caderem, & Dominus ſuſcepit me*. Item; *Cum ceciderit non collidetur: quia Dominus ſupponit manum ſuam*. Pſalm. 36. & ex Pſalm. 17. *Miſit de ſummo, & accepit me, & aſſumpſit me de aquis multis*. Quæ forsā reſpiciens D. Chryſoſt. homil. 51. in Matth. ità fatur: *Sicut ſi pullus, cum antequam volare queat nido exiēs in terrā decidat, mater velociter raptū in nidū reſtituit; ſic tum Chriſtus in Petro peregit*. Apagè Nouatorum impudentia, cur non vereris Petrum à Dei filio liberatū canino dente corrodere, timiditatis, diffidentiæq. damnare? Vos ego deteſtor Chriſti Vicarij, ipſiuſquè ſucceſſorum hoſtes infenſiſſimos;

Ioan. 21. n. 15.

Ibidem

D. Aug.

Geneſ. 1. num. 2.

Pſ. 117.

Pſal. 36.

Pſal. 17.

D. Chryſ.

mos; Ecclesiæ Doctores, Patresq. sanctissimos veneror, & libenter ausculto; dum Petri fidem, humilitatem, & amorem amplissimis laudum præconijs extollunt.

Quiescat tandem rabies, & latratus omnia personans obmurescat: cessent impij turbatores, qui in Christi Ecclesia tumultus, seditionesque excitant: Quoniam ascendente Petro in Nauiculam posuit ventus, atque ad pristinam trãquillitatem Mare redijt. Quid porrò ventus iste nisi hæresim designat; quæ validissimi instar venti Petrum, Christiq. Ecclesiam imporenter quatit, sed quemadmodum ventus quieuit, sic etiam hæresis euanescet. Quid Ariani, Marcionistæ, Sabelliani, Manichæi? Quid eorum hæreses nisi venti celerrimè euanescentes? Pariq. exitu quotquot posteà excitatæ sunt, excitabunturq. hæreses euanescent, sic enim apud Mattheũ 25. æterna Veritas testatur: *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus eradicabitur.* Matth. 25. Firmis caret radicibus humana plantatio: idcircò leuissimo ventorum flatu radicitùs extirpatur. Vndè Actorum 5. dicebat prudenter Gamaliel: *Si ex hominibus consilium hoc, dissoluetur.* Actor. 5. Quid ergo non speremus fideles euellendam esse Lutheranorum, & Caluinistarum plantationem, inaniaquè Sectariorum consilia prorsus dissoluenda: & licèt impio conatu Christi Ecclesiam, ipsiusq. Vicarium oppugnate nitantur: omnis tamẽ eorum vis, & astus, tanquàm nubes ventorum turbine dissipatæ euanescent.

CAPVT IV.

Petrus defenditur, dum Christum à morte pro hominibus sustinenda conatur auertere.

APostolis in fide confirmatis Christus Dominus, postquam ipsum naturalem Dei filium firmiter agnouerant, de morte pro humani generis salute obeunda, cœpit verba facere; quæ audiens Petrus præ amoris magnitudine sustinere nõ potuit, vt dilectissimus sibi Magister crucem subiret, opprobrijs, verberibus, cruciatibusq. exceptus mortem oppeteret, cùm anteà ipsum Dei filium confessione magnifica prædicauerit. Vndè seorsùm familiariterq. illum assumens, incredibili charitatis affectu cœpit increpare. *Et assumens eũ Petrus, cœpit increpare illum dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* Matth. 16. quem ità suadentem Christus Dominus, vt ibidem refert Euangelista, seuera nimis reprehensione castigauit, dicens: *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* Magnificum hoc loco triumphum de Petro egisse Nouatores arbitrantur; illum hìc interceptum impudenter confingunt, ipsiusq. in fide integritatem mille calumnijs dilacerant. Caluinistæ cæcitatis, stultitiæq. Petrũ insi

Matth. 16.

Matth. 16.

insimulant, eo quòd Christi mortē, à qua pendebat omnium salus, impedire niteretur. Magdeburgens. centur. 1. lib. 2. cap. 10. horrendi facinoris reum damnare non verentur. *Horrendus,* aiunt, *lapsus describitur: quo quidem æternam meruisset damnationem, nisi ex ingenti misericordia esset retractus: nec dubium est, quin seriò tantum peccatum fuerit deprecatus.* Parciùs ista viro Nouatores, parciùs ista Apostolorū Principi, & Christi Vicario. Non ille vobis similis, vt propterea procaciter connuellere, irreuerēterq. excipere valeatis. Verùm dum exasperata istorum rabies accenditur, & canum more Petro allatrare insistunt, ipsos negletu præterire oportet: infidelium namque accusationes, & calumniæ fide carent: atque adeò pro nihilo debent æstimari, plus habent ponderis Ecclesię Doctorū sententię, quibus ab omni culpa nō solùm Petrus absoluitur; sed etiam de summa fidei integritate, eximioq. amoris affectu cōmendatur, quàm blateronum calumniæ, quibus temerè, procaciterq. damnatur. Igitur, sanctorum Patrum sententias seorsim referam, ex quibus Petri fides, & amor illę-sus coronabitur, impudentesq. hæreticorum accusationes refellentur.

§. PRIMVM.

Diui Hieronymi sententia de Petri consilio pro dissuadenda Christo nece memoratur.

MEliori calamo, affectuq. magis synceroPetri animū, ipsiusq. suasionem pro euitanda morte, D. Hieronymus interpretatus est, & depinxit, quàm Caluinus. Quid ni? Ecclesiæ Doctor maximus pietate & Religione in Christi Vicarium, ipsius hostem, & persecutorem superaret. Igitur ad cap. 14. Matth. verba Petri expendens, ità fatur: *In omnibus locis ardentissimæ fidei inuenitur Petrus: Interrogatis discipulis quē homines dicerent Iesum, Dei filium confitetur; volentem ad passionem pergere, prohibet, & licèt erret in sensu, non tamen errat in affectu.* Negandū non est, ex Redemptoris passione, generis humani salutem depēdere: quapropter impius esset, atquè inhumanus, qui prudēs sciensq. illam impedire niteretur. Sed non ea fuit Petri mens; aliò verba ipsius dirigebantur, Magistrum summoperè dilectum aspiciebat, dumq. ipsum flagris, sputis, verberibus, probris excipiendum audiret, præ amoris magnitudine tàm dira, tamquè immania ab ipso tormenta sustineri non patiebatur. Nec æquis auribus audire poterat, naturalem Dei Filium, ab impijs hominibus crucifigendum; idcircò in ea verba dolens,

Matth. 14. Hieron.

&

Matth. 16. & penè turbatus erupit: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* Abstulit mentem doloris sensus; interimq. obrepens inaduertentia incautum cepit amãtem (ignoscenda quidem, scirẽt si ignoscere Nouatores) atqueadeò vt mitiùs dixit Hieronymus: *Licet erret in sensu, non tamen errat in affectu.* Perbellè quidem, plus enim ad commendationẽ valere debuisset apud impios probatiaffectus integritas, quàm error in sensu, quem sæpiùs errans amor proginuerat, vt idem Hieronymus testatur. *Mihi hic error Apostolicus, & de pietatis affectu veniens, nunquàm incentiuum diaboli videbitur.* En primum tanti Doctoris calculum, qui hæreticorum damnationibus præponderat. (D.Hier.)

Iam discutiamus quod objiciũt, scilicèt, Christum propter moriẽdi consilium à Petro fuisse reprehensum, vt textus ipse apud Matth. 16. videtur indicare: *Cœpit increpare.* Cæterum, vt ex Euthymij, Bedæquè Venerabilis sententia infert egregiè Maldonatus, Petri verba non præferunt reprehensionem, sed consilium. *Non*, inquit, *reprehendentis, sed amici consulẽtis more,* puta, loquutus est Petrus: Vndè cognito à Magistro discipuli diligentis affectu, qua ratione credendum est, vt propter illum duriùs exciperet, & grauiter suggillaret? Minimè quidem; idcircò Saluatoris verba, quæ reprehensionem preferunt, ità dispũgi possunt, & partiri. *Vade post me.* Quasi Christus ea tantùm Petro dixerit; deindè ad diabolum conuersus, è cuius suggestione verba quoad exteriorem speciem, illudq. consilium videbatur, adiecit. *Satana scandalum es mihi:* Quod sic interpretor: verba hæc diabolico astu suggesta cognosco: hæ solent esse Dæmonis thecnæ, his ille ad animarum subuersionẽ vtitur machinamentis: Alia in loquendo Petri mens fuit, quam impius hostis, perfidusq. suggessit. Hilarij Canonem in cap. 16. Matth. rem hanc diffinientem hùc transcribo. *Sed sciens*, ait, *Dominus diabolicæ artis instinctum, Petro ait: vade retrò post me, idest, vt exemplo se passionis sequatur. In eum verò per quem opinio hæc suggerebatur, conuersus, adiecit: Satana scandalum es mihi. Non enim conuenit æstimare Petro Satanæ nomen, & offensionem scandali deputari: post illa indultæ, & beatitudinis, & potestatis tanta præconia. Sed quia infidelitas omnis Diaboli opus est: Petri responsione Dominus offensus, cum opprobrio nominis, infidelitatis istius est detestatus authorem.* Hæc ille. Quia verò hæc sententia singularis est, & integram Petri defensionem complectitur, idcircò discutienda a nobis est, & illustranda.

(Euthim. Beda. Maldon. D.Hilar. in Matth Can. 16.)

§. S E-

§. SECVNDVM.

D. Hilarij sententia discutitur, & illustratur.

PRęter Hilarium vidi neminē, qui pręfatam Christi sententiam ità dispungeret, Chrysologo excepto, qui illam videtur ab Hilario mutuatus; vndè Serm. 27. de scandalo tollendo Christi verba profundè rimatus hæc edisserit. Chrysolg. *Nam cùm Dominus loqueretur passionis suæ gloriam, respondit per Petrū: (Diabolus nimirùm) Non erit tibi hoc Domine. Triumphum crucis vacuare contendit, cùm seruere se nimio amore mentitur: nā cùm Dominus loqueretur passionis suæ gloriam, respondit per Petrum: Non tibi hoc erit Domine. Venenum quàm dulce serpentis: ante facit militem Regis sui negare victoriam, seruus ipse Dominum quàm negaret, vndè Dominus seruum post se mittit, scādalum remittit authori, dicendo ad Petrum: vade post me, & diabolo Satanas scandalum mihi es. Et verè post Dominum vadit Petrus, quià, vt eum sequeretur ad cælum, crucem resupinus ascendit.* Hactenus ille. Verùm vtraq. manu præfatam dispunctionem versare libet, & bipartita cùm sit, dupliciter erit expendenda. Duo, ni fallor, Hilarius, & Chrysologus intendunt: Chrysol. Serm. 27. Primùm, quod dum Christus Petro dixerit, *Vade post me*: perindè fuerit, acsi illum admoneret, vt spretis diaboli suggestionibus, se ipsum pro hominibus spontè moriturum alacriter, & intrepidè sequeretur. Quin etiam hac ratione crucis mortem, quæ Petrum manebat fortè detexit; latenterq. admonuit tantùm abesse, vt à subeūda pro hominibus morte Magistrum importuna suasione reuocaret, vt ipsemet Magistri semitā calcans, ipsiusq. amore stimulatus, ad crucem auidissimè festinaret. Dæmonis, ait, ò Petre conatum inspice, & irride: non enim ad exitum perducet, quod suggestionibus machinatur: ac dū ex tui affectus teneritudine, plenoq. pietatis consilio nactus occasionem mortis meæ fructū impedire contendit, impio conatu ludificari se sentiet: Magistrum namquè primò morientem aspiciet, postmodùm eodem mortis genere, discipulum pro Magistro in cruce transfixum cernens, immaniter cruciabitur. Quamuis autem pauorem nunc ostentas, & mortem reformidas, ipsamq. effugiens ter me negabis: Nihilominùs *Vade post me*, iustum namq. cruci tempus adueniet; cū formidine prorsus abiecta Magistri æmulus, ipsiusq. auxilio roboratus in cruce fœliciter occumbes.

Hæc, vt credo, non vocibus, sed internis affectibus cęlestis Magister discipulo loquebatur, seù vt Hilarius prudenter coniecit tribus verbis, *Vade post me*, sapienter inuoluit. Idem fortè subodoratus est Leo Magnus Serm. 9. de D. Leo. Pas-

D. Leo Serm. 9. de Pass. Passion. Vbi Petrum sic alloquitur. *Adsuit enim dextera Domini Iesu Christi, quæ labentem te priusquam deijcereris exciperet, & firmitatem standi in ipso cadendi periculo recipisti. Vidit in te Dominus non fictam fidem, non dilectionem euersam, sed constantiam fuisse turbatam, abundauit fletus, vbi non defuit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis, nec tardatum est remedium abolitionis, vbi non fuit iudicium voluntatis.* Statimq. sermonem aliò diuertens adiungit: *Cito itaquè in soliditatem suam rediit Petra, tantam recipiens fortitudinē, vt quod tunc in Christi expauerat passione, in suo post supplicio nō timeret.* Hæc ille. Quibus consequenter adijcio

1. Petri cap. 2. Petri verba ex Epist. 1. c. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Vbi illud animaduersione mihi dignum videtur, qua ratione eum dixerit: *Passus est pro nobis*, se ipsum in eo numero recenset: At vero de exemplo locutus, quasi se ipsum vellet excludere statim addidit: *Vobis relinquens exemplum.* Apertè significans imitandæ passionis exēplum non modo sibi vna cùm alijs à Christo moriente relictum, quia iam illud ab eo viuēte multoties, præsertim in hac occasione susceperat; dum ei dicitur. *Vadè post me.* Et quidem ità clamare videtur: Verbum illud, *Relinquens*, testamētis familiare, quæ mortuis testatoribus suum obtinent effectum. Etenim Christus in cruce moriens, patiendi exemplum nobis testamento reliquit, ipsoquè emortuo ligatum nobis obuenit; atquè exindè ad mortis ipsius imitationem obstringimur. At verò Petrus viuente Magistro patiendi exemplum ab ipsius ore suscepit, imò donatione quasi inter viuos facta moriēdi donatiuū obtinuit, & nescio an præceptum. Ità enim mihi sonant verba illa, *Vade post me*, & alia Ioannis c. 13. *sequeris autem postea.* Item Ioann. 20. *Tu me sequere*, & ibidem. *Cum autem senueris extēdens manus tuas & alius cinget te, & ducet quo non vis.* Quæ ipso Euangelista interprete Petri mortem significabant. *Hoc autem dixit significans qua morte esset clarificaturus Deū.* Ioan. 13. Ioan. 20.

Cur ergo iubentem, seù exēplo ad sequelam inuitantem non sequeretur, qui fugientibus alijs Magistrum comitabatur. Et quo magis hanc Petri sequelam æstimes, attende quando sequatur. *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Matth. 26. & de Petro statim adiungit. *Petrus autem sequebatur à longè.* Quasi dicat: licèt alij timore agitati se dederint in fugam, non ità Petrus, quem Magistri amor cōspectis hostibus impellebat, vt moriturum sequeretur. Attamen vitæ amans, Mortemq. pertimescens exhorruit, trepidauit, negauit. Dum verò Christi oculis aspicitur, subitò resipiscit, Matth. 26.

scit, factusquè ex ipso Saluatoris aspectu animosior fortitudinem recepit, ad futuraquè certamina generosus vitę contemptor euasit. Propterea namquè in horto Christus antè pugnam formidauit, vt Petrus fortior euaderet in certamine. Quod D. Leo Serm. 3. de Passione, nisi fallor, agnouit; vbi Christi nomine Petrum dira mortis supplicia pauitantem sic alloquitur. D.Leo. *Quid habes Petre? Quid in tuam conscientiam recedis? ad me conuertere, in me confide, me sequere: meæ passionis hoc tempus est: non dum tui venit hora supplicij. Quid metuis? quod etiam ipse superabis: non te confundat infirmitas, quàm recepi. Ego de tuo fui trepidus, tu de meo esto securus.* Hæc ille. Cæterum quando potuit Christus trepidare de Petro; vel qua ratione credendus est timuisse, perquem fidelium pectore roborantur? Ipsum ego qui est testis fidelis in oratione ad Patrem confidenter appello: *Tristis est*, inquit, *anima mea vsquè ad mortem*. Luc. 22. Luc. 22. & iterùm: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*. Vbi timor tristitia permixtus apparet: quod alter Euangelista significantiùs expressit, dicens: Marc. 16 n. 13. *Cæpit pauere, tædere, & mœstus esse*. Sed quo tendit pauor istæ mœstitudine sociatus? Vidit D.Leo. egregiè D. Leo Serm. 3. de Passione, & eleganter expendit. *Quibus verbis quandam formidinem profitentibus, nostræ infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientiæ metum subeũdo pellebat. In nobis ergo Dominus nostro pauore trepidabat; vt susceptionem nostræ infirmitatis indueret, & nostram inconstantiam suæ virtutis soliditate vestiret.* Hęc Leo non rugitu metuendus, sed sanctimonia venerandus eloquitur: In quibus vides Christum propter omnes timuisse, quia omnium in se transtulit imbecillitatem, vt infirmi communicata virture fortiores redderentur.

Et quidem licèt pauente Christo omnes fideles se obijcerent: primus ipsius oculis Petrus obuersabatur, Petri infirmitas Christi animum prior occupabat, vt de suo timore, & exemplo remedium prouideret. Vndè qui inspecta morte expauerat; subito firmitatem è capite recipiens, ad illam subeundam festinus inuolaret. Leonem iterùm audio diserrissimè loquentem. *Primus beatissimus Petrus Apostolus expertus est:* D.Leo Serm. 3. de Pas. *qui cum illum instantis sæuitiæ vehementior procella turbasset, ad reparationem vigoris celeri mutatione conuersus est, sumens de exemplo remedium, vt tremefactum repète membrum rediret ad sui capitis firmitatem.* Tàm subitã quis mutationem non admiretur? Modò timens: statim intrepidus.Ità planè congruum fuit: *Non enim* (concludit optimè Leo) *Posset Domino seruus, & Magistro maior esse discipulus: qui huma-*

næ fragilitatis trepidationem non vinceret, nisi victor mortis ante timuisset.

Maximè verò consentaneū fuit, vt Petrus timore fluctuaret: quo ipsius fortitudo è medijs quasi fluctibus emergens, clarius eniteret. Quod etiam D. Paulo non semel accidit, vt duorum Ecclesiæ Principum etiam in hoc genere similitudo, paritasq. cerneretur. Sed vbi nàm Paulum videbimus inter pericula pauitantem, qui tormenta omnia, mortemq. ipsam in certamen euocabat? Ipsum, qui dubitas, audi Epistol. 1. ad Corinth.
1. Cor. 2. cap. 2. sic loquentem. *Ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos.* Quæ verba
D. Chrysf. t. hom. 6. D. Chrysostom. expendens. Apostolū interrogat. *Quid dicis? Paulus quoquè timebat pericula?* Et quasi alius sibi interroganti respōderet; hæc eleganter adiecit. *Timebat, & valdè formidabat: nàm etsi erat Paulus, erat tamen etiam homo: hoc autem non erat crimen Pauli, sed naturæ quidem infirmitas, instituti autem, & electionis encomium, quod cùm mortem timuisset, & plagas, propter eum metum nihil fecit indignum. Qui autem dicunt eum non timuisse plagas; non solum eum non extollunt, sed etiam multum detrahunt eius laudibus. Nam si non timebat: quænam erat animi fortitudo? Aut quænam Philosophia ferre pericula? Ego enim propterea eum admiror, quod timens, & non solùm timens, sed etiam pericula exhorrèscens, perpetuò cucurrit coronatus.* Ità ille. Vnde colliges, quàm sapienter D. Pauli timorem inter ingruentes periculorum fluctus ad ipsius laudem inflexit, & meritò, si enim Paulus nusquam pericula formidaret: Nullatenus ea sustinens lauderetur vt fortis; sed potiùs tanquā insensibilis dānaretur.

§. TERTIVM.

Altera D. Hilarij sententiæ pars expenditur, & dilatatur.

Hactenus Hilarij dispūtionem secuti; ea quæ Petro fuerunt dicta perpendimus; iam quæ diabolo Christus dixit expendamus. *Scandalum mihi es.* Hac Matth. 16.
ratione malignitatem ipsius, ignorantiamq. retundit, atquè à Petri suggestionibus cessare compellit: cùm nihil eis proficeret, nec à fine iàm destinato discipulum, & prçceptorē auertere posset, ideòq. vt diuini ignarus consilij redarguitur. *Quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Quasi Matth. 16.
diceret: Ignota prorsus tibi sunt Dei secreta, nec fines ab ipso intentos assequeris. Thecnę, & suggestiones quibus vteris, Diuina consilia non præuertent. Homines adi, quorum studia calles, pectoraq. rimaris, vt ipsorum conatus per summā impietatē, astumq. eludas. At verò æterna Dei sententia

tentia statutum est, vt in cruce moriar, & Petrus me eodem mortis genere comitetur. Quid ergo tibi proderit, qua polles, astutia? Scientiæ tumorem abijce: ignarum te vel etiam inuitus agnosce. *Quia non sapis ea quæ Dei sunt.* Nec miror quòd diabolus hoc loco ignarus, & parum prudens deprehendatur, cùm etiam alibi non minùs crassum atque hebetem se prætulerit, cùm in deserto Christum alloqueretur, dicens: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Matth. 4. vbi Chrysolog. sermon. 13. Dæmonis ignorantiam coarguit & irridet. *O signũ*, inquit: *Mitte te deorsum!* *conuenientiùs dixerit, si Filius Dei es, ascende ad cælum: cùm sit hominum ad ima cadere; Dei sit ad superiora conscendere.* Quasi diceret: falleris impie, Dei semitas nõ agnoscis: absconditæ prorsus tibi sunt Omnipotentis viæ, solaq. hominum vestigia deprehendis, quorum proprium est ad ima præcipitari.

Matth. 4. D. Chrys. ser. 13.

Nec minùs insignem diabolus ignorantiam prætulit, cùm in tertia Christi tentatione ob adorationis, quam postulabat impudenter præmium, omnia Orbis, Regna largienda pollicebatur. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Matth. 4. Infert autem ex hoc loco D. Irenæus illum turpiter labi, qui flexo poplite Dæmonem reueretur; vt ipsemet fateri non erubescit. *Ipse*, inquit, *confitetur quoniam adorare eum, cadere est à gloria Dei: & quid aut suaue, aut boni participare potest, qui cecidit; aut quid aliud expectare potest, qui talis est, nisi mortem? etenim qui cecidit, proxima mors est.* Hæc ille. At tu vide quàm turpiter Dæmon erret ex ignoratia: nam dum gloriam promittit, lapsus turpitudinem detegit. Non tamen miror; quia mentis, & consilij inops ad familiaria, vt moris est, & magis nota recurrit. Nouerat ille semitas cadendi: pronas ad descensum vias calcabat expertus: idcircò homines illac ducere contendebat, vt præcipites ageret in ruinam; Dei autem vias penitus ignorat: vnde; & Christum in cruce, Petrumq. in eadem gloria fruiturum nesciebat. Quia verò Petrus, Dei tenebat viam, & sursum recta ferebatur; idcirco versis in cælum plantis crucifigitur; quod Dæmonem latebat: vnde meritò redarguitur: *Non sapis ea quæ Dei sunt.*

Matth. 4.

Verùm, nisi communis omnium fere Patrum sententia obstitisset, Iansenium secutus, & Caietanum, omnia verba illa, *Vade post me Satana, scandalum mihi es*, non sub Hilarij dispunctione & Petro, & diabolo, sed absolutè soli Dæmoni dicta credidissem. Quasi ijs vellet Christus Dæmonis audaciã, & impudentiam reprimere: eo quod ipsius præsentiam minimè reueritus, contrarijs suggestionibus Petrum adduceret, vt Magistrum à sustinendæ necis consilio parùm cautè reuocaret. Et ideo

Matth. 16.

Christus non tàm Petri verba cõsiderans, quàm diaboli suggerentis prauitatem, inuerecundiamq. attendens, ipsum coarguit, vt ex aliorum sententia ad eum locum retulit D. Hieronymus. *Multi putant, quod non Petrus correptus sit, sed aduersarius spiritus, qui hæc dicere Apostolum suggerebat.* Itàq. velut inuerecundus repellitur, sed tamen vt retrò sequatur & incedat ipsi precipitur. Cur autem eiusmodi sequela mandatur? Planè vt itinere confecto, suam diabolus ruinam inspiciat: dum Christum pro hominum genere videbit in cruce morientem. Etenim vt D. Leo Sermon. 10. de Passion. testatur: *Exaltatus Christus Iesus in ligno, retorsit mortem in mortis Authorem, & omnes principatus, aduersasq. virtutes per obiectionẽ passibilis carnis elisit.* Hæc ille, quæ iterùm deplico & euoluo. Quid aliud porrò est. *Retorsit mortem in mortis Authorẽ?* Nisi quod licèt tunc diabolus Christi mortem niteretur impedire, quemadmodùm primi parentis necem fuerat machinatus, vtriusq. delicti reus à tergo cõfossus, in cruce torqueretur: idcircò fortasse Christus ei dixit: *Vade retrò Satana:* Vt vndè Dominus moriens in gloriam ingrediebatur: Satanas in æternum Tartari exilium cruciandus mitteretur. *Clauiq.* illi adiungit Leo, *qui manus Domini, pedesq. trãsfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus, & sanctorum pœna membrorum inimicorum fuit interfectio potestatum.*

D. Hier.

D. Leo.

D. Leo.

Respexit, ni fallor, D. Leo ad Pauli verba ex 2. ad Colossen. vbi de Christo Domino locutus ità ait: *Principatus, & potestates tradùxit cõfidenter, palàm triumphans eos in semetipso;* seù vt legit Petrus Damian. Serm. 1. de Exaltat. Crucis. *Debellauit aereas potestates, & affixit eas cruci suæ.* Ex quibus verbis infert: Christo Domino crucem ascendente, diabolum in eandem fuisse actum, vt ibi æternùm moreretur. Verba Damiani sunt: *In hac nempè cruce, confossum est latus innoxium, & ad horam crucifixus est innocẽs manibus, & mundo corde. Terribilis ille latro, cuius manus plenæ sunt sanguine, in hac itẽ confossus est, & confectus; sed Christus aliter, aliter ipse; Christus ad momentum, ille in æternum.* Quod iam in Rege Hai adumbratum testatur idem Damianus, Origenem secutus Iosue 8. vbi dicitur, Iosue Regem Hai in patibulo suspendisse, in signum quod diabolus à Iesu in eodem esset patibulo configendus. *Ex altera,* inquit, *parte crucifixus est Redemptor noster, ex altera summus ille præuaricator. Rex Hai suspensus est in gemino patibulo, ità Rex mortis in gemino patibulo suspenditur, quia dum Christum interficit; in ipsa cruce crucifigitur.* Mirum ergò in modum Christus ex eadem cruce gradus, & sibi, & Petro construxit ad glo-

ad Coloss. 2.

Petrus Damian.

Damian. Origen. Iosue 8.

gloriam, & diabolum præcipitauit in interitum. Vndè ex ſuggeſtione, quam Petro immiſerat, conatu ſuo fraudatus, æternæ damnationis ſupplicium reportauit.

§. QVARTVM.

Communis Patrum ſententia in interpretãda Chriſti reprehenſione declaratur.

D.Hier. Matth. 16. COmmune Doctorum placitum, cum D.Hieronymo, & alijs, omnia illa Chriſti verba: *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi*, Petro ſolummodò dicta conſtanter tenet. Vndè neceſſe eſt illius dignitatem etiam hac ratione ſuſtinere. Nec id erit admodùm difficile, quoniam plana ad defenſionem via aperitur, & omnis ad calumniam hæreticis frementibus aditus occluditur. Cùm ergò Chriſtus nomen Satanæ attribuit Petro, ipſius intentionem nullatenùs improbat, ſi quidem, vt iam ſuperiùs demonſtrauimus, recta illa fuit, ex pioq. in Magiſtrũ affectu, & amore prognata. Nec etiam exiſtimandum eſt, ideò Satanam appellatum, quia illud euitãdæ mortis conſilium ex Satanæ ſuaſu, ſuggeſtioneq. proceſſerat: quoniam mihi perſuadeo, Dæmonem, vt ſuo obuiaret dãno, Chriſti mortem cupiiſſe: ad hoc enim Pontificum, & Phariſęorum concilium coegit, ipſiusq. præſes, & caput extitit. Vndè nihil in eo, quàm de Chriſti nece tractatum inuenitur. *Quid facimus; quia hic homo multa ſigna facit?* Ioan. 11. Ioan. 11. Eodem affectu ſeſe in cor Iudę inſinuauit, atquè ad Magiſtrum Phariſæis venditione tradendum impulit, vt Ioan. cap. 13. affirmat: Ioan. 13. *Cùm iam Diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas*. Ignorabat tamẽ malignus, quid in ea ſuaſione intenderet, vt D. Leo Sermon. 9. de Paſſione adnotauit. D. Leo Serm. 9. *Nec ipſe itàq. diabolus intellexit, quod ſæuiendo in Chriſtum, ſuum deſtrueret Principatum: qui antiquæ fraudis iura nõ perderet, ſi ſe à Domini Ieſu ſanguine contineret, ſed malitia nocẽdi auidus, dum irruit, ruit, dum capit, captus eſt: dum perſequitur mortalem, incidit in Saluatorem.* Hæc ille. Itàq. Petrus nõ ob prauam ipſius intentionem Satanas à Chriſto dicitur: nec etiam quia ex Diaboli ſuggeſtione talia verba protuliſſet.

Quam igitur ob cauſam tàm probroſo nomine Chriſti Vicarius afficitur? Et quod magis videtur admirandum, paulò antè, vt monuit D. Auguſtin. Serm. 13. de Verbis Domini ſecundùm Matthæũ. D. Aug. Beatum dixerat, quem modò Satanam appellat. *Qua ratione*, inquit, *quem paulò antè dixerat Beatum, modò Satanã appellat? Quid ſibi vult tàm modico interuallo tãta mutatio? Modò Beatus es Simon Bar-iona, rurſùs, vade poſt me Satana*. Hic ſtetit, nec vltrà progreſſus eſt Auguſtinus, vllam vè re-

pentinæ mutationis causã assignauit. Petrus Damian. lib. 7. epist. 11. propterea Petrum tum temporis Satanam à Christo nuncupatum scripsit, quia cùm paulò ante Ecclesię regimen ei tradiderat, atque ad supremi Pontificatus dignitatẽ extulerat, seuera nimis reprehensione voluit deprimere: tũ, vt forte pullulãs inanis glorię germen amputaret: tum vt Petrum suo erudiret exemplo, quanta seueritate in eo gradu constitutus in eos animaduertere debuisset, quos aliquando in errorem licèt materialem prolabentes inspexisset. Damianum profero. *Saluator noster, qui tanquã mitis agnus apparuit, mox vt Petro cæli terræq. iura cõmisit, protinus eum dura redargutione corripuit: Vade post me Satana.* Statimq. rationẽ reddit: *Quia in hac mortalitate rectè nõ viuitur si blandis, ac mollibus asperitas non miscetur. Nam vbi penitus disciplina postponitur, necesse est vt prona semper ad malũ fragilitatis humanæ conditio relaxetur.* Et post pauca: *Inordinata pietas Principis, quid aliud est, quàm confusio plebis? Nam dum ille à moderanda Regiminis habena reprimitur, subiecti quoque velut effrænes equi per abrupta raptantur.* Hęc ille: vbi vides quàm proprium sit Prælatorum, vt nunquàm à debita seueritate languescant, sed semper iustitiæ seueritatem, cùm res & occasio postulat, exercẽdam retineant: vt manifestè docet discrimen illud, quod Apostoli in piscandi exercitio tenuerunt: nam vt D. Ambros. adnotauit lib. 4. in c. 5. Luc. alij Apostoli retia laxare, Petrus hamum mittere iubetur. *Bene*, inquit, *Apostolica instrumẽta piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reseruant:* Petrus verò solus hamo vtitur, quo pisces punguntur, & cruẽtantur. *Quo genere*, ait, *solum Petrum piscari Dominus iubet.* Cur ita? credo fortasse, vt Petrus futurus EcclesięPrinceps, Pręlatorumq. exẽplar, ac in eo omnes ea ratione Principes erudirẽtur, nõ solùm peccatores lenitate quasi reti illæsos concludere, sed etiã supplicij hamo pungere, & cruentare.

Paucis tamen contigit tam magna fęlicitas: multò plures inueniuntur, qui ab vtraque, vel altera boni regiminis regula deflectunt. Vnde meritò D. Hieron. in Marcum, *Multi*, inquit, *bene agũt, sed nõ bene corrigunt, vt fuit He li: & multi bene corrigunt, sed non bene agunt, vt fuerunt Scribæ & Pharisæi, qui sedebant super Cathedram Moysis: Vnde os turturis in lege Leuit. 1. n. 15. ad ascellas retorqueri iubetur, ne separetur os ab opere, & opus nostrum non dirimatur ab ore.* Hęc ille. Vt verò Petrus in vtroque excelleret, ipsum ad reprehẽsionẽ correctionẽq. erudiuit, cũ Ecclesiæ Pastor pręficeretur, vt in se ipso facta primũ experientia ediscerct alios data occasione redarguere: quippe qui eodem pene momẽto beatus est dictus, & Pastor ele-

Petrus Damian. | D. Ambr. | D. Hier. | Leuit. 1. num. 15.

electus, atquè vt improbus & Satanas reprehensus. Nouerat tamen Christus redargutionem Petro fore vtilem, quia opportuno tempore monebatur. Hinc est, ait D. Basilius Oratione 31. quod ab arguendo Iuda abstinuit: immedicabilis enim erat, & fortè correctionis remedium, in venenatum Magistri odium verteretur. *Itá*, inquit, *Saluator vbi vlcus est immedicabile, ibi pharmacum inutile: vbi autem curationis spes sectionẽ induco curationi*. Ponderandum verò est traditori dictum: *Amice ad quid venisti:* Petro autem: *Vade post me Satana*. Quis diuersam adeò nominum impositionem non admiretur? Sed plus mihi inuidendus apparet Petrus, dum Satanas à Christo, quàm Iudas dum amicus appellatur, nec fallor, quia pluris facienda est illius redargutionis asperitas, quàm huius appellationis suauitas. Petrus reprehensionis asperitate restituitur; proditor blanda amici appellatione minimè sanatur: Petrus vt apis aceto reuiuit: Iscariotes vt musca suauitate emoritur.

D. Basil.

Est verò hac in re plurimi faciendum, quod audita reprehensione Petrus, perceptoq. sequendi consilio taceat omninò, nec instet, aut reluctetur. Inter sequendi consilium vel præceptum, ipsamq. sequelam nihil interiacet. *Vade post me*. Quid ille? Festinus obsequitur: in quo duplici titulo mihi decorandus apparet. Primò propter humilitatem, & patientiam, qua redargutionis acorem seueritatemq. sustinuit: maximè quia Satanas dicebatur, qui paulò antè in præclarissimæ confessionis remunerationem, Beatus audierat à Magistro. *Mercedem recepit vera confessio*, ait D. Hieronymus; quinimò Dominus Iesus in proferendis Petri excellentijs quasi gratulabundus immoratur, ipsũq. amplissimo dignitatis munere exornaturũ pollicetur, dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Matth. 16. Sed quid ego Petrũ in Magistri correctione humilem, patiẽtemq. admirer? Cùm eiusdem humilitatis, & patientiæ argumenta clarissima ab inferiore correctus exhibuerit, & iam ex 2. ad Galat. adnotauimus. Et quidem in hac Pauli reprehensione laudis materiam magis amplificat, quod dum sinè culpa, vel saltẽ materiali, ex inaduertentiaq. exorta suggillatur, nullo modo excandescit; nec verbis asperioribus vicem rependit, quod acutè vidit, & plurimi fecit D. Cyprianus ad Quintum de Hæreticis baptizandis. *Nec despexit Paulum, quod Ecclesiæ priùs persecutor fuisset; sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vendicabat consensit. Documentum nobis, & concordiæ, & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus*. Hæc Cyprianus. Eandem Petri humilitatem veneratur D. Gregor. lib. 28. Mo-

D. Hier.

Matth. 16.

D. Cypr.

D. Greg.

Moralium capit. 6. atquè in hunc modum extollit. *Petrus postquàm libertate vocis authoritatem Principum repressit, per humilitatem cordis de nō circuncidendis Gentibus Pauli consilium audiuit. Sic enim semet ipsum contrà aduersarios ex authoritate curabat erigere, vt tamen semetipsi non crederet, in his, quæ non rectè sentiret: vt & libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, & humilitate mansuetudinis obedientem in recto consilio, etiam minoribus exhiberet*. Ità Ille.

In hac verò Petri humilitate, illud est magis admirandum quod Paulum arguentem non solùm libenter audiuit, sed etiam reprehē-sus mirificè dilexit, & quod magis est, ad eosdem Galatas scribens summopere commēdauit. *Satagite*, inquit, *immaculati, & inuiolati inueniri in pace, & Domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiā scripsit vobis, sicut & in omnibus Epistolis*. Ità ille Epist.

2.Petr.3 2. c. 3. vbi illud mihi æstimatione dignum videtur; quod summè dilectum appellat, à quo fuerat reprehensus, illiusq. doctrinam commendat, quem ignorantiæ propriæ seuerissimum expertus fuerat censorem. Ità D. Gregor. Homil. 18.

D.Greg. in Ezechielem diligenter adnotauit. *Ecce*, inquit, *Paulus in epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem, & ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulum, in his quæ scripsit, admirandum*. Et paulò post: *Pensate ergò in quo mentis vertice stetit, qui illas epistolas laudauit, in quibus scriptum se vituperabilem inuenit. Quæ illa mansuetudo tanta esse potuit? Quæ quies animi? Quæ soliditas, atquè imperturbatio cogitationis? Ecce à minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quòd primus in Apostolatum vocatus est: non quòd claues Regni cælestis acceperit: non quòd peccata quæcumque in terra soluerit, essent soluta & in cælo: non quòd in Mari pedibus ambulauerit: non quòd paralyticos in Iesu nomine iubendo erexerat: non quòd ægros corporis sui vmbra sanaret: non quòd mentientes verbo occideret: non quòd mortuos oratione suscitabat. Nè igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia bona quæ acceperat quasi à memoria repulit, vt vnum fortiter humilitatis donum teneret*. Hæc disertè Gregorius, qui totus est in extollenda Petri humilitate, nec immeritò; licèt enim Pauli in increpando libertas digna sit laude: pluris tamen ex opinione Augu- D.Aug. stini facienda est Petri humilitas, qua Paulum reprehendentem sustinuit. *Cùm satiùs*, inquit, *multò sit à tenendo itinere, in nullo, quàm in aliquo declinare, multò est tamen mirabilius, & laudabilius libenter accipere corrigentem, quàm audacter corrigere deuiantem*.

Illud.

Illud tamen quæso aduertas; Paulum in hoc euentu sanctæ libertatis gloriam, & Petrum veræ humilitatis reportasse coronam. Atquè adeò in illis veluti duabus Ecclesiæ colũnis vera libertas, patiẽsq. humilitas sustentatur: quod ni fallor, pulcherrima D. Augustini clausula demonstrat. *Est laus itaq. iustæ libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro.*

D. Aug.

Laudanda quidem fuit Moysis humilitas dum socerum non ægrè tulit increpantem, nec sequi dedignatus est exhortantem. Audi quid socer ad ipsum, Exod 18. *Nõ bonam rem facis: stulto labore consumeris.* Vide quid Moyses post hæc reprehẽsus obierit: sacer textus ibi. *Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.* In quæ verba D. Augustinus q. 68. ità inquirit. *Cur Deus famulum suum, cum quo ipse tanta ac talia loquebatur, ab alienigena passus est admoneri?* Et quæst. sequenti respondet: *Insinuatur hic etiam humilitatis exemplum: quod Moyses cùm quo loquebatur Deus, non fastidiuit, neque contempsit alienigenæ consilium.* Laudo Moysis humilitatem, & ergà socerum obsequentiam. Longè tamen laudabilior mihi Petri humilitas videtur: qui ab inferiori dum corripetur, conticuit. Nec enim Paulus erat Petro superior, vt fortè Moysi Ietro, quem vt socerum agnoscere & reuereri cogebatur: quinimò Petrus Ecclesiæ supremus Pastor, Princepsq. erat; & tamen reprehensus non excanduit, sed humilitatis, patientiæq. tenorem retinens, nobili quodam fęnore non indignabundus, sed gratus encomia suggillatori suo rependit, vt iam ex D. Gregorio adnotatum præmisimus.

Exod. 18.

D. Aug.

Nec parum inauditæ pretium humilitatis accumulat, quod reprehensus, non leui suffunderetur rubore, vt solent ingenui, benèq. morati: quoniam non sub specie consilij, vt Ietro Moysen, sed palàm omnibus inspectantibus impressum, & incussum quid infremens Paulus ipsum reprehendit. *Dixi Cephæ coram omnibus: si tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodo gentes cogis iudaizare?* Ad Galat. 2. Deus bone quã profunda se hic aperit humilitatis abyssus! Quantum patientiæ virtus irradiat! Verum quidem est, vt censuit August. in Epistol. ad Galat. Paulum Charitatis leges minimè violasse, dum palàm redarguit. Fortè enim Petri errorẽ, qui materialis tantùm fuit, increpationis cauterio adurit, vt alij quos iam eadem tabes infecerat, sanitati restituerentur. *Quod autem,* ait, *hoc ei coram omnibus dixit, necessitas coegit, vt omnes illius obiurgatione sanarentur.* Prætereà congruum erat damnum, quod patenter serpserat, non secreto, sed publico correctionis remedio amputari. *Non enim,* concludit Augustinus, *vtile erat erro-*

Galat. 2.

August.

errorem, qui palàm noceret in secreto emendare. Videat igitur æquus rerum æstimator, qua ratione Prælati, & Superiores, crimina, cùm in publicum prodeunt, & palàm serpunt non clanculum, & secretò corripere, sed publicè, & patenter districto reprehẽsionis mucrone ferire teneãtur. Cæterùm non sola hic in perferenda Saluatoris nostri reprehẽsione humilis Petri taciturnitas eluxit, sed plurimæ virtutes aliæ claruerunt, quarum magnitudini, nec linguæ centum, totidemq. ora, ferrea vox, & calamus indefessus sat est. Inter omnes palmam tulit obedientia, & cæca animi prõtitudo, quâ Petrus audito: *Vade post me*, nihil opponendo præcipientem secutus est Saluatorem, vt apposita eius sententiæ declaratione constabit.

CAPVT V.

Triplex verborum Christi, Vade post me, *sensus apponitur*, & *Petri obediẽtia manifestatur.*

PRimum D. Hieronymus sensum excogitauit, ità vt tantundem, valeat. *Vade post me*, ac si diceret: *Sequere sentẽtiam meã:* Quod sic versare lubet: Ignoras ò Petre, quid magis expediat. Dispositioni meæ obtemperantem te volo, nec de his quæ mẽtis humanæ captum excedunt, requiro suffragiũ. Non abludit Tostat. q. 112. Abulens. ibi. *Tu intromittis te de his, quæ ad te non pertinent, non cures de his, sed vade post me, idest, non sit tibi cura de alio, nisi quod vadas post me, & non cogites quid mihi expediat: quia de hoc tu nihil scire potes.*

Secundò dici potest, vt iam cũ Hilario adnotauimus. *Vade post me*, idest sequere me exemplo passionis. Quod loco citato probat Abulensis, & Christi nomine Petrũ allocutus hęc adijcit: *Sequere me, per exemplum scilicèt. Tu restitis mihi, vt non moriar: Ego dico tibi quod non facias hoc, sed potiùs sequere me concedendo, & ac quiescendo dictis meis, & me exemplo operum sequendo: quia sicut ego morior, ità & te mori oportet.* Quod autem in Christi sequela mors pro ipsius amore subeunda intelligeretur, probat ibidem Tostatus; pariterq. expendit quantùm discriminis intercedat in verbis, quibus Petrum, & diabolum in deserto tentantem Christus alloquatur; Dęmoni ait: *Vade Satana*, nec vltrà progreditur: Petro aliter dicit: *Vade retro me Satana: Innuens quod in infernum diabolum miserit, in quem locum detrudi meretur. Et Petro imposuerit, vt per crucem, & mortem sequeretur.* Hæc ille.

Tertiò Theophylactus verba illa sic interpretatur. *Vade post me: Ne mihi obsistas, sed voluntatem meam sequere.* Vndè D. Augustinus verba illa Petri reuersans: *Absit à te Domine, nõ erit tibi hoc:* au-

Abulens. Abulens. Theoph.

acutè Petrum circumueniens, ità cum ipso expostulat. *Dicis absit, & dicis Domine; vtiquè si Dominus est potestate facit.* Quasi dicat; Cur Dominum appellas? Planè, vt demõstres, quod voluntatis suæ placitum exequi valeat: Et tamen seruus cum sis, ei reluctaris, atquè vt tibi morigeretur adniteris. Erras, ò Petre redarguentem ausculta præceptorem: Dum enim tibi dicit: *Vade post me*, significanter admonet, ne tuam, sed ipsius voluntatem exequaris. Sed cur ego Petrum quasi cunctabundum ad Christi sequelã coarguo? Desipiã nisi prõtissimum fatear ad sequendum. Hoc ipsius mors clamat, crux ipsa testatur, in qua fidem sequẽdi exolues, non suam, sed Magistri voluntatem, sensumq. explere testabatur. Quod etiam modo præstitit ipso silentio Magistrum constanter secutus: Quinimò post susceptã ab eo correctionem; sic desiderio sequendi æstuabat, vt cum anteà non solùm sequi trepidaret, sed etiam Præceptorem suum à moriendi consilio abstrahere niteretur: modò ad crucem & pasșionẽ festinus euolat, atquè intrepidus; fallar, nisi ità senserit D. Leo Homil. de Transfigurat. cuius hæc sunt. *Dicente Domino quod oporteret eum ire Hierosolymã, & multa pati à Senioribus, & Scribis, ac Principibus Sacerdotũ, & occidi & tertia die resurgere. Cum Beatus Petrus, qui superno illustratus lumine de ardentissima filij Dei confessione feruebat, contumelias, illusionẽ, crudelissimæ mortis opprobrium, religioso vt putabat, & libero fastidio respuisset, benigna à Iesu increpatione correptus, & ad cupiditatem participãdæ cum eo passionis animatus est.* Hæc ille. Vbi vides ex Christi reprehensione Petrum ad sustinendã mortem redditum promptiorem, & cum anteà Preceptorem mori festinantẽ meticulosus increparet, animosior factus, non solùm Christo mortem non timet, sed suam ambitiosiùs affectat: atquè in eadem cruce Præceptori suo commori festinat.

D. Leo.

Christus verò, vt Petri obediẽtiam remuneraret, ipsum primo loco, vt transfigurationis esset spectator, elegit. *Et post dies sex assumpsit Iesus Petrũ, & Iacobum, & Ioannem, & transfiguratus est, ante eos.* Matth. 17. En Petrus ad illud spectaculum prior asciscitur, non tamen solus, adsunt & alij, qui Petrum de morte cùm Christo altercantem inspexerant. Discipulus passionẽ Magistro probrosam arbitrabatur, atquè vt eam effugeret suadebat: idcircò nonnullos ex discipulis adesse voluit, Iacobum scilicèt & Ioannem pręcæteris dilectos; vt simul cum Petro visionem illam spectarent, ac in eodem monte inter fulgurãtes immensæ claritatis radios, probatam de Magistri sui morte opinionem intuerentur; ne posteà illorum animi eadem, qua Petrus cogita-

Math. 17.

gita-

gitatione pulsati, inconstantia fluctuarent, & Magistrum in cruce cum dedecore morientẽ non erubescerent. Quod D. Leo citato loco ponderauit. *Vt*, inquit, *de supplicio Christi non erubescerent: Nec pudendam sibi eam patientiã crederent, quæ sic subitura sæuitiã passionis, vt non amitteret gloriam potestatis*. Et verò quemadmodùm Christus in ea trãsfiguratione decreti sui, sententiæq. veritatem comprobauit: ità ibidem Petrus animo iam in meliùs immutato, præceptoris arbitrio in omnes partes se flectere pollicetur. Vndè licèt beatitudinis illius voluptate caperetur, in eoq. statu quiescere vehementer ambiret, vt satis indicat illud: *Bonum est nos hic esse*. Quod prælibata primum Magistri voluntate postulauit: idcircò addidit, *Si vis:* Et quod anteà subticuerat absolutè proferens: *Absit à te Domine*, modò apponit, *Si vis*: Quia iam totus in Magistri affectum transierat, atquè adeò non suam, sed Christi voluntatem, mortis quam anteà formidabat cupidus, sequebatur.

D. Leo.

Matth. 17.

Hinc est, ni fallor; quod cùm post Christi correptionem Petrus cordatior euaserit, atquè ad Magistri arbitrium flexilem se præbuerit; Christus illum sibi exæquare non dubitauit; vt cernere est apud Matth. 17. cùm tributum de statere in ore piscis inuento Cæsarianis solui deberet: extracta namquè pecunia, ait Dominus: *Illum sumens da eis, pro me, & te*. Non pro alijs addidit, quia solùm sibi Petrum in hanc tributi solutionem adiungere, ac præ cæteris honorem illum ipsi voluit impertire, quem Ecclesiæ Caput, futurumq. Apostolorum Principem designabat. Tanti apud Deum valet prõpta ad obediẽdum voluntas, vt qui parẽdo se minorem profitebatur, tributum simul soluendo imperanti quodammodò exæquari videretur. Nedùm quod Petro tributum soluente, reliqui in eo veluti in capite contẽti soluisse creduntur, vt Author quæst. ex nouo Testamento, seù August. quæst. 75. testatur. *Saluator*, inquit, *cum pro se, & pro Petro dari iubet tributum, pro omnibus discipulis exoluisse videtur, quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij, ità & post Saluatorem in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse Caput eorum, vt Pastor esset gregis Domini*. Ità ille. Quod quàm sit honorificum ex eo liquet, quoniam ibi homo non solùm Deo comparatur, sed etiam adæquatur; vt Theophylactus ad Matth. 18. & Chrysost. Homil. 59. expenderunt. *Honoratur Petrus dando staterem pro Christo, & pro se. Da eis pro me & te; Vidisti honoris excellentiam, vide nunc quãta Philosophia vtitur Petrus. Hunc locum Marcus, qui Petri discipulus fuit: Ideò non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro (idest Petro) deferebatur.*

Matth. 17.

August.

Theoph.

Chrysost.

Sed

Sed negationẽ quidem ille quoquè diligentißimè scripsit: Hæc verò, quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsitan deprecante, nè magnifica de eo dicerentur, omninò siluit. Nec latuit hoc cæteros discipulos, qui vt aduertit D. Hieronymus: *Ex æqualitate pretij arbitrati sunt, Petrum omnibus Apostolis esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus.* Idem ferè scripsit Origenes. *Maximum,* inquit, *discipuli existimãtes hunc honorem in Petrũ à Christo collatum, quasi per hoc indicasset eum cæteris discipulis meliorem.* Sed vndè nam tantus honor Petro contigit, vt alijs præferretur; & par in soluendo tributo Saluatori redderetur? Planè credo, Authore Chrysostomo, propter obediẽtiæ meritum; quemadmodùm in Thabor, ità hic honore & dignitate reliquis anteferri, meruisse. *Qui ad rem ità natura incredibilem illicò paruit, cuius quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in solutione tributi coniunctus.* Hæc ille. Cæterùm nec nouum est, nec mirum, vt tantùm apud Omnipotentem valeat obedientiæ virtus, vt ob ipsius meritum Petrus ex Simone, qui interpretatur obediens, in Petrum qui firmum stabilemq. significat, mutaretur: Vndè cùm anteà Simon diceretur vt homo, postquàm obedientiam præstitit, quasi diuinum aliquid assecutus, dicitur Petrus, seù petra; quo nomine Christus

D. Hier.

Origen.

Chrysost. Hom. 59 in Matth.

Dei Filius hominum assertor appellatur.

Proh quantùm licet obedientię! hominem quodammodò trãsfert in Deum, & in trãsformationis huius planè mirabilis argumẽtum diuinissimæ, firmíssimæquè Essentiæ nomen quod proprium est, obediens sibi vendicat. Dubitas? Esaiam audi. Aderat ille diuinæ Maiestatis conspectui: rogat Dominus, quẽ mittet, Esa. 6. *Quẽ mittam?* respondet Propheta: *Ecce ego mitte me.* Mirabilis est hoc loco Diui Basilij lectio, sic enim transfert: *Ecce ego sum mitte me.* Vndè nam homo tantam nactus fiduciam, vt Dei nomen sibi assumat? Nonnè rogatus aliquandò à Moyse Dominus quod esset nomen eius, respondit: *Ego sum, qui sum.* Cur ergò illud homo non veretur sibi vsurpare? Non mireris, postquàm enim vt obediens dixerat: *Mitte me:* Ad obtemperandum spõtanea oblatione se offerens, quasi diuinæ particeps naturæ, ipsum Dei nomẽ vsurpare nõ metuit. Fallar, nisi hoc D. Basilius solito inspexit acumine. *Ecce sum ego: fiducia iam fretus, quasi particeps illius Essentiæ, se ipsum annumerat his, qui in consortium venerant illius Essentiæ.* Hæc ille.

Isa. 6.

Exod 3.

Vndè non iam Petrum ad obediendum Præceptori ità paratum, nec ipsius obedientiæ promptitudinem tot fauoribus auctam, preclarissimisq. elogijs commendatam admiror. Ideò namquè obedien-

dientem se præstitit, vt cum sui nominis appellatione congrueret. Simon quippè dicitur obediens: *Et verè Simon, verè obediens,* infert Bernardus in declamationibus ad illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia*. Quapropter dum Petro totius Ecclesiæ regimen cōmitteret Diuinus Saluator apud Ioann. 21. num. 15. *Simon,* inquit, *Ioannes diligis me plus his?* Nec vacua, nec vana fuit, sed plena mysterio nominis appellatio, quoniam, vt ibi docuit S.Thom. *Qui nescit superioribus obedire, inferioribus nescit imperare*, Quasi diceret Petri obedientia ipsum extulit ad altitudinem dignitatis: ex oue transtulit in pastorem: atquè ex obediente in superiorem omnium permutauit. Admirabilis planè obedientia creaturæ. Mirabilior tamen creatoris in ea remuneranda fuit dignatio, Petrus obedientiæ insignè nominis sui appellatione ferebat expressum: Pontificięq. dignitatis amplitudine Dei remuneratione ostentauit. Hic terminus, in quò superius relata Damiani sententia stetit: hæc vltima ipsius clausula; cui applaudendo laxis paululùm habenis spatiata Oratio D. Petri obedientiam in Christi sequela, largissimamq. Saluatoris retributionem exornauit.

D.Bern. Matth. 20. D.Thom. in c.21. Ioann.

Aliam eiusdem Petri sententiæ interpretationem prosequamur.

CAPVT VI.

D. Petri sententia, Absit à te Domine, interpretatio proponitur, & elucidatur.

NOnnulli, quibus præit D. Hieronymus, vt Petri immunitatem à culpa tueantur, aliā calcant semitam, & verba illa Petri, *Absit à te Domine*, altiùs repetentes, ab ipsis historiæ huius principijs ordiuntur, & quò Petri excusationem texant, ipsius intentionem interpretantur; ità vt perindè valeat, *Absit à te Domine*, acsi diceret, inquit Hieronymus; *Non recipiūt aures meæ, quod Dei filius occidendus sit.* Quod si hæc germana est sententiæ interpretatio: vbi nam hic tam sæuere increpationis occasio; Vt propterea Satanas diceretur? Credidit enim Petrus Deo indignissimum, atquè ab ipsius magnitudine alienum, vt flagellis, iniurijs, blasphemijs oneratus, & inimicorum manibus cruci affixus obiecta quæ opinio veniā fortè merebatur non pœnam, & ideò Christus Petri ignorantiam significans ait: *Non sapis ea quæ Dei sunt; sed quæ hominum*. Quo dicto sentētiam temperauit, quasi dicat: Erras Petre si mortem putas ignominiam, hæc summa Dei gloria, vt pro redimendis hominibus patiatur. Ità exposuit D. Chrysost. Homil. 55. in Matth. *Nam si, inquit, diuinis ductus præceptis, atque carnalis sensus immu-*

D Hier. Matth. 16. D.Chrys. Hom.55.

immunis hæc audires, non te fugeret profectò; quia præcipuum mihi decus est passio. Nouerat Christus Petri animum, ingentemq. ipsius affectum percallebat: verùm quia verbis passioni obstabat, acerrimè coarguit, ignorantiæque conuincit. *Increpatur*, ait D. Hieronymus, *à Domino, quoniam passioni, etsi ignorans, obsistat*. In idem recidit illud Origenis ibid. *Petri affectum Christus suscipiens, ignorãtiam exprobrans dixit: Vade post me Satanas, quia non sapis &c*. Non abludit Isidorus Pelusiota lib. 2. epistol. 285. vbi admiratus, qua ratione Christus fœminas ipsum crucem humeris portãtem, in eaque moriturum deplorantes, reprehenderit, hunc in modum sciscitatur: *Quidnam causæ est, quamobrẽ Christus mulieres lugentes, cùm ipse ad crucem vt victor triumphans abibat, non modò nõ laudauit, sed etiam obiurgauit?* Conuenientissimèq. ita factum respondet: *Neque enim illũ lugere fas est, qui peccatum fudit, & profligauit; atque opprimendam quoque, ac de medio tollendam mortem, vinculisq. extinguendum diabolum properat*. Hæc ille. Vnde non tam compassionem reprobasse, quàm, vt magis arbitror, intempestiuum affectum damnasse videtur, significans quòd eum luctum sibi dedignaretur impẽdi, quia non decebant lacrymę victoriam, nec lamenta triumphum.

D. Chrys. Origen. Isidor. Pelusiot.

Pari etiã ratione Petri affectus, licèt bonus, & amore constans esset, quia tamen pessimum, à Satanaq. suggestum videbatur quod intẽdebat, & ignorabat quid vellet, dum Magistrum à moriendo retrahere niteretur, cuius maior gloria, nobiliorq. triũphus pro hominibus mortem oppetere credebatur: idcirco reprehenditur, eique dicitur: *Non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum*. Et quidem tam incredibili moriendi studio Christus efferebatur, quò Dæmonem vinceret, & genus humanum ab ipsius tyrannide, & captiuitate liberaret, vt propterea Petrum verbis suis ab eo studio reuocantem seuera nimis reprehensione castigaret: quod D. Hilarius in Ps. 131. apertè tradidit: *Tanta Christi religio fuit pro humani generis salute patiendi, vt Petrum Satanæ conuicio nuncuparet*. Hæc Hilarius communem secutus sententiam, asserentem verba illa, *Vade post me Satana*, Petro dicta (cùm tamen ipse, vt vidimus, sententiam ita dispungat, vt duplex ex ea sensus oriatur) Nec mirandum est, Saluatorem ea vsum seueritate, quia ex ipsius passione quamplurima bona Petro ignota in hominum genus redundabant, vt Christus apud Ioannem affirmat: *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum*. Quæ verba D. Leo sermon. 6. de passione sic exponit: *Totam causam humani generis agam, & olim perditam in integrum reuocabo naturam*.

D. Hilar. D. Leo.

In

In me omnis infirmitas abolebitur: in me omnis plaga sanabitur. Hæc Christi nomine: Et paulò post, aurea certè clausula totam sententiam firmat, & obsignat. *Pendente enim*, ait, *in patibulo creatore, vniuersa creatura congemuit, & crucis clauos vniuersa simul elementa senserunt. Nihil ab illo supplicio liberum fuit. Hoc in communionem sui, & terram traxit, & cælum. Hoc petras rupit, monumenta aperuit, inferna reserauit, & densarum horrore tenebrarum radios solis abscondit. Debebat autem hoc testimonium suo mundus authori, vt in occasu conditoris sui vellent elementa finiri, sed patientia Dei seruat rebus, atquè temporibus ordinem suum, nosque in illum potiùs vocat affectum, vt eorum salutem petamus, quorum crimen horremus.* Hactenus Leo; vbi Christi morientis victoriam, partumq. de tenebrarum Principe triumphum, eleganter depictum intueris. Moriens Christus peccatum radicitùs extirpauit, mortem euicit, Dæmonis tyrannidem confregit, à mortuisq. resurgens gloria claruit incredibili: ità vt Aurelius Prudentius Cæsaraugustanus, Doctor Christianus, ausus sit dicere in hymno de Cereo Paschali, vt refert Fr. Ildephonsus de Mendoza in suis quodlibet. q. 6. Scholastica; eadem nocte, qua è tumulo Christus exiuit, damnatorum pœnas apud Tartarum tantisper remisisse, vt ea demonstratione probaretur, quanta gloria vitæ Autor mortem superauerat.

Prudent.

Mendoc.

Sunt & spiritibus sæpè nocentibus
Pœnarum celebres sub Styge feriæ:
Illa nocte, sacer qua rediit Deus,
Stagnis ad superos ex Acheronticis,
Marcent suppliciis tartara mitibus;
Exultatq. sui carceris ocio
Vmbrarum populus liber ab ignibus:
Nec feruēt solito sulphure flumina.

Hæc Christianus Vates; poeticè an etiam & verè, alij viderint. Illud certè diffiteri non possumus: totum illud, aliaq. multo plura bona, ex Christi passione in homines, etiam damnatos redundare potuisse: quod cùm Petrus, licèt ex amoris affectu passioni obsistēs impedire niteretur, non immeritò Satanas appellatur.

CAPVT VII.

Elegans D. Augustini, & singularis sententia proponitur, & dilatatur.

Solito acumine nouam D. Augustinus, cui plurimum grator, viam adinuenit, quam tenēs, Petrum in hac dissuasione penitùs à culpa liberat, ac inter Christi mortem desiderantis affectum, & discipuli ab ea reuocantis consilium, verbis eleganter colludens. *Timuit*, inquit, *perdere morientē, quem cōfessus fuerat vitæ fontem.* statimq. *Petrus dicebat Christo, nolo*

August. ser. 13. de verbis Domini in Matth.

te

te mori, sed melius dicebat Christus, volo pro te mori. Quasi dicat, Petri affectum non improbo, quin potiùs, vt bonum laudo, magis tamen laudandus mihi venit, & lōgè melior est Christi ad mortem properantis affectus. Mirum tamē videtur, qua ratione Christus Dominus tam subito, e Petri encomiaste mutatus sit in reprehensorem, & cui paulò antè Beati nomē indiderat, mox Satanam appellat. Ad mysterij significationem pertinere tradidit citato loco D. Augustinus. *Deniquè*, ait, *continuò reprehendit, quem paulò antè laudauerat; Et quem Beatum dixerat, Satanam appellat.* Non tamen appellationum diuersitas te moueat, nec Petri in diuersa mutationem admireris: Quoniam, vt ibidem adnotauit Sāctissimus Pater, Ecclesiæ figuram Petrus gerebat, in qua boni malis permixti diuersantur. Quidam in ea sunt ob vitæ probitatem laudum blandimentis demulcendi: At verò alij propter malitiā, redargutionis mucrone feriendi: vtrosquè Petrus repræsentabat: idcircò propter fidei firmitatem, vt beatus commendatur, & illicò propter importunam dissuasionem, veluti Satanas explo. ditur. Sed iam Augustinus. *Illum tamē videte Petrum; qui tunc erat figura vestra, modo fidit, modo titubauit, modo immortalem confitetur, modo timet ne moriatur. Proindè quia Ecclesia habet firmos, habet & infirmos: nec sine firmis esse potest, nec sine infirmis. In eo quod dixit Petrus, Tu es Christus filius Dei viui, firmos significat: in eo quod trepidat, & titubat, & Christum pati non vult, mortem timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesiæ significat. In illo ergò vno Apostolo, idest Petro, in ordine Apostolorum primo, & præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, vtrumquè genus significandū fuit, idest, firmi, & infirmi, quia sine vtroquè non est Ecclesia.* Hæc ille.

D. August. | Matth. 16.

Ex quibus deduces: Primò in Christi Ecclesia fidei robore, & firmitate constantes, vna cum infirmis; & vacillantibus: bonos pariter cum malis permixtos detineri: Et certè quādiù hic degitur, bonorum, malorumq. inseparabilis commixtio videtur necessaria. Quoniam vt prudenter aduertit Haymon: *Boni soli nunquam sunt nisi in cælo: mali autem nusquam soli sunt, nisi in Inferno: Ecclesia autē, quæ in medio consistit, vtriusque partis ciues recipit.* Ideò Christus Dominus Matth. 13. Ecclesiā æquiparauit *Sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti.* Quis non videat quàm multigena sit sagenæ huius captura, quam diuersa piscium genera in hoc rete ingrediantur, hoc est, diuersis moribus homines, fide constantes, in eadem parum firmi, probitate insignes, & malitia detestabiles, sicquè ad extremum Iudicij diem permanebunt. Vndè intulit D. Gregor. Homil. 11. in Euan-

Haym. | Matth. 13.

Euangel. quòd *Nunc bonos, malosque cõmuniter, quasi permixtos pisces, fidei sagena nos continet, sed littus indicat sancta Ecclesia sagena quid trahebat.* In littore namque, idest, extremo Orbis termino constituti cùm sint, malorum fiet à bonis separatio. *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum.* In quam rem est illud D. Chrysologi sermon. 47. *Pisces congregat captura confusos, sed in vasa discretio dat electos: sic vocatio Christiana iustos & iniustos, malos bonosque congregat; sed bonos malosq. electio diuina discernit.* Hæc ille.

D. Chrys.

Secundum ex Augustini sentẽtia inferendum est: Omnes quotquot Ecclesiæ sagena concludit, siue mali, siue boni, imbecilles & fortes, in Petro tanquam in capite repræsentari. Quemadmodum Christus Dominus summa Dei sapientia, & fortitudo; quia tamen Ecclesiæ caput erat, infirmitatis, & virtutis actiones edidit: vt videre est apud Matth. 26. vbi Christus Æternum Parentem inter orandum allocutus ita ait: *Pater si possibile est transeat à me calix iste: verũtamen nõ sicut ego volo, sed sicut tu.* In quę verba scripsit aptissimè in rem præsentẽ D. Leo serm. 5. de Passione: *Prima petitio infirmitatis est, secũda virtutis: illud optauit ex nostro, hoc elegit in proprio.* Subdit deinde ser. 7. *Cùm itaque, dilectissimi Dei filius dicit, Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: nostræ vtitur voce naturæ, & causã fragilitatis, & trepidationis agit humanæ.* Vix autẽ imbecillitatis huiusmodi speciem præ se tulerat, cùm statim vnico Verbo, quod clarissimum fuit diuinæ fortitudinis argumẽtum, Iudæos prostrauit, qui ad ipsum capiendum irruebant: *Dominus dicit: ego sum. Ioann. 8. & ad vocem eius turba prosternitur impiorum. Quid iam poterit maiestas iudicatura, cuius hoc potuit humilitas iudicanda?* Sic intulit egregiè D. Leo serm. 1. de Passione. Viden quo pacto membrorum infirmitas & fortitudo repræsentatur in Christo, non aliunde, nisi quia Ecclesiæ caput erat, & veri capitis officio fungebatur? Eodem aspectu serm. 16. de Passione respiciens ad Christi in cruce conquestionem, qua apud Patrem se derelictum querebatur, hæc addit: *Inde est quòd caput nostrum Dominus Iesus Christus omnia in se corporis sui mẽbra transformãs, quod olim in Psal. 21. eructauerat, id in supplicio crucis sub redẽptorum suorum voce clamabat, Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Hæc ille.

Matth.

D. Leo.

D. Leo.

D. Leo.

Psal. 21.

Quid igitur mirum, omnes huiusmodi affectus in Petro reperiri? Quem fortem modò, rursus imbecillem; iam animosum, statim pauitantem, & dira crucis supplicia Magistro suo timentem deprehendit. Ipsum considera Ecclesiæ caput, ac in eo omnes membrorũ suo-

suorum affectus videbis expressos. Ideo enim timuit Petrus, quia plurimos ex suis membris, quandoque mutatis vicibus timor elideret, & audacia eleuaret: quemadmodum Christus, etsi aliter, vt monuit Leo citatus, de nostro imbecillis, de suo fortis apparuit. Vnde quòd mortem timet, & calicem deprecatur, naturæ nostræ, quam assumpserat, infirmitas reputanda est: quòd autem mortis cupidus ad crucem festinet, & Patris voluntati se committat intrepidus; hoc magnum est diuinæ fortitudinis argumentum. Iure igitur Leo; *Illud*, inquit, *optauit ex nostro; hoc elegit ex proprio*. Vice versa Petrus, quam prætulit timiditatē, Magistri mortem reformidans, quam ob causam Satanas & nescius appellatur; *Vade post me Satana, non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum*; hanc ille habebat ex suo. Cùm verò cæteris tacentibus in præclaram confessionem erupit, ob quam dici beatus à Christo promeruit, totum ex ipsius fortitudine, & gratia desumptum agnouit S. Leo sermon. 2. de Natali Apostolorum, vbi Christi nomine ita loquitur: *Ideo beatus es, quia Pater meus te docuit, nec opinio te terrena fefellit, sed inspiratio cælestis instruxit; & non caro, & sanguis, sed ille me tibi, cuius sum vnigenitus, indicauit.*

Matth. 16.

D. Leo.

Cesset igitur tot inter contrarios affectus admiratio. Cùm enim Petrus, teste Augustino, totius Ecclesiæ figura, caputq. existeret; non absonum erat, vt contrarijs affectibus pulsaretur, eundemque modico temporis interuallo cælestis Magister Beatum diceret, & Satanam; siquidem ipsemet Saluator ob eandem capitis rationem, iudiciorum & affectuum expertus est contrarietatem; cùm alioquin nō solum propter æternam generationem, verùm etiā ab instanti cōceptionis in vtero Virginis esset Beatus; quinimo, & Mariæ venter ob filij genituram, beatitudinis titulo decoratur. *Beatus venter qui te portauit & vbera quæ suxisti*. Sed proh dolor, cùm ignobilis fœmina vocē extollens Beatum prædicabat, Scribæ, & Pharisæi non solum Satanam, verùm etiam in Beelzebub Dæmoniorū principe Dęmonia eijcere testabātur. *In Beelzebub principe Dæmoniorū eijcit Dæmonia*. Venerabilis Beda expendens quo pacto inter tot calumniantium Pharisæorum nebulas vnius mulieris fidei, deuotionisque splendor illuxit, quam dicebamus affectuum varietatem, graphice depingit. *Magnæ*, inquit, *deuotionis, & fidei hæc mulier ostēditur; quæ Scribis, & Pharisæis Dominum tentantibus, simul & blasphemantibus; tanta eius incarnationem præ omnibus synceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, vt præsentium procerum caluniam, & futurorū confundat hæreticorū perfidiam*. Hæc ille. Quasi dicat: quo tempore Pharisæi obmurmurant,

Luc. 11.

Beda.

rant, & Christũ in Beelzebub potestate operantem mussitantes affirmant, fœmina beatum proclamat, seu ventrẽ in quo fuerat conceptus, titulo beatitatis exornat. Proh quanta iudiciorũ diuersitas! Illi sapientes & legis periti, quos atrox inuidia obcæcauerat, Dæmoniorũ principi adscribunt opera, quæ à sola Dei virtute edi posse fatendum erat. Illa mulier humilis & abiecta vocem pariter, & mentẽ eleuans, Deum tanti operis authorem deprædicat; atque vt Iudæos perperam sentientes confundat, Christi Genitricem beatam dicere non erubescit. Vtrũque ex diuina dispensatione factum interpretor. Cùm enim Christus homo esset, & Ecclesiæ caput, quid mirum si tantam in hominum iudicijs varietatẽ

Ioan. 8. subiret? etenim apud Ioan. 8. dicitur à quibusdam: *Samaritanus es*

Ioan. 10. *tu, & Dæmonium habes*: & c. 10. n. 20. *Quidam dixerunt, Dæmoniũ habet, & insanit, quid eum auditis?*

Ioan. 7. Præterea c. 7. ita exprobant, *Dæmoniũ habes, quis te quærit interficere?* Heu quàm fatua, & blasphemiæ plena sunt horum verba pariter, & iudicia! *Quasi*, inquit, Au-

D. Aug. gust. tract. 10. in Ioan. *non potius fuerit dicere, Dæmoniũ habes, quã eum occidere: & quidem dictũ est quòd Dæmonium haberet, qui Dæmones expellebat. Quid posset aliud dicere turba turbulenta? quid posset aliud olere cœnum commotum? turba turbata est: vnde? à veritate: turbã lippitudinis turbauit claritas lucis; oculi enim non habentes sanitatem, nõ possunt ferre luminis claritatem.* Hæc ille verè & disertè.

Diuine amor quid non diuinum Christi pectus cogeres? ad audiendas Iudæorum blasphemias identidem adegisti: vt tibi morem gereret, Satanas, à Dæmoneq. obsessus & insanus voluit appellari, muneris sui & officij memor, qui caput Ecclesiæ cùm esset, multos in ea præuidebat, quos profligatæ vitæ turpitudo, & prauitas diabolica, tali appellatione fecerat dignos. Pari ratione Petrus Ecclesiæ caput, & figura, pro membrorum diuersitate beatus eodem pene tẽpore, & Satanas dicitur; ijs affectus nominibus, quæ membris pro re & loco conuenirẽt, vt hac ratione Magistrum suum ac Redẽptorem nostrum, cuius esset in terris Vicarius, imitaretur.

Allatrat hoc loco æui nostri impudens hæreticorum procacitas, & Satanæ titulum, quo Christus Dominus Petrum redarguẽs affecerat, in Romanum Pontificẽ quadrare protestantur. Qui Petrum, aiunt, Satanã appellauit, quod nomen Pontifici Romano indidisset? Fatuos vos dicã, an blasphemos? Vtrũque estis perfidi Nouatores: quanto salubrius esset ita inferre: (quod fecit malleus vester Maldonatus ibi, fidissimus Euangeliorum interpres) Qui Petrum Christi Vicarium, Ecclesiæ caput, firmissimam rupem, in qua ipsius constructio firmiter innitebatur, iuxta illud: Maldon. in c. 16. Matth.

Matth. 16. illud: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam*, dixit Satanam; quibus ille nominibus Lutherum, Caluinum, & alios hæreticorũ capita, Tartariq. ostia exploderet? Decipiuntur blaterones isti; improba est, falsaq. ipsorũ calumnia: etenim, vt iam ex Augustino adnotauimus, idcirco Petrus Satanas simul, & beatus à Christo audiuit, quia omnium caput erat ille, ac figura: Propter iustos, fide stabiles, gratia stabilitos, æternæq. beatitudini destinatos, beatus: propter hæreticos, licet Baptismatis fonte ablutos, in fide tamen errantes, & Dęmonis filios; quorum, etsi impudẽter id negãt, Petrus, & Romanus Pontifex ipsius successor caput est, vbi primum per Baptismi ostium in Ecclesiam intrarunt; Satanas appellatur. Quid ergo nomẽ operibus suis congruũ repudiant? Vestra est, Nouatores, Satanæ appellatio: vestram respiciebat perfidiam, & diabolicam improbitatẽ, qui suum Vicariũ, & caput vestrũ Satanam dixit; quemadmodum ad fideles respiciens eundem Petrum beatitudinis pręconio decorauit.

Pudore suffunduntur hæretici dũ se ab Augustino conuictos inspiciunt: at qui doctoris magni dextra cadunt, nõ tantum erubescere debuissent. Non ita grauior ipsis D.Hier. erit D. Hieronymus, in hoc loco rem ita diffiniẽs: *Quomodo*, inquit, *post tantam beatitudinẽ, beatus es Simon Bar-iona & tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam: & tibi dabo claues Regni cælorũ: & quod ligaueris, vel solueris super terrã, erit ligatum vel solutum in cælo: nunc audiat, Vade retro Satana, scandalum mihi es; aut quæ sit tam repentina conuersio, vt post tanta præmia Satanas appelletur?* Statimq. rationem reddit, ob quam cælestis Magister ea vsus fuerit appellationum diuersitate. *Sed si*, inquit, *consideret qui hoc quærit, Petro illam benedictionem, & beatitudinem, ac potestatem, & ædificationem super eum Ecclesiæ in futuro promissam, non in præsenti datã intelliget. Aedificabo*, inquit, *super te Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam, & tibi dabo claues Regni cælorum; omnia de futuro: quæ si statim ei dedisset, nunquã in eo prauæ confessionis error inuenisset locum*. Hæc ille. Ex quibus planũ fit, propterea Petrum à Christo Satanam appellatum; quia nõdum ipsius in terra Vicarius & Ecclesiæ caput erat: aliter, eam iam obtinens dignitatem, nequaquam consentit D. Hieronymus quòd Satanas diceretur. Cur ergo hæreticorũ impudentia Romanum Pontificem, Christi Vicarium, Petri successorẽ, Ecclesiæ caput, Satanæ appellationibus deturpare nõ erubescit? eiq. nomen dedere alienum, qui propter dignitatem, &, si ita fas est loqui, Vicedeitatem, splendidissimis ac diuinis, Sanctissimi videlicet, &

Beatissimi Patris nominibus illustrari promeretur?

Sed quid ego contra imbelles tela vibro fortissima? faciliùs expugnantur infirma hæreticorum argumenta. Cur iterum fugiēti similis, & funābuli instar, inter Augustini figuras in Petro repræsentatas, & futuras ædificādæ Ecclesiæ promissiones à D. Hieronymo inuentas, suspēsus incedo? Figurata cedāt effugia: mysticos sensus ad Petri defensionē nō ambio. Planiorem mihi viam ostendit Magnus Origenes, in qua litteræ inhærens facilè inueniam, ex Satanæ appellatione hæreticos iniustè occasionem arripuisse, vt Petrum, ipsiusq. successores blasphemijs & calumnijs lacerarent.

CAPVT VIII.

Iuxta Origenis interpretationem difficultati respondetur, & Nouatorum calumniæ refutantur.

MAgnus Origenes Satanæ nomen, quo vtitur Christus, aliter quam sonat interpretatur. *Satana autem*, inquit ille, *dixit ei, quasi per ignorantiā habenti aliquid contrarium Deo; quod Hebræi interpretati sunt, contrarius: & si non dixisset contraria eis, quæ dicta sunt ab eo, nō ei dixisset Satana.* Origenis semitā calcauit Hieronymus in c. 16. Matth. vbi ita: *Satanas interpretatur aduersarius;* statimq. subdit Petrum Christi nomine alloquens: *Quia contraria loquens volūtati meæ, debes aduersarius appellari.* Notandū verò est Satanam, seu contrarium, non eiusdem notionis esse atque diabolū. Vnde concludit egregiè Hieronymus: *Sed mihi hic error Apostolicus, & de pietatis affectu veniens, nunquam incentiuū diaboli videbitur.* Digna tanto Doctore erga Christi Vicarium pietas, quam ego deosculor, & reuerenter amplector.

Origen. tract. 1. in Matth. Hieron.

Præceptoris sui de sustinenda morte decreto, nulla interueniēte culpa, ignorāter tamen, sese discipulus opposuerat: idcirco Satanas appellatur; quod amicus citra amoris offēsam, amico dicere potuisset; maximè cū Christus agnosceret oppositionē illam ex amoris affectu prouenire: quo aspectu Dauid 2. Reg. 19. Ioabum & Amasam allocutus: *Quid mihi*, inquit, *& vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in Satan?* Idest aduersarij; id enim significat Hebræorum idioma, vt tenet D. Chrysost. in c. 12. epist. ad Corinth. hom. 26. *Quid igitur*, ait, *sibi vult his verbis? Satan Hebræorū lingua aduersarium sonat. Et Scriptura 3. Reg. lib. aduersarios hoc nomine appellauit. Nam de Salomone verba faciens ait: Non erat satan in diebus ipsius, hoc est aduersarius, qui bellum ipsi inferret, aut molestiam exhiberet.* Addo ipsius Redemptoris calculum, eo quod statim adiecit dicens: *Scandalum es mihi;* quod interprete Barradio to. 2. lib. 10.

2. Reg. 19. D. Chrys. 3. Reg. 5. Barrad.

lib. 10. cap. 25. obstaculum significat, & impedimentum: vnde quia Petrus passioni amore ductus obstabat, scandalum esse dicitur, hoc est impedimentum: Non quia posset Christo scandalum exhibere, sed quia Christi passioni obstaculum ignoranter opponebat.

Duo itaq. in ea Petri increpatione Christus respiciebat, si D. Chrysostomo credẽdum est homil. 55. in Matth. Primùm libertatem demonstrabat, qua ad sustinendam mortẽ ducebatur. Chrysostomus: *Ipse verò, vt ostenderet sponte se ad passionẽ venire, increpauit Petrum, & Satanam appellauit.* Secundùm vt timorem mortis suæ, quo discipulorum pectora quatiebantur, prorsus excuteret: idem Chrysostomus: *Hæc enim illius oppositi cupiditas erat, ne Christus pateretur: idcirco sic vehemẽter increpauit, quia sciebat tam ipsum, quàm cæteros valde id formidare, nec facilè posse audire: quocirca & mentis eius arcana reuelat dicens: Quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum; nam ille cùm humanis, caducisq. cogitationibus rem pensaret, turpe, ac indecorum id Domino futurum æstimabat.* Hæc ille.

D. Chrys.

D. Chrys.

Longè aliter postea censuit Petrus diuinæ claritatis appulsu illustratus: etenim Magistrum secutus, ipsiusq. monitis & præceptis obtemperans, tantum profecit, vt periculorum omnium, mortisq. contemptor euaserit. Atque adeo non solùm Christi necem probauit, sed etiam propriam lætabundus, vltroneusq. oppetijt. Hinc est quòd in carcere constitutus, & postera die ad capitale supplicium extrahendus, ità suauiter quiescebat, ac si in farta rosis culcitra molliter decubaret vt videre est Actorum 12. Sed nihil mirũ, ait Chrysostom. homil. 8. in epist. ad Ephesios; *Ita videlicet erat hilaris, ac nihil prorsus immutatus.* Nec mireris, quoniam Christi amor in ipsius pectora exardescens, & cælestis sapientia, qua indidem fuerat illustratus, in causa erat, vt res alijs iam oculis intueretur, mortisq horrorem, & carceris squallorem, & tenebras non solùm temperaret, sed etiam qualibet vita, luceq. iocundiores efficeret. Parua loquor, maius est diuini amoris artificium, dum pœnas mutat in delitias, tormentaq. in oblectamenta conuertit, ipse non solùm non detestanda efficit pro dilectis mala, sed etiam expetenda, & summopere diligenda; quinimo etiam inuidenda. Inter duos militum quaterniones dulcem Petrus somnum capiebat, cùm Angelus ipsũ excitaturus aduenit: *Percussoq. latere Petri excitauit eum:* Actor. 12. vidit hoc mẽtis acumine D. Chrysostomus; dicam? & inuidit: sanctaq. plenus inuidia sic profatur: *Si quis mihi diceret, quid malles an esse Angelus Petrum stimulans ac soluens? an Petrus seruatus? Petrus vtique maluissem esse pro-*

Act. 12.

Chrysost.

Actor. 12

D. Chrys. Homil. 8. ad Ephes.

pter quem Angelus descendit. Ita ille. Laudanda quidem est hæc Chrysostomi inuidia, & ab homine Christiano summo studio imitanda.

Claudo hic Petri in hac Saluatoris reprehensione, indemnitatis ipsius, defensionisq. argumentum: Coronidis tamen vice, pulcherrimum cælestis Sponsi, venustatem Sponsæ extollentis encomium adijcio: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*; Admirandum certè præconium. Nihil reliqui fecerat Spōsus, quod adderet ad laudem: non plus vltra ad encomium adijci potuisse videtur. Verùm ausculta quid statim Sponsus inclamet: *Veni de Libano Sponsa mea, veni de Libano, veni*. Cantic. 4. Ter ad perfectionis culmen fastigiumq. vocatur: nō ne satis erat semel illam vocasse quæ trahi postulabat? *Trahe me post te, & curremus*. Cur igitur quæ trahi rogat, & currendo sequi trahētem pollicetur, tér vocatur? Optimè respondet ad eum locum D. Gregorius Nyssenus: *Nunquam ascendenti deest cohortatio, qua semper ad maiora protrahatur*. Quasi dicat, nolo vt ascensu fatigata paululum sistat, & immoretur: idcirco moneo, ac identidem tertioque exhortor, & dico, Veni de Libano. Nec superuacanea est trina vocatio: Audi ipsum Nyssenum in eo loco more suo disertè loquentem. *Ne propter hoc testimonium stulto fastu elata, in progressu ad altiora impediatur, rursum voce exhortatoria, eam ad desiderium superiorum excitat; quasi diceret, cùm ad hanc sublimitatem perueneris, ne subsistas in ascendendo, quasi iam perfectionē assecuta sis*. Hæc Sponsi nomine fatur Nyssenus. Quasi dicat, verebatur ne propterea quòd omnimodæ pulchritudinis elogio Spōsam decorauerat, illa magnifico elata præconio insolescens, & totam se pulchram circumspiciens, totum quod perfectionis erat acquisitum reputaret, atque adeo sisteret; neque ad anteriora, quod faciebat Paulus, se extendere niteretur: idcirco bis, & tertiò ad ascēsum prouocat & exhortatur. Eodem vsus artificio cælestis Magister, vt Petrum doceret humilitatem, fastumq. & arrogantiam deprimeret, quæ forte ob Beati titulum, dignitatisq. officium potuisset obrepere, Satanā appellat: *Vade post me Satana*, quem paulo ante, post magnifica beatitudinis præconia, post laudatam animi soliditatem, & constātiam, Petri nomine adumbratam, Ecclesiæ Caput instituerat; vt si forte collata dignitas, præstitumq. beatitudinis encomium extolleret, commemorata Satanæ appellatione humilitas, elationem penitus deprimeret.

Cantic. 4. — Cantic. 4. — Gregor. Nyssen. — Nyssen. — Matth. 16.

A R-

ARCHIELOGIVM TERTIVM.

De ignorantia D. Petri in Monte Thabor ostensa.

Ertium aggredior Principis Apostolorũ princeps elogiũ,quod primò in publicum extrahere meditabar: illius enim materies cæteris archielogijs, imò vniuerso operi occasionem præbuit, & fomitem ministrauit. Quippe cùm apud Principem ex ijs, quos Hispania dicit Magnos, de Christi transfiguratione verba facerem; cõtigit vt ad illa verba, in quæ Petrus, beatitatis illius dulcedine captus eruperat, dicens: *Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnũ, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Matth. 17. ipsum ab ignorantia, quam ibi ostendit, excusauerim, sicuti & Marcus testatur, & Lucas; hic dum ait, *Nesciens quid diceret* cap. 9. ille pene consonus: *Non enim sciebat quid diceret.* Nec sine patronis, & magnis ducibus talem excusationem prætexui. Magnus mihi præiuit Ambrosius, & in aureo Chrysostomi flumine orationis nostræ spongiam intinxi, vt ignorantiæ labem abstergerem: quoniam hi Patres Apostolorum Principem ab omni culpa, peccatiq. specie constanter defendunt.

Math. 17.

Luca. 9.

Marc. 9.

Nihilominus non defuere, qui cẽsoriam erexere virgam, Christi Vicarium percussuri; tam in ipsum iniurij, quam in concionatorem, (qualẽ per id temporis agebam) rigidi censores. Forte (bona fides adfuerit) Petrum, dũ in monte illo ignorantiam ostendit, peccati reũ euasisse crediderunt: & ideo illam mihi adscripserunt, eo solo nomine, quòd Apostolorum Principem Chrysostomi, Ambrosijq. authoritate, ab omni culpa vendicauerim; quin etiam eorumdem suffultus patrocinio, amoris affectum, quẽ erga Magistrum suum, & Saluatorem nostrum, hic & sæpe alibi Petrus ostendit (vt postea dicam) encomiastes pariter & deuotus commendauerim. Præterijt hos censores, se Cupidinis instar oculos habuisse fascia contectos: vnde non recta collimarunt censuræ sagittas: quoniam dum ignorantiam damnant, produnt, ac in Caluinistarum turpitudinem prolabuntur, qui ex hac, & alijs leuis momenti causis ansam arripuerũt vt Petro detraherent: quos ideo Maldonatus, litteralis Euangelij sensus indagator acerrimus, explodit, Ambrosio libentius au-

Maldon. in c. 17. Matth. sciltato; cuius sententiam referés hæc adijcit: *Iuuat intueri quanto verius, quantoq. meliori spiritu D. Ambrosius, quàm Caluinus Petri factum interpretetur*. O qualē isti habent antesignanum, quàm pudenda Caluini sequela! qua nō contenti, Magdeburgenses sequi non verecundantur; qui impio ausu, prauo affectu, rostroq. vulturino, Petri verba rimantur: Matth. 17. *Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula*; & in illis peccantem accusant: *Peccabat*, inquiūt, *Petrus, quòd extra verbum Dei memoriam istius rei, cultumq. cogitaret instituere; imò & voce Patris cælestis ista superstitio Petri castigatur*. Verùm vt futilis est, & temeritate plena istorum criminatio, sic leui brachio erit eluenda. *Non enim*, vt cum D. Hieronymo de perpetua virginitate contra Heluidium loquamur, D. Hier. cont. Heluid. *Rhetorici campum desideramus eloquij: non dialecticorum tendiculas, nec Aristotelis spineta conquirimus; ipsa Scripturarum verba ponenda sunt, vt ipsis, quibus aduersum nos vsus est testimonijs, reuincatur: vt intelligat se & legere potuisse, quæ scripta sunt, & non potuisse quæ pietate roborata sunt cognoscere*. Certè in Christi Vicarium (ne dicam impios) parum pij extiterunt. Dum enim audiunt Euangelistas, Petrum ignorasse quid diceret affirmātes, aduertere ipsi debuissent Petro ad uertentiam defuisse: quæ cùm desit, nemo criminis reus iustè prudenterq. damnatur.

Non noui, fateor, hos censores: nec si nouissem, nomina proferrem: quia animus mihi est obiecta diluere, à personisq. abstinere, vt iam ex D. Hieronymo ad Pamach. & Ocea. de erroribus Origenis perdidici: D. Hier. Epist. 65. *Omittam*, ait, *personas; rebus tantum & criminibus respondebo: neque enim causæ prodest maledicentibus remaledicere, & aduersarios talione mordere*. Duo tamen (sicut accepi) extiterunt: non tamen Augustinos credo, aut Hieronymos; quorum vmbras si referrent, non ita turpiter in censendo Christi Vicario laberentur. Attamen (non diuinatio ista est, sed veritas sponte se prodens) alter de doctrina sibi plurimum blanditur, sed oscitanter libris incumbit, dormitando potius quàm legendo. *Si enim litteras didicisset*, (quod in primo Apologiæ libro contra Rufinum producit S. Hieronymus) D. Hier. in Apol. cont. Ruf. *oleret testa ingenioli sui, quo semel fuisset imbuta*. Alter (ita audiui) Sacrarum litterarum, Theologiæq. lyceæ nec de limine salutauit: vterque iusto pudore vultum, ne agnosceretur, obnubit. Verùm ita incognitis illud Hieronymi in eadem Apologia respondere possem: Hieron. ibidem. *Nouum malitiæ genus, accusare quod prodi timeas, scribere quod occultes: Si sunt vera quæ scripsit, cur publicum timuit? si falsa, cur scripsit?* Et quis ita formidolosus,

vt

vt falsa scribentem pertimescat? Non ego certè, qui non Æneæ, sed Hieronymi clypeum habeo telis obijciendũ. Et *Reprehensores non audio, sequor Magistros*. Præsertim quia imbelles illi; proiecto lapide, teloq. vibrato, manum abscondentes faciem verterunt: nec directis, sed obliquis ausi sunt petitionibus aggredi: proindeque Hieronymum ipsis dicentem oppono: *Noli ex obliquo, & vnde non putaris, vulnus inferre: directo percute gladio: turpe tibi est hostem dolis ferire, non viribus*. Non absimiles, quibus cum nostra lis est, post parietem & murum tecti munitiq. periculum formidantes steterunt, contra innocentiam non acuta vibrantes tela, sed aculeata verba: nec tincta Lycambęo felle spicula, sed probra innumera Tartareo igne cadentia proijcientes: &, quod ignauorum est, linguis pugnantes, pessimum inuidentiæ virus euomuerunt. O ignaui! lingua res agitur? Hieronymum audite loco citato. *Delicata doctrina est pugnanti ictus dictare de muro, & cùm ipse vnguentis delibutus sis, cruentum militem accusare formidinis*. Cur timeat, cui nullum in prælio imminet cadendi periculum, sed corporis sui tutissima custodia certissimam reddidit victoriæ fortunam? Non timet hostis gladium, qui in turri editissima constitutus aërem lingua identidẽ verberat, vt ignaui consuescunt. Quàm alium D.Hieronymum contra Iouinianũ præliantem campus inspexit. Vnde Pamachio suo in Apologia dicebat: *Nolo tale certamen adeas, in quo tantùm te protegas, & torpente dextra, sinistra clypeum circumferas: aut feriendum tibi est, aut cadendum: Non possum te existimare victorem, nisi aduersarium videro trucidatum*.

Hieron. ad Pam. in Apolog. pro libris aduersus Iouinian.

Hieron. ibidem.

Hieron. ibidem.

D.Hier. ibidem.

Verùm neque hac ratione tela nostra in hæc corpora, vel potius in has corporum vmbras dirigemus: scopus noster erit veritatis defensio, hæreticorum conuictio, in quorum doctrinam illi parum prouidè impegerunt. Quin etiam hæreticis parcendum erit, nec iniuria personis irroganda, sed culpa prodenda est, Vatis monitum secuti;

Hunc seruare modum nostri nouere libelli,
Parcere personis, dicere de vitijs.

Quod à Moysi factum sacra refert historia Exod. 32. dum cæcis vituli cultoribus ipsum in cineres redactum, & aqua dilutum prębuit potandum, vt hac ratione effrænem populi temeritatem, efferatamque temerariæ præsumptionis audaciam castigaret: *Arripiensq. vitulum, quem fecerant, combussit, & contriuit vsque ad puluerẽ, quem sparsit in aquam; & dedit ex eo potum filijs Israel*. Itaque peccatoribus pepercit, omnemq. in peccatum, seu peccati obiectum iracundiam exprompsit, & vindictam exercuit: quia culpã solummo-

Exod. 32.

modo volebat extinguere, & delinquentibus nō nocere studebat. Oleaster. Vidit hoc Oleaster ad hunc locū: *Potius*, inquit, *in peccatum, quàm in peccatores sæuit*.

Igitur in euertenda hæreticorum prauitate, conuincēdaq. ignorantia insistendum nobis erit: nec multum in hoc operæ & laboris impendendum. Priùs tamen theologica, vt dicunt, principia, & positiua communiter recepta & indubitata, nec non sanctorum Patrum doctrina stabilita iaciemus; vt hac ratione hæreticorū impietas detegatur, & quæ inde in Apostolorum Principem redundēt encomia dignoscantur: miro namque modo disseminatæ prauorum calumniæ fœneraria quadam vicissitudine in tot prerogatiuas successerunt.

Quæ nec pernumerare curiosi Possint, nec mala fascinare lingua.

Vt verò tota præsentis Archielogij series sub vno aspectu legentibus proponatur, sanctorum Patrum sententias circa Petri ignorantiam producemus; ijsq. ad examen reuocatis, in quo ignorantia constiterit, vndeuè processerit, demonstrabitur: & subinde bonorū cælestium magnitudinem, quæ Petrum ignorantem reddiderunt, & ab ignorātia excusarunt: itemque formidandum extremi iudicij rigorem, cui in transfiguratione Christus prælusit, acerbissimamq. eiusdem Saluatoris passionem expendemus. Postremò de Petri Monarchia & Principatu, quid iuxta fidem contra Nouatores sentiendum sit, statuemus. Quo fiet vt Petrus apud Thabor non solùm ab ignorātia culpaq immunis, sed innocentissimus, sapientissimusq. appareat: vnde ipsius ignorantia, dignitas, Principatus, Monarchia, de Nouatorum calumnijs victrix palmam feret, & gloriosiùs triumphabit.

CAPVT I.

Principia scholastica, moralia, & positiua iaciuntur, quibus Petri ignorantia peccato immunis demonstratur.

Parum equidem mente assequitur, & cæca nimium præsumptione extollitur, qui theologicis destitutus principijs Scholasticorū authoritate firmatis, deficenteq. sanctorum Patrum doctrina, qua veluti filo cæca regat vestigia, sanctarum Scripturarum labyrinthum ingredi tentet, ac pro arbitrio interpretationem texere adoriatur, contra Synodi Tridentinæ decretum sess. 4. de vsu sacrorum librorum: quodq. amplius explodendum est, soli inhærens cortici, & verborum ambiguitate deceptus, normas sibi fingit, canonesq. statuit, quibus ridenda ingenij tenuitate sacros textus audet exponere (dolendum planè) cùm materiæ grauitas, qualem in hoc tra-

tractamus Archielogio, aliud postulet; insuperq. sanctorum Patrum & vtriusque doctrinæ (scholasticæ videlicet & positiuę) Magistrorum sententiæ refragetur: adde rationes, & principia ad mores spectãtia, ex quibus euidenter colligitur D. Petrum in monte Thabor peccati reum nullatenus extitisse: & tamen (ò fatua nimis iudicia) non defuere, qui sola subnixi ignorantia (quam D. Augustinus falsitatis & dubietatis matrem prudenter appellauit, *Pessimæ matris*, dicens, *ignorantiæ pessimæ itidem duæ filiæ sunt, scilicet falsitas, & dubietas: illa miserior, ista miserabilior: illa perniciosior, ista molestior)* Petrum culpæ insinuularunt: forte quia Marcus & Lucas visi sunt ipsius ignorantiam damnasse cùm dixerint: *Non enim sciebat quid diceret*. Quod veriùs de his censoribus dici potuisset, & facillimè comprobari: Primò deductis ex scholastica, moraliq. doctrina rationibus adeo validis, vt nisi cæcitate opprimantur, conuictos se sentiant. Secundò positiua efformabimus argumenta, sanctorum Patrũ authoritate roborata; quos etsi non admittunt, constabit tamen quàm sit fundamento destituta doctrinæ huius falsitas, & quàm facili negotio concuti, & penitus euelli possit. In his enim adimpletum conspicio, quod ponderauit egregiè S. Chrysologus serm. 21. ad illa verba Marci ex capit. 4. *Et facta est procella magna*

D. Aug.

Marc. 9. Luc. 9.

D. Chrys. serm. 21. Marc. 4.

venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. Sed quinam sunt fluctus isti, quos in nauim procella mittebat, nisi hęretici, qui cæco impetu in Ecclesiam hinc inde irruentes, absque vllo fundamento, & sanctorum Patrum ductu, subuertere nituntur? cùm tamen apud ipsos nihil firmũ sit & stabile, sed disputationum & controuersiarum fluctibus iactati naufragium patiantur, quia ad Ecclesiæ Arcton minimè respiciunt, sed proprio Marte, sydereq. infausto, procelloso æquori se cõmittunt, Acherõtis fluctibus tandem perituri. Sed iam Chrysologus: *Meritò spumosis fluctibus Euãgelista refert fuisse nauim repletam; cùm tot pene hæreses Ecclesia patiatur, quot diuinæ legis legimus esse quæstiones*. Nos verò, qui fidem catholicam profitemur, & Petri naui prouehimur, vt salutis portum teneamus, sanctos Ecclesiæ Doctores tanquam sydera remetimur; è quorum doctrina, & veritate magna suscepit fidei & virtutum incremẽta, sicuti D. Augustinus lib. contra Iulianum capit. vltimo testatur. *Talibus*, ait, *post Apostolos sancta Ecclesia plãtatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit*. Hinc aptissimè Cassiodorus in præfat. ad lib de Diuinis lectionibus sanctos Patres scalæ Iacob similes appellat: ijs enim tanquam gradibus ad veritatis contemplationem ascenditur. *Dile-*

D. Chrys.

D. Aug.

Cassiod.

cti∫si-

ctissimi, inquit, *fratres indubitanter ascendamus ad diuinam Scripturam per expositiones probabiles Patrum, velut per quandam scalam visionis Iacob; vt eorum sensibus protecti ad contemplationem Domini efficaciter peruenire mereamur*. Quin etiam eodem lib.c.15. Patrum doctrinam monumentis scriptam, facem vocat splendidissimam, ad cuius splendorem veritas reperitur. *Epistolæ quoque Patrum, sermones & libri diuersorum: nec non & homiliæ, vel cum hæreticis altercationes fidelium, quoniam diuersa loca Scripturæ diuinæ suauiter, ac diligenter aperiunt, magno studio relegantur; quatenus in Ecclesia Dei, quasi quibusdam lampadibus cõpetenter accensis, totum nitidum, totum splendidum Domino præstãte colluceat*. Non abludit Rupertus lib.3. in Ioann. vbi sacros Doctores, stellas polares dicit, minimèq. errãtes; quibus inspectis cursum, ad fidei veritatem assequendam, dirigimus. *Doctores*, ait, *sacri mente, ac vigilantibus oculis tenendi sunt: qui tanquam Arcturi nunquam occidentis lucida sydera, stabili fide semper fixi steterunt, & lucem fidei fundentes erroris occasum nescierunt*. E contra verò hæreticos dixeris errantes stellas, vel potiùs ignes fatuos è terrenis exalationibus in aëre succẽsos; quorum lux maligna est & subobscura, nec illuminãdi vim habet, sed vrendi. Iterum Rupertus: *Hæreticorum verò lux erratica longe fugienda est; sunt enim, vt Apostolus Iudas ait, sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est*. Sacros igitur sequamur Doctores; Sydera obseruemus fulgentissima, faces splẽdidissimas præferamus; ne fine ductore destituti errorum fluctibus obruamur. Sed Theologica priùs fundamenta substernamus.

Lib. de diuin. lect. cap. 15.

Rupert 3. in Ioan.

§. PRIMVM.

Ex scholasticis, moralibusq. principijs primum substernitur fundamentum, quo D. Petri à peccato immunitas sustentatur.

FIrmum plane est & inconcussum pro re morali præiactũ à Theologis fundamentũ, & principium communi assensu receptissimum, Inuincibilem ignorantiam, quam dicunt antecedẽtem, à peccato prorsus excusare, omnemq. ab humanis actionibus malitiam eradere, vt docuit sanctus Augustinus lib.1. Retract.c.18. & lib. 3. de lib. arbitr. c. 18. D. Thom. 1.2. q.64. art. 3. & communiter Doctores, omnium latissimè Couarin cap. *Alma mater*, 1. par. §.10. num.12. & 13. vbi plurimos adducit. Thomas Sanchez in præcepta Decalogi lib.1. cap.16. conclus. 1. Didacus Granado 1.2. controu.6. de peccat. tract. 5. disput. 3. sect. 3. & plures alij. Assertionis huius ratio plana est, & nullam patitur tergi-

tergiuerſationẽ: Quidquid enim eſt ex ſe prorſus inuoluntarium, nulla ratione malitia affectum reputari debet: Atqui actio, quam inuincibilis ignorantia præcedit, nullo modo eſt voluntaria: quippe quæ citra poteſtatem operantis poſita eſt, & vltra omnes libertatis terminos conſtituta: Igitur nequaquam malitiæ capax iudicari poteſt. Aliter probat eandem aſſertionem Thom. Sanch. loco ſupracitato. Synderesis rationis, ſeu conſcientiæ iudicium, proxima & immediata regula eſt, ad quam veluti adamuſsim, humanarum actionum malitia menſuratur: vnde quoties iuxta præfatam regulam res inuincibiliter, & prudenter creditur non illicita; impoſsibile eſt vt ex ea in actionem humanam aliqualis malitia refundatur.

Ad maiorem tamen perſpicuitatem, atque vt huius principij veritas omnibus diſpaleſcat; baſim aliam ſubſternere oportet, in qua totius defenſionis noſtræ operoſa moles ſuſtentatur. Stabiliendum igitur eſt cum Theologorum cõmuni ſchola, quid ſit inuincibilis ignorantia, & in quo ipſius ratio conſtituatur. Et quidem, poſthabitis pluribus ignorãtiæ diuiſionibus, quas adducit Cordub. lib. 2. quæſt. 1. Valent. 1. 2. diſp. 2. q. 1. puncto 6. Vaſq. diſp. 117. c. 1. Azot. tom. 1. lib. 1. inſtit. Moral. cap. 12. quæſt. 1. ad præſens inſtitutum ſat eſt vt celebrem & trimembrem ignorantiæ diuiſionem proponamus; videlicet in antecedentem, concomitantem, & conſequẽtem; eaque propoſita & explicata, noſtram firmabimus aſſertionem, & comparandam de aduerſarijs victoriã auſpicabimur. Igitur ignorantia inuincibilis & antecedẽs, vt cum D. Thom. 1. 2. quæſt. 6. art. 8. tradũt cõmuniter Doctores, Granad. ibidem controuerſ. 6. de peccatis tract. 5. diſp. 2. nihil aliud eſt quàm ſcientiæ priuatio, ſeu inuoluntaria rei alicuius cognitio, abſque ſubiecti culpa in quo reperitur; ita quòd ſi is qui tali cognitione orbatur, quod ignorat apprime calleret, nequaquam faceret quod cum ignorantia operatur. Exemplo ſit: Arcum quiſpiã tendit miſſurus ſagittam, qua (præmiſſa debita diligentia) feram prudenter ſe reputat confixurũ; ſagittam minimè diſploſurus, ſi hominem cogitaret. Huiuſmodi ignorantia, teſte Sanchez in præcepta Decalog. cap. 16. num. 4. inuincibilis, dicitur; quia non poteſt, aut non debet excludi: itemque probabilis, iuſta, innocens & inculpabilis appellatur, quia nulla interueniente culpa incurritur.

Ignorantia concomitans ea dicitur, quam quis habet, cùm ſine culpa quod agit ignorat, illud idẽ, etſi optimè nouiſſet, peracturus: nimirum ſi Petrus v.g. hoſtem ſuũ interficeret, inuincibiliter feram aliquam certò credens, nihilominus adhuc occideret, inimicum agno-

agnoscendo. Dicitur verò concomitans, quoniam etsi operanti nō adfuisset, in eādem prodiret actionem: iuxta quod, vt nonnulli opinantur, illud Aristotelis 3. Ethic. cap. 1. intelligendum est, vbi, Cum ignorantia, vel ignoranter operari, diuersa admodū affirmat: Tunc enim cū ignorātia quispiā dicitur operari, cùm illa causa est actionis; vt in ignorantia inuincibili antecedenti vsu venit; quam dixeris causam actionis extitisse. At verò ignoranter operari tunc dicitur, quando ignorantia non est causa actionis; quia etsi illa non adesset, adhuc tamen actio sequeretur.

Quod Aristotelis placitū D. Thomas Apostoli authoritate explicat & cōfirmat ex epist. 1. ad Timoth. capit. 1. *Sed misericordiam Dei consecutus sum; quia ignorans feci.* Quę verba Doct. Angelicus lect. 3. sic expendit: *Minus dicit, plus significat: quia aliud est ignoranter agere; aliud per ignorātiam: quia ignoranter facit aliquid, qui nescit quod facit, tamen si sciret etiam faceret illud; sicut credens se interficere feram, occidit inimicum suum; quem tamen occidisset etiam libentius, si nouisset eum. Sed per ignorantiam facit qui facit aliquid, quod non faceret si nosset: sicut occidens patrem, qui si sciret nō occideret eum, quem tamē occidit, quia eum credit inimicum. Sed Paulus fecit per ignorantiam, quia si sciuisset quòd esset Christus filius Dei, hoc non fecisset.* Hactenus ille.

1. ad Timoth. cap. 1.

D. Thom.

Huiusmodi verò ignorātia concomitans, si propriè loquendum est, vt Vasquez & Azor. supracitati asseuerant, nec vincibilis, nec item inuincibilis dici potest: sub diuersis tamen considerationibus vtroque modo poterit efferri, vt egregiè aduertit Suar. & probat to. 5. in 3. p. disp. 4. sect. 8. n. 6. Quoniam si is qui occidit, debitam adhibuit diligentiam, conueniēsque præmisit examen, & adhuc feram credidit nō hominem; tunc eam ignorātiam inuincibilem, & antecedētem iustè dicere fas erit. At verò cùm deficiente examine & diligentia secutum homicidium culpabile fuit, indirectèque voluntarium; iam illa ignorantia consequens & vincibilis dicenda est.

Vasquez. Azor.

Suarez.

Ignorantia consequens dicitur, quæ voluntatem consequitur, & libera quodammodo reputatur: siquidem ab habente vinci poterat & expelli; non tamen voluit: vnde culpabilem dicunt & vincibilē; quæ in affectatam, & non affectatam subdiuiditur. Affectata illa est, cùm quis de industria non vult edoceri; ne exclusa ignorantia ab actione & culpa se subtrahere teneatur. Nō affectata dicitur, quādo aliquis culpabiliter ignorat: nō tamen eligit ignorare. Hanc cum Suarez vbi supra, crassam semper dixeris & supinam: quæ enim affectata non est, ita dici debet: subscribunt Vasquez & Azor. locis citatis, cōmuniterque Doctores, qui ignorantiam vincibilem in affecta-

Suarez.

Vasquez. Azor.

tam

tam solummodo, & supinam, vel crassam partiuntur.

His præiactis fundamentis, verissima vniuersalisq. doctrina stabilitur, videlicet, deficiente cognitione malitiæ, quæ in obiecto reperitur, peccatum interuenire non posse; consequenterque statuendum est, tunc ignorantiam inuincibilem & inculpabilem reputari, cùm nullo modo præcessit actualis cognitio malitiæ, quæ obiecto inerat. Ita docuit S.Thom. quæst. 15. de Veritate art. 4. ad 10. Bonauent 2. d. 29. p. 1. dist. art. 2. quæst. 2. S. Antonin. 2. p. tit. 2. §. 9. Granad. 1. 2. controu. 6. de Peccatis tract. 5. disp. 3. sect. 1. & alij antiquiores, quos refert & sequitur Vasquez 1. 2. disp. 107. c. 3. Probatur: Nemo peccatum admittere censẽdus erit, nisi libere obiectum, quod moraliter malum est, amplectatur. At verò qui nullam habet cognitionem expressam malitiæ obiecti moraliter mali, illud appetere non potest liberè: *Nihil enim, volitum, quin præcognitum.* Et confirmatur: quoniã illud tantùm ad culpã imputari debet operanti, quod præcauere debuit, non tamen cauit: sed qui expressam cognitionem malitię obiecti moraliter mali non habet, talem ignorantiam voluntariè euitare non potest: igitur quidquid ea durante operabitur, criminosum & culpabile reputãdum non erit.

D.Thom. D.Bona. S.Anton. Granad. Vasquez.

Secundò sic argumentatur Didacus Granado: Sufficienter suo muneri satisfacit confessarius, cui si pęnitens confiteatur, ieiunium in quadam vigilia prętermisisse, ab eo interroget an meminerit ea die ad ieiunandum obligari, vel omnino fuerit ieiunij oblitus. Quod si respondeat sibi minimè occurrisse ea die ad ieiunium constringi, prudẽter iudicabit prætermisso ieiunio peccatum non admisisse. Igitur planum est, oportere vt actualis & expressa malitiæ cognitio præcedat, ad hoc vt agẽs peccatum admittere censeatur.

Granad.

His hunc in modũ statutis plana, & facilis via consternitur ad asserendam D. Petri in Thabor innocentiam, & qua ratione, quam ibi ostendit ignorantiam, inuincibilis antecedensque extiterit: ac proinde nulli culpæ peccato ve obnoxia; sicut, ni fallor, ex sacro textu euidenter probatur. Etenim S. Lucas cap. 9. Petrum & reliquos dormientes depinxit, quando Saluator noster fuit transfiguratus: *Petrus verò, et qui cũ eo erãt, grauati erant sõno.* Ex quo inferũt expositores, Christi transfiguratione noctu contigisse, vel saltem sub lucis ortum: quò respexisse videtur S. Lucas, dicens: *Fere dies octo.* Et quidẽ existimat Caietanus Apostolos non solum somni grauedine oppressos, sed verè tum temporis obdormire: Quod ne de Petro dubitari posset, speciatim suo nomine illum Euangelista cõmemorauit: *Petrus verò, & qui cum eo erant.* In quo ad defendẽdam

Luca 9. Caietan.

Petri

Petri sententiam fundamentum substruxit; quasi hac ratione significare vellet, Apostolo tempus defuisse, vt de illa cogitaret, nedum deliberare posset: siquidem nec transfigurationis principium, nec Moysis, Eliæque aduentum, dormitabundus inspexit, vt Caietani fert opinio: quam etiam ob causã idem Caietanus existimat, propterea ab Euãgelista dictum: *Euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros qui stabãt cum illo*; quia cùm somno excusso euigilauerant, iam Dominus Iesus transfiguratus erat, Moysique & Eliæ loquebatur: & probat apertè eiusdem Euangelistæ contextus: sic enim habet: *Erant autem Moyses & Elias visi in maiestate, & dicebãt excessum eius, quem completurus esset in Hierusalem*. Quę cùm dixisset, illico subiunxit: *Petrus verò, & qui cum eo erant, grauati erant somno*. Quasi diceret, cùm hæc acciderunt, Petrus graui sopore premebatur: euigilans tamen montem illum in cælum reperit trasmutatum: *Et euigilantes viderunt maiestatem eius*. Etenim nocte intempesta, vt Maldonatus, & Stella existimant, verus iustitiæ sol Dominus Iesus, splendidissimos suæ lucis radios emisit, qua omnia splendore perfudit, seque ipsum veram esse lucem demonstrauit: & fugatis tenebris Thabor factus est gloriæ theatrum; ita vt ipsum cælum mõti potuerit inuidere. Tunc euigilans Petrus, &, Theophilo teste ac Carthusiano, beatitudinis illius magnitudine suspensus, vbi futuræ felicitatis arrhabonẽ intuebatur, ac præ gloriæ amplitudine sic abstractus, vt sui minimè compos, ad quæ proferebat non attenderit; & certe temporis breuitas id nõ permisit. Vnde in illa verba pene raptus erupit: *Domine bonum est nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum & Eliæ vnum*. Hæc illo proferente subitò nubes descendit, ipsumque operuit, & alios, qui aderant. *Adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida obumbrauit eos*. Ex qua Patris vox illa intonuit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*: Ad vocis diuinæ maiestatem tres repente corruerunt: *Ceciderunt in faciem suam & timuerunt valde*. Et quidem in ea temporis breuitate videri potuit Petrũ non ita perfectè de proferenda sententia cogitasse ex improuiso euigilantem; quod fortè non præterijt Euangelistas: idcirco excusationem prętexẽtes post eius verba addiderunt, *Nesciens quid diceret*. Nec dubitare licet, hæc à sacris historicis addita, vt Petrum excusarent à culpa, non autem vt reum ostenderent: quoniam ex præiactis fundamentis ignorantia illa inuincibilis antecedens omni culpa vacabat. Hæc huius loci germanior habetur expositio, & litterali contextui magis consona, licèt Petro minus honorifica, vt communi-

Margin notes: Caietan. — Lucæ 9. — Lucæ 9. — Maldon. Stella in cap. 17 Matth. — Theoph. Carthus. — Matth. 17. — Matth. 17. — Lucæ 9.

muniter expositores aduertunt.

Maximè verò notandum est, hanc, quam Petri dicimus ignorãtiam, non ita ab Euangelistis appellari, sed nescientiam, vt sonant illa verba: *Nesciens quid diceret.* (Luc. 9.) Nec dubium est, vt asserit D. Thomas 1.2.quæst.67.art.2. (D.Thom.) magnum inter ignorantiam & nescientiam discrimẽ interuenire, quemadmodum inter cæcum, & illum qui suapte natura non videt. Etenim nescientia quandam significat negationem notitiæ, cuius subiectum est incapax: At verò ignorantia priuationem denotat scientiæ in subiecto, quod illius capax habetur: quia verò tantum abfuit vt illa Petri sententia culpæ fuerit obnoxia, Euangelistæ, non ignorantiam, sed nescientiam dicere voluerunt. Lucas ait: *Nesciens quid diceret*; (Luc 9.) Marcus verò: *Nesciebat enim quid diceret*; (Marc. 9.) his loquendi formulis innuentes Petrum in illis temporis angustijs sic præuentum fuisse & constrictum, vt moraliter loquendo, nec examinare, discernereque potuerit quid loqueretur. Siquidem vix euigilarat, cùm subitò Christum transfiguratum inspiciens ipsum ita fuit alloquutus: *Domine bonum est nos hic esse.* (Matth. 17.) Vnde est illud Claudij asserentis, (Claud.) Petri ignorantiam non fuisse crassam & culpabilem. *Quod*, inquit, *non est de crassa illa (quam vocãt) interpretandum*: Quin potius dicenda fuit illa ignorantia inuincibilis, antecedẽs, & culpæ minimè obnoxia: nulla enim inhonestas in actionis illius obiecto Petro apparuit, nec quid proferret aduertit; quod non ità in Apostoli honorem cedere videtur: & quidem ipsum latuit obiecti illius malitia; nec antecedenter attendit, an actio illa prauitatem aliquam includeret. Iam verò contra fidem locutum, nec somniãdum quidem est. Siquidem, vt aduertit Maldonat. in c. Matth. 17. (Maldon.) *Nec propterea Euangelistæ dixerunt, illum, quod diceret nesciuisse, quòd quidquam contra fidem locutus sit.* Minus verò præceptis moralibus, & Christi intentioni aduertenter repugnare credendus est, aut de errore aliqualiter dubitasse; in quo germana inuincibilis antecedentisque ignorantiæ ratio consistit. Vnde Carthusianus illa verba Luc. ex cap. 9. (Carthus.) *Nesciens quid diceret*, ita versat, ad Petrique excusationem inflectit: *Hoc est*, ait, *præ affectionis, admirationis, delectationis, deuotionisque magnitudine, sensum proprium verborum non multùm, aut non satis aduertens, nec consideranda considerans.* (Luc. 9.) In idem placitum conspirauit Lyranus in caput. 17. Matth. (Lyran.) *Sicut enim*, ait, *ex magnitudine passionis, aut timoris, vel amoris, aliquis prorumpit in aliqua verba sine præmeditatione; ita similiter ex magnitudine deuotionis, delectationis, ex parte, dixit Petrus illa verba.* Itaque ingens Petri affectus ab ingenti deuotione profectus, & minimè damnandus

dus in causa fuit vt illa verba inculpabiliter proferret. Siquidem ob temporis breuitatem, & repẽtinam clarissimæ visionis admirationem caruit aduertentia;ideoq. ignoscenda prorsus(vt ita loquar) inscientia, quæ sensum abstulit,& præripuit. *Nesciens quid diceret*, vt quę loquebatur,nō aduerteret: quinimo hūc affectum in suo fonte si quis inspexerit, omni laude, vt postea videbimus, dignum iudicabit. Nec nisi qui lucernam Caluini perolebit,Petrum ita fantem damnabit; sicut plurimos ex Caluinistis fecisse memorat eo in loco Maldonatus. *Marcus, & Lucas annotarunt Petrum nesciuisse quid diceret. Vnde Caluinistæ more suo occasionem accipiunt Petrum impudenter accusandi.* Cæterùm vt stabilita veritas firmior euadat, nonnulla in contrarium proponemus argumenta, & dissoluemus.

Luc.9.

Maldon. in c. 17. Matth.

§. SECVNDVM.

Aliqua in contrarium, tam ex sacra Scriptura, quàm ex Theologiæ principijs desumpta, proponuntur argumenta.

TAm ex Theologiæ principijs,quàm ex varijs sacrarũ litterarũ authoritatibus, nonnulla eruuntur argumẽta, quibus ignorantiam inuincibilem antecedentem à peccato non excusare probari videtur: atque adeo etsi Petrus inuincibilem habuerit ignorantiam & antecedentem, non proinde à culpa vindicabitur. Primum conficitur ex Genes. histor. capit.12. numer.17. vbi scribitur Deum in Pharaonem animaduertisse, quia Saram Abrahæ vxorem acceperat. *Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis,& domum eius propter Saray vxorem Abram*. Et tamen Rex Saram Abrahæ vxorem esse inuincibiliter ignorabat. Deinde c.20. eiusdẽ libri scribitur Deum seuerè nimis redarguisse Abimelech, & mortem ei fuisse minitatum, eo quod ipse Rex eandem Saram Abrahæ vxorem raptam detulerit in palatium: nō nouerat autem fęminam esse coniugatam,vt ibi notat sacer textus. *Venit autẽ Deus ad Abimelech per somnum nocte, & ait illi: en morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum. Abimelech verò non tetigerat eam; & ait: Domine,num gentem ignorantem & iustam interficies? Nonne ipse dixit mihi: soror mea est;& ipsa ait:frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc*. Hæc Deo respondit Abimelech:vnde patet quòd inuincibiliter ignorans tulerit vxorem alienam: nō obstante verò ignorãtia tãquam criminis reus à Deo suggillatur.Tertium addo exemplum ex eadem Genesis historia c.38. vbi Iudas cum Thamar nuru sua admittens incestum, criminis reus accu-

Genes.12 num.17.

Genes.20

Genes.38

accusatur; constat autem illum Thamar non agnouisse, meretricemque suspicatum: quippe quæ operto vultu incognitam se reddiderat. *Quam cùm vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum ne agnosceretur*. Ergo ignorantia inuincibilis peccatum non tollit.

Secundò argumentor ex capit. In lectum, 34. quæst. 2. vbi statuitur iniungendam esse pęnitentiam & supplicio afficiendum, qui cogitans cum vxore rem habere, sorori se immiscuit, esto suam ostendat innocẽtiam, verèque ignorantiam in eo facto interuenisse demõstret. Igitur supponit textus, stãte ignorantia inuincibili peccatum interuenire potuisse, quod supplicio expiandum statuit. Et confirmari potest ex eo, quòd non omnes discrimen inter mortale peccatum & veniale interueniens agnoscunt: nihilominus mortiferè delinquũt: igitur inuincibilis ignorantia minimè à peccato excusat: vnde licèt Petrum in monte Thabor ex ignorantia inuincibili locutum fuisse admittamus; non proinde à culpa immunem comprobabimus. Quis enim ausit absoluere quem cælum damnarẽ videtur? Et quidem vox illa, quæ Petro loquente insonuit, ei quasi non rectè loquenti verba intercepit, & pro reprehensione reputanda est. *Adhuc eo loquente*. Matth. c. 17.

Tertiò argumentari liceat ex principijs, quæ in Theologia recipiuntur. Si inuincibilis ignorantia à peccato excusaret, inde prorsus sequeretur nullum peccatũ fore occultum: quod est apertè falsum. Probatur sequela: Illud peccatum dicendum est occultum, quod ab illo, qui ipsum admittit, non agnoscitur. Igitur dato quòd nusquam actualiter quisquã peccet, nisi expressam, & actualem de obiecti malitia cognitionẽ habeat, semper nouit peccatum cũ illud admittit, vel ab eo libet est: item quando inuincibili & culpabili ignorantia, vel inculpabili laborat: quod sustineri non potest. Psal. 18. vers. 13. Siquidem vbi Psalmographus dixit: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo*; ex Hebræo transferri potest, vt tenet Bellarminus: *Ignorantias quis intelligit?* Quo satis innuit, ignorantiæ peccata, ijs à quibus committuntur, occultari. Confirmatur: Peccatum ignorantiæ dices, quod homo non cognoscit: igitur: absque expressa malitię cognitione peccatum admitti potest. Antecedẽs probant illa Pauli verba ex epistola 1. ad Corinth. cap. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum*. Quod tantumdem valet, ac si dixisset: Nullum in me peccatum agnosco: sed non propterea me iustum reputo; quia forte aliquod ignorãtiæ peccatum habeo, quod non assequor. Et hunc esse germanum verborum sensum affirmat Anselmus ad eum locum

Bellarm. Paulus. Anselm.

locum. *Nullius*, inquit, *peccati sibi conscius erat: sed quia legerat: Delicta quis intelligit? sententiam temperauit, nè forte per ignorantiam deliquisset; & addit: Sed non in hoc iustificatus sum.* Eiusdem D.Ambr. sententię authorē inuenio D.Ambrosium ibi, *Humiliat se, & loquitur vt homo, qui possit culpam incurrere nescius.* Huic doctrinæ D.Aug. subscribete videtur Augustinus in Enchirid. cap. 81. dicens: *Duabus ex causis peccamus; aut non videndo quid facere debeamus, aut non faciendo quod debere fieri iam videmus.* Sentit igitur Augustinus ignorantię peccatum in eo cōsistere, vt operans quid agere debeat, cognitione nō assequatur. Ex quo optime deducitur, ad ignorantiæ peccatum actualem malitię cognitionem non exigi. Magni Basilij calculum addo: cuius est il- D.Basil. lud cap. 2. constit. Monastic. *Cùm multis in rebus offendamus Deum, maiorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem: idcirco Apostolus dicebat, Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Quod idem est, ac si diceret: Multa delicta committo, quæ committere me non intelligo. Propter hanc causam Propheta ait: Delicta quis intelligit?*

Confirmatur 2. Non rarò vsu venit vt peccēt homines, qui tantum abest vt actionis malitiam intelligant, vt potius quod agunt, iustum, rectumque arbitrentur. Ergo vt quis peccati sit reus, sat erit implicitam mali notitiam habuisse: nec actualis, & expressa requiretur. Antecedens probat Theodoretus ex illa Saluatoris sententia apud Ioannem cap. 16. *Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Sæpe euenit* (in- Theodor. quit ad locum citatum Diui Pauli) *vt etiam ignorantes peccent, æquum esse & iustum existimantes.*

Confirmatur 3. Multoties peccant homines, minimè remordente conscientia: quòd si expressa malignitatis cognitio interuenire deberet, nunquam remorsus conscientiæ abfuisset, in ijs etiam, qui repentino furore præcipitati in hostes irruunt, eosque occidunt.

Quartum & vltimum argumentum confici potest ex verbis Apostoli ad Corinthios 1. cap. 2. vbi loquens de Christi interfectoribus dicit: *Si enim cognouissent,* 1.Cor. 2. *nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* In quem locum ait Diuus Ambrosius: *Principes huius sæculi per ignorantiam Dominum crucifixerunt:* & probat D. Ambr. suam sententiam Petri authoritate Actorum 3. *Scio fratres, quia per ignorantiam egistis hoc malum.* Actor. 3. Et tamen non propterea quòd ignoranter fecisse dicuntur, à peccato excusantur. Quin etiam D. Pauli ignorantia etsi ad obtinēdam misericordiam profuit, non tamen à peccato exemit. *Miseri-*

ricor-

1. ad Timot. c. 1. num. 13. *ricordiam*, ait, *à Domino consecutus sum: quoniam ignorans feci*.

§. TERTIVM.

Argumenta hactenus proposita dissoluuntur.

PArum negotij facessit argumentorum solutio. Ad primum respondebis, quòd licèt Pharao non violauerit Saram, vt Abulensis, & Pererius in c. 12. Genes. testantur; nihilominus incertum est an eam in domū recipiens peccauerit, necne? Illud tamen dubitatione caret, accedente ignorantia inuincibili, quòd alienam vxorem inuaderet, peccatū committere non potuisse. Supplicio tamen à Deo afficitur, non ob illud peccatum, sed propter alia, quæ admiserat; vt palam testatur Ambrosius lib. de Abraham cap. 7. eo autem supplicio Deus intendit vt nota fieret veritas, & postmodum Pharao Abraham & Saram lædere formidaret. An vero Abraham peccauerit vxorem dissimulans, & veritatem occultans? disputat doctissime Pererius tom. 3. disp. 5. ad eum locum: & authore Caietano, Abraham in ea simulatione ab omni culpa eximendum asseuerat. Quod attinet ad Abimelech, planius est Regem non deliquisse: siquidē, vt constat ex textu Genes. cap. 20. num. 6. Deus ipse ab omni culpa reddit immunem, eo quod ignoranter & ex simplicitate fecerit. *Dixitque ad eum Deus, & ego scio quòd simplici corde feceris, & ideo custodiui te ne peccares in me*: vnde colliges, ex inuincibili ignorantia peccati excusationem enasci: & ideo Regem non reprehendit Deus, nec mortem ei fuit minitatus propter peccatum præteritum, nisi propter illud, quod absque dubio committeret, si fœminam viro suo non restitueret, postquam vxorem ipsius agnouerat; vt Abulensis supra citatus aduertit. Iam verò de Iuda dubium non est, eum peccatū incestus cōmisisse, quādo enim Thamar se immiscuit, nurum prorsus nesciebat: At verò fornicationis reus inuenitur, quia hoc ipsum non latebat.

Abulen. Pererius. D. Ambr. Pererius Caietan. Genes 20 Abulen.

Ad secundum respōdetur, supplicium illud in cap. *in lectum*, incestuoso statutū, vt ibi notat gloss. non in pęnam peccati illius inferri: quoniam planum est, eum qui bona fide rem habere cum vxore existimabat, non peccasse, si ad sororem accessit: punitur tamen à Iure pro vberiori cautela; itemq. vt Ecclesiastica disciplina in suo vigore retineatur. Quod verò pro cōfirmatione additur, facilè eneruatur: etenim qui inuincibili lethalis malitiæ ignorantia omnino laborabat, mortiferè non peccauit. Verum quidem est, ad lethale crimen sat esse vt quisquam nouerit se Deum grauiter offendere, & rationi etiam grauiter contraire,

Gloss.

vel actionem illam æterno dignam supplicio haberi. Quod verò additur, Petrum adhuc in Thabor loquentem à cælo reprehendi, postea discutiemus, cùm sanctorum Patrum de ipsius nescientia, seu ignorátia opiniones retulerimus: interim dici potest, in voce illa è cęlo demissa nullatenus reprehensionem, sed præmium, & laudem contineri: idcirco non nubes obscura, vel simile quid descendit, sed lucida, splẽdoreque perfusa, vt ibi dicitur: *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos.* E qua Patris æterni vox intonuit; & quasi aptos iam inueniret, quos Redemptor haberet discipulos, ex eo quòd Petrus aliorum nomine futuræ beatitudinis argumenta illa tam magni fecerat, vt ibi vellet demorari, ait: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.* Matth. 17.

Matth. 17.

Tertio argumento, dices in sacris litteris peccatum occultum non appellari illud, quod actu peccans non agnoscit; sed propterea dici occultum, quia transactum cùm sit, è memoria excidit, obliuioneque sepelitur; dum tamen actu committebatur, minimè latuit peccantem. Hinc est quòd D. Hieronymus ad illa verba Psal. 18. in 3. argumento producta, dixit peccata præterita, quæ Psalmographus appellauit occulta. Dicuntur etiam (ait Granado) peccata occulta, quæ quis admisit, ignorans peccaret necne; non quia obiecti malitiam ignoraret, sed quia dubitat an consenserit, vel non, in ipsum peccatum: multoties enim contingit voluntatem prauo consensu prolabi, quin intellectus prauitatẽ agnoscat; sicuti in peccatis merè internis inspicere fas est: vnde viri timorati & religiosi assiduo pauore anxietateq. agitantur, an in prauas cogitationes consenserint; an etiã in Dei seruitio rectam intentionem habuerint, cũ ab inordinato quouis affectu se trahi sentiebant, vel aliquid minus perfectum suggeri aduertebant.

D.Hier. Psal. 18. Granado

Ad primam confirmationem respondendũ erit negando sequelam: quoniam peccatum ignorátiæ non dicitur illud quod suam malitiam intellectui non aperit, sed quod omnino & integrè illam non detegit; quinimo aliqualiter occultat ac dissimulat, eã sub dubitatione relinquens, in communique & non particulariter proponens. Exempli causa: Petro se obijcit in quadam vigilia ad ieiunandum constringi; hoc tamen non obstante, cùm ratio sufficiens & causa non adsit, neque examen conueniens præcesserit, dubium expellit, ieiunijque præceptum transgreditur, leui ratione & imprudenter persuasus ad ieiunium non teneri. Huiusmodi peccat ex ignorantia: non quia actualis expressaque malitię cognitio in communi ei defuerit; dubius enim fuit de obligatione ieiunandi: verùm

rùm quia cùm posset, hoc dubium non euicit: quapropter huiusmodi ignorantia vincibilis dicitur, & consequens, vtpote quam voluntas indirectè adamauit. Et in hoc sensu intelligendũ est illud D. Augustini ex Enchirid. c. 8. Quod verò additur ex D. Paulo in 1. ad Corinth. cap. 4. cum Caietano, & alijs sic interpretaberis: vel enim Apostolus de fidelitate in dispensandis distribuendisque mysterijs loquebatur: vel de prædicatione Euangelica, & consequenter de peccatis venialibus, quorum interuentu illa distributio parum fidelis redderetur: idcirco dicebat: *Nihil mihi conscius sum*. Vel vt exponit D. Thom. in 1. ad Corinth. cap. 4. *Idest, non habeo alicuius peccati conscientiam, secundum illud Iob 22. Non reprehendit me cor meum in omni vita mea: verùm non propterea in meo munere me iustũ reputo: sed non in hoc iustificatus sum*. Accidere namque potest vt in grauissimo munere, & plurimũ difficili exercendo, nonnulla admiserim peccata venialia mihi occulta, & Deo supremo iudici manifesta: *Qui autem iudicat me, Dominus est*. Quod interprete D. Thoma, perinde est, ac si diceret: *Ad solum Deum pertinet vtrum sim fidelis minister, an non*. Poterant verò venialia huiusmodi peccata duplici de causa Paulo occultari: vel ex ignorantia, vt Basilius, Ambrosius, & Anselmus existimãt; ac si leuis cuiusquã obligationis dubitatio occurreret: quã non sufficienti causa deponeret, eaque perageret, vnde ministerij sui distributio minus fidelis euaderet: vel, vt obuium sæpe est, quòd non ita recta fuerit intentio, licet probabiliter homo rectissimam fuisse sibi persuadeat.

D. Aug.
D. Paulus
Caietan.
D. Thom.
D. Thom.
Basilius.
Ambros.
Anselm.

Ad 2. confirmationẽ dicito, quòd etsi multoties peccẽt homines iustũ rectumq. arbitrãtes quod agũt, inde tamen non sequi eos expressa malitiæ cognitione saltem dubia, & in communi destitui: verùm adeo vehementem esse appetitus vim, & impotentem passionis tyrannidem, vt intellectum eludat, & pene consopiat, ne veritatẽ aperte videat & examinet, sed conniuens dissimulanter prætereat. Egregiè Tertull. cap. 1. de Spectaculis: *Tanta est vis voluptatum, vt ignorantiam protelet in rationem, & conscientiam corrumpat in dissimulationem, aut vtrumque*. Quasi dicat, tantam habet vim illud quod delectat, vt ignorantiam, (videlicet dubiam de actionis malitia cognitionem,) in contrarij notitiam conuertat: quinimo cognitionem transfert in dissimulationem, & non rarò vtrũque edit, quoniam volũtas ad quęcumque amplectitur, intellectum deducit & impellit. Hinc est illud à D. Gregorio Nazianzeno diserte dictum: *Facile in imposturam venit, quod delectat*. Vnde prouenit quamplurimos insum quod admittunt peccatum, rem iustam

Tertull.
D. Naz.

& virtute plenam reputare. Quò etiam referendum est illud Diuini
Prou.14. Spiritus Prouerb. 14. *Est via quæ videtur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem.*

Vasq. Tertiæ confirmationi adhibenda est doctissima Vasquez responsio supra cap. 5. ad 3. vbi duos cōscientiæ remorsus distinguit; alterum, qui in intellectu consistit, & quandam aduertentiam & malitiæ considerationem appellabis: alterum, quem voluntatis torturam dices, ac dolorem: hic non semper in peccatore reperitur: quinimo plurimi sunt, qui conscientijs callum ex peccandi consuetudine obduxerunt, ita vt necesse sit illos commemorata Spiritus sancti sen-
Eccli.5. num.4. tentia deterrere: *Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste?* Sic in lapideam iam duritiē abierunt. Primus remorsus peccatorē comitatur, licèt aliquando ob passionis vim non ita perfectè dignoscatur. Vnde aduertendum est, eodem modo nobis de inaduertētia, actualique obliuione philosophādū esse, atque de ignorantia: & easdem diuisiones vtrisque adaptan-
Azor. das; sicut egregiè fecit Azor. to. 1. lib. 1. Instit. Moral. c. 16. quæst. 3.
Suarez. Suarez tom. 5. in 3. par. disput. 4. sect. 8. vbi ait ignorantiam, inaduertentiam, actualemque obliuionem, in excusanda culpa æquales esse; in eo tamē differre, quòd ignorantia habitum, at verò inaduertentia actum adsignificat.

Ad quartum argumentum dicendum, in illis locis nōn agi de ignorantia inuincibili & antecedenti. Primo vt respondeat, sanctus Ambrosius obijcit: *Quomodo peccauerunt, si ignorantes fecerunt?* Statimque subiungit: *Non licet ignorare: & quamuis Dominum esse nescirent, tamen quia rem impiam faciebant, non erant nescij.* Quasi diceret, illamet ignorantia ipsis erat culpæ vertenda: Christo enim prædicanti non crediderunt. Adde quòd licèt in hoc interuenerit ignorātia, illam mortis iniustæ, nimirum culpabilis homicidij, habere non potuerunt. D.Chrysostomus verba Matth. in cap. 21. exponens, *Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se, venite, occidamus eum;* apertè sentit, eos non ex ignorantia, sed per inuidiam Christum occidisse. *Manifestè,* inquit, *Dominus probat his verbis, Iudæorū principes, non per ignorantiam, sed per inuidiam crucifixisse.* Quod etsi contrarium Petri verbis videatur, Actorum 3. asserentis per inuidiam crucifixum, D. Ambrosius & S.Thom. in 1. ad Corinth. 2. lect. 2. conueniunt, ac de ignorantia sic rem componunt: *Sciebant principes Iudæorum, eum esse qui promissus erat in lege; non tamen mysterium eius quòd filius Dei erat, neque sciebant sacramentum Incarnationis, & Redemptionis.* Itaque, vt sensit Chrysostomus, alterius ignorantiam, & inuidiam alterius habuerunt; vt

D.Ambr. | D. Chrys. in Matth. 21. | Actor. 3. | D.Ambr. | D.Thom.

etiam

etiã innuit Matthæus. Pergit vlteriùs Chrysostomus, & sententiam suam magis explicans adijcit, eos Dei filium cognouisse. Respondet egregiè D. Thomas hanc cognitionem non fuisse certam, sed coniecturis innitentem: quinimo inuidia, qua de Saluatoris magnitudine & gloria contabescebant, ipsam cognitionẽ obscurauit: sed hæc connaturalis cognitio obscurabarur in eis ex inuidia, & ex cupiditate propriæ gloriæ, quæ per excellentiã Christi minui videbatur. Sed iam ad positiuum veniamus principium, ex quo munitiorem, & omnimodam Petri defensionem contexemus.

D.Thom

§. QVARTVM.

Pro defensione Principis Apostolorum proponitur positiuum principium, sanctorum Patrum doctrina stabilitum.

Nihil meo iudicio ad stabiliendam Principis Apostolorum indemnitatem ab omni culpa firmius excogitari potest, nullum validius telum in oppugnatores Apostolicæ innocentiæ contorqueri, nec potentior ratio ad conuincendos etiam cæcutientes adduci, quàm si aduersarijs opponamus, nullum reperiri Authorem Catholicum, siue ex Scholasticorũ grege, siue ex ijs qui in doctrina versãtur positiua, & multo minus ex sanctis Ecclesiæ Patribus quẽquam, qui D. Petrum in monte Thabor culpæ reum affirmarit. Licet enim, præeuntibus Euangelistis, ignorantiam siue inscientiam fateãtur; nihilominus vnanimi cõsensu asseuerãt, errorem illum materialem solummodo extitisse, ab inaduertentiaque, & parua, vt vidimus, deliberatione profectũ. Præterea (quod etiam reor) eximius Petri erga Redemptorem amor, & incredibilis deuotæ mentis affectus; quæ præ æstimatione cęlestiũ bonorum, quorum magnitudinem ex modica illa demonstrarione coniectabat, in causa fuit vt sibi tẽperare non potuerit quin illa proferret verba: *Bonum est nos hic esse*. Sed, proh dolor, nemo ex Catholicis Petrum culpæ arguit, & hęretici carpunt; atque ex ignorantia peccati venenum, aranearum instar, exsugunt, & Christi Vicarium peccantem ostendere elaborant. Cum quibus potuisset Apostolus iure optimo expostulare, verba illa Iob ex cap. 19. vsurpans: *Etsi ignoraui, mecum erit ignorantia mea: at vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs*. Nec solum posset expostulare, sed etiam multis validissimisque rationibus expugnare. Prima, quoniam sine probatis testibus, nec authoribus, in Christi Vicarium improbissimas dissipant calumnias; quod magnum est mẽdacij probrosæque falsitatis indicium, vt Vincẽtius Lyrinensis lib. contra profanas hæresum nouitates cap. 37. egregiè demonstrat.

Matth. 17.

Iob 19.

Vincent. Lyrinen.

Quid

Quidquid, ait, *vel omnes, vel plures, vno eodemque sensu manifeste frequenter, velut quodam consentiente sibi magistrorum consilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerunt; id pro indubitato, certo, ratoque habetur: quidquid verò quãuis ille sanctus & doctus, quamuis Episcopus, quamuis Confessor, & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit; id inter proprias, & occultas & priuatas opiniunculas à communis, publicæ, ac generalis sententiæ authoritate secretum sit; ne cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum, & schismaticorum consuetudinẽ vniuersalis dogmatis veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem*. Hinc Hieronymus cum Augustino contendens sibi visus est illum superasse, eo quòd authores suæ sententiæ patronos non haberet: & ideo epist. 89. sic argumentatur: *Si igitur me reprehendis errantem, patere me quæso errare cum talibus: & cùm me erroris mei multos socios habere perspexeris, tu veritati tuæ saltem vnum adstipulatorem proferre debebis*. Est autem hæc argumentandi ratio efficax, & apertissima: quippe cùm singularis vnius sentẽtiæ author, aliorũ multitudini se opponit, falsitatis plane suspicione laborat, quamuis ille sanctus & doctus, quamuis Episcopus, quamuis Confessor, & Martyr sit, vt ex Lyrinensi dicebamus. Et quidem hominem se

D. Hier. epist. 89.

meminisse oportet in sentiendo solum, erroribusque obnoxium. Licèt verò qui doctus est, humanitatem prope videatur exuisse, humanam tamen habet mentem; vnde si aliorum desit fulcimẽtum, in errorem labi poterit. Idcirco Pelusiota lib. 2. epist. 104. hominem *Promptuarium vitij*, disertè appellauit. Non enim in sola voluntate vitiorum sentit ægritudinem, sed etiam ægrum habet erroribus intellectũ; sicque ad omnes huiusmodi peruasit ægritudo, vt à natura insita, & cum ipsa trãsfundi videatur. Philonis sententia est lib. de mũdi opific. pag. 22. *Vitij*, inquit, *ac virtutis tanquam domicilium videtur Mens & Ratio*. Pulchrè dictum. Si enim quęras, vbi nam deceptio, errorque demoretur; è qua domo & trunco ramus iste procedat: aptissime respondebis; ex hominis intellectu: in eo enim tanquam nidulo viuit, & certissimè demoratur: vnde quantumuis sublimis, acutissimusque existat intellectus, semper originis suæ naturam referet. Hine est vt apud eruditos, sanctitateque eximios, parum ponderis habuerit authoritas humana. D. Augustino quamplurimæ aliorum authorum opiniones, teste Caietano, tam ex antiquioribus, quàm ex coæuis, non admodum placuerunt: vnde illud dicebat: *Alios autem ita lego, in quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant; non ideo credam sic esse*, quia

Pelusiota

Philo.

August.

quia ipsi ita scripserunt. Sic refert Caietanus in præfat. ad Pentatheucum. Veritatem hominum propriè dixeris mercem aliunde conuectam: idcirco nemini mirum videatur, si quandoque deficiat. Qui sanctorum Patrum, Ecclesiæque Doctorum scripta versauit, eos nonnunquã velut homines cecidisse deprehendet; vt sciãt gentes quoniam homines sunt. Quapropter ea sola. quæ, dictante sancto Spiritu, conscripta sunt, tãquam vera & omnino certa venerari & suspicere debemus. *Solis*, ait Caiet. *sacræ Scripturæ authoribus reseruata est authoritas hæc: vt ideo credamus sic esse, quia ipsi ita scripserint.* Ex quo non ineptè deducas, illã opinionem, quę vnũ tantum habet authorem, cuique reliqui omnes communiter aduersantur, veluti falsam & suspectam esse reijciendam. Vnde iam quod ad Petri defensionem conficiebamus argumentũ, roboratur: Nullus enim assignabitur author Catholicus, qui Petrum in Thabor peccati reum affirmet: quinimo pro indemnitate omnes decertãt, & sancti Patres in super laudibus extollunt, Euangelistarum verba mitius interpretantes: quo hæreticorum impudens temeritas deijcitur, & ignorantia refutatur: cùm enim eorũ testimonia fide careãt, vtpote qui diuina reijciunt, omnis eorum calumnia fundamẽto destituta corruit & prorsus euanescit.

Caietan

Caietan.

Iam verò id vlterius demonstro ex varijs finibus & motiuis, ob quæ Dominus Iesus se transfigurauit, ac illius mysterij testes Petrum, Iacobum, & Ioannem adesse statuit, quasi eos in comitia quædam in Thabor celebranda euocaret; vt ibi adstantibus Moyse & Elia, Dei filium recognoscerent, & Empyrei Orbisque Regẽ inaugurarent; sicuti videtur à Patre præceptum, dum ait; *Hic est Filius meus dilectus*. Et reuera ita factum intelligo: adstantes enim supremo Principi sua detulerunt suffragia; quam ob rationẽ transfigurationis spectatores esse voluit: *Et transfiguratus est ante eos*; Vel vt aliter legitur, *in medio eorum*: Quod Glossa ordinaria ad c. 9. Luc. ita reddit interpretatũ; *Tres testes habemus de terra, tres de cælo, Moysen, & Eliam, & ipsum Patrem; Septimus in medio eorum est Dei filius: cùm soleat sufficere testimonium trium, & hic est testimonium plurimorum*. Quasi diceret, tres vt plurimum testes in humanis rebus integrum conficiunt testimonium: hìc vero, quia res agebatur diuina, Princeps que cælestis in his comitijs Rex inaugurabatur, è cælo, & è terra testes adfuerunt, & coram omnibus in illo gloriæ splendore Vnigenitum se Dei filium demonstrauit, vt Ioannes capit. 1. testatur: *Gloriam quasi Vnigeniti a Patre*. Huc respicit illud D. Leonis homil de transfigurat. *Aperit Dominus coram electis testibus gloriam suam*.

Matth. c. 17.

Gloss. Or.

Ioan. 1.

D. Leo.

suam. Testes de terra elegit probatissimos, & fidei inter omnes spectatissimos, quò illius gloriæ magnitudinē inaugurati Regis, & Dei filij maiestatem postea prædicarēt. Ita Carthus. in c. 17. Matth. *Ideò tres assumpsit, vt in ore trium testium staret huius transfigurationis testimonium, & propter sanctæ Trinitatis mysterium designādum, & propter ternarij numeri perfectionem*. Quemadmodum Pater æternus Moysen & Eliam in montem deduxit, vt noui essent Filij sui discipuli; sicut dixit Tertull. lib. 4. contra Marcion. *Tradidit Deus filio suo Discipulos nouos, ostensis prius cum illo Moyse & Elia in claritatis prærogatiua; atque ita dimissis quasi iam, & officio & honore disiunctis*. Itaque omnes simul, Redemptoris gloriæ delecti & probatissimi testes extiterunt: & quidem nihil fortius ad fidem Euangelio quærendam, nec ad suasionem accommodatius inueniri (ni fallor) potuisset. Huc respexit D. Leo supracitatus: *Moyses enim*, inquit, *& Elias, lex scilicet & Prophetæ, apparuerunt cum Domino loquentes, vt verissimè in illa quinque virorum præsentia compleretur quod dictum est: In duobus vel tribus testibus stat omne verbum. Quid hoc stabilius, quid firmius verbo? In cuius prædicatione veteris & noui Testamenti concinit tuba, & cum Euangelica doctrina antiquarum protestationum instrumēta concurrunt. Adstipulātur enim sibi inuicem vtriusque fœderis paginæ: & quem sub velamine mysteriorum præcedentia signa promiserant, manifestum ac perspicuum præsentis gloriæ splendor ostēdit*. Inspecto igitur fine, quo Petrum & alios in mōtem perduxit, vt gloriam Redemptoris testarentur, deducendum est, Petrum, qui primus & præcipuus ad hoc eligebatur, à culpa immunem extitisse. *Assumpsit Iesus Petrum & Iacobū & Ioannem*. At qua ratione credendum est Dominum Iesum in ea occasione à Petro se offendi permissurum; quem ideo voluit spectatorem adesse, vt in cælestibus comitijs primus Dei filium Orbis Redemptorem & Dominū adorabundus agnosceret, & postea prædicaret? Sed qua fronte id ageret, si turpi ignorantiæ nota & culpabili atratus appareret, *Nesciens quid diceret?* Exsibilandus potius, & explodendus, quàm deuotè & reuerenter auscultandus videbātur. Adde cum D. Leone loco citato, Propterea ad illud gloriæ theatrum, deuectos, vt ibi inter claritatis immensæ splendores, cælesti sapientia illuminati, Doctorum lauream obtinerent. *Confirmandis vero Apostolis*, inquit, *& ad omnem scientiam prouehendis, alia quoque in illo miraculo accessit instructio*.

Consideratis vero effectibus, dicēdum videtur, Petrum rectiùs in eo spectaculo, & pulchriùs se-

gef-

Carthus. Tertull. D. Leo. Matth. 17. Luca 9. D. Leo.

gessisse quàm alios, Ioannem videlicet, & Iacobum, qui omnino tacuerunt, cùm Petrus, rerum terrenarum contemptor, & æternæ beatitudinis suauitate illectus, amanter loquebatur. Iterum do
D.Leo. Leonem. *His ergo sacramẽtorum reuelationibus Petrus Apostolus incitatus, mundana spernens, & terrena fastidiens, in æternorum desiderium quodam mentis rapiebatur excessu; & gaudio totius visionis impletus, ibi cum Iesu optabat habitare, vbi manifesta eius gloria lætabatur*. Ita ille homil. supra citata. Licèt verò Christus Dominus tres discipulos, Petrum videlicet, Iacobum, & Ioannem, præ cæteris in gloriæ illius testes elegerit, vtpote qui omnes alios sacri collegij alumnos perfectione anteibant, vt ad caput. 9. Lucæ
Lyran. affirmat Lyranus; *Scit*, inquit, *meritorũ cognitor perfectiores fuisse cæteris tres Apostolis*. Et D.Chry-
D.Chrys. sostom. in cap. 17. Matth. id ipsum affirmat: *Cuius autem* (interrogat) *rei gratia tres istos tantum assumit?* Et respondet: *Nimirum quòd essent hi cæteris excellẽtiores*; Nullus tamen Dominum Iesum in ea occasione, sic nouit obstringere, sicut Petrus: cuius affectio, ait ad cap. 9. Luc. Gloss. ordinaria, sancti Spiritus doctrinam & instructionem, nobisque aduenientis obumbrationem omnibus pro-
Glos.ord. meruit. *Etsi Petrus ex infirmitate ignorat, placet tamen obsequij deuotio; vnde & nubes obumbrat: Diuini spiritus est ista obumbratio, quæ non caligat affectibus hominum, sed reuelat occulta: cuius profectus ostenditur audita voce dicentis: Hic est filius meus*. Sed qui & sibi & socijs ea actione tantum promeruit, qua ratione credendus est deliquisse? Absit. Quinimo non parum voluptatis Redemptori nostro attulit, dum sic fęlicitatis æternę delicijs affectum se exhibuit, nouã socijs doctrinam fauorẽque promeritus. Hic etiam Diuinus Saluator ad defensionem fauoris, quem in tres contulerat, alios inuidentes castigãs prosiluit. Quod totum ad Petrum, tanquam aliorum caput, est referẽdum, quique in præsenti Magistri affectum in se vehementius pertraxit: vnde in obsequij præmium Sancti spiritus misit vmbraculum.

Vix è monte Christus descenderat, cùm, vt refert Luc. cap. 9. pater filium habens à Dæmone obsessum, Christo appropinquat sanitatem rogaturus, inter postulãdum exponens iam à discipulis sanitatem petijsse, qui tamen sanum reddere non potuerant. *Rogaui discipulos tuos vt eijcerent illum, & non potuerunt*. Existimat Lucæ.9. verò Lyran. propterea quòd alijs Lyran. spectandæ transfigurationis fauorem inuiderant, Dæmones eijciẽdi potestate priuatos fuisse. *Alij*, inquit, *discipuli, qui nondum erãt in bono confirmati, aliquid humanum passi, moti fuerunt quodam zelo inuidiæ contra tres prædictos*;

&

& ideo potestas eijciendi Dæmones fuit eis sublata: & ideo non potuerũt curare dæmoniacum eis oblatum. Creuit autem hæc inuidia ex Petri gratulatione: qua ad montem cum Iacobo & Ioanne euectus, huic Redẽptoris amori affectuique indulgens, inspecta felicitatis æternæ vmbra, tam incredibilem cælestium bonorum existimationem concepit, vt dixerit: *Bonum est nos hic esse*. Quapropter nõ criminosè debuit inuideri, sed miris affici fauoribus, & noua instructione (sicut à cælo factum vidimus) erudiri. Ex quo damnabilior euasit culpa cæterorum, qui Petri & duorum electionem ipsis inuidentes, eijciendi Dæmones potestate se indignos reddiderunt.

Eandem etiam ob causam, cùm ab hæreticis hac occasione deprimitur & damnatur, à Doctoribus & sanctis Patribus largiùs cõmendatur, altiùsque extollitur. Nouerant enim, ignorantiam, quam ibi ostendit, non esse suggillatione dignam, vtpote innocuam culpaque vacantem: Quinimo ingens charitatis ardor, quo ad gloriæ illius conspectum Apostoli pectus æstuabat, mirificè laudandus mihi videtur. Et certè D. Chrysosto- *D Chrys. D. Ambr.* mus, & Ambrosius id largissimè præstiterunt; quorum sententiæ ab ijs (qui, insontes forte, Magdeburgensibus adhæserũt) damnatæ, huic operi occasionem prębuerunt. Igitur D. Chrysostom. ad illa verba: *Domine bonũ est nos hic esse*, ita fatur homil. 57. in Matth. *Matth. 17.* *Vides quanto Christi ardore incendebatur: Non enim quærere debes, quàm prudenter hortabatur, sed quàm feruens charitate Christi; quàmq. inflãmatus esset.* Assimilia sunt quæ D. Ambros. in Lucam cap. 9. scripsit, duo hic expendẽs, magna quidem, & in Petro maximè laudanda: alterum, quia tanquam verus Christi discipulus, incredibili affectu, gloriæque amore illectus, ipsius bona dilaudauit: alterum, quòd ita erga Redemptorem afficiebatur, vt labore proprio & industria construendis tabernaculis se obtulerit, in quibus cum Moysi & Elia tranquillè & securè moraretur: sed tamen incautum ignorantia cepit amantem; ignoscenda quidem, ait sanctus Ambrosius, quia ingentem animi amore æstuantis affectum indicabat. *Nec laudasse*, inquit, *Lib. 9. in Luc. c. 1.* *contentus non solum affectu, sed etiam factorum deuotione præstantior, ad exædificanda tabernacula tria impiger operarius, communis obsequij ministeriũ pollicetur. Et quamuis nesciret quid diceret; tamen pollicebatur officium, in quo non inconsulta petulantia, sed præmatura deuotio fructum pietatis accumulat: nam quod ignorabat, conditionis fuit: quod promittebat, deuotionis.* Hæc ille; quibus satis superque huius Archielogij materies elucidatur: perspicuè enim & distinctè Petri sententiam, ip-

sum-

ſumque affectum proponit.

Cæterùm, quoniam iam oppignerati obſtrictique videmur multimôde veritatem hãc propugnare, quamplurimis ſanctorum Patrum authoritatibus & ſententijs fulciemus: vnde in varios diſcurſus progrediemur capitibus mox ſequentibus, qui lectori ad diſciplinã inſtructionemque inſeruiãt. Interim D. Thomæ, S. Chryſoſtomi, & Ambroſij ſententiæ ſubſcribentis, ſuffragium refero. *Ex nimio*, inquit, *feruore Petrus videns gloriam, ita affectus erat, quòd nunquam voluiſſet ſeparari, ſi Deus voluiſſet*. Aliud Venerabilis Bedę ex homil. in transfiguration. calculum addo: *Petrus*, inquit, *glorificatam Chriſti humanitatem contemplatus tãto afficitur gaudio, vt nullatenus ab eius intuitu velit ſecerni*. Itaque ingẽs Petri in Magiſtrum amor, quo pene ebrius, & extra ſe abreptus, atque vt amantium mos eſt, in amantem tranſlatus, ipsũ adegit, vt inſpecta gloriæ reprę́ſentatione, animi defectum patiens, affectuque impulſus, ratione incõſulta (in quo ſtetit ignorantia) *neſciens quid diceret*, verba illa protulerit, *Bonum eſt nos hic eſſe*. Et quidem amoris magnitudo, ingenſque deuotio omnem aditum librandi examinandique ſententiam intercluſit.

D. Thom. in c. 17. Matth.

Beda.

Marc. 9. Matth. 17.

Addo etiam, in ſacris litteris non raro magnum voluntatis affectum ſimplicitatis nomine declarari: quemadmodum in epiſtola Iacobi factum reperio cap. 1. num. 5. Vt enim Apoſtolus ingẽtem Dei amorem ſignificaret, quo innumeris beneficijs genus humanum inceſſanter afficit, hac vſus eſt loquendi formula: *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat*. Quo loco ex Græco & Syriaco fonte pro, *Dat omnibus affluenter*, hauries, *Dat omnibus ſimpliciter*: quæ pugnantia omnino videntur: qui enim affluenter, dat plurimum; qui ſimpliciter, parum largiri reputatur. Verùm vt Neotericus quidã in Epiſtol. ad Philippenſes cap. 2. aduertit, tantundem valet affluenter dare, ac ſimpliciter: quinimo plus aliquid in Deo largitio ſimpliciter facta ſignificat. Perinde namque valet, ac ſi Deum ita munificum largitorem teſtaretur, vt quaſi ignorans, vel non aduertens quæ donat, ſimpliciter dicatur elargiri. Nec mirum; quoniam Dei amor omnem captum excedens, non contentus hominem maximis naturæ & gratiæ beneficijs cumulare, ſeipſum tradidit; nec quoquo modo, ſed *ſemetipsũ exinaniuit*; ſeu vt legit Tertull. *Exhauſit*: hoc eſt, vt hominem ditaret, quaſi vacuum ſe reddidit. Tantum apud eum valuit amor, vt actiones, quibus illum demonſtrabat, rationis trutina ponderatæ minimè viderentur, cùm tamen nihil rectum magis fuerit atque ordinatum: Et hoc verè dixeris ſimpliciter operari, quo immen-

Iacobi Epiſt. c. 1. n. 5.

Philipp. 2. n. 7. Tertull.

mensi amoris largitatisque magnitudo aptissimè significatur. Non aliter Petrus, tam incredibili amoris incendio æstuabat Dominum Iesum solis instar, immensæ claritatis radios e facie iaculantem cõtemplatus, sic lætitia efferebatur eum tanta maiestate circumfusum inspiciens, vt sui oblitus, nulli parcens labori, Christo, Moysi, & Eliæ tabernacula substruere polliceretur. *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Hanc verò fabricandi pollicitationem, veri amoris filiam, Euangelistæ simplicitatem appellarunt: Sic enim ego illud interpretor, *Nesciens quid diceret*, consentaneè ad ea quæ ex Iacobi epistola produxi. Et quidem Petrus præamore in extasim raptus, ita videtur locutus, ac si feriante tunc intellectu, sola voluntas operaretur: quod Euangelistæ vt exprimerent, dixerunt, *Nesciens quid diceret*; Sicut humani moris est dicere: Ille est amore cæcus, ignorat quid loquatur, præ affectu redditus mentis inops.

Matth. 17.

Luca 9.

Singularis apud D. Thomã in catena ad caput 9. Lucæ, fuit Damasceni interpretatio, ex qua ingens Petro gloria cumulatur: quoniam dictante Spiritu sancto, futurãque discipulorum gloriam prædicente, Petrum ea verba existimat protulisse. *Hoc autem*, inquit, *non ex intentione Petrus proferebat, sed inspiratione Spiritus reuelantis futura. Vnde sequitur, nesciens quid diceret.* Quidni Petrus rectè loqueretur, qui Spiritus sancti ore locutus, & sibi & socijs gloriã imposterum obtinendã prophetauit? quamuis enim dixerit: *Bonum est nos hic esse*, non locum respiciebat (vt, ni fallor, intellexit Damascenus,) sed gloriæ illius originem, & causam, videlicèt Dei essentiam, cuius lucem inaccessibilem, infinitamq. puritatẽ, niueo vestimentorum candore, & fulgurãti solis instar facie Christus Dominus ostentabat. Totum enim illud quod exterius in Saluatoris corpore cernebatur, ex restagnantis interiùs Diuinitatis mari procedebat: idcirco dixit: *Bonum est nos hic esse.* Quasi dicat; Bonum nobis Domine Iesu, si quod tu modò cernis, nobis postea concedatur, vt reuelata facie Dei gloriam speculantes, in eandem imaginem transformemur, & beati simus. Quòd si hæc verba non vt à Petro, sed à Spiritu sancto prolata consideres, peregregiè sensit Damascenus, in illis gloriam imposterum adipiscendam præmonstrari: *Non ex intentione Petrus proferebat, sed inspiratione Spiritus reuelantis futura.* Ideoque in Petri laudem cedit. Nec iam probrosum, sed honorificum reputandum est quòd de eo dixerint Euãgelistæ, quid diceret ignorasse: vnde sequitur, *Nesciens quid diceret.* In quo non damnanda venit Petri ignorantia, sed laudanda, & ma-

Damasc. Orat. de transfig.

Matth. 17.

Matth. 17.

Damasc.

maximè inuidenda Spiritus sancti benignitas, qui Petrum velut dignissimum elegit instrumentum, cuius ore loquens futuram gloriā reuelaret. Et quomodo errasse credēdus est, qui non ex proprio, sed ex alieno loquebatur? sicut aliter, cùm Christum confessus est Dei Filium, Matth. 16. ei dicitur: *Caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Quasi dicat, hebetes & obtusi sunt carnis oculi, Diuinitatem humanitatis velo contectam non introspiciunt: vnde quod vides, ac in Dei Filio agnoscis, Æterni Patris beneficentię gratare, quo reuelāte adeptus es Christi Diuinitatem agnoscere, & pręclarissima confessione cæteris tacentibus propalare. Sic exposuit D. Hilarius in cap. 16. Matth. *Beatus Petrus est, vt vltra humanum oculos intendisse, & vidisse laudatus est, non quod ex carne & sanguine erat contuens, sed Dei Filium cælestis Patris reuelatione conspiciens.* Sic euenit in Thabor, vbi Petrus humana mente beatitudinem, quæ tum ipsū, tum condiscipulos manebat, attingere certò non poterat. Quid igitur Dei Spiritus? sicuti verba sua in ore Prophetarū quondam collocabat, ita nunc Petro quę loqueretur suggessit: vnde ignarus minimè anteriùs aduertēs loquutus est, *Nesciens quid diceret.* Videant ergo, qui Petrum culpæ arguunt, atque ob damnatam ignorantiam suggillant, ne in Dei Spiritum Apostoli ore loquentem talis suggillatio conuertatur.

Matth. 16.

Hilarius Can. 16. in Matth.

Luc. 9.

Adde, si lubet, quòd sicut loquens in conciliabulo Caiphas, vt refert Ioannes cap. 11. nesciēs quid diceret, prophetauit. *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit.* Hoc est, verba illa non Caiphæ, sed diuini Spiritus existimanda sunt: vnde nec tunc, nec postea quæ loquutus est intellexit. Quemadmodum noster S Antonius de Padua serm. 1. Dominicæ 2. Quadrages. in eadem Petri verba, ipsum Caiphæ prophetanti æquiparans, ait: *Nesciebat quid diceret,* idest Petrus, *quia verum dicebat, & mysterium non capiebat. Sic Caiphas cùm prophetabat, & tamen nesciebat quid diceret.* Neque enim necesse est vt prophetę semper quæ prædicunt, actu percipiāt: & D. Thomas 2. 2. quæst. 173. art. 4. Caietanus ibid. Vasq. 1. part. disp. 17. cap. 3. (videndus omnino) & disp. 14. c. 5. existimat Prohetas non semper visionum, actorum, & verborum significata percepisse. Et quidem Caiphas dici Propheta non meretur, vt communiter sentiunt Patres; quis propter vnam hirundinem dixit ver? Sic & vnum vaticinium non facit Prophetam. Ex quo intulit optimè Origenes ad hunc locum: *Non si quis aliquid, quod medicinæ est proprium, fecit; aut aliquid eorum, quæ ad vale-*

Ioan. 11.

S. Anton. de Padua

D. Thom. Caietan. Vasquez. Origenes.

Origen.

tudinem conducunt; propterea est Medicus: nec si quis aliquid, quod Architecturæ subiectum est, efficit, Architectus est. Concinit D. Thomas ad c. 11. Ioan. dicens: *Nō magis potest Caiphas dici Propheta, quàm asina Balaam.* Cæterùm, etsi verus esset Propheta, non proinde quæ dicebat intelligere oportebat. At Petrus, quamuis tunc quæ dixit non perceperit, quia non ipse, sed Dei Spiritus in eo loquebatur: postea (credo) tum ipse, tum sodales perceperunt: aliter non constaret Damasceni sententia, qui Petro futuram gloriam à Spiritu fuisse reuelatam affirmat: *Sed inspiratione Spiritus reuelantis futura.* Et quia verba Petri non ab eo, sed à Deo inspirante processerunt, nec antea quid dicturus esset aduerterit, aut meditatus fuerit; idcirco potuit ab Euāgelistis dici: *Nesciens quid diceret.* Verùm in hac, quam dicunt, ignorantia, incredibilis Petri sapientia eluxit.

D. Thom.

CAPVT II.

Petrus apud Thabor sapientissimus, & perfectissimus ostenditur.

INter radiantes immensæ claritatis splendores, quibus sub obscura nocte ad Christi se transfigurantis spectaculum mons ille fulgurabat, Petri se mihi ostentat imago; quem tantum abest vt peccantem ignarumque inspexerim, vt potius, attenta sententiæ suæ veritate, pollicitique rectitudine, sapientissimum perfectissimumq. agnoscam. Vnde arreptis multorum Patrum calamis & penicillis, innocentiæ candore pulchrum, multarumque virtutum ornamentis prædiuitem depingemus, meliori fortuna quàm ille alius Apellis discipulus Helenam pinxisse memoratur: cùm enim pulchram reddere non potuisset, mentitis colorum fuco margaritis & auro, diuitem composuit: quam cùm vidisset Magister, vt refert Clemens Stromat. 3. Pædag. cap. 10. exclamauit: *O adolescens, cùm non posses pingere pulchram, pinxisti diuitem.* Longe aliter sancti Patres, peritissimi artifices, Petri affectum verbaque ipsius in eo spectaculo contemplati; non modò sanctitate & innocētia, cęterisque virtutibus diuitem, sed etiam decorum sapientia, non minus docto, quàm generoso calamo depinxerunt; quasi Euangelistarum verba illa, *Nesciens quid diceret,* non plano & communi sensu, sed ironicos dicta interpretentur: seu vt alijs placuit cum Damasceno, Petrus ibi prophetico afflatu spiritu, quam magna cælestis beatitudinis futura esset dulcedo prædicebat: vel ob fines incognitos præ illius gloriæ affectu in ea verba prorupit; in quibus etsi ignorās ab Euangelistis exterius notatur, sapientissimum demonstrabimus.

Clemens. Alexand.

§. PRI-

§. PRIMVM.

Euangelistarum censuram D. Bernardus ironicè prolatam interpretatur.

SAnctus Bernardus epistola ad fratres de monte Dei sensu ironico Petrum ab Euangelistis censuratum existimat: ita enim illud mihi sonat: *In eo autem præsentissimus sibi, & scitissimus quid diceret: quia suauitate eius gustata optimum sibi iudicauit in hoc semper esse, vitam hanc in contubernio Dei & ciuium supernorum, quos cum eo viderat, concupiuit dicens, Domine, bonum est nos hic esse.* Quid agis Doctor mellifluе? sapientissimum vocas, & sibi cùm loqueretur, præsentissimum dicis, quem Euangelistæ nescijsse quid diceret affirmarunt? Euangelio contradicis? Absit. Quinimo ad Euangelium consentaneè loquitur. Si enim per ironiam dictum est, *Nesciens quid diceret*, quis neget, quod supponit Bernardus, Petrum hic aduertenter, scienterque locutum? Nam licèt antea defensionis huius Theologica tractantes principia, dixerimus dormientem; vbi primum euigilans somnum excussit, sat ei superfuit temporis, vt aduerteret deliberatèque, & bonorum illorum visione raperetur: vel forsan (reor) orationis fructus & præmium illud fuit: sic mihi persuadet ordo quo Christi transfigurationem Lucas depinxit. Tres secū deferens Christus Dominus, in montem Thabor oraturus ascendit. Orat Magister, orationi vacant discipuli: neque enim decens erat vt Magistro orante ipsi aliud agerent: orantibus somnus, quemadmodum in horto, obrepsit. Interim dum dormiebant transfiguratus est Christus in oratione, adfueruntque Moyses & Elias: ac dum cum Saluatore de ipsius passione loquerentur, Petrus socijque excitantur, nec vtcumque & semiuigiles, sed somno prorsus excusso alacres & impigri cōstiterunt; vt significāter dixit Euāgelista: *Euigilantes viderunt maiestatem eius*. Et certè, vt ibi tenet gloss. Luc. 9. somnus ille ex mysterio potius quàm ex necessitate pronenit, vt mortem, quæ iustorum somnus est, significaret, à qua iusti, Dei maiestatē in gloria contemplantur. *Vt resurrectionis gloriam post corporis quietem viderint; & sancti eo verius maiestatem Domini videbunt, qui carnis suæ, in qua mortem vicerant, immortalitate gaudebunt.* Hinc etiam est illud Ambrosij in Lucam cap. 9. vbi totum orbem in tribus discipulis mysticè significatum asseuerat: additque neminem post resurrectionē ad gloriam illo montis spectaculo significatam ascensurum, nisi priùs Trinitatis mysterium crederet, pa-

D.Bern. Luc. 9. Luc. 9. Gloss. D. Ambr.

Iamque fateretur. *Putarem*, inquit, *in tribus, qui ducuntur ad montem, mysticè genus humanum comprehensum: quia ex tribus filijs Noe genus omne defluxit humanum; nisi electos cernerem. Tres igitur eliguntur, qui ascendūt in montem, quia nemo potest resurrectionis videre gloriam, nisi qui mysterium Trinitatis incorrupta fidei sinceritate seruauerit.* Beda cap. 38. ad illa verba, *Transfiguratus est ante eos*, existimat Domini transfiguratione͂ futuræ gloriæ pignus extitisse. *Transfiguratus autem Saluator gloriam futuræ, vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit: qui qualis tunc Apostolis apparuit, post iudicium cunctis apparebit electis.* Itaque Petri & sodalium somnus mysterio tribuendus est: vnde ita impigri vigilesque surrexerunt, ac si non antea somno indulgerent, sed tanquam vigiles attentè excubarent: Idcirco Petrus aduertenter, & sapientissimè, vt monuit Bernardus, ad ea quæ loquebatur attendit. *In eo autem præsentissimus sibi & scientissimus quid diceret.* Et quidem prophetice locutus suam & sociorum prædestinationem, futuram beatitudinem prædixit: vel certè ea loquendi formula, fęlicitatis æternæ bona quanto amore æstimationeque digna sint, declarauit. *Bonum est nos hic esse.* Quod si verum habet, non extra rem Euangelistæ per ironiā dicere potuerunt, illum quid diceret ignorasse: quia præcelso dicendi genere, sublimique admodum sermone, profundissima mysteria, cælestiumque bonorum magnitudinem patefecit. Et quemadmodum Petrus, vt in illa demonstratione Empyrei bona approbaret, non exquisitis vsus est dictionibus, aut verba adhibuit superlatiua, sed terminis vsus est simplicibus ac positiuis, dicens, *Bonum est nos hic esse*; Ita etiam Euangelistæ, vt significantissimo dicendi artificio Petri sapientiam declararent, per ironiam locuti dixerunt, *Nesciens quid diceret.*

Beda. | Bernard. in epist. ad fratr. de monte Dei. | Matth. 17. | Luca 9.

Et quidem Ironiæ vsus in diuinis litteris non infrequenter reperitur. Genesis 3. dicitur: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est.* Diuinitatem sibi spoponderat Adam: atque vbi primum vetito malo vesceretur, in Deum transire sperabat. Sed, proh humani iudicij fatuitatem, fallacemque spem! nec Diuinitatem obtinuit, & pene amisit humanitatem, itaut è paradiso eiectus bestiarum similitudinem referret, vt Regius Vates præcinuit Psalm. 48. vers. 13. *Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* O Adam, quis dignè tuam deplorabit calamitatem, quis insperatam adeo mutatione͂ satis dolebit? in

Gen. 3. | Psal. 48.

te

te summa imis, fælicia calamitosis infausto euentu repente commutantur. Hæccinè, quam præsumebas, diuersitas? tantum abest quòd Deus euaseris, vt nec etiam homo videaris, è summo fælicitatis statu in miseriarum omnium pistrinum repente detrusus. Idcirco Deus, hominis fatuitatem deceptionemque irridens, dicebat:
Gen. 3. *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est*; ironicè dictum; tantumdemque valet, ac si dixisset, suã hominem spes delusit: nihil minus habet quàm quod optabat.

Eadem vsus est ironia D. Paulus 2. Corinth. 11. cùm Superiores suggillans, eo quòd ad plurium subditorum licentiam, impudentemque in peccando libertatem conniuebant, sic illos sub laudis colore (si D. Bernardo credimus) affatur: *Libenter enim suffertis insipientes, cùm sitis ipsi sapientes: sustinetis enim si quis deuorat, si quis accipit, si quis in faciem vos cædit.* Quid tibi videtur? laus est hæc, an suggillatio? Planè desipies, si laudem arbitreris. Magis disertè Bernardus, cui ironiã sapuit Apostoli sententia: *Nisi fallor*, inquit, *ironia etiam, & nõ laus sed suggillatio quorumdam mansuetudinis.* Non aliter Euangelistæ, dum de Petro dicunt, *Nesciẽs quis diceret*, ironia vtuntur, idest, nunquam magis cordatus extitit & sapientior, quàm hic, dum gloria cælesti captus ab ea nunquam diuelli, sed æternùm ibi mansuram stationem figere cupiebat. Et ita ni fallor, censuit Glossa Ordinaria in cap. 17. Matth. *Sed in hoc sciebat quid diceret, Bonum est nos hic esse, quia verè solum hominis bonum est intrare in gloriam Domini sui. Quia si Petrus videns glorificatam humanitatẽ, tanto afficitur gaudio, vt nunquam velit ab eius intuitu secerni; quid putandum est de his, qui diuinitatem videre meruerunt?* Mirum ergo in modum Petri in hoc sapientia enituit; nec verè nescius dici potest, qui à se dicta peroptimè callebat: quinimo laudãda maximè venit eximia ipsius sanctimonia, æternæ beatitudinis amor, ingensque affectus, quo terrenis posthabitis, quasi ea nesciret, sola nouerat cælestiã, eorumque possessione frui peroptabat.

Marginalia: 2. Cor. 11 — D. Bern. — Glos. Or.

§. SECVNDVM.

Qui terrena desipit, in cælestibus nimium sapere comprobatur.

NOuum quidem in sacris litteris atque insolitum non est, vt terrenorum bonorum ignorantia, cælestium sapiẽtia dicenda sit, & è contra: etenim vbi primũ oculi ad æterna solidaque beatitudinis inspicienda bona aperiũtur, terrenis, temporalibus, & caducis obturantur. Optimum huic doctrinæ fulcimẽtum adhibeo ex c. 24. Exod. cùm Moyses in mõtem

Sinai Dei colloquio fruiturus accersitur, erat tunc mons caliginosa, & spissa nube circunfusus, flammarumque incendio coruscans, & luce plenus, quæ ex Dei gloria promicabat. *Cùmque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel: ingressusque Moyses medium nebulæ, &c.* Duo itaque Moysem in illo mōtis ascensu obsederunt, nubes obscura, & ignis flāma resplēdens. Inquirit autem Riccardus Victorinus lib. 4. de contemplat. part. 1. cap. 32. qua ratione caligo & splendor, nubes obscura, & ardens ignis, cohærere poterant? Quod perinde est, vt ignorantia & scientia simul consisterent: *Vt iustè mirari debeas, quomodo concordet ibi nubes cum igne, & ignis cum nube: nubis ignorantiæ cum nube illuminatæ intelligētiæ.* Aptissimè respondet in rem præsentem, illam met cælestium bonorum sapientiam, terrestrium ignorātiam dicendam esse: quoniam vbi primum quis aspicit cælestia, terrenis inspiciendis cæcutit, & caligat. *Nam vno eodemque tempore*, inquit, *humana intelligentia, & ad diuina illuminatur, & ad humana obnubilatur.* Fallar, nisi hic propositæ doctrinæ fulcimentum & probationem nō solum habeas, sed etiam figuram: ita quod idem Moysi acciderit in Sinai, quod in Thabor. Sicut enim Moyses caligine & splendore, hoc est ignorantia & scientia circumfusus erat, similiter Petrus, & sapientissimus, & ignarus dici poterat; nec ipsius ignorantiam à sapiētia discriminabis. Quam enim ibi, Diuino reuelante Spiritu, ad cælestium bonorum approbationē, Petrus sapientiam ostendit; error & ignorantia reputanda est; quia terrena bona nec nouerat, nec inspiciebat: & ideo tanquam de ignaro loquentes Euangelistæ dixerunt: *Nesciens quid diceret*; vbi ego cælestium bonorum sapientiam inuenio commendatam. At verò tam Apostolus quàm Euangelistæ, latenti quadam energia emphasiq. locuti videntur: ille dum proferens, *Bonum est nos hic esse*: bona amplificauit cælestia: hi dum ad terrena cæcutientem depingunt: nam illud, *Nesciens quid diceret*, sic interpretor: Qui in inspiciendis æternæ fælicitatis bonis ita cernit acutum, tam sapienter eadem commendat & extollit; is profectò sapientissimus ad cælestia, & in terrenis cæcutiens erit; *Nesciens quid diceret*.

Exod. 24.

Ricard. Victorin.

Matth. 17.

Matth. 17.

Nec sola in hoc magna eluxit Petri sapientia: magnus item sanctitatis perfectionisque splendor radiauit: Qui enim inspecta quasi per rimulas cælesti gloria, sic afficiebatur, vt omnē terrenorum memoriā amitteret; quidni perfectionis culmen attigisse dicendus erit? Quòd autem Petrus gloriam inspiciens, non quæ-

fiecit terrena, Claudius in cap. 17. Matth. palam testatur: loquentem auscultà, & sabetis: *Omnibus*, ait, *sepositis curis suis, Christi & Sanctorum consortio contentus, in ea beatitudine permanere cupit: quasi diceret, omnium iocundissimus ac lætissimus est hic locus; hic nobis est commorandum. Valeat Galilæa cum voluptatibus suis: valeat Hierosolyma cum bonore, principatu, & maiestate sua: quæ etiã te filium Dei, & Prophetarũ maximum occidere cupit: imò valeat totus mundus vna cum omni sua terrena fælicitate*. Hactenus ille. Glossa ordin. in Luc. ad illa verba, *Bonum est nos hic esse*, ait: *Qui ad montana conscenderat, nõ vult ad terrena descendere, sed semper in sublimi perseuerare: & est Petrus in persona ingredientium Regnum Dei*. Quasi dicat, Petrus omnium iustorũ nomine, quibus à Deo concessum est, vt in æterna beatitudine ipsius visione perfruantur; ita cælestium bonorum amore tenebatur, vt conspecta in monte Thabor aliquali gloriæ similitudine, tanquam generosus beatitudinis professor, feruẽtissimusq. amator, rerum mundialium affectum exuerit; quàmq. ingens in cælo præmium, & pulchra iustitiæ corona, Dei seruis esset reposita, cognoscens, dixerit: *Bonum est nos hic esse*, hoc est: Incredibilem Domine Iesu supernæ Hierusalem reputo fælicitatem: immensum agnosco diuitiatũ inæstimabilium thesaurũ, quem amatoribus tuis in cælo aperiendum reseruas: talibus ego diuitijs mirificè delector; incredibiliter mihi placent: nihil superest expetendum: Omnia in te vno bona cumulantur: Te sine nihil aliud voluntas desiderat: Tecum omnibus bonis perfruitur: & ideo *Bonum est nos hic esse*. Quòd si (prosequitur Petrus) labor tam magni præmij futurũ est pretium, pro te, & amicis tuis ad laborem impiger exilio: attamen si tibi placeat, & sic fieri possit, hìc in Thabor, te inspiciente vellem laborare: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula*: Is enim labor solũ proficuus est, quẽ te propter quis obit, teque vidente aggreditur: Vnde labor humanus, qui te velut scopum non respicit, incassum abit, inutilis redditur, nec quidquam ex eo præter lassitudinem remanet, & sudorem: vt impius Herodes expertus est. Quippe cùm apud Matth. 2. incredibilem diligentiam adhiberet, vt de Christi natiuitate certior redderetur, & Magorum prædicatione commotus Legisperitos & Sapientes conuocaret; *Et diligenter didicit ab eis, vbi Christus nasceretur*; ex tam laboriosa diligentia nihil vtilitatis percepit, quia Deum non aspiciebat pręsentem, nec quẽ Magi habuerant finem respiciebat. Inuidendus plane & valde fortunatus, ait D. Leo serm. 1. de Epiphania, si totum, quod pera-

[Margin notes: Claudius; Gloss. Or.; Luc. 9.; Matth. 17.; Matth. 17.; Matth. 2.]

gebat, ad fidem, pietatemque dirigeret. *Quàm felix*, inquit, *foret Herodes, si Magorum imitaretur fidem, & cõuerteret ad Religionem, quod disponebat ad fraudem*. Longe aliter Petrus frugiferum voluit habere laborem; idcirco actionum suarum scopum respiciebat Saluatorem: & quia maximam in hoc sapientiam, incredibilemque perfectionẽ ostendit, ab Euangelistis commẽdatur, & à contrario, quod aiunt, sensu nescius dicitur, *Nesciens quid diceret*. Non absimile videtur illud vxoris Iob ad maritum: *Benedic Deo, & morere*, cap. 2. Quod aliter quàm sonat, ab interpretibus declaratur. Non enim optabat vt maritus in Dei laudes benedictionemque effusus, pro ipsius dilectione moreretur: sed vt Deum execraret, eiusque seruitium desereret; vt sic lætus & à calamitatibus liber vitam traduceret. Pari ratione Euangelistæ Petrum à cõtrario sensu ignorantem nesciumque appellant; cùm ipse cautissimum, sapientissimum, sanctitate perfectioneque eximium se exhibuit: *Nesciens quid diceret*. Sic per antiphrasim fædissimum dicimus pulchrum, nescium Salomonem, & nigerrimum niue candidiorem appellamus.

D. Leo. — Iob 2. — Matth. 17.

§. TERTIVM.

Qui terrenam sapit fælicitatem, valde nescius in æterna deprehenditur.

CÆlestium bonorum ignorãtia, terrenæ fælicitatis dicitur sapientia; quemadmodum, qui terrena ignorant, in cælestibus sapiẽtissimi reputãtur: E cuius probatione tradita fulcietur doctrina, & fortior Petri defensio, ampliorque euadet virtutis & perfectionis ipsius commendatio. Vbi primùm Parentes primi pomum vetitum comederunt, oculos aperuisse, ac se ipsos nudos inspexisse dicuntur; quod antea non aduerterant. *Et aperti sunt oculi amborum; cùmque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus*. Itaque vbi primum à cælesti itinere deflexerũt, regulam deserentes, quam sequi debuerant iuxta diuinæ sapientiæ agnitionem, qua veluti manu ad conseruandam Dei gratiam recto tramite ferebantur; statim oculos ad terrenas cõmoditates, bonaque temporalia adipiscenda coniecerunt, nuditatem agnoscẽtes, vt eam consutis folijs contegerent. Satius certè foret, (ait Basilius homil. Quod Deus non sit author malorum) si oculos ad suam nuditatem aspiciendam nullatenus aperuissent, nec integumenta, quibus se operirent, quæsijssent. Quantum enim huma-

Genes. 3. nu. 7.

mana scientia profecerūt, tantum errantes & cæci ab itinere cælesti deuiarant. *Oportebat se*, inquit, *nudos minimè cognouisse, ne mens hominis aut eorū cupiditate, quæ deesse videretur, traheretur: amictum namque nuditatis defensionem, solatiumque esse existimauit; & omnino per carnis curam ab obseruantia Dei abstractus est.* Cernis igitur humanam illorum scientiam, Diuinæ priuationem extitisse; ac dum proprium secuti sunt arbitrium, diuinam ignorasse voluntatem: vnde ab Apostolo dictum, ad Roman. cap. 8. *Sapientia carnis inimica est Deo.* Melius igitur fuisset, si tunc ignorarent, quod tam infausto dispendio agnouerūt: iuxta quod illud Augustini citatum videtur in dist. 38. Quamuis errare. *Sunt enim quædam, quæ nescire melius est quàm scire.* Ideo in Petri vtilitatem cessit, quòd ignorauerit: dum enim oculos ad terrena conspicienda obnubit, *Nesciens quid diceret*, cælestia videre diligereque promeruit, ac eorum fruitionem incredibili affectu procurauit, dicens: *Bonū est nos hic esse.*

D. Basil.

Ad Rom. 8.

dist. 38.

Matth. 17.

Indubitatum est, & prorsus stabilitum, quò quis in conquirendis vitæ commoditatibus magis oculatum, & ampliùs studiosum se præbet, eò certiùs cælestibus lucris & hæreditatis æternæ negotiationibus destitui. Passim id apud Sanctorum Patrum monumenta reperies. Bernardus tamē in hac materia præstantiùs mihi videtur locutus, maximè viris Religiosis, qui Petrum in Thabor contemplantem, & Paulum in cælis conuersantem æmulari tenentur. Igitur in Epistola ad fratres de Monte Dei hæc scripsit: *Altissima est enim professio vestra, cælos transit, par Angelis est, Angelicæ similis puritati: Non solum vouistis omnem perfectionē, sed omnem modum perfectionis, & sanctitatis: aliorum est Deo seruire, vestrum adhærere.* Quod vt validiùs comprobaret Doctor mellifluus, Petri exemplum adducit, cùm in Thabor, cælestis gloriæ contēplatione elatus, ibi immorari & quiescere exoptabat; nec à Magistri sui conspectu tantisper auelli patiebatur, reliqua huius vitæ bona oblitus, quasi iā ipsius naturę actiones ignorauerit. Hinc etiā ipse Bernard. serm. 30. in Cantic. nimiam quorumdā Religiosorum solicitudinem in conquirendo cibo carpit; quin etiam luxum deliciasque suggillat. *Quid verò prodest*, inquit, *temperare à voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus complexionum, ciborumque varietatibus exquirēdis quotidianam expendere curā? Legumina, inquis, ventosa sunt, caseus stomachum grauat, lac capiti nocet, potum aquæ non sustinet pectus, caules nutriunt melancholiam; choleram porri accēdunt, pisces de stagno, aut de lutosa aqua, meæ penitus complexioni*

D. Bern.

D. Bern.

xioni

xioni non congruunt. Quale est hoc, vt in totis fluuijs, agris, hortis, cellarijsue reperiri vix possit quod comedas? Hactenus ille: Vbi vides quàm spirituales desideret Religiosos viros, qui ad Petri similitudinem omnia huius vitæ commoda posthabuerunt, in carne ita viuentes, ac si ea prorsus caruissent. Vnde consentaneè ad prædicta adijcit idem Bernard. sermon. 63. ex paruis verba illa Canticorum cap. 4. *Dentes tui sicut greges tonsarum*; & Monachis eleganter adaptat: *Monachi carnem non habent; quia in carne carnem obliti, audiunt ab Apostolo: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* Viris spiritualibus sũmopere enitendũ est, ne quid in ipsis carneum reperiatur, aut carnis leges sectentur. Exploratissimum enim est, tam in agnitione mentis, quàm in cordis affectu, vt quò impensiùs quisque humanis & carnalibus attendat, eaque diligat, eò longiùs à Dei cognitione, cælestiumque amore separetur. Non dimittamus Bernardum: ex ijsdẽ sermonibus, vt iam incepimus, propositæ doctrinæ fulcimentum quæramus. Igitur in Dei Ecclesia spirituales, & carnales contẽplatus, vtrosque affectibus contrarijs nunquam penitus exui testatur. *Cùm in populo Dei carnales alij sint, & alij spirituales; nec illi tamen æternorum, nec isti carent omnimodò temporalium desiderio.* Ita ille sermon. 33. ex paruis. Quod apertè cernitur in benedictionibus Iacob, & Esau: alter enim perfectus erat, & spiritualis, alter verò perditus, & carni deseruiens; & forte in vtroque spiritualium & carnalium figura præludebat: vnde ambos cælestia & terrestria bona in moribus retulisse cõperimus, vt in suis benedictionibus figuratum agnouit idem Bernardus. Iacobo enim Genesis 27. dicitur: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundãtiam:* Esau autẽ, *In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua.* Notandum tamen est benedictionis vtriusque discrimen: quoniam Iacob primo loco cælestia bona, *De rore cæli*, & postmodum terrena, *De pinguedine terræ:* Esau autem vice versa, terrestria primum, *In pinguedine terræ*; & postea promittuntur cælestia, *& in rore cæli.* Quo datur intelligi, inquit Bernardus, eos dici spirituales, qui dum hic agunt, humanis affectibus non omnino exuuntur; sed minus humanitatis habent; & spiritualia iuxta suæ professionis institutum temporalibus anteponunt. Qui verò carni deseruiunt, primo loco temporalia, & deinde respiciũt spiritualia. *In eo*, inquit, *sanè distant, quòd plus alia appetunt alij, & secundùm ea quæ præferunt, aut spirituales, aut carnales indicantur.* Vtrosque tamen sua pars contigit: nam in spiritualibus

Cantic. D. Bern. D. Bern. Genes. 27 D. Bern.

libus carnale aliquid, in carnalibus nonnihil, spiritus reperitur, plus minusue, prout ab his, vel illis affectibus impelluntur. *Quid autem singuli præferant, à studijs eorum, & solicitudinibus innotescat*. Tantũ itaque in spiritu quisquam augetur, quantum terrenis affectibus vacuatur; quòque magis vitæ huius accrescit amor, eò ampliùs proficiendi studium minuitur, & consequendę perfectionis conatus remittitur & languescit.

Pulchrè sanè hoc animæ terrenorũ cupiditate languẽtis studiũ, perfectionisque deliquium illa Ephronis venditio adumbrauit. Cùm enim, vt refert Genes. histor. c.23. Abraham internũtu filiorũ Heth agrũ, ad Sarę cõiugis sepulturam, ab Ephron sibi vendi postularet; ille, etsi oblatum pretium semel iterumque repudians gratis campum largiretur, tandem renuente Abraham gratis obtinere, precum instantia victus, pretium accepit; & Abraham ager accreuit. Plus tamen amisit in agri venditione, quàm si omnino perderet, vel sine pretio donaret. Dum enim venditor inuenitur, tanquã in virtutis studio adhuc nouitius & parum perfectus, in sacris litteris notatur; etenim à venditione, vt aduertit in quæstion. hebraicis D. Hieronymus, vna nominis litera expungitur, in aliamque mutatur: & qui antea dicebatur *Ephron*, agro diuendito, & accepto pretio dictus est *Ephran*, O in A permutato: est autem O postrema Alphabeti Gręci littera, perfectionemque designat & consummationem: A verò eiusdem Alphabeti prima, & principiũ repręsentat, iuxta illud Apocal. *Ego sum Alpha & Omega, Principium & finis:* ea ratione significans venditorem illum tantum abesse à consummata perfectaque virtute, vt non quasi iam in virum perfectum euaserit Ephron; sed veluti puer elementarius, qui vix primã Alphabeti litteram didicerat, Ephran appellari debuisset. Quò, ni fallor, respexit Hieronymus, cuius hæc sunt: *Significante Scriptura, non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuit memorias vendere mortuorum*. Vel fortè ideo Ephran dicitur, quia littera A versus partem inferiorẽ comatula depingitur, breuissimæ instar radicis: significans ea figura Ephran radices in terram egisse postquam agrum pretio victus diuendidit: in quo parum perfectus reperitur. Et quidem, si rectè sapis, ex hoc euentu colliges, neminem, vniuersim loquendo, ita perfectum inueniri, qui vel minimis carnis affectibus vrgeatur; atque adeo quanrum ex altera lance detrahit ponderis, tantum in aliam cõijciat; necesse est: & quod perfectionis studio adimitur, omne illud temporali terrenæque solicitudini adhibetur.

Hinc admirandam Petri excellen-

Marginal notes: Genes. 23 — Apoc. 1. — D. Hier.

lentiam fas est intueri; quoniam terrenis rebus animum subtraxit, & omnes cordis portas occlusit, ne mundi amor intraret. Vnde quasi iam perfectę consumatæque virtutis in Thabor consistens, bona cælestia, quæ ibi cernebat repræsentata, solùm cupiebat, & omnem conatum affectumq. vt ijs frueretur, velatis interim ad terrena oculis, extundebat; ideoque non minus prudenter quam sanctè, & perfectè dicebat: *Bonum est nos hic esse*; quod Euangelistæ ignorantiam dixere: *Nesciens quid diceret*: eo quod Petrus humanam repudiauit sapiĕtiam, terrenosque affectus ab animo auulsit, vt late prosequitur D. Chrysostomus epistol. Parænet. 5. ad Theodorum lapsum. *Si Petrus*, ait, *qui vidit obscuram quandam imaginem futurorum, omnia cŏtinuò reiecit ab animo, propter voluptatem inditã animæ à tali conspectu; quid dicemus quando rerum veritas aderit? quando regijs cubiculis adapertis contueri licebit ipsum Regẽ nŏ per ænigmata, nec per speculum, sed facie ad faciem; nŏ amplius, inquam, per fidem, sed per speciem?*

Matth. 17.

Marc. 9.

D. Chrys.

§. QVARTVM.

Petrus apud Thabor vt Spiritus sancti filius honoratur, quemadmodum Christus ab æterno Patre filius prædicatur.

ANtequam Petrum Dominus Iesus in Thabor adduceret gloriæ illius spectatorem; Spiritus sancti filium dixit, confessionem remunerãs: *Beatus es Simon Bar-iona.* Matth. 16. nŭc ideo inter cæteros ad montem assumpsit, vt ibi à Spiritu sancto tanquam ipsius patre mũdaretur, & omnino perficeretur; subindeque in eo monte duo filij à suis parentibus honorati, magnisque aucti fauoribus cernerentur, Christus videlicet, quem Pater æternus mirificè extulit dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cŏplacui*; Petrus, quem sex ab hinc diebus Christus Dominus apud Matth. 16. in confessionis suæ remunerationẽ Spiritui sancto filium destinauerat dicẽs: *Beatus es, Simon Bar-iona.* Et verò verbum, *Bar-iona*, idem significat ac Ioannis filium (nimirum gratiæ) vel columbæ filium, hoc est, interprete D. Hieronymo, sancti Spiritus filium: Et tanti apud me ponderis habet, quod Petrus à Christo audiat, *Simon Bar-iona*, quasi diceret: Beatum, ò Petre, Orbis te prædicet: quoniam Patrem æternum ego parentem agnosco: Tibi pro patre datus est sanctus Spiritus, Patri omnino æqualis: vnde iam parentibus pares sumus. Deus bone, quantum se extulit Petri excellĕtia, quantumque splenduit magnitudo! Nullus hominum sic expresse Spiritus sãcti filius dicì promeruit: sed cur ita? Voluit (credo) Dominus Iesus, hac appellatione à debito, quo Spiritui sancto

Matth. 16.

Matth. 17.

cto quodammodo astringebatur, se exoluere: nam qui à sancto Spiritu regenerantur, non ipsius, sed æterni Patris filij dicuntur. Reddit ergo Christus in Petro filios suos Spiritui sancto; & imposito filij spiritus nomine, debitum soluit. Quòd autem renati ad gratiam à Spiritu sancto id accipiant, Dominus ipse apud Ioann. cap. 3. fatetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Hoc est, quicunque Regni Dei hæreditatem adituri sunt; oportet primò vt ex aqua & sancti Spiritus operatione renascantur: qua loquendi formula sic renatos, Spiritus sancti filios appellare videtur: nō enim illos cælestis contingit hæreditas, vt aquæ filios, sed Spiritus, à quo regenerati ex aqua prodierunt. Ita planè faciendum videbatur; sed aliter, inquit Augustin. in Enchirid. capit. 39. se res habet: qui enim Spiritus sancti, & aquæ filij dicendi videbantur, illos æterni Patris, sanctæque matris Ecclesiæ filios cernis appellari. *Certè qui nascuntur ex aqua & Spiritu sancto, planè dicuntur filij Dei Patris, & matris Ecclesiæ.* Itaque Dei Spiritu gratiam conferente, per quam vt Dei sint filij nancifcuntur, non ipsius filij, sed Patris dicuntur, & Christi fratres. Cùm autem Pater æternus, Christi sit Pater, qui *primogenitus in multis fratribus* appellatur, inde fit vt sanctus Spiritus à nobis Pater non dicatur, cùm tamē Deum Patrem, nostrum etiam Patrem appellemus. Idem cernere licet inter Spiritum sanctum & Dominum Iesum Saluatorem nostrum: Quippe cùm de Spiritu sancto conceptus, & ex Maria Virgine natus sit, ac eius filius verè & propriè dicatur, & longè meliùs quàm quisque nostrū matris suæ filius sit & dicatur; nihilominus, Spiritus sancti filius non audit: Quod D. Augustino visum est difficillimum: vnde c. 38. Enchiridij hunc in modum sciscitatur, quomodo non sit filius Spiritus sancti, & sit filius Virginis Mariæ, cùm de illo & de illa sit natus? Explicare difficile est: verùm in superficie sistēdum erit, nec altiùs ad eruendam rationem excauandum; est enim extra rem nostram. Sat modò sit dicere, propterea Christum Spiritus sancti filium nō dici, etsi ab eo conceptus & genitus fuerit, quia concipiendi, & nascendi modus non eius fuit rationis, vt filij nomen inderet: Nō enim dicēdus erat filius, qui nō vt filius nascebatur. Do Augustinum: *Profectò modus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto, non est sicut filius*. Hinc autem inferendū est, quòd Spiritus sanctus, licèt in temporali Christi generatione, & fidelium prolificio operā suam collocarit; attamen nec Christi, nec fidelium pater audiat. Quid ergo? filijs carebit omnino? Non ita, ait Christus: vnus pro cunctis da-

Ioan. 3.

D. Aug.

D. Aug.

D. Aug.

dabitur Petrus: *Beatus es Simon Bar-iona*, cui ad magnam fælicitatem contigit, vt Spiritus sancti filius esset. *Beatus es Simon Bar-iona*. Et præterea nos omnes sub hac appellatione continebat; quin & ipsius Dei filij vices hic adimplebat, qui suo & omnium fidelium nomine collocatam operam voluit rependere, Petrum Spiritui sancto filium destinans; acsi ex vna parte seipsum vnà cum fidelium vniuersitate constitueret; ex altera Petrum, quo solo videtur Spiritui sancto debitum (vt ita loquar) soluisse, quòd cum omnes ab eo geniti fuerint, non ipsius, sed ęterni Patris filij nuncupētur.

Matth. 16.

Et quidem vt Petrus agnosceret quantæ fælicitatis esset vnicū Spiritus sancti filium appellari, transactis à faustissima filiatione sex diebus, postquam ei dictum fuerat, *Beatus es Simon Bar-iona*, in Thabor euocatur: vbi sicut Pater ęternus, voce delapsa a magnifica gloria, filium suum honorauit dicens: *Hic est filius meus dilectus:* sic etiam Spiritus sanctus Patris instar in Petrum propēsus, tam incredibili affectu impulit, nouoque amoris incēdio inflammauit, vt terrena & caduca fastidiens, solis diuinis & cælestibus inhiaret. Vnde in alium tanto mutatus incendio, sapiētissimusque & perfectissimus repēte effectus, dicebat: *Domine bonum est nos hic esse*. Quin etiam, vt iam supra retulimus, Spiritus sancti fauor illi adfuit, nubem, quæ reficeret, demittētis: *Et nubes lucida obūbrauit eos*. Vbi gloss. ordinaria, *Vnde*, ait, *& nubes obumbrat: Diuini Spiritus est ista obūbratio, quæ non caligat affectibus hominum, sed reuelat occulta*. Ibi etiā ex Damasceno statutum reliquimus, Spiritum sanctum futuram Petri gloriam ei reuelasse, vt omnibus modis beneficentiam eius sentiret, quem velut Patrem habebat; & talis filiationis pręrogatiuis & fructibus frueretur; quēadmodum Christus Dei Patris amorem, benignitatemque experiebatur. *Hoc autem*, inquit, *non ex intentione Petrus proferebat; sed inspiratione spiritus reuelantis futura*. Ex quo apparebat vtrumque filium, Christum videlicet & Petrum, à suis parentibus honorari, dum Pater æternus filium, Spiritus sanctus Petrum diuersis fauoribus prosequuntur, quamdiū inter eos æqualitatem constituētes, dum vtriusque parentes Diuinitate exæquantur, nec maior est Christi Pater, quàm Petri: quin etiam sicut Christum Pater, sic Petrum Spiritus sanctus fauoribus auxit, vt amorem suum testaretur: vnde Petrus fauorem, & Spiritus sanctus, nouo sibi dato filio, quem ijs demonstrationibus honorabat, solatium (vt ita loquar) authoritatemque accipere videbatur.

Luca 9. Gloss. or. Damasc. lib. 3. cap. 24.

Pro quo notandum est, longe aliter apud Iordanem euenisse, cùm

cùm Pater æternus, ibi, sicut in Thabor, Christum filium suum ijsdem verbis declarauit dicens : Matth. 17. *Hic est filius meus :* quoniam in eo spectaculo Spiritus sanctus tãquam testis adhibetur; dum super Christi caput sub columbæ specie descendit. Et licèt initiati Pater dici potuisset, quoniam gratia in baptismate recepta opus eius reputatur; testis tamen adfuit, Æternum Patrem voce futuris audienda sæculis Christum declarasse filium probaturus: *Hic est filius meus dilectus*. Quod tantum abest, vt Spiritui sancto tanquam iniurium displicuerit, vt ipse veritatis huius testem se exhibuerit, Patrisque dispositionem in Christi Baptismate præsens cõfirmarit: quin etiam pro vnoquoque nostrum, teste D. Paulo ad ad Rom. cap. 5. Rom. cap. 5. eiusdem filiationis præbet testimonium: *Ipse autem Spiritus testimoniũ reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei*. Cæterùm in Thabor aliter factum inuenio: quoniam ibi Pater & Spiritus sanctus, suos filios habuerunt: Ille Christum, hic Petrum: vterque honorauit; Pater dicens : *Hic est filius meus dilectus*; Spiritus sanctus, non voce proferens, sed fauore filium ostendens: Ita enim amore incẽdit, potentissimèque in filij affectus se insinuauit, vt ipsius im- Matth. 17. pulsu dixerit, *Bonum est nos hic esse*, beatitudinis illius suauitate illectus. Quod cùm aduerterent Euangelistæ, diuini spiritus sapiẽtiam in Petro agnoscentes, à contrario sensu antiphrasi vtendo, vel ironia, ignorantem dixerunt, quia minimè ignorauerat; sicut mundũ dicimus quia minimè mũdus: vel quia cæleste sapientiam, terrũ terrenatum ignorantiam reputabãt: Vnde qui cælestia nouerat, adeoque vehementer optabat, verè dici potuit *Nesciens quid diceret*. Luc 9. At verò dum nescientem dicunt, non deprimunt, sed altiùs extollunt, & vbetiùs commendant, propter diuinos fauores, quibus à Spiritu sancto tanquam filius summè dilectus cumulatur.

Hinc iam dabitur intelligi, quã ob causam Petrus vnà cum socijs post hæc in terram corruerit; *Ceciderũt in faciem suam, & timuerunt valde*; Matth. 17. cùm tamen eandem Patris vocem impigri stantesque audierint apud Iordanem. Quod inquisitione dignum D. Chrysostomus homil. 57. in Matth. indicauit. D. Chrys. *Quomodo autem*, inquit, *hæc audientes perculsi sunt, cùm iam ante similis vox in Iordane audita fuerit, nemo ex turba qui aderat expauit; Et iterum quando tonitru factum fuisse dicebant, nullus commotus fuit; quomodo inquam, nunc timore perculsi ciderunt?* Respondet sibi Chrysostomus: *Ceciderunt trementes simul atque adorantes*. Quod certè responsum in Petri & sociorum laudẽ maximè cedit: quippe qui Dei maiestatẽ reueriti adorantes

&

& tremebundi prosternuntur. Cæterum, ni fallor, etsi omnes, non tamē ex eadem causa ceciderunt. Petro alia, Ioanni & Iacobo alia fuit cadendi ratio. De Petro quidem planum fiet, si meminerimus quid ei Matthæo referente c. 16. acciderit. Nam cùm à Saluatore Ecclesiæ caput, & Pastor supremus institueretur, & præclaram ob confessionem ligādi atque soluendi Pontificium obtineret; *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiā meam; & tibi dabo claues Regni cælorum*; Statimque Satanam appellauit, vt aliquantisper deprimeret, vel ne ipse ijs fauoribus auctum se inspiciens insolesceret, vt in superioribus Archielog. 2. cap. 2. demonstrauimus; Idem planè mihi videtur hic in Thabor à Deo intētum. Cùm enim Petrus tot à Spiritu sancto beneficijs fuerit cumulatus, timendum erat vt inspecta gloriæ maiestate, patefactisque in trāsfigurationis spectaculo cælestis Regni thesauris, inaniter efferretur: ad terram deijcitur, & timore concutitur, vt aliquo modo beneficiorum oblitus humilitatem retineret. Quāquam nec omnino, nec ad longum tempus voluit obliuisci; ne pro humilitate despectum ingratitudinemque referret: vnde accurrens diligenter proiectos & pauitantes erexit. Perbellè Chrysostomus: *Ne autem*, inquit, *ex timore diuturniore obliuio fieret, cito eos liberauit.*

Matth. 16.

D. Chrys.

Hæc D. Chrysostomi ratio in Iacobum & Ioannem pariter quadrat, quoniā tres simul eodem affecerat honore, tanti spectaculi testes adducens probatissimos. Verùm cùm duo fratres quasi muti in transfiguratione constiterint, nec verbum vllum proferentes, quo affectus sui magnitudinem testarentur, quantique illius gloriæ sublimitatem sibi fieri significarent, quasi taciturnitatem damnans, & omissionem castigans, in terram deijci permisit: *Ceciderunt in faciem suam*; pauoremque concussit: vt qui, sicut Petrus, fælicitatem illam diligere non demonstrabāt, exteriùs ad illius conspectum timore quaterentur: *Et timuerunt valde*. Magno verò dignum supplicio censet D. Ambrosius sermon. 80. illum qui ad cælestium voluptatum conspectum non hilarescit interiùs, nec externa hilaritudinis argumenta demonstrat: sicut etiā puniendus deprehenditur, qui auditis æterni supplicij cōminationibus, mæstitudine non afficitur, nec ad peccatorum pœnitudinem commouetur. *Annuntiamus*, inquit, *vobis Regni cælestis gaudiū; & minimè corda vestra motu quodam alacritatis exultāt: prædicamus triste iudicium; & sensus vestri ad pœnitentiam in lacrymas non prorumpunt. Infidelitatis genus est, in diuinis rebus, nec gaudere prosperis, nec flere contrarijs*. Hæc ille; in quibus

D. Aug.

D. Ambr.

Math. 11. bus videtur respexisse ad illud Saluatoris apud Matth. 11. num. 17. *Cecinimus vobis, & non saltastis; lamentauimus, & non planxistis.* Quasi dixerit, interprete D. Hieronymo ad hûc locum, æterna vobis propósuimus bona, eorum magnitudinem decantantes, vt sic ad virtutis studiũ prouocaremus: vos autem, quasi nihil intellexeritis, immobiles permãsistis: quin etiã lamentis sociantibus damnatorum pœnas vobis annunciauimus, vt earum timore conterriti pœnitentiam ageretis: at irritus
D. Hier. noster labor euasit. Hieronymi verba sunt: *Prouocauimus vos, vt ad nostrum canticum bona opera faceretis, & noluistis; lamentati sumus, & vos ad pœnitentiam prouocauimus, & ne hoc quidem facere voluistis, spernentes vtramque prædicationem, tam exhortationis ad virtutes, quam pœnitentiæ post peccata.* Debuerant igitur Iacobus, & Ioannes, in illo gloriæ spectaculo, inter Moysis, & Eliæ colloquia *(loquebãtur de excessu, quem completurus esset in Hierusalem)*
Luc. 9. Patris audita voce, *Hic est filius meus dilectus*, inter Christi se transfigurantis splendores; *Resplenduit facies eius sicut Sol*, non immobiles perstitere; sed interni gaudij signa demonstrare, quibus amoris sui affectum testarentur.

CAPVT III.

Sancti Ephrem sententia proponitur, asserentis in eo Petri ignorantiam extitisse, quòd labore suo gloriæ illius magnitudinem augeri posse arbitraretur.

QVoniam nostri instituti ratio exigit vtilia potius quã speciosa sectari, animarumq. profectui, non aurium lenocinio indulgere, non ita in refellendis Magdeburgensium falsitatibus distinebimur, vt interim vtilia & profutura non inseramus: quinimo, euulsis peccati spinis, quas Petro nixi sunt infigere Nouatores, lilia colligemus & rosas, quæ languenti animæ seruiant ad medelam. Igitur omnes Patrum sentẽtias ad examẽ singillatim reuocabimus, singulas capitibus speciatim, claritatis gratia, partientes: vt inde nobis innotescat, in quo illa Petri ignorantia fuerit constituta. Non tamen sterile & infœcũdum erit istud sententiarum examen, sed floridum, & amœnum, varijs assertionibus & sentẽtijs interpũctum, gratissimisque excursionibus variatum: quo sanè oppugnata veritas clarior euadet, Petrus victor triumphabit; cui nõ ita indulgendum est, vt ipsi contraria & parum speciosa, officioso potius quàm vero silentio opprimantur: cælestium thesaurorum ineffabiles diuitiæ saltẽ per rimulas apparebunt, supernæque Hierusa-

rusalem amplitudo & magnificentia, parum licet docto calamo, & penicillo minùs generoso, depingetur: Ecclesiæ Monarchia, cuius caput Petrum & Romanos Pontifices Petri successores vera fides agnoscit, statuetur.

Igitur primò discutienda erit, ac illustranda S. Ephrem sententia; qua notum euadet, in quo Petri dicentis: *Bonum est nos hic esse*, constiterit ignorantia: pariterque mõstrabitur eam esse cælestis beatitudinis magnitudinem, vt humanæ industriæ opera non egeat.

Ergo Petri ignorantiam in eo sitam Ephrem Syrus oratione de Transfigurationis mysterio existimat, quòd bonorum cælestiũ magnitudini derogauerit: vnde non illam prioribus verbis; *Bonum est nos hic esse*: sed posterioribus, *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnũ,* Petrus exprompsit. Ita verò locutus videtur, quasi stationis illius commoda aliqualiter augere, & vitę eius quietudini aliquid addere cogitaret, ac si Redemptoris gloria Petri opera indigeret: idcirco Ephrẽ ad illa verba, *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos*, cum eo sic expostulat: *Vides Simon tabernaculum sine labore, tabernaculum quod arcet æstum, & non habet tenebras?* Quasi dicat: non aspicis, ò Petre, pulcherrimum nubis splendidissimæ conopæum, quod tibi de tabernaculis è vili materia fabrefaciendis cogitanti è cælo demittitur; vt tibi documento sit: quòd si forte ad illum statum tabernaculis opus esset, summaque tanti spectaculi fælicitas vmbraculis indigeret, non tuis manibus & labore sunt construenda? Quis enim tu, vt gloriæ immensitati aliquid addere, & infinito omnium bonorum cumulo operis & laboris tui accessione commodum aliquod adijcere præsumas? Erras ò Petre: in hoc ignorantiam manifestas, ac propterea tanquam nescius ab Euangelistis suggillaris. Hæc ex mente D. Ephrem. Idem etiam sensisse videtur Theodoret. in cap. 9. Luc. & Beda in Marc. cap. 37. vbi verba illa expendens, *Facta est nubes obumbrans eos*, ita fatur: *Quia verò Petrus materiale quæsiuit tabernaculum, nubis accepit vmbraculum, vt discat in resurrectione, non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria eos esse protegendos: vnde sequitur; Et facta est nubes obumbrans eos.* Quasi dicat, nubes è cælo mittitur, splẽdore renitens, vt Petrum ignorantiæ commonefaciat; pariterque intelligat cælestis patriæ beatitudinem, qua post resurrectionem beati perfruentur, nullatenus humanæ industriæ labore indigere: Regni enim æterni mansiones Architectonicam non desiderant; nec hominis labor, & fatigatio quidquam additamenti immensæ fęlicitatis cumulo poterit adijcere,

Matth. c. 17.

S. Ephr.

Theodor.

Beda.

cere, quantumuis vires omnes extundat.

Verum quidem est, Petrum & socios nec Diuinitatem tunc inspexisse, nec claram essentiæ diuinæ cognitionem assecutos, vt (teste Maldonat. in c. 17. Matth.) duo viri grauitate præcellentes, doctrinaque, & eruditione præstantissimi crediderunt; nec sine veterum Doctorum firmamento. Quin etiam id Ecclesia sensisse videtur: cuius hymnum ad cōfirmandam sententiā proferre solēt.

Maldon.

Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cælo & chao.

Prudent. in hymno de Epiph.

Huic tamen existimationi, ait Maldonatus, communior, verior & securior obstat sententia; nec citra periculum affirmari potest, Petrum, aliosque discipulos in transfiguratione Diuinitatem inspexisse: nec ex veteribus qui citantur, id affirmarunt: illud tantum credēdi sunt voluisse, vt Apostoli Diuinitatis signum, quod vocant Christi Diuinitatem, oculis inspexerint: & facilè suadetur ex eo, quòd cum Arianis differentes Christi Diuinitatem inde probare conabantur: quod certè in prædicto Ecclesiæ hymno clariùs significatur.

Quicumque Christum quæritis,
Oculos in altum tollite:
Illic licebit visere
Signum perennis gloriæ.

Atque hinc planum fit, Dominum Iesum Diuinitatem suam corporeis oculis inspiciendam (id enim impossibile erat) nullatenus ostendisse, sed quandam veluti Diuinitatis speciem, & corporis gloriam, qua tunc, effundente se animæ beatitudine, fruebatur: ita ni fallor insinuat D. Hieronymus, & subtiliter exponit in summa Theologiæ S. Thomas 3. part. quæst. 45 art. 1. ad 2. à Theologis, quos delectant subtilia, planè adeundus. Verùm etsi Petrus in eo spectaculo corpoream Christi gloriam, ac in ea animæ beatitudinem adumbratam, non tamen diuinam essentiam inspexerit; improuidum tamē & ignorantem se præbuit, vt memorati Patres tradiderunt, eo quòd labore proprio & industria aliquid illi statui addendum existimarit, quò eius felicitas ac beatitudo gratior & amplior redderetur: qualis enim qualis fuit, sic in Petri animum se insinuauit, vt penitus abriperet, ac rerum omnium induceret obliuionem. Atque adeo (vt ait Remigius in caput 17. Matth.) si rectè saperet, vel minimam gloriæ illius stillam eius esse naturæ aduertere potuisset, vt omnia humanæ vitæ incommoda repente aboleret. *Visa*, inquit, *Domini maiestate, & duorum seruorum, Petrus adeo delectatus est, vt cuncta temporalia obliuioni traderet; & ibi in perpetuum vellet manere.*

D. Hier.

S. Thom.

Remig.

re. Si autem tunc Petrus sic accensus est, quanta erit suauitas & dulcedo, videre Regem in decore suo; & interesse choris Angelorum, & omnium sanctorum? Hæc ille: verè quidem: nam vel minima cælestium bonorum particula, vmbra tenuissima, aut perexigua empyrij fluminis stilla, temporalium calamitatum maxima potest incendia extinguere, humanæque infælicitatis dolorē, & memoriam penitus eluere; quinimo ipsos Tartari ignes, æterna damnatorum tormenta, & nunquam peritura incendia, vt iam videbimus, consopire.

§. PRIMVM.

Vna beatitudinis stilla omnes Tartari flammas in paradisi rorem immutare potest.

TArtareo carceri mācipatus diues ille auarus tenebatur: ecce tibi inter flammarum globos, quibus nunquam absumendus vrebatur, non improuidus aut ignorans, & parum prudens, inclamat, atque ad extinguendum ignis incendium vnam tantum aquæ guttulam exposcit: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Luc. 16. Pro certo hic statuendum est, & postea probabitur, diuitem hunc non materialem aquam, sed diuinam, non è terreno fonte, sed è cælesti flumine ac Dei mensa guttulam quæsijsse. Nam quod Lucas capite 16. enarrat, vel historia dicenda est vera; vel parabola, seu aliud ex historia, parabolaque compositum. Quod si dicamus historiam cum Irenæo lib. 1. capite 61. Tertull. lib. de anima cap. de substant. animæ, Clem. lib. 2. Pædag. Chrysost. homil. 6. in epist. 2. ad Corinth. & homil. de Beato Iob. Ambros. in comment. Eutym. & alijs, qui omnes ob Origenis rationem in caput 1. Iob, quam etiam adducit Chrysostom. homil. de diuite, & Lazaro, videlicet, insolitum esse in parabolis, personarum, quæ introducuntur, nomina recensere; hanc diuitis fuisse historiam crediderunt. Quo item argumento Origenes, & alij vsi sunt contra nonnullos ex Iudæis, vt librum Iob veram continere historiam, & non parabolam statuerent. Irenæus. Tertul. Clemens. Alex. D. Chrys. D. Ambr. Eutym.

Stante igitur pro historia iudicio, necesse est, vt qui diuitem ignibus cruciatum videmus, & aquæ refrigerium postulantem audiuimus, eum veros pati ignes, & veram aquam petere arbitremur. Quòd si totum erat verum, non aptè ad extinguendum tam magnum incendium, paruam aquæ materialis guttam exigebat: fatua certè & parum idonea postulatio videbatur: nec si gutta daretur,

quid-

quidquam de dolore & incendio remittere posset: & præterea, vt in historia refertur, non sola lingua, sed totũ corpus; imo & anima, ipso testante diuite, flammis
Luc. 16. vrebatur: *Quia crucior in hac flãma.* Quasi dicat: nihil in me reperitur, quod non sit incendij pabulum. Ita, ni fallor, sensit Basilius, cuius est illud apud D. Thomam in caten. aur. cap. 16. *Condignum autem præmium redditur diuiti illi, ignis, & infernalis pœna, lingua arefacta; vice lyræ sonantis, gemitus; vice potus, desiderium stillæ; vice speculorum enormium, caligo profunda; vice ambitus incessantis, peruigil vermis: vnde sequitur: Vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Dum igitur solam tam magnis cruciatibus guttam ad incendij leuamen postulat, quadam vtens honoris præfatione, dum ait:
Luc. 16. *Pater Abraham miserere mei*, vt Abraham exoret; quid aliud quã de remedio cogitat?

D. Basil.

Dum verò quod petit ei non conceditur, & verborum additur blandimentum, vt negatæ petitionis asperitas temperetur: *Fili*
Luc. 16. *recordare quia recepisti bona in vita tua*; nihil aliud cogitandum est, quàm negatum fuisse leuaminis remedium, vt æternis flammarum cruciatibus incessanter exustus perstitisset. Ita placuit Chrysolog. sermon. 123. vbi nomine Abraham diuiti colloquitur. *Tu vocas patrem, ego voco filium, vt*

Petrus Chrysol.

te grauiter doleas perdidisse quòd natus es: voco filium, vt intellgas iudicij esse, quod pateris, non furoris: voco filium, vt in me mea patientia, & in te tuã maneat pœna. Ex quo planè deducitur, concessa, quam postulabat diues ille, tenui guttula, tormentum omne, & ignis incendium esse abolendũ, protinusque calamitosum damnati statum in perennem Beatorum fælicitatem immutandum: idcirco vt semper sit miser, æternùmque discrucietur, gutta negatur. *In inferno* (ait Augustinus serm. 227. de tempore) *guttam ardens petebat, & impetrare non poterat.* Tene igitur, guttulam à diuite postulatam, non aliquid esse terrenum, sed cæleste; non temporarium, sed æternum: aquam ille postulabat, Empyreo fonte hauriendam: beatæ vrbis Hierusalem vitrei fluminis latices expetebat: his æterna malorum omnium, quæ sustinebat, obliuia se potaturum existimabat: parua illius fontis stilla, è quo Beati epotant, ac delectabiliter sitiunt, sitientesque delectãtur, satis erat, vt Tartari flammas extingueret; atque ex ærumnoso redderet ex improuiso fælicissimum. Addit etiam Augustinus loco supra citato: *Desiderat guttam, qui negauerat micam.* Hoc est: etsi qui dare non nouerat, parum exigere videatur, non ita est: multum rogat è cælo guttam postulans, qui nec terrenas donare micas agnouerat.

D. Aug.

D. Aug.

Quòd si de solius linguæ refrigerio cogitabat dicens: *Vt refrigeret linguam meam*, ideo fortè id præstitit, quia lingua, damnationis illius instrumentum extiterat; & sicut per illam acceperat mortem, illius etiam beneficio vitam consequi sperabat: atque adeo vbi primum cælestis aquæ contactu lingua suum restingueret ardorē, totus ipse liber ab incendio, torturaque immunis euaderet. Author mihi est Augustin. lib. 2. Euāgelic. qq. quæst. 38. *Vel quòd linguam suam vult refrigerari, cùm in flamma totus arderet, significat quod scriptum est: Mors & vita in manibus linguæ.* Vel, vt placuit D. Chrysost. homil. de diuite, & Lazaro, diuitis lingua peccandi fuerat occasio: idcirco plus ibi pœnarum quàm alibi sentiebat. *Multa etiam*, inquit, *lingua eius superba locuta est: vbi peccatum, ibi & pœna; quia plurimum lingua peccauit, amplius torquetur.* Concinit Augustinus serm. 227. de tēpore. *Totum*, inquit, *diuitis corpus flammis gehennæ consumitur, & sola lingua ampliùs cruciatur: Ideo sine dubio in lingua maiorem sentit ardorem; quia per eam superbè loquendo contempserat pauperem.* Dum verò ad restinguēdum linguæ incendium aquam postulat, intolerabile quod in ea tormentum patiebatur ostendit; insuperque aquę præstantiam manifestat: quippe cùm paruula esset gutta, magnum potis esset & præcipuum linguæ ardorem temperare; quin etiam reliqua membra eximeret à tortura. Nec ipsius tantùm diuitis, sed damnatorum omnium tartareos cruciatus gutta illa, si concederetur, extinguere potuisset. Proh bonorum cælestium magnitudinem, inexplicabilem iustorum gloriam, æternas beatorum delitias! quid facient in humano pectore fluuij voluptatum, quid epota de paradisi torrentibus vnda, quid inexhaustum gaudiorum mare; cùm totus in illud iustus intrabit; secundum illud, *Intra in gaudium Domini tui*; quando vna illius maris stilla, & parua fluminis gutta in tartarū illapsa, cruciatus omnes extinguere, tormenta delere, & nunquam morituras damnatorum pœnas, in ineffabiles Beatorum delicias immutare posset!

Luc. 16. D. Aug. D. Chrys. D. Aug. Matth. c. 25. n. 21.

Quòd si hæc diuitis enarratio, non historia, sed parabola, vt multi crediderunt, existimanda sit, in quibus Theophilactus in cap. 16. Luc. Iustin. quæst. 6. Theophilus Antioch. lib. 4. allegor. Eucherius in quæst. in Lucam: eodem modo nobis philosophandum erit. Etenim eadem ratione, qua diues, & pauper suppostitij creduntur, etiā ignis, ad ostendendum auari aliorumque damnatorum cruciatum, introductus videtur; & qua ratione illi paruam gloriæ stillam suspirarent, quæ ignes omnes, tormenta omnia prorsus aboleret: quandiu inops Lazarus; Beatos puta,

Theoph. Iustinus. Theoph. Eucher.

quos

quos ipse exprimebat; de torrente diuinę voluptatis ad plenum epotus, & cælestibus pastus delicijs experiebatur à siti necessitatem abesse, à satietate fastidium. Quin etiam quò plus è cælestium deliciarum flumine hauriuntur aquæ, plus iucundissimè sitiuntur: cùm Deo prouidente, inter sæculi diuites, & Christi pauperes, patiendi & fruendi vicissitudo alternetur, vt cum Chrysologo loquar serm. 122. *Iam vobis versæ sunt vices. Vides eius gloriam, cuius supplicium sic spreuisti: videt ille cruciatus tuos, qui te tunc tua mirabatur in gloria.* Similia ex August. calamo proueniunt, sermon. 227. *Mutatæ*, inquit, *sunt vices: Pauper beatitudinem emit mendicitate, & diues supplicium facultate.*

Petrus Chrysol.

D. Aug.

Maldon. Iustin.

Cæterùm, vt placuit Maldonato, & Iustino, cuius sententiam refert ad caput 16. Lucæ, cùm hæc enarratio partim ex historia, partim ex parabola coagmentata fuisse videatur, quomodo Poetæ tragicomedias compingunt; & verò diuitē, & Lazarum fuisse; quorū alter in infernū detrusus, alter verò ab Angelis in sinū Abrahæ portatus describitur, historia videtur. Attamen diuitis cum Abrahamo colloquia, Lazarum vt mitteret petitionem; intinctum in aqua digiti extremum, ad linguę refrigerium, parabolam historiæ admixtam interpretare. Nec dubitat D. Augustinus lib. 8. de Genes. ad litteram cap. 5. primam partem historiam continere, dubius an etiam idem existimandum sit de secunda. *Melius est*, inquit, *dubitare de occultis, quàm litigare de incertis. Illum quippe diuitem in ardore pœnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum intelligendos esse non dubito. Sed quomodo intelligenda sit illa flamma inferni, ille sinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormēti, illa stilla refrigerij vix fortasse à mansuetè quærentibus, à contentiosè autem certantibus nunquā inuenitur.* Non hæsit in hac flamma Chrysologus; vnde serm. 122. illum diuitis ignē, refrigerij petitionem, eleuatos ad postulandum remedium oculos, digiti in aqua intinctionem, totum existimat parabolicum. *Hæc flamma*, inquit, *non tam linguæ, quàm mentis est; non tam linguæ, quàm cordis est: & adhuc iste conscientiæ calor est: non illud estremū, quod te manet, & expectat incendium: Nam si te iam nouissimi iudicij totus ignis ambiret, & illius desperatæ damnationis sentētia iam teneret; nunquam leuares oculos, nunquam patrem colloqui; nunquam pro te rogare; nunquam præsumeres interuenire pro fratribus.*

D. Aug.

Chrysol.

Ex quibus cernes, illam Euangelij guttam, non esse veram; sed mysticam, atque ad exprimendam amplitudinem gloriæ productam extitisse: cuius sic exuberātes sunt immensæque deliciæ, vt pœnas

vertere in voluptates, & ipsum Tartarum reddere potuisset Beatorum paradisum. Fallar, nisi huc respiciẽs scripsit Gregor. hom. 4. in Euangelia, quod iuxta tres sententias perbellè cadit in rem no-
D.Greg. stram: *Diues enim iste*, inquit, *qui vlcerato pauperi mensæ suæ vel minuta dare noluit, in inferno positus vsque ad minima quærenda peruenit: nam guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit.* Quam sententiam vtraque manu reuersans, Dico primum: Diuitem illum sic auarum extitisse, vt quemadmodum mensæ non præstiterit micas, ita etiam animus illi defuerit, vt quidquam præter aquę stillam postularet: fere enim rogandi difficultatem, & largiendi parcitatem coniunctas inspicies; Nec audet largiter petere, qui nusquam liberaliter donare cognouit: quinimo auarus alios ad seipsum remetitur; vnde larga petere ab illis veretur, quos in auaritia sibi similes opinatur. Et ideo miser hic necessitate compulsus, cùm iam tormenti vis preces extudit, pristinum referens ingeniũ, nihil nisi guttam petere nouit, quia auari lingua nõ nisi minutias & quisquilias proferre consueuit: quinimo neque hæc loqui & donare nouerat iste. Vnde mirum fuit quòd quid esset gutta, vt postularet, agnouisset, qui micam non dedit. Quod, ni fallor, à Gregorio dictũ:
D.Greg. *Nam guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit.* Aliter ego in rem nostram diuitis petitionẽ interpretor; Hoc est: nouerat egregiè diues ille in damnationem incidisse eo quòd mensæ suæ micas pauperi denegauerat: vt igitur damnationem euaderet, de mensa Dei cadentes micas exposcit, hoc est, guttam aquæ, seu gloriæ cælestis paruam stillam, qua Tartareum deleretur incendium; & ipse è misero beatus ex improuiso redderetur. *In inferno positus, vsque ad minima quærenda peruenit: nam guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit.* Quis hic æternæ fælicitatis magnitudinem non admiretur? Quis cælestium voluptatum ineffabilẽ delectationem non suspiciat? cùm sola fontis illius vel minima gutta flammas exinguere, diuitis illius cruciatus omnes abolere, extremamque calamitatem in maximam gloriam permutare possit.

§. SECVNDVM.

Minima gloriæ particula omnem humanæ mentis meditationem exuperat.

IAm, ni fallor, admirari non licet guttæ fontis æterni dulcedinem tormenta omnia extinguere posse, quando ineffabiles Regni Cælestis diuitias, æterna gaudia, nunquam perituram fælicitatem, inexhaustos omnigenæ voluptatis thesauros, humana lin-

lingua explicari, & sensu percipi non licet; & vel minima eius gloriæ particula omnem mentis captum excedit. Animaduersione dignissimum arbitror, quanto studio cælestis sponsa, veri Salomonis & Regis Regum, dilectissimiq. sponsi triumphalem lecticã depinxerit, singula mira curiositate percurrens: fastigiatas in orbem ex argento columnas: purpurantium graduum dispositionẽ; sedile intus eminens, materiam, ligna videlicet Libani; opus in materiæ certamen vltra humanæ
Cantic. 3 vires industriæ fabrefactum: *Ferculum*, inquit, *fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani: columnas argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit*. Canticor. 3. Illud autem plus inijcit admirationis, quòd sponsa, quasi aliud agẽs, sponsi lectum, & quietis locum in eodem capite leuiter præstrin-
Cantic. 3 xerit dicẽs: *En lectulum Salomonis*; statimque adijcit, *Sexaginta fortes ambiũt, ex fortissimis Israel*. Quod quidem nec ad lectuli maiestatem & amplitudinem, nec minùs ad somnum molliter captandi commoditatem attinere videtur: externum tantummodo ornatum respiciunt. Sunt etiam fortiũ ambitus, quo innuitur præstantiores Israel, hoc est, viros Iustitiæ laude præcellentes, vitæque sãctimonia eximios, qui totis mentibus beatorum requiem inhiant, & paradisi lectulos, vbi sponsi deliciæ captantur; tota auiditate suspirãt, nunquam ab æternæ felicitatis conspectu separari: quia semper illam affectibus circuncingunt; & rectè factis ambiunt & coronant.

Hæc de externo lecti otnatu & dignitate sponsa: Nihil tamen de ipso lecto profert: ipsum duntaxat nudè proponit, *En lectulum Salomonis*; nec minimam amplitudinis illius particulam expromit. Cur ita? Verbis fortè destitutam se inspexit, quibus incredibilem lecti ornatum, magnitudinemque depingeret? Planè: cùm enim lectus ille ineffabilem requiẽ, qua iusti in cælo perfruũtur, significaret; nulla potest eloquentia exprimi, nullo verborum penicillo depingi: vnde irrito conatu niteretur, qui non totum lectum, sed minimam illius partem exprimere tentaret. Perbellè in hãc rem Gillibertus Abbas serm. Gillibert.
16. in Cantic. *Quid est, quòd de ipso nobis lectuli apparatu nihil dicit? quòd non eius, vel in modico depromit delicias? Et Thronum lego Salomonis, & ferculum; sed vtrunque ambitioso structum apparatu; & sicut regias decet delicias. Nunquid lectulum intelligimus neglectum? Absit: sed sufficiebat vt lectulum diceret. Fortè verbum hoc, verbum ineffabile, quod non licet homini loqui*. Cùm igitur sponsæ lectuli delicias expertæ verba defuerint, & quasi se mutam senserit, vt vel mo-

modicam ineffabilium voluptatũ particulam exprimeret; quid mireris diuitem auarum, inter inferni ardores vnam tantũ aquæ guttam petijsse, hoc est, eius gaudij tenuem particulam, qua sola se fælicissimum fieri reputabat?

Quod verò hac in re plurimi faciendum arbitror, illud est, ipsum humanum intellectum, dum hæc de cælestium voluptatum magnitudine componit, dum quæ disertissimè composita sunt, & docto nimis calamo possunt exprimi, contemplatur; Nauis instar amisso gubernaculo fluctibus obrui, & submergi. Quin etiam, parabolæ, similitudines, tituli, nomina, figuræ, quibus sacra pagina mille modis beatitudinem adũbrare conatur; necnon sanctorum Patrum subtiles cogitatus, præclarissimique discursus; quidquid denique de ineffabili sanctorum fælicitate pulcherrimè dictum, subtiliter inuentum, eleganter excultum, inauditaque peregrinitate compositum inuenietur; nihil aliud est, quàm vmbra tenuissima, quæ lucem illã inaccessibilẽ, claritate, Solis splendorẽ infinitè superantem, verbi ineffabiles diuitias, Spõsi inexplicabiles delicias, Beatorum gaudia omnigenis voluptatibus cumulata, delineare vix possit, nedum inspicienda repræsentare. Quantumcunque enim mens assequatur humana, paruam magnitudinis illius particulam, non attingit: nec nisi imperfectum quid non in ipsa re, sed abstractè, vt Theologi loquuntur, intelligit. Non latuit hoc Nyssenum hom. 6. & Richardum Victorinum par. 2. cap. 10. qui prudentissimè adnotarunt Sponsam, non lectum absolutè, sed sub diminutiuo lectulum dixisse: *En lectulum Salomonis*. Qua ratione paruum dicit lectum? Crede, non vt minuat, sed amplificet, pariterque innuat humanam mentem vix illius lectuli minimum & diminutiuũ cognitione assequi, vix minimam ipsius in præsenti vita particulam, minus vero posse totius lecti magnitudinẽ attingere. Richardi verba sunt: *Quia minimum est quod de illa quiete cognoscere possunt, per diminutiuum exprimitur; nec tam lectus, quàm lectulus nominatur*. Verùm summa Beatorum fęlicitas qualis sit, quàm magna, & ineffabilis paradisi dulcedo, cùm, D. Paulo attestante 1. ad Corinth. 13. num. 8. *Videmus Deum facie ad faciẽ*, vel cùm *Videbimus eum sicuti est*, vt Ioan. epist. 1. cap. 3. affirmat; hoc hominum cogitatus longissimè transit, nec intellectus nostri acumen vmbrã potest aspicere tenuissimam: quoniam, vt ait Esaias c. 64. & Paul. 1. Corinth. 2. *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit; quæ præparauit Deus illis, qui diligunt illum*.

Nyssen. Richard. Victor. Cantic. 3 Richard. 1. Cor. 13 Io. epist. 1 cap 3. Esai 64. 1. Cor. 2.

Non ineptè quidem mulier illa Cananea è Domini & Saluatoris nostri mensa cadentes micas po-

postulauit; nam cùm antea Christus dixerit; *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*, Matth. 15. Illa statim intulit: *Etiam Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Quod perinde fuit, interprete D. Thom. in caten. ad caput. 15. Matth. ac si consequenter inferret: *Si canis sũ, non sum aliena: canem me dicis; ergo nutri me vt canem; non possum relinquere mensam Domini mei*. Inspecta verò ipsius fide Dominus Iesus, quasi admiraretur exclamauit: *O mulier, magna est fides tua.* Congruè autem, ait Diuus Thomas in c. 15. Matth. magnam appellauit mulieris fidem, quia plurima simul & magna credidit. *Magna, quia magna credidit.* Primò enim affirmat Victor Antiochenus cap. 7. in Marcum, Christum vel minimam virtutis suæ particulam largiturum credidisse, qua filia sanitatem reciperet: *Minimam virtutis illius partem; hoc enim micæ nomine significabatur; præstandam filiæ sanitatem arbitrata est*. Secundò, sibi persuasit, Saluatorem quasdam veluti gratię suę micas impertiri posse: & ideo Christus, vt censuit D. Chrysostomus homil. 33. in Matth. filiæ sanitatem, quam primò rogauerat, conferre distulit; vt hac mora ad postulandam gratiam prouocaret. *Propter hoc autem*, inquit, *Christus tardabat; præsciebat enim hoc dicturam: nec occultari volebat tantam mulieris virtutem*. Credidit tertiò, micis è lautissima Beatorũ mensa cadentibus refici; minimãque cælestis beatitudinis particulam; Christo posse largirore nancisci: atque adeo tota ad humilitatem composita, & contririone cordis permota, fide etiam generosa propellente, se indignam testatur, quæ integras diuinæ mensæ epulas degustet, quibus cælestes conuiuæ in patria ad satietatem perfruuntur, dum reuelata facie Dei gloriam speculantur; & eum sicuti est clarissimè vident: Verum satis sibi ad summam fælicitatem ducebat, si cadentes è cęlæsti conuiuio micas colligere permitteretur. Egregiè D. Hieronymus in c. 15. Matth. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere posse ad mensam cum patre; sed contenta sum reliquijs*. Quod Dominus Iesus fidei illius elogio complexus est: *O mulier, magna est fides tua*. Vt enim intulit Diuus Thomas, *Magna, quia magna credidit*. Illud autem velim aduertas, quòd fœmina illa inter omnia, quæ fide tenebat, etiam micarũ nomine minutissimas cælestium deliciarum particulas meditabatur: quas fami sedandæ, imò appetitui largissimè reficiendo, abũdantissimas fore reputabat: vnde illis cõtenta dicere potuit: *Sed contenta sum reliquijs.* Et qua ratione diues auarus nihil ampliùs sibi petendum, præter aquæ guttam

Matth. 15. D. Thom. Matth. c. 15. D. Thom. Vict. Antioch. D. Chrys. D. Hier. Matth. c. 15. D. Thom.

tam

tam iudicauit, fœmina solas micas expetiuit; vterque prudentissimè, attenta bonorum cælestium magnitudine, quæ adeo ineffabilis est, vt modica fontis illius gutta sitim omnem extinguere, beatissimique illius conuiuij tenuis mica auiditatem omnem restinguere, & famem possit abundatissimè satiare.

§. TERTIVM.

Ingens gloriæ voluptas quàm ineffabilis sit, insinuatur.

DVctis modò lineamentis, mortuisve coloribus, & vmbris, quàm sit ingens paradisi gloria, quàm amplum cæleste sit præmium iustis in Patria reseruatum, aliqualirer agnoscitur: quãdoquidem modica stilla, & tenuis admodum particula humanum pectus implet, & largissimè reficit; quin etiam quidquid hac ratione à Deo accipimus, eandem implendi, ac reficiendi qualitatem sibi vendicat. Lucem è cælo Magis itinerantibus dimisit, qua tam ingenti gaudio illorum mentes Remig. perfudit, vt, asserente Remigio, Euangelistę verba defuisse videantur, quibus illud exprimeret: vnde repetitis vocibus & geminata loquendi formula dixit: Matth. 2. *Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde*. Gloss. ord. Glossa ordinaria ibi primam repetitionem ita exponit: *Gaudio gaudet, qui propter Deum gaudet, qui est verum gaudium*. Aliter censuit Chrysostomus D. Chrys. homil. 2. imperfecti operis in Matth. cap. 2. vbi voluptatem incredibilem, & gaudium ineffabile, quo Magi fuerant affecti, aliter explicari non posse testatur; nisi quis dixerit, syderis illius, à quo prouenit, claritatem, Christi recens nati signum pariter & pignus habendam; qui solus in humanum pectus eam immittere potest voluptatẽ, qua plenissimè refectum, omnem aliam appetitionem extinguat, mundaliumque voluptatum, & delectationum magnitudinem, ac mensuram infinito superet interuallo. *Per mysterium*, D. Chrys. inquit, *stellæ intelligebant, quoniam dignitas tunc nati Regis excedebat mensuram omnium mundialium Regum*.

Vnus tantùm, leuissimusque citharæ pulsus, Franciscum parentem meum tam incredibili voluptate perfudit, vt præ suauitate in ecstasim raptus Angelorũ choris interesse sibi videretur. Cùm enim aliquando, vt refert Bonauent. D. Bonau. in vita S. Franc. cap. 5. in eius vita capit. 5. cælestis spiritus cytharam deferens, Seraphici parentis spiritũ cantus suauitate delinire moliretur; vix instrumentum suũ Citharædus ales præstrinxerat, cùm Francisci animus ita commoueri cępit, & præ gaudij magnitudine palpitare, peneque deficere, tantæ voluptatis impatiens; vt his vocibus canere meditantem retardarit: Siste, ex-

pecta,

pecta, ne progrediare, Citharam vlterius ne percutias; quia cor tantæ dulcedinis incapax disrũpetur. Proh ineffabilem gloriæ dulcedinem! Proh inexplicabilem cælestium voluptatum magnitudinem: cuius minima tãtum particula, omnes humanę capacitatis sinus, & ardentissimas cupiditates sic abundãter replet, gaudioque distendit, vt nihil expetendum relinquat: cuius tenuissima aquæ cælestis gutta in pectus illabens, Tartari flammas extinguit, ardentissimosque sulphurei æstus incendij, in rorem suauissimum, auramque leniter spirantem conuertit: Cuius vna panis illius mica sic cor explet, & satiat, vt omne ipsius desiderium exuperet: Lux vna è cælo affulgens Regis gloriæ pignus, & signum, terrenos Reges, etsi barbarie efferatos, ita emolliuit, gaudio voluptateque affecit, vt Regiam maiestatem, sceptra, diademata, seipsos obliti, mundi huius gaudia, delectationesque repudiarent: Angelicæ tactus citharæ Franciscum abripit, paulisper cor suffuratur audientis, ita vt fetiante quasi à vegetando corpore anima, cælestium musicorum concentibus deliniri existimaret, solisque beatis intellecta vocum illatum harmonia demulceri, & alternis canentium, & citharizantium modulatibus respirare sibi persuadetet: Mortali tamen adhuc corpore detentus ista sentiebat: vnde tantæ delectationis incapacitatem aduertens, suum precatur Citharœdum, vt Citharam semel percussisse contentus sistat, ne ipse præ dulcedine deficiens animo concidat, è vitaque decedat. Quid tibi hæc cogitanti dicendum occurrit? Quid de suauitatis illius magnitudine conijciendum se offert? Voce adhuc non audita, sed canendi pulsandique nutu vix percepto, Francisci animum ita cepit vnus qui canere solùm minabatur; Quid profectò existimas eueniet, cùm millia millium peritissimos, formaque præstantissimos Cantores, & Citharœdos, in cælesti aula, coram cælorum Principe, & curia inspectante vniuersa, suauissimis vocibus, dulcisonis instrumentis, alternante se melodia, supremi Numinis laudes, Beatorum certamina, victorias, diademata celebrantes auscultare liceat? cùm non solùm auditus, sed reliqui etiam sensus, innumeris voluptatum generibus certatim afficiantur, ita vt alij alios, si fas esset, in inuidiam prouocarent; aut delectabile illud, quo rapiuntur, non ita absorbetet, vt aliud sentiendi locũ minimè relinqueret? Quid? cùm gaudio gestientes lætitia exultent; exultatione tripudient, summaque status illius tranquillitate perfruantur? Beati, quibus ineffabili Dei miseratione concessum est vltimum certaminum nostrorum finem adipisci: cùm iam

malis

malis omnibus liberos;& immensa gloria, cordis appetitione ad plenum satiata, cumulatos se inspexerint; illudque Augustini lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 30. verissimum experientia comprobauerint. *Quid aliud ageretur, vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur? Ipse Deus finis erit desideriorũ nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna communis. Ibi ergo vacabimus, & videbimus; videbimus, & amabimus; amabimus & laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine: Nam quis alius noster est finis, nisi peruenire ad Regnum, cuius nullus est finis?* Liceat hic Regij Vatis ore millies beatos, fælicesque proclamare, quibus ante ora procerum cælestium, coram frequentissima Empyrij curia, Regẽ æternum reuelata facie, & reducta in posterum cortina inspicere datum est, ac ipsius laudes suauissimis, æternùmque duraturis vocibus, iucundissimè personare. *Beati qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.* Psalm. 83. Quid? Etsi gloria non esset ad æternitatem mensurata, sed vnius tãtum diei spatio clauderetur: adhuc ego beatissimos prædicarem, qui omnia vitæ huius delectamenta, etiã infinitos annos duratura, cum illo breui vnius diei spatio cõmutarent: Non meum, sed Augustini iudicium est lib. 3. de libero arbitrio cap. vltimo disertissimè loquentis. *Tanta est iocunditas lucis æternæ, vt etiam si non liceret amplius in ea manere, quàm vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni delicijs, & circumfluentia temporalium bonorum, rectè, meritòque contemnerentur: non enim falso, ac paruo affectu dictum est: Melior est dies vna in atrijs tuis super millia.* Nec exaggeratio ista est, sed plana & aperta veritas: tã magna quippe sunt paradisi gaudia, ineffabiles adeo voluptates, sic firma & solida patriæ cælestis bona, vt non solùm cùm actu possidentur, delectent; sed sola eorum recordatio incredibilẽ pariat delectationem, vt iam sub speciali titulo declarabimus.

D.Aug. (margin, beside "uerint. Quid aliud")

Psal. 83. (margin, beside "Beati qui habitant")

D.Aug. (margin, beside "loquentis. Tanta est")

Psal. 83. (margin, beside "falso, ac paruo")

§. QVARTVM.

Ineffabilis adeo est æternæ felicitatis dulcedo, vt sola ipsius memoria vitæ huius calamitates omnes, tormentaque exuperet.

PRæibit in huius assertionis firmamentum Christi Saluatoris nostri factum, & exemplum. Quantum enim gloriæ cælestis recordatio valeret, in eo clarissimè enituit, mortis suæ passionisque tempore instante; & ideo apud Thabor in illo gloriæ spectaculo Moy-

Moyses, & Elias cum eo de passione locuti memorantur: *Loquebantur de excessu, quem completurus erat in Hierusalem*. Luc. 9. At dices, vt quid inter gloriæ splendores, paradisique oblectamenta? Vt quid dum à Patre filius appellatur dilectissimus, & iubetur audiri, tormenta, spinæ, verbera, Crux, opprobria recensentur, & cum iniquis damnandus in crucis suspendio prędicatur? Vt quid inter melleam paradisi dulcedinem, fella, quibus antequã moreretur epotus describitur, è cuius ore verba manabant melle dulciora? Nihil aptius, dico fieri potuisse: quoniam ad præmij conspectum labor omnis euanescit: Vnde conuenienter tormentorum, quæ subiturus erat, memoria inijcitur, quando gloriæ primitijs merito passionis statim obtinendæ fruebatur: vt hac ratione, obijciente se, cùm pateretur, gloria, quam in transfiguratione prægustauerat, mors ipsa non solum non acerba, sed dulcis, & voluptuosa videretur. Vnde parta iam à Resurrectione gloria, transactæ passionis quasi oblitus, tanquam de aliquo sibi nouo, & incognito ab itinerantibus in Emmaus discipulis de passione confabulantibus: *Loquebãtur ad inuicem de his omnibus, quæ acciderent*, sciscitatur: *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicē ambulantes, & estis tristes?* Cùm autem Cleophas admiratus rem adeo vulgatam, & famosam peregrino inauditam, & incognitam responderet: *Tu solus peregrinus in Hierusalem?* Iterum obliuionem demonstrans, & rerum, quæ dicebantur ignorantiam significans, adiecit: *Quæ?* Innuens planè tam magnum esse gloriæ præmium, quod passione sua corpori acquisiuerat, vt iam tormenta omnia, quasi nihil, vel certè leuissima obliuione sepelierit. *Quæ?* Hoc est, parua, leuissima, pene nulla, si cum illius gloriæ dulcedine, voluptate, magnitudine conferantur. Ita pariter transfigurationis præsente gloria, futura memorantur crucis tormẽta. *Loquebãtur de excessu*: vt dùm ad propositi præmij conspectum sustinenda obijciuntur, perpessu facillima, imò omnibus modis expetenda videantur. Postea verò in ipso patiendi, moriendique articulo constitutus, huius gloriæ magnitudinē memoria repetendo, mortis dolorem, & acerbitatem hilariter sustinuit. Hinc est, vt nunquã sibi visum fuerit suę sponsæ Ecclesię delicias plurimi stetisse: Nam licet sponsã, delectabilemque ipsius fruitionem, effuso sanguine, & perpessis supra humanam patientiam tormentis coemerit; cùm omnia hæc inter gloriæ splendores se illi obiecerint, nec grauia & intolerabilia, nec sponsa minus grata visa est, & amabilis, aut magno sibi pretio constitisse: quia præterquàm quòd rem

Luc. 9. Luc. 24. Luc. 9.

rem amabilem emerat, vbi summum pretium semper infimum æstimatur; nihil triste & ærumnosum est gloriæ splendoribus illustratum; nihil fędum paradisi expectatione vestitum, & ornatũ; nihil acerbum ineffabili cælestis patriæ, mellitaque suauitate dulcoratum; nihil denique insuperabile videri potuit iustorum præmio coronatum.

Hac credo ratione cũ D. Chrysostom. homil. 15. in Genes. Deũ antequam è primo parente costã educeret, vnde Euam ei sponsã formare decreuerat, soporem immisisse grauissimum, seu in extasim rapuisse; vbi doloris vice, quẽ in extrahenda costa sentiret euigilans, mollè dormiens, aut raptus, mysteria cõspexit: Vnde iam planum fit, quo fine soporem illum indiderit: nimirum, respondet
D. Chrys. Chrysostomus, *Vt ne sentiendo dolorem, mulieri ex se formatæ postea doloris memor insensus fieret.* Licèt vero Chrysostomus cẽseat diuina mysteria, quæ costa carne inuoluta claudebat, Adamo dormienti nõ fuisse patefacta, sed postquam è somno euigilarat, *Nam quãuis*, inquit, *eo tempore, quo auferebatur ignorauerit, postea tamẽ cogniturus erat*; Alios aliter censuisse cognoui, qui Adamo dormienti costæ suæ in mulierem eductæ profunda mysteria à Deo proposita crediderunt: atque adeo tunc primum in extasim raptus, vel dormiens, vxorem mysterijs, & arcanis inuolutam introspexit. Demus tamẽ Chrysostomo, quòd Adamo non inter dormiendum, sed iam vigilanti, secreta costæ, vel vxoris mysteria panderentur: semper illud verum habet, sponsam inter arcanorum voluptatem, & delectationem primò agnouisse. Ex quo redit iterum Chrysostomus constanter affirmans, Adamum è sponsæ formatione nullum percepisse dolorem, eo quod vltra voluptatem ex mysteriorum contemplatione perceptam, quibus iam in muliere costam suam aspiciebat repletam, nibil sibi deesse aduertebat, quia Dominus supposita carne locum repleuerat. *Itaque*, inquit, Chrysost. *vt ne illum in auferendo dolore, neque ob ablationem tristitia afficeret, vtraque sic dispensauit, vt & citra cruciatum illius auferret, & impleto eo loco, vnde abstulerat, factorum sensum percipere non sineret.* Itaque omnibus modis à primo parente dolorẽ amouit, ne illius memoria dulcem sponsæ societatẽ aliquatenus turbaret, si inter fruitionis gaudia, quanti stetisset recordaretur. Et verò sic potẽs fuit voluptas, qua dormiẽs illam inspexit efformandã, vel iam formatam vidit euigilãs, diuinis vndique mysterijs circumfusam; vt quamuis postea in coniugẽ data, tot infelicitatum, & ærumnarum causa fuerit, nunquã ipsi mouerit stomachum; vel ad dissidiũ prouocarit. Proh Deum immot-

immortalẽ! Assiduis quatiebatur ærũnis Adam; magnis ipse,& filij laboribus tundebatur; tantæque calamitatis causã aspiciebat vxorem; & tamen nunquam torua facie, & parum læto vultu conspexit. Non tamen miror: quia antequam Adamus in has deueniret ærumnas,laboresque vxoris causa pateretur, inter festiua gaudia,& voluptuosam mysteriorum contemplationem illam inspexit lætabũdus;& ineffabilis visionis huius voluptas aliarum rerum memoriam & acerbitatem corrasit.

Non aliter Christus, etsi inter passionis angustias, & acerbissimos mortis dolores; quorum Sponsa sua Ecclesia causa fuit, illam viderit; nunquam acerbum se illi præstitit, nusquam faciem exhibuit subnubilam & parum lætam, sed semper hilarem ac iucundam: quoniam tunc primò Sponsam,ac tormenta propter eam sustinenda inter coruscantes gloriæ radios, quibus corpus suum clarebat, discreuit: ideirco ibi passionis memoriam refricant: *Loquebantur de excessu*: vt cùm iustum patiendi tempus aduenerit, gloriæ memor, coronæ certus, & triumphi expectatione lætabundus; tormentorum acerbitatem, & mortis dolorem iucundissimè sustineat. Tantum valet æternæ felicitatis memoria, vt difficultates, ac tormenta reddat facillima superatu; ideo Christus Dominus, vt nos beatitudinis memoria subleuaret, coram Petro, Iacobo, & Ioanne Transfigurationis mysterium celebrauit, Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & transfiguratus est antè eos*. Planè, ait D. Bernard. serm. 4. de Ascensione, vt hi tres, quoties temporariã Christi in Transfiguratione gloriam, æternæ, quæ nos manet, simulacrum meminissent, alijque ex ipsis audirent, cælestis patriæ oblectamenta præ oculis semper haberent; ijsque conspectis, obstacula omnia in Dei seruitio opponenda superarent. In quamrem adducit Bernardus illud Dauidicum Psalm. 41. num. 5. *Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam*. Hoc est, incredibili efferebar lætitia, quoties paradisi gaudia recordabar. Quod vt clariùs significaret addit: *Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei*. Hoc idem in ipso Cantionis vestibulo apposuit; vt quanto Deũ videndi studio, æternaque sanctorum fælicitate perfruendi amore teneretur, explicaret: *Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus*. Quidni, Deum videre ardentissimè cupijsset, quẽ ideo creauerat Deus, vt ipsius visione frueretur? Hinc est illud Augustini lib. 1. confess. c. 1. *Fecisti nos Domine ad te: & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*. Persimile est, quod cecinit

Lucæ 9.

Matth. c. 17.

D. Bern. Psal. 41.

Psal 41. num. 2.

D. Aug. lib. conf. cap. 1.

L idem

idem Vates Psal. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua*. Sed iam
D. Bern. redeat Bernardus, Transfigurationis causam in hanc rem mirificè deflectens. *Vt quid enim*, inquit, *ascendit, vt transfiguraretur, nisi vt doceret nos cogitatione ascendere ad futuram illam gloriam, quæ reuelabitur in nobis? Quid enim graue illi poterit videri, qui semper mente tractat, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam? Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quæ quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei: & iterum: Memor fui Dei, & delectatus sum*. Hactenus ille.

Et quidem Dominus Iesus immensas thesaurorum suorum diuitias patefecit, in Thabor gloriæ supellectilem ostēdit, vt suos gloriæ spe aleret, coronæ aspectu in certamina prouocaret, & præmij demōstratione laborum omnium tolerātiam redderet suauissimam.
D. Dam. Concinit egregiè Damascen. orat. de transfigur. *Spirituales*, inquit, *Domini propugnatores, non terrenorum quæstuum cupidi, nec fluxorum bonorum desiderio flagrantes; cùm ea quæ in spe posita sunt, ipsis etiam oculis intuentur, eosque qui prius labores pertulerunt, bonorum in spe positorū delicijs fruētes conspiciunt; maioribus animis ad certamina se comparant*. Hæc ille: nec minus pulchra sunt quæ
D. Thom. scripsit D. Thom. in 3. part. q. 45. art. 1. in corpore: *Dominus*, inquit, *discipulos suos prænunciata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directè procedat in via, quòd finem aliqualiter præcognoscat: sicut sagittator non rectè iaciet sagittam, nisi priùs signum prospexerit, in quod iaciendum est: & ideo conueniēs fuit, vt discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet*. Huc etiam respexit Beda in Matth. ad hunc locum. Beda. *Pia prouisione*, inquit, *factum est, vt contemplatione semper manentis gaudij ad breue tempus delibata, fortiùs aduersa tolerarent*. Verè quidem: nihil enim fortius mihi dabis, quod difficultatibus & obstaculis obiectum omnia prorsus elidat; quàm vt cælestium voluptatum contemplatione, æterni gaudij memoria, patriæque cælestis amore pectus humanum incēdatur. Cùm enim bona illa verè magna sint, & omnino solida, ęternùmque duratura; mirandum non est tantam eorum memoriæ vim inesse, vt ea solà carceres, tormēta, famem, sitim, persecutiones, mortem ipsam, tanquam lusum reputet quicunque contra spiritualia nequitię pro cęlestibus magnanimiter decertat; sicuti Diuo Paulo contigisse lego: quippe cùm innumeris calamitatibus obsessum se inspiceret, vt 2. ad Corinth. cap. 8. affirmat dicens: *Supra modum grauati sumus, supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam* 2. Corinth. cap. 8.

viue-

viuere. Quod interprete D. Chrysost. homil. 2. in epistol. 2. ad Corinth. tantum valet, ac si D. Paulus tot vndique calamitatibus circumuallatus, & tam multis laboribus oppressus existeret, vt iam de vita conclamatum esset. *Hoc*
D. Chrys. *est*, inquit, *nullam spem, & expectationem haberemus nos amplius victuros*.

Verùm eandem epistolam reuersa, ibique Paulum ineffabili voluptate delibutum, incredibili gestientē lætitia, & immenso gau-
2. Cor. 7. dio triumphātem intueberis: *Repletus sum*, inquit, *consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*. Vt autem huius gaudij magnitudinem inspicias, pulcherrimam ex generoso Chrysostomi calamo pictam tibi pro-
D. Chrys. pono: *Non enim dixit, impletus sum gaudio, sed abundo; imo non abundo, sed superabundo*: Nec his contentus, prosequitur Chrysostomus: *Ipsius magnitudinem declarans, non hinc solum ostendit quod dixit, superabundo gaudio; sed ex eo etiam quod subdit, in omni tribulatione nostra*. Ita quòd inter calamitatum fluctus, vinculis detentus, tormentis oppressus, cum morte ipsa colluctās, gaudio
2. Cor. 7. tripudians exultabat: *Superabundo gaudio, in omni tribulatione nostra*. Nec ipse tantum; sed redundans è proprio pectore lætitia in alios refundebatur; vnde dicebat:
2. Cor. 1. *Vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt*. In ipso autem epistolæ principio rationē reddidit, & lętitiæ causam retexit. *Quoniam*, ait, *sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra*. Quasi dicat: Innumera quidem propter Christum mala sustinemus; longè tamen maiora sunt gaudia, quibus patiendi acerbitas compensatur. Nam vel Christi amor incendit, ac roborat; vel repositæ coronæ expectatio prouocat; vel præmij magnitudo, pro ipso laborantibus præparati, vires addit, patientiamque extundit. Et verò tam magna sunt ista, & sola eorum memoria tantum affert voluptatis, vt ea sola delibuti, inter flammas, & spinas, quasi coronati rosis, & rore persusi delectemur. *Superabundo gaudio*. 2. Cor. 1.

Atque hinc etiam vt Corinthios ad cęlestium voluptatum contemplationem, meditandaque paradisi gaudia excitaret, fidei, & pœnitentię intermedio, quibus etiam Apostolus mirificè recreabatur, ita eos alloquitur: *Sicut estis socij passionum, ita eritis consolationis*. 2. Cor. 1.
Quasi dicat, Nulla ratione, ò Corinthij, vos pœniteat laborum, ac persecutionum, quæ ob Christi amorem perpetimini: si enim in pręmij magnitudinem, electis in cælo pręparati, oculos conijciatis; sicut persecutiones, & labores inueniunt socios, sic in præmij fruitione eandem inibitis societatem: neque enim in obtinenda patientię corona sors diui-

det, quos patiendi amor, & causa coniunxit. Nec tantum vos manent æterna, & nunquam interitura paradisi oblectamenta: hic etiam in exilio præ lætitia exultãtes triumphabitis, cùm inter ipsas afflictiones, & calamitates, ingruẽte futuræ beatitudinis memoria, tam ingenti gaudio afficiemini, vt iam vos omnino beatos iudicetis, mihi in hac parte suppares: dicẽti 2. Cor. 7. credite: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio:* Et qui dicentem auditis voluptate perfusum, velut exemplar contemplamini: & quem in passionibus experti fuistis sodalem, in consolationibus socium sentietis: solet enim Deus grata vicissitudine pœnas iustorum in delicias permutare. *Sicut socij passionum, ita eritis consolationis.*

§. QVINTVM.

Eadem gloriæ meditatæ præstantia ad sopiendum in passionibus doloris sensum Sanctorũ exemplis confirmatur.

EX hactenus dictis, statimque dicendis inferes, quò quis fortiùs seipsum ad sustinẽdas pro Christo vitæ huius calamitates impellit, inspecta semper æternæ beatitudinis voluptate, qua amplius accenditur, eò delectabiliùs patiendi lętitia & gaudio distendi, vitamque præsentem in dies fieri magis onerosam, assiduoque æternę desiderio inflammari. Hac, ni fallor, via incedens D. Nicolaus Tolentinas, eò peruenit, vt per semestre spatium, antequam è vita decederet, Angelorum musica meruerit demulceri, qua mirum in modum ad Dei visionem anhelabat, ipsiusque in patria videndi cupiditate accendebatur: sic Dei spiritu afflata refert Ecclesia: *Demum sex ante obitum mensibus, singulis noctibus, Angelicum concentum audiuit: cuius suauitate cùm iam paradisi gaudia prægustaret, crebrò illud Apostoli repetebat: Cupio dissolui & esse cum Christo.* Ecclesia in officio S. Nicolai de Tolẽt. Verùm hanc vitæ periodum, finemque extremum cum ipsius initio, & conuersionis exordio copulemus. Etenim dum prædicatorem audiret de mundi vanitate, cælestiumque bonorum veritate, & perennitate differentem, ita commotus est, atque beatitudinis æternæ desiderio cõflagrauit, vt S. Augustini habitum susceperit, ac in ea Religione professus, & ingenti gaudio delibutus, totum se ieiunijs pœnitentiæ, mortificationi, & orationi charitate incensus deuouerit: Sicque in eo studio proficiebat, meditandisque paradisi delicijs detinebatur, vt nunquam instigante diabolo, varijsque persequutionibus intentatis, ab orationis studio, Nicolaus abduci potuerit. *O- Nicolaus. randi studium, quamuis Satana insidijs variè vexatus, & flagellis interdũ cæsus, nõ intermittebat.*

Quin-

Quinimo non minùs inter orandum, quàm patiendum, hilarem cerneres, & gaudio exultantem; quia in preces effusus, & persecutionibus oppressus, patriam cernebat iustorum, & paradisi oblectamenta præ oculis habebat, tāquam primæ vocationis scopum, in quà nouis quotidie profectibus augebatur: & præterea in hoc exilio detentus, tam incredibili voluptate ex bonorum cælestium contemplatione perfundebatur, vt vltra patientiæ, & orationis voluptatem; qua beatus ille saginari discessurus volebat, Angelorum chori è cælo mitterentur, qui suauissimo concentu animam desiderio æstuantem demulcerēt. *Cuius suauitate cùm iam paradisi gaudia prægustaret, crebrò illud Apostoli repetebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo*. Proh æterna Regni cælestis bona! cui semel datum est vestram gustare dulcedinem, omne aliud deinceps gaudium fastidit. Quàm aptè huc referenda est illa Psalmographi exhortatio: *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus*, Psal. 33. num. 9. Qui enim Dei dulcedinem vel leuissimè degustauit: quem parua diuini ignis afflauit scintilla, vel minimus illius gloriæ splendor illustrauit; in quandam amoris ebrietatem incidit, & cæterarū rerum capitur obliuione. Testem laudo Augustinū, in quo vna tantum fluminis cælestis gutta, & beatissimi conuiuij mica

Psal. 33.

omnem mundi huius appetitionem extinxit: Volupe erit ipsum in soliloquijs Deo loquentem auscultare. *Hanc* (idest suauitatem) *vt gustauit Petrus, omnium inferiorum oblitus, clamauit quasi ebrius, dicens: Domine, bonum est nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula; hic moremur, te contemplemur, quia nullo alio indigemus. Sufficit nobis Domine videre te, sufficit, inquit, tanta dulcedine satiari. Vnam enim stillam dulcedinis ille gustauit, & omnem aliam fastidiuit dulcedinem. Quid putas dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis diuinitatis tuæ gustasset, quā abscondisti timentibus te?* Hæc ille cap. 22.

D. Aug.

Quasi verò felix illa Petri satietas, & ebrietas salutaris, Doctori maximo inuidiæ foret; cupidus vt, cælesti gustata dulcedine, cuncta vitæ huius gaudia sibi in amaritudinem verterentur, Deum ita precatur: *Obsecro, summa veritas; te per te, non permittas me in aliqua consolatione vana consolari; sed peto vt omnia mihi amarescant, vt tu solus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inæstimabilis, per quem cuncta amara dulcorantur*. Verè quidem, & expertis credendum; quoniam in vitæ acerbitatibus dulcedinem, in laboribus quietem, in dedecore honorem, in persecutionibus voluptatem; denique in omnibus quæ æternæ vitæ aspectu sustine-

D. Aug.

bant, inæstimabile gaudium,& incredibilem repererunt animorum delectationem. Nec mirum videatur, addit eodem loco Augustinus; quoniam Deus,verum iustorum premium,sui memoria patientes reficit, & mærentes abundantissimè solatur. *Passionibus*, inquit, *qui hic cruciantur, à te consolantur; & qui participant passionibus, participant consolationibus*. Et paulo inferius S. Stephani, & Laurentij, necnon Petri, & Pauli, Andreæ, aliorumque exemplo veritatem hanc stabilit; quibus suauiores rosis prunę,dulciores saccaro molares, verbera, tela, cruces, spinæ, fixo in æternam hæreditatem obtutu, iucundiores floribus extiterunt. *Tua enim* (ait Deum alloquutus) *dulcedo Stephano lapides torrētis dulcorauit: tua dulcedo craticulam B. Laurentio dulcem fecit. Præ tua dulcedine ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij; quoniam digni habiti sunt pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas securus ad crucem, & gaudens: quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hæc tua dulcedo ipsos Apostolorum Principes sic repleuit, vt pro ipsa crucis patibulum vnus eligeret,alter quoque caput ferienti gladio supponere non timeret.* Cur non ita,cùm,præmio ob oculos proposito,quidquid ærumnosum est, facilè superatur?

D. Aug.

D. Aug.

In extremo discessu iam iam moriturus consistebat B.Didacus professione laicus, & Seraphicæ Religionis decus: Presbyteratus non habuit ille coronam,& Ordinis sui pulcherrima fuit corona; cùm in ipsis moriendi angustijs,& proficiscēdi festinatione positus, in extasim incidit,gloriæ contemplatione abstractus: è quo iterum rediens verba illa mellifluæ suauitatis plena ter quaterue repetiuit: *O quales flores habet paradisus!* Miraris? sed immerito: quid ni? Is,qui dum viueret,totus in æternæ fælicitatis amore erat,& illius contemplatione labores, obstacula, persecutiones, quæ Euangelicæ perfectioni opponuntur, constantissimè superauit; moriturus nunc mortis dolorem,& acerbitatem omnibus formidandam,exoptatæ beatitudinis suauitate delinitus,minimè sentiret: quinimo dum, *O quales habet flores paradisus*, repeteret, perinde mihi visus est, ac si dixisset; O quando vitæ huius acerbissimæ cursus finietur, quando grauissimum corporis onus deponetur; vt amoto omni impedimento,quos nunc subolui paradisi flores decerpere, admirandaque eorum fragrantia recreari possem! vel sicut de B. Nicolao diximus, etiam illud Apostoli vsurparet: *Cupio dissolui & esse cum Christo*. Hęc omnia,ni fallor, Petrus Damianus Cardinalis Hostiēsis,hymno cælesti gloriæ dicato mirificè complectitur.

S. Didac.

Philip. 1.

S. Petrus Damian.

Ad

Ad perennis vitæ fontem mens si-
tiuit arida.
Claustra carnis præsto frangi, clau-
sa quærit anima:
Gliscit, ambit, eluctatur, exul
frui patria;
Dum pressuris ac ærumnis, se ge-
mit obnoxiam,
Quam amisit cùm deliquit, con-
templatur gloriam:
Præsens malum auget boni perditi
memoriam.

Christo Domino in Ascensione sua cælos penetrante, cùm primũ obseratæ cęlestis Hierusalem portæ, sublatis ad Angelorum clamorem superliminaribus panderentur; ecce tibi Apostoli triumphalem ascensum inspectantes, admiratione defixi, stuporeque suspensi constiterunt: & quasi inopinata ascendentis maiestas, & gloriæ magnitudo in extasim raperet, vocemque & sensum penitus auferret, oculis in cælum defixis; nec verbum quidem vnum protulisse memorantur: vnde Angeli ipsos alloquuti dicebant: *Viri Galilei, quid statis aspicientes in cælum?* Cur non rogant quid causæ sit, vt de triumphali Præceptoris ascensu loquantur, & gloriæ amplitudinem, ciuiumque cælestium Regem suum excipientium lætitiam & hilaritatem loquendo exaggerent? Illud tantùm dicunt: Vt quid stupore defixi, eleuatis in cælum oculis, & quasi mente alienati, vestris iam luminibus ereptũ aspicientes detinemini? Aduertit autem D. Chrysost. serm. 4. de Ascens. Petrũ apud Thabor, cùm Saluatorem ibi cerneret transfiguratum, loquutum fuisse: cùm tamen in cęlos ascendentem aspiciens, nec ipse, nec ex discipulis alij quidquam loquuti fuerint. *Petrus*, inquit, *magna cum fiducia respondit: Bonum est nos hic esse; nunc verò nec loqui quidem potuit aliquis discipulorum, nec os aperire.* Vndenam in Transfiguratione verba, & in Ascensione silentium? Petrus transfiguratum aspiciens Magistrũ in verba prorumpit; discipuli ascendentem cernentes, quasi muti conticescunt? Verùm Petri locutionem, & aliorum taciturnitatem, ad illius gloriæ laudem, ęstimationemque deflecto. Incredibilis męstitudo ob Magistri decessum Apostolorum pectora inuaserat; ac dũ se desertos contemplarentur, in Magistrum cælos magnifico triũpho penetrantem, oculos coniecerunt: patebant tunc temporis cęli ianuæ, aderat beatorum ciuiũ multitudo Regem gloriæ intraturum festiuis plausibus exceptura. Tantùm verò apud discipulos valuit spectaculi huius pulchritudo, vt conspecto hinc ascendẽtis triũpho, inde excipientium iucunditate, futuræ gloriæ, qua frui sperabãt, cupido, & cogitatio eorum animos incesserit: vnde licet Magistri discessus mærẽtes relinqueret, plus tamen cælestis beatitudinis, & æterni gaudij, cuius ibi cer-

Act. 1. num. 11.

D. Chrys.

nebant imaginem, contemplatio valuit; vt quasi somno sopiti, vel in extasim suauissimè rapti viderentur: vnde fixo in cælum obtutu, tanquam alienati, & stupentes, ab Angelis excitantur: *Quid statis aspicientes in cælum?*

Actor. 1.n.11.

Itaque plus valuit triumphalis ascensus gloria, quàm decedentis desiderium: nam etsi propter decessum mærerent, conspecta ascẽdentis maiestate, & gloriæ magnificentia, tam incredibili gaudio fuerunt delibuti, vt quasi animi deliquiũ paterentur, suffurante interim magna voluptate videndi corporis sensus, vocẽ amitterent. Petrus autem loquitur, quia scintillans gloriæ splendor ipsum propiùs afflauit, cumulatiùsque impleuit: vnde, sicut ex Augustino retulimus, in Soliloquijs c. 22. quasi æternæ fælicitatis amore ebrius dixit: *Bonũ est nos hic esse*. Nec mirum fuit, quià cùm Petri cor nulla fuerit tristitia præoccupatum, sicut discipulis ob Christi absentiam euenerat; idcirco tacentibus in Ascensione discipulis, Petro verba nõ desunt, quibus gloriæ illius immensitatẽ, æternæque beatorum lætitiæ magnitudinem declararet, præ affectu ebrius dicens: *Bonum est nos hic esse*. Itaque, vt iam dicebamus, & Petrus loquens, & Apostoli silentes, Beatitudinis magnitudinẽ commendant. Hi muta contemplatione deliquium passi, manifestant, quantæ efficacitatis sit æternæ Beatitudinis memoria, vt in extasim raptos, dormientibus similes, & mutos reddiderit: Ille autem loquendo aperit, quantum vel parua gloriæ scintilla in humano pectore excitet amoris incendium: siquidem vbi primum Petri cor tetigit, ita inflammauit, vt incendij impatiens rupto silentio, in verba eruperit, quæ gloriæ magnitudinem, quantum valet humana fragilitas, declarabant. *Bonum est nos hic esse*.

Hinc planum fiet, quodnam de verbis Petri dicentis, *Faciamus hic tria tabernacula*, ferendum sit iudicium. Si enim, vt sentit sanctus Ephræm, ita fuit locutus, quia labori suo aliquid commodi status illius beatitudini adijcere existimauit, ignorantiæ damnãdus. Et reuera cõtraria videtur pugnantiaq; locutus: ab ipsaque experientia edoceri potuit, quantum voluptatis & lætitiæ ex minimæ scintillæ appulsu, & tenui immensę illius gloriæ mica leuiter gustata perciperet; qua sic præ gaudio efferebatur, vt rerum omnium obliuione capi, non verò de tabernaculorũ substructione agere debuisset: Et certè, teste Augustino, Petrum rerum omnium cepit obliuio. *Petrus*, inquit, *omnium inferiorum oblitus clamauit quasi ebrius dicens: Bonum est nos hic esse*.

Matth. 17.

S. Aug.

Quis neget vel minimam gloriæ illius particulam tantum in se abundantiæ continere, vt omnem

nem superaret indigentiam; hominumque industriam ibi fore superuacaneam, vt status illius tranquillitatem, lętitiam, voluptatem aliqualiter augeret, vel reddere posset meliorem? in quo, etsi per inaduertētiam, indemniter Petrus in ignorantiæ errorem lapsus describitur, *Nesciens quid diceret*. Siquidem ad beatæ illius vitæ, fælicissimique status durationem, & perpetuitatem stabiliendam, tabernaculis cùm opus esset; non humana industria aut labore, sed Dei potentia fabricanda essent: non enim in cælum vehimur ope rtatuti, sed vt æterna quiete perfruamur. Egregiè in hanc rem aptat Origenes verba illa Moysis ad Dominum, *Introduces eos, & plantabis in mōte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine*. Exod. 15. quem locū ex versione Septuaginta sic reddidit Origenes hom. 7. *In præparata habitatione tua, quam præparasti Domine*; subindeque monet: *Vide clemētis Domini bonitatem: non vult te inducere ad laborem, non vult vt ipse tibi facias habitaculum: iam te ad præparatam ducit habitationem. Audi Deum dicentem in Euangelio Ioannis cap. 4. Alij laborauerunt, & vos in labores eorū introistis*. Distineantur alij labore, & fatigentur; agnouerint iusti suam fælicitatem, quibus datū est, vt in cælesti patria tabernaculum inueniant, quod transferri non possit, firmissimam æternùmque duraturam mansionem, quam in virtutum nostrarum, ac laborum certissimum præmium, largissimáque remunerationem; immensa Dei benignitas præparauit.

Luc. 9.

Exod. 15

Orig.

Ioan. 4.

Liber ille, qui Ezechieli deuorandus offerebatur, intus forisque erat scriptus certis catacteribus, quæ, vt mirificè expendit sanctus Hieronymus in epist. ad Rusticum, tres animarum status portendebant, videlicet præsentis vitæ & futuræ: vbi quasdam beat paradisus, alias torquet infernus. Continebat igitur liber hæc tria, *Lamentationes, carmen, & væ*. Rhetorum figura est, quam ab adiunctis appellant; lamētaque & læta carmina, ac postremam desperantium & dolentium calamitatem reprę̨sentat. Lamenta, inquit Hieronymus, ad vitæ huius pœnitentes spectant, quos in hoc sęculo peccatorum dolor & criminum pœnitudo exagitat, atque in lacrymas, gemitus & suspiria dissoluit. *Lamentationes*. Carmina iocūdissima in paradiso à Beatis occinuntur, dum prolectante beatitudinis gaudio, vna cum Angelorum choris totos se in Dei laudes effundunt. *Et carmen*. Triste verò & nunquam satis deplorandum væ damnatorum, desperatos questus, immedicabilesque significat dolores: quippe cū obseratas diuinæ misericordiæ portas inspiciant & salutis spem abie-

D. Hier.

Ezech. 2.
num. 9.

D. Hier.

abiecerint, gemitibus, & funestissimis vlulatibus conqueruntur.. *Et vae*. Itaque beatitudinis illius status, in eo excellit, quòd veteraia eo transierint, nec preteriti laboris vestigium aliquod ibi reperiatur; sed totum sit lætum, voluptate constãs, lætitia perfusum, cantionibus cęlestium Musicorũ mirificè recreatum.

D. Aug. Sensit hoc in Manuali sanctus Augustinus: vnde cap. 12. cælestis patriæ fælicitatem meditatus ita loquitur: *Consideremus inclytam nostræ vrbis fælicitatem, in quantum considerare possibile est. Dicamus ergo cum Propheta: O quam gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei! sicut lætantium omnium habitatio est in te: fundaris exultatione vniuersæ terræ: non est in te senectus, nec senectutis miseria: non est in te mancus, nec claudus, nec gibbosus, nec deformis, dum omnes occurrunt in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi*. Respicit Augustinus in hac vltima clausula locum Diui Pauli ad Ephes. 4. vers. 13. Ephes. 4. n. 13. *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*; Vbi statuit, prædestinatos omnes in resurrectione, Christi staturam, pulchritudinem, perfectionem, tanquam sui prototypi simulacra relaturos: nihil enim in cælo imperfectum & indecorum reperietur. Atque ex hoc loco nonnulli deduxerunt, fœminas vt imperfectum quid, ob sexus fragilitatem, in eo non surrecturas, sed virili, ita quòd omnes resurgentes in viros abituræ erunt: sic refert Augustinus lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 17. & sequenribus. Idem etiam sensisse videntur Basilius & Hieronymus in Psal. 114 Hilarius ad illud Matth. ex cap. 22. *In Resurrectione neque nubent, neque nubentur*. Athanas. serm. 3. contra Arianos, & plures alij, qui in Resurrectione, sexuum diuersitatem minimè futuram attestantur: iuxta quam sententiam dicendum videtur, fęminas propter sexus diuersitatem, quid imperfectum reputari; atque adeo sub ea figura in paradisum nõ admittendas, quia eo in loco nihil defectuosum & minus perfectum demorabitur. August. Basil. Hieron. Hilar. Athanas. Matth. 22.

Verùm nec relata opinio, nec fundamentum, in quo sustentatur, veritate nituntur. Etenim, vltra Beatissimam Virginem, ob Dei Matris dignitatem, omnes fæminæ, seruata sui sexus differentia, resurgent. Quod tanquam indubitatum docuit Tertull. lib. de Resurrect. carnis cap. 60. Hieronymus epistol. 61. ad Pamachium contra errores Ioannis Hierosolymitani: Est etiam cõmunis Scholasticorum sententia in 4. dist. 44. Illam probat acutissimè D. Hieronymus lib. 3. commentar. in Matth. c. 22. ex Christi verbis, *In resurrectione neque nubent, neque nu-* Tertull. Hieron. Scholast. in 4. dist. 44. D. Hier.

nubentur; vnde ita infert; *Nos simpliciter dictum intelligamus, quòd nubere de viris, & nubi de vxoribus scriptum sit. Si in resurrectione non nubent, neque nubentur, resurgent ergo corpora quæ possunt nubere & nubi: Nemo quippe dicit de lapide & arbore, & his rebus, quæ non habent mēbra genitalia, quòd non nubant neque nubantur; sed de his qui, cùm possunt nubere, tamen alia ratione non nubunt*. Quod verò addit Euangelista, Beatos Angelis similes in cælo futuros; *Erunt sicut Angeli Dei in cælo*; non respexit sexum, sed conuersationis puritatem. *Quod autem infertur*, ait idem Hieronym. *sed sūt sicut Angeli Dei in cælo, spiritualis repromittitur conuersatio*. Eadem pene repetit in epitaphio Lucilij: *Quādo*, inquit, *dicit, erunt sicut Angeli in cælis; non natura, & substantia corporis tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur*. Et quidem superuacaneæ videntur in cælo nuptiæ, quæ iam olim à terrestri paradiso exularūt, cùm nulla ibi sit moriendi nasciendique vicissitudo; sed omnia immortalia, & nunquam interitura: Ad quid ergo nuptiarum celebritas, quæ in propagandæ naturæ auxilium, & moriendi remedium substitutæ videntur?

Luc 20. Hoc idem significantiùs expressit S. Lucas cap. 20. num. 35. & 36. *Illi verò*, ait, *qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores: neque enim vltra mori poterunt; æquales enim Angelis sunt, & filij sunt Dei, cùm sint filij resurrectionis*. Vbi vides fœminas post resurrectionē in sexu permansuras: aliter, qua ratione diceret, *Neque ducent vxores*, si fœminæ ibi non adessent, quæ apud viros matrimonio collocari possent? Et insuper quid perfectionis contineret non nubere, si constante in omnibus sexus virilitate, quæ nuberentur defuissent? Nec verò sexus fœmineus, etsi virili imperfectior, absolutè imperfectus, vt aliqui senserunt, reputandus erit: vnde in paradiso, vigente innocentiæ statu, masculum & fœminam Deus cōstituit: atque adeo consentaneum videtur vt in cælo sub vtriusque sexus differentia resurgentes conseruet; ad maiorem que remuneratoris gloriam in singulis præmiet, quod proprio sexu meruerunt. Ex quo monet D. Thomas verba illa D. Pauli ad Ephes. 4. exponens, *In virum perfectum*, in resurrectione fœminas nullo modo in viros permutandas esse. *Vbi*, inquit, *non est intelligēdum sicut quidam intellexerunt, quòd scilicet fœminæ mutentur in sexum virilem: quia vterque sexus permanebit, non quidem ad commixtionem sexuū, quæ tunc de cætero non erit, secundum illud Matth. 22. In resurrectione enim non nubent, neque nubentur*;

Ephes. 4.

D. Thom.

bentur; sed sunt sicut Angeli, sed ad perfectionem naturæ & gloriæ Dei, qui talem naturam condidit. Preterquam quòd ad resurrectionis perfectionem maximè spectat, vt sicut idem numero corpus, sic etiam idem sexus regrediatur, ijsdem indiuiduis qualitatibus sociatum, inter quas determinata sexus differentia magni momenti reputatur. Quòd si Dominus Iesus prædestinatis nec pilum vnum è capite periturum pollicetur; *Capillus de capite vestro non peribit*, Luc. 21. cur non reponet sexum? qui vt seruet integritatem minimum curat, quare, quod maius est contemnet? vt reddito sexu verè & propriè idem qui mortuus fuerat, surrexisse dicatur; vt aduertit S. Gregorius in cap. 19. Iob ad illa verba: *Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum*. lib. 14. cap. 27. *Non rectè*, inquit, *resurrectio dici potest, vbi non resurgit quod cecidit*.

Luc. 21.

Iob 19

D. Greg.

Nec verò Patres, & Doctores supra citati sexuum diuersitatem & substantiam negasse credendi sunt, sed vsum beatitudinis perfectioni repugnantem: & ideo testāte D. Paulo nos omnes in virum perfectum Christo resurgētes obuiam ituros, non sexus fœmineus excluditur, sed summa beatitudinis perfectio significatur, vt asserit D. Thomas lect. 5. ad hunc locum *Dixit ergo virum perfectū, ad designandum omnimodam perfectionem illus status.* 1. *Corinth.* 13. *Cùm venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: & propter hoc vir magis sumitur secundùm quod diuiditur contra puerum, quàm secundum quod diuiditur contra fœminam.* Quasi diceret, tantum abest vt in eo statu quælibet imperfectio reperiatur, vt, quia puerilis, etsi innocēs, ætas imperfecta videtur, ad Christi ætatem mensurati resurgant. Non sic impij non sic, sed ijsdem, quos in vita defectus passi sunt, suscitabuntur, vt tradidit Bonauent. & August. in Enchirid. cap. 92. Nec ratio aliqua se offert, quæ suadeat ipsis resurgentibus membra corporis restituēda, quibus viuentes caruerunt, nisi quòd omnis imperfectio, etiam naturalis, ab immensæ illius fælicitatis statu remoueri debet, vt paradisi ciues, & Christi simulacra, ipsum ætatis perfectione, naturæ integritate, & pulchritudine repræsentent.

D. Thom.

Cor. 13.

Bonau. D. Aug.

§. SEXTVM.

Aeternæ gloriæ magnitudo ignorantem reddidit Petrū; eademque ab ignorantia excusat & protegit.

HActenus paradisi aura leniter aspirante prouecti, & S. Patris Ephræm sententiæ obsecundantes, cęlestis Patrię beatitudinem, & ineffabilem nunquam interiturę voluptatis magnitudinem

nem

nem non pro rei dignitate expressimus, sed quantum nostri ingenij tenuitas valuit, parum docto calamo delineauimus. Et verò Petrus tantæ fælicitatis maiestatem, vt ex Ephræm dicebamus, non leuiter læsit, dum construendis tabernaculis operam suam pollicetur; quod etiam censuit gloss. ordinaria in cap. 17. Matth. *Nesciebat*, inquit, *quod diceret in eo, quia in cælis tabernacula quærit, vbi nulla aduersitatis aura est timenda; Quia Deus omnipotens templum eius est & agnus.* Origenes item homil. 3. in Matth. læsæ gloriæ reum damnauit Petrum: Et ideo asserit nubem à cælo demissam, vt ipsius errorem exploderet, & tabernacula fabricare molientem prohiberet: altius enim erat nubis opus, & æternæ fælicitatis, cuius ibi imago videbatur, repræsentandæ magnitudini congruentius. *Deus*, inquit, *prohibens Petrum facere tabernacula tria, in quibus habitarent secundum voluntatem illius, ostendit vnum & melius & multo præclarius tabernaculū, quàm ille cupiebat. Tabernaculi enim hoc est proprium opus obumbrare aliquos sub se: Lucida autem nubes obumbrans eos, diuiniorem & splendidiorem recompensationem exemplo suo demonstrabat eis futuram; quæ protegeret eos simul, & illuminaret.* Hæc ille.

Glos. ord.

Orig.

Cæterùm non mihi damnanda venit Petri ignorantia, in eo quod tabernacula construere niteretur; quin potius ab omni culpa immunem & innocentia commendabilem existimo: non enim tabernaculorum structurā meminit, quia beatissimi illius status fælicitati quidquam addere commoditatis arbitraretur; sed superuacaneam fore tabernaculorum substructionem non aduertit, vbi præ gloriæ magnitudine necesse erat vt omnia abundanter suppeterent. Vidit hoc suo acumine Maldonat. in cap. 17. Matth. *Quod rude*, inquit, *& quasi puerile desiderium magni amoris signum declarauerit, non considerans, illis qui tam gloriosi essent, opus non esse tabernaculis.* Inaduertentia quidem fuit, non tamen reprehensione ferienda, sed clarissimis laudum præconijs extollenda; quippe quæ ingentem in Apostolo deuotionis affectum indicabat: qui ideo constructionis labori se offerebat, vt in Christi obsequio operā suam humilis pariter & deuotus impenderet. Pulchrè in cap. 9. Luc. D. Ambros. *Et quamuis*, inquit, *nesciret quid diceret, tamen pollicebatur officiū, in quo non inconsulta petulantia, sed præmatura deuotio fructum pietatis accumulat. Nam quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, deuotionis.* Nec mirum est vt conspecta gloriæ magnitudine in illam inaduertētiam laberetur: inopinata enim visio, & rei magnificentia, Petro mentem abstulit, sensumque eripuit;

Maldon.

D. Ambr.

vt

vt tanquam improuidus & parum cautus loqueretur. At tu vide qua ratione ex ipsamet gloriæ magnitudine, quam inaduertẽter Petrus offendit, inaduertentiæ excusatio oriatur. Cui enim incognitum est Paradisi gaudia, Beatorum voluptatem, æternæ hæreditatis bona sic ineffabilia & magna esse, vt omnem post se rapiāt mentis cogitatum, omnem contemplationem suffurentur; nec in ipso laudandi exercitio aliquid aliud loqui & cogitare permittant? Audiendus hæc in re D. Bernard. ad illa verba Psalm. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te*, disertissimè locutus. Ita enim, ait, à magnifica gloria Beatorum mẽtes absorbentur, vt etsi alij in alijs vicissim præclara & laudabilia cognoscant, laudibus tamen non inuidi parcant; sed quia omnem alium affectum, curam & exercitium, immensa Dei bonitas, qua perfruuntur, abstrahit & absorbet. *Non vicissim alter alterum laudat, quia in laudem conditoris intenti & extenti, in quo posita est tota beatitudo, mutuis nunquam vacare laudibus possunt, dicente Propheta: Beati qui habitant in domo tua: in sæcula sæculorum laudabunt te*. Ita ille serm. 5. in festo omnium Sanctorum.

D. Bern. Psal. 83.

Et certè illud cælestem beatitudinem quammaximè extollit, & omnibus reddit admirandam, quòd cùm beati omnes in Dei laudes incessanter effusi, laudandi exercitium currente æternitate nunquam intermittant, ipsum illud æternum, quod laudando viuunt, ita modicum reputant, vt diem vnam, multum est, horam aut breui transiens momentum existiment. Et ideo Vates Regius Psalm. 80. æternum beatorum sæculum diem solemnitatis appellauit. *Buccinate in Næomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ*. Vbi Gillibertus Abbas sermon. 18. in Cantic. egregiè philosophatur. *Buccina nobis tu Domine Iesu, in Næomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ. Verè insignis dies, vbi Diuina maiestas se manifestat; nihil insignius, sed nihil succinctius. Diē dixi: hora est, hora vere insignis, & vere solemnis. Eructa tu nobis Iesu, æterni illius diei horas aliquas, diem illum statim efficies*. Hinc est, vt cælites aulici quò plus Deum laudāt & ardentiùs amāt, eo maiori laudandi studio efferātur, validiorique amoris incendio inflammentur. Vnde Petrus epistol. 1. cap. 1. scripsit: *In quem desiderant Angeli prospicere*. Fallor, nisi Apostolus ex Thabor hanc beatitudinis prærogatiuam elicuit, in se fæliciter expertus quid de alijs sentiret: tam incredibili enim in eo statu permanendi cupiditate agitatum se sensit, ita ipsius animum gaudij magnitudo prolectauit, tam magnum in pectore gloriæ illius scintilla

Psal. 80. Gillib. Abbas

1 Pet. 1.

excitauit incendium, sic cor eius voluptas mirificè titillauit, vt mundi gloriam, pompam, ambitionem fastidiens, in illo æternæ gloriæ theatro perpetuam figere mansionem exoptaret. *Bonum est nos hic esse*. Perbellè Paschasius ad hæc verba lib. 8. in Matth. *Tamen pium est cogitare, si visa Domini vultus claritate, vult deinceps in monte manere, & nec ad momentum descendere, respuit gloriam mundi, & totum quod in mundo blanditur, sola ei claritas, quæ de Christi facie splendet, placet; quid putare possumus, quomodo placeret ei, si talem tunc posset intueri per corpus mortale, qualem nunc cernit exutus iam mortalitate?* In eo quod gloriæ minimum erat, didicit, quàm magnum esset futurum quo illi fruerentur, quibus de obscuro fidei datum est ad visionis claritatem pertransire, iuxta illud Pauli 2. Corinth. cap. 5. num. 8. *Transformamur de claritate in claritatem vsque ad Domini gloriam:* Quod exponit Augustin. lib. 11. de Trinit. cap. 8. *De gloria fidei in gloriam spei; de gloria, qua filij Dei sumus, in gloriam, qua similes erimus, quia videbimus eum sicuti est.*

Pasch.

2. Cor. 5. num. 8.

August.

In hac igitur filiorũ gloria Petrus agnouit, quantum eorum de gloria qui similes Deo erunt, existimare deberet. Ita enim modicæ illius voluptatis allapsus cor titillauit, & breui transiens lucis splendor mentem impleuit, vt si, quod optabat, æterna foret visio, momentaneã reputaret, nec fruẽdo posset expleri, sed quo plus frueretur, eo amplius fruitione delectari cõcupisceret. Hoc enim bonorum illorum exigit magnitudo: hæc est cælestis gaudij conditio, vt sui fruitione satiet, & in ipsa satietate fruendi cupiditatem excitet. Ideo Petrus dicebat: *In quem desiderant Angeli prospicere*. Quasi diceret: Tam immensa est Dei bonitas, ingens adeo dulcedinis ipsius suauitas, admirandaque suauitatis magnitudo, vt quos sui visione & fruitione delectat, captos dulcedine perpetim detineat; & postquam ęterna current sæcula, tanquam dies hesterna quæ præterijt, ab eis reputabuntur; in ipsaque visione videndi desiderio æstuabunt; nec in æternitate sentient temporis fastidium, quia vix momentum transijsse præ voluptate existimabunt. Eleganter hanc gloriæ prærogatiuam descripsit Petrus Damianus in hymno, quem de cælesti beatitudine composuit: vbi Deum, Angelis & hominibus panem dicit communem; quo cùm videndo satientur, nouo videndi inflammantur desiderio; ita vt cũ satietate desiderium, & satietas cũ desiderio contẽdere videatur.

1. Pet. 1.

Petrus Damian.

Vno pane viuunt ciues vtriusque patriæ:
Auidi & semper pleni, quod habent desiderant:

Non

Non satietas fastidit, neque fames cruciat:
Inhiantes semper edunt, & edentes inhiant

Dum verò cęlestibus pascūtur delicijs, & de æternitatis fonte aquam bibunt, quæ sitim in æternum extinguit, in quandam mentis ebrietatem incidunt, vt Psalmographus affirmat dicens: *Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen*. Psalm. 35. vers. 9. & 10.

Psal 35. vers. 9. & 10.

Verbis certè disertissimis cęlestis sponsa incredibilem vbertatis huius magnitudinem, & voluptatis torrentē significauit Cāticorum 1. dicens: *Introduxit me Rex in cellam vinariam*. Et quidem cellarium hoc paradisum intelligo, in quo repositum est vinum, quod Dominus Iesus vna cum discipulis in Regno Patris sui se bibiturum pollicebatur; & è quo bibentes modò inebriātur amore, in ipsaque ebrietate quàm ingens sit glorię cęlestis dulcedo, experiuntur, exprimere tamen non possunt. Verùm, vt notat Origenes homil. 2. ex quatuor in Cantic. Sponsa parum conueniēter locuta videtur, Regem hîc appellans sponsum: *Introduxit me Rex*: Nam Deus & anima, sponsus & sponsa, quæ in his dramatis loquentes introducuntur, sub dulci pastorum nomine, & amabili cura, hędos inter & tonsarum greges, in pratis virentibus, inter spirantes soli flores, dulcia miscent colloquia, & amatorios sermones suauiter interserunt. Ad quid ergo pastoritiam oblita curam sponsa & figuram, Regem dicit purpuratum; *Introduxit me Rex in cellam vinariā*, quem amatoriè magis loquendo, pastorem suum diceret pellitum, & sponsūm summè dilectum? Cęterùm delicatus nimiùm amor est, & valde disertus: nihil, crede, transit amantes. Menti insederat sponsę, voluptatis ęternę, quam aliqualiter prægustauerat, magnitudinem exprimere; vini illius beatorum corda lætificantis suauitatem, cuius poculo se recreatam sentiebat, inculcare: inexhaustas cælestium Thesaurorum diuitias, æterni Regis maiestatem, cælitum magnificentiam, aulæ amoris amplitudinem, in qua Deus amor dilectos suos, ab vbertate domus suę inebriat, & de torrente voluptatis epotat, qua poterat verborum proprietate depingere: rustica & parum compta sibi visa sunt pastorum nomina, vilis habitus; humilis figura, vt rem adeo magnificam repræsentaret. Vt ergo tibi cellariorum sponsi magnificētiam, & opulentiam declararet; quantùmque voluptatis & delectationis esset in illis repositum, ostenderet; pastoris vice, & sponsi Regem appellat. Origenes seipso melior: *Non enim, ait, vacuum videtur*; Origen.

Cantic. 1. num. 3.

Matth. 26. v. 29.

Origen.

Cant. 1. num. 3.

Quòd

quòd cùm potuisset dicere, introduxit me dilectus meus, aut frater meus, aut aliquid huiusmodi, vt moris est: nunc quia cubiculum dictura erat, regis dixerit cubiculum, & non aliud nomen posuerit, in quo posset fortassis aliquis mediocris intelligi. Sed propterea arbitror in his Regem nominatum, vt ostenderet per hoc nomen prædiues cubiculum, vtpote Regium, & multis atque immensis opibus repletum. Quid ni? vbi tanta est cellarij magnificentia, & vini inebriantis abundantia, beati omnes, qui ad plenum epotãt, ebrietatemque patiuntur, & currentem æternitatem minimè sentiunt, diẽ, horam, momentum æterna temporum spatia cogitantes.

Iterum sub pastoritio habitu, pulcherrima spõsæ mihi ludit imago, & pastorem suum rogantem ausculto, vt se in eum locum introducat, vbi dilectis & amicis suis detecta facie, & reiectis vmbris videndum se præbet, delicatissimisque paradisi epulis iustorum animas pascit & replet.
Cant. 1. num. 6. *Indica mihi quem diligit anima mea: vbi pascas, vbi cubes in meridie?* Canticor. 1. Meridianum tempus istud, hora est, in qua cæleste paratur conuiuium, æternitatemque designat, qua celestes conuiuæ perfruuntur. Licèt verò S. Laur. Iustinian. S. Laurent. Iustin. cap. 6. lib. Fascicul. amor. in hæc verba, diem gloriæ, æternitatem, dixerit: *Sola dies illa desiderabilis, sola amabilis, in qua Diuinitatis immensitas puro contemplatur intuitu: ista nempe dies illa sublimis est, de qua Dominus ait: In illa die cognoscetis, quia ego in Patre*. Idcirco diem appellauit, ne gloriç lucem & splẽdorem ab æternitatis die separaret; hac ratione significans totam ęqualem esse, & splendore suo vniformiter constantem; & ideo non horam (quia etsi horæ quantitate æquales sint, qualitate dispares esse solent) sed diem vnam fore appellãdam censuit quia beatitudinis claritas nequaquam noctis vicissitudine alternatur. Verùm ob breuitatẽ, quam beati in fruitione sentiunt, dies, hora, momentum fas erit appellari: nunquam enim fastidium parit, sed tanquam noua maiorem excitat auiditatem. Quapropter idem Iustinianus citato loco sub diei metaphora Psalm. 83. verba, *Melior est dies vna in atrijs tuis*, refert ad explicandam beatitudinis claritatem: *Vna*, inquit, *meritò, quia vnica, quia singularis, quia cæteris longè dissimilior, diuturnitate, fælicitate. In hac ergo peregrinatione dierum sunt millia gaudijs & mæroribus mixta: in atrijs autem Domini, vna tantum esse dicitur, quæ per se sufficit, per se placet, nunquam fastidit, nunquam variatur*. Psal. 83. Iustinian.

Quòd si volupe sit, de numerosa gaudiorum multitudine, quibus paradisi incolæ in illo æternitatis die, seu hora perfunduntur, & iu-

cundissimè recreantur, aliquid inquirere: nihil nobis nisi negationum interpositione respondendum: sicuti à D. Paulo factum inuenio; quippe qui ineffabilem gloriæ magnitudinem expressurus, negationes adhibuit, dicens: *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum*. In quo loco Author lib. de spiritu, & anima, non nihil de gloriæ immensitate subodoratus, hæc eleganter scripsit: *Sicut exterior homo circa ista temporalia quinquepartito sensu afficitur, id est visu, auditu, gustu, & cæteris: sic interior homo in beata vita circa quinque ineffabilia Dei, ineffabili amore afficitur. Cùm enim Deum suum amabit, quandam lucem, quandam vocem quendam odorem, quendam cibum, & quendam amplexum interiorem amabit; Ibi enim fulget quod non capit locus: ibi sonat, quod non rapit tempus: ibi olet, quod non spargit ventus: ibi sapit, quod nō minuit edacitas: ibi hæret, quod non diuellit satietas: ibi siquidem videtur Deus sine intermissione; cognoscitur sine errore; amatur sine offensione, laudatur sine fatigatione*. Hactenus ille. Et quidem memorata D. Pauli sētentia Adrianum martyrio, & cęlo dedit. Adolescens in ipso iuuentutis flore vigesimum octauum agens annum, cùm tot Martyrum myriades alacri animo ad mortem festinantes, & hilari vultu ac læta facie, quasi non læsos intueretur; verbera, ignes, vncos, forcipes, tormenta pati cerneret; ipsos rogat Adrianus: quid post hæc expectandum maneret? illi respondenti *Speramus bona illa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit; nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se*. Vox hæc Adriani aures penetrans, in cor illabitur ita potenter, vt illico in Martyrum albo describi niteretur: adfuit votis Numen; Nataliaque vxore inspectante, & exhortante, sub Diocletiano anno Domini 306. Nicomediæ pro Christi fide mortem lætabundus oppetijt. Nec mihi venit admirari, Adrianum hilariter occubuisse: cùm enim æternæ fælicitatis contemplatio, & gaudij cælestis auiditas, illum ad fidem pertraxerit; non poterat non contemplata illius dulcedinis magnitudo mortis acerbitatem reddere iucundissimam: vt iam inter ipsa quæ sustinebat tormenta, futuræ glorię voluptatem prælibans, quantum postea acquireret iucunditatis æternæ, celebraret.

1. Cor 2. num. 9.

Author l. de spiritu & anima

Adrian.

Nec primus ipse hanc sensit fælicitatem: in Stephano Martyrum primo dedicatam inuenio: etenim, vt notauit Eucherius homil. 5. de Sancto Stephano. Æterni gaudij suauitate delibutus Protomartyr ferientes lapides neutiquam sentiebat. *Dum*, inquit, *occu-*

Eucher.

occupatur in stupore & amore cælestium, meritò ingruentium non turbatur duro imbre saxorum. Pulchrè contemplationem Stephani dixit stuporem: aufert enim doloris sensum stupor; & reuera Stephanus spiritu elatus, & contemplatæ voluptatis dulcedine perfusus, abierat in stuporem; vnde non lapidum ictus, sed cordis affectus, & commouentis se præ beatitudinis desiderio animæ impulsus sentiebat. Quod in seipso non semel expertus fatebatur Diuus Bernardus serm. 1. in Septuages. *Commouetur*, ait, *intra me spiritus meus, spirans nimirum ad patriam illam, in qua nec numerus est, nec mensura, nec pondus.* Quòd si tam mirabiles cogitatum æternitatis gaudium parit effectus; quis dignè explicabit, quid efficiet inspectum? verba animo desunt: ad negationes recurrendum ei erit, qui ineffabilem illius gloriæ magnitudinem, sicut Dei immensitatem, & altitudinem infinitam, velit explicare. Nunc enim, vt cum Bernardo loquar serm. in festo S. Martini, *Videmus patriam, sed à longe salutamus; odoramus illas delicias, non gustamus:* Verùm cùm tempus aderit, vt illis frui nobis detur, & reuelata facie Dei gloriam speculemur, videntes eum sicuti est, cùm illius essentiam, & altissimum Trinitatis mysterium intuitiuè inter iucundissimas ciuium cælestiũ gratulationes agnouerimus; tunc virtutum Dominus, & gloriæ Rex altissimus, in medio seniorum sedens, inexplicabilique maiestate præfulgens; nos omnes incredibili gaudio & immensa voluptate replebit. Sentiendum hoc est, non loquendum, pectore retinendum, non verbis euulgandum, vt ille alius, qui dicebat: *Secretum meum mihi*; hoc est, præmium iustorum mihi.

D. Bern. (margin, at "Diuus Bernardus serm. 1.")

D. Bern. (margin, at "enim, vt cum Bernardo")

Isai 24. *nu.* 16. (margin, at "Secretum meum mihi")

Verùm vt interim leniatur supernæ Hierusalem desideriũ, pulcherrimam voluptatis ipsius imaginem Petri Damiani calamo graphicè depictam, ex serm. 55. verè transsumptam propono. *Spectabilis*, inquit, *illa cælorum solemnitas, quæ non annuis, sed continuis gaudijs inclarescit: vbi lumen videtur in lumine, & Trinitatis substantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur: Illic Regina virginum virginibus innumeris comitata, mansiones perambulat Angelorum, & vtriusque naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum est mysterium hoc, quod cernitis; diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquam rationibus comprehensum. Ibi numerosus Angelorum exercitus satiatis diuisionibus splendescit, & voluntaria delectatus obsequio, non velat, sed reuelat Domino maiestatem. Illic Patriarcharum electio primi-*

Petrus Damian. (margin, at "ex serm. 55.")

tiua, reuerenda societas Prophetarum, gloriosus Apostolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio Confessorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedet in medio Dominus virtutum, & de refectione gloriæ suæ inebriat intuentes. Ibi pax secura, requies voluptuosa, vita perpetua, sapiētia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio: hic est stadiū, illic præmiū: hic pugna, ibi corona. Hęc ille.

Nec solos, qui cælesti mensæ accumbunt, contentus habere conuiuas, nos etiam Rex glorię, vt suauissima vini huius capiamur ebrietate, prouocat, & inuitat. Canticorum 1. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi:* Sic enim exposuit Diuus Bernardus sermon. de aquędu&u in Natiuit. Virg. sub initium, vbi eodem refert illud Psalm. 67. numer. 4. *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei.* Aptissimè verò & propriè sub comedendi & bibēdi nominibus paradisi dulcedinem admirandam significauit: quo etiam vsus est tropo Raphael Archangelus apud Tobiam cap. 12. num. 19. *Ego*, inquit, *cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* Quinimo Dominus Iesus, eodem metaphorę colore pulcherrimam æternæ fælicitatis imaginem depinxit apud Lucam 22. num. 29. in sensu litterali, iuxta cōmunem sententiam, discipulis loquutus. *Ego dispono vobis Regnum, sicut disposuit mihi Pater, vt edatis, & bibatis super mēsam meam in Regno meo.* Appositus in hac cælesti mensa panis Deus ipse est; vinum suauissimum, delectabilis visionis fruitio: nec aliud est edere & bibere, quàm diligere & videre: amando & videndo cælestes conuiuæ ita satiantur & inebriantur. Nec parit satietas fastidium, nec ex ebrietate oritur ęgritudo, sed tam ingēs dulcedo, vt omnem humanæ mentis captum excedat satietatis, & ebrietatis illius voluptas & magnitudo.

Cant. 1. D. Bern. Psalm. 67 num. 4. Tobiæ 12 num. 19. Luc. 22. num. 29.

Temeritatis dicam, an fatuitatis damnandus, qui in præsenti vita vel minimam tanti gaudij particulam cognitione assequi, & verbis explicare præsumeret? Ita mihi suadet illud Hieronymi cum Augustino colloquium (Si tamen commentitium non est, & furtiua epistola, quæ sub Augustino ad Cyrillum Hierosolymitanum de meritis Hieronymi circumfertur) Ergo statuerat Augustinus (instante, credo, Seuerino) de ęterna Sanctorum beatitudine tractatum texere: cùmque iam de consulendo ea super re Hieronymo, quem adhuc putabat viuentem, deliberaret; ecce tibi arrepto calamo scripturienti adfuit Hieronymus eodem die è viuis decessus: magnaque circumfusus claritate, iam beatissimę illius patrię ciuem

August.

cla-

clarissimum;& mensę regalis conuiuam pane illo, & vino satiatum, & fęlicissimè ebriatum referebat. Quem vbi primum lætabũdus inspexit, ita loquentem suspensus & admirabundus audiuit: *Augustine, Augustine, quid quæris? Putas ne breui immittere in vasculo mare totum, breui includere pugillo terrarum orbem, cælum firmare, ne vsitatos exerceat motus? Quæ oculus nullius hominum videre potuit, tuus videbit? Quæ auris nulla per sonum hausit, audiet tua? Quæ cor humanum nullatenus intellexit, nec etiam cogitauit, existimas te posse intelligere? Infinitæ rei quis erit finis? immensa qua mensura metieris? Potiùs totum mare in arctissimo clauderetur vasculo; potiùs terrarum orbem paruulus teneret pugillus; potiùs cælum à motu continuo desisteret, quàm gaudiorum & gloriæ, quibus beatorum animæ sine fine potiuntur, minorem intelligeres particulam, nisi vti ego experientia docereris*. Hactenus ille. Et quidem stulta & damnanda foret in hac vita cuiusquam presumptio, si vel minimam cælestium gaudiorum particulã agnosci existimaret, vel explicati. Nam bona illa, etiam cùm possidentur, altitudine sua mentis humanæ capacitatem excedunt; & possessorem sic afficiunt, mentemque absorbent, vt quàm magna sint quæ possessione tenet, non assequatur.

§. SEPTIMVM.

Sub alijs coloribus æternæ fælicitatis prærogatiuæ depinguntur.

HAbet præterea æterna fælicitas alias non minoris faciendas prærogatiuas, quia non solùm bonorum omnium cumulo ditata mala omnia propulsat, sed eorum memoriam prorsus eliminat; nec solum quæ ipsi, sed etiam alij pertulerunt. Vis videre? Beatos apud Matth. 25. loquentes audi: *Quando te vidimus esurientem, & pauimus te? sitientem, & dedimus tibi potum?* Matth. c. 25. Videor mihi Martham, Zachæum, & alios ita locutos audire, qui Domino Iesu in necessitate constituto cibaria ministrarunt. Ijs igitur in paradiso præstitum gratatur auxilium. Illi verò, tanquam nouum quid, & obliuioni traditum, opus illud apud ipsos habeatur, respondent: *Quando te vidimus?* quasi nec viderint, nec vidisse recordentur. Sic gloriæ illius magnitudo cæterarum rerũ memoriam exclusit, vt nec alienarum calamitatum fuerit meminisse. Hinc est illud à S. Paschasio lib. 11. in Matth. eleganter dictum: *Magnæ admirationis est stupor, quæ in tanta maiestatis gloria conspiciunt, & claritate, si eum esurientem aliquando vel sitientẽ videre potuissent.* D. Pasch. Nec sola mihi ista videtur obliuio, sed rei omnino cõ-

trariæ iudicium: etenim, inspecta status præsentis gloria, in qua Saluatorem suum videbunt constitutum, indecens & omnino contrarium iudicabāt vt aliquando fame & siti premeretur. Et quid mirum? nam & D. Paulo à Christi magnitudine visū est alienum, hominem dicere, quem ad Patris dexteram cum maiestate sedentem testabatur. Vnde ad Galatas c. 1. Apostolatum ab homine non accepisse profitetur. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum Patrem.* Pulchra est huius loci interpretatio Ruperti lib. 13. de victor. verbi Dei, & nostrum confirmat institutum. *Quid enim*, inquit, *si non per hominem, sed per Iesum Christum? nonne consequitur, quòd Iesum Christum, quo tempore vocauit Paulum & fecit Apostolum, dicat cœpisse iam non esse hominem, sed esse Deum? Non tamen, aiunt Patres Orthodoxi; hoc dicendo, hominis demit naturam, sed confitetur superabundantem humanæ naturæ diuinam gloriam.*

Galat. 1.

Rupert.

Cæterùm cùm ita se res habeat, admiratione non vacat quòd Dominus Iesus in cælesti gloria sitim & famem, quam in præsenti sæculo perpessus fuerit, recordetur; vt apud Matth. cap. 25. benefactoribus suis gratulabundus commemorat. *Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere.* Non miraris hic in Saluatore nostro famis præteritæ sitisque memoriam; cùm supra diximus, gloriæ magnitudinem in reliquis beatis præteritorum malorum recordationem abolere? Miratur certè Chrysologus, & meritò, quia amplior Christi in multis fratribus primogeniti gloria cùm esset, magis improprium, indecens & contrarium videbatur, vt præteritæ necessitatis memoria tangeretur; & ideo ad mysterium dispensationemque recurrit, prophetiam vocans illam non memoriam, qua Dominus Iesus, status illius conditionem quodāmodo trāsiliens, vt gratitudinē suis benefactoribus exhiberet, quę recepit obsequia, non memorando reuocat, sed prophetizando recēset. Chrysologum audiamus serm. 14. *Qui totius creaturæ bona non esurit, saginatum se in esca pauperis prophetizat, in regno cæli coram omnibus Sanctis, in conuentu resurgentium.* Quasi dicat, alienum quidem videtur à glorioso paradisi statu, vt quis in eo propriæ calamitatis, vel alienæ iam præteritæ memoria tangatur: verùm si id ex quadam dispensatione fiat, & quandam prophetię speciem referat, vel fines alios nobis ignotos contineat, vti in Christo accidere potuit, non credo Christi glorię repugnare, *Prophetizat.* At verò gloriosus ille beatitudinis status, malorum omnium memoriam expellit, aggregatamque fęlicitatum omniū multitudinem

Matth. 25.

D. Chrys.

accu-

accumulat: & licet paruo constet pretio, plurimi tamen valet. Quid vilius panis frustulo, & frigidæ calice passim obuio, quibus non raro emitur æterna fælicitas? Audiēdus hac de re Augustinus tract. in Psalm. 49. *Quid tam vile, quid tam terrenum, quàm frangere panem esurienti? Tanti valet Regnum cælorum: scriptum est enim: Possidete paratum vobis Regnum: esuriui enim, & dedistis mihi panem. Emit vidua duobus minutis; emit Petrus relinquens retia; emit Zachæus dando dimidium patrimonij.* Similia profert in Psalm. 93. Deo gratanter locutus. *Venale*, inquit, *habeo. Quid Domine? Regnum cælorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita. Scriptum est enim: Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum cælorum: beati qui lugēt, quoniam ipsi consolabuntur: beati qui esuriunt, quoniam ipsi saturabuntur.* Addo aliud ex manuali cap. 16. non minus venustum. *Regnum*, inquit, *cælorum, ò homo, aliud non quærit precium, nisi teipsum: tantum valet, quantum es: te da, & habebis illud.* Placuit Bedæ venerabili Augustini sententia, & totidem pene verbis serm. 18. de sanctis transcripsit. *Res illa aliud non quærit pretium, quàm teipsum: tantum valet, quantum es tu: te da, & habebis illud.*

August. Psal. 49

August. Psal. 93.

August.

Beda.

Et verò cùm ita facilis sit beatitudinis acquisitio, ob pretij vilitatem quo emitur, mirum est quantus sit eius valor, & quanti æstimata ponderetur æternæ gloriæ summa fælicitas. Fidum pro hac re ponderatorem adduco D. Paulum 2. Corinth. 4. dicentem: *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Est autem gloriȩ pōdus ita magnum, vt à beatis ipsis libratum in eo inueniant quidquid expeti & desiderari possit. In libro de spiritu & anima, qui Augustini operibus tom. 3. insertus reperitur, & teste Trithemio, Hugonis Victorini opus est, non Augustini; à c. 37. vbi citat Boetium Seuerinum, qui multo post ab Augustino floruit. In eo igitur cap. 57. pulcherrimè descriptam inuenies mutuam beatorum charitatem, & reciproca vicissitudine amore seipsum excitatum; illic mutua gaudia, & alternas gratulationes, quibus ob cōmunem beatitudinem alij alijs ad inuicem gratantur: Vnde quilibet non semel tantum dicendus erit beatus, sed centies & millies; quin etiam totidem quoties beatorum numerus recensetur: quoniam aliorum beatitudo in vnumquemque miro quodam modo refunditur. Huc respexit Petrus Dam. in hymno gloriæ paradisi; vbi hanc illius prȩrogatiuam describit.

2. Cor. 4.

Auctor l. de spir. & anim.

Petrus Damian.

Vnum volunt, vnum nolunt,
vnitas est mentium,
Licèt cuique sit diuersum pro labore meritum:
Charitas hæc suum facit, quòd dum amat alterum,
Proprium sic singulorum commune fit omnium.

Secundò ineffabilem inuenies voluptatem, quam Deum videntes beati percipiunt: deinde pacem omnimodam, & animorum incredibilem harmoniam, qua fælicissimè recreãtur. Cap. 64. Exaggeratam cernes immensam Dei bonitatem, quæ est beatorum hæreditas & possessio. Tandẽ accumulata rerum omnium multitudine, quæ vel pulchritudine sua oculis blandiri, vel sanitate reficere, vel sapientia ornare, melodiæ suauitate mulcere, dignitate honoreque extollere, diuitijs, voluptatibus, gaudijs animum, sensum recreare & vltra omnem auiditatem replere possunt, mirificè delectaberis. *In cælo*, inquit, *est quidquid amatis, quidquid desideratis: si delectat pulchritudo, fulgebunt iusti sicut sol: si velocitas aut fortitudo, erunt similes Angelis Dei: si longa & salubris vita, ibi est sana æternitas, & æterna sanitas: si satietas, satiabuntur cùm apparuerit gloria Domini: si ebrietas, inebriabuntur ab vbertate domus Dei: si melodia, ibi Angeli sine fine cõcinunt Deo: si quælibet mundi voluptas, torrente voluptatis suæ potabit eos Dominus; si sapientia, omnes erunt docibiles Dei: si cõcordia, cibus erit illius voluntas Dei: si potestas, intro ibunt in potentias Domini, & omnipotentes erunt suæ voluntatis, vt Deus suæ.*

Auth. lib. de spir. & anim.

D. Augustinus ex humanis rebus scalam sibi construxit, qua ad Diuinarum rerum contemplationem ascenderet; & consideratione bonorum, quæ malis & peccatoribus Deus impertitur, quàm magna sint, quæ iustis in cælo reseruat, prudenter coniectatur: ait igitur in Psalm. 88. *Peccatoribus blasphemantibus cùm quotidie dat cælum & terram, dat fontes, fructus, sanitatem, filios, copias, vbertatem: Qui talia peccatoribus dat, quid putas eum seruare fidelibus suis?* Huc etiã refero illud ex Soliloq. c. 21. *Cùm enim sint hæc omnia valde bona & delectabilia, quæ bonis pariter malisque communia tradidisti: qualia futura sunt illa, quæ solis bonis recondidisti? Si tam innumera, & varia dona tua, quæ nũc amicis pariter tribuis & inimicis; quã magna & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia, quæ solis tuis es largitus amicis? Si tanta solatia in hac die lacrymarũ, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quanta, quæso, continet Patria?* Est etiam notatu dignum, & percommodè cadit in rem præsentẽ, quod in vita sancti Fulgentij refert Surius tom. 5. Cùm enim ali-

D. Aug.

aliquando Senatus Romani gloriam & maiestatem inspiceret, exclamasse dicitur: *Quàm speciosa potest esse Ierusalem cælestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur sanctis contemplantibus veritatem?* D Fulg.

Cæterùm non minorem cælestis gloriæ se se ostentat magnitudo, & æterni magnificentia regni; cælique voluptas, & immensa gaudia ad sui commendationem, nõ tenue argumentum desumunt, contẽplata paradisi terrestris amœnitate, pulchritudine, voluptate. Regio illa, vt Carmine in Genes. descripsit Alchimus, soli amœnitate præstantissima erat, & cæli temperie placidissima; nec veris calore æstuans; nec hyberno frigore rigescens, sed vernantis semper auræ afflatu delectabilis, florum varietate & odore aspectũ demulcens, & mirificè recreans odoratum.

Alchim. *Hic ver assiduum cæli clementia seruat;*
Turbidus Auster abest; semperque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno:
Nec poscit natura rei quos non habet imbres,
Sed contenta suo ditantur germina rore:
Sic cùm desit hyems, nec torrida ferueat æstas;
Fructibus autumnus, ver floribus occupat annum.

Mitto plures, qui in depingenda terrestris paradisi amœnitate calamos detriuerũt: taceo Claud. Marium Victor. lib. 1. Carmin. in Genes. Damascen. lib. 2. de fide Orthodoxa cap. 11. Isidor. lib. 14. Etymolog. cap. 3. & alios. Audiendus tamen mihi est S. Basilius de Paradiso mirificè loquens. *Illic*, inquit, *plantauit Deus paradisum, vbi non est ventorum violentia, non temporum immodestiæ, non grando, non fulmina, non turbines, non hyberna congelatio, non veris humiditas, non æstiuus calor, non autumnalis siccitas; sed temperata ac pacifica temporum concordia inter se.* Claud. Marius. S. Damasc. Isidor. D. Basil.

Eandem paradisi amœnitatem, & saluberrimum blandientis auræ temperamentum, quo primi parentes ibi fruerentur, contemplatus est Augustin. lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 1. vbi hæc reperies. *Quid timere, vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluẽtia bonorum, vbi neque mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo; nec aberat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur: nec inerat quod carnem animumue hominis fæliciter viuentis offenderet? Amor erat imperturbatus in Deum, atque inter se coniugum fida & sincera societate viuentium; & ex hoc amore grande gaudium, non desistente quod amabatur ad fruendum.* D. Aug.

dum. Erat deuitatio tranquilla peccati; qua manente, nullum omnino malum, quod contristaret, irruebat. Hactenus ille. Et quidem omnes has & multò plures fælicitates locus ille beatissimus continebat, vbi vernantes deliciæ, pulchritudo, gaudium, amænitas certatim videbãtur. Hinc ergo deuotus contemplantis animus inferat, quis fælicitatum cumulus, quæ voluptatum magnitudo, quæ gaudia, quantus honor, qualis dignitas, & magnificentia Dei filios in cælesti maneat paradiso, cùm tot ac talibus terrestris abundasse memoretur.

Sed iam ad Apostolorum Principem calamum reflecto; cuius laudes clarissimæ, & ignorantiæ, quam in Thabor ostendit, excusatio, ex hactenus dictis luculentiùs apparent, & certiùs demonstrãtur. Etenim inspecta Domini Iesu se transfigurantis maiestate, resultanteque ab eius facie splendore afflatus, in quandã mentis ebrietatem & extasim incidit: vnde quasi sensu carens, in ea verba inaduertenter erupit, *Nesciens quid diceret.* Nec dubium est quòd gloriæ ipsius magnitudo Petrum in mentis stuporem verterit, absorptoque iudicio sentiendi rectitudinem, & loquendi cautelam eripuerit. Verùm hæc eadem magnitudo, quæ vel altissimos creatæ mentis volatus transcendit, Apostolum ab omni culpa reddit immunem, & affectum, quem ibi loquendo expressit, apertissimè declarat. Vt enim asserit D. Ambrosius lib de Isaac, & anima c. vltimo ad finem, idem fuit Petri, ac beatorum desiderium; nec aliud in eo loco, si beatus fieret, Diuinam intuitus essentiam, cupijsset. *Si quis igitur*, inquit, *purum illud & incorporeum, summum illud videre meruerit; quid habet aliud quod desideret? Denique Petrus gloriam resurrectionis Christi vidit, & nolebat descendere, dicens: Domine, bonum est nos hic esse.* Quasi diceret: non vidit Petrus Dei essentiam, sicut beatis in paradiso spectandam se exhibet; verùm quod illi visionis dulcedine capti dicere potuissent, nimirũ, *Domine, bonum est nos hic esse*, hoc idem Petrus, inspecta corporis Christi gloria, dixisse memoratur. Addit verò Augustin. sermon. 69. de diuersis, Petrum humanarum rerum fastidio affectum, diuini amoris delicias apud Thabor inuenisse, ibique Iustorũ oblectamentis frui, perpetimque immorari voluisse. *Tædium*, inquit, *patiebatur à turba; inuenerat solitudinem montis: ibi habebat Christum panem mentis: vt quid inde discederet ad labores & dolores, habens in Deo sanctos amores? & ideo bonos mores bene sibi volebat esse.* Quid? tantum abest vt hic Petrum culpæ reum agnoscam, vt potius crediderim propterea Transfigurationis spectatorem electum, vt à peccato ser-

uare-

Luc. 9.
D. Ambr.
Matth. 17.
August.

naretur immunis, vel si fortè delinqueret, illius gloriæ recordatione à lapsu resurgeret: & ideo priusquam tentationi obijceretur in domo Pontificis, ad montem ducitur, gloriam spectaturus; vt ad tentationis victoriam muniretur, ne caderet, vel lapsum gloriæ, quam in monte viderat, contemplatio ocyssime reuocaret. Ita à D. Gregorio lib. 24. Moral. c. 7. perbellè excogitatum hic transfero. *Petrus priùs in montem ducitur, priùs claritatem transfigurationis Dominicæ contemplatur; & tunc demum tentari, ancilla interrogante, permittitur; vt per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo & amando recurreret, quod vidisset.* Hæc ille. Atque vtinam quàm fœlix fuit Petrus in præuentione remedij, ne in tentatione laberetur in culpam, tam prudẽs, & cautus in illius prouisione extitisset: & ad pectoris sui fores cælestis gloriæ memoriam veluti fidissimam Ostiariam adhiberet, quæ Pontificis ancillæ Ostiariæ aditus impediret, & tentãtem amoueret. Quis neget, sicuti ad domorum custodiam & munimen ostiarius in ianuis adhibetur, sic etiam in mentis cubiculo adhibendam esse Ostiariam, quæ terrena desideria, & carnales illecebras, quibus mẽtis fortitudo mollescit, & virile robur expugnatur, statim eliminet ac propellat? Cæterùm quænam isthæc erit custos & Ostiaria, sub cuius vigilanti custodia animę status ab hostium insidijs liber, & securus permaneat? Consule Bernard. serm. de triplici iudicio, & in foribus voluntatis, vbi multiformes stabulant carnis cupiditates, & alia vitiorum monstra fędissima, sistendam esse gloriæ recordationem edoceberis; quæ tanquam Ostiaria vigilantior illa, quæ domum Isboseth custodiebat, ingredi tentaturos hostes viriliter propulset. *Ad portam*, inquit, *voluntatis, in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur Ostiarius, qui vocatur Recordatio cælestis patriæ: hic enim potest prauum desiderium quasi cuneus cuneum expellere.* Ita ille: & hic infinitæ gloriæ dicendi finis esto. Iam aliorum Patrum circa Petri ignorantiam iudicia proponemus.

D. Greg. | D. Bernar.

CAPVT IV.

Petrus in futuri Iudicij prolusione, qualem D. Hieronymus Transfigurationis spectaculum existimauit, ideo ignorans inuenitur: quia nesciens, an ibi tanquam reus assistere, & futuras Tartari pœnas exhorrescere debuisset; iudex ipse & arbiter esse voluit.

HActenus rete in dexteram nauigij partem misimus; calamoque dextrorsum reflexo, æternam cælestis beatitudinis fælicitatem delineauimus, nonnulla

præ-

prælibantes ex ijs, quibus sanctissimi Patres, virtutumque artifices peritissimi, nobili, generoso, & docto penicillo supernæ Hierusalem augusta depinxerunt. Omnibus præiuit S. Ephræm, è cuius sententia, ideo Petrum apud Thabor ignorantem diximus extitisse, quia propria industria, gloriæ illius magnitudini quidquam addere posse existimauit. Iam rete opus est mittere in sinistram, & calamo læuorsum conuerso, de magno Iudicij futuri die, horrendisque damnatorum supplicijs aliquid proferre. Licèt enim non ita fęliciter sinistræ partis captura proueniat; vnde Petrus per totam noctem laborans nihil cepit, quousque retia dextrorsum mittens, magnam conclusit piscium multitudinem; fòrs nunc, mutatis vicibus, aliter eueniet; & quos paradisi voluptas, æternæ fælicitatis amor, Christique se transfigurantis benignitas, & pulchritudo non traxerit ad virtutē; ipsius tremenda in Iudicio maiestas, & rigor, futuriq. supplicij grauitas, à fæditate criminum deterrebit. Sic enim Deus operari assueuit, vt inter amoris delicias, & beneuolentiæ incitamenta, quibus homines prędere nititur & hamare, timoris & seueritatis argumenta permisceat: vt qui amore & benignitate diligendum non ament, seueritate & rigore metuendum vereantur.

Iter facienti olim Iacobo, noctuque inter dormiendum somnianti, Scala se obtulit, in cuius summitate Deus eidem innixus stabat; & Angeli sursum ac deorsum commeantes, ascendebant pariter, & descendebant. *Viditque in somnis Scalam stantem super terram, & cacumē illius tangebat cælum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam: & Dominum innixum Scalæ*. Genes. 28. num. 12. Fallar, nisi Scalæ huius visio, quędam futuri Iudicij repręsentatio extiterit; & fòrs ideo Iacob vigilantem exterruit. *Cùmque euigilasset Iacob de somno, ait, Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauensque, quàm terribilis est, inquit, locus iste!* Ibid. num. 21. At dices: Vt quid pauitat Iacob, cur terretur, cùm potiùs refricata Angelorum memoria, & Dei præsentia, voluptate perfundi, lætitiaque efferri debuisset? Iure tamen pauore concutitur, quia totā visionem ad futuri Iudicij imaginem retulit: Deū in summa stantem scala contemplatus est Iudicē maiestate, seueritateque tremendum: in Angelorum sursum, ac deorsum commeantium ascensu & descēsu, terribilem damnatorum, à beatis separationem inspexit: Cùm prolata à supremo Iudice sententia, quidam deorsum præcipitabuntur in Tartarum, flammis nunquam morituris amburendi; alij sursum euehentur ad cælum, æterna felici-

Genes. 28.

licitate frituri. Nec dubitat Tertullianus, quòd tam salubris cogitatio euigilantis Iacob animum pulsauerit: quia lamentabilem hædorum ab agnis separationem Scala denotabat: Cùm agni obuiam Christo in aëra sursum rapientur, & semper cum Domino erunt: hædi autem deorsum ferentur, cum diabolo æternùm moraturi. *Hæ sunt*, inquit, *scalæ quas sõniat Iacob; alijs quidem ascensum ad superiora, alijs verò descensũ ad inferiora demonstrantes*. Voluit autem Deus ascendẽtium Angelorum aspectu, & futuræ beatitudinis prælibatione, Iacob ad sui amorem excitare; eundẽque iniecta formidandi Iudicij, æternęque damnationis memoria perterrere; vt Deum velut summè bonum benefactoremque diligeret; & tanquam Iudicem seuerissimum formidaret. Pari artificio Dominus Iesus in illo trãsfigurationis Theatro, pulcher apparere voluit vt sponsus, quò à nobis diligeretur: idemque metuendus vt iudex, quò nos ad sui timorem prouocaret. Quia verò Petrus pulchritudine benignitateque allectus, soli inhiabat amori, & dicebat: *Bonum est nos hic esse*; nec fortè Iudicis maiestatem & seueritatem, qua iudicandus erat, vt quem amabat, etiam timeret, aduertebat; idcirco ab Euangelistis ignorantiæ damnatur: *Nesciens quid diceret*.

Tertull. de fuga in persec.

Matth. 17.

Quòd autem Christi transfiguratio futuri Iudicij prælusio extiterit, D. Hieronymus in Commentarijs in Matth. ad illa verba: *Et transfiguratus est ante eos*, ex cap. 17. non obscurè testatur. *Qualis enim*, inquit, *futurus est tempore iudicandi, talis Apostolis apparuit. Nemo autem putet pristinam eum formam & faciem perdidisse: vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus spirituale vel aërum. Sed quomodo transfiguratus est, Euangelista demonstrans dicit: Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix: Vbi splendor faciei ostẽditur, & candor vestium describitur: non substantia tollitur; sed gloria commutatur. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est postea in Regno suo*. Hactenus ille. Nec verò alia est huiusmodi gloria, quàm qua Dominus Iesus apud Matth. 25. se Iudicio affuturum testatur: *Cùm venerit*, inquit, *filius hominis in maiestate sua*: vt vmbra corpori, figurato figura, & prolusio respondeat veritati. Hinc est, vt inter Moysem, & Eliam, alterum iustitia clarum, alterum misericordia præstantem, apparuerit. Elias enim iustitiæ gladiũ in peccatores distrinxit: Moyses verò summa lenitate delinquentibus veniam procurabat. Et sanè Christus in eo Iudicio mitis apparebit, & rigidus: iusti mansuetum sentient, audientque dicentem:

D. Hier.

Matth. 25. n. 31

tem: *Venite benedicti Patris mei*; Matth. 25. reprobi seuerum, cùm audito, *Ite maledicti in ignem æternum*; nunquam extinguendo Tartari incendio mancipari se sentient. Totum à Chrysostomi calamo redditum mihi venit homil. 57. in Matth. vbi eandem complexus sententiam, ampliorem in extremo Iudicio gloriam fore testatur, cùm veritas repræsentabitur, quàm apud Thabor extiterit, dum inter Moysen & Eliam sub obscura quadam vmbra Dominus Iesus futuro prælusit Iudicio, Apostolorum captui se attemperans. *Nam tunc*, inquit, *discipulis parcens, tantum splendorem adaperuit, quantum illi percipere poterant: in extrema autem die in ipsa gloria atque maiestate Patris, non cum Moyse & Elia solis, sed cum innumero Angelorum, Archangelorum, aliarumque potestatum exercitu, cumque innumeris tribubus & populis veniet, nulla nube caput eius contegente, verùm etiam mirum in modis cælo compresso: & quemadmodum cùm publicè sententiam iudices prolaturi sunt, velamina statores contrahunt, vt ab omnibus videantur: sic in solio suo sedentem vniuersi conspicient, & vniuersum genus hominum Iudicio aderit; quos ipse non per alium, sed per seipsum alloquetur: & alijs quidē dicet, Venite benedicti Patris mei: contra verò alijs, Ite maledicti in ignem æternum.*

Matth. 25. n. 34.

D. Chrys.

Quapropter non dubitat Maldonatus in cap. 17. Matth. Christum inter Moysen & Eliam ideo transfigurari voluisse, vt futuro præludens Iudicio, imaginem ipsius referret. *Verissimam ego causam*, inquit, *cur Moyses, & Elias apparuerint, esse arbitror, quam doctus quidam nostri temporis interpres indicauit, quòd voluit Christus futuri aduentus sui imaginem repræsentare*. Quin etiam Moyses & Elias ante secundum Christi aduentum, Iudicij præcursores aduenient, vt ex cap. 11. Apoc. idem Maldonatus apertè deducit. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini stantes: Et si quis eis nocere voluerit; ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eū occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum*: Quibus verbis Elias. *Et potestatem habēt super aquas, conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescumque voluerint*; Quibus verbis Moyses apertè describitur: quo respexit Hilarius Canon. 17. in Matth. vbi ita: *Moyses, & Elias ex omnium Sanctorum numero assistunt: medius inter legem & Prophetas Christus in Regno est. Cum his enim Israelē, quibus testibus prædicaturus est*, iudi-

Maldon.

Apoc. 11.

D. Hilar.

iudicabit. Congruum igitur fuit, vt in scœna illa, in qua futuro Iudicio præludebatur, Iudicij præcursores cernerentur.

Quòd si hoc verum habet, in eo Petri ignorantia stetisse videtur, quòd in eo futuri Iudicij spectaculo, vbi omnes silebunt, Iudice sententiam proferente; ipse nescius, vtrum in ea repræsentatione Dei figuram ageret, Iudicium præoccupare, & Iudicis partes obire præsumpsit, dicens: Matth. 17. *Bonum est nos hic esse:* Cui talia fanti, ignorantia obiecta, ab Euangelistis statim occursum est: Luc. 9. *Nesciebat Petrus*, aiunt, *quid diceret*. Nec sola Euangelistarum censura ignorantia castigatur; terrore Matth. 17. insuper consternatur: *Ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde*. Quo planè, quantus veri Iudicij terror esset futurus, edocebantur: Cùm ipsius imago sic pauore concussit, vt in terram deiecerit, eoque supplicio, ignorantiæ culpa, in quam Petrus inaduertenter inciderat, castigata fuerit, argumẽto clarissimo, quòd Iudicio verè celebrato, cùm supremus Iudex maiestatis solium iudicaturus conscẽdet, nihil inultum remanebit. Hinc verè Petrus sententiam elicuit formidandam: 1. Petri 4. n. 18. *Si iustus vix saluabitur: impius & peccator, vbi parebunt?* Epistol. 1. cap. 4. num. 18. Iustos in die illa pauore maximo concutiendos quis dubitet? Luc. 21. *Nam, & virtutes calorũ mouebuntur*, Luc. 21. quo loco etsi Caietanus Caietan. actiuas cęlorum virtutes intelligat: Lyranus Angelos, qui Iudicem Lyran. cum maiestate magna ad Iudiciũ venientem formidabũt; quod Iob Iob 26. cap. 26. prædixit: *Columnæ cæli contremiscunt, & pauent aduentum eius*. D. Gregorius lib. 8. Moral. cap. 15. iustos ea die pauidos fore & formidolosos testatur: quia probè sciunt se à Iudice damnandos, nisi Iudicium illud lenitate & misericordia temperetur. D. Greg. *Perituros*, inquit, *se absque ambiguitate sciunt, si remota pietate iudicentur*. Non damnationem cogitant, ait magnus Pater: fortè enim humilitas timorem illum, damnationisque suspicionem progigneret, sed citra dubitationem damnari cognoscunt: *Absque ambiguitate sciunt*. Et verò ne quisquã huiusmodi verba ad peccata præterita, in quæ nonnunquam iusti prolabuntur, detorqueret; addit sanctus Gregorius, se non solum de ijs agere criminibus, quæ inaduertenter admiserunt, sed de virtutibus, quas sedulo studioseque exercẽt. *Hoc ipsum*, inquit, *quòd iustè videmur viuere, culpa est, si vitam nostram cùm iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat*. In ipsis iustorum operibus plurimum scoriæ & rubiginis inseritur, vt in se ipso comperisse fatetur idem Gregorius ad finem librorum Moralium, quos diuini obsequij aspectu, & animarum pro-

profectus studio componere aggressus est: attamen operis progressu furtim subrepsit inanimis gloriolæ, & vanitatis vmbra; de qua vehementer doluit, & à Deo sibi indulgeri non sine lacrymis postulauit. Itaque egregiũ opus cùm absoluit Gregorius, iam non totum erat bonitate constans: quoniam ibi iam erat admixta vanitatis vmbra, splendorem virtutis aliqualiter offuscans; & admixtum gramen tantisper à recta intentione, propositoque scribendi fructu, & vtilitate diuertit. Quòd si, inquit, Deus quidquid prauum est in iustorum operibus deprehendit, satis superque timendi ratio eis suppetit. Atque hoc sẽsu reor à Petro dictum Epi-
1. Pet. 4. stol. 1. cap. 4. *Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt?*

Verùm vterque de peccatis iustorum venialibus loquitur: vnde cùm Petrus iustum vix salutem assequuturũ affirmat, & Gregorius de iustis asserat, quòd ipsi damnandos fore cognoscãt, nisi Deus cùm illis misericorditer se gerat; exaggeratio quædam est, notissimumque hyperbole, quo futuri Iudicij rigor designatur, & praui timorem edocentur: quandoquidem ipsis cum Deo res agitur, qui omnia impiè facta rimatur, & nihil inultum prætermittet. Quin etiam peccata respiciunt venialia, quibus nõ condonatis iusti è præsenti sæculo decesserunt: donec verò Deus misericordia vtens ipsis veniam non indulgeat, ipsius beatitudine frui non poterunt, & cælesti visione carebunt: quia nihil illuc imperfectum, & peccati macula respersum introducetur. Quocirca Petrus ait: *Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* 1. Pet. 4.

Oculos minimè lippos habebat Apostolus, quos detractis squamis Deus redideràt clariores; *Ceciderunt ab oculis eius tãquam squamæ*. Actor 9. Et quamuis se identidem circunspiciens, nec in seipsó, nec in prædicationis ministerio, culpam deprehẽderet leuissimam; nihilominus iustum se minimè reputat, quia Deum habebit Iudicem, & (teste Gregorio) non assequitur, an in ipso prædicationis exercitio, quod rectè se peregisse arbitratur, peccatum aliquod veniale inaduertẽter obrepserit. *Nihil enim*, inquit, *mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum; qui autem iudicat me, Dominus est*. 1. Corinth. 4. num 4. Et quidem exploratum habebat Paulus, iusti nomen vsurpare non posse, quandiu in eo vel minimum veniale peccatum deprehendet æquissimus Iudex: atque adeo misericordia sibi opus esse, qua veniam obtineat: nam si vna tantum veniali culpa minimè condõnata è viuis discedat, à paradisi ingressu arcebitur, quandiu non aderit remissio. Et licèt indubitatum sit, gratiam habenti venia-

Actor. 9.

1. Cor. 4.

venialia delicta serius ocyus, antequam ad Dei visionem admittatur indulgenda: quandiu tamen ijs maculatus extiterit, visione priuabitur: quò respexit Petrus, dum ait: *Si iustus vix saluabitur*; vnde in promptu manet, quam aduersus peccatores colligit consequentiam, *Impius, & peccator vbi parebunt?* Quoniam in magno Iudicij die seuero nimis supplicio, & rigorosa iustitiæ animaduersione in impios excandescet; nec impunitum relinquet quidquid in eis peccati deprehēderit: aliter contra suum aspectū Deus peccare videretur: quod Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 3. Tertull. non admittit: *Dissimulator*, inquit, *& præuaricator perspicaciæ suæ non est.* Aliunde verò certū est Deum omnia inspecturum, & nihilita occultè peragi posse, quod ipsius oculos subterfugiat. Hinc est, vt Matthæus cap. 25. num. 31. Christum ad Iudicium veniētem, Angelos secum allaturum affirmet; non vt Angelicus comitatus venienti maiestatem accumulet; etenim Iudicis maiestatem à comitatu Angelorum distinguit. Matth. 25. *Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo.* Ad quid igitur hic Angelorum comitatus inseruit? Porro, vt innuat peccata omnia ipsius oculis nuda, & aperta omnino futura, nec quidquam, quod Deum lateat, remansurum: quoniam Angeli pro oculis, & auribus Deo inseruiunt, vt disertè dixit Philo Hebræus lib. de somn. de Angelis locutus, quos Iacob in scala descendentes, ascendentesq. inspexit: *Tanquam magni Regis* Philo. *aures & oculi; audientes videntesque omnia.* Dum autem noctu, Iacob dormiente, mittuntur, vt sursum deorsum commeent; quid aliud innuit, quàm nullas, vel spississimas tenebras Dei oculis quidquam eripere posse? quoniam ipsis peruium est, quod humanis aspectibus subtrahitur.

Dum igitur Matthæus, Iudicem omnes Angelos, nemine deficiente, secum allaturum testatur; *Et omnes Angeli eius cum eo*; planè omnem aditum intercludit: nequis delictum aliquod abscondi posse speret, pariterque intelligat omnia summo rigore punienda, ne Deus suam lædat perspicaciam. Et quidē in secundo aduentu Iustitia in oculis promicabit (quemadmodum in primo Misericordia in ipsis effulsit.) *Dissimulator, & præuaricator perspicaciæ suæ non est.*

§. PRIMVM.

Christo Moysen inter & Eliam transfigurato, non solùm Thabor, sed etiam Caluariæ mons inter duos latrones morienti theatrum dedit: vbi extremi Iudicij prolusionem habuit, futuræque illius diei seueritatis imaginem reliquit; & quàm

acerba reproborum sors futura sit, præmonstrauit.

Alibi etiam Christum Dominum futuro Iudicio prælusisse memoro, cùm videlicet in Caluariæ monte duorum latronũ medius in cruce pendens, Iudicij imaginem repręsentauit, quemadmodum in monte Thabor inter Moysen & Eliam gloria & maiestate visendus ediderat. Cæterùm in Caluariæ loco, pro gloria, tormentis discruciatus; pro maiestate, inter scelestissimos despiciendus, & iam moribundus videbatur: Crux ipsa tribunalis vices egir, vt monuit sanctus Augustinus tract 31. in Ioan. *Ipsa Crux*, inquit, *si attendas, tribunal fuit; in medio etenim Iudice constituto, vnus qui credidit, liberatus est, alius, qui insultauit, damnatus est.* Et serm. 120. de tempore dicit: *Positus in patibulo verus arbiter in medio damnatorum, negantem repulit, suscepit confitentem: hunc deputat regno, illum relinquit inferno. Per hæc ergo credamus in maiestate iudicaturum, quem iam in cruce, & misericordiam videmus exercere & iudicium.* Nec dubito quòd hoc bonus Latro agnouerit, ac Dominum Iesum in vtroque futuro Iudicio præludere voluerit: idcirco cogitatione præcurrens à prælusione ad Iudicij veritatem præuolauit, Saluatorem precatus vt in ea die sui meminisset: *Domine memento mei cùm veneris in Regnum tuum*, Lucæ 23. Quæ Latronis verba D. Augustinus sic exponit *Non dixit, Si Deus es, de præsenti supplicio eripe me: sed magis, Quia vere Deus es, de futuro Iudicio libera me.* Cùm enim tormentum, quod in illa Iudicij vmbra, & prælusione sentiebat intolerandum, animaduerteret; prudenter æstimauit, cùm Iudicium verè exerceretur, vltra mensuram acerbissimum futurum, & ideo timuit ne tunc damnaretur, vt idem Augustinus statim subijcit dicẽs: *Quàm cito eum repleuit Spiritus sancti eruditio, per quam futuri examinis diem cogitans, etsi intolerabile probat esse quod sentit, grauius tamen intelligit esse quod metuit.* Itaque è pęnis, quibus in præsenti cruciabatur, perdidicit, quid sibi de futuris esset formidandum: vnde lamentabili voce, ab intimis cordis afflicti penetralibus extracta, Iudicem ita fuit alloquutus: *Domine, memento mei cùm veneris in Regnum tuum.* Et quidem timor iste, & Latronis petitio fide sociata, ipsum reddidit electũ, atque in prædestinarorum catalogo reposuit; sicut alterius blasphemia reprobis ipsum annumerauit. Quod prudenter monuit S. Leo serm. 4. de passione Domini, vt in omnibus Iudicij vmbra veritatem ipsius repræsentaret, & gemini Latrones, bonorum & malorum, qui ibi aderunt, personas agerẽt. *Vt etiam*, inquit, *in ipsa patibuli spe-*

D. Aug.

Luc. 23.

D. Aug. Ser. 120. de temp.

D. Aug.

Luc. 23.

D. Leo.

ſpecie monſtraretur illa, quæ in Iudicio ipſius omnium hominum eſt facienda diſcretio, cùm & ſaluandorum figuram fides credentis Latronis exprimeret, & damnatorum formam blaſphemanſis impietas prænotaret. Hæc ille.

Sicut itaque in Thabor Dominus Ieſus Iudicio præluſit, inter Moyſen Eliamq conſiſtens, vtrumque iuſtum, & ſanctitate eximium, alterum iam vita functum, alterum adhuc viuentem: vt, quod
Beda. monuit Beda cap. 37. in Marcum, viuorum ac mortuorum ſe Iudicē futurum præmonſtraret. *Moyſes,* inquit, *& Elias, quorum vnum mortuum, & alium in cælis raptum legimus, futuram Sanctorum gloriam ſignificat: qui videlicet tempore Iudicij, vel viui in carne reperiendi, vel ab olim guſtata morte reſuſcitandi, & pariter ſunt regnaturi cum illo.* At verò in monte Caluariæ cruci affixus, tanquam in tribunali conſiſtens, hanc Iudicij repræſentationem exhibuit duorum medius; quorum alter reſipuerat, & probus erat; alter malus; vt deſiguratus, ac ex mundo proficiſcens, perfectiorem ſui ad iudicandum regreſſus imaginem exhiberet, quàm in Thabor transfiguratus præſtiterat. Quin etiam in die illa terribili & formidanda, cum damnatis acriùs expoſtulandum erit, propter celebratam in Caluariæ loco Iudicij prælufionem, quàm propter vmbram eiuſdem Iudicij apud Thabor demonſtratam: poſtrema enim repræſentatio plus erga damnatos miſericordiæ, & beneficentiæ continuit. Vtinam vellent ipſi gratiam inibi contentam vertere ad vtilitatem, & minis, quas in ea futuri Iudicij imagine intentabat, perterriti reſipiſcere; ne poſtea illius ore, qui Iudicio prelufit in cruce, vt terreret, in eaque obijt, vt redimeret, æterno cruciandi ſupplicio addicerentur. *Ite maledicti in ignem æternum.* Matth. c. 25. Proh vocem formidandam, terribilem admodum ſententiam, horrendum ſupplicium, æternam pœnam, & flammas nunquam morituras! Matth. 25.
Et verò ne cuiquam in mentem veniret, quòd licèt ignis æternùm ſit duraturus, attamen cruciatus, & tormenta quandoque extinguentur; non ſatis habuit, hortatur Auguſtinus lib. de fide & operibus cap. 15. ſi ignem diceret æternum, niſi etiam tormentum in eo ſuſtinendum, eâdem æternitatis notâ inſigniret. August.
Ibunt hi in ſupplicium æternum, ſeu, vt legit Auguſtinus, *in combuſtionem æternam*. Qua lectione ſanctus Pater illorum errorem diluit, qui poſt longam annorum ſeriem damnatos, è Tartari flammis à Deo extrahendos crediderunt. *Hoc præuidens,* inquit, *Dominus Ieſus, ſententiam*

suam conclusit, ita dicens; Sic ibunt hi in combustionẽ æternam: erit ergo æterna combustio sicut ignis; Tormenta de æternitate cum flãmis certabunt: flamma curret, & pęna: tortura cum tortore contendet, vtrumque æternitas exęquabit. Quid ni? *Vruntur montes, & durãt: quid facient peccatores, & Dei hostes?* dixit olim Tertullianus. Et verò nouerat Deus quamplurimos ad patranda crimina fore audacissimos, qui tamẽ ad sustinendas quæ delictis pœnæ deberentur, imbelles ac timidi futuri essẽt: vnde quod in ipsis operabatur timiditas, in Deo benignitatem effecturam arbitrarentur. Igitur hunc errorem Dominus præcidit, flammas & pœnas æternùm duraturas prædicens: *In ignem æternum, in supplicium æternum.* Tantum namque aberit, vt ignis combustum deuoret & absumat, vt potius ab eo flammarum accipiat nutrimentum. Quod asserit Lactantius Firmianus lib. 7. cap 21. *Vna*, inquit, *eademque vi atque potentia cremabit impios & recreabit.* In ipsis itaque flammis rediuiui, nusquam mortem inuenient, & mutua quadam vicissitudine, quantum ignis sumet ad pabulum; tantum in damnatis iterum renascetur, vt ignis nunquam extinguatur. *Et quantum* (addit Firmianus) *corporibus absumet, tantum reponet.* Hinc est illud Diui Pauli ad Hebræos c. 10. *Terribilis quædam expectatio Iudicij; & ignis æmulatio.* Decertabit, inquit, flamma: cum quo tamen futura sit decertatio, non indigitat. Fortè secum ipsa pugnabit? quoniam vna cùm sit, in diuersos trahitur effectus, & quem exurit, absumit, absumptumque restituit, iterum comburendum, quod disertè dixit Tertullianus in Apolog. cap. 7. *Erogat dum reparat.* quod deterit, statim restituit; & secum decertat, ne plus vrendo consumat, quàm reponendo restituat, vt nunquam flammis pabulum, nec miseris desit cruciatus. *Ignis æmulatio:* Vel fortè cum Beatorum fælicitate huiusmodi contentio exercetur; vt quemadmodum illa Beatos æternat, & recreat, sic etiam Tartareus ignis, quos torquet damnatos, reddat æternos. Quoquo tamen eueniat modo, semper æmulatio in miserorum cedit detrimentum, in quibus flamma peccato, gloria, & secum ipsa decertat. *Ignis æmulatio.* Erit autem illud in duabus Iudicij sententijs discrimen, sicut S. Ephræm de pęnitentia testatur, quòd iustorum gloria vna tantum & æterna die mensurabitur: at verò damnatorum pœna vice versa nunquam interitura nocte adæquabitur. *Statuit*, inquit, *Deus diem, qua iudicaturus est orbem terrarum in iustitia; nõ dies multos sed vnum. Sanctis vna dies est æter-*

Tertull. Ad Hebr. 10. Tertull. Lactant. S. Ephr.

Matth. 10. *æterna lucis fruitio, & peccatoribus vna nox æterna custodia & carcer: ideo Iesus dicit: Ibunt hi in vitam æternam, iniqui autem in supplicium æternum.*

Miror vt non sit, qui æterni Iudicis sententia perpetuo carceri in æternam noctem flammis cruciandum mancipari vereatur; cùm sola terribilis Iudicij cogitatio pectus æreum, nedum Christianũ, Tertull. pauore possit concutere. Certè D. Chrysostomo de horribili Iudicio scribere meditãti, pauor calamum excutiebat, vt sermon. aduersus impios hæreticos affirmat. D. Chrys. *Quando*, inquit, *loqui incipio de consummatione sæculi, & de secundo Christi aduentu, horrore corripior, & obstupesco: nam etsi cuncta opera Domini admirabilia sint, & magna, atque tremenda: at consummationis, & secũdi ipsius aduentus mysterium, omnem sermonem ac mentem cogitationemque excedit.* Quamuis enim nulla timoris causa superſit, quàm quòd in eo Iudicio constrictum se videbit Christianus de beneficijs à Deo acceptis, necnon gratijs, & fauoribus rationem reddere; hoc solum deterrere poteſt meditantem, vt reuera, iuxta illud Prophe- Sophon. 1 num. 14 tæ, *Turbabitur ibi fortis*, viros plurimos sanctitate eximios terrefecit. Quin etiam Virgo beatissima, in qua nullum actualis, aut originalis culpæ vestigium apparuit, dum ab Angelo Dei Mater salutari audiuit, pauore visa est & turbatione agitari: *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone eius:* Luc. 1. Quid sibi vult pauor iste? Nonne Angelus, Dei gratiam refert, & sancti Spiritus fauorem, atque vmbraculũ pollicetur? teste Chrysologo serm. 140. *Venerat Ange-* Chrysolog. *lus blandus in specie, mitis in habitu, humana proferens, diuina promittens.* At ideo pauet, & causas habet iste pauor honestas: nam dum se diuinis fauoribus cumulari sentit, ad reddendam de illis rationem constringi aduertit; & qua gratitudine acceptam gratiam debeat rependere meditatur: vnde perinde fuit, quòd Angelus Dei Filium in suis visceribus susceptu-ram prædiceret, ac si eundem etiã Iudicem habitura esset, qui de matris beneficio rationem exigeret. *Quid plura?* replicat Chrysologus: *Mox sentit in se supernum suscipi Iudicem, vbi ante iam cælestem vidit & contemplata est mediatorem.* Chrysost. Et ideo iure optimo tot fauoribus verita est cumulari, memor quòd de omnibus rationem esset reddituram.

Quid de peccatoribus in extremo Iudicio fiet? cùm collata in præsenti sæculo beneficia, de Deo malè meritis & ingratis opponantur; qui obsequij vice tot patratis criminibus authori offensam rependerunt: vt benefactorem suum ac Dominum constricturi sint horribilem in ipsos damnationis sententiam proferre: *Ite maledicti in ignem æternum.* Matth. 25. Qua audita

etiam creaturæ sensu carentes cõtremiscent. Quia etiam sol, luna, & stellæ, quasi turbata, suum amittent splendorem, vt Ioel cap. 3. vaticinatur: *Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum; & Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam, & mouebuntur cæli & terra.* Ex quo rectè infert S. Zeno serm. 4. de Isaia, quàm horribilis erit timor, tormentorumque magnitudo, quibus impij in futurum cruciabuntur: cùm audita seuerissimi Iudicis voce, insensibilia timore & horrore quatientur. *Hinc,* ait, *æstimare licet, quid sit eis reseruatum, quorum in causa funerei luctus pœnæ pertulit natura supplicium:*

Ioel 3.

Zeno.

Cæterùm quid mirum, vt omnes creaturæ etiam cælestes, ad vocem Iudicis improbos æternæ damnationis sententia ferientis expauescant; quando Iudex idem ac Dominus in humanitate sua turbationem prætulit, cùm proditoris Iudæ damnationem expressa voce manifestauit, vt Ioannes ad cap. 13. aperte proponit: *Cùm hæc,* inquit, *dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet.* Adeo terribile erat proditorem detegere, ac expressa voce peccatum ipsius aperire, in quo damnatio iam virtute continebatur, vt Dominus Iesus turbationem in spiritu, ac in humanitate senserit commotionem. Nec dubitat Augustinus commotionem hanc ex proferenda in proditorem sententia prouenisse: vnde serm. 28. ad fratres in eremo ait. *Doluit, quia super eum sententiam æternæ dãnationis daturus erat:* Acutè etiam in hanc rem est illud à Cyrillo Alexandrino dictum in cap. 13. Ioannis lib. 9. *Verosimile,* inquit, *mihi videtur, non potuisse carnem Christi motum, quo iam expressiùs atque manifestiùs discipulos proditionis odium efferebatur, ita sufferre, vt aliquantisper non exhorruerit.* Hortendum plane est & maxime formidandum, quòd Dominus Iesus adstantibus Angelorum choris, & iustorum cætu, contra impios prolaturus sit damnationis sententiam; vnde mallent impij Tartari flammis inuolui, quàm irati Iudicis faciem intueri. Hinc est illa Iobi ad c. 14. num. 13. comprecatio: *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus?* Quid? Ipse Redemptor ac Iudex hominum, in cruce pendulus, ac Iudicij imaginem ibi moriturus repræsentans, fixis neutiquam in cælum oculis Patrem suspiciens, sed inclinato versus terram capite obire maluit, iuxta illud Ioannis cap. 19. *Inclinato capite tradidit spiritum:* Quia Patris aduersus homicidas irati faciem contẽplatus, improbis in Christicidij pœnam, tale supplicium censuit refer-

Ioan. 13.

D. August.

D. Cyril.

Iob. 14.

Ioan. 19.

reseruandum: quia soli reprobi faciem indignantis Dei in peccatorum pœnam aspicient, cùm singulis delicta sua ob oculos proponat: quod teste Dauid Psalm. 49. *Psal. 49.* terribile supplicij genus est, & valde formidandum: *Arguam te, & statuam contra faciem tuam*; vel secundum S. Hieronymi lectionẽ, *D. Hier.* *Proponam te ante oculos tuos*. Clarius transtulit Ambrosius, *Statuã contra faciem tuam peccata tua*: *D. Ambr.* quoniam peccator in vita præsenti crimina sua, eorumque grauitatem, & fœditatem non inspicit: vnde instante Iudicio necesse est, vt teterrima eorum facie conspecta torqueatur. Quod adeo verum est, vt S. Basilius oratione 3. *D. Basil.* de Iudicio, pœnam hanc Tartari supplicijs grauiorem existimet. Quin etiam D. Anselmus lib. de Similitudinibus cap. 190. fatetur quòd data sibi optione, potius in Tartarum mitti, quàm criminum suorum fœditatem intueri eligeret. *Si hinc peccati pudorem, & illic cernerem inferni horrorem; & vni eorum necessariò haberem immergi; potius me in gehennam immergerem.* *D. Ansel.*

Quacunque igitur facie extremi Iudicij formidanda tibi occurret imago, semper horrorem incutiet: siue culpa maculatum, siue innocentia decorum occupet. Egregiè timorem hunc, siue iustos siue peccatores inuasurum (teste sancto Augustino) præsignificauit sãctus Abraham Genes. 15. Cùm *D. Aug.* enim ibi ex Dei præcepto animalium carnes offerret in holocaustum: *Sume*, inquit, *vaccam triennem, & capram trimem, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam: tollens vniuersa hæc diuisit ea per mediũ, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit; aues autẽ nõ diuisit.* *Genes. 15* Ecce tibi sole occumbente sub primis tenebris Abraham rimore horribili cœpit agitari. *Cùmque sol*, inquit, *occumberet sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eũ.* Quænam insoliti horroris causa? Cur modò timet, qui antea nihil formidabat? Attende quid facer dicat historicus. *Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa: & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Vidit Abrahã futuri Iudicij imaginem, Solis obscurationem, conflagrationis ignem, qui Iudicem præcedet, orbis tenebras contẽplatus; hinc impios in carnibus animalium designatos inspexit; inde pios vidit in auibus turture & columba, hoc est innocentes, & pœnitentes repræsentatos: ignem per medium transeuntem, & carnes ab auibus separantem intuitus, mente præuolauit, infælicissimamque reproborum à iustis separationem meditatus, cùm illis à Iudice dicitur: *Ite maledicti in ignem æternum*: his verò: *Venite benedicti, possidete Regnum*; quid ni ingenti *Matth. c. 25.*

pauore quateretur? Ita enim formidanda est futuri Iudicij repræsentatio, vt iustis etiam timorem incutiat. Quid igitur erit de peccatoribus existimandum? Quòd si imago sic territat; quid faciet veritas? Meditandum hoc potiùs quàm dicendum. Sed iam do Augustinum lib. 16. Retractat. c. 24. vbi sic: *Quòd in occasu Solis visa sit Abrahæ fornax fumibunda, & lampas ignis transiens per medium diuisorum animalium, significatum esse, in fine sæculi per ignem iudicandos esse carnales.* & statim subijcit: *Tenebroso timore Abrahæ circa Solis occasum, idest, propinquāte iam fine sæculi: sic ad Solis occasum, idest, ad ipsum iam mundi finem, significatur isto igne dies Iudicij dirimens carnales per ignem saluandos, & igne damnādos.* Sic Augustinus: vbi vides, timorem illum, qui Abrahamum occumbente Sole concussit, ex futuri Iudicij repræsētatione prouenisse.

D. Aug.

Est autem Iudicij memoria, & frequens meditatio, animæ ægrotantis antidotum, & salubre medicamentum, quo venenum culpæ expectorat. Nec quoquam alio Deus ad iracundiam fortiùs prouocatur, quàm si peccator Iudicium contemnat, obliuioneque sepeliat: iuxta illud Psalmographi: *Propter quod irritauit impius Deum? Dixit enim in corde suo, Non requiret.* Psalm. 9. Ac si Regius Vates inquireret, quo nam facto peccator Deum contra se ampliùs ad iram commoueret? Et respondet: obliuione id fieri, extremæque discussionis contēptu: cùm scilicet in corde suo dicit Deum à peccatoribus vitæ rationem non exacturum; vel si forte exigat, non sic strictè & seuerè id faciet; *Non requiret.* Ita exponit Bernardus serm. 2. ad illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia. Propter quid*, ait, *irritauit impius Deum, exacerbauit Dominum peccator, vt secundum multitudinem iræ suæ non quærat? Num propter fornicationes, incestus, an sacrilegia? Nihil horum propheta memorat, sed quòd in corde suo dixerit, Non requiret.* Perditorum opinatio isthæc est, quos nunquam reddendæ in Iudicio rationis solicitudo compungit. Quales fas erit huiusmodi nūcupare? fatuos, & amentes, an infideles?

Psal. 9.

D. Bern.

Prudenter iactabat olim vir spiritu præditus, duos tantùm carceres in orbe constituendos: alterum pro insanis: alterum pro infidelibus. In primo conijciēdos asserebat omnes, qui futurum credentes Iudicium & rationem in eo reddendam expectantes, nequaquam resipiscebant: sed tanquam amentes in deterius quotidie præcipitabantur. Quis enim amentiæ genus esse non cernit, vt pęnam credens sic deprauatè viuat, ac si ob vitæ improbitatem æterno pœnarum supplicio mancipan-

cipandus non esset? In secundo infideles à fidei quæsitoribus concludi deberent, ac si Deum non agnoscerent, & Sardanapali mores institutaque sectarentur. Et fallar, nisi in hunc etiam detrudendi omnes, quotquot indignãtis Dei comminationes quotidie experti, temporalia sustinentes supplicia, & frequentissima experti mortis pericula, in quę, mortiferis irretiti culpis incurrunt; nec tamen aduertunt, aut sibi persuadent, hæc omnia Dei expectantis esse monita, vt nisi resipiant, acerbiùs torqueantur. Proh miseri, Philisthæo similes: in quẽ acutè, & festiuè sanctus Chrysostomus iocatur verba ipsius 1.
1 Reg. 17. Reg. cap. 17. retorquens: *Quasi ad canem exisli cum lapidibus, & virga*. Siccine velut canem fuste lapidibusque excipere decernis? Quid ais ò Philisthęe, quętit Chrysostomus homil. de Dauid & Goliath. Falleris, non ca-
D. Chrys. nis naturam æmularis: *Si canis fuisses, nunquam dimicãtem contra te Dominum prouocasses, sed vt canis interitum futurum, & dignum supplicium metuisses. Peior es cane, qui nec virgam metuis, nec lapidem, quo moriturus es, extimescis*. Heu quot huius notę peccatores reperiũtur, quos Dei comminationes minimè terrent, quin potius ridentes audiũt mortem impendentem, Orcique tormenta nunquam moritura despiciunt: vnde perditè viuunt, & infelicissimè moriuntur. Quod vt caueant, Petrum & Latronem imitentur: Siquidem alter in Thabor, in cruce alter, monito simul & pœna compulsus, futuri Iudicij imaginem inspiciens; Petrus timore consternatus cecidit, quousque blanda & amica Iudicis voce vna cum Socijs recreatus erigeretur: *Surgite, & nolite timere*. Matth. c. 17.
Latro pœnas formidauit æternas, Iudicijque rigorẽ expauit; quousque à Saluatore promeruit audire: *Hodie mecum eris in Paradiso*.

CAPVT V.

In eo Petrum ignorasse Timotheus Antiochenus existimauit, quòd è piscatore fieri voluit architectus, vocationis suæ rationem immutans, in qua vnumquemque nostrum se tenere, Dei sanctio est.

NOua prorsus & singularis mihi visa est Timothei Antiocheni sententia, quamuis ingenio & venustate commendabilis. Etenim oratione de Cruce & transfiguratione, Petri ignorantiam in eo stetisse affirmat, quòd piscator cùm esset, architectonicæ magister fieri studuit; & qui antea retia texere & reficere consueuerat, tabernacula struere meditabatur: vnde, vt refert Matthæus c. 17. Christo dicebat: *Faciamus hic tria tabernacula*. Timoth.

Quo-

Quocirca Timotheus cum ipso expostulans, ita fatur: *Quid tibi in mentem venit Petre? quæ non didicisti facere aggrederis? retia didicisti contexere; num etiam tabernacula ea ædificare?* Quasi diceret: Quænam isthæc, ò Petre, temeritas tanta est; aut quænam præsumptio ignorantiæ tuæ præconium? Nonne ars tua & exercitium in retibus, & piscatione versatur, quod humile planè est, & inter mechanicas artes infimum locum obtinet? vt quid igitur ab infimis ad superiora transire repēte contendis; ac in ijs, quæ professionem tuam excedunt, tāquam multiscius suffragari, & veluti Magister tabernaculorū substructiones promittis? Quid retia cum ascijs & runcinis commune habent, vt qui in retibus erat totus, nunc circinnos & secures meditetur? Moriar, nisi error iste & ignorantia est, quæ omnem superat dicendi rationem. Nec multus in hac redargutione mihi visus est Timotheus: & fortè sanctum Dei Spiritum ducem habuit, & patronum, qui Ecclesiastici c. 3. hoc ignorantiæ genus non leuiter suggillat. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.* Naturæ affectus hic est ab ignorantia progenitus, vt quisque in ijs quæ mentis suæ captum excedunt, suffragari contendat; quin etiam in arte, quam nusquā exercuit, magistrum se exhibere, aliosque excellere vanus artifex præsumat, moniti illius Ouidiani immemor.

Timoth.

Eccles. 3.

Nauita de ventis, de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera, pastor oues, &c.

Ouid.

Quam quisque norit artem, in hac se exerceat: Pastor oues, Nauta ventos, Medicus morbos, Theologus difficiles quæstiones; tractent fabrilia fabri. Fugiat ignarus censuram: euitet sutor picturæ iudicium, nec eâdem manu subulam, & penicillum tractare aggrediatur. Piscator Architectus fieri non studeat, Petri æmulus; ne eandem ignorantiæ censuram incurrat.

Perbellè in hanc rem retulit venerabilis Beda illa Matthæi verba cap. 4. quibus Dominus Iesus Petrum, & Andream ad Apostolatum vocauit, dicens: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominū*; vt qui antea piscandis piscibus addicti erant, postea ad piscandos homines transferrentur, arte in melius commutata. *Nomen*, inquit, *mutauit, officium non abstulit.* Itaque manente priori officio, materiam mutauit: vt eandem, & multo maiorem in piscandis hominibus, quàm antea in piscandis piscibus industriam collocarent, voluit vt sua cuique ars deseruiret, ac illa vtendo perfectionem acquireret, mundoque superato palmam adipisceretur: hac ratione admonens, vt singuli in professione crescant, victo-

Matth. 4.

Beda.

ctoriamque obtineant: periculosa enim est professionis immutatio, præsertim cùm Dei vocationi congruit; & fortè profectus inde impeditur, & retro agitur, qui ad anteriora se extendere, & victoriosus mundi contemptor palmam consequi debuisset.

Animaduersione digna est, & rem hanc ob oculos proponit admiranda Dauidis victoria, quam de Philisthæo populi Israelitici contemptore reportauit: Proh superi, quāta Gigantis elatio! *Nunquid*, inquit, *ego non sum Philisthæus, & vos serui Saul? eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamē: si quiuerit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis serui: si autem ego præualuero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis.* 1.Reg.17 1.Reg. c.17. quibus auditis, vniuersus Israel ingenti pauore consternatus describitur: ibid. *Audiēs autem Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi huiusmodi, stupebant & metuebant nimis.* At quis hanc à Dei populo iniuriam propulsauit? Quis à timore exemit? Fortè imperator, ac dux strenuissimus, & præliandi arte præcellens? Ita congruum pro negotij difficultate videbatur. Cæterùm aliud fuit Dei consilium, qui hac ratione propositæ doctrinæ fidem quærere intendebat: & ideo humilis pastor, armorumque ignarus Dauid ad prosternendum Gigantem eligitur, & ipsi paratur victoria. Sed quibus armis hostem superauit? An Saulis? Nequaquam: licèt enim ijs indueretur, vbi primùm in hostem pergere cœpit certaturus, aduertit se inexpertum ac impeditum; & victoriam armatus desperans, arma proijcit, dicens: *Non possum sic incedere, quia non vsum habeo: & deposuit ea:* & ad sibi nota & consueta recurrit; fundam, lapides, & baculum arma resumpsit pastoritia. 1.Reg.17 *Tulit*, inquit ibi textus, *baculum suum, quem semper habebat in manibus, & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum; & fundam manu tulit, & processit aduersum Philisthæum.* Vt pastor processit ad pugnam, non bellica portans arma, sed pastoritia deferens instrumenta, quæ vsu tractare nouerat, & ijs victoriam præsumebat adipisci; artem retinens, & artis instrumenta resumens. Non latuit hoc Dauidis consilium Abbatem Franconium tom. 5. de gratia, vbi ita: Francon. *Bellica autem arma non requirit: baculum pastoralem vt pastor accepit, & quinque limpidissimos lapides.* Nouerat optimè Dauid, quàm gratum Deo erat, vt quisque in vocatione sua permanēs, & quod profitetur officium retinens, ipsi placere studeat: fructus item vberrimos virtutum proferre, & profligatis animi aduersarijs, Dæmoneque superato victoriam aspiret;

quam

quam ille de Gigante triumphus adumbrabat.

Percommodè etiam cadit in rem præsentem alterius pastoris consilium, similisque euentus; Moysem dico, qui pascebat oues, & baculũ assiduò portabat, vt pastoris insigne: quinimo Israelitici populi dux, & Pharaonis Deus constitutus, adhuc baculum seu virgam reseruat: Nusquam sine virga Moyses. Percutitur Ægyptus, virgam eleuat Moyses: scinditur Mare, virga erigitur: aquæ vertuntur in sanguinem, virgæ ministerium apparet: ranas & cyniphes educit, virgam adhibet: Et quidquid miraculorum, prodigiorumque patraturus aggreditur, id sine virga non audet, nec peragit. Vt quid frequens adeo virgæ vsus? Non poterat Ægyptios non adhibito baculo profligare? Poterat certè: noluit tamen pastoritium instrumentum, & artis, quam exercuerat, insigne relinquere; eo enim præclarissimas de prostrato hoste victorias non vanus augur consequi sperabat, vt egregiè meditatus est Basilius Seleuciæ Episcop. orat. 16. *Neque*, inquit, *cùm ab ouibus oculos Moyses amouisset, artem pastoritiam desijt: sed comprehensa virga elementis imperabat*. Dũ enim quisque intra artis suæ limites se continet, innumera Dei beneficia cõsequitur. Tantum apud ipsum valet animi moderatio, qua vocationem suam amplectẽs, in ea perfici studet; nec arrogans alienæ professionis instituta rimatur.

Basil Seleuc.

Hinc laudanda mihi venit optimi Latronis prudentia: quippe cùm furandi artem exercuerit viuens, eandem moriturus studuit retinere; & Christi in cruce pendentis lateri adhærens, cum ipso salutis suæ negotiũ peregit, æternamque beatitudinem furto abstulit clarissimo: vt egregiè ponderauit sanctus Gregorius Nyssenus orat. de sanctis Quadraginta Martyribus. *Quamquam*, inquit, *non sponte sua Latro ad crucem accessit, sed postquam prope salutem fuit, animaduertit acutus & ingeniosus fur thesaurum; & nactus occasionem, vitam rapuit, arte furandi pulchrè & solerter abusus*. Hæc ille: Et quidem magnam habent emphasim illa verba, *Vitam rapuit*, *arte furandi pulchrè & solerter abusus*. Noluit disertus Latro noua tentare officia: solet enim professores nouitios fallere non assuetum artis experimentum: ideo ad veterem artem, cuius normas perfectè callebat, ingeniosus recurrit, occasionem, quam nactus fuerat, minimè negligens. Mirâ solertia, ait Gregorius, furtum commisit inuidendum: *Et nactus occasionem vitam rapuit arte furandi*.

D. Greg. Nyssen.

Vidisti aliquando pueros mira rapacitate, & furandi solertia præditos, in foro circumcursantes, Cauponarum tectorijs prædæ inhiantes

hiantes assidere. Illæ canistris omnipomorũ genere refertis circunseptæ in omnes partes excubant, & furunculos, adhuc ad prędam immotos propellunt: expulsi secedunt paulisper, ac inter sextam & nonam horam cùm somnus Cauponarum oculos furtim irrepit, caputque demittit, prosiliunt ipsi, & nacta occasione pulchriora poma sagaciter deprędantur. Talem se præbuit Dymas. *Et nactus occasionem vitam rapuit arte furandi*. Aderat ille, & æternæ vitæ pomum deprędaturus inhiabat: cùmque inter sextam; & nonam horam Christum inclinato capite, & oculis mortis somno pressis inspexisset; mira solertia occasione vtens, animæ salutem furto abstulit. *Et nactus occasionem vitam rapuit, arte furandi pulchrè & solerter abusus*. Quapropter non immerito dictum ab Augustino serm. 120. de tempore: *Quem saluti culpa perdiderat, perditio inuenit, cruciatus absoluit, damnatio consecrauit: sed non sine causa tantum meruit*. Quodnam istud fuit Dymæ artificium promerendi? Non aliud, ait Augustinus, quàm furandi officium. Quanto plagata humanitas inter probra & iniurias Diuinitatem amplius occultabat; tanto acutiùs Dymas & artis solertia & fidei lumine illam intuebatur. *Feruebat*, inquit, *impietas persequentium, exultabat impietas blasphemantium; Contritio, liuores, & vulnera Christum solum hominem demonstrabãt*. Et infra subijcit: *Illisæ per latus lanceæ tremenda percussio, quantum ostendebat hominem, tantum abscondebat Deum. Apostolis post Diuina miracula desperantibus, solus hic nõ acquiescit scandalo crucis & mortis: solus hic testis est maiestatis, qui socius probatur doloris: & ideo adhuc in latrocinijs positus, inuisibilem Deum Angelicis iam oculis videt*. Expendẽdum est illud, *Et ideo adhuc in latrocinijs positus*, maximè verbum, *adhuc*; quo etiam vtitur S. Lucas, Sauli in persequenda Ecclesia cõtumaciam (Chrysostomo teste) monstraturus: *Saulus adhuc, &c.* Vt verò Augustinus perseuerantiam, quam in ipsa morte Dymas retinebat in arte furandi, paradisum fœliciter deprędatus, exprimeret; eodem vsus est verbo: *Adhuc in latrocinijs positus*: noluit enim moriẽs artem deserere, quam viuens exercuerat; & qua furandi quondam calliditate valebat, eodemmet officio, quo se perdiderat, fœlicissimè restituit.

D. Greg. Nyssen.

D. August.

D. Aug.

Quin etiam Magdalis eadem instrumenta, quibus perditionem sibi conflauerat, ad comparandam salutem, prudenter conuertit: oculos, capillos, manus, os, per quæ, veluti fenestras intrauerat culpa, in scalam construxit, qua ad cælum parauit ascensum. Proh laudabile pristinæ artis in-

me-

melius commutandæ mulieris ingenium! Cerne oculos lasciuiam primum, & libidinem spirantes; nunc vbertimo lacrymarum profluuio irriguos. Inspice capillos, turpia quondam decoris insignia, & Dæmonis ad luxuriam incitamenta, ac animarum retia, in linteum versos, quo Christi pedes absterlit: Manus, & os, quibus ad turpitudinem vtebatur, iam mutatis vicibus in Saluatoris sui, & veri sponsi Iesu obsequiũ contulit. *Lacrymis cæpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.* Luc.7. Audi Magnum Gregorium in Catena; vbi felicem hanc mutationem breuissimè connectit. *Quot*, inquit, *in se habuit oblectamenta, tot in se inuenit holocausta.* Et verò rationi consentaneum, vt 6. ad Rom. 16 hortabatur Apostolus, vt ea quæ in vsum prauitatis contulimus, ad virtutis exercitium conuertamus: atque in arma iustitiæ adaptemus, quæ quondam peccati arma extiterant. *Sicut enim*, ait, *exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.* At verò qua ratione hoc fieri possit, ad hũc locum docuit sanctus Hieronymus dicens: *Vt oculus qui ante videbat ad concupiscendum, nunc videat ad vestiendum pauperem.* Quasi dicat: Oculi, qui antea fœminam aspicientes auro gemmisque ornatam, cor ad libidinis concupiscentiã excitabant: nunc pauperis nudi membra cernentes operimentũ quærere persuadeant *Sic de reliquis membris aduerte*, concludit sanctus Pater. Ita quod eadem instrumenta, sensus ijdem, ars, & officium, quibus Dæmonis quisquam deseruijt, ad Dei seruitium conuertat; & quæ admittendis sceleribus immundus adhibuit, ad mundandam consciẽtiam, & abstergendas animi labes, pœnitens conferat.

Luc.7.

Gregor.

Ad Roman.6.

D.Hier.

Mirum est, huiusmodique instituto aptissimum, quod tribus Magis accidisse memorat Euangelista. Ex Oriente profecti, Christum recens natum adoraturi, stellam sequuntur, atque ad ipsius motum viam dirigunt: Quinimo non aliunde, noui Regis natiuitatem se agnoscere profitentur, quàm quòd exorta stella insolito splendore, & fulgentibus radijs, itineris facta sit dux, & natiuitatis magistra. *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum:* Matth. c. 2. Quis hoc crederet? & sydus illud Magis ad superstitionem potiùs seruiturum, quàm ad veritatem & salutem animæ conquirendam non existimaret? Vt enim erãt Astrologię cultores, & incursibus astrorum ac influxibus contemplandis versabantur; vbi non minùs errat humanus intellectus, quã sydera sint

Matth.2.

ſine errantia: vbi nihil certum rerum exitus edocet; vbi tam mendax prædictio, quàm vana eſt obſeruatio; Quomodo fieri poterat, vt illic veritatem repe-rirent, ſtellæque ducatu vterentur? At voluit Deus, vt ſolito acumine vidit ſanctus Chryſologus, Magorum exemplo doctrinam hanc ſtabilire: vt eâdem arte qua primùm in errorē inciderant, deſertâ erroris viâ ſequerentur veritatem;(vt etiam Latroni contigit) & aſtrorum contemplatio, quæ fuerat erroris occaſio, Magiſtra fieret veritatis. *Et quia ſe in cælo*, inquit, *diu cum aſtris errantibus videt erraſſe, gaudet in terra ſe ad Deum ducatu vnici ſyderis perueniſſe*. Ita ille ſerm. 160. Poterat, fateor, Omnipotens hos Reges Aſtrologiæ peritos, alio ductore, citra ipſorum artē pertrahere vel aliter abſque ſyderis ductu in Bethleem perducere: noluit tamen, vt innueret quàm gratum ſibi eſſet, vt quiſquam in ſuo permaneret officio, & vocationem immobilis amplecteretur, aliò neutiquam diuertens: ſiquidem arte,qua Dæmonem conquiſiuit, Deum quærere poteſt; & ſcalam, qua verſus infernum præceps agebatur, ſurſum inuertere, vt in cælum properet aſcenſurus.

D.chryſ.

Mirabilis planè eſt fœminæ Samaritidis conuerſio:Quippe cùm humilis eſſet mulier & abiecta, ſicut eius denotat officium, & quotidie ad puteum pergeret aquam portatura: Fallor, niſi hoc mihi innuit hora, qua pergebar, & qua Dominus Ieſus animarum feruidus auceps illam ſupra fontem ſedens expectabat. Audi Ioannem cap. 4. *Ieſus autem fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem, erat autem hora quaſi ſexta. Venit autem mulier de Samaria haurire aquā.* Nec fruſtra ſextæ horæ meminit Euangeliſta: ſed innuens nullam fœminam eo tempore, cùm vrgeret æſtus, ad puteum venturam eſſe,niſi id parandi victus, & proprij officij cauſa agere conſueuiſſet; quid ergo mirum, vt ſolitum exequens officium, in eodem fonte aquam ſalientem in vitam æternam inueniret, quæ vt temporalem hauriret, hydriam deferebat, & Chriſtum ibi expectantem inueniret? *Sedebat ſic ſupra fontem*. Vt verò aquam viuam audiuit,ex aqua ſibi propter officium nota coniecit, quanti illa facienda erat; & promptior facta reſtinguendæ perperuò ſitis,& leuandi laboris cupida, aquam poſtulat dicens: *Da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire*. Vides vt aqua & fonte, quæ ſibi familiaria erant, nominatis, *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*; illico mente euolauit altiora præſumens. Et quamuis,vt notat Chryſoſtomus homil. 31.in Ioan. Chriſtum de materiali aqua primò locutum

Ioan.4.

cutum

cutum existimaret, subitò spiritualem aquam meditata cognouit salutem sibi in aqua parari; vt quæ tractando aquam, temporalis vitæ quærebat remedium, in eodem exercitio salutis eternæ beneficiũ inueniret. *Audita*, inquit, *aqua viua, sensu perceptibilem existimauit: tandem spiritualem intelligens, credidit huiusmodi aqua posse tollere sitis necessitatem, non tamen adhuc quænam esset intelligens ambigebat*. Hæc Dei voluntas, hoc consilium, vt quisque in ea arte exercitioque perseueret, ad quod superna vocatione fuit destinatus. Neque enim omnia possumus omnes. Norit quisque donum à Deo concessum, & quantum sibi natura indulserit, metiatur, nec ei violentiam inferat, sed genium secutus perficere studeat quod accepit: Nam, vt optime adnotauit Lipomanus ad cap. 36. Exod. *Rarus est qui non insigni aliqua gratia, præter alios donatus inueniatur, qua maxime & Ecclesiam iuuare possit, & ministrare Christo*. Quod mulierum firmat exemplo, quas Moyses ad tabernaculi fabricam vocauit, vt pilos caprarum nerent, indeque ipsius tabernaculi operimẽta contexerent. Et verò hac ratione variæ vt plurimum dotes in singulis reperiuntur: hos enim eloquentia, alios ingenio, hos gerendorum prudentia, administrationeque præcellentes videbis: rursum hos Philosophia insignes, alios

D. Chrys.

Lipoman. in Exod. cap. 36.

Iuris prudentia claros, in fabrili nonnullos, in pictura alios, in pistoria plurimos excelluisse deprehendes. Quin etiam in vna eademque arte, verbi gratia sculptoria, quidam in hoc, alij in alio sculpturæ genere præstiterunt: & idem de cæteris artibus esto iudicium. Iam verò gratia in virtutibus, & supernaturalibus animarum dotibus suum etiam ordinem seruat. Hinc Dei seruos oratione quosdam, humilitate alios, hos charitate, alios rectitudine videmus excelluisse. In his floruit castitas, in illis virginitas sicut liliũ germinauit. Tandem mortalium corda, vt solerter aduertit S. Gregorius homil. 10. in Ezechiel. telluris regiones æmulantur, quæ non eosdem fructus progenerat: vnde est illud satis tritum: *Non omnis fert omnia tellus*. *Hoc itaque*, inquit, *omnipotens Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat namque vnicuilibet regioni omnes fructus tribuere; sed si vna quælibet regio alterius regionis fructu non indigeret, communionem cum altera non habuisset. Vnde fit vt huic vini, alteri verò olei abundantiam tribuat; hanc multitudine pecudum, illam vero vbertate fructuum abundare; vt cùm illa desert quod ista non habet, & ista reddit quod illa non detulit, per communionem gratiæ sibi inuicem etiam diuisæ terræ coniunctæ sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt*

D. Greg.

sunt mentes Sanctorũ, quæ dũ vicissim sibi conferũt quod acceperũt quasi fructus suos regiones regionibus impẽdũt, vt in vna omnes charitate iungantur. Hactenus ille.

§. PRIMVM.

Vocationis suæ rationẽ vnusquisque attendat, in eaque perseueret: vbi Petrus aliud quoad speciem agens defenditur.

ATtendat vnusquisque vocationis suæ rationem, & an liberalibus disciplinis, vel potius mechanicis artibus destinetur. Quòd si virtutes respiciat, ad cuiusnam virtutis exercitiũ propendere se sentiat vigilanter discutiat; omnemque animi conatum illuc transferat, animi terram excolens; vt fructus, quos sponte, vel supernæ vocationis beneficio protulerat, maiori feracitate producat: certus omnino Dei gratiam, cælesteque auxilium non defuturum; quinimo germinãtes virtutum fructus, infuso desuper cæli rore, fouebit, & difficultatum obstaculis generosè conculcandis vires suppeditabit.

Illud autem Dei vocationem sequentibus incredibile affert solatium, quòd neminem Deus vocat, quem in ipso vocationis articulo non corroboret: quin etiam ipsamet Dei vocatio nostrarum actionum est firmamentum. Quapropter nemo cùm ad obeundum munus aliquod à Deo accersitur, vires sibi defuturas existimet, vt illud impigrè viriliterque exequatur. Memorat Esaias cap. 6. se à Deo vocatum, vt legatione fungeretur: quam Prophetæ, quasi cum alio ageret, proponẽs, *Quem*, inquit, *mittam, & quis ibit nobis?* Isai. 6. Vix interrogationem hanc audierat Esaias; cùm subito animosior factus, & robustior, obeundæ legationi habilem se reputans, iuxta Septuaginta versionem, respõdit: *Ecce ego sum, mitte me*. Emphasim habet illud, *Ego sum*; quod proprium est Diuinæ stabilitatis & firmitudinis argumentum. Et verò quoties Deus creaturam vocat, vt ea tanquam instrumento ad magnarum rerum operationem vtatur; hoc ipsi firmamẽtum ac stabilitatem quodammodo impertit, infractam reddens ac immobilem, vt disertissimè D. Hieronymus expẽdit epist. 144. D. Hier. *Deus*, inquit, *qui vocat ea quæ non sunt, quasi sint: & qui dicit, Ego sum qui sum, quoscunque vocauerit, statim facit subsistere*. Vnde qui antea humana fragilitate & inconstantia mobiles ad subsistendum, & infirmi erant ad operandum: cùm primùm vocantur, vt vocationis metas contingant, soliditatem, ac Dei æmulam recipiunt subsistentiam. Discat igitur creatura vocanti se Creatori obtemperare, nec propriam imbecillitatem causetur: siquidem ab eo vt stabilis, & firma sit, in ipsa vocatione largissimè recipit.

O Ad-

Admiranda prorsus mihi videtur, & notatu dignissima Sponsi adiuratio, qua Sponsę sodales obnixè rogat ne dormientem Sponsam excitent, aut præ ægritudine lassescentem prouocent ad laborem. *Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam.* Cantic. 2. Vidisti Spõsum de dilectæ somno quieteque solicitum: cerne modò contrarium: nam cùm amicas dudum adhortaretur, vt quiescentem somno frui ad satietatem vsque permitteret, ipse exsuscitat, atque ad laborandi exercitium compellat, & prouocat; nec itineri conficiẽdo moras opponere, aut ęgritudinis, vel infirmitatis obstaculum permittit obijcere. *Surge, propera amica mea, colũba mea, formosa mea, & veni.* Miraberis cur modò, vt surgat hortatur, *Surge*, qui antea amicas ne suscitarent obtestabatur? & quomodo prouocet ad laborẽ, *Veni*, quam molli somno quiescentem & lassã excitari minime patiebatur? Audi Bernardum serm. 58. in Cant. non tam verba quàm mella fundẽtem. *Non parũ*, inquit, *confortat, quod audit, Surge & veni. Quid enim difficile illo comite sibi reputet? Pone me, inquit, iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Vides quãtum roboris languenti animæ tribuat diuina vocatio, quam tibi verba illa proponũt, *Surge, & veni.* Siquidem vocari se sentiens,

Cant. 2.

D. Bern.

atque ad properandũ adhortari; nõ dubitat: sed spreta lectuli quiete montium iuga transire, & colliũ asperitates calcare, generosa pariter, & laboris studiosa, contendit.

Cæterùm illud Diuinæ vocationis vires oculis clarius obijcit, quod solito acumine S. Chrysologus inspexit, verba illa Saluatoris expendens, quibus apud Ioan. 11. Lazarum è tumulo reuocauit. *Lazare veni foras.* Tantum namque virtutis collocauit in verbis, vt nõ solum mortuo vitam restituerent, sed Tartarum vniuersum pauore concuterent, ne audita Christi voce mortuum reddere cunctaretur, timens ne in moræ, quam Christi imperio opposuerat, pœnã, reliquis mortuis spoliaretur. *Tunc Tartarus*, inquit, *ligatis manibus & pedibus, Lazarum retulit ad superna: timens & tremens, ne dũ soluit, ne dum moras facit, ne dum tardius refert vnum, omnes cogeretur afferre: sic factus est viuorũ relator, qui raptor esse consueuerat mortuorum.* Hæc ille sermon. 65. Itaque dum vides Lazarum funebribus inuolutum adhuc & ligatũ, vitæ redditũ, Dæmonis ingenium agnosce, qui diuinæ vocationis vim sentiẽs, immorari nõ audet, ne vinculorũ laxatio Diuini imperij renitentia videatur; & qui Lazarũ voce potentissima compellatum non illico reddiderat; *Lazare veni foras*; reluctantiæ pœnam sustinens, quos apud se mortuos retinebat, statim redderet. En dum mor-

Ioan. 11.

Chrysol.

mortuum restituit Tartarus viuis, Dei vocationi obtemperandi documentum instillat. Audiat & sequatur Christianus illud Pauli ex 2. ad Corinth.cap.6.n.1.recolens:
Corinth. 6.n.1. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Gratia quidem est Dei vocatio, quam frustra non accipere nos admonet:hoc est, ait, S. Anselmus, vt illa accepta laboremus; nec vacuam in nobis esse permittamus;aliter frustra recepisse iudicabimur. Quinimo fieri potest, vt in pœnam vsuræ non redditæ, inutiles & infructuosi, ac ad parēdum obdurati inueniamur, iuxta illud Dauidicū ex Psal.94. n.8.
Psal. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Quid igitur? Deum hodie non audijsse, tantūdem est,ac in duritiē abijsse? Tantundem plane. Proh tremendum iudicium,non tamē nouum; quoniam illud iam Dei vindicta contra Pharaonē exercuit. Secundò Moysi præcepit Deus vt Pharaoni loqueretur: dicens, *Ego indurabo cor eius.* Exod.7.n.3.Hoc est, te verba faciente,ego indurationem immittam: & ita factū refert illico facer textus: *Induratumque est cor Pharaonis & non audiuit eos.* At dices:Quî fieri potest,vt quia primò Deo per Moysem loquente non paruit, secūdò cùm audit,omnino lapidescat?Ita planè. Sed cur iterum Ministros Regem alloqui iubet, quos nouerat non audiendos? Fallar, nisi vt Regis obstinatio magis innotescat, & cor illud induratum ad aliorum eruditionem inseruiat: vt quātum adsit periculi cognoscāt, cùm Deo primò vocanti non obtemperāt, frustra Dei gratiam recipientes & Apostolicæ adhortationis contemptores, *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Huc vsque Petri ignorātia prouecti appulimus,qui Timothei Antiocheni iudicio, piscatoris gratiā videtur frustrarecepisse,dū de piscatore architecti obsequiū,pristinæ artis desertor,& ignarus, pollicebatur. *Nesciebat Petrus quid diceret.* Lucæ 9.

Exod. 7. num. 3.

Non possumus tamen non Petrū etiam in hac parte defēdere:quāuis iam in primis huius Archielogij capitibus communem cauillis omnibus defensionem opposuerimus. Peculiare est ab omnibus, quod Timothei sententia Petro impingit,videlicet, ex piscatore architectū fieri voluisse: vbi altius quàm verba sonant mihi videtur locutus,Abrahamo non absimilis, cùm de victima rogatus à filio,respondit: *Dominus prouidebit sibi victimam.* Genes.21. Admiranda est responsi profūditas. Quis quæso, Abraham Diuinæ huius prouidentiæ rationem te edocuit?vnde nam hausisti sapientiam adeo profundam?Dei Spiritus,inquit, S. Ephræm in Ionam, Patriarchæ linguā mouit,vt quæ ignorabat verbis proderet,& vētura prędiceret. *Lingua Abrahæ plus nouerat quā cor: manebatq; mens eius otiosa & lingua vaticinabatur.* Os cū soleat Genes.21 S. Ephr.

à corde addiscere; hic cor edocetur ab ore mysteria futura. Pari ratione Petrus, etsi in Thabor, *nesciẽs quid diceret,* de tabernaculis locutus fuerit; attamen sublimia protulit, & valde profunda, vt ex eo conijcies, quòd non de vno tãtum, sed de pluribus dixit, *Faciamus:* etenim diuinus Amor, ac sapientia Petrum erudiuit, Christũ vt verum Architectum, Orbisq. conditorẽ haud difficulter tabernacula posse construere; cui tanquam sarcinarij materiæ deferẽdæ Petrus & alij deseruirent; Et, ni fallor, hoc præcauens, Præceptoris beneplacitũ requisiuit dicens: *Domine, si vis, faciamus hic tria tabernacula, Tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.* Et quidem, vt aduertit Abulens. quæst. 72. in Matth. Tabernaculorum diuersitas, præmiorum differentias denotabat. *Tot,* inquit, *sunt tabernacula, quot sunt differentiæ Beatorum: Vnde Christus dixit Ioan. 14. In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Dum ergo Petrus tria requirit tabernacula, multiplices pro beatis mansiones in cælo futuras prædicit. Vel, vt optimè S. Antonius de Padua serm. 1. de transfigur. sententiam Apostoli exaltans ait: *Vide ò Petre quam profundè locutus es: nã Deo tria sunt tabernacula facienda: vnum in memoria; & hoc est tabernaculum legis Moysis: aliud in intelligentia; & hic est Elias Propheta: tertium per voluntatem & amorem: & hoc est triplex tabernaculum; vt sibi præparet totam animam per desiderium, totam mentem per deuotionem, totum cor per amorem.* Atque adeo postulatio illa vaticiniũ fuit. Vnde licet in corde nesciret quid ore prompsit; *Nesciens quid diceret:* sublime tamen fuit locutus. Quapropter ipsius linguæ adaptari potest elogium, quod de Abrahami lingua scripsit Ephræm. *Lingua Petri plus nouerat quàm cor, manebatque mens eius otiosa, at lingua vaticinabatur.* Et ideo tria tantùm poposcit tabernacula, Christo, Moysi, & Eliæ, posthabitis Iacobo & Ioanne, quin etiam sui immemor, quibus totidem petere potuisset: Senarius enim erat illius Theatri numerus. At verò Petrus in ea postulatione illos tantùm respexit, quibus iam secura erat in cælis habitatio, Christum videlicet, & Moysem, quem mors Deo gratum abstulerat: & Eliam inter viatores neutiquam numerandum, atque adeo de remuneratione securũ. Longè alia sociorum, & Petri sors erat: quippe cùm in via adhuc essent, euentũ ignorabãt & an cælestibus digni forent tabernaculis nesciebant. Igitur quasi vaticinata Petri lingua, in ternarium tabernaculorum numerũ impegit: *Faciamus hic tria tabernacula,* Matth. 17.

Nisi fortè velis, quod arrisit Carthusiano ad c. 17. Matth. prædicta verba expendenti, videlicet

Pe-

[Marginal notes: Lucæ 9. — Matth. c. 17. — Abulens. — Ioan. 14. — S. Anton. de Padua — Lucæ 9. — S. Ephr. — Matth. cap. 17.]

Petrum tabernaculorũ numerum augere noluisse, quia apud se statuerat vt bini & bini in tabernaculis morarentur, ita quòd Iacobus & Ioannes cum Moyse & Elia, & ipse cum dilectissimo sibi Præceptore in vno tabernaculo se teneret. *Quare*, inquit, *non dixit, faciamus hic sex tabernacula?* Respondit; *quia putauit in illis tribus tabernaculis, se & duos discipulos recipi posse, ac commorari: sic tamen, vt ipse esset in tabernaculo sui Magistri charissimi.* Eadem est etiam Lyrani sententia ad eum locum. *Non loquitur*, inquit, *de tabernaculo faciendo pro se & socijs suis: quia volebat cum Christo esse in suo tabernaculo, & socij sui cum alijs duobus*. Et fortè in præcellentissimæ charitatis remunerationem Petri votis annuit Christus, tabernaculorũ structuram aliter concedens, atque in aliud tempus reijciens. Siquidem, vt notauit Abulensis q.64. in cap.17. Matthæi, postera ætate tria in eo loco exædificata sunt tabernacula, seu delubra, & Monachorum Cœnobia, in Apostolicæ petitionis monumẽtum: quæ diu permansisse refert Brocardus Theutonicus: sed postea temporum iniuria communi substructionum interitu euersa corruerunt. *Tamen postea*, inquit, *factum est in eodem mõte id, quod Petrus voluit: nam tria claustra Monachorum facta fuerunt ibi, quæ diu manserunt, sed postea omnia corruerũt, vt ait frater Brocardus Theutonicus libro suo de situ Terra sanctæ.*

Carthus.

Lyran.

Abulen.

Brocard.

CAPVT VI.

In eo errat Petrus, iuxta Remigij sententiam, quòd cùm ex ipsa Transfiguratione de rerum breuitate edoceretur, ipse ibi sine morte manere diu volebat, cùm ocyssimè & mundi gloria, & Pontificum vita finiatur.

Mirificè ludit in hac materia Patrum calamus, multiplicique rerum varietate amænior solito luxuriat, etsi nullus, vt reor, nec etiam ex Neotericis, quisquam assumptum huiusmodi ex professo tractauerit. At verò in hoc florũ fasciculo, seu catena aurea, quã adnectere conamur, pulchriùs floret, nitidiùsque irradiat S. Remigij sentẽtia, quam D. Thomas in cap.17. Matthæi catenæ aureæ à se fabrefactæ eleganter inseruit. *Errauit Petrus*, inquit, *quia oblitus est se, & socios suos esse mortales, & absque gustu mortis voluit subire æternam fælicitatem*. Petrum cepit mortis obliuio, in eoque eius ignorantia stetit, quòd sine morte vellet apud Thabor perpetim fælicitatem illam intueri, *Nesciens quid diceret*. Et quidem, si Remigio credendum, grauis error iste duabus potissimum de causis censeri debet. Prima, quia in illo gloriæ theatro, (qualem Thabor dixit

D. Thom.

Damasc. S. Damascenus in oratione de Transfiguratione: *Tunc*, inquit, *cum cælo mons certauit; fuit enim quoddam cælestis gloriæ theatrum*; nihil Petrus inspexit, quod interitum, rerum finem, & vitæ breuitatem non clamitaret: verba loquentium ausculta; transfigurati Domini faciem, & vestes inspice; & quidquid in ea actione apparuit meditare; ac mortis imaginē intueberis. Verba Christi mortem resonabāt, de qua Moyses & Elias cum Iesu sermonem habebant. *Loquebantur de excessu*. Facies Soli similis mortem etiam referebat: *Resplenduit facies eius sicut Sol*; qui quotidie occidens insignis moriendi præceptor efficitur: vt enim homines moriendo viuere perdoceat, ipse quotidie moriens, occasus sui sepulchro festinus absconditur *Sol*, inquit Di-
D. Zeno. uus Zeno hom. de resurrect.) *quotidie nascitur, eademque die, qua nascitur emoritur, nec tamen instantis finis sorte terretur, vt suos retardet cursus: sed fidelis semper intrepidus ad sepulchrum noctis contendit, sciens, in ipso se habere quod viuat*. Hinc Domino Iesu de morte colloquenti facies in solem vertitur, vt sol in facie nitens pectoris affectum prodat: & sicut festinus & velox properat in occasum, ita Dominus ad subeundam mortem festinabat, renuens in Thabor inter gloriæ splēdores detineri: *Intrepidus ad sepulchrum noctis contendit*. Ideo Hierosolymam moriturus ascendens, ita alacer & generosus reliquos prætergrediebatur, vt admirarentur: *Præcedebat illos Iesus* Marc. 10.
& stupebant, sicut ait Marcus cap. 10. num. 31. Vnde tam noua, & insolens festinatio? Spiritus ad moriendum promptè & hilariter impellebat. Et ideo inter duos latrones postea in crucem actus prior illis animum exhalauit, sicut Esaias cap. 53. prædixit his verbis, *Despectum & nouissimum* Isai. 53.
virorum; quæ septuaginta sic reddunt: *Et deficiens præter filios hominum*. Quod Eutymius in sua Panoplia par. 1. tit. 8. de festinatione interpretatur, quia obijt ante quàm latrones, qui cum ipso crucifixi fuerant, morerentur; vt ipsa moriendi celeritas festinationi responderet, qua ad moriendum Solis instar, ferebatur: & Solis, interitus magistri, quem ore præferebat, festinatio, dum cum Moyse & Elia de morte loquitur, inter duos latrones prius illis moriēs, compleatur, ad occasum sepulchri celerrimus decurrens. *Intrepidus ad sepulchrum noctis contendit*.

Christi etiam vestimenta ex niue candicantia mortem & finem celerrimum prædicabant. *Vesti-* Matth. c. 17.
menta autem eius facta sunt alba sicut nix. Matth. 17. Nix autem Soli proxima statim dissoluitur & contabescit. Atque adeo si Christus Solem portat in facie, & vestes nunc candicāt; quis ita hebes,

vt

vt non videat, iuxta naturæ legis niuem in illa Solis vicinitate statim dissoluendam? At verò Petrus Solem inter & niuem, moriēdi documenta clarissima, inter Eliæ Moysisque sermones, qui mortem resonant, & magnam illius gloriæ futuram breuitatem prænuntiant; mortem euadere, ac in Thabor gloria perpetuò frui meditatur, dicendo, *Bonum est nos hic esse*, vt aduertit Remigius; fallitur plane in desiderio suo, & grauiter errat in verbis: vnde ab Euāgelistis damnatur, *Nesciens quid diceret*.

Secunda erroris causa est, quòd Petrus Pontifex cùm esset, mortē effugere, ac in eo mōte illius gloriæ commoditatibus perfrui exoptabat, Dei prouidentiam regimenque oblitus, quo mundi huius res omnes ita disponit, vt Pontifices parum viuant, ac vt experimento discimus, breuiori vitę cursu quàm cæteri sæculi Principes moriantur. Quod Petrus antiquæ legis Pontificum exemplo edoceri potuerat (quorum dignitas Pōtificia ipsius Petri dignitatem figurabat) Et quidem, si Augustino fides est adhibenda quæst. 82. & 83. in Leuit. breui moriebantur; nec vlla eos infirmitas plerunque superabat; sed repentinus interitus dissoluebat. Quòd si in illa nouæ legis Pontificum vmbra mors ita præpropera grassabatur; quid Petrus, vbi veritas aderat de celeritate moriēdi timere debuerat, ne vitam in æternum producere, ac in monte beatitudinę perfrui concupisceret? Et quidem ipsamet Transfigurationis actio breuitate sua Petrum edocuit, quàm breui ipse & fortè successores, vita fruituri essent: Et idem Petrus sensisse videtur, dū epist. 2. cap. 1. num. 14. ita scripsit: *Velox est depositio tabernaculi mei, secūdum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.* Hanc ex propria ignorantia Petrus vtilitatem decerpsit: dum enim mori recusat, & in Thabor permanere statuit, dicens, *Bonum est nos hic esse*; à Christo eruditur de vitæ breuitate; & quàm parum Pontificia dignitate fruiturus sit, admonetur, vt diximus: & propterea correctionem accepit, ac in eo quod postulat, ignorantiæ damnatur, *Nesciens quid diceret.*

Quòd autem breuis futura esset Pontificum vita, in ipsa primi Ecclesiæ monarchæ vita significatum est: nam Petrus, qui plus cæteris vixit, parum in ea sede vixisse deprehenditur. Reliqui mirum est quàm breui obierint. Rogauit aliquando S. Petrum Damiani Alexander Papa II. cur tam breui Pōtifices morerentur? *Aliquando*, ait, lib. 1. epist. 17. *à me requisisti, quæ mihi causa videretur, cur Apostolicæ Sedis Antistes nunquā diutius viuat, sed intra breue temporis spatium diem claudat extremum; adeo vt post D. Petrum Apostolum, qui per quinque circiter*

D. Aug.

2. Petri cap. 1.

Matth. c. 17.

Luca 9.

D. Petrus Damian.

ter annorum lustra præsedit, nemo postea Romanorum Pontificum præsulatus æquauerit. Modernis immo temporibus vix quisquam in prædictæ sedis culmē euehitur, qui metam quatuor vel vt multum quinque transcēdat annorum; quod considerantibus nobis prodigialis, vt ita loquar, stupor oboritur. Ita Damian. lib. 1. epist. 17. & paulo post huius prouidentiæ rationem assignans subiungit. *Idcirco hoc iudicij cælestis ordo disponit, vt humano generi metum mortis incutiat, & quàm despicienda sit temporalis vitæ gloria, in ipso gloriæ principatu euidenter ostendat: quatenus dum præcipuus hominū tam angusti temporis compendio moritur, tremefactus quisque ad præstolandi sui obitus custodiam prouocetur, & arbor humani generis, dum cacumen, ac verticem suum tam facilè corruisse considerat, flatu concussa formidinis in suis vndique ramusculis contremiscat.* D. Dam.

Breues quidem in angustias Pontificum vitas conclusit Damianus, fateor, dum vltra quatuor quinque ve annos nō extendit: in breuiores tamen mihi videntur coarctatæ, si Pontificum historiæ consulantur. Antiquam memoriam replicemus, inueniemus procul dubio veteres aliquos Pontifices Anteros, Lucios, Xistos, Eusebios, Anastasios, Bonifacios, Adrianos, Gelasios, aliosque vix integrum annū suo in Pontificatu expleuisse. Quid annum memoro, cùm ad breuiores periodos nonnulli contrahantur, qui nō annos, sed menses attigerunt? Agapitus I. & Lucius II. menses vndecim. Leo II. & Benedictus II. & Alexander V. menses decem. Clemens II. & Bonifacius III. menses nouem. Marcus huius nominis vnicus, & Ioannes XIV. & Ioannes XX. menses octo. Stephanus X. menses septem. Stephanus IV. & Leo VI. menses sex: Celestinus II. & Innocentius V. & Celestinus V. menses quinque. Ioannes XVI. & Ioannes XVII. menses quatuor. Innocentius IX. nostris temporibus, non multis ab hinc annis, menses duos. Valētinus vnicus, & Leo V. & Adrianus V. & Gregorius VIII. mensem vnum. Proh, quæ angustiæ tam amplo in Principatu! sed alij tamen angustiores ad terminos coacti, non annos, aut menses, sed pauculos dies in Pontificatu impleuerunt. Leo XI. nostro sæculo, dies 27. Pius III. dies 26. Damasus II. dies 23. Marcellus II. dies 21. Sisinius vnicus, dies 20. Cęlestinus IV. dies 17. Bonifacius IV. dies 15. Vrbanus VII. nostra ætate, dies 7. Stephanus II. dies 4. O termini dominandi! qui etiam in extrema miseria videripossēt angusti, quidni in suprema gloria angustissimi videantur?

Rectissimè igitur D. Bernard. in epistol. 237. Eugenium Papam ad-

adhortatur, vt ex breuissimo suorum prædecessorũ dominatu suũ quoque similem fore non vanus augur meditetur. *In omnibus*, D. Bern. inquit, *operibus tuis memento te esse hominem: & timor eius, qui aufert spiritum Principum, semper sit ante oculos tuos. Quantorum in breui Romanorum Pontificum mortes aspexisti, ipsi te prædecessores tui tuæ certissimæ & citissimæ decessionis admoneant: & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum nuntiet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius transeuntis gloriæ blãdimenta, memorare nouissima tua: quia quibus successisti in sedem, ipsos sine dubio sequèris ad mortem.* Desipuit ergo Petrus, qui inter tot moriendi documenta, quot audierat, & intet multiplices acceleratæ mortis imagines, quas in Thabor inspexerat, quasi se putaret immortalem, inibi semper assistere, & gloria frui Matth. cap. 17. precabatur, dicens: *Bonum est nos hic esse*: quapropter ab Euangeli- Luc. 9. stis nescius appellatur, *Nesciens quid diceret*. Et licèt successores suos breuissimo temporis spatio adhuc non inspexerat morientes; vidit tamen antiquæ legis Pontifices, in quorum vita tamquam in speculo, suam cernere poterat breuissimè extinguendam: & sicut illos inopina mors & festina inuasit, ita etiam ipsum pari celeritate aggrederetur. Erras ò Petre, nec sapis vitream esse humanæ vitæ conditionem, quæ dũ splendet, frangitur, & inter ipsos splendores euanescit. Vt quid ergo ocyssimè volantem, atque ad occasum festinantem retardare contendis? Et tu quasi adamantinus nõ luteus esses, mortis malleo non perfringi meditatis? Audi quid de te Marcus & tuus discipulus dicat: *Nesciebat Petrus quid diceret*. Marc. 9.

Verùm, ne sibi Imperatotes & Marc. 9. reliqui sæculi Principes blandiantur, quòd solis Pontificibus & Ecclesiæ Monarchis citissimus immineat interitus, illos adhortatur idem Damianus lib. I. epistol. 17. decumanis turbationum fluctibus magis obnoxios fore contestatus. *Sæculares*, inquit, *Principes, qui turbis popularibus præsũt*, D. Petrus Damian. *sæpe gladijs perimuntur: nam, vt de multis paucos adhibeã, Caius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, omnes isti Imperatores per continuam sunt seriem vnus post alterum principati, & excepto Claudio, cuncti sunt vel hostilibus gladijs interempti: postmodũ quoque, sicut Romana narrat historia, Marcianus, Antonius, Alexander, Maximus, Gordianus, Decius, Gallus Volusianus, omnes hi seriatim sibimet per continuum ordinem succedentes gladio trucidante prostrati sunt.* Et lib. 7. epist. 5. multo plutes commemotat Imperatores, qui improuisa morte sublati sunt: quin etiam addit, ex Romanorum monu-

monumentis cõstare pauciſſimos Reipub. illius principes communi morte periiſſe. Tandem Romani Imperij lumina, & Martis fulmina, Cæſarem & Pompeium producit in medium, & commemoratis vtriuſque victorijs, infælici exitu vitam concluſiſſe teſtatur. *Pompeius*, inquit, *duobus & viginti Regibus in Oriente ſuperatis, tandem vilis Achillæ gladio detrũcatus occubuit. Cæſar etiam, quem victoriæ cupidum totus occiduus orbis ſatiare non poterat, cui velut quidã contradictionis obex, vt ita loquar, importunus & arrogans Oceanus obſiſtebat; cuius ora flammantia innumerabilium ſtrages gentium non complebant; Senatorios intra Curiam gladios pertulit, à quibus vtique viginti duabus plagis confoſſus periit.* Deinde commemoratis pluribus exemplis Imperatorum, ac etiam Imperatricũ, Cleopatræ, Semiramidis, addit: *Cùm ergo fallax huiuſmodi fælicitas tot calamitatibus ſit obnoxia: cùm potentia temporalis tot caſibus varianda ſubiaceat, & rerum ordo ſeſe, velut ſcœnicæ vertiginis alternitate, confundat; Quis ſanæ mentis à rebus tam friuolis tamque fugacibus animum non auertat?* Quapropter, rebus prudenti æſtimatione perpenſis, nihil regno infelicius ſtatuendũ. Maximè laudandũ arbitror illud Adriani VI. epitaphium, in cuius ſepulchro, referente Pãuinio in Vitis Pontificum, hæc paſſim legenda viſebantur.

Pauin. poſt Platinam.

HADRIANVS VI.
HIC SITVS EST.
QVI NIHIL SIBI INFELICIVS
IN VITA
QVAM QVOD IMPERARET
DVXIT.

De Leone verò X I. compertum eſt, iam iam moriturum non ſine doloris ſenſu confeſſario dixiſſe: O quàm mihi ſatius foret Monaſterij oſtiarium egiſſe, quàm cæli claues tenuiſſe. His & alijs Põtificibns Franciſcum Quignones ab Angelis, tituli S. Crucis Cardinalem, non minus Galero quàm Thyara virtutibus dignum, & Seraphici Ordinis Protectorem annumero. Is Angelorum Prouinciæ in Hiſpania alumnus cùm eſſet, totius Ordinis Generalis Miniſter communi ſuffragantium aſſenſu fuit renuntiatus: In quo munere rara & Superioribus æmulanda præbuit virtutum exempla. Nam recollectionis domos in vnaquaque Prouincia inſtituit: Vnde Angelorum Prouinciæ recollectiones ſuas Seraphicum Ordinem debere, quis neget? Vniuerſum Ordinem nudis pedibus ambulando inuiſit; ac omnibus virtute magis quàm dignitate ſtuduit anteire. Apud magnos Principes, ſummoſque Pontifices magnarum merito virtutum gratiæ plurimum & authoritatis cõciliauit. Vnde in Hiſpania apud Cæ-

ſarem:

ſarem: in Italia apud Clementem VII. de rebus grauiſſimis legatione præclariſsimè functus eſt. Tẽpore quo à Cæſaris exercitu capta Vrbe & direpta, Clemens VII. apud Adriani molem tenebatur, Quignones Pontificẽ inuiſit, qui eo inſpecto Angelum ſe vidiſſe teſtatus, (quidni talis Angelorum Prouinciæ alumnus appareret?) ad Cæſarem Legatum miſit. Cùmque per mare iter arriperet, à Pœnis captus, magna ſuſtinuit tormenta, donec mirabiliter ereptus Romam regreditur: Cardinalis creatur, iterumque pro eadẽ legatione in Hiſpaniam remittitur: qua fęliciſſimè peracta in Vrbem ſe contulit, vbi vſque ad Pauli III. tempora, à quo etiam in Germaniam miſſus, vitam protraxit, omnibus virtutũ omnium factus ſpeculũ, ad quod conuerterentur. Quidni Franciſci vita reliquarum perpetua cenſura, & linea foret, ad quam dirigerentur? quoniam in aſsidua mortis meditatione, æternitatiſque expectatione agebatur, vt prodit epitaphium, quod viuens adhuc ſepulchrò inſcripſerat.

FRANCISCVS QVIGNONES
CARDINALIS S. CRVCIS
DE MORTE ET RESVRRECTIONE
COGITANS
VIVENS SIBI POSVIT.

Expecto donec veniat
immutatio mea.

Imminentis interitus expectatione dolens mærensque, galerum & purpuram geſtabat, ipſam vitam reputans faſtidioſam: è qua cùm decederet, Frater Bernardinus de Haredo, eiuſdem Prouinciæ alumnus, virtute clarus, ipſius animam inter orandum magno circunfuſam ſplendore ad cælum euolantem conſpexit; ſicut in Vitis iconibusque Pontificum memorat Victorellus. Quid? *Victorell.* plures alij tum Pontifices, tum etiam Catholici Reges, inſtante morte, Thiaræ grauitatem, & Coronæ pondus agnouerunt. An ſerò ſapuerint, videt iſta Deus. Illud tamen homines aduertant, ſpecioſam hanc mundi pompam & ſæcularem illecebrã nihil aliud eſſe quàm inſipientium deceptionem: Vnde ſicut monet Damianus, *Quis ſanæ mentis à rebus tã friuolis tamque fugacibus animum non auertat?* *Petrus Damian.*

Nec ſolos Pontifices, aut Gentilium Imperatores, violentus repentinusque interitus præoccupauit: Principes etiam Catholicos huiuſmodi tyrannis inuaſit. Ita perierunt Federicus Imperator anno 1189. vt ſcribit Æmilius lib. 6. Philippus Princeps Galliæ, vt ſcribit Ritius lib. 2. Alexander III. Scotiæ Rex anno 1290. vt ſcribit Polydorus lib. 17. Caſimirus II. Poloniæ Rex anno 1370. vt ſcribit Crometus lib. 12. Alfonſus Infans filius Ioannis II. Regis Luſitaniæ, vt ſcribit Oſor lib. 1.

lib. 1. histor. Regis Emmanuelis. Ioannes I. Castellæ Rex, vt scribit Mariana lib. 18. c. 13. & alij, quorum festina & improuisa mors Regibus, Principibusque suadet illud Osee ex cap. 11. num. 1. identidè repetere: *Sicut manè transit, pertransijt Rex Israel.* Et quidem Populi huius Reges, ac Principes funestissima violentæ, & præproperæ mortis exempla ad posteros transmiserunt.

Osee 11.

Primũ edidit Saul Rex I. qui in monte Gelboe proprijs manibus confossus interijt. 1. Reg. 31. n. 4. Rex Ela à seruo suo occisus 3. Regum 16. nu. 10. Rex Zambri cum domo Regia à se ipso incensus ibid. num. 18. Rex Syriæ Benadad à seruo suo strangulatus 4 Reg. 8. num. 15. Rex Ioas à duobus seruis interfectus 4. Reg. 11. nu. 21. Rex Zacharias à Sellum filio Iabes percussus 4. Reg. 15. nu. 10. Rex Sellum talionem passus à Manahẽ filio Gadi ibid. nu. 14. Rex Phaceia filius Manahẽ à Phacee filio Romeliæ subito oppressus ibid. num. 25. Rex Phacee pari talione ab Osee obtruncatus ibid nu. 30. Rex Amon à seruis suis in domo sua confossus 2. Paralip. 33. n. 24. Rex Iosias à sagittarijs vulneratus 2. Paralipom. 35. num. 24. & alij, in quos mortis furor licentiose debacchatus ostendit, mortalium nemini magis quam Regibus, ac Principibus violentam & inopinatam mortem esse formidãdam: cùm vt plurimum Regum palatia eorum sanguine purpurentur. Talis enim eorum conditio est: *Feriuntque summos fulgura mõtes.*

§. PRIMVM.

Breuissima fuit apud Thabor gloriæ prælibatio: vnde vanus dãnabiliterque ignarus censetur, qui mundi huius gloriam stabilem fore arbitratur.

CLarissimum Transfigurationis mysterium, non ideo præcipuè & primò à Domino Iesu peractum fuit, vt corpori suo tantisper indulgeret, ac animæ gloriam ipsi communicaret: nec seipsum tali actione respexit, quoniam remotis arbitris, & alibi, quã in Thabor, nemine inspectante transfigurari potuisset: Minus etiã Moysen, Eliamque attendit: siquidem, vt censuit D. Chrysostom. homil. 57. in Matth. idcirco in Thabor adducuntur, vt testes sint, & Iudæos conuincant Christum blasphemiæ reum & Legis violatorem insimulantes, cùm Moyses legislator, & Elias latæ legis ardentissimus obseruator & custos ibi adstiterint, & vterque omnium Domino famulatum, & clarissimum integritatis innocentiæque præbuerit testimonium. Chrysostomi verba sunt: *Quia enim continuè Iesum accusabant Iudæi tanquam trangressorem legis, & blasphemum, Patris sibi gloriam vsurpantem, vt ostendatur ab* D. Chrys.

vtra-

vtraque accusatione innoxius, eos qui in vtroque fulserunt in mediũ adducit: etenim Moyses legem dedit, & Elias pro gloria æmulator fuit. Quin etiam Transfigurationis spectatores Moysem & Eliam, alterum adhuc viuum, alterum qui iam è viuis decesserat, idcirco elegit, vt se mortis ac vitæ dominum testaretur. Iterum do Chrysostomum. *Vt discãt*, inquit, *quoniam mortis & vitæ potestatem habet, propter hoc & Moysem qui morte defecerat, & Eliam qui nondum mortem passus fuerat, in medium ducit*. Quærendus igitur finis præcipuus, & inuestigandus est scopus, in quem Transfigurationis actio collimauit. Planè inuenit, & loco supracitato vidit Chrysostomus. Petrum, ait, Iacobum & Ioannem Christus se transfigurans attendit: hos in fide stabiles atque ad sustinẽdam passionem, & orituram inde gloriam amplectendam, de quibus Moyses & Elias loquebantur, intrepidos & animosos reddere destinauit: vt amoto postmodum mortis timore Christi Diuinitatem, quem ibi mortis & vitæ dominatorem inspexerant, audacissimè prædicarent. *Vt*, inquit, *crucis gloriam ostendat, & tam Petrum quàm reliquos, qui passionem formidabant consolaretur & ad sublimius erigeret. Non enim tacebant*, inquit *Euangelista, sed loquebantur pro gloria quam completurus erat in Hierusalem, de cruce videlicet ac passione: sic enim ipsam semper appellabant*. Idem Chrysostomi placitũ tenuit D. Hieronymus in commentarijs ad illa Matth. verba ex cap. 17. *Et ecce apparuerunt Moyses & Elias*: vbi adijcit in vtroque editum fuisse geminum illud signum, è cælo, & è terra, quod Dominus Iesus Iudæis petentibus denegauerat, modòque tribus inter cæteros discipulis amplius dilectis ad maiorem in fide stabilitatem augmentumque ostendit. *Considerandum est etiam*, ait, *quòd Scribis & Pharisæis de cælo signa poscentibus dare noluit: hic vero vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cælo, Elia inde descendẽte, quo conscenderat; & Moyse ab inferis resurgente. Quod & Achaz per Esaiam præcipitur, vt petat sibi signum de inferno, vel de excelso*. Ita ille.

D.Chrys. Matth. 17. D.Hier.

Hinc iam coniectaberis qua de causa Virgo Sanctissima Transfigurationis spectatrix non adfuerit: Nam licet propterea Petrum, Iacobum & Ioannem speciatim elegit, vtpote familiariores, in quibusque præcipuarum virtutum fidei, spei & charitatis, sine quibus ad Dei visionem aditus obseratur, firmamentum relinquere destinabat, vt à D. Antonio Paduano solerter excogitatum reperio serm. 1. Domin. 2. Quadrages. vbi hunc in modum sciscitatur, & respondet. *Quare autem isti determinatè? Respondetur, quòd ob maiorem familiaritatem cum* S. Anton. de Pad.

Chri-

Christo; specialiter verò ad designandum quòd non nisi per soliditatem fidei, quæ in Petro: longanimitatē spei, quæ erat in Iacobo, & feruorem charitatis, quæ erat in Ioanne, ad diuinam visionem perueniri potest. Quodsi hæc D. Antonij ratio cōstat, iam cernes Deiparam præ cæteris deligendam, siquidem, & illis familiarior erat, & amore coniunctior, & præterea fide, spe, & charitate longè præstantior. Cæterùm cùm in perducendis ad transfiguratione Discipulis Christi consilium fuerit gloriæ illius cōspectu illos obarmare, & firmissimos reddere, vt abiecta formidine, nec de ipsius passione scandalum sumerēt; nec pro ipso mortem oppetere vererentur: At verò sanctissima Deipara hoc firmitatis subsidio non indigebat, quoniam mira ipsius fides, certissima spes, & ardentissima charitas fuit, quibus ad omnia generosè sustinenda firmabatur. Vnde non oportuit vt prius in Thabor filiū gloria transfiguratum inspectura duceretur; quò postea cruci adstans morte defiguratum immobilis intueretur filio commoritura, nisi ipse, qui solus tunc mori decreuerat, matris vitā seruaret: & quamuis corporeo obtutu transfigurationem non inspexerit, non dubito quòd oculis mentis mysterium illud viderit, esto id nullus scripserit; nec quemquam reperi, qui in quęstionem vocarit, An Deipara transfigurationi adfuerit? nec Abulēsis, qui omnia penè scripturæ verba quæstionibus discussit. Verùm non proinde tanti mysterij spectaculo caruisse arbitror. Vidit, credo, mente quod corporeis oculis non aspexit: nec vana præsumptio ista est, sed pia credulitas, & maternæ dignitati debita pietas; Et cum August. serm. 32. de Sanct. tom. 10. *Maiorem affectum ibi debeo, vbi credulitatem meam cogit contemplatio, quàm vbi fidem hortatur opinio.* D. August. Quis autem Mariæ sanctissimę pietati, contemplationi, magnitudini hoc deneget? Vt quoniam ob transfigurationis finem à Christo intentum, sicut Petrus, Iacobus, & Ioānes, qui eo indigebant subsidio, non adstitit: aliter tamen, & sublimiori fòrs modo ea visione frueretur: in qua nec alij nec Petro, claritatis dos, vt iam olim per mare ambulāti agilitatis dos, fuerat communicata; Matth. 14. quoniam in eo spectaculo pręcipuas acturi nō erant personas, sed tanquam nouitij adhuc tyrones adfuturi, vt strenuitatem, patientiamque addiscerent, ac inter passionis opprobria Christum Dei filium faterentur, sicut ibi testatum à Patre audierant: *Hic est filius meus dilectus*, Matth. 17. Matth. 17. Non ita de beatissima Virgine philosophandum: nam, vt plurimorum opinio est, quos refert Abulens. q. 35. in c. 17. Matth. Abulens. quædam in ipsius vultu, à conceptu vsque ad partum Christi

clari-

claritas radiabat: quæ tamen alia quàm in Christi se transfigurantis facie splenduit, existimanda est, & fortasse ei assimilis, quā in vultu Moyses præferebat. Addūt præterea huius opinionis authores, sāctissimam Deiparam incredibilem adeo è vultu splendorem emittere, vt beatissimus spōsus Ioseph tantæ claritatis repercussu detentus, nec eam directo obtutu cernere, nec de facie agnoscere potuerit, quousque filium peperit: atque in hoc sensu plurimi verba illa Matth. ex
Matth. 1. num. 25. cap. 1. nu. 25. exponunt: *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum.*

Cùm igitur, vt iam liquet, Christus Dominus propter Petrum, Iacobum, & Ioannem se transfigurauerit; eorumque vtilitatem in eo mysterio intenderit; mirum est, quàm breui totum illud spectaculum transierit. Euāgelistas cōsule, & solùm inuenies momentum, in quo gloriæ illius voluptate frui spectatoribus datum est; vt iam supra nouimus, & inferiùs de primatu Petri agētes adnotabimus. In promptu erat existimare, vt cùm Dominus Iesus prædiuitem gloriæ suæ supellectilem, & infinitam thesaurorum opulentiam, ac ineffabilē cælestis conuiuij lautitiem ostentare decreuisset, in longius spatium scænam illam protogaturū; ita quòd mensis, septimanæ, vel minimùm diei durationem adimpleret: vt Petrus, & alij qui spectatores aderant, lentiùs & voluptuosiùs mensæ illius epulas regustarent, & Paradisi delectationibus fruerentur. Adde quòd in Thabor montem nimis excelsum, valdeque remotum, teste Euangelista, eos perduxit, *In montem excelsum seorsum*, Matth. 17. Et Matth. c. 17.
verò montis ascensus asper admodum est & accliuis, tria continens milliaria, vt Seraphici P. N. Francisci tradunt Religiosi, qui multis ab hinc annis, Dei indulgentia vrbis sanctæ Hierusalem loca possident, religiosèque obseruant, & creberrimè frequentant; vt penes Euangelicos pauperes sint ea loca, in quibus Christus pauper natus est, & obijt. Vnde necesse erat, vt discipuli in montis ascensu, propter accliuitatem & asperitatem difficili, lassitudinem paterentur: idcirco vt labori præmium, & quies lassitudini aliqualiter responderet, cōsentaneum videbatur, vt saltem diei, vel minimùm horæ vnius spatio visione illa fruerentur: nihilominus breuissimè disparuit, & temporis momento euanuit: planè, vt Petrus & alij edocerentur, omnia præsentis vitæ bona tempori subiecta, quale tunc erat illud spectaculum, ocyssimè transitura: proindeque mundi huius gloriam somnij instar, & vmbræ subito volaturam. Vnde ad Petri verba, *Bonum est nos hic esse*, exclamauit egregie Nazianzenus

epist.

Nazian. epist. 125. *O graue detrimentum! Quid bonum capere attinebat, si permansurum non erat? nec enim res vlla iucunda tãtum voluptatis affert, cùm adest, quantum mæroris cùm abscedit.* Vnde libet hic terrenarũ rerũ imaginem ob oculos proponere, vt ea inspecta innotescat quàm parui facienda sint Orbis Imperia, sæculi dignitates, Pontificum thyaræ, Regum diademata, quorum cupiditate mortalium pectora validiùs pertrahuntur.

Vidit olim Ezechiel quadrigam admodum mirabilẽ quatuor animalibus, homine, boue, leone & aquila conuectam. Et verò prædicta animalia, vt affirmat ad eum Theodor. locum Theodoretus, non solum portandæ quadrigæ ministerio, sed significationis mysterio seruiebant. Nam Homo naturam designabat humanam: Leo animalium Rex fortissimus, ad cuius rugitum omnia expauescunt, Imperia, Regna, diademata, principatus, dominationes, & sæculi huius potestates repræsentabat. In Aquila, quæ volatu cæteris auibus altior effertur, Scientia, Magisteria, Doctrinæ, Gradus, Cathedræ, Iudicium, & Doctorum, qua ceruleo, qua viridi, qua puniceo, qua niueo, seu croceo colore pathagia visebãtur adumbrata. Bos Sacerdotum Hieroglyphicum, Thiaras, Diademata, Galeros, Ecclesiæ dignitates, & Prælaturas portendebat. Itaque his veluti basibus præsens vita fulcitur; seu, vt verius dicam, his axibus circumrotatur, assiduo semper motu inquieta, nusquam secura, solâque mobilitate constans: ita vt nihil in ea magis certum aspexeris, quàm mutationem, vt ipsamet rotarum figura, aspectusque designabat. *Aspectus*, ait Propheta, *rotarum*, Ezech. *& visio earum, quasi visio maris.* Seu vt transtulit Simmacus: *Sicut visio hyacinthi*. Cùm autem oculos iterum in rotas reflexisset, non iam maris, aut hyacinthi similitudinem, sed carbonum in illis agnouit; Quemadmodum Septuaginta transtulerunt. *Species autem rotarũ quasi visio carbonũ:* Quoties mouebatur quadriga, toties alia atque alia cernebatur: ita vt prope esses eandẽ negare, memor qualem antea inspexeras. Vidit iterum Propheta, nec iam quatuor, sed vnum tantummodo animal conspexit. *Ipsum*, inquit, *est animal, quod videram iuxta fluuium Chobar.* Quin etiam pro boue vidit Cherubinũ; & cùm antea quatuor alas in eo aspexerit, modò octo alis insignitum commemorat. At inquiro, quidnam sibi velit tam noua insolensque mutatio? Qua ratione tot formæ ita contrariæ in vnum cogi possunt & cohærere? Cur vnum tantummodo animal videt, qui antea quatuor inspexerat? Nonne rotas, maris similitudinem referre testatus est? Vt quid

quid hyacinthinas appellat? Quod si hyacintho similes: cur ex carbone aspicit nigrantes? Bouem vidit: & iam Cherubini aspectu recreatur. Cur antea quaternis, modo alis octo præditum videt? Ah teneo: nihil aliud hæc figurarum varietas, quàm vitæ huius mobilitatem & inconstantiam significabat; in qua nihil firmum & stabile, nihil verum & solidum, sed totum vanum & fucatum reperitur. Perbellè Theodoret. *Vt ex hoc discere possimus, non videre eiusdem naturas rerū quæ cerni nequeunt; sed similitudines quasdam.* Itaque orbis Regna & imperia minime vera sunt, sed mentita. Sicut ibi nec bos, nec Cherubinus, nec mare, nec hyacinthus, aut carbo vera erant, sed specie tenus Prophetæ oculis obiecta. Vnde falluntur quotquot sibi Regno frui persuadent: quia inani vmbra, fucataque rerum imagine illusi detinentur. Hinc illud B. Thomæ de Villanoua. *O vita mortalis, & quid est tota nisi perpetua & inopinata delusio? omnia quæ tam auidè quærimus, tam ardenter amamus, tā sollicitè prosequimur, non vtique bona sunt, sed vmbræ, imaginesque bonorum.*

Theodor.

Ser. fun.

Quòd si quadrigam hanc aliunde circumspicias, humanæ instabilitatis imaginem tibi ostendet, ac omnia sursum deorsum ferri, quod magnæ est mutabilitatis argumentum, edocebit. Consule Iustinum Martyrem quæst. 44 vbi acutè adnotauit, sub vno iugo hominē cum leone, sub altero aquilam cum boue ferri. *Facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor, facies bouis, & facies aquilæ, &c.* Ezechiel c. I. Vt quid ista animalium insolens coniunctio, vt leo & homo simul; bos & aquila ab illis separata, & ad inuicem coniuncta incederent? homo mitis, leo ferox: bos grauis, aquila præpes. Planè vt constet, in præsenti vita nihil distare inter rerum existentiam, earumq. desitionem; cùm eodem quo incipiunt momento desinant: mansuetum & ferox, graue & præpes alterna vicissitudine aliud in aliud transit, indeque festino interitu aboletur; vt in ijs cernere est, quæ contraria patiuntur: nam contrariorum potentiore vi conficiuntur, & pereunt: vnde nemo prudēs & egregiè cordatus homo orbis imperia diu permāsura cogitabit, etsi leonis ferocitatem æmulentur. Iustini verba sunt: *Cicur animal est homo, ferū leo, graue vitulus, volatile & leue Aquila. Illis ergo Regni, ex fero in mansuetum translationem significat: his autem seruitutis in libertatem mutationem: iugum enim fert vitulus, aquila iugi expers est.* Vides igitur quàm proxima sint prospera & aduersa, libertas & seruitus; quàmque festino cursu sceptra & diademata in occasum rapiantur, & quæ nuper exorta magnitudinē ostentabāt, repētino abscessu euanescant,

Ezech. I.

D. Iustin.

nescant, & in nihilum redigantur. Repetat hæc sæpe Christianus, & sapiet; ac dum humanarum rerum contemplatur interitum, suum fructuosè & vtiliter meditetur. Ponderauit egregiè S. Chrysostomus vtilitatem, quam Dauid ex Saulis somno perceperat, cùm Regem in tentorio dormientem inuênit, & facilè posset occidere, si vellet. *Inuenit Saul iacentem & dormientem in tentorio.* Mirum est quòd Saule interempto nouerat Dauid Regnum sibi obuenturum: hosteque occiso & vitæ consulebat, & Regnum parabat: nihilominus iustā cohibuit iram, & dormienti pepercit, quem non timuisset vigilantē inuadere. Cæterùm sopor ille Saulis ipsum velut mortuum reddiderat; est enim somnus quædam mortis imago: hac autem imagine inspecta Dauid se breui moriturum cogitabat; vnde à cæde abstinuit, & Regnum mox obtinendum, tanquam breuissime duraturum non expetiuit. Do Chrysostomum. *Dauid intuitus inimici dormientis faciem, hinc maximè sumpsit animum philosophicum. Cùm enim videret illum manere immobilem, neque quidquam posse facere, sic loquutus est Dauid: Vbi nunc ille furor? Vbi tot techna, tot insidiæ? Abierunt omnia illa, perieruntque exigui somni incursu. Conspiciebat illum dormientem, & de morte omnibus communi philosophabatur.* O pulchram philosophiam, quam

1. Regum 26.

Homil. de Dauid, et Saul.

si Petrus in Thabor tot mortis imaginibus admonitus amplecteretur, nusquā audiret à discipulo, *Nesciebat quid diceret.*

Marc. 9.

Est autem valde necessarium mortem assiduò præ oculis habere, & ipsius meditatione frequentissimè detineri: quippe quę prauos animi affectus interimit, & virtutibus calcaria subdit, suūque animæ restituit candorem: idcirco solito acumine expendit Tertull. lib. de anima cap. 43. homini somnū à Deo concessū, vt fatigato corpori leuamen, & animæ antidotum medicināque præberet, dum homo viuam mortis imaginē in corpore somno pene mortuo inspiceret. Vnde monuit Poeta: *Stulte, quid est somnus, gelida nisi mortis imago?*

Et quidem somno oppressus anima carere videtur, aliorsumque tendisse iterum reuersuram. *Sed & anima*, inquit, *sic patitur, vt alibi agere videatur.* In corpore tamen est, quamuis id dissimulet sub somno latitans: vt dum absentem se simulat, & somno præsentiā occultat, extremum è corpore discessum, quem ingruente morte sustinebit, iam pati condiscat. *Dissimulatione præsentiæ futuram absentiam ediscens:* Ideo cùm Adamo mortē minitaretur Deus, si pomum ederet vetitum, *In quacumque die comederis, morte morieris:* hominem sopore opprimi antea disposuit, vt qui neminem antea morientem viderat, quid

Tertull.

Genes. 2. num. 17.

quid mors esset ignorans, illam non timeret, & præcepti fieret transgressor. Quid igitur? mortis imaginē proponit; *Immisit Deus soporem in Adam*; vt visa in imagine mors à transgressione retardaret. Verbum illud, *Immisit*, somnum violenter quodammodo intrusum significat, vt in ipsa qua opprimebatur violentia, ediscetet quid de morte sibi intentata cogitare deberet. Ita ab Anastasio Synaita in quęst. anagog. de sopore Adam excogitatum reperio. *Vt mortem*, inquit, *quam nondum experientia didicerat, quia neminem mori viderat, somni sui imagine, & repræsentatione cognosceret.* Fælix Adam, si in seipso dormiente mortē in imagine cerneret; & è dormiente se moriturū præsumeret, nisi legē custodiret. Nec immortalitatē amisisset; nec posteris mortis autor extitisset.

Anast. Synaita.

Cæterùm quod pater improuidus non precauit, filij caueant, & frequenter meditentur. Solet enim mortis recordatio prauos animi affectus corrigere, & moderari. Mirabilis planè est Sponsæ mutatio: nam cùm ad ipsius ostia sponsus identidem pulsaret, sibiq. aperiri precaretur; illa causatur, se exutis iam vestibus lecto compositam. *Expoliaui*, inquit, *me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Vix hæc dixerat, cū subito dixisse pęnitēs è lecto prosilit, & ostium aperit. *Surrexi*, inquit; *vt aperirem dilecto meo*. ibid. Vnde tam repētina mutatio? modò ne surgat, sponsum abire permittit: rursum è lecto se proripit, vt apertis foribus abeūtem compellet? Ipsam iuuat audire, mutationis suæ causam reddens certissimam: *Manus mea distillauerūt myrrham. Myrrha*, ait Gregorius Nyssenus, *mortis symbolum est*. Dum verò sponsæ mentem tetigit mortis meditatio, & myrrha è manibus profluens mortem ipsi impendentem retulit, statim mutauit affectus, excussoque torpore surrexit vt aperiret sponso, ac ad vitæ perfectionem alacrior contenderet. *Anima*, inquit, *per mortem è morte resurgit: nam si non moriatur, semper manet mortua, neque vitæ capax est. At moriendo vitam consequitur omni mortalitate deposita.* Et licèt Gregorius ibi de carnis mortificatione loquatur, per quam ad perfectionis culmen ascenditur: hoc tamē non obstat quominus de mortis contēplatione, qua ad æternā vitā paratur ascensus, intelligi possit.

Cantic. 5

Nyssen.

Et verò adeo potēs est ad corrigēdos hominū mores mortis meditatio; vt qui mortem meditatus vitam non immutet, atque ad animæ salutem, & perfectionem studiosiùs quærendam nō excitetur, tanquā reprobus, & conclamatæ iniquitatis reus damnari debeat. Hinc est Magni Chrysostomi in Iudam proditorem iustissima indignatio. Quippequi mortis commora-

memoratione factus est peior, sumens de remedio venenum, & de medicina sibi parans interitum. Audi Saluatorē apud Matth.c.26. cum Apostolis expostulantem, eo quòd in effundendo vnguento Magdalis largitatem carperent.
Matth. c. 26. *Vt quid molesti estis huic mulieri? bonum opus operata est in me, ad sepulturam meam hoc fecit. Tunc profectus vnus ex duodecim, qui dicebatur Iudas.* Cernis quo tempore proditionem exequi machinatur, cùm iniecta sepulturæ memoria de morte admonetur. O profligatissimum proditorem, quem mortis recordatio à culpa non reuocat. O animum nulla medicina sanandum, qui sumpto antidoto, quasi veneno, rabie accenditur, atque ad patrandum facinus rapitur violentiùs. Elegantissimè Chrysostomus homil. 2.
D. Chrys. *Tunc illud, ad quod tempus relatum est? quando ista locutus esset, quando ad sepulturā dixit: atque nequehinc compunctus est.* Miratur iure optimò Chrysostom. animum Iudæ immedicabilem, & deploratos mores lamentatur. Ego tamen non miror: nam cur audita semel sepultura resipisceret, qui frequenti mortis memoria, quam suo nomine preferebat (Iscariotes enim memoriam mortis sonat) animo callum abduxerat, ne sentiret stimulum, & à præcipitio reuocaretur. Vidit hoc S. Paschasius
S. Pasch. lib. 6. in Matth. *Porro Iscariotis,* inquit, *memoriā mortis sonat, vt sit inexcusabilis: quod nō casu, sed ex meditatione mortis Dominum prodiderit.* Timeant futuram damnationem, qui Iudæ imitantur ingeniū, nec mortis meditatione, quasi pactum cum ipsa iam inierint, à vitæ prauitate reuocātur: est enim postremum ad vitę correctionem, & potentissimum hoc remedium; quo qui abutitur, eodem quo periit Iudas, exitu vitam concludere expauescant.

§. SECVNDVM.

Non fuit Petri de euitanda morte consilium; nec apud Thabor voluit immorari, sed turbas illuc adducturus descendere intendebat; vt inter Moysē & Eliam Christum aspicerent transfiguratum; in eoque fors ignorans deprehenditur; quia paucissimi salute & cælo digni reperiētur.

VEhemēs planè in Christum Petri affectus, ardētissimusq. ipsius amor semper extitit: vnde sicut iam ex Chrysostomo didicimus, promptiùs erit existimare, Apostoli consilium fuisse, quandiu Christus inter Moysē & Eliā trāsfiguratus aderat, montē relinquere, vt turbas accerseret, (quod fœminā Samaritidē cum suis oppidanis egisse memorat Ioannes) quò Ioan. 4. proprijs oculis Christū gloriæ Regē inauguratū, vniuersorū Dominatorem, æterniq. Parētis naturalē filiū aspicerēt; sicut ante sex octoue dies præclarissima confessione

Pe-

Petrus euulgarat: vnde certi omnino redderétur spectatores Christum nec Moysem esse, nec Eliam, aut ex Prophetis quemlibet, sicut antea suspicabantur. Quidni de ardentissimo Petri amore spondebis, quòd eo fine montem & gloriæ illius spectaculum relinquere suaserit? consulto presertim Chrysostomo homil. 57. in Matth. vbi propter corrigendum turbarum errorem, Moysem & Eliam Transfigurationis spectatores adfuisse

D. Chrys. testatur. *Quia*, inquit, *turbæ dicebant eum esse Eliam, vel Hieremiam, aut vnum ex Prophetis; idcirco Moysem, & Eliam cæterorum Prophetarum vertices producit, vt quàm magnum sit inter seruos, & Dominum discrimen oculis cernerent; vtque rectè laudatum crederent Petrum, qui filium Dei eum confessus est.* Hæc ille; quasi dixerit: gloriosa Christi inter Moysem & Eliam manifestatio, quoddam Petri encomiũ, & præclarissimæ ipsius confessionis censenda est approbatio: cùm videlicet, vt refert Matth. cap. 16. existimãte vulgo Christum Eliam esse, aut ex Prophetis quemlibet, Petrus ab alijs segregans, præclarissimam Diuinitatis ipsius confessionem extulit, dicens: *Tu es*

Matth. cap. 17. *Christus filius Dei viui*. Cùm autem oculis corporeis cerneret, quod iam fide tenebat, quantumque inter Christum cæli Regem & seruos esset discrimen intelligeret; incredibili (ne dubita) incensus desiderio vt omnes illud idem agnoscerent, montem deserere cupiebat; vt totum, si fieri posset, orbem illuc perducens, cõfessioni suæ fidem quæreret, & turbæ Christum crederẽt Dei Filium, qui inter Moysem & Eliam, tanquam Dominus, immensæ claritatis splendore renitens visebatur.

Nec Petri studio verba quæ protulit reluctantur: nam dum ait, *Domine bonum est nos hic esse*, Matth. 17. non montis stationem cum cæteris ambit, vt docuit Remigius; sed præ ingenti voluptate inaduertenter loquitur: vnde ab Euangelistis dictum, *Nesciens quid diceret*. Quod autem illico adiecit: *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*, ponderosè, & eo fine dictũ puta, vt Moyses & Elias cum Christo trasfigurato in monte se tenerent, nec inde discederent, quousque Petrus vna cum socijs descendens turbas conuocaret, vt Christi gloriam videntes, ipsum verè Dei Filium faterentur: & ideo non sex, sed *tria tabernacula* poposcit. Et verò quid è Petri pectore amor ipsius non extunderet? cùm, teste Diuo Hieronymo, semper, & vbique feruentissimus extiterit; & fors ignorantiæ proditor, cuius Petrus arguitur, quia non aduertit tres tantùm in mõtem conuectos gloriæ spectatores, vt numerus fieret documentũ paucissimos fore,

Matth. c. 17.

D. Hier. in c. 14. Matth.

quos Dei electio futuræ gloriæ possessores destinauerat: quod Rabanus in cap. 17. Matth. adnotauit. *Tres, inquit, discipulos secum duxit: quia multi sunt vocati, pauci verò electi*. Ex eodem ternario prædestinatorum paucitatem elicit D. Hilarius canone 17 in Matthæum: vbi aduertit ideo tres electos, qui tribus Noe filijs orbis propagatoribus responderent; vt qui ex tam numerosa prole, vnum tantum pro vnaquaque familia eligi aduerteret, perexiguum fore beatorum numerũ edoceretur. *Tribusq. assũptis*, inquit, *de triũ origine Sem, Cham, & Iaphet, futura electio populi ostenditur*. Significantiùs, credo, in eadem numeri exiguitate D. Ambrosius ad c. 9. Luc. de Transfiguratione loquutus, paucitatem eorum, quos æterna beatura esset fælicitas, expressit. *In eo*, inquit, *quòd Dominus paucos secum detulit ad intuẽdam gloriam Transfigurationis, per paucos ostendit esse eos, qui cælestem gloriam sunt adepturi*. Huc etiam refero, quòd duo tantùm Iosue, & Caleb terram promissionis, cæli figuram, ingressi referantur; cùm sexcenta hominum millia vltra fœminas & pueros ex Ægypto, mundi imagine, prodierint. Quin etiam mundo inundatione submerso, octo solùm in arca excepti cataclysmum euaserũt; vt D. Petrus epist. 1. cap. 3. nu. 20. aduertit: *In qua pauci, idest octo animæ saluæ factæ sunt*. Et verò

Rabanus. D. Hilar. D. Ambr. 1. Petri 3. n. 2.

Apostolus solam hìc salutem corpoream respexit: nam de spirituali ambigitur, an illam omnes Noe filij fuerint assecuti: quia D. Augustinus epist. 99. (Lorino teste in 1. Petri cap. 3.) addubitat, an Cham fidem in Deum amiserit, & postea fuerit reprobatus.

Hinc rogatus à quodam Dominus Iesus apud Lucam c. 13. nu. 23. *Domine si pauci sunt qui saluantur?* Respondit: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi quærent intrare, & non poterunt*. Et apud Matthęum cap. 7. nu. 13. hortabatur: *Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem; & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam!* Quæ tantumdem mihi sonant, ac illa Christi clausula apud Matth. c. 22. nu. 14. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*: cuius memoria D. Gregorium territabat; Vnde homil. 83. in Euang. ita ait: *Tremendum valde fratres charissimi, Multi sunt vocati pauci verò electi*. Hinc forsan D. Chrysostomus formidolosam in plebem Antiochenam comminationem protulit, nisi velis dicere vaticinium. *Quot esse putatis*, inquit, *in ciuitate nostra qui salui fiant?* & quasi veritatem detegere formidaret, subdidit: *Infestum quidem est quod dicturus sum: dicam tamen; nõ possunt*

D. Aug. Lorinus. Luce 13. n. 23. Matth. 7. nu 13. Matth. 22. n. 14. D. Greg. D. Chrys.

possunt in tot millibus, centum inueniri qui saluentur: quin & de his dubito. Quis nō expauescat in vrbe adeo opulenta, in tam numerosa ciuiū multitudine vix centum reperiri, qui cælo, repositaque ibi corona digni haberentur?

Errauit igitur Petrus, & assertam veritatem errore suo non leuiter offendit. Primò, quia turbas in mōtem adducere studebat, vt mysterij testes essent: cùm tamen Deus magnorum mysteriorum celebrationem secretò perficere, & plurimorum oculis eripere consuescat: & præterea tres tantùm illuc adducuntur, clarissimo sanè præsagio, quòd pauci cæleste Regnum obtinebunt, ac in beatitudinis Thabor diuinæ Essentiæ visione perfruentur. At etiam nunc laudāda mihi videtur huius erroris ignorantia; quippe quæ magnum tenerrimi patris, & veri pastoris affectum repræsentat, dum omnes salutis, & gloriæ participes fieri studet, ac necessaria ad eandem salutem fide imbuere contendit: & Christus naturalis Dei filius agnoscatur, vt paulo ante prædicauerat. Et verò in laudandi affectus remunerationem, & zeli præmium (credo) Pater æternus Christum filiū summè dilectum prodidit, dicens: *Hic est filius meus dilectus*, Petri confessionem approbans, & confirmans, qui dudum Patre reuelante, iuxta illud Matth. 16. *Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est*, Chistum Dei filiū prædicauerat. Cùm autem Petrus audientibus plurimis, & socijs, qui in Thabor aderant, inspirante Patre, Christi Diuinitatem nuperrime confessus fuisset, necessariū minimè videbatur, vt iterum à Patre proferretur; maxime quia ipsius transfigurati gloria, & maiestas satis superque ipsū ab alijs discriminabat, Diuinitateque celsiorem ostendebat. Cæterùm voluit Pater è cælo in montem descendens, iterata quodammodo Petri confessione, dicens, *Hic est filius meus dilectus*, Apostoli affectum remunerare, quo è monte descendere cupiebat, vt accersitas illuc turbas prolatę à se confessionis veritatem ipso aspectu edoceret. Plus autem ad finem à Petro intentum illa Patris declaratio conduxit, quàm si turbæ Christū in monte trāsfiguratum inspexissent: Christi namque Diuinitatis fides Patris voce dicentis, *Hic est filius meus dilectus*, fortiùs quàm turbarum aspectu & testimonio firmabatur.

Matth. cap. 17.

Matth. cap. 16.

Vides vt Petri affectus minimè indonatus abierit: non enim patitur Deus seruorum suorum affectus & studia præmij compensatione fraudari: Domesticis & familiaribus exemplis fidem cōparo. Sub extremum vitæ discessum erat S. Bonauentura, vt in Annalibus Seraphici Ordinis refertur ad annum 67. eiusdem Ordinis num. 17. cùmque agitante

Tom. 2. Annaliū anno 67. relig. Minor. n. 17

vomitu, Angelorum pane se reficere, & sacram Synaxim pro viatico sumere non posset, quamuis id Christiano more, & Seraphico amore cupijsset; vt tamen leniret desiderium, & videndo quē edere non poterat, reficeretur, sacrā pixidem sibi afferri iussit, in qua Christi corpus claudebatur; allatam reuerenter, & amanter exosculatur: interimque dum ad pectus & latus apprimit (mirum dictu) Bonauenturæ latus rubenti hiatu aperitur, & illico reserata pixide Christi corpus, auro contempto, plusquam aureum charitate Bonauenturæ cor penetrat. Quidni pretiosissima Eucharistiæ margarita tale aurum quæreret, in quo includeretur? O tu qui inuides, & rectè tantam inuidebis fælicitatem, *Esto aurum optimum, vt possit in te Christus margarita spiritualis includi*, sicut D. Ambrosius ad cap. 13. Lucæ adhortatur: & vide quàm largè suorum affectus Dominus remuneret. D. Ambr.

Omni calamo & lingua maior est amoris affectus, & tam magna ipsius vis ac potentia, vt Deum moueat, & quodammodo immutare videatur: quin etiam is qui eiusmodi amoris æstu incenditur, quandā patitur metamophorsim, & in alium transit. Feruentia testor aquarum stagna, in quæ Seraphici Ordinis Valētinum Sydus Nicolaus Factor (cuius canonizationis causam apud sanctissimum Vrbanum VIII. ago) identidem se immergens, vt amoris incendium restingueret, cùm antea gelu glacieque concreta obrigerent, subitò solui, feruere cerneres, & ebullire. Fr. Nicolaus Factor.

Hæc potuit in filijs amor, quid in Seraphico parente potuerit videamus. Proh boni superi! rapiebatur in aëra Franciscus amore æstuans, in igneamque sphæram tendens supra montis Aluerni arborum cacumina ferebatur. Cōtingit aliquando vt frater Masseus, Seraphici Parentis socius, ipsum inter amoris flammas sursum euehi conspiciens; accurreret vt complexū detineret. Sed proh incredibilē Seraphici amoris potentiam! vterque sursum ferri cœpit, pater intus ardebat, & se complectentem filium eodem incendebat ardore, & plusquam igneo incendio rapiebat. Sic fortem in patientes amor potentiam exercet. D. Franc.

Nec minus erga Deum potens inuenitur: nam dilectis quodammodo subijcit, & ad eorum obsequium & nutum inflectit attemperatque. Venit tibi in mentem aliquando, cur in sacris litteris Deus super Cherubim sedere memoretur? Exod. 25. à num. 16. Psalm. 79. num. 2. *Qui sedes super Cherubim*. Et Psalm 98. num. 7. *Qui sedes super Cherubim, moueatur terra*. Et Isai. c. 37. n. 16. *Qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus*; & passim alibi; cùm Exod. 25 Psal. 79. num. 2. Psal. 98. num. 7. Isai. 37. num. 16.

tamen

tamen super Seraphinos nunquã sedere dicatur, vt tenet D. Hieronymus epist. 143. ad Damasum, vbi imperitam ac indisertam plurimorum deuotionem coarguit, qui in publicis precationibus cãtabãt: *Qui sedes super Cherubim, & Seraphim*. Hieronymi igitur
D. Hier. censura est: *Illorum pius licèt, attamen coarguendus error, qui in orationibus & oblationibus suis audent dicere, Qui sedes super Cherubim & Seraphim; nam & super Cherubim sedere Deum, scriptum est: Super Seraphim verò, nulla scriptura commemorat.* Est verò huius discriminis ratio: quia Cherubim scientiam, & Seraphim amorem adsignificant: Deus autem super Cherubim sedet, quia tanquam scientiarum Dominus cunctos sapientes imperio premit, & omnibus scientijs dominatur. Verùm feruentissima Dei seruorum charitas, qualem Seraphini referunt, Deum quodammodo sibi subijcit, partoque de Diuinitate triumpho in obsequiũ pertrahit, & captiuat. Hinc ad
Psal. 17. num. 11. illa verba Psalm. 17. nu. 11. *Ascendit super Cherubim, & volauit*,
D. Aug. dixit disertè Augustinus: *Exaltatus est super plenitudinẽ scientiæ, vt nemo ad eum perueniret nisi per charitatem*. Sola charitas volatu suo Deum assequitur, solatrahit, subijcit, potitur. Ideo Cherubini sedenti Deo substernuntur, ac super eos Diuinitatis suæ magnitudinem ostentat. Cũ tamen Seraphim desuper adstent, alarumque oppanso Dei faciem contegant, & ipsius magnitudinem occultent; quasi amor Deum à maiestate deturbet, deque ipsius magnitudine triumphum agat. *Seraphim stabant super illum, sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.* Isaiæ 6. num. 2. Isai. 6. num. 2.
Rogabis vt quid ista oppansis alis cõtectio, & subinde volatus exercetur? *Et duabus volabant.* Plane contegunt, vt iam ob amorem sibi subiectum, & quasi obnoxium manifestent: volant, triumpho applaudentes; Victorum instar, qui è summa arce signum extollunt, identidem vibrant, & tremente serico aërem diuerberant, *& duabus volabant*. Sed quid vltra? Dominum Regem supremum, ac exercituum dominatorem inclamant: *Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius.* O quale Sacramentũ! Quasi dicant: Is qui magnitudinis suæ mole omnia premit, splendore hæbetat, sapientia vincit, fortitudine superat, nostræ, qui amore incendimur, ditioni subditur, nostris alis contegitur, nostro amore quodammodo vincitur; & quem Cherubini sedentem sustinent, Seraphini quasi victum detriumphant. Quapropter Petrus studio incensus, & montem deserendi cupidus, vt conuocata turba ChristiDiuinitatem edoceretur,

retur, Patrem suo desiderio votisque obsecundantem reperit; & longè præstátiùs magnifica ipsius voce dicentis, *Hic est filius meus dilectus*, Christi Diuinitas probata est, quàm si inter Moysem & Eliã trãsfiguratus à turbis cerneretur.

Matth. cap. 17.

CAPVT VII.

Origenes, Chrysostomus, & Cyrillus, in eo Petri ignorantiam constituunt, quòd Christi mortem prætenta apud Thabor mansione nixus fuerit impedire.

MVltorum Patrũ renuit sententia, in eo stetisse Petri ignorantiam, quòd Christi mortem, etsi non affectu & intentione; opere tamen & exercitio nixus fuerit impedire, passioni contraria suadẽs, videlicet, vt apud Thabor perpetuò maneret, dicens: *Domine bonum est nos hic esse*. Matth. 17. vnde si ibi Dominus se teneret, nequaquam Hierosolymam moriturus ascenderet; nec Prophetarum oracula, in quibus mors ipsius erat vaticinata, adimpleret, ac humani generis redemptionem hominumque salutem operaretur. Primus huius sententię author inuenitur Origenes homil. 3. in cap. 17. Matth. quin etiã & postremus; nullus enim rigidiori censura, hanc Petri postulationẽ castigauit. Quippequi Petrum à Dæmone instigatum, non à Spiritu sancto ductum, in verba illa

Matth. c. 17.

prorupisse testatur: Ita quòd idẽmet spiritus malignus, qui Petro suggesserat apud Matth. 16. n. 22. vt Christum à subeunda pro hominibus morte tentaret auertere; quocirca Satanas dici promeruit; idem in Thabor mansiones petere instigauit. *Alieno*, inquit, *spiritu motus loquebatur, qui nesciebat quid loquebatur. Nec dum enim principatus & potestates traducti, & triumphati erãt in ligno: & iste forsan spiritus erat, quem supra scandalum sibi pronunciauerat Christus, & Satanam dicens; Vade post me Satana, scandalum mihi es.* Et paulo inferiùs subdit: *Ipse etiam operans hìc seductoriè vult auellere Christum sub colore boni, vt non condescendat hominibus, nec veniat ad eos, nec suscipiat mortem pro eis, sed remaneat in monte excelso cum Moyse & Elia.*

Origen.

Cæterùm sæpiùs iam monuimus ex plurium Sanctorum doctrina, Petrum verba illa non ex diaboli suggestione, sed sancti Spiritus afflatu protulisse, vt cælestium bonorum magnitudinem extolleret: in quo profunda, & abditissima vaticinata est lingua ipsius mysteria. Et licèt spiritus malus Petrum ad hæc proferenda compelleret (quod tamen Origenes constanter non affirmat, imo dubitans id scribit: *Et iste forsan spiritus erat, quem supra scandalũ sibi proñuciauerat Christus, & Satanam dicens*; Non

Origen.

pro-

proinde sequitur, Petrum in eo deliquisse, ipsiusque affectum & intentionem damnandam: quia vt sæpius admonuimus, ab amore ortum habuit. Quinimo ipsemet Origenes, veritus ne parum docti ex ipsius verbis occasionem arriperent, vt in ea suasione peccatū admisisse arbitrarentur, diligenter præcauit, dicens: *Scio autem quòd hæc quæ dico, multis legentibus, & non sapienter iudicantibus, contraria & aspera videbūtur, quasi in blasphemiam Petri dicta*. Ita ille, omnem tollens ambiguitatem: Quasi his verbis innueret, illud tantum hic intendisse, nimirum, quòd spiritus malus, non praua Petri intentio affectusque ipsius erga Magistrum amore abusus, suggessit, vt tabernacula in Thabor exposceret, mortemq. Hierosolymis sustinendam euitaret: quemadmodum eādem intentione, amoreque abutens apud Matth. 16. cùm de morte ageret, mori dissuasit: *Absit*, inquit, *à te Domine, non erit tibi hoc*. Longè aliter sentiendū arbitror rem apud Thabor iudicādam: vbi sancti Patres in amplissimo gloriæ illius theatro, cùm Dominus Iesus æterni Patris filius, & gloriæ Rex pronunciabatur, malignum spiritum obrepsisse nequaquam existimant, vt Petrum praua suggestione ad postulanda tabernacula impelleret.

Orig.

Matth. c. 16.

Illud tamen indubitatum mihi est, Petri verba, ipsiusque postulationem, Christi passionem impeditura, si effectum, quem optabat consequerentur, & ideo non potest non ipsius inaduertentia hac in parte suggillari: ignorauit enim quod dixit: præsertim, quia sæculi finis nondum aduenerat, cùm animæ simul cum corporibus apud Thabor gloria fruituræ essēt: quod Petrus innuisse videtur, dum in monte status illius beatitudine perfrui exoptabat: in quo D. Cyrillus in catena ad c. 9. Luc. Apostoli ignorantiam deprehendit. *Nesciebat*, inquit, *quid diceret: neque enim aderat tēpus finis sæculi, nec participandæ à Sanctis promissæ spei: & cùm iam sumeret exordium dispensatio, quo pacto Christum oportebat desistere à mundi dilectione volentem pati pro eo?* Ita ille. At verò S. Chrysostomus hom. 57. in Matth. in hac ignorantia Petrum non mediocriter extollit, eo quòd amore incēsus, indeliberatoque iudicio, Magistri securitatem procuraret; ex montis solitudine, Moysisque & Eliæ præsentia nactus occasionem, vt Christum à sustinendis probrosæ mortis iniurijs eriperet. *Nam cùm montem*, inquit, *& solitudinem videret, existimauit quòd multam haberet à loco securitatem: nec solum propter locum, verū etiam propterea quòd ipse ampliùs Hierosolymam non accederet: volebat enim ipse ibi perpetuò manere; quocirca & tabernaculorum mentionem fecit*.

D. Cyril.

D. Chrys.

Cogi-

Cogitabat enim, si non ascenderet Hierusalem, non moriturum Christum: quia ibi audiuit Scribas eum aggressuros. Hæc cùm dicere nō auderet apertè, occultiùs adstruit dicens, Bonum est nos hic esse; vbi Moyses & Elias quoque adsunt: Elias, qui de cælo fecit ignē descendere: Moyses, qui ingressus in caliginem, cum Deo colloquutus est. Præterea nullus sciat hic nos esse. Vides quanto Christi ardore incendebatur: non enim quærere debes quàm prudenter hortabatur, sed quàm feruens charitate Christi, quàmque inflammatus esset. Hactenus ille. Vbi vides quā bellè Petrum nunc erroris accusatione ferit, nunc amoris clypeo protegit, nunc errantem coarguit, nunc laudat amantem. Nec tantum nocuit Petro suggillatus error, quantum gloriæ ipsi peperit laudatus amor. Hic enim oculatissimus aliunde, Petrum quodammodo obcæcauit, ne quidquā aliud videret, præter Magistrum, quem à Iudęorum opprobrijs cupiebat immunem: vnde quò magis hic serpit ignorantia, errorque diffunditur, eò splendidiùs amor irradiat, & charitatis præstantia vberiùs commendatur. Quapropter, non tam carpi debet inaduertētia, quàm ardentissima Petri charitas extolli; qui mente & affectu cætera oblitus, solam dilectissimi Iesu securitatem, & gloriam meditabatur.

Illud verò hunc Petri affectum ampliùs extollit, quòd, vt aliqui sentiunt, rogatus primum tabernacula expetiuit, vt Matthæus innuisse videtur cap. 17. *Respondens autem Petrus dixit, Domine bonum est nos hic esse, &c.* At quò tendit ista Petri responsio, nisi quia de aliquo fuit requisitus? Ita plane. Aderant in amplissimo mōtis illius theatro Moyses, & Elias Regni Magnates: aderat Rex ipse Dominus Iesus; deque grauissimo subeundæ passionis negotio in ijs velut comitijs agebatur: *Loquebantur de excessu.* Et quidem concertationis speciem præseferre sermo ille videbatur. Moysem inter & Eliam medius præerat Christus, tanquā legis & Prophetarum scopus. Aderant etiam Apostoli, iudices postea futuri: opprobria, iniurias, verbera, crucem Hierosolymis sustinendam Christus proponit, singulorumque suffragia expectat. Primus antiquitate, & dignitate præstantior rogatur Moyses: Quid, inquit, sentis, ô Moyses Hebręorum legislator, qui mortem meā non semel in ipsa lege figuratam inspexisti? Expedit ne, vt hinc emigrans Hierosolymam moriturus accedam? Morere, ait ille, Domine Iesu: sic enim nobis, & orbi vniuerso, qui te Redemptorem expectat, conuenientissimum, imò necessarium arbitror Moysi succedit. Elias, Prophetarum gerens personas, qui seruandæ legis studio & zelo feruentissimo æstuabat. Hic etiā

Stell. in c. 9. Luc.

Luc. 9.

rogatur. Quodnam tuum est, ô Elia suffragiũ? Oportet ne vt Prophetarũ de passione mea impleãtur oracula, & omnia quæ de filio hominis scripta sunt, consummẽtur? Respondit Elias: Oportet. Tu verò, ô Petre, quodnam inter hæc mittis suffragium? Respondet: A Moyse & Elia dissentio: Mors tibi Domine Iesu euitanda est, opprobria, verbera, crux ipsa fugienda: idcirco montis stationem cõsulo, & nos hic perpetuo mansuros exhortor. *Respondens autem* Matth. 17. *Petrus, dixit: Domine bonum est nos hic esse.* Quasi dicat: Hic à calumnijs liberi, ab iniurijs immunes, mortis securi, non Hierosolymis, vbi sputa, funes, claui, spinæ, lancea, crucis dedecus te expectat. Proh quam diuersa sunt mortuorum, & viuentiũ iudicia! Moyses mortuus, Elias cũ huius sæculi viuentibus, iam non agens pro Christi morte calculum ferunt, ipsumque ad moriendum exhortantur: Petrus viuens illum à morte conatur auertere: sed ideo ab Euangelistis tanquam nesciens, & incautus reprehenditur, Luc. 9. *Nesciens quid diceret.* Fateor Petri responsionem ab amore Christi profectam, quo sic erat accensus, vt non aduerteret quot damna emergerent, quot bona abscinderentur, nisi Christus pro hominum salute moreretur. Hinc D. Ephræm orat. de transfigurat. cum Petro sic expostulat, Christi D. Ephr. nomine. *O Simon quid dicis? Si hic manserimus, quis implebit verba Prophetarũ? Quis obsignabit verba præconum? Quis peraget mysteria iustorum? Si hic manserimus, vbi illud, Foderunt manus meas? Diuiserunt sibi vestimenta mea, cui adaptabitur? Si manserimus hic, Adæ Chirographum quis scindet? eius debitum quis exoluet? indumentum gloriæ eius quis restituet? Si manserimus hic, quæ dixi tibi quomodo fient? Ecclesia quomodo ædificabitur? Claues Regni cælorum quomodo accipies? quem ligabis? quem solues? Si hic manserimus, cessabunt omnia, &c.*

Alij, in quibus Maldonatus, ad eum locum, verbum *respondens* ad Hebraismum aptiùs referunt: Vnde Petrus, nulla facta interrogatione locutus est. Quoquo tamen modo id acciderit, magnam circa Saluatoris passionem inaduertentiam, & ignorantiam ostẽdit; vel minimum suggillandi s videtur, eo quòd, vt S. Damascenus Oratione de transfiguratione adnotauit, quantũ ipsius verba sonant, diuinæ Incarnationis fructum inter eos tantùm, qui in monte erant, concludere nitebatur. *Dicebat etiam*, inquit, *non* Matth. 17. *solum perstringere fructũ Incarnationis ad opus existentium in* Damasc. *monte, sed diffundi ad omnes credentes, quòd per crucem & passionem erat consummandum.*

Singularis planè est D. Antonij Paduani in hanc rem cogitatus, nec

nec ab alijs Ecclesiæ Patribus, & Doctoribus, quos legerim, proditus (forte Dei Verbum, Patris sapientia, sub tenella pueri amabilique figura Antonio assistens, plus cæteris ipsi hac in parte detexit) Igitur duo Lysiacus Pater ille, patriæ splendor, ex se ipso sciscitatur: Primum, an in illis comitijs apud Thabor habitis vltra Moysem & Eliam, qui pro naturali, & scripta lege adstiterant, Petrumque, Iacobum & Ioannem, qui legis gratiæ vices fungebantur, pro cælestium spirituum parte Angelus quisquam adstiterit, vt reuera conueniens videbatur: siquidem Christi mors comitiorum materies erat; & in ijs, an mori deberet, vel non, ab adstantibus tractabatur. *Loquebatur de excessu*; Quod Angelorum pariter atque hominum, cæli & terræ reparationi conducebat, Et quidem Angelum ibi adfuisse respondet Antonius: *Quantum ad primum*, inquit, *rationabiliter & piè creditur quòd tanta determinatio, in qua de recuperatione Angelica tractabatur, sine ipsius Angeli præsentia facta non fuerit; maximè cùm de omni parte ad eam aliqui conuenissent*. Ita ille serm. 1. Domin. 2. Quadrages. vbi insuper addit, Angelum qui ibi adfuit, eundem esse, qui Christum in agonia positum confortauit (siue sit Michael, siue Gabriel) *Piè tamen possumus credere, quòd ille idem Angelus fuit, qui Christum tempore passionis in agonia positum confortauit*.

Luc. 9.

S. Antonius de Padua.

Secundum ab Antonio quæsitum est, an omnes qui in comitijs aderant, pro Christi morte, de qua ibi agebatur, sua ferrent suffragia, necne? *Secundum*, inquit, *est*, *vtrum loquentes de Christi passione, & pœna eius excessiua, pro hac proferenda allegarent & supplicarent, an non?* Omnes vnanimi consensu (respõdet) Christum minimè sustinebãt moriturum: solus ipse subeũdæ morti se obijciebat. *Quantum ad secundum*, inquit, *dicunt aliqui, quòd omnes hi Christum Dei filiũ passurum determinabãt, & postulabant à Patre: Ego autem puto quòd omnes contrariũ allegabant, & solus Christus erat qui seipsum elucidabat passurũ*. Nouum planè & peregrinitate insolens Antonij iudicium istud est, in quo recensitis Angeli, Moysis, & Eliæ, aliorumque comitialium sententijs, Petri suffragium fuisse autumat, quod Matthæus c. 17. prodidit dicens: *Respondens autem Petrus dixit, Domine, bonum est nos hic esse*. Nullus autem ex Euangelistis aliorum, qui adstiterant, sententias commemorat, nec an Angelus adfuerit meminit. Illud tantum scribit Lucas cap. 9. quòd *loquebantur de excessu*: quid verò locuti fuerint, non enarrat: & fortè eodem aspectu (si vera est D. Antonij sententia) præsentiã Angeli eo in loco præ-

S. Antonius Paduan.

Matth. c. 17.

Luca 9.

termi-

termisit. Sed iam inquiro: Petri responsum, hac supposita sententia, rectum iudicari debet? Planè rectum, respondet ibidem Antonius, *Sancta*, inquit, *siue deuota supplicatio ex pura simplicitate*. Et infra Petro colloquens, respõsi ipsius profunditatem commendat: *O Petre quàm profundè locutus es!* Nec vana laus: quoniam Petrus cæteris in respondendo se gessit prudentiùs, quia cautiùs & attentiùs videtur locutus: Et fortè Deo dante sic factum, vt Ecclesiæ Pastor & caput futurus, quique Conciliorum præses esset destinatus, vt ea probaret, improbaret vè, ipsiusque diffinitioni sententiæ standum foret, quamuis Angeli contra loqui & sentire visi sint, iuxta illud Apostoli ad Galat. 1. num. 8. *Si aliter Angelus de cælo euangelizet vobis, anathema sit*; iam inde suis responsis inciperet fidem quærere, & authoritatem comparare. In eo autem cæteris cautior inuenitur, quia ipsi, vt censuit Antonius, aperta contra Christi mortem suffragia tulerunt: at verò Petrus (vel peculiari Spiritus sancti afflatu, vel prophetico impulsu pro cælestiũ bonorum amplitudine, vt supra monuimus) expertus quod sibi acciderat, cùm paulò ante Satanas dictus fuerit apud Matth. 16. eo quòd Christi passioni se opposuerat, hìc apud Thabor non audet cum Moyse, & Elia, & reliquis apertum ferre suffragium,

S. Antonius Paduan.

Galat. 1. num. 8.

Matth. c. 16.

vt tenuit Chrysostomus. Quamuis autem affectu consenserit, & Christum pati noluerit, id tamen sapiẽtior occultauit, verborũ ambiguitate vsus: *Domine bonum est nos hic esse*. Et sanè hanc Petri in loquendo prudentiam & cautelã aduertentes Euangelistæ ironicôs dixerunt; *Nesciens quid diceret*, vt cap. 2. ex D. Bernardi sententia retulimus. Et verò prudentissima fuit & cautissima hæc Petri loquendi ratio, quaque reliquis apud Thabor sôrs meruit anteferri. Itaque iam ibi Petrus tanquam Christi Vicarius, Ecclesiæ caput, Conciliorum præses, diuinam authoritatem nactus, decreta & sanctiones edere condiscebat, quæ Dei Ecclesia custodienda & obseruanda amplecteretur. Cæterùm licèt hæc Petri sententia aliarum comparatione cordatior prudentiorque extiterit; quia tamen executioni tradita Christi passioni obstaret; ideo necesse est vt propter eam Petrus ignari censura feriatur: & nos sub speciali titulo de fructibus passionis, quos Petrus impediret, differamus.

Matth. cap. 17.

Luca 9.

§. PRIMVM.

De passionis Dominicæ fructibus, quos Petrus ignoranter impedire nitebatur.

PRofectò passionis Dominicę fructus, quem Petri ignorantia, si permitteretur, impediret,

ret, adeo ingens fuit, vt omnem mentis humanæ ponderationem euincat. Primum enim & magnificum, quod Christi passio nobis peperit, donatiuum, fuit vitæ Deificæ largitio; quam vt nobis impertiret, teste D. Paulo ad Corinth. 2. cap. 5. mortem obire, crucemque ascendere festinauit. *Vt qui viuunt*, inquit, *iam non sibi viuãt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit*. Deinde, vt nos à criminum nostrorum fœditate ablueret, iuxta illud Ioan. cap. 1. Apocal. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Nec id sola sanguinis effusione præstitit, sed ob eundem finem acutissimis passus est spinis coronari, vt peccatorum nostrorum spinas doloribus suis absumeret. Hinc est, vt affirmauit Origenes, spineam Christi coronam, in qua peccata nostra cõtinebantur, in Iesu capite fuisse consumptam: & nouam singularemque sententiam probaturus, acutè expendit in cap. 27. Matth. quòd milites, vt Christum crucifigerent, ipsum coccinea veste & regia exuerunt; cùm tamen coronam minime detraxerint (nõ enim id Euãgelistę meminerunt): & tamen vtrumque, illudentes, pro Regijs insignibus adhibuerãt. Quapropter cùm ventum esset ad crucem, non solùm vestem regiã, sed etiam coronam, qua per ludibrium Rex fuerat inauguratus, detrahi oportebat. Noluit autem

2. Cor. 5.

Apoc. 1.

Dominus Iesus, vt ex ipsius capite auferrentur spinæ: quippe cùm iuxta illud Genes. *Maledicta terra in opere tuo. Spinas & tribulos germinabit tibi*, peccata nostra significarent; in capite suo voluit absumere, significãs, quòd dum spinas dolorẽ sustinens acerbissimum absumebat, omnia generis humani peccata delebat. *In spinea illa corona* (inquit Origenes) *suscepit spinas peccatorum nostrorum intextas in capite suo: Et de chlamyde scriptum est, quoniã spoliauerunt eum denuo chlamydem coccineam: de corona autem spinea nihil tale Euangelistæ scripserunt*. At quæ nam huius discriminis causa? illam statim reddit Origenes. *Ego arbitror*, inquit, *quoniam spinea illa corona ibi cõsumpta est à capite Iesu; vt iam non sint spinæ nostræ antiquæ, postquam semel eas à nobis abstulit Iesus super venerabile caput suum*.

Genes. 3. num. 17.

Origen. tract. 35 in Matth.

Habuit autem hæc Saluatoris nostri corona, vt fertur, septuaginta spinas è marino iunco, quæ frontem ipsius acerbissimè terebrabant, vt totidem Orbis nationibus responderent: in quas, vt scribit Moyses c. 32. Deuteronom. vniuersum genus humanum partitus est Omnipotens. *Quando diuidebat Altissimus gentes, quãdo separabat filios Adam: constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel*. Dei oculis huiusmodi partitionem

Thesaur. scriptur.

Deut. 32 num. 8.

Deut. 32

medi-

meditantis Domus Iacob se obiecit, & cùm septuaginta filijs ac nepotibus coronatā inspiceret (totidē namque in Ægyptum Patriarcha detulerat) eundem nationibus Orbis numerum præscripsit: Et cùm pro omnibus postea moriturus coronaretur, septuaginta spinas elegit ad coronæ materiam, vt singulæ spinę nationibus singulis, & numero numerus ęquaretur. Quod mihi videtur innuisse Tertullianus lib. aduersus Iudæos, cap. 13. dum propterea Christum capite spinis impexo & terebrato obire voluisse testatur, quia pretiosissima amoris victima in ara crucis pro omnibus mundi nationibus offerebatur. *Corona*, inquit, *spinea in capite eius circundata: hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium*. Tertull.

Expediebat vt Dominus Iesus, pro omnibus nationibus victima caderet spinis coronata, quibus omniū peccata designarētur. Speciatim verò credit Ter. c. 23. lib. 3. cōtra Marcionē, Iudæorum peccata in illis spinis significata: & ideo in hāc rem verba illa ex c. 5. Isaię n. 6. detorquet; vbi Vates sub vineæ metaphora, peccatorū spinis & vepretibus horridam fore domum Iacob vaticinatur. Isai. c. 5. *Non fodietur, & ascendent vepres & spinæ*, Isai. c. 5. Meritò spinas & vepres dicta est germinare. Tertull. *Fecerat enim*, ait Tertull. *spinas, quibus Dominum coronauerat, & nō iustitiam, sed clamorem, quo in crucem eum extorserat*. Itaq. huius coronæ vepres, & spinæ sunt peccata, & totidē numero, quot peccantiū nationes extiterunt. Vnde iam neminem mihi dabis ex filijs Adam, qui suam in capite Iesu spinam non infixerit: omnium & singulorum peccata ipsum in illis coronæ spinis lancinabāt. Huc, ni fallor, respicit illa apud Dauidem conquestio Psal. 68. v. 12. *Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inueni*. Psal. 68. Meritò se consolatore destitutum conqueritur; quoniam ipsamet doloris causa solatium afferre non poterat. Quinimo nec mater innocentissima doloris acerbitatem valuit auferre: Siquidem dolor ille, extremaque desolatio, maternæ fuit innocentiæ pretium: & vnde filius acerbè doluit, mater ne originali culpa moreretur, obtinuit. Non minus necessarium fuit vt filius pateretur, quò matrem, vt Adami filiam, à propagationis culpa originali eximeret, quàm vt reliquum genus hominum à peccato redimeret, quod ab eodem parente hæreditauerat.

Igitur in hac doloris acerbitate nullum in toto hominum genere, Christus solamen inuēnit: quia dolor ille pro omniū liberatione tamquam pretiū rependebatur. Vnde omnes coronæ spinæ mirificè cruciabant Redemptorem: qui nihilominus, vt in ijs hominum peccata deleret, in capite

Q suo

suo voluit absumere, vt spinarum punctiones acerbissimæ in filijs Adam culpas omnes extinguerent. *Spinea illa corona ibi consumpta est à capite Iesu; vt iam non sint spinæ nostræ antiquæ, postquā semel eas à nobis abstulit Iesus super venerabile caput suum.* Quod quàm magnum sit, & quāti faciendum, mens humana non capit: Siquidem veteres peccatorū nostrorum spinas extinxit, spineæ coronæ cuspides exacuēs, vt acerbiùs ipsum cruciarent. Et fortè gloriosior, tantoq. triūphatore dignior extitit corona illa, qua in Caluariæ monte redimitus apparuit, quàm illa in Thabor transfigurati maiestas, Solis splendorem, niuis candorem exuperans, cùm ad ipsius conspectum Petrus extra se raptus, passionis fructum inaduertenter impedire nitebatur.

Origen. tract. 35 in Matth.

Neque hic tantùm Dominicæ passionis fœcunditas stetit: alios edidit fructus: nostrā enim sitim restinxit, & vt dulciùs biberemus, ipse amaritudine fuit epotus. Hinc est, vt non sine mysterij sacramento dixerit Ioan. c. 19. *Et cùm accepisset acetum, dixit: Cōsummatum est.* Quasi dicat: Vbi primùm aceti potionem sumpsit, omnia quæ perficienda erant absoluit: *Consummatum est:* quoniā exinde, quod passionis acerbitatem sustinuit, & postremò expertus est aceti asperitatem, nulla sitis iam supererat, nulla relinquebatur amaritudo, quæ hominibus molestiā afferre potuisset. Ita mihi videtur piè meditatus D. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto, cap. vltimo: *Bibit*, inquit, *Iesus calicem, hoc est Passionem illam tuorum criminum redemptricem, vt sic sitim istius mundi sacri potus cruore restinguas.* At qua ratione Christi pasſionem dixit potum, cùm à Prophetis mare amaritudinis, & caliginosa tempestas nominetur? Audi Hieremiam Thren. 2. *Magna est velut mare contritio tua*: Concinit Dauid Psal. 68. *Veni in altitudinē maris, & tempestas demersit me.* Respōdet Theophilactus, tam incredibili voluptate Saluatorem nostrū omnia subijsse tormenta, vt hominū peccata deleret; adeoq. plura patiendi siti æstuasse, vt non mare, amaritudinibus inundans, sed calicem dulcedine & suauitate plenum reputauerit. *Poculū dicit Dominus suam mortem, simul ostendens quòd leue sit; & declarans quòd ipse suauiter accedat ad mortem.* Et hûc respiciēs D. Paulus ad Hebr. 2. dixit: *Videmus Iesum propter passionē mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortē.* Expendendū est cum S. Anselmo verbum illud *Gustaret*, quod incredibilē Christi in patiendo voluptatem declarat. Etenim amor, quo omnia sustinebat, ita facilem & leuem reddidit tormentorum inundationem, vt postquam verberum & iniuriarum tempestate de-

Ioan. 19

D. Ambr.

Thren. 2.

Psal. 68.

Theophil.

Hebr. 2.

demersum fuerit contemplatus, quasi primis tantū labijs acerbitatem illam gustauerit, non contentus dixisse quòd mortem sustinuerit, verbo vsus est; quod moriendi voluptatem, patiendique delectationē significabat: *Gustaret mortem*. Anselmi verba sunt: *Dico quia minoratus est, & hoc ideo vt gustaret mortē, idest, horariam, & non longā; quasi aliquid gustando transiret pro omnibus*.

D. Ansel.

Propterea Spiritus sanctus in Cāticis Salomonis c. 3. n. 11. Spineam coronam appellauit diadema, & diem illam, in qua cælestis sponsus acutissimis spinis coronatus, & cruentatus ad necem ferebatur, lætissimam dixit & faustissimam. *Videte*, inquit, *Regē Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die lætitiæ cordis eius*. Quo in loco tres Patres, Canticorū interpretes hęc habent: *Lætatus est spiritu, licèt carnis cruciatibus vexaretur*. Acerbissimi dolores, ingensq. tristitia gaudium & voluptatem afferebant: Vnde quò fortiùs vrgebat dolor, eò fœliciùs triumphabat voluptas; & inter spissas tristitiæ nubes, gaudij lux & splēdor iucundiùs enitebant: Non aliter quàm ignis ille, de quo Sapientiæ 19. num. 19. dicitur in medijs aquis fortiùs exarsisse: *Ignis in aqua valebat cōtra suam naturā*. Non aliter ignis, quo Elię victimę comburebantur, aquas superinieɛtas corripuit, & in flammas conuertit, ac si in tædas piceas, & aretia ligna irrueret. Pari ratione ingens voluptas, qua Dominus ad patiendū ferebatur, vbi primū in vincula, flagella, probra, & tormenta irruit, ita dulcia reddidit, & iucunda; vt lætitiæ iucunditatisque fomēta potius dixeris, quā tormenta. Hinc est, vt tormentorum cruciatus in iucūditatis materiam Christo Domino verterentur; sicut apud Dauid testatur dicens: *Propter hoc lætatum est cor meum*: Psal. 15. v. 9. Porro quid est, *Propter hoc*, nisi quia tormēta, spinę, flagella, patiēti Domino voluptatis materiam suppeditabāt? Cùm enim illa omnia ex amore sustinuerit, non tantū valuit tormentorum acerbitas ad tristitiam & dolorem, quantū amoris præstantia ad lætitiam voluptatemq. pariendam. Et verò Dominus Iesus tormenta illa, vt generis humani commoda respiciebat: vnde plus de nostris commodis lętabatur, quàm de suis afflictionibus tristabatur. Itaque vt nobis potus dulcis efficeretur, quo peccatorum indulgentiam obtinebamus, dulcem ipse passionis & fellis amaritudinem putauit: idcirco omnia dixit consummata; nec quidquam homini iam expetendum superesse, postquam ipse potatus aceto, peccatorum nostrorum acorem, & acerbitatem dulcorauit. *Et cùm accepisset acetum, dixit: Consummatum est*. Ioan. 19.

Cant. 3.

Sap. 19.

Psal. 15.

Ioan. 19.

Q 2 §. SE-

§. SECVNDVM.

Christi passio aspera & iniucunda, nobis dulcia & gustui gratissima reddidit.

NOn solùm Christi passio potum nobis tribuit, sed etiam cibum omni ambrosia dulciorem: quinimo in delicatissima vertit obsonia, quæ aliter edi non poterant. Petrum appello testem; cui, vt refert S. Luc. Act. 10. Sindon quatuor angulis appẽsa, quadrupedibus, immundisq. animalibus plena è cælo submittitur; & ipse famelicus admonetur, vt surgens occîdat, comedat, faméq. extinguat. *Et vidit cælum apertũ, & descendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initijs submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli: & facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.* Act. 10. v. 11. 12. 13. Quid interim Petrus? Etsi fame premeretur, cibi spurcitia detentus, & animalium pauore deterritus, respondit: *Absit Domine: quia nũquam manducaui omne commune & immundũ.* Ibid. v. 14. Cõmonetur iterum; & animalia quæ monstrabantur, omnẽ exuisse immunditiam, ac in cibum adhiberi posse, edocetur. *Et vox iterùm secundò ad eũ: Quod Deus purificauit, tu cõmune ne dixeris.* Ibid. v. 15. Duo hic inuestiganda sunt. Primum, quid animalia hæc significent? Secundũ, quale erat linteũ, quo deferebantur? Cassianus 3. de instit. renunt. cap. 31. in prædictis animalibus, peccata, quibus infecta erat gentilitas, significari existimat: *Omnes gentes,* inquit, *quæ quondam extra legis obseruantiam positæ habebantur immundæ, per credulitatem fidei constituentes, vt ab idolorum cultu salubriter immolẽtur, atque ad salutarem escam proficiant, Petro purificãte, voce Dominica deferri.* Idem etiam tenuit S. Hieron. in cap. 3. Thren. *Macta,* inquit, *& manduca, idest, vetustatem earum contere, & in corpus, Ecclesiæ videlicet, & tua membra conuerte.* Hæc de animalibus.

Iam sindonem deplicemus, & quid in ea nobis significatum sit, inspiciamus. Glossa interlinearis ad eũ locum, in eo linteo, Christi mortui corpus agnoscit. *Vas,* inquit, *corpus Christi, quod est vt linteum, quoniam sine semine conceptum candorem castitatis custodit, & quia mortuum: magnum verò propter Deitatis consortium, & quia resurrexit.* Cassianus loco citato Christi passionem linteum illud designare arbitratur. *Non ait linteum,* inquit, *sed quasi linteum: linteum quippe mortificationis indicium est. Quoniam igitur mors Dominicæ passionis, non humanæ naturæ lege, sed propriæ voluntatis tribuitur arbitrio, quasi linteũ dicitur. Mortuus enim secundùm carnem, non est secundùm spiritum mortuus:*

Quia

[Margin notes: Act. 10. — Cassian. c. 3. de instit. renunt. c. 31 — D. Hier. — Gloss. interlin. — Cassian.]

Quia nec derelicta est anima eius in inferno, nec caro eius vidit corruptionem. Hæc metaphoræ adhærens Cassianus. At verò Diuus Ambrosius lib. 10. in Lucam, vas illud, siue linteum, minime metaphoricum, sed reale, verumque extitisse asseuerat. *Bonum linteum*, inquit, *misit Ioseph, ille iustus. & fortasse fuit illud, quod Petrus vidit de cælo ad se missum, in quo erant genera quadrupedium, atque ferarum*. Ambrosio adstipulatur S. Hilarius canone 33. in Matth. vbi non addubitans, sed asseueranter, id affirmat. *Ioseph*, inquit, *munda sindone corpus inuoluit: & quidem in hoc eodemque linteo reperio de cælo ad Petrum vniuersorum animalium genera submissa*.

D. Ambr.

D. Hilar.

Cæterùm seu linteū istud Christi mortui corpus, seu passionem ipsius adumbrauerit; seù, vt hic Ambrosius & Hilarius affirmant, eademmet sindon extiterit, qua Ioseph Christi corpus inuoluerat; non abs re Petrus admonetur, vt animalia ibi contenta manducet. *Petre occide, & manduca:* Quoniam, si quæ præcipitur manducare, cum D. Hieronymo & Cassiano, Gentilium peccata intelligas: cùm in linteo, hoc est, Christo mortuo, vel sindone, qua fuit corpus eius inuolutum, proponantur edenda, non iam peccata, sed iustificationes reputari debēt. Tantum lintei illius cōtactu profecerunt. Vnde iam non fastidiosè tamquam immunda reijcere, sed veluti sanctificata par erat auidissimè deuorare. Quoniam passio Saluatoris filiorum Adam iniquitates dissoluit, immunditiam abstulit, ac ex immundis animalibus, in purificata, & immolatione digna immutauit: & ideo Petro dicitur: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris*. Ac si ipsi diceretur: Ne verearis ò Petre his vesci quadrupedibus: vbi enim tam munda candidaque mātilia contigerunt, omnem immūditiam credenda sunt amisisse. Quid ni? Christi passio, linteo significata, vel ipsummet linteum, quo mortuus sepelitur, peccatorum spurcitiam mundaret: & quæ fastidium afferre potuissent, ita dulcia redderet, & iucunda, vt auidissimè manducari debuissent: *Occide, & manduca*. Hinc certè Christus in cruce mortuus fideliū animabus pulchrior visus est, quàm in Paradiso primæ fœminæ pomum vetitum apparuit, in quo suam & nostrum omnium mortes deuorauit. *Pulchrum oculis, aspectuique delectabile:* Mortem illa in mali pulchritudine inuênit. Meliori sorte Christiani, ait Augustinus in Psalm. 44. in Saluatoris crucifixi decore vitam inueniunt. *Christus crucifixus, Iudæis scandalum, gentibus stultitia: nobis credentibus vbique sponsus pulcher occurrat: pulcher in cælo, pulcher in terra, pulcher in vtero: pulcher in manibus parentum*,

Act. 10.

Genes. 3.

D. Aug.

pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher in ligno, pulcher in sepulchro, pulcher in intellectu. Opposuit, ni fallor, Augustinus arboris vetitæ pomū; vnde mors in hominum genus profluxit, fructui, qui in cruce pendens vitam nobis reddidit: & ideo libranda sunt verba: *Pulcher in ligno, pulcher in sepulchro.* Item; *nobis credentibus vbique sponsus pulcher occurrat.* Quasi diceret: Nobis credentibus pulchrior apparuit Christus morte, flagellis, sputis deformatus, quàm Euæ pomum vetitum, quod comēdit: & ideo huius differentiæ aspectu Petro fidelium omnium capiti dicitur: *Occide, & manduca.* Quod perinde fuit, ac si diceretur: Nullatenus peccata gentilium turpia, & detestanda reputes: quoniam tibi in Christi demortui pulchritudine posita, vel in linteo, quo inuoluta est eadem pulchritudo, vel in ipsomet passionis, & mortis decore, præsentata offeruntur: vnde non iam veluti fæda reijcere, sed vt pulcherrima & delectabilia comedere poteris. *Occide, & manduca.*

Possumus etiam prædicta verba de peccatorum indulgentia interpretari, quam Petrus peccantibus impertire iubebatur. Vnde *Occide, & manduca*; hoc est, indulge, & venia comedens, in Ecclesiç corpus & membra cōuerte; vt iam ex D. Hieronymo adnotatum supra reliquimus. *Macta & manduca, idest, vetustatem earum contere; & in corpus, Ecclesiæ videlicet, & tua membra conuerte*, Fallar, nisi, quæ hic Petro suggeruntur, euentum illum respiciunt, de quo Matthæus cap. 18. num. 21. meminit: cùm Petrus Christum interrogauit; An peccāti septies veniam indulgere debuisset: *Domine, dimittam ei vsque septies?* Cui Dominus respondit: *Non dico, vsque septies, sed vsque septuagies septies.* Nimis largum in condonandis peccatis se reputabat Apostolus, si veniam vsque ad septenarium numerum protraheret. *Magnum quid*, inquit Chrysostomus, homil. 62. in Matth. *se allaturum Petrus putauit: idcirco quasi gloriabundus vsque septies intulit.* Verùm Dominus Petri parcitatē, & animum ad indulgentiam non perfectè pronum suggillans, veniā ad septuagies septies extendit: quo numero, vt censuit Chrysostomus, omnem ab indulgentia numerum exclusit. *Qua quidem oratione*, inquit, *nullum omnino numerum posuit, sed indefinitè, continuè, ac semper significauit.* & infra: *Non ergo certo numero indulgentiam conclusit, sed continuò atque semper indulgendum esse denotauit.*

D. Hier. | Matth. cap. 18. | D. Chrys.

Magnum in vtroque numero, Christi videlicet, & Petri mysteriū Tertullianus inuenit lib. de orat. c. 7. quoniam supplicij, & vindictæ lectijs numeris solita fuit exerceri:

vt

vt videre licuit in Cain, à quo septies, & Lamech, à quo septuagies speties delicti pœna dicitur expetita. Genes.4.n.4. *Septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies.* Voluit autem Christus, ad prædictos numeros & vltra veniam extendens legem in melius reformare. Vnde, vt monuit Tertullianus, sicut in Cain & Lamech per eosdem numeros supplicij rigor, districtaq. vindictæ seueritas decurrerat, veniæ misericordiæque decretum non solùm tales numeros expleret, sed etiam transcéderet; atque adeo nō solùm septies aut septuagies septies, sed vltra omnem numerum venia peccantibus donaretur. *Vt Legem*, inquit, *in melius reformaret, quòd de Cain septies, de Lamech septuagies septies vltio reputata est.* Quòd si Legem dixit in numero reformatam, *Vt Legem in melius reformaret*; planè innuit, indulgentiæ legi nullum esse numerum præfigendum. Et verò (vt conijcio) Legem propterea in omnibus reformatam dixit Tertullianus, vt vbique indulgentiæ lex, vltionis legem superaret. Et esto in vindicta numeri ratio habita fuerit, vt in Cain, de quo in septima generatione punitum fuisse nonnulli tradiderunt: & in Lamech, qui ob Cain homicidiū, in septuaginta filijs (tot enim habuisse scribit Iosephus lib. 1. antiquitatum,) vltionem sensit, ipsis diluuio pereuntibus. At verò gratiæ & indulgentiæ lex numeros omnes transcendere; imò ad infinitum excurrere oportebat, vt sic in melius reformata censeri potuisset: *Vt Legem in melius reformaret*. Itaque dum Christus Petrum admonet, vt non solùm septies, sed septuagies septies peccanti veniam indulgeat; perinde est, ac si dicat, vltra omnem numerum, ac mensuram peccata remitti oportere: & ideo licet in infinitum crimina augerentur, nunquam venia negaretur; *Non dico septies, sed vsque septuagies septies.*

Genes. 4. | Tertull. | Tertull. | Petr. in Gen to 1. lib. 7. Ioseph. | Matth. c. 18.

D. Augustinus in vtriusque numeri supputatione hanc interminatæ indulgentiæ conditionem subtiliter inuēnit: vnde serm. 15. de verbis Domini ita ratiocinatur: *Non tamen sine causa Dominus septuagies septies dixit: nā Lex decem præceptis commendatur. Lex enim per decem, peccatū per vndecim significatur: quia transgressio denarij est: septem autem solet pro toto computari, quia septem diebus voluitur tempus. Duc autem septies vndecim, fiunt septuagies septies. Omnia ergo peccata dimitti voluit, quia ea septuagesimo septimo numero præsignauit.* Ita ille. D. Hieronymus eosdē numeros aliter supputans, eandem veniæ largitatem adinuēnit ad caput 18. Matth. *Vel*, inquit, *intelligendum est: septuagies septies, idest quadringentis nonaginta vicibus, vt toties peccanti fratri dimitteret, quoties ille*

D. Aug. | D. Hier.

peccare posset. Verùm quacunque ratione prædictorum numerorum supputationem, seu cum Augustino, seu cum Hieronymo conficias; illud tibi velim persuadeas, quòd vterque ex sua numerandi ratione interminatam criminum indulgentiam elicuit. Ita quod Christi sententia fuerit, non pluries peccatum admittendum, quàm venia largienda esset: vnde Petrus infinities peccantibus infinities remittere sub numero septuagenario admonetur.

Cæterùm inquiramus, vt quid tanta indulgendi largitas commédatur: ita quòd nullus veniæ terminus præfigatur, sed peccata omnia, etsi infinita sint, pœnitenti remittantur? Ratio est: quia cùm Dei misericordia sit infinita, & Christi passio valorem contineat infinitum; quicunque ipsius virtute peccanti veniam tribuit, nullo numerorum termino coarctari debet: vult enim Dominus, vt non tot sint crimina, quin plures veniæ. Quapropter diuersa animalium immundorum genera, peccatorũ simulacra, Petro ostédens, ipsum admonuit, vt ea, prius indulgentia perimens, manducet. Act.10. *Occide, & manduca*. Cùm enim in linteo, vbi Christi passio valore inæstimabilis figurabatur, edéda proponerentur; *Omne peccatorum genus*, licet numero essent infinita, largiter remittere poterat. *Occide, & manduca*. Quod tantundem valet ac illud Matth. c.18. vbi indulgentia vltra omnẽ numerum impendi suadetur. *Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies*. Matth.18. Hoc est, infinitus peccatorum numerus te minimè deterreat; sed omnia largiter remitte.

Nec dubito quòd ad huiusmodi veniæ largitatem significãdam sub Solis occasum languidi omnes, & infirmi sanitatem recepturi ad Christum adducuntur. *Vespere autem facto, cùm occidisset Sol, afferebant ad eum omnes malè habentes*. Matth.8. At cur omnes infirmi, & eo tempore, nimirum cadente Sole, adducuntur? Cur potiùs sub auroram vel meridiem non veniunt sanitatem recepturi? Sola occasus hora recipiendæ sanitati commoda reputatur? *Cùm occidisset Sol, afferebant ad eum omnes malè habentes*. Meritò Solis occasus eligitur, respondet D. Hieronymus in cap.8. Matth. quia Sol ille Christum iustitiæ Solem in passionis suę occasu constitutum significabat. Ibi enim moriens omnes animarum ægritudines curauit, omniaque filiorum Adam peccata sanguinis sui pretio, quo ad sufficentiam remisit. *Omnes*, inquit, *non mane, non meridie, sed ad vesperam curantur, quando Sol occubiturus est, quando granũ tritici in terra moritur, vt multos fructus afferat*. D.Hier. Nec solis animabus medelam adhibuisse contentus, corporum etiam infirmitates repulit, hac ratione passionis

sionis

sionis suæ pretium valoremque significans: siquidem ea peccatorum omnium, quamuis infinita extitissent, veniam nobis promeruit.

Cùm autem tot tantaque bona Christi pasio nobis allatura esset, & nostrorum criminum largissimā indulgentiam paritura; nihilominus apud Thabor Petrus eam visus est impedire voluisse, fructusque inde orituros præcidere; in quo, vt supra ex citatis Patribus docuimus, illius ignorantia constitit. Verùm ob intentionis rectitudinem venia, & excusatione dignus à S.Gregorio reputatur ad c.2.lib.1. Regum cuius hæc sunt:

D. Greg. *Euangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit: quia cum Domino assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, & pro redemptione communi, eum ad ignominiam crucis descendere nolebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardenter quod videbat amabat: quia profectò tantum bonum videbat, quod sic non amari nullatenus poterat.* Ita ille. Et eodem loco ad illa verba,

1.Reg 2. *Ait ergo Samuel: Loquere Domine, quia audit seruus tuus*, Petri affectum apud Thabor Samuelis hęc verba proferētis affectui ęquiparat.

D. Greg. *Quem profectò*, ait, *affectū bene Petrus insinuat: qui cùm transformato Domino in monte assisteret, resulgentemque faciem eius sicut Sol cerneret, & ad instantiam albentia vestimēta eius conspexisset, ait: Bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Qui enim dicit: Bonum est nos hic esse; si posset, ab illa visione tanta gloriæ nunquam deponi voluisset. Dum enim dicit Petrus: Domine, bonum est nos hic esse; & Samuel dicit: Loquere Domine, quia audit seruus tuus; voces quidem diuersæ sunt, affectiones æquales.*

§. TERTIVM.

Mirum nō fuit Petrum apud Thabor Dominicæ passionis ignorantia premi; cùm idem Christus passionem suam præ nimia illius acerbitate, & crudelitate visus sit ignorasse.

INcredibilis planè fuit Christi passionis acerbitas, acutissimi dolores, & cruciatus immanissimi extiterunt: tam dira à persecutoribus suis Dominus Iesus tormenta sustinuit & flagella, sic vltra barbaræ crudelitatis mensuram ab hostibus fuit exceptus, vt ore Dauidico locutus Psalm. 34. nu.15. verberum & flagellorum ignorantiam habuisse testetur. *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui.* Multipliciter quidē, Psal. 34. inspecta passionis indignitate, tormētorumque rigore ac immanitate, potuit Dominus Iesus suā innocentiam respiciens, & quàm sine causa à persecutoribus suis

ita

ita crudeliter exciperetur animaduertens, ignorantiā profiteri: *Et ignoraui*. Verū nullibi aptiùs, quàm in flagellis propter eorum sæuitiem & impietatem dicere potuit, *Et ignoraui*: Pilatus enim, cuius imperio flagellabatur, ipsi fauere studebat, nec vt torqueret, sed vt morti eriperet, verberandū præceperat; sedata interim flagellis rabie persequentium, vt censuit D. Augustin. in Psalm. 66.
D. Aug. *Non persequendo*, inquit, *flagellauit Dominum Pilatus, sed Iudæorum furori satisfacere volens, vt vel sic mitescerent*. Verùm nō proinde à morte exemit, sed, frustrata, quam habuit, intentione, multiplicatis doloribus acerbiorem reddidit, & magis difficilem toleratu: Quinimo iudicis fauor, qui vt plurimùm reis prodest, innocenti maximo fuit nocumento: & ideo forsan dixit, *Et ignoraui*. Hinc etiam est, vt Lucas cap. 18. num. 32. sola cum morte verbera, posthabitis alijs iniurijs, copulauerit, vtrumque
Luc. 18. consequenter adnectens. *Tradetur enim gentibus*, inquit, *& illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: Et postquam flagellauerint, occident eum*: Expendenda sunt verba, *Et postquam flagellauerint, occident eum*. Vt quid post flagella statim occidendum commemorat? Planè, vt ostendat, quòd licèt Pilatus cruci subtrahere intendens flagellauerit; non liberationi, sed damnationi flagellationem illam conduxisse: vnde satiùs foret, si Iudæorum furori obsecundans, absque flagellis crucifigendum tradidisset.

Accidit tamen hic (vt monet Augustinus) quod viatori vsu venit, qui ne transuadando flumini cum vitæ periculo se committat, circuit pontem inuenturus: cùmque dissipatum aspiciat, non sine fatigatione regreditur, reditque viam, & tandem aquis se cōmittit transiturus; cùm longè satius esset, vt citra laboriosos inutilesq; circuitus flumen illico transuadaret. Non aliter Christus flagellatus est ne moreretur, & post flagella occidendus extrahitur. *Et postquam flagellauerint, occident eum*: Idcirco flagellorum causā & atrocitatem ignorasse fatetur; *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui*. D. Augustinus loci huius expositionem huc referēs, legit: *& ignorauerunt*. Tam sæua D. Aug. verberum grandinauit tempestas, vt etiam tortores lateret, quòd tuendæ vitæ causa verberarent: vnde ita immaniter cæciderunt, vt inter flagella vitam posset amittere. Quin etiam, & Pilatus mortem visus est accelerare, dū ab ea liberare nitebatur; & ideo ignorans etiam dici poterit, si pluraliter cum Augustino legere placebit ex Græco; *& ignorauerunt*. Hebræum enim, vt transtulit vulgatus, singulariter loquitur, *& ignoraui*: Non quia vnus tantum illius crudelitatis fuerit executor;

plu-

plures enim extiterunt Dominum flagellantes: ideo Symmacus pro *flagellis* trãstulit *percussores*. Quasi dicat; non vnus, sed plures ad flagellandũ conuenerunt, vicissim ad æmulationem ferientes; vel simul, ne alij crudelitate ab alijs superari viderentur. Et quidem sex robustissimos iuuenes, viribus & crudelitate pares, ad flagellandũ destinatos fuisse sentit D. Hieronymus, vt refert Glossa ordinaria, qui bini & bini Dominum verberarunt. D. Chrysostomus homil. 23. in Matth. & Eusebius Cæsariensis verba illa Isaiæ c. 53. exponens, *Disciplina pacis super eum*; tria flagellorum genera fuisse commemorat, quibus carnificinam illam milites exercuerunt; nimirum virgis, funiculis, & ferreis catenis. Alij de mente Hieronymi, bis flagellatum fuisse Dominum existimant: semel antequàm Iudæis à Pilato ostenderetur, vt tali spectaculo ad commiserationem moueret, dicens, *Ecce homo*. Quò videtur respexisse Augustinus, dum ait: *Non persequendo flagellauit Dominum Pilatus; sed Iudæorum furori satisfacere volens, vt vel sic mitescerent*. Iterum, postquam capite damnatus fuit, iuxta Romanorum consuetudinem, qui reos flagellabant antequàm ad moriendum extraherent.

Symmac. *Gloss. ord.* *Isai. 53.* *Ioan. 19.* *D. Aug.*

Cæterùm, quomodolibet id acciderit, indubitatum mihi est, plurima fuisse verbera. Quinque millia enumerat S. Bonauentura de Passione Domini; quæ totidẽ supra septuaginta sex plagas in sacratissimo Saluatoris corpore impresserunt. At verò Beata Geltrudes lib. 4. Diuinatum insinuationum cap. 35. asserit, sibi reuelatum, quatuor centum supra quinque millia fuisse verbera Saluatoris. Aquilanus sermone de amara Christi passione, tenet Diuum Bernardum reuelatione accepisse, Christum Dominum sex mille sexagintaq. verberibus fuisse percussum. Nec exiguus fuit numerus flagellantium (nonnulli senarium excessisse credunt) Alij ab integra militum cohorte, quæ mille iuxta veriorem sententiam continebat, verberatum autumant. Quod diuinæ Legi apud Deuteronom. cap. 14. statutæ videtur congruere: ibi enim statuebatur vt blasphemiæ reus omniũ audientium manibus plecteretur. *Educ blasphemum & ponant omnes qui audierunt, manum suam super eum*. Et certè Dominus balsphemiæ crimen admisisse credebatur, eo quòd se filiũ Dei esse affirmauerat. Ideo forsan omnes cohortis milites in ipsum verberibus sæuierunt, vnusquisque vires expertus, rabiemque ferinã exaturatus. Et fortè quia plurimi, quos nunquam de facie viderat Dominus, sacratissimo ipsius tergo vulnera vulneribus iunxerãt, Dauidis nomine potuit dicere: *Congregata sunt super me flagella, &*

S. Bonau. *B. Gelt.* *Aquilan.* *Deut. 14.* *Psal. 34.*

& ignoraui. Hinc etiam Psal. 37. ait, *Ego in flagella paratus sum*. & Psalm. 72. *Fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis*. Non quòd dies integra flagellando tereretur, sed quia tot & tam dira multiplicata sunt verbera, ac si per diei spatiũ flagellaretur. Vnde sic crudeliter lacerum reddiderunt, vt leprosi speciem retulerit; hoc enim verbum *Flagella* ex Psalm. 34. indicat, quod (vt doctus quidam interpretatur) lepram significat, forte ob leprosi, & flagellati similitudinem.

Psal. 37
Psal. 72.
Angel.

Nec verò quolibet modo, sed immanissimè percussũ existimes, quia milites crebri vtrâque manu virgas, funiculos, catenas, ingeminabant: vnde sulcatis carnibus ossa detegebantur, sicut sanctissima Deipara B. Brigittæ reuelauit. *Vidi*, inquit, *corpus eius verberatum, & flagellatum vsque ad costas, ita vt costæ eius viderentur: Et, quod amariùs erat, cùm retraherentur flagella, carnes ipsis flagellis sulcabantur*. Hinc vberrimo sanguinis profluuio totum corpus manabat & locus columnæ vicinus sanguine inundabat: vnde postea cedentem ex sanguinea vestigiorum impressione Filium suum Mater Beatissima testatur agnouisse. *Locum, vbi stabant pedes Filij mei, totum repletũ vidi sanguine, & ex vestigijs Filij mei cognoscebam incessum eius*. Adde flagellorũ sæuitiẽ eo maiorem reputandam, quo tenerior erat & delicatior Domini caro; cuius tam mollis, & tenera cutis erat, vt vel leuiter tacta sanguine rubesceret. *Cutis eius*, inquit, *sic tenera & gracilis erat, quòd nunquã ita leuiter flagellabatur, quin statim exiret sanguis*. Quid ergo mirum, vt in tanta flagellorum sæuitie, tortorum immanitate, plagarum numero supra numerũ, sanguinis inundatione, lacerato vndique corpore se Dominus circumspiciens diceret: *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui?*

Lib. 1. Reuel. c. 10.

Solet aliquando in sacris litteris, quod valde extraneum est, atque ab omni mensura, & regula exorbitat, vel non sicut oportebat, ordinatur, ignotum appellari: quod monuit S. Augustinus epistol. 47. verba Christi discutiens apud Matth. 7. n. 23. *Nunquam noui vos*. Vbi ita quærit: *Quid est autem quod ille non nouit, qui vtique nouit omnia, siue bona hominum, siue mala?* Et respondet: *Sed quid est, non noui vos, nisi, tales vos ego non feci?* Ac si diceret, semper vos vt incognitos, extraneos & alienos reputaui, quia non tales inuẽni, quales esse debuistis: vel quales feci, sed longè alios peccatis criminibusque oppletos & deformes, ex leges, rationisque expertes; hinc est, vt tanquam alienos, & à domo mea peregrinos non agnoscam. *Nunquam noui vos*. Eodẽ etiam sensu verba illa Pauli ad Corinth. 2. c. 5. n. 21.

Matth. 7.
D. Aug.
2. Cor. 5.

Qui

Qui non nouerat peccatum, exponit, quia peccatum nō admiserat; vtpote quod à Dei Filio valde alienum & abhorrens censebatur. Pari ratione de flagellis philosophādum est. Cùm enim adeo crudelia fuerint, & inhumana, vt mēsuras omnes, & leges transgrederentur; idcirco ea se dicit ignorare. *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui*. Cùm audis verberum ignorantiam, doloris sensum absuisse ne credas: non enim ideo dicit, *ignoraui*, quia non senserit, imò quia impensè, & supra omnem cogitatum doluit. Et quidem tam inhumana feritas, efferataque immanitas credi nō poterat, etiam cùm sensu oculisque perciperetur.

Acutum & elegans in hanc rem profero Ruperti cogitatum. Is enim lib. 13. in Ioannem expendens, qua ratione Christus post orationem, in hortum venientibus vt comprehenderent, prudēs, sciensque obuiā processit, vt Ioānes 18. num. 4. testatur. *Iesus itaque sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit:* Et illico armata cohortex in ipsum protinus capiendum irruente sciscitatur: *Quem quæritis?* Vide, inquit Rupertus: *Non dixit, ecce ego, quia me quæritis: sed, Quē quæritis?* Certè satiùs hoc videri potuit dicturus, qui quæri se nouerat, quàm, *Quem quæritis?* At in promptu causa est: nonnulla sunt adeo extranea & peregrina, vt credi non capiant, etiam cùm videntur. Crudelis ita persecutio, tot armati milites, tam maledictus furor, rabiesque ferina capiēdo agno innocentissimo, gladijs, & fustibus armata; cui non ignota & peregrina? Certè Christus, summa veritas & innocentia, hoc visus est ignorasse. Cùm enim esset innocentissimus, & omnium salus, mirum non est, vt nocentes absolui, reos liberari, seipsum capi & damnari videns, ignorare se dicat: *Quia reuera*, ait, *talem persecutionis modum veritas nescit, salus ignorat*. Vnde non in solis flagellis, sed in quibusuis passionis suæ tormentis dicere potuit: *Congregata sunt super me flagella, & ignoraui*.

Io. 18.

Rupert.

Cæterùm, qua ratione flagella potuisset agnoscere, illaque sustinendo discernere, quàm impiè, quàmque crudeliter, & ingratè ab hostibus exciperetur? cùm aliquando templum ingrediens, vt in reos ac profanos animaduerteret, & flagellis castigaret; quanquam præ manibus sumpsit quasi flagellum, insuperque domus suæ reuerentia, & æterni Parentis honor vrgebat, in maioris clementiæ argumentum, zelum quo ardebat causatur, illud Psalm. 66. verſ. 10. respiciens, *Zelus domus tuæ comedit me*. Et verò discipuli, vbi primum præceptorē flagella portantem, profanosque eijcientem inspexerunt, vt refert Ioan. cap. 2. illud idem Psalmographi in memoriam Psal. 66.

Ioan. 2. moriam reuocarunt: *Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me.* Sed videamus quo flagello sacrilegos percutere molitur. Nõ bene dixeris flagellum, quod ex columbarum ligaturis confecerat: cautiùs Euangelista, quasi flagellum dicere voluit, non flagellum; quod non vt percuteret, sed vt corrigeret & terreret, misertus potiùs, quàm indignatus, Ioan. 2. confecerat. *Cùm fecisset quasi flagellum de funiculis.* Vbi perbellè Eutim. Eutimius: *Scire oportet*, inquit, *quòd homines facto flagello non verberauit; sed ipsos quidem exterruit, ac expulit.* Et verò notat Augustinus tract. 10. in Ioannem, Dominum Iesum, facto de funiculis flagello impios exterrẽtem, eò misericorditer respexisse, ne postmodum manibus ligatis & pedibus in Tartarum detruderentur, hac flagellorum minitatione D. Aug. perterriti. *Fecit*, inquit, *Flagellum de resticulis, & ad hoc admonet eos, vt mutent se, & ne sint negotiatores; nam si se non mutauerint, audient in fine: Ligate illis manus & pedes, & proijcite in tenebras exteriores.*

Nec verò tantùm flagella resumpsit, vt timorẽ veluti seruis incuteret, quãtùm vt filios ad amorem & reuerentiam benignitate & mansuetudine prouocaret. Hinc existimat D. Hieronymus interim dum ista perageret, è vultu suo quosdam maiestatis Diuinę radios emisisse fulgentissimos. *Igneum* D. Hier. *quoddam*, ait, *ac sydereum radiabat ex oculis eius & Diuinitatis maiestas lucebat in facie.* Nec alio credo, fine splendor ille erupit, quàm vt faciliùs, minorique dolore corrigeret quos amore & reuerentia studebat trahere, non timore. Cur ergo qui ita mitem se præbet ac mansuetum, de rigore apud Patrem zeli excusationem prætexit? *Zelus domus tuæ comedit me.* Ideo certè, quia tam mira est ipsius benignitas, vt sumpto vix flagello rigidum se & nimis rigorosum exhibuisse videatur. Ergo fieri potest vt zelus, quem in pectore Christi Dei honor accenderat, & mansuetudinis suæ limites transcendere coegerat, vt plurimùm, quasi merito, vt ita loquar, flagello, non verberet, sed verbera minitetur? Ita planè: quia potentior est Christi benignitas, vt ipsum leniat, quàm zelus, vt in iram commoueat, & accendat. Sed proh boni superi! quis non miretur, vt hæc eadem admiranda Saluatoris mansuetudo, raraque benignitas, tam sine causa ab ijsdem, quibus nunc parcit, flagellis cæsa sit: parum est scorpionibus discerpta, & lacerata, nusquã tamen indignata. Scorpionibus dixi: O immanitatem inauditam! non his contenta est humana crudelitas: hamatos loros, catenas ferreas, nodosas innocenti flagellando virgas adhibuit. Ita ne? Quis credat? At dubitare non

non licet. Verùm idemmet doloris sensus, qui verberum crudelitatem ignorare non sinit, in causa est, vt tam immaniter flagellari innocuus vix arbitretur. *Et ignoraui.*

§. QVARTVM.

Mortem crucis, & ignominiam nuditatis, quam ibi pertulit Christus, à se quoque dicere potuit ignoratam.

Potuit etiam Diuinus Saluator mortem crucis, quam subibat innocuus, dicere ignoratam: siquidem ob aliena crimina, non ob propria, ad mortem ducebatur. Animaduersione digna est optio, quam Pilatus fecerat Iudæis, Iesum agnum innocentissimum, & Barabbam latronem famosum proponens; vt quẽ vellent, iuxta Paschalis festi consuetudinem liberandum, eligerẽt; Christi innocentiam & Barabbæ delicta recensens: *Quem vultis vobis de duobus dimitti?* Ipsi verò responderunt, *Barabbam*; cùm iterum ex ipsis quæreret, quid de Christo futurum. *Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus?* Vnà omnes crucifigendum esse inclamarunt. *Dicunt omnes: Crucifigatur:* Replicat identidem Pilatus, quam ob causam immerentem damnent, sciscitatus: *Quid enim mali fecit?* Illi verò nihil de causa, sed ingeminatis clamoribus ad crucem deferendum obsecrabant. *At illi magis clamabant, dicentes, Crucifigatur.* Admirandum verò fuit, quòd cùm flagellorum atrocitas Dominum Iesum in dolorum omnium & plagarum verterit simulacrũ, nullius ex spectantibus commiserationem elicuit: nullus ad tale spectaculum ingemuit: quinimo cùm tot ibi adessent, qui non ita pridem Regem acclamauerant, quos in deserto saturauerat, quibus salutem restituerat, (nisi testantibus Euangelistis hoc credi non posset) nemo fuit, qui tot beneficiorum vicem rependens doleret benefactorem ita crudeliter lacerum, inhonestisque vulneribus deformẽ, vt vix à suis agnosci potuisset; sed pro miseratione à Sacerdotibus inducti Præsidem exorabant, vt illum omnium aspectui subtraheret, & cruci dederet. *Tolle, tolle crucifige eum.*

Matth. 27.

Ioan. 19.

Animaduersione tamen dignum arbitror, quòd hic primum crucis patibulum Domino occidendo eligerent; cùm alibi occidere cogitantes ad lapides confugerint; quo supplicij genere iuxta legis decretum, blasphemiæ rei plectebantur. Et quidem Christum blasphemiæ accusabant: vnde de domo Pontificis lata iam sententia propter blasphemiam ad Pilatum moriturus abducitur. Audi Pontificem apud Matthæum cap. 26. num. 65. dicentem: *Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus?*

Matth. cap. 26.

stibus? ecce nunc audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Respondent illico omnes: *Reus est mortis.* Et verò eam mortem cogitabant, quam pro blasphemis lex sanciuerat. Hinc est, vt cùm Præsidem ad damnãdum cunctantem intuerentur, dixerint: *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Ioan. 19 num. 7 Hoc blasphemiæ genus opponebant: propter hoc, non in cruce suspensum, sed lapidibus obrutum volebant, iuxta quod à lege erat statutum. Et verò tunc blasphemasse arbitrati sunt, cùm apud Ioan. 8 n. 58. dicentem audierunt: *Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum:* vbi se Deum facere existimabant. Et ideo, inquit Euangelista: *Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum.* Item cùm alibi dixerit: *Ego & Pater vnum sumus,* Ioan. 10. num. 30. Quia blasphemiæ reum putabant, statim ipsum plectere statuerunt, legalis pœnæ executores facti. *Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.*

Ioan. 19. Ioan. 8. Io. 10.

Cùm igitur culpa, ob quam damnandus ad iudicium euocatur, blasphemia fuerit, quia se Dei Filium faciebat; planum est, iuxta legis dispositionem lapidibus occidendum. Vt quid igitur proponente Pilato Iesum, & Barabbam latrocinijs infamem, optione facta liberandi quem vellent, ipsi ex improuiso in clamores erumpunt dicentes, *Tolle, tolle, crucifige eum?* Quid agitis impij? Latronem potiùs ad crucem expetite: hæc enim latronibus pœna à lege destinatur (hinc duos latrones cum Christo videmus in cruce morientes) aliud blasphemis imponitur mortis genus. Vt quid ergo latronem à cruce liberatis, & cruci deditis Saluatorem? Et cùm reum absoluitis, innocentem damnatis? Planè vt toti orbi innotescat, Dominum Iesum, non ob sua peccata, sed aliena ad mortem extrahi: siquidem morte mulctatur, qua latro perire debuisset. Vnde Christus ipsius loco moriens, veritas summa cùm esset, & rectitudo, talem se nescire iniustitiam dicere potuisset: *Et ignoraui.* Quin etiam ignotum sibi esse non abs re diceret, quòd, cùm illi geminatis clamoribus mortẽ ei imprecarentur, ipse pro illorum vita clamabat. Quam ob causam aduertit egregiè Rupertus lib. 13 in Ioannem, plagas omnes, quas in Christi corpore flagella impresserant, in totidem ora resolutas fuisse; quibus edita voce potentissima cælorum abdita penetrarent, & interfectoribus veniam consequerentur & vitam; quinimo & iustificationis meritum. *Singula, inquit, plaga, vel percussiones grandem vocem habuerunt, & omnia pro nobis iusta locuta sunt.* Emphasim habet illud: *Grandem vocem habuerunt.* Hoc est, ora illa flagellorum percussionibus Rupert.

aper-

aperta, ingentem adeo vocem emittebant, vt cæli culmina penetrarit; atque ad Patris aures perueniens, quam ab ipso veniam postulabat, obtinuerit, longè meliùs quàm Lazari plagæ apud diuitem auarum præstiterunt. (licet teste Chrysologo serm. 121 mendicus tot linguis locutus fuerit, quot in corpore plagas habuit: *Vt in admonendo diuite tot essent pauperis ora, quot vulnera.*) Quin etiam Iudæorum voces superabant; etsi illi valentissimè clamantes, *Crucifige eum*, Pilatum damnare renitentem, & Christum liberare cupientem, importunis clamoribus inflexerint, vt tandem morti traderet. Itaque dum Christus plagarum suarū quasi linguis & vocibus vitam & veniā Iudæis postulabat, ipsi alijs vocibus ipsius mortem & damnationē requirebant. Planè impexum est huiusmodi consilium, & mentis captum effugit hæc vocum disparitas. Iure ergo dixerit: *Et ignoraui*.

Chrysol.

Potuit enim Dominus Iesus nuditatem, quam in cruce sustinuit, inter alia ignota & peregrina recensere, cùm nudatis vestibus, & inimicorum conspectui datus, non potuerit non maximā perpeti verecundiam. Et quidem hæc denudati corporis ignominia, reliqua mihi videtur tormenta superasse, & nescio quid maioris acerbitatis habuisse: non solùm quia dum crucifigendus nudaretur, plagarum dolor renouabatur; eo quod concretò sanguine vestimenta carnibus adhæserant: verùm etiam propter ipsius nuditatis erubescentiam & pudorē, quam antea bis sustinuerat; primò, cùm flagellandus columnæ illigaretur, de quo Sanctissima Deipara in reuelationibus B. Brigittam fecit certiorem: *Alligatus autem nihil omnino operimenti habebat; sed sicut natus est, sic stabat, & patiebatur erubescentiam nuditatis suæ.* lib. 1. reuelat. cap. 10. Secundò, cùm post flagella Pilatus eum Iudæis ostendit dicens, *Ecce homo*. Licèt verò hic de nuditate plurimùm erubuerit; nullibi tamen acerbiùs, quàm in cruce, visus est eam sensisse, ob loci publicitatem, in quo diutiùs viuus mortuusque stetit. Hinc est, vt ore Dauidico in Psalmo 21. omnia quę vsque ad crucē perpessus fuerat, enarrans, nusquam de nuditate conqueratur, quousque circumspicientibus vndique militibus, & vestes inter se diuidentibus, nudum se inspexit, abscissa interim spe vestes obtinēdi, quibus tam insigni erubescendaque iniuria fuerat spoliatus. *Ipsi vero*, inquit, *considerauerunt, & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meā miserunt sortem*. Quin etiam elata voce, vt Deipara testis oculata Brigittæ retulit eodem lib. 1. reuelat. cap. 10. iuxta crucem milites dicebant: *Hæc vestimenta nostra sunt, nec ea rehabebit, quia*

S. Brigit. in reuel.

Ioan. 19.

Psal. 21. num. 19.

S. Brigit.

R dam-

damnatus est ad mortem. Cùm igitur Dominus Iesus in Cruce suspensus & nudus, magnâque hostium multitudine circũfusus appareret, & vestes suas nõ ampliùs reddendas à militibus diuidi intueretur; quis dubitet acerbissimũ dolorem, & vltra quam dici potest immanissimũ subijsse cruciatum?

Vt autem hoc faciliùs percipiatur, expendenda sunt S. Chrysologi verba ex serm. 3. quibus affectum festinationéque exaggerat, cùm Prodigi pater apud Lucam 15. seruis præcepit, vt reduci filio indumenta deferrent. *Citò proferte stolam primam, & induite illũ.* Vt quid ita festinat operire redeũtem? Accipe Chrysologum: *Sustulit filij crimina, qui non sustulit nuditatem: hinc est quòd à seruis ante vestiri voluit filium, quàm videri; vt soli patri nota esset filij nuditas.* Quasi dixerit: tam incredibili pater ille concussus est dolore, filij nuditatem aspiciẽs, vt noluerit ita nudum à seruis etiam videri, ne tot oculorum datus cõspectui, doloris acerbitatẽ cumularet. Vnde filij peccata dissimulans tolerat: *Sustulit filij crimina;* silentioque præteriens, nequaquã cum ipso expostulat, vt notat ibidem Chrysolog. *Non dixit, vnde venis? fuisti vbi? vbi sunt, quæ tulisti? Quare tantam gloriam, tanta turpitudine commutasti?* Illud tantũ meminit, illud repetit. *Citò proferte stolam primam, & induite illum.* Licèt enim peccantem ob crimina nõ arguerit, in culpis, quę eò miseriarũ detulerant errantem, conticescens; attamen in nuditate, vbi omnes simul videbat, sibi temperare non potuit, quia faciliùs peccatorẽ sustinere poterat quàm nudum. *Sustulit filij crimina, qui non sustulit nuditatem.* Et ideo vt refert S. Lucas, *Cecidit super collũ eius.* Nec dubitat Chrysologus idcirco super illũ sic irruisse, vt nuditatem tegeret, peccataque occultaret: *Clausit amplexu, ne nudaret pater filij crimina, pater filiũ ne fœdaret.* Tantũ apud ipsum valuit doloris sensus de filij nuditate susceptus, vt hęc omnia obierit: quia *Sustulit filij crimina, qui non sustulit nuditatem.*

Luc. 15. — Chrysol. — Luc. 15.

Verùm profundiùs adhuc rimãda sunt Chrysologi verba, quia magnum in ipsis latet sacramentum, si ad illud, quod Prodigi significabat parabola, referãtur: videlicet, qua ratione Christus hominis pater verus, apud Caluariã expansis in cruce brachijs ipsum expectat: perditũque, & fugitiuũ, ac gratiæ vestimento nudatũ recipit, & amplectitur. Quidquid autẽ Christus in cruce sustinuit, tribus verbis conclusit Chrysologus: *Sustulit filij crimina,* quę ex c. 2. n. 14. epist. 1. Petri mutuatus videtur. *Qui peccata,* inquit, *nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Hoc est, super corpus suum cruci affixum peccata nostra imposuit. Quidquid enim iniuriarũ, ac dolorum ibi sustinuit, culparũ nostrarum

1. Petr. 2.

rum onus est reputandum: nostra delicta ipsum denudarunt, cruci affixerunt, felle potarunt, lanceâ percusserunt. Tantumdem valet, *Sustulit crimina.* Nunc ergo philosophatur egregiè Chrysologus, quòd cùm benignissimus Parens noster Iesus in cruce pendens filiũ despiceret venientem, ac pro tot bonis, quę è paterna domo sustulerat, peccatis oneratũ reuerti; paulisper constitit apud se recolẽs, an supra se peccatorũ onus susciperet? filium reciperet, nudumque operiret; vel potius, ne tot subiret cruciatus, dimitteret, vt nudus & oneratus, sicut venerat, reuerteretur? Vicit tandẽ miseri compassio, patique decreuit: quia toleratu faciliores visi sunt acerbissimæ mortis dolores, quàm filij nuditas. *Sustulit filij crimina, qui non sustulit nuditatem.*

Cùm igitur Christus tam acerbè propter hominis peccatoris nuditatem doluerit, vt dolor ille reliquis passionis suæ doloribus ponderatus, ampliùs cruciaret, & ne cerneret nudũ, omnia libenter sustinuerit; quis mẽte assequi poterit, quo affectus fuerit dolore, cũ animarum nostrarum nuditatẽ in corpus suum transferens, se ipsum in cruce pendentem, nudumq. inspexit? vbi ab omnibus, qui ad spectaculum mortis concurrerãt, Psal. 21. lentè, lateq. circũspiciebatur. *Ipsi verò considerauerũt, & inspexerũt me.* Et verò nuditatis illius erubescentia, sic acerbê cor eius cõpunxit, vt semel atque iterum oculos flectere in vestimenta coegerit: quasi cuperet, vt antequam sepulturæ traderetur, à militibus sibi redderentur. Nec parum dolorem auxit, quòd discerpi, & diuidi vestes suas vidit, & consutilẽ sortibus subiici, vt cuiq. ex militibus cederet, vt in Psal. 21. non sine dolore recolit. *Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Ac veluti si quisquã ex eo quęreret: vt quid vestium cura tangeretur, discerpique & sortibus partiri doleret; cùm manus & pedes clauis rumpi, caput spinis terebrari non curaret? Respondit: *Ipsi verò considerauerũt, & inspexerunt me.* Hoc est: ab omnibus vndique circũspicior, singuli nudũ curiosiùs perscrutãtur: sicq. pudore afficior, vt nõ possim nõ, quãdo aliter nequeo, vestes oculis quærere: nec minùs doleo, quòd scindantur, & ab extraneis rapiantur, quàm quòd nunc claui, manus pedesq. confodiant, & ante in totum corpus flagellorũ tempestas grãdinarit: plùs enim hæc nuditas, quàm reliqua tormẽta, discruciat. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea: ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me.* Hoc est manus, pedes, caput, clauis, spinis perfossa fateor, & corpus ita flagellis lacerum, vt ossa numerari possint. At ipsi me interim inspexerunt. Sed

quid sibi vult illud, *Ipsi verò?* Non enim sic dicendum videbatur: sed plana connexione sequentia antecedẽtibus iungẽda in hunc modũ. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea: & cõsiderauerũt & inspexerunt me.* Verùm nõ placuit ita dicere: quoniam nuditatis dolorẽ, vt alijs acerbiorẽ, ab ipsis voluit seiungere, & expressiùs declarare; quod particula *verò* graphicè exprimit; quãto acerbiùs nuditatem, quam reliqua tormenta senserit, manifestãs. Pedes, ait, & manus clauorũ fixionibus ruptas sẽtio: at illud extremè doleo, quòd me nudũ inspexerint, & tanquã spectaculum curiosiùs intuiti fuerint. *Ipsi verò considerauerũt, & inspexerũt me.*

Non latuit Ioannẽ doloris acerbitas, quã Christi cor ex illa nuditate cruciabatur: vnde c. 19. post quam multis recensuit, quæ in dilectissimum sibi præceptorem milites egerant; quo pacto vestes diuiserãt, super inconsutilem sortes iecerant, & singuli partes suas tulerant, num. 25. conclusit dicens: *Et milites quidẽ hæc fecerunt.* Superuacanea quidem talis adiectio videtur: quoniã ex proximè dictis nu. 23. iam constabat, milites earũ rerum, quæ dicebantur, autores extitisse. *Milites ergò, ait, cùm crucifixissent eum; acceperunt vestimẽta eius, & fecerũt quatuor partes, vnicuique militi partem.* Et illico tunicam inconsutilẽ meminit, ludum, & partitionem adijciẽs, & tandem concludit: *Et milites quidem hæc fecerunt.* Ad quid ista asseueratio? nonne scriptum iam de militibus reliquerat? & satis notũ, cuncta milites peregisse? ipsi flagellarũt; ab ipsis spinis coronatus, ipsi ad crucifigendum detulerunt, ab ipsis cruci affixus, in altumq; suspensus; ipsi felle potarũt & aceto, ab ipsis lancea perforatus describitur: quidquid denique Dei filius à Iudæis traditus pertulit, militibus imputari debet tanquã actoribus. Vt quid ergo sola denudatio, vestiũq. partitio ipsis attribuitur? *Et milites quidem hæc fecerunt.* Ratio est, quia Euãgelista Ioannes, in his commemorandis, non tam militum gesta, quàm Magistri tormenta & dolores studuit recensere. Cùm autem Christi pectus optimè nosset, in eoq. doloris acerbitatem ex nuditate profectã cęteris maiorem perlegisset, semel dixisse non contẽtus, iterum repetiuit: *Et milites, quidẽ hæc fecerũt.* Emphaticum est, quod dicit: quoniam nuditatis erubescentia, dolorq. inde exortus, omnia passionis tormenta superauit. Illa vestiũ denudatio, partitio, sortes, ludus, spem omnem iterum resumendi præciderunt. Quod quàm acerbum esset, & dolendum, aptiùs exprimi non posse iudicauit Ioannes, quàm iterum contestatus: *Et milites quidem hæc fecerunt.*

Ioan. 19.

Verùm non hoc tantùm loco, sed

sed paulò inferiùs in eodem c. 19. num. 32. & 33. eius doloris magnitudinem declarauit, quem Dei Filius in cruce pendens, omnibus ipsum contemplantibus, ex nudi-
Ioan. 19. tate concepit. *Venerunt ergo*, ait, *milites: & primi quidem fregerũt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.* Quòd autem perfractis aliorum cruribus Christo pepercerint, non casu, aut militum indulgentia factum est sed Diuino consilio, ad Scripturæ complementum
Exod. 12 num. 39. n. 12. 90. Zach 12. num. 10. dicentis, os ex ipsius corpore non frangendum. *Facta sunt enim hæc, vt Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.* Quæramus nunc ex Ioanne, quo aspectu secundam producit Scripturam? etenim, vt probet milites mortui corpus intactum reliquisse, extra rem videtur: non enim ideo pepercerunt, vt Scriptura hæc impleretur, quæ huius rei non meminit, sed illa alia Exodi, quam, vt vidimus, primo produxerat. Quòd si Zachariæ locum affert, vt probet Christum cruci affigendum esse, supra id fieri oportuit, cùm ad Caluariæ locum accessisse commemorat: vbi milites in cruce distentum clauis confixerant: non autem modò: quia extra rem factum videtur. At, ni fallor, Ioan-
Zach. 12. num. 10. nes prophetiã Zachariæ, *Videbũt in quem transfixerunt*, aptissimo tempori reseruauit. Nullum verò aptius illo est, in quo vaticiniũ retulit: quoniam in mentem cuiquam venire potuisset, Christum Dominum mortem accelerasse, vt dolorem, qui ex crurium fractione nasceretur, effugeret: atque adeo militum accessum morte præuenisse: subindeque visus esset mortis dolore alium voluisse propulsare dolorem, qui adeo vehemens erat, vt lattones, qui adhuc crucifixi viuebant, fractis cruribus illico expirarint. Vt igitur huic suspicioni obuiaret Ioannes, Prophetæ oraculum opponit: quasi dicat: Etsi vnum vaticinium à frãgendis cruribus eximit, & dolor inde oriturus morte præuenitur; aliud extat, quod acerbiori longè dolori morientem subijcit: quia licet crura non fregerint, nudum tamen in cruce suspensum, quod magis doluit, inspexerunt. *Videbunt in quem transfixerunt.* Vnde vltra quod hic latet sacramentum, propterea reor Ioannem vtrumque iunxisse oraculum, vt inspectionem illam grauiorem morienti dolorem, quàm crurium fractionem attulisse demonstraret. Siquidem non pati fugiens, sed prophetię complemento studens, crura sibi perfringi noluit, qui alioquin ita auidè patiendi occasionem quærebat; vt nudum se à crucifigentibus inspici & considerari permiserit: in quo propter nuditatis erubescentiam, grauiùs

torquebatur, quàm si adhuc viuenti crura frangerentur.

Sed iam pulcherrima S. Chrysostomi gemma totam hanc de Christi nuditate meditationem consigno. Igitur homil. 29. in Genes. Noe plurimum gratatur, eo quòd à vino denudatus non palàm in foro, aut platea, sed domi id contigerit, *Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo*, Genes. c.9.n.21. *Considera*, inquit, *quòd hoc non foris illi accidit, sed in domo sua*; vbi parietibus erat circunseptus, & extraneorum aspectui minimè peruius: quod innuit textus dicens: *Nudatus est in tabernaculo suo*; Vel, vt hac ratione illius inuerecundiam grauiùs carperet, qui secretã nuditatem ausus fuerit propalare. Iterum Chrysostomus: *Vt malitiæ vehementis studium videas, eius, qui nuditatem euulgare fuerit ausus*.

Genes.9.

D. Chrys.

Excusso Noe somno, postquã dormierat crapulam, excitatur & certior fit, quo pacto præ ebrietate in nuditatem inciderit, quam filius ipsius Cham domi occultã in publicum extulit. *Nunciauit duobus fratribus suis foras*, Gen.9. num. 22. Eoque audito Sem, & Iapheth, patrem nudum aspicere noluerunt: quinimo oculos aliò vertentes illũ pallio contexerunt: *At verò Sem, & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis: & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui*. Cùm igitur hæc accepisset Noe, in seipso, & facto illo præuldit, quod in Dei filio euenturum erat, cùm amoris sui vino ebrius, mortis somno opprimendus esset, & nuditatis ignominiã subiturus. Vnde propriæ nuditatis dolorem excutiẽs, totum se ad præcauendam Saluatoris nuditatem conuertit, dicẽs: *Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem*, ibid. nu. 27. Quasi dicat: O vtinam Saluatoris mei nuditas, quam præuideo, non ei, vbi à Cham inspici posit, eueniat: sed in latitudine tabernaculorum Iapheth, qui teste Pererio in Genes. c.9. lib. 14. v. 26. latitudinem designat; & in tentorijs Sem nudus appareat: quia ab his ipsius nuditas contegetur. Prophetice (ait Chrysostomus) Noe mihi locutus videtur. *Non errabit quis, si dixerit benedictiones Iusti, prophetias esse*. Hinc est, vt Deus apud Hebræos ex Sem oriundos, in Synagoga habitauerit; & nunc in Ecclesia maiori latitudine inter gentiles ex Iapheth progenitos inhabitet, vt sentit D. Hieronym. in tradit. Hebræis in Genes. *De Sem*, inquit, *Hebræi, de Iapheth populus gentiũ nascitur: quia igitur lata est multitudo credentium, à latitudine, quæ Iapheth dicitur, nomen inuenit*. Attamen desiderium illud, quo tangebatur Noe, vt ipsius posteri cum Dei filio se gererent, sicut filij erga parentem, nudum operientes se gesserant, suo fraudatum

Genes.9. Gen. 19. Perer. Chrysost. D. Hier.

datum est effectu: Quoniam Christus in Caluariæ loco in crucem actus, & suspẽsus apparuit nudus, omnium conspectui datus. Vnde de Sem & Iapheth, hoc, est Hebræis, & Gentilibus, qui vt ex Hieronymo adnotauimus, ab vtroque parente descenderant, grauissimè conqueritur, eo quòd nudatum aspiciant in cruce pendẽtem. *Ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me*, Psalm. 21. Et verò verbum illud, *Ipsi verò*, ad crucifigentes relatum, attentiùsque auscultatum, grauissimam continet querelam: Quia videlicet illi, quibus Noe nuditatis aspectus displicuit, nunc summa cum voluptate nuditatem ipsius videant, & contemplentur. *ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me*. Quod tantumdem mihi est, ac si dixerit: Noe vestibus spoliatum aspicere noluerunt; in me autem, cùm nudus in cruce penderem, oculos, & curiosè admodum cõiecerunt. Conqueritur ergo; vt in dolore, qui in Noe præcessit, ob detectam, & manifestatam à filio Cham nuditatem, videamus, quàm ingens fuerit dolor, quo torquebatur, cùm castissimum corpus suum in aula virginali, sancti Spiritus opere fabricatũ, impurissimis oculis obiectũ cerneret; vt in cruce pendens vestibus spoliatum contemplarentur: *Ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt*.

Psal. 21.

Cur igitur in tãta doloris acerbitate Dominus, vt paulo ante dicebamus, peregrinũ se & ignarum non reputaret, extremam illam nuditatis ignominiam sustinens; &, quod magis dolorem augebat, creaturarum suarum manibus procuraram, quibus ipse operimenti beneficium elargitur. Nam & aues plumis, & animalia pellibus contegit: prata vestit: cælos stellis distinguit: homines gratia decorat: Angelos gloria fælicitat: Quin etiam creaturarũ omnium ipse est operimentum. Nihilominus in cruce nudus apparuit, vt hominem immortalitatis stola vestiret. Cur, inquam, in tanta rerum inæqualitate, hominumque ingratitudine, non quereretur, & inauditæ ignominiæ causas se ignorare non affirmaret? *Et ignoraui*. Similiter qua ratione Petrus apud Thabor posset nõ ignorare tormenti genus acerbissimi? Cur etiam crucem, flagella, spineam coronam, & reliquas passionis iniurias nõ ignoraret? præceptorem suum ab illis eximere contendens; cùm ipsemet Præceptor, illa omnia sustinens, crudelitatis mensuram superasse iudicauerit: Vnde velut ignorans quã ob causã ita crudeliter à suis exciperetur, dixerit, *Et ignoraui*. Quæ quidem Christi ignorantia, sicut hactenus exposuimus, Petri ipsius Vicarij ignorantiam extollit, & clarissimis laudum præconijs exornandam, non autem cauillantium suggillationibus deprimendam manifestat.

CAPVT VIII.

Petrus tria postulans tabernacula, Moysem, & Eliam à Christo diuidit; in quo concordiæ politicæ, & prudentiæ legum transgressor, ac ex D. Ambrosij, Paschasijque iudicio, nescius conuincitur.

PLurimorum sanctio est, in eo Petri ignorantiam stetisse, quòd tria poposcerit tabernacula, vt Christum à Moyse, Eliaque seiungeret. Quoniam verò sub D. Ambrosij & Paschasij patrocinio authores alij in hãc sententiã abierunt, sub vtriusq. nomine illã proponere mihi visum est. Igitur Petri error fuit, vt sentiunt Patres isti, quòd tria postulans tabernacula, diuisionem inter Christum & Prophetas, inter caput & mẽbra, induxisse videtur: quem errorem è cælo correctum aduertit Ambrosius ad cap. 9. Luc. cùm remanẽte Christo, Moyses Eliasq. D.Ambr. euanuerunt. *Tres enim*, inquit, *in principio videtur, vnus in fine, perfectæ enim fidei vnum sunt: ergo & illi quasi recipiuntur in Christi corpus; quia & nos vnum erimus in Christo Iesu.* Quasi dicat: Errat Petrus, quia Christus & Prophetæ, fidei vnitate iunguntur, & tamquam caput ac mẽbra vicissim cohærent: vnde error erat, petito tabernaculorum ternario diuidere, quos fidei & charitatis vnio capiti suo Christo iũctos coherentesq. reddiderat. Accinit Paschasius lib. 8. in Marth. *Error tamen*, inquit, *in causa est*, Paschas. *quòd tria se repromittit facere tabernacula, vnũ scilicet, ac si priuatim Iesu, alterũ Moysi, & alterũ Eliæ; quasi non eos caperet vnum tabernaculum.* Vtriusque sentẽtiã complexus est elegãter Chrysostomus homil. 10. in Marc. vbi insuper addit, Petrum non solùm charitatis & vnitatis leges, sed comitatis etiam, ac politiæ normas violasse: quia seruos Domino, Prophetas plusquàm Prophetæ, imò Prophetarum omnium Deo, voluit exæquare, dum pro vnoquoque tabernaculi substructionem æqualiter pollicetur. *Non enim*, inquit, *sciebat quid* D.Chrys. *diceret, cùm Dominum cum seruis æqualiter honoraret. Vnum siquidem est tabernaculum Euangelio, & Legi, & Prophetis: nisi simul habitauerint, non possunt habere concordiam.* Origenes, vt iam supra monuimus, reseruata Petri innocentia, hanc tabernaculorum petitionẽ ad diaboli suggestionẽ retulit homil. 3. in Matth. Nam vt scissuras, diuisionesque efficeret, plurium tabernaculorum structuram insufflauit. Origenis verba sunt: *Promittit autem* Orig. *& facere tria tabernacula, vnum priuatim Iesu, alterum Moysi, aliud Eliæ; quasi non eos capiente tabernaculo vno, in quo omnes simul consistere deberent. Forsitan & in hoc malitiosè operabatur diabolus,*

bolus, per eum, qui nesciebat quid loquebatur, nolens esse simul Iesum, & Moysem & Eliam; sed separare eos ab inuicem trium tabernaculorum obtentu: quod fieri non poterat.

Verùm quòd tabernaculorum petitio ex diaboli suasione prouenerit, peculiare est Origenis iudicium; licèt non ita firmiter id senserit, vt superiori capite notauimus; cui reliqui Patres non assentiuntur: quinimò Petrum dictanre Spiriru sancto locutum autumant; quod apparet probabilius. Quòd si ex trium tabernaculorum fabrica scissuræ, diuisionesque orirentur, vt proposita tradit sententia, planum fit Petrum marerialiter minimùm concordiæ ac vniratis, itemque politicæ & comitatis legum transgressorem reputandum, quia inter Dominũ & seruos æqualitarem cõstituere, ac de tabernaculorũ oppanso claritatem & splendorem, quo fruebantur, auferre moliebatur: Et ideo nubes claritate cõspicua statim descendens, adstantibus vmbram, & Petro errati correctioné attulit. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos.* Matth. 17. vbi Chrysostomus homil. 10. in Marc. *O Petre*, ait, *qui vis tria facere tabernacula, respice vnum tabernaculum Spiritus sancti; qui nos pariter protegit. Si fecisses tabernacula, vtique fecisses humana, & vtique illa fecisses, quæ lucem excluderent, & vmbram includerent. Nubes autem ipsa lucida & obumbrans, hoc est vnum tabernaculum, non excludit Solem iustitiæ, sed includit.* Chrysostomo præiuit Origenes homil. 3. in Matth. vbi hæc: *Deus probibens Petrum facere tabernacula tria, in quibus habitarent secundùm voluntatem illius, ostendit vnum, & melius, & multò præclarius tabernaculum, quàm ille facere cupiebat. Tabernaculi enim hoc est proprium opus, obumbrare aliquos sub se: lucida autem nubes obumbrans eos, diuiniorem, & splendidiorem recompensationẽ exemplo suo demonstrabat eis futuram, quæ protegeret eos simul, & illuminaret.*

Matth. cap. 17. — D. Chrys. — Orig.

Itaque præcipuus Petri error, trium tabernaculorum postulatio censetur: quoniam inde inter Præceptorem, ac discipulos; caput & membra, diuisio & dissensio nascebatur: quod Christi doctrinæ, perfectissimoque dilectionis præcepto à se tradito magnoperè repugnabat. Hinc est, vt vix absoluente Petro tabernaculorum petitionem, illico referente Marco cap. 9. num. 6. Patris vox insonuerit: *Hic est filius meus charissimus, audite illum.* Quæ tantumdem apud Chrysostomum loco citato valuit, ac si dixisset: *O Petre quid dicis? faciam vobis tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum: nolo vt facias tria tabernacula. Ecce ego tibi dedi tabernaculum, quod vos pro-*

Marci 9. — D. Chrys.

protegat. Noli æqualiter Domino & seruis facere tabernacula: Hic est filius meus charissimus, ipsum audite. Hic est filius meus, non Moyses, non Elias. Isti serui sunt, hic filius meus, de mea natura, de mea substantia, in me manens, & totus quod ego sum. Hic est filius meus charissimus: & illi quidem chari sunt, sed iste charissimus est, hunc igitur audite. Charissimum vocat, & audiri præcepit, quod in idem recidit.

Duplici verò de causa Pater æternus Christum dixit charissimũ; quia verus, & naturalis ipsius est filius: item quia præstantissimam amoris legem Deo magnopere charam mundo attulit, omnibus mutuum præcipiens amorem, sicut apud Ioannem cap. 13. num. 34. inuenimus: *Mandatum* Ioan. 13. num 34. *nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos; vt & vos diligatis inuicem.* Ipsum verò audiri præcepit: *Ipsum audite:* quia Marc. 9 solus in tantum charitatis legem prouexit, vt ad inimicorum dilectionem extenderit. *Ego autem* Matth 5. nu. 44. *dico vobis, diligite inimicos vestros.* Perbellè igitur Petro tria tabernacula exigente, quæ scissuram diuisionemque denotabant, Christus à Patre charissimus dicitur, & auscultari præcipitur, vt amoris & pacis necessitas & præstantia commendetur. Et ne Petrus ambigeret, ad quem Patris vox illa esset dirigenda (monet Chrysostomus,) Moyses & Elias manente Christo euanuerunt. *Dum quærit quem eligat, vnum respicit: & statim circumspicientes,* D. chrys. homil 10. in Marc. *dum tres quærunt, vnum inueniunt: imò tres perdentes, vnum inueniunt: imò, vt amplius dicam, in vno tres reperiunt.* Attende Petre quę profers: cerne Christum amori deditum, ac in ferenda charitatis lege totum occupatum. Vnum cole, vbi vnitas & amor: ternarium fuge, in quo est diuisio: quòque has amoris leges faciliùs teneas, Christum vt iuueris, ausculta; *Ipsum audite.*

Egregium propositæ doctrinæ fulcimentũ suppeditant Seraphim, Isai. 6. qui Dei solio adstabant, Isai. 6. itemque duo Cherubim Sanctuario impositi, qui vt aduertit Augustinus quæst. 105. in eodem binario numero charitatem & vnionem prædicabant. *Ideo,* inquit, *duo sunt, vt societatem charitatis* August. *commendent.* Quod etiam inspexit Bernardus in Seraphinis Dei thronum ambientibus: Nam, vt Bernar. sermon. 5. de verbis Isaiæ adnotauit, mutuo volatu, & alarum complexu se inuicem aspicientes prouocabant. *Et duabus volabant.* Itaque externo volatu, & com- Isai 6. plexu, charitatis, & amoris nexũ, quo mutuò attingebantur, ostendebant. Hinc est illud Gregorij Nazianzeni in carmine de laude virginitatis, vbi de Angelis locutus hæc pauxit.

His

Gregor. Nazian. *His non connubium, non curæ, ægrique dolores,*
Non motus turbas miseras in corde cientes,
Non etiam membris dirimuntur, & ædibus: omnes
Inter se miro iungit concordia nexu.

Duo igitur Seraphini Dei folio adstantes, ex ipsius disciplinatu & schola, charitatis concordiæque præceptores agebant: vnde tanquam serui supremo Regi amoris applaudētes, totos se ad amorem componebant, memores illum esse proprium Regis sui stemma, quo seruos ab alijs discerni potissimum volebat; sicut habes apud Ioan. 13. nu. 35. Ioan. cap. 13. num. 35. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem:* quod interprete Ruperto lib. 11. comment. in Ioannem in idem recidit, ac si dixisset:

Rupert. *Igitur verum erit experimentum, verum, certumque discipulatus mei testimonium, si dilectionem habueritis ad inuicem; itaut qui in circuitu vestro sunt, bono odore delectati dicant: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.*

Hoc charitatis documentum à Redemptore nostro Adamo secundo traditū, in primo omnium parente delineatū Deus ipse proposuit, vt iam inde in primis humani generis satoribus, charitatis vnionisque præceptum dedicaret: & ideo Euam, futurā Adami sponsam, de ipsius costa extraxit. *Aedificauitque Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem.* Genes. 2. nu. 22. Genes. 2. n. 12. Numquid non poterat Deus fœminam aliunde efformare, ac ex alia materia conditam tradere in sponsā? Sanè poterat: noluit tamen, ait Theodoretus quæst. 43. in Genes. quia non solum inter primos parentes, sed etiam inter omnes eorum posteros charitatem, & concordiam stabilire decreuit; vt ab eodem trunco sati, eandemque respicientes originem, validiori charitatis nexu & pacis vinculo Theod. constricti tenerentur. *Voluit*, inquit, *Deus ex vno viro, & vna muliere, subsistere vniuersas hominum gentes; vt in concordiam coirent, tanquam ex vna radice florentes. Nam si cùm Deus hæc omnia administrat, multæ tamen cædes admittūtur; quid nō perpetrassent, si è diuersis patribus ortos se esse existimassent? Huius rei gratia vnum quidem virum è terra formauit, & ex eo vnam creauit mulierem, & ex eorum genere repleuit vniuersam terram.* Sic amoris legem, iactis altè radicibus, firmam & inconcussam fore statuit; & iam inde firmitatem quæsiuit præcepto suo, quod in lege gratiæ, tanquam nouum, & à se primò editum promulgaturus erat. *Mandatum nouum do* Ioan. 13. *vobis:* quò vtrinque stabilitum, ab antiquis, & nouis legis cultoribus inuiolatè seruaretur.

Hinc

Hinc est vt Christus Dominus, quò amoris concordiæque radices firmiores redderet, primæ Ecclesiæ suæ fundamenta iecit, duos fratres, Petrum & Andream, quos primò in Apostolatum asciuit: sicut antea Deus, vt obseruauit D. Chrysostom. homil. 7. oper. imperfecti in Matth. Synagogam super duos fratres Moysem & Aaronem erexerat. *Super fraternitatem*, inquit, *charitatis, Ecclesiæ rectè posuit fundamenta, vt ex radicibus charitatis exuberans, quasi humor ascendat in ramos: & hos super naturalem charitatem, vt non solùm per gratiam, sed etiam per naturam, ipsa charitas firmior habeatur: sic enim fecit Deus & in veteri Testamento, super Moysem & Aaronem ponens ædificationis initium*. Notat insuper eodem loco Chrysostomus, quòd vocatis ad disciplinatum Petro & Andrea, statim Christus alios duos, Iacobum scilicet, & Ioannem fratres delegit; vt geminata fraternitas pro legis gratiæ fundamento iaceretur, & Ecclesia Synagogam anteiret, quæ vnica tantùm & simplici fraternitate fundata fuerat, in Moyse videlicet, & Aarone; atque adeo maior & firmior nouæ legis, quàm veteris vnitas & pax futura monstraretur. *Quoniam*, inquit, *abundantior est gratia noui Testamenti, quàm veteris; ideo primum populum ædificauit super vnam fraternitatem, hunc autem super duas*. Sic impensè ad stabiliendam in vtraque lege charitatem Deus attēdit, vt vtrobique pro status conuenientia seruaretur.

Chrys.

D. Chrys.

Hinc est, vt in primis nouæ legis cultoribus ob ampliorem radicū vbertatem, effundente se in ramos charitatis virore, vnitas & concordia latiùs & fœcundiùs germinaret. Vnde Luc. in Actis Apostolorum cap. 4. nu. 32. ait: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna*. Primi etiam Euangelij præcones, teste D. Paulo Roman. 10. num. 15. pacem annunciabant: *Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem*! Locus autem Esaiæ, quem Apostolus ex cap. 52. nu. 7. transcripsit, ita habet: *Quàm pulchri pedes euangelizantis pacem*! vbi quod Propheta in singulari posuit, *Euangelizantis*, Apostolus retulit in plurali, *Euangelizantium*. Aptissimè quidem: nam legis gratiæ præcones & Euangelici operarij, quamuis plures numero sint, charitate tamē & vnione velut vnus reputantur.

Actor. 4. num. 32.

Rom. 10. num. 15.

Isai. 52. num. 7.

In Moyse etiam & Aarone, primis Synagogæ fundatoribus, idem charitatis vniōnisque splendor enituit: vnde etsi duo essent, sic amore iungebantur, vt vnus tantùm crederetur. Quod satis indicat loquendi ratio, qua vtitur Scriptura, dum Israelitici populi egressum ex Ægypto describit: *In manu Moysi, & Aaron*.

Nu-

Numer. 33. num. 1. Vbi diserte philosophatur Origenes hom. 27. No. 33. num. 1. Orig. *In manu Moysi, & Aaron eduxit eos Dominus, & non in manibus: Vnum enim opus vtriusque manus est, atque vna perfectionis expletio*. Sic gemini fratres illi, Synagogæ ductores & signiferi, charitatis vinculo constringebantur: Sic in vnum idemque opus amoris impulsu conspirabant, vt ea quæ edebant, non à duobus, non duplici manu, sed vna tantũ edita censerentur; quasi non alia esset Moysis manus quàm Aaronis, & è contra: ideoque sicut vna manus vtriusque, sic etiam opus & actio vna putabatur. Quin etiã eâdem virga, dignitatis, & potestatis insigni, sine discrimine vtebantur: Vnde est illud Moysis ad Exod. 7. num 9. Aaronem Exod 7. num. 9. *Tolle virgam tuam*. Cur non dixit, *Tolle virgam meam*? Cùm Moysi, non Aaroni, virga tradita memoretur, Exod. 4. num. 7. Respondet Augustinus quęst. 20. in Exod. August. *Erat vtique illa virga communis, vt cuiuslibet eorum diceretur, verè diceretur*. Tanta itaque concordia fratres illi coaluerant, vt non solùm cor vnum, anima vna, & vtriusque spiritus esset vnus; sed etiam manus, virga, opus, vnum idemque vtrique commune censeretur.

Cùm autem Moysis spiritus sic esset ad charitatem vnionemque propensus, congruum valde fuit, vt Deus, nouos populi administratores, quos tunc instituebat, eodem Moysis spiritu informaret, quò in eandẽ concrescerent charitatis vnionem. *Auferam*, inquit, *de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non solus graueris*. Nu. 11. num. 17 Vt quid recens creatis gubernatoribus ablatum à Moyse spiritum impertitur, cùm Dominus spiritũ tuum sit, & de prædiuite gratiarũ suarum penu, & thesaurorum opulentia spiritus mille, totidemque dona depromere posset, quibus nouiter constitutos cumularet? Periucunda & elegans est Petri Damiani responsio, quam ex libello gratissimo cap. 14. extractam repono. *De spiritu Moysis vires dedisse Dominus dicitur, vt & ordinatores, & ordinatos vnum debere spiritum habere, perspicuũ doceatur: Quatenus Rectores Ecclesiæ nequaquam inter se diuersa sentiant; vnde schismata, aut hæreses pestiliter emergant; sed vnũ omnes concorditer doceant, atque in vnitate spiritus vnanimiter viuant*. Petrus Damian. Dummodo superiores mutuo charitatis nexu copulentur, administrando imperio mediocris spiritus sat habetur. At verò omnium pastor Christus, cui maximè notum erat, quantum ad conquirendã spiritus perfectionem, pax & amor conducerent, vtrumque vt nouas in orbem fruges deportauit: quò superiores ac subditi, amore inuicem colligati, Deo famulentur.

Hinc

Hinc est illa D. Pauli ad omnes exhortatio : *Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis*. Ad Ephes. 4. nu. 1. Expendendum est illud, *in vinculo pacis*, ab Apostolo vinculis detento scriptum; quibus ita impensè delectabatur, vt ad eorum sonitum, tamquam citharæ mira dexteritate pulsatæ, cordis sui lætitiam occineret, iuxta illud Vatis: *Crura sonant ferro, sed canit inter opus*. Et ideo suam ita exorsus est adhortationem : *Ego vinctus in Domino*. Quasi dixerit : ferreis catenis constrictus in carcere detineor, & tamen in ferro miram suauitatē reperio, ac ipsemet carceris horror & pędor, paradisi odorem & suauitatem spirare mihi videtur. Quid igitur sentietis, cùm vos charitatis vinculo constrictos inspexeritis ? *In vinculo pacis*. Qua voluptate perfruemini, cùm amoris incendio vri, & charitatis flammis succendi contigerit? longè præstantior isthæc est voluptas, quàm quæ à nobis præcipitur, dum ob ipsius amorem in vincula coniecti detinemur, *In vinculo pacis*.

Ephes. 4.

Ephes. 4. num. 1.

Tantùm apud Deum valet pax & amor, vt à contrario suo veniā obtinere soleat, etsi ob adueniente culpæ circunstantias maior euadat. Ex eadem Scriptura huic assertioni fulcimentum quæro. Parentis sui Iacob pacem, vnionemque dirupit filius natu maior Ruben; & ipsius vxorem infando violauit incestu : Quapropter Iacob filium maledictione percussit, ac vt non ampliùs cresceret, fuit imprecatus, Genes. cap. 49. num. 3. & 4. *Ruben primogenitus meus, & principium doloris mei : effusus es sicut aqua; non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius*. Magna certè dissidij causa isthæc est, nec alia maior inueniri posse videtur, quàm vt filius, patris thorum maculet, cumque ipsius vxore turpiter misceatur. Quod scelus Iacob maledictionis supplicio affecit dicēs: *Nō crescas*. Quasi vellet vt Rubenitarum familia extingueretur, nec edita successorum propagine in Dei populo succresceret. Animaduersione tamen dignum est, quòd Moyses Deuteronomij 33. Iacob maledictionem contraria omnino benedictione diremit, ipsi, successoribusq. vitam & incrementum comprecatus. *Viuat Ruben, & non moriatur*. Quid igitur causæ est, vt Moyses benedictione affecerit, & successionis amplam propagationem ei postulauerit, quem Iacob maledictione percusserat, & infœcunditatis pœna extinguendum pronunciauerat ? Planè pax & amor, quo fratrem Ioseph fuerat prosecutus : Ita cē-

Gen. 49. n. 3. & 4.

Deut 33. num. 6.

suit

fuit in catena Græca Diodorus. Ergo plus valuit in fratrem charitas, quàm in parentem offensa? Certè valuit, quoniã fratris charitas, patris offensam deleuit. *Nõ poterat*, inquit iste Author, *Iacob non maledicere intemperanti filio, ad posteros deterrendos: debuit autem Moyses criminis illum culpa liberare, quia fratri Ioseph semper pepercerat*. Videntur itaque erga fratrem amor, & aduersùs patrem delictum, inuicem contendisse: plusque valuit ad rescindendam maledictionem amoris prærogatiua, quã delicti enormitas ad illam firmandam, & imposterum dilatandam potuerat. Tantùm apud Deum pax & amor promeretur, vt Deum emolliat, contrarium suum euincat, quamuis incestus fæditate sit detestandus. Ad principium ergo regredientes, statuimus Petrum in eo deliquisse, quòd trium tabernaculorum petitione, præcellentissimæ charitatis, concordiæque virtuti visus est aduersari: Vnde mirum non fuit, si ab Euangelistis nescius diceretur: *Nesciens quid diceret*. Verùm quia tunc aduertenter ac ex mysterio mihi videtur locutus, & probè nouit quid vellet, tria exposcens tabernacula; idcirco sequenti §. defensionis vmbone protegendus.

Diodor.

Luc. 9.

§. PRIMVM.

Petrus tria poposcit tabernacula, non vt Moysem, & Eliam à Christo separaret, sed deliberatè, ac prudenter vtriusque virtutes montis statione voluit honorare.

Commendabilis in trium tabernaculorum postulatione Petri comitas prudentiæ associata enituit: dum enim Moysi, & Eliæ stationes fabrefacturum pollicetur: *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*; non vtique separationem duorũ à Christo meditatur, quia vtrumque Prophetam charitate, & amore Præceptori suo coniunctissimum agnouerat; & satis superque charitatis præstantia ex ipsamet trãsfigurationis actione cernebatur, ad quam vt præcipuo amore digni fuerant perducti; quò maiestate etiam & gloria visendi illustrius illud redderent spectaculũ. Vnde aduertens Petrus quanto in honore à Christo haberentur, voluit etiam constructis separatim tabernaculis, honorem vtrique impendere; tum vt Magistro suo indulgeret; tum vt in vtroque virtutum, quibus claruerant, dignitatem præmiaret. Et verò, vt notat Abulensis quæst. 50. in cap. 17. Matth. Moyses, & Elias simili pene gloria in Thabor spectandi appaſuerunt. *Ipsi*, inquit, *ve-*

Matth. cap. 17.

Abulen.

Luc. 9. *veniebant quasi in simili gloria: nam dicitur Luc. 9. de Moyse & Elia, quòd visi sunt in maiestate, id est, habentes fulgorem, & apparatum aliquem gloriosum, sicut Christus habuit*. Congruum igitur videbatur; imò honore inspecto, quo vterque fulgebat, ex comitate & vrbanitate debitum, vt Petrus Christi affectui indulgens,
Matth. cap. 17. postularet; *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*: quo sicut speciali gloria à Christo honorati apparebant, separata tabernaculorum substructione à Petro etiā honorarentur.

Et quidem vltra maiestatem, qua in eo theatro visebantur, vtriusque dignitas & præstantia Petro se obiecit; nam Moyses & Elias inter omnes veteris Testamenti patres, præcellentissimi exstiterunt. Moyses plurima edidit miracula, facieque ad faciem cū Deo locutus memoratur; & Deuteronom. 34. nu. 10. clarissimum prophetiæ ipsius & gratiæ apud
Deut. 34 Deum extat elogium. *Non surrexit vltra Propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eū*. Quin etiam Pharaonis Deum inspicio factum, Exod. 7. numer. 1.
Exod. 7. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*. Quod certè D. Ambrosio magnum quid & præclarissimum visum est: ideoq. ser. 8. in Psal. 118. ob spretas à Moyse Ægypti diuitias, & Regni vanitatem, promeritum affirmat, D. Pauli authoritate suffultus, qui in Epistola ad Hebræos cap. 11. de Moyse locutus hæc habet. *Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi*. Hæc Apostolus. Ambrosium audiamus. *Fugiendo*, inquit, *potentiam, potentior factus est. Factus est enim in Deum Regi Pharaoni: Rex erat Pharao, sed Deus non erat: Moyses factus est illi Deus*. Elias etiam fama ingens & virtutibus ingentior fuit: nam omnium primus, teste Abulensi quæst. 51. in cap. 17. Matth. mortuum suscitauit, 3. Reg. cap. 17. diutiùs à coruis mirabiliter pastus quotidie cibum deferentibus, vt ibidem refertur. Quin etiam Dei vice elementis imperabat; vnde sacrificia comburentē ignē è cælo fecit descendere, 3. Reg. cap. 18. ipsoque precante, quinquagenarios flamma descendens ambussit, 4. Reg. c. 1. Et passim plurima prorsus admiranda ab Elia edita inuenies. Illud tamen pluris mihi est, quòd tum ipse, tum Moyses, pro tuendo Dei honore in apertam se capitis dimicationem coniecerunt: quod fortasse, vt citato loco censuit Abulens. meritum vtrique contulit, vt in Thabor simili pene Christi gloria spectandi apparerent, & cum eo de ipsius passione loquerētur.

Hebr. 11.

D. Ambr.

3. Reg. 17

3. Reg. cap. 18.

4. Reg. 1.

Ideo,

Abulens. *Ideo*, inquit, *inducti fuerunt illi, qui pro Deo ad mortem se exposuerunt, nihil formidantes: Moyses enim Pharaoni se opposuit; Elias autem Regi Acab: Etiam Moyses Deo se opposuit, vt eum deleret de libro viuentium, ne vastaret populum: isti enim conuenientes suadere poterant Christo de passione sua, cùm ipsi se pro Deo exposuissent*. Ita ille: quam sen-
Chrysost. tentiam ex Chrysostomo desumpsit, nam hom. 57. in Matth. expresse illam tenet.

Comiter ergo, & vrbanè Petrus, nec minùs prudēter, Moysis Eliæque dignitatē inspiciens; & quāto in eo spectaculo splendore radiarent, aduertens (siquidem Christi similitudinem prope referebant) se constringi censuit, vt nisi inurbanus, & parum comis iudicari vellet, præclarissimos hospites tabernaculis à se fabrefactis exciperet: & ideo tum, vt hospitibus præberet obsequium, tum vt Christo sic ipsos honoranti blandiretur, tria popoſcit tabernacula, dicēs:
Matth. cap. 17. *Faciamus hìc tria tabernacula*, vt cuique suum pro dignitatis ordine deseruiret: & numerali quadam distributione vsus, dixit: *Tibi vnū, Moysi vnum, & Eliæ vnū*. Matth. 17. Ex quo apparet separationē illam tabernaculorum nequaquam ex ignorantia dignitatis qua Dominus Iesus cæteros anteibat, prouenisse. Nec verò Petrus suum cuique tabernaculum designans, eos Christo adæquare contendit: illud solùm curat, vt honorē impendat, sicut illos honorari conspiciebat. Quia tamen (ait Abulens. quæst. 64. in c. 17. Matth.) etsi inferiores Christo essent, nusquam tamen eius familiaritate vsos conspexerat; ideo vnicuique tabernaculum struere pollicetur. *Petrus considerauit, quòd licèt Moyses, & Elias essent minores Christo, & velut serui eius, tamen nunquam fuerant cum eo familiariter conuersati sicut discipuli: ideo dedit eis diuersa domicilia à Christo*. Quin etiam, addidit ibidem Abulensis, eos ab inuicem separauit, quia vtrumque contemplatus est parum societatis amantem, & solitudinis valde studiosum, sicut orandi amore viuentes consueuerant. *Considerauit fortè Petrus quòd Elias, & Moyses nunquam duxerant vitā familiarem*. Vnde Petrum omnibus modis comem & vrbanum, quin etiam amore plenum, se exhibuisse deprehendes: Siquidem eos honore prosequi studuit, quos à Præceptore suo speciali honoris prærogatiua affici conspexit. Nisi fortè velis quòd vtrumque vt magistrum, ac doctorem contemplabatur: quasi aduerterit, quod postea notauit Chrysostomus homil. 57. in Matth. ideo in montem perductos, vt discipuli ex ipsis zelum, iustitiam, misericordiam mansuetudinemque perdiscerent. *Producit igitur*, inquit, *illos etiam* Chrysost.

propter hoc in medium, vt eos, qui maximè populares fuerunt, imitarentur, & animi robur atque constantiam sequerentur; fierent mites vt Moyses; zelotæ vt Elias; & de alijs similiter soliciti.

Pręcipua tamen causa, ob quā Christus Moysem, & Eliam transfigurationis socios delegit (vnde etiam illa Petri tabernaculorum contentio capit excusari) censenda est, quòd ob ieiuniorum similitudinem Dominus Iesus, vtrumque illum ieiunij sui collegam, gloria & maiestate, qua tunc fulgebat, sibi voluit exæquare. Sublimis namque est ieiunij virtus, qua homines diuini quodammodo efficiuntur. Et quemadmodum Christus quadraginta diebus ieiunauit, Matth. cap. 4. Sic Moyses totidem ieiunio transegerat, Exod. cap. 32. & Deuteron. c. 9. Eosdem etiam Elias ieiunando compleuit, 3. Regum cap. 19. Vterque ieiunio suo quandam Redemptoris similitudinem, Diuinitatisque ipsius potentiam quadragenaria abstinentia præludens, quasi diuinam nacti essent naturam, vt sine victu possent vitam tandiu protrahere. Ideoque non solùm propter honorandum matrimonium in Moyse, quem vxoratum, & ob virginitatis honorem in Elia, quem cælibem agnouimus; vterque transfigurationis spectator, & gloriæ consors eligitur; sed etiam ob ieiuniorum æqualitatem, & similitudinem, vt notauit sanctus Hieronymus libr. 2. aduersus Iouinianum. *Dominus noster*, inquit, *atque Saluator, non ob differentiam virginitatis, & nuptiarum, vt quidam putant; sed ob ieiuniorum consortia, Moysem & Eliam transfiguratus in monte secum ostendit in gloria.* Vnde cernes quàm magna sit ieiunij prærogatiua: Siquidem propter circunscripti victus præstantiam, Moyses, & Elias beatitudinis prælibatione frui meruerunt.

Matth. 4. Exod. 32. Deut. 9. 3. Reg. cap. 19. D. Hier.

Nullus tamen, quem viderim, hanc ieiunij prærogatiuam vberiùs commendauit, quàm Tertullianus: nam lib. aduersus Psychicos cap. 6. ob ieiunij virtutem Moysem & Eliam supra homines reputat, & quandam in vtroque veluti Diuinitatem agnoscit: quin etiam Moysem ieiunij merito Dei gloriam conspexisse testatur. *Moyses*, inquit, *quadraginta diebus, totidemque noctibus supra humanæ naturæ facultatem ieiuniū perennauit, spirituali fide virtutem subministrāte: & vidit oculis Dei gloriam, & audiuit auribus Dei vocem, & corde coniecit Dei legem.* Hæc de Moyse magnus Afer. Nec minùs ponderosè familiaritatem describit, qua Deus cum Elia ob ieiunij meritum vtebatur. Audi quid ad Prophetam Dominus, cùm in antro latitantem

Tertull.

3. Reg. cap. 19. conuenit. *Quid*, inquit, *hic agis Elia?* Audisti? libra modò quàm diuersimode primo parenti Adam fuerit locutus, postquam vxore suadente comederat. *Adam vbi es?* Genes. c. 3. nu. 9. Proh quanta diuersitas! Eliæ vt ieiunanti blanditur: Adamum vt comedentem supplicij comminationibus terret. Tertullianum ausculta: *Cùm Elias in spelunca diuertisset, quàm familiari congressu Dei exceptus est! Quid tu Elias hic? Multo amicior ista vox, quàm, Adam vbi es? Illa enim pasto homini minabatur: ista ieiuno blandiebatur: Tanta est circumscripti victus prærogatiua, vt Deum præstet homini contubernalem, parem reuera pari.* Notatu digna est vltima sententiæ clausula; *Vt Deum præstet homini contubernalem, parem reuera pari*: adeo enim sublimis est ieiunij virtus, vt homines ad quandam æqualitatem cum Deo euehat. Et sanè hæc Moysi Eliæque obtigisse videtur, quos Dominus Iesus sui ieiunij collegas habuit: Vterque enim quadragenarium ieiunium, sicut ipse in deserto peregit. Vnde quid mirum vt à Petro in Thabor digni haberentur, qui tali gloria maiestateque visendi apparerent: atque adeo tabernaculorum pollicitatione honorare statueret? *Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.*

Genes. 3.

Tertull.

Matth. cap. 17.

Cæterùm non est cur ieiunij potentiam in hac parte admiremur: Siquidem longè maior necessum est ab eo edita fateamur. Quid? Ipsemet Dei filius in deserto ieiunans, quòd talis sit, ieiunij virtute monstratur. Inquirit acutè Chrysologus sermone 11. cur post quadragenarium ieiunium Dominus Iesus famem voluit perpeti. *Cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurijt*; Matth. 4. vt famelicus appareret homo, qui antea sine victu viuens, nec famem sentiens, Deus tantummodo à dæmone putabatur. *Esuriuit Christus*, respondet, Chrysol. *vt tentandi materiam diabolus inueniret, quia ad ieiunum non audebat accedere: quia sic ieiunantem, Deum non hominem sentiebat. Tunc sensit hominem, tunc mortalem credidit, tunc eum putauit posse tentari, quando eum esurire callidus explorator inspexit.*

Anxius itaque, & suspensus hærebat diabolus: hinc Saluatoris ieiunium, inde fames agitabant; nec quid de ieiuno famelicoque sentiret, determinabat: Sed quem comedentem viderat & bibentem, hominem credidit; ieiunantem verò, Deum reputauit. Perbellè Chrysologus sermone 12. ad illa verba: Matth. *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant*. Chrysol. *Diabolus namque*, ait, *qui manducantem contempserat*

Christum, libentem velut hominem computarat: vbi ieiunantem vidit, suspicatus Deum, Dei filium confitetur. Et serm. 13. in eadem verba; *Si filius Dei es. Videtis*, inquit, *quia iam non hominem, sed Dei filium credit, quem liberum à vĕtris conspexerat seruitute. Sensit, sensit Diabolus ieiunium cunctis virtutibus anteferri. Ioannem viderat, vrbium delicias squalentis eremi habitatione mutasse; mollitiem carnis vestis asperitate calcasse; agresti cibo mundi totam frenasse luxuriam: Et, quod solum Deitatis insigne est, hominibus dimisisse peccata. Et tamen non ei dixit, Si filius Dei es. At vbi Dominum vidit ieiunantem, proclamat, Si filius Dei es.* Itaque ieiunium Christum Dei filium ostentat: puros homines ad diuinitatem quodammodo euehit, Deoque exæquat: Quin etiam Moysem, & Eliam pene pari Christo gloria in Thabor spectandos conuexit: & ideo Petrus suum vnicuique tabernaculum inædificare moliebatur. Vnde planum fit pro ieiunantibus, & pœnitentibus, in cælo tabernacula præueniri, in quibus omni abundantia perfruĕtur, nam Angelis ministrantibus Dei mensæ participes fient: quod iam olim in Christo pręmonstratum, cùm post quadragenarium ieiunium *Accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Matth. 4.

§. SECVNDVM.

Moyses & Elias, ieiunio & corporea puritate alati, in Thabor conuolarunt; vbi Petrus earum virtutum amator, pro se, & virginibus socijs, tabernaculorum obsequio honorare promittit.

NVsquam & numquam ternarium numerum mysterijs vacuũ in sacris reperies monumentis, vt planè fateberis, si cum D. Chrysologo serm. 102. verba illa Cĕturionis apud Matthæum cap. 8. num. 9. *Dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit*; diligenter expendas, & è cortice transeas in medullam: in qua ternarium illum cælestibus inuenies Sacramentis refertum. Nam, teste Chrysologo, seruorũ primi Iudæos denotabant, in quibus fides deliquit, & à Christo recesserunt. Secundi gentiles adũbrabant, qui fidem recipientes Christi diuinitatem agnouerunt. Tertij repręsĕtabant Christianos; qui recepta iam fide Christi, dicto imperioque audientes reddebantur. Matth. 8. *Iudæorum*, inquit, *repulsam, vocationem gentium, Christiani populi obedientiam sic demonstrat. Dico huic, hoc est, Iudæo, qui non credidit: Vade, & vadit; & alij, hoc est Gentili, quia credidit: Veni, & venit; & seruo meo, hoc est Christiano: Fac* D. Chrys.

hoc,

hoc, & facit. Quòd si vbi ternarius fortuitò positus videtur, mysteria deteguntur; quid de Thabor sentiendum, in quo ternarium videmus, humana & diuina prouidentia triplicatum? Quot in illo Sacramenta delitescent? Primum & nobilissimum ternarium, in eo gloriæ theatro constituit Christus, splendenti Solis instar vultu, & vestibus de niueo candore albicantibus transfiguratus: *Et transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix*: Cui Moyses & Elias supparì pene oris, vestiumque splendore & maiestare, vt refert Lucas, adstiterunt. *Erant autem Moyses & Elias visi in maiestate*, cap. 9. nu. 31. Potissima huius celebritatis mysteria primũ claudit ternarium, vt ex dictis in hoc Archielogio cernes, & infra dicendis deprehendes. In secundo ternario Petrum videbis, Iacobum, & Ioannem, scenæ illius testes & spectatores; qui numero suo & nomine, sicut iam signauimus, plurima continent Sacramenta: Vnde adspirante Dei prouidentia, ex duodenario Apostolorum numero tres tantùm, & non ampliùs, in theatro adfuturi deliguntur. S. Bernardinus Senensis serm. 16. qui est de sacra Religione, in eo Apostolorum ternario trium Religionis votorũ, obedientiæ nimirum, castitatis, & paupertatis vicem, imaginemque repræsentatam agnouit. *In hunc montẽ*, inquit, *assumit Dominus tres discipulos suos; hoc est tria Euangelica vota & Domini perfecta consilia. Primum est Obedientia, quæ in Petro demonstratur: Petrus enim Simon nuncupatur; Simon nempe, obediens interpretatur. Secundum Castitas in Ioanne virgine indicatur. Tertium verò Paupertas, quæ designatur in Iacobo, qui supplantans festinantem interpretatur.*

Matth. cap. 17. Luc. 9. D. Bern. Senen.

Tertium ternarium dedit Petri postulatio: inspecta enim gloriæ repræsentatione, loci stationem commendans, tria poposcit tabernacula. *Bonum est nos hic esse; faciamus hic tria tabernacula*. Duo, monente Bernardino, hic à Petro innuuntur. Primum Religiosi status commendatio; quẽ Thabor referebat, vbi in votorũ obseruantia degitur: *Respondẽs autem Petrus; Idest*, inquit, *obediens, vere dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse, scilicet in Religione*. Secundum ipsamet tabernaculorum postulatio continet, ex quibus tergeminus ternarij numerus coalescit, & nouem ibi inuenies sibi inuicem mirificè respondentes, & totidẽ Religionis prærogatiuas exequãt, quibus floret Religio: vnde meliùs in ea quam in sæculo viuitur; vt ibidem S. Bernardinus adnotauit, ac ex mellifluo S. Bernardi ore resumpsit. *Bonum est*, inquit, *nos hic esse, videlicet in Re-*

Matth. cap. 17. D. Bern. D. Bern.

ligione: quia in ea homo viuit purius, cadit rarius, resurgit velociùs, incedit cautiùs, quiescit securiùs, irroratur frequentiùs, purgatur citiùs, moritur confidentiùs, & præmiatur copiosiùs. Hæ Religionis dotes, quæ statum ipsius beant, & sæculari reddunt præstantiorem.

Ne verò quidquam apud Thabor deesset, vt mons ille Religionis vicem imaginemque repræsentaret; Petrus cubicula struere meditatur: ideo ait; *Faciamus hic tria tabernacula.* Tres itaque discipuli tria vota; tabernacula tria, stationes; Christus, Moyses & Elias, status Religiosi professores adumbrabãt: Christus duorum medius, virtutum omnium, præcipuè castitatis, obedientiæ, & paupertatis exemplar, ac præceptor aderat: ideoque ab æterno Parente fòrs dicitur, *Ipsum audite.* Et quidem facto & verbis paupertatis doctorem se præbuit: Nã de ipso est illud: *Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Quin etiam ad commendationem paupertatis alium admonuit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.* Matth. 19. nu. 21. & apud eundem cap. 5. proposito Regni cælestis præmio ad paupertatis sequelam prouocat: *Beati pauperes spiritu; quoniam ipsorum est Regnum cælorum.*

Matth. 17. Matth. 17. Matth. 8. num. 20. Luc. 9. num. 58. Matth. 19. Matth. 5

Quemadmodum paupertatis, sic etiam obedientiæ documenta suggestum iuit: etenim Adami inobedientiam suã obediẽtiã resarciuit, & fœdifragi parentis filios iustitiæ reddidit; vt D. Paulus ad Romanos 1. num. 19. testatur. *Sicut enim,* inquit, *per inobedientiã vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita per vnius obediẽtiam iusti constituti sunt multi.* Eandem Christi obedientiam ad mortem vsque prouectam commendat Apostolus ad Philip. 2. num. 8. *Factus obediens vsque ad mortem.* Et sanè Dominus Iesus altissimæ obedientiæ suasu nihil sibi propriæ voluntatis reseruauit, sed totum in æternum reiecit Parentem, cuius nutui se perfectissimè subdidit: vnde inter orandũ dicebat: *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Luc. 22. num. 42.

Rom. 1. Philip. 2. Luc. 22.

Castitatis etiam doctorẽ Mundus habuit Dei filium: quippe qui non solùm virgo, sed virginum pater extitit: vnde nasci de virgine voluit, & nascens virgineũ florem reliquit illibatum; moriensque virginem matrem Ioanni virgini custodiẽdam tradidit: Quin etiam Ioannes, in monte Sion virginibus vndique septum inspexit. *Vidi supra montem Sion agnum, & cum eo centum quadraginta quatuor millia. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt: hi sequuntur agnũ quocumque ierit.* Apocal. 14. n. 1. Hic est Iesu disciplinatus, hæc doctrina: cui tradendæ mons Sion pro cathedra inseruit, auditores habet virgines. Nec solùm ibi, sed

Apoc. 14

ſed hic etiam in Thabor virginitatis profeſſoribus, corporeæque integritatis amatoribus ſtipatum inuenies: transfiguratum intuere, & videbis Eliam virgineo candore nitentem: videbis Moyſem corporeæ integritatis amantem, & vtrumque hoſtem infenſiſſimum turpitudinis. Quod vno eodemque tempore (ſi vera eſt Petri Damiani ſententia) præſtiterunt.

D. Petr. Damian. Num. 25 Sentit igitur Damianus epiſtol. 12. c. 2. Eliam fuiſſe Phineem illum, qui num. 25. turpiter commixtos pugione träsfodiſſe enarratur. Et verò nomen Phinees ei à Parentibus dicit impoſitum, & eò vſque retentũ, quò ad duas tribus & dimidiam legationem obijt ſuper altari, quod erexerãt; vt cernere eſt in hiſt. Ioſue c. 22. Cùm autem Phinees idoli cultores redargueret, ipſi reſponderũt: Ioſue 22. *Fortiſsimus Deus Dominus, ipſe nouit*. Ioſue 22. n. 22. vnde (ait Damianus) Eliȩ nomen; quod tantumdem valet, ac Dominus Deus Damian. ſibi vſurpauit: ita, *Vt illorum reſponſum huius videatur eſſe vocabulum*. Atque adeo, ſtante Damiani iudicio, idem eſt Phinees ac Elias. Vnde iam non miror quòd virginum amor Ieſus, & virginitatis flos, Eliam inter & Moyſem, de niue candicans, & de Sole rubens transfiguratus apparuerit: quoniã vtriuſque animum vno eodemque tempore puritatis zelus inflãmauit, atque ad libidinoſos acerrimè perſequendos commouit.

Cùm enim plebs Iſraelitica fœminis Moabitis turpiter cõmiſceretur, Dominus Moyſi præcepit, vt cunctos populi principes ligno ſuſpenderet. Ille verò antequam Dei præceptũ exequeretur, Iſraelitis iudicibus iniunxit, vt arreptis gladijs vnuſquiſque in delinquentes irrueret, ac omnes ſine delectu, etiam fratres, trucidaret. *Dixitque Moyſes ad Iudices Iſrael: Occidat vnuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor*; Num. 25. Numer. 25. n. 5. quod non præcipiente Deo, ſed honeſtatis amore impellente, Moyſes peregit. Interim Phinees militem ex primoribus, cum Madianitide turpiter commixtum aſpiciens, zelo accẽſus vtrumque interemit. *Cùmque vidiſset Phinees, ſurrexit* Num. 25 *de medio multitudinis; & arrepto pugione ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar, & perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet, & mulierem, in locis genitalibus*. Ibid. n. 8. itaque Moyſes, & Elias, hic libidinoſos perimens, ille iubens occidi; vterque honeſtatis amore, non Dei præcepto, libidinis perſecutores ſe præſtiterunt, & caſtitatis amatores.

Cæterùm, quamuis Phinees (vt credit Damianus) non idem fuerit ac Elias, de quo eſt illud Diui Ambroſij elogium lib. 2. de virgin. *Elias nullius corporei coitus fuiſſe* D. Ambr. *permixtus cupiditatibus inuenitur*; exinde fas erit cernere, quàm acerrimus turpitudinis inſectator

S 4 ex-

extiterit, quòd impia & impudica Iezabel illum fuerit persecuta.

Hanc igitur ob causam transfigurationis socij, & spectatores à Christo eliguntur; Et cùm inter antiquioris æui homines, vbi Elias aderat viuus, etiam Enoch degebat, ac vbi Moyses vita functus morabatur, etiam Abraham, Isaac, & Iacob, & plures alij Patriarchæ se tenebant; soli tamen Moyses, & Elias in Thabor euocantur; vt sicut ieiunio, vt iam vidimus, alati illuc iuerant, ita etiam puritatis corporeæ alis eòdem veherentur. Sic agnum sequentibus in mõte Sion Apoc. 14. alas suppeditauit virginitas, cuius prærogatiua est, vt nihil illi sit inaccessum: quod disertè expendit S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum; vbi altissimum Ioannis volatum contemplatus, quo humana transcendens in Dei pectore conquieuit, & ignorata retrò mysteria cognouit, ita fatur: D.Hier. *Alatus virginitatis alis cucurrit ad Dominum, qui in secreta diuinæ se natiuitatis immergens, ausus est dicere quod cuncta sæcula nesciebant: In principio erat verbum, &c.*

Hisce virginitatis alis præditi Elias, & Moyses, vt honestatis amatores feruentissimi, Christi lateri in Thabor se transfigurantis assistunt. Nec dubito quòd ob honorandas huiusmodi virtutes, illuc eos perduxerit, suum referens ingenium, quo semper virginitatem honorare consueuit. Et ideo ait S. Hieronymus lib. 1. aduersus Iouinianum: *A Domino virgine, Mater virgo, virgini discipulo commendatur.* D.Hier. Et quidem Dominus Iesus, vtriusque medius, non solum Diuinitatem ostentauit, vt lib. 3. carm. Paschal. cecinit Sedulius.

Vt maior sit nostra fides, hunc esse per Orbem Sedulius
Principium, ac finem, hunc simul alpha viderer,
Quem medium tales circumfulsere Prophetæ.

Verùm etiam puritatem suam, quantùmque ipsius amatores haberet in amore, propalauit.

Fòrs autem, vt sicut virginitatis honoratorem se ostentauerat Dominus Iesus, ita etiã eiusdem conseruatorem se exhiberet, propellendo libidinis veneno parauit antidotum, videlicet passionis suæ memoriam, de qua Moyses loquebatur, & Elias. *Loquebantur de excessu, quem completurus erat in Hierusalem*, Luc. 9. Luc. 9. Nullum enim, ait Augustin. in manuali cap. 32. præsentius remedium est Christi passione ad perimendam carnis libidinem. *Nullum tam potens est, & tam efficax medicamentum contra ardorem libidinis, sicut mors Redemptoris mei.* D. Aug. Nec dixisse semel satis habuit, iterum replicat: *In omnibus rebus non inueni tam efficax remedium, quàm vulnera Christi: in illis dormio securus, &*

reuiuisco intrepidus. Vt autem Saluatoris passio proficiat, meditanda est, iuxta D. Bernardi traditionem in formula vitæ honestę, vbi ita: *Deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo?* Congruum verò fuit, vt in virginitatis magisterio, quale primus scenæ huius ternarius præferebat, Christus flos virgineus, cum virgine Elia, & Moyse libidinis inimico, de passione sua loqueretur; vt inter illos gloriæ splendores non solùm virginitatis decus, exemplumque appareret; sed etiam perimendo libidinis veneno remediũ pararetur. D. Ber.

Petrus igitur, & socij, corporeæ integritatis prærogatiua insignes, spectaculo adsistunt. Nam Iacobus & Ioannes, sicut Elias, virginitatem coluerunt: Petrus secundi ternarij caput, Moysis castitatem æmulabatur. Etenim, sicut ille ex Dei colloquio in rubo, vxori, & coniugij voluptatibus vale dixit, vnde ad Dei familiaritatem ascitus: quod fortasse Aaronis inuidiam excitauit, vt Sephoræ obtentu aduersus Moysem obmurmurans, ad coniugales iterum congressus impelleret, sicq. diuinos amitteret fauores, & minùs apud eũ gratia postmodum valeret: solos enim puritate conspicuos ad Dei colloquium admitti videmus. Ita censuit Hieronymus ad cap. 5. Epist. ad Galat. Ex cuius placito etiam addo, quòd Petrus ab Apostolatu vxori nunciũ remisit, factus deinceps castitatis cultor. *Petrus*, inquit, *& cæteri Apostoli (vt ex superfluo interim concedam) habuerunt quidem vxores, sed quas eo tempore acceperunt, quo Euangelium nesciebant; qui assumpti postea in Apostolatum relinquunt officium coniugale*. Ita ille lib. 1. contra Iouinian. Nec verò Petrum, & reliquos (esto habuerint vxores, quod Hieronymus aduersario gratis largitur) vtcumque eis nuncium remisisse credas; sed ita exactè, vt nusquam Petrus à nobis coniugatus agnosceretur, nisi socrus sanitati ex miraculo reddita, ipsi ministraret: Vnde est illud Tertulliani. *Agnosco Petrum maritũ per socrum*. Tantùm apud ipsum valuit castitatis studium, vt illius ergò coniugij debitum posthabuerit. Verùm de Petri continentia, mirabilique parsimonia lib. 2. plura congeram. D. Hier. Tertull.

Illud nunc mihi persuadeo, harum virtutum amorem, (quas ipse coluit, in Moyseque, & Elia enituisse aduerterat) Petri animũ commouisse, vt suo & sociorum nomine, ad Moysis, & Eliæ honorem, quos à Christo honorari cernebat, tria posceret tabernacula. *Faciamus hic tria tabernacula*. Et fors tabernaculorum structuram sic in mente partitus est, vt Ioannes, & Iacobus virgines, pro Christo & Elia Virginibus tabernacula exædificarent. Matth. cap. 17.

Ipse

Ipse verò coniugatus, & castitatis cultor, pro Moyse eâdem virtute claro tabernaculum strueret, *Tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum*. Nec mirum sit hæc à Petro meditata, præsertim cui illud D. Antonij de Padua serm. 1. de transfigur. innotuerit. *O Petre quàm profundè locutus es!* Et preterea acutissimi sunt oculi virginitatis, cui suppar est castitas: idcirco discipulis ad mare Tiberiadis piscantibus apparēte Iesu, à solo Ioanne in littore adstans cognoscitur, sicut ipse c. 21. nu. 7. refert. Et benè infert Hieronymus: *Solus virgo virginem agnoscit*.

Matth. c. 17.

D. Anton. Paduan.

D. Hier.

Hic autem in Thabor omnes aut virginitate, aut castimonia insignes videbis; sola enim in Dei societatē cooptatur. Quinimò propterea nunc Christus à patre dilectus filius nuncupatur, quia ipse totius virginitatis, diuinæ pariter ac humanæ, de patre sine matre, & de matre sine patre, filius habetur. Cùm autem apud Ioannem cap. 1. ad filiorum Dei honorem ascensum nobis pollicetur, *Dedit eis potestatē filios Dei fieri*; hanc adhibuit conditionem, vt nequaquam ex fęminæ marisq. commixtione enascamur. *Qui non ex voluntate carnis (idest fœminæ) neque ex voluntate viri*: sed quemadmodum Christus ex Deo, & vna virgine natus, qualem puta Ecclesiam (ait Augustinus) quæ quotidie Christū in suis fidelibus, partu edit fælicissimo; & tamen ipsa, virgo perseuerat: *Sed ex Deo nati sunt*.

Ioan. 1.

August. serm. 21. de temp.

Quòd autem Petri mens fuerit pro Moyse tabernaculum fabricare, si Iacobus, & Ioānes pro Christo, & Elia virginibus sua tabernacula molirentur, non sine reprehensione præteriri posse visum est doctissimo Petro Castillejo, Angelorum Prouinciæ alumno, lib. centur. manuscripto, centur. 2. in Matth. cap. 6. vnde hæc transfero. *Fuerat enim Moyses Synagogæ fundamentum; & quasi Petri vmbra & imago: multò enim perfectius fuit Petrus Ecclesiæ fundamentum, quàm Moyses Synagogæ. Quid ergo est ò bone Petre, quòd deseruire vis in cæmentarium ei qui tibi deseruiuit in typum?* Et licet idem author hunc Petri conatum obtenta mentis alienatione, præ gloriæ magnitudine excuset: *Si corruptibilis*, inquit, *vini meri potatio tollit sensum, & rapit mentem; quid tanta gloriæ aspectus, quomodo mentes non sopiret, & quasi præfocaret?* Ego tamen hic consideratè locutum arbitror, non solùm ob typicam vmbram, sed ob castitatis prærogatiuam, quam in Moyse intuebatur, sicut Eliam virginem esse deprehenderat, subindeque typi sui castitatem, vrbanum & comem vnumquemque tabernaculo suo honorare voluisse, vt tandem citatus author fatetur. *Porro*, inquit, *non sic potuit timor rationem Petri turbare, vt in* ordi-

Castilleg in centur. centur. 2. in Matth. cap. 6.

ordine tabernaculorum prudẽs & vrbanus non esset: non enim confundit ordinem, non præposterè loquitur, sed ordinatè, dicens: Tibi vnũ, Moysi vnum, & Eliæ vnũ. Et sicut Domini tabernaculum posuit ordine primum, ita & excellentia, magnitudine, & maiestate faceret præstantissimum. Sed iam ad alterius tabernaculi molitionẽ, Ecclesiæ nimirum principatum, & Monarchiam accedamus: de qua Petrus hic apud Thabor, iuxta Diui Hieronymi sententiam admonet.

CAPVT IX.

Ignorantem reputat Hieronymus D. Petrum, eò quòd in Thabor contra suam Monarchiam loquutus fuerit, tria exposcens tabernacula: vbi Petri principatus statuitur, & illustratur.

PEtrum in eo errantem, & ignarum agnouit S. Hieronymus, eo quòd tria tabernacula, hoc est, tres Ecclesias extruere contenderit, cùm vna tantùm sit Ecclesia Dei sponsa, & vnus pastor ipsius ac sponsus: alios puta seruos, in Ecclesiæ administratione nullatenus adæquandos. Igitur cum Petro sic expostulat D. Hieronymus in comment. in cap. 17. Matth. *Erras Petre, sicut & alius Euangelista testatur: nescis quid dicas: noli tria tabernacula quærere, cùm vnum sit tabernaculum Euangelij, in quo lex & Prophetæ recapitulanda sunt. Si autem quæris tria tabernacula, nequaquam seruos cum Domino conferas.* Quasi diceret: solus Dominus Iesus, Ecclesiæ pastor est, & caput vnicum, in quo lex & Prophetæ, per Moysem & Eliam significata, coniunctim implentur: atque adeo grauis error est, & ignorantia non temerè suggillanda, quòd tria tabernacula, seu tres sedes, in vna Ecclesia & pro vno mediteris pastore, qualem te Christus sui Vicarium, & Romæ in Pontificem futurum designauit: qua in Vrbe sedem figes, & solium collocabis, non amplius amouendum: & quãtùm hæc inter alias caput extulit vrbes, tantùm, & supra sedes tua: & sicut dies sæculi, thronus super alios se extollet. Vnde nec Antiochena, aut Constantinopolitana, vel quælibet alia sedes, tuæ veniet exæquãda: tuo subsunt Imperio: omnes tuæ ditioni tãquã inferiores & famulę substernuntur. Vt quid igitur ignarus & tibi contrarius loqueris? vt quid tabernaculum, quod tibi soli tan, quam supremo capiti, & pastori, datur cũ alijs optas habere commune? quinimo cùm vnũ tantum futurum sit tabernaculum, sedes vnica, solium singulare tibi & Romanis Pontificibus designatum, alia pro alijs tabernacula struere meditaris? Fallar, nisi ita sensit Gloss. ordinaria in cap. 9. Luc. *Sic errat*, inquit, *quia tria tabernacula*

D. Hier. Luc. 9.

Gloss. ordinar. in Luc. 9.

cula legi & Prophetis, & Euangelio facere desiderat, cùm hac ab inuicem non discrepent; non tria, sed unum habentia tabernaculum, idest, Ecclesiam Dei. Ita ibi. Damascenum addó oratione de trãsfigurat. in qua Petrum dicentem,
Matth. c. 17. *Bonum est nos hic esse*, ignorantię damnat; eiusdemque arguit in eo quod addidit: *Faciamus hic tria tabernacula*. Vbique enim contra Pontificatus sui iura, & monarchiæ sublimitatem locutus videtur.
Damasc. *Non est autem bonum, Petre, tibi, quòd Christus ibi moretur; quoniam si mansisset, nequaquam tibi facta promissio consequeretur effectum: neque enim claues obtinuisses Regni*. Et statim ad posteriora Petri verba supponit: *Non autem te Dominus tabernaculorum, sed vniuersalis Ecclesiæ constructorem constituit: Verba tua, tui discipuli, oues tuæ mandauerunt effectui, Christo tabernaculũ construentes*. Istæ, ni fallor, Damasceni redargutiones eò tendunt, vt obliuionis Petrum insimulent: & meritò nam sex ab hinc diebus Pontificatum sibi à Christo datum inspexit, vel saltem promittentem audiuit, ipsum Ecclesiæ pastorem vnicum, & suum successorem futurum; in cuius signum pro vtroque simul tributũ soluere pręcepit & hic, Matth. 16.
Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam; & tibi dabo claues Regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis*. Promissionem hanc sex diebus ante Transfigurationem inuenio factam apud Matthæum, qui enarrata promissione cap. 17. addidit: *Et post dies sex assumens Iesus Petrum, &c.* Nec obest quòd Lucas ad octauum diem reijciat Transfigurationem. Nam, interprete D. Hieronymo in cap. 17. Matthæi, hic solos dies interiacentes commemorat; Lucas verò primum recenset & postremum; videlicet in quibus celebrata fuit promissio, & peractũ Transfigurationis mysterium. *Facilis*, inquit, *responsio est: quia hic medij ponuntur dies, ibi primus additur & extremus: non dicitur, post dies octo assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem; sed, die octaua*. Matth. c. 17. Luc. 9. num. 28. D. Hier.

Dum verò Petrus die sexto postquam facta sibi fuerat Pontificatus promissio, de tabernaculis construẽdis sciscitatur, dicens, *Si vis faciamus hic tria tabernacula*; plane videtur pollicitĩ oblitus, & obtinendi Pontificatus parum securus. Notauit hanc obliuionem S. Hieronymus; & propterea Petrum tamquam ignorãtem, & illius reum reprehendit. *Quia imprudenter interrogauerat, propterea responsionem Domini non meretur. Sed Pater respondet pro filio, vt verbum Domini compleretur*. Ita ille. Et quidem Pater æternus, quasi fa-

ctæ

& à Christo promissionis fideiussor, ipsum filij titulo condecorat, vt Petrus agnoscat certã sibi ob Matth. c. 16. confessionem, qua dixerat, *Tu es Christus filius Dei viui*, retributionem seruari; nec minùs certam Pontificatus largitionem futurã, cùm is qui promiserat, dicens, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, filius Dei esset: cuius veritatẽ integram esse oportebat, & incorruptam. Quo sensu, ni fallor, ab Hieronymo dictum, *Vt verbum Domini compleretur*. Erat insuper Christus, tabernaculi Ecclesiæ dominus & possessor: ideoque successorem, & sui Vicarium, quem vellet, instituere poterat; vt reuera Petrum instituit; per quẽ, sicut ipse à Patre edoctus, alios vicissim, tanquã supremus pastor, & caput, erudiret. Hieronymi additamentum D.Hier. repono. *Vox quoque*, ait, *de cælo Patris loquentis auditur, quæ & testimonium perhibeat filio, & Petri errore sublato doceat veritatem; imo per Petrum cæteros Apostolos: Hic est*, ait, *filius meus dilectus: huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum: hic est filius, illi serui sunt*. Quasi dicat: Christus vnicus & naturalis Dei filius, Ecclesiæ Pastor & caput est; quem vel ipsi hostes vineæ Ioanne. hæredem agnouerunt: vnde, *Hic est hæres*, etiam inuiti dicebant: ipsi constructa est Ecclesia, ipsi vt Domino parabatur obedientia: *Huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum*: Post ipsum vicaria successione Petrus ibit, tãquam supremus eiusdem Ecclesiæ Pastor; cui promissum est, vt Regni cælorum clauiger amplissima aperiendi, & obserandi potestate substitueretur. *Tibi dabo claues Regni cælorum*.

Solito acumine perspexit Origenes, cælum hoc loco non singulari numero efferri, sed plurali; *Regni cælorum*; cùm tamen alijs Apostolis locutus, cælum dixerit Matth. 18. *Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo*: Matth. c. 18. n. 18. Vbi iam cernis, quantum inter alios & Petrum, sit discrimẽ: cui idcirco dicitur, *Tibi dabo claues Regni cælorum*; Vt appareat quòd alij vni tantùm cælo, hoc est vni Ecclesiæ, & Episcopatui præficiantur: At verò Petrus non in vnum tantummodo cælum, videlicet vnam Ecclesiam; sed in omnes vniuersim, tanquam Dei Vicarius, Christi successor, Ecclesiæ caput, amplissimam potestatẽ accepit. Verba Origenis ex homil. 6. in Matth. profero. *Non modica*, inquit, *differentia est, quòd Petro datæ sunt claues non vnius cæli, sed multorum cælorum, vt quæcũque ligauerit super terram, sciant ligata non tantùm vno cælo sed in omnibus cælis. Ad eos autem, qui multi sunt ligatores & solutores in terra, sic dicit, vt soluant, vt alligent; non in cælis, sicut Petrus, sed in vno cælo; quia non sunt in tanta perfectione sicut Petrus, vt alli-* Origen.

alligent, & soluant in omnibus cælis. Hæc Origenes: quæ licèt de Petro sint dicta, in ipsius successores Romanos Pontifices aptissimè quadrant.

Vnde D. Bernard. lib. 2. de considerat. ad Eugenium Papam, ipsũ hac ratione sciscitando alloquitur: *Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex: tu princeps Episcoporum: tu hæres Apostolorum: tu primatu Abel: tu gubernatu Noe: Patriarchatu Abrahã: Ordine Melchisedech: dignitate Aaron: auctoritate Moyses: iudicatu Samuel: potestate Petrus: vnctione Christus. Tu es, cui claues trãditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differẽtius vtrũque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, sed pastorum omnium tu vnus pastor*: Hæc Bernardus: quem dum loquentem audio, non tam verba, quàm liquatum ex ore mellifluo mihi videtur aurum effluxisse. Expenderat ille Christi verba ad Petrum apud Ioannẽ 21. *Pasce oues meas*: & quasi ab Eugenio quæsitus, vndenam probaret illum talem esse, qualem hactenus depinxerat, ad Christi sententiam consequenter subiunxit: *Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini: Cur enim dico Episcoporum? sed etiam Apostolorum: sic absolutè, & indiscretè totæ commissæ sunt oues. Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? illius, aut illius populi, ciuitatis aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes?* Hæc ille.

D. Bern.

In idem placitum mihi videtur conspirasse Eusebius Emissenus serm. de Natiuit. Ioan Euang. vbi animaduertit Christum Dominum antequam Petro diceret: *Pasce oues meas*, bis præmisisse, *Pasce agnos meos*. Oues itaque, & agnos pascere iubetur; nec sine mysterij sacramento; sed vt subditorum simul ac Prælatorum pastorem se, & caput institui cogitaret. Emisseni verba sunt. *Prius agnos, deinde oues ei commisit: quia non solùm pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos; pascit oues: pascit filios, pascit & matres, regit & subditos, & Prælatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues, in Ecclesia nihil est.* Et verò cùm maior sit eorum numerus, qui sub pastorum obedientia degunt, & ab ipsis spiritu reguntur, quàm qui pastores agunt & præsides; idcirco bis, *Pasce agnos meos*, & semel tantum, *Pasce oues meas*, adhortatur: nisi fortè, Theophilacto interprete, & Ruperto, per agnos, in fide teneros adhuc & imbecilles intellexit; iuxta illud Pauli ad Hebræos c. 5. num. 12. *Cùm deberetis magistri esse*

Ioan. 21.

Gregor. Emissen.

Theophil. Rupert.

Hebr. 5.

esse propter tempus, rursum indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei; & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Per oues autem, qui fidei soliditatem & perfectionem assecuti, perfectorum cibis spiritualibus nutriuntur. Iterum do Apostolum num. 14. *Perfectorum autem est solidus cibus eorũ, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus.* Omnibus tamen, agnis & ouibus, teneris & adultis, perfectis iam & proficientibus, subditis & pastoribus, Petrus, vt communis & vniuersalis pastor, præficitur. Addo Emisseni clausulam. *Omnium igitur pastor est, quia præter agnos, & oues in Ecclesia nihil est.*

Hebr. 14.

Emissen.

§. PRIMVM.

Mirificè respondet amor & affectus, quem Petrus habuit, cùm in Thabor tria tabernacula postulauit, affectui & amori, quo meruit Ecclesiæ Principatum, cùm Christus eum ter interrogauit, an se diligeret.

Vigilanter adnotandum mihi videtur, & præsenti instituto plurimum deseruit, quòd Dominus Iesus, antequam Petrũ Ecclesiæ suæ caput, & pastorem præponeret, ter ex eo quæsiuit, an se diligeret; & totidem gregis præfecturam commisit; vt Ioan. cap. 21. diligenter enarrat. *Cùm ergo, ait prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannes diligis me plus his? dicit ei, Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis diligis me? Ait illi, etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis amas me? Contristatus est Petrus: quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei. Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.* Recole Saluatoris promissionem apud Matth. 16. supra memoratã, in qua Ecclesiæ Principatum Petro se traditurum declarauit; & polliciti fidem hoc in loco soluisse deprehendes; fremant licet, & discrucientur Caluinistæ, alijq. ex Lutheranorum grege, & quotquot è tartari sentina prodeũtes, Petrum negant Ecclesiasticæ Monarchiæ principem, & supremum caput, ac Christiani gregis pastorem vniuersalem inficiantur. O nimium cæci, amouete paulisper ab oculis, ignorantiæ velum: (ni iam pertinax errandi studium est) subintranteque veritatis splendore, locus iste clarissimus certè Petri Monarchiam luce clariorem vobis demonstrabit: nihil enim in eo est, quod Petri non resonet principatum. Singula minutatim non expendo, quia Archielologi, non expositoris munere perfungor: quæ præstantiora sunt, instituto magis apta, atque ad Petri lau-

Ioan. 21.

Matth. c. 16.

laudem conducunt, prælibabo.

Igitur interrogationum numerus ille ternarius, & ternũ amoris examen, quo Dominus Iesus, Petri charitatem tentauit, & probauit, antequam illum Ecclesiastici Principatus laurea coronaret, non superuacaneum, sed doctore Bernardo serm. 76. in Cantic. magnis grauidum sacramentis existimo.

D. Bern. *Non otiosè*, inquit ille, *repetitum est toties; Petre amas me? in commissione ouium. Et ego quidem id significatum perinde puto, ac si Petro dixisset Dominus: nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quòd me ames, & valde, perfectèque ames, hoc est, plusquam tua, plusquam tuos, plusquam & te; vt huius repetitionis meæ numerus impleatur; nequaquam suscipias curam hanc, neque te intromittas de ouibus meis, pro quibus sanguis vtique meus effusus est*. Itaque priusquam Dominici gregis pastor creetur, de amore ternis interrogationibus examinatur, vt constet plusquam sua, plusquam suos, & plusquam se diligere Saluatorem: aliter Ecclesiæ principatu indignus iudicatur.

Sed proh dolor! triplicatus iste Petri amor, seu triplex charitatis funiculus, difficillimè rumpendus, quo præceptori suo se fortiter illigauerat, in tentationibus fractus inuenitur, & disruptus; &, quod magis dolendum, in negatione tentatus amisit, quod gloriæ visione in Thabor recreatus ostenderat & probauerat. Quapropter dixit egregiè D. Antonius de Padua sermon. 1. Dominicæ 2. Quadragesimæ. *Nam ter Dominum negauit, & ita tria tabernacula constructa subuertit.* D. Anton. de Pad.

At dices: quando triplicem in Transfiguratione amorem Petrus ostendit? cùm, videlicet à Magistro tria ædificare tabernacula, ignoranter exposcit; si vt par est, Chrysostomo credendum, & Augustino: hic enim, vt iam retulimus ex cap. 22. Soliloquiorum, Petrum tam incredibili amoris æstu ad gloriæ conspectũ exarsisse testatur, vt in illo amoris deliquio præceptorem suum plusquam sua, & plusquam suos diligere cõprobaret. *Omnium inferiorum oblitus clamauit quasi ebrius dicens: Dominè bonũ est nos hic esse. faciamus hìc tria tabernacula.* Chrysost.

Sin minus rogo quid sit, *Omnium inferiorum oblitus*, nisi quòd Petrus omnia prçter Iesum obliuione sepeliuit? Quòd autem & ipsũ plusquam se diligeret, testatur D. Chrysost. homil. 57. in cap. 17. Matth. ad illa verba, *Bonum est nos hic esse*; quibus Petrus amore percitus præceptoris sui incolumitati consulebat, & vitæ ipsius conseruandæ studio constructis à se in monte tabernaculis morari hortabatur; ne ignominiosam ab hostibus mortẽ perferret, sui oblitus; & Magistri salutem inhians: Vnde ex amore quàm bellè errat, dum tabernaculorum structuræ se offert.

offert: idcirco D. Chrysostomus errorem excusans, quòd promissi principatus oblitus, tabernacula erigere postulauerit; & affectum laudans, quo seipsum Christi vitæ opponens, absque principatu in monte degere cupiebat, ita prudenter lectorem adhortatur: *Non* Chrysost. *enim quærere debes quàm prudenter hortabatur, sed quàm feruens charitate Christi, quàmque inflămatus esset. Nam quòd non pro se tantùm, quantùm pro Christo timeret, quando mortem & insidias Christus prædicabat, ipsum audias dicentem: Animam meam pro te* Marc. 14. *ponam: & si oportuerit me tecum mori, non te negabo. Vnde factum est vt in medio periculo constitutus, tam ingenti caterua circunfusus, non modò nō fugerit, verùm etiam gladio arrepto, Sacerdotis serui aurem absciderit. Non ita pro se, quā pro Magistro expauescebat.* Vides igitur Petrum plusquàm se ipsum Præceptorem dilexisse, non solùm quòd de ipsius vita solicitus, promissæ Monarchiæ solicitudine nullatenus tangebatur; sed quia soli Christo, Moysi, & Eliæ tabernacula extruere pollicebatur, sui sodaliumque oblitus: quia Dominum Iesum nō tantùm plusquàm suos & plusquàm se diligebat, sed etiam omnes alios ad ipsius amorem pertrahere conabatur. Vnde ne Moyses & Elias habitationis incommoditatem fortè perosi à Christo discederent, tabernacula promittit, vt detineret, ipsiq. detenti Christum à subeũda morte dehortarentur. Fallar, nisi hoc S. Lucas cap. 9. insinuauit, dum Moysem & Eliam primùm discedentes scribit, quàm Petrum tabernaculorum opus promisisse commemoret. *Et factum est, cùm* Luc. 9. *discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum; Præceptor, bonum est nos hic esse; & faciamus tria tabernacula; vnum tibi, vnum Moysi, & vnū Eliæ.* Ibi nu. 33. Ac si diceret: Eia Domine Iesu, si tua magni interest, hìc Moysi & Elia comitantibus immorari, nihil est quòd de stationibus fabricandis solicitus sis. Meus erit iste labor: iam tria tabernacula, cuiq. suũ, te annuēte comparo. Itaque Præceptorem suum discipulus plusquàm sua, plusquàm suos, & plusquàm seipsũ diligere ostendit. Mirus profectò amor, & Saluatori gratissimus: hunc his prærogatiuis illustrem quærebat in Petro, antequàm ad supremum illud dignitatis fastigiũ extolleret, tertiò interrogans, vt sensit Bernardus, *Simon Ioannis amas me?*

Dices verò, quid causæ est, vt, cognito Petri amore, ibi Dominus illum non constituerit Ecclesiæ pastorem, & suum in terris Vicariũ? sicuti apud Matth. 16. promissum reperitur; & qua ratione cum Moyse, & Elia de substinenda Hierosolymis nece tractauit; *Lo-* Luc. 9. *quebantur de excessu*; non ita de successore egit, & caput Ecclesiæ instituit, à quo, ipso è viuis di-

T sceden-

scedente regetur? præsertim quia in Thabor amorem illum cæteris rebus superiorem,& futurę dignitatis pretium ostendit, vt cernere est in traditione Pontificatus, in qua apud Ioan.21. de amore ter interrogatur. Adde, quòd sicut Dominus Iesus, ibi Æterni Patris filius, cælorum hæres, æternitatis maioratus, Ecclesiæ Dominus, Pastor, & Sponsus vnicus declaratur; non abs re esset vt coram Moyse & Elia testibus probatissimis Petrum Ecclesiæ Pontificem, successorē suum, & sacri Imperij Monarcham inauguraret. Quid igitur causæ est, vt creationem hanc in aliud tempus distulerit? Multa suppetunt respondenda. Illud interim nostro instituto congruentiùs suggero: Petrus errore suo materiali,& ignorantia,vt iam ex D. Hieronymo, Damasceno & Glossa Ordinaria retulimus, futuræ forsan promotioni obstitit tria exposcens tabernacula; quasi Christi Monarchia, cui præficiendus erat,in plures stationes partiri debuisset, nec vnus totius gregis Ecclesiastici moderator futurus & princeps, vt vnum ouile, & vnus pastor foret;& ideo tanquam ignarus exploditur, *Nesciens quid diceret:* Tandiuque promotio in principatum, & pastoris institutio differtur,quousque erroris sui,etsi materialis tantùm, labem abstergeret.

Ioan 21.

Cæterùm, Petrus,etsi Pontifex creatur, veritatem quam ignorabat, edocetur: siquidem vix ipsi tria tabernacula meditāti,vno tātùm opus esse demonstratur; eo quòd Ecclesia non Aristocraticū, nec Democraticum habitura esset regimen; sed Monarchicum,quod cæteris præstātius habetur;vt eruditè probat Bellarminus lib.1. de Romano Pontifice c.2. & in idem placitū Authores probatissimi ex Græcis,Latinis,& Hebræis,necnō Theologorum schola,Sophiæ Doctores,Oratorum Lycæa,Historicorum gymnasia, & Poëtarū chorus vnanimiter conspirarunt.Hinc euēnit vt Petrus vnà cum Ioanne, & Iacobo in terram deiectus, *Ceciderunt in faciem suam;* statimq. resurgens solum inspexit Saluatorem: nam Moyses,& Elias,quibus tabernacula struere promisit, iam disparuerant. *Leuātes autem oculos suos neminem viderunt,nisi solum Iesum.* Quod ideo factū existimo,vt error amputaretur, & Patris vox, quæ Dominū Iesum filiū ipsius vnicum,Ecclesiæ Spōsum & pastorem designauerat,indubitanter ad illum referretur:cui solū, vt dicebat Hieronymus supracitatus, *Figendum est tabernaculum, & obtemperandum:* Et ideo quasi tabernaculum sibi soli debitum,& obsequentiā erigens, solus remanet.Iterum in c.17. Matth. *Rationabiliter postquā surrexerunt,non viderūt nisi,solum Iesū. ne si Moyses & Elias perseuerassent cū Domino,Patris vox videretur incerta cui potissimùm daret testimonium:* Vi-

Bellarm.

Luc.9.

D.Hier.

D.Hier.

Vident ergo Iesum stantem, ablata nube; & Moysem & Eliam euanuisse: quia postquam legis & Prophetarum umbra discesserit, quæ velamento suo Apostolos texerat; utrumque in Euangelio reperitur. Accinit Beda in Marcum cap. 37. *Vbi enim cœpit filius designari, mox serui discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur.* Beda.

Aptiùs in rem nostram de Moysi, & Eliæ discessu loquitur S. Ambrosius in cap. 9. Luc. *Recesserunt ergo,* inquit, *illi, vbi cœperat Dominus designari: tres enim in principiò videntur, vnus in fine; perfecta enim fidei vnum sunt: ergo & illi quasi recipiuntur in Christi corpus, quia & nos vnum erimus in Christo Iesu;* Quo cum fideles omnes vnum corpus constituunt. D. Ambr.

Monet autem Cyrill. in Catena ad c. 9. Luc. discipulis præceptum, vt quem filium à se dilectum profitebatur, audirent; quò intelligerent, ipsum solum esse, cui tanquã Dei filio, Ecclesiæ Sponso, ác Domino, parendum esset. *Illi ergo,* ait, *iussit obedire, cùm subdit, Ipsum audite.* Atque adeo Petri error per hoc corrigi videbatur, cùm tria quærens tabernacula quoad speciem, (nam alter in eo vigebat affectus) Moysem & Eliam Christo exæquabat. Idcirco D. Chrysostomus hom. 57. in Matth. cum eo sic expostulat. *Quid facis Petre? non nè paulo ante à seruis eũ separasti, cum seruis modo cõnumeras?* Hoc est, memineris Petre, quòd ab hinc octo diebus rogatis à Saluatore discipulis, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Matth. 16. & respondentibus vulgi opinione circumferri, ipsum Moysem esse, aut Eliam, vel quemlibet ex Prophetis: at tu quasi aliorum errorẽ corrigens, opinionumque falsitatem refellens, respondisti. *Tu es Christus filius Dei viui:* Cuius præclarissimæ confessionis vicem rependens Diuinus Saluator, Ecclesiæ regimen & principatũ tibi tradidit. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vt quid ergo confessionis tuæ, & Christi remunerationis oblitus, & in Pontificatus præiudicium, tria quæris tabernacula; Moysen & Eliam Dei filio exæquans? Oculos sursum eleua, & accipies Moysem & Eliam euanuisse, & solum Iesum Dei filiũ superesse, cui nullus exæquari debet. *Neminem viderunt nisi solum Iesum.* Itaque aspectus ille correxit errorem, & Petrum edocuit, vnum tantummodo futurum tabernaculum, hoc est vnam Ecclesiam, & Pontificem vnum pastorẽ ipsius vniuersalem. Cyrill. D. Chrys. Matth. 16.

Fallat igitur, nisi Petrus huc respiciens epist. 2. cap. 1. nu. 13. Supremi pastoris dignitatem, qua fruebatur, tabernaculum appellauit. *Iustum autem arbitror,* inquit, *quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in cõmonitione; cer-* 2. Petr. 1

tus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quòd & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Vbi vigilanter adnotandum, quòd ideo pigritantes, & torpore marcescentes adhortari, & stimulare se dicit, quia ad id ratione pontificij muneris astringebatur. Ita enim mihi sonant illa verba, *Quandiu sum in hoc tabernaculo* & tantò ampliùs ait, ad vos commonendos compellor, quantò certiùs mihi notum est, pontificiam dignitatem vnà cum vita ocyssimè amittendam. *Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei*. Sed vnde nam, ò Petre, deponendi tabernaculi certitudo tibi prouênit? *Secundùm*, ais, *quòd & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi*. Subobscura mihi responsio apparet: vnde tria videntur diligenter hic examinanda. Primum qua ratione Petrus supremam, sacri Imperij dignitatem suum dixerit tabernaculum? Et quidem eademmet certitudo celerrimæ depositionis; *Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei*, de nomenclatura edocuit Apostolum, vt tabernaculum diceret, quod citò amouendum cognouerat Principatum: egregiè sanè, & venustissimo dicendi genere vsus rem exposuit. Cùm enim pastoris dignitas, & sacra Pontificis maiestas, humana vita tanquam basi innitatur, hæc autem vitrea sit, quæ cùm magis splendet frangitur; vel fœno similis, quod repêtina ariditate emarcescit, flammisque absumptum & in fauillas redactum, ventorum ludibrio euanescit; quod aptius nomen excogitare potuisset Apostolus, vt vitam & dignitatem citò auolaturam significaret, quàm tabernaculum? Certe nullum.

Secundò inquirendum: quisnam Petrum edocuit, tabernaculum istud velociter amouendum? A Christo se edoctum respondebit. *Secundùm quòd & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi:* Hoc est, non apertè, clarèque detexit, sed quibusdam signis & indicijs quasi diuinandum proposuit: *Significauit mihi*. Tertiò scíscitaberis, quando talis deponendi tabernaculi significatio facta fuerit? Fallar nisi hoc in monte Thabor acciderit: nec leuis est iudicij coniectura. Nam Petrus suæ sententiæ reddens rationem, Transfigurationis spectaculum depinxit, & auditam testatus est Patris vocem, qua Dominum Iesum, filium vnicum, & summè dilectum, ac ab omnibus vt supremum Ecclesiæ principem & pastorem auscultandum, significauit; vt cernere est vers. 16. 17. & 18. capitis supracitati. *Nō enim doctas fabulas secuti notā fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, & præsentiā; sed speculatores facti illius magnitudinis*.

2. Petr. 1. 2. Petr. 1.

Acci-

Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite: & hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto. Hæc ibi.

Supponendum tamen est, vt faciliùs Apostoli mentem assequamur, & nostræ excursionis series innotescat, perinde fuisse, Patrem Æternum Christum Dominum declarasse filium suum, & Deum verum, ac si Ecclesiæ, totiusque Christiani gregis pastorem vnicũ, & summè bonum declararet; iuxta

Ioan. 10. illud eiusdẽ Saluatoris apud Ioan. cap. 10. num. 11. *Ego sum pastor bonus*. Quod interprete Ruperto lib. 9. comment. in Ioan. tantumdem valuit, ac si diceret: Dei filius ego sum, & verus Deus; quẽadmodum apud Marcum cap. 10.

Marc. 10. cuidam de bonitate adulanti, & dicenti; *Magister bone*: respondit: *Nemo bonus, nisi vnus Deus*. ibi num. 17. quæ disertè connectens

Rupert. Rupertus, aptissimè infert: *Sicut Magister bonus, nõ nisi quia Deus est, sic pastor bonus, non aliunde, nisi quia Deus est: pastor inquam, bonus, & non ex accidenti dono; sed essentialiter bonus.*

Huc etiam respiciens Africanus Victor, in professione fidei ad Hunericum Regem, & Idacius Clarus lib. 3. aduersus Varimadum,

Ioan. vt Christum verum probet Deum esse, verba ipsius adducit: *Ego sum pastor bonus*. Asserit igitur Petrus se vnà cum alijs Æterni Patris vocem audisse, qua & Dominum Iesum filiũ declarauit, ipsique obediendum præcepit. *Ipsum audite*. Affirmat insuper non commentitium esse & fabulosum, aut somnij illusione dormienti obiectum, quod enarrat; sed verum & planè certum. *Non enim*, ait, *doctas fabulas secuti*. Mendosa Poëtarum figmenta respexit, qui fabulosis mutationibus Deos suos multiplices vicissim figuras induere commenti sunt. Hinc aureos Iouis imbres, hinc nefandas tauri, cycni, & similium metamorphorses effinxerunt: quod Christo se transfiguranti longe aliter euenit. Dum enim ipsius facies Solis claritatem, & vestimenta niuis candorem referrent, non mentita claritas, nec falsus ille candor, vt Iouis imber, taurus, cycnus, aliæque non minus falsæ, quàm ridendæ transformationes extiterunt; vt iam verum sit illud Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 2. videlicet, Poëtarum fabulositatem non tantùm se extulisse mentiendo, quantùm Saluatoris nostri potestas vera operando se extulit. *Denique* ait, *minus est quod illa finxit, quàm quod iste gessit: maior ambitioso eloquentiæ mendacio, simplex veritatis fides*. Vera igitur sunt, & indubitata quæ Petrus de magnifica Saluatoris gloria, vultus claritate, vestium candore, Patris vo-

2. Petr. 1

D. Ambr.

ce filij Diuinitatem testantis, affirmat. Quòd si clarissimo hoc testimonio infideles non reuincantur, audiant quod Apostolus n.19. adiungit. *Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.* 2.Petr.1

Non parum inijcit admirationis, quòd ad Christi Diuinitatem comprobandam firmiora dixerit Prophetarum testimonia, quàm Patris vocem in Thabor auditam. Verùm qua ratione id intelligi debeat, August. sermon. 27. de verbis Domini disertè explicat. *Quis enim, ait, nostrum non miretur delata voce de cælo certiorem propheticum sermonem ab Apostolo dictum esse? Certiorem sanè dixit: certiorem, non meliorem, non veriorem: tam verus enim ille sermo de cælo, quàm sermo propheticus, tam bonus, tam vtilis. Quid est ergo, certiorem, nisi in quo magis confirmetur auditor? Quare hoc? Quoniam sunt homines infideles, qui sic detrahunt Christo, vt dicant eum magicis artibus fecisse quæ fecit. Possent ergo infideles etiam istam vocem delatam de cælo per coniecturas humanas, & illicitas curiositates ad magicas artes referre.* (Sic quidam de alia voce facta de Christo dixerunt tonitruum esse) *Sed Prophetæ antea fuerunt: non dico antea, ante istam vocem, sed ante Christi carnem: nondum erat homo Christus, quando misit Prophetas. Quisquis eum dicit magum fuisse? si ergo magicis artibus fecit vt coleretur & mortuus; numquid magus erat antequam natus? ecce quare ait Apostolus Petrus: Habemus certiorem propheticum sermonem: vox de cælo, qua fideles admoneantur: propheticus sermo, quo infideles conuincantur.* Hucusque Augustinus; legendus etiam in tract. 35. in Ioannem, disertissimè locutus. D.Aug. Ioan.12. num.29.

Nec abludit Lactantius lib.5. cap.3. dum ait, fideles non tantùm fide tenere, Christum verum esse Deum, ob mira quæ perfecit, sed quia Prophetarum oracula in ipso adimpleta conspiciebant. *Non solùm, ait, idcirco à nobis Deum creditum, quia mirabilia fecit; sed quia vidimus in eo facta esse omnia, quæ nobis annuntiata sunt vaticinio Prophetarum: quod neque Apollonio, neque Apuleio, neque cuiquam magorum, potuit, aut potest aliquando contingere.* Pergit adhuc Petrus memoratæ visionis certitudinē amplificare; & ideo nihil in hac vita certius reperiendum testatur, quousque Dominus Iesus viuorum iudex ac mortuorum, & lucifer clarissimus, orbem iudicaturus adueniat, suæque beatitudinis splendorē ostendat: quo fiet vt omnia tunc apertissimè dignoscātur. Tantundem namque valent illa verba, *Donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cor-* Lactan. 2.Petr.1

cordibus vestris; vt D. Prosper lib. dimid. tempor. cap. 12. S. Augustin. serm. 24. de diuers. cap. 5. & tract. 23. & 35. in Ioannem interpretantur: ibi enim scripturas, & prophetias, lucernas dicunt splendidissimas, ad quarum lucem veritas cernitur. *Tuncque*, ait, *præsenti tali die lucernæ non erunt necessariæ: non legetur nobis Propheta, non aperietur codex Apostoli, non requiremus testimoniũ Ioannis, nõ ipso indigebimus Euãgelio. Omnes scripturæ tollentur de medio, quæ nobis in huius sæculi nocte, tanquam lucernæ accendebantur, ne in tenebris remaneremus.* D.Prosp.

Cæterùm accuratè inspiciamus, in quem scopum sic commendata certitudo collimat? & quod nam illud sit ab Apostolo tam firmiter stabilitum? Nihil aliud certè, quàm quòd Pater Æternus Petrũ, & socios cõtestatus est apud Thabor, Christum Dominum filium suum dicens, & vnicum Ecclesiæ Sponsum & Pastorem. *Hic est, filius meus dilectus.* Matth. cap. 17. At hæc quid ad rem superiùs propositam? nimirum Petrum à Domino Iesu in Thabor coniecturis edoctum, Pontificiam dignitatem dicendam esse tabernaculum? Vt proptera dixerit: *Secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.* 2.Pet. 1. Apertissima tamen est Apostoli sequela, & valde manifesta probatio: Quoniam in monte Thabor, postquam Petrus dixerat, *Faciamus hic tria tabernacula*, Patris vox dicentis insonuit, *Hic est filius meus.* Matth. cap. 17. Quasi dixerit: Non hìc tribus, ò Petre, opus est tabernaculis: vnum tantùm pro filio vnico ęternitatis hęrede, exindeque vniuersæ Ecclesiæ Pastore, & supremo Pontifice, statuendum tabernaculum. Quòd si Petrus, & socij non admodum exactè instructionem hanc perceperant; ideo euenisse credo, quia *ceciderunt in faciem suam*; Moysesque & Elias, teste Luca cap. 9. num. 35. disparuerunt. *Et dum fieret vox, inuentus est Iesus solus:* Luca 9. Vt, dum alijs discedentibus solus ipse appareret, intelligi daretur, sicut ex D. Hieronymo annotatum reliquimus, Dominum Iesum, Ecclesiæ Pastorem vnicum esse, ac Sponsum: cui in Ecclesia tabernaculum constituendũ esset; eique vt supremo ipsius moderatori pręstanda foret obsequentia. Hieron. in cap. Matth. 17. Quod postmodum Petrus Pontificali solio collocatus cùm meminisset, ipsummet Pontificis munus, tabernaculum appellauit dicens, *Quandiu sum in hoc tabernaculo.* 2.Pet. 1. Et quia sub vnius tabernaculi figura, quod soli Iesu construendum erat apud Thabor de Põtificia dignitate eruditur; idcirco dixit: *Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.* Quia verò munus illud, etiam breui duraturum ostendit, consequenter adiecit: *Velox est depositio tabernaculi mei.*

Quòd si ambigas apud Thabor Pontificatus breuitatem Petro significatam fuisse; quàm breui dissolutum fuerit tantæ gloriæ spectaculum inspice: Dominum Iesum Ecclesiæ Pastorem, & Principem ibi inauguratum cerne: ipsũ splendore Solis vultu clariorem, & vestibus niue candidiorem intueberis: Moyses adsunt & Elias: Æterni Patris vox filium summe dilectum, in quo nos gratificauit, testantis auditur: Petrum, & socios immensæ gloriæ conspectus, & Christi maiestas admirabundos in terram prosternit; & sic prostrati gloriam illam vnigenitum Dei filium quammaximè decere profitentur, vt Ioannes in ipso Euangelij sui vestibulo profitetur
Io. c. 1. *Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre.* Cùm autem Petrus spectaculum hoc in longius differre spatium expeteret, dicens, *Bonum est nos hìc esse*; ex improuiso gloriæ illius pulchritudo & maiestas euanuit: nec Petro datum est, vt saltem vnius horæ spatio visione frueretur. Aduertẽs igitur quàm breui Domini Iesu, æterni Principis, & supremi Pastoris, gloria excideret, ex momentaneo spectaculo didicit, Pontificatus sui maiestatem, & gloriam breuissimè duraturam:
2. Pet. 1. Vnde ait: *Velox est depositio tabernaculi mei: secundum quod Dominus Iesus significauit mihi.*

§. SECVNDVM.

Quòd Petrus tristitia, quam habuit, cùm Pontifex creabatur, rectè ostendit optimè mereri vniuersalem Ecclesiæ Pastorem institui.

SEd iam Ioannis locũ ex c. 21. repetamus, in quo Dominus Iesus, antequàm Petrum Ecclesiæ Pontificem crearet, ter ex ipso sciscitatus est, an se plus cæteris diligeret: & qua ratione Apostolus ad tertiam interrogationem mæstitudine sit affectus, vt ibidem refert Ioannes, inquiramus. *Contristatus est Petrus,* Ioan. 21. *quia dixit ei tertiò: Amas me?* Cur ergo tristitia afficitur? Pulchrè respondet Theodorus Heracleotes. Theodor. Heracl. Aduertit sanè Petrus de amore suspectum se haberi, atque adeo necesse esse vt bis & tertiò rogatus, se diligere testaretur, vt amori suo fidem quæreret. Vnde querulus, dicam, an verecundus, respondit: *Domine* Ioan. 21. *tu omnia nosti: tu scis quia amo te.* Quasi cum Saluatore expostulans dicat: O Domine Iesu, nonne omnia nuda & aperta sunt oculis tuis? nonne tibi soli peruia sunt humani cordis penetralia? Vt quid ergo tanquam ignorans toties interrogas? Deus bone quàm pulchram ex hoc loco doctrinam ad morum instructionem elicuit D. Augustinus tractatu 123. vnde hæc subtiliter dicta

excer-

D. Aug. excerpo. *Sit amoris officiũ pascere dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare Pastorem. Qui hoc animo pascunt oues Christi, vt sua velint esse, non Christi; se conuincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi, & subueniendi, & Deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quærere, nõ quæ Iesu Christi. Nam quid est aliud, Si diligis me, pasce oues meas; quàm si diceretur: si me diligis, non te pascere cogita, sed oues meas? sicut meas pasce, non sicut tuas: gloriam meam in eis quære, non tuam; Dominum meum non tuũ, lucra mea non tua: ne sis in eorum societate, qui pertinent ad tempora periculosa, seipsos amantes, & cætera, quæ huic malorum initio connectuntur.* Hactenus ex Augustino.

Phil. 2. 21.

2. ad Timoth. c. 3 v. 12.

Aliam Petri mæstitudinis caussam reddit S. Chrysost. hom. 87. in cap. 21 Ioannis. Propterea enim Apostolum affirmat contristatum fuisse, quia tertiò repetita Saluatoris interrogatio præteritos defectus illi in memoriam reuocauit: & ideo se credidit interrogatum, vt recordaretur. *Cùm ergo*, ait, *semel, atque iterum interrogatus, ipsum arcanorum cordis perscrutatorem testem aduocasset, & adhuc tertiò interrogaret, perturbatus est Petrus, veritus superiora: nam cùm forti animo esset, reprehensus est postmodum; ideo iterum ad ipsum confugit dicens: Tu omnia scis; hoc est, præsentia & futura. Vide quanto melior factus est, & modestior: non ampliùs temere perstat in sententia, neque contradicit: Propterea contristatus sum, ne fortè me amare arbitratus non amem; vt antea, cùm me fortèm, & constantem putarem, postmodum inbecillis deprehensus sum.* Respexit Chrysostomus Petri negationes: Nam cùm antea à Saluatore prædiceretur negaturus, fortem se, & constantẽ exhibuit: postea mulierculę tentatione pulsatus succubuit, & ter negauit: Cuius rei nunc memor, negationum numerum, & interrogationum conferens, ob vtrumque tristitia afficiebatur.

Chrysost.

Et quidem communis Doctorum sententia tenet, propterea Petrum amoris examen trinis interrogationibus subijsse, quia quasi non amans ter negauerit; vt repetita iterum & tertiò amoris confessione, labem trinæ negationis abstergeret; & omnibus palàm fieret Petrum Ecclesiæ Pastorem creatum, tantam in amore firmitatem exhibuisse à Magistro rogatum, quantum imbecillitatis à fæmina seruisque Pontificis tentatus ostenderat. Autorem habeo Cyrill. Leontium, Theophilact. Maximum serm. de Pœnit. Petri, Augustin. hoc loco, Cyrill. Leont. Theophil Maxim.

&

Beda. Niceph. & ferm. 149. de Tempore: vnde id mutuatus videtur, vt solet, Beda, Nicephor. lib. 1. cap. 35. & alios, teste D. Ambrosio in Apologia Dauid. cap. 9. ita sentientes: Pro omnibus Augustinũ repono. *Redditur*, inquit, *trinæ negationi trina confessio, ne minùs amori lingua seruiat, quàm timori: & plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quàm vita præsens.* Addo, Petrum ad tertiam interrogationem contristatum, quia tria meminit tabernacula, quæ quondam apud Thabor ignorans postulauerat; & ignorantiæ illius memor, alios casus in mentem reuocabat, in quibus parum fæliciter sibi processerat amor præsumptus, & pro laude reprehensionem inuẽnit: ac dum fortitudinis, & constantiæ præmium cogitat, tanquam deficiens & nutabundus suggillatur. Cæterùm in his euentibus emendatior, & magis cautus reddebatur; nec sic ex animi sententia, rerum cernebat euentus: Vnde simile quid hic cogitãs tristabatur. Ita ipsius nomine Chrysostomus. *Propterea contristatus sum, ne forte me amare arbitratus, non amem.* Primò igitur sibi persuasit Petrus Christũ diligere, quia apud Matth. cap. 16. num. 22. ipsum à subeunda morte auertere tentauerit, dicens: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* At irritus euasit inordinati amoris conatus: nam à Magistro reprehenditur, & Satanas vocatur. *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* Profecit reprehensione Petrus, & loquendi cautelam perdidicit. Vnde, vt aduertit D. Chrysostomus homil. 57. in cap. 17. Matth. apud Thabor cautior inuenitur: quippe cùm de figenda ibi mansione suum proderet affectum, *Bonum est nos hic esse*; illico resipuit, & Saluatoris arbitrio se subiecit, adiungens, *Si vis*; reprehensionem, vt in alijs euẽtibus expertus fuerat, pertimescens. Verba Chrysostomi sunt. *Deinde quoniam bonum est nos hic esse, absolutè dixerat; timens ne iterum increparetur, emendauit seipsum dicens: Si vis, faciamus hic tria tabernacula.* Sed, proh nouerecantis fortunæ improbitatem! etiam post cautelam Petrus collabitur, & tãquam ignarus ab Euangelistis castigatur; *Nesciens quid diceret:* Quinimo Christus in terram deijciens, facto reprehendit: *Ceciderunt in facies suas.*

Ambros. August. tract. 22. Chrysost. Matth. cap. 16. Matth. cap. 17. Chrysost.

Resurgens Petrus vires resumpsit, animum recepit & tam incredibili constantia obsirmauit, vt se magistrum moriẽtem contempta morte secuturum testaretur. *Etiã si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Iamque polliciti fidem præstare occœperat; cùm fugientibus alijs, ipse finem spectaturus, vsque ad Pontificis domum Saluatorem sequebatur. *Petrus autem sequebatur, & introiuit videre finem.* Matth. 26. num. 58. Quis ne-

Matth. cap. 26.

neget amorem, hunc ſequendi affectum è Petri corde extudiſſe? Certè non negauit Chryſoſtomus amoris vim apprimè cognoſcens: vnde homil.85. in Matth. ita fatur. *Ingens huius diſcipuli ardor fuit, qui nec cæteris quidem fugientibus territus eſt, ſed ſecutus etiam introiuit: nam etſi Ioannes quoque id fecerat, ſed tamen notus erat Pontifici.* Quis poſt hunc amorem Petrum lapſurum ſuſpicaretur? lapſus tamē, & turpiter, eſt: ter enim magiſtrum negauit; & quidquid in memoratis euentibus, fortitudinis amoriſque oſtenderat, infælix amiſit: nec ad primam reſipuit negationem, ſed poſt tertiam; & Chriſti miſerentis aſpectum ingemuit, vt pulchrè à D. Ambroſio notatum inuenio in commētarijs in Luc. lib. 10. *Negauit primò Petrus, & non fleuit, quia non reſpexerat Dominus: negauit ſecundò, non fleuit, quia adhuc non reſpexerat Dominus: negauit tertiò, & reſpexit Ieſus; & ille amariſsimè fleuit.* Quaſi diceret: Benigniſſimo aſpectus ſui afflatu Dominus Ieſus Petrum ſyderauit, & illico in lacrymas & lamenta diſſoluit, quibus culpam diluit, amore incendit; petræ firmitatem indidit, cui niteretur Eccleſiæ fundamentum; quinimo ipſius Eccleſiæ caput & ſupremus Paſtor crearetur; ſicut iam apud Matth. 16. ipſi promiſerat. Itaque ſolutis fletu negationibus, cùm iam Dominus Ieſus cælos aſcendere deſtinaret, ter ex Petro, an ſe diligat ſciſcitatur, antequam gregi ſuo præfectum relinquat: vt etiā aduertat quanti oues ſuas æſtimet, qui nonniſi de amore probatus eis præficitur. Egregiè S. Chryſoſt. homil. 87. in Ioan. *Ter autem interrogat, & ſemper idem præcipit; vt demonſtret quāti ouium ſuarum curam faciat, & quòd hoc maximum eſt amoris argumentum.* Attamen Petrus tertiò rogatus mæſtitudinis affectu obnubilatur; veritus, vt ſicut in alijs euentibus amorem firmitatemque ſpondens defecerat, ſic in præſenti, dum tertium amoris ſubibat examen, ponderatus amor minus habens inueniretur: & ideo toties à Chriſto rogari ſuſpicabatur, quia de ipſius amore dubitabat, nec ita vehementer à Petro diligi, vt ipſe credebat, arbitrabatur, vt iam ex Chryſoſtomo dicebamus. *Propterea contriſtatus ſum ne fortè me amare arbitratus, non amem.*

Chryſoſt. Ambroſ. Chryſoſt.

Petro itaque memorati euentus triſtitiæ cauſa extiterunt, tabernaculorum petitio, Magiſtri negatio, quæ ad trinam amoris interrogationem in memoriam reuocantur, & triſtitiam pariunt. Cæterùm, vt egregiè monet Diuus Auguſtinus ſermon. 1. de Petro, & Paulo, iam timor omnis & cauſa timoris abſceſſerat. Chriſto enim mortuo, & reſurgente, Petrus ad amoris ſoliditatem redierat, vt meritiſsimus Eccleſiæ paſtor & princeps crearetur. *Sed* D. Auguſt.

iam

iam, inquit, *timere non debuit: si videbat enim in carne viuentem, viderat in ligno pendentem. Resurgendo Christus abstulit mortis timorem: & quoniam abstulerat mortis timorem, meritò interrogabat Petri amorem: ter negauerat timor, ter confessus est amor. Trinitas negationis, desertio veritatis: trinitas confessionis, testimonium dilectionis.* Hæc ille, cui adstipulatur D.Chrysost.hom.55.in Matth. vbi sic. *Ipse Petrus, qui post tot tãtaque signa adeo imbecillus apparuit, vt ter negauerit, vilem puellam timuerit; postea quàm crucis mysterio consũmato claras habuit resurrectionis demonstrationes, nec quidquã relinqueretur, quod animum eius cõturbaret atque conculcaret, sic immobilem & fixam doctrinam spiritus tenuit, vt veluti leo in populum Iudæorum irrueret, & pericula mille, ac denique ipsam mortem contemneret.* Chrysost.

Sed iam coronidem impono, & vltimum loci Ioannis ex c.21. expositioni complementum adijcio. Priora igitur postremis connecto, non aliter quàm solent ensis cuspidem versùs capulum retorquere validiùs hostẽ petituri; vt sic Nouatores transadigere, & cæcam eorum temeritatem, quæ Petri negant Monarchiam, resecare possim. Ex diserta initij ac finis complexione cernere erit, Petrum solum, & non alios de amore interrogatum; quia solus Petrus, os erat & caput cæterorum; & vbi ipse aderat, loquendi facultas alijs non suppetere videbatur, Chrysostomi opinatio est, quem sequuntur discipuli Eutymius & Theophilactus. Igitur homil.87. in Ioan. ita edisserit. *Alijs omissis de his dumtaxat Petrum affatur! os erat Apostolorum, & princeps, & vertex ipsius cætus: propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit.* Theophilactus verò in cap. vltimo Ioan. ita ait: *Finito prandio præfecturam ouium totius mundi Petro commendabat; non autem alij, sed huic tradidit.* Hæc Græcanici Patres illi, quorum testimonium ideo in hac re plurimi faciendũ est. Notat insuper Theophil. Petri creationem à prandio factam: quod etiam meminit Euãgelista. *Cùm ergo prandissẽt*, Ioan. 21. num. 15. Noui, Lutheranorum & Caluinistarũ gregem nihil mysterij in hoc prandio reperisse, quàm quòd Dominus Iesus hac ratione Petro negationis culpam, condonare, ipsumque in pristinam gratiam restitutum ad Apostolicam dignitatem extollere destinauit, è qua negando ceciderat. Itaque nihil hîc interuenisse existimant præter Germanicũ morem, quo inter pocula & epulas, ruptæ amicitiæ redintegrantur. Ita notat ibi Maldonatus. Quid ni? hoc spirarent hæreticorum popinæ: temulentia ista est, an amentia? vtrumque dixeris non iniurius: nihil isti nisi carnem & pocula sapiunt & olent. Altiùs dirigebat pran-

Eutym. Theophil. Galat. 1. Ioan. 21. Maldon.

prandium illud Dominus Iesus, qui res magnas, & Sacramentis pleniſſimas à prandio instituere consueuit. Vnde (monuit Theophil.) Eucharistiam post cœnam instituit: cum Apostolis conuescens, in singulorum ora insufflãs, sanctum immisit Spiritum: Ioan. cap. 20. num. 22. Cùm autem Petri Pontificatus magnum quid & memorabile esset, conueniẽs fuit vt inter prandendum crearetur. Et quemadmodum priusquàm crucem moriturus subiret, cœna facta sanctissimum corpus suum nobis sumendum Sacramento cõfecit; sic etiam in cælos ascensurus, post epulas Petrum instituit suum in terris Vicarium, vt scripsit Ambros. in cap. vltimo Luc. *Quem*, inquit, *eleuandus in cælum amoris sui Vicarium relinquebat*. Addendus Leo Magnus ser. 3. de Assumptione sua ad Põtificatum ita fatus: *De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur; vt quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus*.

Theophil. Ioan. 20. Ambros. D. Leo.

Quin etiam Ioan. loci clausula ex cap. 21. vbi Petro post tertium amoris examen Dominus Iesus gregis sui curam tertiò commisit, idem probat institutum. Nam tradito grege & ouili, statim pastori nouo in cruce moriturum prædixit, vt veri pastoris, qualem se Christus exhibuerat, pro ouibus moriens, imaginem referret: *Amen amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis*, ibid. num. 18. Et ne quæ sub ænigmate prædicta videbantur, cognitionem effugerent, Ioannes exposuit, Petri mortem illis verbis significatam, testatus: *Hoc autem dixit significans, qua morte clarificaturus esset Deũ*. Et verò postquàm Petrus tot argumentis probauerat amoris firmitatem, & traditi ouilis munus susceperat, cõsequenter addendum fuit mortis genus; crucis videlicet, in qua Saluatori assimilis verum se pastorem exhiberet. Ita D. Chrysost. homil. 87. in Ioannem. *Si amas me, fratrum curam suscipias, & quam in omnibus dilectionem ostẽdisti, & qua delector, nunc ostende; & animam, quam pro me positurum dixisti, hanc pro ouibus meis trade*. Clarissima certè feruentissimæ charitatis indicia, viuidæque virtutis profectum Petrus ostenderat, cùm pro Christi amore morti occumbere polliceretur. Sed tunc perfectionis summam assecuturus edocetur, cùm re ipsa in cruce transfixus animã exhalabit. Huc refero Saluatoris verba, apud eundem Ioannem, mysticè intellecta. *Cùm esses iunior*,

Ioan. 21. Chrysost.

nior. Item: *Cùm autem senueris:* quibus, interprete Chrysostomo vbi supra, nec iuuenis, nec senex, sed perfectus ætate Petrus
Chrysost. significatur. *Quod quidem significat, quòd tunc neque iuuenis esset, neque senex, sed vir perfectus.* Nec solùm ætatis perfectionem hìc significatam existimo; sed animæ virtutisque augmentum sub hac loquendi formula expressum agnosco: ac si Petrus iam non esset iuuenis, hoc est, lubricæ iuuentutis defectus minimè pateretur: sed vir, nimirum, perfecti hominis laudem obtineret: perfectissimus tandem futurus, cùm vt fidissimus pastor, & ouium amantissimus, pro ipsis animam suam libentissimè traderet. Et ideo tantumdem verbis suis Dominus Iesus innuisse mihi videtur, ac si diceret, vt pulchrè meditatus est Augustin. serm. 149. de
Augustin. tempore. *Quid retribues, quia diligis me? dilectionem ostende in ouibus. Quid mihi præstas, quia diligis me; quando ego tibi præstiti vt me diligeres? Si dilectionem tuam erga me habes: vbi ostendas habes, vbi exerceas habes, pasce agnos meos. Quatenus autem pascendi essent agni, & Dominicæ oues tanto pretio cõparatæ, quanta essent dilectione pascendæ, in consequentibus demõstrat. Postquàm enim Petrus numero trinæ responsionis professus est se esse Domini dilectorem, commendatis sibi ouibus eius, audit de sua futura passione. Hic demonstrauit Dominus, sic diligẽdas oues suas ab ijs, quibus eas commendat, vt parati sint mori pro eis. Sic idem Ioannes in Epistola sua ait; Sicut pro vobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Neque hìc tantùm Augustini meditatio stetit, sed vlteriùs progressa, responsum illud Petro de Ioannis futura morte quærenti, à Saluatore datum, perscrutatur. 1. Ioan. cap. 16.

Præscius qua morte Deum clarificaturus esset Petrus, & Ioannẽ à magistro præ cæteris dilectum inspiciens subsequentem, auidus agnoscendi, quis vitæ exitus illum maneret, Christum interrogat: *Domine hic autem quid?* Ioan. 21. num. 22. Hoc est: Ioannes amoris tui prerogatiua reliquis altior, erit ita fælix, vt in cruce exaltatus te iterum in eâdem affixũ repræsentet? *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Dominus respondit. Quasi dixerit: Ioannes in cruce nequaquã morietur, quia totius gregis mei Pastor non est, & Ecclesiæ Princeps maximus. Hoc mortis genus te decet ô Petre, quem in Pastorali munere Vicariũ elegi, & in morte similem exopto: & ideo, *Tu me sequere.* Quod moriendi præceptũ Petro, vt alibi notauimus, his verbis impositum, D. August. ad Pontificatus ipsius fauorem egregiè retulit. *Vt hoc*, inquit, *sequere me, sit, patere pro me:* Ioan. 21. August.

pate-

patere quod ego : crucifixus est enim Christus, crucifixus est & Petrus; expertus est clauos, expertus est cruciatus: Ioannes autē nihil eorum expertus est: hoc est, hic eum volo manere, sinè vulnere, sine cruciatu: dormiat & expectet me: Tu me sequere. Patere quod ego: sanguinem fudi pro te; funde pro me. Tres igitur gloriæ spectatores, quos Dominus Iesus, transfigurationis suæ testes in Thabor eduxerat, vitam dispari exitu concluserunt. Iacobus post diuturnas occidui orbis peregrinationes, post lustratam Hispaniam, & fidei Sacramentis imbutam, reuersus Hierosolymam, Herodis iussu gladio percussus occubuit: Ioannes vsque ad effœtam senectutem vitam produxit, & sexagesimo octauo post passionem Domini anno, frustrata eorum spe, qui in aduentum Christi remansurum arbitrabantur, sinè martyrij cruciatu, æternæ gloriæ spectator futurus, in Paradisum transmittitur: ni prolixum iuuet martyrium appellare, vehemens moriendi, & Iesum sibi dilectum spectandi desiderium; quo,
Apoc. 21. illud identidem repetens; *Veni Domine Iesu*, summoperè angebatur. Solus Petrus cruci destinatur, vt Christi Vicarius: congruum enim erat, vt in cruce moreretur, qui ecclesiasticū obtinebat imperiū; quod in cruce partum Dominus Iesus ipsi reliquerat administrandum; appensusque in statera crucis, trina confessione probatus amor, Petrum senatus Apostolici caput, Dominici gregis pastorem, Ecclesiæ Pontificem maximum, & Regni ecclesiastici Monarcham, testaretur.

§. TERTIVM.

Petri in euertendo Principatu suo ignorantia, D. Leone, Bernardoque iudicibus, alia premitur ignorantia, qua beatitudinis commune bonum ad priuatos, qui in Thabor aderant, restringere nitebatur.

EX multiplici vmbrarum ductu, accedente colorum, & luminis repercussu, varius in picturis aspectus resultat. Non aliter inter niueos colores, & Solis lumina, quæ apud Thabor Petri oculos præstrinxerunt, ignorantiæ ipsius vmbra multiformibus lusit imaginibus: atque adeo non semper eadem, sed multiplex & varia contemplantibus visa est; sicut iam productis super ea, & discussis Patrum sententijs inspeximus. Rursum instant alij, & propterea Petrum ignorantiæ dānandum autumant: quia temerè & inconsultò fuerat locutus, cùm tamen à condiscipulis Iacobo, & Ioanne super dicendis, petendisque consilium captare debuisset; Vt vel ex eo edoceri posset, quòd Moysem & Eliam consilij ergô de subeunda morte cum

Christo deliberantes acceperat. *Loquebantur de excessu, quem completurus erat in Hierusalem*. Iure igitur consilij expers errat, ac errore suo proprium Principatum, ipsiusque beatitudinis amplitudinem offendit: idcirco nescius publicatur: *Nesciēs quid diceret*. Sic D.Paulus Euam principem fœminam velut ignaram, seductamque suggillat, eo quòd viro inconsulto ad vescēdum pomo vetito se præcipitauerit; cùm tamen viro comedenti seductionis, & ignorantiæ notam non impingat. *Adam non est seductus: mulier verò seducta in præuaricatione fuit*. 1. ad Timoth.c.2.n.14.

Luc.9.

1.Tim.2

Et verò, vt monuit S. August. Eua propriam ignorantiam, seductionemque patefecit: rogata enim à Domino, *Quare hoc fecisti?* respondit: *Serpēs decepit me, & comedi*. Genes.3. nu.2. Adamus verò togatus, non se à muliere seductum obtendit; illud tantùm opponit: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi*. Et quidē superuacanea, ni fallor, videbatur mulieris consulatio: qui enim comedentem viderat, de assensu & consilio comedendi cerrior reddebatur. Fœmina verò serpentis suasu, viro inconsulto comedit, vnde in deceptionem incidit: quod D. Paulum mouit, vt ipsam non Adamum, prædicaret deceptam: quippe qui coniugis potiùs amans, quàm mali ignarus, deliquit: Dolus, & ignorantia fœminam, (omnibus commune malum) virum fœminæ amor, mollesque deliciæ fregerunt, ac in præcepti transgressionem præcipitarunt. *Comedit*, dicitur Genes.3. num. 7. *deditque viro suo, & comedit*.

D.Aug.

Genes.3. num.2.

Gen.c.3.

Alij Petrum aliunde ignorantem detegunt; nimirum, quia gloriæ fruitionem anticipata studuit petitione præoccupare: Sicut Adam præproperum incessit Diuinitatis studium; quam si maturo tempore postularet, fors, ait Damascen. orat. de transfigurat. obtinuisset. *Nisi Diuinitatem Adamus*, inquit, *præmaturè expetiuisset, quod cupiebat, consecutus fuisset*. *Quocirca Petre, ne ea quæ bona sunt præproperè quæras: erit id aliquando, cùm hoc spectaculo in sempiternum frueris*. Et Sanct.Hilarius Canon.17. in Matth. propter petitionis immaturitatem Petrum responsione fraudatum decernit. *Petro autē*, ait, *vt tria tabernacula fierēt offerenti, nihil respondetur: nondum enim vt in hac gloria consisteretur, erat tempus*.

Damasc.

D.Hilar.

Alij ignorantiam in eo statuūt, quòd Petrus vmbram, & corpus; figuram, & figuratum simul coniungere; pariterque consistere studuerit: Vnde Moysem, & Eliā cū Christo in Thabor adesse peroptabat: ipsis tamen euanescentibus, & Christo ibi permanente, edocetur, vt aduertit Gloss. Ord.

ad

ad cap. 9. Lucæ, necessum esse, vt præsente iustitiæ Sole, Prophetarum, & legis vmbræ disparerent.

Gloss. Or. *Ablata nube, & euanescentibus Moyse, & Elia, solus cernitur: quia legis & Prophetarum vmbra discedente, verum lumen coruscante Euangelij gratia reperitur.*

Alij ex eo Petrum ignorantiæ insimulant, quia ante præmium ambiuit, quàm inierit prælium; ante voluit palmam, quàm pugnã: & priùs meditatus est coronam, quàm obtinuerit victoriã. D. Leonis censura est in homil. de transfigurat. vbi reddens rationem, cur fanti Petro nihil fuerit respõsum, talia suggerit: *Vt licèt non oporteret de beatitudinis promissionibus dubitari; intelligeremus tamen inter tentationes huius vitæ priùs nobis tolerantiam postulãdam esse, quàm gloriam; quia tempora patiendi, non potest fælicitas præuenire regnandi.* Consequenter ad hæc Origen. tract. 3. in Matth. & post ipsum Hieronym. epist. 140. adnotarunt, Christum non nisi post dies sex Petrum, & reliquos in Thabor conduxisse; *Post sex dies assumpsit Iesus Petrum, &c.* quia dierum senarius, quo Orbis fabrica durauit, huius vitæ labores designabat, quibus ad gloriæ Thabor paratur ascẽsus. Vnde meritò ignorantiæ damnandus est Petrus, qui post aperta adeo documenta, priùs quiete frui, quàm labori voluit indulgere. Et tamen legimus, Deum non nisi septimo ab Orbis molitione die, requiem cepisse. *Requieuit die septimo ab vniuerso opere, quod patrarat.* Genes. cap. 2. num. 2.

D. Leo.

Origen.

Hieron.

Matth. cap. 17.

Genes. 2.

In eo itaque Petri error ex Abulensis iudicio, quæst. 72. in c. 17. Matth. stetit, quòd transfigurationis finem non agnouit: nõ enim ideo gloriæ illius repræsentatio edita est, vt Petrum bearet, sed vt in ipsius pectore beatitudinis amorem excitaret, quo ad sustinendos pro ea vitæ huius labores accenderetur. *Errauit,* inquit, *quia Christus non transfigurauit se nunc in monte addandam gloriam alicui; sed ad ostendendũ imaginem illius; ad quod sufficiebat ostensio raptim transiens, & non erat conueniẽs fieri habitacula ad manendum.* Illud verò addit S. Leo homil. de transfigurat. præcipuè à Christo intentum, vt nimirum crucis suæ scandalum à discipulis auferret, ad laboremq. accingeret. *In qua,* inquit, *transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, vt de cordibus discipulorum crucis scandalum tolleretur: nec conturbaret eorum fidem voluntariæ humilitas passionis, quibus reuelata esset abscondita excellentia dignitatis.*

Abulens.

D. Leo.

Aliorum iudicium est, errasse Petrum, quia electorum præmio in terra perfrui voluit, dicẽs: *Bonum est nos hic esse;* cũ Dominus

Iesus eis in cęlo reddendum promiserit. Ita Remigius in catena aurea D. Thomæ: accinit Abulen. loco supra citato, *Errauit*, inquit, *quia voluit vt Regnum constitueretur in terra, quod Dominus promiserat dare in cælis*: Vbi paulùm abiectè de glorię magnitudine sēsisse videtur, quæ tùm ex se ipsa, tùm ex loci, nempe cæli sublimitate; commendationis vendicat prærogatiuam: vnde in terra nec obscuram gloriæ ipsius imaginem inspici fas est, vt D. Greg. hom. 8. in Ezechielem ad illa ipsius Prophetæ verba ex cap. 2. adnotauit: *Hæc visio similitudinis gloriæ: Non visio*, inquit, *gloriæ, sed similitudo gloriæ; vt ostēdatur, quia quantalibet intētione mens humana tēdat, adhuc in corpore mortali posita, videre gloriam Dei nō valet, sicuti est*. Aduertens autem quòd neque huiusmodi similitudinem Propheta inspicere potuerit; sed exanimatus in terram corruerit, vt fatetur; *Vidi & cecidi in faciem meam*; subijcit: *Quid ergo de hoc viro fieret, si ita vt est eius gloriam vidisset, qui ferre non valens similitudinem gloriæ, cecidit?*

Abulens.

Ezech. 2

D. Greg.

Verùm vndecumque exortus Petri error asseratur, satis superq. illū ex dictis in hoc Archielogio excusatum reliquimus: dum inter referendas plurimorum sentētias, certissima inculcauimus documēta, ex quibus humanarum actionum bonitas, malitiaque astruitur: & ideo nihil superest, quod rectā Petri ignorantiæ contra ipsius principatum opponatur; vnde responsioni supersedendum erit.

Sola ignorantia, quam D. Leo, & Bernardus Petro adscribunt, Principatus ignorantiæ contraria videtur, & ideo à nobis expendenda. Igitur errat Petrus, dum aliorum Apostolorum immemor tria postulat tabernacula, & posthabitis alijs Christi membris, sibi soli, & duobus, montis stationem requirit. Quod à Bernardo sermone de vita solitaria prudenter libratum, tantum ponderis habet, ac si commune bonum priuatis limitibus concludere decreuisset. *Nesciens*, inquit, *quid diceret: quia visa Dei maiestate, commune bonum intra priuatum suum visus est contulisse; & quo omnes frui debebant, ipse solus frui curabat*. Nec diuersus abit Leo, qui hom. de Transfigurat. spectato fine, quo Christus voluit transfigurari, videlicet, vt cunctis fidelibus futuræ gloriæ spem faceret, prudenter intulit, in eo Petri errorem stetisse, quòd sibi & alijs tantùm, qui in Thabor aderant, felicitatem illam optabat; quæ tamen omnibus vniuersim parabatur. *Sed non*, inquit, *minori prouidentia spes sancta Ecclesiæ fundabatur, vt totum corpus Christi agnosceret, quali esset commutatione donandum, vt eius sibi honoris consortium*

D. Bern.

D. Leo.

tium membra promitterent, qui in capite præfulsisset. Cuius promissionis obliuio Petrum ceperat; & ideo quod commune futurum erat, priuatum reddere ignoranter studuit. Quod etiam notauit Abulensis quæst. 72. in cap. 17. Matth. *Errauit Petrus*, inquit, *quia ab hac societate felicitatis excludebat cæteros discipulos; nam si in monte illo semper manerent, ipsi soli fruerentur gloria claritatis Christi; & cæteri Apostoli nihil viderent.*

Abulens.

Quod si rectè iudices, nihil aliud dices, quàm Petrum, commune Orbis pretium Dominum Iesum, & fidelium præmium, cæteris ab eo exclusis, sibi soli prodesse, eoque perfrui voluisse: in quo planè decipiebatur. Iure optimo conquestus est de Iuda proditore Rupertus lib. 11. in Ioan. quia Christum omnium Redemptorem quasi suum vendidit, & ipsius pretium sibi soli prodesse proposuit. *O magnificam*, inquit, *supplantatoris peruersitas, qui vniuersalem nostræ salutis hostiam, sic quasi suum peculium, possessorem mundi venalem proposuit!* Deliquit ergo Iudas, dum à participatione boni communis alios excludere studuit; & Dei bonitatem offendit, qui non vnum tantùm, sed omnes, sui participes fieri volebat. Hinc est illud Angeli Deiparam salutantis: *Et regnabit in domo Iacob in æternum.* Luc. cap. 1. numer. 32. Non in domo Abraham, ait, quoniam tenuis erat ipsius hæreditas; vnde non habuit ex quibus duos institueret hæredes: & ideo maioratu domi relicto, cæteros ab ea filios exulare coegit: *Et separauit eos ab Isaac filio suo.* Genes. 25. num. 6. Non item in domo Isaac regnaturum pollicetur: quoniam etiam apud hunc filius natu maior Esau lacrymabundus querebatur. Genesis capit. 27. numer. 38. quòd vnius tantùm benedictionis largitor esset. *Cui Esau, num vnã, inquit, tantum benedictionem habes pater?* In sola ergo domo Iacob, sceptro positurum spondet; *Et regnabit in domo Iacob in æternum.* Luc. cap. 1. num. 32. Hic enim duodecim filios habuit, omnes hæredes post se reliquit, & singulis benedictiones suas impertijt. Meliùs Iesus noster, æternitatis Princeps, cohæredes suos beatitudinis participatione ditabit: tam ampla namque est ipsius hæreditas, vt in plurimos partita, minui nesciat; immo quò plus diuiditur, crescit, & ab ipsa diuisione sumit opes, & maioribus quotidie proficit incrementis. Vidit hæc augmenta D. Ambrosius, & in Psalm. 108. Octonar. 14. in hunc modum prosequitur: *In alijs hæreditatibus, hæredis esse damnum, cohæredis adscriptionẽ: in hac non minui hæredi, quidquid à cohæredibus vendicatur; sed eo magis singulis crescere, quò plu-*

Rupert.

Luc. c. 1. num. 32.

Gen. 25 num. 6.

Gen. 27.

Luc. c. 1.

D. Ambr.

pluribus fuerit impertitum. Iacob filios omnes constituit principes; ita & Christus fideles suos in cælesti Regno ad maioratus, principatusque dignitatem extollit; nec quod vnus possidendo obtinet, ab alio detrahitur. Audi S. Augustinum in Psal. 83. hac de re differentem: *Possident Hierusalem cælestem, sinè angustia, sinè pressura, sinè diuersitate, & diuisione limitum; omnes habent eam, & singuli habent totam; non angustat frater fratrem.*

D. Aug.

Emphatica est illa D. Pauli ad Ecclesiæ filios gratulatio, quæ ad Hebræos cap. 12. numer. 23. omnibus talem obtinuisse parentem gratatur, qui filios omnes possit reddere primogenitos. *Accessisti ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, cælestem Hierusalem, Ecclesiam primitiuorum.* Vbi *primitiuorum* loco, Græcus legit, *primogenitorum*; Et verò non de solis Apostolis, ac Martyribus, qui è vita excesserant, sermo est; sed omnes Dei filios comprehendit, quos ita impensè diligit, ac si vnus tantum esset; vel primogenituræ gratia frueretur, vt D. Augustinus lib. 3. confess. cap. 11. adnotauit. *O tu bone omnipotens*, inquit, *qui sic curas vnumquemque nostrum, velut solum cures; & sic omnes, tamquam singulos curares, & diligeres.* Hùc etiam spectat illa pastoris diuini propter inuentam, quæ perierat, ouem gratulatio, Luc. 15. num. 6. *Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat.* Nec mireris, monet Tertullianus lib. 4. de pœnitentia cap. 8. *Erat, & vna pastoris ouicula, sed grex illa charior non erat.*

Hebr. 12 num. 23.

D. Aug.

Cant. 4. num. 9.

Paraphr. Chald.

Hinc est illud sponsi ad sponsam dulce colloquium: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui.* Canticor. 4. num. 9. quod Paraphrastes Chaldæus sic transtulit: *Infixus est in tabula cordis mei amor tuus, soror mea sponsa: infixa est in tabula cordis mei dilectio minimi filiorum tuorum, qui est iustus.* Per oculos autem sponsæ viros intelligit sanctitatis prestantia insignes, & virtutum sublimitate cæteris altiores: per crinem colli alios non ita perfectos ac sublimes, quin etiam infimi ordinis iustos, quique veluti crines despiciendi videbantur: quid enim in corpore vilius est capillis? Ait igitur ad sponsam, se non solùm sublimium & Magnorum, videlicet, Petri & Pauli, Ioannis Baptistæ, & Euangelistæ, Iosephi Deiparæ sponsi, & Francisci, amore teneri, nec vnumquemque minùs quàm omnes simul diligere; *In vno oculorum tuorum*; sed etiam singulos minorum, & omnes pariter eâdem prosequi dilectione: *Et in vno crine colli tui.* Vtrumque respexit Chaldæus, primum dicens: *Infixus est in tabula cor-*

cordis mei amor tuus, soror mea sponsa; hoc est, tam impensè omnes, ac singulos diligo, sicut te ipsam. Secundum subiungens: *Infixa est in tabula cordis mei dilectio minimi filiorum tuorum, qui est iustus*. Vnde non est cur Paulum Ecclesiæ oculum dicentem admireris: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*, ad Galat. 2. Galat. 2. siquidem iustorum minimus Dei amorem ad se trahit, tamque eximiè vnumquemque deamat, ac si totum in ipso tanquam primogenito amorem collocaret.

Hinc est illa Dei prærogatiua, quòd omnibus æqualis sit & communis; vt notante D. Augustino Psal. 45. in Psal. 45. vers. 6. videtur innuisse D. August. Psalmographus dicens: *Deus in medio eius. Quid est*, inquit, *Deus in medio eius? hoc significat, quòd æquus est omnibus Deus, & personas non accipit: quomodo enim illud, quod in medio est, paria habet spatia ad omnes fines; ita Deus esse dicitur. æqualiter omnibus cõsulens*. Tertullianus lib. aduersus Iudæos cap. 7. sequentes de Christo Tertull. prerogatiuas recenset: *Omnibus æqualis, omnibus Rex, omnibus Iudex, omnibus Deus, & Dominus est*. D. Bernard. serm. 1. de Purificat. verba illa Psalm. 47. Psal. 47. vers. 10. vers. 10. *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui* exponens, ita loquitur: *In medio enim templi misericordia est, non in angulo, aut diuersorio: quia non est acceptio personarum apud Dominum: in communi posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit*. Quin etiam humani generis redemptionem in terræ medio Christus perfecit, vt ad omnes æqualiter extenderetur. Huc respexit Dauid Psal. 73. vers. 12. dicens: *Operatus est salutem in medio terræ*. Psal. 37. vers. 12. Vbi inquit Hilarius: Hilarius. *Locus deinde crucis talis est, vt positus in medio terræ, & tanquam in vertice huius vniuersitatis insistens, ad capessendam Dei cognitionem vniuersis gentibus esset æqualis*.

Opportuno sanè tempore incidit illa dilecti reprehensio. Cùm enim sponsa ipsum intra cubilis sui parietes detinere, gratissimisque ipsius amplexibus frui exoptaret, atque adeo floridas lectuli delicias, & laqueata cedro tecta offerret; dicens: *Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina*. Cant. 1. num. 16. Cantic. 1. num. 16. Hoc est, en age dilecte, lectum habes egregiè compositum, suauissimos spirans odores, cubile pulcherrimè structum, omnia voluptati apprimè commoda: ne tardaueris, & dilectam amplexuum fruitionẽ inhiantem remoreris. Quid ad hæc sponsus? *Ego flos campi, & lilium conuallium*. Cant. 2. num. 1. Quod tantumdem insonuit D. Bernardo ser. 47. in Cantic. ac si sponsus suggillaret sponsam, quòd illum intra domus suæ parietes concludere vellet, & quasi proprium sola possidere, cùm ipse velut agri flos, omnibus

D.Bern. vellet esse communis. *Voluit ipsa*, inquit, *seorsùm in cubiculo frui sponso: ipse verò tacitus reprehendit eam, dum florem campi, & lilium conuallium dixit, quòd non vni, sed omnibus pateat, odorem efflet, pulchritudinem ostendat*.

Hanc etiam huius lilij prærogatiuam edocuit Angelus, Deiparæ Sanctissimæ ipsius exortum prænuncians: nam cùm antea Zachariæ loqueretur, & de Ioannis natiuitate præmoneret; attende quibus verbis id faciat. Luc. 1. *Vxor tua Elisabeth pariet tibi filium*. Luc. 1. nu. 13. Longè aliter ad Virginem: *Ecce*, inquit, *concipies in vtero, &* Luc. 2. *paries filium*: Non tamen, vt notat Chrysologus serm. 142. addidit, *tibi*, sicut fecerat Zachariæ. Chrysol. *Non dixit*, inquit, *tibi: quare?* & ibidem respondet: *Monita ergo per Angelum Virgo, ne præsumas hunc vocare filium tuum; sed mox vt genueris, inuoca Saluatorem: quia virginitas non sibi parit filium, sed parit pignus authoris*. Quasi dixerit, longè alius est, ô Maria, filius tuus à filio Zachariæ: hic enim natus est parenti: tuus autem non tibi, sed toti orbi orietur: Ioannes vt lucerna pro domo paterna accenditur; Iesus, vt sol, orbisque Saluator, & commune remediū, omnes illuminaturus, & sanaturus prædicatur.

Hinc fortè est quòd D. Augustinus serm. 133. de tempore, Christi sepulchrum ampliùs extulerit, quàm Virginis vterum: quoniam Virgo conceptum in eo filium non statim orbi reddidit, sed per nouem menses inclusum retinuit: quod aliter accidit in sepulchro: nam post tres dies resurgētem emisit, quem mortuum susceperat: igitur Augustinus sepulchrū cum vtero conferens, hunc in modum philosophatur: *Vbique beato corpori desertur sanctitas*, D. Aug. *vbique virginitas. Nouus illud venter concepit, nouus tumulus conclusit. Dominica ergo est Virgo vulua, & Virgo est sepultura. Quin potiùs ipsam sepulturam vuluam dixerim: est enim similitudo non parua. Sicut enim Dominus de Matris vulua viuus exiuit, ita & de Ioseph sepultura viuus surrexit: & sicut de vtero tunc ad prædicandum natus est; ita & nunc ad euangelizandum renatus est de sepultura: nisi quòd gloriosior est ista, quàm illa natiuitas*. Et discrimen assignans adijcit: *Illa enim corpus mortale genuit; totius mundi Dominum nouem mensibus in vtero clausum tenuit: hæc autem triduo tantùm tumuli gremio custodiuit. Illa cunctorum spem tardiùs protulit: hæc omnium salutem citiùs excitauit*. Hactenus ille.

Hæc summa Dei benignitas est, hoc ipsius amor, & studium postulat, vt vbique omnibus patens sit, & ergà omnes suam beneficentiam expromat: & ideo nihil grauiùs sentit, quàm si paucis benefacere constringatur. Ita mihi

scn-

sensisse videtur S. Ambrosius lib. de Paradiso c. 10. ad illa Genes. verba, *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi*, cap. 2. nu. 18. Vbi cernis fœminã propter viri commodum creatam: Illa tamẽ in coniugem data, causa mali fuit, & culpæ author. Vt quid igitur creatur, & comes additur? Nõne fuerat satiùs, vt solus esset Adam? minimè: Quoniam Diuinæ beneficentiæ parum erat, si vni tantùm benefaceret: sociã addidit, & talem, ex qua numerosa hominum progenies cresceret, & plurimos haberet, in quos beneficentiam exprimeret: & plùs valuit hæc benefaciendi occasio, vt hominẽ solum esse non diceret bonum, quam culpæ origo ex fœminæ societate procedens, vt malã ipsius societatem reputaret. Ambrosij verba sunt: *Si igitur viro culpæ author est mulier, quemadmodũ pro bono videtur adiecta? Verùm si consideres, quia Deo vniuersitatis est cura, inuenies plùs placere Domino debuisse id, in quo erat causa vniuersitatis, quàm condẽnandum fuisse illud, in quo esset peccati.*

Gen. c. 2. num. 18.

D. Ambr.

Quid igitur mirum, vt Petrus hanc Dei conditionem ignorans, nescius dicatur? *Nesciens quid diceret?* Et meritò, quia Saluatoris gloriam plurimis largiendam mõtis statione concludere, ibique relictis alijs, solus eàdem frui postulabat, dicens; *Bonum est, nos hic esse.* Errauit Petrus, sicut etiam Zebedęi filij apud Matthæũ cap. 20. errasse dicuntur: *Nescitis quid petatis*: quoniam Matris ore, sedes alijs etiam discipulis destinatas, ausi sunt postulare: Quod S. Ambrosius lib. 3. de fide cap. 2. adnotauit. *Meritò*, inquit, *reprehenditur hæc mulier, quæ speciali quodam priuilegio ab eo Domino postulauit, ea quæ Sãctis iudicauit esse donanda, non duobus Apostolis, sed omnibus discipulis.* Petrus verò, vt Ecclesiæ Pastor, & Princeps, ouium meminisse debuerat, sine quibus cõgruum non erat, vt montis statione & gloria frui vellet. Nam & Moyses ne sine suis terrã promissionis intraret, Dominum rogabat: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Exod. cap. 32. nu. 32. Quo loco audiendus est Bernardus ser. 12. in Cant. *Nec Moyses vult solus introduci in gaudium Domini sui. Quid nit genti suæ firma charitate cohærens illam saluauit secum.*

Luc. 9.

Matth. cap. 17.

Matth. cap. 20.

D. Ambr.

Exod. 32. num. 32.

D. Bern.

Quàm aliter Petrus gregis oblitus, propriæ studebat saluti, & alijs à monte exulantibus, solus ibi gloria frui postulat; & quę pluribus futura esset communis, illam sibi peculiarem reddere conabatur: in quo, vt ex Leone, & Bernardo adnotauimus, nescius deprehenditur; *Nesciens quid diceret.* Quòd si hanc ignorantiam cum alia conferas, quam D. Hierony-

Luca c. 9.

ronymus Petro adſcribit, contrarias planè reperies: Nam hic Petri errorem in trium tabernaculorum petitione conſtituit, cùm vnum ſolummodò petere debuiſſet, ne ſuum læderet principatũ; pro quo vnum tantùm exigendũ erat tabernaculum. Illi inde erroris incuſant, quia tria dumtaxat tabernacula expetiuit, & beatitudinis amplitudinem ternario voluit coarctare; & paucos gloriæ participes fieri ſtuduit, quæ ex Dei benignitate foret in plurimos diuidenda. Cæterùm vtrobique Petri ignorãtia defenditur: nam quod D. Hieronymus de triũ tabernaculorum petitione opponit, ita dilues: Verum quidem eſſe, tria tabernacula à Petro expetita; non tamen exinde ſuum læſit principatum; quia non abſolutè & indiſcriminatim, ſed ſub quadam diſtinctione & differentia poſtulauit: Primum videlicet & præcipuum Chriſto, *Tibi vnum*, cuius Petrus futurus eſſet Vicarius. Hoc autem ideo præſtantius exigebat, vt ſuperiùs probauimus, quò ſignificaret ſedes alias, ſeu Patriarchales, ſeu Epiſcopales ſint, dignitate, & authoritate inferiores eſſe Romana, in qua ſeſſurus erat Petrus Chriſti Vicarius, & alij poſt eum in eodem munere Pontifices, quibus alij vt capiti obtemperarent, ac ſubijcerentur.

Pro ſecunda ignorantia, quam Leo & Bernardus Petro adſcribũt, quatenus communem multis gloriam, vt ſibi propriam & peculiarem voluit vſurpare, illud coapoſtoli ipſius Pauli ad Roman. 1.n.8. oppones. *Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis*. Ro.1.n.8 Expendendum eſt illud *Deo meo*, vbi Paulus Deum omnibus communẽ viſus eſt ſibi peculiarem effeciſſe: non quia benignitatem ipſius conſtringere, atque intra ſolius hominis priuati limites concludere vellet; ſed vt aduertit Origen. in c. 1. ad Rom. quò affectus ſui magnitudinem exprimeret. *Sed & hoc, Deo meo*, Origen. inquit, *non eſt otiosè accipiendum; non enim vox iſta poteſt eſſe niſi Sanctorum, quorum Deus dicitur, ſicut Deus Abraham, Iſaac, & Iacob. Non poteſt Dominum Deum ſuum dicere is, cui Deus venter eſt; aut cui auaritia Deus eſt; aut cui gloria ſæculi, aut pompa mundi, aut potentia rerum caducarum Deus eſt*. Eadem ſcribit S. Baſilius ad illa verba Thomæ Apoſtoli apud Ioan. 20. Baſil. *Dominus meus, & Deus meus*. Cõ- Ioan.20. cinit D. Hieronymus illud Dauidicum expendens: D. Hier. *Rex meus, & Deus meus*. Pſalm. 5. verſ. 3. *Ille*, Pſalm.5. ait, *auſus eſt dicere, verè Rex meus & Deus meus, cui non regnat peccatum in mortali corpore. Rex meus, & Deus meus, quia regnas in me, & non regnat peccatum: propterea Deus meus es. Tu es Deus meus, quia non eſt venter Deus meus, quia non eſt*

libi-

libido Deus meus: quoniã tu virtus es, & ego cupio habere virtutes: propterea tu es Deus meus, hoc est virtus mea. Sic igitur Petrus dum ait, *Bonum est nos hic esse*, noluit gloriam multis communem, inter paucos diuidere, vt solus ipse & socij ea fruerentur. Illuc, crede, ipsius postulatio tendebat, vt ingentem erga Magistrum suum exprimeret amoris affectum: pariterque ostenderet, quanti gloriæ illius magnitudinẽ faceret, in qua Christum perpetuò manere cupiebat; & ideo non sibi, & socijs, sed Moysi tantùm, Eliæ, & Christo tria poposcit tabernacula. Quòd si statum illum aduerteret duraturum; tunc fòrs sibi & socijs, quin etiam reliquis discipulis, & fidelibus mansiones postularet. Sed iam ad vigintiquinque Petri prærogatiuas gradum faciamus, in quibus singillatim, & vniuersim Principatus ipsius dignitas splendet.

Math. cap. 17.

CAPVT X.

Petri Monarchia vigintiquinque prærogatiuis illustrata celebratur, quæ totidem annis respondent, quibus à translato Romam Pontificatu Ecclesiam administrauit.

Mvltis in statuẽda Petri Monarchia rationibus vtendum esset, nisi animo insideret studium colligendi quinque supra viginti prærogatiuas, & ornamẽta pulcherrima, quibus Apostolorum Princeps claruit; & numero suo vigintiquinque annos fælicitant, & exæquant, ex quo Romana Ciuitas Petrum vniuersalem Ecclesiæ Pontificem excepit; illisque seorsim, vel coniunctim in medium productis, Apostoli primatum demonstrare statuissem. Rumpantur rabie Magdeburgenses, qui Centur. 1. lib. 2. cap. 10. col. 558. quatuordecim mendacia in Petrum temere, & procaciter effundunt, totidem criminibus (lapsus dicunt horrendos) obnoxium statuentes. Et quidem, negatione posthabita, commentitium est, & blasphemum, quidquid blaterones illi in Ecclesiæ caput dissipant; vt iam ex supradictis innotuit, inferiùsque dicendis apertissimè constabit.

§. PRIMVM.

Prima Petri prærogatiua assignatur.

PRimam Apostoli prærogatiuam faustissima nominis ipsius mutatio peperit. Nam, vt habetur apud Ioan. cap. 1. Christus Dominus Petro locutus hæc protulit: *Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* En mutatum, non fine fælici omine, Simonis in Petri nomen. Nam, vt ponderauit S. Chrysostom. hom. 18. in Ioan.

lo-

locum Ioannis ex cap. 1. non assolet Deus nouas imponere nominum appellationes, aut pristinas immutare; nisi, vt magna denotet priuilegia, & eximias significet prærogatiuas, quibus eos cumulat, & exornat, qui nouitate nominis, vel mutatione fælicitantur. *Ipse est* (inquit) *qui nomina aptè imponit; qui Abram Abraham, Sarai Saram, Iacob Israel vocauit. Multis à natiuitate nomina imposuit: vt Isaac, Samson; vt ijs, quorum meminit Esaias, & Osee. Quibusdam, quam à parentibus acceperūt appellationem, mutauit, vt prædictis, & Iesu. Mos etiam antiquitus erat à rebus nomina imponi: quod & Elias fecit. Hoc autem non temerè fit, sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit diuini beneficij perpetuum monumentū, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur.* Hæc ille. D. Chrys.

Cùm igitur Petrus, singulari priuilegio supremus Ecclesiæ Princeps, & Pastor instituendus esset, Simonis nomen in Cepham, seu Petrum ipsi immutatur. Hæc autem nominis immutatio non sterilis fuit, & infœcunda, sed gratijs, & prærogatiuis abundans. Duas enumero: primam, Inter cæteros Apostolos soli Petro nouum nomen inditur, argumento clarissimo, quòd solus Ecclesiæ primatum obtineret. Verum quidem est, Zebedęi filios Boanerges appellationem habuisse; sed cognomen illud fuit, non verò nomen. Vnde, vt notat Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 18. neutiquam Boanerges, sed Iacobus, & Ioannes postea dicebantur. Petrus autem post noui nominis impositionem, numquam ampliùs illud amisit. Quin etiam D. Paulus ad Galat. 2. Petrum, seu, quod perinde est, Cepham appellat. Bellarm. Galat. 2.

Secundam nominis prærogatiuam ipsius significatio importat; & quàm aptè futuro Christi Vicario, & Ecclesiæ Pontifici cōueniat, apertè demonstrat: nam Cephas Syriacè petram significat, vt tenet D. Hieron. in cap. 2. epist. ad Galat. Græcè autē, teste Optato lib. 2. contra Parmen. Caput denotat: præter quàm quòd inter præstantissima Christi nomina recensetur. Et certè in sacris litteris Christus non alio frequentiùs nomine appellatur. Videndus Isaias c. 8. & 28. Daniel 2. Dauid Psalm. 117. Matth. 21. Paul. ad Roman. 9. & 1. Corinth. c. 10. Ephes. 2. 1. Petri 2. & sæpe alibi Christum Petram dici reperitur, & idē nomen Petro indidit. Cùm enim Chistus ideo petra diceretur, vt totius Ecclesiæ fundamentum, caputque demonstraretur; aptissimè nomen illud Petro communicauit, quem suum in terris Vicarium, & Ecclesiæ caput instituebat: vt ipso nomine petrę firmitatem fundamento necessariam, & capitis altitudinem D. Hier. Isai. c. 8. Daniel. 2. Psal. 117. Matth. cap. 21. Ad Ro. 9. 1. Cor. 2. Ad Eph. cap. 2. 1. Petr. 3.

nem Pontificatui congruentem ostentaret. Huc refero D. Leonis sententiā ex epist. 89. ad Episcop. Viennen. Prouinciæ: *Hunc*, ait, *in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus*. Luculentiùs tamen hoc idem argumentum prosequitur serm. de sua in Pontificatum assumptione, vbi Christi nomine Petrum sic alloquitur: *Sicut meus Pater tibi manifestauit Diuinitatem meam; ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam: quia tu es Petrus, idest, cùm ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentū, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris; vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia*. Hæc ille. Fuit autem magnæ dilectionis argumentum, quòd Dominus Iesus vnà cum potestate nomen Petro communicaret, in quo potestatis insigne, & virtutis splendor radiaret. Ideo, vt scripsit optimè Tertullian. *Affectauit charissimo discipulorum vnum de nominibus suis communicare: Christus enim dicitur Petra*.

D. Leo.

D. Leo.

Tertull.

Clarissimam igitur nominis mutationem, & Simonem iam Petrū, hoc est, petram vocari perpende: facilèque intelliges Christi verba apud Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Pulcherrimum namque, & clarissimum huius sententię commentarium est ipsa nominis mutatio. Quia etsi Caluin. lib. 4. inst. cap. 6. § 6. per petram intellexerit Christum; & Luther. lib. de potest. Pap. & Centuriat. lib. 1. centur. c. 4. col. 175. & lib. 1. Smalchadicl de Primatu Papę, ipsā Petri confessionem; quin etiam addit, per petram, de qua Dominus hoc loco agit, ipsam fidem, vel fidei confessionem accipi debere: itemque Erasmus ad eundem locum, in petra quélibet hominem ex fidelibus agnouerint; Nihilominus ab hinc ducentis supra mille annis pangente D. Ambrosio cecinit, & adhuc canit Ecclesia carmen illud in hymno Laudum Dominicæ.

Matth. c. 16.

D. Ambr.

Hoc, ipsa petra Ecclesiæ,
Canente, culpam diluit.

Quinimo Græci Patres, & Latini concorditer asserunt Petrum hāc extitisse petram, in qua stabilitum est Ecclesię fundamentū. Ex Græcis Athanas. in epistol. ad Felicem, Basil. Magnus lib. 2. in Eunomiū, Gregor. Nanzian. orat. de moder. seruand. in disput. Origenes homil. 5. in Exod. Epiphan. in Anchorat. S. Chrysostom. homil. 55. in Matth. Cyrill. in Ioan. lib. 1. cap. 2. Theophilactus in cap. 22. Luc. Euthym. c. 16. Matth. ex Latinis Hilarius Canon. 16. in Matth. Tertull lib. de præscript. Cyprianus epist ad Quintū. Hieron. in c. 16. Matth. & epistol. ad Damasum de

D. Athan. D. Basil. Nazianz. Origen. Epiphan. Chrysost. Cyrill. Theophil. Euthym. Hilarius. Tertull. Cyprian. Hieron.

de nomine hypostasis: vbi de se-
August. de Petri. Augustin. in Psalm. contra partem Donat. & serm. 1. de SS. Petro, & Paulo. S. Leo serm. 2.
D.Leo. in anniuersario assumptionis suæ ad Pontificatum, & plures alij, quorum sententiæ potiùs, quàm Hæreticorum delyramentis fides est adhibenda.

Et quidem firmissimum huius sententiæ fundamentum est quoniam verbum illud Cephas Syriacum est, & ea lingua, qua vtplurimùm Christus vtebatur, petram valet, vt constat ex cap. 1.
D.Hier. Ioannis: Petrus verò ex Hieronymi sententia in c. 2. ad Galat. petram adsignificat. Vnde Christus dixisse videtur Syriacè loquutus:
Matth. 16. *Tu es Cepha, & super hoc Cepha*, & Latinè, *Tu es petra, & super hãc petram ædificabo Ecclesiã meam*. Ex quo deduces particulam *hanc*, non nisi ad Petrum referẽdam, qui hoc loco petra dicitur: atq. adeo Petrus idem est ac petra; quod Græcorum Patrum, & Latinorum firmat consensus, tota annuente
Cõc. Chal. Ecclesia, & Chalcedonensi Concilio; in quo triginta supra sexcẽtos Patres congregati, actione 3. Diuum Petrum petram; & crepidinem Ecclesiæ Catholicæ nuncuparunt.

Hinc Hæreticorum error, ignorantiaque diluitur: Caluini primo, qui hoc loco Matth. 16. per petram Christum intellexit. Et licet ei fauisse videatur Augustin.
D.Aug. tract. vlt. in Ioann. dicens: *Super hanc petram, quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam*; hoc est super ipsum Christum, quem Petrus confessus fuerat Dei filiũ; & idem tenet serm. 13. de verbis Domini; Nihilominus in vtraque sententia fuisse videtur S. Doctor. Vnde per petrã modò Christum, rursum intelligit Petrum; vt cernere est in lib. Retract. c. 21. Vbi vtriusque sententiæ se fatetur authorem, & vtramuis eligendi optionem facit lectori. *Harum autem*, inquit, *duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector*. D.Aug. Dubius itaque Christum dixit petram: Nec certè dixisset (affirmat Bellarmin. lib. 1 de Rom. Pontif. c. 10.) nisi Hebraici idiomatis esset ignarus. Quòd autem linguæ ignorantia deceptus id fecerit, argumentum ipsius apertè demonstrat; nimirum quia Petro non est dictum, *Tu es Petra*, sed *tu es Petrus*. Cæterùm ignorabat, Petrum, vel Cepham, Hebraicè petram significare, atque adeo Christi verba sic esse reddenda, *Tu es petra, & super hanc petram*.

Notandum verò, pronomen illud *hanc*, non ad Christum lapidem, sed ad Petrum petram referendum esse. Absonum quippe est vt ad aliquid remotum, non autem ad proximum, & immediatum referatur, ei videlicet, qui paulo ante Cephas, seu petra dictus memoratur: Petrum verò nõ Christum hoc loco petrã dictum, pla-

planè constat. Præterea qua connexione diceret Christus: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus*; si quod addidit, *Et super hanc petram*, non ad eum, cui loquebatur, sed ad se ipsum referri oporteret? Equidem citra Petri aspectum extra rem, & superuacaneè dictum videbatur, *Et super hanc petram*. Deinde si Christus seipsum respiciens hoc dixit; cur de futuro loquitur & ait: *ædificabo*, non autem de præsenti; dicens: *ædifico Ecclesiam meam*, quam in se Apostolorum & discipulorum institutione iam ædificauerat? Igitur ædificabo ait, quia Petrum nondũ iecerat Ecclesiæ fundamentum, id post resurrectionem facturus.

Matth. 16.

Pari facilitate Lutheri, & sequacium opinatio falsitatis conuincitur. Fides enim, seu fidei confessio, quam hìc petram à Saluatore dictam affirmant, dupliciter considerandа est. Primò absolutè, & secundum se, seclusa omni ad personã Petri relatione. Secundò prout ad ipsum Petrum refertur. Et quidem hallucinantur hæretici, fidem priori modo consideratam Ecclesiæ fundamentum statuentes. Nam si hoc verum esset, Christus neutiquam dixisset: *Super hãc petram ædificabo*, sed ædifico, vel ædificaui: quoniam plurimos iam fideles habebat, qui ipsum Dei viui filium agnoscebant, videlicet Prophetæ veteres, Deipara Virgo, sanctissimus Ioseph sponsus, Simeon, Zacharias, Ioãnes Baptista, Apostoli, & ingens numerus discipulorum.

Matth. 16.

Quamuis autem fides secũdum se spectata, vt monuit Augustinus sermon. 22. de verbis Apostoli, iustificationis, omniumq. virtutum fundamentum rectissimè dicatur: Nam *Domus*, inquit, *Dei credendo fundatur, sperando erigitur, & diligendo perficitur*; Ecclesiæ tamen fundamentum nullatenus dici potest: quia eiusdem generis esse debẽt fundamentũ, & reliquũ ædificium: Ecclesiæ verò ædificiũ ex hominum congregatione, quasi ex viuis lapidibus coalescit: iuxta illud 1. Petri 2. Oportet ergo, vt lapis viuus, qui huic fundamento substernitur, homo sit, non virtus aliqua præcisè spectata. Quod apertè conuincit pronomen illud, *hanc*; quod perperam referes ad fidem absolutè consideratam: quia petra proximè nominata ipsum vocat, & trahit, Simonique, & non fidei dictum fuit, *Tu es petra*. Quapropter necesse est, vt fidem posteriori modo accipiamus: atque à Deo non quamlibet simpliciter, sed Petri; nec vt priuati hominis, sed vt Ecclesiæ Pastoris, fidem, ipsius Ecclesiæ fundamentum statuamus. Duplicem verò ob causam Petri fides dicenda est Ecclesiæ fundamentũ: Primam, quia ipsius merito consecutus est Petrus, vt ædificandæ Ecclesiæ lapis firmissimus pro fũdamento substerneretur, sicuti Diuus Hieronymus, Hilarius, Chrysostom.

D. Aug.

1. Petr. 2.

sostom. & alij ad hunc locum testantur. Secundam, quia cùm Petri fides, iuxta illud Saluatoris
Luc.22. apud Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*; nunquam defutura esset: quin potiùs ipse reliquos in fide stabiliret; iure optimo pro fundamento eligitur, cuius proprium est reliquas ædificij partes in firmitate & pulchritudine continere.

Venit tandem Erasmi delyramentum, explodendum potiùs, quàm refutandum. Somnians sibi finxit hæreticus ille, Christũ Dominum sub illa petra, quemlibet fidelem hominem intellexisse. Deus bone! quando succresceret ædificij moles, si omnes lapides fundamento deseruirent? Et quomodo Ecclesia ex viuis hominum lapidibus fundata in fastigium extolleretur? Si quilibet lapis cederet in fundamentũ, è quibus coagmentati surgerent parietes? Quænam tecti materies, ex quibus tota ædificij forma stabilitas, & pulchritudo exurgit? Quis humanum corpus monstrum non reputaret fœdissimum, si totum esset oculus, totũ nasus, totum os? rideres videndo. Nec minùs irridendus est Erasmus, in corpore Christi mystico talia comminiscens; in quo
1.Cor 12 D. Paulus 1. Corinth. 12. membrorum diuisionem, & diuersitatem agnoscit. Deinde qua fronte sustinet Erasmus absurdum fore, Ecclesiam supra hominem Petrum à Christo ædificatam arbitrari, si fideles singulos dixit lapides, super quos Dominus Iesus Ecclesiam se fundaturum pollicebatur? Quænam huius hæretici mens? non homo ille, Christi fidem profitentes forte non homines reputabat? vel si homines credebat, cur Petrum quia homo esset, ab Ecclesię ex hominibus constructæ fundamento impudenter eiecit? Rumpatur hæreticus, fremat, & dissecetur Caluinus, rabie linguam ore remordeat Lutherus: Petrus enim ille est, cui Dominus Iesus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: Nomen suum petræ illi indidit; mille gratijs, & prærogatiuis cum nomine cumulauit; ædificandæ Ecclesię fundamentum elegit, & supremum gregis sui Pastorem instituit meritissimum. Matth. c. 16.

§. SECVNDVM.

Secunda Petri Prærogatiua inculcatur.

NVllibi in sacris Euangelistarum monumentis Petrũ inuenies nominatum, quin ipse scribentis calamum primo loco occupauerit, clarissimo Ecclesiastici Principatus augmẽto, quem Dominus Petro detulit; vt ex hac prænominationis excellentia, catholica, ni fallor, demonstratione comprobatur. Mattheus igitur

cap. 1.

Matth.1. cap. 1. Apostolos recensere sic aggreditur: *Duodecim Apostolorum nomina sunt hæc, primus Simon, qui dicitur Petrus, &c.* Quin etiam Marcus cap. 3. & Luc. cap. 6. eundem in recensendo stylum obseruarunt. Idem Luc. in Actis Apostolorum referens, qua ratione Apostoli simul morarentur; Petrū primo loco numerauit. *Manebat Petrus, & Ioannes, Iacobus, & Andreas, &c.* ibi c. 1. Nec solùm cùm omnes Apostoli ad numerum reuocantur, Petrus primo loco statuitur; sed etiam cùm duorum, vel trium fit mentio, ipse alijs præponitur, vt cernere est apud Marc. cap. 5. & Luc. 8. *Non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Luc. iterum 22. *Misit Petrum, & Ioannem.* Matth. 17. *Assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem.* Marcus cap. 13. *Interrogabant enim Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas.* Postremò Ioannes cap. vltimo aliorum stylo cōsonus, Petrū primo enumerat. *Erāt simul Simon Petrus, & Thomas, & Nathanael, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo.*

Luc. 6. Marci 3. Actor. 1. Marc. 5. Luc. 8. Luc. 22. Matth. c. 17. Marc. 13 Ioan. vlt.

Nec verò existimandum est hunc enumerandi ordinem accidentarium fuisse, & casu obseruatum, vel aspectu ad electionis, aut ætatis prærogatiuam; sed de industria, maturaque deliberatione à sacris Scriptoribus procuratum. Et reuera, quæ casus dedit, semel tantum, & ad summum bis accidunt, nunquam pluries repetuntur. Vnde cùm Euangelistæ Petrum primo loco duplicatis sæpe vicibus recensuerint, de industria id fecisse dubitandum non est, vt Primati Apostolorum primas cederent: & eò ampliùs id mihi persuadeo, quò in assignando alijs loco, nullum ordinem obseruatum animaduerto. Matth. cap. 1. post Pettum Andream enumerat. Marcus cap. 3. Petro immediatè Iacobum annectit. Luc. cap 6. statim à Petro ponit Andream, neglecto in alijs ordine, quem tenuerat Matthæus: hic enim Thomam sibi, & Simonem Zelotem Thadeo antepoſuit. Lucas verò Matthæum Thomæ, & Simonē prætulit Thadeo. In Actis Apostolorum post Petrum ponitur Ioannes, cap. 1. & passim in alijs numerandis magna fit ordinis immutatio. Solus Petrus primo loco immobilis perseuerat: soli Petro primi nomen assignatur. Matth. cap. 1. *Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Nec addidit secundum, & tertium, numerali ordine prætermisso. Quo satis intuitur, vt notauit Magnus Albertus in commentarijs ad caput 10. Matth. Petro vt aliorum Principi primū ordine & dignitate locum deferendū. Ipse enim inter alios primus extitit, & superior: alij inter se dignitate pares numeralem ordinē non agnouerant. Et quidem sancti Patres ex nomine *Primus*, Petri primatum hæreticis detestandum eliciunt. Nam quem-

Matth. 1 Marc. 3. Luc. 6. Actor. 1. Matth. 1. Alb. Mag.

quemadmodum à Principe Principatus, & à Consule Consulatus, sic à primo fit Primatus. Hinc est illud Augustini ex tract. vltimo in Ioannem: *Petrus propter Apostolatus sui primatum, &c.* August.

Vides igitur Petrum in Apostolorum Catalogo primum, seu Primatum non fortuitò, sed scienter & meritò dictum; vt vndique dignitatis ipsius gradui deferretur. Ideo notauit egregiè ad hunc locum Caietanus, non sine mysterio Petrum primi nomine, & ordine insignitum; sed vt Christiani in Petro Ecclesiæ primatum constitutum esse edocerentur.

Caietan. *Solus*, inquit, *Petrus ordine insignitur, & describitur primus, ad insinuandum, valde spectare ad Christianam notitiam, scire primatum Petri; nulliusque momenti esse nosse ordinem Apostolorum inter se. Ac si apertè dixisset Matthæus: Scitote Petrum esse primum quidquid sit de alijs. Propter quod nullum descripsit secundum, aut tertium; ex hoc ipso significans, quòd primatum Petri super alios intendebat insinuare*. Sic ille, vt dubitandum non sit Petro primatum in causa fuisse, quo in Apostolorum albo primus describeretur.

Est autem animaduersione dignum, quod Maldon. in cap. 10. Matth. adnotauit, nimirum omnes Euangelistas Iudam Iscariotem in locum vltimum reiecisse. Quin etiam, vt ibi insinuatur, reiectionis causam, traditionem videlicet, assignarunt. Matth. c. 4. numeratis omnibus conclusit: *Et Iudas Iscariotes, qui tradidit eum.* Matth. 4.
Iisdem insistens vestigijs Marcus cap. 3. num. 20. ait: *Et Iudam Iscariotem, qui tradidit illum.* Marci 3.
Tandem Luc. cap. 6. num. 18. *Et Iudam Iscariotem, qui fuit proditor*. Luca 6. Cùm igitur Iudæ indignitas sacros Scriptores impulerit, vt ipsum meditato in vltima cœna reponerent; cur non credam, Petrum ob Primatus sui dignitatem in primo loco constitutum? Credo sane, & fidem facio Augustino quæstion. in Genes. vbi curiosiùs perscrutatur: quam ob causam sacer Historicus in recensendis Thare filijs, ordinem natiuitatis non obseruauerit: Nam primo loco posuit Abrā dicens, *Hæ sunt generationes Thare: Thare genuit Abram, & Nacor, & Aran*. Genes. 11.
Genes. 11. & tamen, vt ipse Augustinus testatur, Abram non fuerat primò natus: sed ideo præponitur, *Quia multarum gentium Pater, & Populi Dei Caput, & Princeps extitit*. August. Potiori igitur ratione statuendum est, Petrum ideo primo loco numeratum: quia non Synagogæ, non Hebræi Populi origo, sicut Abram; sed Ecclesiæ fundamentum, & supremus Christiani gregis Pastor à Saluatore fuit institutus. Tam magna est Pastoris prærogatiua, vt vel hoc solo nomine Petrus primo loco nominari debuisset. Sin minus, inquiro

quiro cum D. Ambrosio lib. 1. de Caim, & Abel cap. 3. quid causæ fuerit, vt cùm Abel minor natu esset Caimo, nihilominus ei præferretur, vt videre est in Genes. historia, vbi dicitur: *Fuit Abel pastor ouium, & Caim agricola*. En natu maiorem posteriori loco numeratum intueris. Et certè, *Nō est*, inquit Ambros. *otiosū, quod cùm ante generatus sit Caim, vt lectio docet, prælatus sit hoc loco Abel: nec idem sit ordo nominum, qui est ordo naturæ*. Fateor, alibi natiuitatis prærogatiuæ delatum, & Caim priori loco positum. Verùm cùm hoc loco de vtriusque munere ageretur, & Caim agricola, Abel autem pastor esset introductus; necessarium fuit, vt natu minor ob pastoralem prærogatiuam seniori præponeretur. Iterum Ambrosius: *Vbi nascuntur hi fratres, seruatur etiam in prædicando ordo naturæ: vbi verò exprimitur disciplina viuendi, seniori minor antefertur*. Potuit munus pastoririum Abelem sic extollere, vt fratri præponeretur: & pastoralis Petri dignitas ipsum primo loco non statueret? Meruit bidentium pastor numerationis prærogatiua anteferri; & Christi Vicarius Christianorum Pastor, cui dictum est, *Pasce oues meas*, propter tanti muneris prærogatiuam, atque in clarissimum obtentæ dignitatis argumentum, temerè, & fortuitò primus in Apostolorum Catalogo poneretur? Hæreticorum ista est exsibilanda temeritas: rectiùs sensere Catholici, qui Petrum de industria primo loco ab Euangelistis nominatum astruunt, vt dignitatis primatum testarentur.

Gen. 4.

Ambros.

Nec nouum est, vt officij dignitas numeralis ordinis prærogatiuam pariat. Quis nescit Moysem Hebræi Populi Ducem, Aaroni fratri suo natu maiorem extitisse? Et tamen cùm vtriusque fratris generationes essent numerādæ, priori loco ponitur Aaron, quàm Moyses: *Hæ sunt generationes Aaron, & Moysi*. Numer. 3. & pergit sacer historicus omnem filiorum Aaron genealogiam recensere. *Hæc nomina filiorum Aaron, &c.* Nec vacat mysterio, inquit Oleaster ad hunc locum, quòd Aaron primo loco constituatur. Nam cùm hic Leuitarum progenies recenseatur, quos Deus in Sacerdotes elegerat, & Aaron tanquam eorum caput & Pōtifex, veterisque illius Sacerdotij, & Pontificatus fundamentum, & origo præponatur; conueniens fuit, vt dignitatis suæ, munerisque aspectu primo loco statueretur. *Hæ sunt generationes Aaron, & Moysi*. Quidni, Petrus ob primatus sui prærogatiuam Andreæ fratri, & seniori, alijsque Apostolis in numeratione præferretur? Prælatum crede; nec ob genituræ meritum,

Num. 3.

Oleaster.

ritum, & vocationis gratiam. Senior enim fuit Andreas, & priùs ad Apostolatum vocatus, vt tradit Ioannes cap. 1. sed non ideo, inquit, Ambrosius in 2. ad Corinthios, Ecclesiæ primatum obtinuit; quia munus illud amplissimum, non tempori deferendum erat, vel ætati, sed amori; in quo satis spectatum se Petrus
Ambros. exhibuerat. *Prior, Andreas sequutus est Saluatorem, sed primatus non accepit Andreas, sed Petrus.*

Cæterùm, sicut nec præcedens vocatio primatum contulit, sic etiam nec ætati senioris Andreæ delatum est. Quòd autem senior ipse fuerit, tradidit Epiphanius hæres. 81. quæ est Alo-
Epiphan. garum. *Occursus* (inquit) *Andreæ primus contigit, cùm esset Petrus minor tempore ætatis.* Et quidem Diuus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum affirmat, Ioãnem ideo Ecclesiæ pastorem non fuisse à Christo institutum; quia minoris erat ætatis, & pene puer: non tamen ideo Petrum Ecclesiæ præpositum testatur, quia reliquos ætate superaret. Quin etiam Magdeburgenses hæretici Centur. 1. lib. 2. cap. 10. in vita Diui Andreæ ipsum Petro natu maiorem fuisse, vt probabile opinantur. Nec nisi veritatis potentia ab his, qui Petri Primatum tam intestino odio persequuntur, confessionẽ hanc extorquere potuisset.

Notandum prætereà occurrit, Petrum non solùm primo loco numerari; sed etiam veluti Pastorem, familias Patrem, Ecclesiæ Ductorem, ac Principem, in sacris litteris passim exprimi. Quemadmodum enim Apocal. 12. scriptum inuenimus, *Diabolus, & Angeli eius; Michael, & Angeli eius*; hoc est, Dux, Princeps, & milites eius; ita etiam apud Apoc. 12
Marcum cap. 1. legitur: *Et prosecutus est eum Simon, & qui cum eo erant.* Et Luc. cap. 8. *Dixit Petrus, & qui cum eo erant.* Iterum cap. 9. *Petrus verò, & qui cum illo erant.* Idem etiam tenet Marc. cap. 16. *Dicite discipulis eius, & Petro*: Quin etiam in Actis Apostolorum sacer historicus non semel eam loquendi formulam vsurpat. cap. 2. *Stans Petrus cum vndecim*; &, *Dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos.* Ibidem cap. 3. *Et Petrus, & Apostoli dixerunt.* Tandem 1. Corinth. 9. dixit Paulus: *Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Quid tibi videtur? Petrus nonne discipulus erat, & Apostolus? Cùm igitur audis quasi alium cum cæteris recenseri, dum dicitur, *Petrus, & Apostoli: discipulis, & Petro: Apostoli, & Cephas*; ideo separatum existima, quia aliorum caput, & princeps habebatur. Hinc

(Marginalia: Marc. 1. — Luc. — Luc. 9. — Marc. 16.)

Hinc est, vt ipse instar omnium pro omnibus tanquam præses, & caput loqueretur, Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*. Luc. cap. 12. *Ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* Ioan. 6. *Domine ad quem ibimus?* alij siluerunt, quia Præside loquente, ipsi etiam loquuti censebantur, vt ad eum Ioannis locum Cyrillus adnotauit. *Per vnum*, ait, *qui praerat, omnes respondent*. Quidni? omnium os erat Petrus, vt ex Chrysostom. homil. 55. in Matth. adduximus. Ergo dum ipse loquebatur, non est cur alios silentes admireris.

Matth. 6. 19. — Luce 12. — Ioan. 6. — Cyrill. — Chrysost.

Obiectis contra veritatem propositam sufficienter occurritur.

HActenus dictis opponendus se offert locus ille Pauli ex cap. 2. epistolæ ad Galatas: vbi Petrus neutiquam primo loco numeratur. *Iacobus, Cephas, & Ioannes*. Cæterùm ambiguum est, an appositus numerationis ordo ita fuerit à Paulo obseruatus, sicut in vulgata habetur: quoniam Ambrosius, Augustinus, & Diuus Hieronymus, tam in textu, quàm in commentarijs, Petrum priùs enumerant. *Petrus, Iacobus, & Ioannes*. Quin etiam D. Chrysostomus ad hunc locum, Apostoli textum ita legendum insinuat, dicens: *Cephas, inquit, Iacobus, & Ioannes*. Et reuera Paulum ita scripsisse existimandum est: Nouerat enim Petri dignitatem, & primatum, ob quem alijs præponi debuisset. Hinc est vt Hierosolymam accesserit, ibique per aliquot dies immoratus nullum ex Apostolis præter Petrum, & Iacobum se vidisse testetur; quem vt aliorum caput, & Principem reuerebatur. *Deinde*, ait, *post tres annos ascendi Hierosolymam, vt viderem Petrum, & mansi apud illum diebus quindecim*. Itaque solius Petri videndi ergô Hierosolymam proficiscitur, licèt obiter Iacobum in ea commorantem inuiserit: Idcirco memorata aduentus sui causa, subiunxit: *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini*, ad Galatas 1. Vbi aduertendum monet prudenter Diuus Chrysostomus, quanto in honore Paulus haberet Petrum, & quali ipsum beneuolentia prosequeretur; ita locutus, vt omnem æmulationis suspicionem expelleret, dum postea Petrum simulationis arguens cerneretur. *Vide*, inquit, *vt maiorem beneuolentiam habuit erga Petrum: huius enim causa peregrinationem susceperat, & apud eundem commoratus est. Hæc & dico frequenter, & vos memoria tenere volo, vt siqua audieritis, quæ aduersus Petrum dicta videbuntur, ne quis suspectum habeat*

Gal. 2. n. 9. — Ad Gal. 2 num. 9. — Ad Gal. 1 num. 18. — Ad Gal. 1 num. 19. — Chrysost.

Paulum Apostolum; siquidem hanc ob causam, & ipse hæc loquitur præueniens, vt talem corrigat suspicionem. Hæc ille.

Ceterùm Pauli studium, quo primatum Petro deferendi agitabatur, apertissimè colliges ex 1. ad Corinthios cap. 1. vbi ita loquitur: *Vnusquisque dicit, ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi*; quo loco ascensu quodam progrediens, Petrum, vt digniorem, Christo coniunxit. Quouis autem modo Pauli sententiam reuerses, ab vltima clausula versus primam, vel è contra recurrens, semper Petrus tibi occurret Christo propiùs adhærens.

1. Cor. 1.

Qua ratione D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum ordinem in recensendis Spiritus sancti fructibus ab Apostolo seruatum contemplatus, aduertit continentiam eo in loco, fundamenti, & coronidis præstantia cæteris fructibus digniorem prædicari. Ait igitur Apostolus ad Galatas 5. num. 22. *Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, continentia*. Eia quid hæres, vrget Hieronymus, ordire à continentia, & eam veluti reliquarum virtutum fundamentum à Paulo substratam reperies: rursum ordinem inuerte, à charitateque feliciter auspicare; continentiam quasi tectum, spirituali ædificio superimpositam, imò totius ædificij coronidem, seu virtutum coronam inspicies fabricatam. Perbelle quidem Hieronymus hanc virtutum fabricam contemplatus, inque mirabili huius exædificationis structura ordinem immutans; modò à fine versus principium recurrens, rursum à principio in finem contendens; vbique virtutum florē pulcherrimū continentiam iam in culmine firam, & illico in fundamento præiactam animaduertit: vnde ait. *Omnes virtutes spiritus, quasi solidissimum fundamentum, & sublime culmen continentia sustentat, & protegit.*

Ad Gal. 5.

D. Hier.

Locum Pauli ad Corinthios iterum euoluo: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi*: vbi si à Christo ordiaris, tanquam fundamentum, & lapidem Ecclesiæ angularem videbis stantem, vt ipse Paulus ad Ephesios 2. nu. 21. testatur. *Ipso summo angulari lapide Christo Iesu*; Cui statim annectitur Petrus secūdus Ecclesiæ lapis: quem etiam primum dixeris, si cum alijs componere libeat. Omnes enim, teste eodem Apostolo, fundamenti lapides pro modo quisque suo extiterunt. Quod Diuus Paulus respexisse videtur, dum epist. ad Ephesios c. 2. num. 21. omnes Christi fideles fundamentum Apostolorum, & primò Chrsto inædificatos testatur. *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*. Ibid.

Ad Eph. 2. n. 21.

Ad Eph. 2. c. 21.

Hac

Hac igitur obseruata numerandi ratione, Christus apparet, vt primum, & præcipuum Ecclesiæ fundamentum, cui aliud præstruere nefas est, & piaculum, Pauli sententia damnatum, 1. Corinth. 3.
1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus:* cui Petrus coniunctus adhæret, eique cæteri ædificij lapides superstructi coniunguntur; iuxta illud Saluatoris
Matth. c. 16. apud Matthæum c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Sed iam Pauli ordinem sequamur, ab eo exorsi,
1. Cor. 1. *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.* En Christus supremo loco, vt cæteris vltra mensuram sublimior, collocatur: En Christo Petrus, vt ei virtute, dignitate, primatu alijs coniunctior, propiùs statuitur. Cernis igitur, vt quoquo versùs tendas, Petri Monarchiam, & Ecclesiæ Principatum accipias ipso numerandi ordine à Paulo stabilitum. Irride igitur Nouatorũ figmenta, & sanctorum Patrum dogmata sacrarum litterarum testimonijs firmata suscipe, & reuerenter ausculta.

ad Gal. 1 Verùm, libenter admittamus, prædictum locum prout habetur in vulgata, legendum esse: *Iacobus, Petrus, & Ioannes,* quoniam ex hac etiam lectione Petri Primatus demonstratur. Et licèt dignitatis aspectu Euãgelistæ primo loco Petrum nominarint, vt re-uera fieri par erat; aliò tamen respexit Paulus in medio cõstituẽs. Considerauit enim pastoritiam dignitatem, & pontificium munus perpendit; cuius proprium est in medio consistere, vt inde omnibus, ac subditis amoris affectum & doctrinæ magisterium æqualiter partiatur. Hinc Dominum Iesum verum Pastorem, & Pontificem, medium elegisse deprehendes. *Stetit Iesus in medio.* In quem locum Ioan 20. num. 19.
D. Bernardus serm. 6. de Ascens. Domini, cum Apostolo Thoma expostulat, eo quòd Christum Dominum extra Collegium alibi quàm in medio Apostolorum stãtem inuenire præsumebat. *Falleris,* ait, *Thoma sancte, falleris, si videre Dominum speras ab Apostolorum Collegio separatum.* D. Bern. Quasi diceret, non audisti præceptorem tuum aliquando dicentem: *Ego sum Pastor bonus?* Vt quid Io. 10. n. 11. igitur de Pastore bono speras, alibi quã in medio gregis, oues suas æquè fouentem, & erudientem esse inueniendum?

Fallar, nisi Dauid inauguratio in fratrũ medio celebrata hoc pastoris munus adumbrauit, vt ex ipsamet inaugurationis cærimonia, ex opilione, hominum Rex Pastorque electus, edoceretur quanta æqualitate vnctionis illius virtutem sibi communicatam in omnes spargere deberet, loci quem occupabat memor: in quo tanquã centro consistens, ad circunstantes subditos, æquales amoris, do-

ctrinæ,& beneficentiæ lineas producat. Inungitur ergo *in medio fratrum eius*. 1.Reg.16. *Sed quid est*,ait hoc loco Magnus Gregor. *quòd Dauid in medio fratrum vngitur? Nisi quia virtutis exempla circumquaque spargere iubetur. In medio fratrum vngitur, vt tantæ vnctionis fieri participes omnes possint*. Ita ille: non aliter Paulus,tres Ecclesię firmiores columnas,& celsiores aspiciens, *Iacobum*,videlicet,*Petrum, & Ioānem*, & Petrum cernens pastorali munere, & Pontificia dignitate præminentem, inter vtrumque medium collocauit; vt æquo dilectionis affectu in neutrum propendens (quod clarissimum est Pontificum stemma) ambos compleсteretur. Vel si lubet,Iacobum & Ioannem dicito Ecclesiæ brachia, inter quæ Petrus, vt caput eminebat: quemadmodum Christus apud Thabor inter Moysem, & Eliam medius apparuit;hoc est, legem inrer, & Prophetas; qui velut vmbræ quædam,Domini Iesu imperium, ac in fideles principatum tanquam corpus suum referebant.

1.Reg. 16.n.13. — D. Greg. — Gal.2. 9.

Præterea nō rarò euenit, vt præstantiora quæque in medio tanquam digniori loco reponantur. (norunt hoc humaniorum litterarum studiosi) Ex Diuinis litteris rem confirmo. Quid Eucharistia præstantius?Quid excogitabis sublimius? de qua vaticinatus est Zacharias dicens: *Quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum?* Quem dabis Christo sapientiorem? Patris ipse est sapientia, quæ in prima rerum molitione Patri aderat, dum æthera firmabat sursum, dum appendebat fundamenta terræ,dum librabat fontes aquarum; quæ de manu conditoris prodibant,loco suo conueniēter aptabat. Cerne igitur,quo in loco frumentum electorum, seu panem supersubstantialem (Eucharistiam dico) in oratione sua collocauit; & medium fateberis. Recole orationem Dominicam septem petitionibus distributam, & Eucharistiam velut rerum omnium præstantissimam in medio collocatam intueberis. Petitiones enumero. Primam, *Sanctificetur nomen tuum*; secundam: *Adueniat Regnum tuum*;tertiam: *Fiat voluntas tua,sicut in cælo,& in terra*; quartam, & mediam insero: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*: seu, vt legitur per Matth. *Panem nostrum supersubstantialem*; Syriacum tenet, *Panem indigentiæ nostræ*. Quouis modo legas, Eucharistiā intellige cū Augustino epist.121. Cypriano lib. de orat. Dominic. Hieronymo in cōment. in Matth. & lib.3. aduersus Pelag. Athanasio lib. de incarnat. Paschasio in Matth. Chrysologo serm.70. Mario Victorino, lib.3. aduersus Arium, Tertulliano lib.de orat.c.6. & alijs:nec immeritò.Nam supersubstantialis, idcirco appellatur, vt

Zachar.9 num.17. — Matth.6. num.9. — August. — Cyprian. — Hieron. — Athan. — Paschas. — Chrysol. — Mar Vict — Tertull.

vt Eucharistiæ panem designet, qui non in substantiam aliti conuertitur, sed nostra substantia superior, sumentes in seipsum transmutat. *Verè est supersubstantialis, quia non mutatur in nostrã substantiã, sed potiùs nos in suam conuertit, diuinosque efficit, & cælestes*; vt non contemnendus author affirmat.

Nec minùs probat Eucharistiã ibi intelligendam, quòd panem dixerit nostræ indigentiæ: quid enim illa magis necessarium, qua viuimus? est enim Christus, quẽ in ea sumimus, vita nostra: vnde à Propheta dictũ, *Viuent tritico*; Quæ bona congerit, & custodit; mala eliminat, & expellit. Perge petitiones recensere, & fateberis. Quintam: *Dimitte nobis debita nostra*; sextam: *Et ne nos inducas in tentationem*; septimam: *Sed libera nos à malo*. Vidisti numerum inter bona, quæ adipisci; & mala, quæ propellere exoramus, æqualiter distributum. Cerne Eucharistiam, cuius merito id speramus, vt præstantissimũ quid in medio constitutam; & loci cõuenientiam demirare. Vt quid panis factus, & suarum ouium pastio dulcissima, medium effugeret? Qui quondam Vatis ore pollicebatur, *Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum*. Vides medium, Eucharistiã recogita in medio orationis Dominicæ collocatam. Hinc animã Christus, vt Pastor reficit, & bonis accumulat: inde, vt robustissimus propugnator mala conterit, & propulsat; medium semper tenens, vt Principem decet, & Pastorem. Augustini gemma ex tractatu de ouibus cap. 10. rem consigno. Igitur verba illa Prophetæ expendens, *Ego pascã oues meas*, hunc in modum sciscitatur: *Quis dicebat, Ego pascam? Certè Deus loquens dicebat, Ego pascam. Quomodo non separauit Christum à pascendo, cùm diceret, Ego pascam; sic non separauit Christum à Deitate, Ego Deus. Ecce pastor est Christus: pastor est & pater. Sic Deus est pater, Deus est Christus. Sicut à pastore Christo non separas patrem: sic à Deo patre non separes Christum. Ergo & ad vnitatem Deitatis te admonuit, & ad personarum distributionem*. Distribue igitur personas, cuique locum pro munere, & dignitate consigna; medium planè Christo, Ecclesiæ Principi, & pastori assignabis. Qua vsus cautela, & doctus prudentia Paulus, Petri dignitatem respiciens, Christi Vicarium, Ecclesiæ Pontificẽ, & Pastorem in medio constituit; *Iacobus, Petrus, & Ioannes*.

Osee 14. num. 8.

Matth. 6. num 12 & 13.

Ezech. c. 34. nu. 12.

Ezech. 34. n. 15.

D. Aug.

Gal. 2. 9.

Quòd si hæc vt valde mystica, litteræ amatoribus displiceant, D. Anselmi & S. Thomæ responsionem ad hunc locum subijcio: aiunt enim, propterea Iacobum priori loco nominatum, quia Hierosolymorum Antistes erat,

D. Ans. D. Thom.

qua in Vrbe per id temporis morabantur Apostoli, quibus cum D. Paulus loquebatur. Alij, in quibus Maldonatus ad cap. 10. Matthæi, affirmant D. Paulum ætatem respexisse, non dignitatē. Cùm verò Iacobus natu maior esset Petro, conueniens fuit vt primus nominaretur. Deinde cū D. Pauli animus in ea Epistola foret, cæteris Apostolis se æqualem demonstrare: incongruum videbatur, vt tunc cuiusquam præcedentiæ meminisset, alium alijs numerandi ordine præferendo. Quod litteræ magis consonum existimo. Vnde placet Maldonati additum, videlicet Paulum cùm posset dicere, *Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui columnæ erant*; siquidem Christus Dominus tres illos cęteris Apostolis in omnibus antepoſuit, vt ipsa clamant Euangelia; dixisse tamen: *Qui videbantur columnæ esse*. In quibus Petrus medius consistens, Primatus sui dignitate celsior, vt hactenus ostendimus, stabilitateque, & firmitudine, vt iam demonstrabimus, præstantior habebatur.

Maldon.

Maldon.

CAPVT XI.

De tertia Petri Prærogatiua.

Necessum hîc iudicauimus styli partitionem immutare, propter huius Prærogatiuæ præstantiam, quam vt multimembrem pluries cogimur dissecare; & primò in capite digestam in §. §. partiri: tùm ob maiorē perspicuitatem, tùm vt fidei stabilitas Petri, & Romanorum Pontificum appareat; quos vt personas publicas, vel etiam particulares ab ea nunquam defecturos statuemus, iuxta illud Christi promissum, *Et portæ Inferi non præualebunt aduersus eam*. Matth. 16. Et certè adamantina firmitas Christi Vicarijs promissa, inter persecutionum malleos, & incudem, renitens infractaque perseuerat: vnde nec ab ipsis Tartari potestatibus cōcuti potuit, nec perfringi. Dubitas? Chrysostomum consule in catena D. Thomæ, interrogantem, quis nam iste futurus promittitur, aduersus quē portæ Inferi non præualebunt? Ecclesia ne, an Petrus? Et vtrumque tali stabilitate, & indomabili fortitudine respondet fruiturum. *Manifestum est*, inquit, *quia neque aduersus Petram, neque aduersus Ecclesiam portæ inferi præualebunt*. Et meritò (dixit iam olim Origenes) & petra, & Ecclesia inconcussæ redduntur & stabiles: nam si petra, cui tanquam fundamento nititur Ecclesiæ ædificium, quateretur, ipsum etiam ædificium nutaret, & ruiturum videretur. *Nam si*, ait, *præualerent aduersus petram, in qua Ecclesia fundata erat; contra Ecclesiam etiam præualerent*.

Matth. cap. 16.

Chrysost.

Orig. tra. ctat. 1. in Matth.

Ad fidem gradum facio, quæ non

nõ minori claritate Apostoli principatum illustrat, & vel etiam vespertilionum oculis hæreticorum obiectat videndum: nec poterat non fides Christi precibus stabilitate obtenta, Petrum futurum Ecclesiæ Principem infractum, & contra infernarum potestatum assultus immobilem reddere. Christum audi Petro colloquentem apud Luc. 22. *Simon Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Vtramque Saluatoris sententiam expende, & Petrum Ecclesiæ fundamentũ, Caput, & Principem ab eo in illis institutum, & ipsius sedem veluti rupem firmam, & immobilem permansuram deprehendes. Nec deerit Latinorum Patrum, & Græcorum ita sentientium authoritas, qua placitum hoc de Petri monarchia fulciatur. Ex Græcis igitur Theophilactus in commentarijs ad prædicta verba, Petrum Christi nomine sic alloquitur: *Quia te habeo vt Principem discipulorum, postquam negato me fleueris, confirma cæteros: hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra es, & fundamentum.* Ex Latinis Leo ser. 3. de anniuersario assumptionis suæ ad Pontificatum hæc habet: *Pro fide Petri propriè supplicatur; tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit.*

Luc. 22.

Teoph.

D. Leo.

Nec solam fidei stabilitatem Petro concessam fatendum erit: sed insuper Sedis durationem; ita quòd ad finem vsque mundi sit permansura. Quod nulli alij Apostolorum datum est, vt experientia manifestat: alioquin Hierosolymitana Iacobi sedes, Ephesina Ioannis, Æthyopica Matthæi, Andreæ Scythica, adhuc perennarent. At videmus omnes has, inualescente paulatim Tartari potentia, defecisse. Hinc dicebat Augustin. in Psalm. contra partem Donat. *Numerate Sacerdotes vel ab ipsa sede Petri: ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.* Atque ex his stabilita manent duo Apostoli priuilegia: alterum fidei firmitas, è qua nunquam à dæmone tentatus excideret, & plùs aliquid perseuerantiæ dono complectitur. Ille enim in finem vsque perseuerare censetur, qui etsi tentationibus pulsatus interim collabatur; fine appopinquante fidelis inuenitur. Maior extitit Petri gratia: quippe qui Saluatoris precibus obtinuit, vt à fidei stabilitate nunquã deijci potuisset.

D. Aug.

Alterum verò priuilegium fuit, vt Petrus tanquam Pontifex, & Ecclesiæ caput, aliquid fidei repugnans, & Catholicæ veritati contrarium docere non posset; seu, quod perinde est, nunquã Petri sedem occuparet, qui hæresis prauitate infectus cõtra fidei sinceritatem peruersa dogmata inculca-

culcaret. Quod priuilegium, teste experientia, ad omnes posteros Petri successores promanauit. Primum recepit, & probauit sanctus Augustinus lib. de correctione, & gratia cap. 8. his verbis.

D. August. *Quando rogauit vt nõ deficeret fides eius, rogauit vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, perseuerantissimam volũtatem.* Consensit Chrysost. ho-

D. Chrys. mil. 83. in Matth. *Non dixit*, inquit, *non negabis, sed, vt non deficiat fides tua. Cura enim ipsius, & fauore factum est, ne omnino Petri fides euanesceret.* Accedit Theophilact. in c. 22. Luc. vnde

Theophil. hæc transcribo. *Quamuis*, inquit Christi nomine, *breui tẽpore concutiẽdus sis, habes recõdita semina fidei: etiam si folia abiecerit spiritus inuadentis, radix tamen viuit, & nõ deficiet fides tua.* Pulcherrimo metaphorę colore rem depinxit: Nam ingruente hyeme, ventorum turbine concussæ arbores folijs viduantur: quia tamen iactis altè radicibus, terræ firmiter adhærent, appetente vere reuirescunt, & frondium amœnitate coronantur. Non aliter Petrum tentationis turbo inuadens, folia decussit; hoc est, confessionis verba abstulit; quia Magistrum suum sæuiente procella impetitus negauit, quem verborum retinens viriditatem, & pulchritudinem fateri debuisset. Verùm enim verò fides in corde Petri, tanquam in petra, firmissimas radices egerat: vnde etsi loquente fœmina, tanquam furente Borea concussus, frondes amiserit, postmodùm verno Solis Iustitiæ calore, aspectuque afflatus, & in fletum solutus reuiruit; folia, seu confessionis verba recepit, amœnissimoque fidei, & confessionis suæ vmbraculo vniuersam Christi Ecclesiam fouet, recreat, sustentat. Eâdem vsus est translatione in confirmando hoc priuilegio Diuus Prosper lib. 1. de vocatione D. Prosp. gentium cap. vltimo.

Secundum aggredior priuilegium sanctorum, & veterum Pontificum testimonijs approbare. Septem se offerũt nulla exceptione infirmãdi. Primus sit Lucius II. Papa, & Martyr, qui epistol. 1. ad Episcopos Hispaniæ, & Galliæ sic statuit, & testatur: *Ecclesia Romana Apostolica est, & mater* Lucius. *omnium Ecclesiarum, quæ à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur; nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit, secundùm ipsius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogaui pro te.* Hæc ille: quibus quid ad doctrinam clarius? quid ad firmitatem stabilius desiderari potest?

Cæterùm quia in ore duorũ, vel trium testium stat omne verbum, auspicatissimum Fælicis I. etiam Pontificis, secundo loco restimonium produco. Is igitur de Ecclesia Romana loquutus hæc affirmat: *Vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab Au-* Felix. *thori-*

thoribus suis Apostolorum Christi Principibus, illibata manet, iuxta
Luc. 22. *illud, Ego rogaui pro te.* Notat verò S. Leo serm. 3. de assumptione sua ad Pontificatum, Dominum Iesum peculiarem pro conseruanda Petri firmitate solicitudinem exhibuisse; quia ex ipsius fidei stabilitate alij Apostoli firmitatem, & constantiam mutuari videbantur.
S. Leo tur. *Specialis*, inquit, *cura Petri à Domino suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur, tanquam aliorũ status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis cæteris conferatur.* Hæc ille: in quibus vtrũque Petri priuilegium complectitur: reuersa, & videbis primum, dum ait; *Si mens Principis victa non fuerit.* Secundum concludens: *Firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum cæteris conferatur.*

Agath. Quartum profero Agathonis testimonium ex epist. ad Constantinum Imperatorem, quam sexta Synodus actione 4. cùm legisset; in 6. omnium consensu approbauit. Igitur Pontifex ille, quid de Ecclesiæ stabilitate sentiret, verbis sequentibus expressit: *Hæc est veræ fidei regula, quam & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur; nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata succubuit. Quia dictum est Petro: Simon Simon, ecce Satanas, &c. Ego autem rogaui pro te, &c. Hic Dominus fidem Petri non defecturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit. Quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse, semper cunctis est agnitum.* Ita ille.

Eandem Ecclesiæ firmitatẽ statuit Nicolaus I. in epistola ad Michaelem, vbi habet: *Priuilegia* Nicol. I.
istius Sedis perpetua sunt, diuinitus radicata, atque plantata: impingi possunt, transferri non possunt; trahi possunt, euelli non possunt. Quæ ante Imperium vestrum fuerunt, permanent, Deo gratias, hactenus illibata, manebuntque post vos; & quousque Christianum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt. Et infra, quasi ex ipso quæreretur, vndenam tanta in dicendo libertas, & constantia proueniret? E Petro, respondit, cui à Saluatore dictum, vt fratres suos (Successores puta) in eâdem fide stabiles, & firmos redderet. *Nam & inter cætera is*, inquit, *per quem nobis præcipuè ista sunt priuilegia collata, Tu aliquando conuersus, audiuit à Domino, confirma fratres tuos.* His addo, quæ Leo IX. in epist. ad Petrum Antiochen. scripsit: *Nimirum solus est, pro* Leo 9.

quo

quo ne deficeret fides eius, Dominus, & Saluator asserit se rogasse, Luc. 22. *dicens: Rogaui pro te, &c. Quæ venerabilis, & efficax oratio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in Throno illius.* Expendendum verò, quod Pontifex iste adnotauit, nimirum, expetitis à Dæmone omnibus Apostolis, vt tentationis vano concuterentur, Dominum soli Petro loquutum, & pro eo tantum se orasse testatum; Luc. 22. *Simon Simon, ecce Satanas expetiuit vos, &c. Ego autem rogaui pro te.* Vt hac ratione Petri fidem, & doctrinam, nec non in sede Pōtificia Successorum firmam stabilemque futuram significaret.

Innoc. Claudat septenarium Innocentius III. in epistola ad Episcopum Arelatensem, ita loquens: *Maiores Ecclesiæ causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui nouit pro eo Dominum exorare, ne deficiat fides eius.* Hoc ibi: & cap Maiores Exra. de Baptism. & eius effectu, repetita videbis. Quis tot Pōtificibus sanctitate præstantissimis, quibus Ecclesia tanquam septem columnis innixa firmiter sustentatur, instar Prouer. 9 num. 1. Domus, quam Dei sapientia columnarum septem operosa mole fabricatam extruxit, fidem non adhibeat? nisi ex eorum sit fæce, qui Euangelio non obediunt, & veritati resistunt. Quibus enim clariùs quàm Pontificibus, notæ esse debuit sedis suæ stabilitas, & authoritas? Vnde hoc solo titulo fidem promerentur.

Alios tamen firmando Petri, & sedis priuilegio non cōtemnendæ authoritatis Doctores, testesque produco. Primus sit Theophilactus in c. 22. Luc. vbi apertè docet, ob capitis Ecclesiæ prærogatiuam, fidei stabilitatē Petro concessam; è quo eandem mutuati sunt omnes quotquot Pontificatus successores obtinuit. *Quia* Theophil. *te habeo*, inquit, *Principem discipulorum, confirma cæteros: hoc enim decet te, qui post me Ecclesiæ petra es, & fundamentum.* Huc etiam respiciebat Chrysologus, dum epist. ad Eutychetem, ipsum ad Ecclesiæ Romanæ obsequentiā adhortatur. In tom 1. Conciliorum ante Chalcedonēse Conciliū Chrysol. inuenies: *Hortamur*, inquit, *te frater honorabilis, vt his quæ à beatissimo Papa Romanæ Ciuitatis scripta sunt, obedienter attendas: quia Beatus Petrus, qui in propria sede viuit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem.* Nec ita fidenter (credo) dixisset fidei veritatem ab Ecclesia Romana quærētibus suppeditari, nisi Christi orationem meminisset. *Rogaui* Luc. 22. *pro te*; qua Petro, & per ipsum successoribus, fidei stabilitatem obtinuit.

Sed iam moror Bernardum Innocentio scribentem producere. *Oportet*, inquit, *ad vestrum re-* Bernar. *ferre Apostolatū pericula quæque,*

&

& scandala Regni Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectũ. Cui enim alteri sedi dictum est aliquando: Ego pro te rogaui, vt nõ deficiat fides tua? Ita Bernard. epist. 190.

Luc. c. 22

Hucusque sub Lucæ testimonio ex cap. 22. vbi Christus Petri fidẽ nunquam defecturam promisit, pro eiusdem fidei stabilitate in Petro, sedeque ipsius astruenda decertauimus. Iam Matthæi locum c. 16. euoluamus, ex quo nõ minus euidenter eadem firmitas demonstratur. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã; & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam.* Iam in superioribus ostendimus, Petrum, iuxta litteram, dici petram, & Ecclesiæ fundamentum, qui lapidis instar firmus, stabilisque permansit. Nec ipsi tantùm, sed successoribus eadem firmitatis prærogatiua concessa fuit: vnde, quatenus pastores, & Ecclesiæ fundamenta, nullatenus falsorum dogmatum ventis concuti, & fidei erroribus agitari potuerunt. Origenes ad illa verba, *Non præualebunt aduersus eam*, tract. 1. in Matth. inquirit: Quam autem eam? vtrum aduersùs petram, super quam Christus ædificat Ecclesiam? Nam sermo anceps est, an ad vnum & idem, quod ipsum sit petra, & Ecclesia? Et respondet: *Neque enim aduersùs petram, super quam Christus ædificat Ecclesiã, neque aduersùs Ecclesiã portæ inferi præualebũt: quemadmodum nec via serpentis in petra potest inueniri, iuxta quod scriptum est in prouerbijs.*

Matth. c. 16.

Matth. cap. 16.

Origen.

D. Chrysostomus hom. 55. ad hunc locum soli diuinæ potentiæ attribuendum censet, vt pauperẽ, & ignobilem piscatorem in lapidem immutaret pretiosum, & plusquã adamãtina stabilitate firmaret; ita vt Ecclesia super ipsum fundata nullis persecutionũ procellis concuti, nullis errorum fluctibus à fide dimoueri potuisset. *Nam quæ Deus cõcedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem; & vt Ecclesia tot, tantisq. fluctibus impetu irrumpẽtibus immobilis maneat: cuius Pastor, & Caput piscator homo, atque ignobilis, terrarum Orbe reluctante, adamantis naturam firmitate superet; hæc, inquam, omnia quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum.* Audiendus autem Cyrillus apud D. Thomam in Catena ad hunc locum: *Secundum promissionem*, inquit, *Ecclesia Apostolica Petri ab omni seductione, & hæretica circumuentione manet immaculata.* Concinit Theodoretus in epistola ad Renatum Presbyterum Romanum: *Tenet*, inquit, *ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum: tùm propter alia, tùm quia semper hæretici fœtoris expers permansit.* Quasi ita arguat Theodore-

Chrysost.

Cyrill.

Theodor.

doretus Ecclesiæ totius regimen ei censendũ est sedi commissum, cui nunquam fides sit defectura. Atqui solam Romanam Ecclesiã, errorum hæresisque contagionibus nusquam agnouimus infectã: igitur ad eam tantùm cæterarum gubernationem Ecclesiarum pertinere statuendum est.

Sed quo piaculo tandiu reliqui Hieronymum? Qui in epistola ad Damasum de nomine hypostasis, de Ecclesiæ firmitate elegãter disserit. *Super istam petram*, ait, *ædificatam Ecclesiam scio*. Et statim exorans Pontificẽ subiungit: *Obsecro, vt mihi litteris tuis, siue tacendarum, siue dicendarum trium hypostaseon detur authoritas: non timebo tres hypostases dicere, si iubebis*. Vides quàm tutò D. Hieronymus Pontificis declarationi, & auctoritati fidat, paratus omnino quæ reijcere, vel quæ sequi iubeat, amplecti. Nec immeritò, quoniam optimè nouerat, super Pontificem Ecclesiæ fundamentum minimè casurum sustentari. Hieronymo adhæret Augustinus; cuius testimonium in Psalm. contra partem Donat. in superioribus retuli, non iterũ repetendum. Gelasium profero in epistola ad Anastasium Imperatorem, vbi ita: *Hoc est, quod Apostolica sedes magnopere cauet; vt quoniam mundi radix est Apostoli gloriosa confessio, nulla rima prauitatis, nulla prorsus contagione maculatur: nam si (quod Deus auertat, & quod fieri non posse confidimus) tale aliquid proueniret; vnde cuiquam resistere auderemus errori?* Expende Gelasij argumẽtum, quod in eo versatur: vt propterea Ecclesiam, & Caput ipsius Pontificem in errorem labi non posse contendat: quippe cùm totius mundi radix vtriusque sit fides; ægra radice, & errore corrupta, iam tota arbor, mundus videlicet, & Ecclesia, errore corrũperetur, & periret, ac Domini Iesu verba transirent dicentis: *Ecce enim vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*. Sed quis ita amens: nisi nouator sit, vt Christi verba transitura existimet? cùm ipse cælum, & terram faciliùs affirmarit transituram.

Deinde, magno duce Gregorio lib. 4. epist. 32. ad Mauritium, desumpto ab experientia argumento, propositam veritatem euidenter demonstro. Igitur, vt Magnus ille Pontifex Imperatorem edoceret, Constantinopolitanæ Ecclesiæ Præsulem vniuersalis Ecclesiæ Pastorem, & Caput, nullatenus extitisse, quamplurimos in medium produxit Constantinopolitanos Episcopos hæretica prauitate palàm infectos; quin etiam hæresiarchas. Quid memorem Macedonios, Nestorios, Sergios, qui hæresiarchæ fuerunt, & Constantinopolitanam sedem occuparunt? Idem etiam alijs sedibus Patriarchalibus contigit: Alexandrinam Gregorius te-

Hieron. Aug. Gelas. Matth. cap. 28. D. Greg.

tenuit, & Lucius Ariani; eandem Dioscorus Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij hæretici tenuerunt. In Antiochena Paulus Samosatenus hæresiarcha sedit; & Petrus Gnapheus Eutychianus, Macharius Monothelita, & alij. Hierosolymitanæ præfuit Ioannes Origenista, quem in eâdem Eutychius, Irenæus, & Hilarius Ariani præcesserunt. Quod tamen de Romana Ecclesia affirmari non potest: vnde clarissimũ conficitur argumentum: Christi Domini oratione meruisse, vt nunquam fides ipsius deficeret, nec ab hæreticis Pastoribus occuparetur. Hinc est illud Ruffini in expositione Symboli: *In Ecclesia Vrbis Romæ neque hæresis vlla sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus*. Quin etiam Romani Pontifices citra generale Concilium non semel hęreses dãnarunt, Pelagij videlicet, Priscilliani, Iouiniani, Vigilantij, & plurium aliorum; quas proinde Ecclesia tanquam veras detestata est hæreses, earũq. authores dãnauit; clarissimo prorsus indicio, quòd Romanũ Pontificẽ in huiusmodi rebus errare nõ posse arbitretur.

Ruffin.

Confirmatur ex cõmuni Theologorum placito, statuentium Papam supra Generale Conciliũ esse; sic tenet D. Thom. & Bonauent. in 4. dist. 19. vbi de clauibus agitur; licèt ex professo hac de re ipsi nõ disputarint. Expresse tamen illam docuit D. Antonin. 3. p. tit. 22. c. 10. §. 4. Sum. histor. & 2. p. tit. 3. cap. 11. Sum. Theolog. Ioan. de Turrecrem. lib. 2. cap. 93. & 104. Sum. de Eccles. & in responsione ad Oratores Basileenses de Summi Pontificis, & Concilij Generalis authoritate. Dominicus Iacobatius lib. 10. de Concil. art. 7. vbi quæstione latissimè discussa, tribus supra sexaginta aduersariorum argumentis respondet. Card. Caiet. in tract. de comparatione Papæ, & Conciliorum, & in Apologia pro eodẽ tractatu. Franciscus Ferrariensis lib. 4. contra gentes, cap. 76. & alij quamplurimi, quos sequitur Cardinalis Belarminus lib. 2. de Conciliorum authoritate cap. 27. Vbi meo iudicio, Papam esse supra Generale Concilium apertissimè demonstrat: quinimmò sub initium propositionem hanc fere de fide esse testatur.

D. Thom. D. Bon. D. Anton. Turrecr. Dominic. Iacob. Caiet. Ferrar. Belarm.

Atque hinc est, vt Generalia Cõcilia, deficiente summi Pontificis suffragio, multoties errarint; vt in Ephesino secundo, Ariminensi, & alijs cernere fas erit. Hinc etiã prouenit, vt quamplures à Generali Concilio ad summum Pontificem prouocarint: cuius rei clarissima referũtur exempla. Athanasius Alexandriæ, & Paulus Cõstantinopolis Episcopi, à Concilio depositi, ad Iulium Papam appellarunt, ab eoque in sedes suas fuerunt restituti: author est Sozomenus lib. 3. hist. cap. 7. Flauianus itẽ Constantinopolitanus à se-

Sozomen

à secundo Concilio Ephesino generali appellauit ad Leonem Papam: testis est Leo epist. 25. ad Theodosium Augustum. Theodoretus etiã Cypri Episcopus ab eodem Concilio Ephesino secundo ad eundem Leonem appellauit: sic traditur à Liberato in Breuiario cap. 12. ac ex ipsa Theodoreti epistola constat, quam ad finẽ operum Leonis inuenies. Tandẽ S. Ioannes Chrysostomus, vt videre est in ipsius epistolis ad Pontificem Innocentium, à Concilio depositus, ad eundem Innocentium appellauit, vt Gelasius supra citatus asseuerat. Hinc cernes Cõciliorum decreta à Pontificibus approbari vel reijci; quæque ipsi probant, recipi; & quæ improbant, explodi; vt ex epistola Gelasij ad Episcopos Dardaniæ planum fit. Nec dubitandum est, exposcentibus Concilijs, quamplurima eorũ decreta à Pontificibus approbata; sicut ipsamet Cõciliorum, præsertim 1. & 2. 3. 4. & 5. gesta proclamant. Minus etiam dubitare licèt quòd Pontifices Conciliorum decreta nonnunquam reprobauerint: & reuera clarissimum istud est superioritatis indicium. Testem laudo Basilium, qui in epistola ad Athanasium 25. salubre consilium fore testatur, Romanum Pontificem exorari, qui in Græciam aliquos mitteret, vt ipsius nomine Ariminense Concilium irritarent. Quin etiam Damasus in epistola ad Episcopos Illyrij, Concilium illud reprobat. Addo Leonem epist. 55. ad Pulcheriam ita scribentem: *Consensiones Episcoporum, Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes, in irritum mittimus, & per authoritatem B. Petri Apostoli generali prorsus diffinitione cassamus.* Postremò D. Gregorius lib. 4. epist. 34. rem ita definit: *Cuncta acta illius Synodi, Sede contradicente Apostolica, soluta sunt.* Sed iam à Petri fide ad Successorum in Pontificatu fidem stabiliendam veniendum erit.

Liberat. Gelas. D. Basil. Leo.

§. PRIMVM.

Petri Successores, vt particulares personas, eodẽ fidei inconcussæ priuilegio fruituros ostenditur; & plurimorum Pontificum fides ab hæreticis oppugnata defenditur.

QVæ hactenus disseruimus, apertè concludunt, Papam, quatenus Ecclesiæ Pastorẽ, Rectorem, & Gubernatorem, in errorem labi, & falsa dogmata, peruersamque doctrinã è Cathedra fidelibus tradere non posse: Quoniam ipse veritatis est regula, cuius nutu approbantur Concilia, vel repudiantur. Et quidem Dominus Iesus apud Luc. 22. orationem eò direxit, vt Petro obtineret, quod reuera obtinuit, ne vt peculiaris persona, aut Ecclesiæ Pon-

Pontifex, tam ipse, quàm Successores ipsius, fidem amitteret, vel in errorem fidei contrarium laberetur. Inquirendum superest: an quemadmodùm secũdum illud priuilegium ad Petri Successores transiuit, ita quòd dum Pontifices agunt, & in Cathedra sedent Ecclesiæ Doctores, nequaquam vt tales fidem sint amissuri, & fidei contraria dogmata fidelibus tradituri: ita etiam personalis Petri prærogatiua, qua vt particularis persona, Christi precibus stabilitatem in fide promeruit, ad futuros ipsius successores promanauerit; Hoc est, An summus Põtifex, vt particularis quędã persona, in fidei errorẽ prolabi, & hæresis contagione possit maculari.

Et quidem, pietate seclusa, quæ id in Christi Vicario non admittẽdum suadet; grauissimorum Doctorum patrocinatur authoritas; qui Ecclesiæ Pontificem, etiam vt particularem personam, hæresis labe non inficiendum tradiderũt. Ita sensisse videtur Theodoretus, epistol. 116. ad Renatum, qui in Concilio Ephesino quinto Leonis Papæ Legatum egerat; vbi ita scribit: *Habet illa sedes omnium per Orbem Ecclesiarum ducatum, & principatum, multis quidem de causis, præcipuè verò, quòd ab hæretica labe immunis permansit, & nullus, qui contraria sensit veritati, in ea vnquam sedit; sed Apostolicam, & integram gratiam, & immaculatam seruauit.* Hæc Theodoretus. — *Theodor.*

Theodoretus. In quibus, vt vides, Petri sedem à Successore in ea sedente mirificè seiunxit: vt fidei priuilegium, & sedi, hoc est, Successori, quatenus Pontifici; & sedenti, vt particulari personæ, indultum significaret. Eadem fuit Naucleri mens, lib. 2. de Monarchia Ecclesiastica p. 2. 10. vbi ex professo tradit, nullum hactenus Pontificem hęresis macula respersum extitisse. Et nos hic dilutis hęreticorũ calumnijs breuiter demonstrabimus. Vide Albert. Phigiũ lib. 4. c. 8. Hierarchiæ Ecclesiast. — *Naucler.* — *Grauin. tom. 4. cõtrou. de Magist. Eccles. contr. 7.*

Cardinalis Belarminus lib. 4. de Rom. Pontifice c. 8. probabiliter, pièque ita sentiri posse testatur. *Probabile (inquit) est, pièque credi potest, summum Pontificem, non solùm vt Pontificem, errare non posse; sed etiam, vt particularem personam, hæreticum esse non posse, falsum aliquid contra fidem pertinaciter credendo.* Libentissimè subscribo; Quis enim (impios excipe) quæ à pietate dictantur reprobabit? maximè cùm rationum momenta non desint. Duas producit Belarminus: primam ex Dei prouidentia res omnes suauiter disponentis expressam; videlicet: Certum, indubitatumq. est, summũ Pontificẽ, vt talem, fidei errorem admittere, & hæresim docere non posse: Quia hoc Ecclesiæ caput decet, vt ab errore sit immune, & semper doceat veritatẽ. Vnde Christus Dominus antequã Petro pręcipe- — *Belarm.*

ciperet, *Et tu conuersus confirma fratres tuos*, de stabilitate, quā habiturus esset in fide, illū edocuit: dicens. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*; hoc est, vt saltē in throno tuo veræ fidei prædicatio non desideretur. At qua ratione Pontifex hæresis prauitate infectus nutantes firmabit in fide, & Catholicæ veritatis Prædicator semper existet? Ne crede: ideoq. Ecclesię Pontificem, etiam vt particularem personā, in fidei errorem nunquam lapsurum existima, nec in eo pertinaciter mansurum. Fateor Deum ex corde hæretico veræ fidei confessionem educere posse, cùm velit; vt quondam ex ore asinæ Balaam, verba expressit humana. Cæterū quis hanc suauem dixerit Omnipotentis gubernationem, qua nihil violentum molitur, sed quasi in rebus ipsis inuenisse gaudeat, quod suo regimini deseruiat, se illis attemperat, vt faciliùs ad finem pertrahat, & minoribus omnipotentiæ expensis, voluntatis suæ placita, & suauissimi regiminis dispositiones exequatur? Tene igitur, iuxta hanc Dei prouidentiam sentiendum, summum Pontificem, vt particularis persona est, in hęresim incidere non posse, aliquidue cōtra fidem credendo pertinaciter amplecti.

Secundam rationem ab euentu deduxit idē Belarminus; nec minus momenti habet, vt iam per aliquot Pontificum ætates discurrendo planum fiet. Etenim ab hinc sexcentis supra mille annis, Pontifices, & Petri successores in Ecclesia vixerunt; & tamen nullus producetur, de quo vere dici queat hæresis contagione infectum extitisse. Quæ enim hæretici in D. Petrum, & aliquos successores dissipant, commentitia sunt, ac nullius momenti; & allatrandi studio proiecta statim demonstrabo: indeque planum fiet, diuinæ gubernationis ordinem exigere, vt nullus in Ecclesia Pontifex, modo iam declarato, hæreticus existat.

Sed iam quæ ab hæreticis assertæ opponuntur veritati, discutiamus: plurima enim in Petrum, & alios Pontifices, qua solent, temeritate effundunt. Primò igitur, omnia calumniarum machinamenta, euertendo admouent fundamento; vt eo cadente reliquum ædificium collabatur; & ideo Petrum bis à fide errantem arguunt: semel cùm negauit Christum, Matth. cap. 26. Iterum cùm Gentiles ad iudaizandum coegit, ad Gal. 2. Ita scripsit Nilus in lib. de Primatu Romani Pontificis. Et quidem hoc telo, quo Petrum existimant confossum, de cæterorum Pontificum fide, integritate, & stabilitate triumphum agere, inaniter tamen, gloriantur; vt iam ex his quæ subiungam planum fiet.

Matth. cap. 26.
Gal. 2.

§. SE-

§. SECVNDVM.

Petrum in negationibus fidem non amisisse statuitur.

PRimò igitur statuo, Petro, quo tempore Christum negauit, Ecclesiæ Principatum minimè traditum, atque adeo nondum esse Pontificem. Quoniam Christus à resurrectione sua, vt constat ex Ioan.c.21. Petrum Ecclesiæ Pastorem, Principemq. instituit dicens: *Simon Ioannis pasce oues meas*. Vndè cũ ante initũ Pontificatum negatio cõtigerit, immeritò inter Romanorũ Pontificum errores reputanda erit.

Ioan.21.

Secundò statuo, Petrum fidem non amisisse, dum negauit: quia verbis tantum exteriùs id fecit, interimq. fidem in pectore firmam retinebat; vt iam supra ostendimus, & de negatione inferiùs agẽtes comprobabimus. Quod verò attinet ad euentum, ad Galat. 2. memoratum; cũ gentes ad iudaizandum coegisse prædicatur; non fidei, & prædicationis error iste dicendus est, sed conuersationis, vt iã olim monuit prudenter Tertull.lib.de præscription. aduersus hæreticos. Nõ enim S.Petrus iudaizandũ statuit, sed contrariũ docuit, Actor.15. Dum tamen à Gẽtiliũ mẽsis abstinuit, ne Iudęos ad fidem nuper conuersos offẽderet, exemplo suo Barnabam ad iudaizandum coegisse aliqualiter reputatur. At nihil inde nobis contrarium opponi potest, qui Pontificem exemplo suo nonnunquam errãdi occasionem præbere posse, non inficiamur. Illud autẽ nunquam admittimus, quòd videlicet Pontifex ex Cathedra errorẽ aliquem toti Ecclesiæ amplectendũ proponere, nec etiam vt particularis persona, in hæresim incidere sit permittendus. Et certè nõ par ex prauis Pontificum exemplis, ac ex doctrina, nocumentum in Ecclesiam deriuatur: & iam Christus Dominus hoc precauẽs fideles instruxit, dicens: *Quæ dicũt facite, quæ faciũt nolite facere*, Matth.23.

Tertull.

Matth. cap.23.

§. TERTIVM.

Papæ Victoris fides defenditur.

PErgunt adhuc solita procacitate, & impudentia Nouatores; & quasi Petrum vicerint, in Victorem virtutibus clarum, ac de hæreticis victoriarum gloria nomine parem, & decimumquintum à Petro Pontificem insurgũt: in eandemque Theodoti Bizantij, Christum nudum hominem, & solitarium (vt Tertullianus author est) asserentis, hæresim conspirasse mentiuntur. Quo quid nefandũ magis, & horrendum euomere potuisset impietas Theodotianæ hæresis sectatorum? Qua fronte mendacium ita impudens isti confingunt? cũ ex ipsis historiarũ monumẽtis constet, vt tradit Baronius ad Christi annum 196. Theodotũ huius hæresis authorẽ ab ipso Papa Victore damnatum

Tertul.

Baron. an.196.

fuisse, penitusq. ab Ecclesiastica communicatione proscriptũ. Lege Theodoretũ lib. 2. vbi ita: *Eum Beatissimus Victor Romanorum Episcopus abdicauit, & excõmunicauit; vt qui decreta Ecclesiæ conatus esset adulterare*. Idem etiã testatur Eusebius lib. 5 c. 26. & 27. & grauissimorum authorũ, qui sub Imperatore Seuero sũma doctrinæ gloria claruerunt, assertione confirmat. *Quòd si Victor*, inquit, *eadẽ cum illis sentire visus fuisset, sicut detestabilis horũ docet calumnia; quo pacto, aut qua ratione adductus Theodotum huius erroris incentorem ab Ecclesia eijcere in animum induxit?*

Theodor.

Euseb.

Cæterùm, vt videas quàm impudenter conficta fuerit in Victorẽ Theodotianæ hæresis criminatio; audi quid teste Eusebio ibid. c. 28. Sectatores ipsius affirmarint. *Aiũt isti, omnes maiores nostros, & ipsos Apostolos, ea quæ ipsi iã affirmant, non modò à Domino accepisse, verùm etiam alios eadem docuisse; & verã prædicationis rationẽ vsq. ad Victoris tẽpora, qui decimusquintus à Petro Episcopus fuit, integrè seruatã illam quidẽ, sed à Zephyrino illius successore penitus corruptam, & deprauatam fuisse*. Proh Deus immortalis! Quæ nã isthæc impudẽtia est, vt omnes retro Victorem Pontifices, eadẽ de Christo sensisse affirment, quæ ipsi impiè prædicabant?

Euseb.

At falsissimum quidem est, quod de alijs dicunt, vt apud Tertullianum inspicies libr. de præscript. aduersus hæreticos: vbi multorũ, & Theodoti recẽsitis hæresibus, scitissimè, & prudentissimè, penes quos sit Ecclesia Catholica, certis admodum, & meridiana luce clarioribus monstrat argumentis: ac ad Romanæ Ecclesiæ fidem, quã pulcherrimo celebrat elogio, omnes prouocat in hunc modum; *Habes Roma, vnde nobis quoque authoritas præsto est: statu fælix Ecclesia, cui totam doctrinã Apostoli cum sanguine suo profuderũt. Ibi Petrus passioni Dominicæ adæquatur. Ibi Paulus Ioannis exitu coronatur. Ibi Apostolus Ioannes posteaquã in oleum igneũ demersus nihil passus est, in Insulã relegatur. Videamus quid dixerit? quid docuerit? quid cum Africanis quoque Ecclesijs contesserarit?* Certè non quod isti impudenter comminiscuntur, & Pontifices suis ipsorum blasphemijs adstipulari deprædicant. Sed sicut in hoc mẽtiuntur, dum Pontifices Theodoto consensisse testantur; ita etiam de Victore sancto, qui eum damnauit, falsitatis conuictos ostenditur. Et certè qua ratione martyrium pro Christo pateretur, si nudum hominem, & solitarium cum Theodoto reputaret, qui ne moreretur, Christi Diuinitatẽ abnegauit? Damnatus igitur à Victore Theodotus, & Victor triumphali martyrij corona laureatus, de impudentissima Byzantiorum criminatione clarissimè triumphat.

Tertull.

§. QVAR-

§. QVARTVM.

Zephyrini Pōtificis fides asseritur.

Tertium do Pontificē hæreticorū dentibus impetitū. Zephyrinus ille est, decimusſextus à Petro, qui in fide ſolidiſſimus, verus Petri ſucceſſor, adamantinamque ipſius duritiē æmulatus, confregit dentes eorum in ore ipſorum. Canina igitur rabie, atque furore, & pſeudoparacleti malo œſtro conciti, Tertulliano Duce, Montaniſtæ, qui vanum ſpiritum, & pſeudoprophetias introducere nitebanrur, Zephyrinū cum ipſis montanizare prædicarunt. Sed quo pudore montanizantem auſi ſunt affirmare, quem anathematis gladio Montaniſtas ſenſerunt ferientem? Cùm enim Romæ, tanquam in totius Orbis celeberrimo Theatro, coram Zephyrino Pontifice Proclus, inter Cathaphrygas omnes nomine celeberrimus, & Tertulliani elogio commendatiſſimus, cum Caio ſpectatiſſimæ virtutis, & mirificæ eruditionis viro, de vano Cataphrygum Paracleto altercaretur; in diſputatione victus cecidit. Quod Zephyrinus animaduertens Proclū, & omnes pſeudoprophetiæ defenſores, lata excommunicationis ſententia ab Eccleſiæ cōnictu relegauit. Quin etiam Tertullianum, qui indignè ferens, Proclum à Chriſtiano victum, ad roborandam, firmiterque ſtatuēdam pſeudoprophetiam, plures edidit commentarios, anathemate perculit, vt ipſemet teſtatur lib. de Ieiunijs cap. 1. *Nouitatem igitur obiectant, de cuius illicito præſcribant, aut hæreſim iudicandā, ſi humana præsūptio eſt; aut pſeudoprophetiam pronunciandam, ſi ſpiritualis indictio eſt: dum quaqua ex parte anathema audiamus, qui aliter annuntiamus.* Tertull.

Videntes igitur omnes Eccleſiæ Epiſcopi Tertullianum, & Proclum anathemate perculſos, in eandem cum Zephyrino ſententiā conſpirarunt, & varia diuerſis locis Concilia coegerunt, in quibus Pſeudoparacleti illuſiones damnarunt. Author eſt idem Tertullianus libro citato capite 13. *Aguntur præcepta per Gracias illas, certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſijs, per quæ, & altiora quæque in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur.* Tertull. Hæc ille. Vnde cùm de Zephyrino Montaniſtis conſenſiſſe Tertullianum aſfirmantem audias lib. contra Praxeam, ibi, *Romanum Pontificem* (Zephyrinum ſcilicet) *Montani Prophetias agnoſcentem, & ex ea agnitione pacem Eccleſijs Aſiæ, & Phrygiæ inſerentem vidimus*; ne crede: Minus etiam cùm à Praxea perſuaſum, pacis litteras, quas iam demiſerat, reuocaſſe teſtatur. Ex quo Rhenanus Tertulliani Interpres, Montaniſmum

Zephyrino imputandum censuit. Cæterùm nec Interpreti, nec Authori in hac parte credendum, vt monet egregiè Belarminus de Romano Pontifice lib. 4. cap. 8. Belarm. Cùm enim Tertullianus Montani labe esser infectus, ob Zephyrini anathema indignatus, dentibusq. infrendens virus euomuit, ac hæresis maculam in Pontificem expuit. Quod etiã ab Artemone in Victorem factitatum Eusebius suptacitatus commemorat. Potuit fortasse Zephyrinus Montanistarũ rationibus persuasus, pacem illis reddere, quam antecessores abstulerant, non quòd approbaret errorem à suis maioribus improbatum, sed cùm Montanistæ doctrinam suam fidei colore venustarent, atque ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina nequaquam diffidere restarentur, improcliue fuit, vt rationis apparentia persuasus, illos falsò accusatos arbitraretur: in quo non fidei, sed personæ error inuenitur. Magna namque est hæreticorum vafricies, & Polypi instar, petræ, hoc est, fidei in Petro fundatæ, colores induũt, & ambigua confessionis ambage se Catholicos mentiuntur. Quo artificio Constantinum decepit Atius, teste Ruffin. lib. 10. histor. Ruffin. cap. 11. eodem Pelagiani, vt monuit Leo epist. 86. ad Nicætam Leo. Aquileiæ Episcopum, Catholicos decipere, & confessione fidei artificiosè composita, se Catholicos ostentare nitebantur. Hoc etiam Montanistæ Zephyrinum fortè deceperunt; sed quid inde probant? Deceptum quidem circa personas, quod fieri posse non inficiamur; non tamen Montanistam. Hoc enim Pontificiam dedecet maiestatem, & cum fidei integritate Petro, & Successoribus Christi oratione promerita cohærere non potest.

§. QVINTVM.

Marcellinus ab infidelitatis labe abstergitur.

QVatto loco Marcellinum Pontificem trigesimum nõ hæresis, sed quod magis execrandũ est, idololatriæ impietate maculatum incusant; dum Romæ in Vrbe Marcellinus à Maximiano Augusto blanditijs, promissionibusque illectus, & subdolè in Tẽplum Vestæ perductus, horribilium tormenrorum comminatione, & carnificum vi, instantiaque compulsus, duo thuris grana super prunas adolenda coniecit. Et licet, teste Victorello in Iconibus Pontificum anno 303. nonnulli Victorell. an. 303. id negent; nec immeritò, quia vt tradit sanctus Augustinus libro D. Aug. vnico de Baptismo cap. 19. id à Donatistis fuit obiectum, sed minimè probatum. Quin etiam addit sanctus Pater Marcellinũ fuisse innocentem: Et satis probatur ex eo quòd nec Eusebius in historia, nec in Chronico, nec ex veteribus

quis

quisquam, eius rei meminerit. Theodoretus lib. 2. hist. c. 9 Marcellini constantiam, & fidem non parum extollit. Vnde quamuis id fateremur, traditę à nobis assertioni non repugnaret: quoniam, vt
Belarm. notat Belarminus de Rom. Pontif. lib. 4. c. 8. Marcellinus aliquid cōtra fidem nō docuit, nec hęreticus fuit, aut infidelis; sed Christi fidem in corde retinens, tormentorum terrore pauidus, externum illud exhibuit infidelitatis signum; statimque ad se reuersus agnouit delictum, & sic lacrymarum profluuio absterfit, vt quamuis in Sinuessana Synodo, ad quam cilicio indutus, capite cinere adsperso mœrens, squalidus, lacrymisque profusus accesserat, Pontificatu se abdicaret, & confesso humiliter peccato veniam, & pęnam postularet; nec iudicatus est: quia, vt ibi Synodus statuit, *Prima sedes à nemine iudicatur*: nec depositus, quia nihil de pristinis meritis credendus est amisisse: vt enim alter Petrus fidem in corde retinens, exteriùs tantùm negare visus est; & postea quod defendi non potuit, lacrymis lauit; & impietatis labem, quæ interiùs non penetrauerat cor, pœnitentiæ spongia diligenter eluit.
Synod. Sinuess.

Tanquam notatu dignum memorat Ambrosius, Ephesi Episcopum, cùm ad peragendum pœnitentiam incitatur post culpam, Angelum appellari in Apocalypsi c. 2. *Angelo Ephesi, &c.* Sed cur Angelus dicitur, cui pœnitētiæ cura iniungitur? Nam si Angelus erat, innocens reputari debuerat; nec tanquam reus ad pœnitentiam cohortandus; vel certè præcedente pœnitentiæ exhortatione, Angeli titulo parcendum videbatur. Non ita, inquit Ambrosius, sed congruentissimè *Angelus dicitur, cui pœnitentiæ studium demandatur, vt nihil amisisse de pristinis meritis intimetur.* Hoc de suo Marcellino Romana sensit Ecclesia; ideoque viuente ipso alium non subrogauit: Marcellinus verò culpam lacrymis abluisse non contentus, sanguine expiauit: vnde regressus è Synodo Maximianum conuenit, acerrimè increpat, intrepidèque obiurgat, & ipsius iussu martyrio coronatur.
Apoc. 2. Ambros.

§. SEXTVM.

Defenditur Papæ Liberij fides.

Qvinto loco se offert Liberius trigesimus septimus à Petro Pontifex, quē hæretici Arianorum labe immerentem etiam respersserunt. Et quidem illud pro certo statuendum est, Liberium ab ipsa statim Pontificatus inauguratione, vsque ad exilium, pro fide perpessum, Catholicæ fidei propugnatorem acerrimum extitisse. Videndus hac de re Ammianus lib. 15. histor. Athan. in Apolog. Ruffin. lib. 10. cap. 22. Sulpicius
Ammian. Athanas. Ruffinus. Sulpicius

Socrat. Sozom. Theodor. Niceph. cius lib. 2. sacræ historiæ. Socrat. lib. 2. hist. Ecclesiast. cap. 29. Sozomen lib. 4. cap. 10. Theodoret. lib. 2. cap. 16. & 17. Nicephorus lib. 9. c. 35. 36. & 37. Quin etiam post exilium reuersus in eâdem fidei integritate perstitit, atque ad vltimum vitæ spiritum illibatam retinuit, vt sanctus Ambrosius lib. 3. de virginibus sub initium testatur. Ambros. *Tempus est*, inquit, *soror sancta* (Marcellinam intelligit, quæ de manu Liberij velum suscepit, & in susceptione concionem habuit Liberius) *beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere; vt quò vir sanctior, eò sermo accedat gratior*. Epiphan. Consensit Epiphan. hæres. 75. dicens: *Eustathius ad Liberium beatum Romæ Episcopũ, vnà cum multis Episcopis legatum agebat*. Addo Basilium epist. ad Episcopos Occidentis 74. Basil. *Quædam*, inquit, *ei proposita sunt à beatissimo Liberio*. Atque ex his cõmentitia prorsus habenda sunt, quæ tempore inter regressum ab exilio, & Liberij mortem decurrente hæretici fabulantur.

Athan. Hieron. Et quidem licèt Athanasius, & Hieronymus, hic in Catalogo Scriptorum, ille in epist. ad solitariam vitam agentes, apertè dixerint, Liberium exilij tædio inflexum hæresi, in vrbem reuersum subscripsisse: quod etiam Hilarius in lib. aduersus Constantium innuere videtur his verbis: Hilarius *Vertisti deinde vsque ad Romam bellum tuum: eripuisti illinc Episcopum, & ò te miserum, qui nescio vtrũ an maiore impietate relegaueris, quàm remiseris.* Quin etiam epistolæ ipsius Liberij manuscriptæ, & in Vaticano asseruatæ, satis indicant, se tandem Imperatoris volũtati acquiescere voluisse. Nihilominus etsi hæc omnino certa forent, & indubitata, de quibus tamen boni nominis Authores dubitant, alijque non inferioris notæ contrarium asseuerant: ij sunt Nicephorus, Sulpicius, Socrates, Sozomenus, Ruffinus, apud Belarminũ de Rom. Pontif. lib. 4 cap. 9. Belarm. Inde tamen Liberium aut docuisse hæresim, aut hæreticum fuisse, non probatur; externo tamen actu, & leuiùs quidem S. Marcellino peccauit; vt ex his, quæ S. Athanasius imputat Liberio, ostenditur: nimirum, quòd damnationi ipsius Athanasij subscripserit, & cum hæreticis communicauerit. Nullibi tamen fidem expresse violauit: quoniam hæretici in damnatione Athanasij non fidem, sed circa mores crimina prætexebant; & criminum, non fidei aspectu, Liberius damnari consensit.

Item hæreticorum communicationem admisit, quia se Catholicos simulabant; aliter nõ admissurus, vt ex ipsius epistolis constat. Quin etiam (addunt Nicephorus, & Sozomenus citati) tantũ abest, vt Liberius Arianæ cõfessioni subscripserit, vt edita antequam Syrmio discederet, confessione, quotquot Filium Patri similem

lem in substantia, & in alijs rebus omnibus esse negabant, apertè excommunicauerit; quod idcirco præstitit, vt rumorem ab Arianis falsò dispersum insepeliret; quòd videlicet Liberius filium Patri nō esse consubstantialem doceret. Itaque interpretatiuè tantùm, vt loquitur Belarminus loco citato, in hæresim consensit, quatenus Athanasium damnari permisit, quē fidei causa persecutionem pati cognouerat; Vrsacioque, & Valenti, quos sciebat hæreticos, communicauit, etsi Catholicos se esse simularent. Nec aliud Hieronymus voluit, & Athanasius; qui meritò eam Liberij sententiam, non eius censendam fore testatur, vtpote minis, terroribusq. extortam; sed aliam, quā protulit, cùm postea libertate potiretur.

Belarm.

Sed quid de Fęlice dicendum erit? qui viuente Liberio Pontificatum adijt, quemque Romana Ecclesia vt Papam, & Martyrem veneratur; quod difficile videtur, nisi Liberium in hæresim prolapsum fateamur: aut si Liberium absoluimus, Fælicem damnemus; & tandem in Romano Pontifice hæresim admittere cōstringemur.

Cæterùm nec Liberius, vt iam vidimus: nec Fælix, vt ex dicendis patebit, hæresis macula infecti extiterunt: quamuis vterque Arianorum communicatione se immiscuerit. Rem gestam breuiter contexo, ex qua summa Dei prouidentia Catholicam Ecclesiā moderantis apparet, & Populi Romani ab ipsis Apostolorum temporibus fidei, & Catholicę disciplinæ amor agnoscitur. Fide integer, & præ humilitate renitēs Liberius Pontificatum adijt, sicut ipse in epistola ad Constantium obtestatione iuramento firmata asseuerat. *Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fidelem, & me in Deum meum cuncta mundana (ita vt Euangelistica, & Apostolica ratio præcepit) calcare, atque calcasse, non furore temerario, sed constituto, atque obseruato iure diuino: atque in alio ministerio Ecclesiasticus viuens, nihil per gloriæ cupiditatem, quod ad legem pertinebat, impleui; atque ad istud officium, testis est mihi Deus meus, inuitus accessi: in quo cupio quidē sine offensa Dei quandiu in sæculo fuero, permanere.* Nihilominus Imperator litteris, & Legatis Liberij integritatem frangere, & cōstantiam emollire contendit, vt ad communicationem Arianorum, & approbandam Athanasij damnationem inflecteret; irrito tamen conatu: nam Liberius in fidei petra immobilis persistebat. Quapropter Constantius Vrbis Præfecto imperauit, vt dolo captum ad se clanculum transmitteret. Delatus ad Imperatorem Liberius, maiestatem ipsius minimè reueritus, & cum Arianis communicare, & Athanasij damnationi subscribere recusauit. Quapropter

Liberius.

Atha-

Athanasio, & Hilario testibus iam citatis, in exilium relegatur. Interim Romano Populo sui Episcopi, & Ecclesiæ Pastoris exilium innotuit; atque in fidei suæ testimonium Clerus Romanus iurauit, se nunquam absente Liberio alium in Pontificem subrogaturū. Tantum verò Acacij Cæsariensis Episcopi apud Constantium valuit authoritas, & Arianorum industria apud Romanos, vt Liberij absentis loco Fælix Diaconus, Catholicus certè, sed Arianorum, tunc cõmunicatione infectus subrogaretur. Cathedram Fælix, subrogatus ascendit, & coacto postea Romæ quadraginta octo Episcoporum Concilio, Vrsacium, & Valentem Arianos, & Constantio assentientes excommunicauit, atque ab Ecclesia expulit. Quo facto plurimos Romanorum sibi conciliauit; iam enim à Liberio defecerant, quia fidei desertorem existimabant, & Fælicem tanquam acerrimum eiusdem fidei propugnatorem adamabant, & totis viribus sequebantur. Admiranda certè Romanorum fides, & nulla vnquam obliuione delenda. Nam cùm antea Liberium, vt Pastorem verè Catholicum, diligerent, & alium, viuente ipso, nunquam admissuros iuramento se obstringerent; vbi primùm eum hæresis suspectum audierunt, illico repudiandum Fælici assentientes decreuerunt.

Igitur Imperator Romam veniens, vel plurium Matronarum precibus, vel Vrsacij, & Valentis fauore inflexus, Liberium restituit. Quo in Vrbem reuerso, magna Populi Romani, & Cleri seditio exorta est: Pars vna Liberium, alia Fælicem sectabatur. Nec finè sanguine dissensio: cædes plurimæ, & martyria intra ipsos Ecclesiæ parietes contigerunt. Tandem quieuit Roma, & suum recepit Liberium, Fælice reiecto, qui non multò post Constantij mandato, vel, quod magis Baronio arridet, ministrorū impetu, 3. Idus Nouembris, prope Tybur occiditur, & martyrio coronatur. Hic Fælicis exitus: quem aliquando è Martyrum Catalogo Cardinalium Congregatio, reformando Martyrologio à Gregorio Decimotertio instituta, expungere nitebatur. Erat iam contra Fęlicem pene euicta causa, vt tradit Baronius ibidem, qui ea super re indagandæ veritatis studio libellum se scripsisse testatur; cùm diuino miraculo Fælix victoriā consequitur: nam pridie eius diei, in quo natalis Fælicis dies celebratur, quidam in Basilica sanctorum Cosmæ, & Damiani Altare suffodientes, thesaurum, vt putabant, inuenturi, sed sanctorum Martyrum Marcelliani, & Tranquillini reliquias inuenerunt; quo etiam loco sancti Fęlicis corpus quiescebat, cui lapideus hęrebat laterculus, vbi hęc inscriptio visebatur: *Corpus sancti Fælicis Papæ,*

Baroni. in Annal. ad annū 369.

&

& Martyris, qui damnauit Constantium. Cuius rei admiratione perculsus Cardinalis Baronius stylum repressit, & fælicissime à Fælice se victum proclamauit. Victor igitur Fælix, etsi inter Pōtifices ab aliquibus nō recēseatur, Martyribus tamē, quod pluris faciendū est, ab Ecclesia coniūgitur.

Sed ad Liberium iterum reuertamur. Ille in Pontificatu perseuerat, & præteritæ inconstantiæ labem, incredibili contra Arianos zelo abstergit, Constantij legatos, animosè repellens, atque à fidelium communione proijciens, vt Victorellus in Iconibus Pontificū anno Christi 369. & Baronius in annalibus eodē anno tradiderunt. Atque hæc de Liberio, & Fælice satis sit retulisse: in quibus maximè expendendum est, qua rerum vicissitudine Romanę Ecclesię administrationem summa Dei prouidentis Sapientia dispensarit. Nam cùm antea Liberium ad Pōtificale solium inuitum, & reluctantem extulisset, ipse in exilium relegatus, vt sedem resumeret, quam antea repudiabat, Sirmianæ confessioni, in qua subtractum erat Consubstantialitatis nomen, consensit: Athanasij damnationi subscripsit: Arianorum, quam eatenus exhorruerat, cōmunicationem admisit. In quo, etsi in fide illæsus, & Catholicus permansit, iniustè tamen à Pontificali decidens constantia, vocem illam passus est supprimi, quam maiores omnes aduersus Arianos magna semper gloria defendissent: licèt postea, vt verè Catholicus, resumpta sede, alacriter insurgēs aduersus Arianos certamen instaurauit; ipsisque ab Ecclesia expulsis, Cōsubstantialitatis vocem, quam ignominiosè suppresserat, gloriosè prædicauit.

Victorel an. 369.
Baron in Annalib. an. 369.

Dum autem ipse ab Arianis stare credebatur, Dei prouidentia concurrente, Arianorum industria Fælix substituitur: qui Arianis cùm antea communicasset, in Petri solio collocatus, ipsos excommunicauit; vt vel hinc constet, quàm sit à sacro Pontificis nomine alienum, vel tenuissima hæresis vmbra obscurari, nedum illam è Cathedra profiteri, & Ecclesiæ amplectendam proponere; vt eum, qui vitioso à principio in Pontificatum ingressu, Pontifex putabatur, ad repudiandam lato anathemate Arianorum communicationem impulerit; ne sacrum existimati Pontificis nomen aliquali hæresis labe respersum splendorem suum, dignitatemq; amitteret. Qui verò sic studiosè Pontificum nominibus consuluit, cùr non magis personas custodiret? vt seruata integerrimè Catholica fide, nunquam in hæresim laberentur: Sicut Dominus Iesus Petro, & Successoribus euēturum promiserat dicens: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*. Quam veritа-

Luc. 22.

ritatem edocta plebs Romana, Liberio in Pontificatum redeunti obnixiùs resistebat, & præteritæ consensionis inconstantia, velut vmbra afflatum, ac si pestifero affectus esset hæresis contagio, declinabat; illum secuta, quem tunc pro Pastore habebat (An verus Pastor ille fuerit, Controuersistæ disputent, & Historici tractent: interim Baronius, Belarminus, & Victorellus locis citatis videantur) atque hæreticorum persecutorem, & acerrimum fidei propugnatorem aspiciebat. Nec suum admisisset Pontificem, nisi ipse aduersus Constantij impietatem strenuissimè insurgens, expulsis ab Ecclesia Arianis, Imperatorē anathematis gladio perculisset. Laudo Romanorum fidem, sacrum Pontificis nomen veneror, sedem Apostolicam admiror, quam nullus vnquam retroactis sæculis occupauit, nec sequentibus obtinebit, qui hæresim apertè, pertinaciterque amplecti, & toti Ecclesiæ amplectēdam proposuisse conuincatur. Hæreticorum impietatem detestor, qui adhuc Romanos Pontifices, vt sibi similes reddant, hæresis macula offuscare nituntur.

Baronius Belarm. Victorel.

§. SEPTIMVM.

Cæleſtinus, & Gelasius, ab hæresis calumnia vindicantur.

SExtum memoro Cælestinum, quadragesimumquartū à Petro, cui Laurētius Valla in declamatione de falsa donatione Constantini, hæresim Nestorij impegit. Cæterùm impudens est Vallę mendacium, vanèque in Pontificem displosum: quoniam tantum abest, vt Cęlestinus hæresi Nestoriana fuerit infectus, vt ipse præcipuus, acerrimusque ipsius persecutor, & damnator extiterit, vt in Chronica testatur Prosper anno 431. & probat totum Concilium Ephesinum, quod Theodotij beneplacito damnando Nestorio coactum est. Vnde certior factus Nestorianæ hæresis Cęlestinus, anno 7. sui Pontificatus, & Christi 430. litteras ad ipsum misit acriter comminatus, nisi intra decē dies ab acceptis litteris resipuisset, hæresimque abiurans Beatā Virginem Teotocon, idest, matrem Dei, profiteretur, excommunicationis vinculo colligatū, & functione priuatum Ecclesiastica, à fidelium consortio fore reijciendum. Vt autem Pontificis litteræ effectus suos faciliùs sortirentur, teste Baronio ad Christi annum 429. & 430. Cyrillo Alexandriæ Episcopo remisit, qui Nestorio intimandas sedulò curaret. Et verò nominis similitudo Vallā decipere potuit: alter enim extitit Cælestinus ex Pelagianorum secta, in quo plurima Nestorianis communia inuenta fuisse dignoscuntur: hic tamen nusquam Pontificale Petri solium conscendit.

Prosper ann. 431

Baron. in Annalib: ad annū 429.

Septe.

Septenarium Pontificum numerum, quos Centuriatores incusant, complet Gelasius Papa, de quo centuria 5 cap.4 de Cœna Domini, & cap.10. in vita Gelasij, etiam ex Catholicorum placito affirmatur, in duas sententias à vero aberrantes incidisse: alteram tradidit in lib. contra Eutychem: vbi in Eucharistiæ Sacramēto cum Christi corpore panis substantiam simul adesse testatur. Alteram apud Gratianum de consecrat. dist. 2. can. comperimus, inuenies: vbi immane dicit sacrilegiū sub vna tantum specie Sacramentum Eucharistiæ suscipi: atque adeo vel Gelasius erroris damnādus, vel Catholici contrarium statuentes, errare conuincuntur.

Vtrumque tamen ab hæreticis oppositum facilè diluitur. Neque enim in Gelasio, nec etiam in Catholicis error aliquis inuenitur. Imprimis liber contra Eutychem falsò attribuitur Gelasio, cùm eius Author fuerit Gennadius, vel Gelasius Cæsariēsis Episcopus, cuius meminit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum circa finem. Et verò Gelasius Papa quinque libros aduersus Eutychem scripsit: hic autem à Centuriatoribus suppositus liber, est paruulus. Deinde vt Belarminus lib.4. cap.10. de Romano Pontifice solerter adnotauit, author eius libelli pollicetur se fere omnium veterum sententias collectum de Incarnatione Domini: & cùm adducat quindecim Patres Græcos, duos tantùm Latinos profert, nempe Ambrosium, & Damasum; & omittit Cyprianum, Hilarium, Hieronymum, Augustinum, Innocentium, Leonem, Prosperum, & similes: quos nunquam Gelasius Pontifex omisisset, imò nec alius Latinus Author: videtur enim hinc manifestè colligi, hunc Authorem Græcum fuisse, non Latinum.

Hieron.

Belarm.

Iam verò Eucharistiam à solo Sacerdote, de quo in illo Canone sermo est, in vtraque specie sumēdam statuit: vbi nullus error continetur. Quinimo sacrilegij reatum admitteret aliter accipiens; & sacrificium redderet imperfectum: ex quo omnis hæreticorum criminatio euertitur.

§. OCTAVVM.

Vigilius, & Bonifacius ab hæreticis ob hæresim oppugnati defenduntur.

OCtauum profero Vigilium à Petro sexagesimum, de quo Liberatus in Breuiario c.22. refert, Theodoræ Imperatrici, & alijs hæreticis quandam epistolā misisse, in qua illorum approbabat hæresim, & eos, qui duplicem in Christo naturam agnoscebant, detestabatur. Attamen hoc nullius momenti est. Quoniam etsi verum habeat quod referunt non-

Liberat.

nulli

nulli hanc epistolam ab hæreticis confictam, nec leuia in sexta Synodo act. 14. indicia detegantur, hæreticos sub Vigilij nomine epistolam suppofuisse ad Theodoram: verùm quamuis epistola non fuerit supposititia, nihil assertioni nostræ derogat. Quoniam, vt ex Pontificum annalibus constat, Vigilius cùm fidem Catholicam damnauit, verus Pontifex non erat, sed Pseudopapa: siquidem Syluerius legitimus Petri successor adhuc in humanis agebat; & Vigilius Pontificiæ dignitatis ambitione tactus, Theodoræ promisit votis obtemperare, vbi primum Pontifex crearetur. Rem accipe. Agapetus Syluerij primus antecessor, è Constantinopolitana sede Anthemium deiecit: tunc Imperatrix Syluerium successorem pro Anthemij restitutione orauit; non tamen exorauit. Quod cùm rescisceret Vigilius ea tempestate Archidiaconus Theodoræ, pollicetur quòd Pontifex electus Constantinopolitanæ sedi Anthemium redonaret. Illico, Theodora iubente, & Belisario iussa capessente, Syluerius in exilium relegatur, & Vigilius Pseudopapa instituitur. Ecce tibi Pontifex supposititius epistolam homine Christiano indignam scripsit: in qua non apertè, nec animo hæresi labefactato, sed clanculū, & sedis Pontificiæ cupiditate impulsus, fidem Catholicam damnabat: ideoque, teste Liberato, & ipsius epistolæ tenor docet, obnixè postulauit, ne illam vsque ad præfixum tempus detegerent. Magnis tunc angustijs premebatur Vigilius: hinc sedis ambitio, inde fidei apud Romanos opinio, quasi auerso flumine luctantem detinebat. Nam si hæreticum se proderet, Romanos verebatur, qui neminem hæretica prauitate infectum ad Petri solium euehi permiserunt: si Catholicus appareret, Theodoræ offensam, cuius beneficio Pseudopontificatum obtinuerat, impensè formidabat. Quid igitur? Romæ Catholicus lingua: apud Theodoram calamo hæreticus apparere studuit.

Cæterùm incredibilē Dei prouidentiam hic admirare, quantoque studio firmam, ac stabilem sedis Apostolicæ fidem retineat, parumper inspice. Non multò post obijt Syluerius; & Romani Cleri suffragijs antea Pseudopontifex Vigilius, Papa verus renunciatur. Proh Deus immortalis! vbi primùm sedem tetigit verus possessor, & Petri successor, erroris vmbram, & simulationem dispulit, magnamque in fide constantiam, & firmitatem resumpsit: vnde qui primò instar paleæ ambitionis vento rapiebatur, in lapidem postea immutatus, in fidei stabilitate consistere perdidicit. Atque adeo cùm primùm Theodora Vigilij pollicitationibus, & quod magis est, epistola fidens ipsum ad polliciti fidem persol-

uendam

uendam vrgeret, Anthemijque restitutionem ad sedem Constantinopolitanam imploraret; animosus restitit Vigilius: dictaque retractans respondit, se tale quid temere, promittendo grauiter deliquisse: & ideo, ne peccata iungeret peccatis, pollicitum explere renuebat. Quod ægerrimè ferens Theodora, exilio mulctauit Vigilium, & plurimis vsque ad internecionem vexationibus insectata est; sicuti in Pontificali historia refertur. Quin etiam Paulus Diaconus in vita Iustini, Aymoinus lib. 2. c. 62. de gestis Francorum id testantur: Magdeburgenses adeo hostes veritatis Catholicæ infensissimos, qui tamen centur. 6. cap. 10. in vita Vigilij nobis in hac parte assentiuntur. Rem totam paucis absoluit Liberatus cap. 22. in fin. ibi consulendus.

Paulus Diacon. *Aymoin.* *Liberat.*

Nono loco Bonifacius Quintus Neapolitanus, natione Campanus constitit: cui Magdeburgenses hæretici centur. 7. cap. 10. propter fidem allatrarunt. De hoc igitur asserunt, in quadã epistola ad Eduinum Anglorum Regem, quam lib. 2. Anglicanæ historiæ cap. 10. refert Beda; nos à solo originali peccato à Christo redemptos docuisse. Verùm solita hæc est hæreticorum impostura: quoniam verbum, *Solo*, ab ipsis fuit mendaciter intrusum, & Bonifacij verba ita habent: *Accedite ergo ad agnitionem eius, qui vos creauit, qui in vobis vitæ insufflauit spiritum, qui pro vestra redemptione Filium suum vnigenitum misit, vt vos ab originali peccato eriperet.* Ita ille. Quòd si aliorum non meminit peccatorum, ideo prætermisisse existima, quia originale præcipuum erat, & propter quod primùm Christus Dominus mortem subiturus aduenerat: hinc tamen nihil Bonifacio ad hæresim imputandum deducitur.

§. NONVM.

Honorij fides ab hæreticis oppugnata defenditur.

Decimus numeratur Honorius Primus, Pontifex successione Bonifacio Quinto contiguus, de quo Nilus lib. de Primatu Romani Pontificis, Monothelitanæ hæresis sectatorem fuisse scribit. Idem etiam Magdeburgenses centur. 7. cap. 10. testantur; quin etiam cap. 11. col. 553. notissimis hæreticis adnumerant. Non pauci ex Catholicis suffragantur; in quibus Melchior Canus de locis lib. 6. cap. vltim. Nititur hæc sententia sextæ Synodi damnationi, vbi actione 13. Honorius tanquam hæreticus damnatur, ipsiusque epistolæ comburi præcipiuntur, eo quòd in eis Sergij Monothelitarum signiferi doctrinam probaret; subindeque duas in Christo volũtates, & operationes nequaquam admittendas statueret.

Ve-

Verùm ab Honorio plurimi stant, nec inferioris notæ Doctores, qui ipsum calamo strenuè defendunt. Ij sunt Albertus Pighius lib. Hierarchiæ Ecclesiasticæ super cap. 8. Orosius lib. 2. contra Brentium. Ioannes Louanius in lib. de perpetua Cathedræ Petri protectione, & firmitate cap. 11. Onuphrius in annot. ad Platinam in vita Honorij c. 11. Belarm. de Rom. Pontif. lib. 4. cap. 11. Validissima quidem sunt huius defensionis argumenta, & contrariorum accusationi præponderant. Nam quod de Honorij epistolis tradunt, commentitium est, & fabulosum: nusquam tales epistolas scripsit Honorius, sed ab hæreticis sedis Apostolicæ æmulatoribus confictæ, & sextæ Synodo creduntur insertæ, vt testis est Anastasius Bibliothecarius in historia sua, ex Theophane Isauro Græco. Et quidem apud Græcos in more positum erat, vt libros falsitatibus frequentissimè deprauarent: vnde quid mirum, si id in Epistolis Honorij præstitissent? Quod eò faciliùs creditu est, quo in eadem sexta Synodo actione 12. corruptiones plurimæ ab hæreticis suppositæ, & in quinto Concilio repertæ memorantur: quin etiam Leo in epist. 83. ad Palæstinos conqueritur de Græcis, quòd epistolam suam ad Flauianum, se adhuc viuente corruperint. Et Greg. lib. 5. epist. 14. ad Narsem, Constantinopolitanos Synodi Chalcedonēsis corruptores affirmat; quòdque Ephesinam etiam deprauarint, non leuiter suspicatur: vnde Romanorum codices longe veraciores esse testatur, quàm Græcorum: nec fallitur; quoniam, vt ibidem ait, *Romani sicut nō acumina, ita nec imposturas habent.*

Pighius. Orosius. Io. Louan. Onuphr. Belarm. Anastas. Biblioth. S. Leo S. Gregor

Denique Nicolaus Primus in epistola ad Michaelem, remittens Imperatorem ad epistolā Adriani, ab inducta falsitate præcauet dicens: *Si tamen non falsata more Græcorum, sed sicut à sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam hactenus conseruatur.* Hæc ille; nec immeritò: ea enim, quę in epistola ad Photium ex Adriani ad Therasium epistola profert, in ea minimè reperiuntur, vt cernere est in 7. Synodo: Græci namque locum illum Therasij honori derogantem expunxerunt. Cùm igitur Græci tertiam, quartam, quintam, & septimam Synodum deprauarint; quid mirum, si eandem sextæ Synodo corruptionem attulissent? vt vel ex eo intelligas, quòd sexta Synodo iam conclusa plures Episcopi paulo post Constantinopolim se contulerūt: ibiq. Trullanos Canones edidisse planum est, in quibus Romanam Ecclesiam redarguere, & cauillationibus deuenustare, præsertim intenderunt: in hunc enim scopum omnes hæreticorum thecnæ, & machinamenta collimant.

Nicolaus primus

Alio, & euidenti planè argumētō

Car-

Belarm. Cardinalis Belarminus loco citato eandem Honorij indemnitatem ab hæresi propugnat. Si enim Cõcilium hæresis damnaret Honorium, & sibi contradiceret, & sancti Agathonis Epistolæ aduersaretur, quam Pontifex ille sanctissimus Constantino Imperatori remisit: cùmque in 6. Concil. act. 4. legeretur; subinde act. 8. ab omnibus recepta fuit, & probata. Iam superiùs verba produximus, in quibus Agatho constanter asseuerat, in Petri sede nusquam defuturam fidem, nec Romanum Pontificem aliquid fidei contrariũ posse decernere; quin etiam omnes prædecessores suos, in quibus Honorius numeratur, hæresibus acerrimè obstitisse, fidelesque ad fidei stabilitatẽ admonuisse contestatur: & paulò inferiùs, Monothelitis Cyro, Sergio, Pyrrho, Paulo, Petro, Theodoro recẽsitis, subijcit.
Agatho. *Eximenda proinde, ac summis conatibus liberanda est sancta Dei Ecclesia de talium Doctorum erroribus; vt Euangelicam, atque Apostolicã Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata est supra firmam petrã huius B. Petri Apostolorum Principis, Ecclesiæque eius gratia, atque præsidio, ab omni errore illibata permanet, omnis Præsulum numerus, Cleri ac Populorum nobiscum confiteatur, & prædicet*. Hactenus Agathonis epistola, quam totum Concilium act. 8. probauit. Quinimo Patres illi act. 18. Diuum Petrum Agathonis ore locutum affirmarunt.

Ex his ergo sic statutis hoc argumentum conficit, & planè egregium, Belarminus: Si Honorius *Belarm.* Monothelitanæ damnãdus est hęresis, quo pudore Agathonem de hac ipsa hæresi disputantem scripsisse audiemus, nullum suorũ prædecessorum vnquam errasse? solamque Romanam Ecclesiam fidei suæ integritatem illibatam custodijsse; licèt aliæ particulares Ecclesiæ suorum Præsulum erroribus fuerint maculatæ? Præterea, Conciliũ fatetur Petrum per Agathonem locutum, cùm Romanos Pontifices in fide fratres suos semper firmos, ab hæresibusque immunes extitisse profitetur: qua igitur fronte idem Concilium in singulis fere actionibus anathema Honorio dicit hæretico? Vnde vel falsitatem in Concilium irrepsisse, vel mendosam esse Agathonis epistolam, aut sibi ipsi, & Agathoni Concilium repugnare fateri constringemur. Hoc postremum nullus, vel etiam hæretici, admiserunt: de secundo nulla vnquam suborta suspicio reperitur. Quid igitur? primum pro certo statuendum est, videlicet, Concilium hæreticorum prauitate corruptum, qui confectas Honorij nomine tales epistolas in illo furtiuè supposuerunt.

Confirmatur: Aliter enim Concilium hoc, vbi damnatur Honorius, vel ab æmulis deprauatum necessariò fatendum est, vel per

summam impudentiam errorem admisisse intolerabilem. Christianas aures offendit hoc secundum, quod nec hæretici probant: ergo primum fateri oportet. Quòd autem Concilium sine intolerabili errore, impudentiaque, Honorium, velut hæreticum damnare non potuerit, planum est: quia nõ aliunde, quàm ex Honorij epistolis ad Sergium, vbi vnam, vel duas in Christo operationes dici prohibet Honorius, contra ipsum hæresis indicia pullularunt. At verò ex ipsis epistolis deducitur, Honorium in ea fuisse sententia, vt duas in Christo operationes admitteret, admittendasque doceret. De industria tamen ab illis nominibus *vnius*, vel *duarum* abstinuit, vt scandalum præcideret, exortamque seditionem tranquillaret: quod ex earumdem epistolarum contextu doctè probat Belarminus citatus.

Et quidem hæresis illa tunc primùm caput extulerat, cùm Cyrus Alexandrinus prædicare occeperat vnam tantummodo operationem in Christo extitisse: cui errori Sophronius Hierosolymit. obsistens, duas esse admittendas testabatur. Vtrinque magna certatum est contentione: Cyrus ad Sergium Constantinopolitanum litem deuoluit: vterque ad Honorij Romani Pontificis asylum se contulit. Ille verò metuens, ne ex contentione illa, quod postea accidit, periculosũ aliquod schisma nasceretur, fideique integritatem, vocibus illis detractis, saluam permanere posse intelligens; vtramque opinionem in concordiam redigere, & scandali, cõtentionisque materiam prorsus extinguere decreuit. Ideoque in epistola 1. scripsit, ab vnius operationis vocabulo abstinendum esse, ne cum Eutychianis vnam tantummodo naturam in Christo admittere iudicemur: rursum verò duarum operationum vocibus non vtendum, ne in Nestorij hæresim relabamur, qui duas in Christo personas effingebat. Honorij verba sunt: *Ne aut duarum operationum vocabulo offensi Nestorianos sectantes, nos væsana sapere arbitremur; aut certè, si rursum vnam operationem fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur.* Vides igitur, in epistolis Honorij nihil, quod Catholicum non sit, & fidei consonum, reperiri; & consequenter authorem minimè dãnandum. Quis enim rem ipsam catholicè sentientem, & profitentem damnabit, propterea quod nomen vbi Ecclesiæ diffinitio non aderat, iusta de causa supprimendum iudicauerit? Aliter hæresis damnãdus veniet B. Hieronymus, qui in epist. ad Damasum censuit, non esse dicendum in Deo tres hypostases: cuius contrarium postea non semel Ecclesia diffiniuit.

Honorius Papa Primus.

Tan-

Tandem pro firmifsimo Honorianæ indemnitatis fundamento, D. Maximi teſtimonium, & certè grauiſsimum ſubijcio, ex Dialogo cõtra Pyrrhum Sergij ſucceſſorẽ, in Vaticana Bibliotheca adhuc extanti depromptum. Maximus igitur in eo Dialogo Pyrrhum introducit pro ſe Honorij teſtimonium proferentem: cui reſpondet, Honorium ſemper fuiſſe Catholicum: idque tum aliunde; tum Honorij ipſius Secretarij, adhuc vt aſſerit, ſuperſtitis, atteſtatione confirmat. Quippe cùm, Honorio dictante, Secretarius epiſtolas conſcripſiſſet, & Pontificis mentem apprime calleret; ingenuè reſtabatur, eum nullatenus duas in Chriſto voluntates negare voluiſſe. Quòd ſi duas non admittere videbatur, id intelligẽdum erat de his, quæ contrariæ forent, in eademque natura humana pugnantes; qualiter ob peccatum in nobis experimur; & à Chriſto Domino lõgiſsimè abſfuerunt. Maximum, qui deſideras loquentem, Belarminum adi loco citato, cuius calamo fideliter redditum auſcultabis ſuauiter (vt ſolet) diſſerentem.

Quòd ſi quiſquam ſextæ Synodi corruptioni, quam aſtruximus, fidem facere adhuc renuat; nec illam ab Eccleſiæ hoſtibus deprauatam exiſtimet; non proinde Honorij propugnando honori viam omnem præcluſam arbitretur. *Turrecr.* Turrecrematam adeat lib. 2. de Eccleſ. cap. 93. vnde viam, ni fallor, proſpectabit ſatis tutam, & planam, qua Honorium defendat. Igitur admittamus liberè, Synodi illius Patres damnaſſe Honorium: quid inde? falſa præceſſit informatio, & conſequenter erratum euaſit iudicium ab illa prouenieñs. Licèt enim Generale Concilium legitimè coactum errare non poſſit, nec ſexta Synodus in ſtatuendis fidei aſſertionibus errauerit; nihilominus in quæſtionibus de facto errorẽ admittere poſſe abſque temeritate, quin etiam tutò fas erit affirmare: atque adeo citra omnem iniuriam dici poteſt, Patres illos falſis rumoribus ſeductos, Honorijque epiſtolis non probè intellectis, illum numero hæræticorum adcripſiſſe immerentem.

At obiectabit aliquis. Vnde nam Honorij epiſtolas clariùs, & germaniùs intelligere præſumis? quaſi oculo magis certo, quàm tot Generalis Concilij Patres perlegeris? Quid mihi obiectas? Ad Ioannem Quartum, Martinum Primum, Agathonem, & Nicolaũ Primũ Summos Pontifices; quinimmo ad totum Concilium Romanum ſub Martino coactum, te verte; & probiori ſenſu ab his Patribus, quàm a Græcis in ſexto Concilio, epiſtolas Honorij intellectas fuiſſe deprehendes.

Quòd ſi iterum redarguas: qua ratione Agathonis Papæ Legati in eo Concilio iniuſtã Honorij damnatio-

natione tacētes audietūt?nec vnus extitit, qui pro innocentis indemnitate reclamaret? Audi: Maioris mali damnum impendebat, ad quod euitandum prudenter electum est silendi remedium. Valde namque timendum Legatis videbatur, vt adhibita reclamatio, rectæ fidei statuendæ obicem opponeret, & schisma ab hinc annis sexaginta perseuerās minimè tolleretur. Quia in eo Concilio plurimi Patriarchæ, Constantinopolis, Alexandriæ, & Antiochiæ dānabantur; & horum successores non ita facilè acquiescerent, nisi Honorius, qui eandem cum ipsis accusationem subijt, damnaretur.

Statuimus igitur, septimæ Synodi Patres, qui etiam actione vltima dixerunt anathemata Honorio, sextæ Synodi Patribus adhæsisse; & solùm quæ ibi legerant, iterasse: ideoque in eandem sextæ Synodi deceptionem incidisse, quæ vel corrupta erat, vel per errorem Honorium damnauerat. Idem de epistola Concilij Romani sub Adriano Secundo iudicium esto: qua octaua Synodo act. 7. recitata, Pontifex declarauit Honorium à Concilio post mortem iudicatū ob hæresis criminationem.

At verò acta illa sextæ Synodi deprauata etiam Adrianum deceperunt.

§. DECIMVM.

Martini, & Nicolai accusationes hæresis refutantur.

VNdecimus Pontifex, & septuagesimusquintus à Petro, Martinus Primus recensetur, quem Magdeburgenses hæretici centur. 7. c. 10. incusant, eo quòd in epistola ad Amandum docuerit Presbyteris, & Diaconibus post ordinationem peccātibus veniam non esse largiendam: quod Nouatianum redolet errorem. At hæreticorum isthæc ignorantia est non Pontificis calumnia: Martinus enim eo in loco, si rectè inspexissēt cęci calūniatores, nō de peccatorū venia loquitur, sed de restitutione ad sacra ministeria; ita quod Diaconos, & Presbyteros grauiter delinquētes, è gradu statuit deponendos: ac postquā resipiscerēt, & veniā precarētur, à peccatis absolui; nunquā tamen ad pristinos gradus restitui præcepit: quod à veterum traditionibus non abhorret.

Duodecimo loco in ipsum fidei ostium cęci Nouatores impingūt, & Nicolaum Primum coarguūt; eo quod Baptismū Christi nomine collatū absque triū personarū expressione ratum fore docuerit. Quod non solùm Euangelicę constitutioni, sed etiā Pelagij, & Zacharię Pōtificū decretis aduersatur, qui Baptismum in nomine Christi, tribus personis non expresśis, nullum esse expresśè statuerūt, vt constat ex dist. 4. can. multi, & can. in Synodo.

Quòd

Quòd si pro Nicolao quis opponat, ipsius tempore adhuc ab Ecclesia definitum non esse, an Baptismus Christi nomine collatus, esset irritus; facilè refellitur: quoniam, vt traditur citato canone, in Synodo, distinct.4. de consecrat. iam id ab Anglicano Concilio sub Zacharia, qui Nicolaum præcessit, definitum reperitur.

Can. mul ti & can in Synod. dist.4. de consecr.

Nihilominus idemnem ostendo Nicolai assertionem, & ab omni contra fidem errore alienam. Nam ibi de Baptismi ministro tãtùm agebat, & à quocumque, siue Iudæo, siue Pagano conferretur, validum statuit; & obiter, vt particularis doctor, nihil de fide statuens, suam prodidit sententiã, nec sine patrono: quoniã D. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sãcto c.3. Baptismum Christi nomine, ratum arbitratur. Et quidem licèt hæc sententia falsitate forsan laboret, nullam, inquit Belarminus lib.4. de Roman. Pontif. cap. 12. hęresim continet: quia nulla Ecclesiæ super hoc certa definitio apparet; aliundeque variæ Patrum sententiæ id tenentes producuntur.

D.Ambr.

Belarm.

Quod autem de Pelagio, & Zacharia adducitur, nihil obest: Etenim Pelagius nihil in ea epistola ad Gaudentium de fide statuit, sed tanquam Doctor mentẽ suam exponit. At verò Zachariæ canon suspectus Belarmino apparet, nec leuis est coniectura: quoniam Gratianus canonem proferens, epistolam Zachariæ ad Bonifaciũ refert: & tamẽ inter Zachariæ epistolas, quæ in tomis Conciliorum extant, nusquam talis sententia reperitur.

De Concilio Anglicano maior videbitur difficultas, nisi etiam illud suspectum quispiam existimet; præsertim, quia Beda illius non meminit: cùm aliorum Conciliorum Anglicanorum mentionem frequenter ingerat. Quinimo S. Ambrosij sententiã amplectitur ad cap. 10. Actorum: quod minimè auderet, si Concilium in sua patria, eoque viuente celebratum, agnouisset. Nec verisimilè est illud ignorasse, cùm Zachariæ tempore vixerit.

Beda.

D.Ambr.

Quòd si placeat Concilium authoritate constans affirmare; pro Nicolao dupliciter respondendũ. Primo, in eo Concilio solùm definitum esse, Baptismum absque trium personarum inuocatione ratum non habendum. An verò tres personæ implicitè, vel explicitè inuocari deberent, id non statuit; vt optimè adnotauit Magister in 4. dist. 3. Ex quo nihil cõtra Nicolai, & Ambrosij sententiam deducitur. Quinimo prædictum canonẽ ita à D. Bernardo epist. 340. & Hugone de S. Victore, alijsque eius æui doctoribus intellectum existimo: quippe qui, eo non obstante, Baptismum in nomine Christi, ratum esse docuerunt. Secundò responderi potest, Concilium Anglicanum vera & Apostolica probatione caruisse:

Magister sentent.

D. Bern. Hugo de S.Victore

nam licèt Zacharias illud laudarit, ac in rem suam ipsius decreta produxerit; non tamen vt Pontifex seriò, & verè decreta illius approbauit. Est autem longè diuersum, aliquid citando commendare, & seriò ex Pontificis officio comprobare. Atque adeo Concilium sic laudatum rem de fide stabilitam non efficit. Vnde in Nicolai sententia nihil fidei repugnans inuenitur.

§. VNDECIMVM.

Stephanus Sextus, Sergius Tertius, & Ioannes Decimustertius defenduntur.

NIhil aptiùs Nouatores dixeris, quàm vasa iniquitatis bellantia. Et licèt in furore suo virum nusquam occiderint, quia nullum Ecclesiæ Pontificem hæresis conuicerunt; nec in voluntate sua suffoderint murum, quia fidem Catholicam, qua veluti muro Romana defenditur Ecclesia, nullatenus subuertere potuerunt; attamen maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura: toties enim explosi importunè redeunt, & nouis accusationibus Ecclesiæ capita, Christi Vicarios, Romæ Pontifices adoriuntur. Et quidem non ita feracior est nouitate monstrorum Libya, quàm Nouatorum lingua. Nouas quotidie parit criminationes ipsorum calamus, & chartis, ac monumentis reponit. Vnde cùm iam omnes mihi videbar calumnias præcidisse, nouas isti moliuntur, & nouos in Ecclesiæ caput Theoninos infigere meditantur; & decimo tertio loco Stephanum Sextum, & Sergium Tertium nouæ hęresis insimulant: nempe quòd Sacramentum à virtute ministri dependere sensetint. Hi sunt Magdeburgēses Centur. 9. cap. 10. in vita Stephani Sexti, & centuria 10. cap. 10. in vita Ioannis Noni, & Sergij Tertij.

Cæterùm, vt Magdeburdensiū accusatio eluatur, & fides, in qua Petri Successores, & Ecclesiæ Pontifices semper immobiles persisterunt, inuicta maneat, Stephani Sexti, alias Septimi, Formosi prædecessoris ipsius, & Ioannis Noni, qui Stephano successit; necnon Sergij Tertij, qui paulò post in Pontificatum subintrauit, historia admodum impexa, & difficilis retexenda est; in qua diuinæ prouidentiæ clarissima se produnt argumenta, & saluberrima fidelibus monita instillantur: Vt nouerint, nec innocentiam falsis criminationibus opptimendam esse, & obscurandam; nec iniustitiam promeritas improbitatis suæ pœnas, etiam in præsenti sæculo, euasuram.

Igitur Ioanes Octauus Formosum Portuensem Episcopum de Ecclesia benemeritum, non alia de causa ex Episcoporum albo abrasit, quàm vt prædecessorum suo-

suorum res bene gestas, magno sui nominis dedecore euerteret, vel quia Formosi libertatem ęgerrimè ferebat; qui ob restitutum Photium ab ijsdem prædecessoribus sæpe damnatum, Pontificem suggillabat. Nec deposuisse, ac degradasse contentus, præstito iuramento, quòd nunquam in Vrbem rediret, Episcopatumque repeteret, in exilium relegauit. Sed paulò post vita functo Ioanne, Martinus Secundus in Pontificatu successor Formosum absoluit, atque à iuramenti, quod incautè emiserat, obstrictione exemit. Successu temporis, Stephano Sexto è viuis decedente, Formosus Pontifex renunciatur: annis quinque tenuit Ecclesiæ gubernaculum, & quieuit. Cæterùm quiescentē Stephanus Septimus in Cathedra Successor è quiete ad tumultum euocauit. Etenim inaudito scelere, & maximè detestando Formosum è sepulchro extrahi præcepit: quod facinus ipsimet Basilicæ Lateranensis parietes execrati, mutua lapidum collisione, & motu ab altari vsque ad portas excitato clamabant, in spontaneam potiùs ruinam præcipitari velle, quàm tàm horrendo sacrilegio maculari. Præterea coacto Episcoporū Concilio Stephanus, extractum è tumulo Formosum iudicauit, ipsisque præsentibus decreuit eum nunquam verum Pontificem extitisse, ac proinde quæcunque ab eo gesta essent, tanquam irrita, & nullius validitatis, explodenda: idcirco omnes quotquot à Formoso ordines susceperant, iterum ordinari præcepit; quasi nihil ab eo susceperint. Nec multò post iniustissimę sententiæ, & abominādi sceleris pœnas luit meritissimas Stephanus: quippe qui è sede, quam violenter inuaserat, deturbatus in carcerem detruditur, ibique strangulatus infeliciter occubuit. Post infelicem Stephani exitum Romanus Primus, Theodorus Secundus, & Ioannes Nonus, coacto Concilio, Stephani sententiam irritarunt, & Formosum verum extitisse Ecclesiæ Pontificem decreuerunt.

Sed proh quàm ludere visa est in his rebus humanis diuina Sapientia! Ecce tibi moritur Ioannes Nonus, & Sergius Tertius sufficitur, magnus Stephani sectator. Is vbi primum Cathedram conscendit, Stephani sententiam, & decreta à prædecessoribus abrogata instaurauit: quæ Formosus ediderat irrita declarauit; & ipsū à Pontificum numero iterum expungendum statuit. En integra narrationis series, quam doctè, & latissimè texuit Baronius ab anno 885. vsque ad annum 903. ex quo mutuatus est Victorellus, quæ in Iconibus Pontificum per eosdem annos, pressiùs aliquantulùm digessit. Breuissimè rem descripsit Belarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 12.

Baron. *Victorell.* *Belarm.*

Hic igitur insurgunt Magdeburgenses, & aliquem ex his Pontificibus in hæresim deprehensũ sibi plurimùm blandiuntur. Nam, vt locis citatis affirmant, hæc Pōtificum dissensio alicuius errorem arguit fidei contrarium. Etenim Stephanus, & Sergius Formosi creationem irritam decreuerunt; & insuper Ordines ab eodem susceptos nullius valoris extitisse declararunt. Vnde Stephanus à Formoso ordinatos iterum promouit, quasi Sacramētum à virtute ministri depēdere existimaret; quod manifestum contra fidem errorem continet. Nam etsi Formosus verus Pontifex non esset, ac in degradatione, & depositione permansisset; cùm antea verus Episcopus fuerit, cui ob consecrationem indelebilis character, & Ordines conferēdi potestas inerat, quæ nulla ratione aufertur; Ordines ab eo collatos nullius extitisse valoris, citra errorem in fide fas non erit affirmare. Atque adeo vera esset Magdeburgensium oppositio, si ita à Stephano, & Sergio decretum probarent.

At neque Stephanus, neque Sergius decretum aliquod ediderunt, in quo statuerent, ordinatos ab Episcopo deposito, seu degradato, iterum ordinari oportere. Vterque tamen, vt iram contra Formosum conceptam exaturaret, à Formoso iam ordinatos iterũ ad ordines promoueri præcepit: in quo facti error, & peruersitas, non ignorantiæ, hæresisque malitia interuenit. Nos autem non inficiamur, posse nonnunquam in Pontificibus errorē in facto reperiri; & reuera Stephanus, & Sergius turpiter errarunt, Formosi creationem irritam statuentes. Pariter nō abnuimus, aliquandiu in Petri sedem, Angelis reuerendam, nonnullos Pontifices dolosè, violenterque intrusos, qui visu horrenda, & nefanda scelera admittentes, in Dei Ecclesia tragædias excitarūt funestissimas: & pulcherrimam sponsæ Christi faciem flagitiorum putoribus denigrarunt: qualis hic fuit Stephanus, hac ratione è Pontificum catalogo expungendus, nisi Successor ipsius Ioannes, illum quadam honoris pręfatione nominasset, dum latam contra Formosum sententiam reuocauit.

Et verò Stephanus non sensit, quod Magdeburgenses opponūt: aut decreuit ordinatos ab Episcopo deposito, iterum ordinari debere: sed vt odio satisfaceret, rē illam aggressus est adeo nefandā: quam si quis sera ęstimatione perpendat, in eam mecum sententiã eat necesse est, vt fateatur, quòd licèt Ecclesiæ Romanæ nihil vnquam funestius, aut lugubrius accidere possit, quàm vt Petri Cathedram scelestissimi homines inuadant: in eo tamen Dei prouidentiam quammaximè enitere, vt certò nouerimus virtutem, & stabilitatem, quam in fide, Romana habet Ecclesia, non à Pontificibus, sed à Christo communicatam

tam

tam extitisse: atque adeo etsi deforme nonnunquam, & valde turpe caput Ecclesiæ apponi contingat; quia tamen nō penitus amēs inuentum fuerit, sed Catholica fide constans; tolerandum, & inscrutabilia Dei iudicia castissimo silentio veneranda: qui idcirco ita fieri permittit, vt Ecclesiæ fidem, & Cathedræ Petri firmitatem nefarijs prauorum Antistitum criminibus labefactari non posse, mortalibus ostēdat. Nam sedes Apostolica, & Romana Ecclesia, cùm sedes sit Petri, eadem est & Christi, qui illud propheticum, vt testatur Baronius, in ea voluit adimpleri: *Sedes eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum*, Psalm. 88. Vnde quemadmodum hæc duo cæli luminaria semper eadem existunt, etsi nonnunquam nubium oppositione parum luceant, vel eclypsiū intercursu prorsus obscurentur; Ita Petri sedes stabilis, & inconcussa, quamuis aliquando nefarijs Pontificum flagitijs obscurari, humanóque iudicio fidei naufragiū perpeti, & postremam visa sit ruinam minitari; ipsa immobilis hæsit, & infracta: semper eadem, & sibi constans; atque vt altera Noe arca, è cataclysmi fluctibus enatans, fidem retinet, quam Dominus Iesus apud Matthæum immobilem futuram promisit. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*. Matth. c. 16. Quod ita fideliter adimpletum inspicimus, vt nunquam in Petri sede error circa fidem inueniri contigerit: Quinimo si qui ante in fide nutarent, vel hęresi infici viderentur: vbi primum ad sedem Petri euecti, eam contigerunt, firmitatem in fide, & stabilitatem inde haustam ad vltimū vsque vitæ spiritum constantissimè tenuerunt.

Baron. in Annal. anno 985

Psal. 88.

Matth. 16.

Sed iam nouo accusationis genere Magdeburgenses centur. 10. cap. 6. col. 294. in Ioannem Decimumtertium insurgunt, & loco decimoquarto nefandi erroris, immanissimique sacrilegij reum statuunt: eo quòd, vt dicunt, Christi institutionis profanus transgressor, campanas cœperit baptizare. Miror cur etiam instruere non dixerint, & cathechizare, vt fidei symbolū resonare potuissent. Verùm æquè mendax est & procax Magdeburgensium criminatio, siue rem ipsam, seu nomen carpant. Nusquam enim apud nos campanæ baptizantur, sed Ecclesiastico ritu, vt cernere est in Pontificali, benedicuntur, & diuino cultui, quemadmodum templa, altaria & sacræ suppellectilis vasa, & reliqua vtensilia, fusis ad Deum precibus dedicantur: Vbi nullo modo baptismi fit mentio, nec Pontifices baptismi nomen vnquam vsurparunt, sed in vulgus obrepsit: quippe quod campanas benedici, & lustrali aqua aspergi, atque ad distinctionē nominibus insi-

insigniri aduertens, metaphoricè baptizari pronunciat. Vnde Nouatorum accusatio euanescit; Attamen accusandi rabies impacata non cessat, & nouis criminationibus Pontifices lacerat impudenter.

§. DVODECIMVM.

Gregorij Septimi accusationibus satisfit.

Decimusquintus Pontifex Gregorius Septimus numeratur, ad Pontificale solium anno 1073. euectus: quem hæretici, præ omnibus calumnijs impetunt, & tanquam sedis Pontificiæ, imò nominis Christiani propudium abominantur. Magdeburgenses Centur. 11. cap. 10. mille modis incusant, hæreticum, necromanticum, seditiosum, simoniacum, adulterum, dicere non erubuerunt: quin etiam quidquid veneni, & turpitudinis è Tartaro hauserunt, in Christi Vicarium impudentissimè expuerunt. Vnde non solùm inter Pontifices pessimũ, sed inter Christiani nominis professores, imò homines vniuersos, spurcissimum appellarũt. Atque adeo non Gregorium, cùm Pontifex esset, nec sicut ante Pontificatum dicebatur, Hildebrandũ vocãt, sed Hellebrand, quod Tartari titionẽ Germanicè designat. Et ne in Dei Pontificem improbissimas calumnias finxisse videãtur, earum Authorem proferunt Bennonem quendam Pseudocardinalem, eiusdem Gregorij hostẽ infensissimum. Is ea vixit ætate, & Gregorij vitam monumentis prodidit, non qualem sanctissimus Christi Vicarius virtutibus adornauerat, sed qualem totius humani generis sceleratissimus degere potuisset. Vnde Bennonem vitæ omnino profligatæ, & conclamatæ iam peruersitatis hominem extitisse fatendum est, qui tot confictis sceleribus, & fædissimis criminationibus pulcherrimam Pontificis vitam deturpauit; vel aliquem è Luthetanorum grege prodijsse, qui Bennonis supposito nomine, falsis criminationibus fidem comparare decreuit.

At deceptus est impudens: neque enim Bennonis nomen est ita venerandum, vt propterea confictas sub eo calumnias in confictorum ora proijcere vereamur. Quis Benno iste? ob nominis affinitatem, & vitæ turpitudinem bucco, & blenno Pseudocardinalis, quem Clemens Tertius ab Imperatore in Gregorij Septimi odium factus Antipapa, Onuphrio teste in historia Pontificum, creauerat Pseudocardinalem: vnde in verum Pontificẽ excandescens virus euomuit, & virum virtutibus clatum obducta turpitudinum nebula obscurauit. At in media caligine veritatis splendor effulsit, quam plurimi, & graues Authores, in neutram partem propensi, calamo nõ

offi-

officioso reddiderunt: ijs certe, non Bennoni fides est adhibenda. Igitur per anacephaleosim Authorum, qui eo tempore, & posteriori æuo scripserunt, Gregorij elogia numerabo: ex quibus Centuriatorum calumnijs iniustè laceratum fuisse demonstrabitur.

Trithemius in Chronicis de Cōciliabulo Imperatoris scribens, ita de Gregorio subiungit: *Ad Concilium malignantium Gulielmus Abbas Hirsaugiensis vocatus ire contempsit: quippe qui Vicarium Christi sanctum, & innocētem nouerat*. Otho Frisingensis lib. 6. histor. cap. 32. *Hildebrandus*, inquit, *semper in Ecclesiastico rigore constantissimus fuit*: & cap. 34. *Forma*, inquit, *gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonstrauit; ac fortis per omnia athleta, murum se pro domo Domini ponere non timuit*. Krantius in Metropoli lib. 5. cap. 20. *Henricus IV.* ait, *Ecclesiarū iura inuasit; Episcopos pro suo arbitrio instituens, destituensque, summū Pontificem Gregorium virū sanctum insectatus est*. Nauclerus in Chronic. gener. 37. *Vir* (inquit) *fuit Gregorius, religiosus, timens Deum, iustitiæ, & æquitatis amator, in aduersis constans, qui propter Deum in his, quæ ad iustitiā pertinebant, nihil timuisset perficere*. Lambertus Scaffnaburgensis eiusdem æui Scriptor, in historia Germanica: *Hildebrandi*, inquit, *constantia, & inuictus aduersus auaritiam animus, omnia excludebat argumenta humanæ fallaciæ*. Item, *Signa, & prodigia, quæ per orationes Gregorij Papæ frequentiùs fiebant, & zelus eius feruētissimus pro Deo, & Ecclesiasticis legibus, satis eum contra venenatas detractorū linguas communiebant*.

Trithem.

Otho Frising.

Albert. Krant.

Naucler.

Lambert. Scaffnab.

Illud etiam magni momēti est, quod de Gulielmo Traiectensi Episcopo refert. Is enim cùm antea Gregorium vnà cum Bennone oppugnasset; iam iam moriturus suam testatus est iniquitatem, & Gregorij innocentiam. *Repente*, inquit, *grauissima ægritudine correptus, miserabili eiulatu coram omnibus vociferabatur, iusto Dei iudicio se, & præsentem vitam amisisse, & æternam; quòd Regi ad omnia, quæ perperam intendisset operā suam summo annisu præbuisset; atque in spem eius Romano Pontifici Sanctissimo, & Apostolicarum virtutū viro, graues contumelias sciens prudensque innocenti irrogasset*. Tandem Diuus Anselmus Gregorij defensionem acriter suscepit, vt Abbas Vspergensis testatur his verbis: *Hæc priori sententiæ valde contraria scripsit Anselmus Episcopus, vir litteris apprimè eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuè, & quod omnibus maius est, in Dei timore, & sancta conuersatione nominatissimus: adeovt tam in vita, quàm post mortem referatur miraculis clarus*. En

Lam. vbi sup.

Abbas. Vsperg.

qua-

quales homines, & quales viri Gregorium laudant, eiusque innocentiam propugnant. Quidni his laudatoribus, & propugnatoribus assentiar, inuerecundumque Bennonem cum suis bucconibus detestabor? Vos etiam Christianæ aures, quæ huius Moab superbiam audistis, dicite, contumeliosus est valde; & mecum pariter detestamini, iterumque replicate: Isai. c. 16 *Non sic diuinatio eius, non sic*; seu magis arridet: *Non sic sermones eius, non sic*; hoc est non vt improbus iste effutit, se res habet: longè alius est Gregorius, quàm ille mentitis coloribus depingit.

Alijs parco, quia instituti mei est Gregorij fidem probare, non vitam. Duo potissimum fidei contraria opposuit Benno. Alterum, quòd Gregorius nequaquam sacro Cardinalium suffragante Senatu, nec Cleri Populique Romani consensu, sed pecunijs emptam, & armorum vi occupatam sedem Apostolicam impiè, & simoniacè conscenderat. Impudens tamen, turpissimumque est hoc Bennonis mendacium; quod seruata diuinitus electionis Gregorij forma demonstrat: Igitur teste Platina in Platina. hist. Pontificum, ita habet: *Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus, multisque, tùm ecclesiastici, tùm laici ordinis, elegimus hoc die 10. Kal. Maij in Basilica S. Petri ad Vincula anno salutis 1073. in verũ Christi Vicarium Hildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constãtiæ, religionis, modestũ, sobrium, continentem, &c.*

Idem etiam colligitur ex Epistola S. Anselmi, quam eo tempore ad Guibertum Antipapam, dictum Clementem Tertium, scripsit: *Vt ergò*, inquit, *de B. Gregorio Patre nostro dicam, quod de* S. Ansel. *Cornelio scripsit Beatus Cyprianus, factus est Episcopus de Dei, & Christi eius iudicio; de Clericorum pene omnium, & vt veriùs dicam, omnino omnium testimonio; de plebis, quæ tunc aderat suffragio; de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio; cùm nemo ante se factus esset, cùm Alexandri locus, idest, cùm locus Petri, & Cathedra Sacerdotalis vacaret.* Vides quàm adamussim D. Anselmi epistola cum memorata electionis forma cohæreat. Illud autem Bennonis mendacium validiùs expugnat, quod Baronius ad Christi annum 1073. ex actis Vaticanis producit, vbi Gregorij res gestę enarrantur, ibi. *Defuncto Alexandro Papa,* Baron. tom. 11. an. Dom. 1073. *& in Lateranensi Ecclesia honorificè tumulato, dum Hildebrandus Archidiaconus esset in eius obsequijs occupatus, repente factus est in ipsa Ecclesia maximus Cleri, & Populi Romani concursus clamantium, & dicentium: Hildebrandũ Archidiaconum B. Petrus elegit.*

Cùm

Cùm autem Gregorius, tunc Hildebrandus, suam promotionem totis viribus impedire niteretur, & Cleto, Populoque Romano, ac cæteris Electoribus persuaderet alium in Pontificem cooptare, quasi sui impos præcipiti cursu ad pulpitum pergebat, vt ex eo loco Populum, & Clerum ad alium eligendum hortaretur. Quod præuidens Hugo Cardinalis, vir candidæ, & sanæ mentis, locũ præoccupauit, indeque circũstantes omnes, qui pro eligendo Hildebrando adnitebantur, ita fuit allocutus: *Ecce charissimi fratres, scitis, & indubitanter cognoscitis, quòd à diebus B. Leonis Papæ hic Archidiaconus, tanquam vir prudens, atque probatus, hanc sacrosanctam Romanam Ecclesiam plurimùm exaltauit, & Ciuitatẽ ipsam ab imminentibus periculis liberauit. Vnde quia idoneiorem ad Ecclesiæ reginen inuenire nequimus; Nos Episcopi Cardinales vnanimiter ipsum nobis, & vobis in Pastorem, & Episcopum animarum nostrarum eligimus. Et continuò, vniuersitate Populi, & Cleri acclamante, Dominum Gregorium Papam sanctus Gregorius elegit, indutus rubea chlamyde, sicut est mos, & Papali mytra insignitus, inuitus, & mærens in B. Petri Cathedram fuit inthronizatus.* Magna deinde assentientis populi acclamatio exorta; quã Alphanus Salerni Archiepiscopus aspiciens, metrica oratione in Deum bonorum omnium authorem, his carminibus cuncta retulit gratulabundus, ipsũ pro Gregorij incolumitate precatus.

Hug. Car

Archiapostolici qui culmine fulget honoris,
Protege Gregorium, scis quem amare Petrum.
Septimus in numero vigilantum, munera septem
Possideat semper flaminis ille tui.

Alphanus

Alterum à Bennone confictum est; vt Gregorium affirmarit Berengarium fuisse, nimirùm, in Eucharistia Christi corpus adesse non certò credidisse. Sed facile conuincitur falsitatis improbus calumniator. Nam Gregorius, vt vidimus, ab omnibus pene authoribus Sanctus appellatur; Leoni Nono, & Nicolao Secundo, qui Berengarium damnarunt, sẽper communicauit. Deinde in Concilio Turonensi, summi Pontificis Legatus, & Præsidens, Berengarium confutauit, vt Guitmundus lib 3. de Eucharistia scribit. Quam verò fidem Archidiaconus habuit, ac in Turonensi Concilio ostendit, eandẽ ad Pontificatum euectus firmiorem retinuit. Vnde in Romano Concilio anno 6. sui Pontificatus celebrato, contra Berengarium sententiam tulit, quam Thomas Vualdensis tom. 2. de Sacramen. c 43. producit; vbi Gregorij fides incorrupta cernitur, & impudens Bennonis mendacium confutatur.

Guitmũdus. Vualden.

S. DE

§. DECIMVMTERTIVM.

Syluester, & Ioannes Vigesimus-secundus ab infidelitate liberantur.

SYluestrum Secundũ loco decimosexto, Magiæ, & Necromantiæ deditũ insimulãt Magdeburgenses centur. 10. cap. 10. quibus adhæret Tilmanus lib. 1. cap. 9. de Ecclesia. Vnde in Templo S. Crucis in Hierusalem à diabolo discerptũ fuisse testatur Martinus Polonus in Chronico. Sed quò non abit hæreticorum impietas? parum sibi finxisse visa est, si Pontifices hæresis macula respersos prædicaret; nisi etiam adderet Dæmonem pro Deo venerati; quod Magis, & Necromanticis familiare est. Fabulamenta sunt ista, quæ de Syluestri Secundi Necromantia, & interitu ab Hereticis scribuntur: nec ab alio præter ipsos boni nominis authore inculcantur. Quin etiam Sergij Quarti Pontificis optimi Epitaphium de Syluestro, quo annis quinque posterior fui, hæreticorum mendacium refellit, & Syluestri probitatem commendat. Et verò Syluester Geometriæ peritissimus extitit, & plurimos de ea libros conscripsit. Cùm autem sæculi illius 900. infælicitate, & sterilitate plumbei, & ferrei, magna litterarum, & Scriptorum inopia vigeret; vnde obscurum à Chronologis appellari consueuit; quicunque philosophicis, aut mathematicis incũberet disciplinis, vulgò Magiam colere existimabatur, vt Onuphrius in annotationibus ad Platinam aduertit. *Panuin.*

Decimusseptimus Pontifex inuenitur Ioannes Vigesimussecundus, quem non pauci, præsertim Guillelmus Okam, in opere 93. dierum, & Adrianus in quæst. de confirmat. coarguunt: eo quòd Beatorum animas vsque ad resurrectionem Dei conspectu nõ fruituras docuerit. Idem addita lacinia recenset Erasmus in præfat. ad lib. 5. Irenæi, *In quo errore*, inquit, *fuisse videtur Ioannes Põtifex Romanus, eius nominis Vigesimus, coactus opera Theologorum Parisiorum ad palinodiam coram Galliarum Rege Philippo, nõ sine buccina: quod indicat Ioãnes Gerson in serm. de Paschate.* *Okam.* *Adrian.*

Caluinus etiam inuidiæ stimulis, vel rabido furore agitatus, in eundem Pontificem calumniæ venenum expuit. Vnde Romanæ Ecclesiæ priuilegium minimè ferens, quo suos Pontifices nulla hæresis macula repersos habuerit, & semper est habitura; de Ioanne nostro asseruit lib. 4. instit. cap. 7. §. 28. quòd mortales essent animæ, tenuisse, & pariter credendum docuisse. *Atqui*, inquit, *si priuilegium, quod obtendunt, ratum esse volunt, expungant è numero Pontificum oportet Ioannem Vigesimumsecundũ, qui palàm asseruit animas esse mortales,*

vna-

vnaque cum corporibus interire, vsque ad diem resurrectionis. Atque vt videas totam Sedem cum præcipuis suis fulturis, tunc prorsus concidisse; nemo Cardinalium huic se tantæ insaniæ opposuit: sed schola Parisiensis Regem Galliæ impulit, vt ad palinodiam hominem cogeret: Rex eius communionem suis interdixit, nisi mox resipisceret; idque de more publicauit per præconem: hac necessitate adactus ille errorem abiurauit. Hoc dicit Caluinus, nec aliter probat, quàm margini adscribendo: *Testis est Ioannes Gerson*; *qui tunc viuebat.*

Verùm priusquam obiecta Caluini mendacia diluamus, ingenuè fatemur, Ioannem Vigesimumsecundum in ea fuisse sententia, vt animas Dei visione, nõ nisi post resurrectionem, fruituras arbitraretur. At tunc nec hæresis, nec ipsius vmbra in tali assertione claudebatur, cùm nulla Ecclesiæ definitio præcessisset: Vnde liberum cuique erat ea de re absque hæresis periculo opinari. Meditabatur autem Ioannes quæstionem definitione terminare, cùm iam consultationibus, & præludijs distetus morte præoccupatur. Testis est Benedictus Duodecimus in extrauag. quæ incipit. *Benedictus Deus* quam refert integram Alphonsus de Castro lib. 3. contra hæres. verbo, *Beatitudo*. Ioãnes Villanus lib. 11. histor. c. 19. de eodem Ioanne Vigesimo secũdo affirmat, eum pridie ante mortem partim declarasse, & partim reuocasse sententiam suam. *Primùm enim testatum, se nunquam cùm de hac re loqueretur, quæstionem definire in animo habuisse; sed solùm differere ad veritatem inuestigandam. Deinde addidisse, existimare se iam probabiliorem sententiam esse eam, quæ asserit Beatos frui visione diuina, etiam ante diem Iudicij; & hanc sententiam se amplecti, nisi aliquando aliud Ecclesia definiret; cuius definitioni suas omnes sententias libentissimè subijceret.* Hæc retractatio apertè docet, Ioannis Papæ mentem semper bonam, & Catholicam fuisse.

Alphons. de Castro. Io. Villan.

Sed iam ad Caluinum verto calamum, & paucissimis quinquies enormiter mentitum demonstro. Primum enim, quod ait, Ioannem Gersonem tunc vixisse, falsum est, vt Ioannes Villanus lib. 11. c. 19. ex vera aliarum historiarum Chronologia demonstrat. Ioãnes enim Vigesimussecũdus obijt anno 1334. At verò Thritemius de Viris Illustribus Ioannem Gersonem anno 1363. in lucem editũ testatur: vnde Ioannes Gerson, nondum natus apparet, cùm Ioãnes Papa vita functus describitur.

Secundò mentitur Caluinus, dum Gersonem confingit affirmãtem animarum immortalitatem a Ioanne Pontifice negatam: nihil enim circa huiusmodi assertionem, quod Ioannis errores contin-

tingat, à Gersone traditum inuenitur, nisi in serm. de Paschate tom. 4. ex quo sequens locus cõtra Ioannis errorem ab omnibus frequenter producitur. *Hoc fecit latroni, qui verisimiliter nondum compleuerat pœnitentiam pro omnibus peccatis suis, qui fuit illa propria hora beatificatus, & vidit Deum facie ad faciem, sicut Sancti in Paradiso: propter quod insuper apparet falsitas doctrinæ Papæ Ioannis Vigesimisecundi.* Hæc ille; nec vltra progreditur, aut quæ fuerit doctrina Pontificis exponit. Verum tamen est quòd dum ex memorata latronis historia, Ioannis Papæ doctrinam falsã apparere testatur, quia latro statim vt obijt Deum vidit; aperte satis innuit, Ioannis errorem in eo constitisse, vt Sanctorum animas, mox vt è corporibus soluebantur, Dei visionem non obtinere credidisset. Quòd autẽ animarum immortalitatem negauerit, nec à Gersone, nec ab alio præter Caluinum, ex Scriptoribus traditum reperitur. Quinimo nec ipse Guillelmus Okam, licèt intestino odio Ioannem Vigesimumsecundũ persequeretur, tam impudens ausus est mendacium propalare. Cæterùm iam fabulosum Caluini inuentum subodorari mihi videor. Error ille, quem hæreticus in Pontificem retulit, ab ipso non error, sed doctrina omnino vera reputatur. Quoniã lib. 3. instit. cap. 20. astruit, solum Christum esse in cælo, reliquos Sanctos, in quodam atrio vsque ad mundi consummationẽ detentos immorari. Et §. 24. ait, Sanctos mortuos vnà nobiscum adhuc esse fide coniũctos. Quod si fidem habent, non igitur Deum vident. Quoniam verò Caluinus à se reprehendi non posse cognouerat, quod alij in Pontifice suggillabant; & aliunde nullam ipsũ redarguendi prætermittere volebat occasionem: idcirco ad magistrum suum, & mendaciorum parentem confugit, & insignem ab eo calumniam mutuatus, in Dei Vicarium reiecit.

Io. Ger.

Tertiò conuincitur mendacij Caluinus astruens, neminem ex Cardinalibus, Ioannis Vigesimisecundi sententiæ se opposuisse; contrarium namque ex multis cõstat. Primò: Nec Gerson, nec alius id scripsit. Secundò, plurimi ex Cardinalibus oppositum sentiebant, vt patuit ex definitione, quæ mortuo Ioanne facta est à Benedicto Duodecimo de consensu omnium Cardinalium, vt ex ipsa epistola Benedicti perspicuum est. Nec erat causa, cur isti, qui contrarium sentiebant, metuerẽt viuenti Ioanni contradicere: siquidem Benedictus Duodecimus in sua extrauaganti asserit Ioannẽ Papam seuerè præcepisse Cardinalibus, alijsque Doctoribus, vt syncerè dicerent quid sentirent, vt veritas inueniri posset. Denique Ioannes Villanus, qui tunc viue-

viuebat, lib. 10. cap. vltimo historiæ, scribit maiorem partem Cardinalium repugnasse Ioannis opinioni illo viuente.

Quartò mendax deprehenditur Caluinus, dum Galliæ Regem Ioannis communionem suis interdixisse perhibet. Quòd antè Parisiēsibus Doctoribus magis quàm Pontifici, vt particulari Doctori de illa quæstione differenti, Philippus Galliarum Rex credidisset, loco citato tradidit Gerson. At verò communicationem à Rege interdictam nusquam meminit. Et certè de Christianissimo Rege credendum non est, vt tale quid, ausu parum Christiano, in Christi Vicarium aggrederetur.

Quintum mendacium est: Nusquam visa Pontificis abiuratio. Certè non illam audiuit, nec scripsit Gerson; non eius ætatis Scriptores alij, nec subsequentis, Pontificem errorem suum abiurasse monumentis tradiderunt. Et cur abiuraret errorem, qui nequaquam errorem admisisse tunc existimari debuerat? Sententiam suam pridie quàm moreretur, affinium suasu, non Regis imperio retractauit. Videndus Ioannes Villanus lib. 11. cap. 19. Hinc etiam Erasmi calumniæ deteguntur: neque enim verum est Ioannem Vigesimumsecundum adactum ad palinodiam; & multo minus verum est id factum esse coram Rege Philippo, vt historiarum ordo, & vera temporum supputatio demonstrat.

Ioan. Vill.

§. DECIMVMQVARTVM.

Ioannis Vigesimitertij, Eugenij Quarti, & Innocentij Octaui defensionem continet.

DEcimusoctauus, quem ob hæresim corrodunt Nouatores authoritate Concilij Constantiensis innixi, Ioannes Vigesimustertius recensetur, quem sess. 12. turpissimæ hæresis reum accusauit idem Concilium, videlicet; Quòd vitam futuram, & carnis resurrectionem negauerit. Verùm nec oppositam Ioanni calumniam omnino certam existimo: nec ipse verus, ac indubitatus Pontifex habetur, vt propterea ad ipsius defensionem calamo obarmati prodire teneamur. Quid enim nostræ assertioni derogat, si is qui verus Pontifex non extitit, in hæresim laberetur? qui solos Ecclesiæ Pastores, & legitimos Petri successores, fidei firmissimæ priuilegio fruituros statuimus. Quòd autem Ioannis Pontificatus nō fuerit omnino certus; ex eo apparet, quia tres eodem tempore vixerunt, qui sibi Petri successionē legitimè vindicabant; nec singulis deerant causæ defensores: Gregorius Duodecimus, Benedictus Decimustertius, & Ioannes, de quo agimus.

Iam verò calumnia plùs videtur rumore vulgi disperſa, quàm constanti assertione, & probatione opposita. Cùm enim perditam Ioannis vitam, & profligatos mores vulgus aduerteret, ſuſpicari, & viritim ſpargere cœpit, illum, nec futuræ vitæ, nec reſurrectionis fidē habere. Quapropter Cōcilium cauſas damnationis, & depoſitionis aduerſus Ioannem recenſens, nuſquam hæreſis meminit, quæ ſola, imò nulla iuſtior erat, ob quam iudicari, & à Concilio deponi deberet. Vnde licèt inter quinquagintatres articulos ad mores ſpectantes oppoſitos, penultimo loco is, de quo ſermo eſt, inſeratur; poſtea recenſitis alijs, iſte quia falſus apparuit; & rumore incerto ſparſus, ſupprimitur; vt videre eſt ſeſſ. 12. eiuſdem Concilij, quod obiectā contra Ioannem hæreſis calumniam tanquam falſam, & minimè probatam reiecit. Nec certè ex prauitate vitæ illius Pontificis infidelitas arguebatur: cùm firmiſſima in multis fides reperiatur, qui tamen perditè viuunt. Nos autem in Petri Cathedra ſolos infideles nunquā ſeſſuros affirmamus; licèt interdum ab improbis, permittente Deo, fuerit occupata.

Concil. Conſtan.

Decimumnonum commemoro Eugenium Quartum, quem Baſileenſe Concilium è Petri ſolio deiecit, eo quòd in hæreſim inciderit, vt cernere eſt ſeſſ. 34. Verùm etiam hic ab hæreſi immunis reperitur: & ideo Concilium Lauſanæ continuatum, probata Eugenij innocentia, & fidei integritate, priora contra ipſum acta reuocauit: Et conſequenter Nicolaum Quintum Eugenij Succeſſorem, vt verum Pontificem coluit, & excepit, vt ipſius Nicolai Quinti Epiſtolæ Baſileenſi Concilio adiunctæ in tomis Conciliorum manifeſtant.

Accuſatur etiam Vigeſimus à Nouatoribus Innocentius Octauus: eo quòd, teſte Volaterrano libro 7. Geographiæ, Noruegis permiſerit Miſſæ ſacrificium abſque vino peragere. At etſi id permiſerit, quod tamen nullo decreto ſanciuit, nec licitam ſine vino futuram Miſſæ celebrationem, nec item pro vino aliam conſecrationis materiam ſubrogari poſſe decreuit; non dogmate, ſed facto erraſſe iudicandus erit. Præterea non aliud videtur permiſiſſe, quàm vt ob extremam vini inopiam, quæ in illis regionibus vigebat, in altera tantùm ſpecie conſecratio fieret: in quo, & nullus, vel certè non manifeſtus error inuenitur. Quamquam, & valde ſuſpectum mihi eſt, Noruegos, tanta vini inopia laboraſſe: vel quod haberent, quin illico fieret acidum, conſeruare non potuiſſe; Cùm modo in ijs Regionibus magna ſit vini copia, & adeo frequens vſus, vt abſque illo communicare non patiantur.

Clau.

Claudo Pontificum accusationem, & defensionem, nec vltra numerum vigesimum placuit extendere; quia licèt in eo non steterit Nouatorū rabies, sed etiam in alios iram suam profuderint, & varijs accusationibus venerandum Pontificum nomen proscinderint; cùm tamen fidei stabilitatem non tangant, vel ita leuia sint, & ridenda, quæ obiectant, vt exsibilari potiùs quàm oppugnari debeant; idcirco in ijs recensendis calamum deterere superuacaneum duxi. Interim tamen Lectorem admoneo, ne strictè nimis in his, quæ retulimus, Pontificum ætates, & temporum Chronologias exquirat. Nam licèt vt plurimum id curauerimus; quia tamen magna est Scriptorum in supputationibus varietas, & alij alia opinantur, nec idem vitæ ordo in Pontificibus, qui accusationis in Nouatoribus extitit; Idcirco quales, & quo loco protulit criminantium calumnia, nostra reddidit, ac propugnauit defensio. In qua non possum non admirari, vt eos tantum, quos recensuimus, infidelitatis insimularint hæretici in tam numerosa Pontificum sobole, qui supra ducentos trigintanouem à Petro numerantur: quam summam Vrbanus Octauus auspicatissimo nomine, & numero complet. Et quidem, D. Ambrosio teste, numerus iste spei, & virtutum perfectionem designat; Et nescio quid non magni Vrbani nomen, non Vrbi tantùm, sed Orbi destinatum spondet. Vrbanos recole, & Primum martyrio nobilem inspicies, qui sedem Pontificiam, & Romam meliore purpurauit sanguinis purpura, quàm qua ab illa fuerat purpuratus.

Secundum scriptis clarissimum, magis etiam, quòd de eo meritò dici possit.

Nec Romula quondam *Virgil. 6. Aeneid.*
Vllo se tantū tellus iactabit alūno.
Heu pietas, heu prisca fides, inuictaque bello.
Dextra.

Qua propellente factum, vt septingenta Christianorum peditum millia, Equitum millia centum, Godefrido Bullonio Duce, Palæstinam peterent, non fælici magis euentu, quàm memorando conatu.

Tertium videbis pietate, & animo parem, qui captæ à Sarracenis Hierosolymæ cùm superesse nollet, ad meliora à Deo rapi precibus meruit: dignior, qui diu Orbi præesset, quàm Orbis, qui diu hoc potiretur.

Quartus ille est, qui generoso, & prudenti ausu contra Manfredum Saracenorum copijs subnixum crucem erexit, hostem pepulit, pacem Italiæ dedit.

Quintus rara omnino virtute, & animi robore Vicecomitem Barnabonem incubantem Italiæ, & extrema Ecclesiæ minantem,

turpem fugam arripere compulit.

Sextus schisma tulit Italiæ, Germaniæ, Hungariæ manibus vicit: Priuati, publicique Iuris peritissimus; & ille sede, ac illo digna sedes extitit.

Septimus vir fuit omnino mágnus, pietate, moribus, eruditione: de quo illud à Poëta vaticinatum credi posset.

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec vltra
Esse finent.

De octauo taceo, & verè dicam, si dixerim illum esse, qui præ omnibus, & ex omnibus Vrbanus eligi debuisset, vt sub sapiẽtissimo Pontifice omnes litteræ viuerent, quæ in singulis alijs vllo sæculo vixerunt: sub prudentissimo Præsule virtutes omnes admirando per tredecim iam annos regimine crescerent: sub vigilantissimo Pastore Romana Ecclesia fæliciter respiraret; de cuius fidei stabilitate elogium instituo pulcherrimum.

§. DECIMVMQVINTVM.

Ecclesiam Romanam, vt particularis Ecclesia est, à fidei integritate nusquam defecturam statuitur.

Qvemadmodũ à Petri sede Pontifices eam in fide stabilitatem hauriunt, vt etiam quatenus particulares personas à fide non posse recedere statuerimus; sic Romanam Ecclesiam speciali priuilegio eam fidei consecutam esse firmitaté, vt quatenus particularis Ecclesia, nusquã à fide defectura sit, indubitáter astruamus.

Præit in hac assertione Belarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 4. vbi illum nobis assentientem reperies. Bellarm. Dupliciter verò intelligi potest assertio: Vt Romana Ecclesia, vt particularis est, errore personali infici nequeat; ita vt Romæ, quandiu ibi sedes Apostolica perstiterit, omnes à fide recedant, & nulli, qui Pontifici adhæreant, fideles inueniantur. Secus si Petri sedes inde transferri cõtingat. Secundò, quia simpliciter errare nequit: eo quod Apostolica sedes nequaquam Roma aliò transferri possit. Et quidem secundum priorem sensum Belarmini sententia verissima est. Nam Authores supracitati, videlicet, Lucius, Fælix, Papæ & Martyres, Agatho, & Nicolaus, Papæ & Confessores; item Cyrillus, & Ruffinus; non solùm Catholicæ Ecclesiæ Pontificem, sed etiam Romanam Ecclesiam, ab omni in fide errore immunem futuram astruxerunt. Idem etiam sensit Cyprianus lib. 1. epistol. 3. Cyprian. Hieron. lib. 3. apolog. contra Ruffinum, Hieron. & Gregorius Nazianz. in Gregor. carmine de vita sua ante medium hæc habet. *Vetus Roma ab antiquis temporibus habet rectam fidem, & semper eam retinet, sicut decet Vrbem, quæ soli Orbi præsidet: semper de Deo integram fidem habet.*

Quòd

Quòd si propositam assertionē secūdo sensu accipias; adhuc probabilissimnm reor, Ecclesiam Romanam à fide nullatenus defecturam: licèt hoc non ita certum existimem, vt oppositum manifesti erroris, aut hæresis damnare ausim. Ita censuit Ioannes Driedo lib.4. cap.3. par. 3. de Ecclesiasticis dogmatibus,& scripturis. Driedo. Quòd autem non sit omnino de fide, vt sedes Apostolica à Romana Ecclesia separari non possit; exinde probatur;quia nec ex scriptura, aliquaue traditione constat, sedem Apostolicam Romæ sic immobiliter permansuram, vt inde mutari non possit. Quin etiam Patrum, & Pontificum testimonia, qui Romanam Ecclesiā in errorem incidere nō posse tradiderūt;de Romana Ecclesia,quatenus ibi Apostolica sedes permaneat, intelligenda videntur, non autem si inde transferatur. Cæterùm pietati consonum, & probabilissimum existimo, Petri sedem Roma non auellendam: atque adeoRomanā Ecclesiā in fide stabilem permansurā,nec vlla hæresis macula absolutè inficiendā.

Probatur secundò ex stabilitate, qua sedes Apostolica, ingruentibus tot persecutionibus, Romæ permansit:maximè,quia imperātibus Ethnicis,suberat occasio sedē aliò transferendi; cùm ipsi Romæ sedem permanere impatiēter ferrent. Vnde vbi primum ipsis innotesceret quempiam renunciatū esse Pontificem, illico morte, exilio ue mulctabant. Hinc est illud D. Cypriani Elogiū, quo S.Cornelij Papæ constantiam deprædicat. D.Cypr. *Quanta*, inquit, *in ipso suscepto Episcopatu suo virtus! Quantum robur animi,qualis firmitas fidei! Sedisse intrepidum Romæ in Sacerdotali Cathedra eo tempore, cùm Tyrannus infestus Sacerdotibus Dei, fanda atque infanda comminaretur; cùm multo patientiùs, & tolerabiliùs audiret leuari aduersum se æmulum Principē,quàm cōstitui Romæ Dei Sacerdotem.* Ita ille lib.4.epist.2.

Secundò magna se obtulit occasio Gothorum tempore, vt ipsis regnātibus sedes Apostolica mutaretur. Siquidem Alaricus Innocentij Primi Pontificatu Romā cepit, spoliauit, incendit. Author est D. Hieronymus epist. ad Principiam de obitu Marcellæ. D.Hier. Postea sub Leone Primo Gensericus, teste Blondo lib. 4. decadis primæ, Romam iterum inuasit, ac ita spoliauit, vt per aliquod tempus habitatoribus destituta permansetir. Blond. Præterea Totila tempore Vigilij Pontificis Romam euertit, mænia magna ex parte deiecit, dirutisque, & incensis ædibus fere omnibus,Vrbem in eam coegit solitudinem, vt nullus nec vir, nec fæmina fuerit superstes: Ita scribit idemBlondus lib.6.decadis primæ. Blond. Quid de Longobardorum tempore commemorem? ipsis enim dominantibus, Ponti-

fices incredibiles passi sunt calamitates, si D. Gregorio credendum est; qui plurimis epistolis id scripsit: Et tamen nusquam inuenimus, quòd ferociente tyrannorum immanitate, Pontifices de transferendo Roma solio cogitarent.

D.Greg.

Tertiam adde occasionem; Cũ sedes Apostolica mutari potuit, ætate nimirum S. Bernardi, in qua Ciuium Romanorum atrox adeo in Pontifices exorta est persecutio, vt plurimi Ciues Romani ipsos hostiliter insequerentur, & sæpius ad necem quæsitos exilio vitam redimere compellerent: vt ex historiarum monumentis constat. Idemque S. Bernardus epistol. 245. ad Populum Romanum, & epist. 243. ad Conradum Imperatorem commemorat.

S.Bern.

Cæterùm nusquam translationi propior mihi visa est Romana Ecclesia, quàm dum per septuaginta annos Romani Pontifices Auenione in Gallijs cum tota simul Curia permanserunt: Et tamen cùm procul à Roma tandiu morarentur, nec sedem transtulerunt, nec Romanum Episcopatum pro Auenionensi permutarũt. Ex quibus in promptu est existimare, Romanam sedem nusquam ab Vrbe transferendam: siquidem tot occasionum concursu, in quibus mutanda videbatur, fixa, & immobilis permansit.

Nec pro astruenda huiusmodi stabilitate parum conducit, quòd Deus ipse Petri sedem Romæ collocari præcepit. Et verò quæ Dei iussu peraguntur, ab hominibus peruerti, & immutari non possunt. Dubitandum autem non est, sedem ad Dei imperium Romæ constitutam. Id enim testatur B. Marcellus Papa, & Martyr in epistola ad Antiochenos; vbi Petrum iubente Christo sedem ex Antiochia Romam transtulisse asseuerat. Id etiam tradidit S. Ambrosius oratione de tradendis Basilicis: in qua propterea fugienti Petro Christum apparuisse scribit, eique locutum Romam reuerti, vt pro Petro iterum crucifigeretur; vt Petrus hac Redemptoris cohortatione factus animosior, Vrbem repetẽs, pro Christo moreretur, & morte sua tanquam pretio, sedem Romæ firmandam promereret. Huc etiam refero illud S. Leonis serm. 1. de Natali Apostolorum Petri, & Pauli. *Trophæũ Crucis Christi Romanis arcibus inferebas, quò te diuinis præordinationibus anteibant, & honor potestatis, & gloria passionis*. Ita ille.

Marcell. Papa.

D.Ambr.

D. Leo.

Quòd si opponas, factum argumentum non solum probabiliter, vt hactenus statuimus, sed etiã de fide, sedem Romæ permansurã demonstrare. Cùm enim ex Dei iussione ibi constitutam astruat; quis neget iuxta fidem tenẽdum, nusquam inde auellendam? Cùm Dei iussiones, & statuta ab hominibus eludi nequeant. Cæterùm hoc

hoc Marcelli, & Leonis narratione constat, non definitione, atque adeo fidei decretum non important: non enim idem valent Pontificum narrationes, atque decreta. Dupliciter tamen intelligi potest, quod enarrant; videlicet, Petrum Christi iussione sedem Romę collocasse: Primò si Dominus palàm se videndum Petro exhiberet, eique sedem ibi figere pręciperet, & tunc ex diuino præcepto dici deberet constituta. Secundò, vt non aperto imperio, sed interna Christi inspiratione, Petrus sedem illuc transtulisse credatur: Quo certè modo omnia Ecclesiæ præcepta reputari possunt diuina; & tamen mutationi subiecta, quis neget, cùm temporum decursu nō semel immutari deprehendat? Prętereа, dato quòd Dominus viua voce Petro sedem Romæ figere præcepisset; non continuò sequeretur, quòd immobiliter ibi statueret collocandam: atque adeo cùm nobis incognitum sit, an sub stabilitatis conditione Petro iusserit sedem Romæ constituere: idcirco non Diuino, immutabilique præcepto, nec de fide ibi collocatam statuimus: sed tanquam pium, & probabilissimum in Vrbe Deo iubente sitam, in eaque semper mansuram attestamur.

Nec quidquam obest, quòd sæuiente Antichristi persecutione Romana Ciuitas euertenda sit, & *Apoc.17* penitus defauillanda, vt ex cap.17. Apocalypsis deduci videtur. Quoniam hoc sub ipsum mundi iam occidentis interitum eueniet. Nedum quod Augustinus, & alij in Vrbe euertenda, non Romam, sed impiorum multitudinē præsignari opinantur; & deinde Pontifex Roma exulans, sicut Totila regnante, scripsimus, Romanus Pontifex dicetur.

Atque hæc pro Romanæ Ecclesiæ, vt particularis est, immobilitate astruenda prælibasse, sit satis. Alias iam Petri pręrogatiuas prosequamur.

CAPVT XII.

Quarta Petri prærogatiua, & quinta proponitur, ex quibus etiam Apostoli Monarchia demonstratur.

QVaternarium prærogatiuarum, quibus Petrus claruit, numerū complet ordo, quem Dominus Iesus in celeberrima pedum ablutione seruauit, à Petro exorsus: de qua Ioan.cap.13. *Cœpit lauare pedes discipulorum suorum.* Et statim: *Venit ergo ad Simonem Petrum.* Ex quibus verbis S. Augustinus tract. 56. in Ioannem, Beda, Rupertus Lyra, Caietanus, Iansenius, & alij, non incongruè deducunt, Christum Dominum à Petro ablutionem incepisse. Dum enim Ioannes dixit: *Cœpit lauare pedes discipulorum*, factum illud recensuit. Cùm au- *Ioan.13.* *S.August.* *Beda.* *Rupert.* *Lyra.* *Caietan.* *Iansen.*

tem addidit: *Venit ergo ad Simonem Petrum;* ordinem facti commemorat, quem in obeundo profundissimæ humilitatis obsequio tenuerat, ad Petri pedes Ecclesiæ Principis futuri se proijciens; vt primus ablueretur. Augustinum audiamus; *Non ita*, inquit, *intelligendum est, quòd post aliquos ad Petrum venerit, sed quòd ab illo cœperit. Quando ergo pedes discipulorum Christus lauare cœpit, venit ad eum à quo cœpit, idest, ad Petrum: & tunc Petrus, quod etiam quilibet illorum expauisset, expauit, & ait, Tu mihi lauas pedes?* Ita ille. Aug. tr.

Idem etiā sensisse videtur Theophilactus in cap. 13. Ioan. vbi ait, neminem ex discipulis permissurum, vt in abluendis pedibus Petro præferretur, nisi fortè Iudas effrons, & proditor: atque adeo omnes illud humilitatis obsequiū sibi implendū humiliter recusarēt, pariterque Magistrum ad singulorum pedes prouolutum admirarentur. *Ex alijs*, inquit, *discipulis nullus sustinuisset ante Petrum lauari (proditorem autem hoc ausum fuisse possibile est.) Nam si ab alijs discepulis cœpisset lauare quēpiam, probibuisset Dominum ille quisquis fuisset, & dixisset quæ, & Petrus: Domine tu mihi lauas pedes? & non permisisset.* Perbellè quidem. Theophil.

Cæterùm demus Iudam primum omnium fuisse ablutū, quod etiam tenuit Chrysostomus, & Euthymius in Ioan. nihil inde aduersus Petri Monarchiam deducitur: quinimo ex hoc loco hi Patres Græci illam statuunt, & confirmant. Quoniam nullus, aiunt, præter Iudam, quem proditio effrontem, inuerecundumque reddiderat, priùs Petro omnium Apostolorum Principe lauari sustineret. Quamquam, si Origeni fides est adhibenda, Iudas illotus remansit, ob proditionem, quam animo conceperat, lauacri beneficio destitutus. *Hoc*, inquit, *dicere non dubitabo, vt consentaneum his verbis, Si non lauero te, non habebis partem mecum; Christum non abluisse pedes Iudæ, cui diabolus persuasisset, vt Magistrū proderet.* In eadem sententia stetit Cyprianus tract. de ablutione pedum, vbi sic: *Iam Sacramenta distribuerat, iam Iudas exierat; cùm de mensa surgens linteo se præcinxit, &c.* Chrysost. Euthym. Origen. Cyprian.

Nec minùs statuendæ Petri Monarchiæ patrocinatur D. Ambrosij sententia, qui lib. 3. de Sacramentis cap. 1. Petrum vltimo loco ablutum testatur: Quod ex Origene mutuatus videtur: nam in cap. 13. Ioan. à Iuda, vtpote remedij indigentiore, occepisse, & in Petro lauacri ministerium absoluisse scribit his verbis: *Quēadmodum medicus ab his, qui grauiùs ægrotant, exordium curandi ducit; ita Dominus ab his qui inquinati erant, cœpit; ac fortasse postremò ad Petrum venit,* D. Ambr. Origen.

vt cuius pedes minùs lauationem desiderarent. Ita ille; Quod tantumdem valet,ac si diceret: à deteriori fecit exordiũ, & in eo, qui probior erat, & perfectior, absoluit. Erat enim Petrus Ecclesiæ Princeps futurus, & sacro Principatui destinatus; & ideo tanquam omnium caput amplioribus virtutum priuilegijs cumulatus. Itaque, siue primus, siue secundus, siue postremus ablueretur; semper ablutionis Sacramentũ ipsius Monarchiam, & Principatum repræsentat.

Quinta prærogatiua apud Matthæum 14. inuenitur. Vbi solus Petrus vnà cum Domino Iesu nouis gressibus vndam calcat. Et rectè soli super aquas ingredi conceditur, qui solus vniuerso Christiano populo erat dominaturus. Fallar, nisi hoc sensit Bernardus lib.2.de considerat vbi sic: *Instar Domini gradiẽs super aquas vnicum se Christi Vicarium designauit, qui non vni populo, sed cunctis praeesse deberet: Siquidẽ aquæ multæ, populi multi*. Non absimile est, quod traditur à Ioanne cap.21. vbi cùm cæteri Apostoli nauigio vecti ad Christum properarent, solum Petrum, quia fortè tardum putabat nauigij accessum, in mare se misisse commemorat; vt ptoperantiùs accederet ad Magistrum. *Misit se in mare: alij autem nauigio venerunt*.In quem locum ita sciscitatur,& respondet citato loco S. Bernardus. *Quid istud? Nempe signum singularis Pontificij Petri; per quod non nauem vnam,vt cæteri quique suã, sed sæculum ipsum suscepit gubernandum; mare enim sæculum est; naues, Ecclesiæ*. Hinc est vt Genes. 1. sub quadam vmbra, & delineatione Ecclesiam figurans Deus præceperit: *Congregentur aquæ in locum vnum*. Et statim: *Congregationes aquarũ vocauit maria*. Quod ponderans Anastasius Synaita lib.3.Hexam.totum retulit ad Christum Ecclesiæ fundatorem. *Christo ergo Domino valde conuenit dicere,Congregetur aqua quæ est sub cælo, in vnam congregationem. Congregetur aqua: piscatores enim paraui. Congregetur aqua: Petrus enim tanquam crucem remum intingit in mari mundano*. Hæc ille satis pulchrè. Vbi vides sub aquarum congregatione Ecclesiam Petro destinari, & sæculi huius mare, in quo fundanda erat Ecclesia, Petri cruce sulcandum, ipsiusque vestigijs, & imperio substernendum præmonstrari: vt iam intelligas, quo iure S. Chrysostomus homil. 57. in Matth. Moysi Petum anteposuerit. *Nam etsi*, inquit, *mare Moyses scidit, sed Petrus per maria deambulat*. Acutè vidit Chrysost. vtriusque miraculi discrimẽ: & plus virtutis in Petri vestigijs mare calcantibus adinuênit,quàm dum Moysi agglomeratis fluctibus mare dehiscens iter facturo viam præbuit. Moyses erecta vir-

D.Bern. Ioan.21. D.Bern. Genes. 1. Synaita.

virga, vt Populum liberaret, mare dissecuit, & sicco fecit transire vestigio: Petro verò mare totum citra vllam diuisionem committitur, quia ipsi aquę omnes in vnum congregatæ reuersantur, hoc est, mundus integer sacro moderandus imperio traditur; vt sub Petro Ecclesiæ populus fæliciùs, quàm sub Moyse populus Iudæorum salutem adipisca.ur.

CAPVT XIII.

Sextam & septimam prærogatiuam complectitur.

SExta in ordine prærogatiua ex priuilegio cōsurgit, quod Dominus Iesus Petro omnium primò indulsit; vt ipsi ante alios apud Matth. 16. se esse naturalem Dei Filium; trium personarum distinctionem in Deo; necnon Incarnationis mysterium reuelarit. Quod textum græcum legēti planum fiet: ibi enim, teste Belarmino, omnia cum articulis emphasim habentibus referuntur. Adde prætetea magnificam Christi approbationem dicentis: *Beatus es Simon Bar-iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Quæ etiam veterū Patrum testimonia, idem priuilegium testantia, fulciuntur. Etenim Hilarius in Psalm.131. Petrum vocat primum fidei confessorem: & lib. 6. de Trinitate astruit Petrū ea protulisse, quæ nusquam hactenus vox humana protulerat. Nam licèt ante Petrum Matthæus cap. 14. ab alijs discipulis dictum commemorat, *Verè filius Dei es*; & apud Ioan. 1. dixit Nathanael: *Tu es filius Dei*: Attamen hi non aliter Christum Dei filium nominabant, quàm omnes Sancti propter gratiæ adoptionem Dei filij appellātur. At verò Petrus Christum verum, & naturalem Dei filium agnouit, & prædicauit. Hinc est vt Athanasius sermon. 4. contra Arianos testatus sit Petrum primò, & deinde alios discipulos Christi Diuinitatem agnouisse. Similia habent Chrysostomus in c. 16. Matth. Cyrillus lib. 22 in Ioan. Augustinus serm. 124. de tempore. Leo serm. 2. de natali Petri, & Pauli.

Matth. c.16. Belarm. lib. 1. de Rom. Pōt. cap. 19. Matth. cap. 16. Hilar. Matth. c. 14. Ioan. 1. Athanas. Chrysost. Cyrillus. Augustin. D. Leo.

Septima prærogatiua apud Matthæum 17. inuenitur. Vbi Christus pro se, & Petro exactoribus tributum solui præcepit: *Da illis*, inquit, *pro me, & te*. Quod audientes discipuli, Petrum esse cæterorū caput & Principem coniecerunt, vt Origenes, Chrysostomus, & Hieronymus ad cap. 16. Matthæi prudenter aduerterunt. Quin etiam Chrysostomus ad hūc locum disertè asserit, hic Petrum omnibus alijs antepositum, tantoque honore affectum, vt noluerit hoc à discipulo suo Marco, tāquam sibi honorificū, memorari. Author quæstionum veteris, & noui testamenti, quę h.bētur in 4. tom.

Matt. 17. Origen. Chrysost. Hieron. Author. qq. veteris ac noui testament.

tom.operum D.August. quæst.75 dicit Christũ soluisse duo didrachma, vnum pro se, & alterum pro Petro: quia sicut in Christo, ita & in Petro omnes continebantur. *Ipsum enim*, inquit, *constituit esse caput eorum, vt Pastor esset Gregis Dominici*.

At nobis reluctari videtur S.Hieronymus in c.18. Matthæi. Nam cùm ibi Apostolos ex solutione didrachmi, Petrum omnium Principem futurum coniecisse asseruerit, illico adiunxit. *Dominus causam erroris intelligens, gloriæ desiderium, humilitatis contentione sanauit*. Ex quo apparet Apostolorum errorem fore reputandum, quòd Petrum omniũ caput instituendum coniectarentur. Respõdendum tamen est; Apostolorum errorem in eo non constitisse, vt Petrum futurum Ecclesiæ Principem suspicarentur; sed quia Principatum illum temporarium reputabant, nec tunc aliud sibi promitti credebant; cùm tamen de Regno Christi nulla audiuissent. Et quidem Dominus Iesus errorem hunc sæpissimè correxit, eos, qui Ecclesiæ præficiendi essent, adhortatus, ne gentium Regibus assimilari studerent, sed ad sustinendas in hoc mundo persecutiones, & mortem ipsam; non verò ad gloriam, honoremque adipiscendum se compararent. Hieron.

CAPVT XIV.

De octaua prærogatiua disseritur.

Octauam Petri prærogatiuam duplex mihi suppeditat miraculum, quod in gemina piscatione Christus patrauit; sicuti Lucas cap.5.& Ioannes cap.21. enarrant. Et quidem teste Augustino tract.122.in Ioannem, vtraque piscatio vtrãque designat Ecclesiam, militantem videlicet, & triumphantem; vt ipsamet temporis differentia manifestat. Nam prima ante resurrectionem, secũda post resurrectionem contigit. In prima magna piscium multitudo absque numeri præfixione cõcluditur; quia militantem Ecclesiam innumeri fideles intrant. In secunda centum quinquaginta & tres pisces capiuntur: in quo numero tres Ecclesiæ fidelium status agnouit Rupertus, qui in triũphanti Ecclesia salutem nanciscũtur. Igitur centenarius coniugatos, quorum maxima multitudo est: Quinquagenarius viduos, & continentes; quorum minor est numerus: Ternarius Virgines, quorum minimus, designat. Luc. c.5. Ioan.21. D.August.

Maldonatus in cap. 21. Ioannis præfatum numerum indiscriminatim ad vtramque Ecclesiam referendũ opinatur: nec sine mysterio factum fuisse suspicatur, vt sub illo numero pisces concluderentur; sed vt daretur intelligi, fore vt Apostoli ex omni hominũ gene- Maldon.

genere multos; ex alio tamẽ plures, ex alio pauciores piscarentur; hoc est, ad Ecclesiam pertraherẽt. Quouis modo id intelligas, Petrus in vtraque naui, & piscatione, quæ totius Ecclesiæ statum apertissimè designat, Princeps inuenitur: nam vt cernes apud Lucam cap. 5. cùm plures in mari essent nauiculæ, Christus Dominus solam, quæ erat Petri, ascendit. *Intrauit in vnam, quæ erat Simonis*; indeque docebat, planè, vt innueret, in ea tantùm Ecclesia, in qua Petrus Gubernator, & Princeps inueniebatur, Christum docentem reperiri. Nec ibi verbis docuisse contentus, facto ipso Petrum videtur Principem Ecclesiæ cõstituisse. Quod postea voce præstitit, vt egregiè expẽdit D Gregorius homil. 14. in Euang. *Quod enim*, inquit, *postmodum aperitur in voce, hoc nunc significatur in opere*.

Luc. c. 5.

D. Greg.

Pergit Ambrosius serm. 11. & in naui Petrum Ecclesiæ Principẽ recognoscit. *Hanc*, inquit, *solùm Ecclesiæ nauim ascendit Dominus, in qua Petrus Magister est constitutus*. Vidisti Christum Petri nauim intrantem: audi quòd soli Petro præcipiat: *Duc in altũ, & laxate retia vestra in capturam*. Et meritò, quia Petrus, tanquam summus naucletus, & piscator, alios ad piscandum ducere oportebat. Quin etiam piscationis mysterium exponens, soli Petro loquitur dicens: *Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens*. Recole secundam piscationem, quæ Domino à mortuis suscitato euẽnit; & Petrum tibi Ecclesiæ Principẽ ostendet. Ipsũ ausculta ad piscandum properantem, *Vado*, inquit, *piscari: dicuntque ei alij, Venimus & nos tecum*. Ioan. 21. Quid ni? ipsum vt principem sequerentur. Quid deinde? *Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram*. Solusne traxit, an alios habuit adiutores? Cyrillus, & Eutymius existimant, non solum traxisse Petrũ, sed alijs adiuuantibus: solum autem nominatum, siue quia aliorũ erat Princeps, siue quia in opere dux extitit. Gregorius, & Rupertus, Petrum solum traxisse credunt; in quo Principatus ipsius prærogatiua elucet. Nam cùm antea reliqui discipuli rete trahere non possent, cùm adhuc intra aquam esset, quod facilius videbatur; quia aqua sustinet, & pisces natant: Petrus, quod difficilius est, per terram solus traxit; quia Petrus tanquam Princeps, & & ipsius Successor, plus habet in Ecclesia potestatis, quàm omnes alij simul Apostolorum Successores. Quouis autem modo id contigerit, nihil aliud in his figuris significabatur, quàm Petrum esse Ecclesiæ Principem, qui homines de mundo ad fidem, & Ecclesiam militantẽ pertraheret; in eaque, vt Pastor supremus gubernans, ad triumphantẽ perduceret.

D. Ambr.

Luc. c. 5.

Luc. c. 5.

Ioan. 21.

Cyrill.

Eutym.

Gregor.

Rupert.

C A-

CAPVT XV.

Nonam Prærogatiuam, & decimam illustrat.

NOna Prærogatiua est, quam memorat Lucas cap. 24. dicens. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*. Ex quo loco D. Ambrosius elicuit, Christum resurgentem primo ex viris Petro apparuisse: nam iam ante Mariæ Magdalenæ apparuerat, vt tradit Marcus cap. vltimo. Hoc idem colligit Belarmin. lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 20. ex verbis Pauli 1. ad Corinth. c. 15. *Tradidi*, inquit, *vobis in primis quod & accepi: quoniam Christus mortuus est, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas; & quia visus est Cephæ, & post hoc undecim: deinde visus est plusquàm quingentis fratribus: deinde visus Iacobo, deinde Apostolis omnibus; nouissimè autem omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi*. Hæc Apostolus. In quibus Petrũ primo loco Christum vidisse resurgentem affirmat. Nec sine mysterio primus eligitur, sed quia Princeps omnium habebatur. Ita mihi videtur innuisse Chrysostomus ad hunc locum. *Itaque non omnibus*, inquit, *initio visus est, vel pluribus simul; sed vni tantum, & ei Principi, & fide maximè digno*.

Luc. 24.
D. Ambr.
Belarm.
1. Cor. 15
D. Chrys.

Decima prærogatiua ex illa Christi expostulatione consurgit; Cùm dormientibus etiam (dum ipse ad Patrem oraret) Iacobo, & Ioanne, cum solo Petro de sõnolentia expostulat; vt cernere est apud Matth. c. 26. *Et dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?* Expressiùs id tradidit Marcus cap. 16. *Et ait Petro: Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare?* Vides, vt ad solum Petrum, vel ad ipsum primò & præcipuè sermonem dirigat; & meritò: quia reliquorum primus erat, ac eorum dux, & pastor futurus: cui proinde velut alter Argos somno insuperabilis vigilare necesse erat, vt grex securiùs dormire posset. Argum centum oculis præditum mentiti sunt Poetæ; vt si quando aliquos somnus premeret, alij vigilarent: nec in pastore deesset gregis custodia. Poterit forte ouis dormire, & veniã promeretur: at pastorem dormiẽtem quis tacitus inspiciet, & propter somnolentiam non suggillet? nam vt cecinit Homerus Iliad. 2.

Mat. 26.
Mar. 16.

Non licet integram noctem dormire regentem
Imperio populos, & agentem pectore curas.

Homer.

Iam mihi videor visionis illius mysterium percepisse, in qua Ioannes Apocal. 4. *In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro*, inspexit. Vt quid tot oculis abundant, vt nihil in eis præter oculos videas? Locum attende, vbi assident, *In medio sedis, & in circuitu sedis*,

Apocal. 4.

ſedis; & cum Ambroſio lib. 3. in Luc. Prælatos, & Paſtores in his animalibus deſignari intelligē: ideo enim in medio ſedis, & circuitu conſiſtunt: quia fouendo, & defendendo gregi vigilanter attendunt, hoſteſque viſibiles pariter, & inuiſibiles propulſant. Ambroſij verba ſunt: *In circuitu ſedis quatuor animalia ſunt: quia paſtores populum ſibi commiſſum, & à viſibilibus, & inuiſibilibus hoſtibus, quanta virtute poſſunt, defendunt.* At quomodo defendent, niſi vigilent? & qua ratione vigilabunt, ſi plures oculos, quàm Argus nullo ſomno opprimendos non habuerint? Quia verò Petrus omnium Princeps erat; idcirco ad eum primò Chriſti ſermo dirigitur: *Simon dormis? nō potuiſti vna hora vigilare?* Cùmque etiam paſtor eſſet ad excubandum obſtrictus, ideo ante omnes ſomnolentiæ arguitur. Agnoſce ergo in hac prærogatiua Principatum Simonis, & paſtoritij muneris obſtrictionem, & Principem recole; ac ex Saluatoris expoſtulatione, quātā Paſtoribus opus ſit vigilantia perpende. Interim alias Prærogatiuas breuiſsimè recenſeo.

D. Ambr.

Mat. 26.

CAPVT XVI.

Vndecimam, & reliquas vſque ad vigeſimam incluſiuè complectitur.

VNdecima eſt, cùm Domino Ieſu à mortuis ſuſcitato, ac in Paradiſum recepto, Petrus, vt ſcribitur Actor. 1. tanquam Princeps, & ſacri Collegij caput, diſcipulorum cœtum coegit, vt ſumptis ſuffragijs vnū Iudæ loco ſufficiendum eligerent. Quod non latuit D. Chryſoſtomum: vnde ad hunc locum ita philoſophatur: *Quàm agnoſcit Petrus commiſſum ſibi gregem: quàm in hoc choro Princeps eſt.* Eodem tendit illud Oecumenij: *Surgit*, inquit, *Petrus, non Iacobus, vt is, cui præſidentia diſcipulorum commiſſa erat: neque vllus orationi Petri contradixit; ſed mox ad eius præceptum conſtituerunt duos, quos digniſſimos eo gradu exiſtimabāt, vt vnum eorum Deus ipſe deſignaret.*

Actor. 1. D. Chriſ. Oecumen.

Duodecima eſt, cùm Act. 2. Petrus omnium primus poſt Paracliti ſuſceptionem ad prædicandum Euangelium intrepidus proſiliuit, ac in prima concione tria hominum millia pertraxit ad fidē. Perbellè in hanc rem diſcurrit eo in loco S. Chryſoſtomus: *Petrus omnium erat os: ſed aſtabant illi vndecim, teſtimonio ſuo comprobantes ea, quæ ab illo dicebantur.*

Act. 2. D. Chryſ.

Decimatertia eſt, primum Petri miraculum: quod edidit, claudo ad Specioſam Templi portam ſedenti reſtituens ſanitatem. Nam licèt ibi Ioannes adeſſet, ſanitatis gratia à Petro conferebatur, qui ſolus claudo dixit: *Argentum, & aurum non eſt mihi; quod autem habeo, hoc tibi do, &c.* Actor. 3. Aptiſ-

Act. 3.

Aptiſsimè verò Petrus potentiam miraculorum operatricem in ſolidandis claudi pedibus dedicauit; quia in hoc ſe totius Eccleſiæ fundamentum comprobauit. Pulchrè

D.Ambr. S. Ambroſius ſermon. 69. *Meritò Petrus primum miraculum edidit in pedum confirmatione, vt oſtenderet ſe fundamentum eſſe totius Eccleſiæ.*

Decimaquarta eſt, Ananiæ, Saphiræque iudicium, quod Petrus, vt ſupremus arbiter, & Eccleſiæ legiſlator & Princeps, in fraudulentos exercuit, repentina morte vtriuſque hypocriſim, & ſacrile-

Act. 5. gium caſtigans, vt Actor. 5. ſcribitur; & nos Arrchielogio 1. ponderauimus, Petrum in hoc ſupplicio ab omni ſæuitia, immanitateque immunẽ extitiſſe decernẽtes.

Decimaquinta eſt, quam agnouit S. Chryſoſtomus ad illa verba

Actor. 9. Actor. 9. vbi ſic legitur: *Factum*

D.Chryſ. *eſt, cùm Petrus tranſiret per omnes.* Non vacat myſterio tranſitus iſte, ſed Petri dignitatem, Ducatumque oſtendit: quippe qui tanquam Dux & Princeps, omnibus aſſiſtebat, omnes obambulans circumueniebat. *Quemadmodũ*, inquit, *Dux in exercitu obambulans conſiderabat, quæ pars ſit coadunata, quæ ſuo aduentu egeat: vide vbique illum circumconcurſare, & primum inueniri.*

Decimaſexta eſt: quia ſicut Petrus Iudæis primus Euangelium prædicans, ſe verum Eccleſiæ caput, & Principem oſtenderat: ſic Act. 10. Gentilibus primus Chriſtum annuntians, capitis dignitatem præſefert. Et quidem celebri viſione, in qua linteus quatuor initijs è cælo demiſſus, ac ſerpentibus plenus oſtenditur, &

Petro dicitur: *Occide, & manduca:* vbi quòd Eccleſiæ caput *Act. 10.* ſit eruditur. Nam, capitis eſt manducare, & per manducationem traijcere cibum in ſtomachum, & illum ſibi incorporare. Sic Petrus tanquam Eccleſiæ caput infideles ſerpentibus deſignatos, conuertere, ac in Eccleſiæ membra immutare, præfata viſione docebatur.

Decimaſeptima eſt, cùm Petro in carcere cõſtituto, ſicut Act. 12.

enarratur, *Oratio fiebat ſine intermiſsione ab Eccleſia ad Deum pro eo*; Cuius merito Petrus inſigni *Act. 12.* miraculo liberatur. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd nec pro Stephano, quem lapidibus occiderunt Iudæi; nec pro Iacobo, in eodem carcere detento, & poſtea occiſo, tanta precum facta fuerit inſtantia, ſicuti pro Petro nunc fieri videmus. In prõptu cauſa eſt: Illi Eccleſiæ membra, Petrus caput. Nec tantum ſubit Eccleſia periculum, cùm membra impetuntur: quàm ſi caput ipſum ad necem quæreretur. Et ideo capite, & patre viduari metuens, in attonito eſt, & precibus inſtat. Pulchrè S. Chryſoſt.

ad hunc locum: *Magni amoris in- D.Chryſ. dicium oratio: Patrem omnes quærebant.*

De-

Act.15. Decimaoctaua est Act. 15. vbi Petrus in Concilio verba faciens: ipso audito, Iacobus, & omnes alij consenserunt, Petri sententiam indubitanter secuti. Quidni? membra capiti se conformarent. Sic D. Hier. ratio exigebat, vt scripsit S. Hieronymus epist. ad Augustinum, quæ inter ipsius Augustini epistolas vndecima reperitur. Quin Theodor. etiam Theodoretus in epistola ad Leonem, tantum tribuit Petro ob capitis, & Principis dignitatem, vt à D. Paulo consultum asseueret. *Paulus*, inquit, *preco veritatis, tuba sanctissimi Spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de legalibus institutis contendebant, ab ipso afferrent solutionem.*

Decimanona inuenitur ad Galat. 1. Galat. 1. vbi Paulus dicit: *Post annos tres ascendi Hierosolymam videre Petrū.* Oecum. Nec dubitat Oecumenius inuisendi causam fuisse, quia Petrum se maiorem reputabat. D. Chrysost. homil. 87. in Ioann. ad Petri Principatum hoc D. Chrys. retulit. *Os*, inquit, *erat Apostolorum, & Princeps: & propterea Paulus eum præter alios visurus ascendit.* Ambrosius in c. 1. D. Ambr. ad Galat. *Dignum fuit*, inquit, *vt cuperet videre Petrum, quia primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.* Hieronymus epist. 89. ad D. Hier. Augustinum. *Tantæ*, inquit, *Petrus authoritatis fuit, vt Paulus in epistola sua scripserit: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum.*

Vigesima Prærogatiua est, quòd Christus Dominus proprijs manibus Petrum sacro Baptismate lustrauit, vt ex antiquorum traditione ad c. 3. Ioannis docuit Eutymius. *Scribunt*, inquit, *quidam* Eutym. *Apostolorum temporibus proximi, quòd Christus Virginem matrem, & Petrum baptizauerit.* Ex quo apparet quanti Dominus Iesus Apostolorum Principem fecerit; siquidē non dilecto Ioāni, non cuiquam alij, baptismi beneficium suis manibus impendit; sed soli Matri, & Petro: cui ob Principatus dignitatem eiusmodi priuilegium concessum non dubito. Cæterùm quonis aspectu id factum fuerit; certè illud refert Euodius, in Episcopatu Antiocheno Petri Successor, Belarmino Euod. Bellarm. teste de Romano Pontifice lib. 1. cap. 23. vbi citat Nicephorum lib. 2. hist. cap. 3.

CAPVT XVII.

Vigesimaprima Prærogatiua, vsque ad vigesimamquintam recensetur.

Vigesimaprima est, quòd solus Petrus Episcopus à Christo fuit institutus: cæteri autem Episcopalem consecrationē à Petro acceperunt. Ita opinatur Ioan. de Turrecremata lib. 2. Sūmæ de Ecclesia c. 32. & multis ratio-

Belarm. rationibus probat. Subscribit Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 23.

Vigesimasecunda est; quòd Petrus Simonem Magum primum hæresiarcham, ac omnium, qui postea fuerunt hæreticorum principem, & parentem, vt docuit Irenæus lib. 1. cap. 10. detexit, mentitoque volatu per aëra tendentem præcipitauit. Et quidem necesse erat vt primus hæreticorum antesignanus, & princeps, non ab alio, quàm ab Ecclesiæ Primate, & Apostolorum Principe victus, impudentiæ, ac temeritatis pœnas lueret; quidquid hac super re ingemuerit Caluinus fabulosam existimãs Petri cum Mago contentionem. Sed Catholicis potiùs credendum, apud quos id passim reperitur. Vide Clemẽtem lib. 6. const. Apostolicarum cap. 7. 8. & 9. Egesippum lib. 3. de excidio Hierosolymit. Arnobium lib. 2. contra gentes, vbi de Romanis loquutus hæc habet: *Viderant enim cursum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, nominato Christo euanuisse. Viderant, inquam, fidentem in dijs falsis, & ab eisdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum suo, cruribus iacuisse perfractis.*

Irenæus. Clemens. Roman. Egesip. Arnobius

Idem etiam inuenies apud Damasum in vita Petri. Cyrill. Catheches. 6. Epiphan. hæres. 21. Theodoret. lib. 1. hæretic. fabularum. Ambros. oratione in Auxentium. Hieron. lib. de Viris Illustribus, in Simone Petro. Sulpic. lib. 2. sacræ hist. Gregor. Turonen. lib. 1. histor. cap. 25. Euseb. lib. 2. hist. cap. 13. Maxim. serm. vltim. de SS. Petro, & Paulo, August. lib. de hæres. cap. 1. cuius hæc sunt. *In Vrbe Roma B. Apostolus Petrus Simonem Magum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.* Meritò igitur in Vrbe orbis Principe, Ecclesiæ Princeps Petrus, vt Principatus sui prærogatiuam demonstraret, Magum hæreticorum principem, & primum hæresiarcham, perfractis cruribus elisit, penitusque extinxit.

Damas. Cyrill. Epiphan. Theodor. Ambros. Hieron. Sulpicius Gregor. Turon. Maxim. August.

Vigesimatertia est, ex loco vbi Petrus primò sedem collocauit, desumpta: nam Dei iussu, vt supra memorauimus, solium Pontificale Romæ erexit, in quo Principatus sui præsagium elucebat. Alij enim Apostoli ad alias orbis partes: Petrus ad ipsum mundi caput mittitur, vt in ipso orbis capite Ecclesiæ caput emineret.

Vigesimaquarta est, cùm Petro Vrbe recedenti Christus apparuit, & roganti: *Domine quo vadis?* Respondit: *Venio Romam iterum crucifigi.* Visionem hanc refert Egesippus de excidio Hierosolymit. cap. 2. Ambros. oratione contra Auxentium. *Nocte,* inquit, *muro egredi cœpit, & videns sibi in porta Christum occurrere, Vrbemque ingredi; ait: Domine quo vadis? Respondit Christus: Venio Romam iterum crucifigi.*

Egesip. D. Ambr.

Intellexit Petrus ad suam crucem Diuinum pertinere responsum. Gregor. Hæc ille; cui subscribit Gregor. in Psal.4.Pœnit. *Petro*, inquit, *ait: Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in seipso iam pridè crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat.* Cùm enim Petrus esset Christi Vicarius, tantumdem putabatur, si in crucem actus Romæ obiret; ac si Christus iterum crucifigeretur: in quo & Saluatoris in suum Vicariũ amor, ipsiusque Vicarij singulare priuilegium ostenditur.

Vigesimaquinta est festum Cathedræ Petri, quod vetustissimum habetur, vt constat ex Martyrologio Bedæ, & docuit S. August. D. Aug. sermon. 15. de Sanctis. Cùm autem solius Petri, non verò aliorũ Apostolorum Cathedra celebretur, apertissimo demonstratur argumento, illam cæteris esse præstantiorem; & ipsum Petrum alios Apostolos, Principatus dignitate antecellere: honor enim sedi exhibitus, sessorem ipsum nobilitat, & exornat.

Polliciti fidem exsoluimus, & vigintiquinque prærogatiuas totidẽ annis, quibus Petrus Romæ tenuit solium, respondentes numerauimus. Vnde planũ fiet quàm impudens, quàmque temeraria sit hæræticorum procacitas, qui post tot fidei, ipsiusque in Romanis Põtificibus firmitatis argumenta, adhuc sacratam Sedem impetunt, & Petri successores calumniarum telis adoriuntur. Ijs tamen neglectu prætermissis, iam Romanum Pontificem diuino iure Petri successorem existere demonstremus.

CAPVT XVIII.

D. Petrum Romæ Episcopum ad mortem vsque extitisse; Romanumque Pontificem in Ecclesiastico Principatu verum esse Petri successorem statuitur.

SAcrum Petri imperiũ, supremamque Ecclesiasticæ maiestatis Monarchiam hactenus contra hęreticorum impudentiã propugnauimus; ac dum vigintiquinque prærogatiuis exornatum prędicauimus, totidem annis Romanum tenuisse Episcopatum, quousque martyrio coronatus obierit, statuimus. Quia tamen hoc nõ admittunt Nouatores, & aliunde Romanum Pontificem diuino iure verum Petri successorem, & Ecclesiasticæ Monarchiæ Principem habendum esse, ex hac veritate deducitur; necesse est, vt illam iactis primùm rationum fundamentis substruamus, quæ luce clariùs meridiana cœcutiẽtes conuincãt. Igitur nõ pauci huius ætatis hæretici in dubium reuocant, quod iam ab hinc prope 1600. annis cõstantissimè à toto orbe terrarum creditum est: nimirum B. Petrum Episcopum Romanũ fuisse, ac Romæ per crucis ministerium spiritum Domino reddidisse. Sed alij mo-

modestiùs, alij impudētiùs in huius argumēti tractatione se gerūt.

Primus, qui, ni fallar, Petrum nec Romanum fuisse Episcopum, nec aliquando Romā adijsse propalauit, teste Vualdensi lib. 2. doctrinæ fidei art. 1. c. 7. Gulielmus quidam extitit, Ioannis Vuicleph Magister. Hunc secutus est Velenus Lutheri sectator, & librū hac de re compositum, ac in lucē editum mendacijs impudentissimis iactanter repleuit. Minus veneni concepit, euomuitque Ioannes Caluinus: Etenim lib. 4. inst. c. 6. §. 15. postquam rem totam dubiā asseuerat, ita concludit: *Tamen propter Scriptorum consensum nō pugno, quin illò mortuus fuerit: sed Episcopum fuisse, præsertim longo tempore, persuaderi nequeo.* Similia habent Magdeburgenses centur. 1. lib. 2. cap. 10. col. 561.

Th. Vual. l. 2. d. ft. art. 1. c. 7.

Igitur quinque erūt in quæstionem euocanda: Primū, An Petrus fuerit Romæ? Secundum, An ibi prædicauerit? Tertium, An Romæ obierit? Quartum, An Romanus Episcopus extiterit? Quintū, An Episcopatum Romæ semel susceptum nunquam mutauerit? De secundo, & tertio exactè disseremus libro secundo, cùm de prædicatione Petri, deque ipsius, ac Pauli morte narrationem texemus: reliqua hîc studiosè ventilabimus. Et quidē assertum illud vltimo loco propositum, sat est, & necessariò requiritur ad Romani Pontificis primatum constituendum: alia nec sufficentia, nec necessaria reputantur. Primum expende, & videbis quamplurimos Romam venire, qui tamen Romani Pontifices nunquam euadunt: rursum plurimos tibi dabo, Pontificia dignitate fulgentes, qui Romæ nunquā fuerunt. Recole Clementem Quintum, Ioannem Vigesimumsecundum, Benedictum Duodecimum, ClementemSextū, Innocentium Sextum, qui in Gallijs Pontifices renunciati, ibidem semper manserunt. Minùs etiam necesse est Romæ è vita decedere, vt quisquam Romanus Pontifex habeatur. Nam Clemēs Primus in Ponto obijt, Pōtianus in Sardinia, Ioannes Primus Rauennę, Agapetus Constantinopoli, Innocentius Tertius Perusię, InnocētiusQuartus Neapoli, Ioannes Vigesimus Viterbij, & alij in alijs locis obijsse referuntur.

Quartum, videlicet, vt Romanus sit Episcopus, qui Pontifex censeri debeat; etsi requiratur, non tamē sat est: etenim S. Petrus Antiochię Episcopatum obtinuit: quem cùm postea mutauerit, sedem aliò trāsferens nusquam deinceps Antiocheni Episcopi locum primum tenuerunt. Quintum ergo & necessarium, & sufficiens habetur: vnde Caluinus reliqua paruipendens, hoc solū euertere contendit, quia in eo rei cardinem verti, ac totius difficultatis momentum ibi situm probè cognouerat. Nihilominus, cùm omnia vera sint, ijsq. stabilitis

Catholica doctrina, & Romani Pontificis in Petri Monarchia successio clariùs demõstretur. Idcirco alia hìc, alia loco iam designato exactè discutiemus.

§. PRIMVM.

Petrum Romæ fuisse multis probatur.

A Prima igitur ordiẽtes propositione, tanquam certum statuimus, Petrum aliquando Romæ fuisse, vt ex ipsius Apostoli testimonio in epist. 1. cap. 5. in fine demõstratur. Ibi enim hæc habet: 1. Petr. 5 *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.* Nec dubitare licet Petrum hìc pro Babylone Romam intellexisse: quoniam Romæ agẽs prædictam scripsit epistolã, vt Author est Papias Apostolorum discipulus, teste Eusebio lib. 2. hist. cap. 15. Papias. Eusebius *Papias, inquit, & hoc dicit quòd Petrus in prima epistola sua, quam de Vrbe Roma scripsit, meminerit Marci, in qua tropicè Romam Babylona nominauit, cùm dicit: Salutat vos ea, quæ in Babylone est, electa Ecclesia, & Marcus filius meus.* Idem etiam tradidit S. Hieronymus lib. de Viris Illustribus in Marco, vbi hæc: D. Hier. *Petrus in epistola 1 sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans, Salutat, inquit, vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.* Hieronymo subscribunt Oecumenius, & Oecum. Beda. Beda. Quinimo, teste Lorino interprete diligentissimo, Lor. in 1. Petr. 5 Catholici commentatores super hanc epistolam omnes eandem interpretationem huius loci amplectuntur.

Quam aptissimam, & germanam esse probatur, ex Apocalypsi B. Ioannis, vbi passim Romam dicit Babylonem, vt aduertit Tertul. Tertul. lib. 3. contra Marcionem cap. 13. & lib. contra Iudæos cap. 9. Nec verba textus cap. 17. aliam interpretationem minùs coactam capere posse videntur. Nam Babylon magna ibi dicitur septem supra montes sedere, & habere imperium super Reges terræ; Sic enim Angelus Ioanni interpretatus est mulieris, quam viderat, sacramentum. *Et hic est sensus, inquit, Septem capita septẽ montes sunt, super quos mulier sedet; & Reges septem sunt.* Apoc. 17. num. 9. Sed quam dabis in Orbe Ciuitatem, quæ Ioãnis tempestate, vel postea cunctis Orbis Regibus dominatrix haberetur, nisi Romam? quam septem esse montibus ædificatam notissimum est, & à Poetis cantatissimum: pro cunctis illud refero Statianum. Statius.

Et septem gemino iactantior æthera pulsat
Roma iugo.

Adi Vrbium Theatrum: veteris ibi Romæ descriptionem inspice, & topographia montes ostendet, & montium nomina desi-

designabit Scriptura. Quin etiam sacrarum litterarum, præsertim Apocalypseos, Interpretes versa: apud omnes vno, eodemque spiritu pro Roma Babylonem figuratè positam reperies, ipsumque Romanum Imperium non semel symbolico Babylonis nomine cernes adumbratum. Lege Augustinum lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 22. vbi in hanc sententiam ita scribit: Aug. *Ne multis morer, condita est Roma, velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis*. Subiungit deinde, Assyriorum intercidēte Regno Romam fuisse conditam: quod etiam lib. 7. cap. 2. latissimè probat Orosius. Orosius.

At obiectabit Nonator importunus: Cur Petrus Romam significare intendens, Babylonem dixit, & Romæ nomen suppressit? vt quid ad figuratam, & minimè necessariam locutionem recurrit? cùm aperto sermone dicere potuisset, 1. Pet. 5. *Salutat vos Ecclesia, quæ est Romæ*. Verùm summa prudentia id egit, & pro Roma posuit Babylonem, vt fidei inimicos falleret. Cùm enim paulò ante ab Hierosolymitano carcere aufugerat, vbi Agrippæ iussu trucidandus seruabatur; nolebat, quod Romæ ageret, cuiquam notum fieri: ne fortè Claudij Imperatoris iram in se prouocaret, & fugæ conscius, vt Herodi, cuius amicitia delectabatur, morem gereret, Petrum vinculis manciparet; & tandem neci dederet. Præterea quemadmodum in more positum est, vt mutatis nominibus homines appellentur; sicuti D. Paulum fecisse legimus in epist. 2. ad Timoth. cap. 4. vbi pro Nerone Leonem dixit, *Liberatus sum*, 2. ad Timoth. 4. inquit, *de ore Leonis*; Sic etiam non incongruè Petrus Romam dicturus, vt suam in ea stationem occultaret, Babylonem dixit.

Nec proinde sermonem reddidit obscurum: quia per Babylonem esse Romam significatam, licèt quis nolit, fateri compellitur, & res ipsa manifestè se prodit; cùm per Babylonem, illa quæ est apud Assyrios, nullo modo possit intelligi; siquidem teste Iosepho Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 12. Imperante Caio Augusto, Iudæi, qui Babylone agebant, tormentis absumpti, in exilium pulsi, & gladio iugulati perierunt. Vnde cùm nulla ibi fuerit Ecclesia, Petrus dicere non potuit, *Salutat vos* 1. Petr. 5. *Ecclesia, &c.* Minùs verò de alia Babylone Ægyptiaca intelligi debet. Locus enim ignobilis erat, & valde obscurus, Castellum videlicet, vt ex Strabonis descri- Strabo ptione constat lib. 17 Oppidi, nedum Ciuitatis nomine indignum. Quis igitur tantæ erit fatuitatis, vt Petrum de hac Babylone locutū intelligat? Nam præter multa, quæ id vetant opinari, illud potissimum obstat, quòd nulla reperiatur Ecclesia, quæ in Ægyptiaca Babylone collecta memoretur. Quinimo plura inueniuntur Con-

cilia, vbi Episcoporum Ægyptiorum nomina referuntur: nullibi tamen, nec in his, nec in alijs Authorum monumentis reperitur.

Non tamen audiendi sunt Nouatores, qui pari imperitia, & impietate per summam calumniam, cùm per Babylonem intelligi Romam negent, cunctas blasphemias quæ in Apocalypsi de Roma sub Babylonis nomine, vt in confesso est apud omnes, referuntur, in Romanam Ecclesiam retorquent. Quod quantæ sit impudentiæ, & falsitatis plenum, quis nõ videat?
1.Petr.5 Nam dum Petrus ait: *Ecclesia, quæ est in Babylone*, Ecclesiam ibi positam, non esse Babylonem ipsam, apertè demonstrat: & sanè diuersum quid censetur Ecclesia à loco vbi dicitur esse collecta.

Igitur Roma ipsa, non Ecclesia, Babylon appellari debuit; nec semper eo nomine meruit nuncupari, sed cùm impietatibus referta, aduersus ipsam Ecclesiam bellum gereret. Quod animaduertens S. Hieronymus aduersus Iouinian. lib. 2. hisce verbis Romã
D.Hier. compellat: *Sed vt ad te loquar, quæ scriptam in fronte blasphemiã Christi confessione delesti: Vrbs potens, Vrbs orbis Domina, Vrbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum: Roma, aut fortitudinis nomen est, apud Græcos; aut sublimitatis iuxta Hebræos. Serua quod diceris: virtus te excelsam facit, voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Saluator in Apocalypsi comminatus est, potes effugere per pœnitentiam, habens exempla Niniuitarũ. Caue Iouiniani nomen, quod de Idolo deriuatum est.* Hæc Romæ facies, Hieronymi calamo verè depicta: quam si inspexeris, minimè Babylonem dixeris, & multò minus Ecclesiam ibi collectam; cuius virtutibus, & meritis adeo creuit, vt non iam Babylon Idololatriæ, & impietatis mater, sed fidei, pietatisque asylum dici mereatur.

Potuit aliquando Romana Ciuitas Babylon nuncupari, vt ab Hieronymo dictã inuenio in præfat. de Spiritu sancto, & in præfat. lib. 2. in epistolam ad Galat. vbi ita fatur: *Cùm in Babylone versarer, & purpuratæ meretricis essem colonus, & iure Quiritum viuerem, &c.* Verùm postquam ibi collecta ad Petri prædicationem Ecclesia reperitur, aliam longè diuersam à Babylone faciem Roma ostendit. D.Hier. Iterum Hieronymus Romanorum fidem commendans: *Romanæ*, inquit, *plebis laudatur fides, testimonio videlicet Apostolico: vbi alibi tanto studio, & frequentia ad Ecclesias, & Martyrum sepulchra concurritur? vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui Amen reboat, & vacua Idolorum templa quatiuntur? Non quòd aliam habeant Romani fidem nisi hanc, quam omnes Christi Ecclesiæ; sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad creden-*

dendum. Hæc ille: quem non audisse semel satis est: iuuat vsque Marcellam exhortantem, vt in Bethleem proficiscatur, audire. Nam cùm priùs de Ciuitate Romana illud Apocalypsis testimo-
Apoc.18. num 2. nium exposuerit, *Cecidit, cecidit Babylon magna*; ad Ecclesiam ibi collectam conuersus, hæc subdit;
D. Hier. *Est quidem*, inquit, *ibi sancta Ecclesia; sunt trophæa Apostolorum, & Martyrum: est Christi vera confessio: est ab Apostolo prædicata fides, & gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum*. Videãt Nouatores, an non sine magna fatuitate propter hæc ab Hieronymo verè dicta, Romana Ecclesia Babylon appellari possit. Videat Lutherus qua fronte Romam sic depictam Babylonem dixerit, ac proinde librum de Babylonica captiuitate inscripserit. Nec alia Magdeburgenses causa permouit, vt librum Apocalypsis, velut canonicum reciperent, quàm quòd multa ibi aduersus Romã sub nomine Babylonis dicantur. Vide centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 56. Est igitur, vt isti dicunt, Roma Babylon: Ergo Petrus ex Babylone scribens, ex Roma scripsisse dicẽdus erat.

Non prætereunda tamen est Ruperti interpretatio: nam verba illa Angeli ad Ioannem expen-
Apoc.17. dens, *Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet; & Reges septem sunt*; hæc subdit: *Septem capita septẽ sunt Regna mundi nouissima; quorum vnumquodque suo tempore, sicut sacræ testantur Scripturæ, contra Regnum Dei stetit; ciuesque eius in hoc mundo peregrinantes varijs tribulationibus pressit*. Et numeratis quinque prioribus, videlicet, *Primum Aegyptiorum, qui filios Israel affligebant. Secundum Israelitarum, qui Iustos, & Prophetas persequebantur. Tertium Babyloniorum, qui Hierusalem igne succẽderunt, ipsius gentem duxerunt captiuam, & tres pueros in fornacem miserunt. Quartum Persarum, & Medorum, instigante Aman superbissimo, vniuersum genus Iudæorum propter Mardochæum, pene deleuit. Quintum Macedonum per Antiochum Epiphanem, qui populum eundẽ crudeliter afflixit: sub quo Machabæi fratres mirando sunt martyrio coronati*. *Sextum* numerat, *Regnum Romanorum, Orbem terrarum Christianorum sãguine impleuit*. *Septimum Regnũ Antichristi tanta tribulatione fideles tribulabit, vt si fieri potest, in errorem inducãtur etiam electi*. Notat insuper Rupertus, Reges hoc loco pro Regnis æquipollenter positos. Vnde percommodè cadit, vt non solum Romanorum Regnum hic intelligamus significatum: sed Romam ipsam totius Regni, & Orbis caput, quæ ab eodem Ioanne *Babylon magna, mater fornicationum, & abomi-* Rupert.

nationum terræ appellatur.

At Ruperti interpretationi obstare videtur: quòd cùm Ioannes dixerit, *Septem capita, septem mõtes sunt, super quos mulier sedet; & Reges septem sunt*; statim subdit: *Et decem cornua decem Reges sunt*. Vbi vides numeri incrementum: nam cùm antea septem numerauerit, modò decem recẽset: in quo sibi videtur contrarius. Cęterùm constans est, Ruperti interpretatio. *Quia*, vt ipse respondet, *septem quidem Regna sunt notissima de sanctarum serie Scripturarum. quę contra sanctos Altissimi inimicitias exercuerunt; sed eorumdem Regnorum decem Reges sunt: quia videlicet vnum ex illis, Regnum Macedonum, post mortem Alexandri in quatuor successores eius, per quatuor ventos cæli diuisum fuit, qui singuli diademata sibi imposuerũt; atque hoc modo decem Reges facti sunt*. Ita ille.

Apoc. 17

Indubitánter ergo tenendum est, hoc loco Romanorum Regnũ significari, & ipsum Regni caput Romam sub Babylonis nomine figuratè describi. Quo etiam loquendi artificio vsus est in sua Epistola S. Petrus, quem Romæ fuisse Marci Euangelium apertissimè demonstrat. Nam vt grauissimi Authores tradiderunt, in quibus Euseb. lib. 2. hist. cap. 15. Papiam referens, & Clementem Alexandrinum. Irenæus lib. 2. c. 1. Hieronymus de Viris Illustribus in Marco. Damasus in Pontificali in vita Petri. Isidorus in vita Marci. Ado in Chronico anno 45. D. Marcus Romæ cùm esset, Euãgelium scripsit, prout ibidem Petrum audierat prædicantẽ. Quinimo credit Tertullian. lib. 4. contra Marcionem, Euangelium Marci Petro adscribendum, vtpote à discipulo, & Petri Interprete conscriptum; quemadmodum Lucæ Euangelium Paulo attribuitur. *Cœpit enim*, inquit, *Magistrorũ videri, quæ discipuli promulgarint*.

Probatur secundo. Euseb. Irenæus. Damasus. Isidorus. Ado. Tertull.

Probatur hoc idem ex cap. vltimo Actorum, & ex epistola ad Romanos: Vnde constat, antequam Paulus Romam veniret, iã ibi plurimos fuisse Christianos, amplamque, & florentem Ecclesiam in Christi fide collectam. Quòd si Petrus non fuit Romæ; quis, oro, huiusmodi Christianos fide imbuit? At indubitatum reor, Petrum, & Romæ priusquam Paulus illuc conueniret, & primũ fuisse Romanæ Ecclesiæ fundatorẽ. Sic enim plurimi, magnæque authoritatis Scriptores testantur: quorum testimonio propositam veritatem lib. 2. loco iam citato comprobabimus. Quin etiam Græcorum Patrum, & Latinorum testimonio suffulti, Petrum Romæ obiisse sustentabimus: vt modis omnibus hæreticorum mendaciũ detegatur. Quantumuis enim obnixè contendant, neminem dabunt, qui prius Petro fidem Euan-

Probatur tertio. Actor. vlt. ad Rom.

Euangelicam Romæ disseminauerit. Quapropter delyramenta sunt, quæ isti confingunt,& somniare potiùs credendi sunt, quàm opinari: nisi fortè prudentes, scienresque talia mentiantur, vt Romanæ Ecclesiæ iugū, & summi Pontificis Petri Successoris obedienriam excutiant.

Probatur quarto. Validissima quoque ex Simonis Magi historia ad stabiliendam Petri Romæ stationem probatio deducitur. Nam cùm ibi Apostolus impostorem illum vicerit, ac de ipsius præstigijs gloriosissimè triumpharit, sicuti de vigesimasecunda Petri Prærogatiua agentes statuimus,ac antiquorum Parrum testimonio firmauimus; procerto habendum est, Perrum fuisse Romæ. Vnde non est cur in hoc probando ampliùs immoremur. Sed ad alia gradum faciamus, & quod maioris momenti est, probare aggrediamur, Petrum vsque ad mortem Romæ Episcopatum tenuisse.

§. SECVNDVM.

Petrus vsque ad mortem Romanum tenuit Episcopatum.

Qvamquam inferius nobis agendum erit, qua ratione Perrus Romæ obierit, & communi historicorum, & Patrum consensu, ex professo stabiliendum; interim non abs re erit D. Ignarij præiacere testimoniū, qui & Græcus extitit, & Apostolorum tempore vicinior. Is igitur in Epistola ad Romanos,quā magna ex parte refert S. Hieronymus de Viris Illustribus in Ignatio, ipsos obsecrans, & obrestans, ne Martyrium sibi impedirent,ita fuit allocutus: *Non sicut Petrus, & Paulus præcipio vobis.* Vbi (ni fallor) Petri, & Pauli martyrium respexit; *D. Ignat.* quos non ita pridem nouerat Romæ martyrio coronatos. Cùm autem Christiani ea tempestate Petrum, & Paulum à subeunda morte magna precum instātia diuertere tentauerint, & effusis lacrymis Petrum ab Vrbe egredi exhortarentur; ne iussu Neronis ad capitale supplicium extraheretur; Apostolus suo vsus imperio præcepit, ne sibi libentissimè morituro obstaculum opponerent. Igitur Ignatius Romanos sic alloquitur: Etsi mihi non liceat ò Romani, imperio vti, sicut Petrus & Paulus vsi sunt, cùm ipsos à sustinendo martyrio dehortaremini; Vos tamen obsecro, & obtestor, vt destinatam à Carnificibus mortem non impediatis,sicut illos à martyrio subeundo diuertere voluistis.

Igitur Petrum Romæ Episcopatum vsque ad morrem tenuisse ostendamus: Primò,ex ipsius Romanæ Ecclesiæ dignitare, quam vt primam,& omnium præcipuam Christianus Orbis (quod etiam fatetur Caluinus) communi applausu, & assensu veneratur. Nec hu-

huiusmodi præcellētiæ aptior poterit ratio assignari, quàm quòd Apostolorū Princeps Vrbis illius Episcopum egerit, ac Pastorem; vt supra de vigesimatertia prærogatiua agentes, statuimus. Præterea, nisi Petrus vsque ad mortem Romanus vixit Episcopus; assignent, oro, Nouatores locum vbi sedem fixerit, ex quo Antiochiam deseruit. Nam quòd Antiochiæ non semper adstiterit, liberrimè concedunt Antiocheni; satisque ex recepta Ecclesiæ consuetudine probatur: quippe quæ nunquam Episcopo Antiocheno primum locū assignauit; nec vlla vnquam, præter Antiochenam, & Romanam, Ecclesia ostendetur, quæ Petrum vendicet Episcopū. Quid igitur? Petrum nullius loci Episcopum fuisse statuemus? Absit. Neque enim aduersarij hoc audent affirmare: & Petrum non vniuersalis Ecclesiæ, sed cuiusquā particularis Episcopatū obtinuisse testantur; Quemadmodum Ioannes Ephesinam, & Iacobus Hierosolymitanam sedem occupauit. Igitur locū Petri Episcopatus manifestent: Vel si aliquando Romæ vixit Episcopus, indeque sedem transtulit, in quem translata est, locum indigitent.

Cæterùm quid ego immoror, cùm firmissima sit, & irreuocabilis Veterum contestatio, & consensus: cui stare debet Caluinus, ni secū velit, quod Nouatoribus familiare est, pugnare. Ait enim, se propter consensum Scriptorū nolle pugnare, quin Petrus Romæ sit mortuus. Cùm ergo ijdem Scriptores antiqui summo assensu Petrum Romæ fuisse Episcopum statuāt; nec ex veteribus quisquā id negauerit; cur illis non assentitur Caluinus; & Petrum sedem Romanam occupasse non sibi persuadet?

S. Irenæus lib. 3. cap 3. Romanos Episcopos ad numerum redigens, Primo loco Petrum, & Paulum: Secundo Linum: Tertio Anacletum: Quarto Clementem enumerat: deinde cæteros percurrit vsque ad Eleutherium, qui tunc sedem occupabat. Nominatim verò de Clemente, Sixto, & Eleutherio repetit, quòd Apostolis succedant; Clementem ab Apostolis tertium, Sixtum sextum, Eleutherium decimumsecundum recensens. Nec verò Romanos Episcopos iuxta rei veritatem Petri successores fas esset affirmare, nisi Petrus Romæ Episcopus extitisset. S. Iren.

Tertullianus lib. de præscript. *Euoluant*, inquit, *ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquis ex Apostolis, vel Apostolicis viris fuerit*: Et infra. *Sicut* inquit, *Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum profert*. Cùm autem audis Clementem à Petro ordinatum, Roma euolasse ne credas, & sedem aliò transtulisse. Nam eodem libro Tertull.

libro ſcribit Tertullianus, Petrum Romæ crucifixum. Vnde colligitur, inſtante Petri martyrio Clementem ordinatum, Petroq. è vita decedente, ſedem à Clemente occupatam.

S. Cypr. B. Cyprianus Romam Petri Cathedrã frequentiſsimè vocat; quod minimè diceret, ſi Petrum alibi ſedem ſtatuiſſe exiſtimaret. *Nauigare audent*, inquit, *ad Petri Cathedrã, atque ad Eccleſiam principalem, vnde vnitas Sacerdotalis exorta eſt, à Schiſmaticis, & profanis, litteras ferre; nec cogitare eos eſſe Romanos, ad quos perfidia habere non poſſet acceſſum.* Ita ille lib. 1. epiſt. 3. ad Cornel. Et lib. 4. epiſt. 2. ad Antonianum hæc habet: *Factus eſt Cornelius Epiſcopus: cùm Fabiani locus, ideſt, cùm locus Petri, & Cathedræ Sacerdotalis vacaret.*

Euſeb. Euſebius in Chronico, anno quadrageſimoquarto, ita ſcribit. *Petrus natione Galilæus, Chriſtianorum Pontifex primùs, cùm primum Antiochenam Eccleſiam fundaſſet, Romam proficiſcitur; vbi Euangelium prædicans vigintiquinque annis eiuſdem Vrbis Epiſcopus perſeuerat.*

Epiphan. Epiphanius hæreſ. 27. quæ eſt Carpocratis, *Epiſcoporum*, inquit, *in Roma ſucceſſio hanc conſequentiã habuit: Petrus, & Paulus, Linus, & Cletus, Clemens, Euariſtus, Alexander.*

Athanaſ. Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes. *Primum*, inquit, *ne Liberio quidem Romano Epiſcopo pepercerunt, nulla reuerentia moti, quòd ſedes illa Apoſtolica eſſet.* Et infra inducit Liberium ſic loquentem: *Nunquã talem à Patribus traditionem accepimus, qui à beato, & magno Petro acceperunt.* Vide vt Athanaſius Liberij ore loquens, inter ipſius prædeceſſores Petrum commemorat.

Doroth. Dorotheus in Synopſi: *Linus*, inquit, *poſt Coryphæum Petrum Romæ Epiſcopus fuit.*

Sozom. Sozomenus lib. 4. c. 14. *Non ſine Diuina*, inquit, *prouidentia factum eſt, vt mortuo Fælice ſolus Liberius Romanæ Eccleſiæ præeſſet, ne Petri ſedes vlla infamiæ macula aſpergeretur.*

Euleg. Eulogius Alexandrinus apud Gregor. lib. 6. epiſt. 37. dicit Petrum Romæ nunc vſque in ſuis ſucceſſoribus ſedere.

Optat. Optatus lib. 2. contra Parmenianum. *Igitur*, inquit, *negare non potes ſcire te, in Vrbe Roma Petro primum Cathedram Epiſcopalem eſſe collocatam.* Et infra enumerat Romanos Epiſcopos, à Petro vſque ad Siricium, qui ſuo tempore ſedebat.

Ambroſ. Ambroſius lib. 3. de Sacramentis cap. 1. *Vtique*, inquit, *ipſe author eſt nobis huius aſſertionis Petrus Apoſtolus, qui Sacerdos fuit Eccleſiæ Romanæ.*

Hieron. Hieronymus de Viris Illuſtribus in Petro, dicit eum vigintiquinque annis Romæ Sacerdota-

lem Cathedram tenuisse. Idem in epist. 1. ad Damasum de nomine hypostasis: *Cum successore*, inquit, *piscatoris, & discipulo Crucis loquor ego Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri cõmunione cõsocior.*

August. Augustinus lib. 2. cap. 51. contra litteras Petiliani, *Cathedra* inquit, *tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua nunc Anastasius sedet?* Idem epist. 164. alias 165. Romanos Pontifices à Petro vsque ad Anastasium in Catalogum redegit.

Prudentius in hymno de S. Laurentio.

Prudent.

Romæ iam regnant duo
Apostolorum Principes:
Alter vocator gentium,
Alter Cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

Prosper lib. de ingratis.

Prosper.

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo.

Sulpic. Sulpitius lib. 2. sacræ historiæ. *Inualuerat apud Vrbem Diuina Religio Petro Episcopatum gerẽte.*

Petrus Episcopus Rauennæ in epist. ad Eutychen; quæ habetur inter præambulares ad Concilium

Petrus Rauenn. Chalcedonense. *Hortamur*, inquit, *te frater honorabilis, vt his, quæ à Beatissimo Papa Romanæ Ciuitatis scripta sunt, obedienter attendas. Quoniam beatus Petrus, qui in propria sede & viuit, & præsidet, præstat quærentibus sibi veritatem.*

Theodoretus in epist. ad Leonem, postquam Petrum, & Paulum Romæ mortuos scripserat; illico subiunxit: *Si vestram sedem efficere magis illustrem, ea est vestrorum bonorum summa. Illorum autem nunc quoque Deus sedem claram, insignemque reddidit; cùm vestram sãctitatem in ea collocauerit, quæ radios fidei Orthodoxæ emittit.* Theodor.

Isidorus in vita Petri: *Hic*, inquit, *postquam Antiochenam Ecclesiam fundauit sub Claudio Cæsare contra Simonem Magum Romam pergit, ibique prædicãs Euãgelium, vigintiquinque annis eiusdem tenuit Pontificatum.* Idem habet Beda de sex ætatibus Treculphus to. 2. Chronicorum lib. 1. cap. 13. Ado Viennensis in Chronico anno Christi 45. & recentiores omnes. Isidor.

Accedant etiam præter tot Patrum authoritatem, testimonia veterum Romanorum Ponticum, & Martyrum, vel Confessorum.

Clemens Primus lib. 7. constit. Apostol. cap. 46. docet Petrum imminente morte sibi reliquisse Romanum Episcopatum. Clemens

Anacletus Tertius docet propter Petri sedem, Romanam Ecclesiãm esse omnium aliarum caput. Primus.

Marcellus Primus in epist. ad Antiochenos: *Petri sedes primitus apud vos fuit, quæ iubente Domino Romam translata est.* Anaclet. Tertius.

Da-

Damaf. Damafus in Pontificali in Petro; dicit Petrum vigintiquinque annis Romæ fuiffe Epifcopum, ideft vfque ad mortem.

Innoc. I. Innocentius Primus, in Epift. ad Concil. Meleuitanum, quæ eft 93. inter epiftolas Auguftini. Leo fermone de natali Apoftolorum. Gelafius in epift. ad Epifcopos Lucaniæ, & Siciliæ. Ioannes Tertius in epift. ad Epifcopos Germaniæ, & Galliæ. Gregor. lib. 2. epift. 33. Agatho in epift. ad Conftantinum. Adrianus in epift. ad Tharafium. Nicolaus Primus in epift. ad Michaelem, & alij omnes, qui fcripferunt, vnanimiter fedem fuam Petri fedem extitiffe affeuerant. Illorum verò teftimonia ab aduerfarijs immeritò reijciuntur: Nam licèt in caufa propria agere videantur; attamen quia fanctitate excelluerunt, & nemo ex Veteribus eos reprobauit, iure optimo recipi debent.

Accedant teftimonia Veterum Conciliorum, quæ ab hæreticis noftri temporis recipiuntur. Ac primũ in Concilio Sardicenfi Epifcoporum 300. Canone 3. *Sancti Petri Apoftoli memoriam bonoremus, vt fcribatur ab his, qui caufam examinarunt, Iulio Romano Epifcopo: & fi iudicauerit renouãdum effe iudicium, renouetur, & det Iudices.* Con. Sar.

Concilio Ephefino 1. tom. 2. cap. 16. vocatur Cæleftinus Romanus Pontifex, *Ordinarius Succeffor, & Vicarius Beati Petri Apoftolorum Principis.* Con. Eph.

In Concilio Chalcedonẽfi act. 2. cùm lecta effet epiftola Leonis, omnes clamauerunt: *Petrus per Leonem locutus eft.* Act. 3. cùm fententia ferretur in Diofcorum, dicitur Leo Petri Apoftoli præditus dignitate Diofcorum depofuiffe. Et in epiftola ad Leonem, totum Concilium dicit Leonem vocis Petri interpretem fuiffe; hoc eft, Petrum per Leonem locutum. Ex quibus palam fit 630. Patres in eo congregatos Leonẽ Epifcopum Romanum effe Petri fucceflorem crediiffe. Con. Chal.

In Concil. 5. act. 2. Menus Patriarcha, Concilio Præfes, fententiam ferens in Antimum, & alios hæreticos, *Contempferunt*, inquit, *Romanam Ecclefiam, in qua fucceffio eft Apoftolorum, quæ fententiam contra ipfos protulit.* Concil. 5.

In Concil. 6. act. 8. fubfcribunt Epifcopi epiftolæ Agathonis varijs modis. Inter alios quidam fic loquitur: *Suggeftiones directas à Patre noftro Agathone fanctiffimo, Archiepifcopo Apoftolicæ, & principalis fedis antiquæ Romæ, tanquam à Spiritu fancto dictatas, per os Sãcti, & Beatifsimi Principis Apoftolorum Petri, & digito ter Beatifsimi Papæ Agathonis fcriptas, fufcipio, & amplector.* Ex his quinque probatifsimis Concilijs habemus plufquàm mille ducentos Epifcopos antiquitate, fapientia, & religione vene- Conc. 6.

venerandos, & maiori ex parte Græcos, Romanum Pontificem Petro succedere testatum reliquisse. Quapropter irridēda est pygmæa Nonatorum audacia, qui his fidei Catholicæ Gigantibus se opponere, & contradicere non reformidant. Vt autem constet quàm inania sunt, quæ opponunt, Veleni, & Caluini obiter, ac Illyrici proponamus argumenta, & diluamus.

§. TERTIVM.

Proponuntur argumenta contra propositam assertionem, & dissoluuntur.

PRimò igitur obiectat Velenus. Authores, qui Petrum Romam venisse astruunt, de tempore in quo venit, inter se plurimū dissentiunt: Nam Orosius in exordio Regni Claudij. Hieronymus anno II. ipsius, Fasciculus temporum anno IV. Passionale de Vitis Sanctorum anno XIII. Petri in Vrbem accessum contigisse testantur. Deinde in enumerandis Petri Successoribus notabilis varietas reperitur. Nam quidam post Petrum immediatè numerant Clementem. Ita Tertullianus de præscription. & Hieronymus in cap. 53. Esaiæ. Alij, in quibus Optatus lib. 2. contra Parmenianum, Augustinus in epistol. 165. post Petrum Linum, & tertio loco Clementem statuunt: Alij post Petrum Linum, & Cletum, siue Anacletum, & postea Clementem reponunt. Ita Irenæus lib. 3. cap. 3. Eusebius in Chronico, Epiphanius hæresi 27. & Hieronymus de Viris Illustribus in Clemente. Deinde ex Cleto, & Anacleto fere omnes vnum faciunt. In tanta igitur Authorū dissensione nihil certi videtur statuendum: ipsa enim varietas clarissimum est falsitatis argumentū.

Tertull. Hieron. Optatus. Augus. Irenæus. Euseb. Epiphan. Hieron.

Respondendum tamen est: dissensionem circa tempus, quo Petrus Romam venerit, si qua est, nihil obstare aduentus certitudini. Multoties enim accidit, vt constet de re aliqua, cùm tamen de modo, aut alia intercurrente circumstantia, non ita sit apud omnes exploratum: vt in Domino Iesu Redemptore nostro cernere est; quem in Cruce mortuū fide tenemus, & fatemur omnes: & tamen circa Passionis tempus maxima est Authorum discrepantia, Tertullian lib. contra Iudæos, Clemēs Alexandrinus lib. 1. stromatum, Lactantius lib. 4. diuinarum institut. cap. 10. scribunt Christum Dominum ætatis suæ anno trigesimo, & decimoquinto Tiberij in crucem actum. Ignatius ad Trallianos, & Eusebius in Chronico, & alij, dicunt ætatis anno trigesimotertio, & Tiberij decimooctauo crucifixum: Onuphrius, Mercator, alijque recentiores, Christum anno ætatis trigesimoquarto passum testantur.

Tertull. Clemens Alex. Lactan. Ignat. Euseb. Onuphr.

Ire-

Irenæus. Irenæus lib. 2. cap. Christum ad quinquagesimum annum peruenisse contendit, atque adeo non sub Tiberio, sed sub Claudio in Cruce suspensum.

Nec minor est dierum, ac mensium, quàm annorum varietas: hactenus enim ignotum est, qua die, quoue mense obierit: *Clemens Alexan.* Clementem Alexandrinū lib. I. Stromatum consule, & opinionum diuersitatem inspicies. Quia verò annus, mensis, dies, in quo obijt, non est ita certus, & exploratus; ideo Christum minimè passum negabimus? Absit. Eadem ratione, cum Danielis hebdomadæ in Christi Passione fuerint cōpletæ, vt planum est, dubitatione tamen non caret, quo tempore incœperint, aut desierint: nam diuersi diuersa opinantur. Quid? non minor est opinionum discrepantia circa annos Regum Persarum, Samuelis, Saulis, & aliorū Gentis Hebrææ Principum; Quin etiam Imperatorum, & Pontificū Romanorum, quos tamen extitisse nemo inficiatur. Tandē quot leges Chronologos, tot de annis mundi, qui hactenus fluxerūt, opiniones inuenies: nec proinde mundum nunquam incepisse, vel vsque ad hanc diem non durasse affirmabis. Igitur Authorum discordiam, falsitatis argumentum fatemur, in materia, circa quam dissensio versatur; quia necessariò aliqui ex dissentientibus fallūtur; & è contra summa Authorū consensio clarissimum est veritatis argumentum. Vnde cùm omnes concordent circa Petri in Vrbem aduentum, & solùm de tempore, quo aduenerit, discrepent; immeritò propter illam tēporis discrepantiam à Veleno, & Nouatoribus falsitatis damnantur.

Deinde, nullam inter bonos Authores discordiam admitto: quoniam Eusebius in Chronico, *Eusebius* Hieronymus de Scriptoribus in *Hieron.* Petro; & Ado Treuirensis in Mar- *Treuir.* tyrologio dicunt, Petrum Romā venisse Claudij anno secundo. Nec Orosius ab illis discrepare *Orosius.* videtur, dum in exordio Regni Claudij venisse testatur. Nam Claudij Regno in tres partes diuiso, nimirum, exordium, medium, & finem, annum secundum si rectè numeres, ad exordiū reijcies. Orosio, & alijs assentiūtur reliqui Authores, qui Petrum asserunt Romæ sedisse annis viginti quinque, & decimoquarto Neronis anno obijsse; Damasus, Isidorus, Beda, Treculphus, Ado Viennensis, & alij supracitati: & quidem nisi à secundo Claudij anno incipias numerare, vigesimumquintum, vsque ad decimumquartum Neronis non inuenies.

Hinc est, vt Fasciculum temporū, & Passionale non admittamus: quoniam Fasciculus, Mariani Scoti sectator est, qui secum ipse, & cum veritate apertissimè pugnat. Etenim Petrū anno Claudij quarto Romam venisse, & postremo Nero-

Neronis passum testatur. Nihilominus tamen vigintiquinque annis, & mensibus duobus Romanum tenuisse Episcopatum asseuerat: quæ nullo modo inter se cohærent. Nam Claudij Regnum vltra annos tredecim, menses nouem, dies viginti in vniuersum non ascendit. Nero autem regnauit annis tredecim, mensibus septem, diebus vigintiocto; vt Dio Cassius, Suetonius Tranquillus, Eusebius, & ipse Marianus Scotus fatetur. Et quidem Claudij, & Neronis tempora in vnum coacta, summam efficiunt, quæ annos vigintiseptem, menses quatuor, dies octodecim non excedit. Vnde si hinc tollas annos tres, menses quinque, dies octodecim, quos Marianus de Claudij Imperio, antequam Petrus Romam veniret, effluxisse contendit; anni tantùm vigintitres, & vndecim menses supererunt. Atque adeo, vel Petrus obijt post Neronem, vel annos vigintiquinque Pontificatum non obtinuit.

Dio Cas. Sueton. Tranq. Euseb. Marian. Scot.

Quod autem in secunda argumenti parte de successione quatuor primorum Pontificum Velenus obijciebat; ita diluo. Quamuis nobis ignotum esset, quis in successione Petrum immediatè contigerit; non proinde in dubiū reuocari debet, aliquem ipsius successorem extitisse: quemadmodum non leue inter Authores dissidium est, Quis nam fuerit maritus Esther. Nonnulli Assuerum Medum: alij Cambysem Persam: alij Darium Histaspis: alij Artaxersem Longimanum: alij Memnonem fuisse testantur: Nullus tamē illam maritum habuisse dubitauit.

Præterea successionis series ita componi potest, vt omnis cōtrarietas euanescat. Petrus imminente Passione, Clementem renunciauit immediatè in Pontificatu successurum: sic grauissimi testantur Authores: Tertullianus de Præscriptionibus, Hieronymus, lib. 1. contra Iouinianum, & in cap. 52. Esaiæ. Ruffinus præfat. recognitionum, & inuectiua in Hieronymum. Ioannes Tertius Papa in epist. ad Episcopos Germaniæ: quinimo ipse Clemens lib. 7. constit. Apostolic. cap. 37. Anacletus epist. 1. Alexand. epistol. 1. Damasus in vita Petri. At verò Clemēs mortuo Petro, quādiu Linus, & Cletus vixerūt, Apostoli in Episcopali officio adiutores, Pontificatum adire recusauit. Hinc est, vt à Petro, non Clemēs, sed Linus primo loco numeretur. Ita docuit Epiphanius hæresi 27. Vbi ex veterum sententia viuentibus adhuc Lino, & Cleto, sedem Pontificiam à Clemente recusatam asseuerat.

Tertull. Hieron. Ruffin. Papa Io. 3. Clemens. Anaclet. Damas. Epiph.

Et quidem hæc successoris ambiguitas nō tollit, quominus Romæ Episcopus Petrus extiterit: nam siue Clemens, siue Linus, vel quicūque alius Petro successerit; nulla erit quæstio de primo ipsius successore; quemadmodū

de

de primo successore Iacobi apud Hierosolymam, & Marci apud Alexandriam; quin etiam Petri Antiochiæ, nullo modo controuertitur. Cùm ergo Petrum in Pontificatu successorem habuisse fateantur, quisquis ille fuerit, Petrum Romæ Episcopum fuisse necessariò fatendum erit. Nec obest, quòd ex humilitate inter Successores contentio oriretur, & qui primo loco fuerat designatus, postea succederet. Atque hinc Authorum dissensio componitur: nam Irenæus, Eusebius, Epiphanius, Optatus, Augustinus, Hieronymus, asserentes Linum proximè Petri successorem fuisse; verè dicunt: non tamen negant id factum, propterea quod Clemens Pontificatum recusauerat. Porro Tertullianus, Hieronymus, Ruffinus, & alij, qui Clementem à Petro successorem institutum scripserunt, etiam verum narrant: sed Clementem noluisse Pontificatũ obire, non inficiantur.

Quid verò ad illud ex Pontificali Damasi respondendum? necnon Sophronio, & Simeoni; qui Linum ante Petrum obijsse testantur? Respondeo Pontificale dubiæ in hac re authoritatis esse, & ideo probatissimis, antiquissimisque Authoribus magis credendum, qui Linum Petro successisse scribunt, quàm Sophronio, & Simeoni recentioribus contrarium asserentibus. De Cleto autem, seu Anacleto, qui Lino successit, & quarto loco exceptus à Clemente recensetur, iuxta computationem Irenæi, Eusebij, Epiphanij, Hieronymi, quam Missæ Canon vetustissimus confirmat, vbi legitur, *Lini*, *Cleti*, *Clementis*. Porro Clementi successit Anacletus, vt D. Augustinus, Damasus, & Optatus tradiderunt. Nec dubium est duos fuisse Anacletos, quorum alter etiam Cletus dicebatur, vt Ecclesiæ authoritas manifestat, quæ vnicuique diem festum assignat: nominis tamen similitudo Scriptoribus occasionem præbuit, vt vnũ ex duobus facerent.

Quòd autem nonnulli ex citatis Authoribus Anacletum Clementi anteponant, alij post Clementem enumerent; argumento est duos fuisse, non vnum. Prior tamen binomius erat, & Cletus etiam dicebatur, quemadmodum in sacro Missæ Canone nominatur. Nec nonum est, & inusitatum vt propter nominis similitudinem, duo velut vnum reputentur. Sic enim apud Græcos Nouatus Carthaginensis cum Nouatiano Presbytero Romano confunditur. Marcellus item, & Marcellinus à Nicephoro, & Eusebio tanquàm vnus reputatur; cùm tamen duos fuisse exploratissimum sit. Ita etiam

de Cleto, & Anacleto dicendum videtur, qui duo cùm fuerint, ob nominis similitudinem vnus à multis crederetur, & alij ante Clementem, alij post ipsum recensendum iudicarent.

Secundum argumentum, quo Velenus, Caluinus, & Magdeburgenses decipi voluerunt, ne circa Petri in Vrbem aduentum Catholicis Doctoribus assentirentur, ita habet. Petrus ante octodecim à passione Christi annos Romam venire non potuit: quoniam, vt colligit B. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. Concilium Hierosolymitanum anno decimooctauo à Christi passione fuit celebratum; quo etiam tempore Petrus in Iudæa morabatur, nec inde discesserat, vt ex eo probatur: nam D. Paulus petri videndi causa post tres annos à conuersione sua Hierosolymam accessit: deinde post quatuordecim annos, vt constat ex cap. 5. ad Galat. pro celebrando Hierosolymæ Concilio, illuc iterum remeauit: adde annum, qui à Passione Domini vsque ad Pauli conuersionem decurrit; & octodecim reperies; Quin etiam Petrus annis quinque in Iudæa se tenuit, septem Antiochiæ vixit, ac præterea in Ponto, Galacia, Cappadocia, Asia, Bithynia, & & alijs locis degens, tot annos consumpsit, vt minimùm octodecim complerentur, antequàm Romã accedere potuisset. Quòd si ante annum decimum octauum Romam venit, secũdo anno Claudij venisse fatendum est: quod tamen à veritate aberrat: nam tunc Petrus in carcere tenebatur: siquidem ipsius liberatio contigit anno Claudij tertio, vt colligi videtur ex Luca Act. 12. & tenet Iosephus lib. 19. Antiquitatum cap. 7. Et præterea vt ex Thrasea Martyre refert Eusebius lib. 5. histor. cap. 18. Apostolis à Christo præceptum est, ne ante annos duodecim ab Hierosolymis discederent. At verò duodecimus annus à Christo suscitato incidit in annum Claudij tertium: non igitur in secundo Petrus Romam venit, sed post annum nonum, qui decimus octauus à Passione Christi numeratur. De Petro verò asserunt Damasus, Hieronymus, Eusebius, & alij, viginti quinque annis Romæ sedem tenuisse. Atque adeo necesse est, vt vsque ad annum quadragesimum tertium à Christi Passione superuixerit; quo tempore Nero, imò & alij Imperatores obierant, & Vespasianus imperabat, qui fuit mitissimus, nec ex Christianis quemquam Romæ occidit: igitur Petrum alibi, quàm Romæ obijsse statuendum est.

Hæc à Veleno futiliter planè, inaniterque obiecta, non aliter mihi videntur eludenda, quàm

ſi breuiſsimam, & veriſsimam Petri hiſtoriam ex probatiſsimis Authoribus hic contexam. Petrus igitur quinque ferè annis in Iudæa ſe tenuit: vnde facilè potuit ſanctus Paulus poſt annos tres à ſua conuerſione Petrum Hieroſolymis inuiſendum conuenire. *Euſebius.* Hinc Euſebius anno quinto à Paſsione Domini Petrum Antiochiam aduenisse commemorat. Poſtquam verò in Vrbem fuit ingreſſus, ſedem ibi erexit Pontificiam, & per ſeptennium eius Vrbis Epiſcopus vixit: Non tamen vt toto illo tempore immobilis ibi permanſerit: nam tunc Pontum, Aſiam, Galatiam, Cappadociam, & Bithyniam penetrauit. Deinde Antiochenſis Epiſcopus annum agēs ſeptimum, & à Chriſti paſsione vndecimo, Hieroſolymam reuertitur: vbi captus ab Herode in carcerem detruditur, ſicut *Act. 12.* ſcripſit Lucas Actorum cap. 12. Sed paulò poſt ab Angelo liberatus, eodem anno, qui erat ſecundus Claudij, Romam venit, & annis vigintiquinque ſedem in Vrbe erectam retinuit.

Quandiu tamen Epiſcopus vixit Romanus, non ſemper Romæ ſe tenuit. Etenim poſtquam ſeptem annis in Vrbe prædicauerat, vnà cū alijs Iudæis à Claudio ex- *Act. 18.* pulſis, vt Author eſt Lucas Actorum 18. Hieroſolymam ſe recepit. Quod cùm Antiochenis innoteſceret, Paulum, & Barnabam miſerunt ad Petrum: & tunc factum eſt Concilium Hieroſolymitanum. De expulſione verò Iudæorum Claudij iuſſu facta, dubitandum non eſt: quia præter Lucam citatum, Suetonius, Ioſephus, & Oroſius id teſtantur: *Sueton. Ioſephus Oroſius.* & anno Claudij nono contigiſſe fatentur, qui decimusoctauus à Chriſto paſſo numeratur. Claudio autem ſublato, Petrus Vrbem repetiuit, ibique martyrio coronatus è vita deceſsit, poſtquam vigintiquinque annos in Pontificatu vixerat, vt citati Authores tradiderunt. Quos etiam ſi in hoc erraſſe fateremur, non tamen inde ſequeretur, Petrum nunquā Romæ ſediſſe; quod Velenus inaniter contendit.

Nec multum negotij faceſsit illa Thraſeæ Martyris traditio: quia aliunde conſtat, non omnibus Apoſtolis à Chriſto præceptū, vt ab Hieroſolymis vſque ad annos duodecim non diſcederēt. Siquidem legimus in Actis Apoſtolorum cap. 8. 9. & 10. Petrum in Samariā, Lyddam, Ioppē, & Cęſaræam profectū, antequā in vincula conijceretur: aliqui tamē, vel aliquis, ad teſtimoniū Hebræorū iuſſus eſt Hieroſolymis remanere.

Tandem non obeſt, Petrum paulò ante mortem Herodis in vincula coniectum, vt ex Luca in Actis c. 12. opponitur; & Herodem anno Claudij tertio obijſſe,

vt scribit Iosephus lib. 19. Antiquitatum cap. 7. Nam contrarium potiùs indicatur à Luca. Et tempus illud, quod à Petri liberatione vsque ad Herodis profectum in Cæsaræam, ipsiusque in Vrbe stationẽ decurrit, ad minimum anni spatium impleuit; quod sat est ad historiæ, quam teximus, veritatem confirmandam. Cùm autem Lucas post necẽ Iacobi, & Petri vincula, continuò ferè mortem Herodis commemorauit; nõ tam immediatam voluit temporis coniunctionem indicare, quàm mortis causam, nimirum horribilem Herodis interitum in peccati aduersus Apostolos commissi pœnam contigisse.

Instant adhuc Nouatores, sed ita leuia opponunt, vt muscarum instar tenui potiùs flabello pulsanda, & abigenda videantur, quàm in ijs eluendis calamus deterendus. Maximè quia tertium, quo vtuntur, argumentum, ab auctoritate negatiua confectum, nihil concludit. Quis enim assentietur neganti Petrum fuisse Romæ, propterea quod nec Paulus in Epistolis ad Philippenses, & Colossenses, nec Lucas, aut alij id scripserint? Cùm aliunde plures inueniantur, qui Petrum Romam aduenisse testentur: Et maior fides adhibenda est affirmantibus, quàm ijs, qui non negarunt quidem, sed nihil de aduentu meminerunt. Sin minus, dicant isti Christum non fuisse circumcisum: nec in Templo præsentatum: nouam non apparuisse stellam: nec de Maria Virgine natum; quia Matthæus de Circuncisione; Marcus de Præsentatione; Lucas de Stella, & Ioannes de Mariæ Virginitate non scripserunt. Quod quàm absurdum erit inficiari, per se patet.

Deinde fieri potuit, vt quo tempore Paulus Romam peruênit, & memoratas Epistolas scripsit, Petrus in Vrbe non manserit: quoniam etsi Romæ sedem collocauerat, non tamen semper ibi immobilis perstitit; sed nonunquam varia obibat loca, vt in eis Ecclesias institueret: relictis interim Romæ Lino, & Cleto adiutoribus, qui Episcopali munere fungerentur, vt Author est Epiphanius hæres. 27. & nos alibi statuimus. Quòd autem Paulus non negarit, Petrum fuisse Romæ, planum fiet verba ipsius expendenti. Dum enim ait: *Hi soli sunt adiutores mei in Regno Dei*; de solis domesticis loquitur, qui sibi ministrabant. Illud item ad Philippenses cap. 2. *Omnes quærunt quæ sua sunt*; de aliquibus, non de omnibus, per figuram intellectionis dictum interpretari debet: & ideo licèt Petrus tunc Romæ esset, eo sensu scribi, potuisset. Perperam igitur hinc deducunt, Petrum tunc temporis in Vrbe non demorari.

Epiphan.

Ad coll. c. vltimo

Philip. 2.

Iam

Iam verò quod idem Apostolus in secunda ad Timoth. cap. 4. scribit: *Nemo mihi astitit; omnes me dereliquerunt*; de nobilibus Romanis accipe, qui Paulum apud Cæsarem iuuare potuissent. Cùm autem, vt planum est, Petrus Cæsari æquè infensus esset, ac Paulus, eum minimè iuuare posset: vnde præsente Petro scribere potuit, se ab omnibus, qui iuuare possent, derelictum.

2. ad Timoth. c. 4

§. QVARTVM.

Romanus Pontifex diuino iure in Ecclesiastica Petri Monarchia Successor demonstratur.

PEtrum Romæ fuisse, ac eius Vrbis Episcopatu functum, hactenus demonstrauimus: vnde etiam Romanum Pōtificem Petri in Episcopatu Romano Successorem habendum consequenter deduximus. Iam ipsā Ecclesiæ vniuersalis Monarchiam diuino iure ad Romanos Pontifices deuenire comprobemus. Igitur necesse est, vt aliquis diuino iure Petri Successor existat. Hic non potest alius, quam Romanus Pontifex haberi: Ergo ille Petro dicendus erit in Ecclesiæ primatu succedere. Assumptum illud quoad primam partem, nimirum, necesse esse vt Petrus in Ecclesiæ Pontificatu successorem habeat; ex ipsius Pontificatus fine demonstratur. Etenim Pontifex propter Ecclesiam, nō autem Ecclesia propter Pontificem, à Christo Saluatore nostro fuit instituta. Hinc est illud Augustini lib. de Pastoribus, cap. 1. *Quòd*, inquit, *Christiani sumus, propter nos est; quòd præpositi sumus, propter vos est*. Cùm autem hac tempestate, non minùs quàm Petri tempore, Pontifex sit Ecclesiæ necessarius: absurdum erit, existimare, Petro mortuo Pōtificatum interijsse, qui nō ob Apostoli commodū, sed propter Ecclesię vtilitatem à Christo fuerat institutus. Atque adeo donec in terris manebit Ecclesia, Pontificem, & Pastorem obtinebit, qui ipsam vigilanter custodiat, & gubernet.

D. Aug.

Deinde, Christi Ecclesia, sicuti dicebat sponsus, vna est, perfecta, & immaculata, eandemque in omni temporis differentia vnitatem conseruat: vnde consentaneum est, vt traditam regiminis formam retineat. Quare, sicut viuentibus Apostolis, vnus omniū supremus rector habebatur; sic etiam modò Ecclesia vnum, à quo regatur, Pontificem Petri Successorē obtinere debet. Quod ita rationi congruit, vt mirum sit, quàm multæ circa hanc rem ab hæreticis ineptiæ proferantur. Peruenustum est quod refert noster Sosa, nimirum, Pragæ ab hinc circiter triginta sex annis vixisse Equitem hæreticum, quem propè ipse cognouerat. Is ex commissione maioris partis hæretico-

Sosa in tract. cōtra duos tract. sine Auth.

rum Germaniç Constantinopolim se contulerat, ab illius Vrbis Patriarcha Schismatico petiturus, vt ad suam obedientiam illos reciperet, quoniam vt Ecclesiæ caput ipsum colere destinauerant: siquidem ex acæphalismo sectas multiplicari, & nouas in dies succrescere opiniones aduerterant. Cui Patriarcha respondit, illos libenter se recepturum, priùs tamen velle vt ab ipsis dogmata edoceretur, in quibus Romanæ Ecclesiæ non congruebant. Dicto parent, ac omnes opiniones scriptis renuntiant; quibus inspectis fatuitatem indignatus, & turpitudinem illos reiecit: dicens, se turpium adeo hæreticorum, & insipientium, caput haberi nolle: Deindeque aduersus huiusmodi errores doctissimũ scripsit libellum, cui titulus est, *De fide Oriẽtali*: quod postmodum D. Guillem à S. Clemente Catholici Regis apud Cæsarem Oratoris industria fuit typis mandatum. Itaque hæreticorum grex acæphalus errans, & pallabundus absumitur, & dissipatur; quod ipsis erat satis notum: & ideo ne sine capite viuerent, illud è Constantinopoli quæsierunt.

Deinde probatur ex verbis Domini apud Ioannem cap. vltimo;
Ioan. 21. *Pasce oues meas*; in quibus Petrus Ecclesiæ Pastor instituitur. At verò Pastoris officium perpetuitatem suapte natura vendicat: Et ideo quandiu stabit ouile, Pastorem necesse est permanere. Cùm autem vsque ad consummationem sæculi permansura sit Ecclesia, tantumdem oportet vt Petri Successores in pastorali officio perseuerent. Quod vlterius ex citato Ioannis loco demõstratur, *Pasce oues meas*. Omnes quidẽ pascendæ committuntur, nec vlla temporis, aut loci differentia excipitur: Et meritò: quoniam Christus non minus nobis recentibus, quàm antiquis debuit prouidere. Cùm autem Petrus non semper esset in carne victurus, sequitur, vt dum ei dicitur, *Pasce oues meas*; non ipsi tantùm, sed Successoribus Christus loqueretur. Hinc est illud Chrysostomi lib. 2. de Sacerdot. sub initium: *Quanam*, inquit, *de causa ille sanguinem effudit suum? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam tùm Petro, tùm Petri successoribus committebat*. Concinit D. Leo serm. 2. de anniuersario assumptionis suæ ad Pontificatum. *Manet*, inquit, *dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseuerans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit: perseuerat videlicet Petrus, & viuit in successoribus suis*. Eòdem etiam respexit Petrus Rauẽnæ Episcopus in Epistol. ad Eutychen: vbi ita. *Beatus Petrus, qui in propria sede viuit, & præstat quærentibus fidei veritatem*.

Chrysost.

D. Leo.

Addo præterea aliud præstruẽdę ver-

veritati fundamentum, ex ratione corporis desumptum. Christi Ecclesia vnum corpus capite suo, præter Christum constans, integrat, & constituit, vt videre est apud Apostolum 1. Corinth. 12. Ibi enim postquam dixerat, Ecclesiam esse vnum corpus, subiecit: *Non potest caput dicere pedibus, non estis mihi necessarij.* Quod Christo minimè conuenit. Quippe cùm de lapidibus Abrahæ filios suscitare posit, nobis dicere valebit, non estis mihi necessarij: aliunde verò caput aliud præter Petrum Ecclesiæ assignari non poterit. Ipso autem moriente, ne Ecclesia sit acephala, necesse est vt aliquis Petri successor, capitis locum vicesque obtineat. Et quidem iam hoc in veteri testamento erat designatum. Nam Aaroni successit Eleazarus, Numer. 20. Eleazaro Phinees, Iudicum 20. & sic de cæteris. Quapropter, ne maior in figura perfectio inueniatur, quã in figurato extiterit; necesse est, vt sicut in lege veteri dabatur Pontificum successio, sic etiam in lege gratiæ, Petri sedes primi, ac summi Christianorum Pontificis, continuata successionis serie conseruetur.

1. Cor. 12

Num. 20.

Iudic. 20

Claudo hâc probationem Conciliorum allegatione. Posthabitis tamen quinque generalibus Conciliis, quæ nec à Græcis recipiuntur, quia ipsis non interfuerunt; nec ab hæreticis, quia sunt post annum sexcentesimum celebrata; videlicet Lugdunense sub Innocentio Quarto, vt habetur cap. 1. de homicid. in 6. Viennense sub Clemẽte Quinto, vt habetur Clement. vnica de summa Trinit. & fide Catholica. Constantiense sess. 8 & 25. Lateranense sub Leone Decimo sess. 11. & Tridentinum sess. cap. 7. & alibi. Produco alia communi assensu recepta: Concilium Nicænũ can. 6. Concilium Constantinopolitanũ in epist. ad Damasum, quæ habetur apud Theodoretum lib. 5. histor. cap. 9. Concilium Chalcedonẽse act. 1. 2. & 3. vbi Leonem vocat, *Vniuersalis Ecclesiæ Pontificem:* Et epist. ad Leonem ibi, *Et post hæc omnia insuper; & contra ipsum, cui vineæ custodia à Saluatore promissa est, extendit insaniam; idest contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem.* En vides, quo pacto maximum illud Concilium fateatur Leonem vniuersę Ecclesiæ custodem à Christo designatum.

Cõc. Chal

Synodum Constantinopolitanam ante quintam Synodum in causa Antimi celebratam act. 4. vbi Menas Patriarcha, & Concilij Præses ita loquitur: *Nos Apostolicam sedem sequimur, & obedimus, & ipsius communicatores, communicatores habemus: & condemnatos ab ipsa condemnamus.* Ex quo cernis, Apostolicam, & Romanã sedẽ toti Ecclesiæ Christi authoritate præesse. In idem placitum conspirauit septima Synodus,

Cõc. CõП.

nodus, vt cernere est in epistola Adriani ad Tharasium. Lateranense Concilium sub Innocentio Tertio, in quo Græci, & Latini interfuerunt, Canon. 5. vbi ita: *Romana Ecclesia disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vtpotè mater vniuersorum Christi fidelium & Magistra.* Concilium Lugdunense generale sub Gregorio Decimo, vt habetur cap. vbi periculum, de elect. in 6. Conciliū Florentinum, in quo Græcorum, & Latinorum consensu, ita decernitur. *Definimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pōtificem in vniuersum Orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, ac doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascēdi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.* Hæc de Concilijs producta sat essent, ad demoliendam hæreticorum obstinatam perfidiam; nisi illos insignis cœcitas tenebris obrutos detineret.

Conc. L. 4

Cōc. Flor.

Adhuc tamen cum ipsis sic expostulo. Quem in toto Orbe virum ostendent, de quo rationibus nimirum apparētibus, nedum apertissimis, & euidentibus probare possint Ecclesiæ caput habēdum iri? Sicut in Romano Pontifice Catholica veritas plurimis demonstrat. Primo ex successione Romanorum Episcoporum, continuata serie in nostra vsque tempora ab Apostolis propagata. Quod adeo permouit S. Augustinum, vt epist. 165. omnes à Petro Pontifices vsque ad Anastasium, qui tunc sedebat, recēsuerit: quòd si iam tunc eo annorum & Pontificum numero se victum fatebatur; quid nunc diceret, cùm centū supra mille anni decurrerūt? Hinc est vt in Psalm. contra partem Donati, ad hanc Pontificum seriem contemplandam exhortetur. *Numerate*, inquit, *Sacerdotes vel ab ipsa sede Petri & in ordine illo Patrum, quis cui successerit videte. Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.* Et lib. contra epistolam fundamenti c. 4. *Tenet*, inquit, *me in Ecclesia ab ipsa sede Petri Apostoli; cui pascēdas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Accinit. S. Irenæus lib. 3. cap. 3. vbi recensitis Pontificibus Romanis, qui à Petro vsque ad Eleutherium tunc viuentem floruerunt; hæreticos huiusmodi successione mirum in modum confundi testatur.

August.

Irenæus.

Tertullianus lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos, cum ipsis ita expostulat: *Edant hæretici origines Ecclesiarum suarū, euoluant ordinem Episcoporum suo-*

Tertul.

suorũ, ita per successionẽ ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris habuerit authorem, & Antecessorem: hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert. Confingant tale aliquid haeretici. Eandem Pontificum enu-
Epiphan. merationem prosequitur S. Epiphanius haeres. 27. quae est Carpocratis: vbi omnibus suo ordine recensitis, concludit dicens: *Et ne quis miretur, quod tam exactè singula recensemus: per haec enim semper claritas ostenditur.* Hos Patres secuti Authores plurimi memoratam Pontificum seriẽ texuerunt: indeque deducto argumento Catholicam, & Romanam Ecclesiam veram esse, & Pontificem Romanum Petri Vicariũ, & in Ecclesiastico principatu successorem comprobarunt.

Quòd si tantùm apud antiquos Patres valuit ad probandam Ecclesiae Catholicae veritatem duodecim, seu viginti, aut quadraginta Pontificũ successio; quid apud nos non efficiet per tot annos continuata sine interruptione Põtificum series, vsque ad numerum 239. quem sanctissimus Pater Vrbanus Octauus faelicissimè complet? Quodque magis admirere, & nobis assentiaris, sedes aliae Apostolicae defecerunt. Quid de Antiochena, Alexandrina, & Hierosolymitana? in quibus ante annos 900. ex quo loca illa à Persis, Sarracenis, vel Romanis adempta sunt, aut nulla, aut obscurissima fuit successio. Quin etiam Roma ipsa temporalis dominij formam saepius mutatam inspexit, siue ab Imperatoribus, aut Gothorum Regibus, siue Graecorum Exarchis, vel etiam Consulibus, siue iustè, siue iniustè dominatũ vsurpantibus, regeretur. Inter haec tamen in Petri sede continuata succedendi series inuiolata permansit. Adde, Romam toties euersam fuisse, & pene desauillatam: & tamen inter ipsos collabentis Ciuitatis cineres, Petri sedes, & Pontificum successio illaesa permansit: quod non parũ haereticos discruciat, fremereque constringit. Quòd si non tenebrosa adeo caligine forent obscurati, facilè nouissent Pontificem Romanum, Petri successorem esse, & verum Ecclesiae caput; à qua ipsi exulant, quia Pontificis iugũ, & obedientiam indomita ceruice repulerunt.

Secundò hoc idem probat inuariabilis fidei vnitas & perseuerantia, quam à Petro hucusque praedicatam Ecclesia Romana cõseruat: quidquid fremant haeretici, huiusmodi firmitati nonnulla dogmata opponentes; quae temporum necessitas variare coegit, & fidei substantiam nullatenus attingunt. Cùm aliunde verum habeat, vt non in vno haereticorum & paruo tantùm oppido, sed etiã in domo vna multiplices personae inue-

inueniantur, quæ circa fidei substantiam sectis distrahuntur planè diuersis. Vix tamen subnascuntur, cùm statim exortæ arescunt, & ad nihilum rediguntur: sicut ex mente Augustini futurum prædixit Regius Vates Psalm. 67. *Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens*. Vbi sanctus Doctor: *Non vos*, inquit, *terreant, fratres, quidam fluuij, qui dicuntur torrentes. Decurrit aqua, ad tempus perstrepit; mox cessabit; diu stare non possunt. Multæ hæreses iam emortuæ sunt, cucurrerunt in riuis suis quantum potuerũt, decurrerunt: siccati sunt riui; vix eorũ memoria reperitur, vel quia fuerint.*

Psal. 67.

August.

Fidem faciat hæresis Ariana, quę firmis nixa radicibus videbatur, Athanasio, & Hilario viuentibus: & tamen euanuit. Quid de Albigensium hæresi, quæ præter doctrinæ vires militum copijs, & potentia longè fortiùs, quàm nunc Caluiniana hæresis, ante annos ducentos in Gallia regnabat? Vbi tamen sunt Albigenses? Nullibi certè: nec quisquam, qui eos nominet reperietur; Quin etiam omnes hæreses, quæ vsque ad Lutheri tempora, vt minimùm ducentos hæresiarchas habuerunt, in quibus Episcopi, Ecclesiæ integræ, Reges, & Imperatores potētissimi numerantur, insuperque editis librorum monumentis diuturnitatem sibi pollicebantur: & tamen ita euanuerunt, vt in solis Catholicorum libris eorum memoria reperiatur. Iam verò Lutherani vix nati arescere cœperũt: nam anno 1517. exorti, expleto vix septennio visi sunt in interitũ properare. Surgentibus namque Zuuinglio & Anabaptistis, ita confusa est Lutheranorum secta, vt nullus purè Lutheranus inueniatur. Quid de Caluinistis, qui regnante Zuuinglio anno 1538. surrexerunt, & breui inualescentes, ad se Zuuinglios pertraxerũt? Diu tamen stare non potuerunt, & ideo per Libertinos in Gallia, per Puritanos in Anglia, per Trinitarios in Polonia, & Samosatenos in Transyluania dissipati prope absumuntur. Et reuera ipse Caluinus, vt erat ingenio sagaci, sectam suam breui extinguendam præuidit, & scriptum reliquit in fronte Cathechismi Geneuensis. Idem etiam de Lutheranismo vaticinati suntCenturiatores in pręfatione secundæ Centuriæ. Quid ni eodem exitu hæc, & aliæ hæreticorum sectę concluderentur?

Quapropter Hieronymi, & Augustini sententia rem totam obsigno. Ille in extremo Dialogo contra Luciferianos ita loquitur: *Breuem, apertamque animi mei sententiam proferam: in illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata vsque in diem hanc durat*. Hic lib. de vtilitate credendi, cap. 17. *Dubitabimus*, inquit, *nos illius Ecclesiæ condere gremio, quæ ab Apostolica sede*

Hieron.

August.

per

per successiones Episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus culmẽ authoritatis obtinuit? Quod quidem de præterito docuit experientia. Et pro futuris temporibus stat Danielis vaticinium ex cap. 9. vbi Ecclesia æternũm duratura prædicitur his verbis: *Regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Idẽ etiam in Actis Apostolorum videtur stabilitum c. 5. *Si est ex hominibus consilium hoc, aut opus; dissoluetur: si verò ex Deo est; non poteritis dissoluere.* Quomodo enim dissolui posset Ecclesia à Tyrãnorum persecutionibus, dices. At quemadmodũ vinea putando augetur, & ab ipso ducit opes, animumque ferro: *Sic*, inquit in Triphone Iustinus, *Ecclesia persecutionibus dilatatur.* Vnde Tertullianus in Apologetico Martyrum sanguinem, Christianorum semen appellauit. *Semen*, inquit, *est sanguis Christianorum: quo plures metimur, plures efficimur. Exquisitior quælibet crudelitas vestræ sectæ, illecebra est.* Ita ille cap. vltimo. Ex quo videtur mutuatus Leo, quæ sermone. 1. de SS. Petro, & Paulo eleganter scripsit. *Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur: & semper Dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.*

Daniel. cap. 9. | Actorũ 5. | Iustinus. | Tertull. | D. Leo.

§. QVINTVM.

Virtutum claritas, quibus Ecclesiæ Romanæ filij enituerunt, pro Romani Pontificis in eamdem potestate decertat.

Tertiò probat hanc veritatem morum integritas, & vitæ sanctimonia, quæ in Ecclesia Romana omni æuo, & ætate floruit, vt cernere est in numerosa virorum, & fœminarum multitudine, quæ ab ipso Ecclesiæ nascẽtis exordio vsque in hæc tempora clarissimos omnigenæ virtutis radios sparserunt. Aliunde verò hæreticorum sectæ, nefandique conuentus, magnis scatent abominationibus; & plurima fatu indigna apud eos tanquam licita permittuntur. Hinc est, vt nulla sit Paganorum, vel Philosophorum, vel Iudæorum, vel Turcarum, vel Hæreticorum secta, vbi errores plurimi rectæ rationi palàm repugnantes non inueniãtur. Paganorum sectam prætereo, de quibus exploratum est, Deorum multitudinem venerari; plurimaque, & turpissima sentire, vt testatur S. Augustinus lib. 7. de Ciuitate Dei per totũ. Paria de antiquis Philosophis scripsit Theodoretus lib. de legibus, qui ad Græcos nonus habetur: vbi docet Lycurgi legibus permitti adulteria: Persarum leges incæstus, cum matribus, filiabus, & sororibus

D. Aug. | Theodor.

ribus nuptias permittere. Massagetarum legibus concedi, vt propinqui senes deuorent & morituros. Tibateni suis legibus senes ex altis turribus deijciebant. Hircani hominum cadauera canibus dilanianda relinquebant. Scythæ cum mortuis viuos ipsis in vita charos tumulabant. Et, quod omnium summa est, Platonis leges, quæ omnibus optimæ probatæque habebantur, fœdissima & horrenda vitia præscripto sanciebant, vel laudabant; communionem videlicet virorum, præpostetam, nefandamque libidinē, conceptuum abortus, & infanticidia.

Quid de Mahumetanis legibus? nō minùs turpia in Alcorano præscribuntur. Cap. 2. statuit omnes, Iudæos, Christianos, Turcas suis legibus obseruatis æternam salutem adipisci. Cap. 5. 28. 47. 48. & passim alibi, futuram æternæ vitæ beatitudinem in cibo, & potu, vxorumque multitudine collocat; quinimo in toto Alcorano nulla actionū spiritualium, vel amoris, aut visionis Dei mentio reperitur.

Do Iudæos, qui post Christi aduentum scripserunt, vbi cum Mahumetanis de turpitudine certare videntur, vt apparet ex doctrina Talmud, quam ipsi plurimi faciunt; magnis tamen, & turpissimis scatet erroribus, vt colligit Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothecæ. Videndus Rabbi Salomon, apud Iudæos in honore, ac æstimatione habitus, qui ad illa verba Genes. ex cap. 1. *Hoc nunc os ex ossibus meis*, dicit, Adamum cum omnibus bestijs, & feris carnaliter congressum, nec potuisse libidinem explere, quousque ad Euæ amplexus peruenit. Item in cap. 28. Numer ad illud, *In Kalendis autem offeretis holocaustum Domino*, legit ipse, *holocaustum Domini*; & dicit in nouilunio offerendum esse holocaustum pro Deo ad expiandum peccatum, quod lunæ splendorem minuendo commisit. Et verò fabulam hanc enarrat in cap. 1. Genes. ad illa verba, *Duo luminaria magna*. Tandem ad cap. 4. Deuteron. ad illud, *Creauit Deus hominem:* Adamum ita procerum fuisse scribit, vt pedibus in terra consistens, cælum capitis vertice contingeret: & passim huius generis plurima in Iudæorum monumentis apparent.

Taceo veteres hæreticos, in quibus par fatuitas, insaniaque enituit. De Donatistis dico, qui testibus Augustino epistol. 50. & Theodoreto lib. 4. de Hæret. fabul. vt seipsos facerent Martyres, è præruptis montibus se præcipitabant; aquis præfocabant; flammis absumendos se inijciebant, occidi rogabant; quique ipsos occidere recusabant, ipsis interitum minabantur, & inferebant. Manichæi docebant æquale peccatū esse foliū de arbore præscindere, atque

Sixtus Senens. | Genes. 1. | Num. 28. | Genes. 1. | Deut. 4. | August. | Theodor.

atque hominem occidere: ijdem asserebant, partes Diuinæ essentiæ teneri captiuas à Principibus tenebrarum,& ex ijs aliquas liberari, alias in æternum fore damnandas. August. hæres. 46. S. August.

Ætatis nostræ Sectarios affero, qui omnem hominem asserunt iustificari sola fide speciali,qua quisque certò credit se propter Christum coram Deo esse iustum, cùm alioqui peccatis sit maculatus; vnde ex mendacio iustificationem comparabit. Quod quantùm rationi aduersetur,adeo planum est, vt confutari non egeat. Maximè quia Lutherani omnes spiritum precum, & inuocationum extollunt:quod tamen cum ea fide,qua iustificari dicunt, cohærere non potest: & præterea Anabaptistas à salute excludunt, nisi ab erroribus suis conuertantur; quos tamen sciunt certò credere se esse iustos. Deinde prĕter communem hunc errorem adeo fatuum, singuli peculiares sustinent errores planè absurdissimos. Nocturna habent conuenticula, in quibus caninas nuptias exercent: apertè proprijs sororibus commiscentur; prædicare publicè vetāt; & in priuatis sermonibus,vt multiplicentur, & crescant adhortari solent, & sororum coniugia inire suadent.

Iam verò Lutheranorum proprius error est: infantes dum baptizantur,ratione vti,Dei verbum audire, credere, diligere: quod rationi valde dissonat. Et ideo S. Augustinus epist. 57. ad Dardanum scripsit,humanis sensibus repugnare, qui hoc dicunt. Porro Caluinistæ in eo peculiariter errant, quòd sentiunt, omnia absoluta necessitate euenire:& Deum causam esse peccatorum arbitrātur: à quo delitamento iam omnes fere Lutherani decesserunt. S. August.

At Romana, & Catholica Ecclesia nullo inficitur errore, nulla turpitudine maculatur. Nihil rationi contrarium docet,licet multa supra rationem contineat.Quapropter ea sola dici debet sancta, cui soli cōpetit, quod in symbolo confitemur: *Credo sanctam Ecclesiam*. Et verò Iustinus in vtraque Apologia: Tertullian. in Apologetico cap. 36. & sequentibus:Arnobius contra gētes lib. 2. & 3 Minutius Fęlix in Octauiano: Augustin.in lib de Ciuir.Dei:sanctus Thomas in lib.contra gentes, hanc Romanæ Catholicæque Ecclesiæ sanctimoniam,integritatem & castitatem deprædicant. Instar omnium mihi est Augustinus, ex quo illud produco testimonium. *Nihil in Christianis Ecclesijs turpe, & flagitiosum spectandum, imitandumq. proponitur: vbi veri Dei, aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur,aut dona laudantur, aut beneficia postulantur.* Ita ille lib. 2. de Ciuitate Dei c. 28. & lib. 2. c. 7. hęc habet: *Persuadebatur veritas noua consuetudini, sed non contraria rationi*: Iustinus, Tertul. Arnob. Minutius Augustin. D. Thom. August.

§. SEX-

§. SEXTVM.

Miraculorum claritas, ac in omnes ætates propagata eorum manifestatio, Romanum Pontificem verum Petri successorem esse contestatur.

QVarto loco sese mihi obijcit numerosa miraculorũ cohors, quibus armata incedit Romana Ecclesia, terribilis vt castrorum acies ordinata, hisque militibus Monarchiæ suæ veritatẽ propugnat, & protegit. Tam multa nãque Romani Pontificis subditorum precibus exoratus miracula edit Omnipotens, vt voce omni tuba clariore Romanam Ecclesiam veram esse deprædicẽt, & Romanum Pontificem caput ipsius, supremumque pastorem obtestentur. Nec enim apud alias Orbis sectas, siue Ethnicorum, siue Turcarum, siue Iudæorum, aut hęreticorum, vera miracula ab aliquo ex sectatoribus edita memorantur.

De Paganis notum est: namque ipsi, teste Valerio Maximo libro 8. iactant de simulacris, & brutis humana voce loquẽtibus, necnon de Vestali virgine cribro aquam hauriente; inania sunt, & dæmonis arte fieri potuerunt. Et idem esto iudicium de Augure, qui vt refert Tullius lib. 1. de Diuinatione, cotem nouacula dissecuit. Si verò ambigas, qua ratione hæ, & aliæ eius generis præstigiæ, & terriculamenta, diaboli industria patrari possint, consule Tertullianũ in Apologetico c. 22. & 23. Augustinum lib. 10. de Ciuitate Dei cap. 16. vbi id apertissimè demonstrat.

Val. Max. Tullius. Tertul. August.

De Iudæis exploratissimum est, nulla apud eos miracula post Christi aduentum edita reperiri. Quoniam vnicum illud probaticę Hierosolymorum Piscinæ, quod adhuc Christo apud eos prædicãte vigebat, iamdiu finem tenuit.

De Mahumetanis, ipsis Iudicibus, miraculorũ splendore viduata eorum secta conuincitur. Nam vt testatur Damascenus lib de cẽtum hęres. circa finem, Mahumetus nullo testimonio legem suam probare potuit: quinimo ipsemet impius Christo miracula, & gladium sibi traditum fatetur: quamquam aliquando Lunam in duas partes dissectam; cùmque in terra iacentem inspiceret, præ manibus sumpsisse, & redintegratam in cælum à se repositam comminiscitur. Cęterùm Lunæ casum nemo vnquam inspexit, cùm non posset non mole sua magnam terrę partẽ opprimere. Solus, inquiunt Alcorani expositores, Mahumetus vidit, cadenti adfuit, & partitam reparauit. O dementiam! non vidit Mahumetus cadentem Lunam: ipsa potiùs suo aspectu afflauit, vt quasi lunaticus in hãc fatuitatem laberetur: nisi forte legis à se stabilitæ violator, vino largiter epotus, illas Lunæ partes

Damasc.

&

& medicinam temulentus somniauit.

Iam verò æui nostri sectarij etsi miraculis clarere studuerunt, inani tamen conatu id tentasse reperimus. Nam Lutherus discipulam à dæmone vexatam liberare contendens, minimo minùs ab ipso diabolo cruciatus occiditur, Staphil. vt testis oculatus affirmat Staphilus. Pergit adhuc hæreticus, & Cochlæus teste IoanneCochlæo in actis Lutheri ad annum 1523. Nesenum quendam flumine submersum in vitam reuocare, inaniter tamen, contendit. O inanem miraculi spem, & non semel illusam contentionem! Siste parumper insane: quod enim tibi viuo negatur, vt miraculis clareas, fortè mortuo concedetur. Ita planè refertur accidisse. Moritur impius media hyeme, quo tempore corpora mortua diu conseruari solent: stannea capsula forinsecus diligēter clausa custoditur cadauer; & Vuitembergam defertur humandum: in ipso tamen itinere tetrū adeo cœpit odorem spirare, vt portantes tartarea iam graueolētia deterriti, ipsum ibi reliquerint. Miraculum certè fuit, vt quo tempore cadauera per dies plurimos illæsa seruantur, illud subitò in putredinem abiret; sed qualē morum, vitæque illius fœtorem decebat, & turpitudinem.

Aliud non absimili conatu Minister quidam hęreticorum voluit miraculum ostentare. Nam teste Feliciano Ninguarda lib. contra Felician. Annam Burgium, & Alano lib. 6. Alan. Dialog. anno 1558. apud Hungariam cum quodam paciscitur, vt se mortuum fingeret, ac deindè ab ipso magno euocatus clamore exurgeret, vt suscitatus crederetur: interim tamen moritur. O miraculum hæreticis familiare! qui fictè mortuus erat, verè mortuus inuenitur. Simile accidit Caluino, vt Hieronymus Bolsecus in Bolsec. ipsius vita cōmemorat. Sed heus vos Nouatores, cur aliam tenentes fidem, cur extra Romanam viuentes Ecclesiam, & Romanum Pontificem caput ipsius abiurantes, perfidiam vestram miraculis illustrare contenditis, quæ ad solam veræ fidei confirmationem à Deo patrari consueuerunt? Tertul. Tertullianum audite in lib. de pręscriptionibus ita disserentē: *Si alium Deum prædicant, cur eiusdem rebus, & litteris vtuntur? contra quem prædicant? Si eundem, quomodo aliter? alioqui probent se nouos Apostolos: dicant, Christum iterum descendisse, & dedisse eis virtutem, eadem signa edendi: Volo igitur, inquit, virtutes eorum proferre, nisi quòd agnosco maximam virtutem eorum, qui Apostolos in peruersum æmulantur? Illi enim de mortuis suscitabant: isti de viuis mortuos faciunt.* Hæc ille: vbi vides quàm pulchrè in vltima clausula ex antithesi virtutem irridet hæreticorum; atque in mentita

tita

tita ipsorum miracula festiuè iocatur. Sed iam Ecclesiam nostram miraculorum veritate claram, illustremque extitisse demonstremus.

Igitur plurima in omnibus ætatibus, & testatissima inueniuntur miracula, vt Magdeburgenses vndecim tomis, vndecim prima sæcula complectentibus, affirmant. In singulis enim Centurijs cap.13. ex authoribus illius ætatis omnia miracula referunt, plurimaque in vnoquoque sæculo in confirmationem nostrorum dogmatum patrata commemorant; videlicet ad Sacramentalem confessionem, Reliquiarum cultum, Imaginum venerationem, Eucharistiam, Pontificatum, Monachatum, Sanctorum inuocationem stabiliendam, quæ omnia suis titulis digerunt. Et licèt solita impudentia dæmonum illusionibus & præstigijs adscribant; id non aliunde probant, nisi quia eiusmodi miracula Christi Euangelio consonant, & Lutheri Euangelio contradicunt. Sed iam singula percutramus sæcula, & nonnulla ex ipsis miracula breuissimè numeremus.

Primum sæculum, Christi, & Apostolorum miracula illustrarunt, vt ex Euangelijs, & Actorum historia comprobatur.

In Secundo, Christianorum militum miracula in Marci Antonini exercitu claruerunt. Testem laudo Tertullianum lib. ad Scapulam, & in Apologet. cap. 5. Euseb. lib. 5. histor. cap. 5. Oros. lib. 7. histor. cap. 15. & ipsam Imperatoris epistolam Iustini monumentis adiunctam.

Tertul. *Euseb.* *Oros.*

In Tertio, vixit Gregorius Thaumaturgus, qui ob miraculorum magnitudinem & claritatem alter Moyses meruit appellari. Vide Basilium lib. 10. de Spiritu sancto cap. 29. Gregorium Nyssenum in vita ipsius, Hieronymum de Viris Illustribus, Eusebium lib. 7. cap. 25.

Basilius. *Gregor. Nyssen.* *Hieron.* *Euseb.*

In Quarto, Antonij Abbatis, Hilarionis, Nicolai, & aliorum miracula visa sunt; quæ Athanasius, Hieronymus, Sulpitius, & alij retulerunt.

Athanas. *Hieron.* *Sulpitius*

In Quinto, plurima contigerunt, quæ D. Augustinus lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. suo tempore edita latissimè recenset.

D. Aug.

In Sexto, habentur, quæ D. Gregorius in Dialogis enarrat, & lib. 3. c. 2. & 3. à Romanis Pontificibus Ioanne, & Agapeto duo potissimùm edita commemorat.

D. Greg.

In Septimo, Augustinus, & socij Angliam magnis miraculis nobilitarunt: author est Gregorius lib. 9. epist. 58. Beda lib. 2. histor. cap. 32.

Gregor. *Beda.*

In Octauo, in eadem Anglia S. Cuthbertus, & S. Ioannes, teste Beda lib. 4. & 5. hist. plurima miracula ediderunt.

In Nono sæculo, extant miracula Tharasij, scripta ab Ignatio Nicæno. Plurima item, quæ in Ciuitate Suessionensi contigerũt anno

Ign. Nic.

anno 826. quo S. Sebastiani Martyris reliquiæ translatæ memorãtur. Francorum annales ab eius æui auctore summa fide scriptos consule. *Annales Franc.*

In decimo, miracula S. Romualdi scripta à B. Petro Damiani. Item Vvenceslai Regis Boemorum S. Vdalrici, & S. Dunstani: de quibus vide Surium. *Petrus. Damian.* *Surius.*

In vndecimo sæculo, miracula S. Eduardi Regis, & virginis, sancti Anselmi, Gregorij Papæ Septimi, & aliorum.

In sæculo duodecimo; duo luminaria Bernardus, & Malachias, miraculorum splendore radiarũt. De Malachia iuuat ipsum Bernardum ita scribentem huc transcribere. *Quo*, inquit, *antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? si bene aduertimus pauca ipsa, quæ dicta sunt: non prophetia defuit illi; non reuelatio, non gratia sanitatum, non mutatio mentium, non denique mortuorum suscitatio*. Hæc de suo Malachia Bernardus, Monachorum Pater, & Princeps; qui præterquãquod apud Romanos Põtifices gratia plurimum valuit, tot edidit miracula, vt omnes Sanctos, quorum vitæ extant scriptæ, superauerit. In Constantiensi nãque Diœcesi vna tantum die cæcos illuminauit vndecim, mancos duodecim, & claudos octo supra decem reddidit sanitati, vt author est Gotfridus ipsi coæuus lib. 4. cap. 5. Quinimo totis quinque de Bernardi vita monumẽtis tam multa cernuntur miracula, vt ad summam redigi non posse videantur. *Bernar.* *Gotfrid.* *D. Bonau.*

Fœcundissimum miraculorum extitit sęculum decimumtertium. In eo enim præter multos virtutę præcellẽtes viros, claruit S Franciscus Seraphici Ordinis Institutor, cuius vita à S. Bonauentura diligenter scripta, tot miraculis illustratur, quot stellis cęlum distinguitur. Eodem sæculo vixit S. Dominicus Ordinis Prædicatorum Fundator. De quo præter multa alia omnis generis miracula, tres mortuos suscitasse affirmatur. Dedit præterea Minorum Ordo huic sæculo B. Antonium Lusitanum, cui data est miraculorum clauis; & in eo videtur expleta Dei apud Isaiam promissio: *Et voluntas mea in manu eius dirigetur*. Deum præ manibus habet, & quolibèt eius voluntatem frequentissima miraculorum molitione inflectit. Etiam dedit Bonauenturam, sapientiæ & miraculorum splendore clarissimum: vide S. Antoninum 3. par. hist. c. 13. & 24. *Isaiæ. 53 10.* *S Anton.*

Nec minùs ferax virorum extitit Prædicatorum Ordo: nam eodem tempore B. Petrum Martyrem, & S. Thomam Ecclesiæ dedit; qui in eodem sæculo virtutum sapientiæque magnitudine, & miraculorum gloria suum Ordinem & Christi Ecclesiam nobilitarunt. Iuxta eiusdem sæculi finem se extulit

tulit S. Cælestinus Quintus Pontifex Romanus, qui authore Cardinali Cameracensi in eius vita, ante Pontificatum miraculis fuit illustris: Pontifex renunciatus sedem illam, & sacrum diadema virtutibus, & miraculis pulchriùs, quàm margaritis, & vnionibus exornauit.

Cardinal Camera.

Decimumquartum seculum plurimos etiam tulit miraculis claros: sed præcipuè S. Bernardinus, S. Catharina Senensis, sanctus Nicolaus Tolentinas, à Diuo Antonino loco supra citato memorantur.

Sæculo decimoquinto claruit sanctus Vincentius Ferrer, qui viuus, & mortuus tot miracula edidit, vt teste D. Antonino 3. par. hist. tit. 23. octo supra triginta mortuos suscitauerit. Eodem etiam floruit citatus Antoninus, cuius vitam miraculis claram Surius in lucem extulit. Nec minori virtutum, & miraculorum splêdore enituit S. Didacus, Ordinis Minorum fax clarissima; qui in Oppido Prouinciæ Beticæ, S. Nicolai de Portu Hispalensis Diœcesis lucem aspexit, Hispaniamque & Italiam virtutibus, & miraculis illustres reddidit. Nam Sanctissimi Pontificis Sixti Quinti relatione, qui ad instantiam Philippi Secundi Hispaniarum Regis Didacum catalogo Sanctorum adscripsit, centum fere, & triginta miracula in actis transmissa, & approbata reperiuntur.

D. Anton.

Surius.

Tandem sæculo decimosexto S. Franciscus de Paula plurima edidit miracula, vt in Bulla Canonizationis Leo Decimus Pontifex scribit. Tu etiam Societas Iesu, quæ minima diceris, & nequaquam minima es inter Ecclesiæ Ordines, tuo Francisco Xauerio Indiarum Apostolo, magnũ præsenti sæculo splendorem contulisti. Quippe qui Orientem Orbem, in quo fœlicissimè occidit, multigenis miraculis clariùs, quã sol ipse radijs illustrauit.

Leo Dec.

Conferantur ergo hæc, & similia à nobis memorata, cum his quæ de Luthero, alijsque hæreticis tradunt historiarum monumenta; & planum fiet, quàm diuersis itineribus vtrique incedãt. Vnde necesse est, vt alteri à veritatis scopo aberrent. Nouit hoc cordium scrutator Omnipotens, atque vt suam hac de re sententiam hominibus manifestaret, Religiosis viris virtutũ studiosis, & Romanæ Ecclesiæ cultoribus miraculorum claritatem viuentibus, & mortuis in æternæ beatitudinis pignus, corporum integritatem, incorruptionemque indulsit; cùm interim Lutherus, deserto habitu, negata Pontifici obedientia, & fide penitus abiurata, intemperantissimæ instar pecudis in turpium voluptatum cœno volutaretur: indeque pari deprauatæ mentis, & corrupti corporis fœtore detestandus in Tartarũ mitteretur. Fœlices planè,

quos,

quos, vt de se fatebatur sanctus Augustinus in lib. de vtilitate credendi, cap. 17. miraculorum vincula in Ecclesia detinēt plusquàm aureis catenis honestissimè constrictos. Ijs certè fas erit illud Ricardi à sancto Victore lib. de Trinitate cap. 2. fidenter iterare: *Domine si error est, quod credimus,* (Ricard. à S. Vict.) *à te decepti sumus. Ista enim in nobis ijs signis, & prodigijs confirmata sunt, quæ non nisi à te fieri potuerunt.*

§. SEPTIMVM.

Prophetiæ donum, quo Ecclesia Christi Sponsa decoratur; simul cum alijs manifestationibus eandem ostentat veritatem.

Qvinto loco numerandum venit Prophetiæ lumen, quod in ijs, qui Romani Pontificis obedientiam profitentur, non rarò inueniri solet. Sicut enim Christus apud Marcum cap. vltimo donum miraculorum Ecclesiæ promisit, ita etiam lumen propheticum eidem Ecclesiæ indulgendum vaticinatus est Ioel cap. 2. sicut Diuus Petrus in Actis Apostolorum cap. 2. exposuit, & promisit. Et quidem Prophetici luminis donum maximum est, & peculiare Diuinitatis insigne, iuxta illud Isaiæ 4. (Isaie 4.) *Annuntiate quæ ventura sunt, & sciemus, quia Dij estis.* E contrario Deuterono. 18. (Deut. 18) pro falsæ doctrinæ argumento ponitur, si quidquam à Propheta nuntiatum fuerit, quod postea non euenerit.

Iam apud Ethnicos, & hæreticos falsa plurima, & nulla vera reperta sunt vaticinia; nisi fortè, quæ ad fidei nostræ probationem facta referuntur; qualia Sybillarum, & Balaami extiterunt. Licèt enim Gentiles plurima habuerint Apollinis vaticinia, plurimis tamen ambagibus impexa prodebantur, quia Idolum, quod futurum erat prorsus ignorabat; vnde in quemcumque euentum fallax mentiti Oraculi responsio detorqueri poterat. Deinde illa tantùm prædicebat, quæ à Dæmone peragenda erant, vel iam fieri cœperant & ignorabantur: plurima item, quæ naturales causas alijs incognitas habebant, & dæmonibus propter maiorem naturæ subtilitatē exploratas, nuntiabant. Qua de re videndus Athanasius (Athanas.) in vita sancti Antonij. Augustinus lib. de diuinatione (August.) dæmonum, Theodoretus lib. de (Theodor.) Oraculis.

Hæretici quoque quotiescumque aliquid prædicere voluerunt, decepti sunt: Id patet de falsis Prophetis in Testamento veteri 3. Regum 22. Tempore autem noui Testamenti fuit olim Montanus, qui Propheta videri voluit cum duabus prophetissis

Prisca, & Maximilla; & bella, aliaque tunc euentura prædixerunt: sed caruit successu Pseudo-Prophetarum prædictio, vt notauit Eusebius lib. 5 hist c. 16.& 18. Eusebi.

Nostris temporibus Lutherus, quem Lutherani constanter Prophetam Germanicum, & Eliam vocant, apud Colchæum in Actis Lutheri, anno 1525. prædixit fore, vt si ipse adhuc per duos annos suam doctrinam prædicaret; euanesceret Papa, Cardinales, Episcopi, Monachi, Moniales, turres, campanæ, Missæ, &c. Et tamen prædicauit postea nõ duos sed ferè vigintiduos annos; obijt enim anno 1546. Et tamen non euanuit Papa, Cardinales, Episcopi, Monachi, &c. Ibidem refert Colchæus de Thoma Muncero, qui se Gedeonem vocabat, & infinitos rusticos armauerat contra Principes Germaniæ; cùmque antea victoriam suis omnino certam promitteret, & se omnes tormentorum bellicorum globos in manica excepturum prædiceret: paulo post cæsi sunt omnes ferè rustici, Thomas captus, & securi percussus. Idem Colchęus in Actis Lutheri anno 1533. scribit constanter asseruisse Lutheranorum Prophetas illo anno futurum diem vltimum Iudicij, & ipsum etiam diem designasse, vt multi nec arare, nec serere voluerint: qui tamen mendaces inuenti sunt. Non enim fieri poterat, vt vera prænunciarent ij, in quorum ore spiritus mẽdax inueniebatur. Et reuera solius Dei est, & eorum in quos ipsius spiritus illabitur, certò infallibiliterque euentura prædicere. Colchæus Colchæus

At in Ecclesia Catholica præter Prophetas Testamenti veteris, & eos, qui fuerunt primis quingentis annis à Christi aduentu, vt Agabum, de quo Act. 11. & Gregorium Thaumaturgum, de quo Basilius libro de Spiritu sancto, cap. 29. & Antonium, de quo Athanasius in eius vita; & Abbatem Ioannem, de quo Augustinus de Ciuitate Dei cap. 26. fuerunt etiam posteriobus sæculis, quibus iuxta Lutheranos perierat apud Romanos Ecclesia, veri Prophetæ, & quidem Monachi, ac Romano Pontifici addicti. Act. 11. Basilius. Athanas. August.

De sancto Benedicto ita scribit Gregorius lib. 8. Dialog. capite 15. *Benedictus*, inquit, *Regem de suis actibus increpauit; atque in paucis sermonibus cuncta, quæ illi erant euentura, prænunciauit dicens: Multa facis, multa mala fecisti: iam aliquando ab iniquitate conquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus: nouem annis regnans, decimo morieris.* Quæ omnia completa se vidisse idem Gregorius testatur. Gregor.

De sancto Bernardo scribitur in eius vita, libro quarto, capite quarto, eum quatuor hominibus præ-

prædixisse conuersionem, tribus de ea nihil cogitantibus, quarto etiam ab ea re alienissimo: quæ omnia sicut prædixerat euenerũt. Illud tamen est prorsus admirabile, quod de viro nobili ibidem memoratur: nam cùm eius filius S.Bernardum rogaret, vt pro conuersione patris precaretur; respõdit Sanctus: *Ne timeas, ego illum probatum Monachum in hac clara valle sepeliam*. Quot in hac vna sententia clauduntur vaticinia! Nam & Monachum illum aliquando futurum, in Ordineque Monastico vsque ad mortem perseueraturum, & sanctè ac piè diem extremum clausurum, idque ante ipsum Bernardum, cuius manibus ab eodem sepeliendus prędicebatur. Sex igitur, admodumque diuersa, protulit vaticinia, quæ omnia singulari Dei prouidentia conspexit impleta. Sic enim Auctor pergit: *Et perfectus*, inquit, *Monachus factus est, & à Patre sancto sicut ipse prædixerat, in clara valle sepultus: tanquã enim mori illo absente non posset, quinque mensibus infirmatus, & celeberrimum, imò continuum mortis responsum in se ipso habens sustinuit, donec Pater sanctus rediret, qui vt olim promiserat, eum traderet sepulturæ*.

S. Bern.

Sanctus Pater Franciscus, vt scribit in eius vita D.Bonauentura, cùm Christianus exercitus certo die cum Saracenis pugnaturus esset, admonuit Duces, ne eo die pugnarent; sibi enim à Deo reuelatum victoriam hostibus eo die cessuram. Sed cùm B. Francisci monita Duces aspernarentur, cæsi Christiani, ac in fugam turpiter effusi, cladem sustinuerunt lamentabilem. Plura adhuc eiusdem generis referri possent; cùm ferè nullos sancta & Romana Ecclesia viros colat sanctitate conspicuos, qui Prophetiæ dono non etiam claruerint. Hæc tamen confirmandæ veritati sufficient.

D. Bonau.

Sexto loco aduersariorum confessionem propono. Tanta enim est vis veritatis, vt etiam hostes ad proferendum pro ea testimonium compellat, iuxta illud Deuteronom. 32. *Non enim est Deus noster vt dij eorum, & inimici nostri sunt iudices*. Iam nusquam Ethnicorum, aut hæreticorũ doctrinam, aut vitam laudasse Catholici reperiuntur. Scimus enim vnam tantùm esse veram fidem, & sine ea nullam esse veram iustitiã: vnde constanter asserimus errare omnes, qui doctrinam nostram non sequuntur. At verò Pagani Iudæi, Turcæ, Hæretici, non sic de nobis loquuntur.

Deut. 32

De Paganis multa testimonia sunt. Plinius Secundus in epistola ad Traianũ lib. 10. scribit, Christianos omnia vitia detestari; sanctissimèque viuere; & hoc solùm in eis posse reprehendi, quòd nimis facilè pro Deo suo vitã profundant; quòdque horis antelucanis surgant ad canendas laudes

Plinius.

Christo. Tertullianus in Apologetico cap. 1. & 2. testatur Paganos noluisse discuti causam Christianorum, sed damnari sine discussione; quia nihil mali in eis reperiri posse agnouerant. Et cap. 5. & 6. affirmat, Imperatores, qui habiti sunt optimi, Christianis fauisse, vt Marcum Aurelium, Vespasianum, Antoninum Pium eos autem, qui ab ipsis Gentilibus pessimi reputabantur, Christianos magnis persecutionibus oppressisse.

Extat quoque epistola Marci Aurelij Imperatoris, in qua testatur, in Germania, cùm per dies quinque siti laboraret exercitus, & essent Romani circundati ab incredibili multitudine Germanorum, vt esset impossibile humanis viribus euadere; tunc se ad Deos patrios confugisse, sed frustra: deinde aliquos milites Christianos, qui erant in exercitu, rogasse vt etiam ipsi Deum suum orarent. Porro, inquit, vix Christiani in genua prouoluti preces emiserunt, cùm statim iucundissimus imber è cælo descendens Romanos perfudit, hostes verò grando igne permixta verberauit. Huius epistolæ meminit Tertullian. in Apologetico cap. 5. & in lib. ad Scapulam: nuper verò inuenta est, ac in Iustini operibus impressa. *Tertul.*

Denique S. Antonium, S. Hilarionem, S. Martinũ honore, & reuerentia à Paganis habitos, scribunt Athanasius, Hieronymus, & Sulpitius in eorum vitis. *Athanas. Hieron.* *Sulpit.*

De Iudæis habemus in primis testimonium Iosephi lib. 18. Antiquit. c. 6. vbi affirmat Christum plusquàm hominem fuisse, & verè Messiam esse. Philo scribit librum insignem de laudibus eorũ Christianorum, qui sub Marco Euangelista in Ægypto viuebant. Et quidem Centuriatores grauiter errant existimantes prædictum librum de secta aliqua Iudaica conscriptum, vt aiunt Centur. 1. lib. 4. cap. 3. Nam de verè Christianis loquutum Philonẽ, Eusebius lib. 1. hist. cap. 16. Epiphan. hæres. 29. Hieronymus de Viris Illustribus in Philone. Sozomenus l. 1. c. 12. Beda præfatione in Marcum asseuerant. *Ioseph.* *Philo.* *Eusebius* *Epiphan.* *Hieron.* *Sozom.* *Beda.*

Mahumetus in Alcorano c. 2. docet Christianos saluari: & c. 4. dicit Christum maximũ esse Prophetam, & ipsam Dei animam habere. Testatur quoque S. Bonauentura Sultanum Ægypti, licèt Mahumetanum, in summo honore, ac reuerentia habuisse Seraphicum Patrem Franciscum, quem Catholicum Christianum probè cognouerat. *D. Bonau.*

Idem de Hæreticis dici potest. Nam B. Benedictum Catholicum à Rege Totila Ariano summo honore affectum, vt verum Dei seruum, & Prophetã, scribit S. Gregorius lib. 2. Dialog. c. 15. & Lutherus iam hæreticus existens sic scribit in lib. contra Anabaptistas, qui in odium Papæ reijciunt Baptis- *D. Greg.*

ptiſmum paruulorum. *Nos*, inquit, *fatemur ſub Papatu plurimũ eſſe boni Chriſtiani; imò omne bonum Chriſtianum; atque etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in Papatu veram eſſe Scripturam ſacram, verũ Baptiſmum, verum Sacramentũ Altaris, veras claues ad remiſsionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Cathechiſmum, vt ſunt Oratio Dominica, decem Præcepta, Articuli fidei. Dico inſuper, ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe.* Hæc ibi. Vbi ſi nobis nucleum tribuit, nihil ſibi præter corticem, putaminaque reſeruat.

Caluinus Inſtit. cap. 10. §. 17. vocat Bernardum pium Scriptorem. At certè Papiſta fuit Bernardus, & nemo ſine vera fide pius haberi poteſt. Philippus in Apologia art. 5. & 17. Confeſsionis Auguſtanæ vocat ſanctos, Bernardum, Dominicum, & Franciſcum. Quod idem facit Lutherus in libr. de abroganda Miſſa prope finem. Item, vt ſcribit Colchęus in Act. Lutheri anno 1532. Cùm poſt multa prælia inter Catholicos, & Hæreticos Heluetios pax componeretur: in primo articulo concordiæ hæretici ſcribebant, ſe velle deinde dimittere confœderatos ſuos quietos, circa veram, indubitatam, & Catholicam fidem ſuam; Catholici autem dicebant, ſe velle dimittere confœderatos ſuos circa fidem eorum: nihil verò de Catholica, vera, & indubitata meminerunt. Itaque ipſimet hæretici fidem, quam Romana tenet Eccleſia, ſuo teſtimonio veram, Catholicam, & indubitatam prædicarunt.

Colchæus

Septimò ſeſe offert caſtigata morum licentia, quæ ex frequenti Sacramentorum vſu, præſertim auguſtiſſima Euchariſtia, in totam Romanam Eccleſiam dimanauit. Quis enim vitæ antea profligatæ compoſitionem, animique verè Chriſtiani moderationem conſpicatus; Diuinum illud Pharmacũ, immortalitatiſque antidotũ, ad ſanandas animi ægritudines diuini amoris arte confectum, mendax, & fictitium ſuſpicetur? Vnde conſequenter deteſtandum idololatriæ facinus in eo ſumendo à Catholicis admitti neceſſe eſt vt fateatur? quod quàm ſit à recta ratione alienum, apertiſsimè cõſtat. Nam quî fieri poterat vt elatus animo, in humilem, & abiectum: iracundus in mitem: laſciuiæ deditus, in caſtitatis amatorem, cibi huius, niſi panis eſſet Angelorum, ſumptione mutaretur? aut quomodo omnium nefandiſsimã committens idololatriam; eam ſibi indueret virtutũ imaginem, quæ fidelem, & verum Dei cultorẽ repræſentaret? Amẽs planè erit, qui talia opinabitur. Et quidem has morum metamorphoſes, admirandaſque vitæ mutationes ſoli experiũtur, qui Ro-

manum Pontificem Ecclesiæ caput, Petri Successorem, & Christi Vicarium agnoscunt.

§. OCTAVVM.

Imperatorum, ac Christianorum Principum, & Regum, erga Romanũ Pontificem obsequentia, ipsum Ecclesiæ Catholicæ Caput existere demonstrat.

POstremo loco rem magni momenti profero, videlicèt obsequentiam, qua Orbis Reges, ac Imperatores Romanum Pontificem tanquã totius Ecclesiæ caput, & sacri principatus Monarcham studiosissimè coluerunt. Postabitis verò tot summorum Pontificum decretis, de quibus latè Belarminus libr. 2. de Rom. Pontifice cap. 14. imperantibus adhuc Ethnicis expeditis; vbi hæc veritas stabilitur, præsertim cùm tres illi supra triginta Pontifices martyrij gloria insignes Ecclesiã administrarunt: quos planè Dominus Iesus ætatis suæ annis voluit dedicari. Pòstmodùm anno 304. ad Pontificale soliũ euectus est Syluester; Constantinus Magnus fidem Christianam suscepit: Concilia generalia cogi cœperunt. Vnde præfatam veritatẽ subsequuti Imperatores amplexi sunt, & Romano Pontifici tanquã Pastori obtemperarunt. Ita planè in quatuor primis generalibus Concilijs, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, & Chalcedonensi, edocetur. Quinimo plurima de eodem Constantino, & prorsus admiranda scribuntur, ipsiusque erga Romanum Pontificem obedientia, & transmissum ad posteritatem exemplum non leuiter commendatur.

Belarm.

Iam verò distinct. 19. c. 3. vnum ex vigintitribus capitulis recensetur, quæ referente Nauclero, Carolus Magnus ad omnes Regni sui Prouincias remisit: vbi deuotus, & Romano Pontifici obsequentissimus Imperator præscribit, iugum à sancta Sede Apostolica impositum, etsi difficillimum portatu videatur, sustinendum tamen, humiliterque amplectendum. *In memoriam*, inquit, *Beati Petri Apostoli honoremus sãctam, Romanam, & Apostolicam sedem, vt quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat Ecclesiasticæ magistra rationis: quare seruanda est cum mãsuetudine humilitas; vt licèt vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.* Id etiam prodit celeberrimũ Othonis iusiurandum, quo Rex ille Pontifici Ioanni se obstrinxit, vt habetur distinct. 63. Naucler.

Inter omnia tamen obsequentiæ erga Romanum Pontificem exempla præstantissima sunt, & omnibus laudum præconijs extollenda, quæ Hispaniæ Reges ediderunt. Siquidẽ vt illud magni

gni

gni Gregorij vaticinium adimpleretur (Quippe cùm S. Hermenegildi martyrium referret, diuino afflatus ſpiritu prædixit, fore vt ex præclariſsimi Principis,&Martyris effuſo sãguine fructus vberrimi germinarẽt) à Rege FlauioRecharedo inuictiſsimi martyris germano, qui è Gothorum Regibus primus Romano Pontifici obedientiam præſtitit, vſque ad Dominum meum Philippum Quartũ nunc imperantem, ſexaginta duo Reges Leonis, & Caſtellæ rectelinei (taceo Aragonios, Luſitanos, & Vaſcones) effluxerunt: Nec vllus Hiſpaniarum Rex legitimus (nam Vvitiſſa per tyrannidem regnum vſurpauit) ab hinc mille annis & vltra, Romani Pontificis obedientiã deſerui. Quinimo omnes Prouincias ſuæ ditioni ſubiectas in eadem obedientia continuit, quin aliquando ſuborta occaſione deficeret.

Adde; nullum Concilium legitimè coactum, à Romanoque Pontifice ritè probatum, ex quo Recaredus Eccleſiæ Romanæ ſe ſubdidit, à Succeſſoribus fuiſſe reiectum, ſed ab omnibus ſummo ſtudio, obedientiaque receptum. Nullibi tamen clariùs hæc obedientiæ promptitudo eluxit, quã in Conſtantienſi Concilio. Cùm enim Hiſpaniȩ Reges Benedictum Decimumtertium natione Hiſpanum, per tot annos tanquam verum Eccleſiæ Paſtorem, & Pontificem coluiſſent; & quidem talis ea tempeſtate à viris doctiſsimis, vitæque ſanctimonia præſtantiſsimis habebatur: in quibus enumero S. Vincentium Ferrer, virtute & miraculis clarum, ac ipſius Benedicti Confeſſarium (mirum dictu, quo tempore Benedictum prædicabat Pontificem, miraculis clarebat) vbi primùm Benedictus Concilio ad tollendũ ſchiſma legitimè coacto ſe oppoſuit, Ioãnes Primus Caſtellæ Rex ab illius obedientia ſe ſubtraxit, vt Regio diplomate Valliſoleti 15. Ianuarij anno 1416. expedito apparet. Quod etiam Alphonſus Quintus Aragoniæ, & ipſius Pater Ferdinandus, Martinum Quintum Eccleſiæ caput agnoſcentes præſtiterunt; Conſtantienſeque Concilium in omnibus ab eo inſtitutis obſeruantiſsimè cuſtodierunt.

Quin etiam nonnulla Chriſtiani Orbis Regna Concilium Tridentinum adhuc non ſuſceperũt; & pauca numerabis, quæ illud obſeruent; cùm tamen Pij Quarti Bulla anno à Chriſto nato 1563. expedita menſe Ianuario confirmatum fuerit. At verò Hiſpaniæ Rex vndecima Iulij die eiuſdem anni, diplomate Regio ſanciuit, vt in omnibus Regnis Hiſpaniȩ ditioni ſubiectis prædictum Conciliũ exactiſsimè ſeruaretur. Deinde quælibet à Romanis Pontificibus reprobata Concilia ab Hiſpaniæ Regibus non fuerũt ſuſcepta: quod tamen Reges alios factitaſſe inuenimus: argumento ſit Baſi-

leen-

leense Concilium, vbi Hispaniarum Oratores adstiterunt: quousque Eugenius Quartus illud Cōcilium reprobauit, & Ferrariense coegit, quod postea Florentiam translatum fuit.

Pari ratione quoties accidit, vt Romani Pontifices bellorum incursibus, vel qualibet alia calamitate opprimerentur, ad Hispaniæ Reges, tanqnam dilectissimos sibi filios, & Romanæ Ecclesiæ obsequentissimos, rogaturi suppetias se contulerunt. Huius rei testem laudo Iulium Secundum: Nam cùm aduersus ipsum Cardinales Maximiliani Imperatoris, & Ludouici Galliarum Regis Vndecimi fauore Concilium Pisæ cogerent; Ferdinādus Hispaniæ Rex Pontificis partes sustinuit, & causam ipsius velut propriam reputans, misso Ferdinando Cabanillas Oratore anno 1511. Galliæ Regem admonuit, quàm fœdum inhonestumque esset, vt Christianissimus Princeps aduersus Pontificem bellum moueret, hæreticisque, ac schismaticis Pisæ Conciliabulo congregatis patrocinaretur. Cùm autem nihil prodesset, nec Regis Galliarum animus mutaretur in melius, pro Pontifice arma suscepit Ferdinandus Rex, maximoque animi ardore Pontificis, & Ecclesiæ causam defendit: quod non sine magna hostium clade, sanguinisq. Hispanici effusione factū, vt præliū apud Rauennam, & alibi initum testatur.

Cùm itém Federicus Secundus Romanam Ecclesiam, ac ipsius ditionis Oppida in Italia opprimeret, Gregorius Nonus Oratores suos in Hispaniam remisit ad Iacobum Primum Aragoniæ Regē; ipsum rogans, vt Ecclesiæ status defensionem, patrociniumq. susciperet. At verò Rex incredibili promptitudine ad expeditionem se accinxit; & decimatertia Iunij die, anno 1238. iuxta veriorem temporum computationem, quā in suis annalibus sequitur Hieronymus Zurita: Et quod magis mirere, Valentiæ expugnationem pene finitam iam habebat: nihilominus Pontifici paruit, ad defendendamque Romanam Ecclesiam fidelis pariter, & generosus insilijt. *Zurita.*

Quinetiam ingruentibus plurimis decursu tēporis necessitatibus, quibus Ecclesiæ status premebatur, Bonifacius Octauus die 20. Ianuarij Iacobum Aragoniæ Regem Secundum, Generalem Ecclesiæ Ducem, ad Terræ sanctæ expugnationem designauit; necnō vt armorum suorum vi, ac potentia in Romanam Ecclesiam rebelles perfringeret. Quod quidem munus adeo fideliter intrepidèq. obiuit, vt cùm sibi à Pontifice iniunctum esset, vt Iacobum Siciliæ Regem fratrem summè charum, bello adoriretur. id verè incunctanterque peregerit.

Item ad annum 1438. exorto prælio, quod Mediolani Dux, & alij

alij aduersus Eugenium Quartum administrarunt, in ipsius perniciem Salerni Principe, & alijs conspirantibus, coactus est Monachali habitu indutus, & cymba vectus Romam deserere, vt conspiratorũ manus effugeret. Interim soli Hispaniæ Reges Pontificis partes sustinuerunt, corporumque, & Regnorum oppositus pollicentes, ad Sedis Apostolicæ tutamen, & ipsius patrimonij restaurationem animum adiecerunt. Quod quanti fuerit momenti, probauit euentus: quin etiam magno labore Alphonso Aragoniæ Quinto suscepta prouincia stetit: quãuis enim tunc de Pontifice querulosus existeret, ipsi nihilominus adfuit, magnisque expensis Anconæ Marcã expugnauit, ac defendit, plurimaque Ecclesiæ Oppida Francisci Sfortiæ tyrannide occupata recuperauit.

Anno 1497. Pontifex Alexander Sextus Vrsinorum seditione pressus tenebatur: Hostiæ Portus occupante Manau de Guerri in maximas angustias redactus intercluso per mare comeatu. Quid Alexander? Catholici Hispaniarum Regis auxilium implorat. Annuit Rex. Et Gonsaluo Ferdinando de Corduba, magno Duci strenuissimoque prouinciam committit: adest Gonsaluus Hispanorum manipulis comitatus: fugat hostem, liberat Hostiam, & Ecclesiæ reddit. Facti lætitia perfusus Alexander, & Regi gratulabundus fatetur, tantumdem sibi recuperata Hostia collatum, ac si denuo Pontifex crearetur.

Plurima in Historiarum monumentis erga Romanos Pontifices Hispanorum Principum rectè facta memorantur: recentiora tamen profero, & adhuc Hispano sanguine respersa. Paucis ab hinc annis hæretici in Germania, alijsque Prouincijs contra Romanam Ecclesiam rebellarunt: quos vt opprimeret, & debellaret, Carolus Quintus Imperator exercitũ coegit potentissimum: impositis in Hispania tributis, & vectigalibus, acerrimum aduersus hæreticos bellum commouit, penequc oppressit. Quod eò pluris faciendum, quò tunc temporis cum Sultano Solymano bellum gerebat atrocissimum. Illud etiam hìc admonendũ existimo, vt cùm tot hominum millia in Germania, Gallia, Anglia, & alijs locis à Romani Pontificis obedientia defecerant, Hispaniarum Reges remotissimas Orbis Regiones armis subigentes; earum incolas Christianis moribus imbuisummo studio curarent, atque ad Ecclesiæ Romanæ, & Pontificis obedientiam pertraherent.

Noui plures alios extitisse Christiani Orbis Principes, qui magno fidei studio, ac in Romanum Pontificem propensione, & amore claruerunt; quos hìc non priuato affectu prætermitto; sed quia meliori calamo præclaræ singulorum

lorum virtutes à suis exornantur. Est autem Hispaniæ Regibus peculiare fidei, Religionisque insigne, ac erga Pontificem Romanum obedientiæ monumentum; quòd in latissimo, & amplissimo omnium, quæ in Orbe viguerunt Imperio; vbi tam numerosa regionum, & nationum multitudo cernitur, qualem nullum vnquam Imperium sua ditione coercuit; nusquam tamen in aliqua ex ijs regionibus alia præter Catholicã fidem, & Romani Pontificis obedientiam, coli, & obseruari permittitur: Quod quàm laude sit dignum, & nulla obliuione delendum, Sanctissimus Pater Clemens Octauus sacro Cardinalium Collegio verbis æternùm victuris declarauit: vbi de fælicissimo Philippi Secundi Catholici Regis obitu incredibili doloris sensu locutus, illud magno verborũ pondere retulit, quod ab eodem Rege prudentissimo, & religiosissimo responsum memoratur: Cùm Ollãdi suis expensis, Alphonsum de Vargas ad Regem miserunt, qui eorum nomine sub quibuscumque conditionibus ad obedientiam admitti postularet, dũmodo libertas consciẽtię eis concederetur. Audito Oratore Rex, & communicato cum viris scientia claris, & conscientia timoratis consilio: qui præterquãquod Regali patrimonio, & statuus trãquillitati conuenientissimum affirmabant, bellum illis pactionibus intercidere, & contra infideles in Africam vertere, conscientiæ libertatem licitè concedi posse responderunt, (sola enim Ecclesia Catholica in ijs regionibus libertate carebat) vnde suberat spes, quòd instruendę iuuentuti ostium panderetur. Et licèt pacem summopere exoptaret, seque rationibus, & conuenientijs victum fateretur; nihilominus respondit se potiùs Regnum vniuersum, imò & vitam, si opus esset, amittere velle, quàm permittere vt quisquam è subditis aliam præter Catholicam Religionem profiteretur: quin etiam oblatam sibi subiectionem eorum libenter repudiare, qui Romano Pontifici, & Christi Vicario obtemperare recusabant. Ita Rex ille prudentissimus, æqua Religionis, & fidei laude clarissimus. Imitẽtur posteri, ament fideles subditi, laudent exteri, & nouerint omnes, Romanum Pontificem Ecclesiæ Primatum obtinere, & Diuino iure Petri successorem existere; sicut occasione sententiæ S. Hieronymi super ignorantia, quam in Thabor ostendit, hactenus disseruimus. Coronide igitur tertio imposita Archielogio, ad alia prosequenda calamum vertere necesse est.

AR-

ARCHIELOGIVM QVARTVM.

Petrum auriculam Malcho abſcindentem, & Præceptorem ſuum trinis negationibus abiurantem complectitur.

TRVMQVE Petri facinus, auriculæ videlicet abſciſſio, & negationis delictum, in quarto Archielogio iungere opportunum iudicauimus: quia vtrumque vnum poſt aliud, incepta iam Christi paſsione, tempus tulit: nec placuit calamo, tractationeque diſiungere, quod eiuſdē temporis inſtantia copulauerat. Maximè, quia parum aberit quin dicant hæretici, abſciſsionem auriculæ, negationis cauſam extitiſſe: atque adeo Petrum propterea ſiniſtro euentu Præceptorem per negaſſe permiſſum, quia dextram Malchi auriculam temerarius abſciderat.

Non minùs audet inuerecunda mordacium hæreticorum lingua, quibus Magdeburgenſes præiuerunt Centuria 1. lib. 2. cap. 10. vbi Petrum arguunt tanquam Christi præceptum tranſgredientem, eo quòd auſu temerario gladium arripuerit, eoque diſtricto ſerui Pōtificis auriculam amputauerit. *Contra Christi interdictum*, inquiunt, *gladio vtitur temerario: & impio conatu auriculam Malcho Pontificis miniſtro amputans.* & infra. *Violenta vi, Dei conſilium in Scriptura prædictū, quantùm quidem in ipſo eſt, conatur impedire.* Non minus veneni expuit Caluinus: quippe qui mores ſuos, ingeniumque referens, non ſolum Petrum, ſed reliquos etiā Christi diſcipulos, amentiæ, fatuitatisque inſimulat; eo quòd Magiſtrum rogauerant, an in eos qui ad capiendum venerant, diſtricto gladio irruerent, ad defenſionem vulneratis hoſtibus parati, iuxta illud, *Domine, ſi percutimus in gladio?* Luc. cap. 22. vbi Maldonatus, Caluini, & hæreticorum commune ingenium notauit: quos mēdacij, & blaſphemiæ, ſanctorum Patrū teſtimonijs conuincemus. *Luca 22. Maldon.*

Petrus enim, cuius honorem, dignitatemq. euertere impij moliuntur; in abſcindenda Malcho auricula minimè deliquit; immo potiùs feruentiſsimæ charitatis erga Redemptorem, & promptæ

obe-

obedientiæ exemplum reliquit à fidelibus suspiciendum. In negatione autem non diffitemur delictum, illudque grauissimum interuenisse. Permisit verò Deus, vt Petrus in negationem laberetur, non quòd ea vellet auriculæ amputationem, aliumue defectum antecedentem castigare; verùm vt inde Petrum vniuersalem Ecclesiæ Pastorem educeret, atque ex eo lapsu vberrimos in eandem Ecclesiam fructus deriuaret. Itaque rationes disquiremus, ob quas Petrus ad maiorem sui profectũ, fideliumque ædificationem, ter labi permissus fuerit. Vnde quindecim lapsus, quos hæretici Magdeburgenses Petro imputant, refellimus, & solam negationem ingenuè fatemur: ex ea namque Deus sibi gloriam, Petro maiorẽ fortitudinem, & gratiã comparauit, ac si de spinis rosas, de sẽtibus flores carperet fragrantissimos.

CAPVT PRIMVM.

Petrus auriculam Malcho amputans non deliquit: imò potius in eo facto laudem, & prædicationem promeruit.

NVllus inter sacros Euangelij Scriptores hoc Petri facinus Ioanne clariùs, & minutiùs recenset. Ipse enim cap. 18. num. 10. Pontificis serui, item Petri nomen commemorat; & qua ratione appropinquantibus Christum comprehendere, auriculam seruo dexterã amputauerit: quod alij prætermiserunt. *Simon ergo Petrus*, ait, *habens gladium eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dexteram: Erat autem nomen seruo Malchus*. Illustre quidem facinus, quod ab effœta Petri ætate ingens Magistri sui amor, tuendæque ipsius dignitatis zelus ardentissimus extuderat: vnde sancti Patres, non solùm excusatione dignum, sed omnibus laudum præconijs celebrandum arbitrantur.

Ioan. 18. num. 10.

Ex eo autem quòd præcipienti Christo gladium in vagina recondere, Petrus statim paruerit, *Mitte gladium tuum in vaginam*; à D. Chrysostomo ob tres potissimùm virtutes, amorem videlicet, humilitatem, & obedientiam commendatur. *Vltus enim*, ait, *seruum magno ardore animi est; quod tamen nõ ad sui, sed ad Magistri fecit defensionem: Christus verò nullum detrimentum fieri permisit; confestim enim illum curauit, & hac magnitudine miraculi & lenitatem, & potentiam suam ostendit. Tu verò discipuli quoque & amorem pium, & humilitatem considera: alterũ enim ex diligenti feruore, alterum ex obedientia fecerat. Nam cùm audisset, Mitte gladium in vaginam; statim obtemperauit; & nusquam postea istud fecit*. Ita ille homil. 83. in Matth. D. Chrys.

Videor

Videor mihi in hoc facto Petrum sibi simillimum videre, cùm humilitet, & reuerenter pedes sibi à Magistro ablui recusauit :
Ioan. 13. *Non lauabis mihi pedes in æternũ.* Ioan. 13. Sed audita comminatione, qua ad parendum constringebatur, *Si non lauero te, non habebis partem mecum*, Ibid. promptissimè respondit: *Domine non tantùm pedes, sed manus, & caput:* Quo loco ait Chrysostomus,
D. Chrys. homil. 69. in Ioannem: *In recusando vehemẽs Petrus, in permittendo vehementior: vtrumque ex amore.* Nec solus id amor præstitit, etiam Magistri reuerentia interuenit: iterum Chrysostomus: *Non parui amoris & reuerentiæ argumentum fuit*. Et infra: *Res magna est, & admiranda: nam ob eximiam dilectionem ita locutus est.*

Nihilominus Magdeburgenses hæretici allatrant, & Centuria 1. lib. 2. cap. 10. reuerentem & humilem Petri affectum insipientiæ vertunt & impietati. *Petrus inscitia quadam, & praua deuotione negat se admissurum, vt Christus sibi pedes lauet.* Probra sunt ista, & hæreticorum mendacia nullatenus auscultanda: Patres potiùs audiendi, qui Petri virtutes in hoc facto mirificè extollunt. Basilius sermon. de iudicio Dei; qui moralibus præponitur; hunc in modum Petri defensionẽ, & laudem connectit. *Nullius peccati,*
D. Basil. *nullius contemptus significationem dedit: verũ potiùs excellenti erga Dominum bonore vsus est, & conuenientem seruo, ac discipulo reuerentiam ostendit.* Cyrillus in Ioan. lib. 9 c. 4. *Iure*, inquit, *tantæ rei pondus fidelis discipulus pertimuit, & solitæ sibi vsus reuerentiæ fructu recusauit.* Cyrillus. Pari ratione (vt ex Chrysostomo dicebamus) Petrus auriculam Malcho amputans, plurimos viuidæ virtutis affectus ostendit. Etenim feriendo pro Magistri defensione magnanimum robur exhibuit; & recondito ad ipsius imperium gladio, reuerentis, & prompti admodum discipuli animum demonstrauit.

D. Augustinus lib. 22. contra Faustum Manichæum cap. 72. Petrum in hoc facto indemnem reddere adnititur, eo quòd pro tuendo præceptore suo Malchum intrepidè adorsus fuerit, ipsique auriculam amputauerit. *Volens*, D. Aug. inquit, *defendere Dominum, aurem percussoris abscindit*. Et lib. de Agone Christiano cap. 27. *Petrus*, inquit, *non superbia, sed quamuis carnali, tamen amore Domini hoc fecit*. Quin etiam in quæst. veteris, nouique Testam. quæst. 104. id ei specialiter à Christo permissum affirmat: *Quia*, August. inquit, *sicut significatur in Luca, ipso Domino permittente percussit.* Lucas enim cap. 22. scribit discipulos ante Magistri comprehensionem, ipsum interrogasse; *Domine si percutimus in gladio?* Lucæ 22. Propterea quod ipsum dicentem audie-

audierant: *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*. Ibid. num. 36. Respondentibus verò illis, *Domine ecce duo gladij hìc*, dixit: *Satis est*. Ex quibus verbis apparet gladios tunc non fuisse prohibitos. Vnde primum Magdeburgensium mendacium refellitur, nimirum quòd Petrus contra Christi præceptum gladium attipuerit.

Augus. Pari facilitate secundum mendacium diluit S. Augustinus quæstion. 104. supra citata, quia Petrus in ea abscisione reus non inuenitur: non enim ei dictum est,
Ioan. 18. vt memorat Ioan. c. 18. *Conuerte gladium tuum in vaginam*, quia Malchum vulnerauit: siquidem ei permissum fuerat aurem amputare, vt colligi videtur ex Luca cap. 22. *Sinite vsque huc*: Iubetur tamen gladium recondere, ne vlteriùs pergens perimat, aut grauiùs percutiat. *Sed ne*, inquit
Augus. Augustinus, *iterum percuteret: permissum enim erat ei, vt dolorē faceret, non vt occideret*. Quod minimè Tertulliano lib. de patiētia cap. 3. aduersatur; dicenti vulnus illud, Christi patientiæ infli-
Tertull. ctum reputari debere. *Patientia Domini in Malcho vulnerata est.* Siquidem Dei benignitas, & clementia, iustitiæ vindictam in peccatores exercendam, in ipsum pœnæ Authorem retorquent, ita vt priùs ipse dolorem in pectore sentiat, à quo puniendi affectus exulare videtur, cùm semper in eo veniæ, beneficentiæque amor resideat. Vnde cùm apud Matth. cap. 26. dicat: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt*; Matth. cap. 26. non Petrum, cui permissum fuerat vulnerare, sed turbam ad capiendū armatam, cui Petrus amās feruidusque obsistebat, respexit. Ita Hilarius canon. 32. in Matth. *Turba autem omnis aduersus Dominum gladijs armata processerat. Recondi gladium præcepit: quia eos non humano, sed oris sui gladio esset pemrpturus. Cæterùm si secundum sententiam eius, omnis gladio perimetur; rectè ad necem eorum gladius exerebatur, qui eodem vtebantur ad facinus*. D. Hilar. Hinc est, vt modò ote vsus tanquam ense, etsi blandè locutus dixerit: *Ego sum*. Quo verbo Ioan. 18 consternatos in terram proiecit: vnde magnam ipsius potentiam agnoscere, pauentesque retroagi debuissent. Qui enim (vt prudenter monuit S. Leo sermone 1. de passione) vno verbo quasi acutissima ensis cuspide percussit, exanimesque proiecit; quid totā potentiam exercendo fecisset? *Quid, inquit, poterit maiestas eius iudicatura, cuius hoc potuit humilitas iudicanda?* D. Leo.

Nec solùm in hoc potentiam agnoscere debuissent, sed insuper benignitatem, & indulgentiam, sicut Paulus equo deiectus agnouit, Act. 9. Qui enim solo verbo Act. 9. prosternere valuit, etiam occideret, si libuisset. Quòd autem

peper-

pepercit, ex misericordia processit; sicuti Petrum defendendi Magistri charitas,& feruens amor impulerant. Do Leonem serm. 1. de Passione. *Nam*, inquit, *& beatus Petrus, qui animosiore constantia Domino cohærebat, & cōtra violentorum impetus feruore sanctæ charitatis exarserat in seruum principis Sacerdotum vsus est gladio, & aurem viri ferociùs instantis abscidit; sed hunc zelantis Apostoli pium motum progredi Dominus vltra non patitur: recōdi gladium iubet, nec sinit se aduersus impios manu ferroque defendi*. Sic ille.

D. Leo.

Mirificè quidem omnia hæc sibi inuicem connectuntur, & cohærent: itemque Patrum testimonia veritati, & Euangelistarum sensui correspōdent. Quoniā licèt Petro gladio vti vsque ad abscissionem fuerit permissum, vt scribit Lucas c. 22. non tamen Malchum, aut quemquam ex alijs occidere permittebatur, *Sed ne iterum percuteret*. Prima tantùm percussio licebat: ita enim interprete Barradas lib. 6. cap. 26. sonant Lucæ verba: *Sinite vsque huc* in quę expresse id tradidit S. Thomas in catena. *Quasi*, inquit, *post istam percussionem, ita dictum fuerit, vt placuerit ei vsque huc factum, sed ampliùs fieri noluerit*. Vnde peracta, propter assignandas inferius rationes, auris amputatione, gladium iubetur recondere: *Conuerte gladium tuum in vaginam*. Subindeque ferri supplicium ijs minitatur, qui gladijs fustibusq. armati ad ipsum capiendum aduenerant. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Matth. 26. Quasi dicat: Non opus est, ò Petre, vt aduersus huius modi gladio vtaris, parce vulneribus; quin gentem hanc inuisam neci dedas, res fiet: solus oris mei gladius ipsos interficiet: ipsi (vt dicebat Hilarius) absque ensis tui vulnere cadent, & peribūt. Vel certè Christi verba, si Theophylacto credimus, Iudæos Romanorum gladio perituros significabant: quemadmodum ipsi ad capiendum Saluatorem gladijs suffulti conuenerant. *Iudæos*, ait, *qui gladium aduersus Dominum acceperant, gladio Romanorum perituros: à Romanis enim victi & deuastati sunt*. Euthymius verò, Christi verba vaticinium dixit, quod Iudæorum perniciem exitiumque portendebat: *Prophetia*, inquit, *est perditionis Iudæorum, qui aduersus ipsum venerant*. Cardinalis Caietanus, sic Christi sententiam interpretatur; ita vt, *Non de facto, sed de merito*, sit intelligenda. *Quasi dixerit; omnes qui gladio iniquè interfecerint hominem, morte digni sunt*. Theophylactus sentit Christum his verbis legem contra homicidas Petro in memoriam reuocasse: *Dictum legis ponit, quòd homicida & ipse occiditur*. Quolibet tamen modo

Luca 22.

Matth. cap. 26.

Theoph.

Euthym.

Caietan.

Theoph.

id intelligas, Christi verba nequaquam in Petrum retorqueri debent: propter quod educto gladio Malchum impetiuerit, dexteramq. ipsius auriculã amputauerit.

Cyrillus in Ioan. lib. 11. cap. 35. verba illa exponens ex cap. 22. Lucæ. *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*; censet gladij vsum; quem Petrus ea nocte ad sui, Magistrique defensionem adhibuit, quousque in vaginam mittere iussus fuerit, legi conformem esse. *Petrus*, inquit, *gladium habuit, quia secundùm legem gladio se defendere licebat. Vnde intentio Petri, qui gladium aduersus hostes accepit, à mandato legali non fuit aliena*. Beda in eundem locum, ait: *Gladium iubet sumere, vel non habitum emere, vt sciant legentes, non facultatem resistendi deesse discipulis, sed Magistro amorem potiùs inesse patiendi*. S. Ambrosius ad cap. 22. Lucæ Petrum in hoc facto æquiparat Phinees, cùm diuini honoris zelo incensus, Principem cum Madianitide in tabernaculo peccãtem pugione confodit. Numer. 25. *Petrus*, inquit, *eruditus in lege, promptus affectu, qui sciret Phinees reputatum ad iustitiam, quòd sacrilegos peremisset, percussit Principis seruum*. D. Hieronymus censuit Matthæum vno verbo significare voluisse, Petrum hic eodem ardore, quo in omnibus solebat peragendis, impulsum; vnde respiciens ad ea quæ iam ad caput 14. Matth. scripserat, ita fatur. *In omnibus locis ardentissimæ fidei inuenitur Petrus: volentem ad passionem pergere prohibet; & licèt erret in sensu, non tamen errat in affectu; nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò ante confessus*.

Luc. 22. | Cyrillus. | Beda. | S. Ambr. | Num. 25. | D. Hier.

Petrus igitur resumpta Domini, & Saluatoris sui fortitudine, vt vidit eum minimè pauentem; sed vno verbo, vt aduertit sanctus Gregor. lib. 22. Moral. c. 12. *Ego sum*; multitudinem illam prosternentem. *Ipse*, inquit, *ad multitudinem nimiam non expauit, qui persecutores suos cum gladijs & fustibus venientes, vna tantùm responsione percussit dicens: Ego sum*; animosior factus; maximè cum prostratis hostibus Christum dicentem audiuerit: *Sinite hos abire*; in ipsos irruit. & fortè (ait Theophylactus sermon. 6. Parasceue) tempus instare credidit, in quo de Dei hostibus sumenda esset vindicta; & ideo primus atque intrepidus ab amputanda Malcho auricula incepit; vltra progressurus, nisi Christi imperio detineretur. *Cùm Petrus*, inquit, *vidisset Dominum prostrauisse illos, & impletus esset fiducia propter vocem Domini dicentis; sinite hos abire; existimauit quòd tunc esset tempus vindictæ; extractoq. gladio pecusiit seruum*.

S. Greg. | Luc. 22. | Theoph.

Itaque Petrus Malchum aggrediens, & districto gladio percutiens,

tiens, virtutis opus, & iustitiæ munus peregisse credendus est: quia in Christi persecutores irruit. Vnde facinus hoc minimè damnandum, cùm maximarum virtutum decore ornatum famam potiùs & gloriam, quam hæreticorum cauillos promeruit. Quis enim sanæ mentis zelum, amorem, Dei reuerentiam, obedientiam, iustitiam pro Deo in impios sæuientem damnet? Quæ omnia in hac abscisione claruerunt. Certè Christus Dominus de hac Petri voluntate, & promptitudine plurimùm sibi visus est complacere, cũ ipsi in vagina ensem recondere præcepit: *Mitte gladium tuum in vaginam*. Non aliter quam olim Abrahamo iam iam districto gladio Isaac ferienti inclamans dixit, *Abraham, Abraham; ne inijcias manum tuam in puerum*. Genes. 22. Quo loco S. Chrysostomus homil. 48. in Genes. *Non hoc*, inquit, *præcepi, vt opus perficiatur, neque volo vt occidatur puer tuus: sed vt obedientia tua manifesta fiat omnibus. Igitur ne feceris ei quidquam. Contentus sum voluntate tua, & ex hac te corono & prædico*. Sic igitur Dominus Iesus Petri amorem, promptitudinem, & obedientiam hìc considerans, & plurimi faciens, ei dicere potuit: Ne pergas vlterius: parce iam Malcho, nec alium gladio petas. Satis exploratus mihi est amor tuus, ardensque voluntas. *Contentus sum voluntate tua, & ex hac te corono & prædico*.

Gen. 22. D.Chrys.

§. PRIMVM.

Petrus autem Malcho amputans; tantum sibi gloriæ & celebritatis cõparauit, vt propterea Marcus in Euangelio Petri nomen supprimendum iudicauerit.

Egregium virtutis opus, & prædicatione dignissimum fuisse quis neget? Vt vnus pene inermis integram armatorum militum cohortem gladiolo adoriretur intrepidus; suique Præceptoris defendendi studio incensus, per militum vulnera, & mortes etiam liberationem pararet. Quod Marcus Petri discipulus agnoscens, vt Magistri humilitati indulgeret, nomen ipsius studiosè suppressit, tacito authore facinus referens nunquam ex hominum memoria delendum. *Vnus autem quidam de circunstantibus educens gladium percussit seruum summi Sacerdotis, & amputauit illi auriculam* Marc. cap. 14. n. 47. At cur Petri nomen subticet, nec eum tanti facinoris authorem deprædicat? cùm Ioannes ipsum nominauerit, ne partæ gloriæ choragio fraudaret. *Simon ergo, Petrus* inquit, *habens gladium eduxit eũ, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dextrã*. Pulchra est Theophilacti responsio. Propterea namque ait Marcum Petri Magistri sui nomẽ

Marc. 14 Ioan 18.

tacuisse, ne eum cæteris Apostolis Christi amore, ipsiusque defensionis studio præponere videretur, *Obticet nomen Marcus, ne videatur laudare præceptorē suū Petrum maioris pro Christo zeli*: & certè Marcus magistri humilitatis conscius, noluit prolato nomine rem præclarè gestam recensere; quia magnæ gloriæ Petro futuram existimabat: vt aliò respiciens adnotauit S. Chrysostomus hom. 94. in Matth *Hunc locum*, inquit, *Marcus, qui Petri discipulus fuit, ideo non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor magistro deferebatur.* Theoph. Chrys.

Quòd si vera est eorum sententia, qui Tertulliano Duce lib. 4. contra Marcionem c. 5 Petrum Euangelij authorem fuisse testantur, quod Marcus interpres ipso dictante conscripsit; *Euangelium, inquit, quod Marcus edidit Petri affirmatur, cuius interpres Marcus*; Tunc humilitatem suppressi nominis, ipsi Petro referendam arbitror. Consueuit namque Petrus magnifica sibi & decora supprimere; parum honesta, & indecora recensere inanis gloriæ, & iactantiæ refugus, vt egregiè notauit S. Chrysostomus, verba illa Petri ad Cornelium expendens, *Surge, & ego ipse homo sū.* Act. 10. n. 26. ideo ita comiter, & humiliter locutū astruit, *Quia erat alienus à vana gloria.* Tertull. Chrys. Act 10 nu. 26.

Tam humile sibi compsit ingenium Ioannes: vnde cùm honorificum in pectore Iesu recubitum in cœna recenseret, à proprio nomine abstinuit. *Erat*, inquit, *recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus* Io. c. 13. n. 23. Nec vacuum fuit huiusmodi silentium, sed humilitatis plenum; vt monuit Cyrillus lib. 9. in Ioan. 15. *Nomen suum celauit, ne inanis cuiusdā gloriæ causa diligi se à Christo dicere videretur.* Eodem etiam silendi vsus est artificio, cùm abducto ad moriendū Magistro, suam, & Petri sequelam enarraret: nam Petrum nominans, seipsum præteriuit: *Sequebatur Iesum Simō Petrus, & alius discipulus.* Ioan. 18. n. 15. Quis ille alius? Nonne Ioannes? Plane. Cur ergo filet? Respondet egregiè S. Chrysostomus homil. 28. ad hunc locum *Quia rem*, inquit, *præclaram narrat, quòd alijs deficientibus ipse sequeretur: ideo & suum nomen silet, & Petrum sibi præponit.* Quin imo, vt sequelæ illius gloriam, si qua erat, extenuaret, addidit: *Discipulus autem ille erat notus Pontifici.* Quasi dixerit: non magni faciendum est, quòd palatij satellitium minimè veritus intrauerit, & Magistrum fuerit secutus: Cùm enim ibi notus esset, nihil sibi periculi imminebat; vt D. Chrysost. loco citato adnotauit. *Animaduerte*, inquit, *quomodo propriæ laudi demit: ne quis enim diceret: quomodo omnibus aufugiētibus ipse ingressus est causā affert,* Ioan. 13 num. 23. Cyrill. Ioan. 18. num. 15. D. Chrys. Chrysost.

quòd esset notus Pontifici; ne quis se sequutum admiraretur, neue id fortitudini abscriberet. Et verò Pontificis familiaritas non parum imminuit in Ioãnis sequela: Ideo eum sequi ausus videtur, quia teste D. Hieron. in Epitaphio Marcellæ ad Principiam, cùm ob generis claritarem in Pontificis familiaritate versaretur citra omnem offẽsam, à seruis permittendus esset intrare. *Ioannes*, inquit, *propter generis nobilitatem erat notus Põtifici, & Iudæorum insidias non timebat; in tantum, vt Petrum introduceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante crucem*. Ita ille.

Hieron.

At verò Lyranus pauperem, & ignobilem fuisse Ioannem arbitratur, Pontifici tamen notum, quia palatium frequenter adibat pisces venditurus: Nicephorus lib. 1. cap. 28. & lib. 2. cap. 4. familiaritatem hanc inde prouenisse scribit, quòd Ioannes hæreditatem suam Pontifici vendiderat.

Lyranus. *Niceph.*

Verùm vndecumque prouenerit, illud mihi pro certo est, plurimũ de sequelæ gloria minuisse, & ideo à Ioanne memoratam. *Et notus Pontifici*. Et verò idem met affectus, qui Petrum impulit, vt in Euangelio Marci nomen suum occultaret, Ioannem commouit, vt eodem vteretur silentio, ea solùm commemorans, quæ actionis splendorem obscurarent.

Inter viros virtutibus claros quãdam virtutũ ęmulationem reperiri planum est, ità vt alij alios rectæ operationis exẽplo ad imitationem prouocent, eandemque semitam calcantes Deo placeant. Hoc exemplo D. Paulus illuxit: quippe cùm tot habuerit reuelationes, vt 2. Corinth. 12. nu. 2. cernere licet, vnam tantùm retulit, vt Theophilactus aduertit; eamque in tertia persona constituit: *Scio hominem*, inquit, *ante annos quatuordecim*: Quod sanctus Ambrosius ponderauit. At verò, cùm in sui contemptum se dixit abortiuum, non in tertia, sed in propria persona locutus inuenitur: *Nouissimè autem omniũ tanquam abortiuo, visus est & mihi*, 1. Corinth. 15. nu. 8. Quo loco scripsit Theodoretus. *Cum vellet se omnium hominum vilissimum, & abiectissimum appellare, abortiuo fœtui seipsum comparat, qui in hominum catalogo non recensetur*. Igitur quod in honorem dignitatemq. cedebat, in tertia persona cõstituit: quod autem ad dedecus spectabat, videlicet, quòd abortiuus esset, in propria persona reponit.

2. Cor. 12 *S. Ambr.* *1. Cor. 15* *Theodor.*

Hæc autem est Sanctorum consuetudo, vt quod honorificum, & laudabile est, supprimant; quod defectuosum, & minùs decorum, prodere non vereantur. Nemo ex Euangelistis Matthæum dixit publicanum, nec in Apostolorum catalogo post Thomã reposuit, vt videre est apud Lucam cap. 6. num. 13. & Marcum 3. num. 18.

Luca 6. num 13. *Marc. 3. num. 18.*

Ipse verò Matthæus hanc ignominiam prætermittere noluit: nam & se publicanum appellauit, & post Thomam recensuit. *Thomas*, inquit, *& Matthæus publicanus*. Matth. 10. num. 3. Quod respiciens scripsit Eusebius Cæsariensis lib. 3. demõstrationis Euãgelicæ cap. 7. *Hoc nullus Euangelistarum indicauit, non coapostolus eius Ioannes, non Lucas, non Marcus; sed ipse Matthæus, suam ipsius vitam non dissimulans, planèque ipse seipsum accusans*. Et paulò inferius: *Itaque Matthæus abundantia quadam modestiæ studium veritatis præferens, in suis moribus indicandis publicanum se appellauit, neque priorem suã vitam occultare voluit; & secũdo loco post æqualem suum se nominauit*. Idem etiam monuit Beda in Marcum. *Cæteri*, inquit, *Euangelistæ in coniunctione omnium primum ponunt Matthæum, & postea Thomam; & publicanum eum non scribunt: ne antiqua conuersationis recordantes, suggillare Euangelistam viderentur. Ipse verò, & Thomam sibi anteponit, & se publicanum appellat; vt vbi abũdauit peccatum, superabũdet gratia*. Itaque Sanctorum animis insitum est, vt defectus suos prodant, & parum decora manifestent.

Matth. cap 10. num. 3.

Euseb. Cæsar.

Beda.

Quòd si nonnunquam honestis de causis aliquod virtutis opus prodere, vel seipsos nominare constringantur; tertiam personam verecundè commemorant. Exemplo sit Moyses Numer. 12. nu. 13. qui, necessitate compellente, propriam detexit mansuetudinẽ, de se tanquam de tertio locutus. *Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra*: Iob item, si fortè is libri sui author extitit, eundem tenuit morem. *In omnibus*, dicens, *his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est*. Ibid. cap. 1. n. 12. Quin etiam Ioannes seipsũ nominans, tertia vtitur persona. *Discipulus ille, quem diligebat Iesus*. Ioan. 13. n. 23. & 19. nu. 26. & 20. num. 2. & 21. nu. 19. Tandem Dominus Iesus maiestatem & gloriæ magnitudinem commemorans, quam in exercenda postremi Iudicij actione repræsentabit, quasi de alio locutus, id præstitit. *Videbitis*, inquit, *filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli*. Matth. 26. num. 64. At Petrus in suo, vel Marci Euangelio, auris amputationem enarrãs, non solùm tertiam adhibuit personam, sed nomen suum omnino suppressit, dicens: *Vnus autem quidam de circunstantibus*; vt in enarrando opere, humilitatis magister appareret, quemadmodum in eo patrando, amoris, zeli, obedientiæ, & iustitiæ doctorem se exhibuerat.

Nu. 12. num. 13.

Iob c. 1.

Ioan. 13. num 23. & 19 num. 26.

Matth. 26. n. 64

Marc. 14 num. 47.

§. SE-

§. SECVNDVM

Abdita panduntur mysteria, quæ in auriculæ amputatione, & miraculosa Christi sanatione delitescunt; necnon Iudæorum surditas, & obstinatio dãnatur.

MVltis hæc historia sacramentis abundat, & plurima inibi mysteria delitescunt, in quorum contemplatione mens iocundissimè possit detineri. Primũ tamen, & ni fallor, præcipuum quod hic venit ponderandum, est ipsum serui nomen, cuius aurem Petrus amputauerat; Malchus enim, teste Euãgelista, dicebatur:
Io. 18. n. 10. *Erat autem nomen seruo Malchus*. Ioannis 18. num. 10. Nec vacat mysterio nominis significatio, vt magnus Origenes tra-
Origen. Theoph. ctat. 35. in Matth. & Theophilus Patriarcha Antiochenus adnotarunt. Nam iuxta Hebræum, Malchus Regẽ sonat; vnde Regis nomine, & seruitutis conditione Regem Israel significabat, quem incredulitas, & obstinatio è regali dignitate in miseram transtulerat seruitutem. Perbellè Theophilus lib. 1. Allegor. in Matth. *Is, cui auricula ablata est, Malchus dicebatur; id est, Rex quondam populi Iudæorum, seruus factus est impietatis Iudaicæ*. Nec solus Rex, sed cuncta plebs Israelitica in Malcho adumbrata, seruilem induit conditionem.

Vnde iam secundo loco adnotandum est, magnum in eo sacramentum latere; quòd Petrus fidelium omnium in Christo credentium caput, & Princeps, dexterã auriculam Malcho præciderit; argumento clarissimo, quòd Iudæi, vt censuit Origenes, aure dextra Messiam non auscultabant, sed sinistra; hoc est, non sincerè in ipsũ credebant, nec ipsius legem rectè obseruabãt. *Quod*, inquit, *agebat Petrus, mysterium erat: quoniam Iudaici populi dextra auditio fuerat amputãda, propter malitiam eorum demonstratam in Iesum. Nam etsi videntur audire legem, modò cum sinistro auditu, audiunt vmbram traditionis de lege, non veritatem: cùm sint serui sermonis profitentis seruitiũ Dei, non autem seruientis in veritate*. Ita ille. At verò D. Thomas, pulcherrimo Catenæ suæ annulo ad cap. 26. Matthæi, vtrumque Theophili, & Origenis cogitatum artificiosè conclusit dicẽs: Origen.
Seruus Principis Sacerdotii Malchus appellatur: auricula quoque quæ amputatur, dextera est: trãsitoriè dicendum est, quòd Malchus idest, Rex quondam Populi Iudæorum, seruus factus est impietatis, & deuotionis Sacerdotum; dexteramque perdidit auriculam, vt litteræ veritatem audiat in sinistram. Quia verò auditus velut fundamentum ad fidem supponitur: vnde ab Apostolo dictum ad D. Thom.
Roman. cap. 10. nu. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbũ* Rom. 10.

Christi: Idcirco; vt statuit Hilarius Canon. 32. in Matth. Petrus auriculam Malcho amputare permittitur, vt hac ratione significaret, quam parum Iudæorum populo prodesset auditus: siquidem eo ad percipiendam fidem minimè vtebatur. *Igitur ab Apostolo,* inquit, *seruo Principis Sacerdotum auricula desecatur: populo videlicet Sacerdotio seruienti, per Christi discipulum inobediens auditus exciditur; & ad captiuitatem veritatis, hoc quod erat inaudiens amputatur.*

D.Hilar.

Cæterùm, etsi Petrus zelo accensus, inutilitatem & inobedientiam castigauit, auditus partem amputans, quæ inutilis reddebatur, & fidei minimè seruiebat: Dominus Iesus eandem restituit, vt vtilis foret, fideique, & Dei verbo postmodum percipiendo deseruiret. Quod prudenter aduertit S. Augustin. tract. 112. in Ioan. *Malchus,* ait, *interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro Domino amputata, & à Domino sanata significat, nisi auditum amputata vetustate renouatum? vt sit in nouitate spiritus, & non in vetustate litteræ; quod cui præstitum fuerit à Christo, quis dubitet regnaturum esse cum Christo? Quòd autem seruus inuentus est, & hoc ad illam pertinet veritatem, quæ in seruitutem generat. Sed cùm accessit sanitas, figurata est libertas.* Sic ille. Est autem animaduersione dignum, quòd ne Malchus, seu Israelis Rex, vel Populus in Malcho significatus, fidei fundamento, hoc est, auditu careret, abscissa penitus spe correctionis, emolliendæque obstinationis, & perfidiæ remedio amputatis radicibus fraudaretur, noluit Christus vt Petrus aurem ita secuisset, quòd a capite omnino separata excideret; sed ibi adhuc pendens, & hærens relinqueretur, vt colligit Barradas lib. 6. cap. 26 ex verbis Luc. cap. 22. *Et cùm tetigisset auriculam eius, sanauit eum*; significans Iudæorum populum, propter obstinationis, perfidiæque peccatum recipiēdæ fidei remedio nullatenus destitutum; cū his qui credere vellent, fidemque recipere, Christus aurem reponeret: vt egregiè adnotauit sanctus Hieronymus ad c. 26. Matth. *Populus,* inquit, *Iudæorum dexteram perdidit aurem: sed Dominus ijs qui ex Iudæis credere voluerunt, reddidit.*

S. August.

Barrad.

Luc 22.

S.Hieron.

Aliud in hac auris sanatione mysterium Rabanus inuênit ad cap 26. Matth. videlicet, propterea Christum abscissam aurem Malcho redintegrasse, vt nonnullos Iudæorum deposita perfidia conuertendos, ac in ipsum credituros significaret. *Petrus,* ait, *non tollit audientibus intelligendi sensum, sed Diuino ablato iudicio negligentibus pandit: verùm eadem dextera auris in his, qui ex eodem populo crediderunt, diuina pietate pristino restituta est officio.*

Raban.

Theo-

Theodoretus in Catena hanc auris sanitatem ad futuram Iudæorum proximis extremo Iudicio temporibus conuersionē retulit; cùm Elias Iudicis præcursor aduenerit prædicaturus. *Vel væsio,* Theodor. inquit, *auris dextræ serui Principis Sacerdotum, signum erat surditatis eorum, quæ præcipuè in Principibus Sacerdotum inoleuerat. Quòd autem denuo restituta sit auris, significat vltimam reparationem intellectus in Israelitis, veniente Elia.* Ita ille.

At verò S. Chrysostomus homil. 82. in Ioannem, laudata primum Petri animositate, restitutæ auris sanationem ad Christi benignitatem retulit, ad nostramque eruditionem inflexit: vt scilicet qua ratione cum inimicis, & persecutoribus nobis agendum esset, D.Chrys. edoceremur. *Quòd si vis,* inquit, *Petri sapientiam intelligere, videbis postmodum casum, & aquo animo omnia perferentem, & nullis malis, nullis calamitatibus perturbatum. Iesus autem etiam hoc in loco miraculum facit, simul erudiens nos, quòd in persecutores nostros beneficos nos esse oportet: & cùm suam manifestaret potestatem, seruo illi aurem restituit.* Et infra: *Et serui nomen meminit Euangelista; quoniam magna res erat, non tantùm quòd eum curauerit, sed, & quòd paulo post esset ab eo alapam accepturus.* Hactenus ille. Beda cap. 92. in Lucam, Christi etiam benignitatē in hoc facto ponderauit. *Nunquam enim,* ait, *pietatis suæ Dominus obliuiscitur: illi Iusto mortem inferunt, iste persequentium vulnera sanat.* Beda.

Verùm nihil ex hactenus dictis ita capit æstimari, quàm cæca Iudæorum perfidia, & perfida obstinatio in abscissa Malchi auricula repræsentata: quoniam mira fuit eorum durities, ad auscultandaque Dei oracula surditas detestāda: sic enim Prophetarum voces, & hortamenta audiebant, quasi auditu carentes nihil perciperēt. Quam ob causam D. Chrysostomus homil. 4. de laudibus Pauli, D.Chrys. Iudaici Populi cæcitatem, & surditatem hunc in modum arguit, & suggillat: *Quoties,* inquit, *Iudæi vocem audierunt de cælo, in nouo, & in veteri Testamento, nec tamen facti sunt idcirco meliores? Nam in veteri Iudæi post mille miracula pro Deo vitulum, quem fecerunt, adorauerunt.* Et recensitis pluribus exemplis, inferiùs subdit. *In nouo etiam sub præsentia ipsius Christi, latro quidem, cùm crucifixum cerneret, adorauit: Iudæi verò, qui eum spectauerunt mortuos suscitantē, & vinxerūt & affixerunt cruci.*

Illud autem plus inijcit admirationis, quòd ipsi dæmones patrata à Christo miracula, diuinamque in ipsis potentiam agnoscentes, à corporibus eiecti, ipsum Dei filium prædicabant, sicut sanctus Lucas cap. 4. n. 41. testatur: *Exi-*

Luc.4.41 *Exibant à multis clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei.* At verò Iudæi hæc & plura alia miracula inspicientes, nequaquã Christum Dei filium fatebantur. Hinc est illa D. Ambrosij ad prædictum locum vehemens in Iu- D.Ambr. dæos redargutio. *Populus negat, quem dæmones confitentur. O peior magistro, discipulorum hæreditas.* Aliunde verò, vbi nulla ratio ad credendum inuitabat, sic faciles se exhibebant, vt leuissimis de causis fidei assensum præberent: cùm tamen vrgente ratione, vbi argumentorum vis impellebat, ipsi credere renuissent. Absque miraculis Ioãnem Baptistam resurrexisse crediderunt. *Quia* Io.c.10. num.41. *Ioannes quidem signum fecit nullum.* Ioan.10.num.41. Vnde apud Marcum cap.6. num.14. in- Marc.6. num.14. dubitanter affirmabant: *Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis.* Ad Christi verò resurrectionem non solùm præcedentibus miraculis contestatam, qua- Matt.12. num 39. le fuit illud Ionæ apud Matth.12. n.39. sed etiam præsentibus, cùm cæcis visus, claudis incessus, leprosis mundities, mortuis vita donabatur, Matth.11. numer 5. Matt.11. num.5. credendam, adduci minimè potuerunt: & ideo Christi corpus furtim è tumulo sublatum affir- Matt.28 mabant. Matth.28.nu.13. Quod Beda. expendens Beda in cap.6. Iudæo- Marc. rum perfidiam acerrimè carpit. *Quanta*, inquit, *Iudæorum perfidia, quantus contra Dominum malitiæ furor extiterit, ex omnibus pene locis Euangelij docemur. Ecce enim Ioannem, de quo dictũ est, quia signum fecit nullum, à mortuis potuisse resurgere, nullo attestante, credebant. Iesum autem virum approbatum à Deo virtutibus & signis; in cuius morte elementa tremuerunt, resurrectionem verò, atque ascensionem Angeli, Apostoli, viri, ac fœminæ certatim prædicabant; non resurrexisse, sed furtim esse ablatum, credere maluerunt.*

Verùm non hìc stetit cæca Iudæorum obstinatio, sed vltra progrediens omnes visa est transijsse perfidiæ metas: Quia non satis habuit, tot inspectis miraculis, non credidisse, sed insuper, obstinationis causam reiecit in Christum. Hinc est illa apud Ioannẽ cap.10. num.24. cum ipso expolatio: *Quousque animam nostrã tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.* Ioan.10. num.24 Quasi dicant: tribuendum tibi culpæ est, quòd non credamus, teque Dei filium fateamur: quia id nec verbis apertè pronuncias, nec operibus manifestas. O cæcitatẽ omnibus modis execrandam! Non nouerãt isti, quòd dum perfidiæ suæ culpam in Saluatorem reijciebant, se ipsos clariùs accusabãt, & duriores in perfidia demõstrabant. Quemadmodum primo parenti euenit: quippe cùm transgressionis culpam à se propellere niteretur, totam in Authorem retorsit, qui mulie-

rem

rem dederat sociam; eâque suadente comederat. *Mulier*, inquit, *quam dedisti mihi sociam*. Genes. 3. num. 12. Nonne satis esset dicere: Mulier ad comedendum inuitauit, vt quid addidit? *Quam dedisti mihi sociam*. Volebat, inquit Gregorius lib. 22. Moral. cap. 13. omnem in anthorem suum culpam retorquere, & seipsum culpa liberare. *Obliquè*, ait, *Dominum tangens, quòd ipse peccati eorum author extiterit, qui mulierem fecit*. Quasi Deo obijceret: Nunquid ego mulierem feci, aut mihi vt dedisses postulaui? Tu Domine nihil mihi de ea cogitanti sociam adiunxisti. Vnde non solùm mihi attribuenda est culpa, sed tibi etiam, qui sociam peccati incentricem tribuisti.

Gen. c. 3. num. 12.

D. Greg.

Mariti semitam calcauit vxor, & serpentis deceptionem Deo obiecit, ac si propterea quòd illũ creauerit, paradisumque intrare permiserit, decipiendæ fœminæ author extitisset. *Culpã ad Dominum referens, qui serpentẽ in Paradiso posuisset*. Et verò quod intendunt, culpæ videlicet immunitatẽ, hac ratione non assequuntur: vt de Mathematicis locutus dixit Augustinus lib. de continẽtia cap. 5. qui peccata sua in Deũ velut authorem referunt: tantùm verò abest, vt à culpa se liberent, quòd potiùs blasphemiam addãt, & vt ipsi indemnes appareant, reũ constituunt Creatorem. *Excusationem*, inquit, *suam extendũt in accusationem Dei: diuino iudicio miseri, suo autem furore blasphemi*. Sat ergo peccatori sit, inquit citato loco S. Gregorius; quòd Dei similitudinem in Diuinitate affectauit. Vt quid vltra Deum sibi similem in culpa reddere molitur? *Quia Deo*, inquit, *esse similes in Diuinitate nequiuerunt, Deum sibi facere similem in culpa conati sunt*. Proh boni superi! quàm inanes eorum spes & cogitatus, censuit Regius Vates Psalm. 20. qui crimina sua in Deum quomodolibet referre moliuntur. *Quoniam declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire*. Hoc est, illusam ego vidi miserorum contentionem, impiumque conatum: dum enim peccata sua, vt indemnes apareant, in Deum reijciunt, desiderio suo fraudantur, & priori culpæ nouum blasphemiæ crimen adiungunt. Ita Dydimus: *Quia malitiæ suæ causam illi scripserunt*. Igitur obijciat nunc, quisquis ille fuerit, se non ideo diuitias à Deo accepisse, vt pauper viueret: proindeque indigentibus eas suppeditare minimè velle: sicut hom. 6. in ditescentes sanctus Basilius aduertit. Cui Deus honorẽ contulit, pro ipsius defensione ad vindictam de iniurijs exigendam se constringi etiã obtendat. Tandem alia suæ impudicitiæ causam opponat paupertatem: dicens impudicam mini-

D. Greg.

D. Aug.

D. Greg.

Psal. 20.

Dydimus

S. Basil.

minimè futuram, si diues extitisset. Quin etiam omnes, primorum parentum, & Iudæorum ingenium æmulati, criminum suorum causas in Deum reijciant; cùm enim postea meritas pœnas iussi pendere videbuntur, cui nam culpa sit adscribenda cognoscēt. Igitur Dominus Iesus apud Ioannem cap. 10. num. 25. & 26. Pharisæis respondens ita obijcit: Ioan. 16. num. 25. & 26. *Loquor vobis, & non creditis: Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei; hæc testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis.* Quasi dicat: indomabilis vestri pectoris durities, obstinataque perfidia, & animi rebellis peruersitas in causa est, vt tot inspectis miraculis, tot auditis sermonibus, nec in meipsum credatis, nec Dei filium profiteamini: Quin potiùs in clarissima operū manifestatione, cùm obstinationem deponere, & crimina agnoscere deberetis, meipsum incusatis, & tanquam in authorem culparum causas reijcitis. Quidni cùm non ex ouibus meis sitis, nec vestri pastoris vocem audiatis? Proh ingentem malignitatem, admirandam prorsus cæcitatem, & obstinationem inauditam! Plurima isti miracula inspexerant, quæ Christum Dei filium demonstrabant: Et tamen quasi nullum viderint, ita loquebantur, & infidelitatis suæ causam ad Saluatorem referebant: ac si ideo nō crederent, quia nusquam miracula edentem, nec se Dei filium apertè prædicantem inspexissent.

§. TERTIVM.

Iudæorum obstinationem, & surditatem in Malchi vulneratione adumbratā, permulti retroacti, & subsequentis sæculi peccatores æmulantur.

NOn in Iudæis tantùm memorata cæcitas, & durities reperitur: iam olim in hominum animis inoleuerat. Vnde non solùm Iudæis, sed pluribus alijs peccatoribus, vnà cum peccandi licentia, cæcitas obstinatioque suboritur. Natu maiorem Adami filium contēplare, & prodigio simillimum fateberis, quàm altè in ipsius cor obstinatio radices egit, vt nec obnitente Deo euelli potuerit: cerne Deum in emolliendo Caimi pectore occupatum: postquam enim prauus sacrificij oblator extiterat, Abeliq. inuidebat, ipsum cohortatur, vt sistat, ne peccatis addendo peccata, in maiorem abeat obstinationem, & penitus lapidescat. Igitur iuxta septuaginta interpretum versionem impium sic alloquitur: *Peccasti? Quiesce.* Genes. 4. Quod cùm D. Chrysostomo homil. 18. ibid. versatum perinde est, *Quasi diceret, peccasti & grauiter peccasti: sed non punio propter delictum: misericors enim sum,* D. Chrys.

sum, & nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. Igitur quiesce, ne addas priori peccato grauius aliud; neque consilium aliquod immedicabile arripias, ne te ipsum maligno dæmoni captiuum tradas. Quid verò ad hanc exhortationem impius? Nun ingemuit? nun paulisper animi duritiem emolliuit? Nihilminus, sed nouorum criminum reus, in maiorem obstinationem duritiemque abiuit. Iterum Chrysostomus: *Et repulso medicamento, in fratricidij profundum se præcipitauit.* Nec sola priori admonitione contentus Dei amor, aliā ait Chrysostomus, emolliēdæ pectoris obstinationi magis idoneā subiunxit. Cùm enim animi virulentia ex timore procederet, quo tangebatur; ne fortè Abel natu minor, ipsi qui primogenitus erat anteferretur; illico Dominus, malum ne serperet anteuertens, addidit. *Ad te conuersio eius, & tu ipsius dominaberis.* Genes. 4. Ita enim prædictum locum Septuaginta verterunt; & tantumdem, teste Chrysostomo, valet, ac si diceret: *Ne putes, licèt tuum auersatus sim sacrificium ob prauam mentem; fratrisque oblationem acceptam habuerim, ob sanam intentionem; quod ideo primatu te destituam, & primogenituræ dignitatem à te auferam. Nam tu illius dominaberis: atque post hoc peccatum permitto, vt primogenituræ priuilegijs gaudeas, illūque sub tua potestate, & dominio esse iubeo.* At quid, post toties iterata medicamenta ægrotantis animus, quid in eo operata est Dei misericordia? Nihil certè visa est profuisse. Quoniā (respōdet Chrysostomus) *Post tantam curam, & tanta remedia, nihil commodi amplius inde sensit. Tantum valet mentis peruersitas, & malitiæ excellentia.* Quin etiam reiectis medicamentis, in fratricidium præcipitatur: *Et consurrexit aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum.* Genes. 4. nu. 8.

Chrysost. — Genes. 4. — D. Chrys.

Non tamen adhuc à Dei benignitate derelinquitur; instat iterum Dominus, & tertiò replicat hortamenta: *Vbi est, inquit, Abel frater tuus?* Ibid. num. 9. Et quidē huiusmodi interrogatio quoddam pœnitentiæ monitum sonuit D. Ambrosio. Vnde libro 2. de Cain, & Abel cap. 9. ita suggerit: *Vult te prouocare ad pœnitentiam Deus, vult de se sperari indulgentiam.* Non sperabat impius: ideo ignorantiam simulans, Deo sciscitanti respondit, se quid de fratre factum fuerit ignorare. *Qui respondit nescio.* Planè addit Ambrosius, *Contumaciam prodit hic sermo.* Verè quidem, nulla enim maior proteruia, nec magis detestanda peccatoris obstinatio reperitur, quàm illius, qui culpam negat; dum enim in negatione perstitit, illam non agnoscere censetur: qui autem culpam non agnoscit, nec reprobat, nec detestatur;

Genes. 4. — D. Ambr. — Ambros.

ſtatur; iterum commiſſurus, ſi non antea cõmiſiſſet: in quo ſupremam obſtinationem, & animi lapidei duritiem oſtentat; cùm eò ſurditatis peccata perduxerint, vt Dei monita, voceſque non audiat, vel fortè audita contẽnat. Verè quidem Caimi filios dixetis Iudæos: ſiquidem vt diligentes diſcipuli obſtinationem, & proteruiam à patente & pręceptore didicerunt, ita vt Dei voces & monita tanquã ſurdi non audierint; vnde iure optimo aures ipſis in Malcho pręciduntur.

Neque hi tantùm, ſed iam Noe tempeſtate peccatores illi in ſurditatem obſtinationemque abierant; ac ſi aures illis eſſent amputatæ, ne Patriarchæ horramenta perciperent: roties enim admonebantur; quoties ad fabricandam arcam ligna ſcindebantur: ſingulas tunſiones puta voces & clamores, quæ impios futurum illud caraclyſmi ſupplicium præcauere admonebant. Centum namque annos in fabricanda ad ſuam filiorumque ſalutem arca Noe conſumpſit, vt facta numeri ſupputatione deprehendes: quia quingẽteſimum agens annum fabricam incepit, & ſexcenteſimo perfecit, vt patet Geneſ. 5. nu. 31. & 7. num. 6. Quod ſi quæras vt quid ira lenter arcæ illius ſtructura proceſſerit? Egregiũ D. Chryſoſtomi reſponſum ex homil. 24. in Geneſ. auſculta, *Volebat*, inquit, *Deus illos quoque, qui tam grauiter peccauerant, fabricatione arcæ admoneri, vt ſecum cogitarent; quæ feciſſent, reſipiſcendoque indignationem non experirentur*. Magnum habent pondus verba, *Fabricatione arcæ admoneri*; quæ ſi vtrâque manu verſes, duplicem tibi ſenſum reddent: alterum ex ſtructuræ tempore, alterum ex ſonitu & fragore, qui ex materiæ inciſionibus & tunſionibus edebatur. Vtrumque enim Dei monita & voces iure ſenties, quibus peccatores admonebantur, vt reſipiſcendo ſupplicij illius acerbitatem declinarent. *Fabricatione arcæ admoneri*. Igitur diuturnum temporis ſpatium, quo arcæ ſtructura durabat, æui illius homines prouocabat, vt fabricam admirati, ad Noe appropinquarent; ex ipſoque ſciſcitarenrur, ad quid inſolita, & admiranda arcæ illius ſubſtructio deſeruiret? vt reuera factum ab ijſdẽ innuit ſanctus Chryſoſtomus; quibus à Noe reſponſum, iam iam imminere aquarum inundationem, qua ſubmerſi peccatores miſerum in modum Tartari poſtea flammis amburendi interirent; ſoli verò iuſti in arca recepri diluuiũ illud enatarent. Et verò vltra hæc monita, etiam ſtructuræ fragor peccatores terrebat, & hortabatur: tunſionum ſonitus, quædam pręeicãtium voces erant, quibus miſeri ad pœnitentiam prouacabantur. Tantũ mihi Chryſoſtomi verba ſonãt: *Fabricatione arcæ admoneri*.

Marginalia: Geneſ. 5. — D. chryſ. — D. chryſ.

Cæ-

Cæterùm, quid tam multiplex & diuturna profuit admonitio? quam vtilitatẽ ex iteratis sæpius adhortationibus impij collegerunt? Nullam, respondet Chry- D.Chrys. sostomus. *Verùm hæc*, inquit, *illis nullam vtilitatem attulerũt, non, quia non potuerunt, sed quia noluerunt*. Et paulò inferiùs insolitam admiratus obstinationem subiungit: *Cùm tot annis audissent, quòd ante fores esset interitus; neque à malitia cessarunt*. Non tamen adhuc in his integra obstinationis facies detegitur; alio & clariori proditur argumento: Deũ Genes. 7. num. 4 loquentem audiamus: *Ego*, inquit, *pluam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*. Genes. 7. num. 4. vbi ob- D. Chrys. seruat acutè S. Chrysostomus, quòd cũ potuisset Dominus breuissimo temporis momento Orbem aquarum inundatione submergere; voluit tamen vt paulatim pluendo diluuium cresceret, & ad quadragesimum diem hominum submersio generalisque interitus differretur: vt interim dum se mox perituros inspicerẽt, & de peccatis dolerent, & veniam consequerentur. *Quid*, inquit, *Non erat ei possibile, vt vno die totam pluuiam induceret? quid*, inquam, *vno die? vno momento posset: sed hoc dedita opera facit, volens simul, & timorem incutere & occasionem præstare, qua possent pœnam, quæ iam in foribus esset, effugere*.

Neque hac tantùm ratione impiorum correctioni studuit, sed fortiùs adhuc ad pœnitentiam constrinxit, minas nimis adijciẽs. *Et delebo*, inquit, *omnem substan-* Genes. 7. num. 4. *tiam, quam feci, à facie terræ ab homine vsque ad pecus:* Vbi monet Chrysostomus: *Vide quomodo* D. Chrys. *& semel, & iterum prædicit, & neque sic illos tangit*. Quodnam verò toties multiplicatis admonitionibus Dei consilium? Quid ad supplicium ita lenter procedens intendit? vt semel & iterum vulnera minitetur, non tamen feriat. Porro eorum duritiem emollire, & obstinationem flectere, atque ad pœnitentiam pertrahere studet: quamuis autem se nihil profuturum agnosceret; omnem voluit adhibere conatum, ne quisquam velut immitem, rigorosumque censeret. Do Chrysostomum: *Omnia autem hæc faciebat, vt* D. Chrys. *nos doceret, quàm iustè eis tantam pœnam inflixerit. Et nullus insipientiam arguere, & dicere posset: si longanimior fuisset, fortè pœnitentiam egissent, fortè à peccatis abstinuissent, & ad virtutem rediissent: Eaque de causa annorum quoque numerum manifestũ nobis facit, & arcã fabricari iussit. Et post hæc omnia etiam ante dies septem prædicit, vt omniũ temerè loquentium impudẽtes linguas compescat*. Omnia autem huiusmodi consilia Deus suscipit, omnia tentat remedia, vt peccatoris obstinationem emolliat, furdita-

ditatem auferat,& pœnitentię reddat: At postquam nihil proficere animaduertit; peccatorem velut ipsius miseratione indignum,iustitiæ tradit, qua sæuiente subuertit,in interitumque præcipitat: vt Noe temporibus factum ex sacra Genesis historia admonemur.

Eadem obstinationis contagio & surditatis lues sodomitas infecerat, quos sanctus Loth viriliter hortabatur, vt in peccati turpitudinem ruentes detineret. Ipsi verò pestifera obfirmari duritie, in monitorem conuersi, & furijs agitati;illum vt se ab eorum aspectu subtraheret, compellebant: Vnde etiam in carcerem cimerijs tenebris circumfusum, nec ampliùs videndum detrudere moliebantur: & ideo Genes 19. nu.9. dicebāt: *Recede illuc.* Vbi exclamat Chrysost. hom. 43.in Genes. *O grauem ebrietatem, ò immodicam desipientiam. In hunc modum se habet efferata, & mala bestia concupiscentia,quando rationem vicerit: nihil quod oportet videre sinit, sed quasi in tenebris, & pugna nocturna omnia facit.* Quasi dicat: non satis habet peccator culpis immersus,si in earum fœditate obstinatus perseueret, easque procaciter defendat, nisi etiam obseratis auribus monentem excipiat,eumq; de medio tollere, & in locum nusquam deinceps appariturum relegare contendat. Quod sodomitæ aduersus Loth egerunt: *Recede illuc.*

Genes.19

Chrysost.

Quinimo quasi pilam retorquentes, in monitorem suum reprehensionibus insurgunt, vt ijdem præstiterunt: *Venisti*, inquiunt, *vt esses aduena:nun & iudicando authoritatem vsurpas?* In quæ verba notanda sunt quæ D.Chrysostomus adnotauit. *Vide quomodo iustus mansuetè cū eis loquitur, illi autem quanta ferocitate respondēt. Enim verò quasi à diabolo exagitati, & eo ducatum præbente, ita contra iustum insurgunt; & dicūt: venisti,vt aduena esses: nun & iudicandi authoritatem vsurpas? O excellens ingratitudo: Oportebat erubescere, oportebat reuereri consilium iusti. Verùm,sicut insani, etiam medicum impetere conantur, ita & illi.*

Hom.43. in Genes.

Neque cōsiliorum tantummodo & admonitionum contemptores extiterunt, in eadem animi duritie & cæcitate permanentes: sed quod ampliùs venit admirari, & monstriferæ peruersitatis genus est inauditum; cum ipsis Angelis, qui pulcherrimorū iuuenum forma ad eorum supplicium aduenerant, turpiter commisceri nitebantur. Vnde cùm à Loth domi hospitio exceptos agnouissent, illam vnà omnes Vrbis incolæ obsederunt. *Viri autem ciuitatis sodomitæ circumdederunt domum, à iuuene vsque ad senem, omnis populus simul:Et euocauerunt Loth & dixerunt ei: Vbi sunt viri, qui ingressi sunt ad*

Genes.19

te

te nocte? educ eos ad nos, vt coeamus cum eis, Genes. 19.n.4.& 5. Non capit humana mens inuerecundiã, qua effrontes isti libidinis facibus incensi, & Loth admonitiobus nihilo meliores redditi nõ solùm monitorem aspernabantur, sed inuerecundè senes pariter & iuuenes propellente libidine, Angelis humana specie apparentibus turpiter abuti aggrediebantur: quam nefandæ luxuriæ spurcitiam abominatus S. Chrysostomus homil. 43. in Genes. ad hunc locum ita suggerit: *Illi autem propterea omni venia sunt destituti, quòd non solùm à malitia non cessarũt, sed & magis auxerunt peccata. Vide enim, circumdederunt domũ à iuuene vsque ad senem, omnis populus simul. Summa malitiæ conspiratio, vehemens malè agendi studiũ, inenarrabilis peruersitatis magnitudo, conatus nulla venia dignus. A iuuene, inquit, vsque ad senem: nõ solùm, inquit, iuuentus hæc mala inquirebat; sed &, inquit, prouectæ ætatis viri aderãt, & omnis populus simul. Neque erubescebant tam turpe, tamque impudẽs flagitium: neque infallibilem oculum cogitabãt, neque iustum reuerebantur, neque hospitibus parcebant: sed absque rubore, & nudo, vt dicunt, capite, libidinis suæ verba dicentes accesserunt, & vocato iusto dixerũt ei. Vbi sunt viri, qui ingressi sunt ad te nocte? Educ eos, vt cognoscamus eos.* In talem dementiam peccati sui turpitudo Sodomitas, & ferè peccatores alios, obstinatio perduxit. Vix hoc credi potest, & ipse hominum auditus nefandi sceleris abominatione offenditur.

Chrysost.

Quin etiam recta ratio tantam in peccando proteruiã, & peruicaciam detestatur; ita vt peccatores ad explendam libidinem citatissimo cursu, spretis iusti admonitionibus properantes minimè retardentur. Quod adeo verum est, vt etsi iustus, vt Angelis parcerent, duas filias virgines adhuc, & viro incognitas, quas habebat, ipsis ad explendam libidinem abuti permitteret, nihil efficere potuerit. *Nolite*, inquit, *fratres mei, nolite malum hoc facere: habeo duas filias, quæ nec dum cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis, sicut vobis placuerit: dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei.* At, quod extremæ obstinationis & surditatis argumentum est, nequaquam hisce monitis impij commouentur, nec à præposteræ libidinis conatu auocantur, nihil proficiente iusti moderatione, quam mirificè D. Chrysostomus extollit. *O iusti longanimitatem, ò excellentem modestiam. Hæc vera virtus est, ita mansuetè alloqui illos. Nullus enim ægrum volens curare & insanientem castigare, cum furore, & austeritate hoc facit. Et animaduerte quòd eos, qui tam ab-*

Genes. 19.

Chrysost.

surda patrare volebant, fratres vocat; & eorum conscientias tangere, & à nefario flagitio volens abducere. Nihilominus ipsi marmore & ære duriores in libidinis furore persistunt: Et quos nec supplicij terror, nec criminis fœditas, nec iusti monita auerterũt, etiam virginum congressus sponte oblatus, vnde iuxta naturæ ordinẽ maior sperabatur voluptas, flectere non potuit, vt adolescentibus parcerent. Tantùm præpostere libidinis insana cupido, vbi pectus inuasit humanum, mentem peruertere, & rationis iudicium obnubilare potest. Do Chrysostomum aureo flumine discurrentem. *Minimè*, inquit, *fratres nolite inique agere, nihil tale cogitetis; ne ponatis tam graue scelus in mentem vestram, ne naturam ipsam traducatis, ne illicitos excogitetis coitus. Sed si volueritis insaniæ vestræ furorem demulceri, ego quiddam præbebo, quo flagitiũ vestrum leuius fiat. Sunt mihi duæ filiæ, quæ viros non cognouerunt. Adhuc, inquit, inexpertæ sunt nuptialis congressus, intactæ sunt, luculentæ sunt, & adhuc in flore ætatis: eas omnibus expositas do, & vtimini eis sicut vobis placet: vt accipiatis eas, inquit, & expleatis vestrã in eis libidinem, & impleantur vestræ malæ concupiscentiæ: tantùm in viros illos ne feceritis iniustitiam, cuius gratiã intrauerunt sub tecta tignorũ meorum: idcirco pro eis duas meas filias do, vt illi à manibus vestris liberentur.* Hactenus ille. At verò Sodomitas indomitos, & inflexiles sua detinuit durities. Et præterea qua iniurijs, qua vi iustum aggrediebantur, dicentes: *Te ergo ipsum, magis quàm illos affligemus; vimque faciebant Loth vehemẽtissimè, iamque prope erãt vt effringerẽt fores.* Genes. 19. n. 9. Interim Angeli ad propriam defensionem insiliunt: Loth domum introducunt, & obseratis foribus inhonestos cæcitate percutiunt. *Et ecce miserunt manum viri; & introduxerunt ad se Loth, clauseruntque ostium; & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate à minimo, vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non possent.* Ibid. n. 10. Cæci adhuc in libidinẽ ruunt, nec sic posuit rabies: Loth tamen receptũ se, & liberum sentiens, respirauit. *Tunc*, ait Chrysostomus supracitatus, *quasi respirauit iustus, videns quales hospites essent, & quòd magnæ virtutis.*

Genes. 19 num. 9.

Genes. 19 num. 10.

Chrysost.

Fallar, nisi huiusmodi cæcos ex Lothi consanguineis credã, quos ipse Angelorum suasu admonebat, vt ex vrbe egrederentur, ne simul cum alijs igne conflagrarẽt. Sic verò obstinatos reddiderat peccandi libido, vt ridenda loquĩ ipsis videretur. *Et visus est eis quasi ludens loqui.* Ibid. num. 15. seu, vt legit Chrysostomus, *ridicularia loqui.* Proh dolendam peccatorum cæcitatẽ, quam idem Chrysostomus hunc in modum

Genes. 19 num. 15.

exag-

Chrysost. exaggerat. *Itaque cùm audirent à iusto terribiles illas minas, quasi subsannabant, & putabant deliramenta, quæ dicebantur. Verum tamen iustus quod suum erat faciebat: & quia semel illis filias desponsarat, voluit eripere eos à plaga: at illi noluerunt, sed in moribus suis manserunt; & re ipsa didicerunt, quòd magno suo damno consilium iusti reiecerunt.* Hic obstinatorum finis, huc peccatores cæcitas & surditas prouehit: dum enim obseratis auribus iustorum hortamenta excipiunt: tādem flammis addicti, æternæ cōbustionis pęnam audire, & experiri constringuntur.

Verùm ambigo, an post illud Pentapolis incendium, in quo impij in peruicaciæ pœnam perierunt, aliquis in proteruia permāserit, Dei supplicium irridens & damnans, si fortè communem aliorum interitum euasit; vt cernere licuit in vxore Loth, quæ versùs incendium oculos flectēs, facta est salis simulacrum. Genes. 19 num. 26. *Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis.* Genes. 19. num. 26. Quòd si huiusmodi pęnæ causam disquiramus; planè cum D. Chrysostomo contemptū fuisse reperiemus, quo fęmina Angelos admonentes audiuit, reiectâque adhortatione oculos in incendium conuertit. Chrisost. *Neglexitque verba*, ait, *& præcepta non custodiuit: propterea suæ negligentiæ dedit pœnam.* Hic verò retrò videndi affectus, iam antea cordi insederat: vnde plùs in eo valuit, quàm pœnæ formido, quā ad præsens peccatoribus irrogari aspiciebat. Hinc est, vt teste Aegidio Bosio tit. de stupro detestabili in masculos, Aeg. Bos. D. Augustinus in suis sermon. de Sodom. & Gomor. sodomiæ peccatum à fœminis ortū habuisse existimet, atque ex ipsis velut fontibus in sexum virilem promanasse. Quin etiam vxor Loth ideo punitam arbitratur, eo quòd Sodomitas de nefando crimine non reprehēderit: imò affectu fouerit, si opere non adiuuerit. Et quidem prauus ille affectus in cor ipsius altè radices egerat, ita vt Angelorum monitis euelli minimè potuerit: nam adhortantes contempsit. Hinc in fœminas inuehitur S. Augustinus dicens: August. *O mulieres luxuriæ matres, nonne sufficiebat vobis primū hominem decepisse?* Quasi diceret, non satis habuistis primum hominem in paradiso ad peccatū inducere? Vt quid vltra nefandi criminis turpitudinem docuistis?

Idem etiam opinatur S. Ambrosius ad illa verba ex epistola ad Romanos cap. 1. nu 26. & 27. Ambros. *Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum in eum vsum, qui est contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis in inuicem.* Vbi aduertendum est, fœminas in eo crimine ab Apostolo priùs recen-

 seri

feri quàm masculos, vt innuat eas peccati authores extitisse. Et licèt vxor Loth peccatibus Sodomitis effectu non assenserit; videtur tamen, quod Iosephus lib. 1. Antiquit. insinuat, eam turpitudinē ipsi non omnino displicuisse. Aliunde verò notum est, eam propter incredulitatem, vnde nata fuerat inobedientia, punitam: & vt plurimum incrudelitas, ac impudicitia conueniunt, vnaque in sede morātur, vt D. Hieronymus lib. 2. comment. in Osee c. 9 adnotauit. *Difficile*, inquit, *est inuenire hæreticum, qui diligat castitatem, etiā si eam verbis commendet, & præferat*. Cùm igitur fœmina illa monentes Angelos contēpserit, & propter incredulitatē retrò oculos flexerit, nefandæ illius præposteræq. libidinis affectu aliquo tactā licet arbitrari. Quam fortè ob causā (tenet Aben Esra) perijt imbre illo cælitus misso, qui admixtum habebat sulphur, & sal: firmatque hanc interpretationem testimonio ipsius Moysis, qui Deuter. 29. tradit Sodomā sulphure, & sale perditā fuisse. Illud verò plus admiror quòd post tot casus & rerū discrimina, mulier illa nec timore concuteretur, nec reciperet disciplinam: quod postremū est obstinationis argumentum, multumq. ad peccatorum perditionē valet; vbi primū eorū pectora peruadit.

Flauius Iosephus

Hieron.

Abē Esra

Deut. 29

Hac etiā obstinationis peruicacia Iudę proditoris animus obduruit, quem nec mellita Saluatoris verba, nec minæ flectere, & in proditionis pœnitudinē agere potuerunt: cùm tamē ad illud diuinæ & viuæ vocis oraculum, *Vnus vestrū me traditurus est*. Matth. 26. n. 21. in fletus solui, atque in suspiria, ceræ instar conspecto sole, totus abire debuisset: quandoquidē reliquos męstitudine affecit: à mēsaq. retraxit: atuerò Iudas inuerecundus, & efrōs, in proteruia obstinationeq. perseuerat. Hinc est illud S. Leonis serm. 7. de passione, vbi de vtrisque loquitur in hunc modum: *Contristati sunt nō de cōscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incertitudine timentes ne minus verum esset quod in se quisque nouerat, quàm quod ipsa veritas præuidebat. Tu autē* (Iudam alloquitur) *in hac trepidatione sanctorum, abuteris Domini patiētia: & abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri; nec signo euidentiori terreris: cùmque à cibo alij, in quo iudiciū Dominus posuerat, continerent: tu manū non retrahis à paropside; quia animam non auertis à crimine*. Peccatoris obstinationē vltra proferri posse minimè reor. Nā hic diuino proditus oraculo, & aperto detectus indicio, adhuc in obstinatione & proteruia detinetur.

Matt. 26

S. Leo

Non ita contumacē & inuerecūdū se diabolus, aliquādo exhibuit. Cùm enim in deserto ter Christū tentauerit, ab eo reiectus campū deseruit, reiecta in aliud tēpus occasione tentādi; vt memorat S. Lucas

Luc. 4. cas c.4.n.13. *Recessit ab illo vsque ad tẽpus*. In quẽ locum ita philo-
Ambros. phatur S. Ambrosius *Vides*, inquit, *ipsum diabolũ nõ esse in studio pertinacẽ: cedere veræ solere virtuti, etsi inuidere non desinat; tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari*. Itaque non virtutis amore, nec formidine pœnæ retractus dæmon, sed vinci sæpius renuens, à tentãdi actionibus auertitur. Aliter Iudas, quem obstinati peccatores æmulantur, nec amore immutatus est, nec timore proteruiam exuit. Vtinam solus ipse tale sibi ingenium indueret: sed similes aduerto Stephani auditores, qui ne prædicantem audirent, *Continue-*
Act. 7. *runt aures suas*. Actor. 7. nu. 57. seu, vt in origene cernitur, *Obturauerunt aures suas*; non alia de
August. causa, quàm, vt sentit Augustinus sermon. 99. de diuersis, *Vt in sua duritie perseuerarent*. Quodque obstinationem apertiùs detegit, *Cùm cæli ianuæ aperirentur, ipsas Iudæi mentes claudebant*; subiungit ibidem Augustinus. vnde
Hier. 5. illud Hieremiæ cap. 5. num. 21. in ipsos iactari poterit. *Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis, & aures, & non auditis*. Vt quid oculos, aures que desiderat, qui nec videt, nec audit? Iusto Dei supplicio instrumentis priuantur, quibus ad profectum vti noluerunt. Vide ergo quàm bene auricula Malcho præcidatur: qui enim animæ auribus destituitur, nõ est cur aures corporis possideat; sicuti D. Chrysostomus, corpoream sodomitarum cæcitatem ab Angelis indu- Genes. 18
ctam considerans eleganter adnotauit. *Viros autem* (habetur in textu) *qui erant apud ianuam, percusserunt cæcitate à paruo vs-* Chrysost.
que ad magnum. Iusta vindicta. *Quoniam*, inquit homil. 43. in Genes. *mentis eorum oculus excæcatus erat; propter hoc & visu priuati sunt: vt discant quòd nihil sibi prosint corporales oculi, si oculi mentis fuerint excæcati*.

§. QVARTVM.

Petrus auriculam Malcho præcidens, animosus Pastor & intrepidus ostenditur: quique talis sit, misericordia & iustitia clarum fieri necesse est,

CHristo Domino à Pharisæis apud Gethsemanim capto, solus inter alios ipsius discipulos Petrus gladium eripuit è vagina; integramque inuadens cohortem auriculam Malcho, velut animosus pastor amputauit Ioan. 18. Ioan. 18.
nu. 10. Et verò hæc in hostes inuasio, & auris sectio, non temeraria censeri debet, & furibunda; sed animositate, doctrina, & mysterijs plena cælestibus. Erudiebatur enim in Petro Ecclesiæ Princeps, ad quem attinet non verbis tantùm, sed etiam cùm opus est, ferro peccandi licentiam amputare. Strenuitas verò, quam in hoc facto Petrus ostendit (præ-

Ff 3 tereo

tereo miraculum, quo feriens, armatas militum manus in se non prouocauit, ab ipsisque discerptus occubuit) vero Ecclesiæ Principe ac pastore digna reputanda est eique simillima, quam Moyses Ægyptium occidēs ostendit, quia Hebræo iniuriam facientem conspexerat, Exod. 2. Nec verò Ægyptij interfectio Moysi (& auris abscisio Petro) culpæ vertenda est, vt D. August. quæst. 2. in Exod. tom. 4. S. Ambros. lib. 2. de officijs cap. 36. D. Hieronymus in quæst. Hebr. super lib. 1. Reg. & alij censuerunt: quia Moysen hic Deo agitante, ipsiusque honoris zelò inflammatum, in Ægyptium irruisse existimarunt: non aliter quàm Phinees Zambri cum meretrice Madianitide se commiscētem, licitè, quinimo & laudabiliter, sicut Dauid Psal. 105. vers. 31. & Machabęorum historia libro 1. cap. 2. num. 26. tradere videtur. Quòd si vera est Clementis Alexandrini lib. 1. Stromatum existimatio; videlicet Moysen occidendo Aegyptio violentas manus nō attulisse, sed verbis vsum, ad quorum sonitum Aegyptius corruit exanimis, sicut auditis Petri verbis Ananias & Saphira mortui ceciderunt Actor. 5. Planum fit diuinum in hac occisione decretum interuenisse: quoniam verbis tam magna vis inesse non poterat, vt hominem occiderent.

Exod. 2.
August.
Ambros.
Hieron.
Psal. 105
1. Mach. 2
Clemens Alexand.
Actor. 5.

Illud tamen pro certo reputat S. Augustinus, illam Moysis strenuitatē, ac in iniustitijs minimè perferendis acrimoniā, mirum in modum Deo placuisse. Vnde & illum Hebraici Populi doctorē instituit; sicut etiam ob Petri animositatem illum in Ecclesiæ Pastorem cooprauit.

Hinc egregium Moysis, & Petri factum connectens S. Augustinus lib. 22. contra Faustum c. 70. sic infert: *Quid ergo indignum, si Petrus post hoc factus est caput Ecclesiæ: sicut Moyses post decussum Aegyptium factus est Rector Synagogæ?* Quid ni? mirum namque in modum Rectorum & Principū animositas Deo placet: hac in Moyse, & Petro inspecta, vtrumque Principem, Synagogæ alterum, Ecclesiæ alterum, elegit. Nec aliter gubernationi præfici quisquam ambiat, iuxta illud sancti Spiritus oraculum, Eccles. 7. num. 6. *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates.* Quocirca Petrum Ecclesiastico moderamini præficiendum vltra benignitatem & mansuetudinem, iustitiæ & seueritatis rigore voluit obarmatū. Et ideo solus Petrus in piscando retibus vtitur & hamo; vt cernere est Lucæ 5. nu. 4. vbi Petrus simul cum alijs discipulis ad piscandum retia laxare præcipitur: *Dixit ad Simonem; Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Deinde apud Matth. 17. num. 26. soli Petro hamo piscandi exercitium demandatur. *Vade ad mare, &*

August.
Eccles. 7.
Luc. c. 5.
Matt. 17.

& mitte hamum. Cæteri Apostoli solis retibus, inquit Ambrosius, piscari permittuntur, quia citra sanguinem & vulnera, sola mansuetudine, & lenitate homines trahere debuerant. *Bene Apostolica instrumenta piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reseruant*. Ita ille lib. 4. in Luc. cap. 5. Quia verò Petrus Christi Vicarius, omnium caput, & Ecclesiæ Princeps maximus designabatur; ideo solus hamo piscari iubetur. *Quo genere*, subijcit Ambrosius, *solum Petrum piscari Dominus iubet*. Quod piscandi genus citra vulnera, & sanguinem non exercetur: in quo Petrus, ad homines pertrahendos, cum rigore & seueritate iustitiæ, hoc est, hamo, lenitatem & mansuetudinem, retia videlicet, permiscere edocetur.

Ambr.

In Moyse etiam Hebræi Populi ductore misericordia, lenitas, & iustitiæ seueritas enituit: Ex vtroque verus Princeps, & meritissimus Iudex apparuit. Nam in mõte Deum precibus ad misericordiā flectere nitebatur. Exod. cap. 32. num. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo*. De monte descendens iustitiæ rigorem exercet; & Leuitas vt districtis gladijs in delinquentes irruant, exhortatur. *Occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum*. Ibid. num. 27. Quis alternatas in Moysis pectore iustitiæ, & misericordiæ, seueritatis, & mansuetudinis vices nõ admiretur? Certè fælicem hanc copulam, & perraram associationem admiratus est, mirificèque illustrauit S. Gregorius libr. 10. Moral. cap. 8. *Intus*, inquit, *arsi ignibus amoris; foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coràm Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos, quos diuinitùs feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amabat eos, quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente prosterneret. Causam Populi apud Deum precibus: causam Dei apud Populum gladijs allegauit. Intus amans Diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citiùs omnibus, ostensa morte paucorum: & idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citiùs exaudiuit agentem pro Populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo*. Hactenus ille.

Exod. 32

Gregor.

At tu vide, quo pacto ex Dei cõsilio & decreto Hebræi, & Christiani Populi Rectores mansuetudine præstantes, & iustitiæ rigore instructi esse debuerant; ita vt nec lenitas languentes redderet, & despiciendos; nec seueritas odibiles, & truculentos; ita quòd irati amorem, & amantes ad sui timorem prouocarent: Quod Pe-

Petrus, & Moyses Populi vtriusq. Pastores, & futurorum clarissima exemplaria præstiterunt. Ita enim eos subditi adamabant & reuerebantur, vt vtrumque pro lenitate & mansuetudine non magis diligerent, quàm pro rigore, & seueritate formidarent.

Pugnaturus olim cum Gigante Dauid, *Misit quinque limpidissimos lapides in peram pastoralem*, 1.Reg. cap.17. num.4. Est autem pastoralis pera, vt Glossa Ordinaria interpretatur, mulctrale in quo oues mulgebantur. Nec mysterio caruit, quòd lapides mitteret, vbi lac colligi solebat: quia Pastor egregius, & Populi Princeps, qualem ætas illa Dauidem tulit, eodem in loco, videlicet pectore, vbi misericordiæ lac cõtinetur, lapides rigoris,& iustitiæ instrumenta reponat; hoc est, seueritatem & mansuetudinem permisceat. Quod Ægypti Rex erga famulos in carcere detentos obseruauit: nam ex duobus,qui cum Ioseph vincti tenebantur,alterum dimisit liberum; alterum ad capitale supplicium extrahi præcepit. Non vtrique parcit, ne præ mansuetudine, & lenitate in langorem abijsse: non vtrumque dãnat, ne præ iustitiæ seueritate totus in rigorem immutatus crederetur; sed in vnius damnatione iustus, & in alterius indulgentia benignus & clemens monstraretur. Egregiè in rem hanc Rupertus lib.8. in Genes. cap.37. *In alterum*,inquit, *iram, in alterum clementiam ostendit. Nam sicut clementia honor est Principis, sic & honor Regis iudicium diligit. Etenim vbi totum punitur, regia seueritas crudelitate polluitur: vbi verò totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplinæ contẽnitur*. Sanctus etiam Stephanus harum virtutum præluxit exemplo: Nam impios iustè indignatus acerrimè arguebat, dicens; *Dura ceruice,& incircuncisis cordibus & auribus*. Act.7.nu. 51. statimque deposita seueritate,in mansuetudinem deflexit pro lapidantibus exorans: *Domine ne statuas illis hoc peccatum*. Quod Beda solerter expendit.

1.Reg. cap.17.

Glos. Or.

Act.7.

Inter reliqua Templi ornamenta præcepit Salomon, vt leonum boumq. effigies in templo exculptæ cernerentur, 3. Reg. cap. 7. num. 29. Nec verò,vt hoc loco monuit Beda, hæc figurarum dispositio ad solum Templi ornatũ; sed etiam ad mysterium doctrinamque inseruiebat: Quoniam *Sanctorum mentes habent cum leonibus boues, quando inuentionem correctionis cum spiritu mansuetudinis exhibent*. Concinit D. Bernard. lib. de modo bene viuendi ad soror.c. 18.vbi ita. *Per leonem terror seueritatis significatur; per bouem verò patientia mansuetudinis ostenditur. Itaq. in basibus neque leones sine bobus, neque boues sine leonibus exprimuntur: quia Prelati Ecclesiæ ali-*

3.Reg 7.

Beda.

Bernard.

Rupert.

quan.

quando rigidè, aliquando cum dulcedine, aliquando cum asperitate, aliquando verbis, aliquando flagellis debēt subditos suos corrigere. Et verò Pastor egregius, leonis pariter & bouis naturam debet æmulari; alijs mansuetus tanquam bos, seuerus alijs veluti leo existens: quod soli præstantes sapientia viri in prælatione constituti exercere consueuerũt. Quam ob causam, præcipiente eodem Salomone, leonum boumque simulacris additæ sunt Cherubinorum effigies. *Leones, & Boues, & Cherubini*. Iure optimo leonibus, & bobus Cherubinorum effigies adiunguntur: quoniam Cherubim scientiæ multitudinem significat; solus autem qui scientia pollet, in administratione bouem se exhibet & leonem, hoc est, seueritatẽ mansuetudini adiũgit, & cum lenitatis dulcedine iustitiæ rigorem fæliciſſimè copulat: modò boum mansuetudinem: rursum leonum seueritatẽ, prout res & occasio exigit, præseferens: quod longè aliter ignaris contingit: quoniam vel semper, vt leones immodica seueritate desæuiunt, vel vt boues indiserta mansuetudine languescunt, nec medium in administratione seruandum tenere cognoscunt.

Sapientiſſimus Dei spiritus, semel atque iterum mundo apparuit. Primo Columbæ specie, vt refert Matth. 3. num. 16. Secundò in igne, cùm dispertitæ linguæ Apostolorum capitibus flammarum instar insederunt, vt eos Orbis Doctores, & Pastores constituerent. Cæterùm inquires: qua de causa Spiritus sanctus hanc figurarum diuersitatem assumpserit? D. Gregorium quinta parte Pastoral. admonit. 17. egregie respondentem ausculta. *Quia omnes, quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet*. Statimque concludit: *Nequaquam ergo sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis feruorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit*.

Huiusmodi instructionis exemplar in sancta Dei Arca visebatur; vbi testante D. Paulo ad Hebræos cap. 9. num. 4. Virga Aaron, & manna seruabantur. *In qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat*; vt Populi Principes, & Pastores arcam aspicientes instruerentur, iustitiæ, & seueritatis virgam in pectore, in eoque manna dulcedinem custodire. Iterum Do Gregorium 2. p. Pastoral. cap. 11. *Ita planè*, inquit, *in boni Rectoris pectore si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis*. Baculum itaque & virgam adhibeat; quod subditi summopere in Pastoribus diligũt, vt cecinit Psalmographus. *Virga tua & baculus tuus, ipsa me con-*

Matth. 3. D. Greg. Hebr. 9. D. Greg. Psal. 22.

consolata sunt. Psalm. 22. v. 4. Et verò, vt monet idem Gregorius, Pastor ille perfectus, & gregi proficuus reputari debet, qui baculum portet & virgam, iustitiæque rigorem cum mansuetudine coniungat. *Sit itaque*, inquit, *amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiens: sit pietas, sed non plùs quàm expediat parcens; vt dum se in arce regiminis, iustitia clementiaque permisceant, is qui præest, corda subditorum, & terrendo demulceat, & tamen terroris reuerentiam demulcendo constringat.* Hęc ille, satis compto & eleganti calamo.

D. Greg.

Neque hic tantùm stetit, sed vlterius Iobi verba ex cap. 10. n. 25. expendens: *Cùm sederem quasi Rex circumstante exercitu, eram tamen mærentium consolator*; eãdem Pastoris optimi & Principis prærogatiuam cõmendat, lib. 10. Moral. cap. 8. *Quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi authoritas, & benignitas consolandi. Ait enim; Cùm sederẽ quasi Rex, circunstante exercitu; ecce authoritas regiminis: Eram tamen mærentium consolator; ecce ministerium pietatis.*

Iob. 10.

D. Greg.

Aaronis virgam in arca reconditam extraho, iterumque resumo. Hanc cùm Aaron præ manibus sumeret, amygdalinos flores protrusit, vt facer Textus Numer. 17. num. 8. enarrat. *Et turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt*. Vbi notat egregiè S. Gregorius Nyssenus, hos amygdalę flores, seu potiùs amygdalas, veri Pastoris imaginem præseferre. Sicut enim amygdalæ foris duritiem putaminis, intus verò nuclei dulcedinem continent; ita Princeps iustitiæ asperitatem, & benignitatis dulcedinem retineat. *Hoc*, inquit, *fructu, quem Aaronis virga ediderat, qualis debeat esse Sacerdotis vita monemur: aspera enim & continens, duraque debet exterius esse; intus autem, & in occulto suaue quoddam edulium continere*. Hæc ille in vita Moysis prope finem. Quasi dicat: In vero Pontifice, & Ecclesiæ Pastore necesse est vt externa seueritas, & interna dulcedo reperiatur, ita vt quos seueritate terret, dulcedine pertrahat: sic enim seuerus terrebit, & dulcis amabitur: quãtumque timor amouebit, tantum, & ampliùs hamabit lenitas, & mansuetudo alliciet. Vnde gregi proficuus, summopereque dilectus existet.

Nu. 17.

Greg. Nyss.

Sed iam Saluatoris nostri exẽplo clarissimam pastorũ gloriam exorno, illud Isaiæ ex cap. 11. n. 1. repetens: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*: Vbi Christus Dominus, virga dicitur & flos: quod non sine mysterio factum arbitratur Origenes homil. 9. in Num. *Non videtur*, inquit, *otiosũ*, quòd exire dici-

Isai. 11.

Origen.

dicitur virga, & flos ascendere. Quamuis enim vnus sit Christus per substantiam, singulis tamen diuersus efficitur, prout indiget is, in quo operatur. Vides, vt verus Pastor & Orbis Princeps, sub virgæ & floris nomine, mitis & benignus, iustus & seuerus, pro vniuscuiusque indigentia futurus significetur. Etenim Dominus Iesus alijs factus est virga, iustitiæ seueritatẽ delicta puniendo exercens: alijs verò flos apparuit fragantissimus, quos misericordiæ benignitate, & mãsuetudinis suaueolẽtia recreauit, prout cuique expediens iudicauit: *Prout indiget is, in quo operatur.*

Magistri semitam calcauit Paulus, verus Christi æmulus & discipulus: vnde virgæ rigorem, & floris suauitatem, mitis pariter & seuerus, prudenter copulabat. Hinc est illa ad Corinth. epist. 1. 1.Cor. 4 cap. 4 num. 21. cohortatio: *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* Erat autem Pauli animus ad miserendum promptior, quàm puniendum: quam ob cau- D.Ambr. sam, vt notauit S. Ambrosius lib. 7. in Luc. cap. 10. ab ipsis, quos virga feriendos iudicabat, puniendi Luc. c. 5. consilium expetiuit: *Vt scias, inquit, mitem esse Doctorem, eorum ipsorum quos arguit, consulit voluntatem.* Et ideo, vt idem Ambrosius subijcit, semel tantùm virgam, hoc est, iustitiæ seueritatem prætulit; mansuetudinem verò & clementiam identidem repetiuit. *Semel, inquit, virgam dixit; bis mitiora subiecit, adijciens mansuetudinem charitati.* Cùm verò in Apostoli pectore mansuetudinis amor, lenitatisque affectus palmam ferret; idcirco priùs virgam minitatur ad correctionẽ: vt postea cum emendatis iam & correctis mansuetudine, & lenitate vteretur. Iterum do Ambrosium: *Priùs minatus est virgam, sed exhibuit mansuetudinem;* pœnam, si opus esset, pariter adiecturus; vt puniendo incæstus reo rigorosus adhibuit, qui mitis pœnitentibus Corinthijs parcere pollicebatur: ex vtroque verus Christi discipulus, & Ecclesiæ Pastor, qui vt numeros omnes expleat, virgæ rigorem, & floris dulcedinem, pro subditorum exigentia præstet. *Prout indiget is, in quo operatur.*

Et verò Psalmographus lenitatem, & mansuetudinem in Dei pectore associatas simul cũ iustitia decantauit. *Misericors Dominus & iustus, & Deus noster miseretur.* Psal. 114 Psalm. 114. nu. 5. vbi cum Ambrosio de obitu Theodosij adnotandum, in Christo, & in Apostolo, hanc optimi Pastoris prærogatiuam illuxisse: nam sicut Paulus semel iustitiam, & bis misericordiam nominarat; sic de Christo Regius Vates prædicens, inter mansuetudinem & lenitatẽ collocauit iustitiam; vt inibi quasi vallo septa, ad exercendã vindictam

dictam transilire non posset: quia Redemptoris animus, ad parcendum potiùs, quàm ad puniendum propendebat. *Bis*, inquit, *misericordiam posuit, semel iustitiam. In medio iustitia est gemino septo inclusa misericordia.*

D. Ambr.

Cùm autem audis iustitiam intra geminatũ clementiæ vallũ cõclusam detineri, Christi miserentis affectum cogita: non tamen credas perfecti Iudicis, & Pastoris legibus defuturum: quia sicut te viderit indigere, virga tibi fiet, quæ puniat; & flos, qui recreet, & medicetur. Paulum iterum intuere, ac in eo Saluatoris nostri imaginem recognosces. Timothei adhortationem ausculta, & moriar, nisi verborum echo copulam tibi resonet fælicissimam, qua in optimi Principis pectore lenitas, & iustitia maritantur. *Argue*, inquit, *obsecra, increpa, in omni patientia.* 2. Timoth. 4. n. 2. Redargutio seueritatem olet: obsecratio ex benignitate promanat. Qui increpat, zelo ardet, seueritateque exhorrescit: si verò increpationi patiẽtiam adhibeat, mitem se præbet & mansuetum. Quod à Timotheo faciendum Paulus exhortatur: nam vt egregiè dicebat S. Chrysostomus sermon. de habenda cura salutis proximi tom. 1. *Vellem vos zelum tẽperare misericordia. Zelus enim veniam negans, potiùs furor est, quàm zelus: & admonitio misericordia carens, tortura quædam est.* Hæc ille. Producto deinde Apostoli documento, quo discipulum admonet, vt arguat, quod seueritatis est; & obsecret, quod ad clementiã spectat: itemque patientiam redargutioni adiungat, vbi misericordia triumphat, hæc adijcit. *Neque enim hoc semper solum agere oportet: neque semper illud solum; sed vtrumque alternis vicibus: quo maior inde sequatur vtilitas. Nam si semper argueremus, impudentiores illi fierent: si semper obsecraremus; ignauiores redderentur.*

2. Tim. 4

Chrysost.

Principem & Ecclesiæ Pastorẽ rectissimè diffinies, cùm dixeris citharœdum. Rogatus enim aliquando Philosophus, qua ratione Princeps muneris sui partes impleret; Respondit: si optimi citharędi normas obseruaret. Quid citharœdus? neruos non ita constringit, & extendit, vt rumpantur: nec ita laxos relinquit, vt sonum non edãt, extensionẽ attemperãs remissioni. Deinde chordas non ita grauiter præstringit, vt rodat, nec ita leuiter percurrit, vt vix tangat: nec vnam tantùm, sed omnes acutã, medias grauem eodem pulsu ferit, vt reddatur harmonia. Quòd si nonnunquam necesse sit chordam extendere, vt ad aliarum consonantiam pertingat, tantùm oportet contendi, quousque alijs cohæreat, vel rumpatur: nec interim artifex damnabitur vt immitis, sed tanquã pulsandi peritissimus commendabitur.

tur. Hæ Principum leges sunto. Subditos non ita rigore constrictos velint, nec ita indulgentia remissos, vt contentione rumpantur, aut remissione languescant: lenitatẽ seueritati permiscendo. Cùm verò redarguere oportebit, non ita grauiter præstringant, vt rodant; nec ita leuiter, vt non sentiant; omnes simul percurrendo ad Christi exemplum, qui citharæ chordas omnes, hoc est, Collegij sacri discipulos, reprehensione præstrinxit, dicens: *Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista*. Matth. 27. Perbellè intulit Hieronymus. *Omnes tanguntur, vt fiat harmonia*. Quòd si oporteat subditum constringere, vt ad aliorum harmoniam se componat, planè constringendus: etsi interim rumpatur, non crudelitatis arguendus est Pastor, qui virga debet esse, & flos; mitis, & seuerus, *Pro vt indiget is, in quo operatur*.

Matth. cap. 27.

D. Hier.

Quid igitur nobis de his pastoribus dicendum erit, in quibus nec virga, nec flos reperitur: nec Christum, aut Petrum, Paulumvè, aut Moysem imitantur? quin etiam ad alios, qui in hoc munere perfecti extiterunt respicere dedignantur. Vnde nec manna dulcedinis, nec virgam seueritatis in pectore recondunt: & prout ouibus necessarium fore aduertunt, modò iustitiæ seueritatem, rursum mansuetudinis dulcedinem exhibent. Proh miseri, qui nesciunt his virtutibus pastorale munus adornari, clementiaque & iustitia veluti manibus suffultũ regale solium sustentari. Et quidem misericordiæ, ac iustitiæ satellitio Princeps custoditur, & thronus eius clementia roboratur: vnde timeant, quos hæc custodia non ambit, & sancti Spiritus apud Sapientem cap. 6. nu. 6. comminatione terreantur. *Durissimum*, inquit, *iudicium, in his qui præsunt, fiet*. Magni Gregorij aures perculit hęc Dei comminantis admonitio, & homil. 17. in Euãgelia pauidus ita loquitur. *Ad pœnam nostram Episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutis tenemus*. Et paulo post: *In illo tanto*, inquit, *examine vnusquisque quod sit operatus, ostendetur. Ibi Petrus cum Iudæa conuersa, quam post se traxit, apparebit: ibi Paulus conuersum, vt ita dixerim, mundum ducens: ibi Andreas post se Achaiam: ibi Ioannes Asiam: Thomas Indiam in conspectum sui Iudicis conuersam ducet. Cùm igitur tot Pastores cum gregibus suis ante æterni Pastoris oculos venerint, nos miseri quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus? qui pastorum nomen habuimus, & oues, quas nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus*.

Sap. 6.

D. Greg.

Vt verò Pastores improbi in extremo Iudicio pœnæ simul, & pudore afficientur, sic optimi laua

titia gestient, gaudioque efferentur. Quod ista inter Moysem & Eliam clarissimos Pastores transfigurationis scena portendebat. Ideo enim hos potissimum illius gloriæ spectatores elegit, quia doctrina sua plurimos ad Christũ pertraxerant, qui acceptam in ipsum gloriam, quietemque retulerunt. Quò respexit D. Ambrosius de benedictionibus Patriarcharum c.6. vbi ita habet: *Ideoq. inter Moysem, & Eliam medius apparuit, vt ostenderet nobis, quòd in eorum sermonibus requiem habebat, per quos plerique peccatis renuntiantes credunt in Deum viuum*. Quieuit itaque Dominus Iesus inter Moysem, & Eliam apud Thabor, quia hi præ cæteris in pastorali munere præstantiores extiterunt, plurimisque ad Deũ conuersis gregẽ Dominicum incredibiliter auxerunt: vnde sicut inter ipsos in Thabor gloria potitus est Christus; ita ipsi cum Christo gloria potientur in Paradiso. Non sic improbi Pastores, non sic: illos enim oppetiet confusio, & pœna torquebit acerbissima: Quippe cùm officium dignitatemque obtinuerint, virtutum ornamentis & splendore destituebantur, cornicularum instar alienis plumis vestiti: quas cùm exuere constringentur, ridendi ne sint, an dolendi, S. Bernardus in suis declamationibus addubitat; illud poeticum repetens.

D. Ambr.

Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus.

Nam licet potestatis, & dignitatis multicolores ad ostentationem pennas explicent, aliena sunt huiusmodi ornamenta, prudentibus debita, & virtute insignibus congruentia, ipsi verò furtiuè obtinent, & possident immerentes. S. Chrysostomus verba Pauli ex Epistola ad Hebræos c.13. n.17. expendens: *Ipsi peruigilant, quasi rationẽ pro animabus vestris reddituri*; non solùm miseros dicit, qui prælaturam indigni occupãt, sed insuper homil.34 ad eum locum ambigit, an æternam salutẽ adipiscantur. *Quid*, inquit, *dicemus infælicibus illis, & miseris, qui semetipsos ad alios regendos præcipitant, & se in tantorum suppliciorum abyssum iactant? Omnium, quæ regis, mulierum, puerorum, atque virorum tu rationem redditurus es. Tanto igni tuum subijcis caput. Miror, si possit saluari aliquis Rectorum.* Hebr.13 D. Chrys.

Terribilis planè, & metuenda est illa apud Ezechielem c.7.n.26. Dei indignantis comminatio: *Conturbatio super cõturbationem veniet*; seu vt Septuaginta reddiderunt, *Væ super væ erit*. At quò duplicati gemitus, & geminatę lamẽtationes tendũt? D. Hieronymus ad eum locum respondet: *Quomodo Sanctis dicitur, gaudete, iterum gaudete, vt præsentia bona, futuris bonis cumulent; sic & his veniet conturbatio* Ezech.7 D. Hier.

super

super conturbationem, siue væ super væ: iuxta quod & in Apocalypsi scriptum est; Væ vnum abijt, & væ alterum veniet cito. Apoc. 11. num. 14. Cæterùm, quinam sunt ij, in quos talium comminationum tela vibrantur, quibusque tot calamitates, & cruciatus impendere prædicuntur? Eliam adi Cretensem in prima Orat. Gregor. Nazian. & Pastores improbos hujusmodi telis feriendos edoceberis. *Illis*, inquir, *verbis ea mala demonstrātur, quæ Pastores, tùm in hac vita obsident, tùm postea etiam inuadent. Erit enim ipsis, & in præsenti, & in futuro æuo, væ super væ.* Elias Cretens. Temeritatis igitur, & dementiæ reos arbitror, qui summo studio satagunt, totoque animi conatu ad dignitates, & honores meritis deficientibus prouehi adnituntur; cùm probè nouerint muneris, quod non rectè administrauerint, immerentesque obtinuerint, rationem strictissimam reddituros; & infælici vsura pristinam gloriam & dignitatem, in ignominiam abiectionemque, & pudorem turpiter immutandam. Maximè cùm tot sint decora, & ornamenta sanctitatis, rectitudinis, benignitatis, scientiæ, prudētiæ, discretionis, quibus oportet insigniri quicunque ad Pastorale officium assumuntur.

Quod adeo verum est, vt Serenus Abbas in collationibus coll. 7. adnotauerit, noluisse Deum, vt Iob à Diabolo in insaniam ageretur: Quippe cùm Regali dignitate, & Pastorali fulgeret, indecens & indecorum videbatur, vt aliquid proferret, quod insaniam & mentis alienationem aliqualiter redoleret. Io. Cass. Vnde cùm in reliquis à dæmone lædi permitteretur, *Ecce trado eum in manus tuas.* Iob 2. num. 6. nequaquam passus est vt de mentis statu deijceret, & rationis rectitudine priuaret: *Animam illius serua.* Iob. Quæ verba ita reddidit Serenus. *Tantummodo eum amentem ne facias, debilitato animæ domicilio; & obserua intellectum, ac sapientiam se sistentis, principali solùm cordis tuo pondere præfocato.* At quid intererat, vt tot vndique calamitatibus circunseptus, etiam amentia laboraret, & iudicij turbationem pateretur? Magni quidem ad Regiam dignitatem intererat; vt nec etiam in delyrio constitutus insaniam proferret: quia hoc à Regali prudentia, & circunspectione erat valde alienum. Quod quantum plures coarguat, qui constante iudicio mille fundunt insanias; nec in vniuerso sui regiminis cursu aliud præter insaniam apparet; ipsi viderint, & pariter commissi sibi muneris rationem in extremo Iudicio strictissimè reddendam expauescant.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

De tribus Petri negationibus.

Carthus. TER, & non ampliùs, vt censuit Carthusianus ad c. 27. Matthæi, Petrus Christum negauit: nec minori laborat falsitate septenarius negationũ numerus, Caietan quem Cardinalis Caietanus ad 18. Ioannis caput recenset. Etenim in domo Caiphæ quatuor: in domo Annæ tres Petri negationes contigisse asseuerat. *Et tres*, inquit, *à fœminis, quatuor à viris interpellatus admisit*. Verùm, vt eruditè probat Suarez tom. 2. in 3. par. disp. 35. sect. 1. negationes ternarium non excesserunt; nec alibi quàm in domo Cayphæ contigerunt, Ioan. 18. *Qui erat Pontifex anni illius*: quin etiam quoties eodem capite Pontificis meminit, non alium præter Caypham intellexit; *Erat notus Pontifici; & introiuit cum Iesu in atrium Pontificis*, & deinde *Pontifex ergo interrogauit Iesum*: Solus enim Cayphas, & non Annas, vt censuit Caietanus, Pontificia dignitate fungebatur: nec lex, & recepta Iudæorum consuetudo duos simul Pontifices sustinebat. Atque adeo nulla ex negationibus in domo Annæ, sed omnes apud Caypham euenerunt, vt sciOrigen. tè docuit Origenes tract. 35. in Cyrillus. Matth. Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap 1.

Tulerunt autem Dominum Iesum primò in domum Annæ, quippe cùm Cayphæ socer esset. Ioan. 18. num. 13. *Erat enim socer Cayphæ*, hunc ei honorem Ioan. 18. deferre statuerunt, vt authoritate sua, & approbatione sceleratam Domini Iesu captionem honestarent. Vnde Annas statim vinctum ad Caypham remisit. Ioan. c. 18. *Et misit eum Annas ligatum ad Caypham*. Quanuis autem Euangelista post primam Petri negationem, & alapam à seruo Pontificis Christo impactam, prædicta verba commemoret: per recapitulationem locutum, non seruato historiæ ordine, existimandum est; vt S. Ephræm, Cyrillus, Iansenius, Atias Montanus, Ioan. 18. & alij tradiderunt: seu vt placuit Suatio vbi supra dispu. 35. Verbum illud de præterito *Misit*, pro præterito plusquàm perfecto Miserat, insitum est: quod dictis nihil obstat: Præterquàm quod Eutymius Ioannem cum reliquis Euangelistis ad concordiam redigit: nam Cayphæ & Annæ domum vnam eademque statuit, vnde socer, & gener, in eodem palatio, licè diuersis stationibus morabantur. *Tres*, inquit, *Euangelistæ, tres Petri negationes in domo Cayphæ factas esse dicunt: Ioannes autem in domo Annæ: nec tamen ob hoc inter eos est dissonantia: siquidem amborum, idest Annæ & Cayphæ, vna domus erat, idemque atrium, habens in se duo habitacula à se inuicem separata.* Eutym.

Quo-

Quolibet modo id accipiatur, Euangelistarum consonantia retinetur, & omnes negationes in domo Cayphę Pontificis accidisse conuincitur. Nec verò illas supra ternarium licet extendere: quia Dominus solas tres prædixit futuras; *Ter me negabis*, sicut omnes quatuor Euãgelistę Matth. cap. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. cap. 13. ijsdem verbis retulerunt. Vnde inquirit Chrysostomus hom. 82. in Ioan. *Sed cur Euangelistæ omnes in hoc describẽdo concordarunt?* Planè credo, vt ternarium negationum numerum statuerent. Dum enim illam Christi prædictionem *Ter me negabis* concorditer referunt; quid aliud innuunt quàm Petrum ter, & non ampliùs negaturum? Et verò, nisi tres vellet negationes prædicere, non video cur Dominus Iesus numerum ternarium præfixerit.

Math 26 Marc. 14 Luc. 22. Ioan. 13. Chrysost.

Nec placet Caietani euasio, qui in Septenario ternarium ait contineri. Vnde qui septies negat, ter etiam negare censetur; quia cùm Dominus Iesus prophetice negationes Petri futuras annunciaret, & ternarium illis numerum præfigeret, *Ter me negabis*; Necesse est, vt hîc stetisse numerum fateamur: etenim numerus in prophetia designatus, sic obseruandus erit, vt nihil ei addere liceat, vel detrahere. Aliter, si vera esset Caietani sententia; Quis vetaret Iudæis ne ad Septuaginta Danielis hebdomadas ex cap. 9. nu. 24. mille alias adijcerent? siquidem septuagenarius in millenario & alio maiori continetur. Quin etiam Christum non tertio, sed octauo die surrexisse diceremus, quantumuis Marcus c. 8. nu. 31. scripserit; *Post tres dies resurgam*, Cùm etiam ternarius in octonario includatur. Et tamen hoc, vt planum est, à veritate deuiat.

Marc. 8.

Maximè verò in Petri negationibus illud expendendum est, quòd sancti Patres non solùm tres tãtummodo negationes fuisse vnanimiter asseuerant, sed magna in ipsis mysteria contineri fatentur. Vnde tribus Petri confessionibus, quibus postea suum testatus est amorem, mirifice respondent; sicut D. Augustinus tract. 123. in Ioan. adnotauit. *Redditur*, inquit, *trinæ negationi trina confessio: ne minùs amori lingua seruiat, quàm timori & plùs vocis elicuisse videatur mors imminens, quàm vita præsens*. Accinit Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 64. Propterea enim ait, quod Petrus, *Ter in tempore passionis negauit, iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, vt terna negatio, æquali confessionis numero compensetur. Ita quod verbis commissum fuit, verbis curatur*. Idem innuit

D. August. Cyrill.

D. Ambrosius libr. 16. in Lucam capit. 13. prope finem tom 9. *Imitare Petrum, inquit, dicentem alibi tertiò, Domine tu scis, quia tertiò negauerat, tertiò confitetur: sed negauit in nocte, confitetur in die.* Addo Euthymium in Ioan. cap. 21. *Pro trina, inquit, negatione, trinam offert confessionem.* Et Hieronymum epistola 149. ad Marcellam: *Trinam, inquit, negationem, trina postea confessione deleuit;* Cum antea epistola 39. dixisset, *Petrum ter negantem, amaræ in suum locum restituere lacrymæ.*

D. Ambr. Euthym. Hieron.

Nec verò magni momenti est, quod Caietanus opponere potuisset ad propriæ sententiæ firmamentum, videlicèt, Ionam, cùm Niniuitis Vrbis subuersionem fuerit minitatus, ita locutum: *Adhuc quadraginta dies sunt, & Niniue subuertetur.* Ioan. cap. 3. Cum tamen Septuaginta transtulerint. *Adhuc tres dies sunt, & Niniue subuertetur:* Quin vulgatæ lectio, & Septuaginta translatio vllam habeant oppositionem; siquidem ternarius numerus in quadragenario includitur: alioquin vel in Septuaginta, vel in Propheta mendacium erit admittendum; quia Ionas non vtrumque, sed alterum tantummodò numerum adhibuit, nam quadragenario vsus est dicens: *Adhuc quadraginta dies.* Vnde cùm Septuaginta ternarium dierum apposuerint, illud propterea egisse astruxerimus: quia (vt sentit. Caietanus) quadragenarius numerum continet ternarium. Verum licèt locus Ionæ citatus magnam difficultatem contineat, in eaque enodanda expositores plurimùm insudarint; præsertim Augustinus, cuius ingenium valde torsit hæc lectionum varietas. Cùm enim Propheticam lectionem negare non posset, vbi dicitur iuxta Hebræum. *Adhuc quadraginta dies*, vt reuera fatetur libr. 18. de Ciuitate Dei cap. 44. & quæst. 169. super Genesim: & aliunde Septuaginta trastulerint, *Adhuc tres dies.* Quod non sine mysterio factum existimare par est, minoris numeri in maiori conclusioue non attenta. Et secluso mysterio non apparet, cur potiùs trium dierum numerum, quàm alium minorem, vel maiorem, infra quadragesimum apposuerint cùm omnes sub eo contineantur. Cùm ergo trium dierum meminerint, alio credendi sunt respexisse: non autem quòd minor ille numerus in maiori clauderetur. Atque adeo ad difficultatem hanc expediendam, ad litteralem, vel mysticum sensum recurrere oportet. Quod ab Augustino factum loco citato reperi. Igitur vt Septuaginta excu-

Ioan. 3. D. August.

excuset, quibus tantùm desert, vt prophetico afflatos spiritu extitisse opinetur; ad mysticam exposirionem confugit. Vnde Christi figuram in Iona recognouit. Ipse enim plusquàm Ionas gentium Ecclesiam conuertit: quod quadragenarius, & ternarius dierum numerus adumbrabat: quadragenarius, quia totidem post resurrectionem suam Dominus Iesus cum discipulis suis in mundo se tenuit. Ternarius, quia tertia die surrexit.

Leo à Castro. Leo Castrensis pari doctrina & eruditione vir, in disputatione de translationibus ante commentarios Isaiæ cap. 24. alia ratione Septuaginta interpretum versionem sustinet. Non enim aliud ab ipsis, aliud à Propheta dictum (sicut censuit Augustinus) sed vtrumque numerum Prophetæ verbis contentum autumat. Fieri namque solitum est diuini Spiritus prouidentia, vt Prophetæ nonnunquam data opera verbis & notis vterentur, quæ similitudine vnius litteræ variari possent; & duplicem sensum habere, vt duplex reseraretur mysterium. Quòd si vera est hæc Leonis interpretandi ratio: illud (credo) mysterium in ea numerorum diuersitate continetur: quòd Propheta quadraginta dierum, Septuaginta verò trium tantummodo meminerint; vt Niniuitæ hac ratione edocerentur, quàm diuersis terminis Dei misericordia, ipsiusque iustitia claudebantur. Nam si Niniuitæ pœnitentiam non agerent, post quadraginta dies, meritas scelerum pœnas darent: *Adhuc quadraginta dies*; totum illud temporis spatium patienter expectans; quin interim arrepto iustitiæ gladio in impios desæuiret. Si autem præcox scelerum pœnitentia subiret, intra diem tertium misericordia prosequeretur & venia. Quo aspectu Septuaginta, pro quadragenario ternarium forte posuerunt. *Adhuc tres dies*. Et iam vterque numerus, sub vno eodemque verbo, fuerat à Propheta significatus.

Ceterùm doctissimus Ribera, in Commentarijs Prophetarum minorum ad hunc locum Ionæ, ex multorum sententia tenet: nec Prophetam in Hebræo: nec Septuaginta in translatione sua, trium dierum meminisse; *Adhuc tres dies*: sed errorem hunc primi transcribentis incuria in codices alios irrepsisse. Nam primus, qui exemplaria Septuaginta interpretum in Bibliotheca Ptolomei Philadelphi seruata traduxit, pro quadraginta, tres apposuit: vnde in alios mendosa lectio promanauit. Ita censuit Theodoret, & Theophylactus: Quin etiam D. Augustinus lib. 13. de Ciuitate Dei cap. 12. innu- Ribera.

meratione annorum primorum hominum, vsque ad diluuium idem accidisse testatur. Vnde pariter euenit, vt Græci, qui vt plurimùm Septuaginta versionem sequuntur, illam hoc loco minimè sequantur; & ideo cum Aquila, Symmacho, & Theodotione le-
D. Aug. gunt: *Adhuc quadraginta dies*. Et Origenes homil. 5. in Hierem. & homil. 16. in Numeros inquit,
Origen. *Adhuc tres dies, siue vt Hebræi dicunt se habere; adhuc quadraginta dies*. Et Chrysostom. licèt
D.Chrys. interdum legat, *Adhuc tres dies*, vt homil. 10. in epistol. ad Ephes. tamen sæpiùs legit: *Adhuc quadraginta dies*, vt homil. 24. in Genes. & hom. 15. in 1. Corinth. & homil. 80. ad Populum Antiochenum, & epistol. 5. ad Theodorum lapsum. Præterquàm quòd nullus ad prædicandam pœnitentiam numerus aptior adhiberi poterat; numerus enim quadragenarius Hieronymo teste, pœnam designat, atque ad ieiunium, orationem, lamentaque spectat. Moyses quadraginta dies ieiunando transegit, Exod. cap. 34. Totidem Elias inedia se macerauit, 3. Regum cap. 19. Et vterque ieiunio suo Christum prælusit ieiunantem: vnde hos Prophetas Christi ieiuniorum collegas dixit Tertullianus. Christus etiam apud Matth cap. 4. quadraginta dies ieiunauit. Hinc est vt Apostoli pro ieiunio, & pœnitentia quadragesimam instituerint. Cur verò hic numerus aptus pœnitentiæ sit, docet acutè Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana c. 16.

S. PRIMVM.

Pro D. Petri negationibus sanctorum Patrum excusationes piè, subtiliterque inuentæ referuntur.

Igitur asserto negationum numero, qui vt probauimus ternarium non excessit: multimoda sese offert sanctorum Patrum defensio. Multi enim pietate magistra multiplices Petri negationibus excusationes obtendunt; quæ licèt culpam non abluant, saltem extenuare videntur, & aliqualiter excusare. Sanctus Ambrosius ex circunstantia loci magnam sibi visus est excusationem mutuari: nam in domo Cayphæ Petrus negauit; à qua *D.Ambr.*
veritatis, scientiæque splendor exulabat, & spississimis ignorantiæ, ac iniquitatis tenebris premebatur. *Vbi tamen*, inquit, *negat Petrus? Non in monte, non in templo, non in sua domo, sed in prætorio Iudæorum, in domo Principis Sacerdotum; vbi veritas non est; ibi negat, vbi Christus captus, vbi Christus ligatus*. Ita ille, quod versatum sic reddo: Quid mirùm si Petrus, ibi in negationis culpam inciderit, vbi tot impellebant ad lapsum, vbi plurimæ

rimæ cadendi occasiones, vbi innumera peccati incentiua cernebantur. Hûc etiam illud Paschasij ex libr. 12. in cap. 26. Matth. D. Pasc. spontè cadentem pertraho. *Non erat*, inquit, *in atrijs Domini, de quibus canitur in Psalmo: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem: neque in atrijs domus Dei nostri, sed in atrijs Caypha, & in domo eius, in quo Iesus vinctus tenetur: & ideo in ea non agnoscitur; quia in ea nullus erat, qui lucem videret. Erat quidem in ea ignis ardens, sed malè consumens, qui nec frigus pellebat mentis, nec fugabat tenebras noctis: sed inflammabat ad facinus ardore impietatis.* Ita ille. Ab eodem etiam loco Bachiarius epist. de recipiendis lapsis, ad Petri defensionem diuersimodè tamen Bachiar. argumentum desumit. *Require*, inquit, *primùm frater, vtrum qui cecidit, in pugna inuentus, an in domo fuerit vulneratus: quia plùs misericordiæ meretur, quem in certamine hostis percusserit, quàm ille, quem dormientem latro confoderit. Ego illum certè in prælio vidi constitutum; pugnabat cum scuto ieiunij aduersus illecebras gulæ: pugnabat cum taciturnitatis lorica, cõtra detrectationis iacula; sed in eo loco, in quo securiorem se arbitrabatur esse, prolapsus est.* Quàm grauiter verè & Christianè: adeoque ad Petri excusationem accommodatè, vt non mireris scribere Tertullianum, de fuga in persecutione: *Pulchrior est miles in pugna prælio amissus, quàm in fuga saluus.* Vnde iam si rectè sẽtias, Petrum in ipso tentationis conflictu, militem æstimabis pulchriorem, quàm si in fugam deditus Imperatoris sui, & Magistri ad passionis certamen properantis sequelam desereret, saluusque euaderet: Atque adeo prolapsum intuitus iure dices: Melius vtique excusari capit, qui victus est sequens, quàm si fugiens minimè vinceretur. Et sanè non ita indecorum est, cùm quispiam gemens vincitur; etsi fugiens lapsus periculum declinare posset. Vnde cùm in Petri corde Christi amor, & periculi euadẽdi solicitudo cõtenderent: amor, ait, acutè Theodoret. serm. de charitate, ad Magistri sequelam incitabat: solicitudo, quia meminerat sibi dictum ter in ea nocte negaturum, à sequendo reuocabat. Proh in quales angustias redactũ cerno Apostolum! Nisi sequar, inquit, minùs amans inueniar: si moriturum comitor, negandi periculo me expono. Quid magis fædum? ã minùs diligens in fuga monstrari: an in sequela parum fidus apparere negando? vicit charitas, & postposito negandi periculo, Petrum impulit ad sequelam; & fidei potiùs desertorem apparere constrinxit, quàm vt in amore non ita constans, & generosus videretur. Do Theodoretum: ::

Teodor. *Hoc*, inquit, *magnus Petrus Sauciatus desiderio, nec cùm priùs didicisset futuram negationem, latere voluit: sed satiùs duxit sequens negare, quàm fugiens confiteri. Quod enim ab amore, & non à temeritate proficisceretur hac confectatio, res ipsa testatur: non enim post negationem in animam induxit, vt Magistrum relinqueret: sed fleuit quidē amarè, vt docet historia. Et quod victus esset suam defleuit imbecillitatem; assedit autem vinculis amoris irretitus.* Pulchra sunt & fortissima charitatis vincula, his Petrus trahebatur: & ideo vt notauit Ambrosius libr. 10. in Luc.

D.Ambr. *Deuotionem considerauit; non respexit conditionem*; hoc est; Propriæ fragilitatis immemor, solas affectus vires contemplatur, & ideo Diuus Chrysostomus hom. 2. de myst. cœna, hanc Petri sequelam amori tribuendam asseuerat.

D.Chrys. *Secutus*, inquit, *per amorem, quem negauerat per timorem*. Et verò cùm amor ex ipsa diligendi ratione vires resumat: nec, ex Clementis Alexandrini placito, orat. ad Gentes, fortior charitas, quàm à ratione prognata reperiatur: *Valida*, inquit, *est, quæ est ex ratione dilectio*. Hinc ita fortis euasit Petri charitas, vt velato ad pericula obtutu, ad sequendum Præceptorem se præcipitauerit: solos titulos respiciens, quibus ad Christi sequelam astringebatur: vnde charitatis præstantiam, & amoris sui demonstrationem cadendi periculo antepoſuit.

Clemens Alex. ad.

Alij ex Patribus, videlicet, August. tract. 113. in Ioan. Cyrillus lib. 12. cap. 1. in ipsis lapsus circunstantijs, & grauitate, Petri intentionem excusant: etenim Petrum non verè, & ex animo, sed ore tenus Christum negasse, fide interiùs illæsa permanente, asseuerant. Vnde fidem non amisisse statuendum est (quidquid hæretici contendant) sed soli externæ confessioni defuisse, quam vtique præstare debuerat; vt etiā Prudentius lib. Cathemerin. hymno 1. decantauit. D. Aug. D. Cyrill.

Fleuit negator denique Prudent.
Ex ore prolapsum nefas:
Cùm mens maneret innocens,
Animusque seruaret fidem.

Adest etiam S. Leonis authoritas, qui serm 9. de Passione Prudentio assentitur; & insuper naturalem erga Magistrum in Petro amorem, nec ipsius æstimationem vnquam defuisse contestatur, *Vidit*, inquit, *in te Dominus non fictā fidem, non dilectionem euersam: sed constantiam fuisse turbatam. Abundauit fletus, vbi non defecit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis: nec tardatum est remedium abolitionis, vbi non fuit iudicium voluntatis*. Hæc ex Leone. Nec minùs pulchra sunt, atque ad Petri excusationem inseruiunt, quæ Drogon in Dominica de Passionis Sacramēto scripsit, esto latroni applaudēs, Petro D. Leo.

ali.

aliqualiter obtrectauerit: quia mutatis vicibus, latro peregit in cruce, quòd Petrus in domo Pontificis agere debuerat. Siquidem iam antea, apud Matth. c. 16. n. 16. Christum confessus fuerat Dei filium: *Tu es Christus filius Dei vivi:* modò suffuratus Diuinitatem hominem tantummodo appellat, & Diuinitatem à se prædicatam propalare non audet: *Quia*, inquit, *nescio hominem istum, quem dicitis.* Marc. 14. num. 71. Verùm ista Diuinitatis negatio exterior tantum fuit, nec ex corde processit. Drogonis verba sunt: *Beatissime confessor, de totius mundi sterilitate fidei reliquias collegit Christus. Tu fugientibus discipulis, & Petro negante socius, & comes passionis eius fieri, gauisus es: Tu Petrus in cruce fuisti; & Petrus in domo Cayphæ latro; tandiu hic Petrus latro fuit, quamdiu intus latitans Christum foris negauit; & ideo Petrum præcessisti in Paradisum.* Ita ille.

Matt. 16. Marc. 14. Drogo.

Eadem significantiùs expressit D. Chrysostomus ad illa verba Luc. 22. *Ego rogaui pro te*, in homil. 83. in Matthæum. *Non dixit*, inquit, *non me negabis; sed vt non deficiat fides tua. Cura enim ipsius, & fauore factum est, ne omnino Petri fides euanesceret.* Chrysostomo concinit Theophilactus: Vnde, etsi Petro tentatione pulsato, dum Christum negauit, verborum folia defuisse fateatur; fidei tamen radicem firmam & inconcussã in eo astruit permãsisse. *Quamuis*, inquit, *breui tempore concutiendus sis; habes recondita semina fidei: etiamsi folia abiecerit spiritus inuadẽtis, radix tamen viuit, & non deficiet fides tua.* Iam in superioribus, Archielogio 3. hanc Theophilacti loquendi formulam explicauimus, cùm Petri fidem stabilem, ac in eo nunquam deficientem statuimus.

Luc. 22. D. Chrys. Theoph.

Alij Petri excusationem aliunde eruunt, nimirum ab exemplo singularis pœnitentiæ, quod peccantibus æmulandum reliquit. Ita D. Chrysostomus homil. in duodecim Apostol. tom. 5. *Quia*, inquit, *etiam negans dignus fuit venia, & pœnitens admirabilis: neque enim tam propterea quòd negauit reprehendendus, quàm quòd se pœnituerit est fælix prædicandus: nobis siquidem & errãs vtilis fuit; quia citò flens delictum inundatione abluit, ad & modicũ fluctuans in perpetuum inuentus est fundamentum fidelium.* Diuus Augustinus lib 50. homiliar. homil. 21. Petri lapsum alia ratione frugiferum extitisse affirmat: quia videlicet, *Casus maiorum timor est minorum:* Vnde aduertens, Petrum post lapsum gloriosè se extulisse; sic adhortatur. *Audiant qui non ceciderunt, ne cadant: & audiant qui ceciderunt, & resurgant.* Reddidit autem D. Chrysostomus rationem homil. in Psalm. 41. *Nemo*, dicens,

D. Chrys. D. Aug. D. Chrys.

præsumat de meritis suis; nullus desperet de malis suis.

Alij timore, quo tunc concutiebatur considerato, Petri negationem excusare nituntur: etenim timor vitam amittendi Petrum inuasit: nec admireris discipulum tali formidine commotum fuisse, cùm eadem Magistrum inuaserit: nec poterat discipulus animosior Magistro apparere. Quod D. Leo serm. 3 de Passione prudenter aduertit: *Non enim*, inquit, *posset Domino seruus, & Magistro maior esse discipulus*. Hunc autem Apostoli timorem præstãtissima ipsius charitas expulit; vbi primũ ad Christi sequelam se accinxit, quod planè tenuit D. Augustin. lib. 83. quæst. quæst. 36. *Progressus*, inquit, *charitatis diminutio timoris: signum perfectionis eius nullus timor: quia perfecta charitas foras mittit timorem*. Consequenter ad hanc rem D. Bern. sermon 64. in Cantic. sponsæ nomine ita loquitur; *Non timeo, quia amo: paueant, qui nõ amant.* Quia verò Petrus timebat; etsi Christum sequi occeperat propetamẽ sequi ausus non est.. Vnde ait D. Chrysostomus homil 2. de myst Cœn. *Sequebatur eum à longè: si enim prope sequeretur, semper Dominũ fateretur.*

D. Leo.

D. Aug.

D. Bern.

D. Chryf.

Cæterùm meo iudicio. Petri defensionẽ sublimiùs extulit Cyrillus Alexandrinus in caput 26. Matth. Non enim militum, mortisue formidini Apostoli negationem adscribit. Quinimo ait, Petrum renerirum, quod si Christi discipulum se fateretur è domo Caiphæ à ministris expellendum: ideoque negationem elegisse, ne inde expulsus dilectissimi Præceptoris aspectu carere constringeretur. *Depulit*, inquit, *hæc non timore magis, ne captus esset; quã fortassis quia pati omnia volebat, dummodo Christum videret.* Miror sanè Petri amorem, affectus præstantiã laudo: quippequi culpæ periculo, & innocentiæ dispẽdio Magistri sui præsentiam emere non dubitabit; & potiùs elegit in palatio remanens, negãdo fragilitatis infamiam subire: quàm ab eo recedens non ita feruidus in amore deprehendi: quia præcipuas amoris delicias, nimirum dilecti præsentia frui non ambiret.

D. Cyril.

Et sanè Petrum in hoc Præceptori suo aliqualiter similẽ agnosco: cùm videlicet Zebedei filijs primas Regni sedes petentibus: *Dic vt sedeãt hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistrã in Regno tuo*. Matth. 20. Respondit: *Non est meum dare vobis*, vbi sicut notauit S. Ambrosius, Dominus Iesus contrarijs affectibus agitari videbatur. Nam si negaret, suam lædebat beneficentiam, quam in omnes etiam non rogatus expromit: si impotentiam concedendi causaretur: iam non omnipotens appareret: cùm tamen nihil vltra ipsius omnipo-

Matt. 20.

nipotentiæ limites sit constitutũ. Quid igitur? minùs potens iudicari voluit, ne minùs bonus appareret. *Bonus*, inquit, *Dominus qui voluit priùs de potestate dimittere, quam de bonitate deponere*. Non aliter Petri animum hinc imbecillitatis infamia, si negaret; inde amoris tepor si fugiẽs dilecti careret aspectu, inuadebat. Vicit tandem amor, & imbecillis potiùs quàm parum amans voluit inueniri. Vnde in Magistri sequelam vsque ad atriũ Pontificis se dedit: *Petrus autem sequebatur, & introiuit videre finem*. Quod D.Chrysostomo hom.85.in Matthæum visum est commendatione dignum: Nam licet Ioannes etiam sequens ingrederetur; Pontificis gratia & agnitio prouocabat, qua Petrus destituebatur. *Ingens*, inquit, *huius discipuli ardor fuit, qui nec cæteris quidem fugientibus territus est, sed secutus etiam introiuit: nam etsi Ioannes quoque id fecerat, sed tamen notus erat Pontifici*.

D.Ambr. Matt.26. D.Chrys.

Quod si Petrus ex quo introiuit, in negationẽ incidit; repentè resipuit, & pristinam suoque nomini congruentem recepit fortitudinem. Quod Leo serm.9. de Passione Domini mirificè commendat: *Cito*, inquit, *in soliditatem suam rediit petra, tantam inde recipiens fortitudinẽ, vt quod tunc in Christi expauerat passione, in suo post supplicio non timeret*. Quidni? lapidis fabulo similis naturam æmulabatur, qui facilè frangitur ac dissoluitur; vbi verò in aquam immergitur, coalescit, & quasi æreus fieret, roboratur. Talis Petrus Ecclesiæ lapis fundamento substratus; etsi ad primum tentationis ictum fractus fuerit; vbi primùm inundãte lacrymarum profluuio madefactus est; infractam adeo fortitudinem recepit, vt cùm antea mortem formidaret alienam, postmodùm excusso timore in proprium interitum rueret spontaneus, & mortẽ vita dulciorem reputaret. Leonem iterum repeto: *Tantam inde recipiens fortitudinem, vt quod tunc in Christi expauerat passione, in suo post supplicio non timeret*.

D.Leo. D.Leo.

S. Ambrosius in Luc. lib.10. & Hilarius Canon.32. in Matth. diuersimodè Petri excusationem prætexunt; non quòd, vt aliqui opinantur, à peccato mendacioque liberent: illud tantum nituntur, vt commendato Petri affectu, laudataque amoris ipsius præstãtia, negationis culpam non parũ extenuent. Excelluit in hoc Ambrosius, qui tres Petri negationes expendens, negãtis verba ad culpæ excusationem inflexit. Quid igitur in prima negatione Petrus? *Non noui illum* inquit: Perbellè ad suam mentem. Quis enim tantæ erit audaciæ, vt *illum*, idest, Dei filium ineffabilem, incomprehensibilem, & omnem scientiam exuperantem, se agnoscere fateatur?

Ambros. Hilar.

tur? Hoc fòrs Petro menti insederat, cùm dixit. *Non noui illum.* D.Ambr. *Temerarium quippe erat*, inquit Ambrosius, *vt diceret, quia nouerat eum, quem mens humana non potest comprehendere*. Secundò interrogatur à quodam Petrus; an esset ex Christi discipulis? Respondit: *O homo non sum*. Libra cum Ambrosio, & inuenies, quòd Christi disciplinatu indignum se sentiens Petrus potiùs se ipsum visus est negasse, quàm Christum: D.Ambr. Ambrosij verba sunt: *Maluit videlicet se negare, quàm Christum:* Tertiò post horæ vnius spatium, vt meminit Lucas, alius, quem Ioannes cognatum Malchi, cui Petrus auriculam absciderat; scribit; cum Petro expostulat, ac in horto illū se vidisse testatur: tum Petrus: *Homo*, inquit, *nescio quid dicis*; Quod ita reddit Ambro- D.Ambr. sius: *Hoc est sacrilegia vestra nescio*.

En dedimus præclarissimi Doctoris defensionem tribus Petri negationibus appositam, & sanè D.Ambrosius in ea opponenda, Petri amorem respexit, quo impellente, ne Christi aspectu careret, in apertum se coniecit negādi periculum, vnde etiam nata est imbecillitas, qua tentatus succubuit. Præterea verba, quibus Petrus negauit, quandam videntur ambiguitatem continere; ac iuxta loquentis mentem in vtrumuis sensum, bonum, vel malum detorquori posse. Et ideo pietate suadente, S. Ambrosius Petri verba quasi amphibologica in bonā partem accepit, saltem quantùm exteriùs poterat (vt monuit Maldonatus in c.26. Matth.) Maldon. etsi Petrus nihil tunc de ambiguitate, & loquēdi cautela cogitauerit, quod censuit Suarez tom 2. in 3. part. Suarez. quæst. 46. disp. 35. sect. 1. Concludit igitur Ambrosius: *Sed nos excusamus; Dominus autem non excusauit: non enim satis est inuoluta responsio confitentis Iesum; sed aperta confessio. Quid prodest verba inuoluere, si videri vis negasse? Et ideo Petrus non de industria sic respōdisse inducitur; quia postea recordatus est, & tamen fleuit. Maluit enim ipse suum accusare peccatum; vt iustificaretur fatendo, quàm grauaretur negando. Quare fleuit? quia culpa obrepsit ei:* Non equidem à peccato excusandum arbitramur Petrum; licèt enim sanā fuisse mentem ipsius admittamus: verba nullatenus capiunt excusati, quantumuis præmeditata fuerint cautione prolata: Debuerat enim Petrus omni ambiguitate seclusa Christum palàm confiteri, aliter peccati reus inuenitur.

S. Hilarius Ambrosij iudicio cōsonus, Petrum etiam citato loco eâdem ratione excusat: quamuis apud Deum culpæ obnoxiū ostēdat, eò quòd ab inimicis rogatus palàm, & dilucidè Christum fateri debuerat: timore tamē & imbecillitate detentus, ea foris vsus est

est loquendi cautela, & ambiguitate, quam culpæ immunem non esse postea iudicauit. Vnde lacrymis abluit, fletuque dissoluit
S. Hilar. amarissimo. *Propè*, inquit, *sine piaculo fuisse: tamen quia ex infirmitate carnis, vel ambiguus extitit, amarissimè fleuisse recolentem trepidationis istius culpā; sed neque admonitum potuisse vitare.* Verùm quamuis Petrus negando deliquerit: quis negabit Deum plurimis de causis permisisse, vt in illud peccatum laberetur: quò sicut facit cum tentatione prouentum, sic ex peccato, peccatique permissione, multa nobis, Apostoloque profutura eliceret, vt iam aperiemus.

§. SECVNDVM.

Plurimi fines, & multiplices causæ à Deo intentæ, in permittenda Petri negatione referuntur.

Orig. PRimùm omnium explodendum est Origenis super negatione Petri iudicium, qui tractatu 35. in Matthæum censuit, Petrum nullum in negatione peccatum admisisse; cùm tamen fides contrarium doceat. Et quidem Petri in negando peccatum graue
Suar. 3. admodum extitisse probat Suarez tom. 2. in 3. par. disput. 35. sect. 1. quæst. 46. Quòd autem ita sentiendum sit, planum est: etenim filium Dei negare, peccatū suaptè natura graue esse quis neget? præsertim ipso apud Matthæum 10. num. 33. dicente: *Qui me negauerit coram hominibus, negabo ego eum coram Patre meo.* Matt. 10. num. 33. Præterquàm quod ipsemet Petrus delicti sui grauitatem agnouit: vnde profusis lacrymis, additaque pœnitentia sedulò expiauit, quod D. Augustinus in cap. 26. Matth. adnotauit. *Agnouit planè*, inquit, D. Aug. *peccatum suum infirmitas Petri, prorsùs agnouit, & quantum malum Christum negando commiserit, plorando monstrauit: ipse suos redarguit defensores, & vnde eos vincat, producit lacrymas testes.* Item serm. 130. de tempore, qui est primus de Cruce, & latrone, Feria 6. in Parasceue, Petrum latroni conferens, ait:
Quando Petrus negauit deorsum; tunc ille confessus est sursum. D. Aug. Quasi dicat: quo tempore latronis cōfessio ipsum ad Paradisi superna extulit, eodem Petri negatio ad ima Tartari ipsum præcipitauit. Addit verò Augustinus, se non deprimendi Petri animo, sed latronis extollēdi ergò talia protulisse: *Et hæc non vt accusans beatissimum Petrum locutus sum, quod absit, sed latronis magnanimitatem ostendere volens.*

Minùs etiam ijs assentiendum est, qui astruunt Petrum Dei filiū non negasse, cùm dixerit: *Non noui hominem*: quasi tunc verum confessus fuerit Deum, & solùm hominem purum negauerit. Huic

tamen

tamen interpretamento se opposuit D. Augustin. tract. 6. in Ioan. quippe quod summæ Christi veritati contradicit. Vt enim omnem tolleret ambiguitatem, Petro dixit: *Ter me negabis*. Igitur sanctus Pater: *Quidam fauore peruerso Petrum excusare nituntur*, & infra: *Sed quid multis immoror? cùm ipse Dominus abstulerit omnes humanæ argumentationis ambages, dicens: donec ter me neges: non accusemus Christum, cùm defendimus Petrum*. D. Hieronymus in commentar. ad cap. 26. Matth. prædictos authores, violentamque ipsorum expositionẽ coarguens, ita loquitur: *Scio quosdam piè affectos erga Petrũ Apostolum, locum hunc ita interpretatos, vt dicerent: Petrum non Deum negasse, sed hominem, & esse sensum: nescio hominem, quia scio Deum: hoc quàm friuolum sit, prudens lector intelligit. Sic defendunt Apostolum, vt Deũ mendacij reum faciant. Si enim iste non negauit: ergo mentitus Dominus, qui dixerat, Amen dico tibi hac nocte antequàm gallus cantet, ter me negabis. Cerne quid dicat, me negabis, non hominem*. Et Epistola 149. ad Marcellam, velut ridiculam, & Christi veritati repugnantem istorum defensionem explodit. *Si id, quod ait, nescio hominem, ridiculè voluerit interpretari, non Christum eum negasse, sed hominem; mendacem faciet Saluatorem, qui se, hoc est, filium Dei, negandum esse prædixerat*: Nec semel tantùm, sed ter negauit. Et sanè trina negatio tricuspis extitit gladius, qui sanctissimæ Virginis animam transfixit, vt sensit Chrysostomus Orat. de occursu Domini, & Simeonis *Ter*, inquit, *negauit Petrus: pertransiuit igitur animam Mariæ gladius*.

Math. 26 Marc. 14 Luc. 22. Ioan. 12. D. Aug. D. Hier. D. Hier. D. Chrys.

Statutum igitur maneat, Petrum in negãdo grauiter deliquisse. Deinde inquiramus primò; Qua de causa Dominus Iesus, cũ futuram Petri negationem præsciret, ei soli Ecclesiæ Pontificatum, & Primatum promisit, & contulit? D. Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos pulcherrimũ huic interrogationi responsum subministrat; ibi enim inquirit, cur Christus Dominus ad Apostolatum assumpsit Iudam, quem traditorem fore certò cognouerat. *Interroga eum*, inquit, *nempè Christum Dominum, cur Iudam elegerit proditorem? cur ei loculos cõmiserit, quem furem esse non ignorabat?* Et respondet: *Vis audire rationem? Deus præsentia iudicat, non futura, nec cõdemnat ex præscientia, quem nouerit talem fore, qui sibi postea displiceat; sed tantæ bonitatis est, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conuersionis, & pœnitentiæ*. Cùm autem Christus Pontificatum Petro largiendum promisit; illum iam

Math. 16 D. Hier.

præ-

præclara Diuinitatis ipsius Christi confessione promeruerat. Post quàm verò peccatum negationis admisit; auxilia ei præstitit, quibus adiutus resipisceret, & culpæ pœniteret. Quod si Dominus Iesus permisit vt suus in terra Vicarius, & Ecclesiæ caput in tale delictum laberetur, vberrimos inde fructus colligere intendebat, & plurimos fines, causasque respiciebat, quas sancti Doctores assignant, vt mox referemus.

D.Chrys. Primam producit S.Chrysostomus homil.72.in Ioan.ad illa verba: *Quare non possum te sequi modò? animam meam pro te ponam*, videlicet, vt Petrum imbecillitatis propriæ cõscium redderet. *Quid dicis*, inquit, *Petre? experientia cognosces, nihil esse dilectionem tuam sine gratia Diuina. Vnde constat hunc casum Iesum pro ipsius vtilitate permisisse. Nam cum assertioni suæ feruore quodam non staret Petrus; non quidem impulit ad negandum sed desertum reliquit, vt suam ipse intelligeret imbecillitatem*. Et quidem Petrus nimium sibi, & suis viribus fidebat. Et verò vt Seneca restatur, nemo fortiùs quã sibi quisque adulando mentitur. Seneca. *Quis*, ait, *vnquam sibi ipsi verum dicere ausus est? Quis inter blandientium adulantiumque greges positus, plurimùm tamen sibi ipsi assentatus non est*. Talem censuit Caietan. Caietanus Magdalenam: cùm enim fęmina esset imbecillis Christi vita functi corpus solam se existimabat portaturam: vnde ipsum, cùm hortulanum credebat, allocuta, dicebat: *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam.* Ioan.20. Ioan.20. Quæ verba feriens acutè Caietanus, *Vide*, inquit, *affectum sine mensura virium propriarum.* Affectum suum Magdalis considerauit, &, vires metita non est; vnde Christi corpus tollere posse existimabat. Non aliter Petrus, propriæ fragilitatis oblitus, amorem suum metitus, noctis illius pericula euasurum se credidit; & ideo, fugientibus alijs, Christum sequi statuit. Attamen deceptus est, nec Magistro suo videtur credidisse, dicenti: *Antequàm gallus cantet, ter me negabis*. Matt.26 Luc.22. Et verò cùm omnibus vniuersim dixit, quòd ab vno tradendus esset; singuli de se ipsis addubitando querebant: *Numquid ego sum Domine*. Matth.26. & solius Iudæ pectus traditionis scelus innaferat. Verumenimverò, ait sanctus Hieronymus in commentarijs in Matth. cap.26. plùs Magistro dicenti, quàm conscientiæ crediderunt. *Plùs*, inquit, *credunt Magistro, quàm sibi; pertimescentes fragilitatem suam: tristes interrogant de peccato, cuius conscientiam non habebant.* D.Hier. Quàm alium se Petrus ostendit, quantũ vires suas oblitus solum amorem consuluit, & Præceptoris verba non attendit. Vnde Origenes

tract.35.

Origen. tract.35. in Matth. dicebat: *Existimauit mendacem posse facere veritatem*. Et tamen Christus testante Augustino serm 128 de tempore, certiùs Petri imbecillitatē, quam ipsemet Petrus agnouerat. D.Aug. *Dominus*, inquit, *qui nouerat fragilitatē humanam, sciebat non esse in promissione, sed in consummatione virtutem*. Et licèt ex amore Petrus promiserit: non tamē ex proprijs viribus, sed ex Diuina gratia, vt subiungit Augustinus, polliciti fides constat. August. *Intelligitur dilectionis esse quod dicit, sed quia per solum sui amoris studium, non addito etiā adiutorio Domini, voluit esse promissū, stare non potuit per hominem, quod sua Diuinitate pendebat.* Redit iterum Chrysostomus, & ideo Petrum in negationem labi permissum testatur homil.83. in Matthæum, quò viribus suis parùm fideret, & plus fidei Magistri verbis, quàm propriæ conscientiæ D.Chrys adhiberet. *Idcirco*, inquit, *permisit, vt caderet, vt in omnibus disceret Christo parere, verioraque dicta istius crederet, quàm quæ sua sibi conscientia testaretur*. Et statim subdit: *Quare verbis cùm Petrus non crederet, à rebus ipsis eruditur*. Itaque Petri lapsus ei in eruditionem vertitur; & labendo cognouit, quod Christum audiendo, non crediderat.

Secundam negationis, causam, primæque affinem tradidit S. Augustinus in cap.26. Matth. nimirum, vt lapsus in culpam superbiam decuteret, temerariæque præsumptionis elationem deijceret. *Audeo*, inquit, *dicere superbis* S.August. *esse vtile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placēdo ceciderant; salubriùs enim Petrus sibi displicuit, quādo fleuit, quàm sibi placuit, quando præsūpsit.* Cùm igitur amicos suos Deus superbiæ veneno infectos aduertit, humiliationis antidoto salubriter medicatur. Quinimò nonnunquam futuro elationis contagio deiectionis remedium præuenit. Hinc est vt monet Theodoretus quæst. 10. in Exod. Theodor. Quod cùm Moysem Deum Pharaonis instituerit, eique potestatē supra naturam concesserit, vt pro arbitrio inuerteret, priùs manum præcepit in sinum mittere, vnde lepra infectam eduxit. *Protulit*, inquit, *leprosam instar niuis, quæres Moysem etiam admonuit non superbire debere sed agnoscere naturam, cum recordaretur dextera lepra prius infectæ*. Itaque inter Diuinæ illius potestatis splēdores, lepræ recordatio Moysis animum temperabat, ne se supra naturā extolleret, præteritæ memor infirmitatis: vnde cum manum elementis imperantem aspiceret, & deinde leprosam extitisse aduerteret, nullatenus alterius naturæ, & quasi diuinam suspicaretur, sed alijs similem humanisque infirmitatibus obnoxiam cogno-

gno-

gnosceret, & : *Cùm recordaretur dextra lepra priùs infecta*, nequaquam extolleretur.

Non aliter cùm Petrus supra omnes peccatores constituendus esset, vt petentibus veniam largiretur: nec paruum ex ea sublimitate cadendi periculũ immineret; voluit Christus negationis permissione periculo occurrere, & elationem sanare, si fortè dum alijs veniam indulget, se impeccabilem reputet, & quod gratuitum erat, tanquam sibi debitum recognoscat. Tradendæ erant Petro claues Regni cælorum, vt pro libito quibus vellet aperiret, vel obseraret: timendum erat, ne in tantam euectus potestatem, cæli portas nunquam sibi occludendas existimaret, in elationemque incideret. Igitur labi permittitur vt cælum post culpam clausum aduertẽs, in humilitate se teneat, abscissaque elatione salutis obtinendæ timore nihilo secius, quàm alij concutiatur; & peccati conscius, dignitatisque oblitus totũ se pœnitentiæ dedat.

In more positum erat apud Romanos, sicut refert Alexander ab Alexand. lib. 2. cap. 13. vt militibus, quos in audaciam temerè proiectos, in periculaque præcipites aduertebant, scissa vena sanguis extraheretur; quò, frigente paululum caloris impetu, cautiores euaderent, nec deinceps in pericula temere se proijcerent. Sic igitur vt Petri audacia, incon- *Alexand. ab Alex.*

sultaque temeritas sanetur, & cautior exinde euadat, negationis culpa quasi phlebothomia adhibetur; quique antea in pericula præceps irruerat, postmodũ cautior fieret, & salubri formidine tangeretur. Nam vt verè monuit D. Cyprianus de singularitate Clericorum. *Expedit plus benè timere, quàm male fidere*. Hic verò timor cadendo acquiritur; & qui labitur in posterum cautus fieri experimento edocetur. Quod in Eua Anastasius Synaita recognouit: nam postquam à serpente deceptam se vidit, nusquam cum eo colloquia miscuit. *Cum*, inquit, *comedisset mulier stans prope serpentem tanquã esset eius vxor. Deinde ei renuntiasset, & ad maritum esset conuersa, non inuenimus eam ampliùs appropinquasse, aut cum serpente fuisse locutam*. Ita ille in Examer. libro 11. Prudenter autem Eua semel illusa, ne iterum illuderetur, non solùm serpentis declinauit congressum; sed insuper odio persecuta est intestino. *D. Cypr.* *Anastas. Synaita.*

Tertiam negationis causam produxit S. Laurentius Iustinianus Venetiarum Antistes: Nam lib. de triumphali Christi agone cap. 8. Petri lapsum curiositati adscripsit, qua ductus in Christi sequelam se dedit, *Vt videret finem*. Matth. 26. Ex quo deducit Iustinianus ideo negasse, quia præ curiositate secutus est Præceptorẽ: *Nõ enim*, inquit, *humiliter, neque* *Matt. 26.* *Laurent. Iustin.*

con-

conſtanter (vt debuit) *ingreſſus eſt*; *& fortaſſe ideo corruit, quoniam non vt pugnaret, ſed vt finẽ videret, acceſſit*. Vnde Petri charitas, etiam antequàm ad certamen accederet, aliqualiter refrixiſſe videtur: qui curioſitate impellente, Chriſtum ſequebatur. Poſtea verò cognita culpa in priſtinum rediјt feruorem. Et fortè hoc mihi ſonat illa D. Auguſtini ſententia ex ſerm. 121. de tempore: *Flere cœpit amarè, quia Dominum ſuum cœpit amare*. Itaque flendi initium, amoris fuit exordium. Quid? etiam curioſitas Euam reddidit præuaricatricem: nam, vt ſolerter adnotauit Rupertus lib. 3. in Geneſ. cap. 9. Serpens non intra paradiſi ſepta, ſed extra fœminam tentauit: & plurimi Hebræorum tradunt, Euã viuendi, quæ foris agebantur, cupiditate agitatam horti limites tranſgreſſam: vnde à ſerpẽte tentatam, & præuaricationis ream euaſiſſe. Quidni? cùm & vxor Loth curioſitas in peccatum præcipitauerit: vt enim conflagrantis retro Pentapolis incendium cerneret oculos in terga reflexit. Quapropter admonet egregiè sãctus Ambroſius lib. 2. de Virgin. *Cùm egreſſa fueris, ne reſpicias retro, memor vxoris Loth, quæ naturam ſuam, quia impudicos, licèt caſtis oculis, proſpexit, amiſit*. Proh quanta fœminis mala curioſitas attulit: vt plurimùm ex curioſitate peccant: quin etiã hoc & viris non infrequenter accidit; vt Petro, de quo iterùm Iuſtinianus. *Ideo corruit: quoniam non vt pugnaret, ſed vt finem videret, acceſſit*.

D. Aug.

Rupert.

D. Ambr.

Quarta negationis cauſa cenſeri ſolet, improuida Petri in periculum præcipitatio: ideo namque cecidit, quia periculũ amans, animæq. interitum ibi latens in illud ſe immiſit; & tentationis occaſionem minimè declinauit. Hinc meritò dixit Chryſologus ſer. 50. *In perſecutione meliùs eſt fugere, quàm negare. Petrus, qui fugere noluit, abnegauit. Ioannes ne abnegaret, aufugit*. Quicunque peccata ſtudes euitare, in fugam te dede: qui enim peccandi occaſionem non effugit; peccatũ ipſum declinare reputandus non erit. Vnde Eliæ fugam velut honorificam apud D. Ambroſium, lib. de fuga ſæculi cap. 6. commẽdatam inuenio? Nec tantùm Prophetam laudat quòd Iezabel effugeret; ſed quod peccandi incentiua declinaret. *Non mulierem*, inquit, *fugiebat propheta tãtus, ſed ſæculum. Fugiebat ſæcularem illecebram, & conuerſationis maculoſæ contagionem, & impiæ ac præuaricatricis nationis ſacrilegia*. D. Ambr.

Hinc eſt illa Dauid comprecatio alas columbæ à Deo poſtulãtis: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ?* Pſal. 54. num. 7. Nota eſt innocua ſimplicitas columbæ: proindeque ſpiritus candorem, & vitæ puritatem deſignat, quam Pſ. 54. 7.

cùm

cùm summoperè Regius Vates concupisceret, columbæ pennas popoſcit, vt fugeret, & fugiendo columbinam vitæ puritatem aſſequeretur. Ita cenſuit S. Gregorius Nazianzenus, orat. 17. ad ciues. *Columba pennas expetit, vel quod leuiores, ac perniciores ſint; vel quod ſpiritum adumbrent, cuius vnius auxilio pericula fugimus: vt quàm longiſsimè ſe à præſentibus malis remoueat*. In eo militis Christiani victoria cõſiſtit, vt peccati occaſionem euitet: qui verò periculis ſe obiectat, improuidèque in tentationes irruit, hũc certè præcipitium manet. Pauciſſimi enim ſunt, qui in tentatione poſiti victores euadant: quaptopter ſalubrius eſt fugere, quàm turpiter labi. Et ideo D. Hieronymus in cap. 25. Hieremiæ, Prophetam Vriam Ioachim Regem fugientem meritiſsimò dillaudat. *Quòd fugit non infidelitatis, ſed prudentiæ indicium eſt: ne fruſtra nos offeramus periculo*.

D. Greg. Nazian.

D. Hier.

Aul. Gel. Memorat Aulus Gelius in Athicis noctibus, Romæ inter Vrbis prudentiores, & vrbaniores viros agitatum: vter plus laudis promeruerit, Africanus Scipio, an magnus Alexander: ille dum in Carthaginenſi expugnatione oblatam eximiæ pulchritudinis fœminam equitis Hiſpani filiam inſpexit; intactáq. incredibili continentis animi laude ad parentem remiſit: Hic profligato Dario, cùm ipſius vxorem forma præſtantiſsima ad eum attuliſſent; à videndo abſtinuit, ne concupiſcẽtiæ periculo ſe exponeret. Variæ vtrimque (ait Gelius) Romæ ſuper vtriuſque Ducis continentia ferebantur ſententiæ. Cæterùm præclarius Scipionis facinus exiſtimo, quàm Alexandri: nam Scipio cùm pulchritudinis aſpectu decertauit. Et ſanè, vt cecinit Vates.

Segniùs irritant animos dimiſſa per aures,

Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Vnde non mediocre fortitudinis elogium promeruit. At verò Alexander prudentiæ, & cautelæ gloria nobilitandus eſt; quippe qui fœmineam pulchritudinem certiſsimam virorum deceptionem reputans, nec ſibi fiſus eſt; nec cupiditatis laqueos euadere poſſe credidit, ſi oblatam captiui vxorem intueretur: Vnde prudẽtis potiùs militis ſolertia, quàm imbellis timiditate periculum declinauit. Quod in quolibet milite D. Chryſologus ſermon. 150. non parum commendat. *Bellicoſus*, inquit, *miles, quod in bello fugit, artis eſt non timoris*. Hinc etiam eſt illa D. Hieronymi expoſtulatio, in epiſtol. 47. de vitãdo ſuſpecto contubernio. *Quid tibi neceſſe habes quotidie, aut perire, aut vincere? Quis vnquam iuxta viperam ſecuros ſomnos capit,* D. Chryſ. D. Hier.

Hh

pit, quæ etsi non percutit certè sollicitat? securiùs est perire non posse, quàm iuxta periculum non perisse: in altero tranquillitas est, in altero gubernatio. Ita ille, & prope eadem sibi consonus epistola 7. ad Lætam, de institutione filiæ scripsit. *Licèt quidam putent maioris esse virtutis præsentem contemnere voluptatem: tamen ego arbitror securioris esse cōtinentiæ, nescire, quod quæras.*

Tertull. Tertullianus librum, cui titulus est, *De Fuga in persecutione*, confecit; in quo acerrimè contendit, Christiano viro, fugam in persecutione licitam non esse: nec tyrannum ab eo fugiendum, sed intrepidè patienterque expectandum. Tertulliano se opponunt omnes ferè Ecclesiæ Patres, ac Doctores, qui furente persecutionum æstu fugam vt laudabilem consulunt: dummodo citra fidei, animæque dispendio arripiatur. Ita docuit sanctus Athanasius, in Apologia de fuga sua, sanctus Augustinus epistola 180. ad Honoratum, sanctus Ambrosius toto libro de fuga sæculi, Diuus Thomas 2. 2. quæst 185. art. 5. Abulensis cap. 10. Matth. quæst. 108. & alij quamplurimi: Vnde prudenter à Chrysologo dictum sermone 151. *Martyr comprehensus debet tenere constantiam: non comprehensus debet fugere persequentem, vt & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicij*; & paulò inferiùs; *Persecutorem*, inquit, *qui prouocat, facit: corripit, qui declinat.* Iam verò Tertulliani liber. *De fuga in persecutione*, vt censet Diuus Hieronymus in catalogo de Scriptoribus Ecclesiasticis, contra Ecclesiam compositus creditur. Vnde, non obstante authoris sui grauitate, communiter meritòque exploditur. Et reuera Dominus Iesus fideles suos fugam in persecutionibus tenere docuit, apud Matthæum cap. 10. dum ait: *Cùm persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam* n. 23. Et iam ante recens natus, ac in Aegyptum fugiens, sicut enarrat D. Matthæus cap. 2. num. 24. firmauit exēplo, quòd postmodùm consuluit verbo. Quin etiam à Iudæis multoties ad mortem quæsitus aufugit, ab eorumque præsentia se subtraxit. Vnde monuit egregiè sanctus Chrysologus sermone 150. *Sicut natus est Christus vt repararet hominem, sic vt fugaces reuocaret, aufugit. Et, si vt reuocet errantem ouem, in montibus ipse erat: quomodo ipse non fugiet, fugientes populos vt reducat?* Et post pauca subiungit: *Rerum refugium fugit, auxilium latescit omnium, formidat fortitudo cunctorum: sese vniuersorum defensio non defendat?* Petrus etiam, & Paulus Ecclesiæ columnæ, in fugam se dederunt:

Marginal notes: Tertull. — S. Ath. — S. August. — S. Ambr. — D. Thom. — D. Chrys. — D. Hier. — Matt 10 num. 23. — Matth. 2 num. 24. — D. Chrys. — D. Chrys.

derunt: Ille Angeli ducatu è carcere egressus Actor. 12. num. 9. hic è muro in sporta demissus, Actor. 9. n. 25. vt palàm fatetur, ad Corinth. 2. cap. 12. num. 33. *Per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.* Huiusmodi verò fuga nequaquam Diuo Paulo cessit in ignominiam; sed potiùs pro corona deseruijt, vt Beda, Glossa Ordinaria, alijque apud Lorinum, interpretes censuerunt, in Act. Apostol. cap. 9. num. 25. Omnes autem id ab Aratore sunt mutuati: is enim sportam, vel è iunco, vel etiam è palma victoriarum coronæque monumento, vt plurimùm confici testatur.

2. Cor. 12 num. 33.

Beda. Gloss. Or. Lorinus.

Arator.

Sporta solet texi iuncis, palmisque vicissim;
Tegmina dat Saulo, retinens in ore figuram
Ecclesiæ: nam iuncus aquis, & palma coronis
Semper inest.

Christi coronam è iuncis textam Archielogio superiori statuimus. Et verò Dominus Iesus tali corona, gratiæ, & gloriæ nobis diademata promeruit: quin etiam palma victoribus traditur, tanquam insigne. Dum igitur Paulus iuncea, vel palmari sporta demissus liberatur: planè fugæ præmium, decusque significat. Ideo enim, Magno teste Gregorio libro 31. Moralium cap. 14. aufugit; vt se maioribus certaminibus reseruaret. *Paulus*, inquit, *secessum à certamine petijt, & pugnaturus fæliciùs ad alta se bella seruauit. Non loco virtus, sed locus virtuti defuit: & idcirco fortissimus miles, ab obsidionis angustia certaminis locum quæsiuit.* S. Ambrosius lib. de fuga sæculi cap. 9. ait: *Paulus fugit, vt Euangelium Domini toto Orbe prædicaret: & ideo in Paradisum raptus est.* Atque vtinam Petrus in ea Passionis nocte, sicut cæteri in fugam se dedere: quandoquidem dicente Christo: *Sinite hos abire,* fuga eis permitti videbatur. Quia tamen non vocatus in periculum se coniecit, tentationique exposuit; ter negando grauiter deliquit.

D. G. e.

D. Ambr.

Matt. 26.

§. TERTIVM.

Proponuntur aliæ causæ, propter quas Petri negationes à Deo permissæ reputantur.

INter negationis fines hactenus recensitos, compassionis affectum repono, quem in Petri pectore, Dominus Iesus post negationis lapsum sperabat, sciebatque futurum; & ideo vt peccantibus postea cōpateretur, in peccatum permissus est labi: Nusquā enim compati nouit, qui pati non

 didi-

didicit. Inhumanum se, ac immitem auarus ille diues, erga Lazarum ostendit; ita vt nec micis è mensa cadentibus vesci permitteret. Postquã verò inferni torméta sustinebat: sic tactus est compassionis affectu; vt Abraham exhorLuca 16. taretur: *Rogo te pater, vt mittas eum in domo patris mei: habeo enim quinque fratres; ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Vnde nam hæc in diuitis animo suborta est miseratio? Qua ratione pietatem erga alios ostendit, qui nusquam in seipsum pius inuenitur? Nam vt perbellè D. Chrys. dixit Chrysologus serm. 123. *Cui pius, qui sibi sic impius?* Ex ipsis tormentis, quæ sustinet ad compassionem eruditur. Quandiù sæculi delicijs & voluptatibus fruebatur, Lazarum fame enectum, plagisque hiantem; & vlceribus quasi vocibus misericordiam efflagitantem, vt dicebat Chrysologus ser. 121. nec aspectu quidẽ D. Chrys. dignabatur. *Quia*, inquit, *obduratis auribus vnius oris nihil erat vox clamantis ad aperiendum cor diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperit, vt in admonendo diuite, tot essent pauperis ora, quot vulnera*. Postquàm vero Tartari sensit cruciatus, cõpassione tangitur tormentorum, quæ fratres eodem in loco perpessuros, non vanus augur ominabatur.

Eadem de Petri negatione philosophatur S. Chrysostomus, hom. 83. in Matth. D. Chrys. Nisi enim peccasset, fòrs in peccatores non ita mitem, benignumque se exhiberet, veniam indulgens, memor quòd ipse etiam peccator extitisset. Cæterùm cùm culpæ ipsius grauitas ante oculos obuersaretur; necesse erat, vt aliorum delicta leuia cernerentur. Vnde illud Iudæ in mentem veniret: *Iustificata est magis Thamar quã ego*. Gen. 38. num 26. Genes. cap. 38. numer. 26. Quæ verba S. Ambrosius lib. de pœnitentia, deuotè sibi humiliterque adaptat. *Quotiescumque* D. Ambr. *peccatum alicuius lapsi exponitur, compatiar, nec superbè increpem, sed lugeam, & defleam, vt dum aliũ fleo, meipsum defleam, dicens: Iustificata est magis Thamar quàm ego*. Deinde pari deuotione, & humilitate subiungit: *Fortasse adolescentula lapsa sit, occasionibus, quæ delictorum fomites sunt, decepta, ac præcipitata; peccamus & seniores; repugnat in nobis lex huius carnis legi mentis nostræ, & captiuos nos trahit in peccatum; vt faciamus quod nolumus. Illi de ætate suppetit excusatio, mihi iam nulla: illa enim debet discere, nos docere: ergo iustificata est magis Thamar, quàm ego*. Tandem aliorum producens peccatorum exempla concludit Ambr. *Si cõmot' fuerimus in quẽquam grauiter, leuiorem causam laicus habebat, quàm Episcopus*,

eo

eo quòd commotus egerit aliquid retractemus nobiscum, & dicamus: iustificatus est magis iste, qui commotionis arguitur, quàm ego. Hæc enim si dicamus ipsi nobis cauemus; ne dicat nobis Dominus Iesus: aut quisquam de discipulis eius: Festucam in oculo fratris tui vides, trabem autem, quæ in oculo tuo est non vides. Quidni, Petrum similia, & maiori longè affectu quemlibet ex peccatoribus recordatum iterasse existimes, illudque Iudę repetentem credas? *Iustificata est magis Thamar quàm ego*. Atque adeo quoties negationis peccatum ipsi occurrebat, aliorum crimina meditabatur, eosq. venia digniores se ipso reputabat: vtpotè qui leniùs deliquissent. Quam ob causam permissus est, vt in negationem laberetur.

Sextam negationis causam assignat S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, videlicet diuinæ miserationis exemplum, quod omnibus cõspecto Petri lapsu, & Christi venia, incredibilem erat vtilitatem allaturum. *Etiam*, inquit, *lapsus sanctorum vtilis est; nihil mihi nocuit quod negauit Petrus, profuit quod emendauit.* Eodem refero illud S. Leonis ex serm. 9. de Passione, vbi: *Ob hoc*, inquit, *sicut apparet hæsitare permissum; vt in Ecclesiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de sua virtute confidere*.

S. Ambr.

S. Leo.

Quòd si Petrus post lapsum in pristinam rediit gratiam, & post culpæ debitum ampliori amicitiæ fœnore fuit restitutus. Quis post quorumlibet criminum enormitatem, si veram, vt Petrus, egerit pœnitentiam in priori antiqui status fælicitate reponendum esse non speret? Præterea, vt tradidit Clemens Romanus, Maldonato teste, in cap. 26. Matth. præteriti lapsus memoria Petro non parũ attulit emolumentum: sicque admissi criminis dolor in ipsius pectus altè descendit, vt quandiu vita mansit, gallo canente, vberrimo lachrymarum profluuio suffũderetur; ac in genua prouolutus, veniam denuo postularet. Quo euenit, vt excussa palea virtutis granum purius euaderet: & cùm in tentatione fuerit à Dæmone, tanquam in cribro concussus, inde purgatior exiuit; vt D. Ambrosius in Psalm. 43. egregiè philosophatur. *Incidit in tentationes, quædam locutus est quasi paleарũ plena; sed locutus est verbo, vt fundatior esset affectu. Denique fleuit, & paleas suas lauit, & illis tẽtationibus meruit, vt pro se Christus interueniret. Quanto maius est patrocinium, quàm perturbationis illius tentamentum? Et ideo plusquàm passus est acquisiuit: Acquisiuit enim Christum sibi patrocinantem. Cogitur autem & aduersarius sanctos Domini ad sua damna tentare. Dum enim tentat meliores reddit.*

Clemens Roman. Maldon.

D. Ambr.

Septimæ negationis causæ Au-

thorem laudo Origenem. Is enim tractatu 35. in Matth. Petrum inaduertentiæ damnat, eo quòd dicente Christo apud Matthæum
Matt.26. 26 num. 51. *Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista;* ipse nihil timuerit, immo potiùs
Origen. audacter responderit: *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nūquam scandalizabor*, Ibid. n. 33. Cùm autem Christus replicaret. *Amen dico tibi, quia in hac nocte antequàm gallus cantet ter me negabis.* Institit Petrus, intrepidè temereque respōdit: *Etiamsi oportuerit me tecum mori non te negabo.* Hic iam duas delicti causas agnouit Origenes: Primam, quia cùm Dominus Iesus noctis illius scandalum omnibus pariter prædiceret: Petrus ac si cum ipso res non ageretur, mendacem reddere summam nixus est veritatem, inaniter promittens, quòd nunquam
Origen. scandalizaretur. *Propter boc*, inquit, *sicuti existimo, omnes quidam discipuli scandalizati sunt tantùm in Iesum: Petrus autem, qui existimauit mendacem posse facere veritatem; non tantùm scandalizatus est, sed etiam derelictus propter audacem suam promissionem, vltra scandalū etiam denegauit.* Secundam, quia prædicente Christo: *Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista:* Petrus, ait Origenes, pauere, turbarique debuerat, & à Præceptore suo stabilitatem submissè postulare; quod si præstitisset, forsan lapsum euasisset. *Debuerat* Origen.
enim postquàm audiuit, quia omnes vos scandalum patiemini in hac nocte, & postulasse Dominum, & dixisse: etsi omnes scandalizati fuerint in te, esto in me, vt non ego scandalizer. Et dona mihi præcipuè gratiam hanc, vt in tēpore cùm omnes discipuli tui fuerint scandalum passi; ego in denegationem non cadam, nec ab initio scandalizer. Si eum postulasset, forsitan amotis ab eo ancillis cæterisque ministris, non denegasset. Neque hìc primò Petrus errans, eo quòd non petierit, inuenitur. Iam olim apud Thabor errantem deprehendo: quia licèt ibi petierit, adeo tenuis fuit petitio: vt proprerea ab Euangelistis explosa atque ob ignorātiæ turpitudinem fuerit reiecta: *Nesciens quid diceret.* Luc.9. Quamuis enim tria popòscit tabernacula; Christi solùm, Moysis, & Eliæ meminit. *Tibi* Matt.17.
vnum, Moysi vnū & Eliæ vnū: Cùm tamen sibi etiam, & socijs petere debuisset; ne Dei misericordiam offenderet; cui cordi est, vt largissimæ à fidelibus ei petitiones offerantur. Vnde censuit optimè D. Bernardus in epistola de vita solitaria, sugillandam esse Petri in petendo parcitatē: quippequi angustum reputans Christi pectus, non illico ad postulanda sex tabernacula fidens prosiluit: alia tria postmodùm, si in prima petitione audiretur, petiturus. *In quo*, inquit, *si auditus fuisset*, D.Bern.

fa-

facturus proculdubio erat postmodùm alta tria, sibi vnum, Iacobo vnum, & Ioanni vnum.

Cæterùm licèt Petrus hic in petendo parcum se exhibuerit, aliquid tamen petijt. Dum verò ei negatio à Præceptore prædicitur, omnino filet; nec pro sua firmitate quidquam exorat, aut gratiam, qua vincat tentationem, requirit: & propterea ex Origenis sententia in negationem labi permittitur.

Octaua negationis causa est prauorum societas, quibus Petrus ea nocte se immiscuit: dum Pontificis domũ ingrediens, cum ipsius ministris, & Præceptoris sui hostibus, ad ignem sedens, sermones miscebat: *Sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.*
Marc. 14 Marc. cap. 14. nu. 54. & Luc. c. 22.
Luc. 22. num. 55. *Erat Petrus in medio eorum.* Quapropter D. Chrysostom. homil. 81. in Matth. pristinam Petri fortitudinem, & præsentem inter blasphemos imbecillitatem
D. Chrys. contemplatus, exclamat: *O res nouas, & mirabiles! quando capi Magistrum vidit, adeo efferbuit, vt stricto gladio seruum percusserit: quando autem magis indignari, inflammari, succendique debebat, tot tantaque opprobria videndo, atque audiendo, tunc abnegauit.* Sanè magna est improbæ societatis vis, in quam vbi primũ quis incidit, è probo redditur improbus, pristinamque amittit rectitudinem. Vis videre? oculos in Petrum reflecte: in horto intrepidum, gladioque exerto integrã cohortem inuadentem inspicies: rursum Pontificis domum adi, & Petrum ibi ab eiusdem ministris quinimmo à vili muliercula tentatum, negantem deprehendes. Cur ita fortis apparet in horto, quem paulò post Cayphæ palatiũ trepidantem vidit, & negantem? Ratio est, quia Christus dudum in oratione ad Patrem imbecillum se ostenderat; vt Petrus, & socij qui in horto aderant, impauidi fortesque redderentur. Hinc est illa S. Leonis apostrophe ad Petrum, serm. 3. de Passione: *Non te confundat infirmitas, quam recepi: Ego de tuo fui trepidus, tu de meo esto securus.* D. Leo.

Et verò dum Christus imbecillitatis ostensione, propositum Passionis calicẽ deprecatur, apud Matth. cap. 26. num. 39. ter repetens: *Pater mi si possibile est transeat à me calix iste:* Iacobũ, & Ioannem video ad potandum calicem intrepidè se offerentes: Nam interroganti Christo, *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Matth. 20. num 22. animosè, amanterque, vereque responderunt: *Possumus.* Quis verborum positionem adeo contrariam non admiretur? Magister calicem deprecatur, & dicit, *Trãseat à me calix iste:* discipuli ad illum bibendum alacriter insurgunt, dicentes: *Possumus.* Quin etiam Petrus in hostes intrepidus Matt. 26 Matt. 26

Hh 4 irruit,

ituit, & Malchum vulnerat; cùm sanguineo sudore perfusus Magister imbecillitatis argumēta ostēdit. At ideo qui ex suo fortissimus est, imbecillis apparet; vt qui pauidi erant & fragiles, fortissimi redderentur, & intrepidi. Hinc est, vt apud Ioannem c. 12. num. 27. dicentem audies. *Anima mea turbata est*; cùm tamen Petrus dixerit: *Animam meam pro te ponam*. Proh boni superi! Quanta in Magistri verbis fragilitas: quanta in discipuli sponsione animositas elucet. Libra quæso, & interim D. Ambrosium lib. 2. de fide cap. 3. Magistri pauorem, & discipuli animositatem inter se conferentem ausculta. *Petrus dixit, animam meam pro te ponam, & Christus dixit, anima mea turbatur. Vtrumque verum est, & plenum vtrumque rationis; quòd & ille, qui est inferior non timet; & ille, qui superior est, gerit timentis affectum.*

Ioan. 12.

Eadem Christi verba apud Io. c. 12. nu. 27. *Anima mea turbata est*, versat studiosè Augustinus, tract. 52. in Ioan. & cum alijs, quæ præcedenti numero dixerat artificiosè connectens, hunc in modum sciscitatur: *Quid est hoc, quomodo sequi iubes animam meam, si turbari video animam tuam? Quomodo sufferam quid graue tanta infirmitas sentit? quale fundamentum quæram, si Petra succumbit?* Et statim respondet: *Sed videor mihi audire in cogitatione mea respondentem mihi Dominum meum, & quodammodo dicentem, magis sequeris, quia sic me interpono; audisti ad te vocem fortitudinis meæ, audi in me vocem infirmitatis tuæ. Vires suggero, vt curras, nec reprimo quod acceleras; sed transfero in me, quod trepidas, & substerno, quò transeas.* Hæc Christi societatis commoda, qui seipsum ostendit infirmum, vt nos redderet impauidos: ideoque in horto mortis pauore cōcutitur, vt quos secum habebat, Petrum scilicèt, Iacobum, & Ioannem ad mortē sustinendam alacres redderet.

Sed Proh dolor quàm alium cerno Petrum postquàm societatem immutauit, & prauorum cōcilio adhæsit, seque cum impijs, & Christi persecutoribus immiscuit. Tantùm enim eorum societate à constantia, & fortitudine decidit, vt ad mulierculæ vocem consternatus negauerit Pręceptorem. Quapropter valde timenda est & summopetè euitanda societas improborum, quæ veluti pestifero quodam contagio animæ robur exedit, & consumit. Pulchrè sanè D. Augustinus verba Christi ad latronem expendit: *Hodie mecum eris in Paradiso*, in ijsque improbæ societatis perniciem acutè inspexit: Non enim dixit, *Hodie eris in Paradiso*, sed addidit, *Mecum*, socium sibi illum in itinere adiungens, vt securum redderet: vnde nec latro Luc. 23. num. 43.

tali

tali socio iter aggredi timeret: nec cælites latronem vererentur admittere, quem ipsorum Rex Christus in Paradisum pergens, socium deferebat. Sed iam do Augustinum, qui in verbo *Mecum* pulcherrimè ludens, ita loquitur: *Ego tibi illic ero victus, & vita: & ne fortè verearis, ne tibi aliquis in illo beato nemore, ne antiquus ille latro insidietur; possessio tibi illic me introducente firmabitur.* Itaque Dominus Iesus, & latroni securitatem pollicetur, & ab antiqua diaboli societate auertit, & cælites reddit securos, ne latronem admittere vereantur: quippe cùm Christi socius Paradisum ingrediatur, nihil ipsis nocebit: aliter adeo pestifera est improbæ societatis contagio, vt nec inter cæli ciues admittendus latro videretur: etsi iã per pœnitentiam immutatus, nisi in Christi comitatu ingrederetur: *Me introducente firmabitur.* In idem fere recidit illud D. Maximi homil. 2. *De Petro, & latrone*, vbi vtrumque eleganter confert: *Denique*, ait, *Petrus Dominum sequitur, & iste comitatur.* Quasi dicat: Petrus à principio Christum secutus est; postea verò improbis se adiũxit, ex quorum contubernio infirmitatẽ hausit, vt ministrorum interrogationibus tentatus Præceptorem suũ negauerit. At verò latro Christum in cruce comitatus, nunquã deseruit, quousque Paradisum ingrederetur, & sicut patientem secutus est, ita etiam ait Maximus hom. 1. de S. Latrone, ingredientem in cælum prosecutus est Saluatorem. *Et ideo*, ait, *qui consortio passionis vtitur, cõsortio Paradisi condonatur.* Longè aliter Petrus, qui, vt homil. citata aduertit D. Maximus, Adamo similis, qui à muliere deceptus à Paradiso excluditur; *Malè*, inquit, *Adam induxit Eua: malè Petrum introduxit ancilla: illa exclusit à Paradiso, hæc exclusit à Christo: illa persuasione sua virum decepit, hæc interrogatione sua Apostolum circunscripsit: illa ad præuaricandum Adam impulit, hæc Petrum compulit ad negandum. Et idem sexus in vtraque ostiariæ officium gerens, aut exclusit à vita, aut includit ad mortem.* Petrus itaque, & Adam fœmineæ societatis nocumẽta malo suo didicerunt: nam vterque mulierum seductionibus, & tentationibus à Regno excluditur; & Dymas ob Christi societatem in illud introducitur; deque ingressus securitate certior à Christo redditur: *Me introducente firmabitur.*

Augus. Ser. 120. de temp. — D. Max. — D. Max.

Domino Iesu de Antechristi persecutionibus verba faciente apud Matth. c. 24. *Cùm videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco sancto, tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes.* Illud mihi ponderandum occurrit: cur in persecutione generali, quæ om- (Math. 24)

nes

nes Orbis Regiones erat vastatura, solis Iudææ incolis fuga suadetur; *qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes?* Nun aliorum salutem, & incolumitatem non curabat? Absit: sed propterea ad illos præcipuè respicit; quippe cũ prauis essent societatibus cõmixti, lapsui deceptionique propinquiores erant, vt egregiè S. Hilarius adnotauit. *Quia*, inquit, *proprius Iudææ erat error, vt qui veritatem respuerunt suscipiant falsitatem, Iudæam deseri monet, & transfugere in montes; ne admixtione plebis illius Antechristo creditura visa, vt contagio efferatur; sed omnibus qui tunc fideles erunt tutiora futura sint deserta loca montium, quàm frequentata Iudæa.* Hoc Petrus aduertere debuisset, & maculosæ societatis contagia declinare, nec se blasphemãtibus immiscere, fortassisque in negationem non incideret.

S. Hilar.

Postremas negationis causas, proferunt Cassiodorus, & Augustinus: ille propterea Petrum negare permissum autumat, vt notum fieret solam Dei Genetricem sanctissimam ab omni culpæ labe immunem esse, ac soli eidem concessum, vt ne vel minima imperfectione laboraret: Cùm tamen Petrus Christi Vicarius, quem summa decebat sanctitas negando deliquerit. Augustinus tractatu 123. in Ioannem Petri negationẽ ipsius animositati adscripsit, qua priùs Christo, & pro ipso mortem voluit sustinere, vnde dicebat: *Animam meam pro te ponam:* Ioan. 13. num. 37. *Hunc*, inquit, *inuenit exitum ille negator, & amator: præsumendo elatus, negando prostratus: flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc inuenit exitũ, vt pro eius nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum peruersa festinatione promiserat; faciat eius resurrectione firmatus quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat vt priùs Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur. Præposterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cùm istum disposuisset ordinem veritas. Animam suam se positurum pro Christo Petrus putabat, pro liberatore liberandus; cùm Christus venisset animam suam positurus pro suis ouibus, in quibus erat & Petrus. Quod ecce iam factum est, nunc iam firmitas cordis ad suscipiendã mortem pro nomine Domini vera ipso donante sumatur, non falsa nobis errantibus præsumatur.* Hactenus ille: Petrus verò etsi ob memoratas à nobis causas & alias item incognitas in negationẽ incidisse permitteretur. Sedulò surrexit, & culpã tot lachrymis eluit, vt fôrs non erraueris, si vtilem, fœlicem, & frugiferã dixeris culpã, ex qua tot pœnitentiæ aliarumq. fructus virtutum germinarunt.

Cassiod.

D. Aug. Ioan. 13. num. 37.

§. QVAR-

§. QVARTVM.

Petrus negationis crimen pœnitentia, & lachrymis delet.

GRaue Petri delictum, vt ipsa nominis notio demõstrat. Quid enim grauiùs, quàm negare, quem etiam vitæ dispendio confiteri debuisses. Vnde interrogabat olim disertè Chrysologus sermone 94. *Negationis crimine quid peius?* Et iam ante ipsum Origenes tractatu 35. in Matth. delicti grauitatem ponderosiùs examinauit. *Quoniam*, inquit, *non solùm inconsideratè, sed penè etiam impiè dixit: etsi omnes fuerint scandalizati in te, ego non scandalizabor: nec cogitans lubricam naturam humanam, magnũ protulit verbum; ideo nec ad modicum est derelictus, vt scilicet denegaret, sed abundantiùs derelinquitur, vt ter denegaret, vt arguatur audacia promissionis eius per vnam ancillam.* In idem recidit quod pressius more suo dixit contra Marcionem libro 4. Tertullianus. *Nam, & Petrum præsumptoriè aliquid elocutum, negationi potiùs destinando zelotem Deum sibi ostendit.* Nullibi tamẽ negationis grauitas expressiùs quàm D. Marci calamo reddita inuenitur. *Ille autem*, inquit, *cœpit anathematizare &, iurare, quia nescio hominem istum quem dicitis*, cap. 14. num. 71.

Chrysol.

Origen.

Tertull.

Marc. 14. num. 71.

Verùm culpæ grauitas ideo exaggeratur, vt subsecuta pœnitentia, & pęnitẽtis amor eximius commendetur vberiùs, & altiùs efferatur. Etenim quo fortior est hostis in prælio victus, eò clarior est victoris triumphus: idcirco in sacra Regum historia, monstrosa Gigantis statura, ipsiusque armorum ponderosa moles enarratur, vt clariorem fuisse Dauidis victoriam significetur. Itaque vbi primum Dominus Iesus aspectu suo Petrum fælicitauit; illico Apostolus apertis oculis culpã agnouit, & mutatis in lachrymarũ flumina luminibus in mare amaritudinis totus abijt, in quo negationis culpa suo pondere immersa penitus extincta est. Præit mihi S. Leo serm. 9. de passione, ex quo hæc excerpo: *Dominus autem Iesus, qui intra Pontificale Concilium solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi diuino vidit intuitu, & pauentis animum mox vt respexit, erexit, & in fletus pœnitudinis incitauit.* Quis credat? lachrymis ita fortis redditus est Petrus, vt postmodùm, Diuo Leone teste, inuincibilis crederetur: nec mirum, quia ex ipsa fragilitate fortitudinem hausit incredibilem: *Et firmitatem*, inquit, *standi, in ipso cadendi periculo recepisti*. Cur non ita? Siquidem culpæ dolor Petri cor in sanguinem per oculos eliquauit: nihil enim aptiùs lachrymas dixeris, quàm sanguinem cordis: Audi

D. Leo.

D. Leo.

Au-

Augustinum lib. 5. Confessionum de lachrymis loquentem, quas pro ipsius cōuersione mater ipsius fundebat; quibusque tantùm detulit Deus, vt mira pro Augustino fuerit operatus. *De sanguine*, inquit, *cordis matris meæ, per lachrymas eius, diebus, ac noctibus sacrificabatur, & egisti mecum miris, & occultis modis*. Quanto melius Petrus, qui non alieni sed proprij cordis sanguinem Magistro suo litabat, dum manantibus oculis in lachrymarū flumina soluebatur. Nec minús lachrymis tribues, si lustralem baptismi aquā appellaueris, cum Leone iam citato: quippe quæ Petrum ad amplioris gratiæ statum retulerunt. *Fælices*, inquit, *sancte Apostole, lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuere baptismatis*. Miro tamē modo, ait Chrysostomus hom. 5. in epist. ad Roman. amoris flamma in Petri corde succensa, illud in aquas soluebat; cor incendio æstuabat, & oculi lachrymis enatabant, quas non humana ratio, sed præteritæ negationis dolor, memoriaque extundebant. *Audi igitur*, inquit, *vt Petrus amore Christi victus ardeat, & animæ & vitæ, & omnibus rebus illum anteponēs, quem dum abnegasset, non ob supplicium luxit: sed quòd quem amabat, eum negasse se viderat*.

S. Aug.

D. Leo.

D. Chrys.

Ne verò quidquam ad pœnitentiæ perfectionem desideraretur, Petrus qui lingua peccauerat, ipsius ministerio ad obtinendam veniam non vtitur, sed oculis innocentibus indulgentiam flēdo postulat: pro verbis lachrymas fundit, & in ipso silentio clamat illachrymans, indulgentiamque adipiscitur; sicut egregiè pōderauit S. Petrus Damianus tract. 37. cap. 7. *Petrus*, inquit, *qui ream suam linguam, scilicèt deliquisse cognouit, oculis quibus non peccauit, veniam impetrauit*. Et D. Maximus homil. 3. de pœnitentia Petri: *Petrus*, inquit, *iam non vtitur sermone, quo fefellerat, quo peccauerat, quo fidem amiserat: ne per id ei non credatur ad confitendum, quo vsus fuerat ad negandum, ac per hoc maluit & causam suam flere, quam dicere, & quod voce negauerat, lachrymis confiteri*. Quin etiam addit Maximus, linguæ ministerio supercessit, vt tacendo monstraret, nullam sibi in animo esse excusationem culpæ prætexere, quā sic amarè flendo eluere nitebatur. *Inuenio enim*, inquit, *quod fleuit, non inuenio quid dixerit, lachrymas eius lego, satisfactionē non lego. Rectè planè Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri solet, non solet excusari, & quod defendi non potest, ablui potest*.

D. Petr. Damian.

D. Max.

Fortè etiam verecundus pudor vocem Petro abstulit, & grato fœnore pro verbis lachrymas dedit: quippe cùm in ipsum negantem Christus oculos coniecisset:

Et

Et conuersus Dominus respexit Petrum. Luc. 22. num. 61. illico pudore impellente domum Pontificis deseruit, in fletumque dissolui cœpit amarissimũ: *Et egressus foras fleuit amarè*. Ita mihi videtur D. Maximus citato loco subodoratus. *Cauat enim*, ait, *lachryma delictum, quod voce pudor est confiteri. Lachrymæ ergo verecundiæ consulunt, & saluti, nec erubescunt in petendo, & impetrant in rogando. Lachrymæ, inquam, tacitæ quodam modo preces sunt, veniam non postulant, & merentur: causam non dicunt, & misericordiam consequuntur*.

Luc. 22. num. 61.

D. Max.

Et verò non aliunde potuit Petrus suam pœnitentiam fæliciùs, quam à pudore & lacrymis auspicari: postquàm Christi aspectu tãquam redargutione feriri se sensit: Nam vt dixit sanctus Gregorius Nissenus homil. 3. in Eccle- siast. *Pudor sequens debiti reprehensionem, per se sufficit ad castigandum eum, qui peccat; ne rursus in similia incidat*. Hinc est, vt absente pudore, omnia peccata subnascantur; vt cecinit sanctus Gregor. Nazian. Carm. ad Olympiadem.

S. Nissen.

Protinus extincto subeunt mala cuncta pudore.

Gregor. Nazian.

S. Bernardus in lib. Medit. c. 12. ait: *De die in diem peccata peccatis addo, erubescenda video, nec erubesco: delenda intueor, nec deleo: quod est mortis signum, & damnationis indicium*. Et sane pudorem non immerito frenum dixeris peccatorum. Senecam audi lib. 2. de benef. cap. 16. dicentem: *Pudorem rei tollet multitudo peccantium, & desinet esse probri loco commune delictum*. Addo tragicum in Agãmemnone.

S. Bern.

Seneca.

Periere mores, ius, decus, pietas, fides,
Et qui redire, cum perit, nescit pudor.

E cõtra vt ex Nisseno dicebamus pudor virtutes fouet, vitia perimit, peccata punit, & innocentiam conseruat. Hæc in Petro dolorem extudit, lachrymas elicuit, & dum vocis vsum abstulit, causam suam meliùs docuit fletibus perorare, quàm verbis.

Igitur sic abundanter fleuit Petrus, vt non duobus tantùm, sed mille, & ampliùs oculis lachrymas deduxisse videatur; vt illud Zachariæ Oraculum cap. 3. num. 9. mihi indicat: *Super lapidem vnum septem oculi sunt. Ecce ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum, & auferam iniquitatem terræ illius in die vna*; vbi Christus angularis Ecclesiæ lapis, & fundamentum in litterali sensu intelligitur, super quo septem oculi, idest, septem Spiritus sancti dona, teste Isaia cap. 11. requiescunt; cuiusque sculpturam Æternus Pater dicitur cælaturus: quia permissurus erat illum clauis lancea, spinis, & mille alijs ante & in ipsa cruce perforari: Vnde pro, *Cælabo sculpturã eius*,

Zach. 3. num. 9.

eius, Septuaginta interpretes trãstulerunt. *Ego fodiã foueam*, & Dauid Christi nomine dixit Psal. 21.
Psal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos*. Peccatum verò quod in ipso Passionis filij sui die condonaturum pollicetur; humani generis delictum intellige: quoniam tunc quoad sufficientiã pro parte Dei condonatum remansit. Nihilominùs citra litteræ violentiã, non erit abs re Zachariæ verba Petro adaptare: quippe qui post Christum Ecclesiæ lapis extitit,
Matt. 16 iuxta illud Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam*; & in quem Christi oculi tempore, quo patiebatur intenderunt: *Respexit Dominus Petrum*; Luc. 22. num. 61. Et verò non corporeis tantùm humanitatis, sed diuinitatis oculis in ipsum intendit, quos iure infinitos reputabis: Tantundem enim septenarius ille apud Prophetam numerus importat, *Super lapidem vnum septem oculi sunt*. Et frequenter in sacra pagina, septem pro infinitis, seu magna multitudine vsurpatur. S. Raphaelem audi apud Tobiam dicentẽ c. 12.
Tob. 12. *Ego sum vnus ex septem, qui adstamus ante Deum*; hoc est, vnus è millibus millium, qui Dei thronum circumcingunt. Et in Apocalyp. c. 7. eodem significatu dici-
Apocal 7 tur: *A septem spiritibus, qui in conspectu eius sunt*. Vt significaretur, Christum diuinitatis suæ oculis Petrum respexisse septenario vsus Zacharias; *Super lapidem vnum septem oculi sunt*, hoc est, infinitis in eum oculis intendit: quo aspectu Petrus dolore solutus in lachrymas abijt, quod fòrs præcinuit Dauid Psalm. 113. v. 8. *Qui conuertit petram in stagna aquarũ, & rupem in fontes aquarum*. Psal. 113 vers. 8.

Vel certè hos septem oculos, qui super lapidẽ inuigilare à Propheta dicuntur, non alios quàm Petri oculos iuuat intelligere: Nam etsi duos tantùm habuerit, ijs sic abundanter fleuit, & tot lachrymarum flumina deduxit, vt septem parum est, multò pluribus, audeo, infinitis fleuisse videretur, in lapidem versus septem luminibus, quæ flumina dixeris, adapertus: *Super lapidem vnum septem oculi sunt*. Meliùs tamen Zach. 3. in septenario oculorum, & Dei, & Petri oculos accipiemus: Dei quibus Petrum respexit, & culpæ coarguit: Petri quibus toto vitæ tempore, præsertim audito gallicinio, vt ex Clemente Romano retulimus, incessanter in lachrymas eliquabatur. Vnde canente gallo ploranti Petro accidisse reor, quod Magdali rogantibus Angelis: *Mulier quid ploras*, Ioan. 20. euenit, Ioan. 20. Ad quid puras hæc Angelorum interrogatio deseruijt? nisi vt fletum, & ipsius causam augeret: dum enim interrogant, demortuum in memoriã reuocant, & plorantem ire iterùm in lachrymas cogunt. Perbelle

Dro-

Drogo. Drogo Ostiensis Episcopus, Angelos allocutus: *Benè quidem noueratis, ò piissimi Angeli, quid ploret: Quare illam commemorando iterum in fletus excitatis?* Ideo tamen commonēt, & ad fletum commonendo impellunt, vt ampliùs plorans resurgentis gloriam aspicere, ipsiusque aspectu quantocyùs delectari mereretur. Iterùm Drogo: *Propè erat insperatæ consolationis gaudium; ideo tota vis doloris, & plorationis excurrat.* Non aliter ad galli cantum dum ploraretPetrus multum de Deo promeritus, & oculis aqua natantibus, Dei oculos ad se pertraheret; cantus ille negationis quædam interrogatio erat. gallus canebat exteriùs, & Petrus à Christo interiùs rogabatur: Cur negauerit: Cur desertorem Magistri se exhibuerit: quò dolor interim renouabatur, lachrymas pœnitens iterabat; vt idem vitæ qui plorandi terminus existeret, ac Dei oculos iugiter in se intentos haberet. *Super lapidem vnū septem oculi sunt.* Zach. 3.

Et mirò sanè modo quò ampliùs madebat lachrymis, eò ampliùs amoris incendio vrebatur, lapidi similis, qui teste Discoride lib. 3. cap. 104. apud Traciam inuenitur; &, *Dum aqua aspergitur, ardere dicitur, atque inflammari.* Dioscor. Sic perenni vicissitudine Petri lachrymę cordis incendium fouebant; cor ardens petennes lachrymas manātibus oculis ministrabat: vnde flendo ardebat, & ardens in aquas soluebatur; eratque vnda flammæ pabulum, & cordis fauillæ in guttas eliquatæ, per oculos iugiter defluebāt.

Ingens apud Deum est vis lachrymarum, & ipsis plurimùm attrahitur. Audi quid Oseas c. 12. num. 4. de lachrymis Iacob pronunciauerit: *Inualuit ad Angelū, & confortatus est, & fleuit, & rogauit eum; Non dimittam te nisi bene dixeris mihi; & benedixit eū.* Oseas 12 num. 4. Luctanti Iacob & roganti Angelus, seu Dei verbum restitit; vbi verò plorantem vidit, inflexus est, & precanti assentitur. Egregiè Rupertus lib. 2. de process. Spiritus sancti c. 21. *Non potuit Deus se continere flēte illo, quin de multitudine viscerum suorum Spiritū paracletum effunderet in eum.* Rupert.

Nec solam, vt ita loquar, Dei potentiam lachrymæ emolliunt, & exuperant; sed ipsius affectum pertrahunt, & amorem quodammodò captiuant, ita vt quasi reliquarum rerum prouidentiā oblitus in solos plorantes intendat; eorumq. lachrymis impensiùs delectetur. Christum à mortuis excitatum sub hortulani figura Magdalim repellentem, cum præ absentis desiderio plorabat, intuere. Nam dum proprio nomine compellari se sensit, compellantem agnouit dilectum, ac ad illius pedes sese proiectura sedulò accurrit; ille accedentem repulit dicēs: *Noli me tangere, nondum enim*

Io.20.17 *ascendi ad Patrem meũ.* Ioan. 20. nu. 17. Cur ab amante & plorante recusat tangi? cùm discipulos incredulos semel, atque iterum plagas omnes tangere & palpare adhortetur, Luc. 24. num. 39. *Palpate, & videte;* Quodque amplius admireris, repulsæ causam ausculta: *Quia nondum ascendi ad Patrem meum.* Nunquid post in cælos ascensum pedes tangere permittetur? Minimè: quid ergo est, *Noli me tangere: quia nondum ascendi ad Patrem meum?* Nisi plorantem iuxta pedes meos intueri te nolo, quia sic lachrymis capior; vt quò te videam in lachrymas abeuntem, ego ad Patrem abire quasi oblitus, ascensum differam: siste igitur lachrymas, gemmantes oculorum margaritas, & oris gemitus compesce: *Quia nondum ascendi ad Patrem meum.*

Luca 24 num. 39.

Prope similia apud Salomonem deprehendo cum Sponsa Christi nomine locutum in Canticis c. 6. num. 4. *Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare*, seu vt legit Ambrosius: *eleuare fecerunt.* Quid porro in Sponsæ oculis vidit, vt ad eorum conspectum eleuari, seu auolare fateatur? Planè lachrymas: paulò ante Sponsam laudauerat, & haud dubium quod plorantem: *Pulchra es amica mea, suauis & decora*, ibid. nu. 3. Quid enim formosiùs oculis aqua manãtibus, cùm vel dilecti absentis desiderium, vel offensi dolor illam exprimit? Et certè dilectus tunc aberat, vnde dicebat: *Dilectus meus descẽdit in hortum suum;* cumque ob ipsius absentiam plorantem inde prospiceret, dixit: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.* Cant. 1. nu. 9. Ideo verò Sponsæ genas turturi æquiparat, quia auis hæc Nazianzeno teste in carm. ob coniugis absentiam in assiduo fletu vitam transigit, nec post amissum consortem alteri se sociare contendit, sed continuis gemitibus suam viduitatem lamentatur.

Cant. 6. num. 4.

------ *Turtur viduata marito,* Nazian.
Extinctum gemit assiduè, vultuque requirit.
O verè sapiens volucris. -----

Cùm autem Sponsus turturis instar Spõsę genas lachrymis profusas intueretur, earum pulchritudinem laudauit, dicens: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis*, & deinde adijcit: *Pulchra es amica mea, suauis, & decora.* Mirum tamen est, quòd ipsam à pulchritudine ita laudatam seccedere iubeat: *Auerte oculos tuos à me.* Vt quid hæc iubes, ò Sponse? *Quia ipsi me eleuare fecerũt*, vt cum Ambrosio legebamus, sic enim lachrymis detineor, vt ijs conspectis communem cæterarũ rerum prouidentiam quasi videar obliuisci: *Quia ipsi me euolare fecerunt.* Cur igitur Petrus plorans Christi oculos ad se non cõuerteret, & quasi captos detineret, ac quo tempore, ipse effusis la-

Cant. 1. num 9.

lachrymis ad Deum conuertebatur; Deus ad pœnitentem suum non conuerteretur? Siquidem vt scitè dixit Augustinus sermone 141. de tempore; *Vidit se in se, doluit se in se, fleuit se in se, cōuersus est ad Deum qui fecerat se:* & ita conuersus diuinos in se oculos conuertit: *Super lapidem vnum septem oculi sunt.*

S. August.

Dum Iordanis aquas Christus à Ioanne baptizandus intrauit, sanctus Spiritus, teste Baptista apud Ioan.cap.1.nu.31.columbæ specie super Christum aduolauit. *Vidi Spiritum descendentem quasi columbam, & mansit super eum.* Vt quid hæc forma ad apparendū eligitur? Planè, ait Guerricus, ob lacrymarum affectum, quas columbæ gemitus adsignificat. *Nescio,* inquit, *si Spiritui sancto, qui in columba apparuit, alia vox familiarior gemitu, aut gratior sit. Puto quia neque in Apostolis locū inuenisset paracleti consolatio, nisi quia lugebant se desolatos.* Ita ille serm.2. de Pentecost. Et D. Ambrosius lib.2. de pœnitent.cap.8. Christi in Orbem aduentum, ipsiusque ex Virgine de Genealogia Dauid Natiuitatem, Dauid lacrhymis attribuit. *Dauid,* ait, *dicebat: lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo; & ideo meruit, vt ex eius familia Virgo eligeretur, quæ nobis partu proprio Christum ederet.* Et fors eandem lachrymarum vim attendens Cellensis Abbas, dixit lib. de panibus cap.12. *Lachryma filium Dei ad nos inclinat.* Quin etiam Tertullianus lib. de baptismo, propterea Christum aquis ita affectū nobis ostendit; vt in eis prima omnipotentiæ suæ argumenta consecrarit; quia lachrymę in corde sanguis, ad oculos transmissæ, vertuntur in aquas: vnde amoris nascitur prærogatiua. *Nunquam,* ait, *sine aqua Christus. Prima rudimenta potestatis suæ vocatus ad nuptias aqua auspicatur. Cùm sermonem facit, sitientes ad aquā suam inuitat sempiternam, cùm de agape docet, aqua calicē fratri oblatū, inter opera dilectionis probat. Apud puteum vires resumit: super aquam incedit libenter, & transfretat.*

Ioan. 1. num. 31.

Guerric.

D. Ambr.

Cellens. Abbas.

Tertul.

Verùm nihil expressiùs designat quanto apud Christum, & sanctum Dei Spiritum amore sint, quàm quòd Spiritus columbæ figuram super Christum in Iordane appariturus elegerit, in qua gemitus, & lachrymæ significabantur; & ideo in Canticis, deuota anima columbæ assimilatur: *Columba mea,* cap.2. num.10. Hinc etiam sponsus, & sponsa mutua quadam vicissitudine alter in alterutro oculos columbæ similes deprædicat. Notatu tamen dignum est, quòd dum se inuicem de pulchritudine commendarent, & varijs vterētur similitudinibus, quibus omnes corporis partes à capite exorsi adornarēt, nusquam

Cant. 2. num. 10.

in eandem similitudinem conuenerant. Attende quid de sponsi capite dixerit sponsa: *Caput eius aurum optimum.* Canticorum 5.
Cant 5. num. 11. num. 11. Quid ille? *Caput tuum vt Carmelus.* Et de capillis subdit, *Coma capitis tui sicut purpura Regis*, Cantic. 7. num. 5. & c. 6.
Cant. 7. num. 5.
Cant 6. num 4. num. 4. *Capilli tui sicut greges tonsarum.* Illa è contra Cantic. c. 5.
Cant. 5. num 15. nu. 10. *Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus.* Progreditur sponsa pedes sponsi laudatura, & ait: *Crura illius columnæ marmoreæ.* Canticorum 5. num. 15. Ille laudem rependens,
Cant. 7. num. 1. aliter pedes laudat: *Pulchri sunt*, ait, *gressus tui filia principis, in calceamentis.* Canticor. 7. nu. 1. Quid? Sponsus ventrem etiam
Ibidem num. 2. similitudine sua exornat: *Venter*, inquit, *tuus, sicut aceruus tritici, vallatus lilijs.* Canticor. 7. num. 2.
Cant 5. num. 14. Reddit illa, *Venter eius eburneus distinctus saphiris.* Cant. 5. n. 14. Iterùm sponsus; *Duo vbera tua*
Cant 7. num. 5. *sicut duo hinnuli gemelli capreæ...*
Cant. 1. num 1. Canticor. 7. num. 5. Illa cap. 1. nu. *Meliora sunt vbera tua vino.* Ille
Cant. 4. num 3. de labijs; *Sicut vitta coccinea labia tua*, cap. 4. num. 3. Illa cap. 5.
Cant. 5. num. 13. num. 13. *Labia eius distillantia myrrham primam.* Quin & de
Cant 5. num 5. Ibid. nu. 14. proprijs manibus locuta, dixit: *Manus meæ distillauerunt myrrham:* at verò de Sponsi manibus ait: *Manus eius tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Itaque in tot similitudinũ varietate, nusquam in eandem, preterquàm in laudanda oculorum gratia conuenisse reperies. Etenim Sponsus; Sponsæ oculos laudaturus: *Quàm pulchra es*, inquit, *amica mea, quàm pulchra es; oculi tui columbarum.* Cant. 4.
Canticor. 4. num. 1. eademque habentur Canticor. 1. num. 14. Illa pariter: *Oculi eius sicut columbæ.* Cant. 5.
Vt quid in solis oculis hæc similitudinum conuenientia reperitur, vt vtrique columbæ similes dicãtur? Haud dubium quia columbini cùm sint, lachrymis inundãt, gemituũque indices habentur; & nihil lachrymis, & gemitibus Deo gratiùs. Recole Guerricum dicentem: *Nescio si Spiritui sancto, qui in columba apparuit, alia vox familiarior gemitu, aut gratior sit.* Et sanè Christum verum animæ Sponsum, etiam illachrymasse agnouimus, non solùm in cruce, vt D. Paulus testatur: *Cùm clamore valido, & lachrymis.* Item Ad Hebr. c. 5. n. 7.
in resurrectione Lazari Ioan. 11. *Lachrymatus est Iesus.* Et sæpe Ioan. 11.
alibi. Non potuit verò clariùs designari, quanti Sponsus, & Sponsa lachrymas suas vicissim æstimarent; & quantùm ad inuicem fletibus, & gemitibus caperentur, quàm si columbæ similitudine oculos vtrinque commendarent. *Oculi tui sicut columbæ. Oculi tui columbarum.* Et sanè ex hac similitudine, quanti fieri debeant lachrymę intelliges: siquidem tam magna est earum potentia; vt iam nõ mirer scripsisse Cellensem Abbatẽ lib. de panibus c. 12.

Aqua

Aqua hæc aut facit, aut inuenit paradisum: Cùm enim profusione lachrymarum irrigatur tota conscientia, ligna producuntur fructus vitæ producentia.

Hinc quàm ingens sit Petri sanctitas agnoscitur: Nam licèt antea igni proximus frigeret, cùm negauit Præceptorem: *Ad ignem fleuit timore frigido congelatus*, dicebat olim Augustinus, lib. 50. homil. hom 43. S. August. Postquàm verò fleuit, sic amore feruebat, & charitatis incendio æstuabat; vt iam superuacaneum sit alios virtutis ipsius testes, præter lachrymas, inquirere. *Non interrogemus*, (ait August. in Psalm. 140.) S. August. *de Petro nisi lachrymas Petri; fideliores de illo testes non inuenimus*. Lachrymis cælatus est, vt ex Zacharia dicebamus cap. 3. *Ego cælabo sculpturam eius:* Vnde continuo lachrymarum imbre sulcatas habuit genas. Nec verò lachrymis Petri amaritudinē inesse suspiceris; quia licèt amarus esset plorandi affectus, dulces lachrymæ habebantur: quare dixit meritò Ambros. in Psalm. 37. D. Ambr. *Vtique non lachrymæ amaræ, sed amarus affectus, qui eas fundebat*. Et quidem, fælici ni fallor præsagio, Petrus in mare se immisit, vt aduertit Chrysologus serm. 78. Io. 21. 7. *Misit se in mare*, quò denotaret se in lachrymarum pelagus immergendum, vbi submersa aquis culpa, purior exiret. *Misit*, inquit, *se in mare, vt mare dilueret quod negatio taliter sordidarat*. Sed iam mare hoc emensi lachrymarū, alio velificemus, & secundum nostri operis librum ordiamur.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS
ARCHIELOGICVS,

De prærogatiuis, virtutibus, sanctitate, doctrina, prædicatione Petri, & Pauli; deque triumphali vtriusque sub Nerone martyrio, & inclyto apud Vaticanum sepulchro.

SYNOPSIS TOTIVS LIBRI.

Tria secundus liber Archielogia complectitur, in quibus Petri, & Pauli excellentiæ, sub Ecclesiæ apum nomine: sub Patrum, & Doctorum munere: sub optimorum Pastorum exercitio describuntur.

PRimum de sacris gratiæ apibus, siue de nonnullis Petri, & Pauli virtutibus edisserit.
Secundum præstantissimam Petri, & Pauli sapientiam, doctrinamque extollit: vtriusque prædicationem, fructum, & fidei prorogationem inde secutam recenset; & obiter artis concionandi normas, ac documenta præscribit.
Tertium de morte, ipsiusque authore & loco agit, vbi pro Christo morientes æternam adepti sunt in cælo coronam, & insolo honorificè tumulantur.

ARCHIE-

ARCHIELOGIVM PRIMVM.

DE SACRIS APIBVS GRATIÆ, SEV DE ALIQVIBVS PETRI, ET PAVLI VIRTVTIBVS.

REFERVNT nonnulli (penes expertos sit fides) duas citharas ad inuicem temperatas, cùm vtriusque nerui pari cõsonantia fuerint extenti; ita vt graues chordæ, mediæ & acutæ mutuò cohæreant, harmoniam simul reddere, concentumque efficere, licèt vnius tantùm fides præstringantur. D. Paulum sancti Spiritus lyram dixit olim, & meritò S. Chrysostomus: Quoniam sicut in lyra chordæ graues sunt, & acutæ: altum hæ, grauem illæ sonum edunt. Sic in D. Paulo grauia erant & acuta, hoc est, humilia & sublimia; carnis infirmitates, quæ deprimerent, Dei reuelationes quæ extollerent: diuina & humana, quæ sapientissimus fidicen ita composuit, atque ad inuicem temperauit, vt iucundissimam reddiderit harmoniam, & hominum mentes excantauerit. S. Chryſ.

Petrum similiter citharam dixeris, præsertim si neruis extentis crucifixum aspicias, & illud Dauidicum occinentem auscultes: *Confitebor tibi in cithara*. Psalm.42.vers.14. in quem locum scripsit disertè S. Ambrosius. *Quã gratè hoc dicit martyr. Non ne cithara est caro nostra, quæ dum moritur, viuit: & tormentis aptatur in vsum canendi, & septem vocum discrimina numeris obloquitur modulantibus*. Cithara igitur fuit Petrus, in qua graues chordæ, & acutæ Christi sapientissimi citharœdi manu percussæ suauissimam Orbi harmoniã reddiderunt: Qemadmodum omnibus primi libri Archielogijs, pro Apostolorum Principis defensione certantes, demonstrauimus. Pro boni superi! quàm mihi sonat acutum illud Saluatoris: *Beatus es Simon Bar-iona: quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi*, Matt. cap.16. Et quàm graue illud est, *Vade Satana scandalum mihi es*. Matth.16. Rursum: Nõ tibi præstringit aures vocis illius grauitas; *Exi à me Domine, quia peccator homo ego sum*. Luc. cap.5. num.8 Psal.42. D.Ambr. Matt.16. Matt.16. Luc.5.

num. 8. ſtatimque demulcet alterius vocis acumen & ſuauitas: *Paſce agnos meos*, Ioan. 21. Fateberis ſi rectè ſentias. Quid beati titulo altiùs, & acutiùs? Quid Satanæ appellatione grauiùs, & depreſsiùs? Quæ grauior, & humilior, vox quàm peccatoris? quę altior, & dulcior, quàm ſupremi Paſtoris? & tamen acuta, & grauia, ſublimia, & abiecta ſic in hac lyra temperantur, vt mirificè reſonent, aureſque demulceant.

Vtramque lyram, Petrum videlicèt, & Paulum, Dei Spiritus ſapientiſsimus cytharœdus ita compoſuit, grauia acutis temperans; & qua tendens, qua remittens chordas ad concentum deduxit; vt ſi vtramque percutias, vnam ſolùm reſonare exiſtimes; adeo vniſonæ ſunt, & concordes. ſi alteram tantùm pulſes, altera etiam reſonans audietur. Hinc eſt, vt glorioſi Principes terræ, quos amor vniſonos, concordeſque reddiderat, ſic inſeparabili aſſociatione vixerunt, vt neque ipſa morte potuerint ſeparari. Petrus in cruce diſtentus percutitur, & reſonat. Paulus ipſi contemperatus, ſuum moriens edidit concentum. Laudatur in vita Petrus, neceſſe eſt vt Pauli encomia propter mutuam chordarum harmoniam reboent. Non aliter in noſtris Archielogijs vſu venit; modo vtramque Spiritus ſancti lyram percutimus, quia de vtriuſque Apoſtoli laudibus, & prærogatiuis promiſcuè diſputamus: modo alteram tantùm pręſtringimus, vt in primo libro egimus, quia ſeparatim quæ propria cuiuſque ſunt, & peculiaria tractamus. Quia tamen hæ lyræ mutuò ſibi concinunt, & cohærent: pulſata vna, etiam altera reddit harmoniam. Atque adeo dum Pauli virtutem, doctrinam, ſapientiam, prædicationem, fructus inde prouenientes extollimus; neceſſe eſt vt Petri laus reſonet, impenſuſq. in eodem ſtudio labor, fructuumque vbertas extollatur, vt iam ex dicendis apparebit.

CAPVT PRIMVM.

Propter mellitam virtutum dulcedinem, & melleam cæleſtis ſapientiæ ſuauitatem Petrus, & Paulus apes Eccleſiæ meritiſsimò appellantur.

MVltis ſanè titulis Apoſtolorum Petri, & Pauli vitæ ſanctitas, admirandaque virtutum perfectio exornatur: præclariſsimis propè diuina vtriuſq. ſapientia nominibus inſignitur: egregijs laudum præconijs celſiſſima amborum gloria celebratur. Meritò planè; quæ enim magna ſunt, ad ſui oſtentationem, magnis etiã indigent: nec aliter præſtantiſsima quæque omnium oculis aſpicienda proponi, lucemque aſpicere potuerunt. Verùm quemadmodùm in paruis Natura luſit, ſuam-

suamque ostendit magnitudinem: sic etiam ars Naturæ æmula, nonnunquam ex paruis clarissima desumit argumenta, vt magnarum rerum sublimitatem magis extollat, vberiùsq. amplificet.

Quid citra Numen, Numinisque genitricem mihi dabis Petri, & Pauli magnitudine sublimiùs? Quid toto Orbe magnificentius reperies; si vtriusque virtutes, sapientiam, sublimitatem contempleris? Ipsi Ecclesiæ sunt apices; & Ecclesiastici Imperij culmina, supremaque tenent fastigia. Quid item apibus humiliùs? Diuinum ausculta oraculum in Ecclesiastico, c. 11. n. 3. *Breuis in volatilibus est apis*. (Eccles. cap. 11.) Quid apum mellithurgia quoad speciem humiliùs? Quid ipsarũ mellificio abiectius? Quod nonnunquam terra defossum, rupiũ scissuris occlusum, senescentiumque arborum cauernis absconditum sagax deliciarum cupiditas extraxit: & tamen ipsũ nomen, & omen apum, ac mellificium Petri, & Pauli virtutes, sapientiam, magnitudinem, sublimitatem mirificè ostentat. Naturæ Theatrum adi, ibique apes ab apice dictas inspicies. (Theatrũ Naturæ.) Apex verò supremum denotat fastigiũ, & altissimum tibi rerum culmen ostendit. Ascende, Petrumque, & Paulum Ecclesiæ apes, in Naturæ apibus effigiatos intueberis. Mellificium contemplare, ac in eo vnà cum melle expressam è fauis vtriusque virtutem, sapientiamque inuenies. Quid melle dulcius? quod dulcoris initium, seu inter dulcia principem diuina sapientia nuncupauit. *Initium dulcoris habet fructus illius*, Ecclesiast. 11. num. 3. (Eccles. cap. 11.) Proh quam mellitæ Petri, & Pauli virtutes extiterunt, quàm dulcis, quàm saporata cęlesti suauitate fuit vtriusque sapientia. Grauiter erres, nisi hæc omnia non tantùm dulcia, & mellita, sed ipsammet dulcedinem appellaueris.

Iure igitur hos apices apes dixeris, qui verbi diuitias, & cæli opes toto Orbe effuderunt. Meritò apum nomine illos efferes, qui suauissimos virtutum fauos construxerunt; & cælestia diuinæ sapientiæ mella humanis pectoribus instillarunt. Cæterùm nec nouum, nec mirum est verba fauos dicere, & mel sapientiam nuncupare. Fauet mihi Ennodius suauiloquentiam Epiphanij, in eius vita sic describens. *Nitida simul labia commendabant dupliciter mella sermonum*. (Ennod.) Nec dissentit Augustinus in Psal. 80. vbi ita: *Mel sapientia est primatum dulcoris tenens in escis cordis*. (S. Aug.) Quinimmo quolibet melle dulcior est cælestis sapientia, & diuina eloquia omnibus fauis dulciora. Sed vbinam in sacra pagina sapientiã melli, & verba fauis æquiparata inuenies? Mille suppetunt loci, in quibus Deus terram lacte, & melle manantem Israelitis se daturum pollicetur. (Ex. 13. & Leuit. 20. 22. Num. 13. 28. Deut. 6. num. 3.) Et tamen cum

Iudæa nunquam lacte manarit, & melle: Nec Deus suam promissionem potuerit non implere; fatendum erit cum Authore imperfecto in Matth. homil.45. pro lacte, melleque terrestri diuina miracula, & eloquia Deum liberaliter contulisse. *Ergo*, inquit, *incarnatio Christi promittebatur, qui lacte miraculorum, & melle doctrinæ nutriturus fuerat gentes.*

Author imperf.

Aptissimè verò colligit Beda ex cap.24. Prouerbiorum: propterea sapientiam melli fuisse cõparatam: *Quia, nimirum, sicut hoc cibis, ita illa doctrinis cæteris dulcedinem præstat.* Addit insuper Hugo Carensis ibidem: *In fauo est cera luminis nutrimentũ, & dulcedo mellis reficiens gustum. Ita in sacra doctrina est cognitio veritatis illuminans intellectum, & suauitas bonitatis reficiens, & confortans affectum.* Hæc ille, Augustinum fortè secutus, qui libro 9. confessionum cap.4. ad hanc mentis illustrationẽ, & cordis dulcedinem respiciens, sacras litteras, in quibus Dei verba, & eloquia continentur, *De melle cæli melleas* dixit, *& de Dei lumine luminosas.*

Beda. Hug.Car. S.August.

Qui verò huiusmodi fauos cõponunt; qui melleos, imò & nectareos instillant sapores: quicũque mel hoc, vt loquitur D.Chrysostomus homil. 69.in Matthęum. *Quod non syluestres è floribus apes collegerunt, nec rorem concoctum suis alue aribus immiserunt: sed spiritus gratia pro fauis, & aluearibus in animis sanctorum imposuit; auditorum mentibus instillat*: Is profectò dicendus erit apis Ecclesiæ; pulcherrimoque apicis nomine, & elogio iure optimo decorabitur. Sed quem mihi in hoc cælesti mellificio dabis Petro, Pauloque præstantiorem? Nullum certè: Hos præ cæteris nomen, & omen apum officiumque exornat: Hi Ecclesiæ apices, & culmina super omnes altissima extiterunt: vtriusque verba mellea, amborum mellita sapientia, & omni fauo dulcior fuit doctrina. Iure igitur Ecclesia opes suas ijs apibus attribuens, illarum munere, & titulo gloriatur.

D. Chrys.

Plurimos ob eximiam eloquij suauitatem, admirandamque sapientiæ dulcedinem apum nomine celebrauit antiquitas. Augustinum dixit apem Sulpitius: Ambrosio, cùm adhuc infans vagiret in incunnabulis, examen apum in suaui loquentiæ, dulcedinisque præsagium circumuolans, ori insedisse tradiderunt. Illud etiam est memoratu dignissimum, quod inter inaugurandum Vbambam Hispaniæ Regem, euenit, dum enim Rex acclamatus sacro, vt moris tunc erat, oleo vngeretur è sũmo capitis vertice prodijt apis quę paulatim euolans sursum ferri visa est quousque disparuit. Pulchrum sanè præsagium, quo significabatur Vbambam in suos mellitum dulcemque futurum, in hostes

Epitom. Histor. Hispan.

ftes aculeatum & acerrimum. Sẽsit aculeum Gallia Narbonensis, sensit Africa, melleam dulcedinẽ experta est Hispania, quæ tam mira Regis sui dulcedine delibuta adhuc suspirat ademptum. Cæciliam, Damasus summus Pontifex Hispaniæ decus, argumentosam apem in Dei seruitio nuncupauit. Profanos mitto: legis veteris Prophetæ, atque etiam Prophetides in sacris litteris apes dictę memorãtur, vt Orig. & Amb. scripserũt. Sanson ęnigmate Philisthinis proposito, eandẽ complexus est veritatem, dum ait: *De forti egressa est dulcedo*; Iudic. 14. n. 4. Quia in ore mortui leonis fauum mellis inuenerat. Et verò D. Prosper de Promission. par. 2. c. 21. in illo fauo, legem Populi spiritualem à Prophetis velut apibus instructo, diuinique eloquij melle distento, sapienter agnouit. *Fauum, inquit, mellis, quem in ore leonis huius inuenit, legem spiritualem Populi huius auditor intellige: quod apes Patriarchæ, atque Prophetæ constituentes, in eum mella infuderint diuini eloquij. Hoc ex ore leonis mortui abstulit, qui repulsis Iudæis, legem ipsam gentibus ministrauit*. Hæc ille.

Orig. in 5 Iudic. D. Amb. lib. 3 de Vir.

Iudic. 14

D. Prosp.

Nec possumus differri nomina rebus suis multoties conuenire: quapropter apes iure dixeris, qui legis diuinę fauos construxerunt, & styli suauitate, doctrinæ dulcedinem artificiosè expressam calamo reddiderunt. In quo mirabiliter excelluit Augustinus, de quo est illud Sulpitij elogium. *O verè artificiosa apes, Dei construens fauos diuini nectaris plenos, manantes misericordiam, & veritatem; per quas discurrẽs deliciatur anima mea, & vitali pastu, quidquid in se minus inuenit, aut imbecillum sentit, resarcire, & suffulcre molitur*. Nec minor in eadem suauitate fuit Ambrosius, vt pulchrum aduolãtis apum examinis præsagium ostendebat. Laudanda etiam venit Cæciliæ mellita dulcedo, qua Valerianum sponsum vnà cum fratre, & quadringentos alios illexit, atque in fidei Christianæ traxit obsequium: Vnde canit Ecclesia: *Cæcilia famula tua, Domine, quasi apis argumentosa deseruit*. Sed quo piaculo hic præteream, quos gentilitium apum stemma condecorat; quibus sub Pontificia supremi Pastoris Thyara inter geminas Petri claues, vel sub punicanti galero purpureis vndique ręnijs cæsariato, ternæ aurei coloris apes cæruleo campo volantes irradiant: Quique Dei Ecclesiam quotidianis constitutionibus veluti fauis mirificè constructis, doctrinæque cælestis suauitate repletis pascũt; sanctionibus firmant; statutis roborant; omnigena rerum eruditione instruunt: Hymnis ad Musarum inuidiam compositis demulcent: legibus coercent, fælicique & prudenti regimine moderantur. Quos proinde pulchre no-

Sulpitius epist. 37.

nomine, & dextro omine apes suas Dei Ecclesia prędicabit. Etenim ex sacris Scripturarum hortulis; diuinæque & humanæ sapientiæ viridarijs, ex Musarum areolis, amœnissimaque historiarum sylua, fauos mellita sapientiæ dulcedine repletos construunt, quibus pene deficiens nutritur, & mirificè recreatur.

Nullus tamen apum nomen potiori sibi iure vendicat, quàm Petrus; cui etiam in hac parte Paulus adæquatur. Cæteri ob vnā apis prærogatiuam apes dici meruerunt; Petrum verò, & Paulum omnigenæ apum dotes exornant. Quidquid in apibus sedulitatis, parsimoniæ, studiositatis, temperantiæ, frugalitatis, prudentiæ, & summæ vtilitatis Natura prælusit: totum, quod in vberrima parabat mellithurgia, Petro & Paulo conferendum diuina gratia, & liberalitas destinauerat; vt meliores Ecclesia apes ex gratia, quàm Orbis ex Natura sortiretur. Cæterùm quæ dignitas apum nomine, quænam hìc maiestas irradiat? Omniū certè maxima. Qui enim Ecclesiæ apis est, sancti Spiritus nomine, & munere insignitur, quē D. Bernardus serm. 8. in Cantic. dixit Ecclesiæ apem. *Est quippe*, ait, *Spiritus sapientiæ, & intellectus, qui instar apis ceram portantis, & mel habet omnino; & vnde accendat ad lumen scientiæ, & vnde infundat saporem gratiæ.* Hæc ex ore mellifluo D. Bernardus, qui vt ostendat nemini post Dei spiritum apis titulum iustiùs quàm Apostolis, Petro scilicet, & Paulo adaptari posse, serm. 7 in Cantic. sic hortatur. *Offeramus cum Apostolis in cælesti conuiuio, & in Dominica mensa fauum mellis.*

D. Bernar.

Age verò, quod in rerum natura nomen fœcūdiùs esse potuit, quàm apum: præclarissima certè Petri Paulique encomia nomen istud nobis suppeditat. Quid de ipsa natura, prole, fœcunditate, regimine, opificio? Quoquo versus oculorum aciem dirigas, apes tibi occurrent, laudum omnium summam iure optimo vendicantes: ipsæ tanquam florilegæ, ex amplissimo Orbis viridario, optima quæque prælibarunt. Vnde tam ingens numerus in titulis, quàm numerosa in prole fœcunditas æstimatur: Deus bone quanta bona in vno bono prouidens Natura conclusit. *Breuis in volatilibus est apis.* Et tamen in ea corporis breuitate admiranda prorsus sapientiæ, virginitatis, tēperantiæ, summæq. vtilitatis exēplaria repræsentat. Spirantes soli flores, & micantes cæli stellas, citiùs quàm apum dotes enumerabis. Nonnullas ab Hugone carminibus eleganter collectas; hic appingo.

Eccles. 11. n. 3.

Sedula, parca, breuis, vox maior corpore, mel dat. Hugo.
In grege sub Rege est; perit vncta; reuiuit aceto.

Cru-

Crure secat, stimulat, vitam cum vulnere ponit.
Casta facit prolem; pede cassa est; florida pascit.
Nascitur ex tauro, sex angula mania condit.
Fumos, fœtores, strepitum fugit, & lapides fert
In vento: pugnat defuncto Rege, rapitque.
Cedit portanti, palmam colit, & pigra bruma.
Rex fit in examen, qui praualet: & calet omnis.

Vides quot titulis multiplex apum virtus exprimatur; & quàm diuersis nominibus, admirabilis earum compositio, & natura cõmendetur. Ex ijs quæ potiora sunt singillatim, & minùs præcipua coniunctim expendam: atque sacris Ecclesiæ apibus, Petro scilicet, & Paulo conuenienter aptabo; vt liquido constet, illos totius Christiani Orbis apes nuncupari meruisse: Quoniam, & quas Sol Oriens, Occiduusque Regiones illustrat, virtutum suarum opibus apes istæ diuitarunt, sapientiæque dulcedine refecerunt.

CAPVT II.

Admiranda fuit Petri & Pauli in prædicando sedulitas, quam vtriusque gesta, & multiplex rerum eruditio propalat.

CElebris apud Mellisographos semper extitit apum sedulitas: hæc prima ipsarũ dos, & prærogatiua: vt enim operetur apis viuit, cunctisque in opere articulis ita nititur, & tertio à natiuitatis incipit die; vt nullus, permittente cælo, in otio transeat. Hinc est, quòd Diuinus Spiritus apud Salomonem in Prouerbijs cap. *6.* num. *6.* pigrum, & otio torpentẽ remittit ad apem, vt ipsius sedulitate inspecta, torporẽ excutiat, impigerque ad laborem se accingat. *Vade*, inquit, *ad apem*. Quæ verba sic ex Hebræo reddita vsurpans Cyrillus Hierosolymorum Antistes, ita cohortatur: *Vade ad apem, & disce quàm laboriosa sit, quomodo per flores omnis generis aberrans; congerit sibi mel in vsum; vt & tu circumiens diuinas Scripturas, tuam ipsius salutem apprehendas*. Hæc Cyrillus, quem non tam naturalium apum sedulitatem, quàm Petri, & Pauli incredibile in virtutum exercitio studium, admirandamque in elargiendo sapientiæ melle munificẽtiam respexisse, mihi persuadeo. Quoniam plus in sacris apibus gratia, quàm in suis Natura, quòd imitaremur expressit: ac longè plura, & præstantiora sedulitatis exempla, Petri & Pauli vita, fidelibus imitanda, quàm apum mellithurgia demonstrat.

Prouerb. 6. nu. 6.

Cyrillus Hieros.

Quisquis igitur sedulitatem amet, ad apes nostras Petrũ scilicet, & Paulũ se conferat, vtriusque laborẽ, & studium in solicita virtutum acquisitione inspiciat,

&

& admirabilem in vtroque sapiẽtiam contempletur. Proh Deum immortalẽ! Quàm sedulus vterque, quàm mira fuit amborum in Euangelij promulgatione diligentia. Paulus, vt cum sui nominis appellatione congrueret (Paulum namque multi interpretantur operarium) in opere semper, & labore versabatur. Nec inferior in eo Petrus; quod enim in nominis significatione defuit, totum id operis exercitio diligẽter impleuit. Quà prædicando, quà scribendo, quà totum per Orbem discurrendo, sedulitatem apum omnibus modis æmulando superauit. Nonnulla sub speciali titulo distinctionis gratia prosequamur.

§. PRIMVM.

Aemulam apum sedulitatem in Petro speciatim extitisse demonstratur.

TAm multa pro astruenda D.Petri sedulitate se offerũt argumenta; vt longè difficiliùs sit inuenta digerere, quàm quæ aptè digeras inuenire. Cæterùm nusquàm ea mihi visa est clariùs quã Romæ illuxisse. Dum enim Petrus Romanorum conuersioni attendit: quidquid operæ, atque laboris, in eorum instructione sedulus impendit, tantumdem mihi est; ac si omnes Orbis nationes, sub Euangelij iugum, & Christi mitteret seruitutem. Quia dũ Romanorum infidelitas quatitur; dum arx illa omnium munitissima expugnatur, atque ad Petri prædicationem idola corruunt, & nefanda superstitio aboletur, omnibus gentibus in Ecclesiam intraturis ianua aperitur. Cùm enim Romanos inanium Deorum cultum deseruisse, & Christi fidem amplexos intuerentur; illico abiecta falsi Numinis adoratione, fidei veritatem secutæ, Christum Dei filium, totiusque Orbis Redemtorem agnouerunt.

Totum hoc portentosa Nabuchodonosoris statua (vt credo) significabat. Daniel c. 2. num. 32. Regi inter somniandum immensæ magnitudinis statuam, quadruplici metallorum varietate compositam apparuisse memoratur, vt Propheta, de somnio rogatus à Rege, palàm fecit. *Statuæ caput ex auro optimo erat: pectus autẽ, & brachia de argento: porro venter, & fœmora ex ære: tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam fictilis*, & post pauca addit: *Donec abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuã in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta sunt quasi in fauillam æstiuæ areæ.* Hæc ibi. Daniel 2 num. 31.

Sacratum litterarum interpretes vnanimi consensu; quatuor metal-

metallis totidem Orbis Regna, siue imperia significare attestantur, quorum vnumquodque naturali sua proprietate, & qualitate Regni, cuius erat signum, conditionem, & proprietatem mirificè declarabat. Et quidem, vt de Chaldæis, Persis, & Græcis taceam, quorum Imperia, auro, argento, æreque notabātur; Quid ferro magis proprium ad indicandam Romanorum fortitudinem? Quemadmodū enim ferrum omnia conterit & comminuit; ita Romani reliqua Orbis Regna cōtriuerunt, ferroq. & armis subiugarunt; Quod sacer historicus ibi attestatur, & futurum præsignificat: *Quomodo*, inquit, *ferrum comminuit, & domat omnia, sic comminuet, & conteret omnia hæc*; vt rerum exitus edocuit: Etenim Romani, indomabilem ferri duritiem imitati gentes robustissimas, immanique ferocitate metuendas sub suam ditionem redegerunt; cuiusmodi Hispani, Galli, trucesque, & præferoces Germani extiterunt, vel etiam Imperij magnitudine elatos, sicuti Carthaginenses: seu quos maiorum gloria, veterumque præcellens sapientia claros reddiderat, quales Græcos celebrauit antiquitas; vel omni copiarum genere abundantes, quos Asia diuitijs præpotens alit: necnon quotquot longissima terrarum spatia inter vtrunque solem currentia ab Orbe nostro remo- uerunt, sicuti Cappadoces, quique Pontum, Armeniam, Albaniam, Scythiam, & Iberiam incolunt: Adde Britanos interfluētis Oceani spatio ab Orbe veluti diuisos. Tandem Iudæos antiqua patrum suorum fide, & Religione fidentes, licet post Christi mortem, omnis eorum religio euanuerit, illiusque sectatores Deo inuisos, ac ab eo derelictos opprobrijs omnes excipiunt, & tanquam vanè superstitiosos abominantur. Nec verò sola ferri potentia Romanis totum Orbem expugnantibus adfuit; alijs virtutibus, sapientia, nimirùm, humanitate, clementia, admirabilique in rebus administrandis prudentia claruerunt, quibus ad summū Imperium, & fælicitatem peruenisse credebantur. Quò respexit Virg. lib. 6. Æneid. Vaticinij instar proferēs, quæ iam in Orbis theatro conspicienda Romanorum fælicitas extulerat.

Daniel 2 num. 40.

Virgil.

Tu regere Imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Et quidem Imperio non tantùm armis, sed etiam virtutibus comparato quandam in promptu erat æternitatem ominari: Quid igitur sibi vult? quòd lapide sine manibus de mōte abscisso, ferreosq. statuæ illius pedes attingente, ipsa corruat, & metalla quibus erat

erat composita, stipularum instar vento abrepta euanuerint? Mysterium & Sacramentū dixit ibid. Daniel, somnij interpretationem Barbaro præludens.

Sed quodnam istud erat mysterium & Sacramentum? Inter alia (credo) hìc præsignificabatur, qua ratione D. Petrus, parua in petra significatus Romam Imperij sedem aditurus erat, Christum in ea prædicaturus; Romanisque fidem suscipientibus, reliquæ Nationes ad eorum exemplum eandem suscepturæ; vnde idolorum cultus euanesceret, & breui totus pene Orbis se esse Christianum lætaretur. Id enim auri, argenti, æris, ferrique contritio, & in fauillam redactio præmonstrabat.

Nec verò satis habuit diuina prouidentia rem adeo admirabilem vno tantùm exemplo manifestare; fidem tanto miraculo ferrea carceris Hierosolymitani porta comparuit. Cùm enim (vt Actorum 12. scribitur) Petrus vnà cùm Angelo è carcere egrederetur, Act. 12. spontè patuit. *Venerunt ad portam ferream, quæ vltro aperta est eis*. Sed quænam isthæc est porta spontè se aperiens, vt exeūti Apostolo præberet egressum? nisi ferrea Romanorum durities, quæ Petro prædicante emollitur, & vltro reserata Christi Vicarium suscipit; ex quo deposita propter Euangelij doctrinam feritate, Romani in porta ferrea præsignati ad Christianam Religionem, & mansuetudinem transierunt. Nec mirum videatur ferream in terris portam exituro Christi Vicario sponte reseratam fuisse, quandoquidem ad eius imperium adamātinæ cæli portæ reserantur, vt in Actis Apostolorum eleganter cecinit Arator.

Ferrea quid mirum, si cedunt ostia Petro, Arator.
Quem Deus ætherea custodem deputat aulæ;
Ecclesiaque suæ faciens retinere cacumen,
Infernum superare iubet ------

Admiranda igitur metallorum omnium, & ferri pariter defauiltio portendebat alia Orbis Imperia, Romani potentia & virtute; Romanorum verò Petri doctrina, & prædicatione subuertendum; Gentiliumque Imperatorum diadema, in Pontificiam Thyaram, & profanam Cæsarum maiestatem in sanctissimorum Patrum, & Pōtificum sanctitatem fæliciter immutandam; atque à primo Christi Vicario Petro, continuata diuinæ electonis serie, in finem vsque Mundi permansuram. Ita quòd nunquam sine suis apibus Ecclesia; semper in ea fælici ductu (vt modo experitur) gnauiter mellificant, suauitate recreant, dulcedine pascunt, & sapientia moderantur. Ex quo patet quàm fuerint egregiè hallucinati, qui Romanum Imperium in æternū duraturum existimarunt propter illud Virgilianum: Cæsaris adula-

tione

tione magis, quã veritate plenũ.

His ego nec metas rerum, nec tẽ-
pora pono;
Imperium sine fine dedi.

Cæterùm tàm falsa imperij æternùm duraturi fuit promissio, quã falsum Iouis numen, qui Æneadis id promiserat. Imperium illud excidit, vel potiùs, à superstitione, in Religionem, ab infidelitate translatum fuit ad fidem. Et quidquid olim Romani armis ceperant, Petrus gladio spirituali, successoresque ipsius fide, & Religione compararunt, atque ad Christi Ecclesiam nõ humano, sed diuino iure, transtulerunt. Quod D. Prosper lib. de ingratis, sub initium prudenter aduertit.

D. Prosp. *Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis*
honoris
Facta caput mundo, quidquid nõ
possidet armis,
Religione tenet.

Conuenientissimè autem Romana ciuitas vestimentum salutis accepit, vt postmodùm, non iam toga, sed fidei suæ amictu reliqua Imperij membra gloriosiùs opperiret. Quod de toga, quam abiecto pallio Carthaginẽses susceperant, dixit eleganter in lib. de Pallio Tertullianus. *Proh quantùm circummeauit! à Pelasgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos: vt ab humeris superioris Populi Carthaginenses complecteretur.* (Tertull.) Libet hìc identidem exclamare: O Petri sedulitatem admirandam! Proh quantùm fides in Petro circumiuit! Hieronymum laudo testẽ, in Cathalogo Scriptorum Ecclesiæ, vbi ita scribit. *Petrus post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum, qui de circuncisione erant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam venit.* (D. Hier.) Nec his terminis contenta stetit apis nostræ sedulitas; Italiam, Gallias, Hispaniam, Africam, Siciliam peragrauit, plurimasque in his Prouincijs erexit Ecclesias, vt Innocentius Primus in Epist. ad Decentium testatur. (Innocen. Primus.)

Sed quid sibi vult iste cõmeatus? Cur ab Hierosolymis in Antiochiam, ex Antiochia, perlustratis alijs Regionibus, Romam reuertitur? Credo, vt ex humeris magnæ Vrbis, toto Orbe celsioris, fidei suæ pallio ipsum Orbem protegeret. Et quotquot ex omnibus mundi partibus illùc cõfluerent gustato Apostolicæ prædicationis melle, cælestisque doctrinæ pasti delicijs, barbariem, & infidelitatẽ deponerent, Christianamque Religionem sectarentur. Quod D. Leo agnouit, & serm. 1. de Natali Apostolorum eleganter scripsit. (D. Leo.) *Hæc autem Ciuitas ignorans suæ prouectionis authorem, cùm penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gẽtium seruiebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse Religionem; quia nullam respue-*
bat

bat falsitatem. Vnde quantùm erat per diabolum tenaciùs illigata, tantùm per Christum est mirabiliùs absoluta; Ita ille, paucisq. interiectis statim absoluit: *Beatissimus Petrus, Princeps Apostolici Ordinis ad arcem Romani destinatur Imperij; vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficaciùs se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet*. Aptissimè quidem in rem præsentem. Addo vlterius supremi artificis in fidei propagatione, & nascentis Ecclesiæ sub alato apis suæ tegimine elogium, in quo palàm fiet, qua ratione Petrus Romæ dum sisteret, totũ Orbem, parua licet apis, sub alarum suarum vmbra protegeret. Nauem ab artifice fabrefactam nobili clauo erecto malo, decussatis antennis, insigni carchesio, extentis rudentibus, & reliquis armamentis ad contemplationẽ speciosis ornatam, apud naturalis Historiæ authorem recordor inuenisse, quam apis, seruata corporis paruitate, alis desuper extentis contegebat, ita vt nihil è tota naui emineret, quod non alarũ vmbraculo tegeretur. Laudandum certè opus, & mirabilis structuræ compositio! Longè tamen admirabilius est quod in Petro Dei sapiẽtia fabrefecit; Ecclesiæ suæ nauem apis ista contegit, alarum extensione coronat, & qua sedulitate desuper aduolat, contra sæuientes inimicorũ procellas, incolumen sustentabit. Felix sub apibus Ecclesiæ Nauis auspicium: quandiù sub illis steterit, secura naufragij fluctus ridebit, atque in medio mari tanquam in portu tranquillitate fruens iucundissimè conquiescet.

Plinius.

Ad Romanos iterũ reflecto calamum, quem nauis & apis artificium tantisper retraxit. Igitur dum Romani tot patris victorijs innumeras, pene Orbis nationes sub suam redegerunt potestatem, nullo modo fortunæ blandientis, aut in humanis rebus ludentis arbitrio, sed Dei consilio factum existimo; vt dum Romani, quorum potentiam, & sapientiam Nationes aliæ venerabantur, Petro Romæ prædicante, Christi fidem susciperent, aperta ferrea porta reliquarum gentium conuersioni aditus facilè pateret. Et quandiù Roma fælicitatem suam falsis Numinibus acceptam referebat: interim Deus nouis augebat victorijs, Imperijque spatia dilatabat; vt teste D. Leone in Natali Apostolorum Petri & Pauli serm. 1. expugnata infidelitatis arce omniũ munitissima, & Christi fidem profitente, reliquæ Nationes societatis fœdere colligatæ, fidei præcones admitterent, & faciliùs sequerentur. *Dispositio namque diuinitus operi maximè cõgruebat, vt multa Regna vno confœderarẽtur Imperio, vt citò peruios haberet populos prædicatio generalis, quos vnius teneret regimen ciuita-*

D. Leo.

nitatis. Hæc ille.

Ex quibus non incongruè deduco, cæteras Orbis Nationes fidem suam,& conuersionem Petro debuisse, qui Romanos perduxit ad fidem, quorum secutæ exemplum Christianam Religionem susceperunt. Vnde licèt apis nostræ sedulitas Romæ limites non transcenderet: non proinde minoris esset æstimanda,quàm si totum Orbem perlustraret.Nullum ibi, nec alibi diem, Petrus in otio transegit, etiam renuente cælo; aliter apes solent; etenim sæuientibus procellis intra aluearia continentur: At verò apis nostra cùm cælum amplius detonaret, cùm vincula, carceres,verbera, mortem ipsam minitaretur; nuditate,fame, sitique enecta, sed magis sedula cæleste mellificium nullatenus deserebat. Sed quis militem in acie dimicātem admiretur? Quis in stadio currentem dilaudabit? aut in loco laboribus destinato, laborandi exercitio distentum non expectabit? Illud certè plurimifaciendum est in Petri sedulitate, quòd etiam in loco summæ quietis, apud Thabor, quem gloriosa Christi Domini transfiguratio cęlestis glorię theatrum reddiderat, ad laborandum sedulus festinabat, impigerque operarius,alijs quiescētibus, fieri pollicebatur. Ipsum Magi-
Matt.17. stro colloquentem ausculta. *Domine, si vis faciamus hic tria tabernacula*. In quæ verba scripsit eleganter D. Ambros. ad cap.9. Luc. *Nec laudasse contentus, non solùm affectu, sed etiam factorum deuotione præstantior, ad exædificanda tabernacula, impiger operarius communis obsequij ministerium pollicetur. Et quanuis nesciret quid diceret, tamen pollicebatur officium; in quo non inconsulta petulantia, sed præmatura deuotio fructum pietatis accumulat*. Hæc ille. D.Ambr.

Cæterùm nec nouum est, nec mirum, vt serui magni Patris familias ad laborandum sedulos se exhibeant,& spontaneam promittant solicitudinem: quod eos fecisse memorat D. Matth. cap. 13. Matt.13.
num.28. qui ad euellenda tritico num.38.
super seminata zizania se se obtulerunt. *Vis*, inquiunt, *imus*, & *colligimus ea?* quam promptitudinem expendens D. Petrus Chrysologus serm.47. ita fatur. *Sic* S.Chrys.
deuoti serui indefessum laborem promittunt. Quid igitur magna, & feruentissima Petri deuotio, & Ecclesiæ apis sedulitas non exhiberet? quando seruorum communis deuotio, non fatigandam labore diligentiā pollicetur. Nec postea Petro defuit, in quo polliciti laboris fidem exoluit: etenim, vt refert Epiphanius teste Epiphan.
Lorino Actor. 11.num.36.Romæ Lo.in.
in qua sedem Pontificiam collocauerat, fere nunquam quiescebat, sed institutis Lino, & Cleto Episcopis, in varias partes ipse ad animarum aucupiū euolabat,

 affi-

assiduoque in motu, quietis nescius versabatur. Vnde tam ipse, quàm D. Paulus titulū, quo apud Zachar. cap. 3. n. 7. diuinum oraculum Apostolos nobilitauit, tanquam proprium sibi potuit vendicare. *Dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt*: en diuini oraculi promissio. Sed quinam ambulantes sunt isti; quos se daturum pollicetur? Non alios ego arbitror, quam Ecclesiæ apes, Petrum, scilicet & Paulum, de quo statim; Quis vnquam Petrū, vidit quiescentem? Rotæ similis motu agitabatur assiduo, cælestis sponsi sedulitatē imitatus, quem, vt scitè dixit Bernardus, sponsa quietum, & stantem nunquam viderat, sed currentem. *Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum, super montes Bethel*, Cantic. 2. *Porro*, inquit, *currentem vidit, non quiescentem*. Sic non aliter Petrum quàm ambulātem, seu volantem inspicere licuit: alata sedulitate præditus erat, atque ex adstantiū numero (hoc est Angelorum) propter eximiam vitæ puritatem, & discurrendi velocitatem dicebatur.

Zachar. 3 num 7.

Cant. 2.

Magni quidem facienda sedulitas, quam magis admirandam effecit animi generositas, qua nullam inde terrenam sperabat vtilitatem; sed eorum, qui fidem suscipiebant, lucrum meditabatur: fidem ipse seminabat, vt alij gloriam meterent. Quis tritam apud Hebræos paræmiam non nouit? *Alius est qui seminat, alius qui metit*. Quis etiā ignorat apes nō sibi sed alijs mella conficere? Qua igitur ratione fieri poterat, vt qui apum sedulitatem in construēdis doctrinę fauis æmulabatur, imò & longè superabat, eadem prærogatiua non excelleret? Atque adeo quemadmodum illæ non sibi, sed alijs fauos construunt, & mella cōponunt; vnde est illud Virgilianū.

Sic vos, non vobis fertis aratra boues: Virgilius

Sic vos nō vobis mellificatis apes:

Sic vos nō vobis vellera fertis oues:

Sic vos non vobis nidificatis aues:

Sic etiam Petrus nō sibi prædicabat, sed pro subditorū vtilitate, apis instar in mellificio versabatur. Ideo S. Spiritus, araneā non adduxit in sedulitatis exemplum, cùm tamen admodùm laboriosa sit, infatigabiliq. studio, sursum, deorsū, & in orbem commeans texendo euisceretur. Nec mediocre est telarū artificiū, quod nō parùm extollit demiraturque Augustinus. Cur igitur pigrum, & desidiosum araneę sedulitatem, & laborē contemplari non exhortatur, sed ad apē remittit, *Vade*, inquit, *ad apē*? Iure optimo, quoniam apis, præterquàm quòd sedulitate polleat, nō sibi, sed alijs mellificat. At verò aranea veneno perfunditur, texendo prædæ inhiat, nec tela conficit ad profectū; sed vt muscas, & vilia capiat animalcula: Noxius igitur est alijs araneарū labor, & damnosa sedulitas: idcirco non imitanda pro-

Prouerb. 6. nu. 6.

proponitur, sed tanquam omnino euitanda silentio præteritur.

Fuge venenum, & detestare sedulitatem araneæ, quicunque torpes otio, & desidia contabescis, vel si laboras, & sedulus es, araneę labores imitaris, hoc est, inanē captas gloriam, tibi commodum, & alijs paras venenum. Apem respice, ad ipsius æmulationem quoad poteris enitere, torporē excutē; & qui apes Ecclesiæ eximia sedulitate laborātes nō vides & æmularis: Regem apum Dominum Iesū sub magni paris familias nomine, & officio pigritātes & otiosos apud Matth. 20. suggillantē audi.
Matt. 20. *Quid hic statis tota die otiosi?* Quasi dicat: vt quid totum vitæ diem, adolescentiæ mane, perfectæ ætatis meridiem, senectutis vesperam absconditis in sinu manibus torpentes, & otio marcidi trāsigitis? Labori incumbite, salutemq. operamini; sin minus vobiscū expostulabit ethicus ille prudentissimus. *Quo prætergressus? quid agis? quid omittis agendum?* Sed iam Pauli sedulitas animum & calamū prouocat, hactenus in sedulitate Petri iucundissimè detentum.

§. SECVNDVM.

Alterius Ecclesiæ apis Pauli nimirum, sedulitas, ipsius vitæ exēplo, & prædicationis studio exornatur.

TAm sedulus in prædicatione, & doctrina Paulus semper extitit, vt omnem ipsius vitā sedulitatis exēplar, & apis studiosè laborantis simulactum, iniutiùs fit, qui non credat; ingratus nisi aperto (quod aiunt) ore buccinetur. Quis vnquam Paulo magis sedulus, quis vnquam illius solicitudinem, labores, instantiam, non dico superauit, sed nec quidē exęquauit? Ipsum si fortè dubitas ad Corinth. minimè iactāter dicentē ausculta: *Plus omnibus laboraui.* 1. Cor. 15 num. 10.
Nulla dies Paulum otio torpentē vidit: nulla nox pro Christi Ecclesia non solicitum, nec infatigatum excepit. Iterum loquentem audi. *Instantia mea quotidiana, & solicitudo omnium Ecclesiarum.* 2. Cor. 11 num. 28. Quis rerum mutationem satis admiretur? Is qui apes Ecclesiæ tanquā merops, antea voracissimus deuastabat; vbi primum mutatur in apem Proh quàm magnam præstitit solicitudinem, quàm alacri animo, quā sedulo studio, apis factus, tertio à natiuitatis die labori se accinxit quietis impatiēs. *Cum,* Ad Galat 1. num. 15. inquit, *placuit ei qui me segregauit ex vtero matris meæ, vt reuelaret filium suum in me, vt euangelizarem illum ingentibus, continuò nō acquieui carni, & sanguini, sed abij in Arabiam.* ad Galat. 1. n. 15. 16. & 17. vbi vix natum, seu renatum vides, & continuò solicitum & minimè quiescentem deprehendis. Damascū olim pergebat; ex equo in itinere deijcitur, cæcus & pene exanimis illuc portatur. *Et erat ibi tribus diebus, & non manducauit, neque bibit.*

Actor. 9. num. 9. Actor. 9. triduoque exacto visum & cibū recipit, baptizatur, ab Anania instruitur, discipulos adit, seq. ipsis sociū adiungit: & quid deinde? Continuò in Synagogis prædi- Actor. 9 num. 20. cabat Iesum, quoniam hic est filius Dei. O sedulitatem omnium prędicatione dignissimam! ex aqua & spiritu renatus, in apem immutatur, & statim post triduum (non enim longiores patiebatur moras tanta sedulitas) in opere sic nitebatur, vt vitam illam, & gratiā ad operandum solummodò accepisse videretur. Nec mirum sedula erat apis, quæ vt operaretur viuebat, & quietem prorsus ignorabat. Galat 1. num. 17. Continuò ait, non acquieui. Angustos Imperij Romani terminos fecisse Palladij cursoris diligentia memoratur, sed longè laudabilior fuit Pauli sedulitas, quā Palladij: totus Orbis Paulo erat angustus; & prius terræ ipsi defuit spatium, quàm studium prędicādi: alios quærebat Orbes Pauli sedulitas: Vnde quemadmodum de Alexandro dictum;

Vnus Pelæo iuueni nō sufficit orbis.

Sic etiam Paulo Mundus erat exiguus: mille alios, si darentur, alata eius sedulitas peruolaret. Sed quodnam ex hac instantia emolumentum, quam ex Euangelij mellificio vtilitatem reportauit? Non equidem aliam, quam ex mellificādi sedulitate apes cōsequūtur; de quibus iterū replico. *Sic vos non vobis mellificatis apes.*

Totum Pauli studium eò tendebat, vt suus labor alijs proficeret, mellitamque sapientiā & doctrinam melle dulciorē omnibus instillaret, nemini onerosus, cunctis semper gratus, & proficuus. *Instabiles*, inquit, *sumus, & laboramus operantes manibus nostris.* 1. Cor. 4. Volupe etiam erit ipsū Ephesios alloquentem, cùm vltimū vale dixisset, audire. *Argentum, & aurū, aut vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis: quoniam ad ea quæ mihi opus erant, laborauerūt manus istæ.* Act. 20. num 33. Actor. 20. n. 33. Quis apū sedulitatē in Paulo non amet, ac demiretur? Nam sicut illæ mellis opes, quas nomine suo præferunt sedulò conficiūt, & gratis largiūtur: ita etiā Paulus operas suas, ipso nomine significatas, hoc est mellita eloquia, & plusquàm melleam doctrinæ suauitatem instanter, studiosèque auditoribus suis, omnibus parcens expensis, instillabat. Et licèt alij de Euāgelio victitarint: *Dignus est enim operarius mercede sua.* 1. ad Timoth. 5. & 1. ad Corinth. 9. 1. ad Timoth. 5. 1. Cor. 9. *Qui sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt: & qui altari deseruiunt, cū altari participāt; ita & Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant de Euangelio viuere.*

Veruntamē apis nostra hanc peculiarē sibi gloriam vendicauit, vt alijs Euangeliū administrans; sibi etiā ministrauerit. Vnde Actor. 18. Act. 18. num. 3. apud Iudæū eiusdē artis diuersatus, eidem labori intēdebat. *Qui eiusdem erat artis, & operabatur;* ait

ait ibi ſacer Hiſtoricus. Et licèt apud alios cōmodiùs, imò & lautiùs habere poſſet hoſpitium, & laborandi exercitio parcere: noluit tamen, ait ibi Chryſoſtomus homil. 39. cuius aurea verba hìc

D.Chryſ. excudo. *Apud illum igitur manet, & non confunditur manere, ſed manet; imò propter hoc ipſum manet, quia commodum diuerſorium nactus erat, & quauis regia magis idoneū; & operabatur prædicans: Erubeſcamus nos, qui etiam abſque prædicatione, viuimus otioſè.* Hæc ille.

Nec immeritò ſedulitatis exēplo, quæ in Paulo mirabiliter eluxit, deſides, & ignauos ſugillat: Quoniam homo natus ad loborē, & auis ad volatum; vt cæleſte pro-

Iob 5. 7. didit oraculum. Vnde cùm primus omnium parens Adamus in paradiſo terreſtri ſummæ fælicitatis loco recenter creatus à Deo collocaretur. Propterea ait ſacer Hiſtoricus Geneſ. 2. n. 15. id

Geneſ. 2. num. 15. ita factum; *Vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Et quidem labor ille à Deo iniunctus, non eius cōditionis erat, qui laborantem defatigaret: Summæ namque fælicitatis ſtatui, vel minima corporis afflictio repugnabat: imò potiùs ex Auguſtini ſententia, labore impoſito, voluntas non parum recreationis nactura videbatur.

D.Auguſt. *Non enim,* inquit, ille, *erat laboris afflictio, ſed exhilaratio voluntis.* Verumtamen teſte D. Baſilio in c. 1. Iſa. hac ratione hominem erudiuit, vt non ideo ſe creatum exiſtimaret ad vitam otio marceſcentem; ſed labori etiam ludicro indulgeret. *Primum igitur,* inquit, D.Baſil. *& maximè propriū humanæ conditionis ſtudium eſt, vt operetur, ita, vt iners otium ſit præter hominis naturam, qui initio ſuæ conditionis poſitus eſt in paradiſo, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Hæc ille. Modo verò ex quo in alio ſtatu homo reperitur, in quo neceſſe eſt otium excutere, labori ad ſalutis remedium ſe dedere, ſomnolentiamque expellere; ſedulitatem Pauli, & Chriſti Domini laborandi ſtudiū ſapienter prouidit; de quo dixit egregiè D. Bernardus epiſt. 254. ad Guarinum.

Ipſe hominis, ſeculique Author, D.Bern. *quandiu cum hominibus conuerſatus eſt. Nunquid ſtetit? Et quidem teſte Scriptura pertranſijt benefaciendo & ſanando omnes. Pertranſijt ergo ſicut non infructuosè, ita non remiſsè, non pigrè, non lento gradu, ſed quemadmodum de eo ſcriptum eſt: exultauit vt Gigas ad currēdam viam* Quid ad hæc otio contabeſcentis hominis ignauia reſpondebit? dum Chriſtum pro ipſius ſalute ſedulum, & ſe ipſum pigritantem deprehēdit: præmium ſedulis deſtinatum amittere reformidet, & Paulum audiat 2. ad Corinth. 9. ita exhortantem. *Omnes quidem* 1. Cor. 9. *currunt, ſed vnus accipit brauiū, ſic currite vt comprehendatis.* Aduerte quod omnes curſum arripere,

pere, & vnum solummodo palmam ferre attestetur. Quod longè aliter euenit in ijs, qui pro obtinenda cæli corona in stadio huiusmodi contēdunt. Omnes enim vt asserit D. Thomas, dummodò metam pertingant palmam indubitanter assequuntur, idcirco di-
1. Cor. 9. xit Apostolus: *Sic currite vt cōprehendatis*. Quod D. Thomas
D. Thom. ita reddit. *Non sic est de Euangelij præmio, vel de cursu, & brauio, quia hic vnus accipit brauiū, ibi omnes accipere possunt*.

Cæterùm Christus in hoc stadio currentibus præmium, & corona proponitur. Vnde fieri nequit, vt properantem, & currentem sedentarij, & desides assequātur. Audiant isti D. Bernardum, & pudeat currentem non sequi, quem desiderant coronantem.
D. Bern. *Si illo currente tu gradum sistis; non Christo appropias, sed magis elongas, timendumque tibi est, quod ait Dauid: Ecce qui elongāt se à te Domine, peribunt*. Hæc ille in epistola superiùs citata. Nec certè Dei vindictam effugiet ista desidia. Time qui deficis, & in medio cursu lassus consistis, nec Christum currentem assequi festinas. Cùm tamen in Mundi stadio identidem currēdo non leuiter insudes, nec laboribus parcas, & periculis, vt inanem mūdi gloriam assequaris. Quod tibi opponit elegāter Tertullianus Martyres alloquutus c. 4. *Si tantum,*
Tertul. inquit, *terrenæ gloriæ licèt de corporis, & animi vigore, vt gladiū, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant, sub præmio laudis humanæ. Possum dicere; modica sunt istæ passiones ad consecutionem gloriæ cælestis. Si tanti vitrū quanti verùm margaritum? Quis ergo non libentissimè tantùm pro vero habeat erogare, quantum alij pro falso*. En dedimus Tertullianum.

Videamus modo Petrum, & Ioannem ad Christi sepulchrum alacriter currentes. Ioan. c. 20. *Currebant autem duo simul, &* Ioan. 20. n. 4. & 5.
ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum, non tamen introiuit. Vt quid ergo festinat ad cursum; qui primus ingredi non studuit? an quia erat adolescentior & corporis viribus robustior, & ideo seniorem currendo superabat: vel fortè quia semel tantū & Petrus bis ad sepulchrum accesserat; primò apud Luc. 24. Secundò hic apud Ioannem 20. quod in oration. 2. de Resurrectione D. Gre- D. Nissen.
gorius Nissenus attestatur. Vnde ab spiritu ductus Ioānes prior accessit, non tamen ausus est ingredi. *Non tamen introiuit*. At verò Petrus, vbi primum propior factus intrepidè ingreditur, quo ardebat amore stimulatus. *Venit ergo Simon Petrus sequens eū, & introiuit in monumentum*. Et statim ipsum secutus, vt scripsit Origenes, introiuit Ioannes. *In-* Origen.
trat, inquit, *Petrus in monumentum;*

tum; deinde Ioannes. Non enim decebat, ait Origenes, qui simul cucurrerant, non simul intrarent? *Ac si ambo currunt; ambo intrant*; quoniam in cælesti stadio quotquot currunt, & Christum quærere studēt, nullatenus studij præmio defraudantur, idcircò D. Paulus 1. Corinth. cap. 9. dicebat: *Ego igitur sic curro, non quasi in incertum*. Vbi magnum inter eos qui ob temporale præmium currunt, discrimen D. Anselmus deprehendit, ideoque Apostoli nomine ita fatur. *Non curro quasi in incertum, sicut illi, qui currũt ad sæculare brauium, nec si poterunt accipere, sunt certi*. Vides quam sedula sit Ecclesiæ apis, vt nunquam quiescat, non vno contenta loco, mille circuit, in omnibus mellificium vigilanter exercet.

1. Cor. 9. *D. Ansel.*

Propter admirandam Sophoclis dulcedinem, eximiamque ipsius eloquij suauitatem, Athenarum apem ipsum prædicauit Antiquitas; vt Author est Suidas, & refert Volater. lib. 19. Sed longe præstantior fuit Pauli dulcedo, & iucundior in prędicando suauitas, quam non vno tantùm loco sedulus instillauit; non Athenis, cùm in Areopago mellea verba profūdens, plurimos Atheniensium ad Christi fidem pertraxit: vnde non vnius tantùm loci, sed Ecclesiæ vniuersæ, Orbisque totius sedula apis dici promeretur; aptissimeque in ipsum quadrat illa Iobi interrogatio cap. 38. num. 25. *Quis dedit vehementissimo imbri cursum?* Et quem alium, ait D. Thom. in cap. 15. Epistolæ ad Romanos. Imber iste vehementissimè decurrens, aptiùs quã D. Paulum significare potuit? cuius sedulitas sic admiranda fuit, vt apem istam ad totum Orbem peruolandum, teste D. Chrysostomo promptiorem reddiderit, quàm si magnarum alarum remigio prędita extitisset. *Tanquam pennatus*, inquit, *totum docendo peruolauit Orbem, & veluti incorporeus labores omnes, periculaque contempsit*.

Suidas. *Volater.* *Iob 38. num. 25.* *D. Thom.* *D. Chrys.*

In Elia Regem Achab cursu superante, D. Pauli simulacrum agnosco. Currebat, inquit Sacer textus 3. Reg. c. 18. Rex Achab, sed ipsum currendo Propheta superabat. Nec miror, quia vt ibi dicitur: *Manus Domini facta est super Eliam, accintisque lumbis currebat ante Achab*. Existimat verò Caietanus, cursum Prophetæ Euangelicam prædicationem designare: *Cursus iste*, ait, *erat manifestatio diuini Verbi*. In quo D. Paulus reliquos Apostolos, quemadmodum Elias Achabum superauit. Meritò sane, quia in prædicando, non currentem hominem, sed aquilam volantem referebat: Et cur non volaret, potiùs quam curreret is, quem Dei manus portabat? *Manus Domini erat super eũ*. Manus ista, si ita fas est loqui, vt Regius

3. Reg. cap. 18. *Caietan.*

Ps. 36. num. 24. Vates pollicetur: *Quoniam Dominus supponet manum suam*, Pauli pedibus supposita, vel currentem eleuans; ita celerem effecit ad cursum, vt volantis aquilæ similitudinem referret. Hinc est illud Chrysostom. in Panegyrico D. Chrys. Principum Apostolorum. *Paulus magnus præco veritatis, vniuersi terrarum O bis gloria: in cælis homo, & in terra Angelus, decus Ecclesiæ, in sublimibus aquila*. Et verò dum audis Paulum aquilam à Chrysostomo dictum: Non quamlibet, non communem tibi aquilam, sed miraculosam propone, illam videlicèt, quam Esdras lib. 4. cap. 11. se vidisse testatur. *Vidi*, inquit, *& ecce* Esdras lib. 4 cap. 11. *ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, & capita tria; & vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cæli insufflabant in eam*. Nec frustra duodecim alis prædita describitur; sed vt daretur intelligi Paulũ tantum telluris, quantũ reliquos Apostolos obijsse. Singulis obtigerunt singulæ Orbis Prouinciæ: At verò D. Paulo totus fuit Orbis destinatus. Tria habebat capita, in quibus tres Pauli coronæ, & Laureæ, Virginis, scilicèt, Martyris, & Doctoris gentium notabantur. Ideoque *Expandebat alas suas in omnem terram*: quia nulla penè mundi Regio designabitur, in qua Pauli sedulitas præclarissima cælestis mellificij monumenta non impresserit. Suã fidem, christianæque pietatis dulcediné Paulo debere, cæcus erit mundus nisi cognoscat, & impudens nisi libere fateatur. Fauit tàm fortibus ausis cælum, & volantem aquilam cælestis gratia, Dei fauor, paradisi afflatus suauiter aspirans deducebat. Idcirco dicitur: *Omnes venti cæli insufflabant in eam*.

Magna, fateor, est alarum celeritas cùm ventorum impulsu adiuuatur. Quid igitur non esset sperandum de Pauli aduolandum celeritate, cui & duodecim alæ dantur, & gratiæ cælestis fauonio deducitur? Non alias quàm Orbis metas apis huius in prædicando sedulitas, & magnæ aquilæ in volando præpes agilitas agnouit: Vnde potuit verè dicere *Plus omnibus laboraui: non ego, sed gratia Dei mecum*. 1. Cor. 15 num. 10. Pulchrè addidit labori proprio gratiæ diuinæ cõsortium. Quippe quæ mirabili metamophorsi Pauli pedes mutauit in alas, vt qui animarũ conuersioni studens, non ambulare contentus, currere festinabat, etiam peruolaret. Quàm aliter Simoni Mago (vt norunt omnes) euenit. Dei filium præstigiator iste se mentiri studuit, ascensumque per aëra simulauit, vt refert Egesippus lib. 3. de excidio Vrbis Egesipp. Hierosolym. sed Petrus mentito volatu properantem deiecit ad terram, & fractis cruribus didicit, vlciscente Deo, carere pedibus, qui

qui non ambulare contentus ad volatum inhiabat; si vera est D. Maximi sententia, homil. 5. de Petro, & Paulo, vbi sic: *Vt qui pauloante volare tentauerat, subitò ambulare non posset; & qui pennas assumpserat, plantas amitteret.* Digna in Magum Dei vindicta, & dignius Pauli præmium, cui pedes mutantur in alas, imò, & totum corpus redditur alatum, vt prædicationis cursum mira celeritate conficeret, ac in Dei seruitio ipsamet festinatione celerior redderetur.

D. Max.

Apum Ecclesiæ sedulitatem inspeximus, in qua sic pares extiterunt; vt nulla cessisse alteri videatur. Petrus pro grege solicitus inuigilabat assiduè, laboribus, & periculis se objiciens. Eodem prorsus affectu Paulus in omnes partes suum versabat ingenium, nihil relinquens intentatum, vt per medios etiam labores, extremaque vitæ pericula cælesti mellificio intenderet, atque ad animarum lucrum totis viribus niteretur. Quàm bellè nouerant apes istæ sedulitatis suæ Sacramentum. *Etiam in pace*, vt olim ad Martyres dixit Tertull. *labore, & incommodis bellum pati didicerunt, deambulando, campum decurrendo, de vmbra ad solem, è sole ad cælum, de tunica ad loricam, de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum.* Hæc ille; & apes Ecclesiæ Orbisque Doctores nequaquā vmbratiles extiterunt; nec ex eorum genere, quos ignauia, & vmbra delectat. Impigros operarios iuuat solicitudo; nec quidquam magis arridet, quam labor assiduus, & indefessum alieni profectus studium. Quod in ipso vocationis suæ exordio didicerunt, cùm ex piscatoribus piscium, in piscatores hominum permutātur. *Venite post me faciam vos fieri piscatores hominum*, Matth. c. 4. vbi prudenter admonet D. Chrysol. ser. 28. *Expende quod captores piscium fiunt hominum piscatores, de labore transeunt ad laborem, quia labor nescit lassescere meditatus. Omnia quæ de vsu veniūt, non fatigant; virtus exercitio perseuerat. Hinc est, quod Apostolos suos Christus humanis laboribus exercere voluit, vt eos indefessos redderet in diuinis: voluit eis Deus manere fortitudinē, de exercitio præstare virtutem. Et quia fructus prouenit ex labore, voluit eos laborem nō perdere, sed mutare.* Verè quidem, & dissertè Chrysologus, non enim quiescere possunt, qui se ad laborandum vocatos agnouerunt.

Tertull.

Matth. 4.

D. Chrys.

Sed genus ignauum, qui tecto gaudet & vmbra,

vt alius perbellè iactabat, sedulitatem laborem, solicitudinemque fastidit. Nec mirùm, quia Dei consilium erga suos ignorat, cui maximè cordi est, vt Apostolicæ gratiæ viros quos diligit, labor assiduus exerceat: nec vnquam

quam in vita præsenti quietem nanciscantur, quia futura adueniente requiem accumulare decreuit. Quod, ni fallor, acute D.Chrys. vidit D. Chrysostomus homil. de Luca.16. diuite in cap. 16. Lucæ, vbi mortuo Lazaro in domo diuitis mendicante, hæc ait. *Factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ*. Nec Angelos portantes admireris. *Portatur post tantos labores, quia defecerat, ne saltem ambulans laboraret*, dixit ibidem Chrysostomus, quem ego sic interpretor: Innumeros labores ægritudinem, nuditatem, vlcera, sitim, famemque extremam incredibili patientia Lazarus sustinuit: vnde etiã non illepidè dixit Chrysologus serm. 122. Deum in Lazari corpore multa ora perfodisse, quibus in extrema cõstitutus inopia diuitis auxilium postularet. D.Chrys. *Quia obturatis auribus vnius oris nihil erat vox clamantis; ad aperiendum cor diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperit, vt in commonẽdo diuite, tot essent pauperis ora, quot vulnera*. Consentaneum verò fuit, vt qui tot labores, & plagas tolerauerat, ab Angelis portaretur, ne lassitudinẽ sentiret, itinerisq. fastidiũ tantis portatoribus alleuaret. *Ne saltem*, ait Chrysostomus, *ambulans laboraret*. Quod ideo liquet dictum, vt Dei solicitudinem in remunerãdis iustorum laboribus declararet. Quis enim erit ita hebes, vt animam, in itinere ad cælum, fatigari existimet? Qua facilitate ignis sursum tẽdit in spheram; lapis deorsum præcipitatur in centrum, eadem anima ad locum sibi destinatum euolat. Verùm vt omnibus innotescat, quàm incredibili studio & solicitudine corporeos iustorũ labores Deus ipse præmijs cumulet, perbellè dixit Chrysostomus, Lazarum ab Angelis deportatum, vt itineris lassitudinem subleuarent. *Ne saltem ambulans laboraret*. Nec minus venustum est, quod statim addit, Angelos nimirum gestientes, gratissimoque oneri certatim subire festinantes, Lazari plagas, & vlcera Dei oculis gratissima contrectasse. *Gaudet vnusquisque Angelus tantùm onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauãtur*: D.Chrys. Si tamen, vbi tanta inerat in portãdo voluptas, aliquod oneris grauamen sentiri potuisset.

Heus tu, quem ignauia detinet; torporem excutè, sedulitatem amplectere, labori te accinge: moueat solicitudinis præmium, quem apum Ecclesię non impellit sedulitatis exemplum. Si homines fastidis, Angelos suspice, & nusquam videbis quiescentes, vt contigit Iacob, qui Genes. 28. num. 12. *Vidit in somnis scalam* Genes.28. *stantem super terram, & cacumẽ illius tangens cælum, Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes*. In quem locum ignauos & perfectionis parum studiosos

sos aculeata oratione pungit acriter D. Bernardus epist. 154. ad Guarinum Abbatem: *Nusquam*, ait, *vir iustus arbitratur se comprehẽdisse: nusquam dicit satis est, sed semper esurit, sititque iustitiã; ita vt si semper viueret, quantum in se est iustior esse contenderet, sed semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Vidit enim scalam Iacob, vbi nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur.* Hæc ille.

D.Bern.

Cæterùm apes Ecclesiæ non solùm Naturæ apum, sed etiam Angelorum, quos vitæ similitudine referunt, sedulitatem & solicitudinem æmulabantur. Ita enim labori instabant, vt nefas ducerẽt, & grande piaculum, vel minimum quiescere, cùm animarum salutis occasio, & necessitas ad laborandum prouocaret. Vnde cùm magis ascensu veloces Angeli extollerentur, nihil ibi demorantes sũma festinatione ad descensũ alijs futuri auxilio properabant. Quod Paulus se fecisse testatur, dicens: *Siue mente excedimus Deo:* En ascensum ad superiora: *Siue sobrij sumus propter vos.* En propter animarum vtilitatem cogitur ad descensum, illarum captui se attemperans, altitudinemque dimittens. Nec mirum quoniam sic apis nomen, ominisque ratio obstringebat. Quicunque igitur Ecclesiæ apum successor extitit, & pulcherrimo apum stemmate decoratur, gemino, & Pontificij muneris, & clari stemmatis præsagio, magnam pro grege sibi cõmisso sedulitatem impendere pollicetur. Et quàm abundãter exoluit ille, quem iam ab hinc tredecim annis in Petri solio reluctantem, sed dignissimum ac merentem Roma excepit gratulabunda; & in præsenti Christianus Orbis eodem in loco nitidissimis sapiẽtiæ, magnanimitatis, & benificentiæ radijs fulgurantem suspicit & veneratur.

2.Cor.5. num.13.

CAPVT III.

Laudanda Petri, & Pauli, in sũma rerum potentia, & sublimitate frugalitas, & parsimonia inculcatur; Magnatibusque imitanda proponitur.

MIra quidem est apum frugalitas, & nunquam satis laudata à mellisographis parsimonia: Vnde apes summæ frugalitatis exemplaria iure optimo nuncuparunt. Quoniam ipsæ mellis opes modicis sumptibus nobis largissimè suppeditant; & cùm mella conferant ad delicias, nihil sibi pro alimentorum necessitate reseruant. Quapropter nihil gratius, nec magis aptum, vt inde Petri & Pauli parsimoniæ, frugalitatique laudandæ, clarissimum mutuemur argumentum. Apes illi Ecclesiæ extiterunt; & quemadmodum sedulitatem apum; vt ha-

ctenus

ctenus vidimus, sunt æmulati: sic etiam in imitanda ipsarum parsimonia, Pontificibus & viris Magnatibus clarissima reliquerunt frugalitatis monuméta. Quæ adeo nota sunt, vt calamo deficiente, oculis se obijciant, & sponte offerant imitanda. Petrus Ecclesiastici caput erat Imperij: & Paulus electionis vas, vt Dei nomen in omnes Orbis Regiones deferret, ac omnium gentium Doctor existeret: & tamē cùm tales essēt, mirum est quàm magna fuerit vtriusque parsimonia, quàm admiranda in omnibus frugalitas; vt vel etiam hoc solo nomine apum Ecclesiæ titulo adornari promeruerint. Apes enim, vt in naturali
Plinius. historia Plinius testatur, mellis diuitias hominibus largiter suppeditant: nec eo ad victum nisi parcissimè vtūtur, sibi parcæ, in alios profusissimæ.

Hanc apum Ecclesiæ frugalitatem respiciens Petrus Damiani, aureum redire Apostolorum sæ-
Petrus Damian. culum cupiebat: *Reparetur*, ait, *nunc aureum Apostolorum sæculum*. lib. 1. epist. 1. Antiphrasis quædā est, vbi aurea dicuntur sæcula, quia nihil in ipsis fiebat aurum, sed tanquam vile quid Apostolorum pedibus conculcandum offerebatur. Huc etiam, ni fallor, respiciens Cellensis Abbas, Nouarino teste cap. 24. elect. sacr. Christi Apostolos auri circulos
Cellensis Abbas. nuncupauit. *Nulla*, inquit, *in eis obliquatio falsitatis, nulla interruptio vanitatis, nullus excessus superfluitatis, nulla coarctatio imperfectionis. Totum rotundum de veritate, totum æquale de æquitate*.

Proh quàm circinnati extiterunt, quibus tantùm absfuit vt superflua essēt, quòd etiā ad victum & vestitum necessaria non haberent; Vnde fame, siti, nuditateque prope enectus dicebat Corinthijs Paulus: *In fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate*, 2. Corinth. 11. Nec semel tā- 2. Cor. 11
tùm hæc passus est incommoda, extremamque rerum indigētiam sustinuit. Ab ipso conuersionis suæ exordio, fame, & siti, non aliter quàm exquisitissimis epulis, delicatisque obsonijs studiosus apum frugalitatis æmulator delectabatur. Iterum ad Corinthios 1. cap. 4. *Vsque in hanc ho-* 1. Cor. 4.
ram, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus; Vbi ait eleganter D. Thomas lect. 2. illud, *Vsque in hanc horam* expendens: *vsque in hanc horam, idest, continuè à conuersione mea, vsque in præsens tempus esurimus, & sitimus*. Nec verò Petrum in eodem frugalitatis exemplo imparem agnosco; sed eandem in victu, atque vestitu indigentiam sustinuit & nuditatē. Vterque igitur Christi imitator fuit eximius: vtrumque ad vitæ suæ imaginem efformauit, in vtroque sanctitatis suæ viua quædam simulacra reliquit. Nam Petrus Ecclesiæ caput extitit, vt Dei pote-

stà-

testatem, & Paulus electionis vas factus, vt nominis ipsius maiestatem ostentaret. Quod D. Maximi calamo, homil. 5. in Natali Petri, & Pauli eleganter redditum huc transfero. *Nam Petro sicut bono dispensatori clauem Regni cælestis dedit, Paulo tanquam idoneo Doctori Magisterium Ecclesiasticæ institutionis iniunxit, scilicèt, vt quos iste erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem; vt quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum animabus Petrus aperiat Regna cælorum*. Paucisque interiectis subdit. *Ambo igitur claues à Domino perceperunt, scientiæ iste, ille potentiæ. Diuitias immortalitatis ille dispensat, scientiæ thesaurus iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri, sicut scriptum est: In quo sunt omnes thesauri sapiētiæ, & scientiæ absconditi*. Hactenus ille.

Nazian. Petrus verò Ecclesiæ caput cū esset, ita frugi erat, vt teste Nazianzeno, Orat. de amore pauperum, & Baron. in Annal. ad Christi annum 34. lupinis tantùm, nec ad extinguendam famem, vesceretur. Et qnàm parca in epulis mensa, tàm vacua apparatus extitit: vnde est illud Ambros. serm. 68. *Pransuro Petro desunt coquorum apparatus, desunt obsequia famulorum, sed quod est melius ministeria diuina non desunt, & vtiliori commutatione S. Viro quod deest in terra, abundat in cælis. Vt reficiatur enim Petrus non cellarium solicitè reseratur, sed cælum ipsum protinùs aperitur. Legimus S. Eliam coruis ministrantibus pastum: Quātò meliùs Petrus, cui non paruam escam terræ auis porrigit, sed integrum conuiuium multitudo Angelica subministrat*. Nec mirùm vt Petrus (de quo Nazianzenus scripsit, *Petrum Principem Apostolorum ferè semper ieiunasse*) terrena fastidiens obsonia, cælestes epulas, & Angelorum obsequia mereretur. Quoniam tàm magna est abstinentiæ, & parcitatis dignitas, vt inter Deum, & hominem quandam videatur æqualitatem constituere, sicut lib. de ieiunijs aduersus Psychicos cap. 6. dicebat olim Tertullianus. *Tanta est circunscripti victus prærogatiua, vt Deum præstet homini contubernalem, parem re uera pari*.

(Marginalia: Baron.; D. Ambr.; Nazian.; Tertull.)

Iam verò Pauli frugalitas in omnibus pariter enitebat: Etenim ea tantùm pro victu, & vestitu quærebat, quibus vt cunque viueret, & tegeretur. *Habentes quibus tegamur & his contenti simus*, 1. ad Timoth. c. 6. num. 8. Vnde cum in animarum institutione totus versaretur, innumerisque magni momenti negotijs pro Dei causa esset distentus; ijs omnibus se ad tempus suffurabatur, vt proprio labore artis scenofactoriæ, quam exercebat victum sibi pareret, & vestitū, vt Act. 20. num. 34.

num. 34. Ephesios alloquens testatur. *Quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ.* Nec dubium est; quod ea ministratio, qua sibi, & alijs necessaria comparabat, de labore intelligenda sit, vt ex verbis primæ ad Corinth. 4. *Laboramus operantibus manibus nostris*; apertè deducitur.

Act. 20 num. 34.

Prouer. 4 num. 12.

Et quidem veluti rogatus: Qua ratione se prædicandi ministerio subtraheret, ad vitæ necessaria labore proprio conquirenda; cũ fidelium charitas hoc ei quemadmodum cæteris Euangelij ministris suppeditare potuisset: Respondit ad Thessal. 1. cap. 2. nu. 9. *Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis; die, ac nocte operantes, ne quem vestrum grauaremus.* Hæc ille tanquam vera Apis Ecclesiæ parsimoniæ apum æmulatrix. Quæ neutiquã dominis onerosæ, ipsis mellificant, nec viciſſim pro mellificio mercedem reposcunt. Vnde ad Thessalon. 1. cap. 3. num. 8. dicebat: *Nõ inquieti sumus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, nec quem vestrum grauaremus: non quasi non habuerimus potestatem; sed vt nosmetipsos formã daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cùm essemus apud vos, hoc denũciabamus vobis; quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* Hæc ibi. Solius autem panis fortè meminit, quia illo tantùm vtebatur ad victum, vel vt plurimùm herbis, aut leguminibus vescebatur.

1. ad Thess. 2. num. 9.

2 ad Thess. 3. num. 8.

Cùm verò Athenis discedẽs Corinthũ proficisceretur, vt Act. 18. num. 1. D. Lucas enarrat, etiam dilectæ sibi parcitatis exemplaria deferebat. Itineris huius rationes excogitauit D. Chrysostomus homil. 39. in Acta: atque in hunc modum scripsit: *Merito in Corinthum à spiritu ducitur, in qua manere oportebat. Athenienses enim quãuis nouæ doctrinæ amatores essent, attamen non attendebant, neque enim hoc curabãt, sed vt semper haberẽt noui aliquid quod fabularentur, studebant.* Cæterùm Paulus nullum præter Aquilæ, & Priscillæ, qui nuper ab Italia venerant, hospitium requisiuit; quia cùm eiusdem essent artis, apud eos manẽs operandi occasionem obtinebat; vt ibi nu. 3. sacra narrat historia. *Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erant enim scenofactoriæ artis)* Vt etiam illud ad victus tenuitatem adderet, quòd non gratis & precariò, sed sudore & labore partis viueret alimẽtis: seu, vt inquit D. Chrysostom. *Ne quem grauaret; vt alios prouocaret exemplo suo ad vitandũ otium; vt deterreret Pseudoapostolos, qui quæstus causa prædicabant, vt haberet vnde necessitatẽ tribueret patienti.* Quin imò sicut ne

Act. 18. num. 1.

D. Chrys. hom. 39. in Acta.

Act. 18. num. 3.

D. Chrys.

ne alijs esset oneri, laborãdo victitabat, sic etiã vt se quoquomodo tegeret Timotheum fuit deprecatus, vt veniens relictã apud Troadem penulam deferret: *Penulam quam reliqui Troade apud Carpũ veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas*, 2. ad Timoth. 4. vbi D. Chrysost. Pallium hic penulam dicit, quę fortè, vt sentit D. Hieronymus, trita erat, & obsoleta: Nec suam dicere ausus est, vt se verum pauperem exhiberet, qui nihil suum agnoscere consueuerunt. Cæterũ qualis qualis esset, Timotheũ, vt afferat exhortatur: At cur? eo in loco inquirit D. Chrysostomus, & respondet, *Penulam quærit, ne hanc ab alijs accipere sit opus*. Vnde in Epistolam ad Galat. intulit acutè, vt solet, D. Augustinus: neminem æquius D. Paulo beneficentiã erga pauperes, nec potiori ratione ad præstandum in necessitatibus subsidium cogere, & exhortari potuisse: Quippe qui proprio labore indigentibus opitulari studebat. *Bona opera* (eleemosynas puta & similia) *nemo maiori fiducia debet præcipere, quàm hic Apostolus, qui manibus suis victum transigens, hæc in se nolebat fieri, vt maiori pondere propter eorum magis vtilitatem, qui hæc exhiberent, quàm propter eorum quibus exhibent, ea se monere omnibus demonstraret*. Hæc ille.

2. ad Timoth. cap. 4. num. 13.

D. Chrys.

D. Hier.

D. Aug.

Nec parui faciendum est, quòd ad Apostolorum dignitatem euectus artem scenofactoriam valdè humilem non deseruit, sed eam sæpiùs exercendo, quandiù per Orbem prædicans discurrebat, alimenta sibi comparauerit, vt scripsit S. Chrysostomus homil. 2. in epist. ad Rom. *Tabernaculorũ texendorum hic artifex non modo Siciliam, atque Italiam, verum vniuersum terrarum Orbem verbum Dei prædicaturus peragrauit, cùm interim artem non intermitteret, sed vel tunc quoque pelles cõsueret, suæq. officinæ præesset; neque enim ea res patricios, aut magnates offendebat, idque iure optimo, non enim artes, aut studia, sed conficta dogmata despicabiles reddere solent præceptores*. Ita ille, vbi vides artem scenofactoriam in texendis è corio papilionibus versari; Quod etiam innuit Origenes homil. 17. in Numer. vbi Paulum vocat tabernaculorum artificem, & cum Petro è piscatione ad Apostolatum euocato confert. *Sicut ex piscatione piscium Petrus piscator factus est hominum; ita iste à faciendis tabernaculis terrenis, ad cælestia construenda tabernacula translatus est*. Id etiam cecinit Arator lib. 2. in Acta.

D. Chrys.

Origen.

Mystica signa duces præmittunt laudibus artis:
Pisces Petrus agens, homines capit: æquoris hospes
In sacris persistit aquis. Habitacula Paulus

Arator.

Dum

Dum terrena leuat, docet vt cælestia condas,
Factaque sæpe manu, nunc construit atria verbo.

Quæ hactenus dicta sunt, satis superque Pauli frugalitatem manifestant, vel eo solùm nomine commendandam, & plurimi faciendam, quia tempore non obstante, quod prædicando, docendo, magnisque itineribus totum per Orbem discurrendo consumebat, adhuc alius laudādæ parsimoniæ titulus supererat, quòd laborādo sedulus acquirebat, vnde proprijs, & quod magnæ charitatis est, alienis necessitatibus subueniret. In quo sibi parcissimus pane contentus & aqua, nec vnquam vinum adhibuit, teste Baronio tom. 1. Annal. ad annum Christi 57. num. 193. & alibi. Verùm quia aurei Ecclesiæ circuli, quales ex Cellensis Abbatis sententia diximus Apostolos, omni ex parte, orbe lænore, candore commendabiles extiterunt: nec solam victus, sed etiam vestitus, & aliarum rerum parsimoniam coluerunt; vt Christi imaginem, ad quam assuerimus efformatos, omnibus modis referrent: Necesse est, vt ipsum totius parcitatis Archetypum repræsentemus, hoc est, de admiranda Saluatoris nostri parsimonia disseramus, vt liquidò constet, quàm ad viuum, Petrus, & Paulus, quos etiā mūdi Saluatores effecerat, diuinæ parcitatis similitudinē expresserunt.

Baron. tom. 1. Annal. ad annū Christi 57. n. 193

§. PRIMVM.

De Christi parsimonia erudimur; cuius in Petro, & Paulo Ecclesiæ apibus similitudo enituit.

QVidquid in omni virtutum genere magnum est, atque laudabile: totū de Saluatoris nostri similitudine, seu imitatione procedit. Ipse enim virtutes omnes docuit verbo, & firmauit exemplo: ab ipsisque statim incunabilis, è præsepio velut ex cahedra saluberrima nuditatis, & paupertatis documēta proposuit. Eadē qua cæteri nuditate fuit exortus, *Qui coruos alit, & flores agri vestit*, vt lib. 4. aduersus Marcionem cap. 21. dixit olim Tertullianus. Nec verò cùm audis apud Lucam cap. 2. quòd Mater pijssima, *Pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio*; purpuram auro intextam cogites, aut splēdentem byssum, monet D. Cyprianus: *Pannuuli pro purpura, pro bysso in ornatu regio laciniæ congeruntur. Genitrix est & obstetrix, & deuotam dilectæ soboli exhibet clientelam: attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam, totum negotium plenum gaudio. Nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Hæc ille. In eandem rem est illud venerabilis Bedæ in c. 2. Luc. num. 12. vbi verba illa Angeli ad pastores vigilanter expendēs: *Et hoc*

Tertull.

Luc. c. 2. num. 7.

D. Cypr.

Bede.

hoc vobis signum : Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio : Et notandum, inquit, *solertiùs, quod signum nati Saluatoris datur : Infantem non Tyrio exceptum ostro, sed pannis squalentibus inuolutum, non in ornatis auro stratorijs, sed in præsepibus inueniendum*.

Quin adeo præsepe ipsum, in quo vice cunarum ille recens natus recubuit; non alijs, quàm parsimoniæ, & egestatis ornamentis fuerat excultum. Vnde, siue lapideum, siue luteum extiterit, magis tunc inuidendum, & D. Chrysostomi votis omnibus expetendum, quàm modo, postquàm pietas Christiana auro gēmis interludentibus super inducto paupertatem illam operuit, ac ditauit. *O si mihi liceret videre illud præsepe, in quo Dominus iacuit. Nunc nos Christiani quasi pro honore tulimus luteum, & posuimus argenteum, sed mihi pretiosius est, quod ablatum est*. Digna quidem Chrysostomi affectu exclamatio, quam homil. 1. in Lucam reperies. Communis tamen Ecclesiæ traditio præsepe illud ligneum fuisse manifestat. Et re vera Romæ apud sanctam Mariam Maiorem, vbi summa veneratione, & Religionis cultu asseruatur; statutis diebus populo adorandum proponitur. Quo etiā in loco. Diuus Hieronymus sepelitur, castoque & humili silentio paupertatem, vilitatemque præsepij veneratur, eiusdem principis incunnabula, qui stellata Empyrei palatia extruxit, amplissimaque Angelicis spiritibus auro gemmisque distincta cælorum amphitheatra composuit. Et quod, dum vita maneret, epistola 18. scripsit; *Præsepe in quo infantulus vagijt, silentio magis, quàm infirmo sermone venerandum est*, hoc idem mortuus & sepultus voce resonat omni tuba clariori.

D. Chrys. | D. Hier.

Et quidem non satis habuit Dominus Iesus paupertatem, & parsimoniam dum nasceretur eligere, nisi etiam toto vitæ suæ cursu eandem impensè diligeret, ac modis omnibus sectaretur. Hinc est illud eiusdem Saluatoris apud Matth. cap. 8. *Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet*. Quem locum versans Eutymius, Christi nomine ita fatur: *Vulpibus, & volucribus sum pauperior, neque enim receptaculum habeo, nec quantum sufficiat ad caput reclinandum, tales autem esse volo eos qui me sequuntur*. Illud autem venit adnotandum, quòd Christus Dominus cuidam diuiti, qui eius doctrinam amplecti studebat, hæc verba responderit, quem affectu diuitem cùm agnouisset, statim à schola reiecit, vt D. Augustinus, in quæstionibus Euangelici ex Matth. quæst. 4. solerter adnotauit.

Matth. 8. | Luc. 9. | Eutym.

tauit. *Christus superbum quemdā quantùm intelligitur ex verbis ipsius Domini, vltro secum ire cupientem, à suo discipulatu reuocauit.* Hæc ille, & Hieronymus lib. 1. Commentar. in Matth. c. 8. *Ostenditur autem* (inquit) *nobis & ob hoc scribam repudiatum, quod signorum videns magnitudinem sequi voluerit Saluatorem, vt lucra ex operū miraculis quæreret; hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides iuxta sententiam Domini condemnatur, & dicitur ei: quid me propter diuitias, & sæculi lucra cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, vt ne hospitio tum quidem habeam, & non meo vtar tecto?* Quibus non immerito addenda sunt quę Diuus Chrysostomus in eandem rem eleganter scripsit, nimirùm strictam parsimoniam, & rerum omnium indigentiam, quam Dominus Iesus in vita sua profitebatur diuiti affluentiam meditanti nullatenus conuenire. Propterea affectum magis taxans, quàm sequelam repudians, dicit: *Vulpes foueas habent, &c.* Sed iam Chrysostomus homil. 28. in Matth. *Hæc Christi verba non erant repellentis, sed eius qui & prauam illius opinionem carperet, & potestatem daret, si cum spe huiusmodi sequi vellet.* Perbellè Diuus Chrysostomus, in Christi verbis repulsam non agnouit: Quomodo enim repulisse credendus esset venientem? qui resilientes à se, & auersos studiosissimè quærit, atque ad vniuscuiusque ostium solicitas agit excubias, vt ad se pertrahat. In idem recidit illud ab Eutymio dictum. *Hæc dicendo non vetuit Christus scribam se sequi, sed docuit quòd si sequeretur, non inuenturus esset lucrum, quod quærebat.* Hæc ille. Et quod nam in tanta paupertate lucrum diues ille reperiret? cùm in Christi disciplinatu paupertas tàm studiosè coleretur, vt apud eum ex miraculo pecuniam inueniri fatendum sit; iuxta illud Matth. c. 17. cùm ad soluendum Cæsari tributum, quod exactores requirebant, Petro imperauit, vt extracto è mari pisce inuentumque in ipsius ore staterem, exigentibus tributum largiretur. Quod ex doctrina Diui Hieronymi lib. 2. Comment. in Matth. cap. 17. *Aedificat auditorem; dum tantæ Dominus fuit paupertatis; vt vnde tributa pro se, & Apostolo solueret, non haberet.*

Matth 8. D. Chrys. Eutym. D. Hier.

Cæterùm nequis D. Hieronymo obijceret, Iudā, de quo apud Ioannem dicitur loculos habuisse, ipse sibi opponit. *Et quomodo Iudas in loculis portabat pecuniam?* Statimque respondet. *Rem pauperum in suos vsus conuertere, Christus nefas putauit.* O magnum parsimonię paupertatisque studiū! Quod clariùs Apostolicæ

Hieronymus ibid.

huius

huius virtutis exemplum poterit excogitari? Cùm aliunde soluendo tributo pecuniam non haberet, quæ pauperum erat intactam relinquens, pecuniæ osor, & parcitatis amator, ad patrandum miraculum se conuertit, pauperumque indigentiæ consulens, potentiæ vires exprompsit. Quod ibi Glossa Interlinealis annotauit: *Mira potentia, quæ hoc dicendo creauit staterem.* Hanc Christi Domini egestatem commendat D. Paulus 2. ad Corinth. cap. 8. *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi: quoniam propter nos egenus factus est.*

Glossa interlin.

2. Cor. 8.

Cùm autem Saluatoris nostri vita totius perfectionis esset exéplar: nihil aliud cuidam ipsum ad perfectionem sequi studenti consuluit, quàm vt venditis omnibus quæ possidebat, ac in pauperes distributis, ad sequelam festinaret, & ipsum imitaretur. *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me*, Matth. 19. num. 21. statimque subiunxit rem esse difficilem, vt diues quilibet æternam salutem assequeretur. *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in Regnum calorũ.* Ideo Petrus tanquam ob paupertatem, & vitæ parsimoniam de salute hilaris, & securus respondit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Matth. 19. nu. 27.

Matt. 19. num. 21.

Matt. 19. num. 27.

Cæterùm illud eximiam Christi Domini paupertatem, & parsimoniam vberiùs commendat: quòd sæpe sępius in eam redactus est rerum indigentiam, vt stipem corrogare, & precario viuere cogeretur; vt indubitatum credit, & constanter sustinet Vualdensiis lib 4. doctrin. fidei antiq. Catharin. lib. 2. contra Caietanum, & Sixtus Senensis lib. 6. Bibliot. annot. 118. & 137. Suarez tom. 2. in 3. par. disput. 28. sect. 2. Et facilè ostenditur: quoniam interprete D. Augustino, illud Christi ad mulierem Samaritem Ioan. 4. *Mulier da mihi bibere*, actionem innuit mendicandi. Quin etiam ex multorum placito, dum Zachæum hortatur, vt festinus ab arbore descendat, domum adeat ipsum in ea hospitem recepturus: *Zachæe in domo tua oportet me manere*, Verba hæc mendicitatem olent, certamque precandi victum rationem ea ætate consuetam demonstrant.

Vualden. Catharin. Sixtus Senens. Suarez. D. Aug. Ioan. 4. Luca 19. num. 5.

Præterea cùm duodecim esset annorum, & apud Hierosolymam relictis parentibus triduum remaneret, collecta ostiatim stipe cibum sibi comparasse D. Bernar. & Bonauent. crediderunt, vt videre est *In sermon. de Puero Iesu perdito.* Quin immo addit Suarez; quæ sibi essent necessaria, vt plurimùm precabatur: Maximè verò id præstitit cùm prædicationis causa diuersa loca peragraret: Quod quid aliud est, quam mendicare? Non enim verisimile est illius ætatis homines ita in Christum

D. Bern. D. Bon. Suarez.

stum affectos extitisse; vt omnia quibus indigeret, sponte ministrarent. Vnde iure optimo apud
Psal. 39. Dauid Psalm. 39. dicitur: *Ego autem mendicus sum, & pauper.* Sanè D. Paul. in epist. ad Hebræos, Psalmum hunc de Christo intelligit; quemadmodum & illud, ex
Psal. 148 Psalm. 148. *Persecutus est hominem inopem, & mendicum.* Et cùm persecutor fuerit Iudas, vt
Act. 1. D. Petrus Actor. 1. declarauit;
Hieron. August. Theodor. Optimè inferr ex eodem loco D. Hieronymus, Augustin. & Theodoret. Christum Dominum verè mendicum, & egenum extitisse.
Basil. Quod etiam tenuit D. Basilius in Regulis breuioribus, Reg. 262. vbi consequenter ad hanc sententiam, iuxta Græcorum proprietatem, verba illa D. Pauli 2. ad Corinth. c. 8. transtulit in hunc mo-
2. Cor. 8. dum: *Propter nos mendicus factus est.* Quò respiciens Seraphicus Pater Franciscus Apostolicam, & Euangelicam instituens regulam, decreuit vt ipsius filij Christi paupertatem imitati precario
Seraph. P. Franc. victitarent. Ibi cap. 1. *Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, sed tanquam peregrini, & aduenæ in hoc sæculo, in paupertate, & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter; nec oportet eos verecundari, quia Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo.* Notanda verò sunt, quæ ad hunc locum in expositione regulæ congessit

Corduba: plurima namque Euangelij loca cũ Diui Francisci Regula conferens, incredibilem inter Euangelium, & nostram Fratrum Minorum Regulã, quin etiã & Christi vitam intetuenire harmoniam, & consonantiam testatur; itemque Fratrum Minorum mendicitatem à sanctissimo Parente, ad Christi imitationem ipsis præceptam fuisse non dubitat. Ex quibus & alijs ab Vualdensi in eandem rem eruditè congestis, Christum Dominum verè, & propriè ex mendicatis, vt plurimũ vixisse comprobatur. Cordub.

§. SECVNDVM.

Christi parsimonia in vestibus, & calceamentis proponitur ante conspectum in Petro, & Paulo eiusdem virtutis simulacrum.

VIctus parsimoniam vestium paupertate, & vilitate Christus exæquabat: Ita enim virtutũ pulchritudo exigit, vt sibi inuicẽ ad animæ ornatum, sanctitatisque perfectionem correspondeant: Idcircò vtraque magna fuit, vt aduersus Religionis oppugnatores contendit, & eruditè probat D. Thom. Opusc. 19. c. 81. Vbi hęc: *Nõ est credibile quod Dominus Iesus Christus pretiosis vestibus indueretur, qui Ioannẽ commendabilem ostendit, quòd nõ erat mollibus indutus: alioqui Pharisæi, qui exteriorẽ sãctitatẽ ostendebãt; sicut* D. Thom.

de

de eo dicebant, quòd erat vorax, & potator vini, & publicanorum amator; ita de eo dixissent, quòd esset mollibus indutus. Milites etiam qui ei illudebant, non ei vestem purpuream induissent, in signum Regiæ dignitatis, si tunica inconsutilis auro & serico contexta fuisset. Sed quod tunicam eius milites diuidere noluerunt, hoc non fuit propter pretiositatem vestis, sed propter numerum, quia quatuor partibus superfuerat, quas milites de vestibus Christi fecerunt, & si diuisa fuisset, omninò fuisset inutilis, in quo manifestè apparet, quòd non erat de pretiosa materia. Hactenùs D. Thomas, cuius authoritas tanta est, vt alijs non indigeat probationibus, vt Christum Dominum vilibus vti solitũ vestimentis asseramus.

Addo tamen D. Chrysostom. homil. 34. in Ioan. vbi de Christi tunica inconsutili, ac per totum desuper contexta locutus, hæc D. chrys. scripsit: *In Palæstina, ex duobus pannis vestes contexuerunt, quod significans Ioannes inquit, desuper contexta: Quod mihi dicere videtur, vt vestimentorum vilitatem ostenderet. Nam quemadmodum in alijs omnibus, ita in habitu vilem speciem præferebat.* Chrysostomo adhæret Eutymius. Eutym. *Indumenta*, ait, *Christi viliora fuerunt, quàm latronum, qui cum ipso crucifixi erant.* Et tamẽ nec latronum vestes diuisisse, nec super eis iactis sortibus contendisse memoratur: vnde inferunt Chrysostomus, & Theophylatus D. chrys. in cap. 5. Marc. per ludibrium, Theoph. & irrisionẽ iactas à militibus sortes, vt hac ratione Christum, qui se dixerat Regem insolentiùs irriderent; ideoque vt maior esset illusio, vestes in quatuor partes diuiserunt; & super inconsutili, cui eorum obueniret, sortis arbitrio diffiniendum statuerunt, vt Ioan. cap. 19. nu. 23. & 24. testis scripsit oculatus. *Milites ergo cũ* Ioan. 19. *crucifixissent eum, acceperunt ve-* num. 23. *stimenta eius, & fecerunt qua-* & 24. *tuor partes vnicuique militi partem, & tunicam: Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum: dixerunt ergo ad inuicem, non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit*; vbi mihi videntur non cupiditatis affectu, sed irrisionis opprobrio, & diuisione, & talorum iactu de vestium acquisitione contendisse. Quasi dicerent: Nemo sit, qui ludibriosi istius Regis donatiuum aliquod non habeat; vestes iam diuisimus, de inconsutili sortiamur, vt cui pretiosa hæc suppellex obtigerit, ditissimus euadat.

O cæci, & amentes! Quod enim illudendo fecerant, in magni significationem mysterij Dei sapiẽtia conuertit. Ideo namque teste Athanasio *Serm de Cruce*, Athan. f. *& Passione*, disposuit vt inter carnifices, & immanissimos hostes crucifixi vestis integra seruaretur: Cùm templi velũ intra Sanctuarij

adyta, Sacerdotum custodia seruatum, à summo vsque deorsum rescinditur, vt Iudæorum impietatem hac ratione confunderet. *Carnifices*, ait, *deterrebat, ne tunicam scinderent, vt ea manente, maneret Iudæorum opprobriũ; quod non multo post accidit, nimirùm cùm velo scisso, tunica Christi ne à carnificibus quidem diuisa est, sed integra mansit.* Nõ abludit D. Bernardus in Apolog. ad Guill. vbi hanc Christi tunicam charitatis indiuiduæ symbolum appellat. Propterea namque ait, *Tunicam hanc fuisse inconsutilem, propter indissolubilis charitatis indiuiduam vnitatem.* Et D. Augustinus in Psal. 21. exposit. 2. agens de eadem inconsutili Christi tunica, ait: *Quæ est ista tunica, quam nemo potest diuidere? quæ est ista tunica, nisi vnitas? In ipsam sors mittitur, nemo illam diuidit.* Vnde ipse argumento ab integritate huius tunicæ desumpto, in qua Dominus pacem Euangelicam, & concordiam significabat, eiusdem pacis, & concordiæ turbatores arguit, & sugillat. *A militibus non est diuisa vestis pendentis in cruce, & à vobis dilaceratur Sacramentum sedentis in cælo.* Hæc Augustinus. Quasi diceret: Propterea milites eam tunicam non ausi sunt scindere, quia pacis Sacramentum in ea fuerat significatum. Vos autem qui Christi fidem profitemini, nec ipsum iam in cruce doletis pendentem, sed in cælo potestate fulgentem veneramini, pacem, & concordiam rescindiris; Et quod olim impius non ausus est miles, hodie Christianus immo & Sacerdos admittere non veretur.

D. Bern.

D. August.

Non hìc prætereunda est Ruperti hac super re existimatio, lib. 13. Commentar. in Ioan. c. 19. vbi rationem inquirens, ob quam milites tunicam inconsutilem nõ diuiserint, aptissimè respondet: *Dum vestimenta Domini diuidunt, tunicam tamen non scindunt, hæreticorum temeritatem comparare licet, qui quamuis, & Scripturam sacram in prauos sensus distraxerint, tamen fidẽ Christi, vel catholicam eius Ecclesiam scindere non potuerunt;* Statimq. rem magis enucleans adijcit: *Plura namque Domini vestimenta, multa scripturarum, quibus vnũ Dei Verbum indutum est, significant volumina. Tunica verò inconsutilis, & desuper contexta per totum, videlicèt qualem dilecta eius Maria fortè diligenter contexuerat, vnam integram, atque inuiolabilem Catholicæ Ecclesiæ fidem congruè designat.* Hæc Rupertus. Rupert.

Et sanè vestem hanc sanctissimæ Deiparæ manibus contextam fuisse, Rupertus modo citatus existimare videtur, communisque nec probabilitate carens tenet opinio, quam refert Maldon. in cap. 27. Matth. & iam olim, teste Maldon.

Euty-

Eutym. Eutymio, plures ex antiquioribus, quos sequitur, in eadem fuerunt sententia. Hæc autem vestis, vnà cum Christo infante, nunquam trita, & obsoleta ad virilem creuit ætatem. Ex Recentioribus
Nouarin. idem scripsit Nouarinus in vmbra virg. lib. 4. excursion. 37. Nostrum ego addo Bernardinum de
Bernard. de Bustis Bustis, serm. 3. de tempore Mariæ. Eius verba sunt: *Ipsa Maria fecit filio suo paruulo tunicam incõsutilem, quæ sicut corpus crescebat, & illius proportioni semper cõueniebat, quam vsque ad crucem portauit.*

Quo etiam argumento satis conuincitur, Christi tunicam vilem admodum, pauperemque fuisse; quoniam Virgo sanctissima non aliam filio suo vestem texuisse existimanda est; nisi quam ipsius paupertatis amor, parsimoniæque affectus postulabat. Et quidem Deiparæ vestes viles admodum, & pauperes extiterunt,
S. Vincen. Ferrer. vt sensisse videtur B. Vincentius Ferrer. *serm. in vigiliam Natiuit.* vbi asserit Dei Matrem omnia vestium ornamenta neglexisse. *Beata Virgo non curabat de ornamẽtis:* videndus etiam serm. de Natiuitate Domini vbi ita exhortatur: *Cogitate si Virgo Maria habebat frigus, quia non legitur, quod portaret vestes foderatas, propter hoc posuit filium suum in præsepio, vt animalia calefacerent eum cum anhelitu.* Est verò hac in re magni ponderis, & momẽti D. Gregorij Turonensis authoritas; in D. Greg. Turon. cuius manuscriptis testatũ inuenitur, hanc veritatem fuisse diuinitus manifestatã, vt refert Franciscus Ximenius Patriarcha Hierosolymitanus lib. 2. de vita Christi cap. 47. verba illius sunt. Franciscus Xim. *Gregorius in libello de salutatione Angelica scripsit, se diuino oraculo monitum cognouisse, Deiparam, ex quo templum ingressa est, sine cilicio beatam illam carnem pungente, vixisse nunquam. Illius vestes è vilissima lana, nullo infecta colore; somno ipsius semper humo nuda, vel duris tabulis adhærebat, nullo instructis lecto.* Hactenus ille ex Turonensi.

Author verò imperfecti operis in Matth. homil. 2. edisserens quo habitu Virgo Beatissima Bethlemico in antro inuẽta fuerit à Magis, cùm illuc Christum recẽs natum adoraturi ab Oriente conuenerant, ita fatur. *Nunquid viderunt palatiũ marmoribus splendidum? Nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto aureo recumbentem? Nunquid puerum auro, & purpura inuolutum? Nunquid aulam regiam diuersis populis personantem? Sed quid? Pandochium tenebrosum & sordidum, & magis animalibus, quàm hominibus aptum in quo nemo contentus erat secedere, nisi itineris necessitate coactus. Matrem eius vix vnam tunicã habentem, non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentum nu-* D. Chrys.

ditatis proficientem, quam habere poterat vxor Carpentarij. Addo quod Nicephorus lib. 2. histor. cap. 21. luculenter scripsit, nimirum, Beatam Virginem instante morte. S. Ioanni Euangelistæ præcepisse; vt duas ipsius tunicas viduis sibi vicinis, quæque præcipuo charitatis, & pietatis affectu Deiparam percolebant, veluti ex testamento legatas largiretur.

Niceph.

Quid igitur est, quòd admiremur Dei filium totius paupertatis, parsimoniæ, humilitatisque Magistrum vilibus tegumētis indutum? cùm sat esset talem habuisse matrem, cui in amore ac delicijs paupertas fuit, & humilitas. Vnde cum filio tunicam texere decreuisset, non pretiosam, sed vilem materiam elegit; qualiter Orbis Redemptorē, & Euangelicæ paupertatis Doctorem decere non ignorabat. Coronydis instar appono quod Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 74. scriptum reliquit. *Erat autem tunica eius inconsutilis, desuper contexta per totum. Quis autem vestis illius vilitatem ignorat? vt qua Galilæorum pauperes vtantur; apud quos etiam maximè huiusmodi vestis genus, fieri solet arte quadam, vt pectoralia, retractim consutum.* Hæc ille, cui potius standum, quàm talorum iactibus, & militum ludo, vel ludibrio, vt Christi vestem non pretiosam, sed vilē, non Athalicam, sed ita paupetem fuisse attestemur, sicut paucitatis Euangelicæ decebat Authorem.

Pelusiot.

Vestium parsimoniæ calceamētorum paupertas etiam consonabat. Vnde magnæ authoritatis viri & Doctores clarissimi, Christum nudis pedibus incessisse tradiderunt. Præit D. Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. de custodia virginitatis. *Moyses*, ait, *& Iesus Naue nudis in sanctam terram pedibus iubentur incedere, & discipuli sine calceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem Euangelij destinātur, & milites vestimentis Iesu sorte diuisis, caligas non habuere, quas tollerent: nec enim habere poterat Dominus, quod prohibuerat seruis.* Quo quid clariùs dici potuit? Et quidem indecorum Diuo Hieronymo videbatur, quòd discipulos ad prædicandum sine calceamentis Saluator mitteret, cùm tamen ipse caligis, & calceis vteretur. Aptissima planè ratio, quam probat, & sequitur D. Bonauētura in opusc. vbi in epistola ad Concionatorem aliter sentientē, ex D. Hieronymi authoritate, sic scribit: *In hac authoritate perpendere potest tua prudentia, quòd Dominus noster Iesus Christus, non tantùm calceamenta tempore passionis non habuit, sed etiam habere primò nō potuit: cœpit enim facere, & docere.* Actor. 1. quasi diceret; non solùm passione instante, cùm iam esset è vita discessurus, sinè caligis inuenitur; sed etiam toto vitæ, quæ

D. Hier.

D. Bonau.

Actor. 1.

præ-

præcesserat decursu, calceamenta non adhibuit. Cùm enim ob perfectionis gradũ discipulis præceperit, vt à calceis abstinerent: qua ratione fieri poterat, vt qui factor, & doctor esse cœperat, illud idem non obseruaret, quod discipulis præceperat obseruandum.

In eadem sententia fuisse videtur Augustinus, lib. 22. contra Faustum cap. 67. necnon in vita S. Martialis, vbi sic: *Sanctus Domini Martialis pergens ad prædicandum, non equo vehebatur; aut asino, non quolibet iumento, nec calceamenta proprijs induebat pedibus, sed iuxta Domini & Magistri sui sententiam, quam ipse sibi & alijs Apostolis inculcare solebat, vt pergentes de ciuitate in ciuitatem, non sacculum, neque peram secum tollerent, nec calceamenta, nudis incendens pedibus imitator Christi, atque B. Petri Apostolorum Principis consanguinei sui: in omnibus, quæ ipse Dominus præcepit, existere curabat.* Hactenus August. verba, ex quibus colliges eum apertè sensisse Christum nusquam calceamenta gestare solitum; quod etiam Abulensis quæst. 68. in cap. 3. Matth. Lyranus ibid. & Luc. 7. Dionysius Carthusianus & plures alij tradiderunt.

S. August. | Abulen. | Lyranus. | Carthus.

Plausibilior tamen alijs apparet eorum existimatio, qui Dominum Iesum non semper nudis pedibus, sed sandalijs quãdoque, calceis nunquam coopertis incessisse docuerunt. Ita Iansenius in Concord. cap. 55. Tolet. in cap. 1. annot. 65. & consequẽter ad præceptum quod, D. Marco c. 6. referente, Apostolis iniunxit: Ne dum ad prædicandum mittebantur, quidquam præter virgam sãdaliaque deferrent. *Præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgã tantùm, non peram, non panem, neque in zona æs; sed calceatos sãdalijs.* Vnde par est existimare, Christum non alio calceamenti genere, quàm sandalijs vsum, quę discipulis, quos sui volebat imitatores, gestanda permiserat. Et certè parsimoniæ integritas, & paupertatis Euangelicæ perfectio nequaquam gestatis sandalijs offendebatur: quinimo valde consona vtrique debet iudicari: nam iuxta Gloss. ad illa verba capitis citati, *Calceatos sandalijs*, illud calceamenti genus nec pedem omnino tectum, nec omni ex parte nudum relinquebat. Verba Glossæ D. Bonauentura citatus adducit in hunc modum. *Vt neque pes tectus sit, neque nudus ad terram.*

Iansen. | Tolet. | Marc. 6. | Gloss. | D. Bonau.

Quod ideo præceptum à Christo arbitror, vt Apostolos edoceret, nihil in eis inueniẽdum, quod terrenũ esset, cùm neque terram ipsam pedum nuditate contingere permitterentur; & ideo solearũ adhibere munimina præcepit, cum ea tamen parcitatis mensura, vt pedes magna ex parte nudi, atque

atque intecti remanerent: Quam ob causam Christus, in quo nihil suum mundus agnouit, & parcitatis studiosissimus, paupertatisque Magister habebatur, sandalia pro calceamentis adhibuit. Nec sine mysterio, quod Diuus Gaudentius tractatu 5. in Exod. agnouit.
S. Gaud. *Non propter se*, ait, *calceatus est; sed propter nos, quoniam terra sustinere non poterat, maiestatis eius nuda vestigia*. Nec obstat, quod
Io. 1. 27. D. Ioannes Baptista dixerit: *Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius*. Ioan. 1. vt enim eius officij, quod Ioannes pollicetur veritas constare possit, sat est, quòd sandalijs vteretur: quibus nunc Fratres Minores, Euangelicæ in hac parte perfectionis viua simulacra, vti consuescunt. Vnde etiam colliges, quid respondendum sit ad illud Luc. 7. vbi Maria Magdalena, Christi pedes apud Simonem conuiuantis vnxisse perhibetur. Nam vt docuit Barrad. tom. 2. Concord. in cap. 7.
Barrad. Luc. *Responderi potest, Christum sandalijs vsum, quæ totum pedem minimè contegunt: atque adeo potuisse fœminam apertas pedum partes perungere*. Hæc ille. Quin etiam addo, Ioannem vsum fuisse paremiastica, seu prouerbiali loquendi formula, illa tempestate familiari, qua se indignum, qui vili etiam abiectoque seruiret mini-
Suarez. Barrad. sterio, fatebatur: quod Suarius supra citatus & Barradius tomo 2. Concordiæ libro primo, capitulo quinto, improbare non audent.

§. TERTIVM.

Petrus, & Paulus Omnigena rerum parsimonia Christi similitudinem expresserunt.

CHristum Dominum totius parcitatis archetypum, atque paupertatis Euangelicæ primum exemplar hactenus inspeximus: admirandam vitæ ipsius inopiam, & penè extremam rerum omnium indigentiam, victus frugalitatem, vestium pauperiem, & pedum nuditatem Euangelicæ disciplinæ professoribus imitanda proposuimus. Superest, vt qua ratione Petrus, & Paulus vitæ suæ imaginem ijsdem Christi coloribus animarunt, inspiciamus. Vt enim victus abstinentia Magistri similitudinem retulerũt; sic etiam vestium, & calceamentorum frugalitate, perfecti eiusdem æmulatores extiterunt: vnde non satis habuerunt omnia reliquisse, quod Petrus tàm magni facinoris gloria lætabundus fecisse dicebat: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te*.
Matth. 19. nisi etiam voto se obstringerent. Ita enim existimauit D. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 4. ad 3. vbi asserit D. Petrum, & alios Apostolos, qui ad Christi imperium omnia reliquerant, paupertatis votum emisisse; quod excellentissimæ fuit parsimoniæ argumen- Matt. 19. D. Tomas

mentum. *Apostoli*, inquit, *intelliguntur vouisse pertinentia ad perfectionis statum, quando Christum relictis omnibus sunt secuti*. Quinimmo non solius paupertatis, sed etiam castitatis, & obedientiæ votis se obstrinxerunt, vt S. Aug. sensisse videtur D. Augustinus, lib. 17. de Ciuit. Dei cap. 4.

Expendendũ tamen est; quod D. Chrysostomus, homil. 65. in Matth. mirificè commendat, scilicèt, quàm breui compendio Petrus vniuersam Euangelicæ perfectionis, vitæque rationem à Christo commendatam fuerit assecu- D. Chrys. tus. *Tu*, ait, *illud expende, quàm exquisitè duo illa quæ Christus à diuite petijt, vt scilicèt pauperibus substantiam suam distribueret, & Christum sequeretur, breuiter Petrus complexus est, dicens: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*. Hæc scitè Chrysostomus. Nec tamen opponas, Petrum antequã ad Christi magisterium accederet, admodum pauperem extitisse; nec vltra arundinem, & retia quid relinqueret possidere: Quoniam pluris omnibus alijs æstimari debet affectus, quo ad Redemptoris nutum parua illa, & parui facienda relinquere non dubitauit. Quapropter dixit non immeritò D. Hieronym. lib. 3. Commentar. D. Hier. in Matth. cap. 19. *Grandis fiducia: Petrus piscator erat, diues non fuerat, cibos manu, & arte quærebat; & tamen loquitur confidēter: Reliquimus omnia, & quia non sufficit tantum relinquere, iūgit quod perfectum est, & secuti sumùs te*. Tantum animi generosius omnia contemnentis affectus æstimatur; quem ego, ex D. Gregorij sententia, homil. 5. in Euang. plus quàm rerum magnitudinem attendo. *Affectum*, D. Greg. inquit ille, *debemus potiùs in hac re pensare, quàm censum*. Nec minor in hoc argumento fuit Origenes, cuius est illud homil. 9 in Matth. *Puto quod Petrus magis* Origen. *confidens de affectu suo, quàm de ipsa quantitate relictarum rerum, fiducialiter interrogauit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis?* Theophylatum addo Petri affectum, ac in sequenda Saluatoris parsimonia æmulum studium largiùs prosequentem. *Tametsi*, in- Theoph. quit, *videatur Petrus non dimisisse magna, vtpote pauper: sed disce quod re ipsa multum etiam ipse reliquerit; etenim & paruarum rerum magna tenemur affectione; Sed & omnes voluptates Petrus reliquit, & cum parentibus amorem carnis; illæ enim affectiones non solùm contra diuites, sed etiã pauperes militant*. Hactenùs ille; Age verò quàm perfecta decursu temporis euadet parcitatis effigies; cùm prima solum adhibita manu, hoc est, Christi disciplinatus initio, tantũ perfectionis ostētet; vt iam in discipulo, & Tyrone, Magistri frugalitatis effigies

ex-

expressa videatur.

Et sanè non parum momenti habet, quòd Petrus vxorem demiserit, & coniugij voluptatibus nuntium spontè remiserit, castitatem exinde perpetuam amplectens, vt D. Hieronymus libr. 1. aduersus Iouinianum cap. 14. attestatur. *Petrus*, inquit, *& cæteri Apostoli (vt ex superfluo interim concedam) habuerunt vxores, sed quas eo tempore acceperūt, quo Euangelium nesciebant. Qui assumpti postea in Apostolatum relinquunt officium coniugale.* D. Hier. Hæc eo in loco, & Epist. 34. ad Iulianum speciatim de Petro locutus, ita scribit: *Habuit Petrus vxorem, & tamen eam cum reti & nauicula dereliquit, vt verba illa; ecce nos reliquimus omnia, satis demonstrant.* Quod quidem omni prædicatione dignum arbitror: licèt enim præcipiente Magistro nihil prorsùs reliquisset: attamen animi celsitudo, & generositas qua omnibus modis paupertatem, & parsimoniā fuit amplexus, satis superque resignationis illius tenuitatem compensabat.

Vnde non minus laudanda mihi videtur hæc Petri bona omnia renunciantis animositas, quam Eliæ pallium dimittentis, dum igneo curru per aërem triumphabundus mundi contemptor veheretur, vt 4. Reg. 2. Sacra refert historia. 4. Reg. 2. Et verò D. Hieronymus, epistola 54. ad Iulianum hoc Eliæ factum discutiens, & quasi rationem reddens; cur in cælum ascensurus pallium demiserit, ita fatur. *Elias ad cælorum Regna festinans, non potest ire cum pallio.* D. Hier. Nec tamen ideo credendus est illud reliquisse, quia ascendenti magno futurum esset impedimento, sed (vt adijcit idem Hieronymus) *Mundi in mundo vestimenta dimisit.* Et sanè vitæ huius bona, pulcherrimo & peruenusto metaphoræ colore Diuus Hieronymus vestimētis significauit, quam ego translationem quotidiano exemplo sic illustro. Vsu venit aliquando, vt sacrarum vestium domum Sacerdos quilibet sacris operaturus ingrediatur; sacris se induit paramentis, ad altare prodit, sacrificium peragit, regreditur, vestibus se spoliat, suoque in loco reponens elabitur. Adest statim alius, simili conatu, & exitu resūpta ad sacrificium paramenta dimittens, quem morem sequuntur omnes qui Deo litaturi sacris vestibus induuntur: quoniam earum dominium ad solam Ecclesiam spectat. En clarissimum cernis speculum, in quo rerum omnium huius sæculi euentus repræsentatur: etenim qui decedunt, etsi dum vita maneret bonis vterentur, peracta scena, etiam inuiti relinquunt; nec vlla ipsis irrogatur iniuria, quoniam vt optimè infert D. Chrysostomus homil. 11. in epistolam 1. ad Timot. talium bonorum proprietatem nō habent, D. Chrys.

vix-

vixque solus vsus ipsis conceditur. *Non est, inquit, hæc vera possessio, vsus est, nec ipse quidem satis proprius, quandoque te expirante, velis, nolis, alij tua omnia accipient*. Egregiè cordatus ille est, & maximè laudandus, qui non expectato vitæ fine, quemadmodum Petrus omnia bona in retibus & cymba, sicut in Eliæ pallio significata minimè cunctanter dimisit, ad Christique sequelam properauit intrepidus. In quo, ni fallor, Petrus Eliam pallium dimittentem superauit. Vnde quemadmodum Elias, vt pallio exutus apparuit, dignus inuenitur qui in cælum reciperetur; ita Petrus Apostolorum Princeps, Orbis Christiani apex, & Ecclesiæ apis illustrioribus laudum titulis insigniri, glorięq. amplioris choragio dignus est cumulari; siquidem eum non mortis instantia, non hinc decedendi necessitas, sed Christi obedientia, prompta, & generosa voluntas ad omnia relinquenda incitauit. *Ecce nos reliquimus omnia*. Matt. 19

Sed iam nonnulla perstringo, ex quibus appareat quàm magna fuerit apis huius parsimonia, & quam exactè parcitatis, iniuncta sibi documenta obseruarit. Audi quid Dominus, Matth. 10. præcipiat: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta*. Eadem fere apud Marc. Matt. 10. cap. 6. inuenies: *Præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, sed calceatos sandalijs*. Nec diuersus abit Luc. cap. 9. *Nihil tuleritis in via, neque peram, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis*, quæ iterum cap. 10 replicans, ait: *Nolite portare sacculũ, neque peram, neque calceamenta*. Saluatoris monita, & præcepta audiuimus; necesse est vt inspiciamus quo pacto non spiritualiter tantùm, quod aiunt, sed re ipsa, vt littera sonat, Apostoli obseruauerint. Eusebius lib. 6. Historiarum cap. de laudibus Origenis, ex mente ipsius hæc scripsit: *Ante omnia Origenes præcepta Euangelica, & voces Saluatoris summo amore & studio implenda esse cẽsebat, quibus præcipitur duas tunicas non habendas, neque calceamentis vtendum, neque de crastino cogitandum*. Et statim de ipso Origene, qui Apostolicam pedum nuditatem imitabatur, adiecit: *Ita denique per multos annos absque omni calceamento nudis traditur incessisse vestigijs*. Eandem continet doctrinam laudandum illud D. Gregorij Nazianzeni desiderium. *Optabam*, inquit, *homines videre, qui viuerẽt ad exẽplũ prædicatorum Euangelij Christi, nudis pedibus incedentes; propter Regnum pauperes, propter paupertatem Reges*: Quin adeo D. Bonauentura tom. 1. Opuscul. in epist. cuius initium est, *Talis*

Marc. 6. Luca 9. Luca 10. Eusebius D. Greg. Nazian.

leg.

lector, *tali lectori*; in quendam prædicatorem productis Origenis, & Nazianzeni authoritatibus inuehitur. *Cernis puto si propriè sapis, quòd dico: Illustrissimi Græcorum Doctores, præceptum Euãgelicum de non portandis calceamentis, ad litteram censuerunt obseruandum*. Atque vt eorum doctrinam corroboret; illud Iosue 5. adducit: *Solue calceamenta de pedibus tuis*; vbi Glossa, *Hi sunt pedes, quos lauit Iesus*, quam in aduersarium vibrat D. Bonauentura, vt reluctantem conuincat: *Non autem*, instar, *ignorat prudẽtia tua Iesum non tantùm pedes Apostolorum spirituales, sed etiam corporales humiliter abluisse*. Hæc ille; Nec vicisse contentus, pulcherrimum victoriæ addidit elogium D. Francisci exemplo illustratum. *Patet etiam postremo per gloriosum Christi signiferum Franciscum, qui Spiritu sancto reuelante iuxta litteralem intellectũ prædicti præcepti, Ordinem suum, & Regulã instituit, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, & etiam seruauit. Et iuxta hunc intellectum per se ad prouidẽtiam signis præcedentibus confirmationẽ meruit obtinere*. Hæc Doctor Seraphicus, cui ex aduerso se opponere, quis ausit? Adest Christi pręceptum, Doctorum interpretamenta de litterali obsequentia, & sequela, adsunt eorumdem exempla miraculis, & Dei imperantis oraculo confirmata: igitur, non spiritualiter tantùm, sed verè, & propriè commendatam pedum nuditatem, & in reliquis abstinentiam ab Apostolis fuisse obseruatam arbitrari debemus. Vnde satis acutè & eleganter Bonauentura aduersarium iam pene victum pungit, & exhortatur. *Tu igitur, qui Euangelij Doctor es, & sectator; si huius Euangelicæ perfectionis apicem non attingis vsu, attingas saltem affectu pio, affatu veridico, & catholico intellectu: & noli Euangelij candidissimam margaritam tortis expositionibus conculcare, noli contra Euangelicorum pedum nuditatem pelles mortuas defensare. Si enim contra sententias Euangelij calceamenta defenderis, timendum est ne duas tunicas, & cum pera pecuniam defendere contendas. Doceat ergo te vnctio veritatis, vt si quid incautiùs contra Euangeliũ prædicasti, studeas reuocare*. Hactenus Bonauentura.

D.Bonau. | Iosue 5. | Glossa. | D.Bonau. | D.Bonau.

Quapropter explodendi sunt, qui absque vllo fundamento & sanctorum Patrum reluctante doctrina, astruunt Christi præceptum quod de parcitate, & paupertate in victu vestituque obseruanda, Apostolis iniunxerat, temporale extitisse non perpetuum: atque adeo post primam missionem, quam discalceati prędicãdo obierant, sublatum. Licèt verò plurima huic errori fas esset opponere, ijs tamen supersedeo: quia

instar

instar omnium mihi est Maldonati sententia sagacissimi litteræ interpretis; quemque hæreticorum flagellum, & ætatis suæ Augustinũ iure optimo nuncuparunt. Is igitur ad illa verba Matth. 10. *Nolite possidere aurum, neque argentũ, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta*, ita fatur: *Assentiri non possum ijs, qui istam Christi prohibitionem vniuersalem esse nolunt, sed ad istam tantùm primam Apostolorum missionem pertinere, quasi hoc veluti præludio, & ipsorum patientiam voluerit experiri, & vt diuinam ipsi prouidentiam experirentur, non solùm quia hæreticos, malos omnino sequuntur authores: sed quia hæc interpretatio, & instituto Christi, & alijs huius loci circũstantijs, & omnibus antiquis, ac bonis repugnat authoribus, qui hoc præceptũ perpetuum esse putant: nec ad hanc solam missionem, sed ad omnes; & omnino ad totum Apostolorum officium pertinere, Hilar. Chrysostom. Ambros. Hieronym. Augustin.* Hæc ille. Solent etiam qui prædictã quæstionem discutiunt, citatis Patribus addere Origen. Basil. Eutym. Nazianzen. Theophyl. Bed. Anselm. D. Thom. Bonauent. & alios.

Verùm licèt hoc Saluatoris nostri præceptum de seruanda in rebus omnibus parcitate Apostolos omnes comprehenderet, ad suique obseruãtiam obstringeret, attamen Petrum, & Paulum, in quibus cælestis Magister propriã figuram exculpsit, & quos Euangelicæ prædicationis antesignanos elegit, primaque & firmissima ædificandæ Ecclesiæ iecit fundamenta, potissimùm obstringebat. Propterea que ex D. Chrysostomi sententia, in cap. 9. Lucæ omnimodamà rebus huius sæculi abstinentiam præcepit, vt soli prædicationi attenderent; leuesque, & expediti ad vitæ perfectioris culmen ascendere potuissent. Do Chrysostomum: *Sublimioris vitæ fundamenta voluit Christus iacere: nam cùm ad Orbis magisterium Apostolos missurus esset, non iniuria ad Angelicam (vt ita dixerim) disciplinam, ex humana vita traducit, ab omni cura rerũ sæcularium liberos reddens, vt vni rei, prædicationi, videlicet Euangelij vacarent.* Hæc ille. D. Chrys. Pleniùs tamen dixisset, & cumulatiùs dilaudaret, si non solùm ad Angelicam vitam, sed etiam ad sublimiorem & pene diuinam traductos affirmaret. Qui enim Christi Dei filij similitudinem admiranda in rebus omnibus parcitate abstinentiaque expresserant, non aliorum hominum tantùm, sed etiam Angelorum perfectionem, & sublimitatem transcenderunt. Illud tamen velim vt aduertas, quòd licèt Apostoli omnes Ecclesiæ fundamenta dicantur à Chrysostomo, nomen hoc & munus in Petrum & Paulum qua-

drâre

drare potissimum: Petrus enim caput extitit Apostolorũ; Paulus in labore cæteris præstãtior: vterque vestitus pariter, & victus parsimonia, ac pedum nuditate in Christi imaginem immutatus, magnam sui toto in Orbe admirationem excitauit. Quod Dominus, teste Eutymio, parsimoniæ paupertatisque obseruatione intenderat: *Dat*, inquit, *Christus eis legem perfectæ paupertatis, volẽs, vt non solùm sine suspicione, sed etiam in admiratione sint: nihil enim tam admirandos reddit sicut vita frugalis, ac quibuslibet obuijs contenta*. Hæc ille. Sed iam Apostolorum imaginem parsimoniæ coloribus inceptam perficiamus: & quemadmodum in ciborũ frugalitate Magistro similes supra ostendimus, eandem quoque in vestibus & calceamentis vilitatẽ, & parsimoniam obseruasse demonstremus. Eutym.

§. QVARTVM.

Christus nuditatis suæ imaginem, tam in vestitu, quàm in calceamentis, in vtroque Apostolorum Principe delineauit.

APostolis omnibus adhuc inter eos viuens præceperat Dominus Iesus, ne quis eorum duabus tunicis vteretur; aut calceamenta portaret, vt ex locis Euangelistarum superiùs adductis apertè cõuincitur. Quod parcitatis documentum & preceptũ, D. Petrus integerrimè custodiuit. Licèt verò D. Paulus tum temporis sub Christi Magisterio non ageret: attamen vbi primum ex lupo mutatus fuit in agnum, pastoris secutus exemplar, eandem quam cæteri Apostoli in rebus omnibus parcitatem exactiùs, & perfectiùs custodiuit. Et quidem vt veritatis huius assertio probata ad posteros in parcitatis formã exemplumque transiret, accessit Diuinum Oraculum apud Ioannem 21. vbi cùm Petrus Ioannem audiret dicentem, *Dominus est*; Ioan. 21. *Tunica succinxit se, erat enim nudus*. Item Actor. 14. num. 13. *Barnabas & Paulus conscissis tunicis suis, exilierunt è turba clamantes*: Actor. 14 Quibus in locis datur intelligi eos propter obseruandùm Christi præceptum vnam tantummodo tunicam gestare solitos. Et verò hoc non sinè mysterij sacramento factum arbitror, sed vt ij, in quibus Dei spiritus parcissimas Ecclesiæ apes præludebat, clarissimo parcitatis exẽplo fidelibus præluceren. Idcirco superuacaneum non fuit, quod Euangelista non duas, sed vnam Petri tunicam dixerit in singulari: Nec Paulus, & Barnabas vestimẽta, sed tunicas, quisque suam, qua solum vtebatur, scidisse referuntur.

Quod eò magis laudandum, quò nõnulli duabus tunicis simul

vti

vti posse arbitrantur, Christi præcepto non obstante, quo duas tunicas gestare vetuit. Illud enim de mutatorijs intelligit D. Hieronimus, quarum vsũ Christus Dominus Apostolis interdixerat. *In duabus tunicis videtur mihi duplex intelligere vestimentum. Non quò in locis Scythiæ, & glaciali niue regentibus vna quis tunica debeat esse contentus, sed quò in tunica vestimentum intelligamus; ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus.* Hęc ille, cui D. Thomas ad cap. 10. D. Matth. suffragatur. *Non præcepit Dominus quòd non haberent nisi vnam tunicam, sed quòd non haberent duo paria vestimentorũ, ita quod vnum reconderent, & aliud indueretur.* In idem recidit, quod Diuus Augustinus de consensu Euangelistarum lib. 2. cap. 3. scripsit. *Hoc de duabus tunicis intelligendum est; ne quisquam Apostolorum præter eam qua esset indutus, aliam portandam putaret, solicitus ne opus esset.* Ita ille.

D. Hier.

D. Thom.

S. August.

Cùm igitur Christus Dominus duas eis tunicas interdixerit, mutatorias intelligẽdus est vetuisse; ne scilicet duo haberent vestimẽta, alterum quo induerentur, alterum quod ad mutationem repositum asseuerarent. Et quidem D. Hilarius Canon. 10. in Matth. hanc Saluatoris prohibitionem allegoricè versans eleganter digreditur: *Non duas tunicas. Sufficit enim nobis Christus indutus; ne ve post intelligentiam veram, altera deinceps, vel hæresis, vel legis veste induamur.* Laudo Hilarij monitum. At verò si Christi Domini prohibitio non vrgebat, ita quòd ex horum Patrum sententia, duabus tunicis vti possent Apostolicæ vitæ sectatores; laudabilior Petri, & Pauli frugalitas euasit; quippequi etiam ijs, quibus licitè possent vti spontanea se oblatione defraudarunt, vt omnibus modis Magistri sui parsimoniam æmularentur.

D. Hilar.

Cæterùm Augustini, & aliorum sententiæ videtur obstare illud apud Marc. cap. 6. *Præcepit eis ne induerentur duabus tunicis.* Non multum negotij facessit huius loci interpretatio: quoniam citra omnem flexum ac violentiam, cum Iansenio, & Maldonato, sic interpretor: Duarum tunicarum vsum interdixit, hoc est, vetuit ne duabus tunicis, modo hac, modo illa vicissim vterentur. Alij in quibus Lyranus, Barrad. tom. 2. concord. lib. 9. cap. 11. Cordub. super Regul. 5. Francisci q. 22. cap. 2. planius, & magis obuium existimant, Christum vna tantùm tunica, præter pallium, Apostolos vti voluisse, quæ in Regione illa admodum temperata, addit Lyranus, pro integumento sufficiens credebatur. Vna igitur tunica communi sensu & planiori intelligendi ratione, non integrũ designat vestimentum, sed vnicam

Iansen. Maldon.

Lyran. Barrad. Cordub.

Lyra.

& simplicem vestem; qua corpus tegeretur. Pro hac instar omnium mihi est fidissimus Euangelicæ legis interpres Seraphicus Pater Franciscus, Apostolicæ vitæ imitator, è cuius testamento hęc verba depromo. *Eramus contenti vna tunica intus & foris repetiata, & nolebamus plus habere.* Hęc filijs magnus ille Pater testamento legauit. Et in Reg. cap. 2. *Et qui iam promiserunt obediētiam, habeāt vnam tunicam cum caputio.* Ex parte verò Christi Domini extremam pene discipulis nuditatem præcipientis, ratio sese offert probatissima, vt scilicet suæ prouidentiæ fidem quæreret, ac eos erudiret; quod eximiam amplexi rerum omnium parcitatem, non propterea necessitate & indigentia permerentur. Vnde apud Luc. 22. num. 35. ita cùm eis expostulat: *Quando misi vos sine sacculo, & pera: nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt, nihil.* Quò respiciens D. Hieronymus in epistola ad Heliodorum, de laude vitæ solitariæ, sic ædificit: *Non pera tibi sumenda, non virga est; affatim diues est, qui cum Christo pauper est.* Vnde etiā Pauli Eremitarum Archimādritæ vitam enarrans, dum tunicæ, quā primus ille eremi cultor, paupertate magistra, ex palmarum folijs texuerat ad diuturnum corporis integumentum meminisset, in hęc verba paupertatis affectu plenus erupit, & inuidiosus: *Elegerim potiùs tunicam Pauli cum meritis suis, quàm Regum purpuras cum Regnis suis.* Hæc Hieronymus, cuius ego affectum laudo, desideriumque amplector: etenim longè ditior est, & beatior pauperis tunica palmis negligēter foliata, clamyde Regia operosis ex auro & serico amœnitatibus eleganter depicta.

S. P. Fran.

Luc. 22. num. 35.

D. Hieron.

D. Hier.

Hinc est, quòd dum Christus Dominus apud Luc. 12. num. 33. consuleret: *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*, statim addit: *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis.* Quid porro commune habet, pro elargiendis eleemosynis res omnes sub hasta defigere, cum sacculi, & thesauri præuentione? Quo pacto iubet in thesauro reponere, ac in sacculis asseruare, quæ antea pauperibus iusserat elargiri? Ne dubites, monet Chrysolog. serm. 22. paucis rem docebo. *Tali monitu Christus Dominus te ditare voluit, non nudare, manere tibi tua voluit, non perire, perpetuari, non vacuari sacculos imperauit.* Hæc ille. Non igitur extremam pati indigentiam reformidet, qui ob Christi amorem voluntariam sequitur paupertatem: ideo enim thesauros præcepit in cælo reponere, vt inde prouideat indigentibus. Vnde Apostolicæ vitæ nuditatis & parsimoniæ imitatori Francisco promisit, nec ei, nec ex filijs cuiquam aliquid defuturū; assiduoq. mu-

Luc. 12. num. 33.

D. Chrys.

miraculo fidē suam Christus exoluit. Quis non videt, teste experientia, quàm largè numerosam D. Francisci prolem, absque argento, & auro, sine redditus annui prouisione, ad paupertatis mensam deliciosiùs alat, quàm si Regum symposijs opipare vescerentur? Quis paupertatem vidēs non inuideat, nuditatemque & pene extremam inopiam omnibus integumentis pretiosorem identidem non exclamet?

Seneca. Intrauit olim, vt dicebat Stoicus in consolatione ad Heluiam, Socrates carcerem, ignominiam carceri detracturus. Non aliter Frācīscus, & alij paupertatis Euāgelicæ sectatores omnem ei iniuriam, & ignominiam ademerunt. Fallor, iam Christi sapientia id præuenerat: quidquid enim in paupertate ærumnosū erat, quidquid in pœnis dolendum abstulit, atque in fælicitatem & beatitudinem immutauit, vt Sedul. lib. 5. cecinit eleganter.

Sedul. *Pœnam vestiuit honore;*
Ipsaque sanctificans in se tormenta beauit.

Petrum & Paulū frugalitatis specula, & parsimoniæ simulacra videamus; in illis namque Dei sapientia mirabiliter ostentat fælicē paupertatis in abundantiam metamophorsim. Deus bone quàm ad plenum vterque in summa parcitate, rerum sensit affluentiam; quàm certā in laboribus requiē, in pœnis delicias, in tormentis ornamenta, in ærumnis beatitudinem inuenit. Petrus pro tunica humili, & obsoleta, Pontificis thyaram adeptus est. Cymbam pene dissipatam, ruptaque mille locis retia dimisit, & totius Orbis dominium comparauit. Quam rerum mutationem expendens Diuus Chrysostomus homil. 7. in epistolam ad Romanos hunc in modum sciscitatur. *Quid magni Petrus dedit? Nonne rete confractum, & calamum & hamum solum? sed tamen terræ illi vniuersæ domos aperuit, & terram, & mare expandit, ac nemo non illum in suas ædes vocauit. Atque adeo omnia bona sua à se diuendita ad illius pedes deferebant. Actor. 4. num 35. Neque enim in manus conijciebant, vt qui non id sibi audentiæ sumebant: tantum illi honorem vnà cum munificentia tribuebant.* Hæc Diuus Chrysostomus. D. Chrys.

Verùm quia suspensa manu duas sanctorum Patrum dissidentes omnino sententias retulimus circa Saluatoris præceptum; quo duas tunicas gestare discipulis prohibuit; necesse est vtramque redigere in concordiam, ita vt quòd magni Patres illi astruunt, per tunicam intelligi debere integrum vestimentum: Lyranus, Corduba, Barradius, & alij, per tunicam vnam tantum accipiendam esse attestantur, non inter se opponi, sed omnino cohærere videatur. Lyranus. Cordub. Barrad.

Igitur suppono Christum Dominum, eandem Apostolis suis vestium parcitatem obseruandam præcepisse, quam ipse apud illos agens custodiuit. Et licèt nonnulli quinque fuisse Christi vestes existimarint: Hoc tanquam ineptum explodit Eutymius, in c. 27. Matth. Iansenius concord. c. 143. Barrad. tom. 2. lib. 9. c. 11. & to. 4. lib. 2. cap. 2. Eutymij verba sunt: *Quidam dixerunt vestimenta Christi fuisse quinque, quatuor quidem militibus diuisa, quintam verò tunicam inconsutilem*. Hoc tamen reijciens, addit: *coniectãtes ergo dicimus, tria fuisse Christi vestimenta, vnum quidem fuisse tunicam corpori applicatam in modum subuculæ, dico sanè tunicam hanc inconsutilem; alterum autem, quo super primum vestiebatur, & tertium superiùs indumentum* Hæc ille: Rem tamen enucleatiùs tradidit Iansenius; nam licèt, inquit, quatuor fuerint milites, qui Dominũ Iesum cruci affixerant, ipsiusque vestimenta inter se diuiserant, non vnicuique integra vestis obuenit: quinimo pallium, & exteriorem tunicam in quatuor partes diuiserunt, seruata interim inconsutili, qua Dominus instar subuculæ, seu camisiæ vtebatur, vt iactis sortibus indiuisam obtinerent. Atque in hunc modum intelligendum est Dauidis illud vaticinum: *Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem meam miserunt sortem*. Psalm. 21.

Eutymi. Iansen. Barrad. Psal. 21. D. Ambr.

Iam verò cùm apud Ioannem c. 13. discipulorum pedes abluturus vestimenta posuit, & linteo se præcinxit, ibi: *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cùm accepisset linteum præcinxit se:* Non credas omnino nudum, soloque linteo opertum remansisse (quod Origenes mysticus magis more suo, quàm litteræ adhærens scripsit) sed pallio deposito tunicam exteriorem exuit, inconsutili retenta, linteoque præcinctus seruile illud ministerium obijt. Et quidem non videtur ita decorum, vt in ea actione coram discipulis nudus appareret omnino, nisi fortè preludere vellet, quod nudus cruci affigeretur, quemadmodũ Adã steterat in paradiso, si Ambros. in cap. 23. Luc. fides est adhibenda: *Nudus*, inquit, *in crucem ascendit, & talis ascendit, quales authore Deo nos natura formauit: qualis in paradiso homo primus habitauerat, talis paradisũ homo secundus intrauit*. Hæc ille.

Ioan. 13. Abulens.

Indigna tamen alijs Christi in cruce pendẽtis nuditas apparuit; vnde licèt Dominus Iesus de voluptate patientiæ saginatus discedere voluisset, hãc nuditatis ignominiam subire detractauit, vt sustinet Abulensis parad. 5. capitulo 37. & meritò, quia & suo, & aliorum pudori consultum iri existimabat: *Non enim solus ille offenderetur ea nuditate, sed virorũ etiam, & fœminarum oculis*, addit

D. Thom.

in

Barrad. in fauorem huius sententiæ Barrad.tom.4. lib.7. cap.12. Et quidem magnam fuisse vtriusque sexus adstantium multitudinem dubitare non licet, in quibus, vt ex Reuelationibus S. Brigittæ refert Carthusianus, non defuit qui nuditatem Christi abhorrens velum quo se tegeret asportauit. Alij sāctissimam Dei genitricem capitis velamine filij sui nuditatem contexisse asseuerant. Abulen. citato loco scribit: milites detractis vestibus, pudoris causa fœmoralia tantùm reliquisse, super inducto fortassis velo, quod pia fœmina tegendo ab vmbilico vsque ad crura corpore obtulisset Verùm neque hac ratione vitattur offensa, nec nuditatis ignominia resarcitur.

S. Brigit.

Maximè verò dolendum fuit, vt qui se mori sentiebat, vestes amicis relinquere non potuisset: quinimo ab ipsis interfectoribus discerpi & sortibus auferri, non sine maximo doloris sensu moribundus inspexit, vt Rupertus libro 13.comment.in Ioan.prudēter aduertit. *Adeo tanquam reus, & peccator proscriptus Dominus, vt nec vestimenta sua charis suis pro magno thesauro seruaturis, diuidere sibi licuerit, sed in corpore suo saturatus opprobrijs, sua quoque vestimenta in mercedē vidit cedere interfectoribus suis.* Hæc Rupertus, cui Iansenius in c. 143. cōcordiæ adstipulatur; sentit enim Christum in cruce nudum obijsse,

Rupert.

quod maximè ignominiosū fuit, & suis qui aderant lamentandum. *Magna enim fuit ignominia vestibus omnibus detractis Dominū nudum pendere in cruce coram tanta multitudine, eundemque coram videre vestes suas diuidi, atque super eas mitti sortes, & à militibus vendicari, quasi nulla esset vlterioris vitæ reliqua spes.* Ita ille. Quodquàm maximo dolore sit plenum, meditandum, potius quàm loquendum.

Iansen.

Quidquid tamen sit de his existimandum. Illud pro certo statuendum est, tres tantùm fuisse Christi vestes: duas quas inter se milites diuiserant: aliam quam minimè partitam iactis sortibus retulerūt. Quod si opponas Christi vestimenta, vt iam probatum reliquimus, admodum vilia extitisse: vt quid ergo à militibus diuidenda erant, quæ vix integra, nedum in partes diuisa vsui esse poterant? Rupertum lib.13.comment.in Ioan.cap.19. egregiè respondentem ausculta. *Non enim,* ait, *vilia putabantur vestimenta, de quorum fimbrijs contactis virtus exire consueuerat: Neque tūc in illo spectaculo deerant, qui ad comparandum ea certatim se ingererent: Nam vt taceam de Matre, & discipulo quem diligebat Iesus stantibus iuxta crucem eius; stabant inquit Lucas, omnes noti eius à longè & mulieres, quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Hactenus ille.

Rupert.

Et quidem credibile est milites non latuisse in vili admodum vestimentorum materia magnam virtutem delitescere, ac licèt vestes illæ quoad speciem contemptibiles viderentur, multorum opinione maximi fieri: vnde vel minimam ipsorum particulam summo pretio comparare niterētur. Fidem facit D. Francisci habitus, Christi vestibus vilitate simillimus, quem (vt etiam filiorū, quibus cap. 2. Regulæ præcepit vilia gerere indumenta, *Et Fratres omnes vestimentis vilibus induantur*) Fideles piè exosculantur, religiosè colunt, viui suscipiunt, & etiam morientes amplectuntur.

Ex ijs quæ hactenus disseruimus, liquidò constat tres tantùm fuisse Christi vestes, paupertateque insignes; neque ad huius veritatis probationem quidquā superest addendum. Ea tamen sic statuta facilè est duas sententias extremè oppositas in concordiā reuocare. Qui duas tunicas à Christo interdictas Apostolis arbitrantur; hi certè non negabunt Christum Dominum, eandem quam ipse colebat vestium parsimoniam, Apostolos suos sequi & obseruare voluisse: Nec enim credendum est, eum qui dixerat; *Non est discipulus super Magistrum, sed sufficit discipulo si sit sicut Magister eius*, discipulis præcepturum, vt perfectiori vestium parsimonia, & nuditate ipsum antecirent. Quod reuera esset, si præceptum illud ita deberet intelligi, vt iuxta litteræ sonum vnam tantummodo tunicam gestare permitterentur.

Matt. 10. num. 24.

Sed enim Christus duabus tunicis, exteriori nimirum, & interiori, pallio insuper adiecto vtebatur: quis neget earumdem vsum Apostolis concessisse? Ita quòd vltra interulam veluti subuculam, aliud vestimenti genus, & penulam siue pallium deferebant. Cùm verò ipsis præcipitur, ne duabus tunicis vtantur; de ea dictum intellige, quæ supra interulam gestabatur, quam Dominus nulla ratione permisit esse geminatam. Ex quo inferes, D. Hieronymum, S. Thomam, & alios asserentes, per tunicam integrum intelligi vestimentum, nihil aliud voluisse quàm vt tunicæ exteriori submitteretur interula, ex quibus & pallio superiecto integrum conficiebatur vestimentum; quo Christus vtebatur, Apostolisque parcitatis suæ imitatoribus permisit. Vnde facta de exteriori tunica mentione, interior pariter & penula intelliguntur, ex quibus vestimenti integritàs parabatur. Atque hinc Authorum dissidium componitur: quoniam omnes tandem fatentur, Apostolos quemadmodū & Christum tribus vestibus vti consuetos, interiori nimirum, & exteriori tunica, quibus palliū adijciebant.

Assertam huiusmodi veritatem,

Seraphici Patris nostri Francisci Regula, ex reuelatione tradita nõ leuiter corroborat. Etenim c. 2. ijs, qui iam professionem emiserunt, habitum designans, ita decernit. *Qui iam promiserunt obedientiam, habeant vnam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui voluerint habere*; vbi aduerte, primam tunicam subuculæ æquiparari, & aliam cui assutum est caputium, propriè & rigorosè habitum Religionis & indumẽtúm apellari, supra quod ex permissione pallium gestari consueuit; licèt illius Regula non meminerit: quemadmodum, nec item Euangelia Apostolorum penulas meminerunt: & tamen eis concessas non diffitemur. Igitur quæ hac super re vtriusque sententiæ Authores scripserunt, si rectè perpendantur, in idem placitum conspirant, eandemque astruunt veritatem. S.P. Frã.

Vltimam addamus manum, & à vestimentis ad calceamenta descendamus: in illis enim etiam videbimus apes Ecclesiæ, Petrum, & Paulum parsimoniæ Christi imitatores præstantissimos; vt nulla deesset pars, in qua Saluatoris, & Magistri sui similitudinem non referrent. D. Marcus cap. 6. *Omnes calceatos sandalijs*, scribit; speciatim verò Petri sandalia cõmemorat D. Luc. Act. 12. vbi Angelum Petro sic loquentem introducit: *Calcea te caligas tuas*, quæ interprete Diuo Chrysostomo, & alijs Græcorum, cum Gloss. Ord. ex Græco fonte hausta sapiunt *Sandalia*; & probat multorum relatio asserentium, Romæ ex Petri sandalijs vnum custodiri. Nec ille tantùm, ait Abulensis in c. 10. Matth. quæst. 60. & 83. sed reliqui Apostoli sandalijs calceati incesserunt. Quin immo Tertull. lib. de Pallio, & expressiùs Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædag. c. 11. morem fuisse veterum Christianorum vti sandalijs, asseuerãt: quem secuti morẽ Petrus, & Paulus, Apostolicæ parcitatis Magistri, apes Ecclesiæ, Saluatoris simulacra pulcherrimis frugalitatis coloribus depicta, sandalijs vtebantur. Marc. 6. Act. 12. D. Chrys. Abulen. Tertull. Clement. Alexan.

Licèt verò in sacra pagina solius D. Petri, vt vidimus, sandalia expressè referantur: attamen cùm in superioribus Christum Dominum sandalijs vsum fuisse probauerimus; dubitare non licèt, D. Paulum ijsdem vsum, vt in hoc etiam ad Christi similitudinem compositus, ipsius vitam omnibus numeris referret. Vnde potuit nõ inaniter iactare, *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus*: Ita perfectam ipsius vitæ imaginem repræsentabat; vt Paulum videns falli potuisses, & Christum crederes te videre, ad cuius mortificationis exemplar corpus suũ macerabat. Vnde quod Beati assequuntur in patria, vbi gloriã Domini speculantes, in eandem imaginem transformantur. Hoc Ad Gal. 2. nu. 20.

Paulus in exilio quodámodo assecutus videtur, dum Christi parsimoniam speculatus, ad ipsius similitudinem se composuit; ac efformauit. Nec sibi tantùm, sed alijs hanc gloriam communicari studebat: idcirco omnes adhortabatur: *Semper mortificationem Domini nostri Iesu Christi in corpore nostro circumferentes*, 2. ad Corinth. cap. 4. num. 4. 2. Cor. 4. num. 10.

Sed quid ego D. Pauli sandalia à sacris Scriptoribus silentio insepulta existimem? Cùm non leui coniectura de ijs inuolutè saltem in sacris litteris fieri mentionem mihi liceat affirmare, vt videre est Act. 13. num. 51. Vbi D. Paulus pulueré de pedibus suis excussisse perhibetur, vt Domini satisfaceret præcepto, quod ait; *Excutite puluerem de pedibus vestris*: quod apud Matth. c. 10. interprete Abulensi quæst. 83. nihil aliud est, quàm collisis adinuicem sandalijs collectum puluerem abstergere. *Modus autem* (inquit) *excutiendi fortè erat, quod puluis calceamentorũ excuteretur, quia puluis illorum dicitur puluis pedũ. Apostoli autem calceamenta non habebant, sed habebant soleas, quæ vocantur sandalia, Marc. 6. scilicèt, calceatos sandalijs. Tollentes ergo soleas de pedibus colliderẽt eas inuicem, & sic puluerem de illis excuterent contra Ciuitatem; nam de pedibus puluerem extergere poterant, vel radere, non tamen excutere; & tamen excutiebant, vt dicitur hic, & Marc. 6. & Luc. 9. ergo soleas collidebant*. Ex quo rectè inferes, Paulum, & Barnabam sandalijs vtrimque cõplosis puluerem excussisse, vt ibi dicitur: *Excusso puluere pedum venerunt Iconium*: vnde saltem inuolutè in sacra pagina de Pauli sandalijs facta mentio reperitur. Act. 13. num. 51. Abulen.

Verùm vt omnem prorsùs dubitandi occasionẽ abscindamus, Euangelistarum dicta primo aspectu contraria necesse est, vt conformia, & omnino cohærentia demonstremus. Igitur cùm apud Matth. 10. & Luc. eodem calceamentorum vsus Apostolis interdicitur, & apud Marcum cap. 6. sandalia permittuntur; litem ita compone, Abulensi arbitro quæstione 60. in Matth 10. Bonauentura, Hugone, Pisano, Corduba, & alijs Seraphici Patris N. Francisci Regulam exponentibus, qui omnes ad cap. 2. vnanimiter asseuerant calceamentum propriè sumptum esse pedum cooperimẽtum de corio ita consutum, vt nulla pedis pars intecta remaneat: Vnde sandalia, seu soleæ, quæ magna ex parte nudum pedem ostentant, non nisi impropriè, & citra consuetudinem calceamenta appellantur. Atque adeo & si ab Apostolis gestarentur, non proinde Euangelicæ paupertatis rigorẽ, præceptamque à cælesti Magistro pedum nuditatem aliqua ratione violarent. Sed iam aliud apum symbolum euoluo. Matt. 10. Luca 10. Marc. 6. Abulens. D. Bona. Hugon. Pisan. Cordub.

CA-

CAPVT QVARTVM.

Pulcherrimo apum breuitatis argumento, Petri & Pauli in summa dignitate humilitas prædicatur.

NOtissima quidem est apum breuitas, & diuino Oraculo commendata. *Breuis*, ait, *in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius*. Ecclesiast.cap.11. Cæterùm magna, & prorsùs admiranda sub ea corporis paruitate delitescunt. Lusum naturæ credas, tàm magna paruis adeo, & exiguis occultare. Lusit, fateor, vt Ecclesiæ apum in summa dignitate humilitatem in suis apibus præluderet. Perbellè quidem, nam sicut apes paruo incorpusculo magna continet, & naturæ miracula ostentant; Ita pariter quos cælestis gratia Eccle. sia apes dedit, Petrum existima, & Paulum, in admiranda rerum maiestate, & amplitudine humilitatis paruitatem tenuerunt. Quod rarum est, & miraculo simillimum, teste D. Bernardo, cuius est illud. *Magna prorsùs, & rara virtus est humilitas honorata*, homil. 4. Super missus est. Et vice versa in summa paruitate plusquàm humanam in suis apibus magnitudinem Dei sapiētia constituit: quod D. Gregorius lib. 24. Moral. c. 6. Petri, & Pauli in paruitate magnitudinem contemplatus agnouit? Quippe cùm sanctitate eximij, virtute sublimes essent, & potentia præcellentes: attamen paruitate humiles, & humilitate paruos se exhibuerunt. Hinc sanctissimus Doctor aduertit, quòd D. Paulus, & si in seminanda Euangelij doctrina plùs operæ atque laboris, quàm cæteri posuerit: Nihilominùs D. Petri, & aliorum vitæ perfectionem, & sanctimoniam admiratus, seipsum inter eos minimum reputauit. Gregorij verba sunt: *Cùm cæterorum sanctorum sollicitudinem in prædicatione robustiùs laborando transcenderet; vt ab elatione se premeret, & vires suas in humilitatis gremio nutriret, crudelitatis suæ antiquæ, non immemor, Apostolorum omnium innocentiam contemplatus, ait: Ego enim sum minimus Apostolorum, non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei*. Cernis qualia de se præferat, & quā abiectè sentiat Paulus Ecclesiæ apis: Intuere quæso in hac humilitate, & paruitate sapiētiæ magnitudinem, quam Petrus, ac si æquali præditus non esset, mirificè prædicat, & extollit. Iterum do Gregorium. *Et tamen eorumdem omnium Apostolorum primus quasi accepti Principatus oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo sapientiam miratur, dicens: sicut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam, scripsit vobis*, 2. Petri c. 3. *sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in* qui-

[Margin notes: Ecclesi. cap. 11. — D. Bern. — D. Greg. — D. Greg.]

quibus sunt quædam difficilia intellectu. Hæc ille: Nec satis habuit Pauli admirationem ob eximiam Petri, aliorumque virtutẽ expendere; nisi etiam inspectis Apostolorum Principis de Pauli sapientia laudibus, admirabilem vtriusque humilitatem pulcherrimo coronaret elogio. *Ecce Paulus*, inquit, *in Apostolis miratur innocentiam. Ecce Apostolorum Princeps miratur in Paulo sapientiam. Quid est hoc? Nisi quòd sancti viri, dum virtutum consideratione, sibi alios præferunt, volantia animalia alarum percussione se tangunt, vt eò aduolatum se altiùs excitent, quò humilius alter in altero, quod admiretur videt.* En veluti in speculo apes Ecclesiæ paruitate insignes, humilitate admirandas, sub vno tantùm aspectu repręsentatas inspeximus. Iuuat seorsim contemplari, & cuiuslibet magnitudinem in tanta breuitate, ac in magnitudine paruitatem, seu humilitatem demirari. Præibit Petrus vt Princeps, postmodũ Coapostolus eius Paulus subsequetur.

§. PRIMVM.

Petrus Ecclesiæ apis, in summo apice paruus, & humilis demonstratur.

IN superioribus Petrum in lapide sine manibus de monte abscisso figuratum asseruimus; Et meritò, ipsum enim Petri nomen lapidem significat. Paruus deinde lapis dicitur, licèt postea in montem excreuerit, vt ibi sacer historicus testatur. Quo quid aptiùs vt Petri humilitatem, & subinde magnitudinem significaret? Quid enim Petro humilius, & præ humilitate magis paruum? Quis item in ea humilitate in tantam excreuit magnitudinẽ? Ipse profectò Ecclesiæ apis, breuis corpore, idest humilitate paruus: Ipse lapis Ecclesiæ fundamentũ, qui naturam lapidis imitabatur: Nam sicut lapis ad humilia loca naturæ impetu descendit, & in illis conquiescit; sic etiam Petrus Ecclesiæ apis & lapis, apicem tenens sublimia respuebat; humilia verò & abiecta, toto cordis quærebat affectu, in eisque libentissimè quiescebat.

Marci Euangelium inspice, ac in eo veluti in speculo apis huius prærogatiuam mirificè expressam demiraberis. Etenim qnidquid in Petri laudem & honorem cedere potuisset, perfectissimi præceptoris discipulus, gloriæ refugus, humilitatis studiosus, silentio inuoluit. E contra quidquid imbecillitatis, ignominiæ, & dedecoris argumẽtum apparebat, pleno (quod aiunt) ore prædicauit, & exultanti calamo descripsit: Et quod alij transcursim, & veluti coactè indigetant, Marcus in ijs enarrandis lentiùs immoratur. Quin imò Magistri negationem,

quam

quam alij, nescio an pudore, & Ecclesię apis & capitis reuerentia leuiter præstrinxerunt, Marcus intrepidè propalauit. Pettrum Damianum serm. 1. de Marco Euangelista, hac in re sequor pręeũtem: cuius est illud: *Cùm cæteri Euãgelistæ, quod à Petro dictum est leuigent, solus iste duriùs loquitur, & tanquam crimen exaggeret, incautiora Magistrum verba effudisse testatur: cæpit, inquit, anathematizare, & iurare, quia nescio hominem istum quem dicitis.* Hæc Damianus. Est verò animaduersione dignũ, quòd solus Marcus verbo illo, *anathematizare*, fit vsus, quod valde ignominiosum erat & negationis turpitudinem, ac fœditatem magis amplificabat.

Marc. 14. num. 68.

D. Petr. Damian.

Marc. 14

Præterea apud Thabor, cùm ibi Petrus gloriæ cupiditate incensus in illa verba erupit, ***Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnũ, Moysi vnum, & Eliæ vnum.*** Matth. 17. A cauillatione abstinuit Euangelista, censuram non impegit, atque nescij vocabulo pepercit, quod Marcus minimè reueritus est euulgare: vnde statim adiunxit; *Non enim sciebat quid diceret*, ignorantiam Præceptoris manifestans, quam Matthæus occultandam iudicauit.

Matt. 17.

Luc 9.

Cæterùm vt in ijs, quæ Magistro dedecori, & ignominiæ erant commemorandis profusus; ita in laudabilibus, & quæ cederent in honorem, parcus, & illiberalis extitisse deprehenditur, vt cernete est in magnifica Petri confessione; in qua, cæteris tacentibus, solus Christi Diuinitatem prædicauit, dicens; *Tu es Christus filius Dei viui*. Quam adeo magni Christus æstimauit, vt statim beatitudinis titulo, largissimaq. Ecclesiæ Principatus remuneratione compensarit. *Beatus es Simon Bar-iona; quia caro, & sanguis non reuelauit tibi; sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et quidem D. Matth. cap. 16. num. 16. Omnia hæc exactè & dilucidè cõmemorat; Cùm tamen Marcus aliqua presserit silentio, etenim confessionem referens, verba illa, *Filius Dei viui*, non apposuit; dixisse contentus: *Tu es Christus*. Quod non ita cõmendabile, nec tam larga videbatur remuneratione compensandum. Siquidem Saul licet antea bonus, postea tamen reprobus, & quilibet ex Sacerdotibus sacro oleo perunctus, Christus dicebatur. Præterquàm quòd magnifica Christi encomia, quibus Petrum ad beatitudinem extulit, & de firmitate commendauit, Matthęus luculenter scripsit, & Marcus omnino tacuit. Quinimo cap. 8. cùm præceptorẽ suum Beatitudinis titulo illustratum referre noluerit, eundem à Christo Satanam appellatum libenter deprædicat; *Vade retro me*

Matt. 16.

Marc. 8. num. 30.

Marc. 8.

me Satana. Eodem etiam regendæ magnitudinis artificio vsus mihi videtur idem Petri discipulus, dum illam Cayphæ principis Sacerdotum interrogationem, & Christi ad eam responsionem lentiùs considero.

Ad Cayphæ tribunal sistitur Diuinus Saluator, ex quo Pontifex hunc in modum adiurans sciscitatur. *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei?* Matth. 26. Quid ad hæc Christus Dominus? Idem Matth. ibid. *Tu dixisti.* At verò Marcus cap. 14. diuersum fuisse responsum scribit, nimirum; *Ego sum.* Quis autem non videat, quantum distent, *Tu dixisti, & Ego sum?* vt palàm fiet consulenti Augustinum libro 3. de consensu Euangelistarum cap. 1. Eutymium Caiet. D. Thom. in cap. 26. Matth. & Clementem Romanum lib. 5. constitut. cap. 13. Cæterùm Marcus scriptum à Matthæo responsum suppresit: quia fortè illud Petro magis honorificum fore reputabat. Cùm enim Petrus Christi amore incensus ab eius sequela non desisteret, quousque finem videndi ergô Pontificis atrium ingrederetur, vt ibidem refert Euangelista: *Petrus autem sequebatur eum à longè, vsque in atriū Principis Sacerdotum:* censet verò Chrysost. homil. 85. in Matth. Petri sequelam ab ingenti amore profectam. *Multus enim erat,* inquit, *feruor Petri, qui cùm alios fugientes vidisset, non fugit, sed stetit & intrauit.* Et fortè ibi aderat, vbi à Christo facilè conspiceretur; vnde cùm Pontifici respondet; *Tu dixisti,* ad Petrum etiam, ni fallor, responsum dirigebat: quoniam primus ipse Christum esse filium Dei viui solemni confessione prædicauerat; quod nunc Cayphas interrogat. Igitur dum Pontifici interroganti, & Petro tacenti, simul respondet, *Tu dixisti;* perinde est, vt non leuiter conijcio, ac si diceret; Attende Petre, quod isti ex me, an sim Dei filius sciscitantur, ac de eo dubitant; &, *Tu dixisti.* Atque adeo ex tua confessione veritatē hanc satis, superque addiscere potuissent.

Ex aurea D. Thomæ Catena annulum adnecto, vt mentis nostræ conceptus pulchrior, & firmior euadat. Christi responsum illud ad Pontificem, *Tu dixisti,* expendit Angelicus Doctor, & quasi reddens rationem, cur Dominus se esse Dei filium Cayphæ non patefecerit, ita fatur, apud Matth. cap. 26. *Non erat dignus Christi doctrina; propterea non eum docet; sed verbum oris eius accipiens in redargutionem conuertit.* Quod si vt nostra fert opinatio, ad vtrumque Christi respōsum dirigebatur, constans magis, & manifesta est suggillatio. Quasi dicat: Cernis Petre quod isti mē arguunt, & à te vicissim arguuntur: quoniam illud idem quod

quæ-

Marginalia: Matt. 26. | Marc. 14. num. 62. | August. | Eutym. | Caietan. | D. Thom. | Clem. Rō. | Matt. 26. num. 58. | D. Chrys. | Matt. 26 | D. Thom. | Matt. 26

Matt. 26. quærunt, & mihi imputant, *Tu dixisti*: aduersus eorum ignorantiam constans accusator, & testis laudatissimus. Et quia Petrum non mediocrem inde gloriam cõsecuturum Marcus fortasse arbitrabatur; idcirco Magistri genio indulgens: pro *Tu dixisti* apposuit, *Ego sum*.

Miror, non enim discipuli affectus iste videtur, vt Magistri encomia deprimat, magnifica extenuet, quinimò obliuione sepeliat; è contra parum decora, quæque in præceptoris opprobriũ cederent, studiosiùs enarret. Quid agis ò Marce, quæ mens, quæ ratio, aut consilium impulit, & adegit, vt Magistri encomia tacitus prætereas, & probra exultãti calamo describas? Petrum Damianum cum Euangelista ad eum locum expostulantem adduco.

D.Petr. Damian. *Cur igitur* (ait ille) *à tot Magistri præconijs calamum reprimis, & sola quæ infirmitatis sunt ad posterorum memoriam stylo committis*. Hæc ille obijcit, quibus statim in Petri laudem effusus ita respondet: *Credendum est, quia cùm vnus vtrumque spiritus impleat; alter ab altero, ille in docendi, iste in scribendi studio non discordat, sicut enim Petrus à sua propria laude abstinuit; ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magistro nõ didicit, suæ descriptionis articulum refrænauit. Ad magnum quippe est nostræ ædificationis exemplum, vt & ille de se non efferenda, sed reprehendenda proferret, & iste sic per veritatis lineam rectius incederet, vt ne ad Magistri quidem fauorem aliquatenus declinaret*. Egregium sanè D. Petri Damiani responsum, quod iterum replico, & interpretor: Petrus decora sua, & ornamenta silentio contegit: minus honorifica, & nimium probrosa vbique humilis ostentat. Quam humilitatem fidus interpres, & charus Magistro discipulus omnino secutus, nihil in Magistri laudem putauit scribendum ex ijs, quæ ipse studioso, humilique silentio prætermiserat. Magnum certè, inauditumque humilitatis encomium; quod lõgè præstantius euadet, si quod Marcus scripsit Euangelium, à Petro dictatum asseramus. Et quidem ita censuit Tertullian. lib. 4. contra Marcion. cap 5. *Euangelium*, inquit, *quod Marcus edidit Petri affirmatur, cuius interpres Marcus*. Vbi etiam Lucæ Euangelium attribuit D. Paulo. *Tertull.* Tertullianum sequitur D. Hieronymus epist. 150. ad Hebidiam quæst. 11. ibi: *Euãgelium Marci, Petro narrante, & illo scribente compositum est*. *D.Hier.* Eiusdem sententiæ Authorem do Nicephorum lib. 2. cap. 15. *Petri*, inquit, *quod secundum Marcum est dicitur Euangelium*. *Niceph.* Accedit Eusebius Cæsariensis, libr. 3. demonstrat. Euangel. cap. 7. vbi quæ hactenus diximus constanter affirmat. *Omnia* *Eusch. Cæsar.*

nia enim quæ apud Marcum leguntur, narrationum, sermonumque, Petri dicuntur esse commentaria. Ita ille. Statim verò adijcit Marcum nihil ex tot, & tantis à Christo in Petri gratiā Matthæo cap. 16. scribente prolatis, retulisse. *Cùm tàm multa dicta sint Petro à Iesu, Marcus nihil horum commemorat: propterea quòd ne Petrus quidē talia in suis narrationibus enunciauit*. Hæc Nicephorus.

Quæ si verum habent profundissimam Petri humilitatē incredibiliter extollunt. Cùm enim scripsisset Euangelium magna de seipso, & vera præterijt; nec ab interprete passus est euulgari, quæ ab alijs iam stylo credita nō ignoraret; non aliam ob causam, nisi, quia in maximum Petri decus & ornamentum cessura credebātur. Ea verò, in quibus apparebat infirmitas, probroque, & ignominiæ duci poterant, plùs quam humanæ gloriæ contemptor, & vltra omnem humilitatis mensuram exquisitè ad posterorum memoriam transmisit.

Cæterùm alijs arridet, Marcum non solum interpretem, sed Euāgelij sui Authorem extitisse; quod Eusebius ex Clement. Papa lib. 2. cap. 45. Athanas. in Synops. ad fin. Hieronym. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Epiphan. hæres. 51. & alij testantur, licèt circa Euangelij conscribendi rationem diuersimodè opinentur, & varia scribant, inter quæ, nebulas velut & fumos, adamantina Petri humilitas clariùs enitescit, semperque eadem, & sibi constans demonstratur. Clemens in Commentar. epist. 1. D. Petri, quem apud sanctorum Patrum Bibliothecam tomo 6. reperies, ita sentit: *Marcus Petri sectator, prædicante Petro Euangelium palàm Romæ coram quibusdam Cæsarianis equitibus, & multa Christi testimonia proferente, petitus ab eis, vt possent quæ dicebantur memoriæ commendare, scripsit ex ijs quæ à Petro dicta sunt Euangelium, quod secundum Marcum vocatur*. Admittamus libenter quod Clemens opinatur. Quis neget Petro clarissimum humilitatis suæ triumphum? Nonne eiusdem meriti est quod probra, & indecora de seipso prædicarit, atque ipso prædicante Marcus interpres stylo fideliter reddiderit, ac si prædicator eadem scripsisset?

Eus[e]b. Athanas. Hieron. Epiph. Clemens.

Aliter sensit Epiphanius loco superius citato, verba dabo ex quibus Authoris mentem clarius deprehendes. *Statim* (ait), *post Matthæum insecutus est Marcus iussus à sancto Petro Romæ Euangeliū edere, & vbi scripsisset mittitur à sancto Petro in Aegyptiorum Regionem*. Cùm enim Matthæus in Euangelio quod scripserat admirandas Petri prærogatiuas, fidē, amorem, firmitatem, constantiam, largissimas Christi, propter hæc & alia magni facienda, promis-

Epiph.

sione-

siones, & vtroque in æuo remunerationes accuratè recensuerit; è contra defectus, redargutiones, Satanæ titulos, & alia quæ non ita decora videbantur, tacitus omiserit: Petrus, & calamum in magnis, ac speciosis, & silentium in minimis, & abiectis pari humilitate quasi indignatus Marco præcepit, vt variatis vicibus deleret elogia, taceret excelsa, in abiectisque & Magistro parum decoris scribendis sedulus insisteret. O profundam humilitatis abyssũ! Quid ni apis Ecclesiæ, & lapis sponte sua tenderet in ima hæc & abiecta, apices deserens, in profundis libentissimè conquiescens? Suspice humilem, qui sublimẽ intueris, & qui sublimitatem inhias, humilitatem æmulare.

D. Hier. de Script. Eccles. D. Hieronymus aliam aperuit viam, in qua etiam Petri se ostentat humilitas. Scribit igitur Marcum Apostoli discipulum, & interpretem Euangelium à se compositũ Magistro attulisse, vt emẽdaret, cùmque ibi magnifica de se scripta deprehenderet, & abiecta silentio inuoluta conspiceret, illa statim expungere, & hæc imperauit reponere. Hinc est, quod Marcus Petri negationes scribẽs, stateris miraculum pro soluendo tributo in ore piscis inuenti nullatenus meminit, quia ex negationibus ignominia, ex miraculo autem, & tributi solutione, in qua Christo videbatur adæquari, Matt. 17 iuxta illud, *Da eis pro me & te* magna D. Petro gloria nascebatur: Si D. Chrysostomo credimus, qui homil. 49. in Matthæum hæc expendens, ita fatur. *Hunc locum Marcus, qui Petri discipulus fuit, ideo non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur, sed negationem quidem ille quoque diligentissimè scripsit, hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsan deprecante, ne magnifica de eo diceret, omnino siluit.* D. Chrys. hom. 26. Itaque Marci Euãgelium in omnes partes versa, opiniones de ipsius authore expende, siue magister, siue discipulus, siue scriptor alter, & corrector alter extiterit, semper admiranda sibi Petri humilitas occurret, ac in Marci Euangelio veluti in speculo pulcherrima ludet ipsius humilitatis imago, nũquam nõ ipsum in sublimitate humilem, in humilitate sublimem deprehendes.

§. SECVNDVM.

Eandem Petrus humilitatem moriens prætulit, quam viuens tenuerat.

NEc sibi dissimilis Petrus extitit moriens, sed quam semper in vita custodiuit humilitatem, eandem moriturus obseruare decreuit. Quid porro causæ est, vt D. Petrus versis in cælum vestigijs elegerit in cruce suspendi? An eandem quam ibi Christus figuram tenuit, ipse detractabat?

Non

Non equidem, sed Christi gloriã fugiebat, vt in Psam. 118. scripsit eleganter D. Ambrosius. *Non fuit opprobrio Petro crux Christi, quia tantùm eius gloriæ dedit, vt inuersis Christum honoraret vestigijs; metuens, ne si ea specie crucifixus esset, qua Dominus; affectasse Domini gloriam videretur.* Eandem sententiam elegantiùs expressit his carminibus Prudentius Hymn. 12.

D. Amb.

Prudent.

Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis,
Pendere iussum præminente ligno.
Ille tamẽ veritus celsæ decus æmulando mortis,
Abire tanti gloriam Magistri,
Exigit vt pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quò spectet imo stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter sola versus in cacumen:
Hoc mente maior, quo minor figura.

Verè humilis Petrus, qui ingentem à Christo gloriam in cruce partam agnoscens, inuerso corpore eligit crucifigi, moriendi cupidus, gloriæ inimicus. Idcirco quidquid ignominiosum est, ambit; Et quod honorificum, refugit ac fastidit. Sed proh humilitatis ingenium! Petrus dum gloriam quam sibi Christus ex cruce reportauerat studiosiùs detrectat, & inuerso corpore suspenditur, viam sibi aperit ad cæleste Regnũ, vt D. Chrysostom. Orat. in Principes Apostolorum adnotauit. *Gaudes*, inquit, *Petre, qui ligno crucis frui tus es, & ad magistri similitudinem recta quidem figura, sicut Dominus noster crucifigi noluisti; sed magis inuerso capite veluti in terra ad cælum iter parans.* Hæc ille. Neque hìc tantùm humilitatis stetit ingenium, sed dum sic in cruce suspenditur, Christi mutatur in vmbram; Quo quid honorificentius existimari potest? Vmbræ situm & formam inspice, remque omnibus notam deprehẽdes; semper enim vmbra partibus inuersis corpori, cuius est vmbra, respondet: vnde Petrus versis in cælum pedibus dum crucifigitur, & Christi fit vmbra; locum vbi caput Christus habuerat, pedibus attingere promeretur. O magnum humilitatis fastigium! Quanto plùs est ipsummet locum vbi caput suum Christus habuerat, pedibus opprimere, quàm supra Saluatoris caput manus eleuare, quod Ioanni apud Iordanẽ Christum baptizanti euenisse refert Euangelista? Nec aliã, credo, ob causam, nisi vt Baptistæ extolleretur humilitas, qua se deijciens indignum fatebatur, qui solueret calceamenti corrigiam: idcirco dum Baptistæ ministerium exercet, manum supra caput extollit. Ita censuit D. Chrysost. homil. 38. ad Popul. *Quia dixit Ioannes, non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius, factus est amicus sponsi & manum, quã dixit calceamento esse indignam,* hanc

D. Chrys.

D. Chrys.

hanc super caput suum Christus attraxit. Hæc ille. Plus tamen Petri fælicitatem, & tantæ humilitatis fastigium admiror, qui non manus, sed pedes vsque ad Redẽptoris caput quodammodo extulisse prædicatur. Quinimò dum cruci affixus Christi vmbra fieri dignus euasit, specialem adeptus est prærogatiuam, vt scilicet vmbra sua ederet miracula, quod de nullo alio, etiam Christo Domino, Euangelistæ retulerunt.

Cæterùm Petrus hæc ipsa miracula præ humilitate edere recusabat, sponsæ simillimus, quæ spõsum allocuta, sic precabatur. *Fuge dilecte mi assimilare capreæ, hinnuloque ceruorũ super montes Bethel*. Cantic. 8. Sed cur ò sponsa vt fugiat adhortaris sponsum, cuius præsentiam desideras, & consuetudine sic impensè delectaris; vt sine illo viuere mortem existimes acerbissimam? Rem ego teneo, ait, hoc loco Rupertus: Humilitas fugam suadet, quam aliàs amoris doleret affectus. Ad sponsi præsentiam magna, & planè admiranda operabatur sponsa: & tamen hæc humilitatis studio, & amore recusat; ideo sponsum rogat, vt sibi auferat virtutem: perinde namque est, *Fuge dilecte mi*, ac si, teste Ruperto, diceret: *Non quæro gloriam in præsenti vita, sed desidero gratiam, non quæro claritatem miraculorum, sed opto remissionem peccatorum*. Hæc ille.

Cant 8.

Rupert.

Mirum tamen est, quàm ad viuum Petrus Ecclesiæ apis, humilitate breuis, hanc sponsę paruitatem affectu, verbisque expressit. Ad Christi Dominì imperium magnam piscium multitudinem Petrus in rete conclusit, & cùm antea per totam noctem laborans nihil ceperat, ad miraculum obstupescit, pauent & alij, quos ex alia cymba futuros auxilio conuocauerat. Quid inter hæc Petrus? Christum in cymba stantem sic alloquitur. *Exi à me Domine, quia homo peccator ego sum*. Luc. 5. Quid agis ò Petre? Nonne rogatus aliquando an velles à Christo discedere? Respondisti: *Quo ibimus? verba vitæ æternæ habes*. Cur ergo Christum modo adhortaris, vt à te discedat? Diuus Ambrosius lib. 3. de Virginibus aptissimè respondet. *Vir sapiens & grauis, in quo esset Ecclesiæ fundamentum, & magisteriũ disciplinæ, nihil vtilius esse prospexit, quàm ne secundantis operis extolleretur euentu, & ideo*, inquit, *exi à me Domine*. *Non rogat vt deseratur, sed ne infletur*. Hæc Ambrosius. At tu incredibilem expende humilitatis affectum, quo Petrus sic æstuabat, vt licèt alioqui à Christi præsentia diuelli non pateretur: Veritus tamen inter miraculorum magnitudinem aliquod humilitatis periculum, Saluatoris præsentiam quodammodo respuit, vt humilitatem retineat. Vel certè quia

Lucæ 5.

D. Amb.

Nn verè

verè humilis magna fugiebat, abiectis & vilibus delectabatur; & captandæ gloriæ occasionem ex miraculis non quærebat. Ambrosium laudo testem, cuius est illud ad cap. 5. Luc. *Admiratur dona diuina, & quo plùs meruerat, eò præsumebat minus.* Vera igitur apis Ecclesiæ Petrus euasit, quippequi animi humilitate, in illo supremæ dignitatis apice, breuitatem apum æmulabatur, exemplo futuris Ecclesiæ apibus prælucens; vt qui Pontificiam dignitatem successiuo electionis diuinæ tractu obtinerent, etiam quid imitarentur haberent. Et certè plurimas Ecclesiæ apes paruitatis, & humilitatis huius æmulas antiquioris & recentis æui tulit ætas. In quibus ex auro flauescentes & Vrbanę, nescio quid dulcius stillant, & spirant gratius. Non minor est aureus Pontificiæ dignitatis splendor, quàm humilitatis studium. In summa celsitudine paruitas, de Christi, & Petri humilitate veniens, atque in ea paruitate irradiat celsitudo.

D. Amb.

Luca 5.

Quam bellè Orientis Solis, & occidui stemma ipsi adaptatur, in scriptione apposita, *Et alius & idem.* Alius esse cœpit, dum Senatus Apostolici suffragijs in Petri solio collocatur: vt veluti nouus, & cælestis Athlas Christianum Orbem sustentaret. *Et idem,* quia in supremo dignitatis apice, vt se veram Ecclesiæ apem demõstraret, eandem spiritus humilitatem retinuit, ac prodigio simillimum veteri æuo rarum, & recenti inauditum moderati animi ad posteros transmisit exemplum. Nota sunt quæ in iconibus Pontificum subtiliter exarata, & calamo eleganter reddita tradidit Victorellus, in quibus hæc apũ prærogatiua, vt in magnitudine paruitas, in paruitate niteat magnitudo mirificè præluxit. Ibi enim sacro plaudente Senatu, diuinoq. afflante spiritu cernes creari Pontificem, qui sponsam dicentem: *Fuge dilecte mi*, & Petrum: *Exi à me Domine*, æmulatus, apis breuitate, & humilitate contentus, supremi apicis celsitudinẽ respuebat, humanæ gloriæ generosus contemptor.

Cant. 8.

Luca 5.

Sed iam alterius Ecclesiæ apis breuitas non minus commendanda paulisper digressum & cunctantem reuocat, Paulum dico, cuius paruitas apum æmula non vno tantùm, sed triplici nomine dilaudatur. Breuis corpore, breuis nomine, humilitate breuissimus; incredibilique rerum vicissitudine quasi alius, sed semper idem; in paruitate corporis incredibilem animi magnitudinem ostentauit. Singula seorsim illustrabimus. Primò corporis, & nominis paruitatem ponderabimus: postea de humilitate, quam in suprema tenuit celsitudine, dicemus.

§. TER-

§. TERTIVM.

Breuitas staturæ in D. Paulo, ac in ea virtutem latuisse admirabilem statuitur.

QVidni apis Ecclesiæ breuitatis prærogatiua fruereturʔ Et quemadmodum in naturæ apibus, diuino testante oraculo paruitas eminet, & quæ in ea latent virtutes, pluris æstimantur: sic apes suas gratia breues dedit, magnis tamen in breuitate virtutibus cumulauit. Paulum tibi ob oculos propone, gratiæq. exemplum naturæ æmulum inspicies, Ille breuitate corporis despiciendus, & minimè speciosus, prout illum his coloribus depin-
Niceph xit Nicephorus lib. 1. c. 37. *Paulus paruo fuit corpore, & contracto, & quasi incuruo, atque paululum inflexo.* Nec miror, quoniã pulchritudo naturalis ad virtutum ornamenta, & veros gloriæ fructus decerpendos minimũ conducit. Vnde monuit disertè D. Chrysostomus in Psalm. 50. quam plurimas esse arbores proceritate conspicuas, patulaque ramorum opacitate circinnatas, quæ tamen fructu carent, vel si quemquam ferunt, in porcorum escam deputatur. At verò vitis depressos habet palmites racemorum pondere incuruos, & humi repentes: Talis Paulus, vix à terra se extollẽs tricubitalis namque fuit, sed in tanta paruitate, magnis excelluit virtutibus; foliorum amœnitate, hoc est, externa decoris specie caruit: & tamen vberrimis fuit sapientiæ fructibus onustus. *Nam* (ait Chrysostom) D. chrys. *roboreæ arbores cùm densæ sint folijs & altitudine excelsæ; attamẽ non habent fructum hominibus aptum, sed porcis afferunt cibum: vinea autem per terram repens maturum vuarum refert fructũ.* Magnis igitur ne fide corporibus, animos inspice, qui mensuræ non subijciuntur. Virtutem contemplare, quæ nullatenus in stateris exploratur. Nec rupes, quia magnæ, paruis vnionibus sunt præstantiores. Quid inter volatilia breuius ape, & in specie abiectius? Quid pauo pulchrius? qua colla florent, omni conchylio depressior, & omni patagio in auratior, qua terga fulgent, & omni syrmate solutior, qua caudæ iacent; multicolor, & discolor, & versicolor, ac dum gemmantes ad plausum pennas explicat, & quærit honores nusquam ipsa, sem per alia, totiesque mutanda, quoties mouenda. Nihilominus eodem teste Chrysost. præstãtior apis est, & vtilior, in eaque corporis paruitate, magnas includit prærogatiuas. O qualẽ in cõtracto, breui, & incuruo Pauli corpore, veluti in thesauro sapientiam, & virtutum omniũ congeriem Dei liberalitas conclusit. Corporis paruitate fuit despicabilis, doctrinæ tamen splendore, cælestium donorum vbertate, animi candore,

& magnitudine venerandus.

Cole igitur in paruitate celsitudinem; nec in magnis despiciẽda tibi paruitas occurrat, diuini Oraculi monitum ausculta apud Ecclesiasticum c. 11. *Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.* Quod in Pauli gratiam & fauorem editum interpretor. Quasi vellet ipsum à sinistra opinione, qua vt plurimum laborant corporis deformitate insignes, vendicare. Nota verò quòd dum ait: *Neque spernas hominem in visu suo*, formula vtitur Hebræis familiari, in qua per transnominationem potentia pro ipsius obiecto, seu quod perinde est pro re visa, ipsius aspectus, seu visio vsurpatur. Vnde vertit consequenter Tygurina: *Ne laudes virum de pulchritudine sua, nec quemquam ob formam suam vituperes.* Syrus item: *Ne laudaueris hominem, qui speciosus est in aspectu suo, & ne contumelia afficias hominem, qui vilis est in aspectu suo.* Quæ verba sic expendit, & interpretatur Rabanus. *Probibet ne quis iuxta speciem corporis æstimet qualitatem mentis: quia sicut diuisa est natura animæ, & corporis, ita dignitas eorum est diuersa, nec consequens est, vt staturæ dignitatem sequatur modus sapiẽtiæ.* Hæc ille.

Ecclesi. 11

Tygur.

Syrus.

Rabanus

Quibus ego Pauli paruitatem, & contemptibilem corporis speciem satis defendi, imò & exornari non dubito, ita enim versiones adductæ, & Rabani commenta in ipsum quadrant, vt Pauli aspectu dicta, & scripta videantur, cui certè contigit dispensatione diuina; quod naturæ indulgentis beneficio non rarò solet euenire, vt quibus magnitudinem corporis, & speciositatem denegauit fœneraria quadam vicissitudine magnarum virtutum ornamenta largiatur. Exemplo sit apis, de qua diuinum Oraculum: *Breuis in volatilibus est apis, & initium*, seu vt alij legunt, *principatum dulcoris habet fructus illius.* Proh quã breui corpusculo magnam sapiẽtiam natura conclusit, qualis in vniuersa mellificij constitutione splendescit. Vnde.

Eccles. 11

Virgil.

Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Aethereos.

Georgic. 4. cecinit Mantuanus. Cæterùm quod in apibus natura prælusit, in hominibus facere condiscebat. Vnde illustriores sunt intus; quam foris appareant, & quod de suo Socrate dixit Alcibiades, sub externa figuræ vilitate incredibilem sapientiæ profunditatem, & nescio quid Numinis occultant. Quapropter huiusmodi viros aptissimè cum Silenis contulit Alcibiades, in dialogo Platonis de Amore, & Socratis firmauit exemplo. Silenos dicunt imagunculas ita fabricatas, vt clausæ monstrosam, tibicinis figuram ostentarent, apertæ verò, & deductæ, bifariamque diuisæ, Deo-

Deorum imagines præferebant. Nonne Paulum ijs similem iure optimo appellaueris; qui externa specie inops, breuis corpore vt apis, interna verò opulentissimus extitit. Et licèt quandiù clausus esset, & integer propter externam vtilitatem contemni posset, dum tamen vel calamo scribēs, vel ore detonans prædicando sese quodammodo aperiebat latentem intus diuinæ sapientię figuram ostētabat. Vnde 2. Corinth. cap. 10. 2.Cor.10 dicebant quidam: *Epistolæ graues sunt, sed præsentia corporis infirma, & sermo cōtemptibilis.* Oculos auertite ò Corinthij, à corporis præsentia, quæ vobis infirma videtur, Paulum aspicite, pulcherrimas aspicietis virtutum imagines, & sub cōtemptibili sermone admirabilē sensus profunditatem absconditam reperietis. Nam, vt dixit egregiè Rabanus: Raban. *Sicut apis aculeo pungit, & opera mellis conficit; sic in breui corpusculo ingeniosa inhabitat anima, quæ, & acumine viget, & doctrina sua nouit proferre sermonem sapientiæ.* O quale Pauli acumen, quàm viuax ingenium, quā dulcis sapientia! Breuis quidem erat corpore, & parum speciosus attamen sapientiæ magnitudine, quotquot Orbis dedit magnos fortè superauit.

Immensum sapientiæ thesaurum in mellifico opere reconditū quis neget? Amarissimos fruticum, herbarum, & florum succos, ita condire, & artificiosa quadam immutatione conuertere; vt non iam dulces, sed ipsam dulcedinem dixerit in sua parabola fortissimus Sanson: *De forti egressa est dulcedo;* Iudic.14 Et propterea dulcium initium, vel inter dulcia principatū dicatur obtinere, quis ita Batauus, vt rarum sapientiæ opus nō existimet. Admirandum planè opus naturæ est Dei sapientiam æmulantis, & humanis mentibus inaccessum. Vnde iure optimo Mellisographi, Chimicorum vanitatem, & animi falsa sperantis figmenta irridentes: quippequi nunquam aurum chimica, seù potius chimærica arte eliquarunt; apum sapientiam deprædicant, quia quod chimista non potuit, apis fecit; Quid enim mel aptiùs dixeris, quam aurum eliquatum, & potabile? nisi magis cum Plinio lib. 11. cap. 12. velis dicere. *Mel esse cœli sudorem, seu quandam syderum saliuam, siue purgantis se aëris succum purum, & liquidum, magnamq. cœlestis naturæ voluptatem afferre.* Plinius.

Mellificam transmutationis artem ab apibus inuentam Paulus Ecclesiæ apis, corpore breuissimus, & minimè vanus chimista, sed sapientissimus Dei amator, præstantiori materia æmulabatur, quippequi magistro amore, quē scitè Nazianzenus, artem chimicam appellauit, vitæ huius amaro res in dulcedinem immutauit, opprobria, verbera, fella, sapienter Nazian.

eliquauit in mella, nec solum reddidit potabilia, sed etiam fastidiosissimis expetenda. Mirare, corporeque in exiguo, sapientiam latere, incredibilem non ambigas, Catonemque audi exhortantem.

Cato. *Corporis exigui vires contemnere noli*
Ingenio pollet, cui vim natura negauit.

Concinunt Lyricus, & Romæ eloquentiæ Antistes, quorum illud est acroama. *Valentissimo quique corpore longissimè abest à sapientia.* Euripidis addo calculum.

Euripid. *Animus*, inquit, *spectandus est, nihil pulchritudo iuuat, cùm quis mentem non bonam habet.* Verè quidem; vnde alibi dicebat. *Deformis sim potius, quam pulcher, & malus.* Laudanda electio. Et sanè quid ampliùs dixisset ethnicus; si aliquando oris pulchritudinem, & corporis proceritatem à Deo reiectam agnouisset: quod Samuelis exemplo in Reg. historia celebri confirmo, & illustro.

Abiecto propter improbitatem Saule, præcepit Deus Samueli, vt de filijs Isai Regẽ eligeret Israelitico imperio successorem. Quid ille? Domum adijt Isai, omnes ipsius filios iubet accersiri: Adest primò natu maior, procero corpore, oris elegantia & venustate spectandus, Eliab ipse dicebatur; inspecta adolescentis pulchritudine illectus pariter & deceptus Samuel, vt credidit Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædag. c. 2 illum destinauit in Regem. Falleris, ò Samuel, non magna in magno corpore regnat virtus, non semper exornat sanctitas, quos venustat species. Ab oris pulchritudine, corporisque proceritate oculos auerte, animum introspice. Mentis deceptio est corporis species ijs, qui latentem animum non intuentur. Ita eum Reg. 1. cap. 16. Diuinum oraculum admonuit. *Ne respicias vultum eius; Neque altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis Ego iudico: homo enim videt ea, quæ parent, Dominus autẽ intuetur cor.* Quanto satiùs fuisset Eliabo, si, quod gentilis optabat corpore deformis, animo pulcher esset, paruitate potiùs contemptibilis, quàm proceritate spectandus; quia fortasse imperio dignus haberetur. Longè fælicior Pauli sors, & mihi magis inuidenda, quem quantò viliorem paruitas corporis ostendit, tantò sublimiorem virtutum celsitudo manifestat. Qua propter illud Ecclesiast. ex c. 11. citatum iuxta Syriacam versionem, ita replico: *Ne contumelia afficias hominem, qui vilis est in aspectu suo, quia contemptibilis est in auibus apis, & superior bonitate cæterorum fructuum est fructus eius.* In idem pene recidit illud Tygurinæ. *Parua quidem inter volucres apis est, sed fructus eius est origo dulcium.* Nec contenta solũ in animãtibus

Clemens Alexand.

1. Reg. c. 16. n. 7

Ecclesiast cap. 11.

natu-

natura paruitatem virtute compensauit: erga homines eodem vsa est artificio, statura pusillos magnarum virtutum dotibus insigniuit; diuinaque accedēte gratia, eò celsitudinis peruenerunt vt anthonomasticè magni, & inter magnos maximi iure optimo dici mererentur. Paulum, Chrysostomum, Augustinum, Gregorium Nazianzenum, breuis staturæ fuisse, probat Cornelius ad cap 4. Zachar. num 50. Seraphicum addo Franciscum, D. Paulo in corpore mensuratum. Antoninus etiam, vt nomen ipsum præfert, pusillus erat, etenim propter paruitatem Antonium dicere noluerunt. Innumeros prætereo Ecclesiæ Doctores, qui velut apes paruitate corporis insignes, eandem Ecclesiam suarum virtutum magnitudine, & splendore illustrarunt.

Pulchritudinem non reprobo, quæ ex apta membrorum compositione & figura simul cum suauitate coloris efflorescit. Nec item proceram corporis staturā; quam venustat elegātia detestor. Licèt enim pulchritudo sit temporis ludibrium, & fragile bonū, vt dixit Poeta.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos.
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Quinimo fallacem, & inanem Prouerbiorum 31. sacra dicit Scriptura. Multorum tamen virorum & fœminarum decorem, elegantiam & venustatem commendat. Nec immeritò, quoniam vt dixit eleganter Tertullianus. *Pulchritudo est vrbana vestis animæ*. Sæpiusque addit Ambrosius; *Species corporis figura est probitatis, & natura magnis mentibus pulchra corporum domicilia metata est*. Vnde non raro naturale pulchritudinis corporeæ donum nonnullis Deus concedit, vt sit latentis animæ pulchritudinis indicium: qualem Deiparæ Virgini concessam inficiandum non est. In qua etiam mirum in modum Ioseph Spōsus excelluit alteri Iosepho similis, qui sacræ Scripturæ testimonio decorus aspectu perhibetur. Fuit autem Ioseph, vt scripsit Gerson in suā Iosephina, Christo similis, vt eius filius videri posset.

Tertul.
D. Ambr.

Cæterùm hoc pulchritudinis donatiuum, vt prudenter aduertit D. Augustinus, lib. 15. de Ciuitate Dei cap. 22. non solùm Matri, & Sponso, alijsque amicis & iustis, sed etiam malis, & peccatoribus Deus propediem elargitur, & non raro iustis denegat; ne magnum hoc bonū ipsis videatur, aliosque contemnant, quos statura pusillos, vultu parum speciosos, & instar apum corpore breuissimos inspexerint: quia vt ex Ecclesiastico nuper dicebamus. *Ne contumelia afficias hominem, qui vilis est in aspectu suo; quia contemptibilis est in auibus apis,* D. Aug. Eccles. 11

& superior bonitate cæterorum fructuum est fructus eius. Et multoties sub ea paruitate, & corporis deformitate pulcherrima virtutis effigies delitescit. Vnde si lynceis oculis homines vterentur, & eorum visus obstantia penetraret, sub abiecta despicabilique figura, formosissimā internæ virtutis imaginem introspicerent.

Salubre igitur erit inspecta apum Ecclesiæ paruitate, ad earum imitationem, & magisterium vitæ nostræ rationem instituere. Sed quid ab apibus edocemur? Tria potissimum, ait Varro lib. 3. de re rustica, cap. 16. *Ab his opus facere discunt, ab his ædificare, ab his cibaria condere, tria enim harum cibus, domus, opus; neque idem quod cibus cera, nec quod ex mel, nec quod mel domus.* Quàm adamussim gentium Doctor Paulus, vt postea videbimus, veluti Ecclesiæ apis ab apibus didicit suauissimum sapientiæ mel conficere; vitæque Euangelicæ documenta, cælesti dulcedine eliquata, fidelium animis instillare. Neque id fecisse contentus ex doctrinæ fauis ceram expressit, hoc est, prædicationi lucem addidit. Non enim in tenebris iacuit Pauli sapientia, quippe quæ non solùm de melle cælesti mellea, sed de Dei lumine fuit luminosa: quod de Scripturarū doctrina dixit Augustinus. Vnde toto Orbe non cereæ facis instar, sed fulgentissimus veluti Sol irradiauit; sicque mellifluus ipse, & splendore coruscans, iactis magnarum virtutū fundamentis, in cælesti Hierusalem, vbi iam animo morabatur, domum extruxit, & alios ad similem substructionem suo erudiuit magisterio, & prouocauit exemplo.

§. QVARTVM.

Nominis mutatio Sauli in Paulum, eandem apis paruitatem ostendit.

NOn ineptè cecinit olim ille alius, quod in D. Paulo manifestam continet veritatem. *Conueniunt rebus nomina sæpe suis.*

Nam cùm antea Saulus diceretur, Paulus postea, hoc est, paruulus appellatur: vt nominis diminutio corporis pusillitati conueniret, & subinde mentis humilitatem præseferret. Nam vt Diuus Augustinus serm. 42. de Sanct. adnotauit. *Illa nominis permutatio perinde fuit, ac si nomen superbi in humilem, seu minimum transmutaret: de Saulo Paulus, hoc est, de superbo minimus. Vnde nomen suum quodammodo interpretatus, ait; ego sum minimus Apostolorum.* Nec alia de causa, vt scripsit idem Augustinus lib. de spiritu & lit. c. 7. in 3. tom. hanc nominis mutationē D. Paulus elegit, nisi vt totus quotus erat, S. Aug.

erat, corpore, nomine, & quod magis est animo humilitatem prædicaret; elatosque, & superbientes damnaret, qui vanis assũptis nominibus, & corporum, & animorum magnitudinem mentiuntur. *Paulus cùm Saulus priùs vocaretur; non ob aliud, quantum mihi videtur, hoc nomen elegit, nisi vt se ostenderet paruum tanquam minimum Apostolorum: multum contra superbos, & arrogantes, & de suis operibus præsumentes pro commendãda Dei gratia fortiter, atque acriter dimicãs.* Hæc Augustinus.

D. Aug.

D. verò Bernardus serm. 2. de conuers. S. Pauli hanc superbi nominis mutationem in aliud humile & abiectum, in ipso statim conuersionis momento, factam attestatur: vnde de ipsomet conuersionis die locutus hęc scripsit: *Concisus est hodie Paulus: imò Saulus conuersus, versus est in Paulum; siquidem factus est tanquam Euangelicus ille paruulus, de quo Dominus ait Matth. 18. Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c.* Hæc Bernardus. Nec abludit in Enchiridio Prudẽtius vbi ita cecinit.

D. Bern.

Prudent.

Hic lupus ante rapax, vestitur vellere molli:
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit visum, fit Apostolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbis.

Affulgente cæli luce ex equo præcipitatur, si fortè eques tunc incedebat: equitabundũ fôrs dixi, quia cõmuniter scribentiũ calamo, & pictorũ penicillo resupino deiectus equo effigiatur. Verùm quemadmodum cecinit Lyricus.

——— Pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Vnde sicut pictori licuit equitantem depingere; sic etiam vati (quisquis ille fuerit) picturæ licentiam redarguere licuit.

Mentitur pictor, Paulum qui pingit equestrem.
Cùm clarè constet, quod fuit ille pedes.

Cæterùm firmiùs quàm poetæ licentia pedestre Pauli iter extitisse statuamus: nã equorum vsus ad itinerandum Gentilium proprior erat, quàm Iudæorum; hinc est illud Basilij, ad illa verba Psalmographi. *Fallax equus ad salutem.* Psalm 32. *Exclusus est*, inquit, *ab vsu sanctorũ equus; neque Israel in obeundis bellis quantumuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri comitatu, nec sanctorum aliquis priuatim equo vti existimauit. Pharao equestri vsus exercitu, & Senacherib superbus equorum multitudine narratur: Et lex per Moysem promulgata, hæc de Regibus sancit. Non multiplicabis tibi equum.* Et D. Hieronym. in illud Psal. 75. *Dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Præceptum*, inquit, *est in le-* D. Hier.

lege, vt Hebræus nō habeat equos. Cùm autem Paulus professione Pharisæus & supra modum paternarum traditionū obseruator existeret, nullatenus equitem incessisse credendum est; etsi Damascus septem itineribus ab Hierosolymis distaret. Præterquàm quòd sacer Historicus nullam equi mētionem fecit; cùm tamen miraculi magnitudinem non parum amplificabat, quod equitantem præcipitaret, nec tamen feriret, aut occideret. Iuerit autem eques vt calamus, & penicillus ostentat; vel pedes, vt Vates contendit, & forsan ratio persuadet. Illud certum est quòd vbi primum terram contigit, & puluere fuit conspersus, dictu mirum, ad terræ pulueris que contactum, in terram corruens, ab altitudine cordis etiam deijcitur, elatique & superbi nomen Sauli, in Paulum, hoc est, humilem immutauit. Vnde antequàm conuerteretur, vel in ipso cōuersionis tempore, apis similitudinem expressit. Nonne apes sub vno Rege in turmas, & cuneos distributæ sæpe numero ad certamina concurrunt; sicque ordinatè procedunt: vt non animalcula certatura, sed confertissimas hominum acies inire præliū existimes. Vnde Virgil. 4. Georg. pugnaturi examinis ordinem, stationes, munia, Duces, & reliqua militaris disciplinæ documenta adamussim obseruata consideràs, quasi non apes, sed homines prælium inituros depingeret, ita cecinit.

Magnanimosque duces, totiusque ex ordine gentis, Virgil.
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.

Vbi videre est, vt se bombo tanquam classico ad bellum prouocent, vt stimulos acuant, vt ordines teneant, vt hostem lacessant, vt ruant in plagas, vt aculeos infigant, vt inuolent, vt reuolent, vt fremant, vt sterpant, vt totus in angustis militibus desæuiat Mauors. Sed quid remedij, vt tam pertinax concertatio dirimatur? vt tam conferta pugna tranquilletur? Optimè Mantuanus quarto Georg.

Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta, Virgil.
Pulueris exigui iactu compressa quiescunt.

En Pauli simulacrum: Non vna tantum apis ille, sed integrū examen apum, seu agmem videbatur, aculeatus ruebat in præliū, fremebat elatus, Christianis internectionem, & exitium minabatur: epistolas Principum deferebat; vt collecto milite profligaret, quos præ furore, & insania ardebat, extinguere: *Saulus adhuc,* Act. 9. & minimè Paulus, vt fortè innuit Euangelista; & aduertit D. Chrysostomus homil. de ferend. reprehens. seu de conuers. Pauli, & homil. 9. de laudibus eiusdē. *Adhuc,* D. Chrys. inquit, *ferocientem, adhuc insanientem, adhuc in vigore furoris*

exi-

existentem adhuc cæde feruentẽ attraxit Christus; non expectans, vt expleret furorem, vt ostenderet morbum, vt extingueret flammas affectionum, & fatigatus debacchando mansuesceret, & tunc tandem eum traheret: sed dum vigeret furor ipsum cepit, vt ostẽderet potentiam suam; vincens, & superans persecutorem in media insania. Hactenus ille.

Pulcherrimum sanè genus victoriæ. Sed quo pacto acciderit videamus, qua arte Dominus ferocientem, & indomitum cicurauit, ex superbo conuertit in humilem, atque ex aculeata ape sic in plagas fidelium exerto aculeo inuolante, vt integrum referret examen, in mansuetam apem immutauit, & aculeo expertẽ: qualem esse apum Regem dixit Senec. lib. 1. de clementia cap. 19. Vel si, vt placet Basilio homil. 8. in Exameron aculeum habet, nusquam illum exerit ad vulnerandum. *Cum iter faceret* (ait sacer historicus) *contigit vt appropinquaret Damasco, & cadens in terram, &c.* Elatione tumidus ferocitate metuẽdus, aculeo obarmatus, in christianorum ruebat interitum: sed pulueris iniectu cadens in terram: protinus furorem posuit, tumorem deiecit animum cædes fidelium spirantem trãquillauit, & confestim ex Saulo mutatur in Paulum, fælicemque nominis mutationem, morum, affectuum, & animi mutatio fuit cõsecuta. Quod D. Ambros. ser. 31. Romanæ editionis agnouit. *Erat blasphemus, persecutor, & Saulus: at vbi pluuia super eum lauacri cælestis influxit, necatur blasphemus, persecutor necatur & Saulus, viuificatur Apostolus, viuificatur & Paulus; vsque adeo autem perdidit veterẽ cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.* Hæc ille.

Senec.

Basilius.

Act. 9.

D. Ambr.

Eandem nominis morumque mutationem, D. Damasus his carminibus celebrauit.

Damas.

Mutatus postquàm placuit de nomine Paulus.
Mira fides rerum, subito trans æthera vectus.
Noscere promeruit, prosint quid præmia vitæ.

O rerum mutationem admirandam! quem antea fideles, vt apẽ aculeatam, præferocem, aculeum in plagas exerentem formidabãt, modo cicurẽ mansuetum, humilem amplectuntur. Iam non minitatur stimulos, non desæuit in cædes, sed fauos construit, & mellis suauitatem instillat. Tantùm pulueris exigui iactus potuit immutare. *Cadens in terram*, ibi elationem perdidit, furorem amisit, cicur & mansuetus euasit, Rex apum sine aculeo, vt in Euangelicæ doctrinæ mellificio sedulus laboraret.

Act. 9.

Neque abs re erit expendere, quo temporis momento huius apis volatum deiecerit; *Cum iter faceret.* Puta quando epistolis arma-

matus furore percitus, iracundia excandescens Christianorum sanguinem sitiebat. Quid tunc? *Cõtigit vt appropinquaret Damasco.* Act. 9. Quid mirùm vt eueniret Damascũ accedere; Nonne Hierosolymis egressus illuc pergebat, vt inde Christianos vinctos educeret. Vbinam igitur est aduentus istius admiratio? vt propterea dixerit Luc. *Cõtigit, vt appropinquaret Damasco,* ibid. Credo, quia cum Saulus pristinum adhuc retinebat ingenium, nondum furorem, tumiditatem, & aculeum ad vulnerandum deposuerat: quod, interprete D. Chrysostom. sonant illa verba: *Saulus adhuc*: idcirco notatu dignum, & miraculo simillimũ fuisse, quod furens; immaniterque in Dei seruos desæuiens Damasco appropinquaret; nec Deus omnipotens fulmine ad inferos currentem adigeret, aut terra dehiscẽte Hierosolymis egressus sorberetur. Quinimò septem itineribus perdendi animo properantem sustinuit, quousque Damasco fieret vicinus; *Contigit vt appropinquaret Damasco*; vbi districtus imminebat accusator, sanguis nimirum Abel, quem Saluator noster ipsi fuerat minitatus, cùm apud Matth. 23. dixerat: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes & Scribas, & ex illis occidetis, & flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de Ciuitate in Ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, à sanguine iusti Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ.* Quo in loco iuxta litteram, de persecutione, ac seditione quam aduersus Christianos Saulus excitauerat, locutus videtur: Cùm ille aculeum exerens christianos acriter vulnerabat. Et quidem D. Hieronymus aspectu S. Stephani verba illa, *Et Scribas*, adhibita fuisse arbitratur: Quoniã Paulus adhuc Saulus Iudæorum animos commouit, vt ipsum lapidibus obruerent. Hinc, vt D. August. serm. 4. de S. Srephano aduertit, successu lætabundus, omnium manibus reputandus est lapidasse. *Qui*, inquit, *cum sanctus Stephanus lapidaretur, omnium vestimenta seruabat, & tanquam manibus omnium lapidabat.* Quinimò & Saulus, Actor. 22. vers. 20. id ingenuè fatetur. *Et cum*, ait, *funderetur sanguis Stephani testis tui, & ego adstabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum*: Stephanus, & Paulus fratrueles erant, & sub eodem Gamalielis disciplinatu educati, vt Oecumenius enarrat, vnde flamma tanto vehementior exarsit æmulationis, & fraterni odij maius incendium; quod non obscurè indicat verbum illud, *Consentiebam*, pro quo, interprete Lorino ad hunc locum, legendum est, *Complacens* quasi diceret se non solùm Stephano lapidando operas adhibuisse, sed etiam

D. Hier.

D. Aug.

Act. 22. vers. 20.

etiam sibi nimium complacuisse, quòd aduersus martyrem eam persecutionem excitauerit, si Diuo Hieronymo fides est adhibenda. Et quidem adeo peruulgatum erat apud fideles, persecutionem illam à Saulo profectam, vt etiam postquàm fuerat immutatus, cùm Petrum inuisendi gratia quæreret, valde extimuit, & tamen iam persecutor esse desierat, & de Saulo persecutore, in Paulum transierat Christi præconem. Vnde Augustin.serm. 25. de Sanctis, Petrum timoris securum reddens sic alloquitur. *Noli timere beate Petre, quia Saulus non te quærit, sed Paulus vas electionis te cupit videre. O beate Petre, quia conuersus est Saulus miraris, qualis es tu, erit & ipse talis, & vnus vobis erit natalis, qui fecit ex Saulo Paulum, ipse fecit ex Simone Petrum*. Hæc ille. Cæterùm Petrus, nusquam hostis inuenitur, nec prompsit aculeum, vt Ecclesiã persequeretur, sicuti Saulum fecisse deprehendimus; vt in præsenti cernere est, cùm obtentis à Pontifice epistolis Damascum proficiscebatur, vt Christianos inde extraheret, vinctosque in Hierosolymam deportaret. *Petijt ab eo epistolas in Damascum, vt si quos inuenißet huius viæ viros ac mulieres vinctos perduceret in Hierusalem*. Et cùm immani feritate desæuiret in Christianos, iam ex vicinis locis, vt ibi Glossa Interlinealis appinxit, multos cõprehenderat, ligatosque transmiserat in Hierusalem. Cur ergo Dominus dissimulat, & Damascũ attingere permittit? *Contigit vt appropinquaret Damasco*: Quo in loco sanguis Abel adhuc ebulliens edito veluti clamore tam immanis sæuitiæ supplicium postulabat. Quod Saluatoris nostri sententia apud 23. Matthæi fuerat pronunciatum. Et quidem apud Damascum Abel occisum fuisse à Caimo, & terram eo in loco occisi sanguinem suscepisse memoratur. *Quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem Abel*. Genes.4. vers. 11. quam ob causam, teste D. Hieronymo ad c. 7. Ezechiel, Damasci nomen vrbi postea datum, quod idem, ac *bibens sanguinem*, significat; eo quòd morientis ibi Abel sanguinem hauserat.

Augu. — Act. 9. num. 2. — Gloss Interlineal — Act. 9. num. 3. — Matt. 23. — Genes. 4. num. 11. — D. Hier.

Cùm igitur Dominus Iesus Saulo minitatus fuerit sanguinem Abel. *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est à sanguine Abel iusti*. de industria Saulum Damasco proximum fieri permisit, ac in eum deduxit locũ, in quo Abel sanguis vitæ Sauli tortor, ipsiusque crudelitatis accusator efferuebat; atque apud diuinæ iustitiæ tribunal efferatæ insolentiæ vindictam proclamabat. *Contigit vt appropinquaret Damasco*. Mirum dictu, & hac in historia valde memorandum. Cæterum, inquit Augustinus fælicem ego Saulum existimo, quoniam vbi

Matt. 23. num. 35. — Act. 9. 3.

vbi sanguis Abel vltionem postulabat, Stephani sanguis veniam precabatur. Ille supplicium de superbo, & hoste ad Dei tribunal exigebat, vt relicto Sauli nomine punitus ad malorum statueretur exemplum. Iste orationis auxilio, quam Christo inspectante habuerat, *Et Iesum stantem à dextris virtutis Dei*, se vidisse testatur, à quo pro inimicis orare didicerat, nomen Sauli in Paulum, superbi in humilem, persecutorē in prædicatorem mutari flagitabat. Mira contentio, hinc vltio, inde venia postulatur: anceps potuit apparere victoria, quoniam apud Deum plurimum valebant ij, qui in oratione certabant, vicit tamen Stephanus. Quid ni? apud clementissimum Dominum plus impetraret veniam rogans, quàm qui de hoste pœnas exigebat. Itaque sanguis Stephani palmam tulit, quem lex gratiæ ignara vindictæ effusum inspexit, & facta pro inimicis oratio plurimum adiuuit. Vnde Augustinus serm. 4. de Sanctis, ad illa verba Actor. 9. *Ego sum Iesus quem tu persequeris*, Eiusdem Saluatoris nomine Saulum sic alloquitur. *Quare te erigis contra me malo tuo? Sed contra tanta mala, quæ committis in me, olim quidem debui perdere te (nec tandiu vsque in præsens tempus expectare) sed Stephanus meus orauit pro te. Elisus est sæuiens, erectus est credens; Elisus est lupus, erectus est agnus. Elisus est persecutor, erectus est prædicator. Dicam planiùs dicã apertiùs* (prosequitur idem Augustinus) *elisus est filius perditionis, erectus est vas electionis; elisus est Saulus, erectus est Paulus.*

Act. 7. num. 55.

Actor. 9.

D. Aug.

Sed quænam tam admirandæ repentinæq. mutationis causa fuit Cur Dei punientis vindictam non sensit, pro qua iusti sanguis identidem proclamabat, sed potiùs clementer recipitur, & mirabiliter immutatur, vt Ecclesia Paulũ prædicatorem haberet, & magistrum, quæ antea Saulum persequutorem doluerat, & inimicũ: Totum oranti Stephano tribuendum censuit eodem loco D. Aug. *Nam si*, inquit, *Martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulũ non haberet, sed ideo de terra erectus est Paulus; quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.* Hæc ille. Dum verò Saulus ad terram deijcitur, & instar apis (parum est integrum referebat examen) iniecto puluere tranquillatur; nõ parum profuit terra, quam tetigerat cadens; & in qua Stephanum pro venia oratorem, & Abelis victorem obtinuit: vnde licet Dei misericordia super omnia ipsius opera semper efferatur, ne tamen queri posset iustitia, quod innocentem relinqueret inauditum: postquam Saulus, nominis & animi mutationem subijt, sub Paulo pœnas sustinet, qui in Saulo veniam promeruit. Do Augustinum serm. 25. de Sanct. *Patitur Pau-*

D. Aug.

Paulus, quod fecerat Saulus: Paulus lapidatus est, Saulus Christianos virgis affecit: Paulus pro Christo quinquies quadragenas vna minus accepit: Saulus persecutus est Ecclesiam Dei; Paulus submissus est in sporta; Saulus vinxit, Paulus vinctus est. Et dum Saulus sæuiens quærit minuere numerum Christianorum, & ipse accessit ad numerum Confessorum. Hactenus ille. At tu vide qua ratione sic veniam fuit assecutus, vt etiam iustitiæ satisfaceret; ac dum Stephani sanguis misericordiam precatus auditur, sanguis Abel vltionem exigens postulatis non omnino fraudatur. Cecidit itaque superbus, & humilis erigitur, Ecclesiæ fit apis gemina corporis, & nominis breuitate commendabilis.

§. QVINTVM.

D. Pauli humilitas seu animi paruitas, corporis, & nominis paruitatem exornauit.

HActenus D. Paulum & corpore & nomine paruum inspeximus; iam quanta fuerit ipsius animi paruitas seu humilitas videamus. Ita enim paruum se ac humilem æstimabat; vt Coapostoli Petri, & apis Ecclesiæ æmulator eximius, sublimia, & magna contegeret, abiectaque & parum decora gloriabũdus efferret. Ne dubita, epistolas eius diligenter euolue, milliesque se insipientem & stultum nominasse reperies, vt prudenter aduertit Chrysostom homil. 23. in epistolã secundam ad Corinth. cap. 11. D. Chrys. Quin etiã epistola 1. ad Corinth. cap. 15. num 9. minimum Apostolorum, eoque nomine indignum, qui vocetur, & Ecclesiæ persecutorem se dicere non erubescit. Quid? in epist. ad Ephes. 3. nu. 8. inter fideles se minimum reputat. Et quod magis mirere 1. ad Timoth. 1. num. 13. & 15. blasphemũ; contumeliosum, incredulũ & peccatorum omnium primum sponte se ipsum pronunciat, milleque opprobria & calumnias sibi passim inurit. Quapropter dixit egregiè loco citato D. Chrysostomus. *Talis est hic sanctus noster,* D. Chrys. *peccata sua vel nemine impellente perpetuò versat, excantatque in omnibus epistolis, se notatione atra describens, palamque faciens, non solùm eius ætatis hominibus, sed etiam omnibus posteris. Præconia vel vrgente necessitate grauatur, vel potiùs refugit enarrare.* Hactenus ille.

Cæterùm nullibi Pauli humilitas illustrior apparet, nec magnificentiùs triumphat, quàm dum ipse 2. Corinth. 11. nu. 23. quosdam Pseudoapostolos quodammodo redarguens, in hæc verba, 2. Cor. 11. num. 23. non iactabundus, sed supra humanam fidem humilis, & verecundus erupit. *Ministri Christi sunt*

vt

D.Chryſ. *(vt minus ſapiens dico) plus ego.* Admirabilis eſt hoc loco D.Chryſoſtomi lectio, & homil. 11. in Geneſ. ſic enim vertit. *vt delirãs dico, plus ego.* Sed quis emuncti licet iudicij Paulum hic delirantẽ aſſequetur? An quia alijs ſe prætuliſſe nõ erubuit, & delirij quoddam genus ſit aliorum gloriam velle ſupprimere, atque eos prædicandi miniſterio anteuertere? Verùm hi de quibus agitur, teſte D.Chryſ. Chryſoſtomo veri non erant Apoſtoli, ſed præſtigiatores mendacijs & deceptionibus dediti; quique mentita Apoſtolorum figura ſanctitatis opinionem venabantur; vt ex eodem cap. epiſt. ad Corinth. num. 13. apertè colligitur. Quid ergo delirij eſt? vt verus Dei Miniſter Paulus, electionis vas, Pſeudoapoſtolis, impoſtoribus, & lucro potiùs, quàm Chriſti miniſterio ſeruientibus ſe præferat. Non ego hic delirium agnoſco. Sed cùm Paulum audio dicentem. *Vt delirans dico, plus ego* Magnũ humilitatis ſuſpicor artificium. Nec fallor, facem mihi præfert D.Chryſoſtomus hom. 25 adeum locum, vbi hæc: *Licèt manifeſta habe et eminentiæ ſuæ argumenta: ttamen inſipientiam etiam ſic rem vocat quamuis cùm Pſeudoapoſtoli eſſent, non opus erat hac excellentiæ comparatione; poterat enim ſimpliciter negare illos eſſe miniſtros.* Hæc ille. Quaſi diceret: hinc D. Paulum veritas: inde premebat humilitas: illa nihil indignum ſuadebat, vt ſe falſis miniſtris ſuperiorem fateretur. Hæc veritatem cum humilitatis diſpendio non proferendam hortabatur: ſacrum inter ſaxumque poſitus confugit ad delirium; idcirco ait: *Vt delirans dico, plus ego.*

Illud tamen hìc mihi videtur admirandum, quòd nec miraculis, ac prodigijs doctrinaque & ſapientia, quod iure optimo poſſet, his Pſeudoapoſtolis ſuperiorem, ſed, *In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter;* Verè & humiliter ſe ipſum deprædicet, quod Theodoret. prudenter adnotauit. *Dicit*, inquit, *quanam ratione eos antecellat, non adducens in mediũ miracula, nec & mortuos, qui reſurrexerunt, nec Dæmones, qui fugati ſunt: nec ea quæ vniuerſo Orbi allata eſt ſalutem; ſed ea quæ pro Euangelio perpeſſus eſt.* Et verò mentis humanæ captum excedit, admirandumque & inauditum videtur humilitatis & propriæ abiectionis artificium; quinimò & prodigium valde inſolitum; vt propterea ſe delirantem Paulus fateatur. *Vt delirans dico, plus ego.* Quia falſis & deceptoribus Euangelij miniſtris nõ prodigijs cæleſtibus; ſed laboribus, & ærumnarum tolerantia præcellere, veritate ipſa cogente, prædicauerit.

2.Cor.11 num 23. Theodor.

Eandem Pauli humilitatem alio

alio nec minùs venusto schemate exorno. Raptum memorabilem vsque ad tertium cælum, factas sibi in eo reuelationes, cogente necessitate, Paulus in 2. Corinth. cap. 12. à nu. 1. hunc in modum enarrat. *Veniam ad visiones, & reuelationes Domini: scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum, & scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit; quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Hæc ibi Apostolus, quæ sera æstimatione si perpendas, non Apostolicæ magnitudinis elogium, sed extremæ abiectionis præconium reperies. Omnia singillatim verso, sicut à multis factum accepi. *Veniam*, inquit, *ad visiones & reuelationes Domini*: Cur non potiùs dixit meas? Nam eodem capite de laboribus, & infirmitatibus locutus eodem vsus est possessiuo, *Gloriabor in infirmitatibus meis*; vetuit hoc humilitas, quę magna & sublimia Deo, humilia verò & abiecta sibi adscribere suadebat. Ita placuit D. Hieronymo, cuius est illud in hoc loco: *Sibi infirmitates, Domino visiones adscribit*. Vlteriùs prosequor: *Veniam*, ait, *ad visiones, & reuelationes*. Quis hæc audiens multitudine visionũ obrui non speraret, atque earum numeratione plusquam mille paginas impleri non suspicaretur? Et tamen vnam retulisse contentus, calamũ quasi pœnitens, & pudibundus retraxit. Pulchra mihi videtur D. Chrysostomi adnotatio. *Magna certè hæc reuelatio est; nec tamen hæc sola fuit, sed aliæ complures: verùm ipse vnam è multis ponit. Nam quod multæ essent, audi quid dicat: ne magnitudo reuelationũ extollat me.* Ita ille. Sed cur visiones enarrare pollicetur, & vnam tantùm producit? Fortè quia pollicitis diues quilibet esse potest. Non ita: facillimum erat Paulo Ecclesiæ api fidem polliciti exoluere: verumtamen obstabat paruitas, & retardabat humilitas, quæ nec vnam visionem, nisi cogeret necessitas, euulgare pateretur.

2. Cor. 12 à nu. 1.

D. Hier.

D. Chrys.

Cæterùm & hanc enarrãs, in humilitatis custodia firmiter stetit, dicentem ausculta, *Scio hominem*; Cur non seipsum, non Paulum, sed quasi de alio loquutus, *Scio hominem*, dicit; quo visionem potiùs opprimere visus est & occultare, quam in publicum edere. Si humilitatis studiosus hoc præstitit, nonne satiùs esset omnino tacuisse, quam talia insinuãs in maiorem sui admirationem audientium animos excitare? Chrysostomũ cum Apostolo quasi expostulantem in medium adduco. *Si eas premere, atque occultare cupiebat, omnino nec significandam quidem vllam quamlibet obscu-*

D. Chrys.

ram dare. Nec quidquam huiusmodi dicere debebat? Sin autem dicere in animum inducebat, faciendum ipsi erat, vt aperte eas dilucidèque exponeret. Quid igitur afferri potest? Quamobrem nec perspicuè eas exposuit, nec omnino reticuerit? Hæc ex aureo Chrysostomi ore, cuius aurea est, & præclara responsio. *Ideo*, inquit, *factum est, vt hinc quoque ostendat inuitum se ac repugnantem ad id accedere.*

Et certè proferendi necessitas & occultandi studium in pectore Pauli decertabant. Veritas palàm fieri, quidquid in visionibus contigerat, & humilitas omnino tegere conabatur. Verùm sicut alibi omnibus omnia factus, ita hîc humilitatem custodiuit, & veritati non defuit, vtrique deseruiens. Sed qui Ecclesiæ apis erat, animi paruitate insignis, plus detulit humilitati, quæ de veritate visa est hoc loco triumphare. Nā obscurè, & quasi ænigma proponens reuelationem patefecit. Sed quo tempore id præstiterit attende, *Ante annos quatuordecim*. O silentium diuturnum, sola humilitas in euulgandis cæli fauoribus tarda est, & morosa; quinimo & muta, nec nisi magnis de causis cōpulsa, in voces, quibus sua depromat, erumpere consueuit. Totum à D. Chrysost. vbi supra acceptum refero. *Ob idque etiam*, ait, *quatuordecim annorū tempus posuit. Neque enim frustra huius temporis mentionem fecit, sed vt demonstraret, quòd qui tot annos tacitum id tenuerat, haud quaquam id nunc enunciasset, nisi summa eum necessitas impulisset. Verùm æque tacuisset nisi fratres pereuntes vidisset.* Hæc ille. Concisiùs tamen idem ab Ambrosio scriptum reperio in Psalm. 36. *Ante annos quatuordecim reuelatū sibi dicit, nec dixisset, nisi vtile nō iudicasset vt diceret: iuuenis ipse non gloriatus est, senex gloriaretur?*

D.Chrys. D.Ambr

Iam verò cùm teste Mendoza to. 3. in lib. 1 Reg. c. 12. annot. 10. sect. 4. Apostolus de prima reuelatione antequàm ab incredulitate resipisceret sibi facta loqueretur, quod etiam plurimi interpretes attestantur, plusquàm ante annos viginti dicere potuisset, totidem namque, & amplius ab eo tēpore vsque ad illud, in quo secundā ad Corinth. epist. scripsit, indubitanter decurrerunt. Cur ergo, *Ante annos quatuordecim*, tantūmodo dixit? Credo persuasum sibi habuisse Apostolum veram Ecclesiæ apem, corporis paruitate insignem, animiq humilitate præstantissimū, humilitatis opus, humilitate alia cōtegere. In quo Saluatoris nostri humilitatē mirabiliter fuit æmulatus. Qui cùm nasci deberet ob nos natos, elegit stabulū, & paleas inter & bruta animantia primam lucem aspexit, ad eam vsque vilitatem deiectus, vt Diuinitatis splēdor eclypsim quodammodo passus videretur. Illud

Mend.

ta-

tamen vigilanter adnotandum, quod totũ hoc Dei ab æterno eligentis decreto fuerat statutum: & tamen verus humilitatis Magister Euangelistæ calamum ita flexit; vt quod ab extremæ deiectionis studiosa electione prouenerat, necessitati adscriberet, dicens: *Quia nõ erat eis locus in diuersorio.* Solus qui non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ Deo potuit ad hanc humilitatis abyssum descendere: sola Dei sapientia magnitudinem suam nascendi humilitate contegere, & humilitatem necessitatis velo occultare potuisset. Huius humilitatis magisterium secutus Apostolus reuelationem viginti, & amplius annos humili silentio compressit. Et tamen quatuordecim occultatã tenuisse confitetur. O extremum sese deijciẽtis studiũ! Non equidẽ videtur humana mẽs vlterius ad sui dimissionem tendere potuisse, quàm vt humilitatẽ humilitate dimissionisque affectũ alio affectu omniũ oculis, & existimationi subtraheret.

Luc. 2. 7.

Verùm neque hìc stetit humilitatis pondus, adhuc ad ima festinat descendere. Audi quid addat. *Raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum.* Vide quod raptum se dicit, non ductum, quod etiam ex humilitate factũ ne dubita: raptum namque illum nullo modo sibi, sed Deo tribuendum affectabat: qui enim ducitur, aliquo modo ducenti cooperatur; non ita qui trahitur, & violenter rapitur. Non effugit hoc D. Bernardi acumen, quærit ipse: *Quare raptum, & non potiùs ductum?* Respõdet acutè, vt assolet: *Raptum se dicit fuisse quò nec doctus sciuit, nec ductus potuit peruenire, ne qui procul dubio minor sum Paulo ad tertiũ cælũ nulla mea virtute, nullo meo labore peruenire posse præsumam.* Hæc ille.

Bernard. de grad. humil.

Nec minùs admirandũ quod veluti colophonẽ vltimo apposuit. *Audiuit arcana verba.* Quisnam iste fuit auditor? Nonne idem ipse qui reuelationem scribis, ò Paule. Quare igitur quasi de alio locutus dicis. *Audiuit arcana verba,* & non potiùs, audiui, cũ ipse auditor extiteris. Quia reor, suadebat humilitas, vt nõ ipse, sed alius tam magnificæ reuelationis arbiter crederetur. Nec mihi sed Ambrosio superius citato fides adhibenda. *Non dixit, audiui, sed quod alter audierit non negauit. Verecundè itaque testem se maluit significare, quam Vatem, & refugit videri cælestium arbiter secretorũ.* Ita ibi. Nec prætereũda D. Chrysostomi adnotatio homil. 26. vbi aduertit, Apostolum de raptu locutum pariter dixisse, *scio hominẽ:* Quasi de tertio loqueretur: Et tamen dum ærumnas, infirmitatesq. recẽseret, in propria persona, quasi gloriabundum in ea verba prorupisse. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis,* quas expressè manifestabat. At verò raptum non nisi inter nebulas ostendit, & ait:

D. Ambr.

D. Chrys.

Pro huiusmodi gloriabor. Ex quo arguit optime D. Chrysostomus. *Quid ita? si enim alius raptus est, quid tu gloriaris?* Cæterùm sicut inter humilitatis encomia referēdū quod reuelationes silētio presserit, nec nisi de ijs, quasi de tertio loqueretur, ita etiam eiusdem abiectionis erat stēma, vt labores, infirmitates, & ærumnas palàm & vbique prædicaret, in quo humilitati studebat, ea semper euitans, quæ elationem gignere potuissēt; abiecta & parùm decora sectatus quæ cordis submissionem, & modestiam conseruarent; idcircò nihil reliqui fecit ex his quæ videbantur abiecta, quin minutiùs & quasi regustans memorauerit. Vide 2. ad Corinthios 11. numero 31. & 32. vbi ex muro in sporta se demissum enarrat.
2.Cor.11 n.31.& 32. *Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula scit quod non mentior. Damasci præpositus gentis Aretæ Regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehēderet; & per fenestrā in sporta dimissus sum, per murū.* Hæc ille. In quibus aduerte tantumdem valere, illud, *Deus scit*, ac si iuramentū emitteret, quod pō-
Anselm. derauit Anselmus. *Quasi diceret*, ait, *solito mihi iuramento istud cōfirmo, iuratio enim est quòd dicitur, Deus scit*. Ad quid autem hæc iuramenti solemnitas? Manifestabat humilia de seipso, carceres, vincula, opprobria detegebat, idcirco vilitati suæ, & abiectioni applaudens iuramenti solemnitatē adhibet: à qua tamē abstinuit dum reuelationes, & Diuinos fauores recenseret, quia hæc inuitus, nec nisi sub ænigmate, & quasi nō sua potiùs premere, quàm propalare videbatur, occultandæ gloriæ, detegendæque ignominiæ studium sectatus. Vnde multoties in hac enarratione verbum, *Nescio*, immiscuit, *siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio*, & iterum *siue in corpore, siue extra corpus nescio*. Non ne poterat Paulus ignorantiam istam præterire? Vt quid ergo toties repetit? *Nescio*. Humilitatis artificiū istud fuit, teste D. Chrysostomo, quæ ipsum abiecta promere, & sublimia abscondere edocuerat. *Vide*, inquit, D.Chrys. *quemadmodū hic quoque modestè se gerat, cùm quædam narrat, quædam autem se ignorare confitetur. Et quidem sufficiebat cùm raptum suum commemorasset, tacere: at nunc pro sua modestia, hoc quoque adiungit*. Nec importunum existimes additamentum, sed valde congruum, & apis nostræ paruitati consentaneum; ex qua disces magna premere, & humilia ostentare; siquidem, vt scripsit Diuus Ambrosius in Psalmo trigesimosexto. *Non de* D.Ambr. *scientia, sed de ignorantia gloriatur*.

Depone igitur fastum humana tumiditas, preme arrogantiam superba, & ambitiosa mortalitas: & Christi Ecclesiæ apes humi-

humilitatis exemplaria tibi proposita inspice, & pudor sit eorum humilitatem in vita nõ amplecti, quorum gloriam in cælesti Hierusalem assequi non diffidis. Sed quænam erit ista fiducia, vt gloriæ fastigium ambias, & in profunda humilitatis abysso quodammodo sepeliri reformides? Cernis Ecclesiæ apes in empyreo supremũ apicem obtinentes; audi quòd per diuturnum temporis spatium eorum corpora Romæ apud sanctum Sebastianum extra muros, profundo in puteo & cęnoso (Catacumbas vocant) sepulta iacuerunt. Cæterùm, ò admirabilem Dei omnipotentis in seruorum suorum amplificandis honoribus prouidẽtiam! Admirabatur olim, vt in lib. 4. reuelation. S. Brigittæ cap. 107. scribitur, Prior quidam Siculanus, Religione & pietate insignis, cur Petri & Pauli corpora tandiu vili, & abiecto loco delitescerent; cur Orbis lumina, Ecclesiæ soles, cæli culmina, in putei abysso, cœno & sabulo sepulta premerentur, & D. Brigittam rogat, vt hac super re Dominum consuleret. Annuit Dei serua, rem sibi manifestari Christum exorat; cui ipse respondit, ideo sic permisisse: *Quia nondum erant illi nati; quibus honor ille exaltationis Apostolorũ debebatur*: Paucisque interiectis addidit, toto illo tempore Angelos ibi adstitisse, qui sacras Apostolorum custodiebant, & venerabantur reliquias cælestique melodia, & suauissimo concentu vtriusque laudes & encomia personabant. Ita firmiter creditur, & passim ab ijs enarratur, qui apud Catacũbas ad præsens commorantur.

lib. 4. reuelat. S. Brigittæ cap 107.

Nec dubito quod ita euenerit, quoniam Deus, vt in futuro sæculo, sic etiam in præsenti sanctorum suorum laudes, illustri commendat testimonio; ne desit in hac vita corporibus celebritas, qua in paradiso beatorum animæ perfruuntur. Quòd autem Deus in cælesti patria coram amplissimo beatorum theatro nobile panegyricum suis decanter, Regium Vatem ausculta præcinentem, & deprecantem: *Visita nos in salutari tuo: ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ, vt lauderis cum hæreditate tua*. Psalm. 105. vers. 5. Notat verò D. Bernardus serm. 5. in festo omnium Sanctorũ non dixisse: *Vt lauderis ab hæreditate tua, sed cum hæreditate tua, vt communis intelligatur futura laudatio*. Sed inquirit deinde Bernardus, à quonam laudandi sunt in paradiso, qui ibi demorantur. *Neque enim*, ait, *singuli se glorificant, quia scriptum est: non laudet te os tuum. Non vicissim alter alterum laudat; quia in laudem conditoris intenti, & extenti; in quo, nimirum, tota eis reposita est beatitudo mutuis nunquam vacare laudibus possunt*. Hæc ille. Quid igitur dicendum vnde

Psal. 105 vers. 5.

D. Bern.

nam communis ista laus orietur, quam Dauid in cælesti patria futuram pollicetur? Egregiè respōdet Bernardus. *Si ipsa laudat hæreditas Dominum, hæreditatem quis laudet? Ab Apostolo audiamus. Tunc laus erit vnicuique à Deo.* 1. Corinth. 4. num. 5. *Magnus laudator, & vehemēter ambienda laudatio, fælix commutatio laudis, vbi & laudare beatum est, & laudari.* Hæc ille; Vbi vides quàm grata vicissitudine Dominus seruorum suorum laudes rependat: nec cōtētus quod olim nostrum in sæculo moriens pretium fuerit, modo viuens in cælo sit præmium, sit etiam nostrarum virtutum encomiastes.

Bernar.

Quid ni, communi laudis præmio etiam in hac vita Petri, & Pauli corpora exornaret? quoniam isti præ cæteris abiecta præmij spe heroicos labores in fidei propagatione cōtinuò & generosè pertulerunt.

Mirabatur non immeritò Diuus Chrysostomus homil. 3. de Iob. Cur athletæ huic fortissimo cùm Dæmone luctaturo nihil de præmio dictum fuerit, sicut Apostolis factum scribit Matth. cap. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* Item: *cùm persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter nomē meum gaudete, & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Perbellè respondet Chrysostomus. *Si non dixit Iob, quare ratione pari Apostolis dimicationem nō tacuit? Solus Iob certauit, pro semetipso desudauit: Apostoli autem erant præcones terræ, Orbisque Doctores, ipsis occultari poterat lucrum; sed res Mundo detrimentum fuisset; potuerat Paulus sine corona promissione certare, sed non vbique Paulus; non vbique Petrus.* Elegans certè clausula. *Non vbiq.* dicit, *Paulus, non vbique Petrus.* Iure optimo, raro enim quæ pretiosa sunt inueniuntur: quis vnquam prodigia frequenter inspexit? lapidibus Orbis abundat, summi pretij adamantes, vix Regum Imperatorumque monilia exornant. Petrus & Paulus, pretiosissimi, & fortissimi adamantes summum, atque altissimum humilitatis pretium in corporis breuitate, & animi paruitate instar apum retinentes extiterunt.

Matth. 5.

D. Chrys.

Qui igitur laudum tuarum præconem Deum in cælesti patria futurum expectas, vel etiam in exilio Angelorum harmoniam, encomiaque suspiras, hìc abijci, & cōtemni vehementer appete, omnique studio apum Ecclesię paruitatem, & humilitatem æmulare: Magnum quippe est humilitatis artificium, virtutem dum tegit, auget: honorem dum minuit, amplificat; & quò profundiùs te deijcit, eò altiùs euehit & extollit. Humilitatis studio Paulus cùm antea Saulus diceretur, Pauli nomen

men elegit, quod paruulum, minimum significat, & abiectum: sed, teste D. Hieronymo in epistola ad Philemonem, idemmet nomen victoriam designat, & triumphum. Vnde, qui in nominis mutatione humilitatem, & abiectionem quærebat; amplissimam victoriæ coronam, palmariumque triumphum adinuenit; Et qui veluti paruus abscondi, ac in tenebris inglorius latere gestiebat, non solùm hominum, & Angelorum, sed etiam Dei laudantis testimonio celebratur. Alia sequitur apum prærogatiua.

CAPVT QVINTVM.

Apostolicæ prædicationis sonitus humana paruitate maior, ac diuinæ immensitatis æmulus, Orbem repleuit vniuersum.

DIsertè quidem more suo dixit olim Tertullianus, in lib. de Pallio Chamæleontis nomen irridens. *Qui Chamæleontem audis, aliquid amplius tibi esse existimes, quam cum leone.* (Tertull.) Augustius leone, & grandius nomen habet Chamæleon: at verò corpus exiguum est, valdeque despiciendum: vnde qui nominis magnitudine terreret non visus, vbi primum aspectui sese offert ad sui contemptum prouocat, irrisionemque inuitat. Non aliter qui perstrepentium apum bombos lõgè lateque nemóribus personantes acceperit, aliquid sibi amplius existimet quàm cùm apibus habendum: Prope quidem erit non apum examina, sed militum vtrinque decertantium agmina cogitare. Cæterùm apes illæ sunt, quarum prærogatiua est vocem edere corpore maiorẽ. Deus bone, quàm benè in suis apibus natura præsulit, quod in Ecclesiæ apibus magna cum admiratione vniuersus Orbis inspexit; Teste namque Dauid. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* (Psal. 18. vers. 5.) Vnde quis neget voces illas corporibus maiores extitisse, cùm Petri, & Pauli prædicationem toto in Orbe resonantẽ audierit? Quis item eorum paruitatem, ac breuitatem contemplatus, non humanas, sed diuinas existimet voces, quæ magnitudine sua omnes mundi Regiones impleuerunt, incredibilique efficacitate mortalium pectora debellarunt. Primò igitur Petri vocem, ipsiusque magnitudinem extollamus.

§. PRIMVM.

Petrus Ecclesiæ apis edito prædicationis bombo, seu tonitruo infideles terruit, ac expugnauit.

VOcis magnitudine Petrum Ecclesiæ apem excelluisse

Eccles. cap. 4. Cornel. pulcherrima similitudine depinxit Ecclesiasticus capite 43. *Vox*, ait, *tonitrui eius verberauit terram*. Quod teste Cornelio ibidem, perinde est, ac si per hypallagen diceret, tonitruum vocis, seu tonitruum vocale, & magna voce resonans. Tàm enim ipsum tonitru, quàm eius vox, & fragor verberat terram, & terrigenas. Et quidem tàm ingens fuit Petri vox, sic longè lateque omnia compleuit, audientium aures Regum etiam, & Imperatorum terribili sonitu verberauit, incredibilique pauore concussit, vt ad ipsius prædicationem, non aliter quam ad tonitrui fragorem expauescerent; atque præ ingenti metu & dolore, quam mente conceperant fidem parturirent. Vnde perCatechresin verba superius citata Iansen. & Tygurina reddiderunt : *Sonitus tonitrui eius terram dolore commouet*, seu quod ibi sonat Græcum, *Facit parturire*. Sed qui nam iste tonitrui sonitus? nisi Petri vox, & prædicatio, quē non solum Ecclesiæ apem, & Euāgelij præconem, sed prę vocis magnitudine vocale tonitruum iure optimo nuncupabis.

Iansen. Tigur.

Iob 4. num. 4. Iobo dicebat olim Dominus : *Si habes brachium sicut Deus, & simili voce tonas*, cap. 4. num. 4. Significans id sibi peculiare esse, ac mortalium nemini datum, vt brachio, hoc est diuina potentia, voce terribili, ingenti & magnifica tonitrui instar homines perterreret. Verùm quod Iobo negatum fuit, Petro concessum diffiteri non licet .. Brachium habuit ille sicut Deus, diuinam in terris potentiam exercuit, Regni cælorum claues ipsi traditæ, ligandi, atque soluendi habuit potestatem, simili voce toto pene Orbe detonuit, idest, tonitruo prædicationis gentiles terruit, barbaros emolliuit, atque ad Religionem Catholicā perduxit; Romæ præsertim, cuius Ecclesiæ primum fundatorē extitisse D. Hieronym. in Cathalog. Scriptorum Ecclesiasticorum attestatur. *Petrus*, inquit, *post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum, qui de circuncisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia; secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit; ibique viginti quinque annis Cathedram Sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum Neronis annum*. Et quidem D. Petri Romam proficiscendi studium nō ab ambitione profectum existimo, eo quòd in Vrbe omnium amplissima Romani Imperij sede, & totius Orbis capite, ac moderatrice Christum prædicare instituisset. Sed cùm partito inter Apostolos Orbe, vt singuli eas Regiones perlustrarēt, quæ vnicuique sorte obtigissent, ac in eis legem Euangelicam promulgarent; Petro Roma contigit, vt in ea Ecclesiastici Imperij sedē collo-

D. Hier.

collocaret, & ideo necessum habuit illuc se conferre, vt inde tanquam tonitruum magnum toto in Orbe personaret. Ita censuit D. Leo serm. 1. de Natal. Apost. D. Leo. *Cum Apostoli*, inquit, *imbuendum Euangelio mundum distributis sibi terrarum partibus suscepissent: Beatissimus Petrus Princeps Apostolici Ordinis ad arcem Romani destinatur Imperij.* Hanc aggressus est prædicatione expugnandam, & licèt alij Euangelium prædicaturi per varias Orbis Regiones vagi, & instabiles discurrerent, Petrus Romæ sedem fixit, in eaque diuturno temporis spatio, vt ex D. Hieronymo retulimus, stetit immobilis, quia vocis eius magnitudinem tonitrui instar ingenti fragore resonantis Orbis vniuersus audire poterat. Alij verò, qui simili voce nequaquam detonabant varias mundi plagas obire cogebantur, vt eorum prædicatio non ita potens, atque admirabilis audiretur.

Fuit autem maxime congruũ, vt Petri vox, de qua Regius Vates Psalm. 28. prædixerat terrenos homines delicijs deditos, ambitioneque elatos terribili virtute Psal. 28. confracturam. *Vox Domini*, inquit, *super aquas: vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia: vox Domini confringentis cedros*. Et quæ nam Raban. vox isthæc est? nisi, vt Rabanus, & Cornel. Cornelius ad locum Ecclesiastici citatum interpretantur, Apostolorum, Petri præsertim, prædicatio, quæ terram, & aquas, idest populos commouit ad pœnitentiam: cedros, & montes, idest superbos & elatos homines confregit. Consentaneum inquam fuit, vt hæc vox, quæ magna adeo atque admiratione digna esset editura, Romæ primum detonaret; elatumque ambitione, & diuitiarum magnitudine orbis caput infringeret, superbientesque fortunæ leniter aspirantis afflatu Romanos commouens, ac decutiēs ad pœnitentiam, fidemque pertraheret. In quo vocis huius maiestas, & magnificentia plurimum enituit.

Erant enim Romani valde indomiti, Idolorum cultui addictissimi, & qua pollebant sapientia opinionis propriæ nimium tenaces. Quapropter admirandum planè fuit, & prodigio simillimũ, D. Hieronymo teste, in epistola ad Romanos, vt audito hoc tonitruo perterriti conciderent, & penitus confracti ad pœnitentiã mouerentur; atque adeo tumiditate, & elatione deposita Idolorum cultum repudiarent, Christianamque Religionem amplecterentur. *Omni mundo mirum* D. Hier. *fuit, Romanos credidisse, qui Idolorum nimia fuerant cultura possessi, ita vt Dijs omnium gentium, quas vincerent, deseruirent*. Hæc D. Hieronymus. Me verò non ista percellit Orbis admiratio, qui vocalis tonitrui, seu prædi-

cantis

cantis Petri vocis magnificentiam contemplor. Quis neget, quod alius verè occinuit.

Humanas motura tonitrua mentes?

Illud ego admirarer, nisi hæc, & multo maiora nostræ apis vox tonitruo similis, tùm Romæ, tùm in alijs mundi partibus edidisset. Etenim licèt Romani diuitiarum cupiditate essent incensi, superbia fastuque elati, & captandæ gloriæ auidissimi extitissent, cuius causa prælia mouebant, ad propagandumq. Imperium summa vi, & astu nitebantur, & præterea omnem humanæ fælicitatis gloriam in Imperij amplitudine, diuitiarum copia, dignitatum nitore, victoriarum fortuna collocabant: vnde foret difficillimum, Christi contemptum, crucis opprobria, flagella, spinas, mortemque amplecti, ijs relictis ad quæ prolectâte libidine cæco impetu ferebantur. Verùm tonitrui vocis potentia his omnibus maior erat, atque adeo magnitudine sua Romanorum potentiam terruit, cupiditatem, quæ instar ignis est, interdicit, elationem, pompam, dominandi studium confregit; Romanosque humilitatem crucifixi, ac in humilitate potentiam, in eaque Dei sapientiam (quam antea putabant stultitiam) salubriter edocuit. Quod Chrysostomus in cap. 6. epist. ad Galat. Verbis expressit disertissimis. *Romani*, inquit, *vehementer admirabantur, & expetebant res mundi huius prosperas, diuitiarum abundantia, potentiæ magnitudine, dominationis amplitudine, honorum splendore, victoriarum gloria, summum bonum, & fælicitatem determinabant. Quinetiam Imperatores suos, & Deos nominabant, & vt Deos habebant, & aris, & templis, & sacrificijs dignabantur.* D. Chrys. Ita Chrysostomus. Verùm hìc tonitrui Euangelici potentia magis enituit, hìc vocis magnitudo protentiùs insonuit, vbi maior durities, & resistentia cernebatur, ibi validius omnia confregit, & fortius impetiuit. Admirentur alij Romanorum diuitias, prælia, victorias, Imperium, triumphos; Ego plus admiror D. Petrum Ecclesiæ apem prædicationis bombo, parum est, doctrinæ tonitruo, & vocis magnificentia, de his omnibus triumphantem.

At verò dum Petrum tonitrui instar Romanos commouisse edoceris: nullatenus credas eam voci dulcedinem defuisse, quam Sponsus laudabat; & cupiebat audire. *Sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis:* Cantic. 2. n. 14. Cant. 2. num. 14. Pulchro dramate sub Sponsæ nomine Ecclesiæ prædicatores alloquitur, præsertim Apostolos; & suadet, vt mira vocis, & prædicationis suæ dulcedine, vocem illam horridam, impietatisque raucedine interclusam, qua olim Synagoga clamitabat, dicẽdo; *Cruci-*

cifi-

Io. 19. 6. Matt 27. num. 25. *cifige, crucifige*: Itemque, *sanguis eius super nos*, hausto medicinali sanguinis poculo, in canoram Euangelij suauitatem immutarent; vt dulcior facta non solùm potentia & virtute commoueret, sed etiam suauitate dulcedineque alliceret, vel si magnitudine & fragore perterritos à peccatis auerterent, concentu & harmonia delinitos ad virtutem pertraherent. Quod mirum in modum Petrus adimpleuit: ita enim apis istà strepentis bombi raucedinē temperauit; tonitruique fragorem tam dulce fregit in melos, vt dubites, an plus fecerit, dum suauiter loquendo Romanorum pectora deliniuit, atque ad amplectendas Christi iniurias, & mortem ipsam pro illius amore fortiter obeundam pellexit; an dum tanquam vocale tonitruum reboans, elatos confregit, superbiētes cōminuit, atque superstitionibus deditos ab impietate penitus auertit. Vtroque excelluit, terrore vicit, & dulcedine pellexit: ita enim suauitatem & fragorem, sapienter immiscuit, vt vtrumque esset, & ex vtroque mirificè compositus videretur.

§. SECVNDVM.

Alterius Ecclesiæ apis, D. Pauli nimirum, vocis magnitudo, idest prædicationis potentia declaratur.

Vocem corpore maiorem habuisse D. Paulum quis neget? Siquidem vas, seù organum à Deo fuit electum, vt ipsum Christi nomen, fidemq. magnificè resonans totus Orbis audiret. Adeo potens, plena, & resonans fuit Pauli vox, vt ipsum non immeritò totum vocem dicere potuisses: quod olim de luscinia ab aucupe dictum scripsit Adagiographus. Inter spissos arborum ramos, mali ignara vocem molliter delicateq. inflectens modulabatur: cùm auceps vocis magnitudinem, & spiritus pertinaciam admirans, prædam meditatur; circuit, speculatur, collineat, & collimat, auiculæque modulamen vertit in interitum: ac vbi primum ad terram mortua deijcitur, feruidus accurrit, apprehensam identidem premit, inspectaque paruitate corpusculi proijcit, dicens; *Tota vox, & penna*. Quis D. Pauli Ecclesiæ apis ingentem bombum, seù vocis illius cælestis boatum, & magnitudinem; quis spiritus pertinaciam ipsiusq. prædicationem toto Orbe resonantem contemplatus: quis etiam innumeros labores, tormenta, carceres, flagella, & acerbissimas

quas

quas pertulit pęnas, recensentem audiens, nō identidem exclamet? *Totus vox, & pœna*: Non quæ in altum eleuarent, sed quibus in terra depressus acerbissimè torqueretur.

Totus vocalis erat Apostolus; quidquid in eo erat, vox erat; ita vehemens, & omnia longè, lateq. implens, vt non hominem prædicantem, sed cælum magno tonitruum fragore resonans existimares. Quod D. Hieronymo non ipsum audienti, sed legenti, vt
D.Hier. ipse memorat, euenit. *Paulum Apostolum profero, quem quotiescumque lego, videor mihi non verba audire, sed tonitrua.* Ita ille, in Apolog ad Pamach. contra Iouin. Eodem etiam fragore Paulus, quin etiam & Petrus, Venantij Fortunati aures perculerūt. Vnde lib. 3. carmin. cecinit.

Venānt. *Cælorum portæ, lati duo lumina mundi.*
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.

Fælices ego arbitror, qui Paulum tonitrui more resonantem audierunt; vtinam sic essent fortunati, vt tonitrui huius afflatu perterriti resipiscerent. Fælicem terruit vocis magnitudine, & prædicationis potentia D. Paulus. Nam vt Actorum 25. dicitur, dum ipsum de iustitia, castitate, & futuro iudicio disputātem audiret;
Act. 24. num. 25. *Tremefactus est fælix*: Non aliter quam si nubibus sese inuicem collidentibus, ingenti disruptione fragor detonaret; sic potens erat Apostoli vox, vt tonitrui similitudine auditorem fallere, & in stuporem agere potuisset. Eandē vocis potentiam & virtutem sensit, & confessus est Festus, apud quem ita vehementer Paulus prædicauerat, tantaque animi, & vocis contentione impium ad Christianam pietatem hortabatur, vt non prædicare, sed insanire crederetur; vnde timore perculsus dicebat: *Insanis, ò Paule*, cui ille respondit: *Non insanio optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor*. Actorum. 26. Act. 26. num. 24. Ibidem num. 25.
Verba loqui se dixit, & fulgura eiaculari potiùs dixisset. Non enim loquebatur Paulus, sed detonabat, quot ex ore verba effluebant, tot resonabant tonitrua, quæ impios pauore concussos, in melius commutabant, obfirmatosque peccatorum animos ita commouebant, vt quasi fulminis ictu impetiti præ criminum dolore pœnitentiæ fletibus liquarentur. Quapropter homil. 4. de laudibus Pauli scripsit egregiè Diuus Chrysostomus. *Sicut radijs solis orientibus fugantur tenebræ,* D.Chrys. *feræ latitant, recondunt se fures, & latrones: sic prædicatione fulgente, & Euangelium dissеminante Paulo, fugabatur error, veritasque remeabat. Idololatria, & ebrietates comessationes, stupra, adulteria, aliaque dictu fœda defecerunt, atque consumpta sunt instar ceræ ignis vapore pereuntis,*

&

& instar palearum, quæ subito cremantur incendio. Hæc illa.

Non tamen est quòd mirer, viuam Pauli vocem, animata dicendi energia, tonitruo similem, ita valuisse, vt Fælicem, Festum & alios timore infringeret, atque ad vitam in melius reformandam impelleret: Cùm verbum vnum, illudque emortuum, non auditum, sed lectum Augustini mentem valuit immutare. Quid non ageret vocale tonitruum, seu resonans, atque animata Pauli vox? quando ipsius vmbra sic terruit peccatorem, & cæco impetu in scelera procurrentem retardauit. Quis fulmini, & tonitruo terrendi virtutem, & omnia comminuendi potentiam denegabit, si conspecta eorum imagine, & pictura in cinerem, & fauillas abire cuncta videantur? Non figmenta loquor, sed vera: Testis mihi sit Augustinus, qui cùm hæreticorum erroribus deceptus, ac voluptatum illecebris irretitus esset, & plusquàm ferrea prauæ consuetudinis catena religatus teneretur, vocem è cælo clamantem audiuit: *Augustine, Augustine tolle lege, tolle lege*. Paret ille, librum qui fortè aderat præ manibus sumit, & cæli ductu in illud D. Pauli ad Roman. 13. statim incurrit: *Non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs; non in contentione, & æmulatione; sed induimini Dominum Iesum Christum*.

D. Aug. lib. 8. cōfess. c. 12

Rom. 13. num. 14.

Non verba, credo, audiuit Augustinus, sed tonitrua; non legit scripta, sed sensit fulmina, quibus de cælo tactus concidit, statimque immutatus exurgit, pristinos errores deserit, veritatem amplectitur, voluptatis illecebrā fastidit, à turpitudine ad castitatem se transfert, nouamque exinde vitæ rationem instituit. Vnde in suis confessionibus ita Deum gratulabundus alloquitur libr. 1. confess. cap. 21. *Itaque Domine auidissimè arripui venerabilem stylum spiritus tui, & præ cæteris Apostolum Paulum, & perierunt illæ quæstiones, in quibus aliquando mihi visus es aduersari*.

D. Aug.

Sed quid ego Augustinum ad cælestis huius tonitrui fragorem perterritum admirer: repudiatisque Manichæorum erroribus ad christianam Religionem transijsse commemorem? Quoniam Deus Optimus Maximus illud reseruarat, vt cùm Romanorum persecutio aduersus Ecclesiam impotentiùs desæuiret, audito huius tonitrui fragore terrerentur, feritatemque, & sæuitiam deponerent, & agni immaculati, atque ab origine mundi occisi mansuetudinem, & patientiam amplecterentur. Quod Ioan. c. 14. Apocalypsis se audijsse testatur. *Et audiui vocem de cælo tanquam vocem aquarum multarum; & tanquam vocem tonitrui magni*. Vbi aduertendum est, quod scitè monuit Alcazar ad hunc locū, duas

Apocalyp 14. nu. 2.

duas voces à Ioanne auditas, alteram aquarum multarum, tonitrui alteram. Porro vox aquarum multarum similitudinem referēs, vt idem Author ex multorum sententia testatur, Romanorum persecutionem designabat: At verò vox magni tonitrui similis vim cælestem, & robur significabat, quod Deus Apostolorum prædicationi contulerat; Nullius tamen prædicatio tonitruo aptiùs comparatur, quam Pauli, ipse enim in Ecclesia tanquam in cælo potentissimè detonuit, Roma audiuit, & mirata est Dei prouidentiam, qui vt fortitudinem persecutorum concuteret fortitudine prædicatorum, & contra Imperatorum immanitatem, & potentiam Doctorum acrimoniam, efficacitatemque opponeret, Paulum excitauit, qui non solum Romanam Vrbem, sed totum Orbē prædicationis fragore impleuit: vnde magnum à D. Ioanne tonitruum appellatur. *Et tamquam vocem tonitrui magni*. Et verò necessum erat, vt vocis magnitudine tonitrua simularet, qui totius Orbis prædicator destinabatur, vt nulla esset Regio, quantumuis dissita, quæ illud tonitruū non audiret. Non autem Paulum totius Orbis Doctorem à nobis immeritò dici existimes, Chrysostomum audi in oratione in Petrum, & Paulum ita loquentem: *Prodeat in medium Paulus totius orbis terrarū sapiētissimus Orator.*

Addendum tamen hìc est, & maximè ponderandū, quod adiecit Ioannes; nam cùm dixisset, *Et tanquam vocem tonitrui magni*, statim inquit, *Et vocem quam audiui sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis*. Porro quid citharędi concentus, & harmonia cum tonitrui fragore? Quid ex modulata chordarū percussione resultans suauitas, cum strepitu ex nubium collisione erumpentisque exhalationis violentia commune habet? Multum equidem ad significandam prædicandi muneris excellentiam: Etenim, vt ponderauit Origenes homil. 5. in cap. 10. Hieremiæ verba illa Psal. 71. expendens. *Educens nubes ab extremo terræ fulgura in pluuiam fecit. Fulgura*, inquit, *ex nubium collisione generantur, in morem silicum duorum, quos cùm comploseris sibi, medius ex his elabitur ignis, atque ita fulgure pariter, & tonitruo mugire; tonitruo scilicet sonitum indicante concussum, & fulgure excussi luminis claritatem*. Hæc ille, & statim subiunxit Paulum, & Syluanum veluti nubes in vnum cōuenientes, prædicationis tonitruum edidisse, nec non mutua charitate copulatos fulgura excussisse, quæ totum Orbem incenderent, & pariter illuminarent. *Paulus*, iqnuit, *& Syluanus duæ nubes in vnum conuenerunt, & ecce totum mundum epistolæ eorum fulgore illuminant*. Talisque

Euan-

Margin notes: Ibid. (beside "vnde magnum"); D. Chrys. (beside "Prodeat"); Apoc. 14. num. 2. (beside "Et tanquam vocem"); Origen. (beside "Educens")

Euangelicus Orator exiſtat, vt inſtar tonitrui vltionis diuinæ comminationibus terreat auditorem, & tanquam cithara concẽtus ſuauitate, & harmonia demulceat, quod ex D. Gregorio ad hunc locum aſtruit Viegas, & ex illo Iſaiæ 16. confirmat, in quo Propheta ſe prædicaturum pollicetur, his verbis: *Propter hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Quod interprete D. Hieronymo ibid. ſic intelliges. *Qui inſtar citharæ muſica arte compoſitus eſt, ita vt nulla deſit chorda, quæ non reddat ſonum ſuum, reſonabit luctum agentis pœnitentiam.* Deus bone quã aptè quadrat in D.Paulum citharæ, tonitruique ſimilitudo, vocis namque magnitudine & potentia Orbem terruit,& impleuit, ſuauitateque, & harmonia recreauit Quanto potiori iure de eo dixiſſet D. Gregor. Nazian. quod de ſuo Baſilio' in Oratione de laudibus eiuſdem affirmauit. *Cum orationes eas, quas de moribus, & bene viuendi ratione conſcripſit, in manus accipio, animo, & corpore pungor, templumque Dei capax efficior, atque inſtrumentum muſicum à ſpiritu pulſatum; diuinamque gloriam, & potentiam decantans, hoc reconcinnor, & componor, atque in virum alterum migro, diuinitùsque immutor.* Sic ille. Nec abludit D.Chryſoſtomus loco citato, vbi D. Paulum propter vocis magnitudinem appellat Organum Dominicum, Lyram ſpiritus propter ſuauitatem; Hirundinem eo quòd prædicatione ver Eccleſiæ iam adeſſe monſtrauit: vnde in ipſum mirificè quadrat. Illud à D. Ambroſio lib. 5. Exameron cap. 7. ſcriptum. *Hirundo minuſcula corpore, ſed egregiè pio ſublimis affectu, indiga rerum omnium pretioſiores auro nidos ſtruit:* Cicadam item appellauit, vel quia feruente perſecutionum æſtu fortius, & conſtantius Chriſtum reſonabat; vel quia alijs deficientibus ipſe futurus eſſet auxilio, ne prædicationis harmonia rumperetur. Itaq. Organũ Dominicũ, Lyra ſpiritus, hirundo, & cicada dicitur à Chryſ. Paulus.

Iſai. 16. num. 11. — *D. Hier.* — *D. Naz.* — *D. Amb.*

Contigit aliquando, vt in emblẽmatis memorat Alciatus, quòd duo cantores inter ſe de pulsãdi, canendique peritia decertarent. Aderant iudices, qui de victoria decernerent: alternatur concentus, ſed proh fortunæ euentum! rumpitur inter pulſandum chorda vni ex certatoribus, deficiebat harmonia, & iam victus credebatur, cùm ſubito aduolans cicada, citharæque inſidens, iterato ſæpius bombo, chordæ ſuppleuit abſentiam, continuauit harmoniam, & pulſanti victoriam comparuit. Non vereor, vt in Eccleſiæ citharis vnquam deſit harmonia: Rumpantur interim perſecutionibus fides, ſcindantur chordæ, Paulus cicadæ inſtar, ſeu Eccleſiæ apis inuolabit, editoque

Alciat.

præ-

prædicationis bombo reddet harmoniam, reparabit concentum, & victoriam consequetur. Et quémadmodum nulla fuit in eo chorda, quæ suum non redderet sonum: Totus enim vocalis erat, totus resonans vt lyra spiritus, atque vt vocale tonitruum longè latèque circunsonans. Vnde in Ecclesiæ doctoribus harmoniam ruptis fidibus deficere, nec in Christi sponsa fracto charitatis fœdere vnionem scindi patietur. Quinimò quod olim suadebat Ephesijs dicens: *Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,* à Deo obtinebit, & ni Deus, qua super Ecclesiam cura, inuigilans de alijs prouideret apibus, harmoniam penè defecturam Paulus ipse restitueret. Pulcherrima est D. Chrysostomi clausula, qua veluti gemma vocis prærogatiuam in Ecclesiæ apibus commendatam claudo, & obsigno. *Memini tui Petre, & obstupesco. Recordor tui Paule, & quasi extra me positus, non nisi lacrymis perfundor. Benedictum instrumentum linguæ vestræ: in omnem terram exijt sonus vester, & in fines Orbis terræ vestra verba. Indiuulsam suam sponsam Ecclesiam à vobis desponsatam conseruabit Christus. Nemo ante vos, neque post vos talis apparuit. Quis enim magistri officio fungens, dicere quidquam citra vestram traditionem ausus fuerit? Cunctos Doctores vos perfecistis.* Hactenus ille.

Ephes. 4. num. 3.

D. Chrys. Orat. in comm. sit. Petri, et Pauli.

CAPVT SEXTVM.

Incredibilis Petri, & Pauli doctrinæ suauitas, & mellifluentia exprimitur.

MElleam certè dulcedinem, miramque odoris fragrãtiam pomis inesse, quæ olim Rex Francus propria inseuerat manu iure optimo Venantius auspicabatur: cùm enim Regius sator esset, quidni de ipsius manu saporem, pulchritudinem, odorem, & virtutem fæliciter haurirent? egregiè Vates occinuit.

Venant.

De cultore trahit mellitum planta saporem;
Forsan & hîc tacitos miscuit ille fauos.
Regis honore nouis duplicata est gratia pomis:
Suauis odor nari, dulcis in ore sapor.
Qualiter ille hominum potuit prodesse saluti,
Cuius & in pomis tactus odore placet.

Quid igitur dubites Petri, Paulique doctrinam melle saporatam, quinimò mel ipsum dulciũ principem extitisse, atque adeo libenter de vtroque prædicandum, *Mel dat*: Quoniam illi supremæ Ecclesiæ apes, floribus ex Dei hortulo manu propria exculto prælibatis (hoc est ex Spiritus sancti doctrina) prædicationis suæ mella construxerunt: gratiæ suauitatem, Dei clementiam, atque dulcedinem

nem

nem ineffabilem, ipsius misericordiam hominibus manifestarũt, seu vt certiùs loquar, multimoda arte, varioque dicendi genere inaccessam Dei immensitatem, vastitissimumque & inexhaustum bonorum omnium Oceanum in fidelium pectora deriuarunt. Quod eleganti epilogo D. Ambrosius 3. de Virginibus complectitur.

D. Amb. *Omnia*, inquit, *Christus est nobis: Si vulnus curare desideras, medicus est: si febribus aestuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cælum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est; si cibum quæris, alimentum est. Gustate igitur, & videte.* Hæc Ambrosius. Expende verò quanta sit Dei suauitas, & dulcedo, quæ omnium saporum, mellisque ipsius dulcedinem exuperat. Vnde sapientiæ

Sap. c. 12 num. 1. cap. 12. dicitur. *O quam suauis est Domine spiritus tuus.* Et Da-

Psal 85. uid Psalm. 85. ait: *Tu Domine suauis & mitis*, Psalm. 30. v. 20.

Psal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine.* Gratiùs sponsa & significátiùs in Epithalamio di-

Cant. 5. num. 16. xit c. 5. *Guttur illius suauissimum*, seu vt ex Hebræo fonte deriuatur *Guttur illius suauitates*; quia suauitatum omnium cumulum includebat. Vnde ne mireris Dei hortulos fragrantissimis floribus, & dulcissimis pomis consitos (veritatis catholicæ theses puta) quas ad Orbis illustrationem in pectore Petri, & Pauli Dei spiritus, gutture suauitatis pleno, instillauit: idcirco istorum doctrina, non mellea, sed melle fuit dulcior, omnique ex parte suauitatem exhalans: vt pote floribus expressa, quas in suis hortulis Dei spiritus plantauerat.

Vnde, fallar, nisi ad Petrum referam, quod Psalm. 80. Regius Vates decantauit. *Et de petra* Psal 80.
melle saturauit eos. Et quæ nam vers. 17.
erit ista petra nisi ille, cui dictum est. *Et super hanc petram, &c.* Matt. 16.
Itaque ex hac petra, quæ fuit Ecclesiæ fundamentum, mellea doctrina effluxit: *Et de petra* Psal. 25.
melle: nec quoquomodo, sed ita abundanter, vt ad satietatem emanaret, *Saturauit eos.* Quò respiciens Riccardus Victorinus sermone de Spiritu sancto. *Nescit*, inquit, *omnino nescit quàm sit vera, & plena refectio, quem non satiat super cælestis illa, & plusquàm dulcedo mellea.* Riccard. Victorin.
Quasi diceret; quisquis ex hac petra melleum potum non haurit, vel stillantes in ea fauos dulcissimo Dei spiritu fabricatos, non exprimit, is profectò satietatem non inuenit, nec abundantiam experitur. Quòd si Paulum etiam petram dici non videas: non proinde mellita dulcedine caruisse arbitreris: aliunde namque tibi ostendam, qua ratione omnium suauitatum cumulus in eo repositus extiterit. Memineris ipsum vas electionis à Christo

Act. 9. dictum, Actorum cap. 9. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum.* Pretiosissimum certè vas, diuina gratia elaboratum; & quid illud continebat? suauissimum nomen Iesus de quo verè decantatur.

Iesu dulcis memoria,
Dans vera cordi gaudia:
Sed super mel & omnia
Eius dulcis praesentia.

Item *Iesu dulceda cordium*, alibi. *Fons viuus, lumen mentiũ*
Excedens omne gaudium,
Et omne desiderium.

Neque his contenta blanditijs sponsa Iesu dulcedine, & suauitate delibuta; non tantùm mel ipsum, sed nectar dicit, & ambrosiam.

Iesu decus Angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectar calicum.

Omnem huius nominis saporem dulcedinem, suauitatem, delicias Paulus in pectore, tanquam in vase, vel sactario continebat, indeque in omnes largissimè effundens plusquàm mellea dulcedine, nectareoq sapore spirituales epulas inexpertis amaricantes condiebat.

Fallar nisi apum natura, & mirabilis solertia artis humanae industriam illudens, in vitreo olim vase praeluserit hanc vasis huius praerogatiuam. Notissimum est Plinius. quod olim, teste Plinio, nonnulli fabricatis ex speculari lapide aluearibus, & saeculo nostro Germani subtilissimi artificij homines, ex vitro curiosissima obseruatione mellificij opus introspicere, irrito tamen conatu intentarunt. Apes enim perspicua aluearia luto illinentes, aspectum intercluserunt, ne quod natura volebat occultari, humanis obtutibus peruium existeret. Quis vetat hoc ad Paulum referre, praesertim, quia, authore D. Greg. Nazianzeno oration. 14. *Diuina sapientia magnarum rerum fundamenta multò ante iacit*: Nec raro natura gratiae opera studiosa praeuentione in suis operibus delineat: & fortè in memorato euentu figurabatur, qua ratione Paulus electionis vas mirificam nominis Iesu dulcedinem, altissimaque diuinae Sapientiae mysteria sibi reuelata humilitatis inuolucro occultabat. Vnde est illud. D. Naz. *Et audiuit arcana verba, quae non licèt homini loqui*: Et verò 2. Cor. 12 num. 5. D. Paulus non solùm tanquàm vas pretiosissimum à Deo electum, admirandaque ipsius arte elaboratum dulces mellis opes, saporatasque mellita suauitate delicias continebat, non vt sibi soli asseruaret, & solus frueretur; sed etiam vt in alios largiter effunderet. Nec vasis similitudinem tantummodo retulit; sed etiam petram illam aemulabatur, è qua bibituro populo mellis fluenta eruperunt. *Et de petra melle*: quinimò ex hac petra Israel tantùm

tùm

tùm bibiſſe memoratur, at verò ex mellea D.Pauli ſapientia totius Orbis ſuâ dulcorauit amaritudinem. Vnde etiam vterque Apoſtolus velut Eccleſiæ apis ſũmo labore, ſedulitate, & induſtria ex floribus Dei manu plantatis compoſitos artificiosè fauos ſuauiſſimo doctrinæ melle repleuit, calamoque & lingua, tum epiſtolis, tum concionibus ad communem Orbis vtilitatem inſtillauit, apum in hac parte induſtriã imitatus, de quibus eſt illud apud Virgilium, 4.Georg.

Virgil. —— *Aliæ puriſſima mella*
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas:
Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella.

Quapropter encomiũ illud Sponſæ Cantic.4. *Fauus diſtillans labia tua ſponſa*; ad Petrum, & Paulum aptiſsimè refero, quoniam ipſi Eccleſiæ duo labia pulcherrima, & dulcedine plena extiterunt. In illis doctrinę mel modis omnibus Deo gratiſsimũ reperies. Et quoniam labore indefeſſo, ſedulitateque inęſtimabili ſtipatum fuerat & confectum, citra vllam Dei offenſam in ſacrificium offerri potuiſſet. Cùm enim Leuit.2. audis mel à ſacrificijs reiectum. *Nec quidquam fermenti, ac mellis adolebitur in ſacrificio Domino*. Nequaquam de hoc melle Dei prohibitionem interpreteris: quoniam oppoſitum ſuadent ſanctorum Patrum ſententiæ præcepti huius cauſas curioſiùs inueſtigantium. Quinimò ſi rectè omnium perpendas oracula in Petri, Paulique fauorem edita videbuntur. Nonnulli, quos refert Theodoret. q.1. in Leuit. affirmant propterea mel ſacrificijs adhiberi prohibitũ, quia non hominum, ſed apum induſtria eſſet elaboratum. Et certè voluit Dominus hominem edocere factam ex alienis operibus oblationem, ſibi nimium diſplicere; & è contra ijs maximè delectare quæ noſtro labore proueniunt: ex quo non dubites, ſapiẽtiæ mel indefeſſo ſtudio incredibili labore, & induſtria ab Eccleſiæ apibus, & ſponſæ labijs Petro, & Paulo inſtillatum, & laboratum Deo gratiſsimum extitiſſe.

Cant.4. num.11. | Leuit.2. num.11. | Theodor.

Aliam D. Hieronymus affert rationem in Epiſtola ad Euſtochium, vbi ſic: *Quoniam mel in Dei ſacrificiũ non offertur, nimia dulcedo arte mutata eſt, & quadam, vt ita dicam, piperis auſteritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuoſum nihil tantùm ſuaue placet, niſi quod in ſe habet mordacis aliquid veritatis.* Nec ſibi diuerſus abit in epiſt. 12. ad Gaudentium, vbi ait: *Vnde & in Domini ſacrificijs mel nõ offertur, ceraque contempta, quæ mel is hoſpitium eſt, oleum accenditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarum*. Eadem ferè ſcripſit Chryſoſtomus homil. 1. in Marcum. *Mel*, inquit, *nunquam oblatum legimus*,

D. Hier. | Hieron. | D. Chryſ.

mel penitus non offertur: Mel sanè voluptatis indicium est, & suauitatis. Semper enim voluptas Deo non placet. Nec mirum quod delectabilia Dominus fastidiat & abominetur, quoniam sub dulcedine tectam amaritudinem occultant, vt vetus apophthegma testatur.

Nulla syncera est voluptas, sequè melli interuenit.

Addo Petri Damiani calculum ex ser. 64. vbi fallacem libidinis dulcedinem, carnis blandimenta, ipsiusque pro fouendis voluptatibus statuta, & sanctiones Deo maximè detestabiles asseuerat,
D. Petrus Damian. eius verba sunt: *Nusquam certè praeceptum in veteris testamenti cerimonijs inuenitur, vt mel sacrificijs misceatur; perquod intelligitur, quia his, qui Deo vitæ suæ sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis viuere, quod ad carnalem pertineat voluptatem.* Hactenus ille. At verò, mel ab Ecclesiæ apibus Petro, & Paulo confectum; hoc est, mellita vtriusque doctrina, & plena dulcedine prædicatio, gratissima Deo erat, ipsique in sacrificium diuino conspectui acceptissimum offerebatur. Licèt enim Dei præcepta instillans vterque mirificam præseferret suauitatem, vt Regius Vates Psalm. 118. vers. 103. tanquam expertus asseuerat. *Quàm* Psal. 118 vers. 103
dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo: aderat etiam non minus grata dulcedo ex suauiloquentia, dicendique efficacitate exorta, quam sensit, & meritò laudauit in libr. de bono mortis cap. 5. sanctus Ambrosius.
Est etiam sermo suasorius, dulcis vt mel, & tamen peccatoris conscientiam in ipsa suauitate compungens. D. Amb. Ceterùm quò plus dulcedinis genuinæ, piperatæque austeritatis mordacitate cōdita Petri, Paulique doctrina in se habuit, eò minus adulterinæ suauitatis in ea sentires, quæ carnis illecebras, & libidinis irritamenta foueret. Quinimò, nihil in eorum prædicatione, nisi mortificationem, contemptum, crucis opprobria, voluptatum omnium abstinentiam, indictumque aduersus omnia criminum, & vitiorum genera bellum cerneres intestinum.

Alij, in quibus Oleaster in c. 2. Leuit. propterea mel à sacrificijs reiectum arbitrantur, quia in ignem coniectum, & combustum odorem tetrum exhalat. Et verò indignum erat, vt Dei domus malis odoribus persunderetur. Do Oleastrum. *Fortè ideo quia combustum nullum emittit odorem,* Oleast. *sed fœtorem potius.* Non tamen propter hoc timendum fuit, vt mellea Petri, Paulique doctrina displiceret; etenim igne charitatis combusta miram spirabat fragrātiā, suauissimoq. odore recreabat. Audi quid ad Cor. scripserit: *Christi bonus odor sumus in omni loco,* 2. Cor. 2. num. 15.

est

est etiam moribus suus odor, & suaueolentia, quam Petri, & Pauli vita spirabat: vterque virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris: vtriusque memoria in compositione odoris: pastillos olebãt sanctitatis, virtutumque omnium ad ornamenta portabant, quæ ex diuinorum obseruantia præceptorum mirificè composuerant.

Non minùs apta mihi videtur ratio, quam alij assignant; ob quam mel à sacrificijs arceretur. Ea verò sic habet: sacrificia Deo pro peccatis offerebantur, vt ipsũ redderent propitium, qui litabãt. Incongruum autem erat, vt amaris dulcia permiscerent: Nec enim peccatorum fel, & acor, mellis suauitati coniugi, & cohærere posse videbatur. Ex quo dixit egregiè Magnus Albertus Ser. de Circuncisione Domini. *Si desideramus gustare suauitatem diuinæ bonitatis, oportet vt nos etiam simus suaues. Vnde dicit Augustinus; Si aceto plenus es, vbi mel pones, quo te vult implere Deus? si vis habere mel, funde fel.* Hæc ille, quasi diceret: Non bene conueniunt felle mella, nusquam aptè amara dulcibus copulantur, hoc est, vita criminosa peccatorumque amaritudine respersa, cum melle, cuius dulcedo vitæ innocentis imaginem repræsentat. Idcirco dixit in Psal. 118. v. 103. D. Ambrosius: *Quomodo possunt verba Dei dulcia esse faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitiæ? Quomodo mel, & lac sub lingua tua, cum dolum lingua tua componat.* Nec ablusit ethnicus, vt de Epicteto refert Stobæus sermon. 2. de Malitia. *Turpe est*, inquit, *qui apum muneribus dulcem facit potionem, Deorum munus rationem amaram reddere vitio.* Quo cum aptissimè choæret quod alia incedens via scriptum reliquit D. Chrysost. ser. 8. de pœnitentia. *Mel natura dulcedinem habet; atque illibutum est, non propria, sed illorum ægritudinis natura.* Ita ille. Non apta mellis est, & fellis commixtio; non benè dulcia sociantur amaris, nec culpæ cum innocentia coniunguntur. Cùm igitur mel innocentiæ hieroglyphicum habeatur, & vitæ sanctimoniam in ijs promittat, quorũ obsequio sacrificijs adhibetur; indecẽs erat, vt in criminum propitiationem offerretur: idcirco ex Dei præcepto à sacrificijs eliminatur.

Albert. Magnus. | D. Ambr. | Stobæus. | D. Chrys.

Verùm hinc optimum desumitur argumentum, quo Petri, & Pauli doctrina, ipsiusque præstantia confirmatur, ac propter mirificam dulcedinem clarissimis extollitur elogijs. Nusquam enim cum peccati amaritudine doctrinæ dulcedo in his apibus reperitur; vitæ integritas, prædicationis suauitas nexu indissolubili nectebantur. Dicenti crede: *Nihil mihi conscius sum*: quod etiam Petrus dicere potuisset: vterque charitatis igne succensus, vtriusque

1. Cor. 4. num. 4.

que vita non solum ab omni culpa immunis, verùm etiam magnis virtutibus illustrata, vt infra latiùs ostendemus. Vnde non poterat non esse Deo gratissimum mel illud, quod apes istæ sic studiosè confecerant, & incredibili animi affectu, dum vita maneret, obtulerunt. Amarum tamen, & insipidum plurimi peccatores senserunt, quibus deprauata cupiditas, insanaque libido criminum felle delibuta, saporis indicium abstulerant: vnde mellita verba, nectarisque diuini suauitatem spirantia, quę ex pulcherrimis Ecclesiæ labijs profluebant, vecordes, & nauseabundi reiecerunt.

Non incongruè hoc in loco se se offert expendēdum illud Apocalyp. 10. vers. 9. ad Ioannem ab
Apocal. 10. nu. 9. Angelo dictum, scilicèt: *Accipe librum, & deuora illum: & faciet amaricari ventrem tuum; sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.* Hæc Angelus, quem Ioannes vbi primum audiuit, dictis obtemperans, librum deuorauit, & prænunciatam ab Angelo in ore dulcedinem, & in ventre expertus
num. 10. est amaritudinem. *Et accepi*, inquit, *librum de manu Angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce, & cum deuorassem eum, amaricatus est venter meus.* Triumphat in hoc loco D. Augustini acumen, & viros sanctitate eximios Ecclesiæ labia, vel os appellari existimat (Petrum crede, & Paulum, cæterosquè Euangelij Ministros) quorum vitam exornat virtutum perfectio, & prædicationis dulcedo commendabiles ostentat. At verò in ventre, voluptuarios, turpitudinibus deditos, peccatorūque illuuione submersos, quique Dei legem tanquam felleam abominantur, aptissimè designari non dubitat. Illum audi: *Os Ecclesiæ in Sanctis sit, venter Ecclesiæ in carnalibus sit.* Et quid vlterius? D. Aug. Adiungit. *Quidam dicit se accepisse librum, & liber ipse dulcis erat, inquit, in ore meo. Quid est hoc? nisi quia præcepta summa, quæ accipiunt spirituales, non accipiūt carnales, & de quibus gaudent spirituales, contristantur carnales.* Ita ille.

Si verò, vt euenit aliquando, peccatores audito Dei verbo, cælestique melle epoto sanitatem recuperent; atque ad Deum conuertantur: quod multos Petrum, & Paulum audientes fecisse ne dubites: Tunc Dei verbum melle dulciùs in ore senserunt, statimq. seipsos, & vitæ turpitudinem indignati, dulcedinem in amarorem, fallaciam in veritatis agnitionem, illecebram in doloris acerbitatē immutari experiuntur. Quod eorum præfigurans ingenium sensisse fatetur Ezechiel cap. 3. nu. 3. vbi liber foris, & intus scriptus, quem manus è cælo delapsa porrexit, deuoratus præfatam dulcedinis in amaritudinem metamophorsin effecit. *Et factum* Ezech. 3. num. 3. *est,*

est, inquit, *in ore meo sicut mel dulce*. Sed quasi ex gustata dulcedine flueret amaritudo, vide quid addat: *Abij amarus in indignatione spiritus mei*. Deus bone quis credat, ex dulcedine acorem, ex suauitate exortam fuisse amaritudinem? Qui fieri poterat, vt os esset melle delibutum, & cor felle madens spiritus indignationē excitaret? Pulchre D. Gregorius homil. 10. in Ezethiel. admirationi respondet; *Et factum est in ore meo sicut mel dulce. Qua ratione postmodum dicitur abij amarus in indignatione spiritus mei: mirum quippe valde est, si dulcedo simul, & amaritudo conueniat? Sed iuxta superiorem sensum sciendum est, quia cùm sermo Dei in ore cordis dulcis esse cœperit, huius proculdubio cōtra semetipsū animus amarescit; quò enim in illo subtiliter discit qualiter reprehendere se debeat, eò se duriùs per amaritudinem pœnitentiæ castigat*. Hactenus ille.

Ezechiel 3. nu. 3.

D. Greg.

Nonnulli tam in Ezechielis, quàm in Ioannis libro ab vtroque deuorato, Eucharistiæ figuram agnoscūt, in qua dulcedo & amarities occultatur: Dulcem, qui dignè, & amaram sentiunt, qui indignè manducant. Quod si hoc **verum habet, pulcherrimè Petrus, & Paulus Ecclesiæ apes dicuntur: quippequi fauum mellis, hoc est, Eucharistiam, in illo fauo, quod in ore mortui leonis Sanson inuenerat, significatam porrexerunt.** ***Ecce examen apum in ore leonis erat, & fauus mellis*. Iudic. 14. num. 8. Et verò Petrus, & Paulus** præ cæteris Eucharistiæ dulcedinem, sub dulcium rerum nominibus clariùs expresserunt. Petrus epist. 1. c. 2. num. 2. ait: *Sicut modo geniti infantes rationabile, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem, si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus*; vbi de Eucharistia sermo est, sicut multorum Patrum tenet sentētia, & deducitur ex D. Iacobi Lithurgia: consentiūt Dionysius Areop. in Ecclesiast. Hierarch. c. 5. Gaudent. Brixiens. tract. 2. de Pascha, Cyrill. Alex. homil. de cœna Domini, & lotione pedum. At cur Petrus Eucharistiā dixit lac? quo etiam nomine vsus est Augustinus tract. 3. in epist. 1. Ioan. *Lac nostrum Christus est*. Idem Apostolus appellationis suæ rationem quasi reddens subiunxit; *Vt in eo crescatis in salutem*. Et sanè Eucharistia non solùm ob accidentium candorem lactis similitudinē refert, sed etiam quia spiritualem vitam alit, imò & auget, vt Clemens Alexand. lib. 1. Pædag cap 6. testatur. Qnin etiam Galenus lib de placit. tradit lactis propriū munus esse, vt non solùm alat, & nutriat, sed etiam vt peculiarem vim augendi contineat. Hinc est vt infantes lactis nutrimento plurimum augeantur. Quapropter dixit pulchrè D. Chrysostomus homil. 60. ad Populum. *Nonne*

Iudic. 14

1. Petr. 2

D. Iacob

Dionys.

Gaudent

Cyrillus.

D. Aug.

Clem. Al.

Galenus.

D.Chrys. *videtis quanta promptitudine paruuli papillas capiunt, & quanto impetu labia vberibus infigunt? Accedamus cum tãta nos quoque alacritate ad hanc mensam: quinimò cum longè maiori trahamus tanquam infantes lactanei spiritus gratiam; & vnus sit nobis dolor hac esca priuari.* Hanc verò lacteam Eucharistiæ dulcedinem ad animarum nutrimentum à Christo confectam D. Petrus melleam 1. Petri 2. dixisse videtur, dum ait: *Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus.*

Eadem ratione D. Paulus, etsi alia vsus metaphora panis viuifici dulcedinẽ expressit: Cùm enim ad 1. Cor. 11 Corinth. 1. c. 11. dixisset: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, statimque exposuisset quod acceperat, corpus videlicet Christi, panis & vini speciebus contectum. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur:* illico adiunxit necessum esse, vt quispiam manducaturus se ipsum ante probaret: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Quò tendit hęc Apostoli exhortatio? Esculenta probari solent, vt facto saporis iudicio manducentur, vel reijciantur: hic autem manducans ad sui probationem admonetur. *Probet autem seipsum homo.* Quisnam oro manducat, Christus hominem, an homo Christum, cùm in Eucharistia se dat in escam? Vtrumque est, ait Bernardus ad illa verba D. Bern. Cantic. cap. 2. num. 16. *Dilectus* Cant. 2. *meus mihi & ego illi: & manducat nos, & manducatur à nobis, quo arctiùs illi astringimur.* Quinimò meliùs dixeris, quod nos ipse manducet, siquidem dum ipsum sumimus in eum transformamur, sicut, referente D. Augustino libro 7. confess. cap. 10. Dominus ipse testatur: *Cibus sum grandiũ,* D. Aug. *cresce, & manducabis me, nec tu me in te mutabis sicut cibũ carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Cùm autem Christus in Eucharistia dulcis sit iustorum cibus, iuxta illud Petri; *Si tamen gustatis, quoniam* 1. Petr. 2 *dulcis est Dominus.* Sic etiam seipsum recipientes gratiæ dulcedine saporatos requirit; & ideo Apostolus præcipit vt vnusquisque seipsum de sapore experiatur: *Probet autem seipsum homo*, vt 1. Cor. 11 prius sentiat, an culpæ amaritudine infectus repudiari, vel gratiæ dulcedine saporatus à Christo mãducari debeat. Ex quo apparet, quàm dilucidè Petrus, & Paulus Eucharistici lactis, & mellis dulcedinem expresserunt: quod probis dulce est, & improbis in amaritudinem conuertitur. Verùm enim verò instituti nostri ratio exigit, vt de Apostolorum doctrina generatim disseramus; ideo §. sequenti, quantùm inde vtilitatis pro suo quisque palato accipiat, discutiemus.

§. PRI-

§. PRIMVM.

Mellea Petri, & Pauli doctrina nō omni palato dulcescit; siquidem improbis impēsè satur est, probis verò dulce pabulum, & miram praestat voluptatem.

CONcolor in plurimis cor, & palatum reperitur: vnde tam ineptè de virtutibus sapiunt corde, quàm prauè de saporibus iudicant palato: bonū dicunt malum, & dulcia vt amara reijciunt: insulsa, & insipida amplectuntur, bene condita, & nimium sapora fastidiunt. Hinc est vt poenitentiae amaritudinem, spiritusque afflictionem exosi eloquij caelestis mella repudient, Catholicam veramq. doctrinam detestentur, veriti ne per aures in pectus transmissa in medicabilem cordis amaritudinem immutetur. Idcirco scientia elati Nouatores isti, veteresque haeretici, quos potiùs inscitia, futilique, & inani subtilitate deceptos dixeris, sacras Scripturas impiè detorquent, atque in voluptatum fauorem interpretrantur. Cuius criminis reos Diuus Athanas. in epistola ad Amonium sui aeui haereticos insimulat. D.Athan. *Illos*, ait, *pro suae ignorantiae, & constantiae libidine per vim illas detorquere.* Quod D. Petrus epistola 2.c.3.vers.16: futurum praedixerat, vbi de Pauli sapientia, quae in ipsius epistolis eminebat, 2.Petr.3 locutus, haec scripsit: *Sicut in omnibus epistolis loquens in eis de his* (nempè de pace cordis, de longanimitate Dei, de poenitentia, ac de bonis operibus) *In quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti & instabiles deprauant, sicut & caeteras Scripturas, ad suam ipsorū perditionem.* Quod adeo verum est, vt ex Diui Pauli epistolis quinquaginta locos haeretici deprauarint, impiaque interpretatione ad turpitudinum, libidinisque fomentum conuerterint; vt tom.13. cap.1. probat Salmeron, secutus Origenem in epist.ad Romanos, Irenaeū lib.3.cap.7. Hieronym. epist. 50. & 61. Salmer. Origen. Irenaeus. D.Hier. Exemplo sit locus ille ad Roman.3.num.20. Romans.3 *Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia*: Ex quibus verbis teste Oecumenio sequelam impiam deduxerunt: *Peccemus amplius vt nobis remittatur.* Horum ego impietatem detestor, non tamen miror quòd ita prolaberentur. Etenim à Diuo Paulo 1. Corinth. 11. nu.19. praedictum inuenio. *Oportet & haereses esse, vt qui probati sunt manifesti fiāt in vobis.* Quod teste Tertulliano lib. de Resurrect. cap. 40. ex eo prouenit, quia ex mellea Pauli doctrina felleam, & venenatam isti amaritudinem expresserunt. *Nihil autem mirum si & ex ipsius Pauli instrumento capientur argumenta, cùm oporteat haereses esse, quae esse non possent, si non & perperam Scripturae intelligi possent.*

Ve-

Verùm vt huic malo occurratur, salubre consilium erit tantùm mellis ex Petri, & Pauli doctrina profluentis ad cibum adhibere, vt mentis vires reficiantur, non opprimantur: *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē*, vt dicebat Apostolus, obseruandumque Dei monitum Prouerb. cap. 25. num. 16. expressum: *Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne fortè satiatus euomas illud.* Quod D. Gregorius lib. 16. Moral. cap. 3. sic interpretatur. *Mel inuenire est sancti intellectus dulcedinem degustare; quod tunc sufficienter editur, quando nostra intelligentia iuxta mensuram sensus sub moderamine tenetur: nam satiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quā capit, & illud perdit vnde potuit nutriri.* Hæc ille. Et quidem hanc ipsam mellis naturam in sapientia detexit D. Ambrosius, cuius est illud ex libro 1. epist. 1. *Est autem mensura sapientia, quæ si supra mensuram sit, nocet, quia scriptum est. Noli esse multum sapiens:* Salubre quidem monitum. Is enim, qui superbia elatus vltra vires saipens fieri studet, Ethicorum sententijs non semel damnatur.

Rom. 12. num. 3.

Prouerb. 25.

D. Greg.

D. Ambr.

Supra modum si quis sapit,
bis desipit.

Item *Nemo sapit minus, sapit*
quàm qui nimis.

Postremo. *Intra modum quisquis*
sapit; verè sapit.

Non prætereundus hoc loco Hugo carensis eandem Prouerbiorum sententiam ita versans. *Mel inuenisti idest sacram Scripturam: comede quod sufficit tibi, vtilia secundum capacitatem intellectus tui inquirendo.* In idem etiam recidit quod Absalon Abbas ser. 7. de Natali Domini scripsit. *De tertio*, inquit, *melle, quod est spiritualis intelligentia scripturarum, Salamon dicit; Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, hoc est, ad ædificationem, non ad curiositatē arcana scripturarum perscruteris.* Hæc ille. Vetè & salubriter admonet; periculosum namque est Petri, Paulique doctrinam vana curiositate discutere, ac in legendis eorum epistolis non proficiendi, sed distorquendi animo destineri: quod vterque præcauit, Paulus hortatur, vt iam diximus: *Non plùs sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*, eandem Petrus commendat: *Sobrij stote, & vigilate.* Nec vigiles tantùm requirit, sed fortes ad ineundum cum hoste certamen. *Resistite fortes in fide*, in cuius obsequium captiuus trahi debet intellectus, vt D. Paulus admonuit. *Captiuantes intellectum in obsequium Christi.* Nec ignominiosa est, sed honoranda captiuitas, imò & iure debita. Quoniam arcana Dei iudicia, ipsiusque monita, & præcepta nullatenus discutiēda sunt, sed credenda protinùs, & auscultanda. Quapropter temeritatis dam-

Hug. Car.

Absalon Abbas.

Rom. 12. num. 3.

1. Petr. 5

2. Cor. 10

damnandus erit, qui mandatorum bonitatem ausit in examen reuocare. Iubenti Deo velato obtemperandum est obtutu: nec de congruentia, facilitate, aut grauitate præcepti curiosiùs disputandum. Quod lib. de pœnit. cap. 4. Tertull. non immeritò damnauit. *Audaciam existimo de bono diuini præcepti disputare; neque enim quia bonum est, idcirco auscultare debemus, sed quia Deus præcepit*. Hæc ponderosè, vt solet, Afer ille. Nec aliam in Dei præceptis bonitatem desideres, quã quòd ab ipsius voluntate proficiscantur: Dum audis, *Deus præcepit*, statim mandati iustitiam, & bonitatem cõsidera; nihil enim quod bonum non sit à Deo præcipi fas est arbitrari. Primam rerum molitionem inspice, ibique rem hanc satis probatam deprehendes: Genes. 1. Multa Dominum imperio condidisse, hoc verbo *Fiat*, sacer Historicus affirmat. *Fiat lux, & facta est lux*; statimque lucis bonitatem cõmendans, ait: *Et vidit Deus quod esset bona*; quod pariter in alijs, quæ fieri præcepit, obseruatum deprehendes: Nam sæpius repetitum leges: *Dixit fiat, & factum est ita: Et vidit quod esset bonum*.

Tertull.

Genes. 1.

Cæterùm non parum inijcit admirationis, quòd ea Deus non laudauerit, in quibus ipse faciendis operam collocauerat. Hominis fabricam, & compositionem reuersa, Deum ausculta dicentem: *Faciamus hominem*. Studium circa opus, affectum, curam, & solicitudinem intuere; & quo facilius possis, Tertullianum tibi propono libr. de Resurrectione carnis cap. 6. ita suadentem. *Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, prouidentia, & ipsa inprimis adfectione, qua lineamenta ductabat*. Et quod magis mirere non in solo hominis opificio Deus immorabatur, opus erat, & pignus. *Quodcumque enim limus exprimebatur; Christus cogitabatur homo futurus*. Cur ergo perfecto opere, & pignore non commendat? Cur ipsius bonitatem non extollit? Deerat fortasse? quis ita hebes, vt sentiat bona fuisse, quæ ex Dei præcepto, vt essent acceperunt, non ita quæ ipse proprijs manibus fabricarat. Cur igitur non laudat, & bonitatis titulo exornat? Nulla vberior commendatio poterat inueniri, quàm quod Deus fecisse describitur. *Faciamus hominem*, Fecit: igitur alio nõ indigebat encomio. Quapropter monet tandem Tertullianus. *Cum & si alia materia excudendo homini competisset, artificis fastigium recogitari oporteret; qui illam, & eligendo dignam iudicasset, & tractando fecisset*. Quis ergo Deum cogitans authorem, in eam proijciatur audaciam, vt non solum probata: imò etiam præstantissimæ bonitatis laude

Tertull.

Tertull.

exor-

exornata fateatur, in quibus Deū occupatum intuetur, vt autem intelligatur bonum esse, quod à Deo præcipitur, potiùs voluit titulo bonitatis adornare quæ præceperat fieri, quàm quæ ipse peregit. Itaque audaciæ damnandus, qui diuinorum præceptorum bonitatem in quæstionem euocat; Tertullianum repeto: *Audaciam existimo de bono diuini præcepti disputare, &c.* Nec cuiuslibet notæ, sed grauissimæ talis erit audacia. Quis enim hominem diuina curiosius perscrutantem non damnet. Cum apud Isaiā c. 6. Seraphinos videat caput binis alis contegentes, vt hoc habitu testarentur diuina rimari secreta, immensamque Dei bonitatem, quæque ab ipso facta, & mandata oriuntur discutere non audere. Perbellè hac de re D. Ambrosius libr. 3. de Spiritu sancto
D. Amb. cap. 22. *Seraphim indefessis vocibus laudant, & tu discutis? Quod vtique cùm faciunt ostendunt nobis, non aliquando discutiendum Deum, sed semper laudandum:* Hæc ille. Cæterùm Seraphinos inspice: quoniā dum extentis alis obedientiæ promptitudinem, amorisque incendiū ipso nomine significatum manifestant, aliundeque Dei mandatis cæcè omnino se submittunt, quasi edito clamore pronunciant Dei decreta, & mandata nullatenus inuestiganda; neque de ipsorum bonitate disputandum; quod ipse vt iam dicebamus anteuertit, dum ea quæ fieri præceperat postmodum laudauerit, *Fiat*, dixit, & statim, *vidit quod esset bonum*. Genes. 1.
Cum tamen ea, quæ proprijs manibus effecerat, vt in hominis formatione inspeximus, in qua speciale studium, curam, affectumque impenderat, & tamen nusquā dicitur laudasse: Quo datur intelligi, si, quod fieri nequit, in ijs quæ à Deo procedunt, bonitas quandoque esset defutura; potiùs in illis, quæ manibus proprijs operaretur, deesset, quam quæ facienda præciperet. Atque adeo in quæstionem vocari non posse; an ipsius præcepta sint bona: cū adeo bona sit præcipientis voluntas, vt illam ei antepos uerit, quæ ijs rebus ex propria Dei operatione proueniret. Quæ, ni fallor, Tertulliani mens fuit, dum veluti quid temerarium reprobat Dei præceptorum bonitatem discutere. *Neque enim quia bonum est auscultare debemus, sed quia Deus præcepit.* Tertull. Quasi diceret, superuacaneū est in Dei præceptis aliam quærere bonitatem, quæ vel præcesserit, aut sequatur, cum totius bonitatis summa ex eo sit repetenda, *Quia Deus præcepit.*

Quid igitur causæ erit, vt homo præceptis diuinis obtemperare recuset, cum nulla maior ad obediendum sit ratio, quàm ipsamet Dei præceptio. Agnouit hoc paralyticus, cui trigesimūoctauū annū in lecto decūbenti Christus

Ioan.5. præceperat; *Surge tolle grabatum tuum, & ambula.* Ioan.5.& cum antea quasi lecto affixus immobilis permaneret; audito, *Surge*, Christi iussionem attendens ac in ea bonitatẽ introspiciens, ad ambulandum subitò conatur. Fallar, nisi hoc detexit Augustinus, qui tria à Christo dicta perpendit, sed plus mysterij in illo, *Surge*, D.Aug. deprehendit. *Tria dixit, sed surge non est imperium operis, sed operatio sanitatis.* Verè quidem nam Christi verbũ ad infirmitatẽ præcipuè dirigebatur, vt à paralytici corpore refuga, statim surgeret; Deoque præcipiẽti obediret infirmus. Sic enim Deus operatur, vt dum præcipit, ipsummet imperiũ facilitatẽ exequendi tribuit, quod imperatur, atque ad obediendum vires suppeditat. Vnde minimè capit excusari qui propter summam rerum difficultatem, seu impossibilitatem iubenti Deo non obtemperat.

Verba illa cap.28. Matthæi. Matt.28 *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrum* Diuus Chrysologus serm.74. profundè rimatus, non parum locutionis tenorem admiratur: etenim Sabbathi vesper in Dominica illuxisse prædicatur, qui est ordo præposterus: vesper diem claudit dum vergit in noctem, nusquã tamen ab ipso dies inchoatur, vt hic Euangelista commemorat. *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi:* quæ verba feriens Chrysologus, eleganter argutatur: *Vesper finit, non incohat diem; tenebrescit vesper, non lucescit, non in auroram vertitur, quia lucis ortum ignorat.* D.Chrys. Verumtamen ordo nunc immutatur, & cũ vesperi nox esset vicaria, mutata sorte dies succesit. Iterum Chrysologus: *Vespera mater noctis parturit diem, mutat ordinem, dum agnoscit authorem.* Acutè dictum, vt tamen capias, aduerte quod idem Chrysologus sermone 2. de Resurrect. adnotauit ad verba illa ex cap. 21. Diui Marci. *Et valde mane vna Sabbathorum; veniunt ad monumentũ, orto iam sole;* Marci 28 Et admiratur qua ratione cohæreant, *Valde mane, & orto iam sole;* quæ in ipso aspectu opposita videntur; sin minus quæro, illuxerat ne iam sol, & splendoris sui radios effuderat? Ita planè, hoc enim sonat, *Orto iam sole.* Cur igitur dicit, *Valde mane;* aut mutatis vicibus, *Orto iam sole;* quia non vtrumque sed vnum, vel alterum esse oportebat. Rem ita expedies: Sol in ipsa Christi resurgentis die tribus horis maturauit exortum; vt qui morienti Redemptori compatiẽs, & passionis indignitatem non sustinens, vt tenebris Orbem oppanderet, per totidem horas lucis defectum sit passus; eidem resurgenti festiuus, applaudensque lucis iacturam gratiori fœnore

fœ-

resarciret, & primus antelucanis radijs, Christi de morte triumphũ prædicaret. Sed iam do Chryso-
D. Chrys. logum: *Ab hora*, inquit, *sexta vsque ad horam nonam tenebræ factæ sunt. Ergo sol qui præter horam vt Domino cõpateretur abscesserat, cùm resurgeret Dominus claritate ante tempus occurrit, & qui, vt suo commoreretur authori ipsam meridianam suam mortificauerat claritatem, euictis tenebris, vt consurgeret authori suo antelucanus erupit.* Hactenus ille. Quemadmodum igitur naturę ordinem inuertit ante horas tres oriri festinans, vt Domino deseruiret; eadem ratione, cùm vesper, diem noctis sepulchro abscondẽdum portaret, variatis vicibus, diem extulit, non abscondit, quia id Creatoris seruitium exigebat. Pulcherrima est Diui Chrysologi
D. Chrys. clausula serm. 74. vbi sic. *Vespera mater noctis parturit diem, mutat ordinem, dum agnoscit authorem; radiat de nouitate mysterium, anhelat Creatori seruire, non tempori.* Magni ponderis est illud, *Anhelat Creatori seruire, non tempori.* Nihil obsuit naturæ ordo: nihil temporis leges obstiterunt, omnia inuertit, & facilè superauit, vt Creatori deseruiret, in cuius obsequium veluti in scopum collimabat.

Ineptè ergo de temporis importunitate remedium, ac de impossibilitate excusationem capiet Christianus, ne Deo imperanti, aut seruitium iure suo reposcenti obsequatur. Quod mihi ficus repente arefacta ex miraculo reprę-sentat, apud Marcum cap. 55. vbi scribitur: quòd Christus ad ficum appropinquans, vt ex ea ficus decerperet; quas cùm non inuenisset, indignatus arborem arefactionis maledictione percussit, quam statim illa persentiẽs exaruit. Mirum tamen est, quod addidit Euãgelista. *Non erat tempus ficorum.* In quo non ficus eleuatur à culpa, sed arguitur. Cur autem crimini verteretur; si extra tempus non haberet ficus; magis videbatur arguendus, qui tunc illas quæreret; cum, *Non erat tempus ficorum.* Cæterùm cùm Deus esset, qui ficus ea tempestate requirebat, incongruum erat ad temporis importunitatẽ confugere, absurdum naturæ leges expectare. Quid mirum esset ficus proferre, cùm id naturæ ordo, & temporis ratio postulabat? Illud Deus requirebat, hominem in ficulnea edocebat, vt dum ipse præcipit, nec ordinem naturæ, nec temporis leges, aut impossibilitatis obstacula opponenda; sed his omnibus calcatis ad diuinorum præceptorum exequutionem alacriter inuolandum, eo solo vigilanter inspecto, *Quod Deus præcepit.* Quò Tertul. fiet vt nulla se opponat difficultas, quam facilè non superet: nulla temporis ratio, quam non inuertat Christianus Deo parendi cupidus, naturæ legis, ordinis, tẽ-

potis

poris ignarus. Omnia ista non videt, qui *Anhelat Creatori seruire, non tempori*.

Prou. 25 Sed quò sapiētis monitum nos abripuit, *Mel inuenisti, comede quantùm sufficit:* In quo melleam doctrinæ suauitatem expressam adnotauimus, cuius vberrima fuit cælestis Sponsa: non solùm quando pulcherrima ipsius labia faui erant dulcedinē distillantes; quādo Petrus, & Paulus apes Ecclesiæ gnauiter in mellificio laborabant, monitis, epistolis, sanctionibus, institutis fidelium pectora recreabant, & sacrum Christi imperium æquo regimine moderabantur, sed etiam nunc mel inuenies sapientiæ, doctrinæque dulcedinem epotabis: quoniam Dei benificio Vrbanis apibus fruitur Ecclesia. Inter apes, ex auro flauescentes, & vrbanas tanquam magis mellificas celebrant. Quidni? stagnantia passim mella fluēt? Sanè fluent: hic inuenies altissimam rerum sapientiam, mellita dulcedine, hoc est diuinarum rerum affectu, temperatā: hic Apollinis nitores; Musarum delicias: politioris litteraturæ flores; admirādam in administratione prudentiam; in summa synceritate laudatissimum consilij arcanum, inter egregias Principum dotes commendatum. Quidquid denique supremi imperantis eminētiam exornat apes tibi demonstrabunt. Adi supremos hos apices, mel inuenies; comede, hoc est, contemplare naturæ & gratiæ largiter indulgentis mysteria. Interim ego stylum ad alias apum prærogatiuas calamumq. reflecto.

CAPVT VII.

Reliquæ apum dotes promiscuè recensentur, & breuiter illustrantur.

TAm numerosa est in apibus prærogatiuarum fœcunditas: tot ipsæ titulis, & dotibus exornantur, vt summorum Philosophorum, illustrium Poetarum, insigniorum inter priscos, & recentes Physicorum, & moralium Scriptorum: quinimò sanctissimorum Patrum ingenia, magna ex parte occupauerint, calamos attriuerint, obseruatione, admiratione, & contemplatione detinuerint. Vnde nec facilè sine apibus libros inuenies, nec ex Scriptoribus quemquam nominaueris, qui apes non efferat; vel admirationis nota commendet; aut præclarissimis laudum titulis condecoret. Tanta est earum celebritas. Hactenus primas, & præcipuas earū dotes, ac sub Hugonis carmine contentas, *Sedula, parca, breuis, vox maior corpore, mel dat* satis illustrauimus, ac in Petro, & Paulo Ecclesiæ apibus longè excellentiùs reperiri demonstrauimus. Aliæ supersunt illustrandæ in quibus media præeminet castitas, virtutum Regina; sic in apibus cele-

celebrata, vt propterea virgines ipsis comparentur: & meritò, quia Veneris spurcitiam nesciunt: vnde aluearia, in quibus prolificant, nonnulli virginea apum Gynęcea appellarunt; quoniam nihil aliud apibus ad gignendum deesse videtur, quam quod impurum, fatuum, aut minus serium æstimari queat. Vnde ab Hugone dictum, *Casta facit prolem.*

§. PRIMVM.

Petri Ecclesiæ apis castitas, statuitur; aliisque apum dotibus exornatur.

PHysiologi apũ officinas prolificio destinatas, & humanis obtutibus plurimùm inaccessas curiosiùs perscrutãtes, apibus deesse, qui eas inter se discriminet, sexum attestantur. Vna in singulis virginalis integritas, vna omnibus nullius Veneris conscia, & pura, & multiplex fœcunditas, vniformis, sibique semper similis perfectio reperitur. Nec quæ in cõficienda sobole diuersitas apparet; ex vllo sexus discrimine prouenit: sed dignitatum, muniorum, Reipublicæ, operisque ratione habita constituitur. Vnde apum corpuscula, & articuli regimini, proficuisque laboribus dedita semper, & addicta non corporeis lusibus, aut voluptatibus eneruantur. Et quod amplius enitescat apum virginitas, & munditia pedibus cassæ dicuntur. *Pede cassa est.* Quod & ipsum nomen sonare videtur, non quòd pedibus careant, sed quòd ab omni sorde, & immunditia (quæ infima, quæ pedum sunt) penitùs immunes existant. Hinc floribus ferè semper insidũt, rore pascuntur, & florida pascunt. Quapropter Diuus Ambrosius lib. I. de sancta virginitate, ad apum imitationem virginem prouocat, atque in hunc modum exhortatur. *Fauus mellis tua opera cõponat; digna enim virginitas, quæ apibus comparetur; sic gloriosa, sic pudica, sic contines, rore pascitur apis, rore vescitur apis, nescit cõcubitus, mella cõponit. Ros quoque virgineus est sermo diuinus, quia sicut ros, verba Dei descendunt. Pudor virginis est intemerata natura, partus virginis fœtus labiorum, expers amaritudinis, fertilis suauitatis; in commune labor, communis est fructus. Quam te vellem filia imitatricem huius apiculæ, cui cibus flos est, ore soboles legitur, ore componitur. Hanc imitare tu filia; verba tua nullum doli velamen obtendãt, nullum habeant fraudis inuolucrum, vt & puritatem habeant.* Hæc ille.

Hugo in carmin.

D. Ambr.

Cæterùm neque in his tantùm eminet apum castitas; plura sunt, in quibus etiam illarum virginitas efflorescit. Inprimis teste Plinio lib. II. cap. 5. *Melligine è lacbrymis arborum; quæ glutinum pariunt, salicis, vlmi, arundinis,* Plinius.

suc

succo, gummi, resina, his primum alueum ipsum intus totum, vt quodam tectorio illinunt, & alijs amarioribus succis contra aliarũ bestiolarum auiditates: id se facturas consciæ, quod concupisci possit. His deinde fores quoque latiores circunstruũt. Itaque dum tecta illinunt, & foramina circunstruũt; opus mellificij abscondũt, ac dum succorũ, & resinæ amaritudem opponunt, aduersus bestiolarum furtiuos assultus mella protegunt, & tuentur. In quo saluberrimum custodiendæ virginitati documentum elucet. Etenim, vt virginitas illibatum seruet pudorem, abscondita sit oportet: Videreque, & videri, quod Authore Tertulliano de velandis Virgin. eiusdem est libidinis, magnopere veteatur: Virgo igitur nominis sui Etymon. consideret, quod idem est atque abscondita. Hinc Regius Vates in Psalmo 44. quem virginitati dedicauerat, hanc apposuit inscriptionẽ. *Pro virginibus*, seu, vt ex Hebræo, referente ad eum locum Lorino, plurimi transtulerunt. *Pro occultis*. Deinde nouerit amaritudinibus & asperitatibus aduersus bestiarum, hoc est cupiditatum, quæ omnibus bestijs immaniores sũt, auiditatem, virgineum pudorem esse defendendum; memor illius quod olim dixit Ambrosius. *Dulcia lenocinantur vitijs, inseruiunt blandimenta delictis*. Vnde apis Hugone teste.

Tertull.

Psal 44.

Lorin.

D. Amb.

——— *Perit vncta, reuiuit aceto*. Hugo in carmin.

Non secùs virginitatem interimunt vnguenta: nec minùs oleo absumitur, quàm veneno. Idcirco D. Hieronymus ad Eustochium scribens prudenter admonet. *Peregrini muris olentes pelliculas, tanquam venena pudicitiæ, virgo deuitet*. Cæterùm quam olei lenimenta conficiunt, aspera & prædura custodiunt. Odoramentis præmoritur, & asperitatibus suscitatur: Cuius rei præsciæ apes odoramenta impensè abominantur: in delibutos vnguentis insiliunt, & balano perfusos acerrimè pungunt; à fœtoribus pariter abhorrent, ijs præsertim quos Venere, & Baccho inquinata corpora emittunt. Rufillos itaque, & Gorgonios, pastillos pariter, & hircum detestantur. Quidni? pariter impuros, ita & temulẽtos.

D. Hier.

Perbellè quidem apis Ecclesiæ Petrus apum in gignenda prole castitatem, in persequendis impudicis acrimoniam fuit imitatus. Apum soboles, vt ex Ambrosio dicebamus, *Ore legitur, ore componitur*: Sic etiam apis nostra innumeros Christi filios ore, hoc est, prædicatione progenuit: vnde est illud, *Quasi modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac cõcupiscite*. Verùm ò mira fœcunditas! quæ Genitoris castitatem nõ abstulit, sed plurimum exornauit. Virginitatis coronam Petrus non habuit; attamen vbi primum ad Apostolatum vocatus, in Christi

D. Amb.

1. Petr 2. num. 2.

Qq col.

collegio permansit, castitatẽ magnoperè coluit, sicque à coniugij voluptatibus abstinuit, vt viuente vxore, Petrus nequaquam maritus, nisi per socrum agnosceretur, vt disertè notauit Tertullianus lib. de monogamia cap. 18. verba
Luc. 4. illa Luc. 4. expendens, *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus*. Mirum tamen est, & valdè ponderandum, quòd viuente
Clem. Al. Petri vxore, vt Clemens Alexandrinus lib. 7. stromatum affirmat, nusquam in Euangelio facta illius mentio reperiatur: nisi quis dicat sacram Scripturam aliquando plus silentio, quàm verbis significare, vt censuit idem Clemens Alexandrinus. *Conabitur autem*, ait, *& tacens ostendere*. Non dissentior: ipsum namque silentium magni est mysterij index, & dum Petri vxorem tacitus Euangelista praterijt; recuperataque ex miraculo sanitate, socrum hospitibus ministrantem induxit, apertè clamare videtur, Petri vxorem ita domi viuere, ac si vxor nunquam extitisset. Licèt verò vt iam ex Diuo Hieronymo probatum reliquimus ad cap. 3. §. 2. Petrus vxorem demiserit, non tamen dato repudij libello id factum existimes, sed quatenus coniugali officio valedixit: Etenim Christus omnia suauiter disponens, non solùm Petrũ, sed etiam vt notat Barrad. tom. 2. lib. 5. cap. 8. ipsius vxorem ad perpetuam continentiæ custodiã adduxit. Et sanè conuenientissimum erat, vt Petrus apis Ecclesiæ factus coniugio nuntiũ remitteret, apũ æmularetur castitatem: nec in eius domo alia quàm anus appareret, quæ famulatũ Christo exhiberet.
Pulchrè D. Petrus Chrysolog. sermone 18 *Et Christus mulieris indigebat obsequio, & mulieris prouecta ætatis, senectutis summæ, sic in domo Petri non erat vernula*. Et meritò in domo Petri deerat, cuius castitas apum æmula claritatem habuit incredibilem; cui proinde conuenit pulcherrimum illud castitatis encomium. *Quàm pulchra est casta generatio cum claritate*. Sapient. 4. Sed in quonam castę generationis, seu castitatis generãtis (castitas enim Christo generat) claritas ista, & pulchritudo consistit? Respondet egregiè D. Cyprianus de singularitate Clericorum. *Non est*, inquit, *casta cum claritate, nisi singularitas sola, quam non solùm conscientia sua nullis sordibus maculat, sed etiã nullæ opiniones suspectæ pluralitatis infamant. Nam si castitas quod est difficile, masculum, & fœminam in virginitate conseruet; non habet claritatem, quam communitas ipsa non potest nisi quibusdã probrositatis tenebris obscurare*. Sic ille. Felicior tamen est apum castitas, quam apes Ecclesiæ imitantur: illius enim claritas non in singularitate, sed in fœcunditate consistit, eò clarior, quò plures ore, hoc est, prædicatione, Christo progignit. Nec infœcun-

D. Chrys. — Sapien. 4 — D. Hier.

dissi-

dissimo gratiæ prolificio sobolis diuersitas, & numerositas sexum respicit, sed officia, munia, functiones, Christianæque Reipublicæ opera intendit, in quo Petrus mirabiliter excelluit. Quot filios Christo genuit? Quot Ecclesiæ diuersorum Ordinum ministros instituit? Quid aliud sunt Episcoporum ordinationes, Cardinalium creationes? nisi quædam Ecclesiæ apum generationes, quas accepta à Petro virtute vsque modo exercent. Hanc ego verè dixerim castam cum claritate generationem, quæ apes Ecclesiæ nobilitat & naturæ apibus efficit præstantiores, de quibus est illud.

Virg. ------ *Casta facit prolem*.

Cæterùm vt in fęcunditate castitas apis nostræ magis enituit, sic etiam eiusdem castitatis ingeniū radiauit. Quid apes? impuros stimulant, libidinosos oderunt, Veneris spurcitia inquinatos acriter persequuntur. O qualē in hac parte apis nostra acrimoniam exhibuit! Quibus verborum stimulis, quo spiritus ardore carnis lenocinijs, & delicijs deditos pungebat: epulones, nocturno diuturnoque fœtentes mero auersabatur; vnguentis delibutos, & odoribus pariter ac luxuriæ graueolentia infectos reprehēsionis aculeo feriebat. Ipsius epistolas euolue, milleque huius ardoris exempla reperies. Qua hortamentis ad

1. Petr 5. sobrietatem inuitat. *Fratres sobrij estote*. 1. Epistol. 5. qua precibus à carnis luxuria euocat. *Obsecro vos abstinere à carnalibus desiderijs*, ibid. cap. 2. qua minis inten- 1. Petr. 2 num. 11. tata diuini iudicij seueritate à Veneris spurcitia, præposteræque libidinis turpitudine deterret, vt videre est epistola 2. cap. 2. vers. 6. 2. Petr. 2. num. 6. vbi opposito Sodomitarum supplicio, Pentapolisque incendio, peccatores eadē turpitudinis labe inquinatos à criminis fœditate conatur abducere. *Euersione*, inquit, *damnauit exemplum eorū, qui impiè acturi sunt ponens*. Itaque supplicium illud versum est in eruditionis materiam: Vt quorum vitam libidinosi imitantur, supplicia pertimescant. Nec sibi turpes isti blandiantur, quod vita manente acerbissimo pęnarum genere se feriri non sentiant: quoniam ideo conniuens Deus parcit ad præsens, vt amplius sæuiat in futurū: sustinet in hoc sæculo, vt in extremo iudicio, sæuiùs torqueat, & supplicij dilatio pœnarū acerbitate compensetur. *Iniquos* 2. Petr. 2 num. 9. *verò in diem iudicij reseruare cruciandos*. Et licèt hæc in extremo iudicio supplicij imminētis expectatio omnes peccatores potens sit à vitijs retrahere, eos tamen præcipuè terrere debet, qui & Deī offensa, ipsiusque naturæ iniuria in turpitudinis volutabro tanquā sues immūdissimi deliciātur, quos ideo Dominus abominatur, & Petrus Ecclesiæ apis fœcunda castitate præcellens sustinere non poterat, quin exerto comminationis

aculeo stimularet, idcirco adiecit: *Magis autem eos, qui post carnem in concupiscētia immunditiæ ambulant.*

Nec verò à Petri mansuetudine, & apis dulcedine alienum est; vt quandoque in acorem veluti immutatus, & aculeum exerens peccatores lancinet, & excruciet. Etenim vt D. Ambrosius serm. 85. prudenter aduertit, ob hanc eandem causam Sacerdotes cum apibus aptissimè conferuntur: *Rectè,* inquit, *comparātur apibus Sacerdotes, quia sicut apes castitatem corporis præferūt, cibum vitæ cælestis exhibent, aculeum legis exerunt, puri enim ad sanctificationē, suaues ad refectionem, securi ad vltionem.* Perbellè hoc apum ingenium, & Sacerdotum munus Petrus apis expleuit, castitatem corporis prętulit, numeros à Christo sobolem progenuit, aduersus impios redargutionis stimulo se armauit. De apibus ait Seneca lib. 1. de elementia cap. 19. quòd. *Iracundissimæ sunt, & pro corporis captu pugnacissimæ, & aculeos in vulnera derelinquūt.* Quinimò, & vitam ipsam, & licet nouerint se morituras, à feriēdo non abstinēt. Perbellè Mantuan. 4. Georgic.

D. Ambr.

Seneca.

Virgil.

------ *Et spicula cæca relinquunt*
Affixa in venis, animasque in vulnere ponunt.

Quis vnquam Petro pugnatior extitit. Deus bone! quanta animi acrimonia, quo spiritus ardore ad feriendū prauos insilijt; testis Roma caput Orbis, & theatrum, in quo Petrus Neronis libidinē feruere nō sustinens, ipsū suggillauit acerrimè, Simonis Magi audaciam repressit, imposturam, & fallaciam manifestauit: ipsumq. mentito per aërem volatu inaniter exultantem infixo aculeo elisit. Magus cecidit, & Petrus apis animam fæliciter in vulnere posuit, quia Neronis iussu in cruce transfixus occubuit.

§. SECVNDVM.

Paulum Ecclesiæ apem virginitate clarum extitisse definitur.

IAm verò alterius apis, hoc est, D. Pauli in summa fęcūditate virginitatem explicemus: Etenim in ea apis prærogatiua, quę vt dicitur.

------ *Casta facit prolem.* commēdabilior ipse reliquis euasit: nullus prolificio magis incubuit, nullus plures filios Christo progenuit. Audi quid ipse dixerit 1. Cor. cap. 4. *Per Euangelium ego vos genui.* O verè pulchram, & castam cum claritate generationem, de qua iterum. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Vides quantùm in augenda fideliū sobole apis ista laborauerit, quantū illi steterit ista fęcunditas: parturiēti similis, non minorem in augēda fideliū generatione dolorē perpessus est, quā si prægnantis instar filios parturiret: angebatur enim, quod illos relu-

Hugo.

1. Cor. 4. num. 15.

Galat. 4.

reluctantes, & lumini resistentes intueretur, nec ab opere destitit, quousque in ipsis Christum cerneret efformatum. Et quod magis mirere indefessum multiplicandæ sobolis studium, in quo Paulus laudem & gloriam reponebant; expende cum D. Chrysostomo homil. 7. in Paulum quod cùm mortem oppetere vehementer ambiret, vnde repetebat idétidem: *Cupio dissolui, & esse cum Christo*. Attamen cùm ad capitale supplicium extrahi iuberetur ad Cæsarẽ prouocauit, Actor. 25. *Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari.* Quid agis ò Paule; vbi nam est illud moriendi desiderium? Fortasse mortem, quam antea cupiebas, modo reformidas, atque vt illam euadas appellationem interponis? Non ita: Quid ergo? Perbellè Chrysostomus. *Cùm igitur audis, quod appellet Cæsarem quod Romam ire festinet, nequaquam putes verbum esse formidinis. Cuius igitur rei gratia ista faciebat? Proculdubio vt diutiùs prædicationi insisteret; cumque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum; iam profectò metuebat, ne pauper hinc atque inops multorum salutis abscederet.* Hæc ille. Nouerat certè Paulus se apem Ecclesiæ factum, nouerat nominis omen, & officium percallebat. Non satis habuit castitatis florem illibatum vsque ad vltimum vitæ spiritum retinere, nisi etiam castitati adiungeret fœcunditatem; & sicut apis, *Casta facit prolem*, ita etiam Paulus Ecclesiæ apis ipsam vberrima fidelium sobole fœcundaret.

D. Chrys.

Act. 25.

D. Chrys.

Quòd autem Paulus castitatis pulchritudine fuerit decoratus. Constans præstantissimorum virorum tenet sententia, qui illum vel coniugij prorsus ignarum, aut virginem, vel perpetuò cælibem extitisse asseuerant Tertullianus lib. de Monogam. sic ait. *Petrum solum inuenio maritum per socrũ: cæteros Apostolos cum maritos nõ inuenio, aut spadones intelligam necesse est, aut continentes.* Speciatim vero de Iacobo Maiore, Euãgelistæ Ioannis fratre id testatur Epiphanius hæres. 58. *Ioannes*, inquit, *& Iacobus filij Zebedei manserunt in virginitate, neque nuptias contraxerunt.* Quin etiam hæres. 78. Iacobum Minorem fuisse virginem affirmat, cui D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianũ cap. 24. adstipulatur. Addo etiam ex Metaphraste in vita D. Petri, ipsius fratrem Andream coniugij vitam expertem traduxisse. Postremò D. Hieronymus lib. citato cap. 14. omnes Apostolos dempto D. Petro cælibes extitisse indubitanter affirmat. *Excepto*, inquit, *Apostolo Petro non est manifestè relatum de alijs Apostolis, quòd vxores habuerint, & cum de vno scriptum sit, ac de alijs tacitum, intelligere debemus, sine vxore eos fuisse, de quibus nihil*

Tertul.

Epiphan.

D. Hier.

D. Hier.

tale Scriptura significat. Similia scripsit ad Eustochium epistola 2, de custodia virginitatis, in qua speciatim Pauli virginitatem attingens, ita fatur: D.Hier. *De Virginibus inquit, Apostolus praeceptum Domini non habeo: Cur? Quia ipse Paulus vt esset virgo, non fuit imperij, sed propriae voluntatis: neque enim audiendi sunt, qui eum habuisse vxorem confingunt, cùm de continentia disserens, & suadēs perpetuam castitatem, intulerit: Volo omnes esse sicut me ipsum 1. Corinth. 7, & addit. Dico autem inuptis & viduis: bonum est illis si sic permanserint sicut & ego.*

Epiphan. D. Epiphanius hæresi 58. enumerans eos, qui virginitatem perpetuò coluerunt, ex veteri testamento Eliam Prophetam; ex nouo Paulū produxit: vtpotè qui 1. Cor. 7. ad Corinth. dixerit; *Dico autem non nuptis bonum est ipsis si mānserint, sicut & ego*. In eadem D.Amb. fuit sententia D. Ambrosius c. 11. epist. 1. ad Corinth. Quinimò Diuus D.Chrys. Chrysostomus, Beda, Theo- Beda. doretus, Theodor. & Theophylactus, alijque Theophyl Doctores constanter affirmāt Paulum semper in virginitatis custodia permansisse. Et quidem ante ipsius conuersionem, vt Ambrosius, & Theodoretus argumētantur, iuuenis admodum erat, & coniugio immaturus: postquàm verò ad Euāgelij castra se transtulit; qua ratione se coniugij retibus implicaret? Nec mihi persuadeo Paulum, qui gentium Doctor à Deo Ecclesiæque apis destinabatur, virginitatis gloria, quod præcipuum est Doctorum ornamentum, caruisse.

Verùm tot Authorum sententiæ opponunt nonnulli eiusdem Pauli verba 1. ad Corinth. cap. 9. 1. Cor. 9. *Nunquid nō habemus potestatem mulierem sororem circunducendi, sicut & cæteri, & fratres Domini, & Cephas*. Ex quibus deducunt huiusmodi fęminas Apostolorum vxores, nec alias existere potuisse, quas secum deferebant, vt ipsis prædicantibus ministrarent. Egregiè tamen hallucinantur; quoniā teste D. Hieronymo lib. 1. aduer- D.Hier. sus Iouinianum cap. 14. iuxta Hebræorum consuetudinem honestæ quædam fœminæ magistris suis necessaria subministrabant, & similes ad eundem finem Apostoli deferebant, quem morem non secutus D. Paulus dicebat. *Non habemus potestatem, &c.* Quasi diceret. Possem equidem fęminam habere adiutricem, sicut alij habuerunt; sed de industria abstineo, ne mihi peragrando Orbi sit impedimento: & fortasse verebatur D. Paulus ne Gentiles, quorū ipse prædicator erat, & Apostolus, offenderentur, sinistramque de eo opinionem imbiberent: quod Diuus Ambrosius, Chrysostomus, D. Amb. Theodoretus, & alij apud Corne- D.Chrys. Theodor. lium ad hunc locum, tradiderunt. Cornel. Quòd autem D. Paulus de hac consuetudine loqueretur colligit

ex

ex verbis antecedentibus D. Hieronymus. *Nam*, inquit, *& ordo verborum Pauli hoc significat. Nunquid, inquit, non habemus potestatem manducandi, & bibendi, aut sorores mulieres circunducendi; vbi de comedendo, ac bibendo, ac de administratione sumptuum præmittitur, & de mulieribus sororibus infertur, perspicuum est non vxores debere intelligi, sed eas vt diximus quæ de sua substantia ministrabant.* Hæc ille. Annuit Tertull. lib. de Monogam. cap. 9. *Non*, inquit, *demonstrat Paulus vxores ab Apostolis circunductas, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes ministrabant.*

D. Hier.

Tertull.

Nec dubitandum est Apostolos quasdam prouectæ ætatis fœminas circunduxisse, quarum ministerio, in ijs quæ victui & vestitui erant necessaria, vtebantur; ac de his, non de vxoribus intelligi debere quod Paulus asseuerat. Ita docuit Augustinus lib. de Opere Monachorum cap. 4. quem Oecumenius, & alij sequuntur. Addo Caietanum in 1. Corinth. 9. *Cum Apostoli*, inquit, *discurrerent prædicando, ducebant mulierem aliquam ministrantem eis sumptus necessarios, exemplo Christi, quē comitabantur mulieres ministrantes de facultatibus suis. Nec intelligo circunduci mulierē de proprijs facultatibus ministrantem, cùm hoc extra regionem Iudæorū difficile fuerit, sed mulierem, cui facile à diuitibus mulieribus dabantur pecuniæ pro sumptibus necessarijs Apostolis, & in ciuitate, & præcipuè in itinere.* Hactenus ille.

D. Aug.

Oecum.

Caietan.

Aliam huiusmodi fœminas circunducendi rationem attigit Clemens Alexandrinus libr. 3. Stromatum. Scilicèt, vt per illas in doctrina Christiana aliarum fœminarum institutio faciliùs, & citra bonæ existimationis iacturam pararetur. *Apostoli*, inquit, *vt erat consentaneum ministerio, quod diuelli non poterat, prædicationi, scilicèt, attendentes, non vt vxores, sed vt sorores circunducebant mulieres: quæ vna ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant, per quas etiam in Gynæceū absque vlla reprehensione, mala ve suspicione ingredi posset doctrina Domini.* Hæc ille: verùm quoquo fine tales fœminæ ab Apostolis circunducerentur; illud pro certo habendum eas nō fuisse vxores, nec ex Pauli verbis id colligi, ac multominùs aliquid ipsius virginitati contrarium, pro qua omnes ferè Patres acerrimè decertant.

Clemens Alexand.

Penè quidem euicta videbatur de Pauli virginitate controuersia: cum veluti ex quodam angulo lusitans Catharinus D. Ignatij epistolam 9. ad Philadelphios obiecit, vbi ait. *Petrus, & Paulus, & alij Apostoli nuptijs operam dederunt*, quibus ille verbis innitens, non solum ausus est Paulum

Cathar.

D Ignat.

facere maritum, sed etiam in c. 4. epistolæ ad Philippenses affirmat Apostolum ad Romanos 16. vxoris meminisse dum ait, *Commendo vobis Phœbem sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris*. Nec dubitat Catharinus hanc Phæbem, quam Paulus dicit sororé ipsius coniugem extitisse; quoniam, vt astruit, in reuelationibus sanctæ Brigittæ D. Paulum inijsse coniugium declaratur.

Rom. 16. num. 1.

Cæterùm lusit, & illusus est Catharinus. Neque enim Ignatij verba ex epistola 9. ad Philadelphios deprompta vera sunt, & germana, sed temere conficta, Nouatorumque prauitate ad libidinis tutamen inserta, vt probat egregiè doctissimus Cardinalis Baronius tom. 1. annal. ad ann. 57. num. 64. pag. 510. ad fin. *Siquidem*, inquit, *Nouatores, vt quoquo modo suæ ipsorum incontinentiæ Paulum cogant adstipulari, depruata Ignatij Martyris epistola ad Philadelphios, inter illos quos ille recenset fuisse coniugio obligatos, post Petrum addiderunt Paulum, & alios Apostolos. Sed perfacilis est huiusmodi strophæ, atque figmenti detectio: Qui enim antiquiores, vel Græcos, vel Latinos codices peruestigant, quorum alij in Bibliotheca Vaticana, Sfortiana, alij alibi hìc Romæ sunt, addititium esse Pauli nomen intelligent*. Quinimò addit Baronius, apud alios codices Græcos non ita vetustos eadem impostura reperitur, quam ex Græcis Sacerdotibus plurimi credendi sunt inseruisse, vt cum Sacerdotio vxores retinere possent, & Pauli coniugio se defenderent. *Non negamus in quibusdam Græcis codicibus, sed haud antiquitate, cum alijs conferendis additū legi Paulum, sed sine dubio ab illis Græcis recens scriptis, qui quò vxores retineant cum Sacerdotio, Paulum in defensionem suæ ipsorum incontinentiæ velint habere consortem*. Nec parum momenti habet, quod in annotationibus ad lib. Tertull. de Monogamia scripsit Pamelius num. 13. Vbi ex Ricchardo Maleo Anglo non vulgariter erudito refert vetustissimum epistolæ Ignatij exemplar Oxoniæ visum, in quo nulla Pauli mentio facta visebatur. Baroniū consule, apud quem plurima inuenies, quibus Pauli virginitas sustinetur.

Baron. tom. 1. annalib. anno 57. num. 64. pag. 510.

Baron.

Cæterùm vt in Ignatij epistola, sic etiam in sanctæ Brigittæ reuelationibus deceptus est Catharinus: quoniam ex duobus locis earundem reuelationum apertè conuincitur D. Paulum nunquam se coniugali thoro immiscuisse. In primis igitur lib. 2. cap. 7. Christus Dominus sanctam Brigittam alloquutus hæc protulit verba. *Petrus fuit alligatus in cōiugio, qui separauit se, quantum ad cōmixtionem, à coniugio quamuis licito: Paulus autem castitatē seruauit, & se immaculatum à thoro custodiuit*.

diuit. Ita ibi; deinde lib. 8. cap. 1. in fine iisdem penè verbis D. Pauli castitas astruitur. Verùm vt Catharini deceptio clariùs innotescat, & falsitas qua Paulo adscribit vxorem apertiùs conuincatur: quantumuis ille quæsito colore ex Pauli ad Roman. 16. numer. 1. productoq. Phæbis nomine mendacium nitatur occultare: statuendum est nominatam ibi Phæbem, nec Pauli coniugem, nec sororem extitisse. Quod si ab Apostolo soror dicatur propter fidei, & Religionis, non autem carnis cognationem factũ intellige: quemadmodum enim in primæua Christi Ecclesia viri Christianam Religionem profitentes, dicebantur fratres, ita etiam fœminas eiusdem fidei sorores appellabant. Et quidem Phæbes ista erat Diaconissa, vt Origenes, & D. Chrysostomus tradiderant, in qua proinde reperiri necesse erat qualitates, & conditiones, quas D. Paulus 1. ad Timoth. cap. 5. in ijs, quæ in Diaconissas assumendæ essent, exigebat. *Vidua*, inquit, *eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor. In operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitem recepit; Sanctorum pedes lauit; si tribulationem patiẽtibus subministrauit; si omne opus bonum subsecuta est.* En quibus exornabatur conditionibus fœmina ad Diaconissatum assumpta, qualis extitit Phæbes ex Apostoli testimonio, *in ministerio Ecclesiæ occupata*. Diaconissarum verò officium ex placito D. Epiphanij hæres. c. 79. & Clement. lib. 3. constit. cap. 15. tria potissimum exercebat. Primum Laicæ cum essent, nec ad ordinationẽ aliquam promoueri posset, templi foribus præerant, quibus fœminæ illuc ingrediebantur: Etenim, vt in templo locus erat fœminis destinatus, sic etiam vt intrarent fores habebant à viris distinctas, idcirco sanctus Ignatius in epistola ad Antiochenos vestibulorum custodes appellat Diaconissas.

Rom. 16. num. 1.

1. ad Thimoth. 5.

D. Epiph. Clemens.

Secundum. Cùm persecutio desæuiret, vt pericula, infidelium que suspiciones vitarentur: pro Diacono mittebatur ad fœminas Diaconissa, quæ Episcopi vel Parochi mandata, exhortationes, & consilia perferebat; quinimò fideles roborabat in fide, nec parũ in persecutione, morbo, alijsque ærumnis afflictos, & mærentes solabatur.

Tertium. Præerat fœminarum Baptismo casteque nudabat, cumque sacro oleo perungendę esset, idem exuendi ministerium exercebat. Rursum Episcopo mulierum frontes oleo sancto perungẽte Diaconissa illas abstergebat, vt Epiphanius, & Clemens citati tradiderunt. Postremo morientium fœminarum corpora lauabant, vngebant, tumulo condenda, ritè curabant, vt etiam Epiphanius, & alij testantur. Aduerte tamen

tamen per modicum tempus in Ecclesia Latina, vt videre est in Concil. Aurelianensi 2. canon. 17. in Græca tamen diu has Diaconissas extitisse.

Nec tandem mireris Phœbem à Paulo commendatam: quoniam vltra Diaconissæ munus laudabiliter exercitum, epistolam ad Romanos tulisse creditur, vt ex Græco, Syro, & Complutensi contextu planè constat. Cur igitur ex leui adeo occasione Catharinus D. Paulo virginitatis coronam abstulit, & plusquàm sexagenariam fœminam in vxorem, non sine Doctoris gentium iniuria designauit? Anile Catharini figmentum ego irrideo; & licèt quæ hactenus dixi D. Paulum castitatem percoluisse satis superque non conuincerent, mihi id omnino persuadet pugnacissimæ huius apis acrimonia, qua corporis delicijs deditos, & voluptuarios exerto pungebat aculeo, ac veluti crucis inimicos acerrimè persequebatur. Quid ni faceret apis Ecclesiæ: quod apes naturæ castitatis exemplaria fueuerunt? Et quemadmodum hæ mulierosos, & bibones lancinant, & persequuntur; sic etiam illa cui in amore crux erat, & delicijs ventri, dapibus, venerique indulgẽtes auersaretur, infixoque reprehensionis, & supplicij stimulo vlceraret. Ita planè fidem faciet exemplum statim producendum.

Mitissimi erat ingenij D. Paulus, & tanquam Ecclesiæ apis fidelium mentes dulcedine ampliùs recreare, quàm aculeo pungere studebat; ideoq. ad puniendum sic erat difficilis, vt non nisi eorum qui puniendi essent expectato, petitoque consilio ad inferendum supplicium insiliret, vt scitè notauit D. Ambrosius lib. 7. in Luc. c. 10. ad illa verba, 1. Corinth. cap. 4. *Quid vultis in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis*, Ambrosij verba sunt. *Eorum ipsorum, quos arguit consulit voluntatem, semel virgam, bis mitiora subiecit adijciens mansuetudinem charitati: priùs minatus est virgam, sed exhibuit mansuetudinem.* 1. Cor. 4. D. Ambr.

Quinimò quasi ipsum pœnituisset virgam nominare addit S. Ambr. *Abiecit virgam, & affectum charitatis assumpsit.* Vera Ecclesiæ apis aculeum habens, & mella componens, mellis suauitate bonos spontè reficiens; stimuli acrimonia prauos non nisi inuitus compungens. Persimilis certè mihi videtur frondenti virgæ, quã cap. 11. celebrat Isaias. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*, vbi disertè monet Origenes homil. 9 in lib. Numer. Christum Dominum, de quo iuxta litteram Prophetæ verba intelliguntur, virgam pariter, & florem appellari, quia peccatores vt virga ferit, & iustos vt flos odoris suauissimi recreat, & coronat. *Quamuis enim*, ait, *vnus sit Christus per substantiam, sin-* Isai. 11. Origen.

gu-

gulis tamē diuersus efficitur, prout indiget is, in quo operatur, qui ergo segnior est, & negligentior pro disciplin: fit ei Christus virga, & ita virga non ascendere dicitur, sed exire. Exeundum namque ei qui segnis est de eo statu, & transeundum ad alium statum. Qui verò iustus est, quia iustus sicut palma floret, in hoc ascendere dicitur Christus. Pari modo Diuus Paulus prout fidelium exigebat necessitas in varias formas mutabatur: iam illum peccatores vt virgam sentiebant ferientem, iam iusti vt florem fragrantissimi odoris, admirandæq. suauitatis experiebātur: quinimò velut apis mellis opes, hoc est, amoris & mansuetudinis dulcedinem suppeditabat; atque etiam stimulum cogēte necessitate exerebat. Cùm tamen promptior esset ad veniam condonandam, quā ad supplicium inferendum; vbi Veneris sentiebat spurcitiam ad infigendum pœnæ aculeum festinabat: Hinc est quòd vbi primum incestuosi crimen ipsi innotuit, statim ad vindictam excandescens prosiliuit, & miserum Satanæ cru-
1.Cor.5. ciandum mancipauit. *Tradere buiusmodi Satanæ in interitum carnis.* 1. ad Corinth. cap. 5. Ne supplicij rigorem admireris: Apis Ecclesiæ Paulus erat, vnde licèt in aliorum criminum vltione cōniuere & dissimulare videretur, luxuriæ delicta non poterat non punitionis aculeo ferire. Apes quia corporis castitatem præferūt impuros pariter, & temulentos aculeo lancinant. Quidni? Paulus Ecclesiæ apis, Dei virga; iustorum flos, sanctus corpore, & spiritu turpem & libidinosum percussisset.

Vidisti apum Ecclesiæ castam fœcunditatem, & fœcundissimam castimoniam, qua innumeros pene filios Christo per Euangelium genuerunt. Numerosam Pontificum sobolem vsque in præsens contemplare, nouemque supra ducentos, & triginta Vrbanis apibus coronatos inuenies. Et primum cælestis huius Genealogiæ diuina electione propagatæ authorem à Christo Petrum inuenies. Immensam anterioris æui fidelium multitudinem recole. Et Paulum fere omnium parentē extitisse deprehendes, si ipsum audias: *Nam si decem millia* 1.Cor. 4. num. 15.
pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Castæ quidem, non tamen steriles, & infœcundæ apes nostræ extiterunt. Vnde ad ipsas aptissimè refero quod in Epithalamio de Christi Spōsa Rex Salomon decantauit. *Dentes tui sicut* Cantic. 4
greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro omnes gemellis fœtibus & sterilis non est inter eas. Canticor. 4. vers. 2. Quo sanè Hieroglyphico Ecclesię Doctores præsertim Apostoli significantur. Vnde meritò ouibus comparantur: quia

Matt. 10. num. 16. quia ad eos dictum. *Ecce ego mitto vos sicut oues*. Præterea vt Diuus Gregorius Nyssenus, & plures alij adnotarunt; idcirco oues quibus dentes isti, idest, Apostoli conferuntur, duplicatæ sobolis fœcunditate laudantur; & nulla inter eas sterilis dicitur, vt fructum magnum significent; quem in Ecclesia Apostoli, & alij Doctores protulerunt: in qua fœcunditate Petrus, & Paulus Ecclesiæ apes primas tenuerunt. Nam sicut de apibus dicitur. *Casta facit prolem*. Pariter illi castitatem alter, virginitatem alter percolentes in progignenda fidelium sobole innumeros in Christi Ecclesia partus ediderunt.

CAPVT VIII.

Petrus, & Paulus in summa rerum amplitudine nec singulares esse, nec alijs præferri studuerunt.

PRæclarissimas apum dotes mirificè exornat quod licèt in mellificio aliæ alijs præficiantur operibus, omnes tamen æquali conditione Regi subijciuntur, & imperanti obtemperant, nec temerè se eleuant: quinimo mira quadam vrbanitate cedunt onera portantibus; vnde fortasse Plinius Vrbanas apes appellauit, & Hugo tanquam laudabile quid de ipsis extulit.

Plinius.

Hugo in carmin.

In grege sub Rege est

Quod ille Doctoribus Ecclesiæque Magistris, seu apibus adaptans, ita fatur: *Quemadmodum apis Regi subest, atque ad ipsius nutum in omnes partes se versat. Sic etiam meminerit Ecclesiæ Doctor se esse sub Christo: à quo, licet alios ipse regat, debet regi, & gubernari*. Quis neget Petrum Ecclesiæ apem Christo apum Regi se in omnibus subiecisse? Quis Paulum non fateatur Petro tanquam superiori, & qui in Ecclesiæ apum examine Rex erat, & Christi Vicarius primas detulisse? Quis tandem his apibus ausit objicere, quòd licèt in Ecclesia sub Rege Christo vixissent humiliter, super alios tamen in examine sese iactanter eleuabant? Temeraria planè erit talis obiectio: nec minùs acerbo repriméda supplicio, quàm illa Dathan, & Abiron, quos terra dehiscente flammarũ inter, fumique globos infernus ignis absorbuit, eo quòd Moysi, & Aaroni obiecerint super alios efferri voluisse. *Cumque* ait sacer textus, *stetissent aduersum Moysen, & Aaron, dixerunt sufficiat vobis quòd omnis multitudo Sanctorum est; & in ipsis Dominus: cur eleuamini super populum Domini*. Numer. 16. vers. 3. Probrosa, & mendax calumnia. Nusquam Moyses, & Aaron super alios erigi affectarunt: sub Rege semper, in gregeque veluti pares, & æquales extiterunt: quorum mores & studia in hac parte Petrus, & Pau- *Num. 16.*

lus imitanti Christo Regi velut apes subdit. Et licèt dignitate, & officio alijs in examine praeeminerent, inter eos tamen seruata in omnibus aequalitate conuixerunt: Vnde & Paulus ipsis dicebat: *Videte quales fuerimus in vobis propter vos*: quia etsi dignitatis officio reliquis praecelleret, iisdem tamen animi submissione, & comitate exaequabatur. Nec semel tantùm hoc dixisse contentus, cum Ephesijs vale dixisset, eos hunc in modum obtestabatur: *Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim seruiens Deo cum omni humilitate*, Actor. 20. Praecellentiae oblitus eò solùm attendebat, vt nequaquã alijs superior, sed ęqualis, & tanquam vnus ex grege videretur. In quo etiam Petrus excelluit; vnde alios ad eandem commonebat disciplinam, dicens: *Pascite qui in vobis est gregẽ Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: Neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo*. Hortatur itaque Ecclesiae apes, vt Deo subditi super alios euchi, ipsisque dominari non ambiant: dignitatem obliuiscantur, aequales, immo & inferiores, & omniũ pedibus subiacere contendant, quod D. Augustin. in Psalm. 126. ab Episcopis obeundum, nec sine graui periculo omittendum testabatur. *Quomodo*, inquit, *vinitori altior fit locus ad custodiendã vineam; sic & Episcopis altior locus factus est, & de ipso alto loco periculosa ratio redditur, nisi eo corde stemus hic, vt humilitate sub pedibus vestris simus, & pro vobis oremus*.

1. Thess. 2. nu. 6.

Act. 20.

1. Pet. 5. num. 2.

D. Aug.

Nouerat egregiè Doctor iste sanctissimus, quòd olim in monte Syna Dominus legem Hebręis daturus Moysi praeceperit, vt è mõte descenderet: & quamuis ipse diuinae inhaerens visioni Deum reddere securum niteretur, ne se cogeret ad descensum, non tamen potuit impetrare. Cur Domine sic instanter iubes, vt descẽdat, quem tandiu in monte tecum immorari voluisti? Fortè vt Populi peccato occurrat? sed adest ibi Aaron, virgam habet, & Moysi in regimine suffectus peccantes retrahet, & improbos in officio continebit. Ita esset fateor, sed volebat Deus, inquit ad eum locum Caiet. *Vt Moyses descedens esset simul cum populo, tanquam vnus de populo*. Decebat enim, vt qui alijs dignitate praecelleret, humilitate aequaretur; & licèt officio anteiret, in loco par esse videretur. Mirum tamen videbitur cur necessaria fuerit haec Dei admonitio, cum in Moysi mansuetudo, & humilitas aequa laude certarent. Caeterùm respondet sapienter D. Gregor. lib. 26. Moralium cap. 19. *Subtilissima ars viuendi est culmen tenere, gloriam*

Caiet.

D. Greg.

pre-

premere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire. Verùm non defuit Petro hæc se omnibus exæquandi subtilitas. Ecclesiastici Princeps erat imperij, Apostolorum caput, Ecclesiæ Pastor, post Christi resurrectionē ipsius in Orbe Vicarius, Spiritum sanctum ad dimittenda peccata iam acceperat: & tamen cum tātus, ac talis esset pristinum piscādi munus exercere non dedignatur. *Vado piscari*, ait, apud Ioan. cap. 21. Cuius ad exemplum alij Apostoli ad piscandū etiam proficiscuntur, *Venimus & nos tecū*. Quod ideo factum credidit Caiet. *Vt intelligamus, nō dedecere hæc & similia exercitia Apostolicos Sacerdotes.* Sed quid mirum vt alij caput sequerentur; cùm Petrus supremum obtinens locum, Regalique præeminens dignitate, id præstitit, vt tanquam vnus ex populo videretur.

Ioan. 21.

Caiet.

Vnde, ni fallor, ad remunerandum hoc humilitatis magisterium Christus Dominus se ei manifestauit; atque ad ipsius conspectum præclarissima exhibuit amoris argumenta, cui ego Petri super alios excellentiam attribuere minime vereor: cum apud Ioannem c. 21. à Christo dictum audio: *Diligis me plùs his*, Et statim: *Pasce oues meas.* Et sanè pascendis Christi ouibus præfici merebatur: nam vbi primum à Ioanne ipsi dictum, *Dominus est*, statim, *tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.* Quod expendens D. Chrysost. hom. 86. in Ioan. ita fatur: *Cum autem eum cognouissent proprios mores referunt Petrus, & Ioannes: Ille feruentior, hic altior erat, ille vehementior, hic perspicacior: Ideo Ioannes prior agnouit Iesum, Petrus prior ad eum properauit.* Et verò dum Petrum se in mare proijcientem intueris, id fecisse existima, quasi iam Pontificatū sibi à Christo largiendum præsagiret. Ita censuit D. Bernard. lib. 2. de considerat. ad finem. *Petrus*, inquit, *in mare se immisit, alijs nauigio peruenientibus. Quid istud? Nempe signum singularis Pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quisque suam, sed sæculum ipsum susceperit gubernandum, mare enim sæculum est, naues Ecclesiæ.* Sic ille. Itaque dum ad humile piscandi exercitium se conuertit, in pristinam regrediens conditionē, ac si Ecclesiæ caput non existeret, Pontifex electus, & declaratus reperitur, vt omnibus innotescat, quòd quandiu post acceptam supremam Pontificatus dignitatem se deiecit, ac tanquam vnus de populo reputatur, ad sublime dignitatis culmen euehitur. Quinimmo, quod plùs habet admirationis, post Christi in cælos ascensum Collegij Princeps Apostolici cùm esset, Pauli admonitionibus subijci, & ab eo reprehendi libentissimè pertulit, ac si non inferiorem Paulum, sed superiorem recogno-

Ioan 21.

D. Chrys.

D. Bern.

cognoſceret, vt iam ex D. Greg. lib. 1. cap. 3. adnotauimus.

Non tamen eſt cur in Petro hāc in ampliſſima dignitate cum inferioribus, ac ſibi ſubiectis æqualitatem admirere: Quoniam ad Saluatoris noſtri ſimilitudinem ſe componere ſtuduit. Notum ſat eſt Chriſtum Dominum Dei filiū Regem Regum, atque omnium dominantium dominatorem, non ſolùm Genitricis Mariæ, ſed etiam Ioſephi imperio ſubmitti ſpontè voluiſſe, quod D. Luc. cap. 2. teſtatur: *Et erat ſubditus illis*. Quin etiam Angelus, vt hanc Ioſephi in Chriſtum poteſtatem confirmaret, illum admonuit, vt nomen imponeret: *Vocabis nomen eius Ieſum*, Luc. cap. 2. Et verò notat ſapienter D. Chryſoſtomus de conuerſ. Pauli tom. 3. nominis impoſitionem clariſſimum eſſe dominij argumentum. *Nominum*, inquit, *impoſitio dominium teſtatur. Ac olim talem fuiſſe morem quod ſeruorum nomina mutanda ſint, legimus*. Si quiſpiam ſeruū emeret, nomen aliud ipſi indebat, vt dominium teſtaretur. Quapropter cùm Ioſeph imponendi nominis poteſtatem obtinuerit; & reuera Ieſu nomen puero recens nato impoſuit; omnino inde ſequebatur, vt ipſi tanquam ſuperior dominaretur. Nec tantùm filius, ſed Mater etiam Ioſepho obtemperabat, vtpotè quæ ſponſa, & verè coniux haberetur. In vtrumque enim ipſe velut pater

Luc. 2.

Luc. 2.

D. Chryſ.

putatiuus, & verus ſponſus dominium exercebat. Vnde Mariæ cōparatione Sol ipſe dici potuit, quod ille alter Ioſeph, Geneſ. 37. huic poſtea futuro in ſomnis præluſit, quando ſibi inter ſomniandum à Sole, Luna, & Stellis adorari videbatur. *Vidi per ſomnium quaſi Solem, & Lunam, & Stellas adorare me*. Geneſ. ibid. Quod in rem noſtram refert D. Ambr. lib. de Ioſeph. c. 2. *Quis*, inquit, *eſt ille, quem parentes, & fratres adorauerunt ſuper terram? niſi ſolus Ieſus, quando eum Ioſeph, & Maria, & diſcipuli adorauerunt. De quo ſolum dictum eſt: laudate eum Sol, & Luna, laudate eum omnes Stellæ, & lumen*. Clarius tamen hoc ediſſerit D. Auguſtin. ſerm. 81. de tempore, vbi Ioſeph Solem appellat, & inſuper Chriſto morienti ſuperſtitem, ipſoque reſurgente adhuc ſuperuiuere teſtatur. Deinde Ioſephum, quem prior ille præſignabat, hunc Solem, qui vnà cùm Luna, & Stellis, ideſt Maria & vndecim Apoſtolis, Chriſtum adorarunt reſurgentem, extitiſſe probat, ni fallor, apertiſſimè: vt vel ex eo palàm fiet, quoniam aliter prophetia illa, ſeu Ioſephi ſomnium loco Geneſ. citato memoratum, non videtur impletū; quia Ioſeph Mater iam obierat. Si verò illa, & Ioſeph pater, ipſiuſque fratres, in Luna, Sole, & Stellis ſignificabantur. Quis dubitet ſomnium illud non niſi poſt Chri-

Gen. 37.

D. Ambr.

Christi resurrectionem omnimodè completum fuisse; cum Virgo sanctissima Christi Mater vt Luna, Ioseph Pater vt Sol, & Apostoli tanquam Stellæ Christum resurrectionis gloria, & splendore fulgurantem adorarunt. Quod si cui res ardua, & difficilis videatur, ipsum audiat Augustinũ, qui relato primũ Ioseph somnio conceptis verbis ita fatur. *Vidit etiam aliud somnium quòd Sol, & Luna, & vndecim Stellæ adorarent eum, cui respondit pater suus: Nunquid ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram? Hoc,* ait, *in illo Ioseph impleri non potuit, quia iam mater ipsius de hac luce migrauerat. In nostro verò Ioseph, idest Domino Iesu Christo, somnij illius Sacramenta completa sunt. Sol enim, & Luna, & vndecim Stellæ eum adorauerunt, quando post resurrectionem sancta Maria quasi Luna, & beatus Ioseph velut Sol, cum vndecim Stellis, idest beatis Apostolis, incuruati, & prostrati sunt ante eum; Et impleta est prophetia, quæ dixerat: Laudate eum Sol, & Luna, laudate eum omnes Stellæ, & Lumen.* Vides igitur Ioseph Solem dici Mariæ comparatum: Et quod magis mirere cõsule Augustinũ eodem loco, vbi, & alium aperuit defectum, ob quem prophetia non videtur in primo Ioseph compleri potuisse: quoniam ipsius fratres Stellæ dici non merebantur, quibus inuidiæ caligantis obscuritas claritatem ademerat. *Et reuera quomodo,* ait, *fratribus ipsius potest conuenire, quod eum quasi Stellæ adorare possent, quos inuidiæ nox obscuros, & tenebrosos effecerat? Iam enim claritatem Stellarum perdiderant, qui in se lumen charitatis extinxerãt.* Cum verò audis Ioseph Solem à nobis dici cũ Augustino, & Mariam Lunam: non proinde credas eum maiorẽ illa splendorẽ habuisse: ideo enim hoc ei nomen Solis inditum, vt imperium significaret, quod tanquam vir in coniugem exercebat. Licèt enim ea Dei mater esset, homini obtemperare non dedignabatur. Sol præterea dictus est, quia Mariæ virginitatem nullatenus offendit: Quinimò illa veluti Luna famæ, bonæq. existimationis splendorem ab ipso mutuata videtur. Quicunque enim Mariam Iosepho coniugatam agnouerant de grauiditate non poterant sinistrum quid suspicari; Et fortè nisi coniugij scuto malæ opinionis tela eliderest, parum pudicæ calumniam sustineret. Verùm obstitit Dei prouidentia, qui vt D. Ambrosius lib. I. in Luc. sapienter aduertit. *Maluit aliquos de sua generatione, quam de matris pudore dubitare.* Tanti erat momenti apud Deum Mariæ pudor, & honestas; vt eam diuinitatis suæ existimationi non dubitauerit anteferre: quod sic reuersatum faciliús intelliges. Dum Mariæ grauidi-

D. Aug. D. Aug. D. Ambr.

uiditas innotesceret, qui illam non coniugatam inspicerent, vt impudicam damnarent: atque ad Iudicem puniendam deferrēt. Vnde ad matris suæ defensionem promptius, quàm Susannæ prosilire cogeretur, edito miraculo, ex quo grauiditatis se probaret authorem, & matris innocentiam astrueret; atque adeo diuinitatis suæ fidem statim compareret.

Verùm vt idem Ambrosius adnotauit, Matris dispendio noluit diuinitatis suæ existimationem, & fidem obtinere. *Nec putauit ortus sui fidē matris iniurijs astruēdam.* Et verò quod patrato miraculo Deus esset facturus, Virginis famam, honestatemque defendens, id instar Solis præstitit Ioseph,& dum illam sibi adiunxit sponsam, protexit honorem, & virginitatem custodiuit illæsam. Vnde non tàm virum credenda est obtinuisse, quàm Solem, qui splendore famam illustraret, atq. erga filium nutritij ministerium exhiberet. Hinc est illud à D.Hieronymo lib.1. in Matth.c.2. prudenter adnotatum; Cum enim Angelus Iosephum alloqueretur apud Matth.3. dicens: *Accipe puerum, & matrem eius, & vade*, statimque de ipso retulerit idem Euangelista: *Accepit puerū, & matrem eius:* Nequaquam puerum dixit filium, matrem vexorem: *Non dixit, accepit filium suum, & vxorem suam, sed puerum, & matrem eius, quasi nutritius; non maritus.* Ita ille. At tu vide quàm tutus erat apud Ioseph Virginis pudor, quàm secura honestas, & illæsa virginitatis existimatio. Vnde vel hoc solo nomine respectu Mariæ Sol potuit appellari: Nedum obedientiæ titulo, quam mater sponso, & filius nutritio præstiterunt iuxta illud. *Et erat subditus illis.* Luc.2.

D.Ambr. / Matt.3. / D.Hier.

Quid ergo mirum vt Petrus, cui in votis erat ad Christi imaginem, & matris similitudinem sese in moribus efformare; inspecto demittentis se, & descendentis Maiestatis exemplo, seipsum spōtè dimitteret; ac licèt ad Apostolicæ dignitatis culmen esset euectus; nusquam superiorem se, vel æqualem alijs, sed inferiorem reputaret, quasi Dei admonitionem sibi factam acciperet, cùm Numerorum 18. Aaroni locutus dixerit: *Sed & fratres tuos Leuitas, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi,* vers.3. In quem locum notat Oleaster, ideo Leuitas hìc Aaronis fratres nuncupari; *Vt si fortè dignitas efferret, commemorata fraternitas exæquaret.* Oportebat igitur Aaronem fraternitatis fieri memorem, vt dum audit Leuitas sibi in altaris ministerio seruituros, non extollatur, sed ijs veluti fratribus se exæquet. At verò Petrus dum Pontifex creatur, dum super omnes euehitur, dum vniuersa Christi Ecclesia ipsius imperio subditur,

Rom.2. / Num.18. / Oleast.

Rr ad-

admonitione nō eguit, vt se ęqualem cæteris velut fratrem, aut vnū de populo reputaret; Quippe qui amplius se dimittens seruum seruorum dicere non erubuit: Quam præfationem, vt quid honorificum Petri successores, in Pontificijs diplomatis frequenter appingunt.

Nec minorem in hac deiectione Diuus Paulus se exhibuit: etenim post mirabilem ad cælos raptum, post Dei reuelationes, post magnificum Apostoli Iesu Christi titulum, serui nomen sibi arrogat, aliosque identidem fratres vocat. Epistolas Consule passimque inuenies charissima fratrū nomina. Vera apis Ecclesiæ Paulus, qui in grege sub Rege erat; Petro tanquam superiori se submittens, & alijs se exæquans, Dauidem imitatus, qui cū Rex esset, & Dux cum gregario milite, vt dicebat olim Diuus Chrysostomus, *Militiam exequabat, diuidebat labores*. Quin etiam vrbanitatem apis in hac parte æmulabatur, quia sicut ipsa *Portanti cedit*. Ita Paulus Christi nomen portantibus cessit, ac in eas Orbis Regiones Christum prædicaturus se contulit, in quibus alij non prædicauerant. *Sic autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus*. Quid dicis ò Paule? Nonnè totius Orbis prædicator es institutus, electionis vas, vt Christi nomen portes, & ipsius fidem omnibus

D.Chrys.

Rom. 15. vers. 20.

gentibus annuncies? Vt quid ergo refugis prædicare vbi alij euāgelizant? Ah teneo. Apis es, vrbanitatem apis imitaris: Portant alij Christi nomen, portātibus cedis: Militant illi Christo militiam exæquas: laborant ipsi, labores partiris; & eò secedis, vbi laboris plurimum, & gloriæ minùs assequi speres: quia in Christi grege, & sub Rege es, & alijs non præesse, sed æquari, imò & subijci contendis.

Iam verò hanc Pauli cum omnibus etiam abiectissimis affectatam ex charitate æqualitatem aptissimo ex epistola ad Philemonem exemplo sic illustro. Dominum fugerat Onesimus, atque ad Pauli fauorem, & patrocinium profugus se contulerat, vt fugæ, latrocinijque veniam impetraret: annuit Apostolus, nec tanquam fastidiosus, aut officiosus intercessor; sed affectu & charitate plenus pro seruo sic Dominum exorat: *Obsecro te pro filio meo Onesimo, qui tibi aliquādo inutilis fuit, nunc autem & mihi, & tibi vtilis, quem remisi tibi: tu autem illum vt mea viscera suscipe*, & statim addidit: *si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me*. Quo in loco triumphat aurea D. Chrysostomi eloquentia homil. 3. ibi. *Vide enim post quantas laudes, post quantùm apparatum magnū hoc posuit, cùm dixisset illum filium suum, & Euangelij socium, cum sua eum appellasset viscera,* D.Chrys.

&

dixisset, vt fratrem illum recipe, & vt fratrem illum habe; tunc addidit, sicut & me. Proh quantùm energiæ habet illud, *Sicut, & me?* Seruum sibi adæquat, filium dicit & fratrem, parum est, viscera dicit sua. Quis ab Apostolica celsitudine Paulum ita descendentem non miretur? Vt qui Angelos etiam iudicaturus sit, latronis serui, & fugitiui genitorem, fratrem, & viscera se dicere non erubesceret. Miratus est certè Diuus Hieronymus, & ne Pauli facilitatem damnaret; Quæsito charitatis Apostolicæ, & humilitatis colore sic honestauit, vt non iam damnanda sed laudanda, imò & inuidenda, atque imitanda videatur. Hieronymi do verba. *Si enim Dominum non fugisset, nunquam venisset Romam, vbi erat Paulus vinctus in carcere. Si Paulum in vinculis non vidisset, non recepisset fidem in Christum, si Christi non habuisset fidem, nunquam Pauli effectus filius in opus Euangelij mitteretur. Ex quo paulatim, & per gradus suos reciprocante sententia, ideo minister Euangelij est factus Onesimus, quia fugit à Domino.* Hæc ille, vbi cernere est quàm pulcherrima gradatione ascendat ad extollendum incredibilem D. Pauli ab Apostolica celsitudine descensum. Pulchriùs tamen est quod ad augendum serui in fide profectum adiecit Apostolus: vidit, & notauit idem Hieronymus. *Consideremus hic*, inquit, *quantùm laudetur Onesimus, quantumque tam paruo tempore profecerit sub Paulo, cùm recipiendus sit vt Apostolus; & sic eius, vt Pauli, Dominus debeat desiderare consortium.*

D.Hier.

Nec his contentus Apostolus, quò Philemonem fortiùs vrgeret ad fugitiuum benigniùs recipiendum: postquàm tot titulis commendauerat, Philemonem admonet, vt epistolam manu propria scriptam aduertat. *Ego Paulus scripsi manu mea*, quod alibi tantùm fecisse reperio, cum scilicet ad Galatas scripsit. Et fortè notat D.Hieronymus, ne Iudæi negarēt ipsum epistolæ authorem, vel vt D. Chrysostomo visum est in c. 6. ad Galat. ad eleuandam Iudæorū calumniam, qui Paulum circuncisionis obseruatorem simulatum arguebant. *Fecit autem hoc*, inquit, *non temerè, sed admodum necessariò, non ob charitatem modo, sed ad tollendam malam suspicionem: quoniam enim traducebatur de ijs factis, quibus affinis non erat, dicebaturque circuncisionem profiteri, dissimulans tamen quasi non profiteretur; ideo compulsus est epistolam sua manu scriptam mittere, deposito apud illos scripto testimonio.* Tanti fecit latronis, & fugitiui veniam, vt pro illa impetranda non aliter quàm pro sui defensione labora-

D.Hier. D.Chrys.

ret manu propria has epistolas scribens, quod nunquam alibi fecisse deprehendimus (salutationes excipe de quibus ipse testatur: *Salutatio manu mea Pauli*) Notat verò D. Chrysost. nō per incuriam, aut quod alij ob grauitatem consuescunt, aliena manu Paulum scripsisse: sed quia deformes, & parùm legibiles efformabat characteres, vt ipsemet ad Galat. 6. nu. 11. fatetur. *Videte qualibus litteris scripsi vobis manu mea.* Quod ex multorum sententia in idem recidit, ac si dixisset, ait ibi Theodoretus: *Ego scripsi hanc epistolam, etsi non pulchrè scribēs.* Sentit verò D. Chrysost. hoc ab Apostolo dictum aspectu ad deformitatem litterarum, quas parùm concinnè pingebat. *Quod autem dixit, qualibus, mihi videtur non magnitudinem, sed deformitatem litterarum significans, hoc dicere. Nam propemodùm illud dicit, quòd cùm non nosset optimè scribere, tamen compulsus sit per se ipsum scribere, vt calumniatoribus os obturaret.* Non minùs apud Apostolum defendendæ valuit indemnitatis studiū quàm humilis erga seruum pietatis, & charitatis affectus; siquidem vt illum à pœna eximeret, & seipsum à calumnijs defenderet, epistolas manu propria conscripsit. Quod ad augendam pro seruo commendationem plurimùm conferebat; vt disertè Diuus Chrysostomus adnotauit, homilia 3. in epistola ad Philemon. *Omnem*, inquit, *ab eo sensum iracundiæ repulit: manu, inquit, mea scripsi. Nihil hisce visceribus gratiùs, vel vehementiùs, nihil quod maiorem vim studij, & alacritatis ostendat.*

Ad Gal. 6

D. Chrys.

D. Chrys.

Pergit adhuc, & quò magis Philemonē obstringat, vt, quæ de beneuola Onesimi receptione scripserat, exequatur; hospitem apud ipsum fieri destinat. *Simul*, ait, *& præpara mihi hospitium.* Fortasse non quia hoc vellet, sed vt præsens inspiceret quantùm ipsius apud hospitem interpellatio valuisset: nec (reor) de hospitio solicitus esset, sed de serui remedio, qui summam in rebus omnibus parsimoniam sectabatur. Egregiè Diuus Hieronymus in hanc rem. *Non puto tam diuitem fuisse Apostolum, & tantis sarcinis occupatum, vt præparato egeret hospitio, & non vna contentus cellula, breues corporis sui spatio ædes amplissimas existimaret: sed, vt dum eum expectat Philemon ad se esse venturum, magis faciat quod rogatus est.* Hæc ille. Concinit D. Chrysost. apud D. Tho. in Caten. aurea cap. 1. lect. 2. *Iucundum verbum, vt homo pauper diuiti mandet vltra tot terrarum spatia per epistolam præparationem hospitij. Quid enim pro eo parandum erat, qui pane, & vili* pul-

Ad Phil. 1

D. Hier.

D. Chrys.
D. Thom.

pulmento contentus erat. Modicũ sanè. Quapropter addit Chrysostomus. *Dicendum ergo quòd non propter hospitij præparationẽ, sed ad insinuandum familiaritatem, & dilectionem hoc dicit; & magis per hoc prouocat eum ad obediendum*. Expressiùs tamen loquitur hom. 3. in eadem verba, *Pro Onesimo in primis faciebat, ne illi negligerent, scientes illum omnino venturum, atque auditurum, vt se se habuerint aduersus eum, omnem iniuriæ memoriam deponerent, & promptiores ad gratiam essent*. O mirum charitatis artificium! Multiscius amor est, hic Paulum docuit his thecnis vti, vt veniam seruo impetraret: hic illum, vt iam vidimus, impulit vt conditione vilem, filij, fratris, & viscerum suorum nomine honestaret, & se illi æqualem exhiberet. Nouerat tamen, vt monuit D. Augustinus serm. 20. de verbis Apostoli ad eum locum ex epistol. ad Galat. cap. 6. vers. 14. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*, Veram magnitudinem in humilitate sitam; nec Christi cruce, ipsiusq. opprobrijs decus aliquod præstantiùs inueniri. Quapropter etsi, *Poterat Apostolus gloriari in sapientia Christi, & verum diceret: poterat in maiestate, poterat in potestate, & verum diceret: sed dixit in cruce; vbi mundi Philosophus erubuit, ibi Apostolus thesaurũ reperit, vt qui gloriatur, in Domino glorietur. Quo Domino? Christo crucifixo, vbi humilitas, ibi maiestas, vbi infirmitas, ibi potestas, vbi mors, ibi vita*. Hæc ille. Sat, credo, vidimus quantum in apibus Ecclesiæ Petro, & Paulo, sub Rege, idest Christo, humilis enituit subiectio; quamtumque in summa celsitudine vterque ad aliorum vilitatem se attemperauerit, vt inter eos non tanquam superiores, sed æquales, quinimò & inferiores versarentur. Iam alias apum dotes absoluamus.

D. Chrys. | Ad Gal. | D. Aug.

CAPVT NONVM.

Quidquid in reliquis apum dotibus erat præstantius, in Petro, & Paulo Ecclesiæ apibus illuxit.

EVenit aliquando, vt quærendæ pastionis gratia longè ab alueari bus apes distrahantur: interimque perflante vento domũculas repetere non possint. Quid igitur illæ? Lapillos apprehendunt, quibus oneratæ vim, impetumque ventorum facile eludunt, & securæ reuolant. Eleganter hoc depinxit Mantuanus in 4. Georg.

Virgil.

------ *Et sæpe lapillos,*
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburrant,
Tollunt; his se se per inania nubila librant.

Non aliter Petrus, & Paulus Ec-

clefiæ apes, quos animarum pabulum ab alueari, hoc eſt, ab Hieroſolymis longiùs expulerat. Cũ Neronianus furor, & rabies impotentius detonaret, vltimumq. minaretur exitium, non lapillos, ſed Chriſtum firmiſſimam petram apprehenderunt, ipſique firmiter adhærentes, Petrus crucem tenens, Neronis iuſſu in ea transfixus occubuit: Paulus Ieſu nomẽ ſemel atque iterum, & tertio repetens, animam Deo reddidit, oſtendens quod ita firmiter petram apprehenderat, ipſique tenaciter adhæſerat; vt nec perſecutionũ flatibus raperetur, & priùs animam deponeret, quàm petram dimitteret, cui indiſſolubili charitatis nexu fuerat copulatus. Et quidem apes iſtæ non ſolùm vt in perſecutionum turbine ſecuriùs euolarent, lapidem apprehenderunt, ſed etiam ne titillantis gloriæ flatu inaniter tollerentur, eidem petræ innixi aduerſus ingruẽtes iactãtiæ flatus immobiles permanſerunt. Audiat hæc, & imitetur Chriſtianus, ac dum perſecutionum furor deſæuit, dum gloriæ titillantis aura blanditur, dum fluminis magno impetu decurrẽtis vortices abripiunt, petram apprehendat, & fidei ſtabilitatem teneat: vel vt ſapienter adhortatur D. Auguſtinus lignum ſecus decurſus aquarum plantatum arripiat, ideſt Chriſtum teneat.

D. Aug. *Volueris in præceps, fluctibus raperis, apprehende lignum, tene Chriſtum, & firmiter ſtabis.* Sic apes noſtræ ſteterunt, quas nec turbo perſecutionis deiecit, nec humani fauoris aura leniter aſpirans extulit, aut mundanæ cupiditatis fluctus in præceps abripuit.

Vis aliud apum omen, inſigneque præſagium Eccleſiæ apibus mirificè conueniens? Monarchiæ regimen, omniaque regiminis miniſteria in ipſis natura præluſit. Supremi imperantis eminentiam, probitatem, & ſapientiam apes repræſentant. Quapropter Petrus, & Paulus, qui in Eccleſia ſupremum apicem tenuerunt, meritò apes dicuntur, in ipſis enim ſapientiæ, probitatis, & prudentiæ magnitudo, in ſupremo dignitatis apice reperitur. Quid porro cauſæ eſt, vt D. Petrus ter à Chriſto fuerit vocatus? 1. Ioan. 1. 2. Luc. 6. 3. Matth. 4. Nonnè ſemel vocari ſatis erat, vt ſtatim ſedulus obediret? Quod cæteros feciſſe memorant Euangeliſtæ. An Petrus ad Chriſti ſequelam durior, ad primamque vocationem fuit cunctatior? Minime: quia tamen ad ſupremum dignitatis apicem erat euehendus, & in ſublimiori præ cæteris vertice collocandus, in futuræ veluti dignitatis præſagium tribus vocationibus accerſitur. Ioan. 1. Luc. 6. Matth. 4.

Triplici corona, Regia, Imperatoria, & Pontificia decorandus erat Petrus: idcirco ter vocatur, & ad futuram gloriam præmunitur.

tur. Quod fortaſsè præſignificauit Sponſus dum ter è Libano Sponſam accerſiuit coronandam. *Veni* inquit, *de Libano Sponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis.* Canticor. 4. Non vacat myſterio ternarius vocationum numerus: in illo enim Petrus erudiebatur, vt quemadmodum reliquos in ſublimi dignitatis apice conſtitutus, Eccleſiæ factus apis excellebat; ſic etiam tergemina virtutum gloria anteiret, nimirum charitatis ardore: apis enim, ait Hugo, calida eſt, *Et calet omnis*, ita ſupremus Eccleſiæ apex, ſeu apis igne charitatis exardeſcat: fide item inexpugnabili, cuius exemplar etiam apis repræſentat, eodẽ teſte Hugone, *Pugnat defuncto Rege*, nec qualibet fide, ſed quam nec Satanas, quantumuis expetiuit, decutere potuit, Chriſti oratione præmunitam. *Simon Petrus, Satanas expetiuit vt cribraret vos ſicut triticum. Ego autem oraui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Lucæ 22. Et ne mireris quòd expetẽte diabolo omnium fidem euellere, pro ſolo Petro Chriſtus exoret, D. Leonem ita loquentem auſculta. *Quaſi aliorũ ſtatus certior ſit futurus, ſi fides in Principe inuicta permanſerit.* Tandem humilitatis ſtudio, in quo apis iſta ſic eminuit, vt ſupremi apicis celſitudinem cum extremæ abiectionis profunditate copularet. Macte animo Petre Eccleſiæ Princeps maxime, qui non vno,

Cantic. 4.

Hugo.

Luc. 22.

D. Leo.

ſed terno nomine apis eſſe meruiſti. Quanto iure dignitatis hæredem habes & ſucceſſorem, quem gentilitia apũ trias exornat, cuius Monarchiam fælicitat, cuius diuinum regimen, inacceſſaque arcani regiminis myſteria repræſentat; cuius in ſumma celſitudine facilitatem, & benignitatem incredibilem aureo colore ſignificat. Summum Vaticani verticem aſcende, ibique maxima cum lætitia cernes Eccleſiæ non minus licere apes ſuas, quàm Solem ipſum intueri. Quod in ſuo Theodoſio Imperatore D. Ambroſius mirificè laudauit. Ita comes, faciles, mites ſe exhibẽt, vt à quouis adiri poſſint. Norunt equidem maieſtatem, & magnitudinem, vt proficiat, paruitati, & vilitati attemperandam eſſe, & menſurandam. Vt enim Eliſæus puerum vita functum ſuſcitaret, corporis ſui molem infantulo menſurauit, magnitudinem ita premens, & colligẽs, vt parem crederes, ſi videres. In hac tamen nunquam ſatis laudanda Principum comitate mirificè irradiat maieſtatis fulgor; generoſuſque animi vigor ſe prodit, quò ſicut apes pro Rege, ſic iſti pro Chriſto, ipſiuſque Sponſa Eccleſia, corporis, & rerum omnium oppoſitus certaturi pollicentur. Vnde, nec fallor, ſub fælicisſimo huius triadis auſpicio Eccleſia ſecuriùs quieſcit, & glorioſiùs coronatur. Hac triade munita contra fidei hoſtes fortiter dimica-

bit, vincet, triumphabit.

Plurima quidem sperandæ, obtinendæque victoriæ præsagia in apibus Natura ipsa monstrauit. Palmam colunt apes, teste Hugone, ibi libenter nidulantur mellificioq. incumbunt. Quis autem ignorat palmam in victoriæ symbolum frequenter vsurpari. Ad expugnandam olim Ægyptum. Cyniphes Deus immisit: at verò vt Orbē expugnaret, & sub Christi potestatē redigeret, pulchriùs apes misit, & fæliciùs. Quidni tali milite faustam licuisset victoriam ominari? Ipsemet Orbis victus eloquatur, à Petroque, & Paulo Ecclesiæ apibus validissimorum instar exercituum doctrina, miraculis, prædicatione, virtutibus victum se, & triumphatum prædicabit. Hoc apum nomen, ingenium, & fælix omen portendebat: hoc in Sponsæ encomijs prælusit Sponsus, dum ipsius pulchritudinem commendans, dicebat, *Fauus distillans labia tua Sponsa, mel & lac sub lingua tua.* Cantic. 4. Quid porro inest fauis ad commendandam labiorum pulchritudinem; aut quæ Sponsi mens in tali encomio esse potuit? Rem ni fallor acu tetigit D. Ambrosius lib. 5. Hexameron cap. 21. vbi mellis fauos quandam præseferre castrorum speciem asseuerat. *Quid est inquit fauus nisi quædam castrorum species.* Rectè quidem: nam mirabilis cellularum, artificiosissimaque structio insenos angulos dispartita, *Sex angula mænia condit*; militum ordines, stationes, situs, dispositiones, castra vndique munita repræsentat. Vnde Architectonicam, & militarem construendi pariter, & muniendi artem vtilissimam ab apibus ad homines traductam non dubito. Quæ circumcirca obducunt domunculis, iam in figuras dispositis, ac pro dignitatis meritorum ipsius operis ratione distributis inspice, connexionem, paritatē, lapideos item tubulos, quibus in aluearibus constriugunt aditus, contemplare, & nec apud ipsos homines ita methodicè, & adamussim obseruata deprehendes.

Cantic. 4

D. Ambr.

Castra igitur sunt faui: apes etiam cum Mantuano milites iure optimo appellaueris 4. Georg.

Admiranda tibi leuium spectacula rerum, Virgil.
Magnanimosque duces, totiusque ex ordine gentis
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.

Quid in militibus magis laudandum? virtus certè militaris, qua validis viribus, prudenti consilio, castrorū constitutione, munitionibus ordine, aut hostem inuadunt, aut seipsos, Regem, patriam defendunt. Omnia hæc in apibus agnouit Plinius. *Mira in illis expeditiones, copiarum, motus, agminatim procedendi ratio, castra, vigiliæ, stationes.* Pro Plin.

Re-

Rege sui aluearis, ac vbi de pascuis, & floribus lis est; aciem instruunt; magnaque animorum, pariter, & corporum contentione decertant. Igitur Sponsus, vt admirandam Sponsæ in eloquendo vim, & efficaciam inculcaret, iure optimo ipsius labia fauis æquiparat, idest castris. Quasi diceret: tam mira tibi est ò Sponsa loquẽdi suauitas, vt verba tua fauos credam: tam potens ad expugnanda hominũ pectora virtus in verbis, vt dum animi sensa pandis, non proferre verba, sed castra disponere, non loqui, sed aciem instruere mihi videaris. Hanc in se Sunamitis illa fortitudinem agnouerat, dum Sponsi sodalibus, ipsi de pulchritudine blandientibus, ac vt se videndam ostenderet, postulantibus, Cantic. 7. *Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.* Canticor. 7. Respondit ibid. *Quid videbitis in Sunamitide, nisi choros castrorum.* Quasi diceret: Parua sunt ista; paruique facienda, quæ laudatis: illud ego velim, vt omnes admiremini, quod verba mea instar chori aures demulcent; & castrorum more pectora expugnant; suauitate delectant, & efficacitate conuincunt.

Cantic. 7

Quàm aptè hoc in loco fas est sciscitari quid videbitis in Ecclesiæ apibus Petro, & Paulo, nisi castra fauorum? Nam licet multa, & valde laudanda in illis videndi studium repererit, nihil tamen ita mirum, quàm admirãda vtriusque doctrinæ vis, & efficacia, qua validissimorum instar exercituum infidelium pectora attriuerunt. Sponsam hortabantur sodales, vt reuerteretur, quò ipsius videndæ occasionem haberẽt. Multa enim in ea erant, quæ videnda erant. *Reuertere*, dicunt, *vt intueamur te*, seu, vt ex Hebræo transferunt aliqui apud Delrium ad eum locum: *Intuebimur in te, tanquam in spectaculum.* Tot enim virtutibus ornata erat cælestis Sponsa, vt gratissimum ipsam intuentibus præberet spectaculum. Videres, & nunquam videndi cupiditatem explere potuisses. Sed non minùs iucundum nobis exhibent theatrum dotes pulcherrimę, virtutes eximiæ, innumerabilesque prærogatiuæ, quibus Ecclesiæ apes, vt in sacro hoc apiario vidimus, decorantur. Et ideo Paulus non immeritò dicebat: *Spectaculũ facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Deus bone quot amplissima virtutum omnium ornamẽta dedit in hoc theatro! Hìc apparuit in paruitate magnitudo, in humilitate sublimitas, in suprema celsitudine comitas: Mira hìc visa est parsimonia, hìc castitatis gloria, virginitatis decor, sapientiæ lumen fulgurauit. Verùm inter hæc, etsi magna sint, & admiranda, lubet identidem repetere: quid videbitis in Ecclesiæ apibus, nisi fauos castrorum; seu castra fauorum, hoc est mellita sapientię ver-

Delrius

verba,& tela fortissima,saporatas celesti dulcedine sententias, & sagittas acutissimas. Eloquij suauitas ad demulcendum, cum fortitudine ad expugnandum æqua laude certabant. Et quemadmodū apes decoctione præuia quoslibet cibos etiam amarissimos dulcorant,sic etiam apes Ecclesię laborum, & persecutionum acorem crucis meditatione, mellitaque cælestis patriæ suauitate dulcorarunt,carnis mortificationem, Mundi opprobria vitę huius amaritudines charitatis dulcedine sapora, atque omnibus modis expetenda reddiderunt.

Quid amariùs cruce, quæ latronum erat supplicium, & infame suspendium: vnde quidam dicebat. *Non feci furtum, non pasces in cruce coruos:* & tamen apes istę tam mira dulcedine crucis amaritudinem condierunt,sicque infamiam in honorem immutarunt;vt dulcedine, & dignitate inuitata martyrum agmina in ferrum spontè inuolarent. Exquisitior Tyrannorum crudelitas,fidei erat illecebra; mellita amoris dulcedo suauiores rosis prunas fecit, molliùs spongia ferrum, dulciorem saccaro liquatam picē, gratioraque melle fella. O cælestium apum ingenium! Quid non potest sapientiæ vestræ,doctrinæque suauitas? Certè faui distillantes labia vestra, & verba melle dulciora, quibus fornaces ardentes,craticulas,accensas lampades, lentos ignes, picatas vestes, rugitus, & ora leonum, in delicias transtulistis. Magna fateor verborum fuit dulcedo, sed non minor extitit fortitudo,quæ adamantina infidelium pectora emolluit. Pulcherrimum victoriæ genus esse quis neget? hostem dulcedine illectum conuertere ad amorem, & eloquentiæ fortitudine,non ad mortem perdere,sed ad vitam fæliciter reuocare. Hoc Petrus, & Paulus Ecclesiæ apes potuerunt. Dulcis vterque fuit ad amorem, sapiens ad doctrinam,fortis ad victoriam: In amore concordia, in sapientia gubernatio, in fortitudine Petro,& successoribus triumphus promittebatur.

AR-

ARCHIELOGIVM SECVNDVM.

DE PRÆCIPVIS PATRIBVS, ET DOCTORIBVS ECCLESIAE, SEV DE DOCTRINA, ET PRAEDICATIONE PETRI, ET PAVLI.

Vbi traditur norma concionandi artis Euangelicæ.

SVPERIORI Archielogio egimus de aliquibus Petri, & Pauli virtutibus, in quibus nonnullas circũſtantias tractauimus, de vtriuſque doctrina, & prædicatione: hìc agemus de ipſamet doctrina, ſapientia, prædicatione, deque ipſius magnitudine, & fructu inde proueniente. Pro quo præmittendum oportet, Petrum, & Paulum in Eccleſia cõſtitutos duarum inſtar lampadum, quæ doctrinæ luce, & charitatis oleo accendebantur; ſiue duorum oculorum, quibus homines iter cæleſte viderent. Et verò nomen iſtud, vt aduertit Origenes homil. 16. in Exod. aptiſsimè quadrat in vtrumque, ibi enim ob doctrinæ lucem oculorũ nomine exornandos teſtatur. *Sic erunt oculi Chriſti, qui ſcientiæ lumen vniuerſo corpori præſtant, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: lucerna corporis tui eſt oculus tuus.* Origen.

Sunt etiam Petrus, & Paulus duæ columnæ pulchritudine, & firmitate præſtantes, quas ſignificabant illę aliæ *Iachim, & Booz*, dictæ, atque ad templi veſtibulũ erectæ, vt 3. Reg. cap. 7. num. 21. refertur. 3. Reg 7. num. 21. Et ſanè Petrus, & Paulus veluti columnæ Chriſti Eccleſiam doctrinæ firmitate fulcierũt. Patres item, Eccleſiæque Doctores iurè dixeris: ſiquidem diuinis ſanctionibus, & cæleſti lacte nutritam confirmarunt. Vnde & Romam Orbis caput, errorum originem, ad veritatis, Euangelij que diſciplinatum tranſtulerunt, vt pulcherrima D. Leonis ad Vrbem apoſtrophe, in ſerm. 1. de Natali Apoſtolorum Petri, & Pauli manifeſtat. *Iſti enim*, ait, *ſunt viri, per quos tibi Euangelium Chriſti Roma reſplenduit: Et quæ eras Magiſtra erroris, facta es diſcipula veritatis. Iſti ſunt patres tui, verique paſtores, qui te Regnis* D. Leo.

gnis cæleſtibus inſerendam multo melius, multoque fælicius condiderunt, quàm illi, quorum ſtudio prima mænium tuorum fundamẽta locata ſunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraterna te cæde fœdauit. Ita ille. Vt autẽ Deus Petrum, & Paulum Eccleſiæ lampades redderet, oculos, columnas, Patres, Doctoreſque inſtitueret, à ſtatu culpę extraxit; vbi, ſicut ſuperiori Archielogio vidimus, apum ſimilitudinem retulerunt. Nam quemadmodum apes ex tauro putrido generantur, iuxta illud Hugonis ſupra citati, *Naſcitur ex tauro*: Ita Petrus, & Paulus è culpæ putredine educti, in Eccleſiæ columnas erecti, oculorum, Patrum, & Doctorum munere claruerunt.

Hugo in carmin.

De Petro intelligunt nonnulli illud Apocalyp. 18. num. 1. *Poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam; & terra illuminata à gloria eius*. Et Theodoretus Oratione de charitate ponderauit, qua ratione Chriſtus Petrum ſibi comparauit, dicens apud Luc. cap. 22. num. 32. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*. Quod perinde eſt, ac ſi diceret, vt idem Theodoretus aduertit, *Sicut ego te non deſpexi, cùm fluctuares, & laborares; ita ſis tu quoque ſuſtentaculum fratribus, qui circumaguntur, & id quod aſſecutus es impertire auxilium*. Expendenda ſunt verba, *Et id quod aſſecutus es impertire auxilium*. Dum enim præcipit, vt quod accepit auxilium alijs impertiatur, duo ſignificat: primum, quod non ſolùm voluit, vt Petrus antea imbecillus, fortis euaderet, ſed tantam aſſequeretur fortitudinẽ, vt alios poſſet fortes efficere. Secundum, quòd ſicut Chriſtus poſt culpam reſpexit Petrum, & auxilium præſtitit: *Reſpexit Dominus Petrum*, vt alapſu reſurgeret; ita Petrus doctrinę oculis in alios intendens, ne laberentur ſuſtentaret, & fortè lapſos erigeret. Et ita ponderauit Bernardus ſerm. 7. in cœna Domini, Petrum ſua prædicatione plures ad fidem adduxiſſe, quàm Chriſtum: Biduo nãque, vt Act. 2. nu. 4. & cap. 4. n. 4. dicitur, octo millia conuertit. *Maiora miracula*, inquit, *eſt operatus per Petrum quàm fecit ipſe. Antequam aſcenderet cælum pauci per prædicationem eius conuerſi ſunt ad Deum; ſed poſtquã aſcendit in cælũ, vna die quinque millia, & alia die tria millia per prædicationem Petri ad Dominum referuntur conuerſi*. D. Auguſtinus, Petrum inſpiciens eorum multitudine, quibus prædicabat circũſeptum tract. 92. in Ioan. tam incredibili diuinæ gratiæ ſplendore illuſtratum aſtruit, vt eoſdem qui ſe ad Chriſtum negandum impulerant, pro eo ſpontè mortem ſubituros ſuaderet. *Tantus*, ait,

Apoc. 18 num. 1. — Luc. 22. — Theodor. — Act. 2. num. 4. Act. 4. num. 4. — D. Bern.

in illo fulgor gratiæ, vt ingentis multitudinis aduersarios, interfectores Christi Iudæos faceret pro illo paratos mori, à quibus pro illo formidabat occidi. Pulchrè Augustinus.

Et ſanè hanc plurimos ad Christum conuertendi ſpem in ipſa Petri negatione ſeminatam agnouit idem Auguſtin. tract. 23. in Ioan. vbi aduertit, tunc permiſſam Petri negationem, cùm effuſo ſanguine, latroni venia parabatur. *Agebat mysterium, qui fundebat pretium*. Et licèt Auguſtinus, Petri lapſum, & latronis veniam propterea eodem tempore, diſponēte Deo accidiſſe exiſtimet, vt in iuſtis elatio premeretur, & peccatoribus reliqua fieret ſpes. *In Petro*, ait, *demonstrans non in se quemquam iustum debere præsumere: in latrone nullum impium conuersum debere perire*. Nihilominùs aliud hìc mihi videtur myſterium occultari, videlicet, vt in Petri lapſu alijs ad veniam, & conuerſionem ſpes, & ianua aperiretur, cùm Petrus doctrinæ ſplendore peccatorum mentes illuſtraret. Quamuis enim Petri peccatum fuerit grauiſsimum, tam celeriter reſipuit, vt aſſerat Diuus Bernardus ſerm. de Feſto Petri, & Pauli, eum nihil amiſiſſe de paſtorali dignitate. *Peccauit*, inquit, *peccatum grande Petrus Apostolus, & fortassis quo grandiùs nullum est: & tam velociter quàm facillimè veniam consecutus est; & sic, vt nihil de singularitate sui primatus amitteret*.

D. Paulum etiam è peccatore mutauit in prædicatorem, & qui antea vas erat iniquitatis & iræ, factus eſt gratiæ, & electionis vas, vt Dei nomen portaret. Audi quid de ſe ipſo, Timotheo fateatur: *Christus Iesus venit in hunc mūdum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum*. 1. ad Timoth. 1. num. 15. Nec verò primum ſe dixit antiquitate; quia vt aliqui ex hæreticis ſomniarunt, anima Adam per palingineſiam in Pauli corpus tranſmigrauerit; ita refert S. Thomas in 1. ad Timoth. 1. lect. 4. *Hic dicit*, inquit, *hæreticus quod anima Adæ fuit in Paulo, & transiuit de corpore in corpus. Quasi dicat: ego primus peccator, quia anima Adæ est anima mea*. Luſerunt hanc palingineſiam Pythagorici. Paulus, teſte D. Auguſtino, in Pſal. 70. non diuturnitate, ſed grauitate culpæ, primum ſe peccatorem nuncupauit. *Nunquid*, inquit, *ante Paulum non erant peccatores? Quid est ergo, quorum primus ego sum? Non tempore, sed malignitate*. Et ſermone 9. de verbis Apoſtoli ait: *Nemo enim acrior Paulo inter persecutores: nemo ergo peior inter peccatores*. Cùmque eſſet, Euangelij miniſter, & Orbis Doctor, ex ortu mirabili procreatur; & ſicut apis, *nascitur ex tauro*; ſic ille ex culpæ corruptione generatus, ſtatim prædicandi officium

Marginalia: D. August. — D. Bern. — 1. ad Timoth. 1. num. 15. — D. Thom. — D. Aug. — Hug.

verbis, & quod plus est factis exercuit. Nihil enim, ait D. Augustinus lib. 9. confess. cap. 2. peccatoribus ita prodest ad conuersionem, quàm aliorum conuersio. *Sagittaueras tu Domine*, inquit, *cor meum charitate tua, & gestabam verba tua transfixa visceribus, & exempla seruorum tuorum, quos de nigris lucidos, & de mortuis viuuos feceras, congesta in sinum; cogitationis nostræ vrebant, & consumebant teporem*. Hinc etiam est illud ex serm. 9. de verbis Apostoli. *Si Paulus sanatus est, ego quare despero? si à tanto medico tam desperatus æger sanatus est, ego vulneribus meis illas manus non optabo, ad illas manus non festinabo? vt hoc dicerent homines; ideo factus est Saulus de persecutore Apostolus: quia cùm venit medicus volens sibi famam comparare, infirmum quærit aliquem desperatum, & ipsum sanat, etsi pauperrimum inueniat, non ibi quærit mercedem, sed commendat artem. Ita & Christus potentiam specialis medicinæ spiritualis suæ ostendit in sanando, vt omnes deinde nossent eum sanare posse cunctas infirmitates omnium confugientium ad se.* Diuus Bernardus serm. 1. de conuersione S. Pauli eadem habet. *Quis*, inquit, *desperet vltra pro magnitudine cuiuslibet criminis? quandoquidem Saulum audiat adhuc spirantem minarum, & cædis in discipulos Domini, subitò factum*

D. Aug.

D. Bern.

vas electionis. Duo hic dicit; primum, indulgentię exemplo, quam Saulus obtinuit, peccatorum omnium veniam reddi securam. Secundum, quòd ex Pauli conuersione Orbis adeptus sit prædicatorem, qui Dei misericordiam doctrina sua vsque adeo extulit, vt nullus deinceps audito Paulo, inspectoq. conuersionis ipsius exẽplo, obtinendæ indulgentiæ desperatione tangi possit. Vnde iam meritò D. Chrysostomus sermone 4. in epist. ad Philip. cap. 1. num. 45. dixerit Paulum, vt lucem, Magistrum, & prædicatorem Orbi datum. *Quis loquetur potentias tuas Domine? qui Paulum minimè latere siueris, qui talem virum Orbi ostenderis? Laudarãt scilicet te omnes Angeli vno animo, cùm astra fabricatus es, & solem, sed non perinde, atque eo tempore, quo nobis totique Orbi Paulum ostendisti. Hinc terra facta est splendidior cælo. Pulchrior hic solis lumine, splendidiores emisit fulgores, lætos effudit radios.*

D. Chrys.

His igitur Ecclesia præceptoribus eruditur, his lampadibus illustratur, his columnis fulcitur, his patribus, & nutritijs educatur. In Petro sortita est Patrem; in Paulo matrem obtinuit, qui lacte doctrinæ viuens ipsam enutriuit, & moriẽs lac effudit. In vtroque Deus potestatẽ, scientiam, & sapientiam collocauit, qualem Ecclesiæ Doctores, & Magistros decere cognouerat. Hinc est illud

lud

lud S. Bernardi ferm. 1. in die Apostolorum Petri, & Pauli. *Tales decebat humano generi pastores, & Doctores constitui, qui & dulces essent, & potentes, & nihilominus sapientes. Dulces vt me blandè, & misericorditer susciperent: potentes, vt fortiter protelarent: sapientes, vt ad viam, & per viam ducerent, quæ ducit ad ciuitatem.* Et statim de singulis priuatim agens subiungit: *Quid Petro dulciùs qui tam dulciter ad se omnes conuocat peccatores, sicut & Actus Apostolici, & epistolarum eius series attestatur? Quid illo potentiùs? cui terra obediuit, cùm mortuos reddidit; & mare pedibus eius se calcabile præbuit: qui Simonem Magum spiritu oris sui in aëre attigit: qui claues Regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cæli? Quid autem illo sapientiùs? cui non caro, & sanguis reuelauit?* Deinde prosequitur de Diuo Paulo. *Libentissimè Paulum sequor, qui præ nimia dulcedine luget eos, qui peccauerunt, & non egerunt pœnitẽtiam. Potentior est omni principatu, & potestate. Sapientiam, & medullam sacrorum sensuum non à primo vel secundo, sed à tertio cælo largiter asportauit.* Tandem vtrũque coniungẽs claudit S. Bernardus. *Hi sunt Magistri nostri, qui à Magistro omnium vias vitæ pleniùs didicerunt, & docent nos vsque in hodiernam diem.* Priùs tamen de Pauli doctrina, & prædicatione differemus, vt sic faciliùs artis concionatoriæ documẽta præscribere possimus, deinde ad Petri doctrinam, & prædicationem veniemus, quantumque in vtraque Paulo par extiterit; demonstrabimus.

D. Bern.

Matt. 16.

S. Bern.

CAPVT I.

Magna fuit in D. Paulo doctrinæ præstantia, ingensque vbertas.

Admiranda quidem Doctoris gentium fuit doctrina, & tam vberes in Ecclesia fructus protulit; vt ambigeres præstantior ne fuerit, an fœcundior: nunquam tamen fœcunditatis, & præstantiæ dotes satis dilaudabis. Fuit enim Paulus electionis vas præstantissimũ, peculiari Dei gubernatione ad prædicandi munus assumptum, mille gratijs insignitum, pulcherrimis diuina manu cælaturis adornatum, & propè infinitis cælestium donorum ornamentis decoratũ; vtpote qui totius Orbis creabatur magister, vt immensas thesaurorum Christi diuitias gentibus aperiret. Vnde nulla erit humana eloquẽtia, verborũ licèt phaleris adornata, quæ dicendo exæquare possit, quantũ diuinus hic eloquij cælestis antistes reliquos omnes Euangelij præcones anteiuerit. Ipsum ego veritatis huius testem laudo pro-

batis

batissimum, ad Ephes. cap. 3. vbi sic: *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc in gentibus, euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispēsatio Sacramenti absconditi à sæculis in Deo*. Notandū verò est gratiam, quam à Deo sibi datam Apostolus testatur, donum esse prædicandi, quod præ cæteris Diuo Paulo concessum satis conuincitur ex ijs, quæ passim in epistolis scribit. Ad Rom. 15. *Propter gratiam*, ait, *quæ data est mihi à Deo, vt sim minister Christi in gētibus*. Ad Philippenses item cap. 1. num. 16.
Philip. 1. num. 16. *Quoniam in Euangelij defensionē positus sum*. Persimile est luculentum illud testimonium ex epi-
1. ad Timoth. 2. stola 1. ad Timoth. cap. 2. *In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus, veritatem dico, non mentior, Doctor gentium in fide & veritate*. In quem locum, ni
D. Chrys. fallor, respiciens D. Chrysostomus homil. 4. de laud. Pauli, doctrinæ ipsius præstantiam graphicè depingit. *Paulus ait, archetypus bonorum, cui omnem prædicationem, res Orbis, mysteria cuncta, vniuersamque dispensationem Deus concessit. Ipse cælum, Solem habens iustitiæ, ipse mare sapientiæ purissimum, & profundissimum*. Nihil ad sublimitatem altiùs dici, nihil ad doctrinæ commendationem vberiùs addi posse videtur. Nec miror, quia teste
Origen. Origene, D. Paulus prædicandi excellentia, doctrinæque sublimitate apud homines tantam collegit existimationem, vt à plurimis sanctus fuisse Spiritus, ad illuminationem veritatis à Patre missus crederetur, quem Dominus Iesus Apostolis promiserat suis precibus à Patre mittendum. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclē-* Ioann. 15. *tum dabit vobis Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere. Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*. Magna sunt hæc fateor, & supra omnem calamum. Quis non videt quātus fuerit Solis huius splendor, quàm longè lateque doctrinę radios sparserit: quantùm prædicandi gratia supra communem aliorum sortem sese extulerit; vt cùm gentibus prædicaret, non famosus insignisque Orbis orator (parum id fuit) sed ipsemet Dei Spiritus homines alloquens existimaretur?

Et verò Deus Optim. Max. larga adeo manu profundissimæ sapientiæ donis Apostolum cumulauit; vt non solùm quæ ad doctrinæ, prędicationisque excellentiam necessaria videretur; sed etiā in omni rerum genere cumulatissimam præstiterit, quod indubitāter tenet D. August. epist. 5. ad Bonif. c. 3. vbi propè diuinam Pauli sapientiam contemplatus, quantumque omnes Euangelij ministros doctrinæ præstantia, & prædicandi facultate præcelleret, attendens, ipsum antonomasticè

Apo-

D. Augus. Apostolum appellauerit. *Apostolus*, ait, *cùm dicitur, si non exprimatur, quis Apostolus, non intelligitur nisi Paulus*: quasi ipse amplissimo Apostoli titulo solus asfici dignus haberetur. Eusebius lib. 3. historiarum cap. 24. cæteris Apostolis eruditione, & doctrina Paulum anteponit, ipsiusque in dicendo vim, & in cogitando acumẽ
Eusebius ampliter commendat. *Paulus, qui inter cæteros Apostolos eruditior etiam in verbis, & sensibus præpotens.* Et quid mirum vt verbis, sensuque cæteros anteiret, qui non humano, sed prope diuino sentiebat intellectu, & ore loquebatur: ac si illud Hieremiæ
Hier. 15. num. 19. in Paulo fuisset impletum. *Qui separat pretiosum à vili quasi os meum erit*: Hoc est, qui huiusmodi fuerit, vel homo diuino ore, vel Deus humano loquens existimabitur. Talis fuit Apostolus, cui supremus Ecclesiæ Pastor Petrus datam à Deo fuisse, ad conscribendas epistolas, sapientiam testatur, vt habes epist. 2. cap. 3.
2. Petr. 3 *Charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis*. Et quidem assolet Deus omnibus quotquot ad exercendum munus aliquod assumit, nedum altissimum prædicãdi ministerium, cælestem doctrinam plurimis gratiarũ dotibus adornatam abundantissimè largiri. Cũ igitur D. Paulus præcipuus Euãgelicę doctrinę crearetur antistes, & Gentium futurus prędicator assumeretur, vt ipse testatur: *Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti*. 2. Cor. 3 num. 6. Quinimò Deus ipse Ananiæ locutus, Paulum ad prędicandi munus peculiariter à se electũ affirmat. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Israel.* Act. 9. Et ideo illum ad tertiũ vsque cælũm euexit, ibique immensos diuitiarum suarum thesauros aperuit, sapientiæque, & scientiæ abditissima manifestauit, quod ipse postea testificatus dicebat: *Vidi arcana verba, quæ nõ licet homini loqui.* 2. Cor. 12 num. 4. Ex quibus colligitur non solùm idoneam pro ministerio doctrinam, sed multò abundantiorem sapientiam Apostolo fuisse collatam. Quod in ipso Pauli morientis occasu lætissimum prodidit auspicium, & cæleste miraculum comprobauit. Cùm enim caput ipsi amputaretur, pro sãguine, lactis copia effluxit vberrima, indubitato prorsus argumẽto, quòd matris instar Ecclesiam purissimo doctrinæ suæ lacte sic abundanter enutriuerat, vt illo mortuo adhuc superesset. Ita quod priùs vita, & ministerium doctrinæ, quam doctrina ministerio defuisse crederetur.

Pulcherrima sunt, quæ in hanc rem scripsit D. Ambrosius sermone 68. vnde hæc libuit excerpere. *De Pauli ceruice, cùm eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda, quàm sanguinis, & mirum in modum* D. Ambr.

sanctum Apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidũ potiùs quàm cruentũ. Quid enim mirum, si abundat lacte nutritor Ecclesiæ, sicut ipse ad Corinth. ait: lac vobis potum dedi. Hactenus ille: nec minùs aptè & eleganter loquitur D. Chrysost. in oratione de Principibus Apostolorũ. *Beatus*, inquit, *Paulus, cui caput ense pracisũ est, vir cuius laudes verbis exprimi nequeunt. At cuiusmodi ensis illius guttur, Dominicum, inquam, instrumentum, cælo suspiciendum, terræ tremendũ peruasit. Qualis locus tuum Paule sanguinẽ excepit? qui lacteus apparuit in eius veste, qui te percussit: qui quidem sanguis barbaricũ illius animum reddens melle dulciorem, vt ipse vnà cum socijs ad fidem traduceretur, ita affecit* Hæc ille. Nec mirum, vt belluinam feritatem exueret, quibus melle dulcior, lactescensque Apostoli doctrina infantilem teneritudinem communicauit. Proh Deus immortalis! prodigioso miraculo sanguis mutatur in lac, ad demonstrationem, quòd lacteus esset Apostolus, & minimè cruentus, sed mitis, & humanus: Lactis contactu, tortor & sæuus in mansuetudinem, & lenitatem transiuit. Cæterũ sublimiùs illud est, & omnem prorsus laudẽ exuperat, quod ipsemet Apostolus ad Galat. 4. dixit: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*. Quę verba luculenter illustrat D. Chrysost. *Quid* inquit, *ventre illo fœcundiùs? qui Orbem progenuit totum? Quid eo fortiùs, qui editos, & adultos abortiuos posset denuò cõcipere, aut formare: quod in naturali partu præter humanas est vires*. Verùm quod natura assequi non potest, Pauli doctrina consequitur. Quapropter D. Bernardus serm. de conuers. D. Pauli, ipsius cõuersionem Orbi vniuerso vtilem extitisse testatur: vnde omniũ laudibus iure optimo extollitur, quia ferè omnes Apostolus matris instar doctrinę lacte purissimo educauit. *Merito, ait, conuersio Doctoris gentium festiuis gaudijs celebratur. Conuersus Paulus, cõuersionis minister factus est vniuerso Mundo*. Luculentiùs tamẽ id prosequitur ser. 12. in Cantica, vbi matris nomenclaturam D. Paulo pulcherrimè adaptat. *Primus occurrit, sicut vbique solet, mihi Paulus vas electionis, reuera vas aromaticum, vas odoriferum, & refertum omni puluere pigmentario: Christi enim erat bonus odor in omni loco. Multa profectò suauitatis fragantiam longè lateq spargebat pectus illud, quod sic affecerat solicitudo omniũ Ecclesiarũ. Vide enim quales species, & qualia aromata coaceruauerat sibi. Quotidie, inquit, morior propter vestram gloriam, & rursum: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? & multis talibus quæ nobis benè nota sunt, abundabat diues iste in componendis vn-*

guentis

D. Chrys. (margin)

Ad Galat. 4. (margin)

D. Chrys. (margin)

D. Bern. (margin)

guentis optimis. Et statim aptiùs in rem nostram adiecit: *Decebat nãque primis, & purissimis aromatibus redolere vbera, quæ Christi membra lactarent, quorum Paulus mater erat, pro certò parturiẽs semel, & iterum, donec Christus formaretur in eis, ac membra capiti suo reformarentur.* Hactenus ille. At tu vide Paulum non tantũ vt Ecclesiæ Matrem vbera doctrinæ lacte distenta habuisse, sed purissimis aromatibus redolentia: quoniã non solùm pręcellens fuit Apostoli doctrina, sed plurimis clatuit prærogatiuis, quę numeris fere omnibus absolutũ decent Ecclesiastem. Qui vt in Pauli schola perfectè erudiatur, oportet vt artis difficultas ipsi proponatur, & nonnulla tradantur documẽta eo muneri obeũdo necessaria, quibus & Apostoli exemplo, veluti manu ductus, artis perfectionem attingere possit.

CAPVT II.

Artis prædicatoriæ difficultas expẽditur, & præcipuæ dotes exornando concionatori proferuntur.

NOn sine mysterij sacramẽto Christus Dominus Ananiã exhortatus, vt Paulum quæreret, vas electionis ipsum appellauit. Act. 9. v. 15. *Vas electionis est mihi iste.* Quod quidẽ ex equo deiectũ in itinere confregit, vt meliùs refingeret. Atq. adeo cũ antea vas esset bellicum, & Dei Ecclesiam persequeretur, factum est vas seu instrumentum musicũ, vel insigne organũ prędicãdi; vtramque enim notionem vasis nomen habet, vt sacrę paginę interpretes aduertũt. Aptissimè verò sacer Ecclesiastes, seu Euãgelicus orator musico instrumento comparatur: quoniam non tam multiplices habet fides instrumẽtum, quàm orator dotes exigit, & prærogatiuas, vt omni ex parte consumatus euadat. Et ideo D. Gregor. Nazian. nihil aliud existimat concionari, quàm *Multorũ filium instrumentum musicũ plurimis simul pulsibus ad harmoniã percurrere.* Vnde prouenit neminem inueniri posse, qui prędicatoriæ artis numeros omnes ita impleuerit, vt omnes fides tãta dexteritate percurrat, cunctorũq. auditorum voluptati seruiat, & plausum excitet. Nec miteris, numerosior namque est auditorum, quàm pulsuum diuersitas: idcirco Lacedæmones, vt refert Pierius, Apollinem, quem pulsandi peritissimũ prædicauit antiquitas, quatuor manibus citharã pulsãtem depingebãt. Plures habeat oportet Phębochristianus, seu Euangelicus orator, cẽtimanus sit, vt omnes instrumenti huius fides summa dexteritate percutrat; qualem Ecclesiæ suæ, & Orbi vniuerso Christus Paulũ dedit, vt ad illius exemplũ posteri concionatores efformati, omnimodã eius artis perfectionẽ assequerentur. Et quidem omnes quotquot propter canẽdi, pulsã-

Act. 9.

D. Greg. Nazian.

dique peritiã apud veteres famã & existimationem consecuti memorantur, Paulo cantori Euangelico comparati, rudes, torpidi, & penè muti extiterunt. Præcipuas singulorũ gratias percurro, & liquidò constabit ijs omnibus, *Vas electionis, vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso*, Eccl. 50. tanquam pretiosissimis margaritis fuisse distinctum.

Eccl. 50.

Perrarum, & insolitum habetur, quod scribit Seneca. Magnum, scilicet, Alexandrũ cantorẽ habuisse nomine Xenophantum, qui Regis affectibus ita dominabatur, vt canendi dexteritate, eò deduceret, quò impelleret. Alexandrum velles in iracundiam concitatũ, modulamine statim agebat in furorem: rursum pacatũ velles, & quietum, mox permutato concẽtu efferatos animi motus tranquillabat. Addit etiam D. Basilius, apud eundem Alexandrũ fuisse Timotheum quendam canendi peritissimum, qui Regem in quemlibet vellet affectum, canendi efficacia impellebat: vnde classicũm canẽte Timotheo, Rex totus in Martem ibat: gladiũ distringere, hostẽ petere, bellum inire, & sanguinẽ inspiceres meditari; mutatoq. ex tẽplo modulamine ad pristinam trãquillitatẽ prælij, furorisq. oblitus reuertebatur. Antiqui, vt Orphei in canendo efficaciam significarent, arcu aureo lyram pulsare solitum effinxerunt. Vnde cantu belluas attraxisse, quemadmodum & Arionem modulatæ vocis concentu piscibus nouũ, & inauditũ equitẽ per medios fluctus obequitasse, memoriæ prodiderunt.

Sen. ben.

D. B. x. fil.

Orpheus in syluis inter Delphinas Arion.

De eodẽ scripsit Apollon. quod flumina sisteret; silices inflecteret, suspensasque & cadentibus assimiles nõ sine admiratione detineret.

Hunc referunt duros lapides & flumina cantu (vocis.
Detinuisse, suæ captos dulcedine

Apollon.

Nec minùs admirãda canẽdi suauitas, & peritia Amphionis memoratur. Is enim ea arte vsque adeo excelluit, vt sola vocis harmonia lapides mouerit, suis quẽque locis aptauerit, ita vt alij cederent in fundamẽta, alij succrescerẽt in fastigia, & in amplissimas ædes, superbaq. & sumptuosa ædificia cogerentur. Vnde, teste Horatio, Amphionem Thebarũ conditorem antiquitas prædicauit.

Dictus & Amphion Thebanæ cõditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Horat.

Verùm huiusmodi cantorũ in sua arte sublimitas, aut incantatione fuit simulata (vt Clemens ait Alexandrinus) aut in manus dexteritate simul cũ sonoræ, & gratissimę vocis harmonia duntaxat cõsistebat: nec alijs naturæ, vel gratię prę rogatiuis, & dotibus ornabantur, quæ in Euangelico oratore, & Chri-

Christiano musico necessariò requiruntur. Quippe cùm Principum, Regum, & Imperatorum, necnon totius Orbis hominum affectus sua potentia flectere, ac in omnem partem cogere debat & impellere, quod Timotheo, & Xenophanto cum Alexandro accidisse paulò ante memorauimus, non solum vocis, & manus dexteritate, hoc est, verbis indiget & operibus, ad Christi Domini imitationem, qui prædicatorum omnium prototypus fuit, *Potens in opere, & sermone*: Sed præterea necesse est, vt animi citharam multiplici, & aureo virtutum arcu suauiter percurrat; sicque in Orpheum diuinum immutatus, vocis modulamine, & doctrinæ suauitate non bruta, vt Orpheus, sed peccatores brutorum naturã referentes fæliciùs pertrahat, & excantet. Ne mireris quod bruta audiant peccatores: Psalmographum ausculta præcinentem: *Homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*: Vnde Goropius Becanus Christum verissimè Orpheum nuncupauit. *Christus ipse verissimus Orpheus, & is solùm ad quẽ omnia Orphica referuntur*.

Luc. 24. num. 19.

Psal. 48. vers. 13.

Gor. Bec.

Sed iam dotes Phœbochristiano necessarias enumeremus, vt inde constet, quàm absolutè, & cumulatè vas electionis Paulum exornauerint. Neque enim. *Vas auri tantùmodò solidum ornatum omni lapide pretioso* extitit, ideſt, interprete D. Thoma: *Aureum propter sapientiam, solidum propter charitatem, sed etiam ornatũ omni lapide pretioso, videlicet reliquis virtutum ornamentis; ex quibus apparet qualis fuerit vasis huius pretiosissimi constitutio, repletio, vsus, fructus*. Libanius plurimas, & egregias dotes recẽsens, quibus orator Leontius eminebat, hunc in modum exorditur, *Aurea verba, perpolitas sentẽtias loqueris. Quid ego de modestissimis tuis gestibus? Quid de suauissima voce dicam? cuius naturali harmonia Orphei more sistere flumina, mouere syluas, montesque possis*. Hæc ille, hæsit tamen in cortice, nec præcipua complexus est ornamenta, quæ Euangelicum, & numeris omnibus absolutum decent oratorem. Quoniã præter ea quæ extrinseca valdè sunt, & quasi furtuita, magnam oportet ingenij dexteritatem habeat, & scientiam admirabilem. Dictione sit dulcis, & potens, spirituque feruentissimus; verborũ dulcedine quasi hamo capiat, rationum momẽtis conuincat, charitatis ardore succendat, non bruta, non pisces, quod de Amphione, & Orpheo mentita est antiquitas, sed homines refractarios & rebelles, quod est longè mirabiliùs, & solis oratoribus Euangelicis concessum, quibus à supremo Præceptore, & Magistro dictum: *Faciam vos fieri piscatores*

D. Thom.

Libanius.

Matth. 4.

tores hominum, Matth. 4. fit etiam labore insuperabilis, fortitudine constans, securitate intrepidus; quibus amorem, beneuolentiam, lenitatem permisceat; vt modo violentia, & rigore, modo mansuetudine, & clementia indomita, & lapidea hominum pectora frangat, molliat, & comminuat, iuxta Apostoli documentum: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina*. Ad Timoth. 2. c. 4. n. 2.

2. Tim. 4. num. 2.

Nec dubium ampliorem fore victoriam, si homines conuertere, atque à feritate in mansuetudinem traducere, quam feras cicurare, rupes saxaque emollire possit. O miraculum, tenebras inter, quibus moriente Christo mundi theatrum fuit oppansum, omnium oculis spectandum! Tunc enim teste Matthæo, vt Dei morientis necem sentire quoquomodo testarentur, *Terra mota est & petræ scissæ sunt*. Quid tunc temporis homo? Irridebat, insultabat, saxo durior blasphemijs impetebat. Grauiter, vt solet, & fortiter in hanc rē D. Chrysostomus. *Et audiuit lapis, lapis ipse in scissuras disfractus est, & victimam effudit, homo ille non exaudiuit*. Vbi vides adamantina hominum pectora, difficiliùs quā rupes, & cautes emolliri, & præ morientis Creatoris dolore frangi potuisse.

Matth. 27. num. 51.

D. Chrys. Proœm. in Isai.

Tandem decora omnia, & ornamenta, singularesque prærogatiuæ, & dotes amplissimæ, quæ veteres musicos fama claros, & nominis celebritate insignes reddiderunt, in prædicatore Euangelico clariùs eniteant, eminentiùsque appareant. Quod Iulianus in epistola ad Iamblicum, ipsum alloquutus elegāter scripsit: *Verùm tu non modo Pindarum, Democritum, aut vetustissimum Orpheum; sed omnia simul Græcorum quæcumque perfectionem extremam Philosophiæ attigisse memorantur, tanquam in lyra concinna coniunctione variorum sonorum ad absolutā musicæ perfectionem, ac soliditatem habes*. Addit Tullius, neminem posse oratoris consummati gloriā adipisci, quin priùs omnibus scientijs, & artibus fuerit eruditus, & maximarum rerum cumulo adornatus: verba illius sunt. *Nemo poterit esse omni laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum, atque artium scientiam consecutus*. Verùm quæ hactus laciniosè, & calamo paululùm exultanti descripsimus, pressiùs, & minutiùs præstringamus; vt facta singulorum enumeratione, constet neminem in concionandi arte, infra quidquid pluitur, & ningitur, inueniri posse ita perfectum, vt ijs omnibus sit cumulatus; & pariter innotescet, quàm irritus sit, & inanis eorum conatus, qui ad summam in hoc munere perfectionem aspirant; & quàm improbè detractores ob leues defectus viros præclarissimos,

Iulian.

Tullius.

mos,& concionandi arte celeberrimos carpunt (vt Paulo contigit) atque de dignitatis gradu deijcere contendunt.

§. PRIMVM.

Naturæ dotes prædicatoribus suo muneri exercendo necessariæ recensentur.

PErfecti numerisque omnibus absoluti Oratoris, etiam christiani ornamenta, in tres classes diuiduntur, naturalia scilicèt, propria parta industria, & Dei beneficio in oratorem collata (dicunt germano vocabulo infusa) De omnibus speciatim differendum; quantumque in singulis præstiterit Paulus prædicatorum maximus demonstrandũ. Et quidem inter naturæ dotes, quæ perfectam Phębochristiani imaginem componunt; primum in ordine locum obtinet optima corporis habitudo, quæ ex apta membrorum proportione, oris lineamentis, addita coloris suauitate coalescit, omnibus ita naturæ ordine colligatis, vt ipsum aspectu gratum, saltem mediocritèr efficiant. Tũc enim reliquæ eius officij partes splendorem suum, & pulchritudinem obtinebunt, iuxta celebrem Poetæ sententiam.

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.

Qui enim debita corporis proportione caruerit, vel insigniter fuerit deformis, & facie despiciẽdus, proculdubio ab auditoribus irridebitur: nec eorum sibi conciliabit beneuolentiam, sed illusionem, & contemptum excitabit. Vox item plena sit, & sonora, nec nimium acuta, aut immoderatè grauis, sed medio quodam tenore constans, non tamen difficilis, vt è torcularibus videatur expressa: In omnem modum flecti facilis, nusquam tamen claritatem, & suauitatem amittens. Optimum deinde,& clarum intellectum prædicator habeat, atque ad docendum apprimè accomodatum: Quo fiet, vt ab auditoribus, quæ edisserit percipiantur: Nec illos sermonem potius diuinare crediderís, quam audire, vt non paucis accidere consueuit. Vnde Plauti sentẽtia in ipsos percommode cadit. *Hos quidem præter syllabam audiet nemo: nã diuinandum est.* Plaut. Adde etiam, si placet, illud Maronianum: *Dat sine mente sonum.* Maro. Ita enim in aliquibus obscura, breuis, perplexa, & remissa vox est, vt præter sonum non articulatè editum, nihil aliud ad aures transmittant.

Vocem pronunciatio consequitur, quam oportet claram esse, & elegantem, suis numeris distinctam, & sectionibus numerosam. Cauendum tamen ne nimium deiecta sit, & humi repens; sicut nec valde obscura, & plurimum impexa. Hoc enim tanquam nimis vitiosum in Iouiniano damna-

D. Hier. lib. 1. aduersus Iouinian. uit D. Hieronymus: *Non est contentus nostro, idest, humano more loqui, altius quiddam aggreditur. Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* Et quidem nisi pronunciatio fuerit clara, & perspicuitate præstans; docendi actio, finisque eluditur. Quis enim percipiet oratoris doctrinam, quã sic obscurat, & inuoluit praua docentis pronunciatio, vt ab auditoribus percipi nequeat? Quapropter monuit egregiè D. Augustinus; D. Aug. *Si doces, doceas verbis docentibus: Quid enim prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis; cũ loquendi nulla sit causa, si quæ loquimur non intelligunt, propter quos, vt intelligant, loquimur.* Hinc apud Ezechiel cap. 3. Propheta commonetur, vt quæ iubente Deo plebi Israeliticæ dicturus esset, clarè, & distinctè pronunciaret; ita vt auditores, quòd non intellexerint monitorem, veluti socordiæ causam opponere non possint. Ezech. 3. nu. 18. *Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, sanguinem eius requiram de manu tua.* Verbum illud *Annunciaueris*, transferunt ex Hebræo Pradus, & Villalpandus ibidem. Prad. Villalp. *Expolieris*, idest, verbis disertis, rectè distinctèque pronunciatis adhorteris. Vbi vides quanti momenti sit in cõcionatore recta pronunciatio, vt sub mortis comminationibus ipsi à Deo iniungatur. Qualis verò ea debeat in concionibus adhiberi; colliges ex Libanij epist. ad Æsculapium, vbi cuiusdam oratoris pronunciationem graphice depingit. *Pronunciatio adeo suauis, cuncta illustrans, vt non Musæ, non Apollo ipse loqui suauius, vt opinor, possent. Videbatur sanè more Medusæo auditores omnes in saxa vertisse.* Liban. Blandientis exaggeratio est, quæ tamen pronunciationis dignitatem amplificat. D. Prosper Epigr. 1. de suis operibus dilucidam in eloquendo pronunciationem ex Dei benificentia ad oratores transmitti opinatur.

Nec nostrum hoc opus est, sed ab illo sumitur hic ros, D. Prosp.
Qui siccam rupem fundere iussit aquas.

Idem sensit Theodotus Studuita serm. 8. Theodot. *Vt vobis*, inquit, *comparata sit oratio. Nam qui antea scaturiginem è prærupta olim caute Israelitis præbuit: Quid mirum, si è lapidea hac mente breuẽ oratiunculam exfundat?* Concinit Isidorus Pelusiota lib. 2. epist. 228. Isidorus Pelusiota *Quoniam*, inquit, *scripsisti me, vt par est, omni ratione te pascere, atque à lingua mea in tuas aures per doctrinam commemorationem dignam. Illud rescribo, quod si quid commodi, atque eruditi à me scribitur, hoc diuinæ, atque cælestis gratiæ esse existimare debes, quæ rudes etiam, & imperitos sapientes efficit.*

Memoriam in concionatore-

re-

requiro, in apprehensione facilē, in conseruatione tenacissimam, in redhibitione fidelem; cui tanquam magni momenti sociam adiungo optimam electionem. Præterea in actione gestus omnes, & motus ad venustatem, & decorem ita componat, vt grauitatem in omnibus retineat, & penè viuere faciat, quæ dicuntur. Quod in prędicatore D. Hieronymus mirificè commendat: *Qui tantæ in sermocinando elegantiæ est, vt comico sale, ac lepore conspersus sit.* Et quidem sales Attici, & comicæ venustates effœta in ætate non reperiuntur (omnia enim fert ætas animum quoque) Vnde prædicatorem nolo senectute confectum, ita vt verbis suis iam non possit vitam, spiritumque impertiri. Quapropter D. Hieronymus senio grauatum se sentiens, prædicandi munus deseruit, & robustioris ætatis prædicatoribus exercendum remisit. Ausculta quæ epistol. 89. scripsit ad Augustinum. *Tu qui iuuenis es, & in Pontificali culmine constitutus, doceto populos, & nouis Africæ fructibus Romana tecta locupletato: sufficit mihi cum auditore, & lectore pauperculo, in angulo monasterij susurrare.* Hæc ille, non quiescendi studiosus, & latendi cupidus: vtpote qui Eliæ in spelunca latenti dictum agnouerat: *Quid hic agis Elia?* Quasi hac voce ad prædicandum contra Achabi idolatriam admoneretur, sed infirmitatis, & debilitatis conscius. Postquàm verò pēdentibus à mento palearibus frigidus obstiterat circum præcordia sanguis, ætati parcebat & senectuti, qui dum vigeret ætas, viresque suppeterent, in acie fortiter dimicauerat.

D. Hier. contra vigilant.

D. Hiero.

Postremò linguam habeat expeditam minimè tardam, & balbutientem; dentes optimos æquabili ordine digestos, ad pronunciationē distinctam, numerosam, & facile profluentem accomodatos. Instructionem claudo magni oratoris sententia, qui tot in oratore requirit naturæ dotes, vt vix vnum dederis, in quo omnes cumulatè reperiantur: vnde neminem perfectum vlla vnquam tulit ætas. Optimus ille erit, qui minimis vrgebitur. Do Ciceronem. *In oratore autem acumen Dialecticorum, memoria Iurisconsultorum, vox Tragœdorum, gestus penè summorum actorum est requirendus. Quam ob rem nihil in hominum genere rariùs perfecto oratore inueniri potest.* En quæ in oratore naturæ indulgentis beneficio cùm adsint, laudanda, si desiderentur expetenda, continuaq. exercitatione perficienda. Iam quas propria industria dotes comparabit studiosus, & sedulus concionator, numeremus.

Cicer. in oratore.

§. SE-

§. SECVNDVM.

Prædicatorem Euangelicum plurimæ dotes industria comparatæ nobilitant, & exornant.

QVis neget soli fœcunditatem magnis industriæ, laborisque augmentis accrescere, &vberiores fructus è cultura protuberare? Quapropter necesse est, vt orator, qui naturæ dotibus hactenus numeratis insignitur, eas artis cultura perficiat, insuperque alijs suo muneri valde necessarijs propria industria, & labore conquirendis animum adijciat. A linguarum peritia ordiamur, Græcam linguam, Hebraicam, & Latinam apprimè calleat orator: quem Logicæ, Philosophiæ, & Theologiæ Scholasticæ studijs summa cum laudeversatum desidero: Aliter errabit sæpius, & turpiter corruet: quinimò instar amentis mille proferet insanias, propositiones effundet omnino temerarias,& prauè sonantes. Quoniam etsi ad alienos labores, & scripta (quod est imperitorum asylum) se conferat: cùm hæc vt plurimum sint parum fideliter transcripta, & licèt quandoque inueniantur fidelia,sunt tamē aliena;vnde his concionatoribus (latrones potius dixeris) vsu venit, quod Dauid, qui nec Saulis arma gestare, nec ijs indutus poterat incedere. Præterquam quòd ignorātia transcribentium, sic aliena scripta adulterat,& deformat, vt nec ipsi Authores, & talium filiorum patres illos agnoscant, & intelligant. Nec miror, quia dum ab alienis transcribuntur, & recitantur, non Authorum,sed latronum esse existimantur: vnde in Fidentinum quendam iocatur festiuè Martialis.

Quem recitas meus est, ò Fidentine libellus; Martial.
Sed male dum recitas, incipit esse tuus.

Idem penè sibi euenisse fatetur ingenue D. Hieronymus,qui ob ad vlterinam transcribentium ignorantiam scripta sua non agnoscerat, nec rectè assequebatur: sic deformata ad manum deuenerāt. *Verùm*, ait, *Scriptorum tanta barbaries est,& tantis vitijs spurcissimis sermo confusus, vt nec quid loquatur, nec quibus argumentis velit probare quod loquitur, potuerim intelligere.* D Hieronymi lib. 1. contra Iouinian.

Amplissimum est concionandi munus, non solis adhuc numeratis perficitur, alia postulat, ex quibus integrum mutuatur ornamentum,sanctarum, scilicèt, scripturarum studium,in quo frequētissimè se exerceat Christianus orator. Litteralem sensum perscrutetur, sanctorum Patrum Ecclesiæ Doctorū, nec non aliorum Authorum, qui super eas commentaria ediderunt, lectioni vigilanter incumbat,vt inde mare

ma-

magnum scientiæ transfundat inspectus, & Scripturæ thesaurus, Christique bibliotheca nuncupari possit. Quod Diuus Hieronymus in suo Nepotiano epistola 3. non immeritò dilaudauit. D. Hier. *Lectione, ait, assidua, & meditatione diuturna pectus suum bibliothecam fecerat Christi*. Non abludit. Proclus. Prochus in Oratione Panegyrica, D. Chrysostomũ ab eodem studio commendans. *Ioannes in verbis pretiosa prædicationis margarita; Scripturæ impollutæ à Deo inspiratæ bibliotheca, diuinus thesaurus intelligentiæ, vehemens diluuium hæreticorum.* Hæc ille.

In ipso templi vestibulo duodecim boues ærei, mare similiter æreum aqua plenum sustentabãt: in quibus ex D. Gregorij sententia prædicatores non leuiter erãt adumbrati: quia Scripturæ sacræ cognitione, & scientia plenos esse oportebat. Et quidem mare illud æreum sacrã designabat Scripturam, quæ mare est profundissimum, mysterijsque abditissimis repletum. Quam ob causam doctissimus noster Michael de Medina Michael de Med. Belarcensis Estremenius, & almæ Angelorum Prouinciæ filius lib. de recta in Deum fide cap. 9. lamentatur, quod in aliquibus Religionibus plerumque euenit: vbi adolescentes adhuc ad volatũ implumes, cùm primum quæstiones aliquot philosophicas planè steriles, & sine succo, totidemque Theologicas tumultuatim didicerunt, ad grauissimum concionandi munus passim exercendum temerè educuntur. Viderint quanto cum bonæ existimationis dispendio, istos aquilarum pullos ad Solis aspectum, antequàm è nido exeant, volaturos non probent priùs, degeneresque inuentos, & ignorantes reijciant, vt plumescere paulisper discant. Sacræ Scripturæ æreum mare prius humeris sustentent, & postea vtiliter, & fructuosè prædicabũt. Quinimò nec mare illud humeris sustentare sat est, nisi etiam bibant aquam in eo contentam; hoc est, abdita Scripturarum mysteria rimentur, vt egregiè monet D. Gregorius, Beda, Iansenius ad illa verba Prouerbiorum c. 5. vbi Salomon prædicatores alloquens ita cohortatur: D. Greg. Beda. Iansen. *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui: deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide*. Prou 5. num. 15. Cernis quo pacto vnumquemque prædicatorum obstringat, vt antequã ad exercendum prædicandi munus accedat, cisternæ suæ aquam abundanter ebibat, hoc est sacrarum litterarũ scientiam hauriat (quæ propter eximiam profunditatem cisternæ æquiparantur) ac deinde sapientiæ suæ fontes deriuet: manantes doctrinæ cælestis aquas in vicos, & plateas educat; vt pastus ipse, abundãterque epotus ad reficiendos alios, extinguendamque eorum sitim se ingerat.

Hoc,

Hoc, ni fallor, quatuor illa animalia significabant apud Ioãnem Apoc. 4. vbi in medio sedis esse, & in circuitu oberrare affirmat, *In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis antè & retrò*. Non vana sessio, nec vacans mysterio circuitus: sedent, quia diuinæ Scripturæ sensa inuestigant, & mysteria rimantur: in circuitum rotantur; quia quæ sedẽtes audierant, & didicerãt, alijs communicant; & quos hauserant de sapientiæ mari profundissimo latices, in auditorum pectora abundãter deriuant: Totum refero ad Hugonem Carens. in cap. 4. Apocal. vbi sic. *Hic ostenditur ordo, quoad exhibitionem prædicationis, vel omnes prædicatores sacræ Scripturæ, qui sunt in medio sicut totius fabricæ Ecclesiæ sustentatores, sicut columnæ sustinent domum: item in circuitu dicuntur esse, quia sunt Ecclesiæ defensores & protectores; vel in medio sunt, quando prælati, & prædicatores doctrinæ Euangelicæ per meditationem, vel studium vacãt: Beati enim, qui scrutantur testimonia eius. Et in circuitu, quando quæ in Scripturis didicerunt, & alijs prædicant, Prouerb. 5. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide*. Hactenus Hugo. Et quidem nisi hæc prædicator vigilanter obseruet; æqua temeritate notandus, & pari irrisione illudendus erit, quàm mulier, quæ lacte sterilis cùm esset, tenellum infantem lacte vellet enutrire. Quis ita cæcus vt non videat, Lunam, & reliqua sydera, priùsquàm à Sole claritatem mutuentur, splendere non posse? Quam inanis esset, irritus & irridendus sitibundi conatus, qui sicco vrceolo, antequàm viuo fonte immersus repleretur, sitim extinguere festinaret; sic non minoris est fatuitatis, & dementiæ, vt quis docendi munus temerè vsurpet, cùm ante à non didicerit. Audiãt quotquot huius fatuitatis rei inueniũtur, quid de vero Ecclesiaste, & prædicatore diuinum prodiderit oraculum. *Cumq. esset sapientissimus Ecclesiastes docuit populum*; aliter Ecclesiastes nõ esset. Oportebat itaque sapientiã priùs haurire, & postea in alios effundere. Quod simili studio, licèt diuersa similitudine, prædicatoribus in collo Sponsę adumbratis demonstratur. *Collum tuum sicut turris Dauid; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium*. Cantic. 5. Quid porro, ait, Magnus Gregorius homil. 15. Ezechiel. Ecclesiæ collum, nisi prædicatores designat? *In collo ergo, idest sacri eloquij prædicatione, quæ pro sua altitudine, & munitione turri Dauid similis dicitur, mille clypei dependent: quia quot in illa præcepta sunt, tot etiam pectoris nostri munimina*. Vide ergo quã aptè prædicatores Ecclesiæ in collo Sponsæ repræsentati turri Dauidicæ comparentur, non vt cum-

Marginalia: Apocal. 4. num. 6. — Hug. Car. — Eccl. 12. num. 9. — Cant. 4. 4 — D. Greg.

cumque, sed mille pendentibus clypeis adornatæ; vt prius ipsi clypeo scientiæ obarmentur, & postea prædicandi munus fidenter assumant: alioquin temeritatis damnandi, qui inermes cælesti militiæ nomen dare, & cum hoste congredi, certo quod vincatur præsagio, non verentur.

Præter ipsam Scripturam, alios identidem libros concionator diligenter euoluat: Ex quibus cōficiendis sermonibus desrustet, & in priuatos codices digerat, & reponat quod magis solidum, & doctrinæ fuerit accomodatum. Flores solos non legat, qui auditui pruriginem, & otiosis delectationem afferunt, & medendis animarum ægritudinibus nequidquam prosunt. Saluiani monitum libenter audio, & consilium sequor. *Nos*, ait, *qui rerum magis, quàm verborum amatores, vtilia potiùs, quàm plausibilia sectamur, in concionibus nostris non lenocinia esse volumus, sed remedia, quæ, scilicèt, non tàm otiosorum auribus placeant, quàm ægrotorum mentibus prosint.* Hæc Masiliensis ille fortiter vt solet; Addo Stoicum Hispanum de seipso breuiter, & verè dicentem: *Animo hæc scribimus, non auribus*. Concinit illa D. Petri Chrysologi admonitio serm. 18. *Flosculos non quæramus*, & statim rationem reddit; quoniam, *Qui maturitatis fructum quærit despicit amœna camporum: violæ, rosæ, lilia, narcissus, grati flores, sed gratior panis. Quod est odor naribus, hoc est auribus sermonis ornatus: Quod dat panis vitæ, hoc scientia dat saluti: seponenda est ergo eloquentiæ voluptas, quādo scientiæ deposcitur fortitudo*.

Saluian. præfat. ad lib. de Gubern. Dei.

Seneca epist 100

Verum illud hac in re sumi ponderis habetur, quod Ecclesiastes cap. 12. ex communi interpretum declaratione loquens de prædicatoribus scripsit. *Quæsiuit verba vtilia, & composuit sermones rectissimos, ac veritate plenos*. Pulchrum sapientis monitum, & concionatoribus necessarium, quod maximi prædicatoris exēplo iam illustro. Timotheo scripserat Paulus; vt quàm primum ad se veniret; & inter alia, quæ discipulo iniungit peragenda, libros vt secum afferat adhortatur: *Veniens affer tecum libros*, 2. ad Timoth. cap. 4. Miror hanc librorum solicitudinem. Vt quid libros quærit ille, quem scientiæ promptuarium, & ipsius Paradisi bibliothecam iure dixeris? Et quod magis mirere; morti erat propinquus, cùm iam de ipsa meditari aptiùs, quā libros euoluere par esset. *Ego enim*, ait, *iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat*, ibid. vers. 6. Moreris, ò Paule, & studio inhias? Te ipsum cogita paulo post è vita decedentem, & obliuiscere prædicaturum. Ah rem teneo: Non libros ad studium postulas, sed ad solatium, & exemplum. Ita Caren-

Ecclef. cap. 12. num. 10.

2 Tim. 4 n. 13.

2. ad Ti. num. 6.

Rogeca-rensis. rensis Hugo ad hunc locum. *Vt essent*, inquit, *ei solatio in tribulatione, & vt alijs daret exemplum studendi. Et est argumentum pro studio, aut enim volebat studere non obstante morte imminente, vel alijs studium cõmendare.*

Qua fronte hæc audient, quibus tota pene vita transigitur, & vix libros tangunt: quinimò quasi veneno infectos non raro proijciunt? O desides: quàm vobis vellem, vt essetis nasuti, sicut de Romanis pueris dicebat olim Epigrammatarius.

Et pueri nasum Rinocerotis habent.

Si enim hæc vobis contigisset fortuna, spirantem in sacris libris sapientiæ fragrantiam perciperetis, Salomonis sponsæ similes, cuius in præcipua laude posuit sponsus, quòd nasum haberet turri persimilem. *Nasus tuus sicut turris*, Cant.7. vers. 4. Philo Carpathius in hoc sponsæ naso Paulum fuit subodoratus, & merito: incredibilis enim fuit Apostoli in subodorandis scripturæ mysterijs sagacitas,& discretio; Ille dedit Christi sponsæ, vt in vtriusque Testamenti contemplatione fæliciter, & iucundissimè respiraret. Do Philonem ex aliorum sententia profantem. *Sunt qui per nasum sponsæ sanctissimum Apostolum Paulum propriè significari velint. Quippe qui sanctæ Ecclesiæ aliquando dederit, vt in vtriusque Testamenti obseruatione respirare posset, & altiùs odarari diuinaeorum mysteria, atque arcana.*

Cant. 7. num 4. Philo. Carpat.

Perbellè quidẽ Carpathius. Nullum enim sacrarum litterarum interpretem mihi dabis præstantiorem: Hic ille est, cuius beneficio Ecclesia tanquam naso inter hæreticorum tetros, pestilentesque fœtores, & suauissimos sacri eloquij odores mirificè discreuit. Hic ille, cuius epistolis Dei sponsa, dubito an plùs alijs profecit: Chrysostomum sequor, hom.21.in 2.epistol. ad Corinth. de epistolis Apostoli hæc scribentem. *Vt & nobis ipsis, & alijs vsui esse possimus, ipsum in manibus semper habeamus, atque in ipsius scriptis summa cum animi voluptate versemur; sic enim & à vitio nos abstrahere, & virtutem amplecti, & promissa bona consequi poterimus.* Hæc ille, vbi vides sacrorum librorum lectionem reformãdis moribus aptissimam, & ijs, qui prædicandi munus exercent, valdè necessariam. Nec solùm legenda sunt sacra volumina, sed reuerẽter custodiri debent, & religiosè contrectari; vt sanctus Petrus Damianus inter Congregationis suæ statuta præcepit, cap. 18. *Libros sanctos ita custodiat, vt nunquã manum super litteras teneat, nunquam fumo nigrescere, vel ignis odorem sentire permittat.* Nec pudeat hominem Christianum discere ex Iudæis, quanta cum

D.Chrys.

Petrus Damian.

to-

religione, & reuerentia sacros libros custodire debeat, & contrectare. Iudæi namque, vt tradit Lyranus ad cap. 4. Luc. *Hanc reuerentiam faciunt libris veteris Testamenti, quod nullo modo sederent iuxta illos, sedendo ita alte sicut illi sunt positi. Ex quo patet, quòd illi Christiani sunt valde reprehendendi, qui non solum libros veteris Testamenti, sed noui etiam sacra Euangelia, ita irreuerenter tractant.* Cur ergo sacros libros non reuerebitur Christianus, cùm videat Iudæos tantam libris Testamenti veteris religionem, & reuerentiam exhibuisse; vt nec iuxta illos sedere, nedum manibus contrectare auderent? Lyran.

Non tamen ex dictis inferendum est: sanctorum Patrum subtiles cogitatus, argutasque sententias damnari, quibus nonnunquam Doctores in concionibus vtuntur: quoniã huiusmodi schẽmata, cum ad fidelium vtilitatem, & doctrinam diriguntur, tantùm abest, vt damnosa fint, & reprobanda, quòd potius studiosè cõquiri, & concionibus interseri cõueniat: vt aurea doctrina, his veluti gemmis interludentibus distincta, gratior euadat, auditoris attentionem excitet, & affectum fortius commoneat. Quinimmo ita profligata est hac tempestate hominum appetito, vt nisi his salibus irritetur, sacras fastidiunt conciones. Vnde salubre est Diui Ambrosij consilium admonentis, quandoque ad amouendum tædium, & excutiendum langorem, quo præ criminum grauitate miseri auditores prostrati detinentur, sermonem ita componendũ, vt suauitate, & curiositate delectet, mellitus sit ad aurium oblectamentum, & piperatus ad excitandam cordis conpunctionem. *Est etiam*, ait, *sermo suasorius, dulcis vt mel, & tamen peccatoris conscientiam in ipsa suauitate compungens.* D. Ambr. lib. de bono mortis cap. 5 Hunc ego probo, & in oratore Christiano sũmopere desidero. Illud tantum nolo, vt, quod etiam Petrus Damianus epistol. 16. auersabatur, futiles prosus, & inanes subtilitates, Dialecticorum argutias, & Rhetorũ pigmenta concionibus adhibeat, vt apud imperitum, & rude vulgus eruditi, & arguti existimationem consequatur: Damianum offero. Petrus Damian. *Non mihi*, ait, *Dialectica syllogismorum suorum circulos offerat, non Rhetorica lepidos delinificæ suadelæ colores infundat; non aliqua sæcularis sapientia phalerata mihi suæ vrbanitatis lenocinia suggerat; sola se nuda proferat authoritas Patrum, in quorũ pectore omnipotens Deus velut in tribunali solio præsidens, sanctionis suæ voluit promulgare decretum.* O quis hunc affectum æui nostri concionatoribus largiatur! Quàm vellem, vt ea ex libris solùm decerperent, quæ auditorum captui inseruirent, sacram,

cram, sanamque doctrinam non fucatis, sed veris coloribus adornarent, veros imitati præceptores, qui anteriori æuo clarueruut.

§. TERTIVM.

Prima Euāgelici prædicatoris virtus humilitas, qua de se abiectè sentiat numeratur.

INter præcipuas Christiani oratoris virtutes principem locum vendicat humilitas, qua excellentissimus quilibet prædicator, ita moderatè, & humiliter de se sētiat; vt docilē se exhibeat, nec ab alijs maioris, vel etiam minoris existimationis præceptoribus moneri, & corrigi impatiēter ferat. Nihil enim à Christiano oratore, & sacrarum litterarum studioso magis alienum, quā animi fastus, & tumiditas, qua se nullis etiam leuissimis defectibus vrgeri opinetur. Quod Philippus Abbas bonæ spei epistola secunda ad Honorandum grauiter in multis sugillat, & damnat, quibus elati animi præsumptio mentem hebetat, & obtundit, ne sacrarum litterarum mysteria superbis inaccessa possint inuestigare. *Gaudeo quòd diuinis studes litteris erudiri, sed in eis volo te docilem inueniri, ne vel studium tuū crassa infatuet hebetudo, vel agilitatem ingenij præpediat tumoris ægritudo. Diuinarum quippe lectioni scripturarum tria, vt æstimo, sunt valde necessaria, sine quibus earumdem scripturarum non acquiritur perfecta scientia, videlicèt, studium, ingenium, humilitas.* Hæc ille: Nec immeritò in prædicatore sacrarum litterarum studioso primam desiderat humilitatem: quoniam si desit humilitas, mille succrescunt vitia, & mille affectus praui subnascentur, quibus proh dolor! passim scatent concionatores nō pauci, quo fit, vt ad consequendam in suo munere perfectionem incapaces reddantur. Ita contigit Alexandro, cui illud non minus liberè, quam verè dictum: *Paratus est Deus ad dandam tibi sapientiam, sed non habes, vbi eā recipias; cum sis superbia refertus.* Et qua ratione suauissimum scientiæ liquorem in pectoris vase exciperet, quin prius tumiditatis, & arrogantiæ ventum exsufflaret?

Philipp. Abbas.

Cæterúm rem ego arbitror difficillimam, vt concionator inter applaudentis populi acclamationes humilitatis tenorē retineat, & aliorum monita libenter auscultet: quia paucissimi sunt, quos vana existimatio non decipiat, & longè alios se fingunt, quàm re vera muneris sui frequēs exercitatio demonstrat: Doctor Terrones Legionēsis Episcopus, Catholicorum Regum prædicator eximius, quatuor, vel plurimum quinque se agnouisse testatur, qui gratia ad prædicandum

ca-

caruisse existimarent, & ingenue faterentur, Arias Montanus Hispalensis eximius, Frater Ludouicus Legionensis Academiæ Salmanticensis Apollo clarissimus, & Augustinianæ familiæ decus amplissimum, præcellentissimus frater Petrus Castilleio Antiqui malariæ ortus, Seraphica in Religione renatus, Almæ Angelorum Prouinciæ filius, & pater doctissimus (qui centurias in Euangelia per quatuor amplissima volumina digestas, summo studio conscripserat; doctissima in Iob commentaria; plurimas de rebus positiuis elucubrationes incredibili diligentia elaboratas; & in quatuor sentiarum libros multa subtiliter & acutè obseruata accumulauerat: omnia iam parata, vt quamprimum lucem aspicerent, & Authori suo nomen, famamque ęternùm duraturã compararent. Sed proh dolor! sæuientis fortunæ inuidia magnis semper ausis contraria, rapuit, absumpsit, defauillauit) Alij præterea duo, tres ve extiterunt; quorum nomina prætermitto, qui vix concionari occeperant, cùm tanto muneri obeundo impares se agnoscerent, & vale pulpitis dicto, receptui canentes, campum alijs reliquerunt. Horũ ego humilitatem amo, & prudẽtiam vellem, vt omnes imitarentur.

Verùm tam multi alij hinc inde ex aduersò se produnt ex eorum fæce, qui cum malè cantant nunquam cantare desistunt, alienos sermones carpunt, deprimunt, decolorant, suos laudant extollunt, peruenustant. Fumi venduli planè, & buccones qui alijs fastidiosi, ita sibi complacent, ac si Diui Chrysostomi sapientiam, eloquentiam, & aurifluam in dicendo suauitatem exæquarent. Eorum tamen fatuam elationem, & prorsus barbaram aculeatis verbis pungit acerrimè Laurentius Iustinianus lib. de Cust. Conub. capit. 14. *O elata*, inquit, *præsumptio! O tumens humana existimatio, indocta scientia, & nescia doctrina! Quid inflaris? quid extolleris? cur terminos excedis tuos? Cur erecta ceruice, extento collo, ductis supercilijs graderis, & quasi de singulari inflaris scientia?* Hæc ille. Nunquam, reor his venit in mentem, quàm innumeris pene vitijs scateant; quot notis sint inurendi, quantum aliorum correctioni, & castigationi subiaceãt, & ideo se ipsos obliti insigni fatuitate se dicentes auscultant, blandientes circunspiciunt, & tanquam in speculum intendunt, ac demirantur. Quodque non parum mihi venit irridendũ se tãquam prototypon, & exemplar proponunt, vt ad eorum aspectum prædicatores alij sese comant, omninoque perficiant. Cæterùm his ego iure optimo illud Prophetæ obijciam. *Arro-* *Laurent. Iustin.*

Tt *gan-*

gantia tua decepit te. Ezechiel. cap. 16. seu vt legitur ex Hebræo; *Phantasma tuum decepit te*, quod perinde est, ac imaginarius conceptus, quem inaniter de se fingit superbus, qui nunquam magis inops, & vacuus, quàm dum rebus omnibus abundare se credit.

Ezech. cap. 16.

Huc refero pulcherrima Bernardi verba libr. 2. de considerat. ad Eugen. cap. 7. *Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. Quid si summus Pontifex sis? Nunquid, quia summus Pontifex, ideo summus? Infimum noris esse, si summum putas. Quis summus? cui addi non potest. Grauiter erras, si te illum existimas... Absit, &c.* Et post pauca pergit ipsum Eugenium salubriter adhortari: *Alias nisi te ad summum velim, non putare summum: aut velle putari antequam sis. Nam quomodo proficis, si iam sufficit tibi. Non sit proinde tibi, aut pigrum vestigare quod desit: aut fateri quod desit, verecundum. Loquere, & tu voce antecessoris tui. Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. Et rursum. Ego me non arbitror comprehendisse. Hæc scientia Sanctorum, hæc longè ab illa, quæ inflat.* Hactenus ille. Addo & illud à Gentili Stoico dictum Christianè lib. de tranquillitate animi cap. 1. *Puto multos potuisse ad sapientiam peruenire, nisi putassent, se peruenisse: nisi quædam in se dissimulassent, quædam apertis oculis transilissent: non enim est, quod nos magis aliena iudices adulatione perire, quam nostra.* Quod si homicidas appellaueris, qui palpum sibi obtrudunt, Deus bonè! Ita fatua sunt huius sæculi iudicia, vt multò plures, sibi ipsis adulando, intereant, quàm quos aliena adulatio interfecerit. Plus ego detractores, timeo quàm assentatores.

D. Bern.

Seneca.

Magister à Castro Viridi inter Hispaniarum concionatores laudatissimus fatebatur ingenue plus doctrinæ, & vtilitatis à malis, quàm bonis prædicatoribus accepisse: In malos enim aspiciens, eorum defectus diligenter euitabat, & quæ in ipsis notata prudenter ab auditoribus aduertebat, omni corrigebat studio. Ex quo è malis prædicatoribus doctrinam, & magisterium nullo modo contemnēdum desumebat. Verùm vbi propria desit cognitio, nec humilis adsit animi ad correctionem docilitas, inani conatu stultam multorum præsumptionem emendare, & aliorum de se ipsis complacentiam reprimere studebit.

Castro verde.

Addit Terrones, communi dolore plangendum, quòd cùm nullus sit ita vecors, vt in Troianum ludum prodire, pila ludere, & quoduis aliud exercitium obire festinet, quin diligenter perdidicerit; nec prouocatus vt ludat, igno-

Terron. in arte cōcionād cap. 1.

ignorantiam in ea patte fateri verecundatur. Et tamen innumeros penè reperies, qui ad concionandum temere se ingerunt, importunè solicitant, vt sibi sermones iniungantur: cùm tamen cōcionandi artem vix norint, & in ea perdiscenda nec prima quidem rudimenta posuerint, & se præcellentissimæ artis ignaros fateri verecundantur. Perbellè cecinit Lyricus.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis, &c.
Qui nescit versus, tamen audet fingere, quid ni?

Fatuitatem ego hanc dixerim, an insaniam? vtraque certè est, & sugillatione dignissima. Quis enim vt fatuum, vel amentem nō damnet? qui vel dedecoris, vel vitæ periculo se exponit, artem omnium præstantissimam exercendo, quin prius in illius studio plurimum insudarit. Sed quid his monitis defatiger? Cur non potius cæcos huiusmodi, & amētes, alios paris amentiæ, & cæcitatis ducere permittam, vt vtrique inpræceps acti postremam experiantur ruinam, & omnium facti per ipsema prudentum ludibrium, communis vilitas & abiectio, irrisorum calumnias inuerecundi sustineant. Quia erudiētes negligunt abiectaque docilitate fastidiunt, & quos piè beneuolèque adhortantes suscipere, & sequi debuissent: eos tamen plusquàm nouercali odio persequuntur. Vnde est illud Poëticum.

Sit ius, liceatque perire poëtis:
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.

§. QVARTVM.

Animi generositas, & celsitudo sacros Euangelij præcones mirificè exornat.

PRimam Euangelici præconis virtutem censuimus animi humilitatem. Eum tamen sic humilem desideramus, vt celso animo sit, & generoso, quem nec Principum dignitas, nec Imperatorum terreat maiestas: omnibus altior, omnium iras, gratiam, præmia, spes, eodem vultu securus irrideat, immobilisque contemnat. Vnde cùm se dederit occasio, vt viris Magnatibus, Regibus, Principibus, Imperatoribus, Episcopis, Cardinalibus, & alijs Ecclesiastica, vel sæculari dignitate constitutis sit prædicandum, assentationibus parcat; eoque in loco Euangelij præconem se meminerit, & Dei ministrum, non adulatorem, & auribus prurientem. Quod vt melius præstet, notas aduertat, quas adulatoribus cognoscendis impingit Cassiodorus. *Adulatio blanda omnibus applaudit, omnibus salue dicit, prodigos vo-* *Cassiod.*

cat liberales, auaros, parcos, & sapientes, lasciuos, curiales, garrulos, affabiles, obstinatos, constantes, pigros, maturos, & graues. Quæ maior fatuitas (& rectius dixerim iniustia) quàm mutatis nominibus, vitia pro virtutibus venditare? Hos caueat deceptores concionator: Nec Atpagi dictum vsurpet: *Mihi placet, quidquid Rex facit*. Stacoclis adulationem abominetur, apud quem illud erat frequentissimum: *Quidquid Rex Demetrius iubet, id erga Deos sanctum, & erga homines iustum est*. Politicorum huius tempestatis dementiam, mentito prudentiæ nomine coloratam detestetur: quorum est illud temere, & impie dictum: *Omnia facta Regum honoranda*. Insaniam hanc doctissimus noster Franciscus Feuaurdiensis admirabili zelo coarguit:
Feuaur. *Quid*, inquit, *magis diabolicum Satan ipse euomere potuisset? Ergo honorãda fuit tyrannis Nẽbroti? Honoranda crudelitas Pharaonis, Saulis perfidia, Nabuchodonosoris superbia? Honoranda profanatio Balthazaris, scortatio, & proditio Dauidis? Honoranda apostasia Hieroboam, Idolatria Acab? Honorãdus Manasses proprium filium diabolo sacrificans? Honoranda infaticidia Herodis? Honoranda barbaries Antiochi, à quo etiam calamus abhorret?* Hæc & similia Tartari monstra neutiquam reformidet Euangelicus orator, sed acutissimo verbi Dei gladio præcidat intrepidus; Mathatiæ zelum, fortitudinemque imitatus, pro Dei causa secuta libertate castiget, ab errore prudenter auertat, & veritatem omni sublato timore manifestet. Quod Sauli fecisse Samuelem, Dauidi Natham, Acabo Eliam, sacra Regum narrat historia. Idem à Ioanne Baptista cum Herode factum, ait Marc. Marc. 6.
c. 6. Et quod dicendi libertatem amplius exacuit, Christi Saluatoris in coarguendis Pharisæis exẽplum, Matth. cap. 25. inspiciat; Matt 25
ex quo discipuli in prosenda Regibus, & Principibus veritate constantiam, & strenuitatem didicerunt. Quod Petrus, & Paulus Neroni fecerunt: Constantio, & Constanti Athanasius, Basilius, & Gregorius Nazianzenus Valẽti, & Iuliano, Ambrosius, Theodosio, Valentiniano, & Iustinæ: Chrysostomus, Arcadio, & Eudoxiæ. Plures taceo, quorum in dicendo libertatem zelo armatam, sapientia instructam, & charitatis igne inflammatam prædicator Euangelicus imitetur, omnem fugiens adulationis speciẽ, ne illud Isaiæ c. 3. de falsis prædicatoribus dictũ, ipsi cõueniat. *Po-* Isai. 3.
pule meus qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt. Deceptio ergo est adulatio: Quis neget: Et nõ amet potius verè corripi, quam ficte lau-

laudari. Verè dixit sapiens Eccleſiaſt. 7. *Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi.* Eccleſ.

Cæleſtis ſponſæ oculos habeat omnino ſimiles prædicator, qualem his monitis efformamus: ſed quid de ſponſæ oculis dicit ſponſus? *Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſsima*, Cant. 5. Mira & noua laus oculorum. Quis vnquam lacteum colorem in oculis laudauit? Non inſeruit color iſte pulchritudini, myſterio tamen mihi videtur aptiſſimus, &, ni fallor, illud vidit D. Gregorius Nyſſenus, homil. 5. in Cantic. vbi ait: *Quam ob rem hæc eſt ſumma laus oculorum, nihil inane, & ſimulatum, aut re vacuum, atque quod non ſubſiſtat adumbrare; ſed ipſam veritatem cernere, non autem falſas huius vitæ ſpecies recipere.* Quaſi dicat, nihil aptius ad exprimendum quales eſſe debeant Euangelij præcones in oculis deſignati, quàm lacteus eorum color. Sicut enim lac candore præſtat, & nullis aliarum rerum, quas recipiat, reddat ve, imaginibus turbatur: Non aliter Chriſtianus orator, & Euãgelicus prædicator, veritatis candorem in pectore retineat, & inanes rerum ſimulatarum imagines minimè reddat, hoc eſt, fictis adulationibus, & mentitis virtutũ laudibus mũdanos decipiat, ſed apertã, & candidiſſimam veritatẽ doceat, & reluctantes conuincat. Cant. 5. num. 12. D. Nyſſ.

Petrum ſequatur exẽplo præeuntem, qui à proferenda veritate, nec debacchantis populi furore, nec Principum, Sacerdotum, & Pontificum Iudaicæ plebis authoritate detineri potuit; ſed omnes de Chriſti nece eodem ardore arguebat, Actor. 4. à num. 8. Quod non parum demiratur Diuus Chryſoſtomus homil. 28. in Geneſ. *Quod maius*, inquit, *miraculum illo quis quæreret? cùm & qui ante crucem etiam abiectæ puellæ minas ferre non potuit, nũc aduerſus Iudæorum populum inſurgit.* Act. 4. num. 8. D. Chryſ.

Præiuit etiam clariſſimo ſanctæ libertatis exemplo vas electionis Paulus, qui, vt egregiè ponderauit S. Ambroſius ad illa verba 1. ad Corinth. cap. 5. *Non eſt bona gloriatio veſtra*, propterea inceſtuoſum Satanæ cruciandum tradiderat, quia propter prædicatorum incuriam, à quibus criminoſus nunquã ſe redargui ſenſerat, in delicto perſeuerabat. In quo infirmo medelam, & prædicatoribus tribuit magiſterium, vt ille reſipiſceret, & iſti peccatores, cum opus eſſet, acriter ſugillare docerentur. Ambroſij verba ſunt: *A quo crimine mali Doctores, aut diſſimulabant, aut negligentiùs arguebant (ſicut Heli Sacerdos filios ſuos peccantes in Deum) ne amari eſſent hominibus.* 1. Cor. 5. num. 6. D. Amb.

Non minorem in deſcribenda

Apostoli libertate, calamum Ambrosij, quam in ea imitanda animũ inuenio: Qua scriptis adhortando, qua concionibus admonendo, Principibus, & Imperatoribus nudam, & intectam veritatem adulandi nescius audacter proposuit. Epistolam 28. lib. 5. ad Theodosium scriptam cõsule, vbi propter Thessalonicentium internecionem, in qua iubente Imperatore septẽ hominum millia cæsa dicebantur, ipsum crudelitatis, & sæuitiæ redarguens, ita alloquitur: *Accipe Imperator Auguste: Quod habeas fidei studium, non possum negare, quod Dei timorem, non diffiteor: sed habes naturæ impetum, quem si quis lenire velit, citò vertes ad misericordiam: si quis stimulet in maius exsuscitas, vt eum reuocare vix possis*. Cernis quo ardore faciles in Imperatorio animo, modo in iram, rursus in clementiam affectus arguat, & sugillet: ausculta deinde, quod sibi similis addit: *Dolori est mihi, vt tu, qui pietatis inauditæ exemplis eras, qui apicem clementiæ tenebas, qui singulas mentes non patiebaris periclitari, tot perijsse non doleas innocentes*. Et statim: *Id tibi inuidit Diabolus, quod habebas præstantissimum: Vince eum, dum habes adhuc, vnde possis vincere, noli peccato tuo aliud peccatum addere*. D. Amb

Vidisti scripta, audi verba non minus fortia, & valida, quibus teste Theodoreto lib. 5. Hist. c. 17. ipsum Imperatorem Ecclesiam intraturum in limine detinuit, & veri Pontificis authoritate, & grauitate coarguit: *Quibus*, ait, *oculis intueberis templum illius, qui est omnium Dominus? Quibus pedibus solum illud calcabis? quomodo quæso manus iniusta sede, & sanguine respersas extendere audebis, & ijsdem sacrosanctum corpus Domini acciperes? Aut quomodo venerandum eius sanguinẽ ori admouebis, qui furore iræ iubente tantum sanguinem tàm iniquè effudisti*. Audiuit Imperator corripientem Episcopum, & patienter tulit. Nescio an plus admirer Imperatoris patientem humilitatem, an Episcopi sanctã libertatem. Dauidis exemplum Imperator opposuit, ad ipsiusque defensionem prouocauit; cui respondit S. Ambrosius. *Qui secutus es errantem, sequere pœnitentem*: Ita S. Paulinus in ipsius vita. Vnde monet diuinum oraculum, Ecclesiast. cap. 4. num. 42. veritatem intrepidè, & minimè verecundè manifestandam, *Pro anima tua ne confundaris dicere verum*. Et infra num. 27. *Ne reuerearis proximum tuum in casu suo: ne retineas verbum in tempore salutis*. Theod. D. Amb. Eccles. 4. num. 42.

Hinc est quod Isaias cap. 6. n. 9. Væ illud lamentabile non semel intonabat, cùm Seraphinos in diuinas laudes effusos incessanter dicentes audiret: *Sanctus, Sanctus, &c. Væ mihi quia tacui quia* Isai. c. 6. num. 9.

vir

vir pollutus labijs ego sum. Cur plangit Propheta, & lamentatur? cur væ illud ingeminat? Quia Seraphinis Deum laudantibus, ipse quasi mutus nec minimā vocem effundit: Sed cur silet modò? Quia aliquando siluit, impiūque Oziam temere in templum irruentem seuera reprehensione non detinuit. Perbellè in eum locum D. Hieronymus. *Plangit se Propheta quia non fuerit dignus laudare Dominum Sabaoth cùm Seraphim: non fuit autem ausus laudare Dominum, quia labia habebat immunda: & propterea labia habebat immūda: quia nō audacter Oziam impiū Regem corripuit*. Ille itaque in Dei laudes sese effundere non audet, cui animus defuit, vt viros Principes, & Magnates intrepidè redargueret. Eiusdē criminis reus est imbellis prędicatoris animus, & meticulosus, quem in seipso sugillās S. Iob, imminentis damni periculo non leuiter deterret. *Quare tacens consumor?* cap. 13. nu. 19. Quæ verba expendens Lytanus, ita fatur: *Prædicator veritatem tacens consumitur, quia à consciētia mordetur, flagellat enim conscientia vsque ad consumptionem illum, qui homines quando opus est veritatis verbere nō flagellat*. Audiant hæc qui Magnatum virorum iram reueriti, & gratiam ambientes loco reprehensionis adulationem ponunt, & cum vitia reprehensionis gladio resecare debuissent, lenocinijs fouent & adulationibus patrocinantur. Quod sensisse videtur Augustinus lib. 2. de Trinitate. *Laudatur verò, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem*.

D. Hier.

Lib. 13. num. 13.

D. August.

O leges Athenis quondam sancitas aduersus adulatores, quis nunc vos emortuas suscitaret, & sicut in ea vrbe tradebātur ad necem quotquot adulationi seruiebant, vt Tymagoras, Demagoras & Euagoras propter adulationes, quibus deceperant Regem Darium, experti fuerant: ita nunc eodem supplicio prędicatores assentationibus dediti punirentur. Quam pro certo habeo vt nemo Principibus adularetur: sed iuxta muneris sui functionē apertā veritatem omnibus modis enunciaret. Et verò notissimum est quantùm Pharaoni, Sauli, Roboamo, Acabo, Assuero, alijsque Principibus, & Dynastis nocuerit adulatio, quæ tamē si abesset, omnes isti saniorem sibi mentem forsan induerent, & in meliùs resipiscerent. Qua ergo fronte, quo rubore concionatores euertent & dissipabunt adulando, quod Christo lucrari, & conuertere possent arguendo? in quo veræ prædicationis fructus consistit, vt scripsit Innocentius Tertius in epistola ad AbbatemCistercienſem, in hæc verba, *Prædicatio animam reuocat ab errore ad veritatem, à vitijs ad virtutes, praua mutat in recta; aspera conuertit in plana*,

Innoc. 3.

instruit fidem, erigit spem, roborat charitatem, euellit nociua, plãtat vtilia, & fouet honesta: via vitæ, scala salutis, & ianua paradisi est. Hæc ille, quæ rectè si expendas, planè fateberis, immeritò prædicatorum titulo gloriari, qui prædicando vitiorum incentiua adulationibus subministrant: deque eorum grege esse, quos carpit Oseas, dicens: *In malitia sua lætificauerant Regem, & mendacijs suis Principes*.

Osea 7.3

Quapropter D. Chrysostomus homil. 6. de laudibus Pauli, inter omnia Ecclesiæ munia prædicandi officium dixit difficillimum: totq. periculis obnoxium, si ritè rectèq. retecta veritate exerceatur, vt nullum sit periculosius. *Non nauium, inquit, gubernatorem, non ad bestias dimicantem, non ludo gladiatorio destinatum, non alium quempiam omnino sic ad discrimina, & mortes paratam, atque expositam oportet habere animam, vt eum, qui suscipit officium prædicãdi*. Hinc est vt Ieremias c.15. num. 10. de genetrice conqueratur, eoquòd prædicatorem illum partu ediderit, laborioso adeo muneri addictum, vt inde omniũ sibi inimicitias, odiaque conflauerit. *Væ mihi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? Non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam; omnes maledicunt mihi*. Quid ipsis attulit nocumenti, vt propterea maledicentiam excitaret? In promptu causa est, carpebat vitia, peccantium licentiam sugillabat; idcirco detractionibus roditur, & calumnijs laceratur.

D. Chrys.

Ier. 15. num. 10.

Sacerdos quædam, referente Aristotele in lib. Rhet. sequẽti dilemmate, filium ab oratorio munere dehortabatur: *Si iniusta suaseris, Deos habebis iratos; si iusta homines*. Cui ille retorto argumẽto sic respondit. *Nam si iusta suasero, Deos habebo amicos, si iniusta homines*. Vnde posthabita hominum maleuolentia, propter Dei amicitiam oratorium munus suscipi, & exerceri debuisset. Periculosum sanè, & plenum aleę opus hominum mentes veritatem detegendo tractare: præsertim, quia vnde amor Dei acquiritur, inde hominum odium conflatur. Et ipse apud Isaiam c.41. pulcherrima similitudine prædicandi difficultatem, & periculum significauit, dum Prophetam mittens, ait: *Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia; triturabis montes, & comminues, & colles quasi puluerem pones*. Optima adhortatio, sicut enim plaustrum acutissimis lapillis ad triturãdum recenter dentatum, serræ instar omnia comminuit, ac in puluerem redigit: sic talem Deus volebat prædicatorem suum, vt populares, & Magnates, & Reges in montibus & collibus adumbratos, dentato sermone attereret, & in puluerem resolueret.

Aristot.

Isai. 41.

De-

Demosthenis patrem fabrum extitisse ferrarium autumant: Ambigo an inter ferri opera grauiùs errauerit, quàm dum oratoriæ filium destinauit: inde enim Philippi Macedonis, & Antipatri successoris odium conflauit. Atque adeo vt vtriusque manus effugeret, ipse proprias sibi attulit violentas. Ciceroni propter philippicas, præsertim secundam, Antonij iussu manus dextera resecatur, & suggesto configitur. Hinc est vt Ionas, mari cui fides infamis, libentiùs se commiserit, quam vt
Iona. I. Niniuem peteret, incolis & Regi veritatem prædicaturus. Verùm calcato mortis periculo, & vita contempta veritatē detegat Euāgelicus prædicator; præmioque proposito ad Regum cominationes, & tyrannorum tormenta non expauescat.

Dum tamen in prædicatore dicendi libertatem amo, vtque ea intrepidus vtatur admoneo, prudencia, & moderatione temperatā exigo: ne fortè terminos transcendens, ex libertate in maledicentiam erumpat, occulta prodat vitia, & Ecclesiæ prælatos ita publicè, palàmque reprehendat, vt à plebe despectui habeantur. Et sanè vltra scandalum, & nocumētum ex imprudenti hac libertate pullulans, plurima Conciliorum decreta id vetant, quæ & alia videnda sunt apud Simanch. de
Simanc. Instit. Cathol. verbo *Prædicatores*, num. 9. 10. & 11. Nec satis fuit prohibere, graues insuper additæ sunt pœnæ, si quisquam Episcopos, & Principes palàm redargueret. Et præterea refert Concil. Senonense. *In decretis morum* cap. 35. & 36. Clement. 1. §. 1. *de Priuilegijs*, Concil. Lateran. sub Leone Decimo sess. 11. & Gabriel in Canon. lect. 77. Ijs tamen, & alijs quæ refert prætermissis, sola Viennēsis Concilij verba referam ex Clement. 5. *Religiosis in virtu-* Vien. Cōc.
te sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtiùs inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarū prælatis detrabāt. Legēdus hac de re sanctus S. Chrys.
Chrysost. homil. 1. ad Populum Antiochenum, & Recentiores, speciatim P. Torres in Philoso- Torres.
phia morali Principum.

§. QVINTVM.

Superflua culturæ studiositas in prædicatoribus damnatur.

PEriculosè, & frustra admonueris euitanda, quæ vel naturæ impetu, & propensione sectamur, vel corruptæ voluntatis adfectione diligimus, aut praui iudicij errore communi approbamus. Inter tot cultos, quot nostra videt ætas, planè irridendos, si anterior inspexisset; quis damnator culturæ benè audiet? cum soli quos vocant cultos, audiantur. Alij verò quibus virilis est cala-

calamus, nec eos iubæ aut cincinni delectant, qui exotica, & peregrina, quęque Orbe ex alio portata videntur, non afferunt, tanquam suggesto indigni explodunturr. Cæterùm non damno politæ dictionis ornatum, qualem matronalis castitas habet in fœminis, meretricium, & pigmentis fucatum reprobo. Sit casta dictio, pura, elegans, venusta: non tamen adulterata, peregrinis tincta coloribus, & calamistris inusta. Primo igitur Phæbochristianum adhortor, vt superfluum dictionis ornatum non ambiat, exquisitis metaphoris liberè, & sinè fundamento excogitatis nō vtatur: orationem effugiat obscuris ambagibus circumductam; compositionē artificiosa obscuritate impexam diligenter euitet; exotica, & peregrina verba nusquam vsurpet: nec Hispana Latinis, aut vice versa Hispanis Latina commisceat. Dictione vtatur omnino pura, & germana, quæ sponte fluere, non è torcularibus exprimi videatur. Egregiè decipiuntur, qui propriam, & in omnem partem flexilem, tanquam inurbanam reijciūt, & parum comem. At huiusmodi culturæ sectatores oratoriæ leges violant, & magni oratoris censuram incurrunt libro 4. Rhetoric. vbi, *Contra incultantes verba græca*, disertè loquitur; vnde mihi venit in mentem illud tempestatis nostræ prædicatoribus frequenter accidere, quod in more positum erat apud Latinos, nam sicut hi Græcas dictiones flectebant in Latinas, ita nostrates culti Latinas faciunt Hispanicas, & vtramque linguam tam impropria verborum commixtione maritant vt quam loquuntur linguā, nec Hispana, nec Latina videatur. Quapropter à Quintiliano dictū. *Verba ex natali solo decerpi, non aliunde colligi, aut emendicari debere.* Quod tam ex mala vicinia, quàm ex deprauata impositione, oritur. Vno dicam verbo, minimè culta sint verba; sic enim vocant peregrinæ huius, & nusquam auditæ culturæ studiosi, quæ meritò dixeris flexuosa, & longo, difficilique mæandro in orationem circumducta. Locutionem hanc velut pestem effugiat orator Christianus, ab ipso enim in alios indoctos serpit, quos similes delectant locutiones, omnemque eloquentiæ dignitatem (O nimis fatuos, & sapientiæ celsitudinem in hac loquendi peregrinitate sitam arbitrantur.

Cicer: Quintil.

D. Hieronymi tempestate similis contagio matronas Romanas infecerat; ideo sanctus Doctor; virginem Eustochium admonet, vt earum consortia non minori studio, quàm mortiferam corruptionem euitet. *Non delumbem,* inquit, *matronarum saliuā sectaris, quæ nunc strictis dentibus, nunc labijs dissolutis balbutientem linguam in dimidiata verba moderantur, rusticum putantes omne*

D. Hier. ad Eust.

omne quod nascitur: adeo illis adulterium etiam linguæ placet. Locutionē, quam isti cultam appellant, & rectius dicerent multis licijs impexam, & improprijs trāslationibus sinuosam, Pater ille doctissimus, *Adulterium linguæ*, appellauit. Huiusmodi fœminæ maternum sermonem, domesticum, & communem repudiauerant, exoticum, peregrinum, & deforis accersitum amplectebantur. *Rusticum putantes omne quod nascitur*. Hoc est, vt ibi interpretatur Erasmus: *Quidquid est naturale, & non est adulteratum artificio*. Vnde iam licet, nec leui coniectura opinari, Dei Ecclesiam eandemmet cultorum, quam nunc patitur persecutionē in illo æuo præsertim à prædicatoribus sustinuisse: Ex quibus veluti fontibus infælix, & morbida lues deriuatur. Illos verbi diuini adulteratores vocat D. Paulus, 1. ad Corinth. 2. *Non sumus sicut plurimi adulterantes verbū Dei, sed & ex sinceritate in Christo loquimur*. Quibus verbis interprete Pineda in Iob cap. 10. præfat. num. 4. culturam de qua loquimur, damnat Apostolus. *Nam illi*, inquit, *adulterant verbum Dei, qui videlicèt cùm vel inutilibus, aut mollioribus facetijs, aut fucatis potius quam solidis vtuntur in verbo Dei tractando*. Proh quanta laborant in Carybdi huius æui prædicatores, qui adulteratam hanc dictionis culturam studiosius sectando in obscuritatem, & confusionem impingunt, ac inutiles auditoribus, & minimè proficui redduntur. Quod damnosum valde est, & à D. Augustino in libr. de doctrina iure optimo reprobatur. *Quid prodest expeditio linguæ, & elegans oratio prædicanti, si propterea redditur obscurus audienti*. Hæc ibi, expressius tamen loquitur cap. 11. eiusdem libri: *Bonorum*, ait, *ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodest clauis aurea, si aperire, quod volumus non potest: aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus, nisi patere quod clausum est.* Aurea fateor clauis est compradictio, qua animi conceptiones aperiuntur: verùm necesse est ne superflua sit, & audientibus parum accomodata, aliter occludet, non aperiet. Id, ni fallor, innuit Christus Dominus apud Matth. c. 4. dum Apostolos vocat ad prædicādum. *Faciam vos fieri piscatores hominum*; quo in loco philosophatur optimè D. August. *Sic debet esse sermo Dei fidelibus, tanquam pisci hamus, tunc capit, quando capitur: & reti, & hamo piscatur perfectius, sed reti turba concluditur.* Vnde planū fit quantum oporteat sermonem ita cōponere, vt ab auditore percipiatur, alioquin hamo capi nō poterit. Nec minus incassum laborabit prædicator, qui sermone Græ-

Erasm. 1. Cor. 2. Pineda. D. Aug. Matth. 4 D. Aug.

Græco, vel Latino Hiſpanos prendere, & hamare nitatur, quam ſi palmari anchorę cuſpide anguillam trahere contendat.

Non vacat myſterio, quod Deus retium piſcatores ad prædicandi munus elegerit; ſed vt ex ipſomet piſcandi officio perdiſcerent, qua ratione eſſent prædicaturi, ſermones reti ſimillimos inſtituēdo. *Reti turba concluditur*, vt omnes pariter auditores, doctos, & imperitos irretiant, & concludant. Contra verò noſtrates culti (nomine ludimus) quorum omnis in eo cura ſita eſt, & ſolicitudo, vt valde obſcura, & ab humano ſenſu aliena excogitent, verbis inſolitis, & peregrinis vtantur: Vnde terrasque, tractatusque maris percurrunt, nec cælo parcunt, vt inde verba, tropos, figuras, nuſquam antea viſas educant, ijsque, vt falſo exiſtimant, ſermones decorent, & exornent. Hos verborum figulos iuuat audire. *Vmbram*, appellant, *ſolis cadauer*; *Piſces*, *aquarū Carthuſianos*. Quos vident aliquando ſolos, dicunt *Phœnices*. O nimis fęcunda monſtrorum pectora? Non fœcūdior Lybia è qua ſemper aliquid noui. Tota ſæculi noſtri ſapientia defluit in hos tropos, in has figuras ingenium omne, mēs tota illabitur. O nimium doctos verborum figulos! Quis hæc à vobis inuenta dixerit orationis decora & ornamenta, & non potius ludibria? Dictionem talibus tropis, & figuris comptam, perſonatam, & laruatam ego exiſtimo. Non capiet certè hamus veſter, niſi vt plurimū de millibus vnum. *Hamo ſingularis eligitur*. Nec parui facienda vobis erit iſta fortuna, quia auditores, plerumque doctrina ieiunos dimittitis, eo ſolo contenti, quòd vos Rethores clariſſimos, elegantes, & quod ardentiùs ambitis, cultos prædicant, & demirantur. Si quos hæc delectant, Nicolaum Pontificem audiant, vanam hanc oſtentationem, inanem ſuperbiam, immedicabilemque inſaniā verbis acutiſſimis ferientē, diſtinctione 45. de ſponſ. c. quæſtion. 1. pedem retrahant, cultorum caſtra deſerant, ad ſerios, & veros Euangelij prædicatores conuertantur; vt tanquam fideles ſerui, & myſteriorum Dei prudentes diſpenſatores Eccleſiam ædificent, & magno patri familias in eo munere fideliter deſeruiant. Nicol. Pontifex

Cæterùm quia non in ſolis verbis cultura verſatur, ſed etiam ad geſtus, & motus, ipſamque habitudinem corporis, & compoſitionem hæc lues peruaſit: idcirco addendum fuit hoc monitum, hac in re plurimi faciendū. In ſuggeſto ſeruet Apoſtolicus concionator optimam compoſitionem, grauitatem, & pro rei, locique dignitate maieſtatem, ita vt Apoſtolicum, & pene diuinum quid ſpiret, non autem mimicum, & theatrale, atque à ſcena mutua-

tuatum. Vnde omni ſtudio ſibi cauendū ſtatuat, ne ſcenicas edat geſticulationes, affectus prodat ſimulatos, mentitaſque oris mutationes, fugiente interim colore, oſtentet. Pari vigilantia attendat, nedum primo in auditorum conſpectum ſedat, vultu deiecto, ſub triſti aſpectu, capite verſus vnam partem inclinato appareat: tremula, & nimium ſubmiſſa voce non loquatur, aut in ipſo ſtatim concionis veſtibulo propriam indignitatem ſuſpirabūdus deploret. Itaque ab ijs prorſus actionibus abſtinear, quas Hiſpani vocamus *Carantoñas*, & **pectoris ſimulationem** produnt, ac voce qualibet clariùs eloquuntur. In alterum tamen extremum ne deflectat; & ideo ludibundis anilibuſque figmentis, iocoſis ineptijs, parum ſerijs narrationibus, triuialibus & vulgò iactatis ſchemmatis non vtatur: vtporè quæ loci authoritatē, & maieſtatem quā maximè dedecent. Inter hæc tamen media rutiſsimus ibit via, ſi ab omni tumiditatis, faſtus, & arrogantiæ demonſtratione abſtineat, ne doctrinam proprijs actionibus oppugnare videatur. Quod D. Hieronymus in Apologia ad Pammach. pro libris in Iouin. extremæ dementiæ inſimulat. *Quis*, inquit, *tam hebes, & ſic in prædicando rudis eſt, vt idem laudet, & damnet; ædificata deſtruat, & deſtructa ædificet; & cùm aduerſarium vicerit, ſuo nouiſſimè mucrone feriatur?* Et epiſtola 22. ac in cap. 5. epiſt. ad Galat. Philoſophos antiquos ſugillat eoquòd in ipſis libris, quos de contemnēda mundi gloria conſcripſerāt, illam ſuorum nominum inſcriptionibus affectabant, eodemque prorſus calamo, quem ſcripſerant titulum delebant. Similes his ſeſe oſtentāt prædicatores illi, qui inter elationis iactantiæq. demonſtrationem, humilitatis doctrinam inculcant, & cùm ipſi faſtu intumeſcāt, animi abiectionem pleno, quod aiunt, ore buccinantur.

D. Hier.

Addo laciniam prudentiæ, quæ prædicta monita nō parùm exornet. Prudentem in hoc volo Chriſtianum oratorem vt ingentes hyperboles, ſupereminentes exaggerationes, propoſitiones paradoxas, ac temeritate plenas non efferat: quoniam genuinæ ſimplicitatis hominibus terrorem, & aliquādo deſperationem injiciūt: doctis, & egregiè cordatis riſum mouēt, atque in prędicatoris cōtemptum non mediocriter impellunt. Meritò ſanè, dum enim ipſi talia proferūt, & verbis ſeſquipedalibus ampullantur, vaſtos montes proijcere, nec verbis, ſed lapidibus dicendi ſunt prædicare. Atque adeo cum ſibi plus arrogant, fatuitatis, & ignorantiæ iuſtiùs damnantur. Quam omnino cenſuram euitarent; ſi Eccleſiaſt. cap. 5. ſalubriter admonentem auſcultarent. *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox* Eccleſ. 5.

ad

ad proferendum sermonem. Nedum quòd præfatis exaggerationibus propter mendacij affinitatem, quam habent, veritatis candor offenditur, decor & puritas minuitur, obductoque veluti mẽdacij colore defiguratur. Ementientes enim superiectiones, & propositiones quædam vltra omnem fidem per hyperbolem proiectæ, verum colorem rebus adimunt, & alium adulterinum fucatumque inducunt. Quod quantùm dedeceat concionatorem verè Dei ministrum, docuit sanctus Zenon sermone de Iustit. vbi ait: *In Ecclesia Dei fucatus non quæritur sermo, sed veritas pura.* Cui adstipulatur Nicolaus D. Bernardi Notarius epistola 49. *Sermo*, inquit, *vera puritatis, vel puræ veritatis illibatus debet esse, & facilis, nec artificioso colorum velamine desiderat opaccari*: Ex quo etiam monendus est prędicator, vt pari studio à sophismatis caueat, nec se metaphysicis impediat, quæ planam, & apertam veritatis synceritatem magnopere lædunt, & D. Pauli doctrinæ aduersantur 1. Corinth. 2. vbi Diuus Chrysostom. Apostoli nomine loquitur in hunc modum. *Non enim veni connectere syllogismos, nec sophismata, neque aliquid aliud dicens, quam Christum, & crucifixum.*

S. Zeno

Nicolaus

§. SEXTVM.

In prædicatore prudentia requiritur, vt pro materiæ, & auditorum exigentia apposite dicat.

AD concionatoris prudentiam item spectat, vt non solùm quæ ad ornatum inseruiũt omni solicitudine prouideat, ne superflua sint, & dãnanda, sed plurimum de concionis substantia, & materia pro re, & tempore conuenienti deliberet: ex hac enim reliqua omnia, vt pulchra sint, & speciosa gratiam, & venustatem mutuantur. Igitur apud se statuat Phœbochristianus sermones ita componere, in ordinemque digerere; vt nunquam ab intento deuiet, sed materiæ de qua agitur semper inhærens Euangelio, ac illius diei mysterio, quoad fieri poterit se conformet. Exemplis res fiet manifesta. Incidit de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento prædicandum. Vt quid totus erit prędicator in Gentiliũ symposijs, & lautissimis antiquorum conuiuijs enarrãdis; horumque sermoni destinatam teret inutiliter? Qua mente? Quia diuinissimum illud Sacramentum appellatur conuiuium? O ineptiã! Quantò saniùs esset consilium diuini huius operis magnitudinem extollere; vires omnes extendere ad hoc assumptum clarissimis eloquentiæ splendoribus illustrãdum,

dum, vt Dei potentia clariùs eniteat, illustrioresque magnitudinis suæ radios eiaculetur. In quo etiam opus est parcitare, vt animarũ lucro interim studeat, affectus alios ex re ipsa natos permiscendo, vel infinitum Dei erga homines in hoc mysterio instituẽdo, amorem declarando, vt auditores ad alium amorem pro tãto amore rependendum excitet, & impellat.

Placet aliò mentem diuertere, de effectibus amplissimi mysterij tractet: est enim materies vberrima, & immensa dicendi seges, campusq. latissimus, in quo possit liberè spatiari, falcem mittere, & sermones cogere quamplurimos. Quod si nolit, de requisitis dispositionibus differat, quibus fideles animæ ad manducandum panem Angelorum sese debeant præuenire: quod non minùs gratum est dicendi obiectum affectibus plenum, & animabus proficuum; in quem scopum tam in his, quàm alijs, quæ pro ingenij sui captu orator adinueniet, omnis collimet oratio, ipsiusque intentio dirigatur.

Aliud addamus exemplum: sermo de Samaritana prædicandus iniungitur, vel spontè suscipitur. Ecce tibi in puteo Iacob totum aspicies prædicatorem, ibi insidet, in loco Sichar immoratur, in Samaria destinetur: abit tempus & mirabilis Samaritanæ conuersio præteritur: ipsius in relinquenda hydria sedulitatem, ad vrbem accessum, conciuium vocationem, & ocyssimũ ad Christum regressum, quod perfectæ conuersionis fuit indicium, obliuiscitur, aut sciens prudensque omittit: Immensam Dei benignitatem, qua abiectissimos quosque, & vilissimos non despicatur; sed etiã magnis laboribus & fatigatione conquirit, hoc non leuiter quidẽ expendit: cùm tamen in huius mysterij propositione præcipuum Ecclesiæ intentum sit, vt hęc omnia fidelibus proponantur, tanquam Redemptoris sui, & amoris, quo dilexit Ecclesiam pignora, & monumenta clarissima.

Quod si aliquis aliud fortè suspiret exemplum, lubens propono. Epiphaniæ mysterium sermone celebrandum suscipitur. Non ne labor foret inutilis, stellãque aduentantes Magos ductauit in præsepe curiosiùs depingere, cursum, situm, materiam, splendorem lenter perscrutari, Camelis verborum penicillo effigiandis absumi? Quo fiet vt ad exprimenda alia, in quibus historiæ illius maiestas elucet, colores desiderentur. Et, quod super omnia euitandum, prædicator ab intento deuiat, nec leuem auditoribus graculis præsertim & dicaculis præstat occasionem, vt liberè, & fortè verè dicant, illum ea tantùm quæ scit, & potest ad concionem afferre, non autem quæ pręsens occasio, Ecclesiæque intẽtio re-

requirit: Etsi vulgi sermone fas est vti, dicent: *Prædicat ad Ephesios*. Vnde quò in prædicandi arte peritissimum se exhibeat Euãgelij minister, monita hæc & placita diligenter obseruet, dicendi occasiones consideret, mysteria contempletur, Ecclesiæ intentionem aduertat, atque ad earum rerum admussim sermones dirigat & componat; gnarus præcipuam concionatoris laudem in eo sitam esse, vt iuxta rerum exigentiam, temporum, & mysteriorum ordinem appositè, prudenter, & ornatè dicat.

Cæterùm vt in concinnandis sermonibus mysteria, occasiones tempora, sunt expendenda, sic etiam auditorum qualitas ponderanda. Vt autem illorum captui se prædicator accomodet, statum consideret, necessitatem meditetur, & singula suis locis accomodatè disponat: in quo prudentia quam maximè splendet. Et fòrs nonnunquam eueniet, vt prædicandi studium, & impensus labor irritus euadat, quia doctrinam, quæ veluti medicina est, pro ægrotantium necessitate temperatam minimè propinant. Vnde superuacaneũ prorsus & inutile habetur in Pagis & oppidulis magnarum vrbium & Curiarum vanitatem, ambitus, vestium luxus, mensarum lautitiem immoderatos ad inanem ostentationem sumptus redarguere. Nec minùs extra rem erit milites diuinarum rerum contemplationi nusquam deditos sugillare. Quis imprudẽtiæ nõ vertat quòd Moniales vitæ sanctimoniæ laudabiles, propter vestium luxum, faciei medicamina, & comam calamistris inustram arguãtur? Proh boni superi! quanta hinc confusio exoritur; quot hac in re passim peccantes pulpita sustinent. Diuum Gregorium lib 17. Moral. cap. 12. audiant isti dicentem: *Pro qualitate audientium formari debet sermo Doctorum*. Ponderat egregiè S. Pater verba illa Cãticor. cap. 7. *Vmbilicus tuus crater tornatilis*. Et ait: *Vmbilicus sanctorum prædicatorum ordo est, qui benè crater esse dicitur, quia dũ per eos populus eruditur, vino spirituali ipsorum officium deriuatur, qui benè tornatilis nũcupatur, quia iuxta mores hominum vniuersos necesse est lingua prædicatorum voluatur.* Hæc ille, vbi vides quãtùm oporteat audientium capacitati sermonem adaptare, quoniam quæ ad tornum fabricantur non exorbitant, non inæqualia sunt; sed omni ex parte ad rectitudinem composita & circinnata: vnde ille alius dicebat. *Vt rota voluaris, qui diuinæ Scripturæ rotam voluis; & dum æternatura discis, dedisce peritura.* Pulchrum hercle monitum: nec minùs salubre est, quod addit dum Apostolorum exemplo, quos Ecclesia firmissimas habet columnas, & rotas in omnes partes volubiles,

Cantic. 7

les, provt necessitas exigit, concionatores prouocat his verbis. *Qui animatas columnas audit, animata columna fiat, & vitæ æqualitate rotas Euãgelicas æmuletur.*

Cæterùm, quia maximi erat momenti, vt pro audientium captu conciones fingerentur: nec omnia passim, quæ in sacris litteris erant occlusa proferrentur in vulgus; apud Hebræos vetitum fuit, ne quis Canticorum librum, Genesis principium, Ezechielis primum, atque vltimum caput legeret, priùs quàm trigesimum ætatis annum attingeret, vt Author est Origenes in Proęm.hom. in Cant. Gregorius Nazianzenus. Hieronymus & alij. Nec immeritò ità sancitum: quoniam tenerior ætas nimiæ illorum librorum obscuritati parùm apta credebatur. Nec omnibus qualibet doctrina conuenit, sed alia maturam, alia teneram postulat ætatem; & sicut ætatibus, ita etiam conditionibus, & personarum qualitatibus adaptanda: idcirco rota dicitur à Gregorio, vt tornatura flectatur ad capacitatem auditorũ. Nec minus pulchra est ad hoc significandũ D. Chrysostomi similitudo hom. 26. in Matth. & sępè alibi pulpitum appellans theatrum. *Quapropter*, inquit, *& tunc, & nunc mihi præsto est theatrum, & idem auditorum conuentus.* Quid igitur in scena actor? varias induit figuras, diuersas admodum agit personas: Regem modo, rursus pastorem, statim militem, & è milite mutatur in Rhetorem. Quid? Nõ tot figuras assumit Protheus: nec tam varios polypus trahit colores, quot vir scenicus & theatralis induitur: talem (debitum moderament adsit) Phæbochristianũ ego desidero: qui omnium profectui consulens, non palato seruiens, orationem ita flectat, vt rudibus plana, & humilia prædicet, *Non in sublimitate sermonis*, 1. Corinth. 2. sapientibus magna, & sublimia proferat. Ibidem: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et cùm tam multiplex sit auditorum varietas, & pro varietate necessitas, muneri suo verus Euangelij minister nõ faciet satis, nisi Protheo melior, & polypo sagacior, quasi rota voluatur: & interim dum voluitur, aut in theatro est, colores omnes, figuras omnes, auditorum mores, studia, conditiones, ingenia prudenter assumat, omniumque profectui studeat.

Origen. Nazian. Hieron. D. chrys. 1. Cor. 2.

Postea D. Paulum tanquam doctrinæ huius exemplar, & præceptorum omnium normam producemus: in eo enim, ac in ipsius prædicationis exercitio cuncta adamussim obseruata fas erit inspicere. Interim illud ex Actis Apostol. cap. 26. num. 29. produco. *Opto omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis ego sum, exceptis vinculis his:* vbi vinculorum exceptionem adhibuit, vt

Actor. 26

Vu audi-

auditorũ captui se accomodaret, quos adhuc catenis,& carceribus immaturos agnouerat. *Exceptis vinculis his:* Ne fortè quis parùm opportuna auditoribus locutum obijceret.

Quam diuersi abeunt plurimi prædicatores, qui vel ignorantia laborant, vel parùm quod norunt temerè, & extra rem effundere gestiunt. Alios paululùm doctiores,& nimium geniales studio indulgere nequaquam iuuat: vnde quæ aliquando vel legerunt, vel excogitarunt, ad omnes trahunt euentus,& cuilibet materiæ incõgruè accommodant: Cùm tamen statutum sit, vt quidquid extra rem est, etsi subtiliter inuentum, prætermitti, ac vt monuit Horatius, in aliam occasionem reijci debeat.

Horat. *Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici*
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.

Tempus verò præsens dixit pro opportuno. Quod vbique, præsertim in inculcanda pro morum instructione doctrina, ob seruandum est. Quinimò vt idem Lyricus replicat, pro conscribendis libris, & sermonibus componendis discutiendnm est vigilanter.

Horat. *Quid deceat: quid non: quò virtus, quò ferat error;*
Scribendi rectè sapere est principium, & fons.

Magnum addo Gregorium in lib. 17. Moral. cap. 12. vbi in hanc rem producit verba illa ex capite 26. Iob nu. 8. *Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum.* Quemadmodum enim si ruptis nubibus glomerati imbres ingruerent, vastarentur segetes,& pometa perirent: Non aliter concionator totam semel doctrinam effundẽs auditores opprimeret, inutiliterque obrueret. D. Augustinus lib. de doctrina Christiana cap. 5. eos arguit prædicatores, imò & irridet, qui plures Scripturæ locos ad ostentationem memoriter recitant: cùm potiùs paucos optimè digestos, atque auditorum vtilitati accommodatos proferre debuissent. Addit Gregorius, Christi Apostolos, qui veluti nubes, sapientiæ pluuiam à Christo infusam continebant, non statim omnem simul effudisse, ne simplicium auditorũ mentes subuerterent. *Nam, si* inquit, *scientiam sanctam, vt audierant corde, ita ore funderent, immensitate eius auditores suos potiùs opprimerent, quàm rigarent.* — Iob 26. — D. Greg.

Hæc documenta, à prædicatoribus in ea arte seruanda, maioris momenti iudicamus. Nec verò artis, cuius nos profitemur ignaros, regulas præscribimus; sed illud Tullianum in suo oratore secuti. *Neque enim sum*, ait, *de arte dicturus, quam nunquam didici, sed de mea consuetudine*, — Cicero

quæ vt plurimum ab emeritis, & probatis præceptoribus afferuntur, consignamus. Tandem modestissimam profero sancti Augustini clausulam, qua libros de doctrina Christiana prudenter, humiliterque absoluit. *Ego tamen Deo nostro gratias ago, quod in his quatuor libris, non qualis ego essem, cui multa desunt, sed qualis esse debeat, qui in doctrina sana, id est, Christiana non solùm sibi, sed & alijs etiam laborare studet, quantulacumque potui facultate disserui.* Quid igitur Tullium inter, & Diuum Augustinum? Nec cum oratore Gentili meam prædicandi consuetudinem, rationemque inculco. Non enim eius meriti est, vt debeat ad exemplum, & normam proponi. Nec cum sanctissimo Patre, & Christiano Doctore prædicandi normas tradere adnitor, vtpotè qui artem vix calleo: mea tantùm hìc vota, & studia depromo, nec qualem egi concionatorem, sed qualem optaui fieri depingo. Iam ad qualitates infusas gradum facio.

D. Aug.

§. SEPTIMVM.

Diuinis qualitatibus concionatoris officium perficitur & coronatur.

HVmana sunt, quæ hactenus recensuimus, partim naturæ indulgentis beneficio donata, partim labore proprio, & industria conquisita. Iam calamum flecto ad altiora, quæ oratorem Christianum natura, arte, & industria commendabilem omnino perficiunt, & pulcherrimè perfectum coronant. Prima, ni fallor, huius perfectionis prærogatiua censeri debet assiduus feruentissimæ orationis affectus, cui continuò prædicator incumbat, vt inde ardentissimas zeli flammas concipiat in pectore, & inflammatus ad ignem illum, quē Dominus Iesus venit in terram mittere, & volebat accendi, fidelium mentibus incendendum festinet. Vnde fiet, vt donum illud paucis concessum, audientiũ affectus quò velit deducendi, cōsequatur. Quod in Domino & Saluatore nostro Petrus fatebatur, dicens: *Verba vitæ æternæ habes.* De quo etiam Lucas c. 24. *Potens in opere, & sermone.* Et quia virtutes omnes fælici complexione iunguntur, & copula indissolubili maritantur: non solo ornabitur orationis studio, sed omnes alias addet, vt earum

Luc. 24

Doctor, & magister fæliciùs esse possit. Nisi enim prædicator interiùs boni amore, & mali odio tangatur, auditorē ad similes affectus adducere nequibit: nam vt Lyricus in arte poëtica docuit.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt.
Humani vultus, si vis me flere, dolendum est (tunia lædent.
Primum ipsi tibi: tūc tua me infor-

Et D. Augustin 4. de Doct. Christ. cap. 20. ait: *Verba congruentia non oris eligantur industria, sed pectoris sequantur ardorem.* Tullius item 2. de Oratore. *Neque fieri potest vt doleat is, qui audit, vt oderit, vt inuideat, vt pertimescat aliquid, vt ad fletum, misericordiamque deducatur, nisi omnes ij motus, quos orator adhibere vellet iudici, in ipso oratore impressi esse, atque inusti videbūtur.* Igitur distractiones effugiat, nec prauo sitexēplo damnosus, aliter nō proderit, & virtutum quas prædicat affectum pectoribus non imprimet, Oratori, similis, de quo dixit Quintilianus. *Sigillum rasum, ac tersum nullis notulis inscriptum*; Et ideo ceræ admotum, nullam figuram imprimit effigiemque consignat. Quin etiam Philosophis Peripateticis illum iure optimo assimilabis, quos lyris suauiter sonantibus Cleantes æquiparauit: quoniam hæ auribus pruriunt, & blandiuntur: at verò ipsæ, vtpotè sensus expertes, suauitate propria minimè delectantur.

Quapropter Seneca Lucillum familiarem oratorem instituens, hoc ei monitum addit. *Hæc alijs dic, vt dum dicis, audias ipse; scribe, vt dum scripseris legas, omnia ad sedandam rabiem affectuum referens; stude non vt plus alijs scias, sed vt meliùs.* Hæc more Christiano Stoicus. At verò Diuus Gregorius homilia vigesimaprima in Ezechielem prædicatores conferens cum mensis, quarum labia intùs esse reflexa testatur idem Propheta, mensarum iniecta mentione, concionatores adhortatur, vt officij sui memores, quæ verbis prædicant, operibus exequantur. *O doctor,* inquit, *iam mensa es, iam vasa portas, iam in vasis fictilibus pondus holocausti, & victimæ sustines; sed intùs reflecte labium, idest ad cor reuoca sermonem, audi quid dicis operare, quod prædicas.* Sic enim auditores ad exequenda quæ adhortaris, facile impelles: nulla enim ad virtutis consecutionem facilior via, quàm quæ exemplo doctrinam comitante aperitur.

Seneca.

D. Greg.

Ex quo deducitur prædicatorem oportere ab omni mortifera culpa esse alienum, tum ob rationem assignatam, tum etiam quia, teste Origene, improbæ audaciæ, nimiumque damnandæ teme-

temeritatis est, prauæ vitæ infamia, & multorum criminum maculis respersa conscientia, prædicandi munus obire. Quinimò non paucorum Doctorum tenet opinio huiusmodi concionatorem noui criminis reum fieri, dum culpis infectus in suggestum se ingerit, & propria lingua sceleratum se indicat, dum aliorum scelera sermone condẽnat. Quod docuit egregiè D. Prosper. *Malè viuere, & benè docere nihil aliud est, quàm semetipsum propria lingua damnare*. Quod falsitatis, & violatæ fidei oppignerationem Beda prudenter appellat; à sapiẽte in Prouerbijs, vt videtur, mutuatus. *Qui detrahit*, inquit, *alicui rei, ipse se in futurum obligat*: siquidem virtute reprehensionis, qua aliena crimina redarguit, se ipsum obstringit, & veluti propria manu firmat, nunquam talia admissurum. Quis igitur ita amens, vt non videat quanto põdere prematur concionator, cuius vita minimè cum doctrina cohæret: & quanto satiùs sit tacere, quàm absque vitæ exemplo prædicare, licèt alioquin præclarissimis sapientiæ, & scientiæ dotibus cumulatus existat.

D. Prosp.

Beda.

Seraphinos inspiciamus Dei solium circunstantes, & clarissima prædicatorum simulacra intuebimur. Quid igitur illi? Senas habebant alas: duabus inquit Isaias cap. 6. *Velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius*, & inter medijs volabant. Communis interpretum sensus tenet, Seraphinos Dei faciem, & pedes alarũ oppansione contegere. Cæterùm inspecta radice iuxta quam legi potest, *Duabus velabant facies suas*, non Dei, sed proprios pedes, faciemque operire affirmabimus: sed interim dum se contegunt, volant pariter, & clamant. *Sanctus, Sanctus, &c.* Ad vocis mensuram volatum explicant, & extollunt. O pulcherrimas concionatorum imagines! quandiu elata voce Dei sanctitatem prædicant, alarum eleuatione vitę suę puritatem ostentant: æquo pondere se librant, nec alius clamant quam volent, par est volatus & clamor, ne doctrina melior habeatur quam vita: & ideo pari cura, & solicitudine pedes, & faciem contegunt: *Duabus velabant facies suas, & duabus velabant pedes suos*. Nec superfluum est pedum velamen tanto studio quæsitum, sed vt hac ratione significarent neminem posse Seraphinorũ sanctitatem, perfectionemque attingere, nisi pari vigilantia oculos, integram faciem, & ipsas pedum plantas cõtegat, & custodiat. Quid deinde? Vidit Ezechiel circa Dei solium adstantes Cherubinos, sed mutos. Proh Deum immortalem! Cur tacent isti, qui ipso nomine scientiam præferunt? Quis aptiùs, quàm sapiens eloquetur? & Seraphini clamant, qui charitatis ardore flagrant, & vitæ su-

Isai. 6.

blimitate extolluntur, & volant. Taceant ergo docti, & loquantur sancti: in quo Dei minister eruditur, vt non quia sit doctrina præstantissimus, sed vitæ sanctitate eximius, ad prædicandi officium insilire præsumat; siquidem in Dei conspectu Cherubini sapiẽtes veluti muti conticescunt; Seraphini, vtpotè charitate flagrãtes, & sanctitate præstantissimi loquuntur, & clamant.

§. OCTAVVM.

Factis, & verbis clarere debet Christianus orator, vt doctrinam vitæ sanctitas exornet.

PRæclarissima est in rem præsentem Petri Damiani ponderatio Opusc. 12. cap. 4. vbi expendit verba illa Iudicum 9. *Stetit Ionathan in vertice montis Gazirim eleuataque voce clamauit*. Cur non clamat priùsquã in supremo fisteret montis cacumine? Non immeritò ita se gerit is, qui ipso nomine sanctus, & perfectus significatur, & verum prædicatorem repræsentat, vt primum teneat verticem virtutum, & postea prædicationis clamorem extollat. Perbellè Damianus: Damian. *Quid per Ionatham, qui interpretatur consumatus, siue perfectus, nisi sanctum, & doctum quempiam prædicatorẽ debemus accipere? Hic montem Gazirim ascendit, & postmodum clamauit. Ante consurgit in montem, & sic eleuat vocem; quia nisi doctor virtutum priùs culmen ascendat, inaniter clamat*. Nec inaniter solùm, sed etiam periculosè: quoniam clamor prędicãtis, qui quod verbis clamat operibus nõ exercet, in damnationem conuertitur, vt D. Paulus 1. Corinth. 9. vers. 17. testari videtur, dum ait: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar*; vbi 1. Cor. 9. aduertendum est Apostolum non aliam macerandi corporis causã adducere, quàm quòd alios ad eandem mortificationem exercẽdam in prædicatione adhortetur: Ne quod alijs suadet, ipse non obseruare videatur. D. Hieron. epist. 10. *Apostolus*, ait, *macerat* D. Hieron. *corpus, ne quod alijs præcipit, ipse non seruet*. Verùm illud admiratione dignum est, quod futuram timens damnationem, corpus castigare, & in seruitutem redigere testatur Apostolus: *Ne cum alijs prædicuerim ipse reprobus efficiar*. Damnari times ò Paule ni corpus maceres, & castigatione coerceas? Nõ hîc, dicis, situm est salutis periculũ; non hæc damnationis causa. Illud mihi timorem inijcit, quod cùm pœnitentiam prædicem, illam me oportet amplecti: periculosum namque est, non exercere quod alijs suggestũ eo. Et vires omnes amittit doctrina, nec in auditorum pectora per-

peruadit, nec ea student exequi, quę ab hortatore,& monitore suo exerceri non intuentur. Iure ergo S. Paulus se macerat prædicās, quia prudenter verebatur imbecillitatem doctrinæ ad damnationem sibi imputandam, quia non sibi persuaderet auditor corporis mortificationem amplecti, quam in prædicatore non inspiceret.

Castill. in arte concio. nandi. Sed proh dolor! quot prædicatores huius moniti, & periculi immemores, exclamat doctus quidam, incredibili animositate ambitiosos damnant, auaros terrent, carnis vitijs deditos in infernum detrudunt, superbos arguunt, contra adulteros Dauidis instar sententiam proferunt diffinitiuam, *Reus est mortis*. 2. Regum cap. 12. Verùm ira profligatos habent mores, & sic perditè viuunt, vt quod Natham Dauidi respondit, iure mereantur audire. 2. Reg. cap 12. *Tu es vir ille*. Oculos in te ipsū conijce, pectus tuum inspice, teque ambitioni seruientem, superbia elatum, auaritia irretitum, luxuriæ turpitudine inquinatum deprehendes. Tecum res agitur in illa D. Pauli redargutione, ad Rom. 2. Rom. 2. *Qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mæchandum, mæcharis*. Pro eadem doctrina pugnat acerrimè Diuus Chrysostomus hom. 17. in Matth. D. Chrys. vbi. *Docere*, inquit, *absque operibus, condemnat docentem. Qui enim cùm se ipsum docere nequiuerit, alios emendare conatur, irrisioni est expositus plurimorum: immo nec docere quidem talis valebit, cùm clariùs magis vocibus ipsa facta reclament*.

Stephanum Cantuariensem hac super re grauiter differentem in medium profero. Doctus enim, & sapiens prædicator, inquit, qui turpi, & criminosa vita doctrinā, magisteriumque disperdit, instar Vriæ necis propriæ,& damnationis epistolas portat. *Illi quorum scientia est eis ad damnationem, cum Vria deferunt litteras mortis suæ*. Stephan. Cantuar. Quin etiam prosequitur Abbas Absalonins serm. 41. in festo omnium Sanctorum, talis concionator Deum quodāmodo videtur instruere, qua ratione ipsū corripere debeat, & castigare; si fortè id Dominus (quod non dicimus) ignoraret. *Sicut qui benè viuit, & benè docet, alium instruit quomodo viuere debeat: sic benè docens, malè viuens, Deū instruit quomodo se condemnare debeat: Sic olim Vrias Ethæus à Dauide destinatus in prælium, epistolas mortis suæ secum ferens, vbi fortior erat belli impetus occubuit. Quia quilibet in Ecclesia Dei, qui lucem diuinæ cognitionis accepit (sic enim interpretatur Vrias lux mea Deus) sententiam suæ damnationis secum portat, dum legem Dei, quam corde quasi in arca clausam tenet, foris opere non vult adimplere*. Abbas Absalon. Hactenus ille. Nec minus fortia sunt, quæ D. Hieronymus rem hanc exag-

Vu 4 gerans

gerans scripsit, & prædicatores, qui quod verbis docent, operibus non exercent, militibus æquiparauit, qui spineam coronam in capite Saluatoris nostri imposuerunt: & arundinem veluti calamum, quo multi in scribẽdo vtebantur, ipsius manibus tradiderunt: Et eo facto damnationis suæ sententiam confirmarunt, quam in vilipendij, & irrisionis pœnam, suarumque actionum repugnantiam, & contradictionem satis merebantur. Itaque dum Saluatorem nostrum irridentes adorant, & Regem salutant, blasphemijsque, & iniurijs impetunt, dãnabiles se ostendunt: Et ne ferendæ damnationis sententiæ instrumentum deesset, calamum ipsi tradiderunt.

D. Chrys. Addit verò imperfectus in Matth. hom. 10. *Per illos doctores qui docẽt, & faciunt magnificatur Deus, per eos autem qui docent, & non faciunt blasphematur.* Quapropter summopere enitendũ est prædicatoribus, vt sponsi labijs persimiles euadant, & manus eiusdem tornatiles aureas, atque Hyacinthis plenas imitentur, quæ ideo sponsę mirum in modum placuerunt: vnde Cantic. 5. num. 3. dicebat: *Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus eius tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Miraberis cur sponsa exquisitis similitudinibus spõsi pulchritudinem laudare cùm statuisset, singula corporis membra percurrens, debitum ordinem præuerterit, & ijs, quæ labia inter & manus erant, relictis, pulchritudine labiorum commendata, manuum laudes illico subiunxerit? Totum in morali sensu ad prædicatores retulerit egregie D. Gregorius ad eum locum. *Quid enim*, ait, *per labia sponsi, nisi ipsos, quos dicimus prædicatores Christi intelligimus? quid est quod labia sponsi lilia esse dicuntur; nisi quod illi per quos Christus loquitur, necesse est, vt mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur. De quibus erat Apostolus, qui dicebat: Bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui pereunt, & in his qui salui fiunt. Sed notandum est quidquid in Ecclesia iustitia, & fortitudinis habetur, ab ipso Christo, per quem exempla operum illius, trahitur: manus illius tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Hæc ille.

Cant. 5. D. Greg.

Oportet igitur, vt verus concionator æquam ab ore, & manibus, hoc est, à verbis, & operibus laudem reportet; ne dum, quod prædicat, operari non inuenitur, illam Dei apud prophetam sententiam incurrat. *Si dicẽte me ad impium morte morieris, nõ annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur a uia sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem autem eius de manu tua requirã.* Ezechiel cap. 3. num. 18. Vigilanter hoc loco adnotandum est, quod

quòd cùm Dominus de propheta conqueratur, quia salutaria monita impio non dederit, vt resipisceret, & ipsius silētio impij mortem imputet: Cur non de ore, quod siluit, sed de manu prophetæ sanguinem morientis se requisiturum minitatur: *Sanguinem eius requiram de manu tua?* Iure equidem sanguis interfecti de manu prædicatoris dicitur requirendus: quia manus, idest opera Doctoris, totum in prædicatione habent momentum: Si adsint fœcunda est, & efficax doctrina: si desint inutilis omnino redditur, & infœcunda. Ex quo intulit egregiè D. Bernardus sermon. 76. in Cantic. *Et si doctus quidem fuerit* (Doctorem intellige) *Non sit autem bonus; verendum, ne non tam nutriat doctrina verbi, quàm sterili vita noceat.*

D. Bern.

Hinc, dum Hieremias à Deo mitteretur ad prædicandum, manus porrigitur, quæ labia prophetæ contingens ipsum omnino habilem reddidit, vt ministerium illud vtiliter exerceret: *Misit Dominus manum suam, & tetigit os meum.* Ierem. 5. Quid porro virtutis inerat manui; vt ori admota prędicandi gratiam largiretur? Per multum equidem: vt enim Dei verba quæ in ore prædicatoris resonant, auditoribus sint proficua, plurimum oportet, vt manus adsit, nimirum, in pectore doctoris operibus expressa, & depicta videantur. Idcirco dixit ad eum locum Hieremiæ Diuus Hieronymus: *Pulchre manus mittitur, vt loquendi gratiam tribuat.* Insulsus planè erit, & minime gratus prędicator, cui desint manus. Centimanum ego vellem multimodis scilicèt virtutum operibus cumulatum: quia vt dicebat Nazianzenus.

Ier. m. 1.

D. Hier.

Doctrina rebus instruit.
Vel ne doceto, vel doceto moribus:

D. Naz.

Et alibi.

Sermone non tam, quam manu pictor docet.

Quid prædicatorem aptiùs dixeris, quam pictorem? cui totis viribus enitendum est, vt penè deletam in auditorum animis Dei imaginem reformet, & viuis virtutum coloribus reddat animatam. Et verò opus istud clarissimum non tàm lingua, quam manu perficitur, id est operando fit potius, quam loquendo. Nusquam proderit locutio, nisi cum actione fœlici copula maritetur. Quid dico non proderit, veriùs dicam, non parùm nocebit. Fauet mihi Seneca epistol. 108. vbi Philosophos vitæ prauitate notandos condemnat, & tanquam de hominum genere pessimè merentes explodit. *Nullos autem*, ait, *peius mereri de hominibus mortalibus iudico, quàm qui Philosophiā velut aliquod venale artificium didicerunt, qui aliter viuunt, quàm viuendum esse præcipiunt. Exēpla enim se ipsos inutilis doctrinæ circumferunt, nulli non vitio,*

Seneca.

vitio, quod insequantur obnoxij. Non magis mihi potest quisquam talis prodesse praeceptor, quàm gubernator in tempestate nauseabundus. Tenendum est rapiente fluctu gubernaculum, luctandū cum ipso mari, eripienda sunt vento vela. Quid me potest adiuuare Rector nauigij attonitus, & vomitans. Quanto maiore putas vitam tempestate iactari, quàm vllam ratem? Non est loquendū, sed gubernandum. Quid vltra calamus verè Christianus scripsisset? legant opto Christiani prædicatores, & diligenter obseruēt.

Deinde cognouerint, quod licèt Phœbochristianus maiori dulcedine, & suauitate, quam Demosthenes eloquatur: vel, quod de Hercule Gallo memorat Antiquitas, suauiloquentia homines concatenatos pertrahat: quandiu tamen nec verbis mores, nec moribus verba cohærant: **Non solū** nihil proderit doctrina, sed quasi erubescens, quod exemplo se videat destitutā (& si ita fas est loqui) profano habitu indutam, consideret, in hominum conspectum se dare subterfugiet. Quod acutè dixit Tertullian. lib. de patientia cap. 1. *Oportet commendationem alicuius rei adorsos, ipsos prius in administratione eius rei deprehendi, ne dicta factis deficiētibus erubescant.* Et quid mirum vt Doctor, quem praui mores infamant, cuius vita doctrinæ contradicit, & manu altera auditores prouocat ad virtutem, altera remouet, ac propellit, tanquam inutilis, imò & nocuus debeat explodi: quoniam vt scitè, ait Isidorus Pelusiota, ij quorum facta dissonant à doctrina, plebem suis sermonibus deprauant, nec aliter audiuntur, quam si fabularum ineptias prædicarent. *Cum contraria his quæ loquuntur faciunt, multos adduxerunt, vt sermonibus, quos habent, nō secus ac fabulis attendāt.* Atq. adeo nō vt verū Euangelij ministrū, & prædicatorem venerantur, sed veluti bucconem inuerecundum, & blateronē reijciunt, & explodunt. Nec vllam ei credas irrogari iniuriam quoniam, vt aduertit D. Chrysol. sermon. 117. *Magisterij authoritas constat ex vita.* Quapropter is, qui Ecclesiæ cantor, & magister instituitur, sedulò inuigilet, vt vitæ suæ chordas, seu mores ita **componat, atque ad vocis seu doctrinæ** consonantiam adaptet, vt grata, vndiq. reddatur harmonia: alioquin nec Ecclesiæ Orpheus, nec multarum, vt dicebamus, fidiū prædicationis instrumentum, ad auditorum plausum, vtilitatemque pulsabit, sicuti D. Paulum fecisse D. Hieronymus epistola 4. testatur. *Dicas*, inquit, *Psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quæritur, dicente Apostolo: psallam spiritu, psallam & mente.* Si voce tantùm caneret, nec sermonem operibus illustraret, aut spiritu ani-

Tertull.

Isidorus Pelus.

D. Chrys.

D. Hier.

animatam redderet, inani conatu fructum ab auditoribus colligere niteretur: in ipsumque iactari verè posset illud Ænoni quondam dictum.

Ouid. *Quid facis Aenone? quid arenæ semina mandas,*
Nec profecturis littora bobus aras?

Cauit hoc Christus Dominus in suis prædicatoribus, dum prima suæ potentiæ rudimenta in Cana Galilææ ab aquis auspicatur. *Hoc fecit initium signorum Iesus.* inquit Ioannes cap. 4. Sed cur primis aquis datum est, vt Christi potentiam admirandam metamophorsi testarentur? Deerant ne aliæ creaturæ, in quibus operatrix Dei omnipotentia clariùs eniteret? Non equidem: sed illa aquarum transmutatio nō tantùm facta est ob miraculum, quàm etiam ad magisterium. Volebat Christus adstantes in eo cōuiuio discipulos erudire, quo pacto in exercendo prædicatorum munere deinceps se gererent: Idcirco priùs mutat aquas, quæ postea per Baptismum homines è peccatoribus in iustos erāt mutaturæ. Consentaneum autem videbatur, vt ipsæ priùs ab omnipotenti Saluatoris manu acciperent mutationem, vt postmodum ad immutandos homines virtutem obtinerent. Breuiter, & disertè illud ab Hilario dictum homil. 1. huc refero: *Mutantur subitò aquæ, homines postmodum mutaturæ.* Qui ergo prædicationis ministerio alios aggrederis immutare, te ipsum priùs immuta, & sic quam in alijs cupis mutationem perficies. Alios è vitiorum turpitudine, ad vitam spiritualem transferre studes, inani labore ad id niteris, nisi priùs eiusdem vitæ auras susceperis. Qua ratione fiet, vt alios mouere possis ad vitam, qui vt viueres nec pedem mouisti?

Ioan. 4.

Vide sis, quid Petro dixerit omnium Magister, & Saluator Dominus Iesus. *Et tu aliquando cōuersus confirma fratres tuos,* Luc. 22. Non te prætereat, quando Petro præcipitur, vt aliorum conuersioni studeat, ad hominesque immutandos incumbat: Postquàm seipsum immutauerit & cōuerterit. *Tu aliquando conuersus*, Ita verba hæc Saluatoris interpretatur. Arnoldus Carnotensis tract. de verbo Christi, *Sitio*, quo in loco Petrum affatus hæc profert. *Exurge, & bibe de fonte misericordiæ, & aliquando conuersus confirma fratres tuos, & in eadem mensura, qua propinatum est tibi, remetire eis, & ad formam tuam, qui ceciderit, adijciat, vt resurgat.* Hæc ille, in quibus prædicandi muneris summa continetur. Hæc artis huius coronis, & absoluta perfectio: huc qui ascendit, rerum apicem & supremum tenet fastigium: Hic in palmam ascendisse, hic fructibus delectari; & folijs coronatus feliciLuc. 22.

Arnold. Carnoten.

lici-

liciter credēdus erit triumphare. Sed quem mihi dabis ex filijs Adam, cui hac fælicitate frui datum sit? Erit fortaſsè, qui potuit, Deo in teſtem adducto, verè & minimè iactanter dicere: *Plus omnibus laboraui*, & quidem laborí fructus reſpondit, idem qui omnibus omnia factus plures reliquis animasChriſto lucrifecerit; qui tam ardenti conuerſionis ſtudio tenebatur, vt cum alioquin diſſolui cuperet, & eſſe cum Chriſto, moriendi occaſionem, appellatione ad Cæſarem interpoſita, differebat; Paulum dico electionis vas ex charitatis auro perfectum, pulcherrimis virtutum omnium gemmis adornatum, vt iam ſuis coloribus depingo, & cælaturis exorno.

§. NONVM.

Propter eximiam prædicationem Paulus Eccleſiæ Gallus antonomaſticè dicitur; & plus vni Paulo futuro, quàm vniuerſo hominum generi Deus contulit.

INter reliquos Euangelij præcones ſic D. Paulus eminuit; tamque exactè muneris prædicatorij, numeros omnes expleuit, vt propterea clariſsimis nominibus, illuſtribus titulis, & nomenclaturis à ſanctis Doctoribus exornetur. Illa mihi gratior apparet, & magis feſtiua, qua Apoſtolum Eccleſiæ gallum nuncuparūt. Ille Doctor Gentium factus eſt vigilantiſsimus; Gallus verò pro Doctorum vigilantiæque hieroglyphico vſurpatur: nec immeritò, quoniam priùs quàm vocem emittat, & cantet ſe ipſum exſuſcitat: alas excutit atque vt vocem fortiùs edat premit identidē. Nec ſolius Naturę opera hęc exiſtimes, magiſterium ibi prædicatorum cogita, quibus hac ratione datur intelligi, vt qui ab aliјs ſomnolentiam expellere & torporem excutere nituntur, ipſi priùs inuigilent, ſeipſos premant, omnemque deſidiam, & ſocordiam è ſuis pectoribus eliminent. Pulcherrima ſunt, quæ more ſuo libro 4. Moral. cap. 4. Magnus ſcripſit Gregorius. *Eſt adhuc*, inquit, *in gallo ſolerter intuendum, quia cùm iam edere cantus parat, priùs alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorum vitam vigilanter videamus, ipſi quippe cùm verbum prædicationis mouent, priùs ſe in ſanctis actionibus exerceant, ne in ſemetipſis torpentes opere; alios excitent voce; ſed ante ſe per ſublimia facta excutiunt, & tunc ad benè agendum alios ſolicitos reddunt; priùs cogitationum alis ſemetipſos feriunt: quia quidquid in ſe inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendunt, diſtricta animaduerſione corrigunt: priùs ſua punire fletibus curant; & tunc quæ aliorū ſunt punienda* D. Greg.

demen-

denunciant: Prius ergo alis insonant, quàm cantus emittant, quia antequã verba exhortationis proferant, omne quod locuti sunt operibus clamant: & cum perfectè in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigiliam vocãt. Hactenus ille.

Omnem Pauli vitam euolue; actus omnes expende, singula prædicationis ipsius momenta disquire, & quam absolutè omnes galli mores expresserit, non ibis inficias. Ita certè censuit Petrus Blesensis serm. 6. in Natiuitate Domini. *An non,* inquit, *tibi gallus videtur, qui ait: euigilate iusti, & nolite peccare, & iterum: nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Se ipsum pressit, vigilijs, laboribus, ieiunijs macerauit, sanctis priùs actionibus exercens, quod alijs prædicans inculcabat, & ideo dicebat: *Non audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus.* Ad Romanos 15 num 8. Ipsum item audi, 1. Corinth. cap. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Non tantùm admiror quòd se ipsum castigaret Paulus, quòd flagris serui instar rebellis exciperet: sed quòd nisi id præstaret, damnari vereretur: *Ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Adeo sibi vacabat tanquam Ecclesiæ gallus, priùs sibi inuigilabat, quàm alios ad vigiliam prouocaret; sic studebat veri cælestis doctrinæ præconis officium adimplere, vt postquam in eo studium omne collocarit, quasi primam adhuc non adhibuisset manum, salutem amittere verebatur. Expendit hoc D. Chrys. hom. 23. in eum locum, & in desides, ac inani fiducia elatos fortiter retorquet. *Si Paulus,* inquit, *hoc timuit cùm talis esset præceptor, & post prædicationem, & Orbis terrarum susceptum patrimonium formidauit? Quidnã nos dicemus? nolite enim putare,* inquit, *solam fidem ad salutem vestram satis esse: nam si prædicare, docere, innumeros ad salutem adducere, mihi non sufficit ad salutem, nisi me irreprehensibilem exhibeam: longè minus vobis.* D. Chrys.

Audiant quæso hæc, quos torpor detinet, & somnolentia premit ne vigilent, suamque & aliorum salutem cum timore, & tremore operentur: Atque adeo nõ minus sibi, quàm alijs, sed æqualiter omnibus incumbant, vt ait Apostolus, 2. Corinth. 8. nu. 13. *Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.* 2. Cor. 8. In quo loco notatu digna sunt, quæ D. Bernard. serm. 18 in Cantic. scripsit. *Audi,* inquit, *quidquid consulat cauta, vigilque charitas: Noli nimium esse iustus, sufficit vt diligas proximum sicut te ipsum, hoc quippe est ex æqualitate,* quam in alijs diligẽdis non seruat, qui sui negligens promixo in- D. Bern.

intendit, perfectamque benè ordinatam, & vigilantem charitatē non habet, cuius præcipua cura est, vt prius rore cælesti pectus impleat, & postea de plenitudine in alios effundat: primùm saluti propriæ vigilanter incūbat, deinde alios excitet, vt excussa torpedine eandem consequi elaborent; sicuti gallus Ecclesiæ Paulus prudenter obseruauit, vnde
1.Cor. 9. 1.ad Corinth.9. dicebat: *Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos*. Vides, inquit D. Bernardus lib. 1. de consideratione ad Eugenium, quàm adamussim D.Paulus veri prædicatoris numeros omnes adimpleuit, & se ipsum ab eorum numero, quorum studebat saluti, non exclusit: qui enim saluabat omnes, seipsum quoque saluare censebatur.
D. Ber. *Si totus vis esse omnium* (admonet Eugenium S. Bernardus) *instar illius qui omnibus omnia factus, colligat & te intra se sinus, qui omnes recipit: Cùm omnes te habeant, esto ex habentibus vnus.*

Meditentur ista, qui in Ecclesia gallorum munus exercent, & dum alios cantu excitant, ipsi nec se premunt, nec alas excutiunt, idest, nullatenus ea quæ sermonibus inculcant, actionibus exercent, quos ideo alterius galli cantu non parum exterret Magnus Origenes. Trinam Petri negationē præuidens Dominus Ie-
Matt.26 sus, dicebat apud Matth.26. *Antequam Gallus cantet, ter me negabis*. Ecce tibi negationibus absolutis, galli cantus intonuit: expergiscitur Petrus, foras egreditur, totus in lachrymas abit, & culpam diluit: Vnde iam galli cātus, tanquam salutis obtinendæ signum positus videtur. At inquires; Qua ratione aliarum auiū, quæ auspicatissimæ sunt, cantum non adhibuit, vt salutem à Petro obtinendam significaret: sed galli cantū elegit? Proculdubio, quia cæteræ aues non nisi Sole oriente canunt: at vero gallus ante lucem canit, alijsque dormientibus vigilat, & cantu prouocat ad vigilandum. Iure igitur Petrus, qui Ecclesiæ gallus designabatur futurus, illo admonetur gallicinio, vt cæteros homines suo præueniat cantu; non expectet Solis ortum, sed inter ipsas noctis tenebras cantet, & vigilet. Et quāuis alij, quibus aliquando contigit negare Iesum, post Solis ortum, hoc est, nimis sero resipiscant, ipse non expectato die alas excutiat, & cantum edat: sicut Dauid se fecisse testatur, dicens: *Præueni in maturitate, & clamaui*, vt omnes præueniret exēplo, quos doctrina imbuendos susceperat. Ps.118. ver.147
Do Origenem tract.35. in Matth. *Forsitan autem*, ait, *& omnes homines quando denegant Iesum, ita vt peccatum denegationis eorum recipiat medicinam, ante galli cantum denegare eum videntur, non dum eis nato Sole*

insti-

iustitiæ, nec appropinquante eis ortu ipsius: Si autem post ortum huiusmodi solis ad animam volẽtes peccauerimus; postquam accepimus scientiam veritatis, iam non relinquitur nobis sacrificium pro peccato, sed terribile iudicium, & zelus ignis, qui comesturus est inimicos. Hæc ille: Tantisper versa, & leuiter flecte, ac quàm scitè prædicatores, & Ecclesiæ gallos adhortetur, inspicies, vt alijs sint vigilantiores, nec procurandæ salutis tempus differant, sed ante Solis exortum sicut vigiles galli, cantum se prementes effundant, & alios somno pressos ad vigilandum excitent. Item qua ratione flammarum inextinguibilium combustione intentata illos perterreat, qui hæc neglexerint obseruare, animaduertes.

Cæterùm Petrum, & Paulum Ecclesiæ gallos, Orbis Doctores, præstantissimosq. Magistros nocte intempesta, inter spissas persecutionum tenebras excussis alis canentes libenter audio. Vterque cecinit, & alios cantu ad vigiliam prouocauit, alios comminatione pœnarum vehementer exterruit. Leo animalium fortissimus, ad cuius rugitum omnia expauescunt, audito galli cantu, terretur, & expauescit. Proh boni superi! quot Leones cantu suo nostrates galli terruerunt. Paulus Felicem, Testũ, tremefecit, & Neronem; quem etiam Petrus exterruit. Quot pigros, desides, socordes, & peccati somno sepultos excitarunt? quot non passi sunt edito identidem cantu libidinis crapulam dormire? Testis Nero, qui vt securius in turpitudinis suæ volutabro quiesceret, & obdormiret, hos gallos decapitauit. Iterum redeo ad Paulum, & admirandam inter ipsius linguam, & manus, facta, & verba, conciones, & actiones, harmoniam illustro.

Prauo magistrorum suorum exemplo Iudæi se se tuebantur, ne Dei leges & præcepta, vt par erat, obseruarent. Arguit eos Christus Dominus, dicens. *Super cathedrã Moysis sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia ergo quæcunque dixerint, seruate, & facite, secundum opera autem eorum nolite facere*. Matt 23 num 2. Vbi maximè ponderandum est, cathedram, seu magisterium Synagogæ, Moysis appellari, non Aaronis: cùm hic Moysi datus à Deo fuerit tanquã os, vt pro eo ad populum verba faceret. *Ipse erit os tuum, ipse loquetur tibi ad Populum*. Exod. 4. nu. 16. Qua de causa balbutienti, tardioris linguæ, & impediti sermonis cathedra adscribitur: & non illi, qui clarissimo Dei testimonio eloquens commendatur, & populo magister præficitur? *Scio quia frater tuus Aaron Leuites eloquens est, ipse erit tibi in his quæ sunt ad populum*. Exod 4. nu 14. Rem ego teneo: Moyses habuit virgam, & Aaron linguam, hic verbis valuit, ille factis, & signis: Moyses operabatur,

Aaron

Aaron loquebatur. Vtrumque magnum habet in cathedra momentum, operum exhibitio, & verborum productio; lingua & manus: vtraque necessaria est, vt prædicatio fæcunda sit, & proficua, sed tanto potiùs est manus, quàm linguæ ministerium, vt non illius, qui disertè, expediteque loquebatur, sed eius, qui factis clarebat, & operibus cathedra illa diceretur; *Super cathedram Moysis*. Matt. 23

Quod autē prædicatores Euāgelici manu pariter & lingua Orbem essent expugnaturi, cecinit Propheta: *Superasti sceptrum exactoris, eius, sicut in die Madiā.* Idest, sicut in expugnandis Madianitis, reiecta militum multitudine, trecentum electis, qui præ cæteris imbelles, & pauidi videbantur, pugnam iniji Gedeon, & victoriam reportauit: Ita etiam, vt Orbem debellaret Christus, & expugnaret, infirma mundi elegit, idest viles, & abiectissimos piscatores, qui verbis charitatis igne succensis, & operibus, hoc est, lingua, & manu infidelium pectora debellarunt. Quod in ea Madianitarum expugnatione, Gedeonisque victoria fuit adumbratum. Præcepit enim Deus Gedeoni, vt ex ijs, qui potaturi ad fontem venerant, eos tantùm ad prælium eligeret, qui manu simul, & lingua aquam hauserant canum more: in quo non parum timidos se exhibebant, quia oculis in hostem intentis, ipsiusque aduentum formidantes securi bibere non poterant. *Fuit*, itaque ait Textus Iudic. 7. *Numerus eorum, qui manu ad os proijciente lamberunt aquas, trecenti viri*. Hos iussit Dominus separari, his tantùm victoriam ab hostibus consequi decreuit. *Et ait Dominus ad Gedeon, in trecentis viris, qui lamberunt aquas liberabo vos, & tradam in manu tua Madian. Omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locum suum*. Ibidem num. 8. Triumphat hoc loco Originis acumen. Qui milites manu pariter, & lingua bibentes, imbecilliores, & cæteris ad præliandum minus strenuos arbitratur: ideo tamen electos ad prælium, quia aptissimè præfigurabant veros Ecclesiæ prædicatores, qui licèt alioquin imbecilles; lingua tamen, hoc est, diuino eloquio, & manu, præclarissimis nimirum virtutis operibus, & miraculis incredibiles de infidelitate victorias reportarunt. Alij ad propria remittuntur, isti ad pugnam euocantur. Taceant reliqui Euangeli præcones, quiescant interim alij debellatores Orbis, reuertatur in domum suam omnis concionatorum multitudo, Euangelicis supersedeat armis: Solus mihi adsit D. Paulus, qui trecentum instar prædicatorū mihi est, & vnus, ni fallor, in trecentis figurabatur: ipse manu, & lingua, verbis, & factis, voce, & actione to-

Iudic. 7. Origen.

totum penè Orbem oppugnauit, domuit, debellauit. Trecentum illi milites Gedeonis prælio suo, victoria, triumpho, D. Pauli pugnas, victorias, triumphos præluserunt.

Nec mireris, quod tibi Paulum in trecentis adumbratum proponam, quod tanti eum, quanti trecentum fecerim milites. Cur enim suæ militiæ primipilum in eo numero Dominus non præluderet? Cùm etiam Dei vindicta in Beniamitas grassante, vltimumque excidium minitante, in ipso itæ efferuescentis ardore, manum retraxit, à cædibus abstinuit, trecentos seruauit incolumes. O miram Numinis prouidentiam, O consilium mortalium mentibus inaccessum! Quo aspectu ista? vnde nam tam repentina mutatio? Paulus, ait D. Hieronymus in Epitaph. S. Paulæ Deo hæc facienti ob oculos versabatur, ipsum cogitabat, & seruare decernebat; ideo trecentos custodit illæsos. (D. Hier.)

At quæres? Nonne futuræ Pauli generationi, vnum vel alterum seruari sat erat? Ita planè: quoniã dum totus Orbis aquarum diluuio obrutus periret, octo seruati dicuntur, qui reparando Orbi suffecerunt. Ad quid ergo, vt Paulum daret Ecclesiæ à communi interitu reseruat trecentos? Fortè quia tantumdem apud Deum Paulus futurus, quam totus Orbis valebat? Non dubitem id asserere: & ideo, cùm tanti Paulum faceret Deus, nõ satis habuit vno tantùm modo vas illud diuina arte elaborandum conseruare, plures adinuenit; vt, si ita fas est loqui, certius, & securius conseruaret: Ac si Deus ipse ignorasset, quis nam ex trecentis Pauli futurus esset progenitor, omnes custodiuit, vt sic gratiæ maioratus, quem in Paulo instituere decreuerat, certo certius in lucem ederetur. Vice amantium, vel impense rem aliquam appetentium, quibus nihil satis videtur, vt amatis deseruiant, vel rem optatam adipiscantur. Macte animo Paule inclyte gratulor tibi Dei amorem; & quam pro te exhibuit solicitudinem. Iure equidem Tribus Beniamin tibi in lucẽ edito decantare posset gratulabũda, quod suo Quinto Maximo Fabio Romæ blandientis, & mentientis adulatio decantauit.

Qui nasci vt posses, quamuis cecidere trecenti: (Ouid.)
Non omnes Fabios abstulit vna dies.

Hæc mendaciter de Fabio dicta, verissimè tamen de Paulo prædicari possunt, cui nascituro Deus in Tribu Beniamin fælices aditus præmuniuit, & ideo reliquis occisis trecentum custodiuit. Magna sunt hæc fateor, sed multo maiora Beniamitis Pauli aspectu facta inuenio, quanto plus est

largiſsimis benedictionibus præuenire, & beneficijs cumulare, quam fecerit, ne alijs morientibus ipſi interirent, præſeraare. Notiſsimum eſt quanto in honore, ac delicijs habita fuerit à Deo Tribus Beniamin; quam eximia in eã charitatis argumenta oſtenderit, & benificiorum magnitudine cæteris prætulerit, vt apertè colligitur ex fauſtiſsima imprecatione, qua ſanctus Moyſes benedictionem Beniamitis impertijt. Deut.33. *Beniamin amantiſsimus Domini habitabit confidenter in eo, quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet*, Deuteron. c.33. vbi, Pagnin. *Pro habitabit confidenter in eo*, tranſtulit ex Hebræo Pagninus, & Chaldaica: *Deus obumbrat ſuper eum omnibus diebus, & in terra eius habitabit maieſtas Domini*. Plurimum reuera de Domino benè meruiſſe videntur Beniamitæ, quos Deus aſſidua protectione defendere pollicetur; atque apud eos ſemper moraturum promittit. Verùm omnes hæ prærogatiuæ, inter alias tribus prælationes, & beneficia ad D. Paulum referenda, D. Hieronymus in D. Hier. Epitaphio ſãctæ Paulæ meritiſſimò teſtatur: quoniam etſi taliũ fauorum plures cauſæ aſsignari poſſent, ea mihi videtur potiſsima, quòd Deus Paulum ex Tribu Beniamin poſterioribus ſæculis naſciturum præuidebat, vt ipſe ad Philippen. cap. 3. fatetur. Philipp.3. *Ex genere Iſrael de Tribu Beniamin*: Obijciebatur Deo præſtantiſsimum electionis vas, quo ipſius nomen, & fides per totum Orbem deferretur: In Pauli incolumitate Orbis totius videbatur ſalus conſtituta: Paulo è mundo prærepto, communis magiſter, Gentium Doctor, fidei præco, cæleſtis militiæ anteſignanus, atque, vt vno dicam verbo, Chriſti collum præcidebatur. Vis plura? Deficiente Paulo viduaretur Eccleſia paranympho, eſſetque ſine Sole cælum, & ſine luce dies. Cùm ergo tam magni ad Dei honorem, gloriamque intereſſet, vt Paulus naſceretur, viueret, ſeruaretur. Quid mirum, ſi tam largis benedictionibus TribumBeniamin præueniret, ex qua Paulus eſſet oriturus? Quandiu Beniamitis Deus fauebar, Paulus ex ipſis in Eccleſia futurus cogitabatur. Itaque non vt Beniamitis faueret, ipſoſque alijs anteferret, tot benedictionibus cumulauit, ſed vt Paulum in ipſis honoraret, quem virtutum omnium ſplendoribus illuſtrare decreuerat; vt Eccleſia omnibus numeris abſolutum Euangelij præconem ſortiretur. Et quidem, vt cecinit Dauid Pſalm. 67. *Ibi*, ideſt in Pſal. 67. verſ. 28. Eccleſia, *Beniamin adoleſcentulus, in mentis exceſſu*. Et ſecundum Theodotionis verſionem, & Aquilæ: *Ibi Beniamin paruus* Theodot. *impe-*

imperans ipsis, seu Praeceptor illorum. Quæ Theodoret. Diuo Paulo his verbis adaptat. *Hic Ecclesijs imperat, & instruit gentes, & volentes ad salutem ducit.*

Theodor.

Cæterùm faustam Moysis benedictionem, & peculiares ipsius notas iuuat explicare, quæ Diuum Paulum proprijs depingent coloribus, & quasi de facie agnoscendum proponent. Igitur Diuus Ambrosius libro de Benedictionibus Patriarcharum cap. 12. Moysis verba superius adducta sic deplicat. *Pulchrè etiam Moyses cum benediceret Beniamin Tribum, dixit: dilectus à Domino habitabit fidens, & Deus obũbrabit super eum omnibus diebus, & inter humeros requiescet, dilectus à Domino. Qui etiam vas electionis est factus, neque enim aliter nisi Domini est miseratione, & amore conuersus. Vnde & ipse nihil merito tribuens suo, sed totum deferens Christo, ait: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus: quoniam persecutus sum Ecclesiã Dei. Gratia autẽ Dei sum id quod sum, & gratia eius egena in me non fuit, 1. ad Corinth. cap. 15. num. 9. Habitauit fidens in domo, quam antea vastabat: habitauit in tabernaculis Christi, qui antea sicut lupus errabat in syluis; & Deus obumbrauit super eum, quando visus est ei Christus, qui licèt apertis oculis videret nihil, tamen Christum videbat; & merito videbat præsentẽ, quem etiam audiebat loquentem. Non cæcitatis est obumbratio ista, sed gratiæ. Denique Mariæ dicitur: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, Luc. c. 1. 15. Et inter humeros requiescet, hoc est, inter bonos actus, & opera pretiosa.* Hæc ille. Nec minus pulchro ductu Ruperti calamus exultat; etenim in Cõmentarijs in Genes. lib. 9 cap. 37. vtramque Moysis, & Iacob benedictionem connectens, & explicans, Diuum Paulum hisce coloribus delineat. *Elegantissima transfigurationum proprietas: Catulus Leonis Iuda; Beniamin autem lupus rapax: Ille Rex, iste armiger, ille expectatio gentium, iste vorator gentium: Manifesta quippe de Paulo Apostolo prophetia est: quemadmodum Iudas Christus, quia de Tribu Iuda erat nasciturus: sic Beniamin Paulus, quia de Tribu Beniamin erat assumendus. Ipse enim dicit: Nam & Israelita sum de semine Abrahæ, de Tribu Beniamin. Lupus rapax, hoc certè malum erat, sed audi quod sequitur: Manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia: si malum erat lupum rapacem esse, & mane prædam comedere: bonum sit vespere spolia diuidere. Manè lupus rapax prædam comedebat:*

D. Amb.

Rupert.

Xx 2 nam

nam in adolescentia persecutor, & blasphemus, & contumeliosus quoscunque inuenire poterat huius viæ viros, ac mulieres vinctos ad Principes perducebat; sed vespere vsque ad finem vitæ suæ diuisit spolia sua, sacra, scilicet, Euangelicæ prædicationis eloquia. Hæc Rupertus, in quibus Paulum verbis, & operibus clarum, sermone, & actione illustrem ostentat. Ille enim tanquam victor aliorũ, quos virtutibus superauit, doctrinæ cælestis spolia diuisit: Et sicut in adolescentiæ manè tanquam lupus omnes persequebatur, sic etiã vespere omnibus absque delectu prædicabat. Vnde supposuit humeros ad laborẽ, qui plus omnibus laborauit, & inter humeros requieuit, qui opera edidit pretiosa: spolia diuisit, qui Euangelium disseminauit: vnde ex vtroque Paulus, alios Euangelij prædicatores duplicatis quinquies portionibus excessit, quod in suo conuiuio Ioseph multo ante præluserat.

Fratres suos in Ægyptum reuertentes, vna cum iuniori Beniamin vterino fratre, Ioseph humaniter excepit, ad conuiuiumque inuitauit. Adsunt illi, mensis assident, locis pro cuiusque ætate dispositis; Fercula afferuntur; at portio Beniamin aliorum portiones quintupliciter excedebat: Vnde inter fratres non leuis orta fuit admiratio: *Et mirabantur nimis* (inquit sacer Textus) *sumptis partibus, quas ab eo acceperant; maiorque pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet*. Notant verò interpretes hunc excessum dupliciter accidere potuisse. Primò, vt decem fratribus quinque partes, vt bini comederent, vni autem Beniamin totidem, vt solus comederet, mitterentur. Secundo, vt singulis fratribus sua pars, Beniamin verò quinquies duplicata portaretur. Quorsum tantus erga iuniorem excessus? Nonne æquius esset maiores natu primogenituræ, & ætatis merito anteferre? Quis neget? At superior & arcana ratio Ioseph impulit, vt multiplicatam quinquies portionem soli Beniamin largiretur. In isto Beniamin prophetico spiritu Paulum præuidebat futurum: in iuniore Pauli ingentia merita, præclarissimæque virtutes notabantur. Hæc excessus causa, & certissima ratio prælationis, si Diuo Ambrosio credimus, lib. de Ioseph cap. 10. cuius est illud: *Ideo in conuiuio pars Pauli quintupliciter maior effecta est, quòd haberet superioribus anteferri*. Quinquies duplicatus partium excessus, non tam Beniamin dabatur, quàm Paulo: Ipse reliquos Euangelij operarios laborando euicit: ipse prædicandi gratia cæteris eminuit: ipse Christi fidem vltra omnes prouexit: ipse denique Euan-

Gen. 43. num. 33.

D. Amb.

Euangelij signifer præstantissimus, qui doctrinæ suæ spolia diuisit, clarissimis supernisque virtutibus fuit illustratus: Vt alios suo edoceret magisterio, & ijs prælucerent exemplo. Et ideo non solùm quinque partibus, vt Beniamin fratres suos, sed innumeris penè gratiarũ donatiuis, alios Euangelij præcones, vt iam videbimus, anteiuit.

§. DECIMVM.

Delineatam virtutum imaginem in Diuo Paulo nouis coloribus illustramus.

VBerrima est de Paulo dicendi seges, campusque latissimus, vnde prius lassescet calamus, quam totum percurrat, & finem videat. Multorum calamos absumpsit Pauli magnitudo, profusque attriuit. Et sanè mirum non est, vt qui admirandis virtutum prærogatiuis omnes ferè antecelluit: libris omnibus, & calamis superior extiterit: Atque adeo licèt Ecclesiæ Doctores vires suas exprompserint, vt omnibus titulis Doctoris gentium magnitudinem, prædicationemque extollerent; nunquam satis commendarunt. Cyrillus Alexandrinus, Paulum appellauit *Christi promptuarium*, ex quo omnes eius opes depromere possumus. *Lampas Orbis terrarum, vnctus à Spiritu sancto gratia spirituali docendi, Angelorum Euangelista, totius sapientiæ Magister* dictus est à Chrysostomo, in commemorat. S. Pauli, & homil. 23. in epistol. ad Rom. *Et mater membrorum Christi* à Bernardo ser. 12. in Cant. siue *Nutritor Ecclesiæ*, vt ab Ambros. ser. 18. Dionysius Areopagita, *Solem mundi, sapientiæ Abyssum* dixit: Ab Origine: *Scientissimus Pontificum, & peritissimus* dicitur *Sacerdotum*. Clemens Alexandr. *Scribam doctum in Regno cælorum*; Eusebius *Discipulum scholæ Paradisi*, Hieronymus *Rugitum leonis nostri, tonitru gentium, flumen eloquentiæ Christianæ, eruditiorem inter omnes Apostolos, & in sensibus præpotentem* deprędicat. *Consiliarius noui testamenti* à Basilio, *Magister Religionis*, ab Athanasio, *Magistrorum Magister*, à Theodoreto dicitur. Quin etiam D. Thomas *Magistrum Angelorum* nuncupauit. Cernis quot elogia, & præclarissima nomina Patres isti excogitauerint, vt D. Paulum numeris omnibus absolutum, & cæteris Euãgeli præconibus præstantiorem ostentarent. Magna sunt fateor, & magni facienda; sed vix plantas attingunt. Solus mihi videtur Gregorius Nyssenus Pauli magnitudinem aliqualiter attigisse. Is igitur verba illa Cantic. 4. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium*, expendẽs, ita loqui-

Cyril. lib. 3. Dial. de Trin. — *D. Chrys.* — *Dionys. lib. de diuinis nominibus cap. 7.* — *Orig. lib. 4 in Leu.* — *Clem. al. lib. Strom.* — *Eusebius lib. 3. historiæ.* — *Basilius c. 1 Isaiæ* — *Athanas. Orat. 2. contra Arian.* — *Theodor Dialog 2* — *D Thom opusc. 1. cap. 26.* — *Hom. 7. in Cant.* — *Cant. 4. num. 4.*

Gregor. Nyss. loquitur: *Si quis in se portat caput vniuersi, quod est Christus, ex quo omne corpus compingitur, & coniungitur, is in se proprie fert hoc colli nomen*. Sed quis tantæ erit dignitatis? Quis tam fæliciter ominatus inuenietur, vt de colli nomine, & officio gloriabundus se iactet? Ille proculdubio, qui Ecclesiæ caput Christum portauit, ac vniuersis gentibus dedit agnoscendum. Quia verò nullus in hoc munere Paulo dignior: Nullus Christum melius in Orbem deportauit; idcirco iure optimo subiunxit Nyssenus: *Tale collum erat Paulus, qui portauit quidem nomen Domini, factus Domino vas electionis, & ei adeo accuratè adaptatum fuit caput, vt quæcunque diceret, non amplius esset ipse loquens; sed caput eius loqueretur, prout indicauit Corinthijs Christum esse, qui in se loquebatur, & qui spiritu verbum dirigebat veritatis*. Hæc ille.

Sed quid mirum, vt Christus Pauli ore loqueretur: & miro quodam modo cum illum loquẽtem audires Christum credere debuisses, qui loquebatur: quoniam non in Paulo vixerat Paulus, sed Christus in eo viuebat. Galat. 2. num. 20. *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus:* Sic totus in Christum abierat, vt ipsius imaginem, & similitudinem non leuiter adumbratam, sed ita ad viuum portabat expressam, vt Christus in Paulo, & in Christo Paulus mira quadam vicissitudine cerneretur. Quapropter ipse 2. ad Corinth. 11. num. 6. dicebat. *Parco autem ne quis me existimet, supra quod videt in me, aut audit aliquid ex me*. Sanè innuens, eā de se egregia, atque mirabilia referre potuisse, quibus homines in animum forsan inducerent: ipsum non omnino hominem, sed plus aliquid, & quodammodò ipsummet Christum esse. Audi hac de re Origenem homil. 25. in cap. 3. Lucæ: *Ne quis de eo plus arbitraretur esse quàm cerneret, & mensuram honoris excedens diceret quod dictum fuerat de Ioanne. Quia ipse esset Christus.* Vides quam magno iure dixerit. *Imitatores mei estote: sicut & ego Christi*. Huc refero illud à Nicephoro lib. 2. cap. 37. grauiter dictum. *Cùm inspiciebatur diuinum quid præferebat, atque toto ore spirabat; vt qui eum cernerent fideles, ex solo aspectu arcanam quandam, & latentem conciperent gratiam, & ad benè sanctèque viuendum incitarentur*. Ita ille. Vnde quæ de filio Dei humanitate vestito prædicaueris, Paulo suo modo conueniẽter aptabis. Ipse enim Christi collum esse meruit: quid collo capiti vicinius & magis coniunctũ? Quid sub ipso capite eminentiùs? Omnibus eminebat, & sub Christo capite superabat omnes: qui etiam Christi caput quodammodo videbatur: vel propter capitis

sui

ſui coniunctionem nil niſi Ieſum ſpirabat viuens,& mortuus etiam ſpirauit.

Cùm enim Paulo caput amputaretur ipſum iam à collo reciſum, & ſeparatum proſiliens tres edidit ſaltus, atque ad ſingulos ſemel, iterùm, & tertiò pronunciauit. *Ieſus. Ieſus. Ieſus.* O miraculum! non tamen miror, quia non tam in Pauli capite Paulus ipſe, quàm Chriſtus caput ipſius loquebatur: vel ſi Paulum dixeris locutum, ideo factum exiſtima; quia cùm eſſet vas electionis nominis Ieſu ſuauiſsimo oleo plenũ, ſtatim vt præfractũ eſt,& colliſum vnguenti quo fuerat imbutum odorem exhalauit, & priſtinam quam retinebat ſuauitatem emiſit. Verum enim eſt illud Horatianum.

Horat. *Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem*
Teſta diu.

Non aliter D. Paulus de quo eſt illud Chriſti ad Ananiam.

Act. 9 *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum:* Et ſi diſtractus eſſet,& in mille partes comminutus, quamquam reſectum à collo caput ipſius, in terram proijceretur, liquorem fragrantiſsimum in ipſa morte redoluit, ſicut antea viuens eo ſe vnguento ſic abundanter perunxit; vt ſolùm in ſuis epiſtolis nomen Ieſus ſexcenties & amplius pronunciauerit. Quid ergo mirum ſi exanimi corpore, caput viueret, ſaltus ederet, Ieſu nomen ſuauiſsimè pronunciaret; atque ad ternos ſaltus, & alternos ſuauiſſimi nominis ſonitus tres fontes eliceret, qui in hanc vſque tempeſtatẽ perenni aquarum ſcaturigine ebulliunt, & à peregrinis Romam venientibus incredibili pietate inuiſuntur. Quinimò refert Cornelius cap. 6. de Pauli prærogatiuis, alterum ex his fontibus ſaporem lacteum libentibus reddere: Vt ſicut viuens Eccleſiæ paruulos doctrinæ lacte nutriuerat: iam mortuus, & in cælo triumphans fideles lacteis poculis recrearet. Cornel:

Quam verè de ſe ipſo D. Paulus ad Galatas 1. dicere potuit. *Cùm autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit me per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, & euangelizarem illum in Gentibus*; vbi expendenda ſunt verba illa *Reuelaret filium ſuum in me.* Duplicem namq. ſenſum, & vtrũque germanum habere poſſunt. Primum Græcis fontibus hauſtũ propinat D. Hieronymus, è cuius mente, perinde eſt, *Vt reuelaret filium ſuum in me,* ideſt per me,ac ſi dixerit Paulus: Vt per me tanquam Apoſtolum, & præconẽ inter omnes præcipuum, filij ſui nomen toti Orbi reuelaret,& fidei ipſius myſteria, vbique gentium propalaret. Quod omnibus certè numeris Paulus impleuit: fragrantiſſimo namque Ieſu nomine, & vnguento ſe perunxit, parua- Galat. 1. D. Hier.

loquor, ad summum vsque impleuit: in omnes viuus effudit: moriturus eundē spargebat odorem, mortuus, & in frusta dissectus eandem nominis suauitatem spirauit identidem repetens Iesus. Alter sensus latentem habet energiam: Tantumdem namque valet Christum Dei filium, in D. Paulo Gentibus reuelari, ac si ipsemet Iesus in Pauli vita viuis clarissimarum virtutum coloribus effigiatus cerneretur. Tam diuiti quippe cęlestium donorum ornatu animam suam Paulus excoluerat, sic in Christi mores, & vitæ consuetudinem totus abierat: tam mirabili modo ad Iesu exemplar se composuerat, atque in discreta similitudine efformauerat: vt quicunque Paulum cerneret, ipso conspectu videndi Iesum cupiditatem satiaret. Totus videbatur in Christo Paulus; vnde dicebat. *Viuo ego iam non ego*, & in Paulo Christus erat: ideo subiunxit, *Viuit verò in me Christus*, hoc est, D. Hieronymo interprete, *Viuit in eo Christus, sapientia, fortitudo, sermo, pax, gaudium, cæteræque virtutes*.

Gal. 2. num. 20.

D. Hier.

Aduertendum præterea non dixisse Paulum se in Christo viuere, sed Christum in se viuere, quia in Paulo Christi virtutes spirabant. Miracula edebat Paulus, patiebatur, prædicabat, Christum operantem, patientem, videre credidisses & prædicantem: ipsum audi. *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus*. Quid igitur mirer, si præciso collo Paulus adhuc spiret, viuat, loquatur? Etenim Christus caput, & Pauli vita, *Iam non moritur; mors illi vltra non dominabitur*, & ideo vita functus Apostolus loqui poterat, quia iam non suo, sed Christi ore loquebatur. O virum omnis æui calamis maiorem! Quæ vnquam ætas tulit, aut feret præstantiorē? Nulla sanè. Fuit ille Orbis retrò acti prodigium, sui æui miraculū nostri exemplum, futuri decus maximum, & singulare ornamentum. Quid ni? Totus in Christum, ministra charitate, Paulus fuerat immutatus; ita placuit Chrysostomo homil. 3. de laudibus Pauli: *Sicut ferrum*, ait, *missum in ignē, totū ignis efficitur; sic Paulus charitate succensus, totus factus est charitas*. Atque adeo eodem quo ipse Deus fruitur elogio. Nam, *Deus charitas est*. Vnde audacter dicam: Nemo audebit quantumuis affectui indulgeat, quemuis ex aduerso comparandum, nedum præferendum opponere. D. Chrysostomum homilia 8. de laudibus Pauli sequor: qui veteres Patriarchas in mediū producens neminem cum Doctore gentium conferri posse testatur. *Cui te ò beate Paule iustorum veteris Testamenti, vel noui audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus* eminu-

2. Cor. 13. num. 3.

Ad Rom. 6. nu. 9.

D. Chrys.

1. Io. 4. num. 8.

cumulo condidisti. Denique etiam si totum contra te aliquis singillatim iustorum appendat chorum, inueniet trutinam virtutum ponderibus à tua parte depressam. *Paulus verò secundus Abel, verū non semel, sed per dies singulos immolatus: Paulus alter Noe, sed absque arca insurgentes aduersum se vndas impietatis enauigans. Paulus alter Abraham, non modo à patria, vel gente, sed post vocationem suam ab ipsa etiam vita abscissus: Paulus alter Isac, sponte in hostiam colligatus: Paulus alter Iacob, quasi pro vno quodam totius mundi grege semper inuigilans: Paulus alter Ioseph, spirituali fame tabescenti mundo veritatis alimenta distribuens: Paulus alter Moyses, qui omnes gentes à tyrannide diaboli reduxit ad Christum: Paulus alter Aaron non vnius populi, sed totius mundi inunctus Sacerdos: Paulus alter Phinees impietatem Iudæorum, atque Gentilium, quasi fornicationem mentium, vno fidei mucrone confodiens.* Vidisti quantis sit virtutum syderibus illustrata Chrysostomi oratio, quot Patriarchas virtute clarissimos recensuerit. Abelis iustitiam, virginitatem, patientiam demiraris: Noe magnimitatem laudas, Abraham fidem, & obedientiam extollis; Isaac in Dei beneplacito resignationem, ob quam D. Paulus dixit ad Hebræos cap. 11. Pater eius *Suscepit cum in parabolā:* hoc est sanctitatis prodigium, omnium linguis, & sermonibus commendatum, obstupescis. Iacob scalam somnianti, & Deum ibi ad ascensum prouocanti inuides: pro grege vigilantiam, pro Rachele amorem, & expectationem in pastore diligis. Ioseph prouidentiam in gubernatore necessariam: Moysis animositatem, Aaronis virgam in integritatis signum florescentem, & Phinees zelum incredibilem supra humanā gloriam arbitraris? Paulum inspice, virtutem ipsius pondera, identidem libra: lucem, splendorem contemplare, & omnes hactenus numeratos tanquam stellas à Solis huius claritate premi & obscurari non defiteberis.

Ad Hebr. cap. 11.

Iterum do Chrysostomum eodem ductu plures, & plura ad Pauli commendationem referentem. *Paulus alter Dauid, qui velut quendā Goliam in certamine diabolū prouocat: Paulus alter Elias clariùs raptus ad cælos: Paulus alter Elisæus, qui gentes ab interiore lepræ corruptione mundauit; Paulus alter Ezechias, qui ad vnam fidem Christi diuersos Populos attraxit: Paulus alter Iosias, qui abominationes Gentilium dissipauit, ac perdidit: Paulus alter Ioānes pro Christo capite truncatus: Paulus alter Petrus de cælo vocatus ad credendum: Paulus alter Gabriel qui Christi ortum cunctis gentibus nunciauit: Paulus alter Michael, qui Christianorum dux esse*

D. Chrys. hom. 8 de laudibus Pauli.

esse sortitus est. Etiam si Angelorum, etiam si iustorum hominũ circumuolem choros, non inuenio comparationem, cui non cumulo meritorum Paulus occurrat. Hæc D. Chrysostomus; vbi vides quot tibi virorum pietate, & Religione insignium imagines viuis cloquentiæ coloribus depictas proposuit, vt Diuum Paulum in eis daret conspiciendum, cæterorum virtutibus insignitum, gratijs decorum, dotibus adornatum, prærogatiuis illustrem, excellentijs commendatum, præconijs sublimem, elogijs incredibiliter cuectum.

Singulos ornamenta diuisim sparsa condecorant, Paulum omnia in vnum congesta perficiunt, & exornant: vnde potiori iure de ipso dixerim, quod de Imperatore suo cecinit Claudianus.

Claudian. ------ *Et quæ diuisa beatos. Efficiunt collecta tenes* ------

Quid ad magnitudinem clariùs, quid ad nominis claritatem magnificentiùs desiderabis? Hic virtutum omnium & laudum summa inuenitur, hìc Christi similitudinem non pictam, nec leuiter adũbratam; sed mirabili cælatura videbis incisam. Fuit enim Paulus Christi sigillum, non rasum, & tersũ, sed proprijs Saluatoris nostri insignibus, & notis mirificè exculptum, idcirco dicebat: *Ego*

Gal. 6. 17 *autem stigmata Domini nostri Iesu Christi in corpore meo porto:* vt non solùm interius Christi similitudinem virtutibus exprimeret, sed etiam exterius eandem præferret imaginem. In quo se verum Ecclesiæ prædicatorem, & Dei ministrum ostendit, quia non minus, imò plus manu, quàm lingua valuit. Atque adeo sicut de vero Philosopho dixit Tertull.

Philosophum docentem audis, cum incendentem vides: Non oportuit ad doctrinam Paulum audire prædicantem; ipsemet Apostoli aspectus perfectissimum erat vitæ magisterium. Quicunque D. Paulum per Orbem discurrentem intuebantur, prædicantem audiebant, vnde ad Romanos dicebat. Tertul. in Apol.

Quandiu ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorifico, capite 11. Permulti sunt, quos ministeria, & munia honorant: Alij, qui officijs, & muneribus dignitatem afferunt, & splendorem. Sed qua ratione asserit D. Paulus ministerio suo honorem tribuere? Non dubito, quia quod verbis docebat operibus exequebatur: nec aliud in eo videbant, aliud audiebant: non erat Paulus ex eorum grege, quos sigilla rasa dicturus esses, & omnino tersa, sed virtutum imaginibus eleganter exculptus. Deinde ministerium honorificare testabatur: quia illud ita rectè exercebat, vt finem ministerio intentum consequeretur, auditores suos commoueret; & alios ad fidem, fideles iam ad virtutũ amorem excitaret. Quæ vera ministerij Rom. 11.

sterij dignitas habetur.

At quæres: vnde nam Apostolus vires hausit ad animos ita cōmouendos? qua meruit virtute, vt ita potens esset in dicendo, vt auditores quo vellet facilè pertraheret? Totum reor, ab oratione traxit, cuius studio frequentissimè vacabat, nec loci cuiusquam incommoditate præpediebatur, sed ex quolibet loco secretum sibi faciebat, vt precibus, meditationiq. insisteret, sicut alijs suadebat. *Orantes omni tempore.* Hinc, ni fallor, dixit Chrysostom. D. Paulum in cælo hominem in terra Angelum extitisse. *In cælis homo, in terris Angelus.* Quia quod Angeli Deum videndo, ipsiusq. præsentiæ assistendo cōsequuntur in cælo, illud idem D. Paulus in terris orationi vacando obtinuit. Deo tanquam Angelus assistebat, & exinde hominibus prædicabat. Nouerat ex orationis studio ditissimā ad copiosè, ornatèque dicendum supellectilem depromi: meminerat neminē fidentius prædicandi munus obire posse, quàm qui virtutibus sit clarus: Et maioris momenti esse vitæ sanctimoniam, quam scientiam. Neque enim in Dei conspectu Cherubini scientia illustrati, sed Seraphini charitate succensi Dei sanctitatem prædicabant. Itaque litteraturam virtuti immiscuit, & sapientiam sanctitate adornauit. Quamuis autem datam sibi à Deo sapientiam, vt D. asserit Petrus, habuisset, magnisque virtutibus esset excultus, & vberrimis gratiarum priuilegijs frueretur; labori minimè pepercit, operam nauans, vt ijs etiam, quæ propria industria conquęsierat iniunctū sibi à Deo Orbis magisterium perficeret, & fructuosius exequeretur.

Philip 6 nu. 18.

D Chrys. Orat. de Petro, & Paulo.

§. VNDECIMVM.

Plurimis industriæ ornamentis D. Paulus suum magisterium laureauit.

Versis gradibus descendimus, & ad inferiora è sublimibus contendentes, dona gratiæ hactenus perstrinximus, & quàm liberali manu Deus ea in D. Paulum conieccerit, expendimus, largiùs postea illustraturi. Iam quantum Gentium Doctor labore, & industria in prædicandi munere profecerit, enarremus. Inter ea quæ concionatoris industria acquiruntur primas tenent, illam enumero prudentiā, qua industrius prædicator doctrinam suam ita componit, dictionē flectit, & auditorum captui accommodat, vt rudibus plana, & humilia: sapientibus subtilia, & supra vulgi captum eloquatur. Qua in re mirum est quantùm D. Paulus elaborauerit, modo propter rudium insipiētiam humi repens: rursus sublimi volatu se extollens, proficua vicissitudine humi-

humilia, & alta prædicabat. *Non* inquit, ad Corinth. 1. c. 2. *In sublimitate sermonis*, quia imperitis, & statim: *Sapientiam loquimur inter perfectos*: Quia doctis, & sapientia insignibus loquebatur. Quid? Nullam non induebat figuram, omnes assumebat colores. Rebelles rigore compescebat: *O insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati*. Obtemperantibus blandiebatur amore parentis: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*. Profanis rebus distractos auertebat minis: deuotioni deditos suauitate allectabat: quosdam veluti paruulos lacte nutriebat: idcirco, dum caput ipsi amputaretur, non sanguis, sed lac abundanter effluxit, indubitato argumento, quod ipsius doctrina multoties lactescetet, vt paruulis, qui solido vesci non poterant cibo, proficeret ad salutem. Ideoque dicebat *Facti estis, quibus lacte opus est*. Adultis cibum magis solidum porrigebat. Mœrentibus quasi mœrens opitulando, & solando loquebatur. In sceleribus lætabundos ad iustitiam prouocabat. *Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam*. Itaque ad auditorum exigentiam doctrinam suam, & dictionem prudenter flectebat. Vnde mitẽ, & mansuetum modo cerneres, statim terribilem, & metuendum

1. Cor. 2. num. 1.

Ibid. n. 6

Galat. 3. num. 1.

Galat. 4. nu. 19.

Hebr. 5. nu. 12.

2. Cor. 7. num. 9.

expauesceres. Hic Iudicem seuerum, illic pium agebat parentem, & medici peritissimi officio fungebatur. Quid plura? vt nemini deesset in omnium affectus se mirabiliter transferebat, probro minimè ducens quemcumque habitum charitas efformaret. Nec mirum, ait D. Chrysostom. homil. 3. de laudibus Pauli, *Quia sicut ferrum in ignem missum totum ignis efficitur: sic Paulus charitate succensus, totus factus est charitas. Vnde nunc per epistolas, nunc per exhortationes, nunc per preces, nunc per minas, nunc per se, nunc per suos omni studio conabatur erigere laborantes, stantes firmare, humi iacentes attollere, sanare contritos, torpentes animare, hostes retundere: More optimi ducis, militis, & medici omnium officiorum personas, & munia vnus ipse obibat*. Hactenus ille.

D. Chrys.

Sed ipsum met Paulum diuinũ Protheum tam multiplices figuras pro animarum salute assumẽtem videamus. *Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: Ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem: Ijs qui sine lege erant, tanquam sine lege essem. Factus sum infirmis infirmus: omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos*. Quasi diceret: proficiendi studiũ omnes induere formas, figuras omnes, & affectus imitari coegit. Et quod histriones faciunt, vt pla-

1. Cor. 9. nu. 20.

placeant, sanctiùs ego præstiti, non vt hominibus placerem, sed homines immutarem, ita vt Deo non ampliùs displicerent. Pulchrè in hanc rem D. Hieronymus in cap. 4. epist. ad Galat. *Mutabat*, inquit, *Paulus vocem suam, & in histrionum similitudinem factus, siquidem theatrũ mundo, & Angelis, & hominibus, habitum in diuersas figuras mutabat, & voces.*

D. Hier.

Nec damnanda est hæc mutatio, sed laudanda. Nam & Angeli diuersos admodùm habitus assumebant: modo peregrini, rursum milites apparebant, vt ijs ad quos mittebantur dulciùs congruerẽt, atque ad polliciti fidem securiùs pertraherent. Paulum diximus in terris Angelum, qui etiam in hac parte Angelos æmulabatur: vocem, affectũ, habitum, ingeniũ, provt alienæ salutis ardens amor suadebat, identidem immutans; quà demittendo, quà extollẽdo, quà se ipsum ita accommodando, vt non vnus, sed multiplex esse videretur. Egregiè D. Gregorius lib. 6. Moral. cap. 16. hoc Pauli ingenium descripsit, *Hinc Paulus* ait, *factus sum Iudæis tãquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer, & his qui sub lege erant, quasi sub lege essem; cùm ipse non essem sub lege, vt eos qui sub lege erant lucrifacerem; & his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cùm sine lege Dei non essem: sed sub lege essem Christi. Et Paulo post: omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem. Neque enim egregius prædicator, vt quasi Iudæus fieret ad perfidiam erumpit, nec vt quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neque, vt omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris varietatem commutauit: sed condescendendo appropinquat infidelibus, non cadendo: vt videlicet singulos in se suscipiens, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret: si ita ipse vt illi esset, quid impendi sibi ab alijs rectè voluisset. Et tanto veriùs vnicuique erranti concurreret, quantùm salutis eius modum ex propria consideratione didicisset.* Hactenus ille.

D. Greg.

Eodem planè ductu fluunt, quæ sermon. 2. in Natali Apostol. Petri, & Pauli Guarricus Abbas calamo reddidit: Pauli namque in omnes charitatem expendens, qua se matrem exhibuit, & nutricem dum viueret: subindeque moriens pro sanguine lac effunderet, in hæc verba sẽtẽtiosus erupit. *Pro illis, quibus dabat mamillam, dedit & animam*: Quasi diceret, nihil est quòd mireris, vt totam vitam pro dilectis largiretur, moriendo, qui iam partem dederat nutriendo. Quapropter non sanguis, sed lac ex vulnere morientis effluxit, vt vitæ pars illa, quæ adhuc super erat effunderetur; solo enim colore sanguis à lacte discriminatur, sed sanguis soli prodest habenti, lac ad aliorũ

Guar. Ab.

verti-

vertitur emolumentum. Vnde congruenter intulit idem Guarricus: *Planè nihil in eo sanguineum, sed totum lacteum, qui nihil carnale, nihil suum cogitabat, sed tantùm quod alijs vtile erat; nec tam habebat vbera, quàm ipse totus vber erat, qui ita misericordia vberi affluebat; vt non modo spiritum suum desideraret, totum filijs immulgere, sed & corpus impendere.* Pulcherrima hæc est veri Ecclesiæ Doctoris nota, vt doctrinā lactis instar, paruulis administret. Quomodo enim paruulos nisi lactescēs alere potuisset? Iure igitur vbera Paulus habuit, quæ in Petro etiam agnosco. Hæc vbera Dei spiritus abūdanter distēdit, vt duos Apostolos Christi Sponsa tanquam matres paruulis enutriēdis haberet. Iterum Guarricus: *Repente spiritu misso de cælo, tanquam lacte de proprijs Christi vberibus effuso, Petrus impletus est lacte primò, nec multò post de Saulo fit Paulus, prædicator de persecutore, mater de tortore, nutrix de carnifice, vt planè intelligeres totum eius sanguinē mutatum in lactis dulcedinem, sæuitiamque in pietatem. His igitur vberibus geminis pectori suo affixis gloriatur Ecclesia, non modo matrem se esse fœcundam, sed & ciuitatem munitam. Ego, inquit, murus, & vbera mea turris mille clypei pendent iam de turribus istis, omnis armatura fortium.* Sic ille. Congratulor Christi Sponsæ, cui datum, vt his vberibus paruulos suos enutriret. Quanta suauitate, & dulcedine manant hæc vbera! Cæterum vt videas, qua prudentia Ecclesiæ Magistri & Doctores primi Petrus, & Paulus doctrinam pro audientium necessitate temperarint: quę dixit vbera infantibus accomodata, turri æquiparauit, in qua robustorum arma, munimentaque suspendebatur: quia infantibus & imbecillibus viris, iam adultis & robustis prædicabant, in id tantummodo intenti, vt prædicando proficerent: non plausum, & inanem gloriam venarentur.

Guarric.

Guarric.

§. DVODECIMVM.

Dei liberalitas & Pauli industria sapientissimum illum prædicatorem reddiderunt.

PErfectissimam in Diuo Paulo imaginem, non solùm supremus artifex Deus meditabatur, sed etiam totius Orbis Doctorem sapientissimum creabat, vt ad illum, tanquam ad diuinum oraculum profundissimæ, inexhaustæq. sapientiæ thesaurum recurrens Ecclesia doctrinam, & veritatem sacrato illo pectore inclusam hauriret. Et ideo nō contentus (quod assolet, ijs quos ad ministerium aliquod assumit) habilitatem suppeditare, vt ipse Apostolus non semel, vt iam retulimus, testatur, Ido-

2. Cor. 3. num. 6. *Idoneos*, ait, *nos fecit ministros noui Testamenti*. Et alibi. Ad Ephes. num. 3. *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc in Gentibus* Rom. 15. *euangelizare*. Et ad Roman. 15. *Propter gratiam, quæ data mihi à Deo, vt sim minister Christi in Gentibus.* Altissimam, & profundissimam largitus est sapientiam: non tantùm quæ obeundo ministerio deseruiret, sed in omni rerum genere cumulatissima existeret. Quod Apostolorum Princeps Petrus agnouerat; & reuerebatur, idcirco epist. 2. cap. 3. dice- 2. Petr. 3. bat: *Charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.* Hinc ipsemet Paulus Æterni Patris, & Christi Iesu filij eius Apostolum se ap- Galat. 1. pellat ad Galat. 1. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis*: Quia tam liberali, & larga manu Pater, & Filius Paulum præ alijs sapientia cumulauerant, vt videri potuerit, alios Apostolos non à Deo, sed ab hominibus ad Apostolatū assumptos fuisse.

Illud certè ausim dicere neminem ex alijs à Deo vas electionis A. Apor. 9. dictum Actor. 9. num. 15. *Vas electionis est mihi iste*. Quod interprete D. Hieronymo epist. 103. ad Paulinum, tantumdem valet, ac si Scripturarum omnium armariū D. Hier. diceretur *Cur dicitur*, inquit, *Paulus Apostolus vas electionis?* *nempè quia vas legis, & sanctarū Scripturarum armarium est.* In quo multiplex & omnigena Pauli sapientia declaratur: multa enim sunt, & diuersa quæ in armario reconduntur. Tria potissimum ex illo extrahebat Apostolus; Primum, vt se ipsum regeret: Secundum, vt proximum erudiret: Tertium, vt in Dei cognitione quantùm patitur viatorum conditio, summopere excelleret. De quibus Timotheum non semel fecit certiorem epistol. 1. ad eundem cap. 3. *Ab infantia*, ait, *sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu*. 2. Tim. 3 En ex sacris litteris tanquam è fonte Dei cognitio, fidesque hauritur. Iam verò quantùm ad proximorum instructionem, disciplināque inseruiant, idem Apostolus ad eundem Timotheum num. 16. signanter expressit. *Scriptura*, inquit, *diuinitus inspirata vtilis est ad docendū, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia.* Denique vt se ipsum Timotheus ad sanctitatis normam efformet, & componat; eandem Scripturam, vt speculum ob oculos proponit. *Vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus*. Ibid. num. 17.

Et quidem sacrarum litterarum cognitio, partaque inde sapientia, vnicuique ad sui correctionem, proximi disciplinam, Dei cognitionem adeo necessaria indicatur,

vt neutrum absque illa compararari possit. Quis enim citra miraculum absque medicina ægritudinibus medebitur? Sunt autem diuinæ litteræ præsentissima animarum medicamenta. Quid putas causæ fuerit, vt sanctus Lucas, qui medicinæ fuit peritus, Apostolorum gesta, simplicem, nullisque ad mores documentis historiam adornatam conscripserit? Optimam D. Hieronymus epist. 18. ad Paulinum cedit rationem: videlicet, vt daretur intelligi, tam mirabilem medicandis animarũ morbis virtutem sacris litteris inesse, vt vel etiam nudæ historiæ, in quibus nulla monita, exhortationes, & consilia ad morum compositionem spectantia continentur, remedia efficacissima subministrarent. *Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, animaduertimus pariter, omnia verba illius animæ languentis esse medicinam.* Hæc scitè Hieronymus. Sed proh quam desipiunt, & digni sunt, qui seuera nimis redargutione feriantur illi, qui scholasticæ Theologiæ scientia præstãtes cùm sint, ad curandos animarum langores sacrarum litterarum cognitione destituti sese temere intromittũt, pulpitaque periculosè satis, & damnabilitet scandunt. Ignorant isti neminem consequi posse, vt sibi & alijs medeatur, nisi Deus ipsum erudiat. Dum verò Scripturas euoluit, ipsarumque intelligentiæ insudat, tanquam ex Dei colloquio eruditur, quid cuique medicaminis erit adhibendum. Hinc est illa apud Iob optantis postulatio cap. 11. num. 5. *Vtinã Deus loqueretur tecum, vt intelligeres.* Iob. 11. Loquitur homini Deus quandiu homo Dei Scripturas sedulò perlegit. Ignota sunt ista prædicatoribus, quos vanitas obcæcat: Audiant interim Lyranum stultã huiusmodi præsumptionẽ arguentem. *Quod quidem*, ait, *vani prædicatoris non reputant, in tantùm, vt sine studio sacræ Scripturæ præsumptuosè se ingerãt ad prædicandum.* Lyran. Sed quid isti prædicabunt? Animi sui sensa, & placita, vagis discursibus aerem verberantes, quos nec Scripturæ firmat authoritas, nec germanus sensus informat; sed extortus, & alienus reddit meritò damnandos.

Idcirco D. Hieronymus epistola citata ad Paulinum similium temeritatem, & audaciam acerrimè sugillat. *Taceo*, inquit, *de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint: quidquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi* D. Hier.

genus,

genus, deprauaire sententiam, & ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem. Hactenus ille. Huc etiam refero pulcherrimum eiusdē monitum in epistola 2. ad Nepotianum. *Disce quod doceas.* Quod etiam à Rustico vigilanter obseruari adhortabatur, epist. 4. ad eundem. *Discas quod possis docere, ne priùs magister sis quàm discipulus:* vel certè ex eorum numero, qui quæ non intelligūt docere præsumunt. Quàm aliū se præbuit D. Augustinus: quanto studio discipuli officium priùs exercuit, & postea perfectus adeò magister euasit, & sacrarum Scripturarum cognitionem ita perfectam fuit assecutus; vt sicut refertur epist. 3. ad Volusianum. *Legi Dei desit, quidquid Augustinus ignorat.* D.Aug.

Nec mirandum est, quod ita exactè verus Ecclesię doctor prius discere constringatur, quàm ad docendum se ingerat. Quoniā, vt D. Paulus 2. ad Timoth. 3. monet prædicandi officium exigit, vt prædicator delinquentes arguat, resistentes conuincat, dubitantes erudiat, rationibusque in contrarium adductis, cumulatè satisfaciat; aliter quanti dedecoris reputabitur libros petere, ad studij asylum properare, cùm iam necessitas respondendi compellit, vt disertè monebat D. Gregorius libro 3. Pastoral. cap. 11. *Ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cùm quæstionē debet enodare.* D.Greg. Quinimo vnumquemque adhortatur epistol. 1. cap. 3. n. 15. D. Petrus, vt eam Scripturarum cognitionem, & sciētiam assequatur, vt quæsitis respondere, & cōtra oppositis satisfacere possit. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.* 1. Petr. 3. num. 15. Et quidem dem improuidæ mentis est, parumque experti militis, cùm iam hostis aggreditur arma quærere, quæ, vt cecinit Vates, pace vigente comparantur.

In pace, vt sapiens aptaret idonea bello.

Nec infrequenter vsu venit, vt permulti occurrant blaterones graculi & deceptores, doctrinæque rebelles, quos rationis splendore conuinci & redargutionis telo feriri necesse est; sicuti Diuus Paulus Titum admonebat: *Sunt multi etiam inobediētes, vaniloqui, & seductores, quos oportet redargui,* cap. 1. num. 13. Ad Tit. 1 num. 13. Sed quis ita ad arguendum potens inuenietur: nisi qui omnimodam Scripturarum cognitionem fuerit assecutus? Qualē ego in D. Paulo veneror, & agnosco, quem ideo S. Bernardus serm. 12. in Cantic. Matrem fideliū appellauit. *Mater membrorum Christi.* D.Bern. Eodem tendit illud Ambrosij sermon. 18. vbi Paulus dicitur. *Nutritor Ecclesiæ.* D.Ambr. Nec repudiabit titulum, qui de officio gloriabatur; vnde ad Galat. 4. n. 19. dicebat. *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur* Galat. 4

Christus in vobis. Formabatur quidem in fidelibus Christus Pauli doctrina; ipsius sapientiæ luce, & splendore illustrabatur: quapropter à D. Chrysost. in commemorat. eiusdem, *Communis totius mundi Pater*, dicitur: & in Panegyrico Petri, & Pauli: *Os Christi*. Nec immeritò; quoniam in Paulo Christus loquebatur: vnde verba, quæ ex ipsius ore profluebant, Christi sapientiā spirabant, Christi spiritum redolebant, & quam ab ipso mari sapientiæ Christo hauserat sapientiam testabatur. Vnde est illud eiusdem Apostoli ad Corinth. 2. cap. 13. num. 13. *An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus*. In quem locum hæc ex Petro Damiano diserte scripta prælibo. *Nec mirum*, dicebat *si prædicator egregius feruentiùs æstuat, si præ cunctis mortalibus in eo copia veræ dilectionis abundans cùm fons vitæ, qui eum vas electionis appellat, in eum se decreuerit abundanter influere, eumque dignatus est Sacramentorum suorum fluentis incōparabiliter irrigare. Hinc est quod ait: An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus*.

D. Chrys. 2. Cor. 13. num. 13.

At verò D. Max. homil. 3. in Natal. Petri, & Pauli, duos Apostolos cæli lumina, & mundi Soles æquiparat: Nam sicut Petro data fuit clauium potestas amplissima, sic Paulo cathedra sapientiæ, vt ille regeret Orbem, iste doceret, & æqualibus meritis Mundi Rector, & ipsius Doctor potentia, & sapientia valerent. Maximi verba sunt: *Nam Petro sicut bono dispensatori clauem Regni cælestis dedit: Paulo tanquam idoneo Doctori magisterium Ecclesiasticæ institutionis iniunxit; scilicet vt quos iste erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem; vt quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum animabus Petrus aperiat Regna cælorum. Clauem enim quodammodo à Christo scientiæ & Paulus accepit*. Ita ille. Et quidem vt planum fiat quàm sublimis Pauli sapientia extiterit, vtpotè quàm præceptore Deo in cælesti Lycæo perdidicit, ipsum 1. ad Corinth. capite 2. loquentem audiamus. *Prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis; vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non huius sæculi; neque Principum huius sæculi, qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in ministerio, quæ abscōdita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula, in gloriam nostram, quam nemo Principum huius sæculi cognouit*. Hæc ille sacramentis plenissima: Nec in ipsius epistolis quidquàm inuenies, quod non sit mysterijs repletum. Paruum sanè est epistolarum ipsius volumen, amplissima tamen in eo

D. Max. 1. Cor. 2.

sacramenta reperies. Non temerè dixerim tot in eo esset mysteria, quot elementa. Quidni? In tertio cælo vidit, & didicit, quod postmodum scripturus erat in terris. Eusebium huc refero lib. 3. historiarum cap. 23. ita scribentem. *Paulus qui inter cæteros Apostolos eruditior etiam in verbis videtur, & in sensibus præpotens, non amplius quàm paruulum epistolarum suarum corpus reliquit: quod vtique immensa continet intra se, atque innumera sacramenta, vtpotè qui vsque ad tertium cælum raptus, quæ gererentur inspexerat, & in ipsum quoque à Deo dignum paradisum abductus viderat ineffabilia verba, & doctrinam illius interim scholæ discipulus effectus exceperat.* Hucusque Eusebius.

Eusebius

Sed quid omnes commemorem epistolas? cùm sola, quâ ad Romanos scripsit, omnia ferè legis gratiæ mysteria contineat: tamque miraque ipsius profunditas; & altitudo existimabatur ab Augustino, vt cùm aggressus fuerit illam commentarijs illustrare, rei difficultate, & magnitudine retractus, sicuti lib. 1. Retractionum cap. 25. scripsit, calamum deposuit, veritus vt labor esset immensus, & nec minimam mysteriorum partem, quæ in sublimitate, & profunditate scientiæ occultabâtur, detegere, & explicare posset. *Cœperam*, inquit, *in epistolam ad Romanos, sed quoniam si perficeretur plures futuri erant libri, & ipsius operis labore, & magnitudine deterritus, in alia faciliora deflexus sum.* Licèt hìc Pauli sapientiam demirari: siquidem Augustinus ingeniorum apex scientiæ lumen, & clarissimus doctrinarum Sol, quasi conspecta Pauli sapientia, lucem, splendoremque amiserit, à conscribendis commentarijs abstinuit.

D. Augu.

Vtinam hoc æui nostri prædicatores agnoscerent, Deumque obnixè precarentur, vt obeundo ministerio scientiam ipsis necessariam impertiret; & toto pectore incumberent, ad illam proprjis viribus conquirendam, sicuti Diuum Paulum egisse demonstrabimus. Et quidem, vt taceam naturalium rerum, & Græcanicæ litteraturæ peritiam, in qua admirandum eruditionis specimen præbuit; ita vt apud Gentiles non leuem sui admirationem excitaret. Vnde licèt Platonis doctrinam propter eximiâ grauitatem, ingenij acumen, & sublimitatem Gentiles venerarentur, teste D. Chrysostomo, magna inter eos erat disceptatio: an D Paulus esset Platoni anteferendus. Quod non parum adiuuabat linguarum omnium donum præstantissimum, quo præ cæteris quantùm ad ostentionem fruebatur. Vnde in 1. ad Corinth. cap. 14. dicebat: *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua*

D. Chrys.

1. Cor. 14

loquor. Nec Corinthiorum tantùm, sed Gentium omnium & Nationum, quas adijt linguis loquebatur. Nec his contentus, ad maiora animum adiecit, diuinarum Scripturarum lectioni, & intelligentiæ quàm maximè insudabat, atque adeo ab ineûte ætate sic in eo studio proficiebat, vt coætaneos suos longè superaret. Magistrum habuit Gamalielem virum in Scripturis peritissimum è cuius schola discipulus euasit perfectissimus: etenim qua pollebat ingenij dexteritate, & solertia iuuante labore, & industria facilè comparauit, quantùm naturæ viribus licèt, quæ ad Scripturarum notitiam, & mysteriorum omnium, quæ ibi continentur, agnitionem deseruire poterant.

§. DECIMVMTERTIVM.

Paulus in sapientiæ sublimitate animi submissionem retinuit, qua instrui, & admoneri libenter sustinebat.

INnata est hominum ingenijs, quos sapientiæ claritudo nobilitat vanitas quædam; vt neminem patiantur monitorem, nec cuiusquã instructionibus, aut correctionibus libenter se subdant: Ne superiores videantur agnoscere, quos infra gloriæ suæ gradus positos despiciunt. Hinc sæpe odia cernes & frequenter iras in pacatissimis etiam ingenijs, sicuti fluminibus solet accidere, quæ lentitudine sua cursum oculis eripiunt, si tamen incumbant venti, exurgunt fluctus, & mansuetum illud elemẽtum, quod instar ouis motus ignorare videbatur, in leoninas subitò iras exasperatur. Quam alium se exhibuit noster Apostolus! Pacatum semper, humilem, & mansuetum in correctione, admonitioneque inspiceres. Cũ adhuc lupus esset rapax, antequam conuerteretur, ouinam in disciplina mansuetudinẽ præstitit. Quid ni, eandem iam mutatus in agnum exhiberet? certè exhibuit, etiam postquam Angelicis adstans choris Doctoris Gẽtium lauream promeruit.

Repeto priorem, antequàm conuerteretur, statum. Proh superi! quàm humilem hîc Paulum Lucas depinxit. *Secus pedes Gamalielis eruditus est.* Act. 22. n. 3. ad pedes se proijcit, vt audiat præceptorem, sola humilitas locum hunc designaret. O quales vires ex hac humilitate hausit Apostolus! illas (Hieronymo crede epistola 113. ad Paulinum) quibus postea armatus aduersũ fidei hostes acertimè dimicauit. *Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi, & Prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritualibus telis postea diceret confidenter. Arma nostra militiæ non carnalia sunt, sed potentia* D. Hier.

Deo

Deo ad destructionem munitionũ, consilia destruentes. 2. Corinth. 10. num.4. Quin etiam D. Gregorius lib. 5. Commen. in lib. Reg. existimat hanc Pauli humilitatem in ipso discendi tyrocinio, ab ipsis magistri pedibus gradus construxisse, vt è terreno Lycæo, ad cæleste gymnasium veheretur: & qui apud homines secus Gamalielis pedes erat humilis auditor, inter cælestes spiritus clarissimus sciẽtiarum omniũ Doctor crearetur. *Paulus*, inquit, *vas electionis ante ad Gamalielis pedes instruitur, quàm rapiatur in paradisum, vel ad cæli tertij altitudinem subleuetur; & ideo fortassè per doctrinam alijs Apostolis excellit; quia futurus in cælestibus, terrena priùs studiosus dicit*. Hæc ille disertè satis & acutè. Quid enim egisse reputas. D. Paulum quandiu ad Doctoris sui pedes proiectus humiliter docentem audiebat? Nisi quod firma substernebat fundamenta, quibus tantæ magnitudinis moles innitens cælum vsque pertingeret, ibique Deo Magistro arcana verba humano ore ineffabilia, & terrigenarum mentibus inaccessa edoceretur.

2. Cor. 10 num. 4.

D. Greg.

Ipsum conuersionis articulum tango, & hìc humiliorem Apostolum iam inspicio: Nec miror, vt qui iam proficere incipiebat ad fidem, etiam in humilitate incrementa susciperet. Hoc mihi suggerunt verba illa dicentis, *Domine quid me vis facere?* Act. 9. num. 7. Non satis miratur Augustinus hanc voluntatis propriæ resignationem, & mentis humilitatem, in qua cœpit, quo aliorum finis est, & qua edoceri precatur & iuberi, paratus quidquid præcipiatur incunctâter exequi. Quare Diuus Chrysostomus homil. 4. de laudibus Pauli adnotauit, propterea in eius conuersione lucem voci fuisse præmissam, vt Paulus radijs illis quasi fulminibus ad terram depressus, & humiliatus verba Christi attentè perciperet, & suo cordi impressa retineret. *Ideo*, inquit, *non est allata priùs vox, sed antea lux eum circumfulgurauit, vt cum silentio Christi vocem audiret*. Et dum honorifico ibi vocabulo Dominũ eum vocat, *Quis es Domine?* quem non satis adhuc internoscebat, nisi quòd aliqua esset supra mortalem conditionem Angelica, vel diuina virtus, seruum se illius quodammodo profitetur. Quod, expresśiùs deinceps in suis epistolis toties adscribere cõsueuit, dum se Dei, & Iesu Christi seruum libenter appellat. *Seruus namque* (vt ait Rupertus) *propriè dicitur, qui victus bello cùm possit occidi pro sola victoris voluntate seruatur, & proindè proprius eius à quo vita donatus est. Cuius rei non immemor Paulus in omni vita sua seruum se nominat Iesu Christi: quia, videlicet, de bello victum gratia victoris seruatum se esse nouerat*,

Act. 9.

D. Chrys.

Rom. 1. 1 ad Tit. 1 num. 1. & alibi. Rupert.

vt viueret, & viuens seruiret, qui occidi omnino potuisset. Hæc Rupertus. Præclarè quoque in hoc loco, & homil. de ferendis reprehens. Chrysostomus: *Quis es Domine? vide* (inquit) *animam Pauli gratam, & beneuolam, vide mentem libertate plenam, vide conscientiam synceram, & incorruptam. Non obluctatur, non contendit, sed statim agnoscit Dominum*. Quibus verbis noluit significare Chrysostomus, à Paulo Christum benè tunc cognitum, alioquin non interrogasset illum: *Quis es, Domine?* Sed agnouisse diuinam in eo, quisquis esset, virtutem; & ideo magis ab ipso voluisse intelligere, quisnā esset, quid iuberet, paratum se & obsequentem ad omnia futurum. Vt postea, & meliùs declarat. *Domine, quid me vis facere?* Circa quæ suauissimè differentem sanctum Bernardum serm. 1. de conuers. Pauli præstat audire. *O verbum breue* (inquit) *sed plenum, sed viuum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfecta obedientiæ forma, qui suam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant: vt non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes sine intermissione: Domine, quid me vis facere?* Sed iam, nisi fallor, hac humilitate ad Ananiæ magisterium disponebatur: nam statim à Christo admonetur, *Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere*, ibid. num. 7. Cernis, vt humilitas illa sequentis magisterij preludium, meritumque extiterit. Prælubit enim scientiæ, qui præmittit humilitatem. Cæterùm, *Non ne Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes hominum*, vt dicebat Anna Samuelis mater 1. Reg. 3. Cur ergo ad hominē remittit erudiendum, quem ipse faciliùs, & pleniùs edocere potuisset, & sicut idem omnium Creator esse voluit, & Redemptor; ita etiam & conuersionis author & conuersi doctor existeret: Ne fortè inter Authorem conuersionis, & Doctorem suum amorem partiretur?

D. Chrys. | Act. 9. | Act. 9. | D. Bern. | 1. Reg. 3.

Adde quòd iam facti dimidium videbatur peractum, dum squamas ab oculis extraxit, vt intraturo cælesti lumine peruium esset iter, quæ quidem Gregorio Nysseno attestante cordis illius cæcitatem denotabant. *Has*, inquit, *squamas signum fuisse tegumenti, quo cor eius obductum fuerat*. Diuus Gregorius has squamas ex oculis cadentes excepit, & vt plurimum solet, Tropologiæ adaptauit lib. 35. Moral. cap. 24. vnde hæc excerpo. *Carnalem sapientiam obdurescentem aduersus veritatem, seseque tegumento excusationis contra vim verbi diuini, aut internæ inspirationis opponentem, quam, squamæ dum exciderunt, illam decidisse indicat int in via*

Nyssen. | D. Greg.

viâ, cùm vocatus: Saulus respondit: Quid me vis facere? Cur igitur promptum iam ad discendum, & illuminatum non erudijt, perficiendo quod inceperat? Respondet D. Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana in prologo, noluisse Deum fieri Pauli doctorem, & magistrum, sed ad Ananiam remisisse edocendum; vt ea humilitas plurimis esset exẽplo, qui inaniter elati, diabolicisque suggestionibus decepti, probro ducunt aliorum se subdere magisterio. Monet igitur Augustinus.

D. Aug. *Caueamus tales tentationes superbissimas, & periculosissimas, magisque cogitemus, & ipsum Apostolum Paulum, licèt diuina, & cælesti voce prostratum, & instructum, ad hominem tamen missum esse, vt Sacramenta perciperet, atque copularetur Ecclesiæ.* Eadem habet libr. 2. quæst. Euangelic. cap. 47.

Glossa Ordinaria hanc Dei in erudiendo Paulo dispositionem ad eorum exemplum, & redargutionem deflexit, qui præ tumiditate mentis, nec ex alijs sciscitari; nec quemquam habere dignantur magistrum. Gloss. Ordin. *Exemplum discendi datur, & superbia increpatur, vt nullus alium indignum existimet, à quo doceatur, quod ignorat.* In idem placitum magnus Doctor Cassianus Cassian. collat. 2. cap. 15. conspirauit. *Missum Saulum ad Ananiam, eum illius prius doctrina, quàm sua instrui volente Deo, ne scilicèt, quod rectè gestum fuisset in Paulo, posteris malum præsumptionis præberet exemplum: dum vnusquisque sibimet persuaderet, simili modo se quoque debere Dei solius magisterio, atque doctrina, potius quàm seniorum institutione formari.* Hæc ille.

Et certè instituebat Deus, vt hanc Pauli humilitatem in perdiscendo imitarẽtur homines: ideo sacratum litterarum cognitionem ænigmatibus, seu interrogationibus dubitandi forma composítis tanquam esca obuoluit, vt audiendæ responsionis cupiditate inescati, ad inquirendum ex alijs humiliter incitarentur, & edocti perdiscerent, quod marte proprio consequi non possent. Quo non abijt Origenis acumen? se ipso melior, homil. c 8. in Exod. prærogatiuam hanc agnouit in manna, quod Israeliris in catholicæ, cælestisque doctrinæ præsagium, & pignus Deus impertiuerat, vt nominis ipsius interpretatio manifestat: *Mannu* dixerũr, *Quid est hoc*, Exod. 16. num. 16. Exod 16 num. 16 vbi vides ait, quòd *Ipsa vis nominis ad discendum inuitat, vt* Origen. *cum audis legem Dei recitari, inquiras semper, & dicas Doctoribus; Quid est hoc?* Non minus doctum, & generosum calamum redolent, quæ ab Authore imperfecti operis in Matthęum hom. 51. scripta reperi *Manna*, inquit, D. Chrys. *quod edebatur in eremo figuram*

habebat verbi; ideo dicebatur manna, quod interpretatur, Quid est hoc? vt quotiescunque audiuimus verbum, admoneat nos ipsum nomen inquirere, quid est hoc? quod audiuimus.

Iam verò Paulum in tertio humilitatis suæ statu inspiciamus: in eo enim clarior triumphat humilitas. Quippe qui post doctoratus lauream in cælo adeptam, post tot reuelationes à Deo sibi in paradiso factas, magistrum à quo edoceretur conquisiuit in terris. *Veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim*, verba Pauli sunt, ad Galat. 1. nu. 18. Non abs re dies enumerat, quibus apud Petrum se tenuerat; sed vt hac ratione significaret, quod in epistola ad Paulinum scripsit D. Hieronymus, quantùm pro ministerij sui instructione ex illa Petri cohabitatione proficeret. *Hoc enim*, ait, *mysterio hebdomadis, & Ogdoadis futurus Gētium prædicator instruendus erat.* Ergo dum Paulus quærit Petrum, & apud eum dies quindecim immoratur, disciplinæ, instructionique intendit, aptissimus significando mysterio numerus inuenitur: qui quidem ex hebdomade, & Ogdoade, hoc est septenario, & octonario coalescit, in quibus ex Erasmi sententia, Vetus, nouaque Lex erat significata: & in vtriusque scientia per illos dies Paulus erudiebatur.

Galat. 1. num. 18.

D. Hier.

Nec mireris Paulum doctrinæ à terreno præceptore capiendæ mancipatum: licèt enim vas esset electum scientiæ plenitudine refertum, & Gentium Doctor iam creatus: Petrum adibat, & consulebat supremum Ecclesiæ caput, & Pastorem. Illud mihi admirationem inijcit, quòd transactis quatuordecim annis, cùm iam emeritus videbatur, cum alijs Apostolis Euangelium contulit, sicut ipse cap. 2. epistol. ad Galat. num. 2. commemorat. *Ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.* Et quidem ista Euangelij collatio videtur arguere Paulum non ita perfectum Doctorem, & scientia consumatum extitisse: alioquin, quam ob causam ex alijs sciscitabatur, & discere cupiebat? Sed proh laudandam humilem Apostoli prudentiam, prudentéque humilitatem! Qui vt humilis appareret, minus sapiens existimari non dubitauit. Magni hoc fecit apud Cassianum coll. 2. c. 14. Abbas Moyses, qui insuper eos arguit, sic vanitate elatos, vt quia ab alijs consilium capere recusant, suo frequentissimè decipiantur. *Quis ergo tam præsumptor, & cæcus sit, qui se audeat suo iudicio, ac discretioni committere: cùm vas electionis indiguisse se Coapostolorum suorum collatione testetur?*

Galat. 2. num. 2.

Abbas Moyses.

Hinc est illud Tertulliani monitum lib. 4. contra Marcionem, vbi Apostolicæ gratiæ concionatores

ctores exhortatur, ne ab Apostolorum doctrina discedant: & rationem reddit aptissimam: *Quoniam prædicatio discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio; si non assistat illi authoritas magistrorum: immo Christi, qui magistros Apostolos fecit*. Statimque de Paulo locutus, quem Lucas habuit præceptorem, hæc subiunxit: *Si illuminator Lucæ, authoritatem antecessorum, & fidei, & prædicationi suæ optauit: Quanto magis eam Euangelio Lucæ expostulem, quæ de Euangelio magistri eius fuit necessaria?* Hæc ille, ex quibus rectè perpensis euidēter colliges, quàm damnandi sint, qui omni Authorum præsidio destituti, ad alios instruendos insiliunt: quando Lucæ Euangelium authoritate Pauli, & huius prædicatio Apostolorum collatione, & assensu opus habuit. O periculosa temeritas! cur audes sola, quod Paulus minimè ausus fuit? Cur nullo magistrorum suffulta præsidio docendi munus vsurpas? Cum ij, quos Christus Doctores Orbis instituit, prædicationi suæ Coapostolorum authoritatem cooptauerint.

Tertull.

§. DECIMVMQVARTVM.

Non solus Paulus in capienda ab alijs doctrina præiuit, sed etiam Petrus eodem præluxit exemplo.

NOn præiuit solus in hoc humilitatis exemplo noster Paulus, socium se illi adiunxit Petrus. Quid ni? hoc exigebat harmonia, vt par vtrinque concentus ederetur. Cerne Petrum Christi vicarium, fidei normam, Ecclesiæ Doctorem, & Pastorem, audi quod arcana, & mysteria ex Dei Patris reuelatione acceperit, & propterea Beatus Christi Domini testimonio prædicatur: *Beatus es Simon Bar-iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Matth. cap. 16, num. 17. Et tamen cùm tantus, ac talis esset, tamque magnifico insignitus foret beatitatis elogio, & vehementi desiderio æstuaret proditorem agnoscendi, magistrum non ausus est in vltima cœna rogare, vt sibi detegeret: sed dilecto innuit Ioanni, vt ex magistro quæreret, & ipsi aperiret; *Quis est de quo dicit?* Cur ò Petre Christum deproditore non rogas? Cur patronum, & intercessorem quæris dilectū? Quis certius deteget criminis reum, quàm ille qui dixit, *Vnus ex vobis tradet me?* Ioannes etiā hoc ignorat: Cur ex ipso sciscitaris? non interroges discipulum;

Matt. 16 num. 17.

Ioan. 13. num. 24.

num. 21

ybi

**vbi adest magister: Nam & Ioannes vt tibi respondeat, ex Præceptore quærit, *Domine quis est*? D. Thomas in hoc loco censet Petrum, ideo palàm de proditore magistrum non interrogasse, ne data responsione publicum euaderet traditoris delictum. *Petrus*, ait, *nolebat quod Dominus hoc publicè manifestaret, ita vt alij possent audire*. Perbellè dictum: nec minus venustum est, & assimile, quod Chrysostomus, & Theophilatus tradiderunt, videlicèt Petrum gladio petiturum traditorem si illum agnouisset. Tam impense Christum adamabat. Quod etiam placuit D. Thomæ, illius verba sunt. *Ita feruidus in amore Christi erat Petrus, quòd si pro certo sciuisset Iudam fuisse Christum traditurum, statim occidisset eum*. Vtrumque ex amore, diuerso tamen aspectu euenire poterat.

num. 25.

D. Thom.

Cæterùm quod attinet ad nostrum institutum illa mihi ratio videtur aptissima, quare Petrus non Christum, sed Ioannem de proditore interrogauerit, nimirum, quia humilitatem impensius diligebat, in eaquè virtute magistri sui, & Saluatoris nostri imaginem studebat referre, ipsiusque exemplum in abluendis discipulorum pedibus paulò ante datum æmulari, & ideo ætate effœtus adolescentem, dignitate præstantior condiscipulum, & subditum, mox futurum; quasi minus ipse apud Saluatorem valuisset, interrogat, vt de proditore certior factus ipsi manifestet. Hanc Apostolorum Principis humilitatem ponderauit doctus quidam Neotericus: Do ipsum ita eleganter differentem. *Qui eum paulò ante Christus Dominus singulare humilitatis exemplum præbuerit discipulorum suorum pedes abluendo, imitari cum voluit discipulus, quoad potuit. Pedes non lauit, ne actum ageret. Apostolis non ministrauit, quia Christus Dominus totum sibi ministerium vsurparat. Ad pedes singulorum Christi manibus consecratos venerabundus non procubuit, quia parũ hoc esse sibi videbatur. Quid ergo egit? quantum præstare potuit humilitatis exemplum, tantum præstitit, senex iuuenem, discipulus condiscipulum interrogauit*. Hactenus ille.

Mendoza tom. 2. in lib. 1. c. 3. Annotat. 5. sect. 2. in fine.

Hoc Petri magisterium, & humilitatis exemplum, quod tam, ipse, quàm etiam Paulus interrogando, ex alijsque perdiscendo præbuerunt: æui sui non pauci, & posterioris plurimi, & insignes magistri sunt amplexati. In ipso Ecclesiæ nascentis exordio magna nominis celebritate claruit Apollo ob vitæ integritatem, & scientiæ præstantiam æuo illo notissimus; de illo meminit sanctus Luc. in Actis Apostolorum cap. 18. num. 24 & 25. *Vir*, inquit, *eloquens, & potens in scripturis: hic erat edoctus viam Domini*,

Act. 18.

mini, & feruēs spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Iesu. En qualem nobis Lucas suū Apollinem depingit: non sicut alterum pharetris, & arcu insignē viridique iuuenta decorum, poëtæ mentiuntur, sed diuinis litteris eruditum, sapientia clarum, ætate maturum, Euangelij magisterio venerandum. Vidisti quàm magnum, cerne rursum quam paruum, & humilem se ostendit: etenim Priscillæ, & Aquilæ de media plebe, notaque inferiori se tradidit, vt ab ijs erudiretur, exactèque edisceret omnia, quæ ad Dei legem nouam pertinerent. *Quem cùm audissent Priscilla, & Aquila assumpserunt eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam Domini.* Quis non miretur? Ex communi grege homines legis scientia pręcellentem virum assumunt, seque ei magistros exhibent, & erudire pollicentur; & ipse obtemperat, nec respuit doctrinam: quinimo libenter suscipit, & humiliter edocetur. Magni hoc fecit D. Hieronymus, & epist. 140. ad Principiā, ni fallor, admirabundus, ita fatur. *Virum Apostolum, & in lege doctissimum Aquila, & Priscilla erudiunt, & instruunt, eum de via Domini!* Et licèt Diuus Hieronymus priùs meminerit Aquilæ, quàm Priscillæ sacer textus primùm apposuit fœminā, & deinde virum, vt vel hinc Apollinis clareret humilitas, qui fœminæ magisterium non dedignabatur, quin etiam nec virum voluit habere præceptorem, nisi priùs à doctrice fœmina instrueretur, & hac præuia humilitate capacitatē ad percipienda, quæ doceretur, obtineret.

D. Hieron.

Falleret hoc loco hominum existimatio, & mutatis vicibus crederet vulgares homines à viro doctissimo instruendos, non verò illorum suscepturum doctrinam, in qua fortè discipulos habere poterat, quos sustinebat præceptores: discit tamen Apollo, monitum illud obseruandi studiosus, quod postea tradidit Petrus Damianus lib. 2. epist. 14. prope finem. *Meliùs certè est Doctoribus à discipulis discere, quàm superbè, quæ recta sunt ignorare. Honestiùs est maiori, vt quæ nescit addiscat, quàm quæ discenda sunt nesciat; O gloriosa virtus humilitatis, per quam homo verè discipulus efficitur Saluatoris.* Hęc ille, nouerint, adamussimque obseruent non solùm prædicatores, & magistri, sed etiam spiritualis vitæ sectatores, vbi maius est periculum, damnosiorque superbia, nisi à viæ huius naucleris dirigantur. Quapropter summopere expedit, vt quos spiritualium parentum loco habent, sæpiùs adeāt humiliter consulant, ab ijsque instrui, & regi patienter sustineant: alioquin sine instructionis, & discretionis fræno per viā spiritualem currentes aberrabunt, & turpiter prolabentur. Et quidem

Petr. Damian.

non

non ęgrè ferendum est, vt qui magisterij prærogauita insignitur: nõnunquam à discipulo, quæ ignorat edoceatur. Cùm etiam homo ad formicam vile, abiectissimumque animalculum erudiendus remittatur: vt in Prouerbijs Salomonis cap. 6. num 6. habetur. *Vade ad formicam ò piger, & considera vias eius, & disce sapientiam.*

Prou. 6. num. 6.

Quod si magister à discipulo, vir ab animalculo edoceri fortè verubesceret, inhonestam hanc verecundiã abstulit summa Dei Sapientia suo exemplo hominem instruens, vt quæ ignorat interroget: cùm & ipse, cuius oculis nuda omnia sunt, & aperta, nec quidquam diuinæ mẽti sit imperuium, multoties in sacris litteris quasi ignorãs aliquid interrogasse describatur. Ex Adamo inquisiuit Genes. 3. n. 9. vbi esset: Abrahamum de vxore Sara interrogat. Genes. 18. num. 9. ex Moyse quærit: *Quid habes in manu tua?* Exod. 4. num 2. Isaiam consulit. *Quem*, inquiens, *mittam, & quis ibit nobis?* Ieremiam rogat quid videret cap. 1. nu. 11. Eliam quid ageret 3. Reg. 19. num, 10. Dæmonem vnde veniret, apud Iob c. 1. num. 7. & passim alibi Deum similibus vtentem interrogationibus reperies. Cæterùm sciscitaris, quam ob causam Deus, cuius infinita sapientia, abditissima quæque & nimium abstrusa pertingit, hanc ignorãtis speciem præseferre non dedignatur, quasi vellet Creator edoceri à creatura? Neotericum supracitatum aptissimè, in rem nostram respondẽtem ausculta. *Ne homines*, inquit, *interrogare erubescant, quæ ignorãt. Nam si Deus scientiarum Dominus etiam quæ notissima, & exploratissima habet, interrogare non dubitat, quis nos inurbanus, & subrusticus pudor ab interrogandis, quæ ignoramus auocabit?* Ita ille.

Genes. 3. Genes. 18. Exod. 4. Ierem. 1. 3 Reg. 19. Iob 1.

Quid? Ipsamet Dei sapientia Diuinus Saluator non semel in Euangelicę historiæ speculo nobis repræsentatur interrogans. Lucam adi cap. 2. & ibi cum duodenis esset, ab ipsoque conceptionis instãti perfectissimam haberet sciẽtiam, & eandem, qua nunc in cęlo fruitur, inter Doctores interrogantem, & audientem inspicies. *Inuenerunt illum in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem eos.* Quo in loco prudenter aduertit Origenes, voluisse Christũ ætati suæ deferre; & ideo quamuis Doctorum Magistrum se præbere potuisset, discipulus apparere non erubuit: prædicatores instruens, vt quamuis scientia polleant, iustum ætatis tempus expectent, nec ante maturitatem ad prædicandum insiliant, contenti interim pleniùs instrui, & perfectiùs edoceri; Saluatorem nostrũ imitati, qui ab anno trigesimo prædicationem suam fuit auspicatus, & totum quod præcesserat tempus admirando silentio transegerat. Sed iam Origenes: *Quia*

Mend. 2. in lib. 1. Reg. c. 3. Ann. 1. 5 sect. 1.

par-

paruulus erat inuenitur in medio, non eos docens, sed interrogans; & hoc pro ætatis officio, vt nos doceret, quòd pueris, quamuis sapiẽtes, & eruditi sint, conueniret, vt audiant potiùs magistros, quàm docere desiderent.

Vis aliud doctrinæ huius documentum, & magis admirandũ? Lege quid Marcus c. 13. num. 32. scribat. Cupiebant Apostoli extremum magni iudicij diem præscire, Christum, vt prodat, efflagitant. Quid cælestis magister? Respondit: *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius nisi pater.* Mirum dictu! diem illum ignorare se dicit, quem nullus transit, vtpote qui Dei sapientiæ thesaurus est opulentissimus. Magnum hìc latet Sacramentum. D. Ambrosius lib. 5. de fide cap. 8. hanc diei ignorantiam, quam hìc ostendit Dominus Iesus, immensæ ipsius bonitati adiudicauit: Quippequi, ne quod à discipulis rogabatur, denegare videretur, ignorantiam ostendere potiùs elegit. *Maluit Dominus*, inquit, *nimio in discipulos affectu propensus videri ignorare, quod nouerat, quàm negare.* Ita ille: & quidem tantùm apud Dominum valebat amor, vt alia longè difficiliora (si tamen quidquam difficile amor reputat) ne dum ignorantiæ speciem, seu figuram induere suaderet. Aptius tamen est pro re nata quod subiungit idem Ambrosius, videlicèt Christum Dominum ignorantiam, quam non habebat ostẽdisse discipulis, vt eos, & in ijs nos omnes edoceret, vt qui verè ignorantes sumus, ab alijs discere, & interrogare damnabili pudore retracti minimè vereamur. *Plus*, inquit, *amat nostram vtilitatem instruere, quàm suam potentiam demonstrare.* Pulchrè sanè: vnde & tu non tam ambias opinionem, quàm doctrinam, & plus humilitatem dilige, qua ex alijs tibi ignota interroges, quàm superbiam, qua vt sapiens videaris, alios habere magistros dedignaris. Ægerrimè quidem ferebat D. Hieronymus multorum insignem impudentiam, qui veritatem hanc adeo manifestam, & doctrinam Christi exemplo, authoritateque firmatam cùm agnoscant, tacere non norunt, & quæ nunquam didicerint temerè & incõsultò proferre non cessant. Illos igitur epistola 8. ad Demetriadem ita arguit: *Cum loqui nesciant, tacere non possunt, docentque scripturas, quas non intelligunt, & cùm alijs persuaserint eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli.*

Marc. 13

D. Amb.

D. Hier.

Sed quæ nam dicendi, & docendi ista prurigo est, quam nec aufert periculum, nec corrigit exemplum, veterumque magistrorum humilitas moderatur? Audiãt quotquot hæc tangit scabies

bies, D. Bernardum epistola 190. ad Innocentium Papam contra Abaylardum hæreticum, iusta ira excandescentem, eo quòd impius ille Nouator neminem consulere, nec audire dignabatur: Quinimò insigni arrogantia, illud pro magno reputabat, quod solus ipse quæ proferebat opinaretur, *Omnes quidem sic, sed non ego sic*. O peruicaciam, vel potius fatuitatem iure optimo damnandam! Arguté expostulat cum arrogāte, & temeritatis pleno sanctus Abbas. *Omnes sic*, dicis impie, *Sed non ego sic. Quid ergo tu? Quid melius affers? Quid subtilius inuenis? Quid secretiùs tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit sanctos, effugerit sapientes? Aquas furtiuas, & panes absconditos puto opponet nobis iste. Magister Gentium accepit à Domino, quod & tradidit nobis. Magister omnium suam doctrinam fatetur non suam: Non enim, ait, à me ipso loquor: Tu verò de tuo nobis tradis: & quod à nemine accepisti. Qui loquitur mendacium de suo loquitur. Tibi proinde sint, quæ tua sunt: ego Prophetas, & Apostolos audio, obedio Euangelio; sed non Euangelio secundum Petrum Abaylardum. Quintum Ecclesia Euangelistam non recipit*. Hæc ille, aspera quidem, & acida, sed ad confricandam Abaylardi scabiem oppidò accommodata. D. Bern.

Dignum animaduersione arbitror monitum illud Pauli, ad Timoth. epistol. 1. cap. 3. num. 2. vbi cùm dixisset: *Oportet Episcopum Doctorem esse*: in 2. epistol. ad eundem cap. 2. num. 25. addidit, *Oportet Episcopum docibilem esse*. Nec contraria repute, vt Doctor sit Episcopus, & docibilis, vt erudiat, & ediscat: Germana quippe sunt ista, & eodem partu enascuntur. Ille Doctor euadit præstantissimus, qui discipulum, quandoque fieri genuina docilitate non verecundatur. Nec si rectè sapis Doctorem esse, & docibilem ab Episcopo separabis. Hinc D. August. lib. 4. contra Donatistas cap. 5. ex Cypriani sententia. *In Episcopo*, ait, *diligendum esse non solùm, vt scienter doceat, sed etiam vt patienter discat*. Nec dissimilia sunt, quæ lib. 5. contra eosdem c. 26. scripsit, *Ille Episcopus melius docet, qui quotidie crescit, & proficit discendo meliora*. Ita ille. Et ætatum omnium sapientissimus Ecclesiastes Salomon. *Cor docile* postulabat, 3. Reg. cap. 3. num. 9. *Dabis seruo tuo cor docile*, hoc est, cor facile vt doceatur. Ex Hebræo legeres, *Cor audiens*, & Græcum tibi redderet. *Cor sapiēs*: vtrumque bellè, quoniam docilitas, & sapientia fœliciter maritantur in corde; illeque verè sapiens euadit, qui ad audiendum, & perdiscendum facilem se præbet. Idcirco idem Salomon librū Ecclesiastes huiusmodi clausula

1. ad Timoth. 3. 2. ad Timoth. 2. D. Aug. 3. Reg. 3.

Eccles. 12.n.13 sula terminauit, *Finem loquendi pariter omnes audiamus*. Ibid. cap. 12. num. 13. Sed cur omnes ad audiendum inuitat, & dicit, *Omnes?* Fortè, vt quem hactenus alij oratorem, Ecclesiastemque audierant, modò quasi rudimentarium cernerent auditorem? Non dubito, qui noui optime dictum à Clemente Alexandrino Clemens Alexan. lib. Stromatum. *Docens aliquis plus discit, & discens, & sæpe vna audit cum ijs, qui ipsum audiunt*. Hinc D. Paulus ad Ephes. cap. 4. num. 11. recensens dignitatum gradus, quos in Ecclesia Deus constituerat, Doctores in Ephes. 4. postremum locum reiecit. *Ipse*, inquit, *dedit quosdam quidem Apostolos; quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores*. Vltimus certè locus discipulis assignandus videbatur, non Doctoribus: cur igitur hos in postremo collocat? Erudire, ni fallor, Doctores volebat, & magistros; vt crederent tunc præstantiores in doctrina futuros, cùm non solùm docendi cathedram, sed perdiscendi scamna vsurparét, & alterna vicissitudine è Doctoribus transirent in auditores.

Quàm benè hoc nouit sanctus Ambrosius, cuius est illud desiderium, & perdiscendi studium, cùm iam Doctorem maximum D. Amb. mundus suspiceret. *Diligentiam*, ait, *circa scripturas diuinas opto assequi, quam vltimam posuit Apostolus inter officia Sanctorum, & hanc ipsam, vt studio docendi possim discere*. Eandem retulit ingenuitatem in addiscendo sanctus Augustin. ingeniorum splendor. epist. 75. quam refert text. in c. Si habes 24. q. 3. vbi sic: *Senex à iuuene, Episcopus tot annorũ à collega nondum anniculo paratus sum doceri*. Item alibi: *Si posses*, ait, *me docere, quod ignoro, libentissimè te sufferrem, non solùm verbis increpantem, sed etiam verberibus castigantẽ*. Quo quid fortius efferre potuisset, vt vehemens quo perdiscendi tangebatur desiderium significaret? Idem etiam in D. Hieronymi pectore exardebat, non solùm in ipso virescentis ætatis calore, sed etiam extrema senectute, vt in epist. 65. ad Pamachium, & Oceanum testatur. *Iuuenis miro discendi ferebar ardore, nec iuxta quorumdam præsumptionem ipse me docui*, Hoc iuuentę exultantis studium: quale effœta iam in ætate viguerit, ipsius Hieronymi calamo graphicè depictũ videamus. *Iam canis*, inquit, *spergebatur caput, & magistrum potius, quã discipulum decebat. Perrexi tamen Alexandriam audiui Didymum, & in multis ei gratias ago, quod nesciui didici, quod sciebam, illo docente, non perdidi. Putabant me homines finem fecisse discendi: Veni rursum Hierosolymam, & Bethleem. Quo labore? quo pretio Parrabanum no-*

D. Aug. (margin) D. Hier. (margin)

stur-

diurnum habui praeceptorem? timebat enim Iudaeos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Haec ille, quae quanto legent pudore magistri, & praedicatores illi, quibus cura est, officiumque docendi, nec tamen humilitatem habent, vt discant, & quae ignorant alios interrogent. Hieronymum isti respiciant, Augustinum, Ambrosium, Apollinem, & alios doctrina praestantissimos, quos anterior aetas discipulos pariter mirata est, & praeceptores. Quin immo & ipsum vas electionis Paulum, & Ecclesię Principem Petrum in hac parte imitentur, quorum humilitatis exemplum inuitat ad discendum, quae planè ignorant, sicuti duo Ecclesiae lumina didicerunt, interrogando non semel, & inquirendo, quae ignorabant. Quid? Dominus Iesus Patris sapientia, hoc humilitatis praeluxit exemplo ignorantiã quandoque praetendens, & interrogans: Etiam Deus ipse, vt vidimus, quaerens ex hominibus nonnunquam memoratur, vt quotquot haec meminerint pudorem abijciant, & quae ignorant ex alijs etiam inferioribus discere, illosque humiliter interrogare nequaquam vereantur.

§. DECIMVMQVINTVM.

Pauli doctrina humilitate perdiscendi insignis, mira claruit foecunditate.

MAgnam fructuum vbertatem ex larga, profusaque doctrinae seminatione praesagire in promptu erat. Sicut enim parce metit, qui in seminando parcus extiterat; ita foecundissimam habet segetem, & conferrissimos colligit manipulos, qui semen liberaliter sparsit. Quid ergo mirũ, si tam vberes ex praedicatione sua fructus noster collegit Apostolus? Quippequi velut alter Triptolemus sapientiae curru aurigãte charitate euectus, non frugum semina, sed vitae caelestis documẽta, fidei dogmata, & legis nouae salubria totum per Orbem, praecepta dispersit: & breui tempore Nationes multitudine pene infinitas, immani barbarie efferatas, atque ab humano cultu, Religione, & Dei obsequio alienas Euãgelij suauitate demulcit, & ab infaelicibus vepretis, & saltibus in Domini caulas, gregemque traduxit. Miratur D. Chrysostomus homil. 4. de laudibus Pauli, copiosam hanc fructuum multitudinem. *Etenim homo*, inquit, *ignobilis, abiectus, & circumforaneus, qui artem exercebat in pellibus, in tantum virtute progressus est, vt vix triginta annorum spatio Romanos, & Persas, & Parthos, &* D. Chris. 1.

& Medos, & Indos, & Scythas, & Aethiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne prorsus hominum genus sub iugum mitteret veritatis. Hæc ille. Verùm non possum non admirari, cur tot enumeratis mundi Regionibus, Hispaniam tacitus prȩterijt, inter alias Europæ partes nobilissimã? cùm etiam ad illam, quamuis in extremas occidẽtis Orbis plagas reiectam, Sol iste splẽdissimus doctrinæ suæ radios emiserit, amplissimamque fidei segetem collegerit, vt indubitanter affirmat S. Anselmus in cap. 25. & 28. in epist. ad Rom. *Peruenit igitur vsque ad Hispanias, & à mari Rubro, vsque ad Oceanum prædicãdo cucurrit, imitans Solis cursum ab Oriente, vsque ad Occasum: vt antea terra deficeret, quàm studium prædicandi*. Hæc ille, quæ, ni fallor, à D. Hieronymo fuit mutatus ad c. 5. Amos, vbi ita fa-

D. Hier. tur: *Paulus Apostolus vocatus à Domino, effusus est super faciem vniuersæ terræ, vt prædicaret Euangelium ab Ierusalem, vsque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, vbi iam fuerat prædicatũ: Sed vsque ad Hispanias tenderet, & amari Austro imò ab Oceano, vsque ad Oceanum curreret, imitans vtique Dominum Deum suum, & iustitiæ Solem, de quo legimus: A summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius; vt ante Paulo terra deficeret, quam studium prædicandi*. Hactenus ille. Verè solicitus doctrinȩ cȩlestis agricola Paulus extitit, qui fructus colligendi studio nullam terræ particulam reliquit otiosam, & ideo plures ille manipulos, quàm cæteri, in Christi horreum congregauit.

Et verò de ipsius in Hispaniam aduentu constans est, & ferè omnium Patrum communis sententia, qui Diuum Paulum à primis Neronianis vinculis solutum, in Hispaniam venisse testantur, eamque Euangelicis institutis, & ministris ornasse, atque imbuisse. Cuius aduentus tam multa adhuc supersunt indicia, vt omnem ferè dubitationem auferant: Nedum quòd ipsemet Apostolus cap. 15. epistolæ ad Romanos, semel atq. iterum Hispaniam adire pollicetur. *Cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos*. Et paulò inferius: *Hoc igitur cum consummauero, & assignauero eis fructũ per vos, proficiscar in Hispaniam*. En habes in Hispaniam proficiscendi promissionem. Quòd autem illam postea compleuerit, indicijs probo, & monumentis ab ea tempestate in præsens, vsque æuum permanentibus. Tortosæ in Catalonia constanti illius Ecclesiæ traditione creditur Paulum ibi fuisse, in eaque ciuitate Ruffum Simonis Syrenæi filium in Epi- Rom. 15.

Z z sco-

Anton. Beuter. scopum cooptasse testatur Antonius Beuter lib. 1. cap. 1. Interiorem deinde Hispaniam penetrauit; ibique apud Viennenses in Oppido Lucroniensi vrbi vicino Dianæ templum magnifice extructum dissipauit, & Oraculum à Gentilibus frequentissimè in eo consultum extinxit: atque in honorem Sancti Michaelis Archangeli in mediocri cliuo Septentrionem versus Basilicam ædificauit, vt Autor est Ioannes de Armar. lib. Antiquit. Episcop. Calaguritani, & constanti Viennēsium traditione firmatur. Apud quos antiqui lapidis titulus, vel temporis iniuria, vel oppidanorum incuria postea demolitus visebatur, in quo versus passim, & vulgò à prætereuntibus legebatur.

Armar. *Saulus præco crucis, fuit nobis primordia lucis.*

Nec verò loca tantùm hactenus memorata percurrit, sed vniuersam Hispaniam peragrauit. Non leui ducor coniectura: Cùm enim impellente charitate, omnes Asiæ angulos perlustrauerit, Græculos quosuis Euangelicis institutis imbuerit, vtpote, qui amoris incendio agitatus quiescere non poterat: & ideo teste Diuo Chrysostomo in Proœmio in epistolam ad Romanos, quasi alis præditus esset locis omnibus celerrimè assistebat quietu[?]nis impatiens, D. Chrys. *Qui quidem*, ait, *veluti volatilis præ charitate effectus, omnes assiduè circumibat; nusquam manens, nusquam stans*. Nec illum ita circunferebat videndi studiū, inanisque, vt in alijs accidit, curiositas, sed vehemens, accensumque desiderium doctrinam Euangelicam disseminandi, vt vberrimos ex prædicatione fructus colligeret. Quod idem Chrysostomus homil. 34. in Genes. graphice depingit. D. Chrys. *Feruidus Christi amator, & quasi alatus in vniuerso Orbe currens, in corpore incorporea facere studens: Clamabat dicens: Charitas Christi vrget nos*, 2. Corinth. cap. 15. num. 14. Cùm igitur hæc charitas vrgeret tot aliarum Regionum loca peruadere: Qua ratione fieri poterat, vt feruorem suum in Hispania remitteret, & ipsum permitteret aliquo loco tantisper quiescere; quominus omnes Hispaniarum Prouincias perlustrauerit? Vtramque, scilicèt, Castellam, Estremaduram, Beticam, & singularum loca præcipua, videlicèt Hispalim, Cordubam, Toletum. Nec præcipua tantùm, sed etiam minora præsertim antiqua, & Romanorum fundatione erecta: cuiusmodi in tota Hispania frequenter plurima, & notatu dignissima visebantur. Inter omnia celeberrimum extat oppidum Almadem, vbi insignis ille argenti

genti viui puteus reperitur quem multis retro sæculis prius quàm Dei verbum humanitate vestitum appareret, iidem Romani detexerunt. Et iam ab illo æuo propter incredibilẽ argenti viui abũdantiam, & copiam inexhaustam in præsens vsque perseuerat, & ni fallor, ad mundi finem perennabit.

De hoc puteo, vt multorum tenet sententia loquitur præcipuè facer textus, 1. Machab. c. 8. egregia Romanorum facinora commemorans. *Et quanta fecerant in Regione Hispaniæ, & quod in potestatẽ redegerunt metalla argenti, & auri quæ illic sunt.* Est igitur oppidum hoc *Almadem*, in Toletana Diœcesi situm, Cordubæ tamen vicinius, loco *Chilon* valdè proximum, vbi Monasterium Seraphicæ Religionis, Almæque Angelorum Prouinciæ pietate, & Religione obseruandum prospicitur. Ex alia parte conterminum est *Almaden* oppido, quod dicunt, *Agudo* (patria mea est) Maioris, quam dicunt, Encomindæ equitum de Calatraua, capiti dignissimo. Proh quam optauerim, vt minimos eorum locorum vicos, & angiportus sacratis pedibus sanctificaret Apostolus, benignissimo afflaret aspectu, & saluberrimo oris influxu fælicitaret; vt Nostrates oppidani in se ipsis experirentur, quam verè illud à Diuo Chrysostomo dictum fuerit in Procemio epistol. ad Romanos. *Diuina illa anima vniuersum terræ Orbem circumplexa erat, & in se ipso circunferebat omnes: omnes amabat sic, vt si genuisset: quin potius maiorem præseferebat charitatem, quam quiuis pater.* Hæc ille: quibus non absimilia tradit, homil. 1. de Laudibus Pauli immensam prædicationis ipsius segetẽ, & fructus vberrimos recensens. *Statim, inquit, Orbem vniuersum studuit offerre, qui terram, ac mare Græciam, & Barbariem, omnemque prorsus, quanta est sub cælo, Regionem, quasi volitans circumiuit: non simplici labore veluti inuacuum itinera percurrens, sed peccatorum spinas euellens, & verbum seminans pietatis: ex hominibus Angelos faciens: quinimmo ipsos homines quasi ex Dæmonibus in Angelos prouehens.* O qualem metamorphosim, quam admirandam hic cerno rerum mutationem. Homines in Angelos permutauit. Quid ni? amabat, nec solum amabat, sed quouis parente feruentius diligebat; & ideo sic dilectos immutabat. Quàm benè charitatem aurum alius dixit magistrale; quia cuncta quibus imiscetur in aurum transformat. O quales in *Almadem* mutationes Pauli ederet immensus amor si ibi adfuisset? Et ni fallor adfuit, ita enim ardens Apostoli zelus mihi persuadet. Cur loca non adiret, quæ vo-

1. Mach. cap. 8.

D. Chrys.

illando facile penetrare potuisset? Alatus namque erat, vt iam diximus ex Chrysostom. Et idem penè sensisse videtur Petrus Damianus Opuscul. de picturis Apostolorum cap. 2. vbi ita: *Ipse quippe quàm valida charitate flagrat: tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat; Transire ad alia ex alijs appetit, quia ipsius eum, quam implet, stimulus charitatis impellit.*

Petrus Damian.

Hanc percurrendi velocitatem à Damiano commendatã, in Hispania præsertim Apostolus exercuit: quoniam in ea Orbis parte admodum præcipua, imperioque præpotenti, Christi fidem, & Religionem catholicam studiosius amplectendam, & sempiternam ibi sedem habituram prę uidit; Ideo, ni fallor, ad Romanos scripsit cap. 15. Euangelium prædicasse, vbi nunquam fuerat prædicatum. *Sic*, inquit, *prædicaui Euangelium hoc non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem, sed sicut scriptum est. Quibus non est annunciatum de eo videbunt, & qui non audierunt intelligent.*

Rom. 15.

Quod si post tot, tamque indubitata indicia, & minimè fallentes coniecturas adhuc cuiusquam animum incessit dubitatio: nec sibi persuadet Paulum Apostolum in Hispaniam penetrasse, & loca quorum meminimus crebro inuisisse; Cardinalem consulat Baronium tom. 1. ad annum sexagesimum à Christo nato, vbi aduentum Apostoli in Hispaniam conceptis verbis affirmat, & quæ obiter obijci poterant, facile diluit. *At*, inquit, *nec ob hanc causam, quod nunc si velimus, redisset in Orientem, videri possit elapsum tempus, quominus proficisci potuerit post modum in Hispanias. Nam octo illi, qui intercedunt anni, vsque ad ipsum consumatum martyrium, non tantùm fuere illi satis ad Hispanias peragrandas, sed vniuersum planè Orbem Romanum, ac Barbarorum externas Regiones adeũdas.* Hæc ille: quibus non parum fidei comparat ingens alijs proficiendi studium, quod in Pauli pectore vigebat, ipsumque otij impatientem, & quietis prorsus ignarum reddiderat. Vnde non satis habuit Apostolus, si in vna tantùm Regione doctrinæ Euangelicæ semen spargeret, & vberrimam fructuum copiam colligeret: eodem impellente studio, amoreque nullam in toto Orbe Regionem esse voluit sui ignaram laboris: sed omnes doctrinæ suæ vbertate studuit fœcundare. Quapropter D. Chrysostom. homil. 2. de Laudibus eiusdem, Angelis in hac parte præferendum affirmat. *Angelis sæpe diuersarum gentium cura commissa est; sed nullus eorum ita creditum sibi Populum gubernauit, vt Paulus vniuersum gubernauit Orbem,*

Baron. tom. 1. Annal. anno 60

D. Chrys

&

& statim cōcludit: *Michaeli gens commissa est Iudaeorum: Paulo verò terrae, ac maria, atque vniuersi Orbis habitatio*, quem ipse caelestis doctrinae fructibus coronauit, gaudente terra praedicatore suo in caelo primum laureato.

O diuinam aquilam quid mirer, si tam praepeti volatu tot Regiones longissimo tractatu dissitas perlustraueris, & doctrinae tuae foecunditate exhilaritas reliqueris? Diuinus amor aureo curru pennigeris equis triumphantem deferebat: quò non interritus adires? Quis à cursu retardaret amanter, & verè dicentem: *Quis nos separabit à charitate Christi?* Rom. 8. num. 35. O tubam caelestem, quam vniuersus Orbis libenter audiuit aduersus Principes, & Potestates tenebrarum harū intestina bella personantem. Qua ratione fieri poterat, vt non omnia comminueres: Omnibus potentior factus, qui dicebas: *Omnia possum in eo, qui me confortat:* Philip. 4. num. 13. atque vt Christum lucrifaceres, omnia detrimentum existimaueras. Philip. 4. *Omnia detrimētū feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciā?* Nec verò tot, tamq. difficilia tui solius causa obibas, vt videlicet tibi Christum lucrareris, sed alios eiusdem lucri desiderabas consortes. Tam impensè Euangelij semen multiplicatis fructibus augeri studebas! Sed quam longè ab hoc studio abertrabāt ij, quos noster Apostolus incredibili sollicitudine, & labore ad Christum pertrahere conabatur. Quid illis cordi erat? Diuinam sapientiam audiamus, capite 15. *Multi aestimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitae compositam ad lucrū, & oportere vndequaque, etiam ex malo acquirere.* Sap. 15. Quò etiam videtur respexisse, qui clamabat.

O ciues, ciues, quaerenda pecunia primum est. Horat. lib. 1. epist. 1.
Virtus post numos: haec Ianus summus ab imo
Perdocet, haec referunt iuuenes dictata, senesque.

Non absimile est alterius apud Sophoclem Graeci iudiciū, quod latinè redditum, ita habet: *Nullum est malum, quod cum lucro coniunctum sit.* O nimium caeci, quos tam fatua eludunt iudicia. Nusquam istis nostri Solis splendor affulsit: Nusquam Paulum dicentem audierunt; *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus*, in quo veluti fonte vitam ipsam, & quidquid in ea pretiosum delectabile est, & honestum continebat.

Cùm autem Apostolus è Christi vita suam hauriret; ideo terrestria, & creata, prae caelestibus, & aeternis pro nihilo habebat. *Non contemplantibus*, inquit, *nobis quae videntur, sed quae non videntur: Quae enim videntur temporalia sunt: quae autem non videntur aeterna sunt* 2. Corinth. cap. 4. num. 18. 2. Cor. 4. Cùm autem sola

cælestium æstimatione, pretioque tangeretur; ibi totus animo erat, ibi cogitatu, & spiritu versabatur: vnde Philippensibus 3. nu. 20. dicebat: *Nostra conuersatio in cælis est.* Et verò huiusmodi terrenorum cōtemptus in Pauli corde sub ipsum suę conuersionis initium pullulauit. Primum namque triduum ieiunus spontè transegit, orationemq. addidit, culpæ veniam efflagitans, vt censuit D. Chrysostomus homil. 19. in Acta. *Quare autem*, inquit, *non comedit, neque bibit? Compungebat se propter ea, quæ fecerat, confitebatur, precabatur, orabat Deum.* Chrysostomi semitam calcauit Theophilactus in cap. 9. Act. Vnde hæc transfero. *Tres dies, neque comedit, neque bibit. Cur hoc fecit? quia valde sibi displicebat, quòd Ecclesiam persecutus erat, & supra modum tristis, & mæstus erat, ac precabatur, & orabat ad Deum.* Nec vacuæ preces: nam orans remittitur ad Ananiam, qui interprete D. Augustino, ouem adsignificat; & Paulus iam è lupo in pastorem, magistrumque transierat. Quamuis autem Ananias Paulum quæreret, vt doceret: ipsummet ouis nomen latenter indicat, iam inde Paulum pastoris, & prædicatoris officium auspicari. Verba sunt Augustini ex serm. 14. de Sanct. *Ecce lupus rapax adducitur, sequendam, non rapiendam ouem: Ananias enim ouis interpretatur. Mira & magna res geritur, lupo sæuitia interdicitur, lupus ad ouē captiuus ducitur. Tanta autem præcesserat fama lupi raptoris, vt eius nomine audito timeret ouis sub manu pastoris: sed ab agno pro quibus mortuo fit ouis secura de lupo.* Sed immeritò iam dixeris lupum, quem ita cernis immuratum: dic potius pastorem, Orbisque Doctorem, vel etiam cùm D. Chrysostom. homil. 8. de Laudibus Pauli totius mundi Solem, qui doctrinæ splendore omnes ipsius plagas illustrauit. *Sol enim quidam*, ait, *hominibus est Paulus, qui totum prorsus Orbem fulgentibus linguæ suæ radijs illuminauit, quippe vniuersas circūeundo Gentes, cursum omnino Solis imitatus est, ac mundi Regiones omnes, quasi libero à corpore animo peruolauit; Cuius tanta est pulchritudo; vt Deus ipse illam deprædicet: nam astra cum fierēt admirabantur Angeli: hunc autem Deus ipse admiratus est, dicens: Vas electionis est mihi iste.*

Philip. 3 num. 20 | D. Chrys. | Theoph. | D. Aug. | D. Chrys.

Nec ob solius doctrinæ lucem Solis nomine, & munere Paulum honestabis: splendori calorem adiunge, quo succensus admiranda prorsus edebat, & omnium pectora inflāmabat. Vide quo pacto epistolam ad Thessalon exordiatur, & fateberis: *Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed in virtute, & Spiritu sancto & plenitudine multa.* Et 2. Corinth. 12. *Signa*, inquit,

Thessal. cap. 1. | 2. Cor. cap. 12.

2.Cor.12 quit, *Apostolatus mei, facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus.* Addo Lucæ penicillum, quo Act. 19. nu. 11. Eandem Apostoli virtutem in miraculorum ostensione
Act.19 depinxit. *Virtutes*, ait, *non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, spiritus nequam egrediebantur*. D Chrysostomus homil. 6. in epistol. 1. ad Corinth hanc Lucæ picturam additis vitæ luminibus, mortisque vmbris reddidit clariorem: ait enim Pauli vestibus non solùm è corporibus ægritudines, sed ipsam mortem fugari, & mortuos
D.Chrys. vitæ reddi. *Nam eius vestes mortuum suscitabãt, & vmbra morbos abigebant*. Et oratione encomiastica Petri, & Pauli, de vtroque locutus, ita habet. *Petrus sua ipsius vmbra paralyticos solidauit, & mortem destruxit: Paulus vestimentis suis morbos pepulit, & dæmones fugauit.* Act. 20. enarratur quo pacto Eutychus adolescens Paulum audiẽs concionantem, somno correptus magno adstantium stupore in præceps ruerit, exanimisque ce-
Act.20. ciderit; *Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit super eum; & complexus dixit, nolite turbari anima enim ipsius in ipso est*; Pauli virtute operante extemplò mirabiliter restituta.

Apud Melitam insulam assiduo insolitoque prodigio Pauli virtutis clarissima monumenta perennant. Ibi enim viperæ veneno carent, & impunè tractari licet. Quinimo siquę aliundè portantur illico venenum deponunt. Addit etiam Alanus Copus Dialog. 3. Alan.Cop cap. 28. omnes quotquot in die Conuersionis S. Pauli, quæ est Ianuarij 25. nascuntur, nullo viperarum timore concuti, sed manibus innocuè tractare solitos: quinimo saliua occidere: quod etiam tradit, & experientia probatum testatur Thomas Fasellus de rebus Siculis Decad. 1. lib. 1. cap. 1. Th.Fasel Hoc verò prodigium inde ortum habuisse reor: Cùm Diuus Paulus naufragio eiectus Melitæ portum tenuit: atque, vt refert Lucas Actor. 28. num. 3. correpto sarmentorum fasce ignem accendere niteretur, vt è mari adhuc madidus calefieret, vipera sarmentis delitescens Pauli manum inuasit, morsu tenuit illico, vt adstantes putabant, morituri. *Cum congre-* Act.2. 3. *gasset autem Paulus sarmentorũ aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset inuasit manum eius*. Paulus verò nil nocumenti à morsu accipiens, manũ excussit, & pendentem ex ea bestiam in ignem proiecit. *Et ille quidem excutiens bestiam in ignẽ, nihil mali passus est*, ibid. num. 5. Vnde Arator.

..... *Digito nam bestia pendens* Arator.

Excutitur proiecta rogis, benè reddita flammæ,
Quam dedit ipsa priùs, quæ culpa protulit ignem:
Vnde Gehenna calet ------

Oecumenius viperam pœnituisse astruit, morsusque errorem flammis spontè castigare voluisse, Oecum. *Vipera*, inquit, *cùm in manum Apostoli dentes iniecisset, & nullã peccati in ea mollitiem, & laxitatem inuenisset, statim resilijt, & in ignem sese proiecit, quasi pœnã à se exegerit, quòd nihil ad se pertinens corpus inuasisset*. At verò Militenses miraculi magnitudine permoti, fidem susceperunt, vnde, *Conuertentes se dicebant eum esse Deum*. Actor. 28. num. 6. Hæc miraculi origo, & perẽnitas, hinc quæ de Melitensibus viperis recensuimus, Pauli meritis referenda.

Nec solos Melitenses in admirationem egit diuinæ virtutis cõsideratio, quæ in D. Paulo operabatur: totum planè Orbem admiranda ipsius doctrina pauore concussit. Fuit enim Paulus sapientiæ prodigium, virtutum omnium archetypus; prædicatorum exemplar, Euangelici oratoris speculum. Paulus præstantissimi Phæbochristiani liber est: in eo quidquid vbique fuit magnorum virorũ inspicitur: Paulum videat, ipsum legat, cæteros deponat libros, siquis ambit esse perfectus Ecclesiastes. Quod D. Chrysostomo contigit; ex assidua namque D. Pauli epistolarum lectione admirabilis euasit concionator, ita vt propterea Chrysostomus, hoc est, os aureum diceretur. O quantos haberet Ecclesia Chrysostomos: si in perlegendis Pauli epistolis versarentur; inde enim in prædicandi munere incredibiliter proficerent. Ideo enim dictante Spiritu sancto plures ille epistolas omnibus alijs conscripsit, quarum quatuordecim tantùm tenet Ecclesia, relicta quam ad Sardicenses scripsit, vt in ipso epistolarum numero doctrinæ ipsius vis, & præstantia cerneretur. Etenim quatuordecim illis epistolis, quidquid sapientiæ, & doctrinæ in Lege veteri, nouoque Testamento continebatur, mirabiliter conclusit; & profundissima vtriusque legis arcana tam altè fuit rimatus, vt nihil intactũ reliquerit. Et sanè decem epistolis Decalogum, Legem scilicet, & Prophetas, quatuor complexus est Euangelia: ita quòd vetus nouaque Lex æquo fere pondere, & Diui Pauli epistolæ appenduntur. Quo quid illustriùs ad amplificãdam doctrinæ prestantiam, ipsiusque fœcunditatem in proferendis fidei, aliarumque virtutum fructibus extollẽdam reperietur? Præit mihi Anselmus in epist. ad Colossen. & D. Gregorius lib. 35. Moral. c. 25. ex quo id videtur ab Anselmo mutuatum. Ait igitur S. Gregorius: *Recta vita sanctæ Ecclesiæ multiplicata per decem* D. Greg.

qua-

quatuor reputatur, quia vtrumque Testamentum custodiens, & tam secundum Legis decalogum, quàm secundum Euangelij libros viuens, vsque ad perfectionis culmen ascenditur. Vnde & Paulus Apostolus quamuis epistolas quindecim scripserit, sancta tamen Ecclesia non amplius quàm quatuordecim tenet; vt ex ipso epistolarum numero ostendat, quòd Doctor egregius Legis, & Euangelij secreta rimatus esset. Hactenus ille: Ex cuius sententia cernere fas erit quanti Pauli doctrinam fecerit Ecclesia, & quàm preclaram de incredibili ipsius fœcunditate, & sublimitate conceperit existimationem, vt quamuis posset quindecim epistolas approbare, quatuordecim tantùm, vt censuit Gregorius, approbauit; vt in eo numero sapientiæ sublimitas, doctrinæ præcellentia, eximiaque fœcunditas clariùs emineret, & quantùm D. Paulus cæteros omnes Ecclesiæ Magistros, & Doctores his, & alijs gratiæ dotibus antecelleret, statutum posteris relinqueretur.

§. DECIMVMSEXTVM.

Quidquid ad prædicandum natura Paulo non indulsit, gratia cælestis abundanter suppleuit.

POstremum attigimus gradũ, vbi se statim obijciunt Naturæ dotes, quas vel ipsa largiter indulgens oratori Christiano ad muneris sui ornamentum concessit, vel auara nimis denegauit. Et quidem, ac si Natura prædicatoribus inuiderit: nulli vnquam largita est, vt in ea arte omnibus muneris absolutus euaderet. Perfectissimos artes aliæ Magistros habuerunt. Militaris disciplina Martem sortita est propter artis præstantiã Deum à Gentibus existimatum. Pictura suum laudauit Apellem, qui obductis coloribus res naturales ita ad viuum expressit, vt etiam homines falleret. Musica Orpheum ostentauit canendi, pulsandique peritia adeo insignem, vt saxa, ferasque lyram pulsando pariter, & canendo pertraxerit: Arithmetica Platonem enumerat miracula numerãdi arte patrantem, vt Diogenes testatur. Philosophia in Aristotele vsque adeo se extulit, vt non plura ediderit natura, quam Philosophus creditur assecutus. Postrema venit Eloquentia suo Demosthene lætabunda, qui in eo genere ita excelluit, vt omnium facilè princeps diceretur. At verò nulli ex prædicatoribus hæc fælicitas contigit, vt omnimoda eius artis perfectione decoratus existeret. Nec vnum mihi dabis, qui tanquam Phœnix in parabolam, & exemplum adduci mereatur. Non D. Paulum quoniam, etsi tam multis gratiæ, & industriæ prærogatiuis abundauerit: Licèt Natura

tura non pauca ipsi cõcesserit ornamenta, nimirum, ingenij acumen, promptitudinem, viuacitatem, acrimoniam, & alia, quæ gratiæ dotibus coniuncta perfectum illum prædicatorem reddiderunt. Nihilominus æui nostri auditorũ vana curiositas multa in eo ad omnimodam eius artis perfectionem desideraret: Videlicet optimam corporis habitudinem, linguæ dexteritatem, vrbanam, comemque dictionem, quam humanitas quædam, & lepos grauitate conditus in dicendo comitaretur: quod æui sui auditores in D. Paulo etiam expetebant. Et quia his omnibus destitutum agnouerant, concionantem irridebant, & temerè cauillabantur.

Et quidem ob malam corporis habitudinem, & formam non ita grauem, & sicut prædicatorem decebat, augustam à Corinthijs despicatui habebatur, de quibus est illud eiusdem Apostoli epist. 2. cap. 10. vbi hanc notam sibi à Corinthijs inustam commemorat.
2. Co. 10. num. 10. *Epistolæ, inquiunt graues sunt, & fortes, præsentia autem corporis infirma*. Ita illi, nec mendaciter, si Nicephoro fides est adhibenda, qui lib. 1. historiarum c. 37. veram Pauli effigiem docto calamo exculpsit.
Niceph. *Paulus*, inquit, *corpore erat paruo, & contracto, atque incuruo, & paululum inflexo. facie candida, annosque plures præ se ferente, capite modico; oculis multa inerat gratia: supercilia deorsum versus vergebant: nasus pulchrè inflexus, idemque longior, barba densior, & satis promissa*. Hæc ille. Nec dubito, quod verè, etenim D. Chrysost. tom. 5 homil. de Principibus Apostolorum D. Paulum appellat tricubitalem *Paulus*, inquit, *tricubitalis est, & cælos ascendit*. D. Chrys. Et ideo fortassè non tanti apud Gentiles fiebat, quanti Barnabas augustiori forma specieque venerandus. Vnde Paulum dicebant Mercurium: Barnabam vero Iouem Deorum apud eos maximum nuncupabãt, sic in Actis Apostolorum enarratur c. 14. *Vocabant Barnabam Iouem Paulum verò Mercurium*. Act. 14. Quin adeo ipsemet Apostolus Paulus propter contemptibilem corporis figuram, abiectamque speciem infirmitatem præ se ferentem reijci, & despicatui haberi non ignorabat. Idcircò Galatis impensè gratatur, quod his non obstantibus illum in vrbe sua tanquam Dei Angelum suscepe-rint. *Scitis autem*, ait, *quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iam pridem, & tentationem vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis; sed sicut Angelum Dei excepistis me*, c. 4. num. 13. & 14. Gal. 4. 13. & 14. Quæ verba aptissimè in præsens institutum exponit D. Hieronymus, Chrysostomus, & Theophylactus, tantumdemque aiunt valere, quòd Diuus Paulus per carnis infirmitatẽ Galatis euangelizauerit, ac si videre-

deretur omnino abiectus, vilis, infirmus, & miserabilis; & hanc abiectionem, & vilitatem vocat tentationem in carne, quia inde Galatæ tentari potuissent, Paulumque cum suo Euangelio abijcere. Quapropter dum adijcit, *Et tentationem vestram in carne mea non spreuistis*, passiuè, & per metonymiam accipiendum est, vt idem sit tentatio, quod tentationis obiectum. Atque adeo *Tentationem vestram*, idest, me tot contumelijs oneratum, persecutionibus agitatum, vilem, pauperem, humilem, abiectum, & contemptibilem, qui vobis poteram esse tentationis obiectum, vt me meumque Euangelium aspernaremini, non spreuistis, sed tanquã Angelum excepistis. Tantum nocet prædicatoribus abiecta, vilisque corporis species, vt magni faciendum fuerit, quòd propter eam Paulus aliàs prædicator maximus non exploderetur.

Defecit etiam Apostolo linguæ dexteritas, loquendi facilitas, & promptitudo; ita vt verba non benè resecta, & circinnata ex ore, sed tumultuatim, inconcinnèque prodirent. Quod etiam Corinthij censoria rigiditate carpebant, vt ex eodem Apostolo, 2. ad Corinth. 11. deducitur; ibi enim calumniantibus fortè ob inuidiã Corinthijs (semper enim calumniatrix fuit inuidia) respondens, dicebat: *Et si imperitus sermone,*
2.Cor. 11 *sed non scientia*. Quasi diceret; Etsi linguæ dexteritas mihi desit, scientia tamen, in qua maximum est prædicationis pondus, & momentum, non desideratur. Diuus Thomas lect. 2. in hunc locum existimat D. Paulum hìc se balbutientem fateri. *Vel dicen-* D.Thom. *dum*, inquit, *ad litteram quod Apostolus fuit balbus, & ex hoc Pseudo deridebant eum: & si imperitus sermone, idest impeditæ linguæ, non tamen sum imperitus scientia*. Planior tamen est interpretandi ratio, vt sermonis imperitia non sit linguæ tarditas, & balbuties, sed inurbanitas quædam, & subrustica verborum dispositio; ita quòd D. Paulus eã non habuerit eloquentię partem, quæ in pulchra verborum concinnitate, numerosa, & eleganti compositione, illustrium figurarum ornatu, & cultura versatur: Quinimmo ipsius dictio parùm compta fuit, triuialis, & rustica, modo redundans, rursus deficiens, obscura longis hyperbatis dissoluta, & frequentissimis abscissionibus hiulca. Quarum rerum exempla in epistola ad Roman. 1. ad Galat. 6. ad Ephes. 3. reperiuntur, vt D. Ireneus adnotauit. *Hyperbatis*, inquit, *vti-* D.Iren. *tur frequenter Apostolus propter velocitatem sermonum suorum; & propter impetum, qui in ipso est spiritus. Quam ob rem ei detrahentes Corinthij, vt refert ipse, dicebant: epistolæ graues sunt, & fortes, præsentia autem infirma,*

ma, & sermo contemptibilis. Quin etiam Apostolus in eadem epistola, vt iam diximus, sermonis imperitiam fatetur. Ex quo infert Origenes, superfluum esse & inane, orationis ornatum, & elegantiam quærere in D. Paulo, vel quia à natura id insitum non habebat, vt ingenuè fatetur, vel impellente spiritu minimè curabat. Origenis verba sunt: *Superfluum est ornamenta quærere sermonis in Paulo, quippe cùm non illi curæ fuerit: vnde est eius celebre dictum: Non in sublimibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus*. Significantius hoc expresit D. Hieronymus in epistola ad Algaziam, verba Apostoli superius citata interpretatus: *Quòd dixit Paulus: etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Id non ex humilitate, sed ex conscientiæ veritate dicit; profundos enim, & recõditos sensus lingua non explicat, & cum ipse sentiat quid loquatur, in alienas tamen aures puro non potest transire sermone*. Quod certè ijs vsu venit, quibus deest copia fandi, linguam non ita perfectè callent; regulasque, & documenta locutionis ignorant. In quo non mediocriter peccasse D. Paulum asseruit in eadem epistola sanctus Hieronymus. *Superfluis coniunctionibus vti Paulum, propter imperitiam artis grammaticæ, plerisque in locis reperimus*. Quinimò Græco, & patrio idiomate hos locutionis defectus patiebatur: vnde quæ mente assequebatur, culto verborum penicillo depingere non valebat, vt D. Hieronymus in epistol. ad Hebidiam asseuerat. *Cum Paulus*, inquit, *haberet scientiam scripturarum, & diuersarum linguarũ gratiam possideret; diuinorum tamen sensuum maiestatem digno non poterat Græci eloquij explicare sermone. Habebat ergo Titum interpretem, sicut & Marcum Petrus*.

Origen.

D. Hier.

D. Hier.

Addit insuper sanctus Chrysost. homil. 4. in posteriorem epistolam ad Timoth. D. Paulum non solùm Græcam linguam non perfectè calluisse, sed eius, Græcorumque doctrinæ prorsus expertem, & ignarum extitisse, *Erat*, inquit, *ille homo, Cilix coriarius, & inops, imperitus externa disciplina, Hebræam tantùm nouerat linguã, quæ cæteris Gentibus, sed Romanis, maximè contemptui erat. Non enim quamlibet aliam linguam, vel Græcam, vel barbaram ita contemnebant, vt linguam Syram, cui peraffinis est Hebræa*. Hæc ille: & quidem ex eodẽ Apostolo id desumpsisse videtur: quippe qui epistola 1. ad Corinth. cap. 2. dixerit: *Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos*. Quæ verba iuxta D. Chrysostomi expositionem ad eum locum perinde sonant, acsi Paulus dixisset: se externæ sapiẽtiæ prorsus expertem esse. *Hoc*, inquit, *dice-*

D. Chrys.

1. Cor. 2.

D. Chrys.

D. Chrys. *dicebat, quòd externa sapientia penitus esset expers. Sicut ergo superiùs quoque dixit: veni non in sublimitate sermonis: nam quod ipse quoque hoc posset habere est perspicuum: nam eius vestes mortuum suscitabāt, & umbra morbos abigebant, multò magis facundiam potuisset eius anima suscipere, nam hoc quidem est discipuli, illud autem artem omnē superat. Qui ergo scit ea quæ sunt arte maiora, multò magis poterit quæ sunt longè minora, sed non sinit Christus, non enim expediebat.* Hactenus ille. Caruit igitur Paulus facundia, & dicendi concinnitate; non tamen credo, quod sensit Chrysostomus, Græcæ linguæ omnino fuisse ignarum: sed Hieronymo assentior, qui in epistola ad Algaziam, in responsione ad quæstionem eius decimam, scribit Paulum à prima ætate linguā Græcam didicisse; cuius Tharsi magnum erat studium. Vnde ipsius scripta plurimis scatent Græcismis, quorum exempla recenset S. Hieronymus. Verba illius sunt: D. Hier. *Paulus cùm in vernacula lingua sermonem habebat disertissimum, quippe Hebræus ex Hebræis, & eruditus ad pedes Gamalielis viri in lege doctissimi, se ipsum in Græca lingua interpretari cupiens inuoluitur: si autem hoc ei accidit in Græca lingua, quam nutritus in Tharso Ciliciæ in parua ætate imbiberat: quid de Latinis dicendum est? qui verbum de verbo exprimere conantes, obscuriores faciunt eius sententias & veluti herbis crescentibus frugum strangulant vbertatem.* Hæc ille. Et paulò inferiùs suam concludens sententiam, ita differit: *Neque hoc miremur in Paulo, si vtatur eius lingua consuetudine, in qua natus est, & nutritus: cùm Virgilius alter Homerus inter nos, patriæ suæ sequens consuetudinem sceleratum frigus appellat.*

Itaque Græcæ pariter, & Latinæ linguæ mediocriter peritum non diffitemur Apostolum; non tamen Demosthenis, Thucididis, Tullij, Crassi, & aliorum eius æui magni nominis oratorū eloquentiam, in dicendo suauitatem, & in summa facundia proprietatem obtinuit. Quod Deo prouidente factum existimo, vt Orbis conuersio, non D. Paulo, eiusvè eloquentiæ, sed diuinæ gratiæ tribueretur; & fòrs hoc prudenter & humiliter præcauens Apostolus dicebat: *Non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis,* 1. Cor. 2. num. 4. quę eò clariùs enitebat, quò minor erat prædicatorū facundia. Et illustrior victoria, nec nisi Dei virtute & spiritu comparata putabatur: cùm eloquentissimus orator à rusticano, & parùm docto prędicatore se victum fateretur. Quod probat egregiè D. Chrysostomus homil. 3. in cap. 1. epistolæ ad Corinth. luculenta oratione referens cer-

certamen, quod inter Gentilem, & Christianum de Platonis, & Pauli eloquentia interuenerat. *Audiui, inquit, Christianum quendam altercantem cum Ethnico ridiculo sanè certamine: cùm ambo sua inuicem soluerent argumenta: siquidem, quæ oportebat Christianum dicere, ea Gentilis afferebat, & quæ Gentilis partes erant, eas Christianus vsurpabat. Erat autem de Pauli, & Platonis comparatione disputatio, in qua disputatione Gentilis conabatur ostendere Paulum, & indisertum, & rudem, & indoctum fuisse. Contra verò Christianus contendebat Paulum fuisse Platone eloquentiorem. Atque hoc pacto Gentilis victor euasit: cùm causam vicisse iudicaretur. Enim verò si Platone disertior fuisset Paulus multi non temerè possent existimare Paulum non gratia, sed facundia vicisse mundum. Itaque Gentilis agebat causam Christiani, Christianus verò Gentilis; sed enim quia Paulus ineruditus, & indisertus fuit; vicit autem Platonem, eiusque discipulos ad se conuertit: idcirco clarissima, & admiranda eius victoria*. Hucusque D. Chrysostomus. D. Chrys.

Neque mirum est quòd D. Paulum ille existimarit indisertum, & parùm eloquentem, quia reuera in his defecit Apostolus. Quinimo nulli vnquam ex prædicatoribus contigit, vt ab omnibus defectibus liber esset & immunis: sed multa in multis fuerunt ignoscenda (scirent si ignoscere censores) quod ad artis sublimitatem maximè spectat, vt nullus in ea ita perfectus vnquam euaserit, vt numeros omnes assequeretur, sicut palàm in suo perfecto oratore testatur Marcus Tullius. Et certè mirum est vt Romæ amplissima in vrbe, Orbis moderatrice, vbi tot strenuissimi duces, prudentissimi gubernatores extiterunt: tot Philosophicis, & Mathematicis disciplinis præcellentes viri floruerunt: tot musicos canendi peritiâ admirandos, & quod rariùs inuenitur, insignes Poëtas audiuit illa ætas & planè fuit admirata. Nusquam tamen oratorem protulit omnibus muneris absolutum: & tamen plures dicēdi studio, quàm alijs artibus operam nauabant. Tota quippe Romana iuuentus, artem oratoriam studiosissimè sectabatur: nec proinde maior, quin imò minor oratorum, quàm Imperatorum, Senatorum, Philosophorum, & Poetarum numerus censebatur. Nam, vt in primo de oratore concludit Tullius, *Nihil in hominum genere rariùs perfecto oratore inueniri potest*. Idemque de Phæbochristiano, & Euangelico prædicatore sentiendum, nisi Deus, dotes omnes, & prærogatiuas ita cumulatè largiatur, vt nihil ad absolutam tanti muneris perfectionem desideretur. Quod tamen non assolet: quin etiam, vt videre est in D. Paulo, Tullius Tullius

egre-

egregias ipsius virtutes, amplissima decora, & ornaméta notatis defectibus contra ponderauit, ac tot donorum, & prærogatiuarum, vt ita loquar pulpæ, ossis frustulũ (defectus puta) sapienter adiecit, vt elationem deprimeret: subindeque prædicatorum censores erudiret, nullum ita perfectũ vlla vnquam ætate extitisse, qui suos manes non pateretur: cùm D. Paulus Orbis totius prædicator maximus, electionis vas præclarissimis diuinæ gratiæ cælaturis elaboratum, atque ad prædicandi munus speciali prouidentia segregatum, & electum subs habuerit defectus, quos humana in cernendis aliorum vitijs perspicacia (nescio an inuidia) notauit, impudenterque obiecit: cùm potiùs diuinam gratiam extollere, & prædicare debuisset, quæ virtute sua, quidquid naturæ deerat, abundantissimè compensabat. Quin etiam, vt illustrior esset de infidelitate humanaque sapientia & potestate triũphus, noluit Deus prædicatores suos sęcularibus disciplinis eruditos, & Rhetorum eloquentia præcellentes, sed indisertos, rudes, & imperitos. Et ideo Christus Dominus ad prædicandi officium non assumpsit insignes Ægypti Mathematicos, Chaldæorũ Astrologos, Italiæ sapientes, Græcorum Gymnosophistas, Gallorum Druidas, Indorum Brachmanes, Peripateticos Stoicos, & alios qui ob sapientiæ magnitudinem nominis celebritate claruerũt. Sed maris littora petijt, inter piscatorum retia, & sagenas prædicatores inuenturus, inde eos extraxit, efformauit, instruit; vt de piscatore lucraretur oratorem: & præstantissimum Ecclesiastici prædicatoris officium, non tam naturæ, & industriæ dotibus prærogatiuisque valere, quàm diuinæ gratiæ opibus adornari, & perfici demonstraret.

§. DECIMVMSEPTIMVM.

Pro doctrina sua Paulus decertat: Corinthiorum obiectionibus satisfaciens, & interim plurium auditorum fatuitas redarguitur.

IMproba omni æuo censorum rabies inuenitur. Nulli vnquam ex prædicatoribus contigit in præcelso l... tanquã in olympo, extra auditorũ turbidos affectus extolli, vt dicendi splendor, & claritas improborum cauillationibus obnubilata eclypsim nõ-nũquam patiatur. Quis D. Paulum prædicatorem omnium præstantissimum ad tertium vsque cęlum mirabiliter euectum, ibique Doctoris Gentium insignibus laureatum, Corinthiorũ censuris feriendum existimaret? Quis hominem Angelis superiorem, ab hominibus iudicandũ suspicaretur? Quod autem Paulus ob prædicandi munus superior Angelis extiterit; ne

ne dubita, sed ipsum in epistola 1. ad Corinth. cap. 6. dicentem audi: *Angelos iudicabimus*. Quod de prærogatiua prædicationis interpretatur Origenes in hunc modum. *Prædicatione Paulus Angelis superior est*. Et ipse Doctor gentium cùm nō esset inurbanus, locum Angelis digniorem assumpsit se ipsum nominando, cùm dixit: *Si nos, aut Angelus de cælo*. Cæterum peruicax censuræ rabies fulminis instar, altissima quæque impetit, & magno impulsu deijcit validissima. Non parcit laureis fulmen istud, ipsos credo feriret Angelos, si humana voce loquentes è suggesto audiret. Quomodo enim parceret ministris, quæ Regem, & Dominum Iesum Saluatorem nostrum toties prædicantem impetiuit? Et quidem ex magna eorum multitudine, multiplicique varietate, qui ad audiendū Dei verbum conueniunt, plures, imò ferè omnes habet prædicator censores potiùs quàm auditores.

1. Cor. 6.

Origen.

Gal. 1. 8.

Is tantùm dicendus est auditor verbi, quem nec elatio inflat, nec vana curiositas exagitat, sed vtilitatis percipiendæ studium impellit: hic auidè percipit, attentè auscultat, à cauillis abstinet, defectus non expendit. Et dum sitim quærit extingure, non fontis pulchritudinem, nec poculi ornatum, elegantiamque attendit, sed more sitientium aquis ad satietatem se ingurgitat. Hinc est illud Horatianum libro 2. Satyra 2.

Nun tibi cùm fauces vrit sitis, aurea quæris
Pocula?

Horat.

Et sanè quid ineptiùs? quàm vt dum tibi præ siccitate fauces araneant, pateras ex auro margaritis, & vnionibus distinctas mediteris. Quid hæc ad sitim? D. Augustinum lib. 5. confessionum cap. 6. disertè loquentem audio: *Quid*, inquit, *ad meam sitim pretiosorū poculorum decētissimus ministrator*. O quicunque sitim illam pateris, & famem, quam Dominus per Prophetam se daturum promisit. *Dabo eis non famem panis, nec sitim aquæ, sed sitim audiendi verbum Dei*, doctrinæ aquam inquire, sitim extingue, pateram & ministratorem ne inspicito, hoc est, dictionis ornatum, & prædicatoris perfectionem minimè cura: nec hominis doctrinam cogita, sed Christi: non admonitorem attende, sed quantùm tibi proderunt, ad quæ exhortatur. Quod D. Hieronymus epist. 34. ad Iulianum prudenter scripsit. *Quod si tibi tacita cogitatio scrupulum mouerit, cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero? illud breuiter respondebo; non mea esse quæ dico, sed Domini Saluatoris*. Optima suadendi ratio, quam statim exemplo corroborat eorum, qui palæstritas spectabant. Etenim (vt Romæ frequenter visebatur) luctatores clamoribus excitare vocibus cohorta-

D. Aug.

Amos. 8. num. 11.

D. Hier.

hortari, & vires addere consueuerant, qui, vt plurimum non etant ipsis luctatoribus robustiores *Athletha suis*, inquit, *incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior, vt pugnet ille, qui fortior est*. Maximè verò ponderandum est adhortantium prædicatorũ voces à Deo subministrari, vt de se ipso fatetur, & scribit sanctus Augustinus in Psalm. 81. *Homo sum*, inquit, *& quantum cõceditur de Scripturis sanctis tantũ audeo dicere, nihil ex me*. Similemque in hac parte sibi volebat Honoratum, quem epistola 120. sic admonet. *Si purè Dominum bonorum omnium largitorem depreceris; omnia quæ cognitione digna sunt, aut certè plurima, ipso magis inspirante, quàm hominum aliquo commonente perdisces*. Ita ille.

D. Aug.

D. Prosp.

D. Prosper, ingenuè fatetur, totum quod auditoribus prædicabat, & stylo committebat, Deo dictante prouenire, & ideo in epigrammat. de suis operibus ita cecinit gratulabundus.

Non nostrum hoc opus est, sed ab illo sumitur hic ros,
Qui siccam rupem fundere iussit aquas.

Quidni ab ipso sapientiæ fonte omnes hæ prodibũt scaturigines? Deo agitante prædicatores concalescunt, & in doctrinæ rorem, pluuiamque salubrem dissoluũtur. Ita se expertum testatur Theodotus Studuita sermone 80. *Vt vobis comparata sit oratio, nam qui aquæ scaturiginem è prærupta olim caute Israelitis præbuit: quid mirum si è lapidea hac mente breuem oratiunculam extundat*. Hæc ille.

Theodot.

Cùm igitur Deo incitante adhortationes istæ proueniant, mirum non est, quod tantùm habeãt momenti, vt sæpesæpiùs victoriã administrẽt, etsi improbi sint prædicatores, qui hortantur, & inclamant. Quapropter hortatur S. Chrysostomus (vt refert Salazar in cap. 15. Prouerb num. 10.) *Qui moribus firmior est, ac robustior, alium infirmiorem audire monentem opus est, atque eius vocibus incitari*. Hinc, ni fallor, Diuus Paulus cùm esset in carcere constitutus, ipsique nunciaretur, aliquos Christi Euangelium praua intentione prædicare, non excanduit, imò potiùs ingentem prætulit iucunditatem, & semper lætitia se efferendum promisit, quoties Christum prædicari, etiam à similibus agnouisset. *Quid enim*, inquit, *dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatẽ Christus annũcietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*. Ad Philip. 1. Quid ni Beatissime Paule Christi crucis inimicos, & tui inuidos à prædicatione amouendos iudicares? Non ne conuenientius foret prædicantes prohibere, quàm ipsis annuere, imò & iucundari? Minimè gentium: etenim fieri potes, vt dum ipsi propter inanem

D. Chrys. Salazar.

Phil. 1.

gloriam, aut quemlibet inordinatum animi affectum prædicant, fideles proficiant saluberrimaque inde ad vitæ reformationem documenta percipiant. In quam rem disertè retulit Diuus Augustinus lib. contra Faustum cap. 18. lætitiam, quam alijs prædicantibus, Diuus Paulus ostendit. *Hoc amore gloriæ corrupti erant, quos Paulus Apostolus notat, quod per inuidiam, & contentionem non castè Christum annunciarent; quibus tamen prædicantibus gaudet Apostolus, sciens fieri posse, vt dum illi sectantur humanæ gloriæ cupiditatem, tamen his auditis fideles nascerentur, non ex eorum inuida cupiditate, qua se volebant vel æquari, vel anteponi Apostolicæ gloriæ, sed per Euangelium, quod etiamsi non castè, tamen annunciabant; vt de malo illorum Deus operaretur bonum.* Hucusque Augustinus. Vides igitur quòd dum sanæ mentis auditor, non attenta prædicantis improbitate, sitim extinguit: de petra spiritualem aquam bibit, atque in eius pectore fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam scaturit. D. August.

Alios iam memoro auditores profanos certè, voluptuarios, & cupiditatibus seruientes. Hi nihil in concione præter inanem verborum ornatum aucupantur genuinum veritatis candorem, & simplicitatem eruditam fastidiunt: & eam tantùm probant dictionē, quam de Musarum puluinis eleganter excultam inspiciunt: vnde nisi crispantibus iubis concinnata, laciniosoque verborum fastu superbiens oratio, aut tropis inauditis tanquam margaritis distincta & figuris interludentibus, in prostitutionis indicium, variegata producatur, concionatorem irrident exsibilant, abominantur; sicuti illorum mos erat, quos apud Ezechielem cap. 33. Diuinus sermo reprehendit. *Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris sui vertunt illos.* Hoc est, non aliter sermones, quam scenam, vel quiduis ludricum; & volupe auscultant, & solam in eis aurium pruriginem, delectationisque irritamenta, non vtilitatem, & fructum meditantur: & ideo subiunxit: *Es eis quasi carmen musicum, quod suaui, dulcique sono canitur:* Videlicet, peritissimi cantoris in te suauitatem desiderant, vt non eis concionari, sed carmē aliquod ad citharæ concentum modulari videaris. Ita censuit Hieronymus ad hunc locum, vbi huius ingenij auditores indigetat. *Tales* inquit, *sunt hodie multi in Ecclesia, qui aiunt: venite audiamus illum, & illum mira eloquentia prædicationis suæ verba voluentem, plaususque commouent, & vociferantur, & iactant manus.* Ita ille. Et sanè tempestatis illius calamitas in nostram ætatem peruasit, in qua (miserum dictu) Ezech. D. Hier.

huius

huius sæculi homines floridam viridantibusque verborum folijs intextam orationem quærunt, fructum, & vtilitatem despiciunt verbi Diuini nectar, & ambrosiam omni cultu & ornatu destituta fastidiunt: in folijs sistunt, corticique inhærent, & fructus non emedullant, sicuti plurimis accidit, qui, vt scribit sanctus Augustinus Faustum Manichæum natura ipsa eloquentē audiebant, folijs delectabantur, fructus non curabant; & reiectis doctrinæ ferculis lancium ornamenta quærebant, atque in eorum contemplatione detinebantur. *Et multi,* inquit, *implicabantur in eo, per illecebrā suauiloquentiæ, quam ego tametsi laudabam, discernebam tamen à veritate rerum, quarum discendarum auidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiæ comedendum apponeret, nominatus apud eos ille Faustus, intuebar.* Ita ille.

S. August. libro 5 conf. c. 3.

Hinc fit, vt ex hac fæce auditoribus nemo concionatorum satisfaciat, quippe cùm solam requirant voluptatis illecebram, prędicatorem quærunt suo palato seruientem, quod si alium inuenerint, euiscerant, altè rimantur, mille næuos appingunt, infinitas penè notas temerè inurunt: quæ omnia, si rectè sentirent sibi ipsis ob insignem ignorantiam mentis ineptitudinem, corruptique affectus prauitatem imputare debuissent. Verùm inter huiusmodi calumnias sileat prædicator, immotus perseueret, probra tacitus audiat, calumnias patienter sustineat, nec cum ipsi defectus obijciuntur respondeat, sicut D. Paulus admonebat: *Nemo vestrum moueatur, scientes quoniam ad hoc positi sumus:* Nisi fortè obiecta in doctrinę detrimentum vergant, ad ipsiusque contemptum dirigantur, quia tunc ad defensionem, & satisfactionem alacriter erit prosiliendum, quod fecit Diuus Paulus Christi Domini secutus exemplum, qui ad insignes iniurias, fœdissimaque opprobria quasi mutus conticuit, sicut Isaias capite 53. prædixerat: *Quasi agnus coram tondente se obtumescet, & non aperiet os suū.* Isai 53.
At verò cùm de discipulis, & de doctrina interrogaretur à Pontifice, statim respondit: *Ego palàm locutus sum mundo, & in occulto locutus sum nihil.* Ioan. 18. Quia verò propter hoc responsum Pontificis minister alapam ipsi impudenter impegit: Iterum respondit: *Si malè locutus sum testimonium perhibe de malo, si autem bene: quid me cædis?* Et quidem Saluatoris nostri responsio prædicatorum instructio est, vt nouerint, cùm de doctrina agitur tacendum non esse, præsertim cùm boni nominis, & existimationis iactura inde sequatur, & silentium in doctrinæ dedecus redundet. Solent

enim, vt plurimum, mundiales modestiæ custodiā criminis obiecti conscientiam reputare, & quos inter probra, & calumnias silentes vident, criminosos arbitrantur. Ideo monebat Salustius defensionem, & satisfactionem adhibendam. *Ne quis modestiam in conscientiam ducat*. Hinc est quòd Diuus Hieronymus Rufino, qui ne responderet mortem de responso minitabatur, vt reum faceret de silentio, respondit tamen. *Sed quia minaris interitum, nisi tacuero, respondere compellor, ne videar tacendo crimen agnoscere, & lenitatem meam malæ conscientiæ signum interpreteris*. Tantùm itaque valuit apud Dominum Iesum doctrinæ suæ amor, vt cùm Scribis, & Pharisæis veritatem prædicauerit. *Veritatem dico vobis*: Ne propter personæ vilipendium, & prauam de ipsius vita existimationem prædicatam veritatem despiceret sanctitatis suæ, & innocentiæ elogia proferre nō dubitauerit. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis vnquam præter Dei filiū ex hostibus suis ita fidenter sciscitari potuerit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Neminem mihi dabis. *Habet hoc verbum Christi* (eo in loco Magnus ait Origenes) *magnam fiduciam, cùm nullus hominum fiducialiter hoc dicere potuerit*. Et meritò, quia solus Dominus Iesus peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed ea claruit innocentia, quæ Dei filium decebat.

S. lust. in bello Gurthen.

Origen.

Hoc Magistri sui, & Saluatoris nostri exemplum secutus Gentium Doctor Paulus, nonnunquam multa protulit, quæ personæ dignitatem, officij celsitudinem, doctrinæque integritatem commendabant: Nec proinde humilitatis, quam profitebatur leges credendus est violasse. Primum ex epistola ad Galatas exemplum profero ipsius epistolæ principium. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem; qui suscitauit eum à mortuis*. Miraberis, cur ex hac tituli pompa, & apparatu exorsus fuerit hanc epistolam, qui aliās seruum se dicere consueuerat. Verùm vt scitè adnotauit Diuus Anselmus: Propterea honorificum Apostoli nomen tot circunstantijs adornatum apposuit, vt æmulis responderet, qui ad eneruandam ipsius doctrinam Apostoli authoritatem sapientiam, & existimationem conuellebant: Ipse verò, vt semel, & vnico ictu hostium conatus amputaret, prorsusque extingueret in ipso epistolæ initio se ipsum Apostolum nominauit, *Paulus Apostolus*: quod certè nomen supremam authoritatem, sapientiam incredibilem, & personæ celsitudinem repræ-

Galat. 1.

D. Anselm.

repræsentat. Vnde, quod notat Legionen. in epistola ad Galatas vno verbo, eoque breuissimo oppositas aduersariorum calumnias dissipauit, atque ad alias postea inferendas se præmuniuit. *Idcirco,* ait, *Paulus statim in hoc salutationis exordio, & se, & munus suum quibuscumque potest modis à contemptu vendicat, ac simul iacit quædam veluti semina futuræ disputationis.* Addit vlteriùs idem Author, non tanquam illicitum, humilitati contrarium, sanctitatique Apostolicæ dissentaneum damnari posse, cùm ob doctrinæ æstimationem dignitatis tituli, nonnullaq. personæ encomia proferuntur. *Nam etsi laudare se neminem deceat, tamen quando alicuius Doctoris authoritati iniustè derogatur, quò sic eius discipuli ab eo faciliùs auelli possint, & in errorem induci; honestè is se laudet, quod Paulus hic necessitate constrictus facit.* Hæc ille.

Fr. Ludouic. Leg.

Nec sibi dissimilis idem Apostolus in epist. 2. ad Corinth. c. 12. in Pseudoapostolos iustè indignatus quòd de ipsius nominis existimatione apud auditores detraherent, ita fidenter loquitur, & omnino verè. *Nihil enim minus feci ab his, qui sunt supra modum Apostoli:* quasi diceret: Nemini etiam Apostolorum maximo doctrina, & labore cedo. Sed cur, dices, relictis Pseudoapostolis quibuscum lis agebatur, ad veros Apostolos se conuertit eorumque virtutibus, & doctrinæ laboribus æquiparauit? Iure optimo id fecit, vt respondet Chrysostom. homil. 27. ad eum locum. *Ex abundanti eorum sensus excitare volens, & ostendere, se non illis modo præstantiorem, verùm nec magnis quidem Apostolis inferiorem esse.* Non satis habuit meliorem se illis ostendere, qui ei studebāt adæquari, nisi etiam inter Ecclesiæ primores non inferiorem locum in Apostolici muneris dignitate sortiri demonstraret. Et quidem nisi doctrinæ iniuria lacessitus his comparationibus non vteretur. Tanti verò apud eum valuit doctrinæ reuerentia, prædicationis zelus, officijque authoritas, vt pro ijs sustentandis in has laudes erumpere nō dubitarit, etsi quod ad speciem vanus crederetur. Ipse tamen in humilitatis suæ gradu firmus, & stabilis consistebat. Atque adeo quod arrogantia, & animi elatio existimari poterat, non nisi verus Dei amor, Euangelicæque authoritatis defendendæ animositas dicenda est.

2. Cor. 12

D. Chrys.

Hinc est, quòd suggillans aliquando Apostolus fideles, eo quòd ad Gentilium tribunalia causas deferrent, ac si inter Catholicos iudicem non inuenirent: *Nescitis*, inquit, *quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia* 1. Corinth. 6. Origen. meo iudicio germanam attigit huius loci interpretationem: existimat enim D. Paulum in hac sententia

1. Cor. 6.

cùm Angelis se conferre: atque adeo labores, vigilias, sudores, & plura alia, quæ pro fide propaganda obierat, expendens, ad mensuramque & pondus reuocans cū ijs quæ Angeli ministerij eiusdem causa ediderant; in Dei iudicio se Angelis superiorem futurum recognoscit. Do Origenem homil. 11. in Num. *Erit inter Angelos, & homines iudicium Dei: & fortassis iudicabuntur Angeli aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus eius, & inuenietur in laboribus superior etiam aliquibus Angelis, & ideo dicebat: an nescitis quia Angelos iudicabimus.* Hæc ille. Cæterùm, vt videas quanta animi, corporisque contentione Paulus egerit, vt Angelicis spiritibus se exæquaret, vel etiam superior existeret, aureum Chrysostomi os homil. 2. de laudibus Petri mirificè loquentem audi. *Paulus in terra gradiens sic se agebat in cunctis, quasi Angelorum societate frueretur. Nam passibilis adhuc, colligatus corpori illorum perfectione gaudebat, tantisque fragilitatibus subditus, in nullo inferior supernis virtutibus apparere certabat: nam & tanquam pennatus totum docendo peruolauit Orbem, & velut incorporeus labores omnes, periculaque contempsit, & quasi iam cælum possidens cuncta prorsus terrena despexit; & tanquam cum ipsis iam incorporeis degeret, ita iugi mentis intentione vigilauit. Et Angelis quidem sæpe diuersarum gentium cura commissa est, sed nullus eorum ita creditum sibi gubernauit Populum, vt Paulus vniuersum gubernauit Orbem. Michaeli gens commissa est Iudaeorū; Paulo verò terræ, ac maria atque vniuersi Orbis habitatio.* Concludit tandem: *Quomodo non admirabile, hoc atque improuisum videtur, cùm ex terrena lingua sermo prosiliens mortem fugat, peccata dissoluit, tenebras cæcitatis illuminat, & mutatione mirifica terram conuertit in cælum.* Hæc ille. Cerne verò quot, & quàm magnam virtutum suarum encomia D. Paulus perbreui illa sententia, *Angelos iudicabimus*, sapienter conclusit. Sed quorsum ista? Siccine solent humiles de se magnificè loqui, grandiaque proferre? Non equidem, sed omni conatu ab oculis eripiunt, nec virtutum thesaurū in pectore absconditum manifestant. Verùm quàm potens est doctrinæ vendicandæ studium, quantùm vrget, in quas angustias Pauli spiritum redigit: siquidem ea propalare & in lucem proferre constringit, quæ humilitas occultare, & penitus abscondere suadebat. Æmulentur hanc doctrinæ suæ defensionem æui nostri prædicatores: cùm probris feriri, & calumnijs se senserint lacerari, tanquam muti conticescant; & nouerit vnusquisque se positum esse in signum cui contradicatur. Si autem

Origen.

D. Chrys.

1. Cor. 4.

tem doctrinæ irrogetur iniuria: tunc nō patientes, & mutos quasi agnos coram tondentibus, seu potius excoriātibus inimicis voueo: sed leones, qui ad defensionem etiam purpuratis citra iniuriam sanguine hostibus, si ita necesse sit, generosè prosilient: veros prædicatores, & Ecclesię apes imitati Petrum, & Paulum, qui exerto aculeo pro fidei augmento, pro Christi honore, pro doctrinæ suæ defensione, pari animi contentione, & generositate decertarunt; vt facta vtriusque doctrinæ collatione, & additis sanctorum Patrum encomijs, capite sequenti planius constabit.

CAPVT TERTIVM.

Admiranda Petri, & Pauli doctrina, & prædicatio inter se conferuntur, præclarissimisque sanctorum Patrum elogijs illustrantur.

OMni calamo, & studio maior vtriusque Principis Apostolorum doctrina, prædicatioque pari laude certantes sese ostentant: æquus omnino splendor irradiat, quo gemini Orbis christiani Soles dispulsis errorum tenebris ipsum illustrarunt. Pulcherrimas affert D. Chrysostom. similitudines tom. 5. orat. encomiastic. de Princip. Apostol. quibus hæc doctrinæ æqualitas declaratur. *Ecclesia*, ait *Columnæ*, D. Chrys.

magna mundi lumina, vobis inter vos præstantiores, & quauis simul creata natura excellentiores. Æquali altitudine fastigiatis, opereque, & cælatura incisis opus habet columnis ædificij moles, vt firmitate, & pulchritudine sit stabilita. Incredibiliter oris pulchritudinem auget dispositio oculorum; verum necesse est vt æquali sint magnitudine, æqualē in facie situm occupent, & æqualem gratiam sortiantur: aliter faciem minimè pulchram reddent, sed omnino fœdam, deformitateque abominandam. Cùm ergo Apostolorum Principes Ecclesiæ lumina extiterint, qua ratione faciem ipsius pulchram redderent, sicut dixit Sponsus: *Facies* Cant. 2. num. 14. *tua decora*, nisi æquali gratia, æquali splendore, & pulchritudine radiarent. Hinc est vt affirmat idem Chrysostom. quòd cælestes spiritus: hac oculorum pulchritudine deliniti choros agebant, laboriosamque eorum doctrinam magnis laudibus extollebant. *Nam & cælestium*, inquit, *agmina collaudant honestis vocibus eorum laboris doctrinam*. D. Chrys. Pergit adhuc Chrysostomus, & expendens quo pacto nostri Principes cęlestem doctrinam per totum Orbem ex æquo detulerunt, euulsis peccatorum spinis, floridum virtutibus, doctrina cultum, pietateque adornatum reddiderunt, boues appellat eodem iugo sociatos: *Petrus*, inquit, D. Chrys.

& Paulus iugati boues Ecclesiæ, qui Orbi terrarum insignem operam nauarunt, qui pro iugo crucem sustulerunt; at pro sessore Saluatorem, pro iugi nexu Scripturarum vtrumque Testamentum, pro stimulo Spiritus sancti gratiam. Hæc ille: nec contentus vtriusque doctrinam, labores, industriam exæquare; neminem ipsis doctrinæ sublimitate, & prædicandi gratia componendum testatur. Quippequi non solùm hominibus, verùm etiam Angelis suo ministerio præstiterunt. *Quid enim*, inquit, *Petro maius? Quid par Paulo? qui opere, atque sermone creatam omnem naturam, cælestem simul, ac terrestrem superarunt; ac homines luto implicati, Angelis ipsis meliores extiterunt.* Deinde quasi tantæ magnitudini succumbens, laudandæque Apostolicæ magnitudini se imparē agnoscens, adijcit admirabundus. *Quid igitur de vtriusque naturæ Doctoribus dicemus? Neque enim dignam orationem inuenio, qua laudes eas compensem, quibus hi genus nostrũ tantopere honestarunt, qui terram omnem, & mare collustrarunt, seclerum radices euulserunt, pietatisque semina in fidelium cordibus iniecerunt.* D.Chrys.

Cæterùm animus non est Apostolicam doctrinam Angelorum encomijs exornatam, cuique aureum Chrysostomi os impar videbatur, vlterius amplificare: sed duorum Ecclesiæ oculorum lumē vicissim componere; & quàm pulchra æqualis doctrinę proportione faciem Ecclesiæ peruenustent, sub aspectum collocare. Quod vt facilius, & luculentius fiat; præmittendum est prædicationis campum inter Petrum, & Paulum diuinæ dispositionis præscripto fuisse bipartitum. Ita, quòd Iudęorum ager Petro, Gentilium Paulo obtigit, Euangelij aratro subigendus. Ita D. Paulus ad Galat. 2. testatur: *Cum vidissent*, inquit, *quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in Apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.* Cernis vt Petrus prædicando Iudæis Euangelio, & Paulus Gentilibus fuerit destinatus. Vide etiam qua ratione, vt vtriusque par esset fructus, æqualis doctrinæ splendor, Dei cooperationem vtrique ex æquo assistentem fateatur. *Qui operatus est Petro, operatus est mihi.* Ambo, itaque Iudæorum alter, Gentilium alter, Apostoli extiterunt, quasi tota prædicandi prouincia inter ipsos fuerit pręcipuè diuisa: idcirco licèt reliquis Apostolis peculiares Orbis plagæ assignarentur, vt in eis Euangelium disseminarent, sicuti refert Eusebius lib. 3. historiarum, cap. 1. vbi ex Origine hunc in modum Prouinciarum diuisionem factam fuisse commemorat. *Andreæ Scythiam, Thomæ* Galat. 2. Eusch.

Thomæ Parthiam, Bartholomæo Indiam, Matthæo Aethiopiam, Ioanni Asiam, aliasque alijs peculiariter tradiderunt. At verò latissimus Ecclesiæ ager Gentiliū, & Iudæorum populos complectens, Petro, & Paulo fuit vniuersim traditus, vt quisque in ea parte, quæ sibi obuenerat, quanto posset labore, studioque insudans Euangelicam spargeret doctrinam, vberrimos ex ea fructus certò percepturus. Hac tamen distributione non obstante, potuit Petrus Gentiles etiam edocere; & re vera edocuit. Nam
Act. 10. Actorum 10. scribitur, quo pacto Cornelium Gentilem, & omnem ipsius clientelam in fide instruxerit. Item cap. 15. asserit idem Apostolus factam sibi à Deo facultatem, vt Gentilibus prædi-
Act. 15. caret. *Vos scitis quoniam ab antiquis diebus, Deus elegit per os meum Gentes audire verbum Euangelij, & credere*. Et quidem tot in Gentilium regionibus extant veritatis huius monumenta, vt de ea nefas sit dubitare. Quapropter mirificè in D. Petrū quadrant elogia, quibus D. Petrus Chrysolog. sermon. 107. Apostoli
D. Chrys. magnitudinem extollit. *Ipse est custos fidei, petra Ecclesiæ, ianitorque cælorum: ipse est Apostolicus piscator electus, qui ad se turbas errorum fluctibus mersas hamo sanctitatis inuitat; & doctrinæ suæ reti concludit ad fidem hominum multitudinem copiosam. Est etiam ipse beatissimus, & Apostolicus auceps, qui animas iuuenum per aëra volantes calamo diuini sermonis attingit*. Hæc ille.

Eadem etiam ratione D. Paulus, etsi ad Euangelium Gentilibus prædicandum foret potissimùm addictus: Iudæis tamen Euangelizare potuit: vnde quocunque pergebat in Synagogis Iudæorum prædicabat: Actorum c. 13. apud Salaminam, & Antiochiam, Pisidiæ in Synagoga Christum annunciat. Item cap. 14. apud Iconium, & Thessalonicam, cap. 17. Corinthi, Ephesi cap. 18. Quinetiam Romæ in Iudæorum Synagogis, quæ ibi erant primo loco fidem edocebat, Actor. 28. Huc refero illud eiusdem Apostoli ex prima ad Corinth. cap. 9. *Iudæis factus sum tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer*: quod *1. Cor. 9.* etiam probat epistola ad eosdem scripta. Præterea 2. Corinth. 12. Magnam Ecclesiarum omnium gerere solicitudinem scribit: igitur dubitare nō licèt etiam ad Iudæorum doctrinam animum aduertisse. Quapropter etsi attenta supremi Numinis dispositione, Petrus, & Paulus tam Gentilibus, quàm Iudæis Euangelium prædicare potuerint: attamen D. Paulus Gentilium Doctor præcipue fuit institutus. Vnde in Actis dicitur: *Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filijs Israel*; Ybi vides Diuum Paulum *Actor. 9.*

pri-

primò, & præcipuè ad Gentilium instructionem destinari: Petrum verò, & alios cùm mitteret Dominus ad prædicandum, dicebat:
Act.1.8. *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Ordinem hic cernis inuersum: dum Paulus mittitur Gentiles
D.Hier. priori loco ponuntur. *Vt portet nomen meum coram gentibus.* At verò dum Petrus & alij iubentur prædicare, non ita, sed Iudæa primum, deinde terræ vltimum designatur. Hinc est quod Diuus Paulus peculiariter gentium Apostolus, Doctor, & Magister, & prædicator Euãgelij præputij, Petrus verò circumcisionis siue Iudæorũ minister appellatur. Quod interprete D. Hieronymo in c.2. ad Galat. sic est intelligendum. *Principale quidem*, ait, *singulis in Iudæos, & gentes fuisse mandatum, vt qui defendebant legem haberent, quem sequerentur, & qui legi gratiam præferebant, ijs non deesset Doctor, & præuius. In commune verò hoc eos habuisse propositi, vt Christo ex cunctis*
Eusebius *gentibus Ecclesiam congregarent.* Hæc ille. Eusebius lib.6. historiarum cap.11. tacito Authoris nomine causam adducit diuersam, ob quam Paulus Gentium Apostolum, se diceret, non Iudæorum, videlicet, quia ad Hebræos scribẽs Christum Dominum Patris sui Omnipotentis Apostolum ad Iudæos missum appellauerat: idcirco se gentium Doctorem dicit, modestiæ causa Hebræorũ Domino reuerentiam exhibens, ne eiusdem gentis, cuius & ille Apostolus diceretur. Quinimo nec gentium Apostolum, se in hac epistola nominauit; ne cum Gentilium præco esset, præter officiũ ad Hebræos scripsisse videretur.

Sed iam vltra in prosequenda vtriusque Principis Apostolorum doctrinæ æqualitate progrediamur. Quis enim vtrique sapientiam ad muneris exercitium collatam à Deo sic attemperata manu fuisse dubitet, vt alter alterum non excederet, sed ambo æqua doctrinæ laude commendabiles existerent? Ita sensisse videtur Diuus Chrysostomus tom.5. in Panegyr. Petri, & Pauli, vbi hæc: *Petrus & Paulus Ecclesiæ luminaria, quibus ipsa quotidie illuminatur: penuaria Dominica publica totius mundi hospitia: spiritus receptacula, apta sanctæ Trinitatis interpretandæ instrumenta. Diuini verbi œconomiæ Doctores.* Perpende quæso, vt æqua manu Chrysostomus doctrinæ, & sapiẽtiæ titulos partiatur. Et quidem in hac sapientiæ prærogatiua nihil magnum efferes pro D.Paulo, quin idem ad Petrum referre possis: & viceuersa, quod de Petro laudabiliter dexeris, conuenientissimè Paulo adaptabis. Audi Sponsam Canticor. 5. Ecclesiæ caput laudantem. *Caput eius aurum optimum*, seu vt alij legunt, Cantic.5 D.Chrys.

aurum

aurum Cephas. Ex quo iam conjector Sponsam in hoc encomio Petrum Christi Vicarium Ecclesiæ caput respexisse. Atque adeo dum *caput aurũ Cephas*, appellat tantumdem, vt opinor valet, ac si diceret: Quidquid in Ecclesiæ capite aureum radiabat, quidquid firmum solidumque apparebat, Petrum, quem ob aureum sapientiæ splendorem, & incredibilem firmitatem Cephas à Christo nouimus appellatum, referebat. Et quidem in auro Cephas, radiantem Petri sapientiam vidit S. Ambrosius sermone 15. in Psalm. 118.

S. Ambr. *Caput eius*, inquit, *aurum Cephas, vnde & Aquila Petrum aurum dixit, Symmachus lapidẽ aureum; quod significat stabilem, eminentemque sapientiam*. Proh boni superi! qualis fuit auri huius splendor, quanta aurei lapidis sublimitas, quàm ingens ipsius altitudo, quæ in terris cùm esset, altissima cæli culmina pertingebat: vnde humanis auribus Æterni Patris vocem inaccessam percipere potuit, & verbum inde procedens

Matt. 16 nobis prædicauit, dicens: *Tu es Christus filius Dei viui*. Quin etiã abditissimum pandit Trinitatis mysterium, & secretissimam Personarum distinctionem, in vnitate essentiæ penetrauit. Quod etiam Paulo in paradisum rapto concessum non dubito. *Scio* (inquit

2. Cor. 12 ille in 2. ad Corinth. 12.) *hominem in Christo ante annos quatuordecim* (*siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit*) *quoniam raptus est in paradisũ, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui*. Quapropter iure optimo Diuus Chrysostomus ambos Apostolorum Principes spiritus receptacula, apta sanctæ Trinitatis interpretandæ instrumenta appellauit.

Illud tamen hoc loco Pauli doctrinam non solùm Petri doctrinę, & aliorum æqualem, sed præstantiorem extitisse videtur comprobare, quòd solus Paulus plures epistolas reliquis omnibus conscripserit, vt D. Cyrillus, Catechesi 10. adnotauit. Verùm, vt monet idem Cyrillus non quia Petrus doctrina inferior extitisset, concessum est Paulo plures epistolas scribere: sed quia persecutor antea cùm esset, voluit Deus multiplici epistolarum numero doctrinam ipsius reddere firmiorẽ, vt fidei inimicos validiùs expugnaret, qui pro fide, quàm antea impetratis à Principibus Pharisæorum epistolis expugnauerat, prædicando, & scribendo strenuissimè decertabat. Sed iam Cyrillus: *Miratus sũ*, inquit, *sancti Spiritus dispensationem, quòd aliorũ quidem Apostolorum epistolas, paruo numero circũscripsit, Pauli autem sui persecutoris quatuordecim esse concesserit. Non enim quòd minor esset Petrus, aut Ioannes plura scribẽdi præcidit eis gratiam. Absit. Sed quod dubia futura non esset doctrina, qui antea* D. Cyril.

fuis-

fuisset inimicus & persecutor: ideo eum plura scribere voluit, vt omnes sic nobis vera esse, quæ docerет, faciliùs persuaderemus. Vnde Iudæi stupebant audientes eum de Christo disputantem acerrimè, & dicebant: Non ne hic est, qui expugnabat in Hierusalem eos qui inuocabant nomen istud, & huc ad hoc venit, vt illos vinctos duceret ad Principes Sacerdotum. Hactenus ille. Vbi vides maiorem epistolarum numerum, doctrinam non reddere præstantiorem, sed dubietatem auferre, & æqualitatem constituere, quę fortè non adesset, si is qui persecutor extiterat, largiùs scribendo luculentiora doctrinæ testimonia non exhiberet.

Aliunde verò præstantissimam fuisse Petri doctrinam, tum prædicando, tum etiam scribendo non ambiget, qui Petrum non solùm ordinis, & iurisdictionis, sed etiam scientiæ claues nouerit accepisse. Hinc est illud Petri Damiani sermone 28. *Epistolæ Petri & sublimis illa sermonum doctrina, nunquid non mirabiliter pascit Ecclesiam Dei?* Et ideo Bonifacius Episcopus, & Martyr, cui semper, teste Baronio, in mente, ore, & opere Petrus erat, ab Eadburga Abbatissa, Regis Cantiorũ affine petijt epistolas Petri aureis sibi litteris describi. Epistolæ ipsius partem huc transcribo. *Quia sæpe, siue solamine librorum, siue vestimentorum adiuuamine pietas tua tristitiam meam consolata est: sic & adhuc precor, vt augeas quod cœpisti, idest, vt mihi cum auro conscribas epistolas Domini mei sancti Petri Apostoli, ad honorem, & reuerentiam sanctarum Scripturarum ante oculos carnalium in prædicando, & quia dicta eius, qui me in hoc iter direxit, maximè semper in præsentia cupiam habere.* Hæc ille. Tanti faciebat doctrinam Petri epistolis contentam! Nec mirum si hoc Apostoli amicus fecerit & Ecclesiæ filius, cùm hostis & alienus eandem non mediocriter laudauerit. Erasmi testimonium est, qui primam Petri epistolam ait: *Dignam profectò esse Apostolorũ Principe, plenam authoritatis, ac maiestatis Apostolicæ, verbis parcam, sententijs dissertam.* Vnde propter ipsius sublimitatem ei conuenit, quod de Pauli epistolis idem Petrus asseuerat. *Secundum datam ei sapientiam scriptas esse, atque in eis quædam contineri difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant.* Non aliter in epistolis Petri præsertim prima inueniũtur plurima intellectu difficillima. Arias Montanus locum ex cap. 3. adducit, quem inter omnes ex nouo Testamento difficillimum testatur, videlicet, quo pacto. *In spiritu Christus veniens prædicauerit his qui in carcere erant spiritibus, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiã in diebus Noe cùm*

Petr. Damian.

Bar. to. 9. annal. pagin. 39. aliàs 45. num. 7.

Bonif. Ep.

2. Petr. 3

1. Petr. 3. n. 19 & sequent.

cùm fabricaretur arca. Alium adijcio non absimilem ex c.4.n.6. 1. Petri 4. nu 6. *Mortuis euangelizatum est, vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in spiritu*. Pluribus superſedeo, quia ex his Petri epiſtolarum profunditas,& ſublimitas,Pauli ſublimitati,& profunditati exæquanda ſatis propalatur.

Et ſanè quemadmodum doctrinæ ſublimitas, & ſapientiæ profunditas in vtroque Orbis Doctore pares extiterunt, ſic etiam æquali efficacitati, & paribus inde ſuccreſcentibus fidei, aliarumque virtutum fructibus in ſeminanda Euangelij doctrina contenderunt. Eandem operam apud Iudæos Petrus, quam apud Gentiles Paulus collocauit. Par fuit vtriuſque ſtudium, æquus labor; nec minor fructus ei reſpōdit.Idcirco Paulus ad Galat.2. ſcripſit: Galat.2. *Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatu circuncisionis, operatus eſt mihi inter Gentes*, quaſi diceret: Eaſdem vires Petro Iudæis prædicanti, quas mihi dum Gentilibus prædicarem, diuina gratia ſuppeditauit: vnde fructus æquales ſuccreuerunt. Quò, ni fallor, reſpexit D.Chryſoſtomus oratione in Principes Apoſtolorum, D.Chryſ. dum ait: *Petrus inſanorum Iudæorum frænum, Paulus gentium cohortatio*. Vterque ager ſpinis erat obſitus, & ſentibus inhorreſcens, atque adeo difficillimæ culturæ, & ſubactionis, Iudæi rebelles, impij, duræ ceruicis, frænum excutientes: Gentiles ignorantia cæci, ſuperbia elati, leuitate incoſtantes cohortationem, & doctrinam reſpuebant. Et tamen Petrus Euangelij fræno Iudæos conſtrinxit, edomuit, cicurauit. Quis hic incredibilem doctrinæ efficacitatem non demiretur? Paulus gentiles fide imbuit, chriſtianis moribus erudiuit,virtutibus illuſtrauit. Quod non minorem requirebat induſtriam, nec leuiori, vt conſummaretur, labore indigebat. Vnde cultoris vtriuſque laborem, induſtriam, doctrinam, efficaciam in æquilibrio ſtare dubitandum non eſt.

Cæterùm pondus adhuc adijcio, vt Petri efficacitas in pro ſeminanda fide clariùs appareat. Igitur Petrus Chriſti doctrinam, crucis ipſius opprobria, Romam primus inuexit, vt Benedictus Pererius diſput.5. in cap.1. epiſtolæ ad Romanos latiſsimè probat, & nos ex multorum Patrum ſententia ſtatim demonſtrabimus. Eſt autem plurimi faciendum, quod Petrus Romæ noualia fidei aratro ſubegiſſet, incultaque gentis illius pectora chriſtianis moribus imbuiſſet: Nedum quòd muneris Petro commiſſi dignitas præſtantior fuit: etenim Iudæis prædicauit, quibus Dominus Ieſus ſolum modò voluit prædicare, iuxta illud Matth.15. *Non ſum miſſus* Pererius Matth.15

missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quin etiam Diuus Paulus ad Roman. c. 15. affirmat, Rom. 15. *Christum Iesum fuisse ministrum circuncisionis*. At verò ipsemet Paulus Gentilibus prædicauit, quos Iudæis inferiores fuisse, probat illa Apostoli ad Romanos cap. 11. similitudo: nam Iudæos Rom. 11. æquiparat oliuæ: *Gentiles autem oleastris in bonam oliuam inserendis, vt fiant participes pinguedinis illius*. Attamen posthabita huiusmodi prærogatiua, tantùm valet, quod Petrus primus Romanorum Doctor extiterit, & ipsos ad fidem pertraxerit, vt æqua efficacitatis laude cum Paulo Coapostolo suo decertasse videatur. Erant enim Romani valde indomiti, idolorum cultui addictissimi, & propriæ opinionis tenaces: Quapropter admirandum planè fuit, prodigioque simillimum, vt abiecta idolorum superstitione Christi fidem amplecterentur: quod D. Hieronymus in epist. ad D. Hier. Rom. disertè adnotauit. *Quia omni mundo mirum fuit Romanos credidisse, quia idolorũ nimia fuerant cultura possessi: ita vt dijs omnium gentium, quas vincerẽt, deseruirent*. Illud deinde legis suscipiendæ difficultatem plurimum adaugebat, quòd Romani vt D. Chrysostomus in cap. 6. ad D. Chrys. Galat. aduertit, *Vehementer admirabantur, & expetebant res mundi huius prosperas, diuitiarum abundantia, potentia magnitudine, dominationis amplitudine, honorum splendore, victoriarum gloria, summum bonum, & fœlicitatem determinabant. Quin etiam Imperatores suos, & vt Deos habebant, & aris, & templis, & sacrificijs dignabantur*. Hinc est quod fastu, ambitioneque tumescentes, Dei humilitatem, quem fabri filium cruci inter latrones affixum à gente sua damnatum acceperant, omnino respuebant. Et quidem nihil difficilius videbatur, quam Romanis gentes alias contemptui habentibus, Saluatoris nostri contemptum, crucem, verbera, opprobria, spinas, tormenta vt amplecterentur suadere: subindeque abiecta mundi pompa, & vanitate Christum verum Deum agnoscerent, legemque ipsius custodirent. Verùm sic admirabilis fuit D. Petri efficacitas in prædicando, potens adeo ipsius doctrina, vt cupiditatem Romanorum, elationem, pompam, dominandi studium contriuerit, illosque in humilitate potentiam, & in ea, quam stultitiam reputabant, diuinam sapientiam salubriter edocuerit. Admirentur alij Romanorum diuitias, prælia, victorias, Imperium, triumphos. Ego plus D. Petrum doctrinæ suæ efficacitate, & potentia de his omnibus admiror triumphantem. Atque adeo Coapostolo suo Paulo in hac parte non inferiorem, sed omnino æqualem extitisse non du-

dubito. Verùm quia Petri doctrinam, ipsiusque potentiam Romę clarius illuxisse asseruimus. Iam de Apostoli ad vrbem accessu narrationem contexamus.

CAPVT QVARTVM.

Fidem suam D. Petro primo in ea legis Euangelicæ Prædicatori Roma debet.

ROmanos christiana fide, & moribus à D.Petro imbutos, nemo est, qui dubitet: illud videbatur difficilius, an ille omnium primus Vrbem illam Orbis caput Euangelij splendoribus illustrarit. Cæterùm tot sunt authorum id affirmantium testimonia, vt nulla dubitandi ratio superesse videatur. Eusebius lib.2. historiarum cap.14. de Petro loquens, ita ait: *Salutaris prædicationis verbo primus in vrbe Roma Euangelij sui clauibus ianuã Regni cælestis aperuit.* Idem scripsit Theodoretus in cap. 1. epist. ad Rom. *Primus eis* (id est Romanis) *Magnus Petrus doctrinam Euangelicam præbuit.* Gregorius Turonensis lib. 1. histor. c. 25. postquam D.Petrum sub Claudio Imperatore Romam venisse testatur, statim subiungit. *Ab illis diebus Christiani apud ciuitatem Romanam esse cœperunt.* Cum ergo antea non extiterint, aperto colligitur indicio, Petrum in ea Vrbe omnium primum legem Euangelicam disseminasse. Apertius id tradit Paulus Orosius libro 7. histor. cap. 6. *Exordio*, inquit, *Regni Claudij Petrus Apostolus Domini nostri Iesu Christi Romam venit, & salutarem cũctis fidem fideli verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbauit, atque exinde (nota) Christiani Romæ esse cœperunt.*

Euseb. — Theodor. — Grego. Turon. — Orosius.

Addo Irenei calculum ex lib. 3. cap. 3. vbi Romanam Ecclesiam à Petro primùm, postea à Petro simul, & Paulo fundatam asseuerat. Pro eadẽ veritate certat magnus Leo sermon. 1. de Natali Apostolorum. *Cum Apostoli*, inquit, *imbuendo Enangelio mundum distributis sibi terrarum partibus suscepissent, Beatissimus Petrus Princeps Apostolici Ordinis ad arcem Romani destinatur Imperij.* Idem etiam reperies apud Chrysostomum tom. 5. homil. de duodecim Apostolis, vbi Regiones, quæ vnicuique obtigerant, vt in eis Euangelium prædicarent, hũc in modum recenset. *Petrus hinc Romam erudit, Paulus inde mũdo Euangelium annunciat: Andreas Græciæ sapientes corrigit: Simõ Deum docet Barbaros: Thomas baptismate Aethiopas dealbat: Iacobi cathedram Iudæa honorat: Marci thronum Alexandria, ad Nilum complectitur: Lucas, & Matthæus conscribunt Euangelia: Ioannes autem diuina tractans mysteria, etiã post mortem tanquam viuus Ephesum curat: Bartholomæus Lycaoniam*

Ireneus. — D. Leo. — D. Chrys.

ad temperantiam instituit: Philippus miraculis conseruat Hierapolim. Hactenus ille. Theodosij magni authoritatem etiam interpono, cuius est illud relatum *in cap. de sum. Trinitate, & fide Cathol.* habeturque in l. *Cunctos populos. Cunctos*, inquit, *populos, quos clementiæ nostræ regit imperium in tali volumus religione versari, quam beatum Petrum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc insinuata declarat.* Quin etiam D. Antoninus in summa historiali par. 1. lib. 3. cap. 9. §. 14. à Sybilla Erythræa Petri in vrbem aduentum, & prædicationem, ad quam Romani superstitione abiecta fidem erant suscepturi multò ante prædicta testatur. *Christum*, igitur prædixit Sybilla, *non in gladio, & bello Aeneadum vrbem sibi subiecturum, sed in hamo piscantis.* Postremò quod omnium instar mihi est Pauli gemma rem consigno: nam cap. 1. ad Roman. ita scribit: *Vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos.* Itaque litteras se missurum fatetur, vt Romanos, qui iam fidem susceperant, in ea confirmaret; *Ad confirmãdos vos.* Sed quo Doctore primum Romani fideles facti, nisi Petro? Ita planè censuit D. Hieronym. ad eum locum. Verba illius sunt. *Romanos Petri prædicatione fidem tenentes confirmare se velle Paulus dicit: non quod minus accepissent à Petro, sed vt duobus Apostolis, testibus, atque Doctoribus eorum fides magis roboraretur.*

Theodos.

D. Ant.

Rom. 1.

D. Hier.

Quia verò Romani talem fidei suæ Magistrum, & Doctorem obtinuerunt: ita firmiter illam sunt amplexati, vt integram, & inuiolatam, multisque insuper virtutibus adornatam vsque in hæc tẽpora sustentarint. Fides enim, quam Romana Ecclesia à Petro semel accepit, illæsam, & incorruptam custodiuit. Vnde Tertullianus, Ireneus, & alij fidei propugnatores, hoc argumento doctrinam hæreticorum falsitatis conuincunt, quòd fidei repugnet, quam Romana Ecclesia à Petro acceptam castè, incorruptèque seruauit: Et quod magis admiretis ad finem, vsque mundi eodem tenore seruabit; ita quod semper Romæ vigeat, vt ex multorum Doctorum sententia probat egregiè Cardinalis Belarminus controuers. 8. de Rom. Pontifice lib. 4. cap. 4. Quid ni, hinc fidei soliditatem, & firmitatem à Præceptore suo, & Magistro mutuarentur? Cum etiam Angelus, qui in Christi sepulchro resurrectionem ipsius prædicabat, dicẽs: *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit non est hic*; vt firmam redderet suæ prædicationis fidem, Petri firmitatem quæsiuit; idcirco reuoluto lapide super eum sedebat prædicaturus. *Angelus enim Domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum.*

Bellar.

Marc. 16

Mat-

Matth. cap. 28. Inquirit autem hoc loco Diuus Petrus Chrysologus: *Et Angelo quæ causa sedendi erat, cui nulla inerat lassitudo?* Respondet acutè, vt solet: *Sedebat vt fidei Doctor, vt Resurrectionis magister: sedebat super petrā, vt soliditas sedis daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus super petram fundamenta fidei, super quam Christus erat Ecclesiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* E Petro igitur quærebat fidei firmitatem, quia in auditorum suorum animis firmiter mansuram desiderabat. Vnde iam non miror Petrum fidem, quam in Romanorum cordibus plantauerat ita firmam, & inconcussam reddidisse, vt nullis persecutionum flatibus concuti, & euelli potuerit. Quippe quæ in petra radices egerat, aduersus cuius firmitatē portæ Inferi non præualebunt.

Matth. 28 D. Petr. Chrysol.

Hinc est, nisi fallor, quòd Diuus Paulus ad Roman. c. 1. fidem ipsorum commendat. *Gratias*, inquit, *ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Mirum dictu! cum vix tredecim anni effluxerant, ex quo Romani fidem Christianam susceperant, & eam tanta Religione obseruabant, vt eius rei fama omnes Orbis Regiones per breui illo temporis decursu persuaserit. Nec hyperbolicè, aut blandientis affectu hæc ab Apostolo dicta Chrysostomus, Theodoretus, & Theophilactus existimant. *Non hoc Romanis dixit Paulus eis blandiens, sed verè dicens: neque enim fieri poterat, vt quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto erant terrarum Orbe laterent. In illa enim vrbe olim Romanorum Imperatores regiam suam habebant; illic emittebantur, qui & gentibus præessent, & qui à ciuitatibus vectigalia exigerent. In illam quoque vrbem concurrebant omnes, qui regalia profitebantur beneficia, & per hos omnes vbique significabatur, quòd ciuitas Romanorum Christi fidem acceperat: id autem ijs, qui audiebant, maximam vtilitatem afferebat.* Hæc ex Chrysostomo; qui fidem hanc Romanorum, non nudam, nec mortuam, sed viuam, plurimisque virtutum ornamentis decoratam extitisse asseuerat.

Rom. 1.

D. Chrys.

In eadem epist. cap. 15. ait Diuus Paulus, *Certus sum fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere.* Paucisque interiectis adiungit: *Vestra obedientia in omnem locum diuulgata est: gaudeo igitur in nobis.* Cernis charitatem omnigenā in his, quæ ad salutem spectant, scientiam, obedientiam, quibus Romani susceptam à Petro fidem nobilitarunt: Hæ quidem virtutes vnà cum fide, & aliæ quam- Rom. 15.

plurimæ succreuerunt, atque ad posterorum ætatem fæliciter promanarunt, vt Eusebius lib.2. histor. cap.14. testatur. *Tanta*, ait, *pietatis lux in Romanorum mentibus, qui Petrum audiebant, affulsit; vt non eius tantùm sermonibus audiendis, non doctrina diuinæ prædicationis percipienda cõtenti essent, sed à Marco Petri comite, ac discipulo diu, multumque flagitarent, vt monumentum eius doctrinæ, quam ipsis Petrus prædicatione, sermoneque tradidisset, scriptis futuram ita stabilem mandaret. Nec prius hominem dimiserunt, quàm eorum postulatis obsecutus Euangelium scripsisset.* Accinit D. Hieronymus, eandem Romanæ Gentis fidem, & deuotionem mirificè extollens: *Vbi nam*, inquit, *alibi tanto studio, & frequentia ad Ecclesias, & Martyrum sepulchra concurritur, vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui amẽ reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam Romani habeant fidem, quam omnes Christi Ecclesiæ, sed quod deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.* Theodoreti præconium addo satis luculentum, ex oratione ad Leonem cognomento Magnum scripta, depromptũ. *Præcipuè insigniter*, inquit, *istam vrbem exornat fides, cui dignus fide Apostolus, hoc perhibuit testimonium: Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Si autem à principio susceptis diuinæ prædicationis seminibus tam miros fructus Roma tulit; ad eam, quæ nunc in ea vrbe versatur pietatem, meritis laudibus celebrandam, quænam suffecerit oratio?*

Euseb.

D. Hier.

Theodor.

Cùm igitur fides Romanorum in Petro radicata, & in ipsius firmitate benè fundata sic floruerit, & noua quotidie susceperit incrementa virtutum: cùm Romæ sit Christi Vicarius, Ecclesiæ caput, & Pastor, Christi oues fide, doctrina, pietate pascens, & protegens; hallucinata est. Federici Secundi Imperatoris impietas, qui in Innocentium Quartũ Pontificem Maximum excandescens, hæc carmina iactabat.

Roma diù titubans varijs erroribus acta

Corruet, & mundi desinet esse caput.

Impium æquè, & vanum omnem; nec nisi ab homine, qui in Ecclesiam bella mouerat, prolatum. Non defuit tamen, qui Pontificis, & fidei partes agens, responderet.

Niteris in cassum nauem submergere Petri:

Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

Verè dictum, & pietate plenum, & ideo à Federico oppugnatum, disticho non minus impio, quàm superstitioso.

Fata volunt, stellæque docent, auiumque volatus,

Quòd Federicus ego malleus Orbis ero.

De-

Demens, qui Deum astris dominari non agnouerat; dementior, qui volucrum volatibus fortunæ suæ euentus credebat. Si vitam ille suam respiceret, exitum videret, quem sequens disthicus pollicebatur.

Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita breuis, pœna perennis erit.

Securior equidem Romæ fides sub Petri, & Pauli vadimonio permanebit, quàm sub falsis auspicijs sua spes stetit Federico: Illi vitam breuem, pœnam æternum mansuram improbitas portendebat: Romæ fidei firmitatem, & perennitatem Apostolorum patrocinium ominatur. Vnde exclamat Chrysostomus oratione in
D.Chrys. Principes Apostolorum. *O par vadum cuius fidei totius mundi animæ sunt concreditæ! Petrus orthodoxæ fidei principium, magnus atque illustris Ecclesiæ Sacerdos, necessarius Christianorũ consiliarius, supernarum potestatum thesaurus, honoratus à Domino Apostolus. Paulus magnus præco veritatis, vniuersi terrarum Orbis gloria; in cælis homo, & in terra Angelus, decus Ecclesiæ, in sublimibus aquila, lyra spiritus.* Vterque Romæ fidem seminauit, sub vtriusque auspicio creuit, & immota perseuerabit.

Soli hi præ cæteris Apostolorũ nomina in suis epistolis vsurparunt. Lege Iacobum, Ioannem, & Iudam, nusquam inuenies, quod se ipsos Apostolos nominauerint: Lege Paulum in epistola ad Romanos, & in ipso statim vestibulo inspicies: *Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus.* Rom. 1. Lege primam Petri epistolam, & statim tibi occurret; *Petrus Apostolus*: quia, vt reor, I.Petr. 1 isti præ ceteris mundũ Apostolicũ pari doctrinæ efficacitate Romæ præcipuè obierunt. Ne quemquam moueat, si Paulum in prima ad Corinth. cap. 15. scribentem legat; *Plus omnibus laboraui.* 1.Co.15. Non enim dixit, vt quidam prudenter aduertit, *Plus omnibus profeci, sed laboraui*, Petri rationem habens, cui doctrinæ profectu æqualis extitit, & si in laborando plus insudarit. Arse ora tion de S. Andr. Quam respiciens æqualitatem D. Chrysostom. oratione in Principes Apostolorum, ambos alternis laudum præconijs mirificè extollit. *Petrus*, ait, *Apostolorum dux: Paulus ordinis supernarum virtutum cognitor, atque inspector: Petrus insanorũ Iudæorum frænũ: Paulus Gentium cohortatio.* D.chrys. Et paulo post subdit: *Cerne mihi sublimem Domini sapientiam, quam quidem Petrum è piscatoribus, Paulum verò è pellionibus elegit.* Rationẽ electionis reddidit Arator in Acta Apostolorum cap. 13. vers. 3. his carminibus contentam.

Pisces Petrus agens homines capit, æquoris hospes, Arat. r.

In sacris persistit aquis: habitacula Paulus,
Dum terrena leuat, docet vt cælestia condat,
Factaque sæpe manu nunc construit atria verbo.

Artem itaque eis reliquit exercendam, licèt artis subiectum immutauerit: & qui primū pisces, postea homines expiscatur: Alter pro papilionibus coriaceis cælestes habitationes molitur in cælo. Pulchrè autem, aduertit eodem loco S. Chrysostomus, hos duos artifices in prædicatione coniunxit, vt quos Petrus *Hamo piscatoris* (hoc est artificioso doctrinæ sermone) *fuisset expiscatus, Paulus tanquam sutor lege, & gratia nudos, pelle coccinea indueret, Domini aqua, & sanguine intincta.* Nobile par, & omni æuo memorandum. Proh boni superi quanta animi contentione, quo studio gentium instructionem susceperunt: æquali efficacitate, & fructu continuarunt, & fælici pariter exitu terminarunt, quod sequens monstrabit Archielogium. D. Chrys

AR-

ARCHIELOGIVM TERTIVM.

Primi Ecclesiæ, præcipuique Pastores, pro lege, & pro grege, sanguine suo post vincula purpurati referuntur.

LVRIMIS ad sui commendationem præclarissimæ Petri, Paulique virtutes nominibus, ac titulis indigent. Vnde & si plures inueneris, doctoque, & generoso calamo reddideris; supra omnia virtus sublimior, quàm supra reliquos Orbis montes Olympus, eminebit. Chrysostomum consule sermon. de Pentecost. & totum in enumerandis Apostolicæ virtutis appellationibus videbis distentum: ore tamen aureo, & calamo virtutibus minorem. *Etenim*, ait, *vinitores* D. Chrys. *erant, & piscatores, & turres, & columnæ, & medici, & duces, & doctores, & portus, & gubernatores, & pastores, & athletæ, & pugnatores, & coronas gestantes*. Ohe quot nomina! expone tamen cum eodem Chrysostomo, & omnia reperies virtutibus minora, *Columnæ quidem*, Chrysost. ibid. inquit, *quoniam virtute sua Ecclesiæ robur sunt: fundamentum autem, quia in confessione ipsorũ fundata est Ecclesia, dicente Domino: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã. Portus autem, quia tempestates impias represserunt: Gubernatores, quoniam Orbem terrarum viam rectam docuerunt: Pastores, quoniam lupos abegerunt, & oues conseruauerunt: Aratores, quoniam spinas eradicauerunt: Vinitores, quoniam labruscas eradicauerunt, & semina pietatis plantauerunt: Medici, quoniam vulnera nostra curauerunt*. Hæc ille, quæ statim Pauli exemplis firmat, illustratque. *Et vt discas*, inquit, *me non in cassum hæc dixisse, adducam Paulum in medium hæc omnia facientem. Vis eum plantatorem videre? Audi: Ego plantaui, Appollo rigauit*, 1. Cor. 3. *sed Deus incrementum dedit. Vis eum structorem videre? Sicut sapiens*, ibid. *inquit, Architectus fundamentum posui. Vis eum dimicantem videre? Sic pugno non* 2. Cor. 9. *vt aërem cædens. Vis eum videre cursorem? Ab Hierosolyma*, Rom. 15. *& in circuitu, vsque ad Illyricũ, & inde ad Hispanias, & in vltimas partes repletum est Euangelium Christi. Vis eum videre*

Ephes.6. *athletam? Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem. Vis eum videre ducem?* Ibid. *Assumite arma Dei, & induite loricam fidei, & galeam salutis, & gladium Spiritus sancti. Vis eum videre certantem? Certamen bonum certaui, fidem seruaui.* 2.Tim.4. *Vis videre coronatum? de cætero reposita est mihi corona iustitiæ.* Hæc in enarrandis Pauli prærogatiuis Chrysostomi clausula, & pulchrè beatitudinis corona orationi coronidem imposuit: Tam magna quippe sunt Pauli merita, vt solus qui dignè potuit præmiare, laudare possit.

Non inferior corona, & laude Petrus, quam & si pluribus adeptus fuerit nominibus, & muneribus: illud præcipuum, & ad commendationem, præmiumque pluris reputandum, quòd vna cum Paulo Ecclesiæ pastorem egit præstantissimum: quippe quã doctrina pauit, sanguine fœcundauit, morte illustrauit, muniuitque: Vnde optimi pastoris Ioan.10. prærogatiua exurgit: *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Ioan. c.10. Non grauiter, credo, errem, si Petro, & Paulo illud Ezechielis vaticinium adaptauero. Ezech. cap.34. *Suscitabo super eas Pastorem vnum, qui pascat eas, seruum meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem*, cap. 34. num. 23. Vbi sub Dauidis persona bonus Ecclesiæ pastor largiendus promittitur.

Et verò quis alius promissionis diuinæ fidē exoluere melius posset illo, qui apud Ioannem: *Ego sum*, ait, *pastor bonus:* Ioan.10 Et ideo Christus in eo vaticinio promittebatur, & in Christo fuit impletum. Citra violentiam tamen, in Christi Vicarium, & ipsius Coapostolum Paulum licebit inflectere: ipsi enim post Christum digniores in Ecclesia pastores extiterunt; vt doctrinæ, sanguinis, vitæque testimonium demonstrat. Nec obest, quòd Propheta de vno tantùm loquatur: *Suscitabo super eas pastorem vnum*: Quoniam Petrus Christi Vicarius, vniuersi gregis Christiani pastor fuit, & princeps, vt sors ibi prædicebatur. *Ego autem Dominus ero eis in Deum: & seruus meus Dauid princeps in medio eorũ*, nu. 24. Ezech. cap.34. Et sanè iuxta Scripturarum morẽ figuræ nomen, qualis fuit Dauid, attribuitur figurato; atque adeo sub illo Petrus Ecclesiæ pastor futurus prænunciatur: *Suscitabo super eas pastorem vnum.*

Cùm autem audis vnum promitti, non solùm cogites Petrum, sed Paulum ibi etiam prænunciatum agnosce. Tam in discreta namque similitudine duo Ecclesiæ Principes vixerunt, vt vnus tantùm reputari queat. Vitam, doctrinam, mortem, merita, coronam inspice; & prope eris duos negare, dum paribus certãtes meritis in terra conspicis, pari in cælo diademate coronatos inspe-

ſpectaturus, ſi illuc adire contingat. Interim S. Brigittæ reuelationes legas lib. 8. c. in fine &, Chriſtũ ibi audies hæc dicentem: *Ecce qualem charitatem cum iſtis duobus feci; nam Petro dedi claues Regni cælorum, vt quæcunque ligaret, & ſolueret in terra, ligata, & ſoluta eſſent in cælis. Paulo verò dedi vt ſimilis Petro fieret in gloria. Et ideo ſcias quod ſicut in terra pares fuerunt, & coniuncti, ſic nunc in cælo in gloria perpetua coniuncti ſunt, & glorificati.* Lib. 8. reuel. c. 1.

Et fortaſſis dixerit ideo S. Chryſoſtomus orat. in Principes Apoſtolorum, ipſos in cælo mediam tenere Deiparam. *Qui in medio habetis Matrem Domini, & iuſto ſpiritu eſtis potentiores:* quia poſt ipſam nemo ampliori fruitur gloriæ choragio, in qua pares sũt, ſicut paribus in vita meritis certantes, eandem pari exitu concluſerunt. Maximum hìc audio homil. 5. de Petro, & Paulo diſertè perorantem: *Non ſine cauſa factum putemus, quod glorioſiſſimi Chriſtianæ fidei Principes Petrus, & Paulus, vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt, vt ad Chriſtum pariter peruenirẽt: vno in loco, ne alteri Roma deeſſet: ſub vno perſecutore, vt æqualis crudelitas vtrumque conſtringeret. Dies ergo, puto, pro merito, locus, pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute.* Et ibidem expreſſiùs adhuc adiungit: *Ergo Beati Petrus, & Paulus eminent inter vniuerſos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verùm inter ipſos quis cui præponatur incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, quia æquales ſunt paſſione.* D. Chryſ. D. Max.

Eandem æqualitatem duorum Eccleſiæ Principum, quam loquẽs & diſerta D. Maximi pictura nobis oſtendit, muta tabularum tum Romę, tum alibi pictura edocet, in qua Paulum ad dexteram modò, & ad ſiniſtram ruſus inſpicies: quin etiam diplomata in dextera, & numiſmata proferunt in ſiniſtra. Quid ni hæc locorum erit indifferentia, vbi tanta fuit morum ſimilitudo, patilis vitæ ſanctitas, æqua mors, eademque pro præmio corona. Diui Leonis exiſtimatio iſthæc ſermone 1. de Natali Apoſtolorum eleganti, vt ſolet, calamo reddita, *Hos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Eccleſiæ membra prouexit, vt eos in corpore, cui caput eſt Chriſtus, quaſi geminum conſtitueret lumen oculorum; de quorum meritis, atque virtutibus nihil diuerſum, nihil debemus ſentire diſcretum: quia illos & electio pares, & labor ſimiles, & finis fecit æquales.* D. Leo.

Cùm igitur tam indiſcreta fuerit vtriuſque Apoſtoli ſimilitudo; mirum non erit, vt Prophetam termino vtentem ſingulari, *Suſcitabo ſuper eas paſtorem vnum,* vtrũque prædixiſſe intelligamus: Ezech. 4.

vterque enim Romæ Episcopus fuit, ipsius Ecclesiam fundauit, rexitque; vt præter alios tradidit Ireneus lib. 3. cap. 3. Licèt verò Petrus dignitate Paulum præstiterit, authoribus Cypriano epist. ad Quintum, Augustino epist. 19. ad Hieronymum, & Hieronymo epist. 89. ad Augustinum Gregorio homil. 18. in Ezechielē Theodoreto epistola ad Leonem, Oecumenio in cap. 1. ad Galatas non proinde dignitatis præstantia similitudini, æqualitatique obstaret vt sub vno vterque non foret intelligendus. Verùm etsi æquapollerent dignitate, vel Paulum in ea præiuisse admitteremus, nihil inde sequeretur, quod Pontificiæ Petri dignitati derogaret: minùs verò aliorum Pontificum Petri successorum, quippequi Petrum, & Paulum, vt prædecessores, & parentes agnoscunt, & venerantur. Et Petri authoritas ordinaria fuit, Pauli verò extraordinaria, priuilegioque speciali concessa: sicut in Israelitica plebe Aaron ordinaria summi Pontificis authoritate, & Moyses extraordinaria fungebatur. Quidquid tamen de hoc sentiendum sit, illud mihi indubitatum est, duos Apostolorū Principes æqualibus meritis claruisse, æquali præmio coronatos, æqualibus Romanum episcopatum habenis moderatos, ac si vnus in ea, tantùm Pastor esset, *Pastorem vnum*; ibidemque, & eodem die, quasi vna tantùm esset vtriusque ceruix, vnius tyranni gladio fuit amputata, licèt alter iugulatus, & alter cruci affixus obierit. *Suscitabo super eas pastorem vnum.* Suscitauit Christus, iugulauit Nero: accendit Ecclesiæ lumina Saluator, extinxit persecutor. Et certè tyrannorum manus, & enses certissimus pastorū finis, nec aliud sui muneris clarius monumentum aspicies, quàm martyrium: vinculis, cruciatibus, sanguine pastoris optimi dedicatur officium. Fortunati quibus Domini gregis custodia pertraxit ad necem; qui ne oues à lupis dispersæ raperentur, ab eorum rabie in frusta dissecti, sicut Petrus, & Paulus fæliciter perierunt, quorum martyria calamum sanguine madidum, & scripturientem manum prouocant, impelluntque.

Ireneus. Cyprian. August. Hieron. Gregor. Theodor. Oecumen. Ezec. 34

CAPVT I.

Petrus, & Paulus pro Christo patiendi desiderio efferuntur: & catenarum vtriusque pretium, ac dignitas æstimatur.

PRincipum Apostolorum in carceres tormentaque affectus, & patiendi amor incredibilis, Chrysostomi calamū, & mentem mirificè detinuit. Vnde Petrum, hinc Hierosolymitano carceri mancipatum, sequenti die ad capitale supplicium extrahendum, & tamen dormientem, *Cùm autem producturus eum esset Herodes,* Act. 12.

rodes, *in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites vinctus catenis duabus*. Actor. 12. num. 6. & Paulum inde vnà cum Sila in Macedonia vinctum, vigilem nihilominus, & nocte canentem intempesta speculatus: *Media autem nocte Paulus, & Silas orantes laudabant Deum, & audiebant eos, qui in custodia erant*. Actorum 16. numero 25. Petri soporem, Paulique vigiliam, & cantum ad aspectum contraria demiratur. Multùm nihilominus conuenientiæ, & similitudinis in vtraque actione adinuenit: quia somnus, & cantus, sopor, & harmonia de patientiæ voluptate nascebatur. Paulus, & Silas canebant, quia antequàm in vincula detruderentur: acerbissimis fuerant flagellis excepti: *Iusserunt eos virgis cædi, & cũ multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem*. Actor. 16. num. 23. Itaque verbera lætitiam, & virgæ ad hymnodiam perduxerũt. Chrysostomum ibi supra dicentem repeto: *Hi vigilabant, & hymnos canebant, quoniam iam flagellis cæsi fuerant, & totum eorum negotium confectum erat*. Petrus è contra verbera adhuc non fuerat expertus, sequenti die verberandus, vel crucifigendus; ex quo tam incredibilem, ait Chrysostomus voluptatem concepit, vt tormentorum contemptu somno caperetur. *Est enim vinctus, & traditus militibus, & dormiebat. Adeo gaudebat, nec alterabatur, & profundus eum tenebat somnus: non dormiisset, si in magna fuisset solicitudine*. Hinc est illud vtriusque moriendi desiderium: nam Petrus sibi pro morte iam impendente gratulabatur: *Velox est depositio tabernaculi mei*, epist. 2. cap. 1. num. 14. Paulus eodem impulsus amore dicebat: *Cupio dissolui, & esse cum Christo*, Philip. 1. num. 23. Glossa ad verba Petri, ait: *Pulchrè non mortē, sed depositionem vocat: sic enim est famulis Dei carnis retinacula exuere, sicut positis in expeditionem prostrato hoste ad patriam redire*. D. Gregor. libr. 5. Moral. cap. 40. Pauli sententiam ita interpretatur. *Benè Paulus æterna desiderans, sed tamē adhuc corruptionis suæ sarcinam portãs, vinctus clamat: cupio dissolui, & esse cum Christo. Dissolui enim non quæreret, nisi se proculdubio vinctum videret*. Quasi diceret: mortem non ambiret, nisi se vinculis illigatum sentiret: mori tamen festinat, non vinculorum liberationem quærens, sed quia inter catenas opportunum moriendi tempus cogitabat. *Dissolui enim non quæreret, nisi se proculdubio vinctum videret*. Nec verò solam mortem, sed insuper catenis, & cruciatibus associatam expetebat.

Quid autem est quòd D. Paulum hæc omnia despicientem admireris D. Chrysostomum adi ho. mil. 2.

Actor. 16 | D. Chrys. | D. Chrys. | 2. Petr. 1 | Philip. 1. | Glossa. | D. Greg.

mil. 2. de laudibus Pauli, & ipsius contemptum tibi ostendet elegāter depictum. D.Chrys. *Sic despiciebat vniuersa quae cernimus, vt solet herba iam putrefacta contemni: tyrannos verò ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse quosdā culices existimabat. Mortem verò, & cruciatus, & mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret.* Nec mediocrem in sustinendo voluptatem sentiebat: vnde addit idem Chrysostomus. *Tunc enim, & tunc amplectebatur libenter, & decorabatur, vinctus catena magis quàm diademate coronatus. Etenim coactus carcere, habitabat cælum, ac libentiùs verbera excipiebat, & vulnera, quàm alij brauia deripiunt: & dolores non minus, quàm præmia diligebat: cùm ipsos vtique dolores loco duceret præmiorum: propterea enim illos, & gratiam nominabat.*

Nec catenæ tantùm solatio ipsi erant, sed ex omnibus, quæ pro Christo patiebatur, incredibilem D.Chrys. percipiebat iucunditatem. Iterum Chrysostomus, *Sic igitur, & Paulus nocte, & die consolationem excipiebat ex lachrymis: nullus siquidem tanto affectu mala propria, quàm ille deflebat aliena.* Et homil. 1. de laudibus Pauli ait: *Vnde & iuges lachrymarum ex eo fontes, non diebus solùm, sed etiam noctibus affluebant, omnique muliere parturiente: vehementiùs affligebatur in singulis propter quòd etiam dicebat. Filioli mei, quos iterum parturio.* Itaque assiduis vel propria, vel aliorum causa doloribus, & cruciatibus Paulus torquebatur; in medijs tamen passionibus, ac inter ipsas lachrymas magna lætitia perfundebatur.

Omnia tamen hæc ex amore nascebantur, hic enim Paulum extra se quodammodo rapuit, & in Christum transformauit: ita quod totus Paulus in patiēdi pro Christo affectum transierit. Et sanè magna est amoris vis, qui vt dicebat Dionysius Areopagita de diuinis nominibus lib. 4. *Extasim facit Diuinus amor, & amātes sui iuris esse non sinit, sed amatorum iubet existere: vnde Paulus ille Diuino amore occupatus clamabat: viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus; tanquam verus amator extra se positus viuens vitam non suam, sed amatoriam.* Dionys. Et Diuus Bernardus in eadem Pauli verba ad Galat. sermone 7. de Quadrag. ait: *Ac si diceret, ad alia quidem omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo. Si qua verò sunt Christi, hæc viuum inueniunt, & paratum.* D.Bern. Ebrius enim erat amore Paulus, & præ ebrietate è mente exierat. Vnde ad Corinthios priusquàm diceret: *Charitas Christi vrget nos*, cap. 5. num. 13. præmisit. *Siue mente excedimus Deo, siue sobrij sumus* Cor. 5.

vobis

vobis. Quod perinde est,ac si diceret: *Insanimus*, ita enim reddit Syriacum verbũ illud *Excedimus*. Quapropter subnectit disertè ad eum locum Theophil. *Insaniebat Paulus amatoria quadã insania, Deum amans, ac amatoris instar illi viuens: nempè adamato, extra se ipsũ raptus, ac totus in Deũ translatus, nec suam ipsius vitam viuens, sed illius quẽ amat, amatoriam planè dilectam, & valde charam*.

Theoph.

Hunc Pauli amorem verè dixeris fontem, ex quo adeo vehemens patiendi desiderium scaturiebat, vt à tormentis pro Deo sustinendis, nulla occasione abduci posse existimarer; & ideo creaturas omnes incertamen prouocabat. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* Roman. 8. num. 35. & statim num. 38. addit: *Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro*. Quo in loco audiendus est D.Chrysost. homil. 1. de laudibus Pauli. *Sed quis Paulo posit æquari, qui non modo patriam, cognatos, ac domum, sed se ipsum quoque, mundum reliquit: immo etiam cælum, & cælum cæli, & hæc omnia Christum suscipiendo despexit: Vnum pro cunctis, & solum, idest, Christi charitatem requirẽs: Neque præsentia, inquit, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro*.

Rom. 8.

D.Chrys.

Apud Cæsarem se tenebat Paulus, quem Prophera nomine Agabus conuenit, & prophetico spiritu edocuit, quo pacto Hierosolymam esset petiturus, vbi ipsum vincula manebant, quemadmodum, referenre Luca Actorum 21. num. 11. Agabus hunc in modum prædixit. *Tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes, & manus dixit, hæc dixit Spiritus sanctus: virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi, & tradent in manus gentium*. Quæ cùm adstanres audirenr, additis obsecrarioni lachrymis, Paulum ab itinere dehortabantur. *Quòd cum audiuissemus rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam:* ibid. num. 12 quibus Paulus alacriter respondit: *Quid facitis flentes, & affligentes cor meũ? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu*, ibdem nu. 13. In quæ verba pulchrè admonet Beda: *Sed quia non amore, vel lachrymis filiorum ad dexteram, non ad sinistram deflecti*

Act. 21.

Beda.

flecti poterat matris constantia, vide, abitura plorantibus dicat; Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim, non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu. Hæc & plura suadebat amor, cuius tanta vis est, vt omnia mundi vincula, cruciatus omnes, mortem ipsam tanquam nihilum reputauerit. Quid ni talia ederet Orbis prodigium, humanarum mentiũ stupor, Phœnix charitatis? qui, vt censuit Chrysostomus homil. 1. de laudibus Pauli humanæ, Angelicæque perfectionis cumulum obtinuit. *Quæ autem lingua laudibus eius inuenietur æqualis, cùm omnia quæ sunt in hominibus bona, vna anima possideat, & ea cuncta plenè, atquè cumulatè, quæ non solum hominum sunt, sed quod amplius est, Angelorum*. Illud tamen, addit Chrysostom. Paulum verè magnũ efficit, quòd magnitudine sua omnem facundiam excellit. *Est enim hoc maximum laudis genus, cùm orationis copiam virtus exuperat, & magnitudo laudati: sicque vinci nobis est multò gloriosius, quàm sæpe vicisse*. Nescio tamen quid delectationis latet in commemorandis Pauli virtutibus, vt quamuis lassescat oratio, calamusque deficiat, nititur tamen, & quasi suauitate illectus in ijs, & si parũ politè depingendis libenter immoratur. Pulchram D. Chrysostomi similitudinem ex homil. 8. de laudibus Pauli in hanc rem traduco. *Sæpe fulgido cæli globo delectatus oculus ad spectaculum oppositi è regione luminis se se violenter intendit: & licèt sentiat aciẽ suam imparem esse radiorum certamini, desiderio tamen illius pulcherrimi luminis intendi libenter inaccessibili radiãtis Orbis reluctatur corusco. Tale igitur quippiam ego ipse perpetior, qui cum videã propriæ mentis oculos ex radijs Apostolici splendoris hebetari, cupio tamen Pauli animam miro fulgore virtutum rutilantem, velut eminus intueri, & contra importabiles Solis micatus contentiosa subire certamina*.

Sed iam Petrum intueamur, quem eadem charitas, & patiendi affectus Coapostolo suo parem omnino retulit. Plurima de ipsius amore congessimus lib. 1. nunc instar omnium sit illud Diui Ambrosij elogium, quo lib. 1. in Luc. c. 7. Petri charitatem erga Christum, ipsiusque aspectus fruendi studium ampliter exornat. *Non contentus Petrus vidisse, quæ viderat, repetit intuenda: & quærendi Domini amore succensus nõ satiatur videndo. Vidit solus, vidit cum vndecim, vidit cum septuaginta, vidit, & quando Thomas credidit, vidit cum piscaretur: sed non vidisse contentus, impatiens desiderij, negligens captionis, immemor periculi, vbi Dominum vidit in littore, ferum æstimat*

D. Chrys. D. Chrys. D. Amb.

mat si cum cæteris nauigio perueniret. Hic Petri ardor ad Magistri conspectum, quem etiam, eo absente, & Neronis iussu vnà cum Paulo in Mamertinum carcerem detrusus retinuit. Dicebatur verò carcer ille Mamertinus, à Marte, quem etiam Mamertem aliqui dixerunt, siue ab aliquo ex nobili familia Mamertina, qui carcerem illum non tam extruxit (nam carcer antiquior ea familia videtur) quàm innouauerit, & à se denominari fecerit. Nunc autem Petri, & Pauli carcer appellatur, magnaque populi frequentia statutis anni diebus inuisitur. Iacet ad radices montis Capitolij, ex quo monte, si credimus Egysippo, Simon Magus in præceps actus. Forum boarium versus orientem respicit prope triumphalem arcum Septimij, vbi cùm adhuc Romanorum gloria vigeret, victoriarũ monumenta reponebantur, hic etiam in obscuro subterraneoque specu catenis onerati, lætitiaque perfusi propter martyrium iam impendentem Petrus, & Paulus clarissimam de Nerone victoriam reportarunt. Quidni Romæ vincti eundem ostenderent voluptatis affectum, quem alibi carceribus traditi præstiterunt? Petrus Hierosolymis vinctus paulò post in crucem agendus, præ gaudio (vt ex Chrysostomo dicebamus) dormiebat: Paulus de catenis, tanquam de spolijs gloriabatur; vnde Ephesijs dicebat:

Egesip.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, cap.4. & Philemoni: *Paulus vinctus Christi Iesu*, nu. 1. & infra num. 9. *Paulus senex, nunc autem, & vinctus Iesu Christi.* Nunc igitur Romæ moriendi desiderio incensi martyrio propinqui, catenis onerati gaudio efferebantur incredibili, mortem alacriter expectãtes, quam pro Christo vita iucundiorem, & catenas suas omni auro, gemmisque pretiosores æstimabant. Quod postea de catenis Pauli locutus dixit eleganter Diuus Chrysostom. *Nihil est æquè præclarum, atque vincula propter Christum, atque catenæ sanctis illis manibus impositæ. Vinctum esse propter Christum est præclarius, quam esse Apostolum, quàm esse Doctorem, quàm esse Euangelistam. Siquis amat Christum nouit quod dicitur. Siquis in Dominum insanit, & eius amore vritur, nouit vim vinculorum. Malueris esse vinctus propter Christum, quàm habitare cælos.* Ita ille homilia 8. in epist. ad Ephes. Et paulò inferiùs Paulum catenis detentum, fæliciorem, quàm ad cælos euectum arbitratur. *Non tam*, inquit, *beatum existimo Paulum quòd raptus sit in paradisum, quàm quòd coniectus sit in carcerem. Non tam enim censeo beatum quòd raptus sit in tertium cælum; quàm eum censeo beatum propter vincula.* Et rationem reddit. *Quoniam*, ait, *mihi est optabilius*

Ad Eph. 4
ad Phil. 1
D. Chrys.
D. Chrys.

biliùs, & magis eligendum malè pati pro Christo quàm honorari à Christo.

Quanti facienda essent Petri, & Pauli vincula D. Chrysostomus agnouit: & ideo sancta permotus inuidia Petrum in carcere contẽplatus, quem percusso latere, vt Lucas ait, Act. 12. n. 7. Angelus excitauit dormientem: *Percussoque latere Petri excitauit eum*, dicebat: *Si quis ergo mihi diceret: quid malles an esse Angelus, qui Petrum pupugit, an Petrus qui saluus euasit, mallem esse Petrus: propter quem venit Angelus. Illa mihi prodessent vincula.* Ita ille homil. 8. in epist. ad Ephes. & statim de Pauli catenis subijcit. *Si quis mihi daret totum cælum, aut illam catenam, ego illam præferrem. Si quis me apud superos collocaret cum Angelis, aut cũ Paulo vincto, eligerem carcerẽ, & vincula: nihil est illa catena beatiùs.* Ne verò quisquam tot de Pauli catenis elogia demiretur, earum virtutem extollit idem Chrysostomus in hunc modum. *Admiraris Paulum quando eius manum tetigit vipera, & nihil fecit, reuerita enim fuit catenam, etiam totum mare eam reuerebatur, tunc enim erat vinctus.* Sed quis in exaggeranda catenarum virtute dicendi finis? lassescet oratio, calamus attereretur, & finẽ nusquam faciet. Quapropter Chrysostomi exclamatione claudo, & obsigno. *O beata vincula, ò beatas manus, quas ornauit illa catena! Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem, & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ego fuissem illis temporibus, tunc maximè eas essem amplexus, & pupillis meis admouissem non cessassem deosculari manus, quæ digna sunt habitæ, quæ pro Domino meo vincirentur.* Hæc ille. Sed nos Christi vinctos è Mamertino carcere extrahamus; & qua ratione Romæ in Orbis theatro martyrium constanter subierint inspiciamus.

Act. 12. — D. Chrys. — D. Chrys.

CAPVT II.

Roma Petro, & Paulo triumphalem pro Christo mortem subituris amplissimum exhibuit theatrum.

Constans omnium ferè Patrum, Ecclesiæque Doctorum sententia, Principes Apostolorum vitæ cursum martyrij gloria decoratum, Romæ peregisse tuetur. Primum pro ea D. Maximum profero serm 5 de Natali Apostolorum, vbi ita: *Petrus, & Paulus martyrium pertulerunt in Vrbe Roma, quæ principatum, & caput obtinet Nationum: scilicet, vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis.* Dionysius genere Corinthius, qui centum ferè annis ab Apostolorum obitu floruit, & aliquandiu Romæ vixit, vt testatur

D. Max.

Euseb. tur Eusebius lib. 2. hist. cap. 22. de Petri, & Pauli martyrio Romæ
Dion. Cor peracto, ita fatur: *Ambo in hac Vrbe simul docentes, etiam martyrio pariter vno eodemque tempore coronati sunt*. Idem etiam ex plurimorum placito refert Theo-
Theod. doretus in epistola ad Leonem Pont. Max. *Habet*, inquit, *communium Patrum* (de Roma sermo est) *& veritas Doctorum Petri, & Pauli sepulchra, quæ fidelium animas illuminant*. Addo Origenem, cuius sententiam di-
Euseb. sertis verbis commemorat Euse-
Origen. bius lib. 3. histor. cap. 2. *Et Petrus*, inquit, *ad vltimum in vrbe Roma commoratus, ibi & crucifixus est deorsum capite demerso. Quod ipse ita fieri precatus est, ne exæquari Domino suo videretur*. Concinit Athanasius in Apologia pro fuga sua. *Petrus*, inquit, *& Paulus cùm audissent oportere se Romæ martyrium subire, non abiecerunt eam profectionem, sed cum gaudio abierunt*. Multorum instar etiam profero Magnũ Gregorium lib. 6. epist. 37. de Ecclesia Romana loquentem. *Petrus* inquit, *sublimauit sedem, in qua quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est*. Prudentij carmi-
Prudent. na ex hymno S. Laurẽtij adnecto.

Disce adulter Iupiter stupro sororis oblite:
Relinque Romam liberam, plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat: te sanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipse armaueras, factum Neronis officit.

In eandem rem aptari possunt, quæ in Actis Apostolorum sub finem cecinit Arator. Arator.

Digna materies Petri, Paulique corona,
Cæsareas superare minas, & in arce tyranni
Pandere iura Poli, summumque in agone tribunal
Vincere, ne titulos paruus contingeret hostis.

Præter iam memoratos Doctores refero Chrysostomum in epistola ad Roman. homil. 32. *Non* D. Chrys.
ita, inquit, *cælum splendescit quãdo radios suos sol ex se dimittit, quemadmodum Romanorũ vrbs duas illas lampadas vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus: cõsiderate, & horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa cũ Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri*. Hæc ille; ex quibus deduces Apostolorum Principes Romæ diem clausisse extremum, ibique in conditiuo quiescere, vt cum alijs ad nouissimæ tubæ sonitum resurrecturis Christo obuiam in aëra rapiantur.

Tandem, sæuiente Neronis persecutione Petrus, & Paulus qui in alijs Orbis Regionibus tunc temporis se tenebant, diuino consilio Romam veniunt, vt Ecclesiam cohortationibus suis & institutionibus firmarent, & so-

solaretur. Cumque à satellitibus Petrus quæreretur vinciendus, fidelium suasu, qui vt populi instructioni, & solatio se seruaret hortabantur, ab Vrbe secedere occepit, vt refert Ambrosius oratione 4. contra Auxensium lib. 5. epistola. *Nocte*, inquit, *Petrus muro egredi cœpit, & videns sibi porta Christum occurrere Vrbemque ingredi*, ait, *Domine quò vadis? Respondit Christus, venio Romam iterum crucifigi: intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum*. Paucisque interiectis concludit: *statimque correptus per crucem suam honorificauit Dominum Iesum*. Idem etiam enarrat Gregor. in Psalm. 4. Pœnitent. Egesippus libro 3. excidij Hierosolymitani.

D. Ambr.

D. Greg. Egesip.

Cæterùm hanc Ambrosij, & aliorum enarrationem irridet impudenter Velenus, falsamque, & sacræ Scripturæ dicit repugnantem: quia vt idem Petrus Actor. 3. de Christo loquutus affirmat. *Quem oportet cælum suscipere vsque in tempora restitutionis omnium*: Ex quibus nititur probare Velenus Christum Dominum nunquã post suum in cælos ascensum inde nisi in magno iudicij die reuersurum. At irrisione, quin etiam & flagellis dignum iudico Velenum: quippe qui Christi potentiam coarctare, ipsumque intra cæli claustra iniectis veluti compedibus ad extremum vsque iudicium remorari contendit. Quò quid falsiùs, & execrabiliùs tentare potuisset. Etenim omissis alijs Christi apparitionibus, quas probatissimi referunt Authores, celeberrima est apud Luc. Act. 9. vt videre est in ijs, quæ Saulo retulit Ananias. *Dominus Iesus misit me, qui apparuit tibi in via*. Igitur Christus Dominus in aëre terræ proximo constitutus Paulo apparuit, eique corporeis oculis se spectandum exhibuit, vt lux eum circumfulgens & cæcitas inde proueniens manifestat: quinimo ipsius Pauli testimonio Actorum 9. identidem repetito confirmatur. *Barnabas apprehensum Paulum duxit ad Apostolos, & narrauit illis quomodo vidisset Dominum*. Item 1. Corinth. 9. *Nunquid non sum Apostolus? Nonne Iesum Christum Dominũ nostrum vidi*. Et cap. 15. eiusdem epistolæ se ipsum inter eos enumerat qui Dominum Iesum post resurrectionem suam oculis corporeis inspexerunt. *Nouissimè*, inquit, *tanquàm abortiuo visus est, & mihi*. Nec obstat quod ex Actis Apostolorũ opponebatur: Christus enim in cælo consistens, Petro apparere potuit, siquidem vnum, & idem corpus diuina potentia pluribus in locis constitui potest, vt planum est. Vel si mauis, verba illa Petri de manifestatione publica coram omnibus facienda: interpretare: quibus nõ repugnat, vt priuatim, prout liberet, & conueniens iudica-

Act. 3.

Act. 9.

Actor. 9.

1. Cor. 9

1. Cor. 15

dicaret, nonnullis apparere potuerit, vt reuera Petro Romā egredieti prope muros apparuit: qui ad mortem suā referens Christi responsum, statim reuertitur. D. Ambr. *Et per crucem suam honorauit Dominum Iesum*, vt iam ex Ambrosio, & alijs dicebamus.

CAPVT III.

De Authore tempore, & loco martyrij Principum Apostolorum.

ANnum agebat Pontificatus 25. Petrus Apostolus cùm Nero Imperij sui anno 13. ex Achaia Romam rediens ob nouas accusationes in Apostolorū Principes Petrum, & Paulum commotus ad capitale supplicium extrahi iubet è carcere Mamertino, in quem eiusdem Neronis iussu detrusi nouem mensium spatio tenebantur. Igitur vna eademque die tertio Kalendas Iulij eiusdem anni, iuxta veriorem, & magis probatam sententiam, quam sequitur Baronius diuerso mortis genere gloriosum martyrium pertulere. Sic etiam scribit Eusebius lib. 2. Euseb. histor. cap. 25. *Igitur Nero, vt apertum se hostem diuinitatis pietatisque professus est, ipsorum priùs Apostolorum, quippequi duces, & signiferi erant, in Populo Dei expetit neces, & Paulum quidem capite in ipsa vrbe Roma: Petrum verò crucis patibulo condemnat*. Ita ille. Et in Chronico anno à Christo nato septuagesim oprimo eadē confirmat. *Primus*, inquit, *Nero super omnia scelera sua etiam persecutionem in Christianos fecit, in qua Petrus, & Paulus gloriosè Romæ occubuerunt*. Euseb. Eusebij vestigia pressit D. Hieronymus de viris illustribus, vbi de Petro hæc scribit. *Simon Petrus ad expugnandum Simonem Magum, Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram Sacerdotalem tenuit vsque ad vltimum, idest decimum quartum Neronis annum, à quo, & affixus cruci martyrio coronatus est, capite ad terram verso*. D. Hier. Nota verò Hieronymum posuisse annum decimum quartum ex lectione Eusebij, quæ vt conuincit apertè Baronius corrigenda est, indubitanterque tenendum Apostolorum Principes decimo tertio Neronis anno martyrio coronatos. Paul. Oros. lib. 7. hist. Neronē producit Apostolicę necis authorem. *Nam primùm*, inquit, *(Nero) Romæ Christianos supplicijs, & mortibus affecit, ipsumque nomen extirpare conatus beatissimos Christi Apostolos Petrum cruce, Paulum gladio occidit*. Orosius. Pressiùs eadem tradidit Gregorius lib. 1. cap. 25. *Nero*, ait, *Petrum cruce, Paulum gladio occidit*. D. Greg. Hæc de interfectore, ad cuius imperium sua Orbis lumina vidit extincta.

Porro Mamertino carcere educti, in quo Petrus aqua è fonticulo

Ccc mira-

mirabiliter erumpente, & vsque in hanc diem ebulliente Processum, & Martinianū sacro baptismate initiauerat: ambo, vt Romani moris erat virgis cædi iubentur, priusquàm vltimū subirent mortis supplicium. Nec de flagellatione ait, Baronius ad annum Christi 69. quisquam iure dubitare poterit præsertim, *Cùm adhuc Romæ in Ecclesia S. Mariæ Trāspontem extent, & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apostoli illigati, & virgis cæsi feruntur.* Sicut etiam carcer visitur Capitolio vicinus iuxta Augustissimum S. Mariæ de Aracæli Templum. Et nobilissimum Seraphicæ Religionis Conuentum, magnaque fidelium deuotione frequenter inuisitur, qui non sine voluptate aquam ibi scaturiētem bibunt. Et quidem non sine numine factum puto vt carceris illius pretiosissimi locus, & Seraphici Francisci Cœnobium vicinitate coniungerentur, vt vbi spirabat Christi simulacrum, Franciscus videlicet sacris stigmatis insignitus, vbi Saluatoris nostri paupertatis, & patientiæ, effigies visebatur, ibi etiam Principum Apostolorum fidei, & patientiæ monumenta cernerentur. Baron.

Flagellati igitur ambo extremum subituri supplicium simul ducebantur ad portam vsque Trigeminam, quæ Hostiensis etiam dicebatur, vbi mendici vilesque personæ stipem corrogantes stabulabant, vt illud Plauti non obscurè significat.

Vel extra portam ire Trigeminam ad sacculum licet, Plautus.
Quod mihi ne eueniat nonnullum periculum est.

Quod etiam Plinius tradidit dicens: *Item P. Minutio Præfecto, annonæ extra portam Trigeminā vnciaria stipe collata.* Præceperat autem Nero vt Christiani extra Vrbem inter viles personas se tenerent, vnde memorat Philo de legat. ad Caium Transtiberinā Regionem ad habitandum Iudæis fuisse traditam: & ideo Apostoli huc fuerunt traducti: quò vbi primùm peruenerunt apparitores, qui eos ducebāt mutato consilio separarunt. Et Petrum quidem in gratiam Iudæorū in ea Regione, vbi ipsi degebāt, cruci affigendum reliquerunt. Paulum verò inter Christianos gladio iugulandum aliò asportarunt. Paulus verò antequàm à Petro diuideretur mutuam ei salutationem impertijt, & Christiano more in osculo sancto vale dixit, atque destinatum supplicij locum rectà perducitur. Interim Petrus, vt in Actis, quę Lini nomine circunferuntur, habetur vna cum ingenti populi multitudine ad locum qui appellatur Naumachia iuxta Neronis Obeliscum peruenit: sumitas ea erat Ianiculi, seu Vaticani montis Naumachiæ imminēs oliuarum feracissima, fontisque perenni- Plinius. Philo.

rennitate irrigua, vt Prudentius his versibus testatur.

Prudent. *Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum*
Canens oliua murmurans fluẽto
Namque supercilio saxi liquor ortus excitauit
Fontem perennem chrismatis fe- (*racem*.

In hoc loco Vaticani, qui Ianiculus quondam, modo ob nobilem Petri triumphũ Mons Aureus dicitur, Petrus capite deorsum verso, pedibusque in sublime elatis crucifigitur, quod ex animi sui sententia factum D. Hieronymus, Ambrosius, Theodoretus, & Maximus asseuerãt. Consummato sic in cruce martyrio Petrus à Marcello presbytero, curato priùs aromatibus corpore, & more regio magnificentissimè condito sepelitur.

Porro Diuus Paulus ad Aquas Saluias, ita enim locus ille Christianorum carnificinæ designatus, tertio ab Vrbe distans lapide, dicebatur. Multa quidem inter eundum memoratu digna accidisse in Actis Lini referuntur: quæ magis veterum Scriptorum assertione probata, vel antiqua traditione firmata videbuntur breuiter prælibo. Igitur Paulo, magna populi caterua comitante, ad passionis locum properãti obuiam processit nobilis fœmina nomine Plautilla, quam Petrus lustrali aqua initiauit. & Flauiæ Domitillæ matrem extitisse memoriæ proditum est. Hanc lacrymis vbertim manantibus suffusam Apostolus cùm inspexisset velum ab ea petijt, quo gladio feriendus oculos obuelaret, vt teste Iosepho lib. 7. de Bello Iudaico c. 14. in more positum erat apud Iudęos: annuit Plautilla, traditque prope Ostiensem portã velũ, in qua facti huius memoria perennat, Apostolus illud se redditurum pollicetur. Cùm autẽ vlteriùs pergeret muneris sui nequaquam oblitus Christum iamiam moriturus prædicabat, eoque audito tres milites ex Imperatoris satellitio ad Christi fidẽ cõuertũtur, & paulò post ob fidei constantiã idem Imperatoris gladius secũda Iulij die martyrio cõsecrauit. Perducto denique ad Aquas Saluias Apostolo fusis ad Deum precibus, hilari vultu & exultanti animo iugulũ præciditur. O miraculum nulla vnquã obliuione delendum! Pauli caput abscidítur, & è vulnere non tam sanguinis fluẽta, quã lactis pocula candidissima effluxerũt: diuulsum autẽ corpore caput vi quadam spiritus agitatũ tres edidit saltus, sanctissimũ Iesus nomen ter repetens, sic fideli maiorum traditione ad posteros transmissum reperitur. Et tres fõticuli dulcis aquę scaturiẽtes satis probant, qui tunc primũ erupisse dicuntur, cùm excisum Apostoli caput in ternos saltus se cõmouit & primus quidem cęteris dulcior lactis saporẽ bibẽtibus refert, alij paulùm à primo, ac inter se distãtes diuersum saporem gustui affe-

runt,vt quotidiana Christianorum experiẽtia testatur, qui locũ illum celeberrimũ trium fontium dictũ frequentissimè inuisunt, & deuotione potiùs quàm siti, vt mihi accidit, aquam semel iterumq. epotãr. Iam verò Paulus polliciti memor per visum apparens Plautillæ velum ei reddidit: tantoque in honore habebatur, vt Constantina Augusta magnis precibus à sancto Gregorio Pontif. Rom. ad se mitti postulauerit, cui ille redditis litteris respõdit. haud quaquã sibi fas esse Apostoli sepulchrũ aperire, in quo velum illud corpore inuolutum seruabatur. Porro Lucina clarissimi sanguinis fœmina sublatũ Apostoli corpus in suo prædio via Ostiensi tumulo condidit honestissimo.

Baron. Sic igitur concludit Baronius supra citatus, *Gloriosissimo martyrio tam Petrus, quàm Paulus vita functi sunt, locaque ipsa vbi eorum corpora sepulta fuerunt, non quidẽ obscura, sed (quod mirandum est) inter persecutores absque iactura vel contumelia aliqua permanserunt; eademque veluti nobilissima trophæa victoriæ à Christianis sũmo bonore sunt habita*. Cuius rei testem locupletissimũ laudat Eusebius lib. 2. c. 24. Caium Theologum Zepherini Pontificis coæuum

Eusch. Caius. & ita loquentẽ inducit. *Ego Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Ostiensis dicitur, te conferre; trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone, & virtute stabilierũt, inuenies.* Ita ille. Et quidem in ea Vaticani parte, qui Ianiculus, seu Mõs Aureus appellatur, clarissimũ ingentis victoriæ cernitur monumentum, videlicet Templũ, & Seraphici Ordinis Cęnobiũ Hispanię Regum magnificẽtia superstructũ, & postea renouatum in ea summitate, vbi Apostolorũ Princips passus, & aliquandiu sepultus iacuisse existimatur; vt Cenotaphium illic magnificè erectum, clarissimis inuisentium laudibus celebratũ deuotissimisque Religiosorum illius Cęnobij precibus & sacrificijs per cultum demonstrat. Vnde potiori iure de Petro dicere possemus quod de Ianiculo loquens, & Põpei theatro ibi erecto in suum Mæcenatem Lyricus decantauit.

——— Datus in theatro Horat.
Cum tibi plausus
Care Mæcenas eques, vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago

Fallebatur ille, & fallebat patronum, cui mendaciter blandiebatur: nusquam illic vera Mæcenatis encomia reddidit echò. Petri maximè si Prudẽtio credimus, cuius est illud Perimph. hymn. 12

Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat; Pruden.
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses.

Ex.

Fælix nimium Seraphica Religio, quæ locum hunc obtinere, frequenterque, & liberè potuit inuisere: cuius inuisendi gratia Christiani, ex remotibus tam Orientalis, quàm Occidentalis Orbis partibus Romam venire consueuerant. Quin etiã, reddita Ecclesiæ pace, Imperatores sepulchra Apostolorum inuisere, exosculari, debitoque Religionis obsequio colere studiosiùs quæsiuerunt, & propensiùs adamarũt. Hinc est illud August. serm. 28. de Sanct. *Nunc*, inquit, *ad memoriam piscatoris flectuntur genua Imperatoris: ibi radiant gemmæ diadematis, vbi fulgent beneficia piscatoris*. Similia sunt quæ Madaurensibus scribit epist. 42. *Videtis*, inquit, *& Imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrũ piscatoris Petri submisso diademate supplicare*. Cæterùm illud deuotionem hanc, & Apostolorum decus amplissimum clariùs illustrat, quod de suo in Vrbem aduentu, litteris ad Pulcheriam Augustam missis, Galla Placidia Augusta testatur his verbis. *Vt Romam frequentibus conuersionibus adæquè desideremus inspicere, causa est nobis amplectendæ Religionis, vt terminis Sanctorum nostram exhiberemus præsentiam, quos certum est pro virtute in cælestibus constitutos, neque inferiora despicere. Nos itaque sacrilegium esse credimus, si solemnium ordinem denegemus*. Hæc illa, quibus mirificè consonant, quæ D. Chrysost. hom. 26. in capite 1. epist. 2. ad Corinth eleganter scripsit. *Seruorum Christi*, ait, *splendida sunt sepulchra quæ Vrbem maximè regiam occupauerunt, & dies perspicui sunt diem festum terrarum Orbi facientes, non ædificiorum pulchritudine, & splendore (hac enim parte excellunt) sed quod ampliùs est conuenientium studio. Nam, & ipse ille purpura indutus peregrè proficiscitur sepulchra illa complexurus; & fastu deposito contingit Sanctos rogans, vt sibi apud Deum patrocinentur; & tabernaculorum opificem, & piscatorem patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema gestans*. Hactenus ille.

Fælix igitur Roma. *Fælix* (cum Tertulliano dico) *Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt, vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur*. Proh boni superi quantùm Vrbis gloria Petri, & Pauli triumphali morte, sacratoque sepulchro se extulit! Etenim illis martyrio vita functis, mirum est ait D. Leo sermone 1. de Natal. Apostolorum, *In quantam sobolem diuini germinis semina pullularunt vt beatorũ millia martyrum protestantur; qui Apostolicorum æmuli triumphorum Vrbem nostram purpuratis, & longè latè rutilantibus populis ambierunt, & quasi ex multarum honore gemmarum conserto*

vno diademate coronarunt. Fælix iterum Roma, & alijs Orbis ciuitatibus inuidêda. Porro suam, ei fælicitatem Orientales inuiderunt. Vnde hoc eodem triumphi sui anno sacra Apostolorũ corpora surripere conati sunt, in Orientemque transferre, vt D. Gregorius ad Constantinam Augustam scribens testatur his verbis. *Eo tempore, quo passi sunt ex Oriente venerunt, qui eorum corpora sicut ciuium suorum repeterent, quæ ducta vsque ad secundum Vrbis milliarium in loco, qui dicitur adCatacumbas collocata sunt. Sed dũ ea indeleuare omnis multitudo conueniẽs niteretur: ita eos vis tonitrui, atque fulguris nimio metu terruit. atque dispersit, vt talia denuò nullatenus attentare præsumerent*. Ita Gregorius. In hoc loco Apostolorum corpora diu occlusa, & ingloria iacuerunt, interim tamen, vt in B. Brigittæ reuelationibus continetur, cælestiũ spirituum melodia, concentuque suauissimo mulcebantur. At verò fideles suam mœstitudinem desideriumque visis Petri, & Pauli imaginibus ad viuum expressis solabantur. Etenim vt refert Eusebius lib. 7. hist. cap. 14. & probat Baronius ad annum Christi 69. Qui ex gẽtibus ab Apostolis prędicatam Christi fidem accepissent immensi beneficij accepti memores, illorum imagines coloribus, alioue modo ad viuum exprimere curabant: quarum plurimas penicillo redditas magna cum animi voluptate inspexisse Eusebius testatur è cuius calamo redditam Petri effigiem hìc repono. *Petrus quidem haud crassa corporis statura fuit, sed quæ aliquanto esset erectior, facie sub pallida, & alba admodũ: capilli & capitis, & barbæ crispi, & densi, sed non admodum prominentes fuere, oculi quasi sanguine respersi, nigri, supercilia prope euulsa; nasus autem longior ille quidem non tamen in acumen desinens, sed pressus, simusque magis*. Hæc Petri effigies. Paulum iam ostendo ijs coloribus expressum quibus Triephon apud Lucianum Critiæ cathecumeno depinxit. *Ego*, inquit, *docebo te quid sit vniuersum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item constitutio & corpus vniuersi: quando enim me Galilæus ille conuenit recaluaster, naso aquilo, qui tertium vsque ad cælum per aërem ingressus est, quæque optima, & pulcherrima sunt inde didicit, per aquas nos renouauit, in Beatorum vestigia insistere fecit, & ex impiorum regionibus nos redemit*. Aliam Pauli effigiem docto magis, & generoso calamo expressit Nicephorus lib. 2. cap. 37. in hunc modum. *Erat Paulus corpore paruo, & contracto, & quasi incuruo, facie candida, annosque plures præseferente capite modico, & oculis admodum venustis, & gratia plenis: supercilia deorsum versus deuexa, nasus pulchrè inflexus,* Niceph.

idem-

idemque longior: barba densior, & satis prolixa, eaque non minus quàm capitis coma canis aspersa. Cùm inspiciebatur ab alijs, diuinũ quid præferebat, atque toto ore spirabat, vt qui eum cernerent fideles, ex solo aspectu arcanam quandam, & latentem conspicerent gratiam, & ad benè, sanctèque viuendum incitarentur. Pari studio, sed impari euentu nixi sũt plurimi in quibus Basilius Seleuciæ Episcopus Apostoli effigiem reddere. HęcNicephori pulchrior & verior apparet, quippequæ non sola corporis lineamenta refert, sed latentes animi virtutes, gratiamque repræsentat.

Basil. Sel.

Tandem sacras Apostolorum reliquias in Caracumbis latitantes manifestareDeo visum est. Indeque ad Templum S. Petri in Vaticano magna totius Populi frequentia, & celebritate transferuntur, & sub augustissimo Templi illius tholo, fabrefacto ex pretiosissimis lapidibus auro, argentoque adornatis, sepulchro recõduntur. Quod Apostolorum monumentum Vrbanus fæliciſſimæ dominationis Octauus quatuor ex ęre columnis immensæ magnitudinis in imbricatam asperitatẽ excisis, spiratimque erectis, & mentita ex eadem materia, auro superinducto, apibus, & puellis interludentibus, ramorum pulchritudine circunuestitis adornauit. Quibus Vmbellam operosæ magnitudinis turbinatim erectam superstruxit; super impositis ex ære simulacris, quæ ad omnes Ecclesiæ partes sacri Pontificatus insignia, & sanctorum Apostolorum monumenta intraturis prospicienda repræsentant. Opus quidem magnitudine, artificio, materiæ dignitate admirandum, atque inter Romanæ magnitudinis miracula recensendum, & Vrbana magnificentia digniſſimũ. Quod enim Romani Imperatores non fecerunt, & fors nec potuerunt, fecit, & potuit Barberinus. Macte animo Ecclesiæ Princeps maxime, Petri successor, & Orbis parens. Tibi, ni fallor, Romanæ fidicen lyræ suum illud monumentum consecrauit. Veriùs enim illo dicere potuisses.

Exegi monumentum ære perennius,
Regalique situ pyramidum altiùs,
Quod non imber edax, non aquilo impotens,
Aut innumerabilis annorũ series
Possit diruere. --------

Cæterùm etsi locus esset maiestate augustissimus, non potuit eo solo tanta gloria concludi: idcirco Petri, &, Pauli capita apud S. Ioannem Lateranensem reponuntur; vbi etiam Seraphicæ Religionis alumnos in sacræ Pœnitentiariæ collegio inspicies: itaut vbi vincti Apostoli extiterant, vbi Petrus obijt, & sepultus iacuit; vbi vtriusque capita reconduntur S. Francisci filios semper inspexeris, sacra recolentes Apostolorum monumen-

numenta, & certissimum sentientes apud Deum patrocinium, vtpote qui veros Apostolicæ paupertatis hæredes se exhibent, quia cum Petro præ cæteris dicere possunt: *Argentum, & aurum non est mihi.*

Hunc igitur tumulum sic adornatum, & Apostolorum reliquijs venerandum S Chrysostomus homil.32. in epist.ad Roman.ardentissimè suspirabat, & inter sacrorum cinerum oscula, tumulique amplexus animam efflare cupiebat. *Quis mihi*, inquit, *nunc dabit circunfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant implentis: stigmata illa gestantis, prædicationem Euãgelij vbique seminantis, puluerẽ, inquam, oris illius, per quod Christus locutus est. Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma iustitiæ, arma lucis nunc viuentia, tunc autem cùm in hac vita essent mortua.* Hæc ille. Factaque deinde ad Romã apostrophe, quàm magno Vrbem affectu ob Apostolorum tumulum, prosequatur, his verbis declarat.

D.Chrys. *Ego Romam propterea diligo, tametsi eam aliũde laudare queam: nempè à magnificentia, ab antiquitate, à pulchritudine, à diuitijs, à bellis, & triumphis; sed relictis omnibus illis, ob id illam beatam prædico, quòd erga illos Paulus dum viueret, adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram disseruit, & postremò vitam finiuit. Vnde & ciuitas illa tunc facta est insignis plusquàm à reliquis omnibus, & sicut corpus magnum ac validum duos habet oculos illustres, Sanctorum videlicèt illorũ corpora. Non ita cælum splendescit, quando radios suos sol ex sese dimittit, sicuti Roma duas illas lampadas vbique terrarũ effundens. Propterea celebro hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesiæ.* En quæ Chrysostomus de suo in Romam affectu senserit audiuimus: iam quæ de aliorum erga Apostolorũ Principes deuotionem scripserit videamus. *Relictis*, inquit, *rebus omnibus ad sepulchra piscatoris, & pellionis, Petri, videlicet, & Pauli currunt & Reges, & præsides, & milites. Et in Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, si non prope Apostolos, sed vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliantur.* Hæc ex homil. quod Christus sit Deus. Similia sunt, quæ homil.4. in 2. ad Timotheum scribit: *Nullus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto est Paulus. Imperator enim foris alicubi iacet abiectus, hic autem velut viuens, & regnans medium Vrbis tenet. Longè Imperatore clarior, & honoratior est pellium sutor*, idest Paulus. Homil.verò in Psal.48. de Petro loquens, hæc habet: *Quot* D.Chrys.

Re-

Reges vrbes euerterunt, portus extruxerunt, & nominibus suis inscriptis decesserunt: nec tamen eis quidquam profuit, sed silentio & obliuioni mandati sunt. Piscator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem est prosequutus, & ciuitatem maximè regiam occupauit, etiam post mortem resplendet sole clariùs. Quid? Non solùm mediam Vrbem occupant, sed etiam muniunt, nobilitant, mirificèque exornant. Iterum Chrysostomus homil. 32. in epist. ad Roman. D.Chrys. *Hoc corpus, inquit, plebē hanc munit, quod quauis turri innumerisque mœnibus, ac vallis est tutius, & cum ipso corpus etiam B. Petri.* Et quidem nemo vel mediocriter in historia versatus erit, ac prudens, qui omnes Orbis principatus, & regna considerans, ipsorum ruinas euersiones, extremamq. defauillationem contemplatus, hæc omnia Regnantium peccatis concussa perijsse non intelligat: Romanorū verò Imperium sub tot feralibus iniquitatis, & sæuitiæ monstris stetisse: quousque alternante se, Dei prouidentia, rerum ordine ad Ecclesiam translatum fuit: vbi propter Sanctorum Apostolorum patrocinium, quos Deus Opt. Max. nutanti machinæ, collabentique Imperio veluti columnas substruxit firmissimas, ad finem vsque Mundi perennabit. O quale tunc erit spectaculum, exclamat Chrysostomus loco supra citato, *Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus: cōsiderate, & horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex techa illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. Qualem rosam Christo mittet Roma?* (de lactis candore niueam, de sanguinis rubedine purpurantē) *Qualibus coronis ornatur Vrbs ista? Qualibus catenis aureis cincta est? Quales habet fontes?* D.Chrys. Sacratam ergo Apostolorum sepulchro Romam, & eorum patrocinio tutam, ac munitam, triumphoque, & glōria nobilitatam inspeximus. Quid vltra? pulcherrimis Venantij Fortunati carminibus Epitaphij instar tumulum claudo, & obsigno.

Cælorum portæ lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apostolicas radianti luce coronas,
Doctior hic monitis, celsior ille gradu.
Corda per hunc hominum referātur, & astra per illum:
Quos docet ipse stylo, suscipit ille polo.
Pandit iter cælis hic dogmate, clauibus alter:
Est via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.

A se-

A facie hoStili duo propugnacula præsunt;
Quos fidei turres Vrbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioso in corpore Christi,
Lumine qui proprio cætera membra regunt.

CAPVT QVARTVM.

In ipsa carceris obscuritate, Petri, & Pauli doctrinæ splendor illuxit, & plurimos fidei lumine respersit.

PEr nouem integros menses, qui ab Octobri (cùm decimus tertius Neronis annus incipiebat) vsque ad Iunium decurrerunt, Petrus, & Paulus in Mamertino carcere detenti sunt: Nusquam tamen à prædicanda Christi fide cessarunt, tum ijs, qui in eodem carcere claudebantur, tum alijs, qui amicos, & familiares inuisendi gratia illuc cõcurrebant. Quinimò, vt scribit Surius ad diem 2. Iulij, plurimi varijs morbus afflicti, à dæmonibusque obsessi carcerem adibant, & illico Apostolorum patrocinio sanitatem ex improuiso recipiebant, à malignisque spiritibus liberabantur. Vnde magnis precibus lustrali aqua initiari postulabant. Cumque baptizãdis aqua deesset, Petrus in subterraneo carceris specu signo crucis lapidem terebrauit, ex eoque fontem eduxit in tali copia, vt nec superefluat, nec haurientibus deficiat, vt etiam hodie durante miraculo apparet, cùm fideles locum illum inuisentes iucundissimè hauriant, vt etiam mihi non semel accidit, qui deuotus potius, quam sitiens melleam de petra illa aquæ suauitatẽ regustaui. In actis Processi, & Martiniani res ita describitur. *Tunc omnes Christi fidem recipientes abiecerunt se ad pedes Apostolorum rogantes, vt Baptismum ab eis reciperent. At verò beatissimi Apostoli orauerunt Deum, orationeque expleta, beatus Petrus in monte Tarpeio signum crucis expressit in eadem custodia, atque eadem hora emanarunt aquæ de monte, baptizatique sunt promiscui sexus, & diuersæ ætatis numero 47. qui omnes Martio mense, decima quarta die post quintum suæ regenerationis mensem martyrio coronati in cælum trãsferri meruerunt;* De quo in Martyrologio Romano sic habetur: *Romæ Natalis quadraginta septẽ Martyrum, qui baptizati sunt à B. Petro cùm teneretur in custodia Mamertini, cùm Coapostolo suo Paulo: vbi nouem menses detenti sunt, qui omnes sub deuotissima fidei confessione Neroniano gladio consumpti sunt.*

Act. Proc.

Martyr. Roman.

Torpes etiam, & Euellius ex Cæsaris familia, Herodion, & Olympia, teste Metaphraste, fidem susceperunt, eandemque

mar-

martyrij palmam vndecima die Maij consecuti sunt. Præcipui tamen, & magis memorandi Processus, & Martinianus carceris custodes extiterunt, qui prædicationis Apostolicæ lumine collustrati, & tot visis miraculis permoti Christianam Religionem ardentissimè susceperunt, & vitæ cursum perpesso martyrio fæliciter consummarũt, tribus socijs militibus, quos dum ad martyrium pergeret Paulus, vt iam retulimus, ad fidem pertraxit. Huius rei meminit Martyrologium Romanum. *Romæ via Aurelia Natalis SS. Martyrum Processi, & Martiniani, qui à beato Petro Apostolo in custodia Mamertini baptizati sub Nerone oris concussionẽ, equuleum, neruos, fustes, flammas, scorpiones perpessi, nouissimè gladio cæsi. Romæ item passio triũ militum, qui in martyrio B. Pauli Apostoli ad Christum conuersi cum eo cælestis gloriæ participes fieri meruerunt.* Quin etiam affirmat Chrysostom. Oratione de Principibus Apostolorum ipsum carnificem sanguinis Pauli contactu resipuisse, & cum alijs triginta quinque fidem suscepisse. *Qualis*, inquit, *locus tuum Paule sanguinem excepit, qui lacteus apparuit in eius veste, qui te percussit: Qui quidem sanguis barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, vt ipse vnà cum socijs ad fidem traduceretur, ita effecit. Sit mihi instar coronæ gladius ille, qui triginta & quinque viros summa ad seruiendum Deo alacritate mancipauit.* Non parum demiratur idem Chrysostomus. Christi Saluatoris nostri virtutem, qui in crucis patibulo positus: *Auersam latronis mentem valuit immutare.* Nam cùm ambo ei primò conuitiarentur, alter postea resipuit, & peccatorum pœnitentia ductus Christum confessus est paradisi Regem, & Orbis Saluatorem: ideoque ipsum orat dicens: *Domine memento mei dum veneris in Regnum tuũ.* Et quidem Dominus Iesus repentinæ, insperatæque tali tempore mutationi applaudens, respondit: *Amẽ amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso.* Et quomodo non applaudendum, & gratulandum, vt inimicus & latro, sicuti aduertit egregiè S. Augustinus, confiteretur in cruce, quem discipulus tradere decreuit in conuiuio. Pace tamen tua dixerim ò Domine Iesu: plus quodãmodo fuit quod Paulus sanguinis attactu carnificis mentem immutarit, quin etiam alios quadraginta quinque eiusdẽ martyrij consortes reddiderit. Etenim latro mundum inspexit fugiẽte Sole tenebris oppansum, terram sensit magnis motionibus te moriente concussam, & scindentium se lapidum collisionem, stridoremque audiuit, quæ te mundi Dominum, & Saluatorem testabantur. At verò isti nihil nisi Paulum præciso iugulo morientẽ inspe-

Martyr. Roman.

D.Chrys.

D.Chrys.

inspexerunt, cuius sanguine leuiter resperſus carnifex, animum exuit barbaricum, & ex carnifice Martyr efficitur. Ille à te immutatus patiēter ſuſtinuit crucis patibulum, in quo ſuſpendebatur inuitus, iſti quos Paulus conuertit, vltronei ad pœnas currunt, & ſpontè ſe offerunt iugulandos. Tam mirus fuit lacteus ille ſanguinis imber ſatellitis veſtem aſpergens.

Dicam audacter; non enim detrahit duci, qui addit militi, & Ioan.14. num.12. Dominus ipſe dixit. *Qui credit in me, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet*: Maiorē fòrs virtutem Pauli ſanguis oſtēdit, quàm Christi: Nam cum proditor accederet ad Saluatorem, vt eum oſculatetur, portabat Dominus Ieſus faciem adhuc ſanguineo ſudore litam, traditoris Marc.14 num.15 oſculum excepturus, *Et accedens ad eum ait: aue Rabbi, & oſculatus eſt eum*; vt ſanguinis contactu permotus reſipiſceret, quod Salmer. tom. 10. de paſſione ad hunc locum adnotauit. Quin etiā, ſcribit idem author, veſtes ſuas ſanguine vbertim reſperſas à militibus diuidi permiſit, & iactis ſortibus obtineri: vt, dum ſuper eas talos iaciebant, dum ſortem Salmer. expectabant: *Illarum contactu reſipiſcerent, & ſanctificarentur*. Cæterùm & proditor Christi ſanguine, qui adhuc faciei inerat, litus, & milites qui veſtes eodem ſanguine intinctas contigerant, in ſuá obſtinatione permanſerunt. Non ſic Pauli tortor, & carnifex: non ſic milites ex Neronis ſatellitio, qui ipſum iugulandum comitabantur: quoniam pretioſiſſimis guttis reſperſi repentè immutantur, Christum Deum agnoſcunt, palàm confitentur, pro ipſo libentiſsimè martyrium perferūt; & quos Paulus habebat mortis ſuæ executores, iam coronæ, & triumphi conſortes habet. Vndenam iſta gratia, niſi ex Pauli ſanguine profluxit? Perbellè dixit olim ad Martyres Tertullianus; *Si non in mollibus febribus, & lectis occumbans tota paradiſi clauis ſanguis tuus eſt*. Tertull. Eſt igitur ſanguis pro Deo effuſus magiſtra paradiſi clauis, cui nihil clauſum. Quid ergo mirum, vt Pauli ſanguis portam aperiret, qua talis gratia in carnificem, ſatellitesque defluxit, vt ex tortoribus, Christi Martyres, paſſionis ſocios, æternaque beatitudine coronandos efficeret. Iure optimo inuidendus erat Chryſoſtomo gladius ille, & coronæ vice capiti imponendus: *Sit mihi*, inquit, *inſtar coronæ gladius ille*, quem in manu carnifex cum teneret, vbi primum Pauli ceruicē contigit transmiſſa per ferrum virtus, manum D.Chryſ. affecit, brachium peruaſit, cor attigit, compunxit, immutauit, conuertit. Tantùm virtutis gladius ille ſacram Pauli ceruicem attingens, lacteoque ipſius ſanguine reſperſus attraxit, vt mirum

rum

rum non fuerit,quod hæc & multo maiora edere potuisset. O quis mihi det gladium istum, vt quasi sceptrum portem illum, & circundem eum quasi coronam mihi, Regum omnium diademate clariorem.

CAPVT V.

Nonnulla ex plurimis causis referuntur, ob quas Petrus, & Paulus Neroniano gladio percussi ceciderunt.

OMnes quotquot Ecclesiasticos Annales, & sacras rerum gestarum Petri, & Pauli historias conscripserunt; causas, propter quas impijssimus Imperator Nero generis humani propudium Principes Apostolorum occiderit, diligenter peruestigarunt. Quæ magis probatæ, & vero propiores videbuntur, hic breuiter apponam, & illustrabo. Primam igitur sacrilegi homicidij causam refert S. Chrysostomus in lib. aduersus oppugnatores vitæ Monasticæ c.4. in hunc modum.

D.chrys. *Neronem prorsus ex fama nouistis, vir enim impudicitia, sceleribusque omnibus insignis fuit; primusque ac solus in tanto imperij culmine, nouos quosdam lasciuiæ, flagitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquisiuit, inuenit. Hic itaque Paulo beatissimo (vno enim eodemque tempore vitam istam agebant) eiusmodi, ac prorsus obijciens his, quæ vos modo sanctis viris obijcitis: pellicem enim eius, quam ipse deperibat, atque in delicijs habebat, cū induxisset fidei, & Religionis Sacramenta suscipere, persuaserat quoque incestum illum, impurumque congressum declinare. Hæc, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremque, nequam, flagitiosum, ac nebulonem, & his similia (quæ vos modo perstrepitis) Paulum vocitans; primum quidem coniecit in vincula. Cum verò, vt puella huiusmodi monita, atque consilia dare desineret, illi persuadere non posset, necauit tādem.* Hæc ille, cui adstipulatur Metaphrastes addito Dionysij Alexandrini suffragio deconsumat. Sanct. 2. Iunij, vbi ita fatur. *Neronem eo tempore fuisse motum aduersus Christianos propter eius fœminas, quæ in Dominum crediderant, & pudicè, castèque viuere statuerant; nec cum eo congredi deinceps sustinebant: non autē propter Simonem Magum. Ei verò quod ab eis dicitur, fert testimoniū Ioannes ille lingua aureus, in rebus diuinis egregius, & cuius mens est plena spiritu, scribēs in oratione aduersus vituperatores vitæ monasticæ.* Metaph.

In Actis Lini nomine peruulgatis enarratur, Neronē ex Achaia redeuntem, cum duas fœminas sibi potissimum charas Apostolorum suasionibus Christianos mores induisse, & castitatem colere Act.Lini.

depre-

deprehenderet, in Petrum, & Paulum excanduisse, ac vt in carcerem catenis onerati conijcerētur, præcepisse. Postquàm verò vinculis diu tenuit, accersiri iubet, accerrimeq. sugillat eo quod amores suos, deliciasque turbauerint. Deinde cum fœminas, quæ ad Apostolorum prædicationem fidem susceperant, à castitatis proposito auertere ad pristinamque libidinem retrahere non posset, nouis iracundiæ flammis exardescens, vtrumque, vt ait sanctus Linus, capitali supplicio mancipauit. Quid impium clarissima extinxisse mundi luminaria demiraberis? Volebat in sceleribus, & flagitijs obdormire, ideo claritatem oderat. Nonne solent ij, qui somnum molliter captare desiderant, omnes domus ianuas, fenestrasque diligenter occludere, lucernas extinguere silentium, & quietem circunstantibus imperare? Ita planè: talis Nero libidinis suæ crapulam dormire, & nefandorum criminum somno volebat insepeliri: ideo Petrum, & Paulum, quorū prædicatione agitabatur extingui præcepit. Egregiè philosophatur in hanc rem D. Chrysostomus in appendice commentariorum super epistol. ad Philippens. *Quemadmodum prædo aliquis domum cunctis dormientibus ingressus, vt auferat omnia; si quem viderit accendere candelam, illum mox interimit, & lumen extinguit, vt auferre, & rapere alia absque metu possit: ita Nero tunc latronem, & furem agens dormientibus omnibus, & profundo somno grauatis, omnium bona deripiebat, nuptias inuadebat, domos subuertebat, nullumque malitiæ genus intermittebat: proinde mox vt B. Paulum vidit accendere in mundo candelam, & afferre sermonem doctrinæ, quo sua reprehendebatur iniquitas: Quo omnia facere licenter posset, curauit vt extingueretur prædicatio, & interficeretur Magister.* Hæc ille. Non absimilis insania Herodem incitauit, vt Ioannem Baptistam truncato capite extingueret. Nā cum ipsius libidinē palàm redargueret, dicens: *Non licet tibi habere vxorem fratres tui*, Marc. 6. n. 18. Non poterat impius diuinæ illius vocis clamores sustinere, nō poterat clarissimæ lucernæ splendorem aspicere, erat enim Ioannes. *Lucerna ardens, & lucens*, Ioan. cap. 15. volebat in peccatis dormire securus. Quid igitur? lucernam extinxit, vocis clamorem abstulit, & sanctissimi Præcursoris caput amputauit. Non satis habuit in vinculis detentum occludere; nisi etiam è carcere extractum decapitaret, & conuiuij sui delicias innocentis sanguine funestaret. Vnde S. Ambr. lib. 3. de Virginib. sub initium Ioannis oculos mortis caligine obscuratos contemplatus, hæc ait: *Clauduntur lumina, non tam mortis* neces-

D. Chrys.

Marc. 6.

Ioan. 15.

D. Ambr.

necessitate, quàm horrore luxuriæ.

Apud Ægyptios Pharaonis iussu Patriarcha Ioseph in carcere detinebatur; & cùm inde capite plectendus extrahi videretur: ecce tibi nobili pompa, magnifico triumpho, festiuis acclamationibus, Ægyptiorum principatu honorandus educitur, & magna comitante caterua per vrbis plateas equo vectus regio deportatur. At vnde nam tam dispares exitus viri virtute fòrs non impares, & carceris pœna, & causa pares tenuerunt? Cur Ioseph è carcere triumphaturus, & Ioannes moriturus extrahitur? Acutè respondet D. Petrus Chrysologus sermon. 174. *Ioseph somnia dum reuelat euasit ex morte: Ioannes, vt Dei filium reuelaret suscepit, & mortem.* Quasi diceret: veritatem Ioseph protulit, sed somniorum inuolucro obtectam: idcirco humanis fauoribus extollitur. Ioannes verò nudam omnino, apertamque propalauit: liberè enim dicebat: *Non licet tibi*; ideo caput ipsi amputatur, & inter epulas inspicitur mortuus, qui epulones veritatis nudo mucrone viuens feriebat. Tam improbo mundiales, odio veritatem persequuntur! Quid ergo mirum, vt Paulus Neronem ob insignem turpitudinē redarguens, ab eo occidatur? Quid mirū vt Petrus fęminas Christianis moribus imbuens, in quas Neroniana libido absque vllo pudoris fræno grassabatur; ab impio cruci affigendus damnetur? Hoc ego admirarer, nisi simili exitu Ecclesiæ Principes, & belli triumphales duces vitam conclusisse animaduerterem.

D. Petrus Chrys.

Matt. 6.

Quamquam verò Neronis animus obscœnis amoribus obcæcatus facilè ad insaniam, furoremque impelli poterat, dū ad Apostolorum prædicationem obstructas sibi vias ad pudicitiam expugnandam intueretur: atque adeo quos iam carceri mancipauerat, capite puniret: furorem tamē Imperatoris accendit Patrocli ipsius pincernæ ad fidem conuersio. Cum enim prędicante Paulo è fenestra delapsus interiret, Apostoli precibus ad vitā reuocatur: abiuratoque idolorum cultu fidē suscipit, lustrali baptismatis aqua expiatur: & de symposij ministerio ad Christi seruitutem se transfert. Qua re commotus Imperator in Apostolum desæuijt: habebat enim in delitijs pincernam, eiusque ministerio mirificè delectabatur. Ego tamē plus ei Christianam fælicitatem inuideo, quā Neronis obsequium, & beneuolentiam, quam leuissima etiam de causa potuisset amittere, vt Pharaonis pincernæ, pistorique euenit: quos, vt sacra refert Genes. hist. cap. 40. Barbarus in carcerem detrudi imperauit: *Accidit vt peccarent duo Eunuchi pincerna Regis Aegypti, & pistor domino suo: Iratusque contra eos* Gen. 40.

Pha-

Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerem.

Hic iam se se offert inquirendum, quodnam isti peccatum vinculis, & morte piandum admiserunt? Nam licet Textus sacer illos peccasse testetur, dicens: Gen. 40. *Accidit vt peccarent*, peccati speciem non enarrat. Vnde Rabbini credũt illos insontes carceri mãcipatos, ea solùm de causa, quòd Rex culicem in vino reperit, quod pincerna ei obtulerat epotandũ; & per incuriam in cibos pilus deciderat, quos pistor mensæ Regiæ præparauerat. Deus bone quam vitrea est principum gratia! Quã faciles habet motus Regum iracundia! Caue quicunque Regibus fidis, vigila qui profundum hoc enauigas, & time fluctus, qui tam leui aura commouentur. Expende quo pacto Dauid aquã ex Bethlehemico puteo bibẽdi cupiditate tres ex fortissimis Israel fortè voluptuarius magis, quàm sitibundus hostium gladijs obiecit. Aduerte qua ratione fęminę vnius saltibus delinitus Herodes splendidissimam Orbis lucernam abscisso capite extinxit. Quin etiam vt saltatrici gratularetur Regni dimidium, petendi optione facta, iuramẽto adhibito se daturũ pollicetur, vt cernes apud Marcũ c.6. Marc.6. *Quidquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei.* At illa quid petijt? Marc. 6. *Volo*, inquit, *vt des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Marc. ibid. Proh boni superi quantùm valuit apud fœminam profanę voluptatis amor improbus, vt spreto Regno vitam Ioannis expeteret, cuius suasionibus Regem à turpi cõgressu auertendum verebatur! Et ideo quasi plus odisset adulterij reprehensorem, quàm Regni largitorem adamaret, repudiata corona, Ioãnis caput expetiuit. Egregiè Diuus Fulgentius in cap.6. Marc. *Culmine*, inquit, *Regni contempto caput Ioannis petiuit in disco, plus odiens eum, qui interdixit incestũ; quàm diligẽs eum qui promiserat Regnum.* D. Fulg. Heu quam prona ad malum istorum pectora, siue iracundia moueat, siue appetitus excitet, aut libido furibũdos impellat. Vnde iam non miror Neronem, cui iracundia, appetitus, libido impotenter dominabatur, Petrum, & Paulum occidisse, vt hos voluptatis suæ obices amoueret.

Cæterùm tam Græci, quàm Latini Scriptores vnanimi consẽsu asseuerant Neronem propterea Petrum, & Paulum in carcerem coniectos mortis supplicio adiudicasse, quia Simonem Magum mentito volatu in cælum tendentem infami præcipitio deiecerũt. Et sanè Magus ille propter incantationes, & præstigias erat Neroni gratissimus. Cũ enim ab Hierosolymis expulsus Cæsaream venisset, ibique, vt refert Clemens Roman. lib.6. constit. cap.7. Clem.Ro. in publica disputatione à Petro fo-

ret

ret conuictus, in Italiam fugit, vt Petri Romam aduentum præueniret. Cum igitur præstigijs, & imposturis esset instructissimus, ad omnemque astutiam ingeniatus veterator: tantam sui apud Romanos admirationem excitauit, vt in Tiberina insula, in qua Seraphici Ordinis Conuẽtus inædificatus apparet, S. Bartholomæi Apostoli corporis thesaurum seruans pretiosissimum, statua illi fuerit posita, cum hac subscriptione *Simoni Deo sancto*. Meritò tamen ad abolendum magicæ superbię monumentum superstructum postea fuit Seraphicæ humilitatis monasterium.

Non mediocrem deceptionis occasionem, fateor, Romani habuerunt: Etenim præstigiator ille quædam operabatur ad aspectum admiranda, vt refert Anastasius Nicænus, quæstione 23. Eusebius lib. 2. historiarum c. 13. *Statuas*, inquit, *faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur, in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat, serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur, fores clausas aperiebat: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, vincula ferrea soluebat: in conuiuijs exhibebat spectra formarum omnis generis, vasa quæ erant in ædibus faciebat videri, tanquam si sua sponte mouerentur ad ministerium, ijs, qui portabant non visis, efficiebatque, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas mortuorum.* Hucusque Anastasius. Propter has, & similes imposturas Simõ in Neronis gratiam sese insinuauerat, vt refert Egesippus libr 3. Excidij Hierosolymitani, cap. 2. sic scribens: *Simon Magus venerat, & suis magicis artibus animum Principis sibi conciliauerat. Cùm igitur Petrus, quo cum eo tempore erat & Paulus, cum Simone Mago decertasset super suscitatione mortui cuiusdam: quia Simon tantùm motum capitis in illo cadauere efficiebat: Petrus verò in nomine Iesu Christi eum surgere, stare, ambulare, & loqui fecisset. Ille irritatus statuto die in montem Capitolinum conscendit, & inde se deijciens volare cœpit, vmbris Dæmonum nigris eum portãtibus: sed precibus Apostolorum præceps factus est, & fracto debilitatoque crure Ariciam concessit, atque ibi extinctus est.*

Anast. Nicænus. Euseb.

Cæterùm omni excusatione caret Neronis deceptio, quoniam, vel ex Simonis casu aduertere debuerat falsa omnino, & simulata esse illius miracula: nedum, quod ad nullius commodum, & vtilitatem, sed ad vanam ostentationem edebantur. In quo diuinæ virtutis, præstigiatricisque deceptionis certissimum discrimen apparet, vt testatur Clemens Romanus libro 3. Recognitionum, vbi Petrum sic alloquitur. *Et nunc ergo quid peccant*

Egesipp. Clem. Ro.

cant ij, qui Simoni credunt, cum videant eum tanta facere mirabilia? aut non est mirabile per aëra volare igni admistum vnum corpus effici: facere statuas ingredi, canes æreos latrare, & alia his similia, quæ vtique discretionem nescientibus satis mira sunt, sed & de lapidibus visus est panes facere. Quod si peccat, qui signa facientibus credit. Quomodo peccasse videbitur & is, qui Domino nostro pro signis, & virtutibus credit? Ita cum Magistro suo Clemens expostulabat, deinde illum sibi respondentem inducit. *Ille* ait, *qui à malo est signa quæ facit, nulli prosunt: illa verò quæ facit bonus, hominibus prosunt.* Quasi diceret: Non vtique excusari capit, qui quantū inter Christi, Simonisque miracula discrimen adsit, non assequitur: Quoniam malignus spiritus benefaciendi ignarus vanissima semper edit, & hominibus minimè profectura; illa tantùm ostentat, quæ in theatris admirationem excitent, non quæ vtilitatem hominibus afferant. Canum latratus, ignea spectra, statuarum gressus mentietur, nunquam tamen ægris sanitatem, cæcis visum, sanitatem, & mortuis vitam restituit. Certè præstigiatores mala auferre nesciunt, sed augere: plagas nusquam minuunt, sed multiplicant, sicut Pharaonis incantatores fecisse deprehendimus.

Celebris inter Moysem, & Pharaonis magos fuit olim contentio: nam vt Dei potentiam Ægyptijs ostenderet Moyses ranas, cynifes eduxit, serpentes protulit, & aquas in sanguinem immutauit. Quid Pharao? Magos suos accersit, adsunt illi: atque vt potentiam mentiantur, nouas ranas producunt, serpentesque efficiunt. Quid agitis ó incantatores? productas à Moyse ranas, & cynifes extinguite, serpentes interficite, sanguineas aquas ad natiuum colorem, & saporem iterum reuocate, plagas imminuite, non augete: Sic enim diuinam potentiam melius ostentabitis. Vt quid plagas additis alijs plagis? *Fecerunt autē, & malefici incantationibus suis similiter, eduxeruntque ranas super terram Aegypti,* Exod. cap. 8. Exod. 8. Ecce tibi Pharao ranarum plaga territus, & indignatus Moysen, & Aaronem acciri iubet, *Et dixit eis: Orate pro me Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo.* Exod. 8. Quid agis ó Pharao? cur magos tuos non accersis? cur ab eis non postulas, vt ranarum plagas extinguant? Quo pudore, qua fronte, ó Magi Regem vestrum ad alienum auxilium se cōferre sustinetis? qui ranas, & serpentes edidistis, iam extinguite, potentiam vestrā beneficijs exhibete, non plagis. Cæterùm vt prudenter aduertit quæstion. 18. ad ad eum locum Theodoretus, solus Theodor.

lus Deus tanquam peculiare sibi insigne vendicat, vt potentiam suam benefaciendo manifestet: Maligni spiritus diuinam mentiẽtes virtutem plagas augent, non minuunt, mala non auferunt, sed multiplicant. Quapropter dixit meritò Fulgentius lib. 3. cap. 15. ad Regem Trasimundum Christũ benefaciendi virtute diuinitatis suæ potentiã comprobasse: quippequi nullum edidit miraculum, quod in maximum hominum be-
D. Fulg. neficium non redundaret. *Vnus*, ait, *atque idem Christus infirmitate humana passionem pertulit, & miracula beneficiorum omni potentia diuinæ virtutis perfecit.* Nouerat optimè præstigiator ille Simon virtutem diuinam non ludricis spectris, & terriculamentis probari, sed miraculis, quæ in hominum cederent salutem: idcirco mortuum excitare inani tamen conatu tentauit: delusus enim est, nec quidquam efficere potuit, nisi vt mortuus motaret caput, non tamen viueret. Hoc enim solis fidelibus, qui in Dei virtute edunt opera, seruabatur. Vnde arguebat fortiter more suo Tertullianus lib. de Præscript. ad-
Tertull. uersus hæreticos: *Si alium Deum prædicant, cur eiusdem rebus, & litteris vtuntur, contra quem prædicant? Si eundem quomodo aliter? alioqui probent se nouos Apostolos; dicant Christum iterum descendisse, & dedisse eis virtutem eadem signa edendi. Volo igitur* (replicat) *eorum virtutes proferre: nisi quod agnosco maximam virtutem eorum, qua Apostolos in peruersum æmulãtur. Illi enim de mortuis suscitabant, isti de viuis mortuos faciunt.* Similes profectò Pharaonis incantatoribus, qui proiectis in terram virgis serpentes mortem allaturos ediderunt. At verò solus Moyses, cui diuina aderat virtus, virga sua in colubrum versa Magorum serpẽtes deuorauit, vt Exod. cap. 7. describitur. *Proieceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Exod. 7.
Quid ni inter Dei seruum, & Pharaonis famulos discrimen illud intercederet? Vt Moyses serpentes occideret, quos Magi præstigiatoresque protulerant. Hi itaque serpentes edunt, plagas augent, malaque multiplicant. Moyses verò minuit, & extinguit, atque adeo virgam serpentem factam in pristinum statum restituit; quia non solum afferendi, sed etiam auferendi plagas potestatem obtinebat, qua Magi omnino carebant, quibus solummodo datum erat, vt virgas in serpentes imutarent. Vnde illa tantum vera existimabis miracula, quæ ad hominum fauorem, vtilitatemque diriguntur. Idcirco in Euangelio apud Matthæum cap. 10. Christus Dominus Apo-

stolos ad prædicandum mittens, dicebat: *Euntes prædicate, dicentes, quia appropinquauit Regnum cælorum: infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite*. Perpende, vt sola ea præceperit operari, quæ hominibus essent profutura. Prudenter igitur inferebat Diuus Augustinus libro de vtilitate credentium cap. 17. Nos omnes veris miraculis tanquam compedibus, & catenis in Ecclesia vinctos detineri. Atque adeo liberè, & audacter Deo fas erit opponere, quod piè, prudenterque dicebat Richardus de sancto Victore libro 1. de Trinitate cap. 2. *Si error est, quod credimus, à te decepti sumus: ista enim in nobis ijs signis, & prodigijs firmata sunt, quæ non nisi à te fieri potuerunt*. Ea enim, quæ Dei virtute fidei prædicatores, ad ipsius confirmationem operantur, eius conditionis sunt, vt Dei testentur potentiam: nec aliter, quam ipso operante edi potuisse videantur. At verò Simon Romanos, præcipuè Neronem præstigijs, & incantationibus illudebat: eoque insaniæ deuenit, vt se per aërem volaturum cunctis spectantibus affirmaret; Petrumque die quodam Dominico cum ipso de volatu certaturum prouocauit, vt ex multorum sententia refert sanctus Augustinus epistola 86. ad Casulanum. *Est quidem hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant esse falsam plerique Romani, quòd Apostolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem vrbis Ecclesia ieiunauerit; & consecuto tam prospero, gloriosoque successu eundem morem tenuerit, eumque initiatæ sint nonnullæ occidentis Ecclesiæ*. Cyrillus Hierosolymorum Antistes, Paulum etiam huic certamini, victoriæque adstitisse, Catechef. 6. testatur his verbis. *Dilatato autem errore* (videlicèt Simonis Magi) *par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus, & Paulus cum essent præsides Ecclesiæ, & ostentantem sese istum Simonem statim extinxit. Cùm enim prædicaret Simon in cælos se ascensurum, & vehiculo Dæmonum in aërem esset sublatus, serui Dei genibus flexis, & concordiam ostendentes, & concordiæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum est; Petrus enim erat, qui claues Regni cælorum portabat, Paulus erat, qui in tertium cælum raptus est*. Igitur præstituto certaminis die, processit Simon ex Neronis aula, vbi lautissimè vescens tenebatur. Aderat Imperator, ingensque Romani populi multitudo: Cùm subito in aërem libratus, & sursum ferri, & volare videbatur. De-

Matt. 10
D. Aug.
Richar.
D. Aug.
Cyrill. Hieros.

Demens, inquit Tertullianus, qui straminea scala in cælum ascendere nitebatur; ideoque in primo volandi conatu in terram elisus, fractis cruribus adstantes, immo & ipsum Neronē sanguine cruentauit, & temeritatis suæ pœnas luit. Hunc Simonis casum meminit Suet. in Nerone cap. 12. *Sed Icarus*, inquit, *primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipsumque cruore respersit.* Haud dubium Simonis casum Apostolorum orationibus tribuēdum, vt vltra memoratos authores, Epiphanius hæres. 21. Greg. Turonen. histor. Franc. cap. 25. Maximus Taurinens. serm. de Natal. Apostol. Prosper Aquitanus de promiss. cap. 13. Seuer. Sulp. lib. 2. histor. & alij penè innumeri testantur. At verò Simon non statim vt decidit repentè obijt, sed vt Metaphrastes apud Surium scribit 29. Iunij, vna die superuixit, vt resipiscendi, si vellet, tempus haberet. Plures tamen dies superuixisse tradidit Arnobius libro 2. post initium, & Roma Brūdam delatum se præ impatientia egisse præcipitem. *Viderunt*, inquit, *Romani cursum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Christo euanuisse. Viderunt, inquam, fidentem dijs falsis, & ab ijsdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum suo, cruribus iacuisse perfractis: post deinde perlatum Brundam, cruciatibus, & pudore defessum, ex altissimi culminis se iterum præcipitasse fastigio.* Digna impostoris vindicta, vt qui sursum ferri, atque in cælum volare Dæmonum ministerio nitebatur, sponte sua versus Tartarū volaturus in præceps ageretur.

Sueton. D. Epiph. D. Greg. Turon. D. Max. Prosper. Sen. Sul. Metaph. Arnob.

Attamen quoquo modo id acciderit, quo ve tempore præstigiator volare contenderit: illud inconfesso est apud omnes, Neronem ob illius casum vehementer commotum in Apostolorum Principes capitis sententiam protulisse. Quid agis ò Nero? Cur in eos desæuis, & iubes perdere, quos saluos, magnisque honoribus auctos ad Imperij tui munimen conseruare debuisses, & Magum, veteratoremque fractis cruribus doles, & ingemiscis occisum? An ideo indignaris, quia ipsius sanguine te vides aspersū? Furorem verte in Magum, cuius præstigijs te sentis illusum. Parce Petro, Christi Vicario parce: atque, vt aureo Chrysostomi ore loquar, orat. encomiast. in Princip. Apost. Serua *Petrum dulce* D. Chrys. *spectaculum Ecclesiæ, totius mundi splendorem, columbam castissimam, Apostolorum Doctorem, Apostolum ardentem, spiritu feruentem, gratia plenum, firmam fidei petram, senilem Ecclesiæ sapientiam.* Serua Paulum (Chrysostomi verba sunt) *Christi os, Spiritus sancti lyram, Organum Dominicum, vigilantem Christi ministrum, tubam cælestem*,

Euangelico certamine primipilũ. Sed proh ſcelus deteſtandum! Simonem vnum ſanctimonia venerandum, miraculis clarum, veritate diligendum, odio proſequeris, & iubes interfici. Simonem alium ſceleribus abominandum, præſtigijs execrabilem, falſitatis conuictum miseraris, eique interempto Apoſtolorum vita parentare inſtituis. Similem te Iudæis exiſtimo, qui optione ſibi data, vt quem vellent à morte eriperent, Barabbam latrocinijs, ſeditionibus, homicidioque inſignem à præſide liberandum poſtularunt; è contra Dei filium,

Act. 10. num 38. *Qui pertranſibat benè faciendo, & ſanando omnes*, repetitis clamoribus cruci affigendum precabantur. Cæterùm, vt illos inuidia commouit, quod vel etiam Romanus præſes agnouit. *Sciebat enim* (ait Euangeliſta) *quod*

Marc. 15 num. 10 *per inuidiam tradidiſſent eum*: Sic etiam eiuſdem inuidię facibus incenſus tam dirum facinus admiſiſti nullo vnquam ſupplicio expiandum.

CAPVT VI.

Vna Neronis inuidia Petrum, & Paulum ſuſtulit, qua etiam tanquam veneno multi ex prædicatoribus abſumuntur.

OMnes quotquot Dei fauor, fortunæ blandientis afflatus, vel naturæ indulgentia magnos Orbi dedit, inuidia fulminis inſtar deſauillauit. Hæc Neronem incendit, atque ad occidendos Apoſtolorum Principes excitauit, vt, ni fallor, aperte deducitur ex ijs, quæ apud Seuerum Sulpitium 2. libr. hiſt. ſcripta reperiuntur. *Abundante iam Roma Chriſtianorum multitudine, accidit vt Roma incendio conflagraret, Nerone apud Antium conſtituto. Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebaturque Nero gloriam innouãdæ vrbis quæſiſſe. Nec vlla re Nero efficiebat, quin ab eo iuſſum putaretur incendiũ. Vertit igitur ille in Chriſtianos inuidiam: actaque in innoxios crudeliſſimæ quæſtiones, quin & nouæ mortis rationes excogitatæ, vt ferarum tergis cõtecti laniatu canum interirent: multi etiam crucibus affixi, & flamma vſti: plerique in id reuerſati, vt cum defuiſſet dies in vſum nocturni luminis vrerentur. Tunc Paulus, & Petrus condemnati, illi ceruix gladio decerpta, hic in crucem ſublatus eſt.* Hæc ex Tacito Sulpitius ferè tranſcripſit, in quibus cernere eſt inuidiam Petro, & Paulo interitum attuliſſe. Cùm enim in obuios quoſque, & gregarios hæc lues graſſaretur: qua ratione magnis parceret, & Principibus, quæ veluti fulmen alta quæque impetit?

Sev. Sulpis.

Cùm igitur Nero ob imputatũ ſibi incendium in Chriſtianos inuidiam

uidiam

uidiam retorserit, & plurimos neci dederit. Quidni Christianorum Magistros eadem inuidia permotus occideret? vt nouerint Ecclesiæ prædicatores, & magistri quãdo perituri sunt, & qua morte, nimirũ, cùm maiùs exarserit æmulationis incendium. Etenim sæculis retroactis inuidia florentes demessuit, eademque posteros absumet. Quid ego Prophetas, & antiquos memorem prædicatores? quot per inuidiam labores sunt perpessi, quot pericula obierunt. Inuidia Hieremiam coniecit in puteum, alapis Micheam deturpauit, Isaiam serra concidit, lapidibus obruit Ezechielem: Inter rugientes leones Danielẽ occlusit lacerandum: Moysem lapidauit, Eliam egit in fugam, Ioannem Baptistam detrusit in vincula, indeque ad capitale suppliciũ extraxit. Cur etiam in Apostolorum Principes Neronis manu sua tela vibraret, venenumque non effunderet? Non potuit certè hominum sceleratissimo deesse inuidia, qua viros probitate insignes persequeretur, ac tandem neci dederet.

Hinc est pulchrũ illud Chromatij monitum serm. de Beatitudine *Non est dubium fratres, quia bono facto comes est semper inuidia. Nam salua persecutorum crudelitate, vbi cœperis rigidam tenere iustitiam (vitæ scilicet integritate, & probitate) insolentiam repercutere, incredulos ad pacem Domini conuocare (tuba nimirum Euangelicæ prædicationis) vbi cœperis denique à mundanis hominibus discrepare, statim persecutiones oriuntur; necesse est vt surgant odia, æmulatio laceret.* Hactenus ille. Quid igitur nobis sperandum esset? qui Neronis pellices Paulo prædicante vidimus conuersas, castitatem amantes, & nefandos Neronis congressus respuentes: Simonem etiam, cuius incantationibus Imperator delectabatur, Petri oratione præcipitatum; nisi, vt statim exorta rectè factorum comes inuidia Neronem alioquin crudelissimum, superbia elatum, & vanissimum agitaret, vt clarissima mundi lumina Petrum, & Paulum extingueret. Non potuit enim inuidus non esse, qui ita superbia efferebatur, vt diuinos honores affectaret. Vnde ex Achaia regressus in quã vanæ ostentationis gratia ad rumpendum Isthmum fuerat profectus, inani tamen conatu & planè ridendo, superbo triumpho, vt scribit Sueton. c. 25. Romam intrauit. *Ingressus*, inquit, *Romam eo curru, quo Augustus olim triumphauerat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis clamyde, coronam capite gestans olympicam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterorum cum titulis, vbi quo genere cantionum, quoue argumento fabularum, & quos vicisset, sequentibus currum ouantium ritu plausoribus. Incedenti passim victi-*

Chromat. Sueton.

mæ cæsæ, sparso per vias identidē croco, ingesta bellaria, immissæ aues volitantes, & cantillantes. Vidisti Neronis superbiam: vis etiam videre inuidiam? Regium Vatem ausculta Psalmo 100. occinentem: *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.* Quæ verba expendens August. *Si superbus est,* ait, *inuidus est; aliter esse non potest, & si inuidus est, malis alienis pascitur.* Meritò quem superbum dixerat, inuidum consequenter iudicauit. Inuidia namque, & superbia nexu indissolubili copulantur. Cùm autem inuidiæ rabies non nisi sanguine quiescat. Quid mirum, vt Nero Petri, & Pauli sanguinem sitiret, nec nisi altero cruci affixo, altero iugulato conquiesceret. Et quia sanguinem bibentes maior sitis excruciat: idcirco de Pauli ceruice nō sanguis effluxit, sed lac, vt inuidiæ rabiem placaret, sitimque extingueret, quinimo lacteum aperuit fontem vnum, & duos aquarum perennitate manantes, vt in eis superbus, & inuidus sitim extingueret; Apostolorumque Principes occidisse contentus, in alios non desæuiret.

Psal. 100

D. Aug.

Cæterùm quæ probitas inuidiæ rabiem sedabit? Quis sanguis in ipsa nocendi sitim extinguet? Cū tale sit inuidorum ingenium, vt etiam rectè operentur, quò noceant ijs, quibus inuident. Vnde nonnulli Pauli hostes, ob ipsius inuidiam Christum prædicabant, vt ipse Apostolus cap. 1. epist. ad Philippenses enarrat. *Quidam,* inquit, *& propter inuidiam, & contentionem Christum prædicant:* paucisque interiectis subdit. *Quidam autem ex contentione Christum annunciant non syncerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.* Proh inuidiæ genium, ingeniumque ad nocendum peritissimum! Nouerant isti D. Paulum propter fidei prædicationem carceri addictum: Neronem in Christianos, & Christianorum magistros ferocientem conspiciebant: ignem magis accendunt, flammas suscitant, prædicationi accumulant prædicationem, vt Imperatoris iram aduersus Apostolum vehementiùs exsuscitent, & Paulum tanquā prædicationis authorem Cæsariano gladio iugulandum obijciant. *O crudelitatem,* exclamat hoc loco D. Chrysostomus, *O diabolicam energiam vinctum videbant, & in carcerem coniectum, & tamen adhuc inuidebant: auctas videbāt illius calamitates, maiorique iræ Regis obnoxium factum.* Parcite vincto ò inuidi, vt quid catenis, inuidiæ tormenta adijcitis? Sed quis improbam nocendi cupiditatem in inuidia satiabit? Iterum Chrysostomus. *Quoniam in vinculis detinebatur Paulus vehemēs bellum multi infidelium apud Regem excitatum cupientes, Christū & ipsi prædicabant, vt aucta Regis ira, tāquam ob prædicationem*

D. Chrys.

latiùs

latiùs disseminatam, omnis furor, & commotio in caput ipsius Pauli redundaret. Hæc ille, ex quo mutuatus videtur Theophilactus, quæ ex ipsius Commentarijs in hunc locum deprompta subijcio.
Theophil *Cùm*, inquit, *comprehensus esset Paulus, haud pauci infidelium annunciabant etiam Christum, volentes ad maiorem iram accendere Neronem, vt eò celeriùs Paulum de medio tolleret, veluti prædicatione vbique per eum dispersa, & disseminata*. Vides igitur quopacto Apostoli aduersarij ex prædicationis antidoto Magistri inuidia conficiebant venenum; vt inuidi Neronis iracundiam excitarent, Paulumque occidi iuberet.

Eandem semitam calcauit ille alius Saulis seruus Dauidi contrarius. Nam vt Reg. 1. c. 26. enarratur; cùm Rex Saul à Dæmone obsessus miserum in modum torqueretur, & cantorem iuberet ac-
1Reg.16 cersiri, dicens: *Prouidete mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me*. Doeg Idumæus (id enim erat nomen) respondit: *Ecce vidi filium Isai Bethlehemitidem, scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum, & Dominus est cum eo*. Admiratur non parùm Rupertus, & meritò hæc Idumæi encomia, quibus Dauid quem impensè oderat coram Rege honestauit; & quærit quam ob causam vt amicum laudat, quem vt hostem auersabatur, egregièq. respondet: *Puer ille, qui hoc re-* Rupert. *spondit Saul Doeg Idumæus fuisse perhibetur inimicus Dauid, & omnia, quæ de Dauid in laudem dixisse videtur, in odium eius dixisse dicitur, quia volebat inimicitiæ causa, & inuidiæ liuore, vt ad Saul veniret: quatenus ibi qualibet occasione necaretur*. Hæc ille lib. 2. in Reg. hist. c. 1. Cernis quo pacto Dauid æmulus, & Pauli hostes, ille laudando, isti prædicando vtrumque ex inuidia faciebant, vt Saulem contra Dauid, & aduersus Paulum Neronem excitarent. Omnibus sua fauit inuidia: Saul quippe in Dauidem irritatus hasta penè transfixit. Nero Petrū, & Paulum carceri mancipatos, alterum crucis supplicio, alterum gladio perimendum extraxit. Non enim potuit sors vlla diuidere, quos mutuus amor, doctrinæ paritas, prædicandi efficacia, vitæ sanctitas, Christi causa, totius Orbis magisterium pares reddiderat nexuque indissolubili copulauerat. Cæterùm quia multiceps est, multiformeque inuidiæ monstrum. Nec tot capita habuit hydra, quā ipsa nocendi species; ita vt iure de ea dixeris, quod de serpente in scorpiaco Tertullianus. *Cui* Tertull. *quot sunt ingenia, tot venena, tot pernicies, quot species, quot colores, tot dolores*. Nonnulla proponamus, quæ prædicatoribus cautelæ seruiant, doctrinæque proficiant.

§. PRI.

§. PRIMVM.

Alienam timens fælicitatem prophetat inuidia, eoque magis promouet, quò ampliùs nititur impedire.

OCcisis Apostolorum Principibus, libidinis suæ obstacula Nero inani tamen studio abstulisse credebatur. Cùm enim Petrus, & Paulus prædicatione sua plures fœminas ad Christianã fidem traduxerint, atque ab Imperatoris pellicatu prorsus auerterint; alias ipse quærebat, quibus cum in turpitudinis suæ volutabro licentiosiùs versaretur: idcirco Petrum, & Paulum luxuriæ obstacula peremit. Cæterum quãdiu fidei propagationem inuidet, & succrescentes inde fructus amputare contendit, Ecclesiæ Principes neci dedens, fidem ipsam promouet, ac impio ausu, quò primos Ecclesiæ prędicatores aufert, amplissimam fore, segetem fidelium prophetizat. Fallar, nisi idem Neroni contigerit, quod Iudæis, qui Lazarum interficere cogitabant: ne qui ipsum suscitatum viderent, Christum Dominum restitutæ vitæ authorem Deũ confiterentur. *Cogitauerunt Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebãt in Iesum.* Ita Ioannes c. 12. testatur. Christum itaque occidendi causa est, quod inspecta Lazari suscitatione, plurimi ad ipsum conuertebantur. Vt quid igitur de Lazari nece cogitant, cùm iam Christum occidere decreuissent, cuius fidem ex Lazari suscitatione auguendam ægerrimè ferebant. Hoc illa Ioannis verba insinuant, *Vt & Lazarum interficerent*: illo igitur sublato quid profuisset alios in vitam reuocare, cùm ab eorum manibus se eripere non potuisset: vnde ipsi obijciebant: *Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere.* Quasi indignum cui crederetur iudicãtes qui cum alijs salutem attulisset, sibi auxilio esse non potuerit. Sat igitur videbatur Christum neci dedere, vt quid etiam Lazari homicidium machinantur? *Vt & Lazarum*. Prophetas credo, o Pharisæi vos fecit inuidia, illa stimulante prædiuinaris Christi mortem futuræ fidei impedimentum non allaturam: alioquin superuacaneum esset Lazarum ad necem quærere, si Christo mortuo fides esset extinguenda.

(Ioan. 12. — Matt 27. num. 42.)

Cæterùm dum sibi timent: Gentes in Christum post ipsius mortẽ credituras prophetant, sicut vaticinatus est Isaias cap. 53 *Si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longæuum.* Hoc est, vbi primum mortem peccati abolendi gratia subierit, magna inde credẽtium soboles orietur. Quod etiam idem Christus sumpta frumenti similitudine declarauit: triticum

(Isai. 53.)

ticum enim non nisi terra defossum, & putefractum germinascit; idcirco ait apud Ioannem c. 12. Ioan. 12. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit multum fructum affert*. Plurimum verò conducit ad præsens institutum, qua tẽporis opportunitate Christus Dominus hac vsus fuerit similitudine, nimirùm, cum Gentiles quidam ipsum videre, & alloqui desiderantes Philippi fauorem quæsierunt; tunc temporis Christo Domino Gentilitas vniuersa se obtulit, quæ ipso in crucem sublato fidem esset susceptura, nec aliud vt ipsius diuinitatem profiteretur expectabat, quam vt cerneret in cruce morientem.

Hinc est, vt vix de passione agi cœperit apud Iudæos: Cũ adhuc ad tribunalia morti adiudicandus portaretur, dum ante Caipham, & Pilatum sistens, & interrogatus respondit: in ipsa responsione assertæ veritatis huius splendor radiauerit. Quid Pharisæorum Princeps? Christum adiurat his verbis: *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei*, apud Matthæum cap. 26. Quid ad hæc diuinus Sal- Matt. 26 uato? *Tu dixisti* respondet. Quid item Pilatus interrogat? *Tu es Rex Iudæorum? Tu dicis*, ait: Diuersa est vtraque responsio, vt scitè notauit Hilarius Canon. 32. in Matth. Etenim Pontifici locu- D. Hilar. tus est de præterito, *Tu dixisti*. At verò præsidi Romano, de præsenti: *Tu dicis*; Nec vacat mysterio responsionum diuersitas: Ex ea enim futuram gentium fidem colligi volebat. Siquidem in ipso passionis suæ initio cum iam pro hominibus mori incipiebat, Gẽtilitas fidei pignora offerebat; quæ antea, Magis Christum in præsepio recens natum adorantibus, præsentauerat. Volebat insuper antiquum Synagogæ ingenium in ipsius fide, expectationeque denotare: quoniam antequã suscepta humanitate Christus appareret, illum expectabat veluti Dei filium, ipsiusque aduentum psalmis, prophetijs, & sacrificijs prædicebat. At verò postquam venit, inuidia obcæcati Iudæi negarunt, & insuper occiderunt. Vnde factum est, vt Synagogæ fides ad Gentilitatem trãsferretur; indeque per Orbem diffusa plurimum augeretur. Et sane hoc erat diuersæ responsionis mysterium, futuraque in eo fidei propagatio significabatur, vt expendit sanctus Hilarius Canone 32. in Matthæum, *Sed quam* inquit, D. Hilar. *diuersus sermo est; qui fuerat ad Sacerdotem Illi enim quærenti, an ipse Christus esset, dixerat: Tu dixisti. Hoc ideo quia lex omnis venturum Christum prædicauerat, respondetur tanquam de præteritis Sacerdoti, quia semper venturum Christum ex lege ipse didicisset: Huic verò legis ignaro interroganti, An ipse esset Rex Iudæorum, dicitur: Tu dicis. Quia*

per

per fidem præsentis confessionis salus gentium est. Et quod de se ille, qui antea ignorabat loquatur, quod hi negent, qui antea loquebantur. Hactenus ille: At tu vide, vt Pharisæorum inuidia Christum, & Lazarum occidere tentantium, *Vt & Lazarum*: quia verebantur, vt gentes in ipsum crederent: magnum fidei augumentum fore prophetarit.

Et sanè inuidorum animus fælicitaris alienæ timore agitatus plurimas in fauorem ipsius, quem odit, prophetias edere consueuit. Somniat olim Ioseph, quod à Sole, & Luna, & Stellis esset adorandus, non tamen somnium suum agnoscit (hoc in eo vt esset Propheta desiderabatur) Quid igitur? somnium fratribus enarrat: Illi verò sic interpretati referuntur. *Nunquid Rex noster eris, aut subijciemur ditioni tuæ*. Hoc est, Regiam in nos potestatem obtinebis, & tibi tanquam subditi obtẽperabimus? Potuit equidem Dominus somnij mysterium Iosepho aperire, cæterùm voluit, vt fratres ipsi inuidentes illud interpretarentur, quò planum fieret inuidiam bona aliena quæ timet, prophetando eadem prædicere. Exemplo sit etiam Saulis, & Dauidis euentus. Nam cum fœminæ Hierosolymitanæ Dauid victo Goliath reuertẽti obuiã irent, & canerent: *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*: Inuidia commotus Saul, quod plùs Dauid, quàm ipsi tribuerent: cumq. prælatum doleret, Regno potiturum prophetauit. *Dederunt*, inquit, *Dauid decem millia, & mihi mille dederunt; Quid ei superest, nisi solum Regnum?* Proh boni superi! Vnde nam colligis nihil iam superesse præter Regnũ, quod Dauidi conferatur? Ex eo fortè, quia illum tibi prætulerũt, maiorem illi occisorum numerũ quam tibi tribuẽtes? Et dum prælatum indignaris, eique inuides futurum Regem prophetizas? Ita planè. Prophetis enim alienorũ bonorum inuidia est, ac dum fælices timet, quos odit, bona eis ventura prophetat. Vnde non tot bona, dignitatumque incrementa sibi quisquam optabit; quin plura inuidẽtis affectus prophetando ipsi repromittat.

Non tamen hic sistit inuidia, sed quemadmodum ipsius timor in prophetiam conuertitur: sic etiam quæ alienæ fælicitati impedimenta opponit, in ipsius iuuamen permutantur. Hoc fratrum Ioseph, & Saulis historia manifestat: quin etiam & Neronis, ac Iudæorum, dum ille Petrum, & Paulum occidit: hi verò Christum occidere nitebantur. Dum enim illum in crucem egerunt, vt supplicij infamia credentes auerterent; Tunc, vt egregiè Leo Magnus põderauit, Redemptori seruiebant, viam complanantes, quam ipsemet attrahendis hominibus elegerat. *Admisit*, inquit, D. Leo. *in*

in se furentium manus, quæ dùm proprio incumbunt sceleri, famulatæ sunt Redemptori. Quin etiam vt Saluatoris verbis loquamur apud Ioannem cap. 12. Cùm cruci affigunt, vt prorsus extinguant, tunc seminant agricolarum instar: qui triticum in terra suffodiunt, vt ibi emortuum magno postea fœnore rediuiuum augeatur. *Si autem mortuum fuerit multum fructum affert.*

Ioan 12.

Aptissimè etiam cadit in rem præsentem, quod Saluatori nostro accidit, dum à quibusdam Pharisæis inuidia agitatis vt Hierosolimam deserens, aliò miracula patraturus se conferret, opposita Regis Herodis indignatione, qui ipsum quærebat ad necem, prouocabatur. *Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere.* Luc. 13. Ardebant isti inuidia, quòd Dominum Iesum in Regni metropoli tot editis miralibus clarum fieri, omniumque sibi animos attrahere aduertebant. Quid ergo? Sub specie beneuolentiæ, & cautelæ ad euitandam mortem in pagum, vbi non ita clareret proficisci adhortantur. Cognita verò inuidorum astutia Dominus, respondit: *Ite & dicite vulpi illi: Ecce eijcio Dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consumor*; deinde addidit: *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, Hoc est, interprete Eutymio, per tres sequentes dies eadem quæ retuli miracula edere. Aduertunt autem hoc loco expositores hanc Christi responsionem prima facie contrariam apparere: quoniam primò affirmat, duobus diebus oportere miraculis patrandis distineri, & tertia die emori: deinde etiam in ipsa die tertia miracula se editurum testatur. Verùm omnis contrarietas euanescit, si Christi miracula, vt media considerentur, quibus Saluator incredibilem, apud Solymitanos existimationē colligebat: itaquòd perinde sit miracula edere, operari, ambulare, atque nominis celebritatem, & authoritatem comparare. Ait ergo Christus toto ante passionē tempore miraculis clarus Ego fiā; in ipso tamen passionis articulo plus claritudinis comparabo. Quod si hoc vos discruciat, videte ne meam gloriam vestra prophetet inuidia, dumque illam opprimere contenditis, plus augeatis: nam *Tertia die consumor*. Et verò verbum istud *Consumor* non absumptionem, sed perfectionem denotat: vnde tantùm valet, ac si diceret: Miracula quæ durante vita (idest hodie & cras) edo, vt Dei filius agnoscar, non tantùm ad finem hunc assequendum conducent, quantùm vos obstacula opponētes perficietis. Ego enim talia edens prima tantùm pono rudimenta, vos postea occidendo consūmabitis: idcirco vobis dico *Tertia die consumor*. Etenim quæ inuidia agitati impedimenta obji-

Luc. 13.

Luc 13.

cietis

cietis, vltimam addent manum, ad ſupremumque faſtigium nominis mei celebritatem extollent. Irritus ergo euaſit Phariſæorum conatus; quin etiam Neronis, & omnium quos inuidia vaticinantes facit, atque ad aliorum bona impedienda compellit: quoniam vt diſertè dixit Tertull. de perſecut. *Semen eſt ſanguis Chriſtianorum, quo plures metimur, plures efficimur*. Concinit D. Hieronymus, cuius eſt illud de Eccleſia: *Fundendo ſanguinem & patiendo contumelias Chriſti fundata eſt Eccleſia, perſecutionibus creuit, martyrijs coronata eſt*. Ex quo patet, quam turpis ſit tyrannorũ error, qui vt Chriſtianam fidem extinguant, fideles de medio tollunt. Quod de Nerone, & Phariſæis retulimus: ille enim Petrũ, & Paulum occidit: iſti Dominum & Lazarum ab eo ſuſcitatum interficere machinabantur. At eorum conſilium Dominus præuertit: & cùm obiectis impedimentis obtuere tentabant, eius claritati, fideique incremento famulabantur. Saluatorem noſtrum inter feſtiuas populi acclamationes Hieroſolymam ingreſſum, & Regem nuncupatum, quin etiam ex Iudæis, & Gentilibus plurimos ob Lazari ſuſcitationem in eum credidiſſe aſpicientes Phariſæi, ad inuicem dicebant: *Videtis quia nihil proficimus: ecce mũdus totus poſt eum abijt.* Hoc eſt; nihil proſunt, quibus vtimur ad hunc euertendum, machinamenta. Verè quidem, ſtudium enim veſtrum, omnes perdendi artes Dei ſapiẽtia in veſtram perniciem, & fidei augmentum conuertit; & quo magis dehoneſtare calumnijs, & infami ſuſpendio tollere exiſtimatis: maior inde creſcet gloria, honor exurget, & credentium fides propagabitur.

§. SECVNDVM.

Naturam hominis immutat inuidia, Deique imaginem in eo extinguit, ac in ſui ipſius pœna conuertitur, dum inuidus alia inuidia caſtigatur.

TRiſtiùs haud inuidia monſtrum, nec ſæuior vlla peſtis, & ira Dei Tartaro ſeſe extulit: quippequæ hominum pectora inuadens, ipſos à propriæ naturæ gradu deijcit, atque in aliam trãſmutat longè alienam. Quæ verò ſit hominis natura, ipſius plaſtica & formatio tibi oſtendet. Etenim in agro Damaſceno, non ex quauis terra, ſed rore cæleſti ſuſcepto molli, & ſubacta, vt artificis manum ſequeretur, hominẽ ad ſui imaginem Deus efformauit. Si verò diuinæ ſimilitudinis, & imaginis rationem explores, occurret tibi Iacobus Chriſti Apoſtolus cap. 1. ſuæ epiſtolæ, vbi ait: *Imitatur Dei naturam beneficus homo*. Vnde tunc Dei ſimilitudinem referet, cùm ſe beneficũ exhibebit, Iacob. c. 1

hibebit, quod terra cælesti rore blanda, mollisque adumbrabat ideo Clemens Alexandrinus 2. Stromatum, ait. *Reuera imago Dei est benefaciens homo*. In idem ferè recidit illud à Naziãzeno dictum orat. ad ciues timore perculsos *Nihil tam diuinum habet homo quam beneficentiam*. Nec latuit Ciceronem hæc veritas, nã in orat. pro Ligario, ita fatur: *Homines ad Deos nulla re propius accedũt, quàm dando. Nihil habet fortuna meliùs, quàm vt possis; nec natura meliùs, quàm vt velis seruare quamplurimos*. Et verò tam proprium est hominis benefacere, vt hac sola ratione à brutis dissimilem fieri cecinerit Iuuenalis Satyra 15.

Clem. Al.

Greg Naziãn.

Cicero.

Iuuen.

------ *Quis enim bonus, ac face dignus,*
Arcana qualem Cereris vult esse Sacerdos
Vlla aliena sibi credat mala? separat hac nos
A grege mutorum.

Hanc Dei similitudinem inuidus deperdit, ab humanaque natura transit in belluinam; quia non contentus nõ benefacere de aliena fælicitate dolet, ac mirificè cruciatur: quasi bonum alienum summa inuidentis infælicitas, reputetur.

Parum hoc est homines transfert in Dęmones inuidia, ipsis Dęmonibus multò deteriores efficit. Laudo Chrysostomum Homil. 44. ad Populum hac de re eleganter differentem. *Inuidi peiores sunt feris, Dæmonibus autem pares, & fortè deteriores: nam feræ esca indigentes, vel à nobis irritatæ aduersus nos armãtur: inuidi verò beneficijs allecti, benemeritos maleficijs prosecuti sunt. Dæmones quoque licèt contra nos bellum exerceant impacatum, consortibus tamen generis non insidiãtur. Vnde Iudæis Christus os occlusit, cùm in Beelzebub eijcere Dæmonia calumniarentur. Inuidi verò neque naturæ communionem reueriti sunt, neque sibi pepercerunt*. Hæc ex Chrysostomo, quibus ferè similia tradit homil. 22. in Ioan. vbi implacabilem Pharisæorum rabiem ab inuidia profectam coarguit: cùm enim Christus vendentes & emẽtes Iudæos flagellis è templo expulisset, patienter id tulerunt, & solùm sciscitati sunt. *Quod signum ostendis nobis quia hac facis*. Ioãnes cap. 2. Dum autem Christus Dominus homini manum aridam habenti sanitati restitueret. Proh inuidiæ rabies! excandescunt, in furoremque pręcipites exæstuãt, & eum interficere moliuntur. *Exeuntes autem Pharisæi consiliũ faciebant aduersus eum quomodo perderent eum*. Cur, ait Chrysostomus, *Iudæi, qui in collatis beneficijs Christum accusabant, & persequebantur, cùm credibile esset tam acri castigatione excandescere, æquo animo tulerunt? Nulla enim contumelia in eum vsi sũt,*

D. Chrys.

Ioan. 2.

D. Chrys.

Sed quod signum, inquiunt, ostendis nobis, quia hæc facis? Animaduertis inuidiam incredibilem, & quonam pacto in alios collata beneficia eos magis irritabant. Nec miror, quia cùm propter inuidiam in bestias iam transierant, ob beneficia in homines collata cruciabãtur; nam si naturam suam retinerent: qua ratione persequerentur, quos naturæ similitudo diligere hortabatur? Cæterum hæc est inuidorum misera conditio, quos Deus alia castigat inuidia: nec aliud (credo) supplicium, torturaque acerbior inueniri poterit.

Pharisæorum inuidiam ex Lazari suscitatione, & populi acclamatione exortam ponderauimus, & quo pacto Iudæi redditæ vitæ authorem occidere moliebantur. Postea cùm apud solymam fama percrebuisset Christũ illuc è Bethania venturum; vbi primum vrbem ingredi cœpit, Solymitæ arreptis oliuæ, palmarumque ramis obuiam intraturo procedunt, & festiuis plausibus Regem, Io repetentes per vrbis vias incedentem comitantur. At quæres: quo fine Dominus hos sibi plausus voluerit impendi? vt quid hanc sibi fieri processionem optauerit, qui futuram mox nouerat passionem? Quare plaudẽtis populi acclamationibus deduci permiserit qui paulò post blasphemijs onustum, manibusque post terga reuinctis violenter raptandum iri præuidebat? Fors Iudæorum inuidiam alia item inuidia castigare decreuit: cùm enim ob credentium fidem torquerentur, voluit aliam addere torturam, videlicet populi applausus, quos D. Ioan. c. 12. à nu. 17. commemorat. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festũ, cùm audiuisset quia venit Iesus Hiersolymam acceperũt ramos palmarum & processerunt obuiam ei & clamabant hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel.* Ioan. 12. Notat verò S. Augustinus solemnem hunc Saluatoris in vrbem ingressum crudelem fuisse Iudæorum tortorem; cùm enim arderent inuidia, non poterant non auditis populi exultantis clamoribus acerbissimè torqueri; sicque posterior inuidia in prioris pœnam, suppliciũque vertebatur. Horribilis planè tortura, qua etiã primum Orbis inuidum Caim discruciatũ agnosco. Is cùm Deum audiret dicentem Genes. 4. nu. 10. *Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra,* Gen. 4. in quo Dei fauor, & quædam erga occisum familiaritas elucebat, ita ægrè tulit, vt statim mortem optauerit: Ne, qui viuenti germano Dei fauorem inuiderat, in eius inuidiæ pœnam, alterius tormento quateretur. Nam cùm ob benignum Dei aspectum ei inuideret, quò inuidiæ rabiem sedaret: de medio sustulit. Sed postquàm sublatum Deo in delicijs esse intellexit, alia torqueri

queri cœpit inuidia, cui nullum præter mortem futurum remedium cogitabat, & ideo Deum rogat, vt permittat occidi; sic enim D. Hieronymus verba illa interpretatur. *Omnis qui viderit me occidet me.* Genes.4.num.15. Falleris tamen inuide, *Nequaquã ita fiet*, interprete eodem Hieronymo, quoniam nulla tibi pœna irrogari potest acerbior, qui per inuidiam occidisti, quàm vt alia inuidia torquearis. Et qui homo cùm esses humanitatẽ exuisti, Dei in te imaginem delesti, atque imbelluinam mutatus es feritatem; vitam posthac trãsiges penè mortuam, inuidiæque doloribus discruciaberis, qui sunt ipso Tartaro sæuiores. Genes.4.

Hanc huius pœnæ acerbitatem, ni fallor, declarauit Sponsa dum Amoris vim morti, & inuidiæ tormentum Inferno similem prædicauit: *Fortis est vt mors dilectio, dura sicut Infernus æmulatio.* Cãtic.8. Est verò magnũ discrimen, quod mors dum quemquam vita & reliquis bonis spoliat, sensum aufert, & cognitionem, ne illis priuatum se agnoscat, & sentiat. At inuidia ad alienæ fælicitatis aspectum excruciat inuidum, in quo Tartari supplicium æmulatur. Hoc diues ille auarus experiebatur: Vnde flammis combustus Abraham rogat, vt Lazarum mittat, qui extremo digiti linguam tangens incendium mitiget. *Pater*, inquit, *Abraham miserere mei, & mitte Lazarum.* Luc.16. nu.24. Optimum sanè est & laudandum postulandæ miserationis consilium, ab eo præsertim, quem ad miserendum agnouerat esse promptissimum. At non potetat Abraham miseratione vti, quin Lazarum mitteret? Sanè poterat. Vt quid igitur diues iste, vt mittatur exorat? Respondet acutè Chrysologus serm.66. de diuite, & Lazaro, diuiti sic locutus: *Scitur quia plus te fælicitas Lazari, quàm Gehẽnæ torquet incendium.* Cæterum videamus quò Lazarum diues iste amandandum requirit, dum ait: *Mitte Lazarum*: Idem Chrysol.serm.121. eandem versãs petitionem, diuitis postulatum eò tendere existimat, vt Lazarus interim dum refrigeriũ diuiti pręstat, quietis locum deserat, in quo dum videt Lazarum, plus de illius refrigerio dolet, quam de suo incendio cruciatur. Aurea Chrysologi verba sunt. *Adhuc tu in Lazarum sic crudelis? Lazarum mitte: quo? Ad Infernum de gremio, de solio sublimi ad profundissimum chaos, ad tormentorum stridorem de sancta quiete, de tãto silentio Beatorum. Et mitte Lazarum: vt video quod agit diues, non est nouelli doloris, sed liuoris antiqui, & zelo magis incenditur quàm Gehenna.* Cantic.8 Luc.16. D.Chrys.

Instat adhuc diues inuidiæ facibus agitatus, & ait: *Pater Abraham miserere mei.* Et illico addit: *Mitte Lazarum, vt intingat ex-* Luc.16.

tremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam. At cur alium ad se mitti non postulat? Planè, quia cũ Lazaro inuideret, volebat, vt interim dum mittebatur beatitudine careret, & tunc secum misericorditer agi reputabat: vnde postquàm dixerat: *Pater Abraham miserere mei,* addidit: *Rogo te pater vt mittas eum.* Cùm autem Abraham postulatis non annueret, instat diues, & petit vt mittatur, sed *In domum*, inquit, *patris mei.* Ecce tibi iam diues linguæ refrigerium obliuiscitur, & Lazarum postulat in domum patris remitti, vt dum iter arripit fælicitate priuetur; ob quã ampliùs diues, quàm ob linguæ incendium cruciatur. Itaque Infernus, & Inuidia sibi inuicem famulantur, in Inferno inuidiam, Infernum in inuidia diues reperit. *Dura sicut Infernus æmulatio.* Quod si in inuidia Infernus reperitur, verè dixeris inuidos Infernum suum antecessisse; inuidiæque tormentum in futuræ damnationis pignus non immeritò sustinere.

Quam ob causam hominem fieri damnationis reum, nisi quia peccatorum minimè pœnitet, arbitraris? At quomodo de peccatis suis dolebit inuidus, qui omnem doloris sensum in deplorandis alienis fælicitatibus expẽdit? Quod in primo Orbis inuido auspicata est inuidia, & posteris hoc supplicium dedicauit. Expende cum Theodoreto verba illa Genes. cap. 4. *Iratusque est Caim vehementer, & concidit vultus eius.* Genes. 4. An peccatorum dolor iustam hãc extudit iracundiam, vultumque mœstitudine turbatum deiecit? Minimè quidem. *Non pœnitentia*, inquit, *peccati adductus, sed fraternorum operum bonorum inuidia dolore affectus est.* Theodor. Vide quàm inordinata sit animi inuidẽtis affectio. Hinc sua crimina præ oculis habebat Caim: Inde fratris virtutes inspiciebat, sed peccata non plangit, & pro virtutibus dolore compungitur. Cumque ob indebitam oblationem plorare debuisset, sola eum fratris apud Deum gratiæ recordatio contristat. Quis hunc affectum in homine ab humanitate alienum non admiretur? Sanè Deus visus est admirari, & ideo quasi subdubitans, & vix credens, interrogat: *Quare iratus es, & cur concidit facies tua?* Genes. 4. Quasi dicat: quænam mœstitudinis causa? Cur dolorem tuis debitum criminibus suffuraris, & totum in plangendis fratris tui virtutibus iniurius, & inuidiosus impendis, cùm potiùs ei pro rectè factis gratulari debuisses? Accipe igitur, & quoniã dolorem tuis peccatis debitum pro aliena fælicitate expẽdisti, ad plangenda crimina tibi deerit, & in tanta doloris acerbitate, quali te torquet inuidia; ideo damnaberis, quia dolorem non habes, & plus in damnatione, fælicitatis alienæ inuidia, quàm Gehennæ incen-

incendio cruciaberis. Cum autem hic acerbissimus sit tartari cruciatus; quis neget inuidum, alia inuidia acerbius torqueri quàm morte: Fateantur hoc Pharisæi, fateatur Nero, quos Christi gloria, fidei propagatio, indeque succrescens inuidia acerbius, quã mors ipsa torquebat.

Persimili pœna Pharaonem Deus affecit, nam Exod. 4. dicebat: *Ego indurabo cor Pharaonis*. Exod. 4. Porro non aliquam in Regis cor immisit qualitatem, qua obduresceret; sed tam multa in Iudæos, quibus Pharao inuidebat, beneficia contulit, vt ijs conspectis, præ inuidia totus in duritiem, obstinationemque abiret: Quod Regius Vates, Ruperto interprete in Exod. cap. 21. decantauit. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius*, Psalm. 104. Verba Ruperti sunt: *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius*, Psal. 104. *Non enim aliter iuxta Psalmistam conuertit cor eorum, vt odirent populum eius: nisi dum benedicit, & multiplicat populum suum, cor eorum inuidens profecit; immo conuersum est in asperum odium: Est autem inuidiæ, vel odij proprium, vt quanto eis quibus inuidetur, maiora conferuntur beneficia, tanto magis ipsa inuidia, vel odium confirmetur: siquidem quo amplius splendescit cui inuidetur, tanto magis induresscit, atque vritur inuidus*. Hactenus ille Augustinum, credo, secutus, qui citata Dauidis verba expendens. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius*, num. 25. Hoc est conuertit Ægyptios, vt odirent Hebræos: Inquirit quid sibi velit, *Conuertit*? An quia Deus odium in cor immisit, vel illud ad auersionem incitauit? Minimè quidem. Sed ideo cor Ægyptiorum dicendus est in odium Hebræorum conuertisse, quia hos magnis beneficijs cumulauit. *Non illos ait malos faciendo: sed istis bona, quibus mali facillimè possent inuidere largiendo, incitasse dicitur ad odium*. D. Aug. Quasi tot in inuidos tormenta congereret, quot populo suo beneficia, & ornamenta conferret. Hoc enim est inuidorum ingenium, vt iustorum beneficia ipsis vertantur in pœnam: quapropter inuidia nullo supplicio acerbius, quam alia inuidia cruciatur.

Rupert. Ps. 104.

Celebre est Paralytici miraculum, quem Dominus Iesus triginta, & octo infirmitatis annos habentem sanitati restituit, lectoque sublato è piscina discedere præcepit: *Surge tolle grabatum tuum, & ambula*, Ioan. 5. Dictis obtemperat ægrotus, & cito citius lectum corripit, domumque secedit. Ecce tibi occurrunt Pharisæi, & exeunti opponunt: *Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum*. Ille verò respondit: *Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: tolle grabatum tuum*. Ioan. 5.

Instant Iudæi, ab eoque sciscitantur: *Quis est ille homo, qui tibi dixit: tolle grabatum tuum, & ambula*. Proh inuidiæ præuersitatem! Cur non interrogant isti, quis te sanum fecit? sed quis dixit tibi: Tolle grabatum? de sanitate silent, & quam putant legis transgressionem proferunt. Hæc est inuidorum conditio, ad alienæ fælicitatis conspectum obrigescunt, ac in lapidis duritiem immutantur. Egregium est illud Caiet. ad hunc locum. *Non interrogant, quis est ille homo, qui te sanum fecit, sed tantummodo, quis est ille homo, qui dixit tibi: tolle grabatum tuum. Inuidorum enim lingua bona nullatenus profari potest; neque ea ipsorum os capit, mala illico profert: proinde sanitatem omittunt, & solam quam putant legis transgressionē obijciunt*. Quapropter inuidos pictori similes dixeris, qui Philippi Macedonum Regis effigiem expressit: Cum enim Rex sinistro careret oculo, artifex dimidiam faciem, eamque sinistram depingens cæcum reddidit, & turpissimum. Tales inuidi, si quid inte dextrum, & pulchrum est, non vident: sinistrum & lumine orbum depromũt. Noctuas, credo, æmulantur, quæ luce splendente cæcutiunt, & tenebris ingruentibus perspicaces sunt: ideo mala vident, bona non inspiciunt; & si fortè videant, Græco igni similes sunt, qui in aqua fortius accenditur, ad eorum conspectum acrioribus inuidiæ flammis exuruntur. Do S. Bonauent. tom. 6. in diæta salutis, titul. 1. cap. 4. *Similis est*, inquit, *inuidus Noctuæ, & igni Græco. Noctua enim de nocte videt, & de die excæcatur, & ignis Græcus in aqua fortius inardescit, siue succenditur: sic inuidia in aquis gratiarũ fortius exardescit, vnde deberet extingui: & ad modum Noctuæ à luce excæcatur, vnde deberet illuminari*. Quid igitur mirum, vt Deũ vni inuidiæ aliam pro supplicio inuidiam addere solitum astruamus: cum nullum acerbius inuidia tormentum reperiatur.

Io. c. 5. Caiet. D. Bern.

§. TERTIVM.

Inuidia comes auaritiæ pectus inuidentis arefacit, & libidine citius in senectutem præcipitat.

REgredienti in parentis domum prodigo, magna lætitiæ argumenta parens exhibuit, opiparum instruxit conuiuium, accersitisque cantoribus, epularum lautitiem musicæ suauitate reddidit dulciorem. Aberat tum temporis prodigi frater, domum reuertitur, auditaque simphonia, causas suscitatur: à seruisque edoctus omnia à patre peragi, vt fratris aduentum celebraret, excanduit, foris se tenuit, nec domum volebat intrare. Cur quęso dolore pre-

premeris, & tristitia contabescis? Forsan ob illud quod parenti tuo cur non intrares sciscitanti respōdisti: *Filius tuus hic qui deuorauit substantiam suam*. Luc.cap.15. Ergo non tuam: suum ille non tuum patrimonium obligurijt. Quid tua interest alieni iactura, vt propterea dolore, & tristitia contabescas? Auaritia, ni fallor, ista est, quæ inseparabili associatione inuidiam comitatur. Perbellè Chrysologus serm. 4. de filio prodigo. *Et quando inuidus non auarus? Quando quidquid habet, alter se computat perdidisse*. Et quidem satis auarum se exhibuit, senior prodigi frater, dum de patre conqueritur, quod nunquam hædum ei dederit, cum amicis, & familiaribus epulandū. *Nunquam dedisti mihi hædum, vt cum amicis meis epularer*. At cur, inquit eo in loco S. Ambrosius, cum parēte expostulas, quod tibi hædum non dederit? *Non enim pro inuidia, sed pro venia mundi agnus immolatus est*. Quasi diceret: Propter inuidiam, agni immaculati pro mundi redemptione occisi pretio, & merito viduaris. Vt inuidus de bono fratris ingemiscis, atque vt auarus nunquam datum tibi à patre hædum conquereris: vnde satis probas, quod in virulento pectore auaritia, & inuidia nidulentur.

Luc.15.

Luc.15.

Luc. 15.

D. Amb.

Quisquis hæc audis impiam hanc fuge societatem, inuidiāque auaritiæ comitem detestare, & Diuū Martialem epist.7. exhortantem ausculta. *Nulla sit in vobis inuidia: per hanc enim Spiritus sanctus mentem derelinquit. Recedente autem Spiritu sancto à tabernaculo mentis, euacuatur homo dulcedine, & impletur omni amaritudine: nullusque locus est ei in cælo, qui alienum se fecit à bonitate*. At quomodo bonitatis fructus inuidi pectus aridum germinabit? Nam præterquamquòd inuidia cor arefaciat, comes ipsius auaritia omnem gratiæ rorē ebibit, virtutisque humorem absumit.

D. Mart.

Tria ægrotantium genera apud Solymam in probatica piscina motum aquæ ad recipiendam sanitatem expectantium morabantur, vt author est Ioannes cap.5. *Multitudo languentium, cæcorum, claudorum, & aridorum*. Multa hic ab Authoribus super harum ægritudinum interpretamento congeruntur. Nonnulli tres peccatorum differentias in his ægrotis adumbratas agnoscunt: videlicèt ignorantiam, imbecillitatem, malitiam. Ita quod in cæcis ignorantia, in claudis imbecillitas, & malitia in aridis sit repræsentata. Et sanè iam olim in paradiso terrestri generis humani hostis tria hæc peccatorum genera prælusit. Nam Eua ex ignorantia serpentis suggestione decepta peccauit: idcirco D.Paulus fœminam fuisse seductam, non autem virum testatur. *Adam non*

Ioan.15.

est seductus, mulier verò in praeuaricatione seducta fuit: Adam ex imbecillitate deliquit; cum enim vxorem impensè diligeret, ne ipsam contristaret oblatū pomum comedit etiam non rogatus, vt ibi sacra refert Genes. historia: *Comedit: deditque viro suo, & comedit*, In quo suam imbecillitatem ostendit, quippe qui mulieri pomum offerenti resistere non potuit. Dæmonis peccatum ex malitia prouenit; etenim illito diuinitatis suasione furoris sui veneno vtrumque elisit. Itaque Adā imbecilles, quos dixeris claudos: Eua ignorantes, cæcos appella: Dæmon malignos, inter aridos numera, peccatores repræsentabant.

Genes 3. num 5.

Ad alia peccantium genera piscinæ languentes, refert S. Augustinus: In cæcis libidinosos intelligit, qui carnis voluptatibus dediti, lasciuiæque turpitudinibus irretiti, ita cæcutiunt, vt in turpi carnis delectatione sitam esse gloriam arbitrentur. Cum tamen ex Stoici sententia fallax sit voluptas, venenum auro illitum, laqueus absconditus, sepulchrum extrinsecus adornatum, & vermibus intrinsecus scatens. Et tamen *Totam luxuriosi noctem inter falsa gaudia, & quidem tāquam supremam agunt*. Ambitiosos claudis æquiparat, & merito, in eos enim aptissimè quadrat claudorum incessus, & figura, quandiu enim pedites ambulant tanquam candidati, nō vltroneas, sed claudicatione extortas corporis inclinationes, quasi in reuerentiæ signum exhibent. Si tamen equum ascendant, mutuato alienorum pedum ministerio, erecto collo incedunt & nemini se submittunt: Non aliter ambitiosi quandiu dignitates ambiunt, & munia expectant, mirum est quanta honoris præfatione, quanta capitis, imò & totius corporis inclinatione terram penè repentes excipiant Magnates viros, ac principes, quorum suffragia ad dignitatem obtinendam comparare nituntur. Postquā verò equites se inspiciūt, nimirum munia retulerunt, alios vix aspectu dignantur, nec nisi retorto oculo obtuentur. Aridos tandem auaros appellat: aptissimè quidem, est enim auaritia humani pectoris ariditas, quæ omnem animi sanctitatem exedit, gratiæ virtutisque humorem exsiccat. Hinc est vt diues ille apud Inferos acriùs in lingua, quàm in alijs corporis membris ignis ardorem sentiret; vnde licèt totus arderet, soli linguæ refrigerium postulabat, *Mitte Lazarum*. (ait Abrahamo) *vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam*. Vbi videtur maiorem in lingua ariditatem perpeti, ipsamque supra reliqua membra fortiùs aduri: Nec dubitat Chrysologus sermon. 122. ideo linguam torqueri grauiùs: quia diuiti fuerat aua-

Senec. epist. 60

Luc. 16.

auaritiæ instrumentum, quo pauperi misericordiam postulanti denegauit: vnde cum eo expostulás, ita fatur: *Certè si te iam possidet totus ignis Inferni, si te Gebennæ flamma complectitur: quare solius linguæ æstibus desideras subueniret nisi quia cùm pectus tuum anhelat flamma sui criminis & reatus, magis lingua vritur, ardet, æstuat, quæ insultauit pauperi, quæ misericordiam denegauit.* Quin etiam, vt linguæ ariditas auaritiam epulonis designabat, sic manus arida cui apud Matth. 12. Christus Dominus natiuum restituit humorẽ: *Et ecce homo manus habens aridam*, auari manum præ auaritia arentem; largiendique ignaram denotabat, vt nonnulli interpretes aduertunt. Vbi iam vides qua ratione auari in piscinæ aridis repræsententur. Etenim sicut ariditas terram reddit sterilẽ, sic auaritia pectus siccitate indurat, animi sterilitatem infert, omnesque virtutis, & gratiæ fructus absumit: Vnde comitante inuidia hominis vigorem deterit, pectus crudeli tabe peredit, iuuentutis florem demetit, & celeriùs, quã luxuries in miseram agit senectutem: quod prodigi exemplo iam illustro.

D. Chrys. — Matt. 12

Probatum iam supra reliquimus prodigi fratrem inuidum extitisse: modò præ inuidia senescentem videamus. *Erat autem*, ait Euangelista, *Filius eius senior in agro*. Mirum certè est filium senem appellari, cùm tamen pater eius senex minimè dicatur. Aptissimam huius discriminis rationem reddidit S. Ambros. lib. 7. in Luc. *Ideo*, inquit, *senior dicitur, quod cito aliquis per inuidiam consenescat*. Quasi dicat, non longa annorum series prodigi fratrem reddidit senem, sed inuidiæ tabes & lethale virus senectutem accelerauit, & ita confecit, vt patre senior, & morti vicinior crederetur. Et ideo patris ætas iam matura siletur, & filius inuidia contabescens senior appellatur. Huc etiam Chrysostomi verba ex homil. 61. in Genes. referenda existimo. *Vbi inuidus*, inquit, *captus ab hoc morbo fuerit contra suam ipsius salutem facit omnia.*

Luc. 15. — D. Ambr. — D. Chrys.

Verùm magna hic suboritur difficultas: Cur nimirum prodigus senex non dicatur cum tabe confectus, & morti proximus canam effœtamq. senectutem referret, vtporè, qui luxuriosè viuendo, non solùm substantiam, sed annos floridę iuuentutis detriuit, valetudinemque absumpsit, vt identidem sacra repetit historia. *Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.* Et iterum: *Deuorauit substantiam suam cum meretricibus*. Et sanè fœminarum consuetudo proculdubio fratrem suo maiore natu seniorem reddere potuisset, qui, vt pater ipse fatetur, ad ipsius nutum castè rectè vixerat: *Fili tu semper mecum es.* Nam quò generis humani certissima pestis libido, turpisque

Luc. 15.

fœmi-

fœminarum consuetudo penetrauit vitorem ætatis infringit, virile robur expugnat, vires deterit, in senectutem præcipitat, ac tumulo reddit.

Non vacat mysterio nouæ sanitatis conferendæ ratio, quam Dominus Iesus in curanda Petri socru tenuit, vt Diuus Matthæus cap.8. scribit: quoniam, vt eam curaret, *Tenuit manum eius. Sed quæ necessitas*, inquirit Chrysologus sermone 181. *tangendi erat, vbi inerat ius iubendi? sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem*. Atque vtinam solus Adam mulieris manu perijsset, in plures hæc infælicitas peruasit, quos obscœnus fœminarum amor sepulchro destinauit. Quam ob causam in templo Veneris funeralia pro foribus appensa vendebātur, vt quotquot eò adirent nihil aliud fœminarum pulchritudinem, turpesque amores existimarēt, quàm morbidam iuuenum senectutem, omniũque virorum certissimam necem, & infame sepulchrũ. Quod in adolescente Lazaro vita functo non mortuis, sed viuis coloribus expressum D.Chrysologus inspexit. Christum Dominum Lazari sorores acciuerant, vt mortuum reuocaret ad vitam. Adest illico diuinus Saluator; domumque ingressus ex sororibus sciscitatur: *Vbi posuisti eum?* Nonne qui Lazarum agnouerat mortuum, etiā vbi positus esset agnoscere potuisset? Ita planè. Ad quid ergo rogat? Respondet Chrysologus serm.4. *Cùm dicit*, inquit, *vbi posuistis eum, mulieres increpat, mulieres arguit, hoc est, quem ego posui in paradiso, in regione vitæ, ecce vos vbi posuistis eum*. Ac si nulla certior mors hominibus, nec magis propera senectus, quā ex fœminis prouenire possit. Vnde dixit Theochritus: *Amantes in die senescunt*, quia non opus est, vt plures anni decurrant; in quibus ipsi in senectutem præcipitentur; vnius diei spatio ad senectam perueniunt. Quò respexit Poëta Græcus, dicens: *Amantes repente senescunt*. Et de Salomone tradit Regum historia libro 3. cap.11. num.4. quòd. *Cùm esset senex deprauatum est cor eius per mulieres*. In quo loco Glossa Interlinealis. *Senex*, inquit, *non ætate, sed moribus*: turpes enim amores Salomonem velocissimè in senectutem præcipitarunt.

Cùm igitur ita se res habeat, vt luxuriæ malum adolescentes conficiat, epotoque ipsius dulci veneno citissimè consenescāt: Cur prodigus, qui libidine cōsenuerat, nō dicitur senior? Cùm tamen ipsius frater, vt ex Ambrosio, & Chrysost. adnotauimus senex appelletur. Duplicem huius discriminis rationē adinuenit D.Chrysologus sermone 4. de filio prodigo. Prima est: quia *Inuidia ma-*

Matth.8.
D.Chrys.
D.Chrys.
3.Reg.11
Gl.ß.Int.
D.Chrys.

malum vetustum, prima labes, antiquum virus, sæculorum venenum, causa funeris. Quia licèt vtraque lues luxuriæ, nimirum, & inuidiæ adolescentiam expugnet. Illa carnem tantummodò penetrat; corpus inuadit, & externas vires deterit; hæc verò viperino telo cor ipsum adigit, vitæ arcem impetit, internasque animi vires absumit Chrysologi verba sunt: *Inuidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed in ipsam cordis arietat arcem, & antequàm viscera sentiant, ipsam Dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam.*

D. Chrys.

Verùm o vtinam hic sisteret inuidiæ rabies, & temporariam vitam demetere, floremque iuuentutis absumere contenta, cælestis Regni beatitudine non priuaret. At (miserum dictu) eò dementiæ inuidus deuenit, vt se ipsum ab æterna fælicitate excludat, ne alij eadem perfruantur. Quod inuidorum ingenium expressit Christus Dominus apud Luc. cap. 11. dicens: *Væ vobis legisperitis quia tulistis clauem scientiæ, & ipsi nõn introistis, & eos, qui intrabant prohibuistis.* Vt quid isti Regni cælestis fores cùm possint non aperiunt, & liberè ingrediuntur? Quare claues tenent, & ante fores detenti consistunt, ac intrare non audent? Respondet egregiè D. Chrysologus sermon. 172. *Audistis hodie fratres quemadmodum seclusit alios, se ipsum ianitor inuidiosus excludit.* Et paulò post replicat: *Audistis ergo quemadmodum seclusit alios, se ipsum ianitor inuidiosus exclusit. Acceperat claues Pharisæus, non vt clauderet, sed vt intrare desiderantibus aperiret: sed ne intraret alter, ipse permanere foris maluit per liuorẽ.* Quid infæliciùs, & immaniùs excogitare potuisset inuidia? quàm ab æternæ beatitatis possessione inuidos extrudere, dummodo ij quibus inuident à Regno cælesti eijciantur. Tales nonnulli quibus Dominus Iesus apud Lucam c. 4. dicebat: *Vtique dicetis mihi, quanta audiuimus facta in Capharnaũ, fac, & hìc in patria tua. Amen dico vobis, quia nemo prophet acceptus est in patria sua.* Dices: cur Christus Dominus cum suis conciuibus sic expostulat? Respõdet Ambrosius ibid. *Aspernator Dominus inuidorum est. Et ab ijs qui diuina beneficia in alijs. persequuntur.* Instabis quare conciues suos Diuinus Saluator miraculorum beneficio fraudare voluit? Cùm omnia ipsius miracula eò tenderent, vt Dei filius agnosceretur, iuxta illud: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum:* Vt per ipsum veluti portam fideles intrarent ad vitã, æternaque beatitudine frueren tur. Renuit ergo Christus agnosci, ac suis conciuibus gratiam, beatitudinemq. impertiri? Absit:

Luc. 11. D. Chrys. Luc. 4. D. Ambr. Io. 17. 3.

Ioan. 3. num. 17. Ad hoc enim venerat, *Vt saluaretur mundus per ipsum*. At verò huiusmodi oppidanos inuidia multipliciter agitabat; etenim miracula in extraneorum vtilitatem à Saluatore edita inuidebant, & gloriam inde partam æmulabãtur; quodque minus ferendũ erat, Dominum contemptui habebant: Luc. 4. idcirco eis dicebat. *Nemo propheta acceptus est in patria sua*. Quasi diceret: Vestrum ego ingenium agnosco: miracula quidem expetitis: cæterùm quia magnam inde gloriam mihi nascituram coniectamini, eadem reijcitis, miraculorumque authorem persequimini. Proh inuidiæ peruersitatem, quæ Christi oppidanos, dum suam ei gloriam inuidebant, indignos reddidit, qui Christi miracula in sui vtilitatem edita conspicerent. Hinc est illud D. Ambrosij ad hunc locum. D. Ambr. *Vide igitur*, inquit, *quid mali inuidia afferat. Indigna propter inuidiam patria iudicatur, in qua ciuis operetur, quæ digna fuit, in qua filius Dei nasceretur*. Digna profectò criminis vindicta: siquidem inuidia omnia bona etiam æternæ beatitudinis fælicitatem fastidit, si vel modica ex illis vtilitas in alios deriuetur. Quid igitur tutum vbi inuidia, in præcipiti pendula, nusquam quieta, sed turbinibus semper agitata possessorem suum præcipitem agit in interitum.

Exemplo sit Scribarum, & Pharisæorum inuidia, quibus illa mille ad Saluatorem Mundi euertendum artes subministrabat. Hinc miracula iam exposcunt, ac si Dominus nulla antea edidisset. *Magister volumus à te signum videre*. Matth. 12. statim indignantur, Matt. 12. quod magnam miraculorum multitudinem patrarit. *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit*. Ioan. 11. Deinde vt ipsius doctrinam falsitatis coarguant, neminem ex Magnatibus auditorem, & sectatorem habuisse testantur. *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum?* Ioan. 7. Ioan. 7. tandem vniuersum post se Orbem trahere fatentur. *Ecce totus mundus post eum abit*. Quid sibi vult tanta sentiendi, & loquendi varietas? Modo nullum, rursus plurima edit miracula: iam sine discipulis, statim Orbem vniuersum in suam traxit doctrinam. Inuidorum cõditio hæc est: omnia in Christi perniciem moliebantur, & sua inuidia in eorum ruinam internecionemque conuertit. Christum viã, veritatem, vitamque animarum perdere tentabant, & bonis illius se spontè priuarunt: errantes sine via, mortui absque vita, sine veritate cæci, eodem gladio, quo Saluatorem, se ipsos æternùm perituros iugularunt. Vnde, ni fallor, de illis vaticinatus est Isaias cap. 50. *Tinea comedet eos*. Hoc Isai. c. 50 est inuidia absumet, quam D. Cyprianus lib. de zelo, & liuore humani pectoris tineam appellauit. *Qualis*, inquit, *est animi tinea* D. Cypr. *zela-*

zelare in altero fælicitatem, in malum proprium bona aliena cõuertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam; & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta maleuolentiæ vngulis pulsent.

Hinc est, vt liuor alienam fælicitatem inuidentiũ oculis obijciat, quò magis torqueat, & excrutiet. Quod sẽtiebat diues ille, & apud inferos fatebatur, dum
Luc. 16. Abraham rogabat, dicens: *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Quam diuitis petitionem expendens D. Chrysologus
D. Chrys. egregiè philosophatur. *Vt video*, ait, *quod agit diues, non est nouelli doloris, sed liuoris antiqui, & zelo magis incenditur, quam Gehenna. Est graue illis malum, est incendium non ferendum, quos aliquando habuere cõtemptui, videre fælices. Adhuc diuitem malitia non deserit, quem iam possidet pœna; qui non se ad Lazarum duci postulat, sed ad se Lazarum vult deduci*. Hæc ille.

Eodem respicit illud à D. Bernardo subtiliter excogitatum. Plures Dæmonum in medio aëre cælum inter, & terram cruciari vir sanctissimus arbitratur, quod etiam Theologi non vulgares ad 4. sentent. dist. 45. communiter sentiunt. At quæres: Cur alijs terræ viscetibus inclusis ad cruciatum, alij in aëre cruciandi detinentur? Fortè quia leuius deliquerant apud superos manent, vt mitius torqueantur? Ita nonnulli crediderunt. Cæterùm magis arridet S. Bernard. responsio sermon. 54 in Cantic. Ideo enim ait, Dæmones inter Ecclesiæ triumphantis beatos, & militantis iustos à Deo fuisse constitutos: vt vtrorumque fælicitate inspecta inuidiæ stimulis acrius, quàm Gehennæ incendijs cruciarentur. *Diabolus*, inquit, *in pœnam suam* D. Bern. *locum in aëre medium inter cœlũ, & terram sortitus est; vt videat, & inuideat, ipsaque inuidia torqueatur*. Huc etiam refert idem Bernardus illud Seraphinorum mysterium, qui apud Isaiam c. 6. duabus alis Domini faciem, duabus pedes obuelabant: reliqua verò corporis spatia oculis per via relinquebant: *Seraphim sta-* Isai. 6. *bant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant*. In facie Domini, Ecclesiæ triumphantis arcana; in pedibus Ecclesiæ militantis obsequia contemplatur: per medium spatium Angelorũ vltro citroque commeantium gratissima significari cõmercia intelligit. Ad quid ergo capite, pedibusque absconditis, idest, Ecclesię vtriusque mysterijs, reliqua, idest cæli, terræque cõmer

mer

mercia, quibus è terra vota, & obsequia, è cælo dona, & beneficia deferuntur, aspectui peruia relinqui Deus voluit? Egregiè respondet S. Bernardus Dæmonem alloquutus. *Licèt*, inquit, *& caput in cælo, & pedes in terra à te absconduntur: quiddam tamen tibi medium videndum, ad inuidendum dumtaxat permittitur: dum suspensus in äere descendentes quidem per se, & ascendentes Angelos intueris, sed quid vel audiant in cælis, vel nuncient in terris penitus nescis*. Et verò dum ille Angelorum sursum, deorsum. que commeatus aspiceret, mutuam cælestium, terrestriumque charitatē intueretur, quam plurima hominibus afferri dona conijciebat, vnde inuidiæ doloribus magis, quam Inferni cruciatibus torquebatur.

D. Bern.

Postremo sicut Inferni pœna perennis est, ita etiam inuidiæ tormentum nullo vnquam fine concluditur, iuxta D. Cypriani sententiam lib. de zelo, & liuore: *Zelus*, inquit, *terminum non habet, permanens iugiter malum, & sine fine peccatum est*, statimque subdit: *Calamitas sine remedio est odisse fælicem*. Quis igitur ita improbus inuenietur, vt alienam fælicitatem exosus, ex aliorum oblectamentis tormenta eliciat, & vnde alij delectantur, ipse torqueatur; sicut inuidi solent, inter quos & improbos discrimē assignat D. Ambrosius lib. 2. officiorum cap. 30. *Quod improbus suo delectatur bono, inuidus torquetur alieno: ille diligit mala, hic bona odit; vt prope tolerabilior sit, qui sibi vult benè, quàm malè omnibus*: Immo & malè sibi, qui in Tartari pœnis deliciatur, cum suo tortore, & carnifice colludit, & cum fera pessima libenter stabulat; cuius crudelitatem depinxit eleganter Chrysologus serm. 172. *Omnia quidem vitia ad suorum semper intendunt, & prosiliunt læsionem, sed suos semper amplius inuidia consumit. Inuidia suorum carnifex semper existit, extendit sensus, torquet animos, discruciat mentes, corda corrumpit. Et quid plura? Hanc qui receperit, sua sustinet sine fine supplicia, quia in se domesticum semper diligit habere tortorē. Quis ibi malorum finis? vbi alterius bonum pœna est, vbi cruciatus est aliena fælicitas*. Absoluit tandem Chrysologus: *Inuidia malum multiplex: quot sunt prosperitates hominum, tot tormenta inuidorum*. Vnde malum interminabile liuor est; nec vnquam de eo dicendi finis esset. Hic tamen sistendū fuit, lectorem admonendo, quòd nec cōsuetudini, nec famæ, sed vtilitati scripserimus.

D. Cypr.

D. Amb.

D. Chrys.

FINIS TOTIVS LIBRI.

IN-

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ,
QVÆ IN HOC OPERE ILLVSTRANTVR.

Prior numerus Paginam, posterior Columnam indicat.

VETVS TESTAMENTVM.

Ex Genesi.

Ex libro Exodi.

Ex Leuitico.

Ex Numeris.

Ex Deuteronomio.

Ex Iosue.

Ex libro Iudicum.

Ex 1. Regum.

Ex 2. Regum.

83 5 *Beati*

Ex Sapientia.

Ex Ecclesiastico.

Ex Isaia.

Ex Ieremia.

Ex

C. 9 12

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

C. 14 26

Caput 25.

Ex Ioanne.

Ex 2. ad Corinthios.

17 Non

IN-

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
Quæ in hoc Volumine continentur.

Prior numerus Paginam, posterior Columnam indicat.

c *Amor,*

Amor, Amans.

Amphion.

Ananias.

Antonius.

Apis.

Apostoli.

Auditor.

Augustinus.

Authores.

B

Baptismus.

Bea-

Chri-

Eua.

Eucharistia.

F

Federicus.

Falicitas.

Flagella.

Franciscus.

G

Gladius.

Gloria.

H

Hæreſis, hæreticus.

Homo.

Humilis.

I

Ieiunium.

Ignorantia.

Inconſtantia

Indulgentia.

Ioannes.

Ioſeph.

Ie-

Inuidia inuidus.

Iudas.

Iudicium.

Iustus iustitia

L

Labor.

Lacryma.

Pro

Lasciuia.

Latro.

Laus.

Lazarus.

Lingua.

Lex.

Littera Sacra.

M

Magi.

Maria Christi Mater.

Martyr.

Mel.

Pœnitentia.

Petrus.

Petri apud Thabor ignorantia.

Petri Principatus.

Petri virtutes, & Elogia.

Vnus

Petri negationes, & lachrymæ.

Paulus.

In

Petrus, & Paulus.

Petro

Perfectio.

Præcepta.

Pecunia.

Pontifices.

Prædicator.

Princeps.

Propheta.

Proprietas.

Reges Hispaniæ.

Regnum.

Religiosi.

Resurrectio.

S

Sacerdotes.

Samaritana.

Sancti.

Satanas.

Simon Magus.

IN-

INDEX
PRO CONCIONATORIBVS.

aëris resultās. Tantū in Ioanne humilitas enituit, quantū in Petro, & Paulo. 553. vsque 562. & 575. vsque ad 582.

Vox clamantis. S. Ambros. serm. 64. *Videte*, inquit, *quid dixerit: Non enim ait tantum, ego sum vox, sed clamantis vox, scilicet vt ad fidem consequēdam vox aures penetret, clamor corda cōcutiat, vox Regnū prædicet, clamor iudicium comminetur.* Quales Petri, & Pauli voces extiterunt. 583. vsq. 592.

DOMINICA IV. ADVENT.

Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris. Luc. 3. Vt quid sub initiū prædicationis Tiberius præmittitur? siquidem Prophetæ in exordijs solos Iudææ Reges cōmemorabant. Orig. hom. 21. in Luc. ita respōdet: *Quando ad Iudæos tantum sermo propheticus mittebatur, Iudaici Reges ponebantur in titulo, v. g. visio quam vidit Isaias filius Amos, in regno Iosiæ, & Ioathā. Quando verò Sacramentum Euangelij prædicandū erat, & in toto Orbe Euāgelium disseminandum, cuius princeps Ioānes in eremo fuit, & Orbem Romanum Tiberij regebat Imperiū, & tunc in quintodecimo anno verbum Domini ad Ioānem factum esse describitur.* Ideoque dicitur; *à diebus Ioannis Baptistæ Regnum cælorum vim patitur.*

Ioannes in Iudæa; sed Romæ Petrus primò prædicauit, & in toto Orbe Paulus: vnde hos tres Euāgelicæ prædicationis principes nūcupabis. Lib. 2 Arc. 2. c. 2. §. 15. per totum, & c. 3. & 4. per tot. & Arc. 1. c. 2. §. 1. & 2. per tot.

Procurante Pontio Pilato. Greg. homil. 20. in Euāg. ait: *Quia enim Iudæa erat pro culpa perfidiæ dispergēda, in Iudææ Regno per partem & partē plurimi principabātur, secundū illud, omne Regnū in se ipsū diuisū desolabitur.* Hinc Israeliticū imperiū obijt, edito discordiæ præconio, cum templi velū à summo vsque deorsum scissum est; è contra Christi Ecclesia vnione stabilitur, quam tunica inconsutilis designabat. 533. 2. 534. 1. 2. Nec mirum quia Princeps pacis, & concordiæ Christus est. Arch. 3. c. 8. per totum.

Factū est verbū Domini super Ioānem. Vbi primū Ioānes virtute claruit sermone ditatur; nullus enim perfectus erit prædicator, quem verba, & opera, manus, & lingua non perficiāt. Lib. 2. Arch. 2. c. 2. §. 7. & 8. per totum.

Aliter S. Ambr. l. 1. in Luc. *Factū* inquit, *verbū vox secuta est: verbū enim priusintus operatur, sequitur vocis officiū: vnde dicitur, & venit in omnem regionem Iordanis prædicans.*

In deserto. Ioannē virginitatis flustium in desertum deduxit. Ita cēsuit Hieron. epist. 4. ad Rustic. *Io. Baptista sanctam habuit matrē, Pontificisque filius erat, & tamē nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, vt in domo parentū cum periculo viueret castitatis.* In quo se verâm apem ostēdit sicut Petrus, & Paulus extiterunt. Lib. 2. Arch. 1. c. 7. §. 1. & 2. per totum.

In deserto Locus est culturæ expers, nō hic sinuosa dictio, sed syncera edificitur, qualem oportet habere Euangelij ministros. Lib. 2. Arch. 2. cap. 2. §. 5. per totum. In hoc loco decerpsit Ioannes fructus, quos S. Greg. Nyssen. apud D. Thomā in Catena conspexit. *Amotus à conuersatione humana inuisibiliū speculationi vacans, ne huiusmodi fallacijs, quæ per sensus ingerūtur assuetus, quandiu confessionem, ac errorem incurreret erga viri boni discretionē. Et ideo ad tantum diuinarū gratiarū eleuatus est apicē, vt plusquā prophetis sibi gratia infūderetur: quia mundum, & expers cuiuslibet naturalis passionis desideriū suū à principio, vsq. ad finē diuinis aspectibus obtulit.*

Prædicās baptismū pœnitentiæ in remissionē peccatorū. Omnibus palàm absq. vlla adulatione, cuiusque sexus, ac conditionis pœnitētiam suadebat.

non præcipit, sed supponit, ac in nostro arbitrio collocat; Consentaneum namque est, vt cum ipse nostra causa quadraginta dies ieiunauerit, nos ob ipsius amorem totidem ieiunemus, præsertim cùm magna sit ieiunij vtilitas, quo Deo æquales reddimur, & Dij quodammodo efficimur 274. vsq. ad 276.

Nolite fieri sicut hypocritæ. Monet ita discipulos, quia nullus ita perfectus est, quem non tangat inanis gloriæ affectus, quam D. Gregorius bonorum operum tineam appellauit. 191. vsque ad 193.

Sicut hypocritæ tristes. Hypocrisis mendacium est, & simulatio: vtrũque Deo detestabile. Lib. 1. Archiel. 1. cap. 1. §. 3. per totum. Præterea hypocrisis mater est septem peccatorũ mortalium, vt testatur S. Ephrem. 16. 2. 17. 1.

Exterminant enim facies suas, vt appareant. Magna esset hypocritarum fælicitas, si quod inanis gloriæ causa edunt, ad consequendam æternã vitam conuerterent. 135. 1. 136. 2. Verùm hi ad terrena nimium sapiũt & in cælestibus cæcutiunt. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 2. §. 3. per totum.

Receperunt mercedem suam. Hypocritarum merces quasi ventus euanescit, iustorum verò præmium permanens est, minimamque ipsius particula omnia vitæ mala, Gehennæque incendium abolere potest. 148. vsque ad 187.

FERIA VI. POST CINER.

Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Matth. 5. Solus Christus præcipere potuit inimicorum amorẽ: Quippequi inimicos suos ita dilexit, vt in cruce pro ipsis veniam postulauerit, & omnem sanguinem effuderit: vnde cùm ipsi iam mortuo latus aperiretur, sanguinem emisit, quo omnem suspicionem auferret aliquid ibi iracundiæ residere: siquidem, vt ait Philosophus, ira est sanguinis inflammatio iuxta cor. Hoc idem cum Saulo ostendit, quem Damasco appropinquare permisit, vbi sanguis Abel contra ipsum vindictam postulabat. Plus tamen valuit Christi sanguis, ipsiusque misericordia. 572 vsque ad 574.

Ego autem dico vobis. Tam impensè Christus pacem, & concordiam diligit; vt quia Petrus in Thabor tria popoſcit tabernacula, Moysem, & Eliam ab eo diuidens, in terram proiecerit; disparente interim gloria, quæ monstrabatur. Plurima de hoc Lib. 1. Archielog. 3. cap. 8. per totum.

Ego autem dico vobis. Quasi dicat: Ego qui verbis, factisque amorem, & pacem cum omnibus retinendam exhortor: cuius etiam vestimenta amorem deprædicant, vnionemque testatur; vt cernere licuit in tunica inconsutili, de qua est illud ab Athanasio acutè dictum. 533. 2. 534. 1. 2.

Si tanti apud Deum fraternus amor, quanti fiet, quo inimici diliguntur. 270. 2. 271. 1.

Ego autem dico vobis. Tam mira est amoris potentia, vt de Deo triumphet. Quid igitur mirum, vt de humano pectore palmam ferat, maximè Dei præcepto accedẽte. Vide cur ipse non sedeat super Cherubim. 232. vsque ad 234.

Vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est. Magna sunt inimicos diligentium emolumenta, quibus Dei filiatio promittitur: insuperque in amore quies maxima, & dulcedo magna reperitur, qua amans deliquium passus in suauissimam ebrietatem incidit; sicut D. Paulus sentiebat. 762. 2. 763. 1. 2.

FE-

FERIA VI. A DOMINICA I.

Erat mult tudo languentiū, cæcorū, claudorum, & aridorum. Io. 5. Quosnā hæc tria infirmorum genera designēt. 805.2. 806.1.2.

Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Tam voluptuosè viuit improbus in his, quæ peccatorum causa sustinet, quàm iustus dum pro Deo patitur, in quo magna est infælicitatis exaggeratio, præsertim facta cū Petro, & Paulo comparatione, quandiu lætitia perfusi in carcere pro Christo tenebantur. Lib. 2. Arch. 3. cap. 1. per totum.

Triginta, & octo annos habēs. Paralyticus ille obstinatorum erat imago, quibus accidit, vt ferè nunquā à peccatis, nisi per miraculū discedāt. De obstinatis vide multa. Lib. 1. Archiel. 4. cap. 1. §. 3. per totum.

Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Statim Dei præcepto obtemperauit, & quidquid sibi impositum fuit incunctanter exercuit. Et verò Dei præcepto absque examine, & cunctatione parendum: De quo dixit acutè Tertullianus, quæ habes. 603. vsq. 606.

DOMINICA II. QVADRAG.

Assumpsit Iesus Petrum, Iacobum, & Ioannem. Matth. 17. Pro multis concionibus versa totum Archielogiū 3. Lib. 1. & nouo conquisita studio nonnulla reperies.

FERIA IV. A DOMINICA II.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur. Matth. 20. Ascensum vocat iter dum ad moriendum pergit, quia patiendi amor crucem reputat exaltationē: quia in Hierusalem triumphaturus ascendit; ibiq. peccatum, & veterum delictorum spinas absumet. 240. vsque ad 243.

Et filius hominis tradetur. De passione loquitur, ac si alius pateretur. Tam acerbà namque tormenta ipsum manent; vt quasi admirans, quod Dei Filius talia sustinebit, quasi de tertia persona loquens, omnia recenseat. Lib. 1. Arch. 3. c. 7. §. 3. & 4. per totum.

Et post quam flagellauerint occident eum. Luc. c. 18. Mortem, & flagella consequenter adnexuit, non tamen alia tormenta cum morte copulauit: Cur hoc fecerit? habes. 250. 1.

Et tertia die resurget. Resurrectionis Gloria reliqua mala aboleuit: minima enim ipsius gloriæ particula multo plura extinguere poterat. 152. vsque ad 187.

FERIA VI. A DOMINICA II.

Homo erat Paterfamilias qui plantauit vineam. Matt. 21. In Patrefamilias Christum intellige, vineam Ecclesiam, quā sanguine suo plantauit. *Quā acquisiuit sanguine suo.*

Et sepem circundedit ei. Sepem hāc reputa priuilegium Petro Ecclesiæ capiti indultū; quod nunquam ipsius fides defectura esset, vt refert Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre vt non deficiat fides tua*; quod in eo tanquā Pōtifice, & particulari persona erat adimplendū; vnde nunquam è cathedra quidquam traditurus esset fidei contrarium, iuxta illud; & *Et tu aliquādo conuersus cōfirma fratres tuos.* Nec solus Petrus, sed reliqui Pōtifices huiusmodi priuilegijs gaudēt; quippe, qui nec vt Pontifices, nec vt particulares personæ à fide possunt auerti. Et quidem hoc Sedis Apostolicæ priuilegio Ecclesiam tanquam sepi Christus præmuniuit, ne ab hæreticis inuadi, & diripi posset. *Et septem circundedit ei?* Lib. 1. Arch. 3. c. 11. per totum.

Plantauit vineam & sepem circundedit ei. Pondera Dei in creaturas beneficentiam quibus vt benefaciat thesauros expromit, atque ad hominis commodum vineam plantat.

Et

DOMINICA III. QVADRAG.

cas 11. expende hic, qua folicitudine Deus cum obstinatis, quique ad ipsius monita obsurduerunt, se gerit, identidem de remedio prouidens. *Erat Iesus eijciens dæmonium.* Ipsi autem nihilo meliores redditi; *Et illud erat mutum.* Lib. 1. Archielog. 4. cap. 1. per totum.

Erat Iesus. Instructio Confessorum isthæc est, qua erudiuntur, vt cum inueteratis peccatoribus, qui longo tēpore delictis insordescunt, paulatim procedant, nec repente dæmonem expellendum existiment; quinimo patientiam adhibeant & prudentiam, ne aliter labor in cassum abeat, *Erat Iesus.* Piscatorem imitati; qui cum hamo captum sensit magnum piscem, paulatim colligit filum, veritus vt repentino iactu extrahens rumpatur & operam perdat. Cuius rei documētum est tarda, & morosa dæmonis expulsio. *Erat Iesus eijciens dæmonium.* Sic oculis septem Petrum post negationem lenter inspexit in lacrymasq. dissoluit. 493. vsque ad 495. Studeat autem Confessor perseuerantia, rationumque momētis pœnitentem rubore suffundere, plurimi namque refert ad hoc negotium, vt pudore afficiatur. 493. 1. 2.

Et illud erat mutum. Tacuit in confessione Petrus: quia tamen lingua tacendo oculis locutus fuit, in fletūque abijt perfectus pœnitens euasit. Videat tamen peccator quod apud Confessarium nonobmutescat, vt peccata possit, debeatque aperire, nisi enim hoc præstet, veniam non obtinebit: cùm secreta cordis non penetret Confessor; sicut Christus Petri intima cognitione peruasit. 492. 1. 2. 493. 1.

Et illud erat mutum. Matthæus cæcum etiam dicit. Tertullianus, Chrysostomus, & Eutymius surdum quoque sentiunt. Vnde dixit Paschas. l. 5. in Matth. quosdā à dæmone per omnes partes obsideri. *Quosdam verò alienos à Deo aliquando sic iam tenet, vt totam fabricam penitus quasi perennis exactor possidet.* Quod egregiè probat Sodomitarum exemplum. 448. vsque ad 453.

Et cum eijcisset dæmonium locutus est mutus. Optima medendis animarum ægritudinibus dispositio, & peccatum, & causam ipsius præcidere. Prius dæmon à Christo expellitur, quàm linguæ ministeriū restituatur, nec prius mutus loqui permittitur, quàm diabolus ab anima extrudatur. Tunc enim effectus abscinditur cùm ipsius causa amputatur. Hinc Deus superbos labi permittit, vt humiles reddat, quandiu enim superbiæ radix hæret in pectore, difficile aliorum criminum germina præcidentur. 478. vsque ad 480.

FERIA IV. A DOMINICA III.

Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones. Matth. 15.

Peccatorum mos est, vt crimina in alios reijciant, quamuis innocentes habeantur. Iam olim Adam culpam suam in Deum retorsit. 443. 1. 2.

Non enim lauant manus, cùm panem manducant. Improbi leuissimis de causis in bonorum accusationes insurgunt & rigorosè damnant, quia ad propria peccata cæcutiunt, & quæ in alijs parua sunt tanquam magna dijudicant; sicuti Pharaoni cum duobus seruis euenit. 783. 1. 774. 1. 2. Et verò Christi discipuli in prætermittenda manuum latione, nec veniale peccatum admittebant, in quo Pharisæi erant nimietate notandi, vtpote qui teste Beda lotionis præceptum carnaliter intelligebant. *Verba enim*

Pro

Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat: lauamini & mundi estote, de corpore solum lauando seruabant; & ideo statuerant non nisi lotis manibus manducandum esse. Chrysostom. homil. 52. in Matth. *Ideo*, inquit, *discipuli non lotis manibus manducabat, quia iam superflua despiciebant, ea solum, quæ sunt necessaria attendentes, & neque lauari, neque non lauari pro lege habentes, sed vt contingebat alterutrum facientes*. Christus verò Pharisæos redarguit, eo quod ipsius discipulos leui de causa accusauerant. Iterùm Chrysostomus ibid. *Christus autem non excusauit, sed confestim reaccusauit, demonstrans, quod eum qui magna peccat, pro paruis peccatis aliorum solicitum esse non oportet*.

Quare & vos transgredimini mādatum Dei. Mirū vt audita reprehensione consternati non ceciderint: Maximè quia subirata Christi facies grauitatem suorum criminū accusantibus fors obiecit. Sicuti Petrus cum Ananiam coarguit, exanimemq. proiecit 25. 1. 2. 41. 1. Et sanè in iudicio nihil adeò metuendum, quam dum Christus singulis peccatoribus peccata sua ob oculis proponet: grauior erit Gehenna talis aspectus. 198. 1. 199. 1. 2. Nihilominus Pharisæi immobiles sistunt, nec conuertuntur; Caim assimiles, cæci oculis, & corde marmoreo. 444. vsque ad 446.

Quare & vos transgredimini. Nequaquam sua illis crimina obijcit, aut redarguit, quousque ipsi ad accusationem discipulorum insiluerunt. Conniuet enim Deus ad proprias offensas, quæ autem seruis suis inferuntur minimè dissimulanter tolerat. Vnde Cyprianus ad Demetrianum: *Lædere seruos Dei, & Christi persecutionibus tuis desine, quos læsos vltio diuina defendit: inde est enim quod nemo nostrum, quando apprehenditur, reluctatur, nec se aduersus iniustam violentiam vestram, quamuis nimius, & copiosus noster sit populus, vlciscitur. Patiens facit de secutura vltione securitas: nocentibus in innocentes cedunt: Insontes pœnis, & cruciatibus acquiescunt, certi, & fidentes quod inultum non remaneat quodcunque perpetimur*. Deus enim iustorum causam vt propriam suscipit, eorumque iniurias grauius sentit, quàm quæ ipsi irrogantur, vt aduertit Hieron. in Psal. 108. Dicens plus displicuisse Deo, quod Iudas se occiderit, quam quod Filium ipsius vendiderit. *Pœnitentia Iudæ peius peccatum factum est. Pro clementia Domini hæc dico, quia magis ex hoc offendit Dominum, quia se suspendit, quam quia Dominum prodidit*. Adeò tenere dolet Deus suorū casus, vt quia aliquando Iudam in suorum numero habuit, esto iam ex suis ouibus non esset, perditum tamen doluit.

FERIA VI. A DOMINICA III.

Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. Ioan. cap. 4. Animarum salus Christum cogit sudore fluere, sitiq. & labore premi. Lib. 1. Archielogium 3. cap. 7. §. 1. per totum.

Venit mulier de Samaria haurire aquam. Quemque diuina trahi vocatio pro vitæ suæ ratione, ac munere quod exercet. Lib. 1. Archielogio 5. per totum.

Mulier da mihi bibere. Magna Christi paupertas in huiusmodi petitione elucet, nam vt sentit Augustinus aquæ postulatio mendici reputāda est actio. 531. 1. 2. 532. 1. 2. *Et ipse dedisset tibi aquam viuam*. Quamlibet

bet guttulam cæleſtis aquæ à Chriſto datæ omnem mundi ſitim extinguendæ ſufficientiſſimam reputa. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 3. §. 1. & 2. & 3. per totum.

DOMINICA IV. QVADRAG.

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quæ faciebat, ſuper his qui infirmabantur. Ioan. 6. Non vni tantùm, ſed pluribus ſua Deus beneficia impertitur, ideóq. ſingularitatem quaſi faſtidiens, multitudiniq. applaudens, in campum prodit ab omnibus ſequendus. 306. vſque ad 312.

Quia videbant ſigna, quæ faciebat. Proprium commodum ad Chriſti ſequelam impellebat: paucisſimi enim ſunt, quos ſolus amor poſt Chriſtum pertrahat. Amatoriæ tamen ſequelæ exemplo Petrus, Iacobus, & Ioannes præiuerunt, quos propterea Chriſtus transfigurationis ſpectatores elegit, ibiq. adeò amans Petrus inuenitur, vt ex amore errauerit. 525. vſque ad 129. & 140. 1. Quinimmo in amoris ebrietatem incidit. 165. 2. 173. 2. 175. 1. & 186. 2. Et ipſe Spiritus Dei, Amor Petro fauit vt filio, amorisq. incrementum indulſit. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 2. §. 4. per totum.

Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus. Millies beatum crede, quem Ieſus ſuo aſpectu felicitat, ipſius enim oculis tanquam ſcalpello lapides poliuntur cæleſtis Hieruſalem inædificationi ſeruituri. Vide locum Zachar. 401. vſque ad 495.

Reſpondit ei Philippus: ducentorum denariorum panes non ſufficiunt. Conſtringitur Philippus, in eaſdemq. anguſtias Andreas redigitur, dicens: *Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes ordeaceos, ſed quid inter tantos?* At quantum ipſis anguſtius erat animus: tantum Chriſti latitudine diſtendebatur, conuiuijque affluentia ſuperetat. Solus enim Chriſtus etiam magno ſui diſpendio hominibus opitulatur. Vide acutam S. Antonij de Padua ſententiam à pag. 137. vſque ad 139.

Facite homines diſcumbere. Cur ſedere præcepit, cum ſtantes mandacure potuiſſent? At magnum eſt inter mundi voluptates, & cæli gaudia diſcrimen; quia illæ curſim tantum, & quaſi pede vno delibâtur, iuxta Vatis monitum. Pſalm. 55. *In flumine pertranſibunt pede:* Illa verò lenter, & ſedendo reguſtantur: *Ibi latabimur in ipſo.* Lib. 1. Archielog. 3. cap. 3. per totum, & præſertim à pag. 174. vſque ad 181.

FERIA IV. A DOMINICA IV.

Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur. Ioan. c. 9. Magni momenti eſt, vt ſpiritualis ægritudinis cauſam agnoſcas, quo perfectam parare valeas medicinam. Ideò enim Chriſtus Petrum perfectè ſanauit, quia oculis in ipſum intendens, in lachrymas ſoluit, atque ad agnoſcendam culpæ cauſam oculauit: Plurimas ſancti Patres inueniunt videndas lib. 1. Archielog. 4. c. 2 §. 2. & 3. per totum.

Quis peccauit hic. Non potuit cæcus nondum natus peccati reus inueniri, cuius natiuitatem cæcitas præuenerat: nec Deus futura punit delicta; ſed in præterita animaduertit, & quandoque talibus ferit pœnis, quæ velut delictorum imagines ipſorum qualitatem, fœditatemq. demonſtrant. 30. vſque ad 33.

Vt manifeſtetur opera Dei in illo. Cuncta Dei opera ſacramentis abundant,

prædicantem. Lib. 1. Archielog. 4. §.2. per totum.

FERIA IV. A DOMINICA V.

Facta sunt Encænia. Io.10. Celebritas quædam erat renouationis, qua annis singulis templum renouabatur, & omnibus documēto erat, vt quisque animæ suæ templum instauraret, eos imitatus, qui se renouant, ac iustificant. 484.2.485.1.

Et hyems erat, & ambulabat Iesus. Ambulationis causam profert Euangelista, hyemem commemorans, ideo enim ambulabat vt frigus expelleret. Solus tamen; fors Petrum instruens, vt postmodum in domo Pontificis frigus sentiens (erat enim tunc hyems) nequaquam igni approximet, vbi Christi hostes assident: quoniam damnosa euadet improborum societas. 487. vsque ad 490.

Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus dic nobis palàm. Perfidiæ suæ causam in Christum reijciūt, sicque peccatum suum extenuare arbitrantur. Vetus est hominis error iste. 442. vsque ad 444.

FERIA VI. A DOMINICA V.

Collegerunt Pontifices, & Pharisæi consilium. Ioan. 11. Pharisæorum inuidia huiusmodi concilij conuocatrix extitit, vt mortis sententia authorem vitæ plecteret: sicut in amicos suos alij exercuere tyranni. Lib. 2. Arch. 3. cap. 6. per totum.

Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Verebantur isti, vt ob miraculorum multitudinē Christo crederetur, ac dum inuidi hoc timent, futurum prophetant, & eo amplius promouent fidem, quo fortiùs impedire nituntur. Lib. 2. Archielog. 3. cap. 6. §. 1. per totum.

Tollent locum nostrum, & gentem. Improbi ad sola commoda propria respiciunt, & vtilitatem communem negligunt. In quo Petrus apud Thabor aliqualem retulit mali vmbram. 306. vsque ad 312.

Vnus autem ex ipsis Caypbas nomine. Nesciens quid dixerit prophetauit: Eius verò vaticinium Petri prophetiæ fuit dissimile: nam etiam apud Thabor Petrus nesciens quid diceret prophetauit. 129.2. 211.2.212.1.2.

DOMINICA PALMARVM.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Matth. 21. Christus ob hominum remedium, ac exemplum in mansuetudine, humilitate, pauperieque ad nos venire non est dedignatus. Lib. 2. Archielog. 1. cap. 3. §. 1. & 2. per totum.

Venit tibi. Nobis profuit ipsius aduētus, quem ad nostrum bonū non ad suam direxit vtilitatem, quod erat optimi Principis insigne, ideoque perfecti Regis virtutibus adornatus accessit. 458.2.459.1.2.

PRO LACRYMIS PETRI.

Vide de hoc Lib. 1. Arch. 4. c. 2. per totum & præcipuè §. 4. eiusdem cap. per totum.

FERIA V. IN COENA DOMINI.

Sciens Iesus quia venit hora eius. Ioan. 13. Horā dixit suam, quia mors erat illi summæ voluptati, lætitiæq. veluti de peccato triumphus. 240. vsque ad 243.

Cùm dilexisset suos. Semper suos tam miro prosecutus est amore, vt singulis, magnis indifferenter, & paruis in Regno suo maioratus præuenerit.

F I N I S.

Erra-

Errata		*Corrigenda*.
Vepretes	4. 2.	Vepres
ladda	6. 2.	laudanda
cactis	10. 2.	coactis
flendato	53. 2.	ostendat
obiectat	92. 1.	obiret
pectora	101. 2.	pectore
cum peccatum	117. 2.	cum non peccatum
inuidiam	120. 2.	ignorantiam
inanimis	192. 1.	inanis
notissimumque	192. 1.	notissimaque
indicium	214. 1.	iudicum
cohortex	253. 1.	ex cohorte
iuueris	266. 2.	iuberis
admonet	283. 1.	admonetur
faberis	135. 1.	fateberis
augumento	318. 2.	argumento
vltima cœna	320. 2.	ima cera
suffulcre	505. 2.	suffulcire
defauiltio	510. 2.	de fauillatio
oroem	528. 1.	orbem
regentibus	545. 1.	rigentibus
abire	560. 1.	ambire
reponebant	613. 1.	reponebat
depruata	616. 1.	deprauata
imitanti	621. 1.	imitari
multorum	643. 2.	multarum

RE-

aëris

aëris resultās. Tantū in Ioanne humilitas enituit, quantū in Petro, & Paulo. 553. vsque 562. & 575. vsque ad 582.

Vox clamantis. S. Ambros. serm. 64. *Videte,* inquit, *quid dixerit: Non enim ait tantum, ego sum vox, sed clamantis vox, scilicet vt ad fidem consequēdam vox aures penetret, clamor corda cōcutiat, vox Regnū prædicet, clamor iudicium comminetur.* Quales Petri, & Pauli voces extiterunt. 583. vsq. 592.

DOMINICA IV. ADVENT.

Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris. Luc. 3. Vt quid sub initiū prædicationis Tiberius præmittitur? siquidem Prophetæ in exordijs solos Iudææ Reges cōmemorabant. Orig. hom. 21. in Luc. ita respōdet: *Quando ad Iudæos tantum sermo propheticus mittebatur, Iudaici Reges ponebantur in titulo, v. g. visio quam vidit Isaias filius Amos, in regno Iosiæ, & Ioathā. Quando verò Sacramentum Euangelij prædicandū erat, & in toto Orbe Euāgelium disseminandum, cuius princeps Ioānes in eremo fuit, & Orbem Romanum Tiberij regebat Imperiū, & tunc in quintodecimo anno verbum Domini ad Ioānem factum esse describitur.* Ideoque dicitur; *à diebus Ioannis Baptistæ Regnum cælorum vim patitur.*

Ioannes in Iudæa; sed Romæ Petrus primò prædicauit, & in toto Orbe Paulus: vnde hos tres Euāgelicæ prædicationis principes nūcupabis. Lib. 2 Arc. 2. c. 2. §. 15. per totum, & c. 3. & 4. per tot. & Arc. 1. c. 2. §. 1. & 2. per tot.

Procurante Pontio Pilato. Greg. homil. 20. in Euāg. ait: *Quia enim Iudæa erat pro culpa perfidiæ dispergēda, in Iudææ Regno per partem & partē plurimi principabātur, secundū illud, omne Regnū in se ipsū diuisū desolabitur.* Hinc Israeliticū imperiū obijt, edito discordiæ præconio, cum templi velū à summo vsque deorsum scissum est, è contra Christi Ecclesia vnione stabilitur, quam tunica inconsutilis designabat. 533. 2. 534. 1. 2. Nec mirum quia Princeps pacis, & concordiæ Christus est. Arch. 3. c. 8. per totum.

Factū est verbū Domini super Ioānem. Vbi primū Ioānes virtute claruit sermone ditatur; nullus enim perfectus erit prædicator, quem verba, & opera, manus, & lingua non perficiāt. Lib. 2. Arch. 2. c. 2. §. 7. & 8. per totum.

Aliter S. Ambr. l. 1. in Luc. *Factū* inquit, *verbū vox secuta est: verbū enim priusintus operatur, sequitur vocis officiū: vnde dicitur, & venit in omnem regionem Iordanis prædicans.*

In deserto. Ioannē virginitatis flustium in desertum deduxit. Ita cēsuit Hieron. epist. 4. ad Rustic. *Io. Baptista sanctam habuit matrē, Pontificisque filius erat, & tamē nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur; vt in domo parentū cum periculo viueret castitatis.* In quo se veram apem ostēdit sicut Petrus, & Paulus extiterunt. Lib. 2. Arch. 1. c. 7. §. 1. & 2. per totum.

In deserto. Locus est culturæ expers, nō hic sinuosa dictio, sed syncera ædificitur, qualem oportet habere Euangelij ministros. Lib. 2. Arch. 2. cap. 2. §. 5. per totum. In hoc loco decerpsit Ioannes fructus, quos S. Greg. Nyssen. apud D. Thomā in Catena conspexit. *Amotus à conuersatione humana inuisibiliū speculationi vacans, ne huiusmodi fallacijs, quæ per sensus ingerūtur assuetus, quandiu confessionem, ac errorem incurreret, erga viri boni discretionē. Et ideo ad tantum diuinarū gratiarū eleuatus est apicē, vt plusquā prophetis sibi gratia infūderetur: quia mundum, & expers cuiuslibet naturalis passionis desiderijsuū à principio, vsq. ad finē diuinis aspectibus obtulit.*

Prædicās baptismū pœnitentiæ in remissionē peccatorū. Omnibus palàm absq. vlla adulatione, cuiusque sexus, ac conditionis pœnitētiam suadebat.

f Quod

non præcipit, sed supponit, ac in nostro arbitrio collocat; Consentaneum namque est, vt cum ipse nostra causa quadraginta dies ieiunauerit, nos ob ipsius amorem totidem ieiunemus, præsertim cùm magna sit ieiunij vtilitas, quo Deo æquales reddimur, & Dij quodammodo efficimur 274. vsq. ad 276.

Nolite fieri sicut hypocritæ. Monet ita discipulos, quia nullus ita perfectus est, quem non tangat inanis gloriæ affectus, quam D. Gregorius bonorum operum tineam appellauit. 191. vsque ad 193.

Sicut hypocritæ tristes. Hypocrisis mendacium est, & simulatio: vtrũque Deo detestabile. Lib. 1. Archiel. 1. cap. 1. §. 3. per totum. Præterea hypocrisis mater est septem peccatorũ mortalium, vt testatur S. Ephrem. 16. 2. 17. 1.

Exterminant enim facies suas, vt appareant. Magna esset hypocritarum fælicitas, si quod inanis gloriæ causa edunt, ad consequendam æternã vitam conuerterent. 135. 1. 136. 2. Verùm hi ad terrena nimium sapiũt & in cælestibus cæcutiunt. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 2. §. 3. per totum.

Receperunt mercedem suam. Hypocritarum merces quasi ventus euanescit, iustorum verò præmium permanens est, minimamque ipsius particula omnia vitæ mala, Gehennæque incendium abolere potest. 148. vsque ad 187.

FERIA VI. POST CINER.

Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Matth. 5. Solus Christus præcipere potuit inimicorum amorẽ: Quippequi inimicos suos ita dilexit, vt in cruce pro ipsis veniam postulauerit, & omnem sanguinem effuderit: vnde cùm ipsi iam mortuo latus aperiretur, sanguinem emisit, quo omnem suspicionem auferret aliquid ibi iracundiæ residere: siquidem, vt ait Philosophus, ira est sanguinis inflammatio iuxta cor. Hoc idem cum Saulo ostendit, quem Damasco appropinquare permisit, vbi sanguis Abel contra ipsum vindictam postulabat. Plus tamen valuit Christi sanguis, ipsiusque misericordia. 572 vsque ad 574.

Ego autem dico vobis. Tam impensè Christus pacem, & concordiam diligit; vt quia Petrus in Thabor tria poposcit tabernacula, Moysem, & Eliam ab eo diuidens, in terram proiecerit; disparente interim gloria, quæ monstrabatur. Plurima de hoc Lib. 1. Archielog. 3. cap. 8. per totum.

Ego autem dico vobis. Quasi dicat: Ego qui verbis, factisque amorem, & pacem cum omnibus retinendam exhortor: cuius etiam vestimenta amorem deprædicant, vnionemque testatur; vt cernere licuit in tunica inconsutili, de qua est illud ab Athanasio acutè dictum. 533. 2. 534. 1. 2.

Si tanti apud Deum fraternus amor, quanti fiet, quo inimici diliguntur. 270. 2. 271. 1.

Ego autem dico vobis. Tam mira est amoris potentia, vt de Deo triumphet. Quid igitur mirum, vt de humano pectore palmam ferat, maximè Dei præcepto accedẽte. Vide cur ipse non sedeat super Cherubim. 232. vsque ad 234.

Vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est. Magna sunt inimicos diligentium emolumenta, quibus Dei filiatio promittitur: insuperque in amore quies maxima, & dulcedo magna reperitur, qua amans deliquium passus in suauissimam ebrietatem incidit; sicut D. Paulus sentiebat. 762. 2. 763. 1. 2.

DOMINICA I. QVADRG.

Ductus est Iesus in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Matth. 4. Qui ducēte Deo pugnæ se committit, securus cū hoste congreditur. Qui verò sponte sua in certamen, tentationesque irruit, vinci pertimescat. 480. vsque ad 483.

Ductus est Iesus in desertum. Pugnaturus solitudinē quærit, multitudinemque exhorrescit, exemplo nobis prælucens, quo prauas fugiamus societates, si victoriā consequi velimus. 497. vsque ad 490.

Vt tentaretur à diabolo. In perniciem diaboli cessit ista tentatio. Nec rarò Satanas in tentationibus imprudens, ignarusque inuenitur: vnde non sine dedecore, & pœna victum se sensit. Lib. 1. Arch. 2. c. 4. §. 3. per totum.

Cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Magna est ieiunij prærogatiua: quoniam hominem ad Dei æqualitatem quodammodo euehit. 274. vsque ad 276. Nisi diabolus Christum inspiceret famelicum, planè ieiunantem timeret, nec tentandum adoriretur. 275. 2. Nec vehementius de illo coniectatus est Dei filium esse, quàm dum ieiunio indulgentem aspexit. 2769.

Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. D. Petrus Chrys. ser. 11. in hæc verba. *Miser* inquit, *malus vis esse, sed nō potes, cupis tentare, sed nescis: esurienti tenera offerre, nō dura debuisti: famem nō asperis palpare, sed blādis.* At dæmon quamuis plurimi faciat tentationis victoriam, nescit de suo quidquā addere, omnia à Christo vult peragi. Et cum ipse mellitum offerre panem debuerat, vt vinceret famelicū hortatur, vt lapides in panes trāsmutet. Iam olim dādi ignarus, qui ab Orbe cōdito nihil dedit, vnde adhuc retinet, qui cūcta se daturū pollicet. *Hæc omnia tibi dabo.* Renuit Christus miraculum edere, vt diabolo obsequatur: quoniam miracula solis credentibus, non autē tentanti edenda erant. Chrysost. vbi supra. *Sed signa fidei sunt petēda, non dolis: credenti danda sunt, non sunt danda tentanti. Et facienda sunt ad petentis salutem, non ad facientis iniuriam. Diabole tibi vt quid signa, cui nihil subuenit ad salutem? cui totū restat ad pœnam?*

Tunc reliquit eum diabolus, & ecce Angeli accesserunt, & ministrabāt ei. Quā breui certamē illud euanuit, hosteq fugato, gloriæ vicissitudo subintrauit, Angelorumq. seruitia adfuerunt. Non aliter in vita præsenti iustorum pugna breui durat, statimque Dei & Angelorū conuiuæ redduntur. E contra improbis gloria huiusmodi ocyssimè euanescit, & in æternam pœnā immutatur. Lib. 1. Arc. 3. c. 6. §. 1. per tot.

FERIA II. A DOMINICA I.

Cùm venerit filius hominis. Matth. 25. de hoc vide Lib. 1. Archielog. 3. cap. 4. per totum & §. sequēti per tot.

FERIA IV. A DOMINICA I.

Magister volumus à te signum videre. Matth. 12. Adulationis quodam lenocinio Christum conueniunt. Est autem adulandi affectus omnium pessimus: vnde acerba responsione exploduntur, Lib. 2. Arch. 2. §. 4. per totum.

Generatio praua, & adultera. Adulteri dicuntur ob fidem quam Christo seruare obstringebantur: praui ob pectoris inuidiā, quæ monstrū est immanissimum. Lib. 2. Arc. 3. c. 6. per totum.

Nisi signum Ionæ Prophetæ. Suam illis mortem minitatur; quoniā Christum occidētes supra infidelitatis crimen homicidium addēt: vnde filij Dei mors quibusdam erit rigorosa, alijs in dulcedinē, propitiationemq. vertetur. Lib. 1. Arch. 3. cap. 7. §. 2. per totum.

FE-

FERIA VI. A DOMINICA I.

Erat multitudo languentiũ, cæcorũ, claudorum, & aridorum. Io. 5. Quosnã hæc tria infirmorum genera designẽt. 805. 2. 806. 1. 2.

Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Tam voluptuosè viuit improbus in his, quæ peccatorum causa sustinet, quàm iustus dum pro Deo patitur; in quo magna est infælicitatis exaggeratio, præsertim facta cũ Petro, & Paulo comparatione, quandiu lætitia perfusi in carcere pro Christo tenebantur. Lib. 2. Arch. 3. cap. 1. per totum.

Triginta, & octo annos habẽs. Paralyticus iste obstinatorum erat imago, quibus accidit, vt ferè nunquã à peccatis, nisi per miraculũ discedãt. De obstinatis vide multa. Lib. 1. Archiel. 4. cap. 1. §. 3. per totum.

Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Statim Dei præcepto obtemperauit, & quidquid sibi impositum fuit incunctanter exercuit. Et verò Dei præcepto absque examine, & cunctatione parendum: De quo dixit acutè Tertullianus, quæ habes. 603. vsq. 606.

DOMINICA II. QVADRAG.

Assumpsit Iesus Petrum, Iacobum, & Ioannem. Matth. 17. Pro multis concionibus versa totum Archielogiũ 3. Lib. 1. & nouo conquisita studio nonnulla reperies.

FERIA IV. A DOMINICA II.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur. Matth. 20. Ascensum vocat iter dum ad moriendum pergit, quia patiendi amor crucem reputat exaltationẽ: quia in Hierusalem triumphaturus ascendit; ibiq. peccatum, & veterum delictorum spinas absumet. 240. vsque ad 243.

Et filius hominis tradetur. De passione loquitur, ac si alius pateretur. Tam acerba namque tormenta ipsum manent; vt quasi admirans, quod Dei Filius talia sustinebit, quasi de tertia persona loquens, omnia recenseat. Lib. 1. Arch. 3. c. 7. §. 3. & 4. per totum.

Et post quam flagellauerint occident eum. Luc. c. 18. Mortem, & flagella consequenter adnexuit, non tamen alia tormenta cum morte copulauit: Cur hoc fecerit? habes. 250. 1.

Et tertia die resurget. Resurrectionis Gloria reliqua mala aboleuit: minima enim ipsius gloriæ particula multo plura extinguere poterat. 152. vsque ad 187.

FERIA VI. A DOMINICA II.

Homo erat Paterfamilias qui plantauit vineam. Matt. 21. In Patrefamilias Christum intellige, vineam Ecclesiam, quã sanguine suo plantauit. *Quã acquisiuit sanguine suo*.

Et sepem circundedit ei. Sepem hãc reputa priuilegium Petro Ecclesiæ capiti indultũ; quod nunquam ipsius fides defectura esset, vt refert Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre vt non deficiat fides tua*; quod in eo tanquã Põtifice, & particulari persona erat adimplendũ; vnde nunquam è cathedra quidquam traditurus esset fidei contrarium, iuxta illud; & *Et tu aliquãdo conuersus cõfirma fratres tuos*. Nec solus Petrus, sed reliqui Põtifices huiusmodi priuilegijs gaudẽt; quippe qui nec vt Pontifices, nec vt particulares personæ à fide possunt auerti. Et quidem hoc Sedis Apostolicæ priuilegio Ecclesiam tanquam sepi Christus præmuniuit, ne ab hæreticis inuadi, & diripi posset. *Et septem circundedit ei?* Lib. 1. Arch. 3. c. 11. per totum.

Plantauit vineam & sepem circundedit ei. Pondera Dei in creaturas beneficentiam quibus vt benefaciat thesauros expromit, atque ad hominis commodum vineam plantat.

Et

DOMINICA III. QVADRAG.

cas 11. expende hic, qua folicitudine Deus cum obstinatis,quique ad ipsius monita obsurduerunt, se gerit, identidem de remedio prouidens. *Erat Iesus eijciens dæmonium.* Ipsi autem nihilo meliores redditi; *Et illud erat mutum.* Lib. 1. Archielog. 4. cap. 1. per totum.

Erat Iesus. Instructio Confessorum isthæc est, qua erudiuntur, vt cum inueteratis peccatoribus, qui longo tépore delictis insordescunt, paulatim procedant, nec repente dæmonem expellendum existiment; quinimo patientiam adhibeant & prudentiam, ne aliter labor in cassum abeat, *Erat Iesus.* Piscatorem imitati; qui cum hamo captum sensit magnum piscem, paulatim colligit filum, veritus vt repentino iactu extrahens rumpatur & operam perdat. Cuius rei documétum est tarda, & morosa dæmonis expulsio. *Erat Iesus eijciens dæmonium.* Sic oculis septem Petrum post negationem lenter inspexit in lacrymasq. dissoluit. 493. vsque ad 495. Studeat autem Confessor perseuerantia, rationumque mométis pœnitentem rubore suffundere, plurimi namque refert ad hoc negotium, vt pudore afficiatur. 493. 1. 2.

Et illud erat mutum. Tacuit in confessione Petrus: quia tamen lingua tacendo oculis locutus fuit, in fletúque abijt perfectus pœnitens euasit. Videat tamen peccator quod apud Confessarium non obmutescat, vt peccata posit, debeatque aperire, nisi enim hoc præstet, veniam non obtinebit: cùm secreta cordis non penetret Confessor; sicut Christus Petri intima cognitione peruasit. 492. 1. 2. 493. 1.

Et illud erat mutum. Matthæus cæcum etiam dicit. Tertullianus, Chrysostomus, & Eutymius surdum quoque sentiunt. Vnde dixit Paschas. l. 5. in Matth. quosdá à dæmone per omnes partes obsideri. *Quosdam verò alienos à Deo aliquando sic iam tenet, vt totam fabricam penitus quasi perennis exactor possidet.* Quod egregiè probat Sodomitarum exemplum. 448. vsque ad 453.

Et cum eijcisset dæmonium locutus est mutus. Optima medendis animarum ægritudinibus dispositio, & peccatum, & causam ipsius præcidere. Prius dæmon à Christo expellitur, quàm linguæ ministeriũ restituatur, nec prius mutus loqui permittitur, quàm diabolus ab anima extrudatur. Tunc enim effectus abscinditur cùm ipsius causa amputatur. Hinc Deus superbos labi permittit, vt humiles reddat, quandiu enim superbiæ radix hæret in pectore, difficile aliorum criminum germina præcidentur. 478. vsque ad 480.

FERIA IV. A DOMINICA III.

Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones. Matth. 15.

Peccatorum mos est, vt crimina in alios reijciant, quamuis innocentes habeantur. Iam olim Adam culpam suam in Deum retorsit. 443. 1. 2.

Non enim lauant manus, cùm panem manducant. Improbi leuissimis de causis in bonorum accusationes insurgunt & rigorosè damnant, quia ad propria peccata cæcutiunt, & quæ in alijs parua sunt tanquam magna dijudicant; sicuti Pharaoni cum duobus seruis euenit. 783. 1. 774. 1. 2. Et verò Christi discipuli in prætermittenda manuum latione, nec veniale peccatum admittebant, in quo Pharisæi erant nimietate notandi, vtpote qui teste Beda lotionis præceptum carnaliter intelligebant. *Verba enim*

Pro

Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat: lauamini & mundi estote, de corpore solum lauando seruabant; & ideo statuerant non nisi lotis manibus manducandum esse. Chrysostom.homil.52.in Matth. *Ideo*, inquit, *discipuli non lotis manibus manducabãt, quia iam superflua despiciebant, ea solùm, quæ sunt necessaria attendentes; & neque lauari, neque non lauari pro lege habentes, sed vt contingebat alterutrum facientes.* Christus verò Pharisæos redarguit, eo quod ipsius discipulos leui de causa accusauerant. Iterùm Chrysostomus ibid. *Christus autem non excusauit, sed confestim reaccusauit, demonstrans, quod eum qui magna peccat, pro paruis peccatis aliorum solicitum esse non oportet.*

Quare & vos transgredimini mãdatum Dei. Mirũ vt audita reprehensione consternati non ceciderint: Maximè quia subirata Christi facies grauitatem suorum criminũ accusantibus fors obiecit. Sicuti Petrus cum Ananiam coarguit, exanimemq. proiecit 25.1.2.41.1. Et sanè in indicio nihil adeò metuendum, quam dum Christus singulis peccatoribus peccata sua ob oculis proponet: grauior erit Gehenna talis aspectus. 198.1. 199.1.2. Nihilominus Pharisæi immobiles sistunt, nec conuertuntur; Caim assimiles, cæci oculis, & corde marmoreo. 444. vsque ad 446.

Quare & vos transgredimini. Nequaquam sua illis crimina obijcit, aut redarguit, quousque ipsi ad accusationem discipulorum insiluerunt. Conniuet enim Deus ad proprias offensas, quæ autem seruis suis inferuntur minimè dissimulanter tolerat. Vnde Cyprianus ad Demetrianum: *Ladere seruos Dei, & Christi persecutionibus tuis desine, quos læsos vltio diuina defendit: inde est enim quod nemo nostrum, quando apprehenditur, reluctatur, nec se aduersus iniustam violentiam vestram, quamuis nimius, & copiosus noster sit populus, vlciscitur. Patiens facit de secutura vltione securitas: nocentibus in innocentes cedunt: Insontes pœnis, & cruciatibus acquiescunt, certi, & fidentes quod inultum non remaneat quodcunque perpetimur.* Deus enim iustorum causam vt propriam suscipit, eorumque iniurias grauius sentit, quàm quæ ipsi irrogantur, vt aduertit Hieron. in Psal. 108. Dicens plus displicuisse Deo, quod Iudas se occiderit, quam quod Filium ipsius vendiderit. *Pœnitentia Iudæ peius peccatum factum est. Pro clementia Domini hoc dico, quia magis ex hoc offendit Dominum, quia se suspendit, quam quia Dominum prodidit.* Adeò tenere dolet Deus suorũ casus, vt quia aliquando Iudam in suorum numero habuit, esto iam ex suis ouibus non esset, perditum tamen doluit.

FERIA VI. A DOMINICA III.

Fatigatu ex itinere sedebat sic supra fontem. Ioan.cap.4. Animarum salus Christum cogit sudore fluere, sitiq. & labore premi. Lib. 1. Archielogium 3. cap. 7. §. 1. per totum.

Venit mulier de Samaria haurire aquam. Quemque diuina trahi vocatio pro vitæ suæ ratione, ac munere quod exercet. Lib. 1. Archielogio 5. per totum.

Mulier da mihi bibere. Magna Christi paupertas in huiusmodi petitione elucet, nam vt sentit Augustinus aquæ postulatio mendici reputãda est actio. 531.2. 532.1.2. *Et ipse dedisset tibi aquam viuam.* Quamlibet

bet guttulam cæleſtis aquæ à Chriſto datæ omnem mundi ſitim extinguendæ ſufficientiſſimam reputa. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 3. ſ. 1. & 2. & 3. per totum.

DOMINICA IV. QVADRAG.

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quæ faciebat, ſuper his qui infirmabantur. Ioan. 6. Non vni tantùm, ſed pluribus ſua Deus beneficia impertitur, ideóq. ſingularitatem quaſi faſtidiens, multitudiniq. applaudens, in campum prodit ab omnibus ſequendus. 306. vſque ad 312.

Quia videbant ſigna, quæ faciebat. Proprium commodum ad Chriſti ſequelam impellebat: paucíſsimi enim ſunt, quos ſolus amor poſt Chriſtum pertrahat. Amatoriæ tamen ſequelæ exemplo Petrus, Iacobus, & Ioannes præiuerunt, quos propterea Chriſtus transfigurationis ſpectatores elegit, ibiq. adeò amans Petrus inuenitur, vt ex amore errauerit. 515. vſque ad 129. & 140. 1. Quinimmo in amoris ebrietatem incidit. 165. 2. 173. 2. 175. 1. & 186. 2. Et ipſe Spiritus Dei, Amor Petro fauit vt filio, amorisq. incrementum indulſit. Lib. 1. Archielog. 3. cap. 2. ſ. 4. per totum.

Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus. Millies beatum crede, quem Ieſus ſuo aſpectu felicitat, ipſius enim oculis tanquam ſcalpello lapides poliuntur cæleſtis Hieruſalem inædificationi ſeruituri. Vide locum Zachar. 401. vſque ad 495.

Reſpondit ei Philippus: ducentorum denariorum panes non ſufficiunt. Conſtringitur Philippus, in eaſdemq. anguſtias Andreas redigitur, dicens: *Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes ordeaceos, ſed quid inter tantos?* At quantum ipſis anguſtius erat animus: tantum Chriſti latitudine diffēdebatur, conuiuijque affluentia ſupererat. Solus enim Chriſtus etiam magno ſui diſpendio hominibus opitulatur. Vide acutam S. Antonij de Padua ſententiam à pag. 137. vſque ad 139.

Facite homines diſcumbere. Cur ſedere præcepit, cum ſtantes mandacure potuiſſent? At magnum eſt inter mundi voluptates, & cæli gaudia diſcrimen; quia illæ curſim tantum, & quaſi pede vno delibātur, iuxta Vatis monitum. Pſalm. 55. *In flumine pertranſibunt pede:* Illa verò lenter, & ſedendo reguſtantur: *Ibi lætabimur in ipſo.* Lib. 1. Archielog. 3. cap. 3. per totum, & præſertim à pag. 174. vſque ad 181.

FERIA IV. A DOMINICA IV.

Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur. Ioan. c. 9. Magni momenti eſt, vt ſpiritualis ægritudinis cauſam agnoſcas, quo perfectam parare valeas medicinam. Ideò enim Chriſtus Petrum perfectè ſanauit, quia oculis in ipſum intendens, in lachrymas ſoluit, atque ad agnoſcendam culpæ cauſam oculauit: Plurimas ſancti Patres inueniunt videndas lib. 1. Archielog. 4. c. 2 ſ. 2. & 3. per totum.

Quis peccauit hic. Non potuit cæcus nondum natus peccati reus inueniri, cuius natiuitatem cæcitas præuenerat: nec Deus futura punit delicta; ſed in præterita animaduertit, & quandoque talibus ferit pœnis, quæ velut delictorum imagines ipſorum qualitatem, fœditatemq. demonſtrant. 30. vſque ad 33.

Vt manifeſtētur opera Dei in illo. Cuncta Dei opera ſacramentis abundant,

prædicantem. Lib. 1. Archielog. 4. §. 2. per totum.

FERIA IV. A DOMINICA V.

Facta sunt Encænia. Io. 10. Celebritas quædam erat renouationis, quæ annis singulis templum renouabatur, & omnibus documēto erat, vt quisque animæ suæ templum instauraret, eos imitatus, qui se renouant, ac iustificant. 484. 2. 485. 1.

Et hyems erat, & ambulabat Iesus. Ambulationis causam profert Euangelista, hyemem commemorans, ideo enim ambulabat vt frigus expelleret. Solus tamen; fors Petrum instruens, vt postmodum in domo Pontificis frigus sentiens (erat enim tunc hyems) nequaquam igni approximet, vbi Christi hostes assident: quoniam damnosa euadet improborum societas. 487. vsque ad 490.

Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus dic nobis palàm. Perfidiæ suæ causam in Christum reijciūt, sicque peccatum suum extenuare arbitrantur. Vetus est hominis error iste. 442. vsque ad 444.

FERIA VI. A DOMINICA V.

Collegerunt Pontifices, & Pharisæi concilium. Ioan. 11. Pharisæorum inuidia huiusmodi concilij conuocatrix extitit, vt mortis sententia authorem vitæ plecteret: sicut in amicos suos alij exercuere tyranni. Lib. 2. Arch. 3. cap. 6. per totum.

Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Verebantur isti, vt ob miraculorum multitudinē Christo crederetur, ac dum inuidi hoc timent, futurum prophetant, & eo amplius promouent fidem, quo fortiùs impedire nituntur. Lib. 2. Archielog. 3. cap. 6. §. 1. per totum.

Tollent locum nostrum, & gentem. Improbi ad sola commoda propria respiciunt, & vtilitatem communem negligunt. In quo Petrus apud Thabor aliqualem retulit mali vmbram. 306. vsque ad 312.

Vnus autem ex ipsis Cayphas nomine. Nesciens quid dixerit prophetauit: Eius verò vaticinium Petri prophetiæ fuit dissimile: nam etiam apud Thabor, Petrus nesciens quid diceret prophetauit. 129. 2. 211. 2. 212. 1. 2.

DOMINICA PALMARVM.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Matth. 21. Christus ob hominum remedium, ac exemplum in mansuetudine, humilitate, paupertieque ad nos venire non est dedignatus. Lib. 2. Archielog. 1. cap. 3. §. 1. & 2. per totum.

Venit tibi. Nobis profuit ipsius aduētus, quem ad nostrum bonū non ad suam direxit vtilitatem, quod erat optimi Principis insigne, ideoque perfecti Regis virtutibus adornatus accessit. 458. 2. 459. 1. 2.

PRO LACRYMIS PETRI.

Vide de hoc Lib. 1. Arch. 4. c. 2. per totum & præcipuè §. 4. eiusdem cap. per totum.

FERIA V. IN COENA DOMINI.

Sciens Iesus quia venit hora eius. Ioan. 13. Horā dixit suam, quia mors erat illi summæ voluptati, lætitiæq. veluti de peccato triumphus. 240. vsque ad 243.

Cùm dilexisset suos. Semper suos tam miro prosecutus est amore, vt singulis, magnis indifferenter, & paruis in Regno suo maioratus præueherit.

FINIS.

Erra-

Errata		*Corrigenda*
Vepretes	4. 2.	Vepres
ladda	6. 2.	laudanda
cactis	10. 2.	coactis
ftendato	53. 2.	oftendat
obiectat	92. 2.	obiret
pectora	101. 2.	pectore
eum peccatum	117. 2.	eum non peccatum
inuidiam	120. 2.	ignorantiam
inanimis	192. 1.	inanis
notissimumque	192. 1.	notissimaque
iudicium	224. 1.	indicum
cohortex	253. 1.	ex cohorte
iuueris	266. 2.	iuberis
admonet	283. 1.	admonetur
faberis	135. 1.	fateberis
augumento	318. 2.	argumento
vltima cœna	320. 2.	ima cera
fuffulere	505. 2.	fuffulcire
defauiltio	510. 2.	de fauillatio
oroem	528. 1.	orbem
regentibus	545. 1.	rigentibus
abire	560. 1.	ambire
reponebant	613. 1.	reponebat
depruata	616. 1.	deprauata
imitanti	621. 1.	imitari
multorum	643. 2.	multarum

RE-

REGESTVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Q q Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee.

a b c d e f g.

Omnes ſunt quaterniones, præter E e e ternionem, & ††. b, c, d, e, f, g, duerniones.

ROMÆ, Ex Typographia Ludouici Grignani. M. DC. XXXVI.

SVPERIORVM PERMISSV.